De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft

Eerste deel

P.C. Hooft

editie H.W. van Tricht e.a.

bron
H.W. van Tricht e.a. (eds.), *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft* (eerste deel). Tjeenk Willink/Noorduijn, Culemborg 1976

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hoof001hwva02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

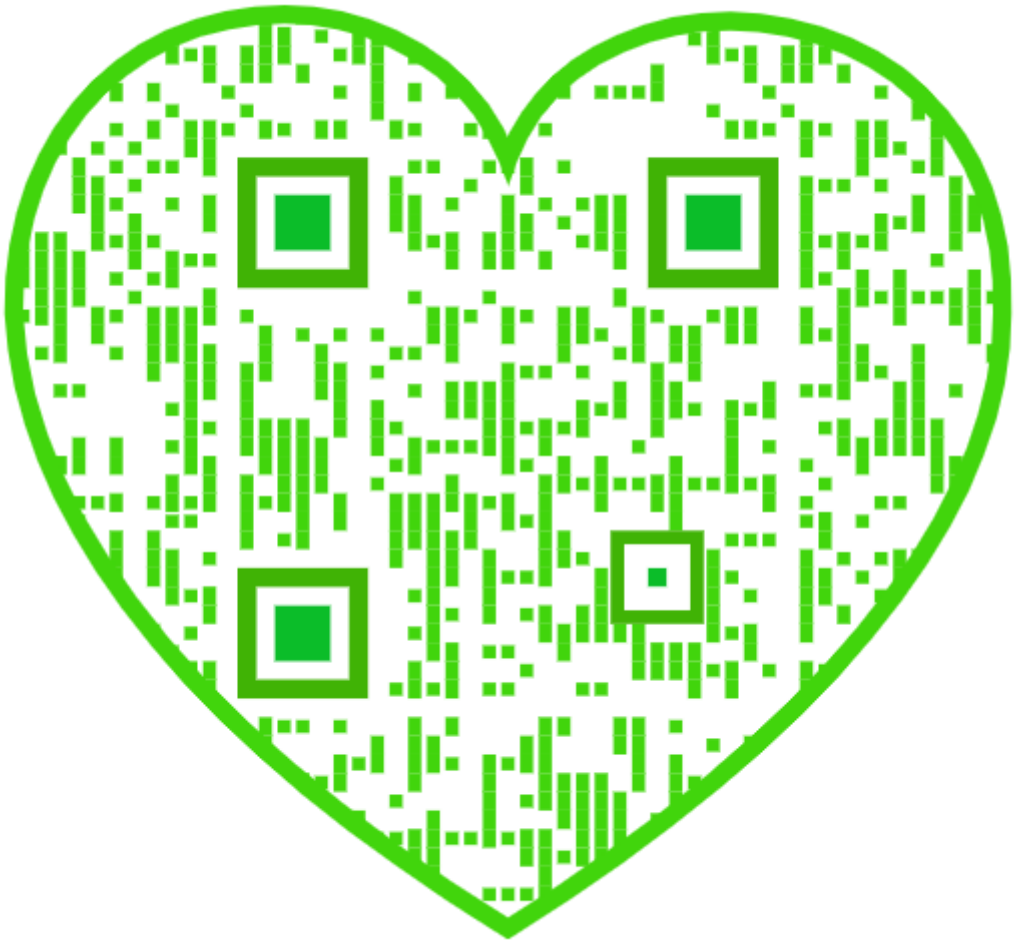

Ten geleide

De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft behoort, met veel van zijn dichtwerk, tot het meest levensvatbare dat nagelaten werd door deze zeventiende-eeuwse cultuurdrager en cultuurschepper. Hij heeft daardoor een plaats gekregen onder de groten die blijvend bijdroegen tot het cultuurbezit van het Westen, zij het een perifere plaats door het lot van het gebruik van de Nederlandse taal. Dit deel van de kostbare erfenis die hij voor de Nederlanden naliet, doorstond de wisseling van aandacht en waardering die alle cultuurgoed onvermijdelijk moet ondergaan. Winst en verlies worden erdoor bepaald, nieuw verworven rijkdom aan schoonheid en kennis kan er het gevolg van zijn, met nieuwe bezielende elementen voor erfgenamen na eeuwen.

De Hollandse Cicero, die Aernout Hellemans Hooft en Gerard Brandt door de uitgave en hun wijze van kiezen en bewerken van de brieven openbaarden, werd voor de eerste generaties na Hoofts heengaan de toetssteen voor de epistolaire stijl in de taalcultuur. In de achttiende eeuw voegden de opvattingen van de Liefhebbers der Nederlandse Oudheden daaraan een nieuw element toe, zonder het gezag van het normatieve taalgebruik als leiding gevend voorbeeld op te geven. Nu toonde de briefwisseling ook, in de vermeerderde uitgave die Balthasar Huydecoper bezorgde, het beeld van Leven en Werken van een groot, navolgenswaardig Vaderlander, ter verrijking van kennis en inzicht van alle wèl-denkenden. En weer een eeuw later gaf Johannes van Vloten voor de wetenschapsbeoefening in de eeuw van Grimm en Ranke de, toen volledige, correspondentie met belangrijke bijlagen uit, als bron voor de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde, in het bijzonder voor de kennis van de biografie en het werk van P.C. Hooft en zijn tijdgenoten.

Thans heeft Dr. van Tricht met zijn medewerkers door zorgvuldig onderzoek en nauwkeurige determinatie van de documents humains die overbleven en kunnen getuigen van het éénmalig leven en werken van de mens Pieter Hooft - en van de Drost, de homo politicus en de homo faber Pieter Corneliszoon Hooft - nieuwe rijkdom geschonken aan een ruim lezerspubliek dat vóór alles de mens achter zulke, altijd toevallig overgeleverde, sporen zoekt. Het pertinent gericht zijn op onmisbare toelichting draagt in hoge mate bij tot het toegankelijk maken van de weg die de lezer moet terugvoeren door drie, vier eeuwen

heen om aandachtig het onherhaalbare te kunnen volgen voor zover dit nog gegund wordt. Deze uitgave is een kostbaar geschenk geworden voor de mens van onze eeuw, die gefascineerd wordt door elke poging om de begrensdheid van de hem toegemeten eigen tijd en ruimte te overschrijden. Het is een kostelijk resultaat van de hernieuwde studie van Hooft in zijn tijd, die dankzij het initiatief van de Regering met de onvergetelijke herdenking in mei 1947 begon.

Juli 1974,
W. Hellinga

Dankbetuiging

De Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft mij op 29 april 1970 opgedragen, de brieven van en aan P.C. Hooft, met toelichting, naar de handschriften uit te geven. Op 30 september 1966 had de stichting Onze Oude Letteren, daartoe door de genoemde minister in staat gesteld, mij het persklaar maken van de teksten opgedragen. Aan beide instanties betuig ik mijn dank, ook voor het subsidiëren van de uitgave; er gaat een wens in vervulling die meer dan een kwarteeuw in mij geleefd heeft.

Voordat ik de velen die mij geholpen hebben, tracht te gedenken, moet ik herdenken wijlen dr. P. Leendertz Jr. Een groot aantal fundamentele gegevens is uit zijn nalatenschap afkomstig (zie blz. 27-28).

Mijn werk buitenshuis heb ik vooral gedaan op de handschriftenkamer van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek; dank ben ik in de eerste plaats verschuldigd aan de huidige en vroegere conservatoren, mej. drs. C.M. Faas, mej. dr. M.E. Kluit en drs. S. Wartena. De bibliothecaris was mij terwille door goed te keuren dat ik microfilms voor onbepaalde tijd te leen kreeg, de conservator der handschriften van de Koninklijke Bibliotheek door erin te berusten dat de ter K.B. gedeponeerde brieven van en aan Hooft, die het eigendom van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen zijn, hun tijdelijk verblijf op de Amsterdamse universiteitsbibliotheek ongewoon lang mogen rekken. Dat de meeste handschriften op één plaats bijeen zijn, vergemakkelijkt het werk zeer.

Voor zijn onmisbare hulp dank ik het personeel van de Westerse-handschriftenkamer der Rijksuniversiteit te Leiden, waar een klein maar bewerkelijk deel van de bronnen bewaard wordt, de rijksarchivarissen in Noord-Holland, Gelderland en Utrecht en de gemeentearchivarissen van Amsterdam, Utrecht, Muiden, Naarden en Antwerpen, en in 't bijzonder de rijksarchivaris van de IIIe Afdeling van het Algemeen Rijksarchief, drs. J. Fox. Zijn hulp gaat verder dan het opsporen van archivalia en het geven van een enkele toelichting. De ambtelijke correspondentie van Hooft bracht mij met de door hem beheerde archieven van de Grafelijkheid van Holland in nauwe aanraking en vereiste meer dan eens brieven en gesprekken.

Van het Iconografisch Bureau te 's-Gravenhage kreeg ik veel portretten.

Deze uitgave heeft een voorgeschiedenis gehad als onderdeel van de ‘rijksuitgave’ onder hoofdredactie van prof. dr. W. Hellinga. Hem dank ik van harte voor alles wat ik tijdens een reeks besprekingen, in de jaren na 1948, van hem geleerd heb. Hij zal in mijn werkwijze mijn volgzaamheid kunnen vaststellen, maar zeker ook mijn eigenzinnigheid, want die valt altijd meer in 't oog. Het bureau van zijn hoofdredactie en wie daaraan hebben meegewerkt, dank ik voor het ter beschikking stellen van materiaal. Uit vervlogen jaren herinner ik mij samenwerking met dr. G. Kazemier en wijlen prof. dr. P.J.H. Vermeeren, in latere en recente jaren ondervond ik meer dan eens de deskundige hulpvaardigheid van dr. P. Tuynman.

Dit brengt mij tot mijn officiële zowel als stille medewerkers in engere zin. Prof. dr. C.A. Zaalberg was al een zeer gewaardeerd raadgever voordat de redactieraad van de reeks, waarin de uitgever dit werk onderbracht, hem eind 1973 als gevolmachtigde aanwees. Dat de Latijnse en Italiaanse brieven nu voor het eerst, door de toewijding van prof. Kuijper en dr. Musarra, van een vertaling vergezeld kunnen verschijnen, betekent voor zeer velen van ons een verrijking van Hooft's brievenmateriaal met onbekende teksten. Het najagen en treffen van de talloze citaten was voor hen een sport en soms een last. Ook voor brieven die niet tot zijn pars behoorden, heb ik veel aan dr. Zwaan te danken. Stille medewerkers die alleen geen officiële waren doordat ik de moeilijkheid van de Franse brieven niet tijdig onderkend had, zijn mejuffrouw drs. C.P. Rueb, mevrouw A. Kalb-Huisman en dr. E. Rekers. Ook aan hen mijn hartelijke dank.

Het overgrote deel van de commentaar moest binnenshuis gemaakt worden. Ik heb daarbij dikwijls een beroep kunnen doen op de parate intuïtie van dr. E.E. van Tricht-Keesing.

H.W. van Tricht

Inleiding

Deze uitgave bevat alle brieven van en aan Hooft die aan de editeur bekend zijn, vermeerderd met enkele die tussen zijn naaste familieleden gewisseld zijn en een aantal passages over hem uit brieven tussen derden. De omvang van dit materiaal wordt door het toeval bepaald: hoeveel er geweest is, is onbekend en moeilijk te schatten. De aanwezige jaartotalen blijken uit de grafiek op blz. 10.

Het enige in het oog springende verschijnsel is de toeneming van het aantal brieven na ca. 1628, de verklaring daarvoor volgt verderop. De algemene onregelmatigheid illustreert de rol van het toeval. Het aantal (in zwart aangegeven) ontvangen brieven staat ook niet in een vaste verhouding tot het aantal verzondene. Tegen het eind van Hooft's leven is er een duidelijke toeneming: dan blijven er ontvangen brieven bewaard doordat hij op hun achterkanten nieuwe brieven ontwerpt en die minuten bewaart. Hoogtepunt in 1646, want die uit de laatste maanden, van januari tot mei 1647 waren bij zijn dood nog niet in dorso beschreven, zodat ze opgeruimd zijn. Ambtelijke brieven zijn er zeker ook na 1628 meer geweest dan het bewaarde restant, maar in 't algemeen is een twintigste-eeuwer toch geneigd, zich de administratie van een zeventiende-eeuws ambtenaar te uitvoerig voor te stellen. Gooiland werd goeddeels door analfabeten bewoond en er werd meer mondeling geregeerd dan tegenwoordig.

De post

De brief was de enige vorm van communicatie-op-afstand.

De snelheid van de overbrenging hing ervan af, hoe hard de paarden liepen, dus hoe regelmatig ze afgelost werden. Maar de paardenposterij is niet in ons land ontstaan, daarvoor waren de afstanden te klein en de schuiten te goedkoop, en die voeren allemaal even langzaam. Toch werden korte afstanden

grijs: verzonden
zwart: ontvangen
2 mm = 1 brief

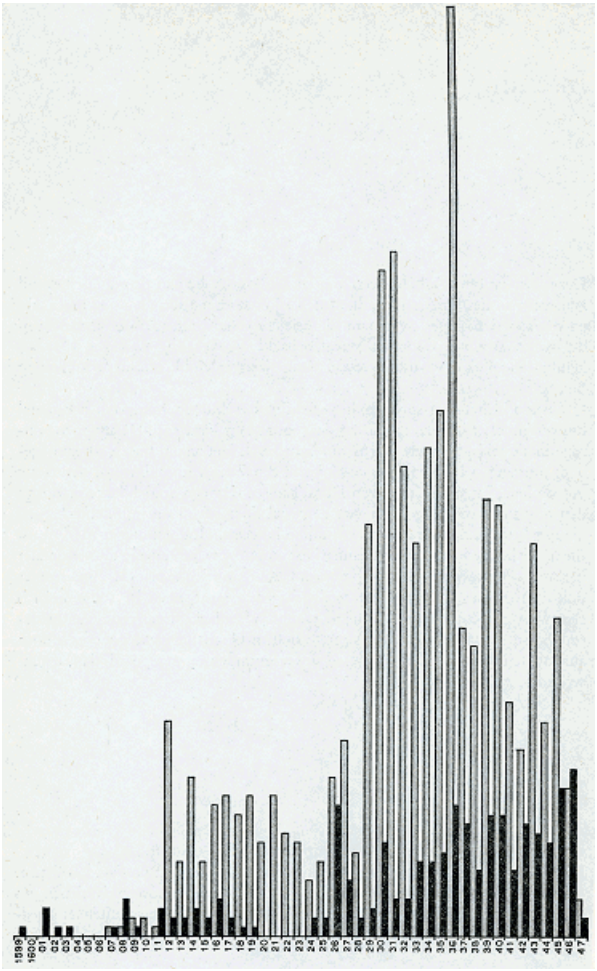

weleens sneller overbrugd dan tegenwoordig: een Muidenaar die nu zijn brief de volgende morgen in Amsterdam bezorgd wil hebben, moet hem voor 18 uur posten, terwijl Hooft tot 8 uur 's avonds de tijd had, want dan ging de veerman, die in de nanacht voer, naar bed. Voorbeelden van snel vervoer over langere afstand zijn er in Huygens' correspondentie. Als die met de Prins te velde was, kon hij de koeriers gebruiken die, dank zij de ingestelde ‘paardenwissel’, de legerplaats in kort contact met Den Haag verbonden. Maar dit was een uitzondering. Vooral als een brief onderweg moest worden doorgegeven aan een andere bode, zoals regel was tussen plaatsen aan verschillende routes, deed hij er, ook binnen Holland, langer dan een dag over; typerend is dat de afzender dikwijls niet blijkt te weten wanneer zijn brief zal aankomen. Betrekkelijk snel was de verbinding van Amsterdam met de noordoostelijke gewesten, vooral met plaatsen aan rivieren, de Overijsselse Vecht bijvoorbeeld. De Harlinger, de Kamper en de Lemmerboot voeren, zoals in onze eeuw nog, 's nachts. Hooft is 17 november 1642 ongeduldig over het uitblijven van antwoord op een brief van de 11de naar Harlingen, maar een brief naar het Friese platteland werd van daar af doorgegeven als er zich een gelegenheid voordeed. Men verdroeg het naar onze maatstaf trage tempo veel gemakkelijker dan een modern mens geneigd is te denken: die nadert door verwenning met telefoon en radio steeds dichter tot een toestand waarin vrienden en verwanten doorlopend van elkaars leven op de hoogte zijn; onze voorouders kenden dat evenmin als het doorlopend verneembare wereldnieuws. Wat dit laatste betreft was Hooft's ongeduld in de ogen van zijn vrienden uitzonderlijk.

Meer zorg dan de snelheid gaf de betrouwbaarheid van het vervoer. De post was een zaak van persoonlijke dienstverlening en van de nauwgezetheid van de bode afhankelijk. Om diens eigenbelang in te schakelen betaalde men de vracht pas bij aflevering, en om de adressaat te tonen dat de vracht niet, bij uitzondering, door de afzender betaald was, zette men op het adres ‘Loont’, ‘Loont den bode’ of een synonieme aanduiding.* Het doorgeven aan een andere bode op een andere route maakte de verzending duurder en riskanter, en het liefst vertrouwde men een brief toe aan een particulier, en zette er dan op ‘in eygen handen’, een uitdrukking waarvan het restant nog dienst doet, of ‘door vriendt’, soms met de zegenwens ‘dien Godt bewaer’.

Pas in de loop van de 17de eeuw begonnen de stedelijke magistraten in de Republiek zich met het brieven- en pakketvervoer te bemoeien en werden de ‘koopmansboden’ van monopolies voorzien en enigermate beschermd en gecontroleerd. Vandaar dat zelfs in de *Geschiedenis van het Postwezen in Nederland* (Leiden 1902) van een zo goed bronnenkenner als dr. J.C. Overvoorde geen stellige gegevens uit Hooft's tijd staan, en dat E.A.B.J. ten Brink daar een

* Vgl. *209*.

halve eeuw later, in *Het Nederlandse Postwezen vroeger en nu* (Amsterdam-Antwerpen 1956), weinig aan had toe te voegen. Pas na 1648 komen er vaste binnenlandse rijdende posten, maar van een grootscheeps monopolie zoals de vorsten van Thurn und Taxis in Duitsland bezaten, was hier geen sprake. De buitenlandse verbindingen - met Hamburg, Keulen, Antwerpen - waren wel van wat ouder datum. Als Hooft in 1634 in Brussel is, haalt een brief uit Amsterdam het weleens in drie dagen; Den Haag-Parijs duurde in 1642 (Hugo en Willem de Groot) soms 10, soms 17 dagen.

De brief

Ook in andere opzichten was een brief kwetsbaarder dan nu. Er bestond geen beschermende wet en geen wettelijk briefgeheim. Er waren geen enveloppen en de afzender had geen plakmiddel bij de hand: stijfsel moest eerst gekookt worden. Als sluitmiddel diende de ouwel of de was, later het lak. Beide hechtten het papier maar op één of 'n paar plaatsen, zodat de brief zo gevouwen moest worden dat die plaatselijke hechtingen mogelijk en doelmatig waren. Men vouwde liefst tot een klein formaat, want hoe vaker gevouwen en hoe korter de kanten, hoe moeilijker het binnengluren. Lak werd met een persoonlijke ring, cachet, of signet gestempeld, de taaie ouwel meestal met een metalen stempelaar die een wafelachtige figuur achterliet. Openscheuren betekende bijna altijd beschadigen, want het papier scheurde om de ouwel heen af. Daardoor kan tekstverlies optreden. Openknippen of -snijden was voorzichtiger, en dat kon als de schaar of het mes alleen een onbeschreven deel van het papier behoefde te raken. Er waren twee manieren van vouwen: recht en schuin. In het laatste geval konden de hoeken in elkaar geschoven worden en elkaar desnoods ook zonder ouwel of lak, dichthouden. Bij recht vouwen werd vaak een lip aan het papier geknipt, die met ouwel of lak gehecht werd, de weggeknipte of na het inknippen naar binnen gevouwen hoeken gaven dan geen aanleiding tot onwillekeurig openscheuren. Die kwetsbaarheid tegenover onbevoegde lezers maakte het soms wenselijk, in een vreemde taal te schrijven. Daarvoor was het Frans voor binnenlands gebruik aangewezen, want Engels en Duits kenden weinigen. Een voorbeeld hiervan vormt de serie brieven van Hooft aan Nicolaes van Reigersbergh, over amnestieverlening aan de remonstranten (*244* e.v.). En dan was er onder geletterden altijd het Latijn. Wat niet wil zeggen dat die vreemde talen uitsluitend deze beschuttende rol vervulden, want ze behoorden ook tot de spelelementen.

Briefwisseling was toen vele malen duurder dan in de eeuw die achter ons ligt.

De port was afhankelijk van de afstand; het minste dat ik gezien heb was 2 stuivers, maar de koopkracht van zo'n stuiver was veel groter dan die van de éne stuiver, waarvoor men tussen 1871 en 1919 een brief door het hele land verzenden kon.

Ook het papier was duur. Hooft was er zuinig op en gebruikte een half vel als de voorgenomen lengte van de brief en zijn intimiteit met de adressaat hem dat toestonden. Vooral in de laatste jaren van zijn leven gaat hij lege achterkanten van ontvangen brieven gebruiken om er het klad van nieuwe op te schrijven, maar men zal zien dat dit niet alleen uit zuinigheid geweest hoeft te zijn.

Men kocht dit postpapier bij de riem (500 dubbele vellen); in Hooft's tijd kwam het nog niet uit Zaandijk, en de Veluwe leverde alleen zware soorten. Hooft gebruikte buitenlands papier, uit Baselland of de Elzas, zoals de watermerken bewijzen[1]. Die zijn niet systematisch onderzocht. Meer dan een grove terminus a quo hebben wij er trouwens niet aan. Nog eerder kan men Hooft's brieven gebruiken als bijdrage tot de kennis van de papierimport en de watermerken als een grove terminus ad quem, grove omdat men niet weet hoeveel tijd er verliep tussen het invoeren door de Amsterdamse agent en het beschrijven door de koper.

De stijl

Een brief verschilt van ander proza door zijn gerichtheid op een individueel mens: hij begint met een vocativus. Hooft behoorde tot een kring waarin het aanspreken sterk beheerst werd door de rang waarop de aangesprokene kon bogen, en in de aanspraak van Nederlandse brieven blijft het Frans daarbij een rol spelen, al had de *Twe-spraack vande Nederduitsche letterkunst* de kat al in 1584 de bel aangebonden met zijn spottende begin: ‘Bon jours Neef. Goeden dagh Cozyn’. Frans was beleefd, alleen was merkwaardigerwijze een ‘sieur’ een gewonere man dan een ‘heer’. Kooplieden als Baak en Vondel werden ook in adressen en aanspraken ‘monsieur’ genoemd, en daar kon geen purist iets aan veranderen, want dan raakte de burgerlijke hiërarchie in de war. Niemand, ook de beste vriend niet, wordt met zijn naam aangesproken; naar ‘beste Joost’ of ‘waarde Baak’ zal men ook in honderden brieven aan Baak tevergeefs zoeken. Hooft's correspondenten, meestal hoge ambtenaren, krijgen allemaal ‘Heer’ en epitheta naar rang en stand, maar niet volgens zo'n strikte schaal als

1 H. Voorn, *De papiermolens in de provincie Noord-Holland (De geschiedenis der Nederlandse papierindustrie I)* Haarlem 1960, blz. 101.

er voorin Van Dale staat. De betekenis van de schakeringen is niet altijd achterhaalbaar. Vrouwen worden, ongeacht hun leeftijd en burgerlijke staat, 'Mejoffrouw' genoemd, tenzij zij van adel, vrouw van een 'ridder' of abdis van een klooster zijn: dan heten ze 'Me Vrouw'. Meer aandacht dan het opschrift genoot het adres. Aan Baak adresseert Hooft bijna altijd eender en eenvoudig; Huygens krijgt alle variaties die men in de spelling van 'Huygens', 'Zuilichem', 'Secretaris van Zijn Hoogheid' en in volgorde en interpunctie kan aanbrengen. Tesselschade en Joachim van Wickevoort houden het midden, met de Heren van de Rekeninge. Het behoorde tot de Renaissance, aan uiterlijke levensvormen zwier te verlenen. Soberder zwier, in Holland, dan in zuidelijker landen, maar toch dijde het vanouds omslachtige opschrift in ambtsbrieven dermate uit, dat de Staten-Generaal bij resolutie van 30 november 1656 de titulatuur vereenvoudigden - einde van het woord 'erentfest'. De Latijnse brief met zijn vele superlatieven was ook in persoonlijke correspondentie de gangmaker van de zwier geweest, gezwegen nog van de invloed van Spaanse en Italiaanse handelsbrieven.[1]

Aardiger is het spel met de afscheidsformule. Niet alleen weet Hooft de fraaiste complimenten fraai te formuleren en te variëren, maar als men zijn brieven aan de regeringspersonen en -colleges met die van gewone baljuwen vergelijkt, blijkt hij zich hoe langer hoe meer op twee wendingen toe te leggen. Allen wensen Gods zegen en laten na de punt volgen de formule 'Uw dienstwillige N.N.'; Hooft weet zich in één adem, meestal dank zij een handig zeugma, in de gunst van de adressaat aan te bevelen zoals hem in die van God, en dan ziet hij nog kans zijn ondertekening tot zinsdeel van de afscheidsvolzin te maken, als subject, object, predicaatsnomen en zelfs belanghebbend voorwerp. Sommige beaux-esprits onder zijn kennissen doen het ook, maar wie heeft het van wie afgekeken?

En tussen begroeting en afscheid wemelt het van topen, een afzonderlijke studie waard die ook de andere briefschrijvers dier eeuw zou moeten omvatten. Vele zullen van eerbiedwaardige, klassieke ouderdom blijken, bijvoorbeeld de bescheidenheidsformule en het brevitasideaal. Dat het laatste bij Hooft in hoge eer staat behoeft geen betoog. Hoeveel beleefdheidsbetuigingen de brieven ook mogen bevatten die wij met enig recht overdreven vinden, toch behoedt de brevitas ze vaak wel enigszins voor het verslappen tot karakterloze strijkages. Als toespelingen duister zijn - voor ons - dan komt dat dikwijls door hun beknoptheid. Maar de meeste moeite hebben moderne lezers met het bescheidenheidsideaal, waaruit vleierij en onwaarachtige zelfvernedering schijnen voort te vloeien. Ook dit is er al bij Tacitus: die zegt in zijn levensbeschrijving van Agricola, dat hij het materiaal 'incondita ac rudi voce' samengevat heeft, in

1 Daar zulke titulatuur in principe onvertaalbaar is, omdat de betekenis van de woorden door de sociale omgeving van de tijd bepaald wordt, is die in de vertalingen weggelaten. Als de zinsconstructie daardoor gestoord zou worden, treedt *UE* of *Mijn Heer* voor de titels en epitheta in de plaats.

Hooft's vertaling ‘met ongehaavende en ruwe stemme’. Dit is nog sober genoeg, maar in de loop der eeuwen gaan de schrijvers een wedstrijd aan in bescheidenheid, zodat Hooft en zijn vrienden, die toch al tot onderlinge wedijver in vernuftig formuleren neigden, een waar tuighuis vol captationes benevolentiae in de traditie aantroffen. Op de erkenning van eigen zwakheid volgt het beklagen van de wederpartij omdat die het nietswaardig voortbrengsel moet lezen; de beving voor het oordeel van de ander is te heviger omdat die aan eigen voortreffelijk werk het recht tot streng vonnissen ontleent; de overmoed, met zo geringe krachten zo verheven of omvangrijke stof te willen behandelen evenaart de driestheid, het resultaat aan een zo bevoegd beoordelaar te durven voorleggen.

‘Gemaniëreerd’, gekunsteld werd de epistolaire stijl onvermijdelijk. Wie naast de brieven van Hooft en Huygens die van Jan van Hout b.v. aan Orlers legt[2], ziet daar de eenvoud van de ‘oudhollander’ die Hooft tòch zo vaak met eerbied aanhaalt. Vooral aan Van Wickevoort alias Viquefort, schrijft Hooft barok.

Bijna niemand heeft zich eraan gewaagd, de waarde van Hooft's brieven te schetsen. Jacobus Scheltema deed het in 1807 - in tijden van nationale nood grijpt men naar Hooft, stelde Jan Romein in zijn herdenkingsrede op 21 mei 1947 vast - hij gaf, behalve lof in de rhetorische vorm van die tijd, een knap veelzijdig beeld. Geen systematische verhandeling; wie dat probeert loopt vast, want dan komt de verdeling in soorten volgens de inhoud, en daartegen verzetten brieven zich. Al dadelijk de eerste poging om een systematische indeling te maken, die van Arnout Hooft, is een poging gebleven. Hij schreef boven de marge van veel brieven een afgekorte notitie over de aard van de inhoud en gaf de verklaring op de lege bladzijde 663 van het straks te bespreken recueil UBA II C II:

‘Off^{e}	- Offitie aangaande
N - Nota - NB	- Meer aanmerking waardigh
Cl^{t}	- Compliment
P.	- Politiek
D^{nh}	- Dankzeggingh
R^{e}	- Recommandatie
P^{r}	- Particuliere zaken van ons huys
T^{1}	- De taal aangaande
F - NF	- Facetum. Nota Facetiam
E.	- Ethica sive moralia
L.N.	- Liefde. Nota amores
G.	- Gelt
D.	- Doodt’

2 J. Prinsen, JLzn., *De Nederlandsche Renaissancedichter Jan van Hout*. Amsterdam 1907, blz. 34. v.

De brieven verzetten zich doordat verreweg de meeste over meer dan één

onderwerp lopen: ze kunnen niet zo oppervlakkig en vaag naar één van hun onderwerpen genoemd worden. Zelfs Van Papenbroek's onderscheiding tussen persoonlijke en ambtelijke brieven gaat lang niet altijd op (blz. 39). Misschien is het woord aan de stilistiek.

Eenvoudiger is de indeling van het handschriftenmateriaal. Daar zijn de weinige rubrieken scherp begrensbaar: de ‘originelen’ zijn de verzonden of voor verzending bestemde brieven, de ‘minuten’ zijn de ontwerpen, alias de kladden, de ‘gedenkenissen’ of ‘korte inhouden’ zijn pro-memories, meestal na het origineel geschreven. Tenslotte bestaan er nog ‘Afschriften’. De geschiedenis van deze handschriften is gemaakt, behalve door het meergenoemde toeval, door de editeurs en liefhebbers die in de drie eeuwen na Hooft's dood zijn brieven hebben verzameld en uitgegeven.

Lotgevallen van de handschriften

De eerste verzorger van *P.C. Hooft's Werken*, Amsterdam 1671, Arnout Hellemans Hooft (1629-1680), had rechten gestudeerd en daarna, van 1649 tot 1651, de traditionele reis naar Italië gemaakt, was koopman en regent (schepen 1662) en erfde in 1661 van zijn moeder ‘alle de boeken ende papieren soo gedruckt als geschreven’ van zijn vader. Orn tot de uitgave van de *Werken*, ‘ten deele nooit te vooren gedruckt’ te komen, verschafte hij zich de deskundige hulp van Geeraert Brandt, die hij al lang van nabij kende: Arnout logeerde bij Barlaeus en was met zijn zoon bevriend, Brandt trouwde met de dochter. Brandt (1626-1685) werd in 1667 remonstrants predikant in Amsterdam, had al in 1645 naam gemaakt met een treurspel, maar trad pas later, met de *Historie der Reformatie* en de levensbeschrijvingen van Vondel, Hooft en De Ruyter als prozaschrijver op de voorgrond. Zijn aandeel in de uitgave van de *Werken* is groot en beslissend geweest. Gelukkig verschilt het handschrift van Arnout duidelijk van dat van zijn vader en van dat van Brandt, want zij hebben in Hooft's manuscripten veranderd en bijgeschreven. Arnout schreef schuine, dunne, wat spichtige, goed verbonden ‘Italiaanse’ dus moderne letters, Brandt steile, ronde, soms geïsoleerde, ‘Gotische’. Bij cijfers is het herkennen moeilijker maar meestal mogelijk, bij onderstrepingen moet men uiteraard afgaan op de kleur respectievelijk verbleektheid van de inkt en op vergelijking met andere plaatsen. Arnout gebruikte dikwijls rood krijt in plaats van inkt. Het vrijmoedigst gingen de bewerkers natuurlijk om met de afschriften die zij van een groot aantal gekozen brieven lieten maken en waarvan een deel bewaard is. Daar is in de marge het onderling overleg tussen de bewerkers te volgen: ge-

woonlijk is het laatste woord aan Brandt. Op één plaats richt Brandt zich met name tot de drukker Lescailje. Afschriften lieten zij maken van alle toen al gebonden minuten die ze wilden gebruiken en van een aantal losse. Andere losse schijnen ze ter zetterij gegeven te hebben. Die vertonen wel een zekere algemene groezeligheid, maar heel zelden drukkerssignaturen: de zetters hebben blijkbaar opdracht gehad, Hooft's eigen papieren voorzichtig te behandelen. In de afschriften zijn die signaturen legio. Die afschriften kunnen voor deze uitgave soms betekenis hebben als het oorspronkelijke stuk later verloren gegaan of beschadigd is.

Brandt en Arnout Hooft hebben voor de *Werken* 208 brieven gekozen en chronologisch geordend, waarbij de ongedateerde op grond van hun inhoud zo goed mogelijk geplaatst werden. Herhaaldelijk hebben zij stukken weggelaten of veranderd waar de tekst hun te huiselijk, te intiem, te alledaags of te vrijmoedig voorkwam. ‘Mijn Suseken’ - Leonora's dochter - werd ‘Mijne Susanne’, ‘Crommetjen’ - Tesselschade's man - werd ‘Krombalg’, ‘meissen’ werden ‘dienstboden’, ‘Mijn Stoorij’ werd ‘Mijne Historij’, ‘ma soeur’ en ‘mon frere’ mocht de grote purist niet geschreven hebben, het werd ‘onse suster’ en ‘mijn swager’. ‘Zijlujden’ werd ‘Hunne Groot Achtbaarheeden’ want zó schrijft men in 1671 over burgemeesters van Amsterdam. Ook werden Hooft's geleidelijk, al experimenterend, ontwikkelde spelling en verbuiging vervangen door de eindfase die die ontwikkeling in de *Neederlandsche Histoorien* van 1642 had bereikt[3]. De bewerkers legden zich niet op een zo nauwkeurig mogelijke documentatie toe, zij stichtten een monument.

Veel groter is de invloed van Gerard van Papenbroek op de handschriften geweest. Hun tegenwoordige dislocatie is grotendeels uit zijn bemoeiïngen te verklaren. G. v. Papenbroek (1673-1743) was een Amsterdams regent, schepen in 1710 en 1722, president-schepen in 1723, waardoor hij levenslang ‘de president’ is blijven heten, al vervulde hij na 1723 minder belangrijke bestuursfuncties.[4] Hij had geen gezin en geen andere nabije verwanten dan een zuster, wier man Simon Emtinck als executeur-testamentair in dit verslag terugkeert. In zijn huis op de Herengracht, maar vooral op zijn buitenplaats Papenburg bij Velzen legde Van Papenbroek een uitzonderlijk rijke verzameling beelden, portretten, boeken en handschriften aan. Hij begon al heel jong, want als in 1696 de Latijnse briefwisseling tussen Van Baerle en Joachim van Wickevoort met Franse vertalingen erbij in 't licht komt, wordt die opgedragen aan de 23-jarige, van wie de handschriften afkomstig schijnen te zijn: ‘ces lettres qui vous appartiennent par tant de raisons’ - ‘ces lettres qui ont toûjours esté vos délices’ - ‘des lettres manuscrites de tant de sçavans personnages, que vous avez

3 de notities in margine en tussen de regels, van Brandt en A. Hooft, worden alleen vermeld als hun inhoud dat wettigt.

4 over hem: J.Q. van Regteren Altena en P.J.J. van Thiel, *De portretgalerij van de Universiteit van Amsterdam en haar stichter Gerard van Papenbroeck 1673-1743*. Amsterdam 1964.

dans vostre bibliothèque' - eervol klinkende maar vage allusies vierden in opdrachten destijds hoogtij. Men zie Hooft's *Mengelwerken* van 1704: de editeur David van Hoogstraten (1658-1724)[5] wijst er de lezer op dat die aan v. Papenbroek verschuldigd is o.a. 'veele brieven, nooit voor dezen in het licht gezien' en dat zijn er dan negen[6]. Hij zegt ook dat v. Papenbroek hem de kopij van 1671 heeft laten zien, maar niet, dat hij die niet gebruikt heeft en dat het maar een heel klein gedeelte geweest kan zijn, want de grote ontdekking kwam pas 16 jaar later. Ook P. Leendertz Wzn. wijst op een wanverhouding tussen Van Hoogstraten's Opdracht en zijn prestaties (*Gedichten van P. Cz. Hooft*, Amsterdam 1871, I, LVI). Wat v. Papenbroek hem voor of in 1704 had laten zien, was vermoedelijk door hem verworven na de dood van Caspar Brandt Geeraertszoon in 1696, en die had ze dan van zijn vader geërfd, waarbij de vraag open blijft of ze zijn wettig eigendom geweest zijn. Boeken en papieren die iemand bij overlijden te leen heeft, worden vaak te goeder trouw door de erven als eigendom beschouwd. Had v. Papenbroek in 1704 de autografen van de kopij van 1671 gekend, dan zou hij er wel voor gezorgd hebben, dat v. Hoogstraten Brandt's fouten, coupures en veranderingen niet overnam. Wat die evenwel deed. Er is een afgesplitst exemplaar (blz. 217-398) van de *Mengelwerken* onder v. Papenbroek's aan Leiden vermaakte papieren[7], waarin hij Brandt's fouten en omissies heeft verbeterd, blijkbaar later, toen hij de kopij wèl ter beschikking had.

19 november 1719 overleed Hooft's laatste nazaat, Arnout's ongetrouwde dochter Johanna Constantia. Zij had haar bezittingen vermaakt aan de twee nog levende nakomelingen van haar grootmoeder Eleonora Hellemans, kleindochters van Constantia Bartolotti: Eleonora Constantia van Vlooswijk van Papekop en Susanna Eleonora van Tuyll van Serooskerken[8]. Tot executeurs had zij benoemd, behalve de intussen overleden vader van E.C. van Vlooswijk: Mr. Joan van de Poll, burgemeester, en Mr. Jan Hulft, schepen van Amsterdam. Van de Poll (†1745) werd bovendien o.a. in 1733 bibliothecaris van het Amsterdamse Atnenaeum en in 1738 curator van 's Lands universiteit te Leiden, dit houde men in het oog bij de dingen die volgen. De in de boedel aanwezige papieren - in de boedelscheiding vaag beschreven - kwamen aan de eerstgenoemde erfgename[9], en die schonk op instigatie van de eerste execu-

5 over hem: E. Wiersum in NNBW VIII 831.
6 *277, 384, 392, 395, 435, 446, 1217, 1220, 1221*.
7 UBL. Lib. annot. 766 A 7.
8 P. Leendertz Jr. Uit den Muiderkring. Haarlem 1935, blz. 19, 21.
9 Testament dd. 14 april 1718 voor Paulus van den Ende. Not.arch. Amsterdam 8226 nr. 60; inventaris en boedelscheiding (o.a. vijf huizen te Amsterdam en twee hofsteden, w.o. 'Westerveld' onder Driehuis tussen Santpoort en Velzen; totale aangifte voor de collaterale successie *f* 414286: 9: 12; aan papieren op de vliering van haar huis 'een kist met ouwe papieren', wat onmogelijk alles geweest kan zijn) Not. arch. 8227 nr. 227, 8228 nr. 58, 97, 215. (Welwillende mededeling, onder andere, van dr. S. Hart, gem. archivaris van Amsterdam).

teur het overgrote deel van Hooft's handschriften aan Gerard van Papenbroek.[10] Dit is bekend uit mededelingen van de begunstigde zelf en uit een brief over hem van Balthazar Huydecoper aan Jacob Elias van 8 mei 1738. Huydecoper werkt dan aan de opdracht - aan Papenbroek - van zijn uitgave der *Brieven* en zegt: 'Volgende den loop deezer Opdragt zou het niet kwaalijk gepast hebben, eenige melding te maaken van die persoonen, aan de welken onze vriend het bezit deezer Brieven verschuldigd is; want bij erffenis zijn ze daar niet gekomen. Ik heb voor een jaar of twee eens terloops met den Heer Burgerm^{r} van de Poll wegens deeze Brieven gesprooken, en begreep toen dat die Heer zelf een der geenen was, die de zelven aan den H^{r} van Papenbroek gegeeven hadden'[11]. Papenbroek zelf vertelt: 'de Heer Burgermeester van de Poll, en de Heer Schepen Hulft als Executeurs in 't Sterfhuis van Juffrouw Hooft zal: hebben mij in januarij 1720 de volgende papieren gezonden om te doorzien namelijk' - wat de brieven betreft - 'P.C. Hoofts gedrukte Brieven, onder welke die aan Anna en Tesselschade Roemers, Justus Baak, en Joachim van Wikkevoort alle origineelen zijn, de overige copijen', - lager staat: 'de zelve Heeren van de Poll en Hulft hebben mij noch in april 1720 gezonden: (...) Een dik boek in F. waar in de Drossaart alle de minuten van zijne Brieven heeft geschreven; begint 9 Meij 1612 en eindigt 30 October 1646' (11 C II, de zeven katerns, zie blz. 32, 33) - 'Noch een omslag, en daar in zeer veele Brieven aan den Ridder Wikkevoort, Baak en anderen, geschreven met de handt des Drosts' - 'Nevens alle de origineele Brieven aan den Drost P.C. Hooft geschreven in F(olio)'[12].

In deze opsomming ontbreken de losse minuten enz. die in II C 11 op de katerns volgen. Maar die noemt Papenbroek ergens anders, hij besluit onder het slotvignet op blz. 396 zijn straks al genoemde marginale verbeteringen van de *Mengelwerken* aldus: 'Deeze zijn alle de Brieven van den Drossaart, die tot noch toe gedrukt zijn, oft in 't licht gegeven: doch ik hebbe onlanx onder de handschriften en papieren van den Ridder Hooft, die de Burgemeester Joan vande Poll mij uit het sterfhuis van joffr. Hooft z.g., om te doorzien, heeft toegezonden, meer dan zeshondert Brieven ontdekt, die niet uitgegeven zijn, en in deftigheit van stijl, aardigheit van uitdrukkingen, en sierlijkheit van taal voor geene van de gedrukte behoeven te wijken: zoo dat ik niet kan begrijpen waarom ze in 't duister zijn gehouden. - De ongedrukte Brieven des Drossaarts zijn alle niet zijn' eigen' handt geschreven beginnende met den 3. van Grasmaandt 1607 en eindende den 17 van Lentemaandt 1647. - Het grootste gedeelte van deeze Brieven, mij naderhandt door de beleeftheit der Vrouwe van Papekop ter handt gestelt, heeft de Wel Edele Gestrenge Heer Balthazar

10 Een koffertje met majoraatspapieren hield E.C. van Vlooswijk zelf. Vermoedelijk zijn dit de papieren van de familie Hooft Graafland, door Leendertz vermeld.

11 Arch. Huydecoper no. 717 f^{o} *552*, zie n. 14.

12 UBL. Pap. 13 H 4.

Huydecoper (enz., titels) in deezen jaare 1738 int licht gegeeven en aan den dag gebragt, tot groot genoegen van (enz. complimenten).'

Later heeft Papenbroek in margine deze nadrukkelijke herhaling toegevoegd: 'Mevrouw Helionora van Vlooswijk, Vrouwe van Papekop, hier nevens vermelt, alle de schriften des Drossaarts bij erffenisse magtig geworden zijnde heeft mij naderhand alle de zelve ter hand gestelt, en daar van bezitter en eigenaar gemaakt, die ik als een dierbaare schat bewaare.'

Deze weergave zou te uitvoerig zijn, als de nu bestaande, in dit relaas duidelijk te herkennen bestanddelen, dank zij schenking respectievelijk legatering door Van Papenbroek, gekomen waren waar ze nu zijn. Maar dat is het geval niet. 10 april 1741 deelde de Leidse curator mr. A.B. van der Dussen aan zijn collega's mede, Van Papenbroek te hebben aangeraden, zijn verzamelingen aan de Leidse universiteit na te laten en Curatoren daarvan alvast in kennis te stellen. Curatoren beloven de door Papenbroek gevraagde 'goede en avantagieuze plaetsen' voor de marmora en de portretten. 15 maart 1743 voegt Papenbroek aan zijn op 1 april 1739 voor nots. Is. Beukelaar te Amsterdam gepasseerde testament drie codicillen toe, waarin hij aan de Akademie of Universiteit te Leiden legateert 'alle (zijne) geschilderde portraiten van geleerde mannen, so die alhier te Amsterdam, als op den huyse Papenburg gevonden worden en niet aan het Athenaeum van deze stad vereert sijn, nog aan de N. Kerk, om in de Senaatskamer en op de Bibliotheek tot versieringe te worden gehange en geplaast'; hetzelfde geldt de antieke marmora en 'de volumina met handschriften van vermaarde en geleerde mannen, en ook alle de handschriften van de werken des Drossaarts P.C. Hooft, en andere boeken met aantekeningen die te Amsterdam, in het boekekasje op mijn comptoir berusten en geplaast sijn'. 27 maart 1742 worden de marmora uit het Amsterdamse huis er nog bij gevoegd en mr. A.B. van der Dussen krijgt het verzoek, voor vervoer en plaatsing te zorgen.

18 september 1743, drie weken voor zijn dood, voegt Papenbroek de verklaring toe: 'Also ik de handschriften van wijlen den heer Drossaart P. Corneliszoon Hooft, hierboven vermeld, aan het Athenaeum van mijn vaderlijke stad hebbe vereert en gegeven, alwaar deselve ook reets op de Bibliotheek in de groote kas zijn geplaast, so worden dese alhier uytgesondert'. En tenslotte verzoekt hij wegens het overlijden van Van der Dussen prof. Joannes Esgers (predikant te Amsterdam tot 1740) voor een en ander te zorgen, met een uitvoerig advies omtrent het vervoer 'van 't huys te Papenburg over de Slaperdijk (daar de heeren van Rijnland, mits versogt sijnde, wel consent toe sullen verleenen) na Sparendam, alwaar alles in een schip gedaan en so naar Leyden soude kunnen vervoert worden'[13].

13 Dit alles in extenso bij P.C. Molhuysen, *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche universiteit V* (*R.G.P. 48*) 's-Gravenhage 1921, blz. 222, 243, 246, 247, 152*-257* en in het genoemde werk van J.Q. van Regteren Altena en P.J.J. van Thiel, het laatste met afbeeldingen van de marmora en de portretten en vermelding van hun herkomst en de plaatsen waar ze zich nu bevinden, een oude kaart van de landgoederen in Velzen, al Papenbroek's verwantschappen, de beschrijving van zijn boedel, enz. - De marmora zijn nu in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden.

Van Papenbroek had zich intens met Hooft's handschriften, vooral de brieven, beziggehouden, kennelijk met de bedoeling, tot een veel omvangrijker uitgave te komen dan die van 1704. Hij vertrouwde de verzorging ervan toe aan Balthazar Huydecoper (1695-1778), Amsterdams regent als hij, maar als ongetrouwd baljuw van Texel sedert 1732 beschikkend over zeer veel vrije tijd, en reeds bekend als dichter van klassieke treurspelen (1717-1722), vertaler van Horatius (1726), schouwburgregent en vooral als schrijver van de *Proeve van Taal- en Dichtkunde* (1730). De gang van zaken is deze geweest[14]: de niet eerder gedrukte brieven werden gekopieerd door Is. le Long, historieschrijver, bibliograaf, vertaler, en samensteller van het zeer gezochte naslagwerk *De koophandel van Amsterdam* (1714, de 10de dr. in 4 dln. 1801-1802)[15]. Zijn kopieën vielen bij Huydecoper matig in de smaak: ‘Die verwarringen van Mijn' Heere, mijn heere, en Mijn heer, mag ik met veel anderen dank weeten aan dien grooten brabbelaar Is. le Long, die de brieven voor de drukparsse gedubbeld heeft met honderden veranderingen van Spellinge, die mij een zeer verdrietigen arbeid verschaft hebben, om ze eenigszins uit den weg te helpen.’[16] Le Long antwoordt dat die onregelmatigheden van Hooft zelf zijn en dat hij die precies meent te moeten overnemen; wij zien hier de historicus met zin voor diplomatisch uitgeven in conflict met ‘de taaldespoot uit de pruiketijd’, zoals R.A. Kollewijn Huydecoper betitelde.

De wèl eerder gedrukte 217 brieven konden - Le Long was erg duur - naar de vorige uitgave, de *Mengelwerken* van 1704, gezet worden, nadat Papenbroek die aan de handschriften gecollationeerd en in margine verbeterd had (107 corr. van uiteenlopende aard); ook voegde hij 22 maal een toelichting, doorgaans een verwijzing naar een gedrukte bron, toe. Bovendien had Papenbroek een lijst gemaakt van alle briefpassages die Brandt en Arnout Hooft weggelaten of veranderd hadden, hetgeen Van Hoogstraten in 1704 overgenomen had; hierbij zag Papenbroek weleens iets over het hoofd[17] en die fout is dan ook in Huydecoper's uitgave terechtgekomen, wat bewijst dat die dit werk van

14 Huydecoper's papieren zitten in het archief van zijn familie, dat in 1945 door Henri A. Ett in een zolderkast op het huis Goudesteyn onder Maarsen ontdekt is. Het is daarna op het rijksarchief te Utrecht gedeponeerd en geïnventariseerd. Voor zijn uitgave van Hooft's *Brieven* zijn vooral de brievenboeken van belang, waarin zijn brieven aan Jacob Elias, Michielszoon (1698-1750) staan, de neef die in Amsterdam het contact onderhield met Van Papenbroek en de drukker. Zie over Huydecoper: Dr. C.J.J. van Schaik, *Balthazar Huydecoper. Een taalkundig, letterkundig en dichtkundig initiator*. Assen 1962.
Jacob Elias was heemraad en schout van de Diemermeer, regent van het O.Z. Huiszittenhuis, dichter, vriend en medewerker van Justus van Effen.
H.A. Ett publiceerde in 1956 een bloemlezing uit de brievenboeken, *Verjaard briefgeheim* (Wereldboogserie, W.B., Amsterdam-Antwerpen).

15 zie H.F. Wijnman in NNBW VIII 1023-1028.

16 Huydecoper aan Pieter de la Rue 25 november 1738. Arch. Hu. 717, f° 592.

17 b.v. het begin van *305*.

Papenbroek niet gecontroleerd en de handschriften zelf niet systematisch gebruikt heeft. In zijn verantwoording aan de lezer vestigt Huydecoper er de aandacht op, dat de brieven hier opnieuw aan 't licht komen en wel zoals Hooft ze geschreven heeft ‘en niet gelijkze te vooren zijn gedrukt geweest: met achterlaatinge en uitneeminge van ontelbaare brokken, die het den eersten uitgeever behaagd heeft daaruit te werpen, tot zo verre, dat hy 'er van 't zijne somtijds heeft moeten bydoen, om de lijkteekens dier wonden te bedekken’. Brandt had namelijk niet alleen gecoupeerd maar ook wel geëmendeerd. Huydecoper had de uitgave willen noemen *Alle de Brieven* ‘geevende den Leezer te kennen dat hy van onzen kant geene andere brieven van Hooft te wachten heeft’; gelukkig zwicht hij voor de kritiek van Papenbroek en Elias, die blijkbaar, al gebruikt ook Papenbroek ‘alle’ nogal slordig, vgl. blz. 18 en 19 passim, betoogd hebben dat iedereen die titel verkeerd opvatten zou en menen, dat er buiten deze 770 geen brieven van Hooft bestonden. Hetgeen allerminst waar was, want Huydecoper liet weg: 1° de talrijke brieven over het door Leonora Hellemans gepretendeerde majoraat en die over Hooft's land in Friesland en zijn kwade belegging in Engeland, 2° enkele zeker te intiem geachte brieven aan Leonora, 3° de ‘korte Inhouten’, d.z. pro memorie in de kladboeken opgetekende uittreksels uit brieven, meestal aan zijn procureurs in Den Haag gericht, en 4° enkele waar hij geen raad mee wist, b.v. omdat de adressanten onbekend waren en die hij daarom maar ‘achter de bank gesmeeten’ heeft zoals hij aan Elias schrijft; dit gebeurde bijvoorbeeld met *96*, vermoedelijk aan Oldenbarnevelt.

Van brieven *aan* Hooft is ook in deze uitgave geen sprake; passages *over* Hooft uit brieven tussen derden komen voor in de 26 bladzijden lange, door Papenbroek bijeengebrachte lijst van *Getuigenissen (...) wegens den Heere P.C. Hooft en des zelfs Schriften*, waaraan drie Latijnse vertalingen - parafrasen - van zangen van Hooft, door Joan van Broekhuizen, zijn toegevoegd.[18] Ook de lijst van drukfeilen[19] achterin is van Papenbroek, maar, schrijft Elias 16 april 1738, ‘welke den Leezeren met den vinger aangetoond moeten worden, zoude ik, onder ons gezeid, niet gaarne op zijn Ed. laaten aankomen; omdat ik vreeze dat hij ons zwak verder zoude ontdekken dan noodig is.’ 29 april laat hij volgen dat v. Papenbroek alle errata per se wil, maar dat Huydecoper daar wel naar eigen inzicht mee zal omspringen. Dit is niet het enige staaltje van kritiek,

18 Huydecoper motiveert dat door te wijzen op de ‘portugese’ vertaling van een ander gezang in de werken bij 't leven van de dichter, waarmee hij de Spaanse vertaling ‘door eenen Portugees’ van de *Klaghte der Prinsesse van Oranjen* in de *Gedichten* van 1636, blz. 295 bedoelt.

19 Leendertz heeft hem niet goed bekeken: zijn artikel *Hooft als koopman* (*Uit den Muiderkring* blz. 69) wijst erop dat Baak samen met hem ‘granen ontrent Bommel’ wil kopen, 9 october 1633 *(605)*. Maar v. Papenbroek had al gezien dat het ‘gronden’ waren, de gewone geldbelegging.
In het op bladzijde 45 vermelde exemplaar van de *Brieven* ligt tussen bladzijde 444 en 445 nog een lijstje van v. Papenbroek's hand, ‘Drukfeilen, noch over 't hooft gezien’.

althans van terughoudende eerbied jegens Papenbroek in de brieven van Huydecoper en Elias. De heer van Papenbroek schiet niet op, hij schrijft niet en excuseert zich met verkoudheid, maar ‘ik had zijn Ed. niet verzocht om te zingen, maar uitgenoodigd om te schrijven’ (Hu.). De beroerte, gevolgd door tijdelijke verlamming, schijnt weinig medeleven bij de jongere medewerkers op te roepen, een medeleven dat ik ook niet verneem in Elias' brief van 3 december 1738: ‘(v.P.) houdt geduurig het huis en doet niets als melancholiseeren.’

Maar in Huydecoper's *Opdracht* van de *Brieven* aan Papenbroek hoort men niets dan de obligate loftrompet. Hij bedankt hem en dan stelt hij meteen Papenbroek's eigendomsrecht op de handschriften vast met die ons ook uit zijn eigen pen bekende overgrote nadruk: ‘Want daar (...) Uw Ed. Gestr. met onwederspreekelijk recht, een volkomen eigendom aan deeze Brieven heeft ...’ De vraag is gewettigd, of iemand dan dat recht weersproken had.

Anders dan Brandt en Arnout Hooft heeft Huydecoper zich van het maken van aantekeningen op, laat staan het aanbrengen van veranderingen in de handschriften onthouden. Hij heeft alleen links boven elke brief het nummer van zijn uitgave gezet (‘N^{o}...’) of, als hij de brief niet opnam ‘n.g.’, een enkele keer voluit ‘niet gedrukt’.

De opschriften heeft hij bijgewerkt. Door Hooft niet vermelde voorletters vult hij van elders aan; zijn correspondent Pieter de la Rue (Middelburgs regent, dichter en historicus, 1695-1770) laat tot in de archieven van de Staten-Generaal zoeken naar de juiste voornaam van ‘Geraert’ Staakmans (gedeputeerde van Friesland ter S.G.), Hooft's correspondent: zijn voorletter G. staat, zoals De la Rue vermoedde, voor Guilielmus en niet, zoals sedert Hooft's brief van 29 juni 1636 *(794)* velen gedacht en volgehouden hebben, voor Geraert. Huydecoper verneemt dit te laat, Van Vloten kon van de correspondentie met De la Rue niet weten, zodat dit de eerste uitgave is die, dank zij de ontdekking van het archief-Huydecoper, Staakmans zijn ware voornaam kan teruggeven!

Ook de titels en ambten ondergingen een bewerking: Huydecoper werkte ze naar de eis van de veranderde tijd bij, zoals Brandt ook al gedaan had, Franse aanspraken vertaalde hij en het geheel schaafde hij zo gelijkmatig mogelijk bij. De neiging om ook de spelling ‘in zich selven eenpaartigh en gelyckformigh’ te maken, die de schrijvers van de *Twe-spraack* al bezielde, verschaft Huydecoper hoofdbrekens; de als *t* uitgesproken *dt* handhaaft hij consequent, behoudens fouten, als er een verbogen vorm met de *d*-klank naast staat; dat hij achter de *g* de *h* weglaat heeft geen andere reden dan dat Le Long dat volgens Hooft's handschrift, op onregelmatige wijze gedaan had en schrappen minder werk was dan herstellen: ‘dat is 't gansche geheim. Over andere diergelijke kleinigheden u te onderhouden, waar enkel tijd verspild.’ Toch licht hij Elias het verschil tussen *ij* en *y* nauwkeurig toe; zijn streven naar een consequent systeem blijkt wel duidelijk, maar niet, waarom b.v. aan het eind van korte woorden

en aan het begin van sómmige *y* moet staan; voor een klinker moet *y* omdat men *ij* daar zou kunnen opvatten als *i + j*, dus *vyand* ‘opdat een wijsneus niet leeze *vi-jand*’. Dit alles heeft hij niet van Hooft, en de volgende uitgever, Johannes van Vloten, zal, ruim een eeuw later, andere wegen gaan: hij drukt naar de handschriften en bekommert er zich niet om of een wijsneus iets verkeerd zou kunnen lezen.

Het voorgaande overzicht toont de oorsprong van het rijke bezit aan Hooftiana van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek en van de collectie Papenbrouckiana in die te Leiden. Wat Hooft's eigenhandige brieven betreft, bevat de laatste verzameling restanten die opzettelijk of bij vergissing niet in de schenking aan Amsterdam begrepen geweest waren. Verder brieven *aan* Hooft, Afschriften, en de boven geciteerde werkpapieren van Papenbroek zelf.

Maar onverklaard is, dat o.a. het handschrift van *Baeto*, van verscheidene gedichten en een paar honderd brieven van en aan Hooft noch bij de schenking, noch bij het legaat behoord hebben, maar ruim honderd jaar later in het bezit bleken te zijn van mr. dr. J.A. Grothe (1815-1899), landeigenaar, secretaris van het Historisch Genootschap te Utrecht. Dat dit aan slordigheid van Papenbroek's executeur en zwager Simon Emtinck te wijten zou zijn, is mij altijd onaannemelijk voorgekomen.

Van Vloten zegt in een voorberichtje voor deel II (1856) van zijn vierdelige uitgave van de *Brieven* (Leiden 1855-1857), dat hem door de welwillendheid van den heer J.A. Grothe te Utrecht een nieuwe bron geopend is, waardoor hij de brieven en documenten kan verbeteren en aanmerkelijk vermeerderen. ‘De Heer Grothe toch, in het toevallige bezit gekomen van alles wat Brandt vroeger van Hooft in handen had, stelde ons dat met de voorbeeldigste onbekrompenheid ter beschikking, en geraakten wij daardoor niet alleen in het bezit der vroeger vermiste en in Brandts uitgave hier en daar gewijzigde of zelfs verkorte Brieven, aan welke wij nu hun oorspronkelijken vorm hergeven konden; - maar vonden ons tevens in de gelegenheid verschillende andere door Hooft gestelde stukken (waaronder het dagboekjen zijner Italiaansche Reis, hierachter als eerste Bijlage medegedeeld), of aan hem gerichte Brieven van Tesselschade, Huygens en zijn vrouw, P. Jz. Hooft, en and. (zie de verdere Bijlagen) op te nemen. Ook in het vervolg dezer uitgave zal de belangstellende lezer nog herhaaldelijk de gelegenheid hebben, den Heer Grothe voor zijne bereidvaardigheid dankbaar te zijn.’ Gelegenheden waarvan de lezer zich echter niet bewust kon worden, daar Van Vloten Grothe verder niet noemt.

Overtuigd, dat een dergelijk ‘toeval’ in het leven van een zeer vermogend, ambteloos patriciër moeilijk iets anders zijn kan dan verwerving uit een boedel, heb ik nagegaan of er een genealogische draad te vinden is die de protagonisten van 1719-1743 met mr. Grothe verbindt. Daarbij kwam mij te stade dat zijn achterkleindochter, mevrouw A.M. Radermacher Schorer-Grothe van Schellach mij bereidwillig toegang gaf tot het familie-archief, dat, voorlopig geor-

dend, in bruikleen gegeven is aan het gemeentearchief te Utrecht. Na verkregen medewerking van dat archief kon ik in enkele dagen vaststellen, dat mr. Grothe en zijn vrouw, geboren Loten van Doelen, niet door een genealogische draad, maar door een netwerk van directe verwantschappen samenhingen met de erfgename E.C. van Vlooswijk en nog meer met de executeurs Van de Poll en Hulft. Een summier overzicht is voldoende om dit toe te lichten. De grootouders van mr. Grothe heetten 1 Grothe, 2 Roosmale, 3 Van Ghesel, 4 Boudaen; die van mevrouw Grothe: 1 van Doelen, 2 Loten, 3 Van der Muelen, 4 Boudaen. E.C. van Vlooswijk's moeder was een Boudaen; mr. Joan van de Poll had een zwager Loten en een zwager Van Ghesel; mr. Jan Hulft was de zoon en de schoonzoon van een Loten. Deze overeenkomende namen aan weerskanten van de duistere eeuw betekenen zonder uitzondering naaste verwantschap respectievelijk afstamming; rekent men de onderlinge verzwageringen mee, dan kunnen de papieren zeer veel wegen hebben afgelegd van het sterfhuis van Juffrouw Hooft naar het toevallige bezit van mr. Grothe; ze zijn dan, zoals de gang van zaken in 1743 immers ook aantoonde, niet in het bezit van v. Papenbroek geweest, al heeft die ze gehad ‘om te doorzien’, bij welke gelegenheid hij de op bladzijde 21 genoemde lijst gemaakt heeft. Maar als hij zegt dat de Brieven des Drossaarts hem door de Vrouwe van Papekop (E.C. van Vlooswijk) gegeven zijn, heeft hij het over de ongedrukte, niet over de kopij van 1671, die in de collectie-Grothe te voorschijn komt. Zijn toegevoegde verzekering in margine dat hij ‘alle’ handschriften van Hooft van haar gekregen heeft, is te nadrukkelijk om helemaal overtuigend te zijn en wij hebben gezien hoe luchtig zowel hij als Huydecoper met het woord ‘alle’ omsprongen.

En doordat Papenbroek ze niet had, stonden ze Huydecoper niet ter beschikking. Die gebruikte ze niet, zette op deze brieven de nummers van zijn uitgave niet, Van Papenbroek schonk ze niet aan Amsterdam en Emtinck stuurde ze niet naar Leiden, maar ze zaten ergens anders, waar ze later vergeten werden en in het water kwamen te liggen, een lotgeval dat alleen vergeten brieven van Hooft kon overkomen.[20]

Een documentair bewijs dat mr. Grothe ze uit een sterfhuis had, dus de vermelding in een van de vele boedelbeschrijvingen in zijn archief bleek niet te leveren, doordat imponderabilia als deze niet in die staten werden opgevoerd. Mr. Grothe heeft zijn handschrift van *Baeto* en een aantal gedichten te leen gegeven aan P. Leendertz Wzn voor de uitgave van Hooft's *Gedichten* (1871; op bladzijde 23 van de Inleiding, en verderop, met ‘G’ aangeduid), en naderhand gaf hij alles cadeau aan Nicolaas Beets. Die schonk de handschriften, met ‘een en ander van zijn eigen papieren’, op 12 maart 1894 aan de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Duidelijker dan uit de gedrukte *Verslagen* (afdeling Letterkunde 3e Reeks 10e deel blz. 283) blijkt uit de geschreven notulen,

20 Vgl. blz. 31.

dat dit geen schenking uit naam van mr. Grothe was: Beets heeft de papieren ‘indertijd’ van hem gekregen en meent nu in zijn geest te handelen door ze voor de boekerij van de Akademie te bestemmen. Grothe zelf gaf in 1888 aan het Gemeente-archief van Amsterdam een aantal stukken van Hooft's vader en enkele geschreven bronnen van de *Nederlandsche Historiën*.

Omtrent herkomst en ontstaan van wat later de collectie-Grothe is geworden, kan men nog een aantal gegevens bijeenbrengen die, bij wijze van hypothese, mr. Joan van de Poll, de eerste executeur van Johanna Constantia Hooft, aanwijzen als degeen die de bundels in de familie gehouden heeft, nadat hij bevorderd schijnt te hebben - zie Huydecoper's uitlating op bladzijde 19 - dat Gerard van Papenbroek de massa voor zijn verzamelingen kreeg. Dat dit een ‘onwederspreekelijk’ eigendomsrecht was, betoogt Van Papenbroek en zegt Huydecoper hem na. Van de Poll was zowel curator van 's Lands universiteit te Leiden (geïnstalleerd 9 augustus 1738, vervangen wegens overlijden 7 november 1745) als bibliothecaris van het Athenaeum te Amsterdam. Hij was dus zowel bij de legatering aan Leiden als bij de schenking aan Amsterdam direct betrokken. Hij woonde evenals Papenbroek op de Herengracht en had evenals hij een buitenplaats in Velzen. Nu vraagt Papenbroek een àndere curator, die het initiatief tot de legatering genomen zegt te hebben (Van der Dussen, burgemeester van Delft), het vervoer van de collectie te regelen, en als hij vooroverlijdt, een Leidse professor. Niet Van de Poll, die toen nog in volle actie was. Waarom komt hij in al deze stukken niet voor, ook niet in de desbetreffende notulen van het Leidse curatorium? Heeft hij de schenking aan Amsterdam die met het codicil ten gunste van Leiden van 1 1/2 jaar te voren in strijd was, soms uit aangeboren liefde tot zijn stad doorgedreven, eventueel met weerspreking van Papenbroek's volledige beschikkingsrecht? Wie bedoelt Huydecoper, als hij in een brief van 25 november 1738 aan Pieter de la Rue schrijft, dat er ‘verschil’ geweest is tussen de drukker en de eigenaar van de kopij der voorheen uitgegeven brieven[21]? Hij bevestigt hier met zoveel woorden dat die kopij van 1671 niet van Papenbroek was, maar waarom noemt hij de eigenaar niet? Omdat Van de Poll de grootste potentaat van Amsterdam was en men in brieven met zulke namen erg voorzichtig was? En als het - zie bladzijde 19 - ‘niet kwaalijk gepast’ zou hebben, in Huydecoper's Opdragt van de *Brieven* de personen te vermelden aan wie Papenbroek de handschriften verschuldigd was, waarom heeft die vermelding dan niet plaats?

Minder vragen doen zich voor naar aanleiding van de uitgave van Johannes van Vloten (1818-1883). Vóór zijn benoeming tot professor in Deventer (1854) woonde hij in Leiden, gepromoveerd in de theologie, maar tevens doorstuderend in geschiedenis, letterkunde, staatkunde en in hetgeen later sociologie zou heten. Min of meer tussen zijn stimulerende literaire activiteiten door gaf hij ook de brieven van Hooft uit - zijn kleindochter Mea Mees-Verwey vermeldt

21 Arch. Hu. no. 717 f° 590.

het feit haast terloops in *De betekenis van Johannes van Vloten. Een bibliografie met Inleiding* (Santpoort 1928). Er is in zijn nalatenschap één stuk dat er betrekking op heeft, een schrijven van J.C.G. Boot met verbeteringen in de tekst van Huygens' Latijnse brieven aan Barlaeus.[22] De handschriften dragen geen enkel spoor van Van Vloten's werk. Hij was een uitstekend ontcijferaar en combineerde, zoals ook uit zijn voetnoten blijkt, goed, maar hij was een té snelle en daardoor slordige afschrijver en corrector en deed alles alleen, ook het transcriberen van 17de-eeuwse Italiaanse brieven. Hij gaf diplomatisch uit; aan de brief van 20 juni 1621 aan Anna en Tesselschade Roemers voegt hij de noot toe: 'Zoo min deze als de volgende brief is thans nog in de H.schriftelijke (handschriftelijke) verzameling voorhanden; wij hebben dus beider spelling naar de overigen uit dezen tijd geregeld' (*174* en *176*, vVl. 107 en 108). Hier raakt hij op een hellend vlak, want hij doet straks, maar dan zonder waarschuwing, hetzelfde met *184, 208, 224, 295, 298, 305, 314, 315, 316, 317, 320* en *326* (vVl. 114, 131, 142, 193, 194, 195, 201, 202, 203, 204, 205, en 212.).

En als hij dan na het verschijnen van dit eerste deel de collectie-Grothe ter beschikking krijgt, vindt hij daarin de handschriften van al deze teruggespelde brieven. Hij kan ons verwijt nu niet ontgaan, dat hij hier het zwijgen niet toe had mogen doen. Natuurlijk bleken de teruggespelde teksten van de fouten te wemelen. Bij voorbeeld komt pas in de 20ste eeuw[23] aan het licht, dat Hooft, in zijn brief van 11 juli 1621 aan Anna Roemers, Tesselschade 'Jooltjen' noemde, wat door Brandt in 'haar' veranderd is, en door alle lateren overgenomen hoewel v. Papenbroek het in zijn marginalia bij de *Mengelwerken* (blz. 18) had vermeld. Het is dus ook Huydecoper te bar geweest en Van Vloten had de brief terugspellend van Huydecoper overgeschreven voordat Grothe loskwam. De brieven *aan* Hooft die hij van Grothe kreeg, voegde Van Vloten in de chronologische volgorde tussen die *van* Hooft, en die van voor 1630 die in deel I gemoeten hadden, voegde hij als bijlagen bij II.

Van Vloten's chronologische reeks bevat 975 brieven van, aan en over Hooft. In de bijlagen bij de vier delen staan er nog ongeveer 25, waaronder vele uit 17de-eeuwse uitgaven.

Na Gerard van Papenbroek is P. Leendertz Jr. de beste verzorger van Hooft's handschriften geweest. Hij heeft onbekende brieven opgespoord en ongedrukte overgeschreven. Zijn registratie is de grondslag van deze nieuwe uitgave, zijn afschriften zijn, na collatie aan de originelen, aan de kopij toegevoegd. Van de brieven *aan* Hooft heeft hij het eerste register gemaakt dat alle depots overzag, er zijn heel weinig brieven van en aan Hooft aan 't licht gekomen die Leendertz niet gevonden had. Daarnaast heeft hij onmisbare gegevens verzameld in ruim vijftig grote en kleine studies, waarvan er maar veertien gepubliceerd zijn in *Uit den Muiderkring* en nog enkele in tijdschriften. De overige zijn in de Uni-

22 Welw. meded. van mevr. dr. M. Nijland-Verwey. Betreft vVl. IV, 389-401.

23 Bloemlezing Pantheon (1967) blz. 35.

versiteitsbibliotheek van Amsterdam gedeponeerd, deels door de schrijver voorzien van het etiket ‘Persklaar’. Voor de commentaar bij de brieven is daar veel te vinden. Ik noem de uitvoerige en betrouwbare genealogieën van alle betrokken families (*Uit den Muiderkring* blz. 1-66), vooral de beide studies over Hooft als ambtenaar (ald. blz. 70 v. en 133 v.) en de niet gepubliceerde verzameling over de moeizame majoraatskwestie. Bij het beschrijven van de geschiedenis van de handschriften heb ik vrijwel voortdurend op Leendertz kunnen steunen, maar mij ook wel tegen zijn suggesties moeten verdedigen[24], bijvoorbeeld wat Van Papenbroek's nalatenschap en de collectie-Grothe betreft; bij het beschrijven van de handschriften deed dezelfde figuur zich voor: Leendertz' studies waren uitstekende wegwijzers en als in zijn juxta-poneringen het perspectief verdween, zoals bij de wording en samenstelling van het recueil UBA II C II, kostbare prikkels om de raadsels toch op te lossen.

Dislocatie van de handschriften

A. brieven *van* P.C. Hooft

1. *Originelen*

Originelen bevinden zich bij het overlijden van de schrijver bij de adressaten, als die ze bewaard hebben, minuten en afschriften zitten in de nalatenschap. Originelen hebben meer waarde voor verzamelaars van autografen en raken daardoor lichter aan het zwerven.

Toen Arnout Hellemans Hooft en Geeraert Brandt de uitgave van Hooft's *Werken* (1671) ter hand namen en daarin ook brieven wilden opnemen, hebben zij geen indrukwekkend aantal originelen verzameld. Hooft was al meer dan twintig jaar dood. De grote collectie-Baak, 251 stuks[25], kreeg Arnout blijkbaar van zijn oom (†1681). Brandt bezat die aan zijn schoonvader Caspar van Baerle (†1648); hij gebruikte ze voor de *Werken* maar daarna zijn ze door hem teruggenomen en later verdwenen. Die aan Tesselschade (†1649) en Anna Roemers (†1651) zijn blijkbaar door hun familie gegeven. Huygens (†1687) heeft geen

24 Zie de juiste opmerking van J.W. Muller over Leendertz' werkwijze N.Tg. 1930 blz. 173.

25 Uitkomsten van tellingen door verschillende onderzoekers stemmen niet altijd volkomen overeen doordat men van mening kan verschillen over het meetellen van
a een doorgehaalde en overgedane minuut;
b een P.S. dat op de volgende dag gedateerd en opnieuw ondertekend wordt;
c een bijlage;
d een ten dienste van anderen, b.v. de bestuurders van Muiden, ontworpen brief.
Daarom wordt bij aantallen dikwijls ‘ca.’ gezet.

brieven van Hooft geschonken of nagelaten. Joachim van Wickevoort (†1670) bewaarde veel en gaf er 53, maar in de *Werken* staan er maar 10, wat uit een oogpunt van evenwichtige samenstelling verklaarbaar is; alle 53 dateren uit de negen laatste jaren van Hooft's leven en er werden in 't geheel maar 208 brieven opgenomen. Een aantal ambtelijke brieven is, naar eeuwen later bleek, bewaard gebleven in archieven van bestuurscolleges; de mogelijkheid bestaat dat er nog meer zijn.

Ook in familiearchieven en autografenverzamelingen kunnen nog brieven van Hooft verborgen zijn.

De originelen bevinden zich nu:

1 IN DE BIBLIOTHEEK DER UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM (UBA):

a het recueil II C 13 (Catalogus der handschriften Mendes da Costa, Amsterdam 1902, no. 1124). Het is gebonden overeenkomstig de overige delen van v. Papenbroek's schenking. Op de rug de titel 'P.C. Hóóft / Brieven / Aan J. Baak / Wikkevoort en / Mejuffr Tesselscha enz. / Door Zijn Eygen Handt Geschreven'. De band bevat 245 met zwart potlood, in de 19de of 20ste eeuw (M. da Costa?) genummerde originele brieven, één door v. Papenbroek afgeschreven brief en de opdracht van *Henrik de Gróte* aan Diedrick Bas. De gebrekkige rangschikking van de brieven stelt de vraag, of Gerard van Papenbroek door zijn laatste ziekte soms in een ordening gestoord is, die aan het binden vooraf moest gaan. Dergelijke symptomen zullen vaker aan het licht komen. De volgorde in II C 13 is:

1-179 aan J. Baak, en wel 1 1638, 2-179 teruglopend van 1641 tot 1629, met deze verstoringen: 21-23, van 1638, staan midden in 1637, 36, van 1631, staat midden in 1636, 46, van 1645, en 47, van 1647, staan tussen 1636 en 1635, 52, van 1638, staat in 1635, 87 past wel in de tijdsorde maar is aan Tesselschade gericht, 109, van 1640, is ook aan haar gericht en staat tussen 1633 en 1632. Ook binnen de afzonderlijke jaren wordt de chronologische volgorde herhaaldelijk verstoord.

180-231 aan J. van Wickevoort, in deze volgorde: 180: 1644, 181-187: 1643-1644, 188-197: 1643-1642, 198-207: 1640-1641, maar 205 is aan Baak gericht, 208-218 promiscue, 219: 1639, 220-231: 1644-1645.

232-242 aan Tesselschade: 1644-1632.

243-247 zijn diversen:

243 opdracht van *Henrik de Gróte* (1626),

244 aan Arnout H. Hooft (1646),

245 aan N. v. Reygersbergh (1645), afschrift door v. Papenbroek, de minuut is II C 11.1002,

246 aan A.H. Hooft (1647),

247 aan Jacob Backer (1626).

De 12 ongedateerde zijn volgens aantekeningen van de ontvangers of op inwendige gronden geplaatst.

22 brieven die tot de kopij van 1671 behoord hebben en die men dus in de collectie-Grothe (nu KA CLXXIa[b]) verwachten zou, zijn ongetwijfeld door v. Papenbroek verplaatst, en wel voordat Huydecoper zijn nummers op de handschriften zette. Het zijn er 6 aan Baak *(519, 523, 524, 807, 843, 923)*, 6 aan Tesselschade *(758, 778, 811, 845, 1021, 1207)* en 10 aan J. v. Wickevoort *(1022, 1025, 1026, 1030, 1031, 1032, 1045, 1070, 1075, 1083)*.

Op de achterkant van de brieven in II C 13 staan de nummers van Brandt's uitgave, met alle veranderingen waartoe zijn overwegingen hem noopten. Huydecoper heeft op al deze brieven zijn nummers of 'n.g.' geschreven.

b in het recueil met minuten II C 11, op blz. 32-42 beschreven zitten zeven originele brieven aan A.H. Hooft *(1154, 1178, 1224, 1296, 1314, 1318, 1326)* en een onverzondene aan P. Jz. Cloeck *(892)*;

c 8 sparsa:
S 13 aan Tesselschade *(354)*
Died. 11 (elf) N 1 aan C. v. Baerle *(944)*
Died. 11 (elf) N 2 aan C. v. Baerle *(1315)*
Died. 11 (elf) N 3 aan Lodewijk XIII *(981)*
Died. 30 Y aan H. de Groot *(127)*
Gb 6 aan C. Huygens *(1042)*
11 c 9.399[v] aan C. Huygens *(1181)*
Vondelmuseum III K2 aan C. Barlaeus *(957)*

2 IN DE BIBLIOTHEEK VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN (UBL):

a de verzameling Papenbrouckiana (Pap.) bevat in afdeling 2 (Catalogus Geel, 1852, no. 947) zes, in afdeling 13 (Geel no. 993) vier originele brieven, die na de schenking aan Amsterdam achtergebleven en daardoor met het legaat (zie blz. 20, 24) naar Leiden gestuurd zijn. Alleen bij die aan Eleonora Hellemans kan men naar een oorzaak gissen: v. Papenbroek kan ze als te intiem apart gehouden hebben. Het zijn:

Pap. 2 (alfab.):
2 aan C. v. Baerle *(936, 1220)*,
1 aan C. v. Baerle jun. *(1217)*,
1 aan G. Bartolotti *(921)*,
1 aan J. v. Wickevoort *(1221)*,
1 aan G. Jzn. Witsen *(141)*.

Pap. 13:
3 aan E. Hellemans *(264, 265, 285)*,
1 aan J. v. Wickevoort *(915)*.

b Bibliotheca Publica Latina 246 is een brief aan Tesselschade *(1258)*.
Van deze brieven hebben *921, 936* en *1258* tot de kopij van de *Werken* behoord.

3 In de bibliotheek van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen (KA):
onder de handschriften, in bruikleen in de Koninklijke Bibliotheek de bundel CLXXIa[b] (Catalogus Ter Horst 1938). Deze bevat, in chronologische volgorde, 75 originelen en 71 afschriften promiscue. Ze zijn met blauw potlood genummerd en met zwart overgenummerd (de blauwe, soms met zwart verduidelijkte, nummering wordt hier gebruikt) en hebben behoord tot de kopij van de *Werken*. Brandt heeft er de nummers van die uitgave op gezet en op de afschriften de oude paginering (recueil II C 11, vgl. blz. 33) als verwijzing naar de minuten waarvan ze genomen zijn. Bovendien dragen de nummers 3 tot en met 20 een paginering in inkt, van een slordige onbekende hand (zetter?) die loopt van 9 tot en met 62 met hiaten waarin de minuten uit II C 11 die ook ter zetterij geweest zijn, passen. Er is verder een door Brandt geschreven model voor de zetter, een afschrift van Hooft's hand van een 'bienvenue du Prince Cardinal a Brusselles, 4 Nov. 1634. par mons[r] Meerstraete' en een door Arnout Hooft opgezet inhoudsregister van 23 bladzijden met veel aanvullingen en veranderingen door Brandt. Het eindigt met de aantekening dat Ds. Brandt de brieven aan Barlaeus weer meegenomen heeft.
Van de overige recueils en bundels met brieven van Hooft onderscheidt deze zich in twee opzichten: hij vertoont een door water veroorzaakte donkere papierverbruining van de linker bovenhoek ter grootte van 18 × 19 × 30 cm, de tekst is op een aantal plaatsen alleen met ultraviolet licht te ontcijferen (vgl. blz. 25), ten tweede heeft Huydecoper er de nummers van zijn editie niet op gezet. Dit deed hij wel op de 22 naar II C 13 verplaatste (vgl. blz. 30).

4 In de Koninklijke Bibliotheek (KB):
onder de signatuur 121 D 8 nr. *423* aan Baak, een van de twee die v. Papenbroek in september 1738 met Jac. Specx in Den Haag[26] geruild heeft tegen vijf minuten van brieven aan Nic. van Reigersbergh, lopende over een herstel van de remonstranten *(244, 246, 247, 249, 250)*, een aanwijzing dat twee ondertekende originelen met onbeduidende inhoud voor een verzamelaar opwogen tegen vijf niet ondertekende minuten met belangwekkende inhoud.

26 Specx, 1704-1775, was volgens H.A. Ett dichter, sedert 1724 deurwaarder van de Hoge Raad en het Hof van Holland en sedert 1747 klerk ter secretarie van de Prins van Oranje.

5 In het Algemeen Rijksarchief (ARA):
a in het Archief van de Rekenkamer der Domeinen van Holland, ingekomen stukken 479-482: 21 brieven *(73, 77, 105, 116, 154, 164, 193, 256, 281, 357, 533, 779, 880, 972, 1062, 1066, 1117, 1272, 1283, 1297, 1309)*, van 7 hiervan staat de minuut in II C 11;

b in het Archief van het Hof in Holland, ingekomen missiven 4587 e.v.: zes brieven *(91, 647, 699, 747, 1144, 1228)*, van de drie eerste staat de minuut in 11 C II;

c in het Archief van de Raad van State, ingekomen en uitgegane stukken nr. 600: een brief *(426)*.
Het onderzoek van de drie laatstgenoemde bestanddelen die in reparatie en nog niet definitief geïnventariseerd zijn, is nog gaande.

6 In het Gemeentearchief van Zutphen:
in de autografenverzameling-Schimmelpenninck van der Oye: de andere door Specx van Papenbroek verworven brief aan Baak *(516)*.

7 In het Brits Museum te Londen:
in de Harleian Manuscripts vol. 7013 fol. 155, 156, 157, 158: twee brieven aan G.J. Vossius *(698, 821)*.

8 In de Bodleian Library te Oxford:
in de Rawlinson Letters vol. 84 G fol. 144: een brief aan G.J. Vossius *(1174)*.

9 In het bezit van Jhr. H.G.A. Hooft te Zeist:
een brief aan Constantijn Huygens *(181)*.

II. *Minuten*

De minuten bevinden zich in het recueil 11 C II (Cat. der handschriften Mendes da Costa no. 1125) van de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam. Het is gebonden als de overige handschriften van Hooft (II C 1-15) en draagt op de rug de titel ‘P.C. Hóóft. / Brieven / Beginnende A° 1612. / Eyndigende A° 1646. / Diefrente en Copyen / Door Zijn Eygen Handt Geschreven.’ Het binden moet omstreeks 1743 hebben plaatsgehad, toen Gerard van Papenbroek (zie blz. 17-26) deze en andere handschriften van Hooft aan de bibliotheek van het Athenaeum schonk.
In deze foliant zijn samengebonden:
1 zeven geprefabriceerde katerns 32 × 22 cm;
2 een uit ineengelegde bladen van ongeveer dezelfde grootte gevormd achtste katern, onafgesneden;

*1

1 P.Cz. Hooft

2 Geeraert Brandt

3 ca. 119 losse dubbele en enkele vellen, naar het einde toe in steeds meer uiteenlopende maten en soorten;

4. zeven losse kattebellen, geborgen in een aan de binnenkant van het achterplat vastgelijmde map.

De bladen - niet, zoals in II C 13, de brieven - zijn in zwart potlood genummerd 1-1005, de blanco bladzijden zijn meegeteld. Met oudere willekeurige tekst beschreven verso's zijn soms wel, soms niet meegeteld, zodat het oneven pagineren van de recto-bladzijden niet regelmatig is volgehouden: de recto's zijn genummerd 1-311 (tussen 114 en 115 en tussen 286 en 287 is een blad overgeslagen), 312-524, 525-819, 820-836, 837-841, 842, 843-905, 906-998. Deze naar schatting negentiende- of twintigste-eeuwse paginering (M. da Costa?) wordt hier verder gebruikt en 'de nieuwe' genoemd ter onderscheiding van de nog te bespreken oude.

Arnout Hellemans Hooft en Geeraert Brandt moesten de minuten kiezen uit de onder 1 en 2 genoemde acht katerns (720 bladzijden) en een ons onbekend aantal losse bladen waarvan bij het binden de onder 3 en 4 genoemde ca. 126 over waren. Onbekend is, wat er aan losse bladen voor 1743 weggeraakt of weggedaan is: uittreksels van brieven aan procureurs bijvoorbeeld treffen wij wel aan in de katerns maar niet onder de losse vellen. Ook zijn er wel brieven door schenking, ruil, verlies of verkoop in handen van verzamelaars gekomen, maar dit geldt voor zover wij weten alleen voor originelen en het aantal gevonden gevallen is klein.

Ad 1. De katerns of 'kladboeken'.

Eerste katern, blz. 1-90, de recto's in oude inkt door G. Brandt oneven genummerd 1-87, het verschil ontstaat doordat de oude nummering de blanco's niet meetelt, de nieuwe wel. In tijdsorde beschreven van 9 mei 1612 tot 17 januari 1617. Op de omslag schreef Hooft: 'Brieven. / beginnende, ix^{en} Maj. 1612. / Ejndende 17^{en} Januarij a^{o} 1617'. Wat lager staat in dezelfde kleur inkt het cijfer 1 van Hooft's hand.

Tweede katern, blz. 91-186, oud 89-179. In tijdsorde beschreven van 12 mei 1618 tot 6 september 1623. Geen omslag. Bovenaan blz. 91 schreef Arnout: 'Beginnenden van 't jaar 1618'.

Derde katern, blz. 187-274, oud 181-261. In tijdsorde beschreven van februari 1624 tot 22 juni 1635 met een hiaat tussen 7 augustus 1625 en 30 juni 1628. Op de omslag schreef Hooft: 'Brieven. / A^{o} 1624. / P.C. Hóóft.' Wat lager staat het cijfer 3, van Hooft's hand.

Vierde katern, blz. 275-334, oud 263-311. In tijdsorde beschreven van 27 juli 1627 tot 17 oktober 1631. Hooft schreef op de omslag: 'Brieven. / 27 julij A^{o} 1627 begonnen.' Wat lager schreef Arnout: 'tussen 3 en 4'. Nog wat lager is waarschijnlijk het cijfer 3 weggeradeerd. (De volgorde van de katerns klopt verder niet meer met hun nummering. Verklaring volgt.)

Vijfde katern, blz. 335-474, oud 312-444, beschreven in tijdsorde van 19 october 1631 tot 22 october 1640. Op de omslag schreef Hooft: ‘Brieven. / begonnen den 19^{en} Octob. a^{o} 1631’. Wat lager schreef hij het cijfer 4.

Zesde katern, blz. 475-574, oud 446-524. Loopt van 20 juli 1635 tot 10 augustus 1646, in tijdsorde beschreven. Op de omslag schreef Hooft: ‘Brieven; beginnende in 't jaer 1635 / P.C. Hóóft.’ Lager schreef Hooft's kassier Carel van der Wijen: ‘Copijen en brieven alsmede andere pampieren gecomen van het bovencantoir tot muijden -’. Cijfer 5, van Hooft's hand.

Zevende katern, blz. 575-670, waarvan 623-670 blanco behalve de lijst van afkortingen van Arnout, genoemd op blz. 15, op bladzijde 663; de oude paginering 525-569 eindigt op de laatste door Hooft beschreven bladzijde, nieuw 622. Loopt van 17 januari 1641 tot 30 october 1646. Hooft schreef op de omslag: ‘Brieven, begonnen den 17^{en} Januarij 1641’. Wat lager staat het nummer 6, van de hand van Arnout, vreemd gerekt.

Dat het recueil 11 C II in chronologisch opzicht een chaos is geworden komt in de eerste plaats door de rangschikking van deze katerns door Arnout Hooft. Het scheen onverklaarbaar dat Brandt door de paginering 1-569 die volgorde heeft vastgelegd, maar onder de werkpapieren van G. van Papenbroek te Leiden (Pap. 13) werd een lijstje gevonden waaruit blijkt, dat hij de zeven katerns in 1720 in de nalatenschap van J.C. Hooft had aangetroffen als ‘een dik boek in F(olio)’, wat ook de extra innaaigaatjes in de ruggen verklaart. Arnout had ze blijkbaar laten binden voordat Brandt aan de uitgave ging meewerken. En hij laat zich nog preciezer op de vingers kijken als hij in zijn journaal vermeldt, te hebben gevonden: ‘Brieven in 't jaer 1627, 1631 en 1641 begonnen en veel brieven van schouten en anderen’ dat zijn het vierde, vijfde en zevende katern, die chronologisch een aaneensluitende reeks vormen, en losse ingekomen brieven. De overige kreeg hij, zoals wij straks gezien hebben ‘van het bovencantoir tot muijden’: dat zijn ongetwijfeld het eerste, tweede, derde en zesde, die ook een aaneensluitende reeks vormen. Arnout schijnt niet begrepen te hebben, dat dit twee parallelle series waren, die alleen met verbreking van de chronologie en ten koste van overlappingen in elkaar geschoven konden worden. Wat hij in Amsterdam vond was de Amsterdamse reeks 1627-1646, wat er uit Muiden kwam was de Muidse 1612-1646. Hooft begon in 1627, terwijl hij in Muiden kladboek 3 had liggen, in Amsterdam aan het derde van de Amsterdamse reeks, dat later door Arnout Hooft ‘tussen 3 en 4’ geschoven werd. Hierdoor werd niet alleen de tijdsorde, maar ook de eenheid van de beide series doorbroken. Toch lagen de bewijzen voor het grijpen: bijna altijd vermeldt Hooft aan het eind van zijn brief bij de datum ook de plaats van afzending.

Dus er waren toen al twee Amsterdamse kladboeken verloren gegaan, die de volgnummers 1 en 2 op hun omslag hadden. De sprong in de eerste grafiek wordt hierdoor verklaard. En een tweede grafiek moet zichtbaar maken, dat

die te Amsterdam geschreven brieven telkens een chronologisch aaneensluitend hiaat vormen, namelijk de maanden die de Hoofts op de Keizersgracht en niet op het onverwarmbare Muider slot doorbrachten. In dit nieuwe grafiekje worden alleen aaneensluitende tijdvakken van twee of meer maanden met of zonder Amsterdamse resp. Muidense brieven aangegeven, want alleen deze zijn relevant. De zwarte vakjes zijn die waaruit geen brieven van Hooft bekend zijn, de grijze zijn de perioden waarin hij in Amsterdam schreef. Het ontbreken van grijze vóór en van zwarte vakjes na 1628 is treffend: de Amsterdamse kladboeken ontbreken dan niet meer. De witte vakjes geven, uiteraard globaal, het verblijf te Muiden aan, het gestippelde dat te Brussel. Wij zien aan de zwarte vakjes bij benadering voor ons, wanneer de Hoofts, vóór 1624, in Amsterdam waren. Iets wat wij niet wisten. Er zijn nog meer interessante rapprochementen mogelijk. Als hij pas benoemd is, kan Hooft zich uiteraard geen lange afwezigheden veroorloven. In januari 1614 vangt Oldenbarnevelt bij een onverwacht bezoek in Muiden bot, en dan verontschuldigt de baljuw zich met opgaaf van redenen: Christina lag ziek in Amsterdam, en het personeel was een dag naar de Amsterdamse kermis geweest. In de tweede helft van zijn ambtstijd zou geen raadpensionaris hem in januari ooit in Muiden hebben aangetroffen. Maar van 1613 tot 1614 en van 1614 tot 1615 werd daar nog overwinterd. Dit bevestigt dat de brief *(74)* waarmee Anna Roemersdr. Christina de *Sinnepoppen* van haar vader aanbiedt om haar op te fleuren nu zij weldra - de brief is van 15 september - door de slechte wegen niet meer zal kunnen wandelen, van 1614 en niet van 1618 is. In of na de winter 1614-1615, die lang en koud was (vgl. *80*) werd het tweede kind geboren om een maand later te sterven en van dan af is er een onafwijsbaar verband tussen de zwakke gezondheid van Hooft's vrouw en kinderen en de verblijven, in Amsterdam. Alle volgende kinderen en Christina stierven in de stad.[27] Leonora's beide kinderen werden er geboren en daarna wordt het verblijf in Amsterdam duidelijk vastgelegd op de maanden october-april. In 1642 blijft Hooft ook 's zomers in Amsterdam: aan het eind van dat jaar zagen de *Nederlandsche Historien* het licht. Uit de winter van 1646 hebben wij geen brieven, doordat Hooft toen aan het ‘chiragra’ leed en niet kon schrijven.[28]

En dat hij in de nazomer van 1625 in Amsterdam was, dat kan niemand verbazen die ziet dat hij op 1, 6, 9, 16, 22, 24 en 29 september verliefde verzen voor Susanna van Baerle schreef. Die kon hij moeilijk in Muiden het hof maken. - Terug naar de beschrijving van de minuten.

Ad 2, het achtste katern. Op bladzijde 673, na het zevende, begint een nieuwe, nu romeinse paginering. Ook die is van Brandt. Ook dit katern zou immers niet naar de zetterij gaan, en Brandt had die pagineringen nodig om naar de

27 het derde en het vierde kind werden op niet bekende data in 1618 en 1621 geboren.
28 vgl. o.a. *1294*.

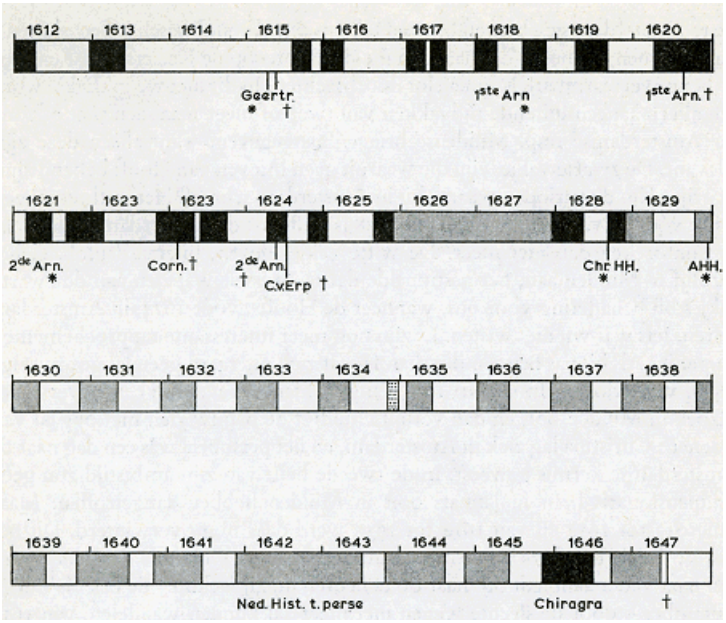

afschriften te verwijzen die voor de druk gemaakt werden. Weer werden de rectobladzijden oneven genummerd. Bladzijde I rom. is een brief van 6 december 1617 op een los dubbel vel, met blz. V begint het achtste katern, blz. 677-720 = V-XLV. Het is merkwaardig genoeg om de bouw blad voor blad te doorlopen, in de eerste plaats om de chronologische doolhof die hier de grootste dichtheid bereikt, in kaart te brengen. En omdat het katern - in tegenstelling tot de geprefabriceerde vorige katerns - door Hooft zelf uit oude bladen gevormd moet zijn, want hij schreef op blz. 711-720 twee brieven die over vier zijden van de in elkaar geschoven bladen doorlopen. Ik ga bij de beschrijving van de elf vellen van buiten naar binnen, blad a tot en met k.

a	677	Abdis van Oudwijk.	Amsterdam 2.7.... *(35)*
	678	D. Boot.	Muiden 15.12.1617 *(122)*
	719	vervolg van 718	
	720	vervolg van 719	
b	679	alternatief slot van *35*, daaronder *35* Bijlage ongedateerd, naar de inhoud nauw samenhangend met *35*	

	680	Colterman	Amsterdam 9.7.1612 *(37)*, daaronder:
		Boot	Amsterdam 13.7.1612 *(38)*
	717	vervolg van 716	
	718	vervolg van 717	
c	681	Dorpen van Gooiland.	Muiden maart 1612 *(23)*
	682	vervolg van 681	
	715	vervolg van 714	
	716	Gecommitteerde Raden.	Muiden 11.4.1617 *(110)*
d	683	Gecomm. Raden.	Muiden 9.4.1612 *(24)*
	684	Gecomm. Raden	Muiden 9.4.1612 *(25)*
	713	Boot	Muiden 5.4.1617 *(109)*
	714	vervolg van 713	
e	685	Maurits	Muiden 6.8.1611 *(22)*
	686	vervolg van 685	
	711	Boot	Muiden 12.4.1617 *(111)*
	712	vervolg van 711	
f	687	J. ten Grotenhuys	ongedateerd *(49)*
	688	vervolg van 687	
	709	H. de Groot	Muiden 19.10.1616 *(98)*
	710	Boot	Muiden 25.9.1617 *(118)*
g	689	v. Winssen	Muiden 24.4.1612 *(28)*
	690	vervolg van 689	
	707	Gecomm. Raden	Muiden 30.4.1612 *(29)*

	708	Burgem. Naarden	1617 *(113)*
h	691	Burgem. Amsterdam	Muiden 12.4.1612 *(26)*
	692	Naarden	Muiden 29.4.1617 *(112)*
	705	Gecomm. Raden	Muiden 13.4.1612 *(27)*
	706	Boot	Muiden 5.7.1617 *(115)*
		N.B. de helften liggen los.	
i	693	Maurits	Amsterdam 21.2.1610 *(17)*
	694	Gecomm. Raden	Muiden 30.7.1617 *(117)*
	703	Maurits	21.2.1610 (*17* oudere red.)
	704	v. Kinschot	Muiden 5.7.1617 *(114)*
j	695	Oldenbarnevelt	Amsterdam 14.11.1616 *(103)*
	696	H. de Groot	Amsterdam 19/29.11.1616 *(104)*
	701	Oldenbarnevelt	Amsterdam 9.9.1616 *(96)*
	702	Gecomm. Raden	Muiden 21.11.1617 *(120)*
		N.B. de helften liggen los en zijn met een strookje aan elkaar geplakt geweest.	
k	697	Gecomm. Raden	Amsterdam 28.10.1616 *(100)*
	698	vervolg van 697	

699	vervolg van 698	
700	Rekenkamer	Muiden ongedateerd (*116* minuut.)

N.B. De helften van k liggen los en kunnen niet bij elkaar behoord hebben omdat het, blijkens ontbreken van een watermerk, allebei rechterhelften zijn.

Het is duidelijk dat Hooft dit katern in 1617 gevormd heeft uit bladen van 1610-1612, en een van 1616 en vroeger (f), met blanco wederhelften en verso's, die hij daarna beschreef. Vergelijkt men de data met die van het eerste katern, dan blijken ze er vrijwel omheen te passen. De oude brieven zijn van vóór het eerste, ze lopen tot 9.7.1612 terwijl het eerste begint op 9.5.1612; de nieuwe beginnen 2.2.1617 terwijl het eerste tot 17.1.1617 loopt. Tegenover blad j en k sta ik afwachtend: ze kunnen later ingevoegd zijn want er lopen geen brieven door op de overige bladen, j heeft een ander watermerk dan de rest. k^1 en k^2 hebben, als gezegd, geen watermerk, alleen waterlijnen.

De analyse toont aan, dat *35* door (Papenbroek), Huydecoper en Van Vloten ten onrechte op 1617 gedateerd is (Hu 59, vVl 64, hs. UBA II c 11.677, nasleep Hu 60, vVl 65, hs. UBA II C 11.679). Vel a begon evenals de volgende met 1612 en in dat jaar hoort *35* qua inhoud ook thuis, vgl. *23, 28, 30*. Ook de '1617' gedateerde brief *113* aan de regeerders van Naarden persoonlijk (Hu 63, vVl 68, hs. UBA II C II. 708) kan nu beter gedateerd worden. De plaats in het achtste katern - iedere verso kon dienen - is daarvoor minder bepalend dan de identiteit van de inhoud met de officiële brief aan dezelfden dd. 29 april 1617, *112*. De plaatsing in juli, door Huydecoper ergo Van Vloten, is willekeurig.

Ongetwijfeld had Hooft in 1617, toen hij in Muiden zonder kladboek zat, meer oude minuten met blanco verso's liggen dan wij nu in het achtste katern aantreffen. Dat hij déze bladen koos, en daarmee behalve voor verder gebruik, voor bewaring bestemde, laat zich verklaren zowel uit de adressaten als uit de inhoud. De twee oudste brieven aan Maurits; in de bladen van 1616 de twee oudste aan De Groot en twee aan Oldenbarnevelt; een aan Johannes ten Grotenhuys over de 'herschicking' van In Liefde bloeijende; vier brieven over de venen van de Utrechtse abdij Oudwijk in het Gooi, die al lang een heet hangijzer voor de baljuws waren; drie over een principiële privilegekwestie met precedentskarakter; een over de beroeping van een predikant en de toepassing van de Kerkelijke Ordonnantie van 1591, een nog veel heter hangijzer: zonder uitzondering archiefstukken die boven de dagelijkse administratie uitstaken.

Ad 3. Bladzijde 721-998 bevatten circa 119 losse enkele of dubbele vellen, 'circa' omdat niet altijd te zien is of twee bladen samenhangen of samengehangen hebben. Op vier plaatsen zijn de dubbele in elkaar gelegd tot wat men een

semikatern kan noemen: driemaal 2 en eenmaal 3 bladen. Dit laatste geval is bladzijde 799-810, waar de oude romeinse paginering, na een onderbreking van 80 bladzijden, terugkeert: XLVI-LVI. Ook dit semikatern was dus niet voor de zetterij maar voor afschrijven bestemd, maar Brandt heeft van opneming afgezien. Van de overige bladen hebben Arnout en Brandt de exemplaren die ze voor de druk bestemden zelf ter zetterij laten gaan - zie drukkerssignaturen en tekstbewerking - van een ordening door hen blijkt verder niets. Die heeft pas plaatsgehad toen v. Papenbroek de stukken in handen had, 70 jaar later. Toen werden de in verhouding weinige ambtelijke brieven die niet in de katerns stonden, gescheiden van de persoonlijke - in de katerns staan de twee soorten door elkaar - en in chronologische volgorde achter het achtste katern gevoegd: blz. 721-766 bevatten de jaren 1619-1644, met onzekerheden en sprongen. Daarna begint de persoonlijke reeks, 1607-1647, met noodgedwongen inconsequenties, blz. 767-982. Die chronologische inconsequenties ontstaan weer doordat Hooft soms een blanco gebleven bladzijde later beschreef en door de genoemde gevallen van elementaire katernvorming. Het spreekt bovendien vanzelf dat de ongedateerde brieven voor de binder en zijn opdrachtgever een even groot probleem vormden als voor alle editeurs, en dat het gezag van de plaats in het handschrift in deze derde afdeling van het recueil véél kleiner is dan in de twee eerste: die plaats is bepaald door het oordeel van Papenbroek, en die beschikte over dezelfde gegevens als wij. Opmerkelijk is, dat er 7 originele brieven aan Arnout Hooft in dit recueil gebonden zijn (blz. 983-996, van IV Id. apr. 1643 tot VI Id. mart. 1647) en niet in II C 13 dat de originelen bevat. Het kleine formaat kan de reden geweest zijn, want naar het einde toe bevat 11 C II steeds meer afgesneden blaadjes, vaak helften van ontvangen brieven zodat de nieuwe minuut door het oude adres heen staat. Door hun kleine formaat passen de brieven aan Arnout beter in dit recueil dan in II C 13. Dat Hooft in zijn laatste jaren steeds meer gaat schrijven op het eerste het beste stuk papier dat hij bij de hand had, kan wel te wijten zijn aan overdreven zuinigheid, maar men vergete vooral niet zijn ‘ellendig gaan, zitten en leggen’ en ‘het fleresijn in de voeten’ *(1274)*: een hierdoor geplaagde oude man staat niet onnodig op van zijn stoel.

De binder toont naar het einde toe steeds groter vaardigheid: het garen gaat soms één-op-één-neer door de rand van een enkel vel om de lijm waarmee het in de rug geplakt is, te steunen. Het laatste blad, 997-998, een stuk aan de Staten van Friesland met opmerkingen erover m.a.h. in dorso, zal wel achteraan komen doordat men niet wist of het persoonlijk of ambtelijk was.

De vier semikaterns verdienen een afzonderlijke bespreking:

I Bladzijde 753-760 in de ambtelijke serie: ongedateerde brieven aan Maurits, Ernst Casimir en in verband hiermee aan de Rekenkamer, twee bladen a en b:

a	753	Maurits	ongedateerd *(191)*
	754	vervolg van 753	
	759-760	blanco	
b	755	Ernst Casimir	ongedateerd (2.1.1620 aliunde) *(155)*
	756	Rekenkamer	2 januari 1620 (*154* minuut)
	757	vervolg van 756	
	758	vervolg van 757	

Dat die aan Ernst Casimir ook van 2 januari 1620 is, blijkt uit het origineel in het archief van de Rekenkamer. De brief aan Maurits gaat over een ander onderwerp en moet meer dan anderhalf jaar jonger zijn: Hooft adviseert ter zake van een gratieverzoek wegens een op 1 juni 1621 gepleegd delict. Daar is eerst een veroordeling op gevolgd, zodat de brief van enige tijd daarna is. Er is dus geen reden zichtbaar waarom iemand deze bladen in elkaar gelegd heeft.

II Bladzijde 775-782 in de persoonlijke serie. Dit is de brief aan ‘monsieur mon cousin’ van 1609 over het Twaalfjarig Bestand, zes dicht beschreven bladzijden, genummerd 1-6 met dezelfde hand die het eerste dozijn van de straks te bespreken Afschriften gepagineerd heeft. Deze brief is inderdaad in Brandt's uitgave nr. 1. Hoe de bladen ingenaaid en gelijmd zijn, is niet zichtbaar.

III Bladzijde 799-810, rom. XLVI-LVI van de persoonlijke serie. Ditmaal is het zeker dat Papenbroek ze in elkaar gelegd heeft, want hij kreeg deze brieven pas in 1738 door ruiling van Jac.Specx. Er lopen geen brieven over meer dan één blad. Van buiten naar binnen de bladen a, b en c:

a	799	Wijtz	ongedateerd *(251)*
	800	vervolg van 799 en daaronder:	
		N. v. Reigersbergh (fr.)	1.1.1627 *(253)*
	809	Huygens	27.8.1630 volgens Brandt *(383)*
	810	vervolg van 809	
b	801	N. v. Reigersbergh (fr.)	24.11.1626 *(249)*
	802	N. v. Reigersbergh (fr.)	18.12.1626 *(250)*

	807	vervolg van 806 en daaronder:	
		N. v. Reigersbergh (fr.)	ongedateerd *(247)*
	808	vervolg van 807	
c	803	N. v. Reigersbergh (fr.)	october 1626 *(244)*
	804	vervolg van 803	
	805	N. v. Reigersbergh (fr.)	5.11.1626 *(246)*
	806	vervolg van 805	

Blad c blijkt het oudste, het bevat het begin van de franse correspondentie over de verzoening met de Remonstranten. Blad b bevat het vervolg, waarbij de ongedateerde brief op het rechterblad volgens de inhoud ouder is dan de twee gedateerde op het linker. Blad a bevat weer een volgende aan v. Reigersbergh, van 1 januari 1627, waarvan de plaats onder het slot van een ongedateerde brief aan Wijtz de terminus ad quem van deze laatste aangeeft. Dit is van enig belang, want de brief aan Huygens op het rechterblad is, althans volgens Brandt, pas van augustus 1630 en zou anders de vraag hebben opgeworpen of die aan Wijtz ook uit die tijd is.

Op bladzijde 810, dus achterop het semikatern, waar de romeinse paginering met LVI voorgoed eindigt, schreef iemand wiens 18de-eeuwse hand ik niet ken 'Eigenhandige brieven van den Ridder Pieter Kornelisz. Hooft'. Ik vermoed dat dit schrift van Specx is.

IV Bladzijde 811-818, aansluitend bij het vorige:

a	811	Cromhout	ongedateerd *(235)*
	812	N. v. Reigersbergh (fr.)	6.1.1627 *(254)*
	817	vervolg van 816	
	818	blanco	
b	813	Rekenkamer	2.9.1626 *(242)*
	814	vervolg van 813 en daaronder:	
		Hendrick Cz. Hooft	III Non. Sep. 1626 *(243)*
	815	vervolg van 814 en daaronder:	
		E. Hellemans	ongedateerd *(262)*
	816	Beaumont en Bicker	8.1.1627 *(255)*

De verzending van de presentexemplaren van *Henrik de Gróte* had in maart 1626 plaats. Aan Cromhout stuurde Hooft er pas een, nadat Van Kinschot hem de belangstelling van Cromhout voor het werk gemeld had. Van Vloten heeft waarschijnlijk terecht de brief aan Cromhout na die aan Grotius van 13 april geplaatst. Van blad a werd dus Fol. 1^{r} in de voorzomer van 1626 beschreven. - 2 september schreef Hooft op blad b (fol. 1^{r}) een brief aan de Rekenkamer en 5 sept. ontwierp hij op de achterkant daarvan een brief aan zijn broer Hendrick, die doorliep op fol. 2^{r}, maar daarvan slechts een deel besloeg.

6 januari nam hij voor een brief aan de Rekenkamer blad a en beschreef fol. 1^{v}; 8 januari gebruikte hij, zonder zichtbare reden, weer blad b voor een brief aan Beaumont en Bicker hoewel hij fol. 2 van blad a nog helemaal ter beschikking had. De brief

loopt echter uit tot een tweede bladzijde, en daarvoor gebruikt Hooft blad a, fol. 2^{r}. Fol. 2^{v} bleef blanco. De onder de brief aan Hendrick Hooft overgebleven ruimte gebruikte de zuinige schrijver voor een on-

gedateerde brief aan Leonora Hellemans. Die staat dus tussen brieven van 5 september 1626 en 8 januari 1627. Maar daar Hooft wel vaker een overgeschoten stuk van een bladzijde naderhand pas beschreef, is er geen reden om 8 januari 1627 als terminus ad quem te beschouwen, nu de brief door zijn inhoud in de zomer van 1627 zal blijken thuis te horen. Vgl. *263-266*.

Ad 4. Waarom de blaadjes 999 tot en met 1005 niet ingebonden zijn, laat zich raden: door het kleine formaat en het ontbreken van enige marge zou er tekst in de rug van het recueil verdwenen zijn.

N.B. Eén minuut bevindt zich in band II C 9 - bladzijde II van de versopaginering - doordat op de verso een stukje klad van de *Nederlandsche Historiën* geschreven is *(1195)*.

III *Afschriften*

Er zijn viermaal op grote schaal afschriften van Hooft's brieven gemaakt:

1 door een onbekende, in opdracht van Arnout en Brandt voor de uitgave der *Werken* (1671). Een zeventigtal zit in de bundel KA CLXXIa[b]; negen zijn in Leiden (Pap. 13) beland; zeven daarvan waren door Huydecoper gedrukt.

2 door Gerard van Papenbroek; de collectie UBL Pap. 13 bevat er ca. 130.

3 door Is. le Long in opdracht van Papenbroek ten behoeve van de editie-Huydecoper. Evenals de vorige bundel is het een overschot; wat tijdens de druk onooglijk was geworden deed Papenbroek blijkbaar weg. Pap. 13 bevat er 54, hiertoe behoren ook de niet door Huydecoper opgenomene, met name veel Korte inhouden, uittreksels, memoranda. Die zien nu voor het eerst het licht.

4 door P. Leendertz Jr. ten behoeve van een volledige uitgave van alle hem bekende brieven van en aan Hooft, dus ook die niet in Van Vloten staan.

Voor de onderhavige uitgave is van Leendertz' kopieën, na collatie, dankbaar gebruik gemaakt. UBA Coll. Leendertz L.C. 59, 60.

De waarde van de oudere afschriften als bron van de tekst is kleiner dan op het eerste gezicht lijkt. Als een origineel of een minuut beschadigd is - beschadigingen van de benedenrand betreffen soms de datum! - kan men die tekst vaak aanvullen uit een afschrift, in de onderstelling dat de afschrijver het handschrift nog in minder beschadigde staat gezien heeft. Maar alle afschrijvers emenderen - evenals trouwens menige editeur - zonder waarschuwing.

Er zijn vijf brieven van Hooft waarvan alleen het afschrift, en wel dat van 1671, bewaard is, namelijk de nummers *199, 215, 422, 610, 908*, alle vijf aan Huygens.

B. Brieven *aan* P.C. Hooft

Ontvangen brieven bevinden zich uiteraard in iemands nalatenschap. Er bestaan als regel geen minuten, uittreksels of afschriften van, maar Papenbroek heeft ook in dit opzicht meer dan gewone zorg aan Hooft's handschriften besteed, zie zijn apografen op bladzijde 45.

De natuurlijke indeling die zich voordoet is die in opzettelijk en toevallig bewaarde. Hooft gebruikte tegen het eind van zijn leven steeds vaker de lege achterkanten van ontvangen brieven als kladpapier. Het op blz. 32 beschreven recueil UBA II C 11 bevat daardoor 9 toevallig bewaarde brieven. De laatste 79 bladzijden van het handschrift van de *Nederlandsche Historiën* (UBA II C 9) staat op de verso's van 49 ontvangen brieven, 1 minuut en 29 adressen en diverse akten.

Hieruit volgt niet, dat de overige, los in de nalatenschap aangetroffen ontvangen brieven opzettelijk bewaard zijn. Men mag, met voorbehoud, aannemen dat Hooft een deel ervan opzettelijk een tijd lang bewaard heeft. Voorbehoud in de eerste plaats ten aanzien van het toeval, dat b.v. een reeks bijna onleesbare, verouderde krabbels van de procureur R. Verburch aan vernietiging heeft doen ontsnappen.

Een poging om de huidige dislocatie uit de geschiedenis te verklaren stuit dadelijk op een raadsel, dat met het onder Originelen *van* Hooft besprokene ten nauwste samenhangt. Wij hadden daar te maken met twee gelijksoortige bundels, waarvan er een tot de schenking aan Amsterdam behoord heeft en een, anderhalve eeuw later, tot de schenking Grothe-Beets aan de Akademie (KA CLXXIa[b]). Deze laatste had een bepaald karakter: het is de onvolledige kopij van dit gedeelte der *Werken* van 1671. De brieven *aan* Hooft zijn ons ook in twee gelijksoortige verzamelingen overgeleverd: een ervan behoort tot afdeling 2 der Papenbroukiana te Leiden, en een tot de schenking Grothe-Beets (KA CLXXIa[c]). Geen van beide series heeft een bepaald karakter. In beide zitten zowel ambtelijke als persoonlijke brieven, in beide zitten brieven van frequente schrijvers als Huygens en Tesselschade; de 2 brieven van Pijnacker, de 2 van Br. Gabriël en de 3 van Pieter Jz. Hooft zitten over beide collecties verdeeld. Beider chronologie loopt parallel. Het enige criterium dat overblijft, blijkt neer te komen op geschiktheid voor publikatie in de ogen van Arnout Hooft en Geeraert Brandt, wier maatstaven wij kennen uit hun keuze, coupures en veranderingen in KA CLXXIa[b]. In KA CLXXIa[c] zitten brieven die òf weinig belangrijks bevatten òf waar iets in staat waaraan iemand zich zou kunnen ergeren. Verder de oude, moeilijk leesbare Italiaanse en enkele verdwaalde allotria. Dat de splitsing al door Arnout en Brandt gemaakt is - met het oog op een eventuele uitgave of toevoeging aan die in de *Werken*, blijkt uit de wijze waarop Papenbroek ze aantrof. Onder zijn werkpapieren in Pap. 13 H 4 is een lijst van de brieven die ‘in het huis van juffr. Hooft zal[r] booven op de Tafel leggen’. Dit zijn de 67

goedgekeurde. Die zitten nu in Pap. 2, want brieven *aan* Hooft bleven vallen onder net codicil ten gunste van Leiden.

De afgekeurde - wij zouden anders keuren àls wij keurden - vermeldt Papenbroek nergens. Ze kwamen bij mr. Grothe te voorschijn in gezelschap van de brieven *van* Hooft die al gedrukt waren en daarom óók van minder belang geacht werden. Die twee bundels zijn dus niet Papenbroek's eigendom geweest. 31 van de 78 stukken in KA CLXXIa[c] - *aan* Hooft - vertonen sporen van de watervlek van KA CLXXIa[b]. Het is niet onwaarschijnlijk dat pas bij de catalogisering door Ter Horst de tegenwoordige consequente splitsing in brieven *aan* en brieven *van* Hooft, en de chronologische volgorde binnen de bundels, in de KA-verzameling is aangebracht.

Door deze gang van zaken en het onvermijdelijk opduiken van sparsa bevinden de originelen van de brieven *aan* Hooft zich

1 IN DE BIBLIOTHEEK DER UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM:
a in codex II C 9: 49 brieven, vooral uit 1643-1647, vlg. blz. 43;
b in het recueil 11 C II: 10 brieven *(432, 456, 659, 879, 903, 907, 1051, 1106, 1204, 1267)*
c onder de signatuur A s 102: één van Em. van Surck *(449)*,
d onder de signatuur Died. 31 A e: één van J.C. de Cordes *(507)*.

2 IN DE BIBLIOTHEEK VAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN:
a in de afd. 1a van de coll. Papenbrouckiana:
één brief (eigenh. afschr.?) van H. Lz. Spiegel *(5)*
één brief van J. Wijtz *(252)*;
b in de afd. 1b: één van Pr. Maurits *(20)*;
c in de afd. 1c: één van Gecommitteerde Raden *(86)*;
d in de afd. 2: 67, bovengenoemd;
e in de afd. 37 van de coll. Hugeniana:
2 van C. van Baerle *(730, 731)*.

3 IN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN:
onder de handschriften, in bruikleen in de Koninklijke Bibliotheek de bundel CLXXIa[c] (Catalogus Ter Horst 1938). Deze bevat 72 brieven aan Hooft, 3 van Huygens aan Baak en 3 allotria[29].

4 IN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK:
onder de signaturen:
121 D 8: één van Lodewijk XIII *(982)*,
121 E 5: één van J. van der Meyden *(1293)*,

29 Het door Hooft geschreven ontwerp van een verordening op de jacht en het houden van ganzen (KA CLXXIa[c]) hoort tot de allotria maar had niet in a[c] maar in a[b] moeten liggen.

131 C 36: één van P. Helman *(340)*,
131 C 36: één van C. van Baerle *(739)*,
L/d9: één van de abt A. Scaglia *(685)*. Deze brief (*685*) behoort tot de op blz. 44 vermelde 72 brieven aan Hooft in de K.A.v.W.

5 IN DE BODLEIAN LIBRARY TE OXFORD:
in de Rawlinson Letters vol. 84 fol. 91^{r} en 223^{r}: twee brieven van G.J. Vossius *(997* en *1172)*.

6 IN HET BEZIT VAN DE FAMILIE HOOFT GRAAFLAND:
een brief van Lodewijk XIII met de benoeming van P.C. Hooft tot ridder van St. Michiel *(951)*. De brief is gelijkluidend met *951*-Bijlage, het jaartal is met andere inkt veranderd van 1624 in 1639, het woord *Hoost* in het adres is veranderd in *Hooft*.

Afschriften van brieven aan Hooft

1 DE BIBLIOTHEEK DER UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM is in 1959 door aankoop in het bezit geraakt van een exemplaar van Huydecoper's *Brieven* van Hooft, dat aan Van Papenbroek behoord heeft en tussen de bladen, behalve enkele allotria, een vijftiental door van Papenbroek geschreven kopieën van brieven aan Hooft bevat. De afschriften liggen op hun chronologische plaats, de keuze van deze vijftien lijkt subjectief maar voor de hand liggend. Tot de allotria behoort *662* in het Frans, van een onbekende hand (klerk van Huygens?); adres en datum zijn door Huygens geschreven en in dorso staat een door Hooft geschreven opschrift, verder een vervolg op de drukfoutenlijst in de *Brieven* (vgl. hiervóór blz. 22) en een kopie althans dubbel van Van Papenbroek's verklaring over zijn eigendomsrecht op de handschriften, op blz. 19 aangehaald uit zijn marginalia bij de *Mengelwerken*. Signatuur 11 C 15.

2 GEMEENTEARCHIEF MUIDEN. No. 38/39 (Copie missiven Boek) bevat op fol. 1 het door de toenmalige secretaris vervaardigde afschrift van een brief van Gecommitteerde Raden aan P.C. Hooft, van 8 juli 1614 (*70a*).

3 IN HET ALGEMEEN RIJKSARCHIEF:
a in het archief van de Staten van Holland: ingekomen en uitgegane missiven no. 1385 fol. 161 en 184: de registratie van 2 brieven *aan* Hooft *(216a* en *217a);*
b in het archief van het Hof van Holland, ingekomen missiven 4587 e.v.: de kopieën van 2 brieven *(1076, 1145)*.

Het is mogelijk maar niet waarschijnlijk, dat na definitieve inventarisering van de archieven van het Hof, de Rekenkamer en de Raad van State, nog meer kopieën van brieven aan Hooft te voorschijn zullen komen.

C Brieven *over* P.C. Hooft

Met ‘brieven’ worden hier meestal ‘passages uit brieven tussen tijdgenoten’ bedoeld. Er is over herkomst en dislocatie van deze brieven tussen derden uiteraard niets algemeens te zeggen.

Van volledigheid kan geen sprake zijn; de beoordeling of een passage belangrijk genoeg is om opgenomen te worden, moest ter subjectieve beoordeling door de editeur blijven. Of een fragment aan een uitgave of aan een handschrift ontleend is, wordt onderaan vermeld evenals bij de brieven van en aan Hooft. Tien van deze passages zijn door Huydecoper opgenomen onder de, door G. van Papenbroek verzamelde, ‘getuigenissen’.

Overzicht van inhoud en werkwijze

I De tekst

1 *Begrenzing en indeling van de stof*

Het is niet ongewoon, dat aan een uitgave van brieven andere korte prozastukken worden toegevoegd, bijvoorbeeld redevoeringen, toelichtende documenten en ook wel archivalia die wel met de schrijver maar niet met zijn briefwisseling in verband staan.[30] Deze uitbreiding heb ik moeten vermijden. Alleen toelichtende documenten zijn, als Bijlagen, opgenomen. De Bijlagen volgen in serie na de brieven, zij dragen de nummers van de brieven waar ze bij horen.

Boven een origineel staat links het adres, als het bewaard is, regel op regel. Boven een minuut staat het opschrift over de volle regel evenals in het hs. Als er geen adres of opschrift aanwezig is, staan de namen van de correspondenten midden boven de brief, tussen haakjes.

De korte samenvattingen die Hooft soms bewaarde van brieven die hij dadelijk in 't net had geschreven (‘Korte Inhouden’, memoranda, uittreksels, ‘gedenkenissen’) zijn, onder de laatste naam, in de chronologische reeks brieven opgenomen.

Als er van een brief een origineel en een minuut, of meer dan één minuut bewaard is, worden de verworpen versies in principe als doorhalingen beschouwd; als er relevante verschillen zijn, worden ze als Bijlage opgenomen. Dit is in dit deel met drie verworpen minuten het geval.

Over de Afschriften is al gesproken op bladzijde 42 en 45.

Een aantal brieven is, bij gebrek aan een handschrift, overgenomen uit oude drukken. Daarbij is van tekstverzorging uiteraard nauwelijks sprake. Eventuele in het boek aanwezige ‘Errata’ moeten in de tekst stilzwijgend verwerkt worden, en de data moeten, als daar gegevens voor beschikbaar zijn, worden geverifieerd. Nr. *349* Bijlage geeft gelegenheid, de vrijmoedigheid van Geeraert

30 B.v. Hooft-v. Vloten, Hölderlin-Beissner, Sand-Lubin, Diepenbrock-Reeser.

Brandt als editeur onomstotelijk vast te stellen; hetzelfde heeft Leendertz aangetoond wat de datering (van Barlaeus' brieven) betreft.[31]

Lezer en tekstverzorger zijn gewaarschuwd, maar emendatie is zelden mogelijk.

N.B. De spelling van de commentaar is die van de Woordenlijst van 1954, met conservatieve voorkeur. De bijdragen van prof. Kuijper wijken hiervan af door het behoud van de buigings-*n*.

2 *De volgorde van de brieven*

Die is afhankelijk van hun datum. Zijn ze niet gedateerd, dan wordt op grond van hun inhoud en hun plaats in het handschrift de datum benaderd; van die plaats gaat alleen in de eerste helft van recueil 11 C II, de katerns, gezag uit.

Soms vindt men zo alleen termini a quo en ad quem; in dat geval staat de brief op de terminus ad quem. Als ook deze aanwijzingen ontbreken, moet de periode waarin de brief thuishoort geschat worden. Hij staat dan aan het eind van b.v. het jaar, met een asterisk voor zijn nummer.

De toelichting van de datering van ongedateerde brieven staat onder de signatuur.

3 *Grenzen van leesbaarheid*

Ofschoon Hooft in zijn minuten al schrijvend veel veranderde, komt het zelden voor dat de transcriptie mislukt, keus tussen mogelijkheden moet overlaten of, bij een open variant, twee lezingen geven. De grenzen van de leesbaarheid vormen bij Hooft - en anderen - het aaneenschrijven van samenstellingen en het gebruik van hoofdletters. Hoe gemakkelijk in lopend schrift de laatste haal van een woord de eerste van het volgende kan raken of snijden, zonder dat de schrijver een samenstelling bedoelt te schrijven en zelfs zonder dat hij iets merkt - zijn pen kan, bijvoorbeeld door haast, doorglijden, ook kan het papier een rimpel vormen - hieraan is tot het midden van de twintigste eeuw nooit aandacht geschonken. Stellig ten onrechte, want men dient hier tussen verschillende situaties te onderscheiden.[32] Ten eerste kan de opvatting ‘samenstelling’ een niet bestaand woord opleveren. Wij moeten dan besluiten tot de boven geschetste gang van zaken. Er is dan paleografisch niets aan de hand, en het is beter, de aandacht van de lezer niet te storen. Als de opvatting ‘samenstelling’ wel een bestaand woord oplevert, maar dit geen andere of een onzin-

31 *Brandt en de brieven van Barlaeus*. U.d.M. 178 v.

32 Over deze problematiek spreken P. Tuynman en F.L. Zwaan op blz. 21 van hun uitgave *Gedichten voor Huygens. Proeven van tekst en commentaar voor de uitgave van Hoofts lyriek II*. (Verh. der Kon. Ned. Akademie van wetenschappen afd. Letterkunde N.R. LXXIII, 4), vgl. ook de vierde stelling bij het proefschrift van eerstgenoemde: *Bijdragen tot de P.C. Hooft-filologie*. Amsterdam (1973).

nige betekenis aan de tekst geeft, geldt hetzelfde. Is de betekenis van de zin wel afhankelijk van de beslissing ‘samenstelling’, dan dient een voetnoot dit toe te lichten. Het komt zelden voor. Pro- en enclitica schrijft Hooft dikwijls vast aan het hoofdwoord, ook lidwoorden aan voorzetsels. De druk neemt dit over. Problematisch is de overgang van *UE* naar *U E*, omstreeks 1632, want die geschiedt niet door een bewuste keus, maar de letters drijven langzamerhand, met regressies, van elkaar af, eerst nog door een pennehaal verbonden. Er is geen acute overgang.

Deze moeilijkheid doet zich ook voor bij de hoofdletters. Hooft gebruikt twee soorten: de kapitale drukletter en de wat groter geschreven ‘kleine’. Hij maakt bovendien bij een deel van die grotere kleine letters kleine vormverschillen, maar het ligt voor de hand dat ook in dat geval de duidelijkheid van het onderscheid gering en de consensus doctorum virorum over het al of niet hoekige van een oogje of over het al of niet rechte van het eerste stukje van een krom haaltje wisselend kan zijn. Het moeilijkst laten zich de kapitalen herkennen die zo'n vormverschil niet vertonen en alleen maar wat groter zijn, althans bedoelen te zijn, dan het overige schrift. En dit laatste verschilt in hoogte en breedte naar gelang van de ruimte die de schrijver nog beschikbaar dacht te hebben, de haast die hij had, de energie die hem bezielde en zo voort. Het is dus een relatieve groter-heid, die een letter herkenbaar moet maken als kapitaal. Van meten is geen sprake, beslissend is, evenals bij het herkennen van minieme vormverschillen, de indruk van de lezer en bij een editie is dit de indruk van de editeur. Welk stelsel die ook in toepassing brengt, het blijft de weergave van een persoonlijke indruk, en men kan wel twijfelgevallen in beeld brengen, maar niet, in welke gevallen de tekstverzorger twijfelt of hij moet twijfelen. Ook blijft verborgen *in hoe hoge mate* een letter een kapitaal is, want dit is de grootste moeilijkheid aan de grens van de transcriptie en de typografische weergave daarvan: de overgang van ‘kleine’ tot ‘grote’ letter of kapitaal is gradueel, niet altijd doordat de pen nonchalant gevoerd werd, maar doordat de schrijver in de vaart van het schrijven weifelde omtrent de kapitaalwaardigheid van een woord. De hoogste graad van kapitaliteit drukt Hooft uit door de kapitale drukletter, maar daarop volgt niet een even vaste tweede graad: die tweede graad is een ‘gliding scale’. Ook de keurige Huygens kent graden van kapitaliteit, zoals hij soorten komma's kent. Wij zijn hier op het punt waar de typografische weergave over zou willen gaan in het facsimile.

Trouwens let wel: Hooft zelf geeft in zijn 122^{e} Waerneming op de Hollandsche Tael als regel voor het gebruiken van hoofdletters: ‘Geen Hooft- oft groote Letters (daar noemt hij de twee graden!) te stellen dan voor eighe naamen oft in 't begin van een Zinslot of *periodus*.’ Maar tot deze strikte regel komt hij pas ‘in Sept. 1641 of kort daarna’. In hoeverre hij er zich dan zelf, in brieven, aan houdt, zal pas in het laatste deel van zijn *Briefwisseling* blijken.

Indifferente onzekere kapitalen moet ik daarom translittereren naar de eisen

van analogie en logica: het begin van een zin of versregel, eigennamen, ook aardrijkskundige, namen van eerbiedwaardigheden - overal waar Hooft gewoonlijk een hoofdletter schrijft translittereer ik een onzekere kapitaal als kapitaal. In sommige gevallen moet ook in deze materie een voetnoot verantwoording afleggen.[33]

Met instemming citeer ik Frederick L. Jones' inleiding tot *The Letters of Percy Bysshe Shelley* (Oxford 1964): 'Anyone with experience will know that it is impossible to determine in every instance when a capital or small letter is intended. The only guides are the appearance of the letters and a knowledge of Shelley's practice'.

4 *Grenzen van Hooft's nauwkeurigheid en consequentie*

Er bestond in Hooft's tijd geen voorgeschreven spelling, maar de *Twe-spraack* had als wachtwoord gegeven 'eenpaartigh en ghelijckformigh' te verbuigen en te spellen. Hooft streeft er bovendien hoe langer hoe vasthoudender naar, een bepaalde klank altijd door hetzelfde teken weer te geven, en als alle spellingregelaars merkt hij dat dit fonetische beginsel onophoudelijk botst met de eenparigheid of analogie. Hij zoekt, jaren lang en soms in overleg met anderen, naar het beste compromis, en dat zoeken betekent proberen, experimenteren, om zowel de eigen indruk als die van anderen te peilen.

Mijlpalen in deze ontwikkeling zijn de 'Letterkunstige Vergadering' - Hooft, De Huybert, Vondel, Reael e.a. - in 1622-1623, en Hooft's notering van zijn *Waernemingen op de Hollandsche Tael*, begonnen toen hij de derde druk van *Henrik de Gróte* bewerkte (1635-1638) en intensief vervolgd tot 1641, tijdens het persklaar maken van de eerste twintig boeken van de *'Neederlandsche Histoorien'*, in 1642 verschenen[34]. Hooft experimenteerde niet alleen met spellingvormen, maar vooral met de verbuiging. Een 'fout' aanwijzen is dus gevaarlijk. Het kan een proefneming zijn, een proefballon voor de lezer. Wat te denken van 'in sgut en scherm des Allerhooghsten', in een formule die in honderden brieven voorkomt éénmaal? *(126)*, een rariteit die hij, in zijn kladboek, nooit verbeterd heeft. 'Fout' mag men meestal noemen het weglaten of verdubbelen van een woord, doorgaans het gevolg van een onvoldragen doorhaling en/of verbetering. Niet steeds nauwkeurig en consequent was Hooft in zijn interpunctie, de puntjes op de *ij*, de plaatsing van trema en accent circonflexe, de cédille ook vóór *e* en *i* en onder de *l*-mouillé in Franse woorden en de als *e* en *o* geschreven *ae* en *oe* in Latijnse. De acutus die de scherpheldere *o*

33 Het is bijvoorbeeld de vraag, of de drie hoofdletters in Waerneming 122 die niet met de inhoud van die Waerneming kloppen, van Hooft of van L. ten Kate of van een van hun correctoren zijn. Ik citeer naar Zwaan's proefschrift, *Uit de geschiedenis der Nederlandsche spraakkunst*, Groningen-Batavia 1939, verder aangeduid als GNS, blz. 255.

34 Gedr. in L. ten Kate's *Aenleiding t.d.kennisse v.h.verhevene deel der Nederduitsche sprake* (1723); tot. herdr. Hg.T. dl. 6 en 8; analyse bij F.L. Zwaan, GNS 298 e.v.

moet onderscheiden plaatst hij onregelmatig, inconsequent, om hem al vrij vroeg te laten vervallen. Het verschil in klank was hem blijkbaar te klein, want overigens is klankverschil voor hem immers juist hét motief voor spellingverschil. Een voorbeeld: hij schrijft ‘Lóónt’ onder het adres voor 't laatst op 27 juli 1629, ‘Loont’ zonder regressies van 30 april 1630 af - allebei voor zover bewaard. Zijn naam bleef hij ‘Hóóft’ schrijven, maar dit was een uiting van het bekende conservatisme dat familienamen als gefixeerd wenst te beschouwen. Het hoeft niets meer te maken hebben gehad met de uitspraak.

In 1642, als hij uitgeëxperimenteerd is, schrijft hij nog maar zelden voor dezelfde klank verschillende spellingen: hij handhaaft *t/dt* en *g/gh* en in zijn *Waernemingen* zegt hij hier alleen over, dat ‘geleit’ zonder *d* moet omdat het naast ‘gelegt’ staat (Waarn. 124). En in Waarneming 119, ook van 1641, schrijft hij *-tt-* of *-td-* voor in het imperfectum, om dat van het ‘indicativum’ te onderscheiden. De laatste Waarneming nr. 126 beslist het lange geding over de klinkers in open lettergrepen: het wordt *aa, ee*, enz. Ingevoerd 16 september 1641. Nergens geeft Hooft rekenschap van zijn eigenaardige en persoonlijke gebruik van het letterteken *j*. Hij schrijft, van jongs af, het pronomen *ick*, later *ik*, ook als *jck, jk*. Zeldener verlengt hij de eerste letter van andere korte woorden die met een *i* beginnen: *jn, js*. Bovendien schrijft hij, hoe langer hoe consequenter, de *ei* en *ui*, die door zijn tijdgenoten doormekaar *ei, ey, eij* en *ui, uy, uij* geschreven werden, als *ej* en *uj*.

Dit zijn twee volkomen verschillende verschijnselen. Eerstgenoemde *j* is geen *j*, maar een voor de duidelijkheid met een staart verlengde *i*, om de spreekwoordelijke nietigheid van de iota te verhelpen. Wat de Engelsen met de kapitaal gedaan hebben, (ook Hooft zet weleens *Ick* midden in een zin). Het was een streven naar leesbaarheid, en van klankverschil tussen *i* en deze *j* kan geen sprake geweest zijn. Het gebruik is volkomen willekeurig en in druk meestal afwezig, want die was duidelijk genoeg. Het is trouwens puur toeval, dat de letterkasten over een teken beschikken dat als verlengde *i* kan dienen! Van Vloten is de eerste editeur geweest die die versterkte *i* als *j* heeft laten drukken. Ik volg hem daarin niet.

De *ej* en *uj* bevatten geen verlengde *i*, maar zijn tussenvormen, compromissen, tussen de in Hooft's tijd willekeurig afwisselende spellingen *ei* en *eij* enz. Hooft zoekt weer voor een bepaalde klank de vaste letterweergave, houdt dit hoe langer hoe strenger vol, maar vindt onder zijn tijdgenoten en bij het nageslacht geen navolging. In zijn verzonden brieven zijn de lussen van deze *j* groter en dieper dan in de minuten: Hooft hechtte eraan[35]. Maar *jck/jk* was een schrijfgewoonte, op één lijn te stellen met de lange *s*, al kan men voor deze onechte *j*

35 De vermelding van deze spelgewoonte als argument voor het optreden van ‘varianten met een j-ontwikkeling’ tijdens de diftongering van de *uu*, in Schönfeld's *Historische grammatica van het Nederlands*, bewerkt door A. v. Loey, blz. 85, is dan ook niet juist. Omdat Hooft de enige zou zijn die dat fonetische verschijnsel opmerkt en weergeeft, en omdat de *ej* er onverklaard naast blijft staan. Hooft's *ej* en *uj* horen bij elkaar, niet als klankverschijnsel, maar als cultuurdaad - het woord is van Hellinga - van Hooft.

nog een verklaring geven, wat met de lange *s* nog niemand geprobeerd heeft. Dit *j*-compromis probeert Hooft, a.h.w. bij uitbreiding, ook in die gevallen waar zijn tijdgenoten *i* en *y/ij* promiscue gebruikten. Bijvoorbeeld in *mooj, fraej* enz., waar bovendien ook een klinker voorafgaat als bij tweeklanken, maar ook in bastaardwoorden als *advjs, precjs*, in namen als *Fabrj, Bartolottj*, en in Franse woorden met een voorafgaande klinker: *Franchojs, debvojr, affajre*. Zelden wordt ook de met *y/ij* wisselende *ie* als *je* gespeld, namelijk als niet de lange klinker aan de orde is, maar lange klinker + toonloze *e*, in moderner spelling *ë* geschreven. Zo ontstaan *glorje, Drostje, konstenarje*, maar de hinderlijke gelijkenis met het verkleinwoord deed dit experiment stellig mislukken. Er is, vooral in de minuten, geen regelmaat te vinden in de afwisseling van *ij* met en *ij* zonder puntjes. Ook de *y* loopt er als *ij* tussendoor, ook in Franse brieven. De translitteratie is in al deze gevallen *ij*; alleen als iemand een andere lettervorm zonder punten schrijft, is de i-grec bewust bedoeld en de translitteratie *y*.

De u-klank schreef Hooft tot ca. 1625 aan het begin van een woord met de traditionele *w* (wt, wr). In andere posities (behalve in bastaardwoorden is dat zo goed als altijd vóór -r) schreef hij *ui, uj (uij)*. In Waerneming 121, van 1641, keurt hij deze spelling af en vervangt hem door *uu*. Dat was m.i. niet alleen om de analogie met *aa, ee, oo*, maar ook omdat tijdens Hooft's leven de diftongering van de lange *u* in Holland zijn beslag had gekregen; *ui* duidde de diftong aan. De pronomina u, uw schrijft hij u, uw, maar de kapitalen in U(we) E(delheid) krijgen soms, zonder naspeurlijke reden, de vorm V.E.Maar hoe weinig dit te betekenen heeft, blijkt uit de oudste brief die van Hooft bekend is, die aan Hendrick de Keizer van 3 april 1607. Hij ondertekent ‘V E's toegedane’ en tekent dan onder de brief in kapitale drukletters het gedichtje dat bestemd was om boven de Spinhuispoort in steen gebeiteld te worden. Hoewel de steenhouwerstechniek juist om de vorm V vraagt, staat in het woord QUAEDT een duidelijke, opzettelijke U.

5 *De afkortingen*

De vele afkortingen die de zeventiende-eeuwse briefschrijvers gebruikten, plaatsen de twintigste-eeuwse uitgever voor een moeilijkheid extra. De geest der eeuw noopt hem tot het geven van zo volledig mogelijke ‘informatie’, en bovendien dient die informatie wat objectieve aantoonbaarheid betreft de natuurwetenschappen opzij te streven. De editeur die zich aan het oplossen van afkortingen zet, bemerkt weldra dat hij dit voor een deel op goed geluk doet. Het achtervoegsel ‘-h^{t}’ kan hij oplossen als *-heit, -hejt, -heijt, -heidt, -hejdt* en *heijdt*. ‘Monsr’ zal wel *Monsieur* zijn maar kan ook *Monseigneur* betekenen. ‘S.Ex^{e}’ kan behalve *Sijne Excellentie* ook *Son Excellence* zijn, ook in Nederlandse brieven. Het telkens voorkomende ‘voors’ met een krul kan *voorseit, voorsegt* en

voorschreven betekenen in diverse spellingen; de vorm van de krul, die iets van een z heeft en dan 'voorschreven' zou uitsluiten, blijkt echter identiek met die van het Latijnse 'at*que*'. In de dateringen kan bijvoorbeeld 'Octob' met of zonder krul of punt evengoed *October* als *Octobris* zijn; ook '*Maj*' kan zowel Latijn (als de punt erachter vergeten is) als Nederlands zijn.

Het besluit om de afkortingen niet op te lossen bracht de noodzaak mee, ze zo eenvoudig mogelijk te behandelen en zo dicht mogelijk bij het handschrift te blijven. Hooft gebruikt drie manieren om aan te geven dat hij een woord afkort:

A door de laatste letters weg te laten en ze door een punt, soms een dubbele punt, te vervangen;

B door letters weg te laten en dit door een eindkrul aan te geven;

C door letters weg te laten en de volgende, laatste van het woord, klein boven de regel te zetten, met een punt eronder, op de regel. De translitteratie, die rekening moet houden met typografische factoren, wordt aldus:

A een punt; B de laatste leesbare letter cursief; C het klein boven de regel geschrevene in klein corps superieur, zonder punt eronder. Bovendien worden *ende, niet, -que, ver-* en het partic. praes. altijd voluit gezet, om de rust van de bladspiegel niet onnodig te storen. Op blz. 901 volgt een alfabetische lijst van afgekorte woorden met de oplossingen, tevens voorlopige bronnenlijst.

6 *Grenzen van de nauwkeurigheid der weergave*

De editeur die diplomatisch uitgeeft komt telkens aan de grens tussen uitgave en facsimile. Hij wil eigenlijk veel verder gaan dan: het door de auteur geschrevene voor de lezer ontcijferen en in drukletters herscheppen. Hij wil de lezer laten delen in al zijn waarnemingen omtrent de fysionomie en de lotgevallen van het diploma, de brief. Wat men in dit boek onder de brieven daaromtrent vindt is opzettelijk geminimaliseerd en genormaliseerd. Strakheid en soberheid zijn bij Hooft op hun plaats, maar worden ook eenvoudig geboden door de begroting van de uitgever. Verborgen blijft voor de lezer hoe de brief over het papier verdeeld staat, hoe groot bij voorbeeld de afstand is tussen de tekst en de ondertekening: soms schijnt die van pure eerbied op de onderste rand van het papier te knielen, wel een handbreed ruimte openlatend. En hoe de pen in de hand gelegen heeft en of die met vaart of in weifeling bewogen heeft, of de letters al of niet een zware druk op de pen verraden, emotie of gelijkmatigheid, en wat niet al.

Onthouden wordt de lezer ook 'die making of the text'. Zou men aan de weergave van de definitieve lezing ook de door de schrijver verworpen, en soms, geheel of ten dele, herstelde zins- en woordfragmenten toevoegen, dan ontstond er geen leesbare tekst. De verschillende stelsels van diakritsche tekens hebben hun nut bewezen bij de uitgave van gedichten, maar zouden bij hon-

derden brieven, a fortiori kladbrieven, een onafzienbaar voetnotenapparaat in tekenschrift vormen, volkomen, onevenredig aan het belang van de verschafte informatie. Vergeleken met het opvangen en neerschrijven van in het oor zwevende dichtregels in statu nascendi, is het ontwerpen van een brief een vrijblijvende, ruwe handeling. Zelfs bij Hooft zijn verworpen lezingen zeer zelden verrassend - ik heb in 25 jaar bij het ontcijferen van een doorhaling nooit het aha! beleefd - en wie ze kennen wil kan gemakkelijk de handschriften zelf bestuderen: die worden immers in openbare bibliotheken en archieven bewaard. Hij kan dan ook leren kennen, behalve de hierboven al genoemde verborgenheden: verkleuringen van papier en inkt, moeten en raderingen, vouwen en de littekens ervan, door het schrift heen nauwelijks zichtbare delen van watermerken, vingerafdrukken, het vollopen van regel en bladzijde, wat de schrijver niet alleen tot kriebelig schrift maar zelfs tot een geserreerde zinsconstructie kan gedwongen hebben. En al zou er een systeem te bedenken zijn van codicologische en paleografische coördinatenstelsels waar geen enkel diploma individualistisch uitspringen kon, dan is toch een dergelijke werkwijze noch de bedoeling van de opdrachtgever noch die van de subsidiegever die in dit geval dezelfde is en deze uitgave - ik citeer - als een daad van culturele opvoeding tot stand wenst te zien brengen.

7 *De volgende uniformeringen zijn toegepast:*

1 de uitgang van een patronymicum (-s, -ss, -sn, -zn, -sz. enz., dikwijls onleesbaar door een krul) wordt weergegeven door -sz.;

2 de *v*-klank wordt weergegeven door *v*, ook als het hs. *u* heeft;

3 de *u*-klank wordt weergegeven door *u/uu*, ook als het hs. *v* heeft;

4 *ç* vóór *e, i* en *h* wordt *c*; *e*-cédille wordt opgelost als *ae* of *oe*;

5 Hooft zet de apostrof evenals wij aan die kant van het woord waar een of meer letters weggelaten zijn, maar hij laat hem naar het woord wijzen en zet hem dus, als hij vóór het woord staat, achterstevoren. De druk geeft dit weer, met stilzwijgende verbetering van vergissingen, door die apostrof ondersteboven te zetten;

6 Hooft zet het trema meestal op de eerste van de te scheiden lettergrepen, maar soms een punt op allebei. De druk volgt altijd de eerstgenoemde weg;

7 Hooft zet de accent circonflexe meestal boven beide letters die erdoor verbonden worden. De druk plaatst hem op de tweede;

8 Hooft's interpunctie, die wetenschappelijke belangstelling verdient, is strikt gevolgd. Alleen wordt een komma aan het eind van een zin, die gevolgd wordt door een hoofdletter, weergegeven door de punt die bedoeld was;

9 het teken & in oude drukken wordt door *en (et)* weergegeven;

10 als de bron, bij gebrek aan een handschrift, een boek is, worden in dat boek aanwezige ‘Errata’ stilzwijgend verwerkt.

8 ***De volgende tekens worden gebruikt:***

[...]	niet ontcijferd
[-]	door beschadiging verdwenen
< >	toevoeging van een vergeten letter in de tekst
[ ]	schrapping van een overtollige letter uit de tekst
* *	een verkeerd gespeld woord: het wordt, ook tussen asterisken, onder de brief verbeterd herhaald
cursief	tekstdelen waarvan aannemelijk is dat ze door Hooft zelf onderstreept zijn, worden cursief gezet, evenals hetgeen hij door steiler of schuiner te schrijven releveert. Bij twijfel wordt het nagelaten.

II De commentaar

Een van de moeilijkste problemen waarvoor een commentator wordt geplaatst, is het inachtnemen van een bepaalde graad van uitvoerigheid. Wat mag en moet hij bij de lezer bekend onderstellen? In hoeverre moet hij opnieuw aandacht vragen voor iets wat 30 of 300 bladzijden eerder al verklaard is? Om hieraan enigszins tegemoet te komen zijn op bladzijde 895 de Memoranda toegevoegd. Moeilijk is ook het probleem, in hoeverre men de lezer van een tekst van dienst is door niet alleen die tekst te verklaren, maar naar aanleiding ervan algemene problemen te behandelen. Het is vooral deze laatste vraag, die dr. Zwaan en ik verschillend bleken te beantwoorden en die een arbitrium van de zijde van de Redactieraad heeft uitgelokt. Volgens de wens van dr. Zwaan wordt het de lezer voorgelegd:

‘Tijdens de voorbereiding van de uitgave van Hoofts Brieven bleek er tussen dr. van Tricht en dr. Zwaan een principieel verschil van opvatting te bestaan inzake aard en omvang van de gewenste verklaringen.

Met vol begrip voor het houdbare van elks standpunt was de Redactieraad eenstemmig van oordeel dat het belang van de uitgave een oplossing op korte termijn noodzakelijk maakte, en dat er in deze omstandigheden geen andere instantie was dan de Redactieraad zelf om de verantwoordelijkheid daarvoor te dragen.

Op grond hiervan heeft de Redactieraad zowel dr. Van Tricht als dr. Zwaan gevraagd, zich in principe akkoord te verklaren met dit oordeel van de Raad, en dus niet een compromis dat wel geen ander kon zijn dan de uitvoerige annotaties waar

mogelijk te beperken, en tegelijk de gewenste gelijkvormigheid van verklaring te beschouwen als een zaak van betrekkelijk belang.

Het verheugt de Redactieraad dat beide partijen, hoezeer met een bezwaard hart, de gekozen uitweg als de enig mogelijke hebben aanvaard, en dat op deze wijze ook voor de volgende delen de onmisbare samenwerking kan worden behouden.' Mei 1974.

Brieven, zowel persoonlijke als ambtelijke, stellen aan de commentator uiteenlopende eisen. Daaronder zijn de taalkundige stellig primair, maar zij worden op de voet gevolgd door de historische. Die mogen de lezer niet onthouden worden, al brengen ze datgene mee wat een commentaar juist bestrijdt: onzekerheid.

Onze onwetendheid omtrent veel gewone, en zeker omtrent persoonlijke dingen uit het dagelijkse leven in een vroegere eeuw maakt, dat persoonlijke brieven het moeilijkst te begrijpen zijn. Hoe intiemer ze zijn, des te eerder verzeilt de lezer ongemerkt in een radend aanvullen wat hij niet weet. Briefschrijvers laten veel ongezegd wat voor hen en hun adressaten vanzelfspreekt. Hun woord- en beeldkeus wordt mede bepaald door gemeenschappelijke herinneringen, ze gebruiken citaten uit en allusies op de laatst-ontvangen, doorgaans ons niet overgeleverde brief van de ander, of de laatste gesprekken. Juist in vertrouwelijke brieven ziet de lezer onvermijdelijk toespelingen over het hoofd, doordat hij eenvoudig niet kan weten, aan welk recent voorval of verhaal beide correspondenten dachten. Vooral bij zulke brieven blijft de commentator altijd kijken door een onscherp ingestelde lens.

Hieraan kan hij de lezer niet aanhoudend herinneren. Het wordt hier vooraf met nadruk gezegd: lezer en commentator tasten samen rond in een donkere ruimte, naar dingen die zij niet kennen. Hoe verliep bijvoorbeeld een gewone dag op het Muider slot, van opstaan tot naar bed gaan? Wat voerden de kinderen de hele dag uit? Heeft Hooft in de latere jaren, als de geschiedschrijving hem bezighoudt, nog tijd gehad om ze zelf te onderwijzen, zoals hij met Cornelis gedaan had? Deze jongere kinderen noemden hem 'mompeer', maar hoe had Cornelis hem genoemd, die geen Brabantse moeder had? Wat zei Leonora tegen hem, hoe Brabants sprak zij en hoeveel Frans liep er onderdoor? Hoeveel bleef er in vertrouwelijke omgangstaal over van 'Uwe Edelheid' en 'Uwer Liefde'? Het later beruchte 'Uwee' was er al. - Hadden de Hoofts huisdieren? De vrienden dichten over Susanna's mus, eens heeft Barlaeus het over kleine Christina's hondje en eens over het paardrijden dat hij met Hooft doet. Inderdaad moet het paard Hooft's normale vervoermiddel in het Gooi geweest zijn, maar hij spreekt er niet over. En die vijftig oudgedienden, de geappointeerden, die Hooft op het slot in orde en tucht moest houden en die lastiger waren dan een heel regiment actieve troepen: wat merkte het gezin daarvan? Weerkaatsten de muren van de binnenplaats een, door orde en tucht gedempte, maar ongetwijfeld niet altijd stichtelijke herrie? En wat de subtielere wereld van geestesleven en onderlinge omgang betreft: wat wisten deze mensen van el-

kaar en van zichzelf? Om een voorbeeld te noemen: al onze grote dichters trekken van leer tegen de schijnheiligheid, maar dat is dan een bewust vals partijkiezen, een vorm van bewuste oneerlijkheid. Zagen ze ook de veel verborgener, veel imponderabeler schijnheiligheid van iemand die niet of nauwelijks merkt dat hij zich beter voordoet dan hij is? Hooft maakt op grond van intuïtieve mensenkennis wel onderscheid, maar meestal gaat dat toch niet verder dan het waarnemen van enkele op de voorgrond tredende eigenschappen: van nuances en combinaties merken wij niets. Deze onwetendheid van ons hindert vooral bij brieven aan Baak en Tesselschade. Die aan Huygens, Barlaeus en andere geestverwanten eisen van de commentator een kennis die hij zou kùnnen hebben: boekenkennis, vooral van en over klassieke schrijvers.

Het minst moeilijk te begrijpen zijn vele dienstbrieven. Die vereisen een zekere oriëntering in het bestuursmechanisme waarvan de baljuw van Gooiland deel uitmaakte, een zekere kennis van de plaatselijke topografie en geschiedenis en van de toenmalige wetgeving en rechtspraak. Daar bestaan studies over en er zijn archieven. En archivarissen.

HOOFT was de hoogste gezagdrager in de streek tussen Amstelland en het Sticht van Utrecht. Van West naar Oost lagen daar Weesp en Weesperkarspel, de Kasteleinij van Muiden en het Baljuwschap van Gooiland. In deze drie rechtsgebieden, waarvan Gooiland het grootste was, bekleedde hij drie vrijwel identieke ambten: op 4 juni 1609 was hij beëdigd tot drost van Muiden, baljuw van Gooiland en Hoofdofficier van Weesp en Weesperkarspel. Hij was de onmiddellijke ondergeschikte van de soeverein, namelijk de Staten van Holland, op wie de ‘Grafelijkheid’ na de afzwering van Philips II en de échecs van Anjou en Leicester was overgegaan (1581, 1583, 1587).

De grenzen met Utrecht zijn bij Loosdrecht in de loop der eeuwen verschoven, verder lopen ze nog grotendeels langs een middeleeuws traject. Op de kaart van Nederland springt de 12 km lange rechte lijn in 't oog, die ten oosten van Blaricum en Laren in NNO-ZZW richting loopt. Dit is de in 1339 tussen graaf en bisschop overeengekomen scheiding; hij ging uit van een punt op de zuidgrens van de Huizer meent. Wat later is daar een stenen paal gezet, die, misschien naar het Hollandse wapen erop, de ‘leupael’ of ‘leeuwepaal’ heette. Van daar af liep de grens, richtende op de Dom van Utrecht, tot een punt bewesten Lage Vuursche, aangegeven door grenspaal 16, oudtijds door ‘de steen bij de eikeboom’, later ‘de beuk bij de drie steenen’. Daar buigt hij westwaarts en loopt, weer als een rechte lijn, langs de noordkant van de Utrechtse venen. Daar, maar ook wel elders, werd een droge greppel gegraven, de raaisloot, die de grens alleen voldoende aangaf zolang hij niet verstoven, dichtgetrapt, verregend en volgegroeid was. Naar de namen op de stafkaart 1: 25000 te oordelen liep hij westwaarts veel verder door dan het dorp ‘Hollandse Rading’, met een (ook op de kaart in 't oog vallende) bocht ten oosten van de Loos-

drechten tot Ankeveen toe. Het betwiste gebied waarvan bijvoorbeeld in nr. *30* sprake is, betrof het zuidelijkste stuk van de rechte oostgrens; de Riddervenen zijn sedert in bos veranderd. Het noordelijke stuk van die grens werd afdoende vastgelegd door het graven van de Gooier gracht, ook langs de van de Leeuwepaal af oostwaarts naar de Zuiderzee lopende limiet. De paal is weg, de gracht is er nog.

Geologisch en daardoor economisch was er een tegenstelling tussen Gooiland en de twee andere rechtsgebieden: het lag voor Hollandse begrippen hoog, tot 36+AP toe, en bestond nog grotendeels uit 'wildernis', waarin, om de dorpen heen (Laren, Blaricum, Huizen, Hilversum en Lagebussen, d.i. Bussum[36]) en buiten de wallen van Naarden door ontginning akkers waren ontstaan, de engen. Er waren 'waranden', waarvan een westelijke tegen de Hilversumse meent aan, en een oostelijke tussen Blaricum en Huizen, Rijsbergen, de voornaamste waren. Daar zat het meeste wild, en de jacht was een grafelijk recht. Twee lage stukken waren schaarweiden: de Hilversumse en de Huizer of Oostermeent; het schaarrecht was de schependommen toegevallen en de overheid greep alleen op verzoek in.

Gooiland was niet alleen het grootste, maar ook het individueelste en lastigste van Hooft's districten. Als drost of castelein van Muiden had hij alleen bij de vijandelijke invallen in 1624 en 1629 een bijzondere taak, want het Muider slot vormde de noordelijke spits van de verdedigingslinie van Holland. Met het burgerlijke bestuur van Muiden had hij de handen niet vol. Evenmin met Weesp en Weesperkarspel, behalve toen de grenzen om herziening vroegen na de droogmaking van de Bijlmermeer *(278, 342)*.

Gooiland daarentegen vormde sedert de Middeleeuwen een rechtskring met eigenaardige privileges[37]. Het was een leen geweest van de abdij Elten en kwam pas in 1280 aan Holland. Bij die overgang bracht het talrijke privileges mee die niet aantoonbaar in oorkonden waren vastgelegd, een adat waar de nieuwe landsheer de weg in moest zoeken. In de 15de eeuw zijn de grote lijnen ervan in oorkonden en vonnissen vastgelegd die in Hooft's tijd nog maar ten dele bewaard waren: de praktijk berustte grotendeels op gewoonten waarvan de rechtsbronnen gevormd werden door het geheugen van ouden-van-dagen. En het geheugen is geneigd, rechten steviger vast te houden dan plichten. Behalve aan Naarden en de dorpen als zodanig, waren er privileges erfelijk verleend aan de bewoners van sommige huizen en ook aan andere inwoners van het Gooi, wat in later eeuwen, als de bevolking toeneemt, beperkt wordt tot van

36 De *Tegenwoordige Staat* geeft voor 1632, op grond van verpondingskohieren, de volgende aantallen huizen op: Naarden (met Lagebussen?) 417, Huizen 136, Blaricum 107, Laren 118, Hilversum 146, Muiderberg 34, Weesp 341, Muiden 146.

37 D. Th. Enklaar en A.C.J. de Vrankrijker, *Geschiedenis van Gooiland* 2 dln. 1939-1941. A.C.J. de Vrankrijker, *Stadt en lande van Gooiland. Geschiedenis en problemen van de erfgooiers*. Bussum 1968. A. Perk, *Verslag omtrent den Oorsprong en den Aard der Gebruikregten op de heiden en weiden in Gooiland enz. Arnhem* 1842.

mannelijke Gooilanders afstammende mannelijke Gooilanders. Dit zijn de ‘erfgooiers’. Hooft gebruikt dit woord niet, maar het begrip was er, vaag en omstreden. Wettelijk vastgelegd is deze materie niet eerder dan op 1 juli 1912. Door deze oude, ingewikkelde en soms tegenstrijdige rechts- en voorrechts-verhoudingen had de baljuw van Gooiland ongemakkelijke onderdanen, die de sluipweggetjes van de costuymen even goed kenden als die van hun landschap. Er was overal in de Nederlanden wel verzet van de plaatselijke rechts- en bestuurscolleges tegen de naar centralisatie strevende Bourgondiërs en Habsburgers - Germaanse principes tegenover Romeinse - en dit verzet vormde een component van de strijd tegen Philips II. In Gooiland hadden de oude voorrechten de gemeenten zelfbewust gemaakt, hun optreden is parmantiger en geslepener dan dat van een willekeurige groep arme boerendorpen placht te zijn. Naarden gedroeg zich niet alleen zelfbewust, maar dikwijls recalcitrant. Het was het leidende middelpunt van de oude marke die zich al in Hooft's tijd ‘Stad en Lande van Gooiland’ noemde. Typerend is dat ook deze naam in al Hooft's ambtsbrieven niet voorkomt, wel daarentegen in de vroedschapsresoluties van Naarden! Hooft moest van deze uit de Middeleeuwen stammende, zeer onvoldoende gecodificeerde rechtspersoon niets hebben. Privileges had hij gezworen te zullen handhaven, en dat deed hij, maar dan moesten ze helder en duidelijk zijn, zodat hij er houvast aan had. Stad en Lande had ‘geen hechte organisatie met eigen secretarie. Men kwam te Naarden in vergadering bijeen om besluiten te nemen en schaarzetters aan te wijzen, maar had geen vaste schrijver in dienst om stukken op te stellen en geen gebouw om documenten te bewaren. Wanneer er geschreven moest worden, haalde men er een geestelijke bij. Te bewaren stukken werden opgeborgen “in de kist” van het stadhuis te Naarden, of in Laren.’[38]

De baljuw stond door deze historische ontwikkeling tussen twee partijen: enerzijds deze niet zeer gezeggelijke onderhebbenden, die bij vermeende schending van hun rechten in ongrijpbaar solidair verzet gingen, anderdeels de landsregering die over de sterke arm beschikte maar ertegen opzag die te gebruiken, uit vrees voor onrust waartegenover zij vrijwel geen preventief toezicht kon stellen. Hooft had vele eigenschappen waar zijn post om vroeg, zelfs de vereiste gelatenheid wanneer zijn superieuren in Den Haag, voor wie de Gooise zaken nog heel wat duisterder waren dan voor hem, de dingen maar liever niet op de spits dreven, en hem bevalen, te ‘faciliteren’.

Organen van het centrale gezag waren, behalve de Staten zelf en hun dagelijkse vertegenwoordigers, de Gecommitteerde Raden: het Hof van Holland, vooral hof van appèl, en de Rekenkamer der Domeinen. Hoogste rechtscollege was de Hoge Raad van Holland en Zeeland; een generaliteitsrechtbank bestond

38 Dr. A.C.J. de Vrankrijker, *Stad en lande van Gooiland*, blz. 28, verder ook met vrucht geraadpleegd. - Het woord ‘erfgooier’ is pas in 1702 op schrift vastgelegd; daarvoor werd - maar ook niet door Hooft - gebruikt ‘gemenelant goyer’.

niet. Naast en in sommige opzichten onder en in andere weer boven de Staten stond de stadhouder. Hij ontleende zijn macht en prestige voornamelijk aan zijn andere ambt, het kapitein-generaalschap, en aan zijn afstamming en familierelaties. Maar bovendien had hij uit de tijd toen hij de landsheer vertegenwoordigde enkele soevereine rechten overgehouden, zoals dat van gratie. Met dit laatste brengen Hooft's brieven de lezer telkens in aanraking.

Bij de ingewikkeldheid van deze staatsinrichting kwam nog, dat bestuur en rechtspraak nog niet gescheiden waren. Verscheidene colleges en ambtenaren hadden op beide terreinen bevoegdheid, wat hun ambtsvervulling moeilijker maakte en dikwijls tegen modern rechtsgevoel indruist.

Hooft's brieven zijn aan de stadhouder gericht als er een rekest om gratie is ingediend en hij de toedracht van het delict moet vertellen, aan het Hof als hijzelf of de veroordeelde in hoger beroep gaat, aan de Rekenkamer als er uitgaven moeten worden bepleit en voorschotten moeten worden teruggevraagd, maar ook in andere zaken die de domeinen en de rechten van de grafelijkheid aangingen. Op dat gebied diende de Rekenkamer ook als hof van appèl (vgl. *50*). Trouwens dit deden Gecommitteerden soms ook: of men bij het Hof of bij een van deze andere colleges in beroep ging, hing van de aard van het delict of de ruzie af, waarschijnlijk zonder dat de grenzen tussen de bevoegdheden al te nauwkeurig beschreven waren[39]. Misschien kon men weleens kiezen waar men de beste relaties had. De Rekenkamer, in 1728 opgeheven, speelt in Hooft's tijd nog een belangrijke rol, hij bestond uit 5, later 6 raden of rekenmeesters en 2 auditeurs.

Aan de Raad van State, een Generaliteitsorgaan waaronder de militaire administratie ressorteerde, schrijft Hooft als hij garnizoenen gemonsterd heeft.

In alle rechtskringen die tot zijn ambtsgebied behoorden werd de baljuw vertegenwoordigd door een schout. Die leefde in veel nauwere aanraking met de bevolking van stad of dorp en moest de baljuw dikwijls adviseren. De plaatselijke besturen werden door de baljuw benoemd, in Naarden en Weesp uit een door burgemeesters en schepenen opgestelde nominatie, in Muiden en de dorpen rechtstreeks. Al deze plaatselijke besturen stonden niet zelden tegenover de schout: die vertegenwoordigde immers de baljuw, dus de grafelijkheid, dus de centralisatie.

Als voorbeeld volgt hier een voornamelijk aan de *Tegenwoordige Staat*[40] ontleende beschrijving van de bestuursinrichting van Naarden. Behalve baljuw en schout waren er 3 burgemeesters, 7 schepenen, 31 vroedschapsleden en een secretaris. De baljuw koos uit een dubbeltal, oorspronkelijk een drietal, de schepenen. Dezen kozen 2 nieuwe burgemeesters en die 2 kozen een van de aftredende burgemeesters als voorzitter. Acht dagen later kozen de oude en nieuwe burgemeesters (5) en schepenen (14) 12 notabelen. De vroedschap be-

39 interessant is in dit opzicht brief *888*.

40 deel IV, met zeer veel retroacta.

stond uit al deze mensen samen (31), van wie de nieuwe burgemeesters en schepenen het dagelijks bestuur vormden. Traden de schepenen als rechters in eerste aanleg op, dan vormden ze de vierschaar. Deze nam kennis van alle criminele zaken in Gooiland, civiele zaken dienden voor de plaatselijke schepenbanken. Hooft had dus verreweg het meest te maken met Naarden en, als rechtbank in hoger beroep, met het Hof van Holland.

Een volledige uitgave als deze bevat ook het onbelangrijke, maar met elkaar geven zulke dienstbrieven een levend beeld van de tijd, vooral als de stakkers, de stropers, de turfdieven, de doodslagers, de muntvervalser, de waarzegster, de overspeelster, de doleanten, de malcontenten, de conventicularissen - door de pen van P.C. Hooft ambtshalve beschreven worden.

H.W. van Tricht

Brieven

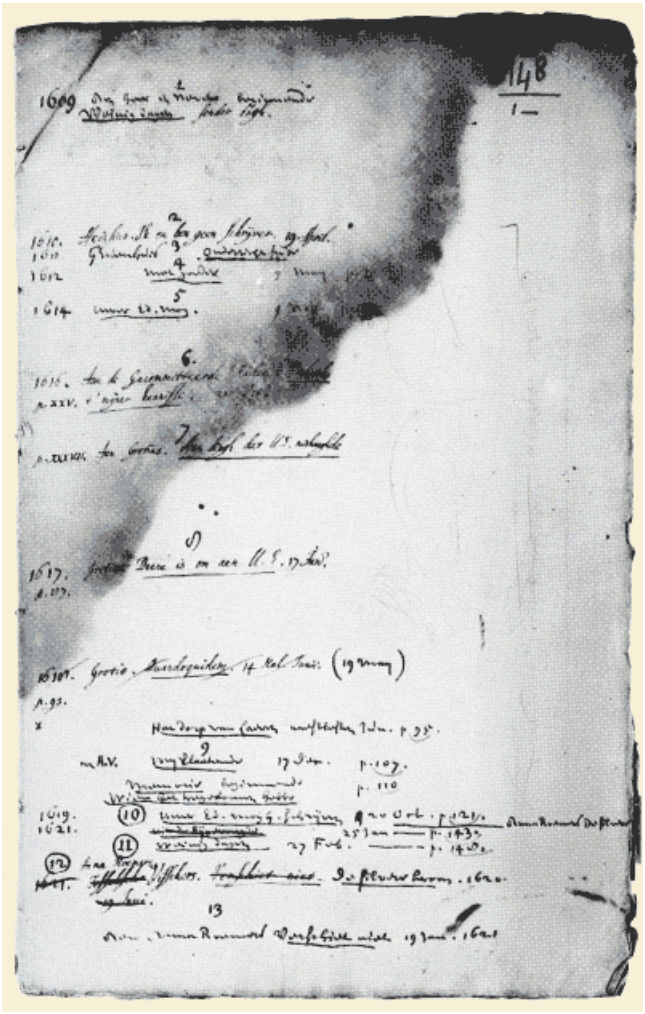

3 Inhoudsontwerp van WERKEN (1671) Eerste bladzijde van de Brieven

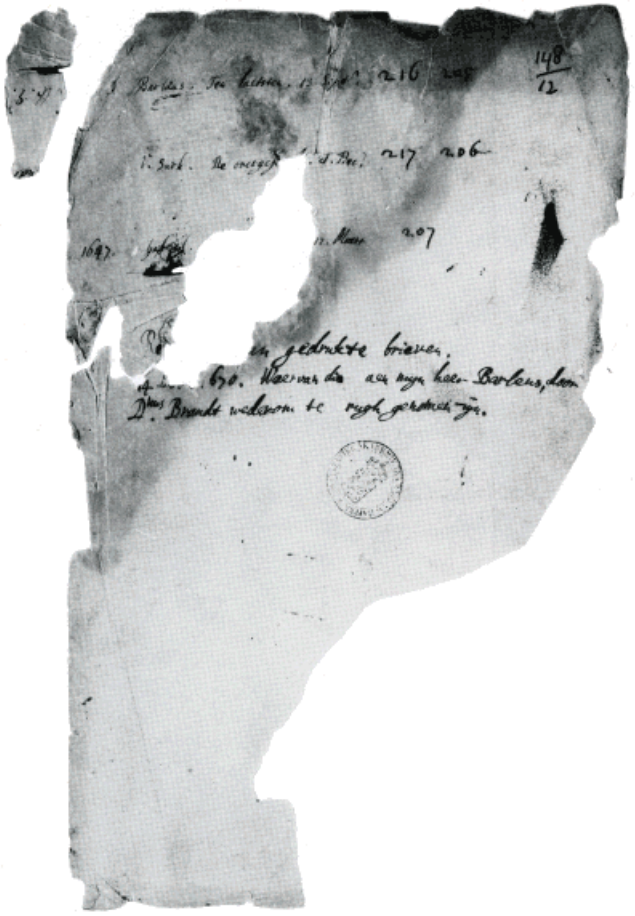

4 Laatste bladzijde van de Brieven (zie no. 3)

1 (Isabelle N.N. aan P.C. Hooft.)

*

A Monsieur Monsieur Piere Hooft Roma

iace al m s Damiano palea

Monsieur. J'aij receu la V^re premier le 14. decembre le seconde le 20. Je vous fiet responce et attendois que le serviteur le debvoit venir querir mais voiant quil tardoit trop a venir Je laij envoie a rome A Monsi^r Floris que Jaij prie de le vous faire venir, / Je ne Vous dire aultre chose pour le present sinon que mon deseigne d'aller par dela est rompu de fason que si vous plait retourner par icy nous prendrons quel resolusion qui vous plaira. Cependant Je vous prie Conserve moy tousiours en voz bonnes graces et soies assure que Je suis et sera eternelement Monsieur

V^re treshumble affectione a vous faire service Isabelle

VERTALING

Ik heb uw eerste op 14 december ontvangen en de tweede de 20ste. Ik schreef een antwoord en wachtte tot de dienaar het kwam halen maar omdat hij maar niet kwam heb ik het naar Rome gestuurd naar de Heer Floris met verzoek om het aan u te bezorgen.

Ik (kan) u voor 't ogenblik alleen zeggen dat mijn plan om daarheen te gaan mislukt is, zodat als u zo goed wilt zijn hier terug te komen wij het besluit zullen

* Origineel. KA CLXXI a^c 9.
Hs. dubbel vel. Onduidelijk lakzegel.
Tekst. in r. 12-13 schijnt voor *Vous* een woord vergeten te zijn.
Dat. 20 december 1599 of vlak daarna.
Bijlagen: I^a twee sonnetten, I^b *Chanson a Madame*.

nemen dat u behaagt. Intussen bid ik u, houd mij altijd in uw genegenheid en wees overtuigd dat ik ben en eeuwig zal zijn
Mijn Heer

Uw zeer nederige toegenegen om u te dienen Isabella

De grote reis, die de jonge P.C. Hooft, volgens de in zijn kring bestaande gewoonte, ter voltooiing van zijn opvoeding maakte, duurde van 11 juni 1598 tot 8 mei 1601. Hij bezocht, natuurlijk, Frankrijk en Italië en was van 21 augustus tot 3 december 1599 de gast van Francesco Vrient, een van de voornaamste Nederlandse kooplieden in Venetië (vgl. *2*). Daarna vertrok hij naar Rome, bleef er zes weken, logeerde er ten huize van de koopman Damiano Pallia, die door Brulez - zie beneden - herhaaldelijk genoemd wordt als gevolmachtigde van Nederlanders in Venetië, was vier weken in Napels en reisde via Rome, Siena, Pisa, Livorno, Lucca en Pistoja naar Florence. Na zeven maanden vertrekt hij ‘in compagnie van de Sig^{r} Jaques Badouer’ - zie *3* e.v. - weer naar Venetië en van 19 oktober 1600 tot 27 maart 1601 logeert hij weer bij Vrient. Behalve het beknopte reiskroniekje dat hij heeft nagelaten[1] getuigen brief *1* en de rijmbrief uit Florence aan de rederijkerskamer In Liefd'Bloeijende te Amsterdam[2] van deze reis.

Brief nr. *1* heeft Hooft zijn leven lang bewaard. Het is onder de aanwezige ontvangen brieven de enige liefdesbrief. De chronologische publicatie van Hooft's brieven begint dus met een zeer uitzonderlijk stuk. Erbij ingesloten waren twee, evenals de brief in het Frans geschreven, petrarquistisch-pléiadistische sonnetten die, of ze door de schrijfster van de brief zelf gemaakt of alleen maar gekozen zijn, de ernst van haar liefdesgevoelens moeten bevestigen (Bijlage *1a*). Uit de brief blijkt, dat Hooft en Isabelle een plannetje gemaakt hadden: zij zou hem achterna reizen naar Rome (‘mon deseigne d'aller par dela’). Blijkbaar had zij een afspraak kunnen maken met reisgezelschap, want alleen reizen kon een vrouw niet. Daarna is er een spaak in 't wiel gekomen - geen wonder - het plan is ‘rompu’. Zij voegt er evenwel aan toe, dat als Hooft over Venetië terugreist, er een besluit genomen kan worden ‘qui vous plaira’. Hieruit valt op te maken dat een tweede verblijf te Venetië niet van te voren vaststond, en op 8 juli 1600 belooft Hooft danook aan de Amsterdamse Kameristen dat hij ‘binnen weinich weken’ thuis zal zijn. Het werden tien maanden, waarvan ruim vijf in Venetië. Dit betrekt het enige gedicht waarvan vaststaat dat het in Italië ontstaan is, bij deze beschouwing, de *Chanson a Madame*, waarvan het handschrift, boven deze titel, vermeldt: *In Venetia 1601*. Dr. P. Leendertz Jr. heeft, toen hij brief *1* publiceerde[3], de vraag gesteld en bevestigend beantwoord, of Isabelle dezelfde is als Madame. Hij geeft geen argumentatie, maar de vraag is belangrijk. Toen Hooft het gedicht negen jaar later voor een liedboekje

(Den Bloem-Hof van de Nederlantsche Ieucht[2], 1610*)* afstond, maakte hij eerst 'het autobiografische element onvindbaar' (Zaalberg)[4] door de regels 29-31 te veranderen en daardoor de Venetiaanse ambiance weg te nemen. Hij liet ook de titel en het opschrift weg. De oorspronkelijke versie is hierachter opgenomen als Bijlage *1b*.[5]

Nadat de dichter in r. 16 conventioneel over de 'dulle' zee gesproken heeft, fluistert hij in r. 29 e.v. over een andere zee, waar hij komt als hij de nauwe straten en woelige kanalen van Venetië wil ontvluchten:

29 Ver wt de straten eng, en woelige canalen,
Als snachts slaeprige wint de zee sacht overweijt,
Ick op de stille vloedt mijn clachten sal verhalen,
Die niet en antwoort, dan 'tgeen datmen selve seijt.

Dit is overduidelijk de lagune, in tegenstelling tot de dulle zee in de verte, buiten Lido. Het is zo stil, dat een visser die met zijn netten bezig is, de klachten van de dichter hoort. Hooft's gastheer bezat behalve een huis in S.Maria Formosa[6] een tweede op het lagune-eilandje Murano. Hooft logeerde in S. Maria Formosa en *in* de lagune. Dit autobiografische element verborg hij door het water in bergen te veranderen en de visser in een jager.[7]

De strekking dat de dichter afgewezen is, maar dit liever aan zichzelf wijt dan aan de liefdesgodin of de geliefde, blijft. De vermomming nog na 10 jaar, verraadt dat het gedicht niet uit een oppervlakkige ervaring is ontstaan. Op de tegenvaller van december 1599 was, in plaats van 'quel resolusion qui vous plaira' in oktober 1600 een afwijzing gevolgd. Deze tweede teleurstelling trof natuurlijk veel harder.

Men heeft over het hoofd gezien, en dat is begrijpelijk omdat brief *1* bijna onbekend en door Leendertz zelf niet goed gelezen was, dat in de eerste woorden van de *Chanson* de vraag, of Isabelle dezelfde is als Madame, bevestigend beantwoord wordt:

Soo 'ck heb gemint, en min, en ongetroost moet blijven-

deze vermelding van 's dichters liefde achtermekaar in het perfectum en in 't praesens is geen topos, maar noemt de feiten: bij hem was de liefde, na het weerzien, weer opgelaaid, bij haar niet, zodat hij ongetroost moet blijven. Ook dit laatste woord draagt nog iets mee van verleden jaar, en het muzikale accent dat het vers daaraan ontleent maakt het als openingsregel van een renaissancegedicht verrassend veel mooier.

Hellinga[8] en Keersmaekers[9] hebben op de onbekende *Air* gewezen die boven de oorspronkelijke lezing van de *Chanson* staat: 'Si quelquefois je fu du traict d'Amour atteinte', en de laatste voegt eraan toe: deze vrouwelijke vorm ver-

raadt dat Hooft háár die woorden in de mond legt, '*L'air* is klaarblijkelijk het lied van een vrouw die weleens door de pijl van Amor beroerd was, maar voor wie dat voorbij is en voor wie het zelfs niet eens belangrijk schijnt te zijn geweest: Si quelquefois...'. Keersmaekers schoot in de roos zonder brief *1* te kennen.

Met het bovenstaande houdt het volgende geen rechtstreeks verband.

Voor een systematisch onderzoek naar Isabelle's identiteit ontbreekt het materiaal vrijwel helemaal. Maar tijdens een onderzoek in Venetië viel het oog van onze Italiaanse medewerker, Dr. F. Musarra, in de bronnenpublicatie van W. Brulez, *Marchands flamands à Venise*[6], op een mogelijkheid. Dit werk bevat bijna 2000 regesten uit de protocollen van die Venetiaanse notarissen die speciaal Nederlandse, met name Antwerpse, cliëntele hadden. Hierin compareert Hooft's gastheer Vrient als primus inter pares - zie *2* - en de Antwerpse koopman Cornelius Hoens (Hoons) met wie hij herhaaldelijk in één zaak genoemd wordt, had een dochter Isabella. Hoens was in 1582 getrouwd (huw. voorw. Keulen 18 juli 1582) met Johanna van Eelen, ook van Antwerpsen huize, komt van 1585 af (Parma neemt Antwerpen in) te Venetië voor en testeert er met zijn vrouw 26 juli 1595.[10] Zes dagen later overlijdt zij. Blijkens achtergelaten en ingezonden volmachten keert hij in de eerste jaren van de 17de eeuw naar Antwerpen terug.

Toen kwam allereerst de vraag, of het Frans van Hooft's Isabelle uit deze situatie te verklaren zou zijn. Prof. Keersmaekers was zo vriendelijk, met zijn collega's romanistiek te onderzoeken, of het Frans haar moedertaal was, of aangeleerd. 'Het laatste', was de conclusie: er komen 'absoluut onfranse' vormen en uitdrukkingen in haar brief voor, maar zij kon de taal goed spreken. Dus van deze kant geen bezwaar tegen identificatie met een uit Antwerpse ouders geboren, in Venetië opgegroeid meisje. Dat Hooft en zij Frans en geen Italiaans spraken is begrijpelijk, want hij was juist twee jaar in Frankrijk geweest en sprak nog niet vlot Italiaans. Om van beider Nederlandse streektalen maar te zwijgen.

Er deed zich nu een mogelijkheid voor om de eventuele identiteit van Isabelle N.N. met Isabella Hoens te toetsen: haar handtekening onder brief *1* zou vergeleken kunnen worden met een op te sporen handtekening van Isabella Hoens in het stadsarchief van Antwerpen. Want in die stad is zij in 1613 getrouwd en veel later overleden, dat was uit gepubliceerde genealogieën gebleken. De stadsarchivaris, Dr. J. van Roey, was zo bijzonder welwillend, dit onderzoek te doen: op 18 januari 1973 zond hij het door fotokopieën toegelichte bericht: 'Naar mijn gevoelen is de handtekening van dezelfde persoon.' Reproduceert men nu beide handtekeningen naast elkaar, dan worden de verschillen gereleveerd, terwijl een veel belangrijker effect ontbreekt, namelijk dat iemand die honderden handtekeningen de revue laat passeren door déze getroffen wordt

op grond van algemene gelijkenis. Voor de verschillen zijn verklaringen aan te voeren: de Venetiaanse is haastig geschreven door een jong meisje dat op 't punt stond zich in een avontuur te storten, de Antwerpse is door een 51-jarige weduwe op het kantoor van haar notaris gecalligrafeerd[11]. De krullen achter beide, waarvoor geen andere verklaring bestaat dan dat het identiteitsbevestigingen zijn, komen wel enigszins maar niet beslissend overeen. Daarna is aan het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie verzocht, de handtekeningen te vergelijken. De directeur gaf de vraag door aan de schriftkundige van het laboratorium, de heer A. Etman, en deze was zo welwillend, er zijn aandacht aan te geven. Met het resultaat dat het materiaal te beperkt en het leeftijdsverschil te groot bleek om een grafologische conclusie mogelijk te maken. Daarna heeft prof. Keersmaekers nog, maar tevergeefs, naar een oudere handtekening te Antwerpen gezocht.

De lezer begrijpt dat de uitgave van Hooft's briefwisseling tòch moet beginnen met ‘Isabelle N.N. aan P.C. Hooft’. Er zijn ettelijke rapprochementen mogelijk, zoals de plaats, de tijd, de leeftijd, de strak omlijnde maatschappelijke kring van de marchands flamands, de taal. Pikant persoonlijk is de omstandigheid, dat Isabella Hoens geen moeder had, en dat haar vader 16 januari 1600 in Antwerpen hertrouwde en dus in december 1599 op reis ging: wegneming van het beletsel bij uitnemendheid! Maar de enige positieve aanwijzing blijft de handtekening. Dat Isabella in 1613 in Antwerpen trouwde met François Tholincx uit 's-Hertogenbosch[12], terwijl Hooft's zuster Grietje in 1610 in Amsterdam getrouwd was met Herman, zoon van Arent Tholincx uit 's-Hertogenbosch[13], wordt hier pro memorie vermeld.

Eindnoten:

1 *Reis-heuchenis P.C.H.* Hs. KA CLXXIa[a], gedrukt door J. v. Vloten als Bijlage I bij deel II van zijn uitgave der *Brieven*.
2 *Aen de Camer In Liefd' Bloeijende*. Wt Fiorenza 1600. LSt. I 10, r. 236.
3 *Uit den Muiderkring*, Haarlem 1935, blz. 125. Leendertz is ook overtuigd, dat het gedicht oorspronkelijk in het Frans geschreven was en dat Hooft de Franse versie vernietigd heeft. Dit hoeft niet, ondanks de Franse sfeer van het gedicht: de Franse woorden, de beide aangegeven melodieën en de hele onaantoonbare ‘bouquet’.
4 C.A. Zaalberg, *Uit Hoofts lyriek*[4], Culemborg 1975, blz. 21.
5 de veranderde versie LSt. I 10, de oorspronkelijke regels 29 v. in deel II, blz. 474.
6 W. Brulez, *Marchands flamands à Venise I (1568-1605)* Brussel-Rome 1965, in dato 4 mei 1604.
7 Uitvoerig uiteengezet door prof. dr. A.A. Keersmaekers in *Hulde-Album J.F. Vanderheyden*, Langemark 1970. In dit betoog komen de latere lezing en de later ingevoerde figuur van Don Diego beter dan elders tot hun recht.
8 W. Gs Hellinga, *De nieuwe P.C. Hooft-editie. Over winst en verlies*. Handelingen van de Zuid-nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis VIII (1954).
9 a.w. blz. 122.
10 Brulez a.w., nr. 611.
11 Not[s] J. van der Donck 21 mei 1635. Not. arch. Antwerpen nr. 3828.
12 Meded. Stadsarch. Antwerpen dd. 18 jan. 1973; meded. van Chev. de Decker in *Le Parchemin* 1966 p. 46 v.
13 Huw. voorw. voor Not[s]. Jacob Ghijsberti II nov. 1610. Not. arch. Amsterdam nr. 28.

2 *Al molto mag.^co^ s.^re^ mio Col.^mo^ Il s.^r^ piero Hooft In Amsterdam*

*

[1] Molto m.^o^ S.^re^ mio oss.^mo^

[2] La sua di 17 magio me e stata somamente cara et
[3] massime havendo per essa inteso il suo salvo arivo
[4] a casa. noi gratia al S.^r^ stiamo nel stato che
[5] lasciato ci havete e Francischetto se fa grando Il S.^r^
[6] Iddio lo faccia bono et felice. Il trattamento che V.S.
[7] ha havuto in casa mia non e stato tale che meriti che
[8] V.S. ne facci parole di compimento. me sara ben a caro
[9] che la lo prendi in grado tal qual e stato et s'assiguri
[10] che ha suplito il bon animo. La ringratio di tutto
[11] core delle sue cortesissime offerte et ne faro capitale in
[12] ogni mia occorenza si come la prego lei che la facci
[13] di me et delle cose mie al molto Ill.^re^ suo Padre mi fara gratia
[14] di render la racc.^e^ duplicata al qual serviro in
[15] tutto quello me comandara. et basciando a V.S. le
[16] mani prego il S.^r^ che per sempre la prosperi
[17] di Ven.^a^ li 6 giugno 1601

[18] D.V.S.

[19] aff.^mo^ S.^re^

[20] Fran^co^ Vrient

VERTALING

Uw brief van 17 mei is mij zeer welkom geweest en vooral omdat ik hierdoor van Uw goede thuiskomst heb gehoord. Met onze gezondheid gaat het God zij dank zo als in de tijd toen U is vertrokken en Fransje wordt groot; God geve dat hij goed en gelukkig mag worden.

De ontvangst die U.E. bij mij thuis heeft gehad, is niet van dien aard geweest dat zij woorden van dank van U.E. verdient. Het zal mij verheugen wanneer U het neemt zoals het is geweest en U kunt er zeker van zijn, dat het weinig maar uit een goed hart was.

Ik dank U van harte voor Uw zeer vriendelijk aanbod en ik zal daaraan denken

* al s.^r^ P^e^ Hooft

Origineel. KA CLXXI a^c^ 18.
Enkel vel. Lakzegel op touw.

bij iedere omstandigheid, zoals ik U verzoek, het zelfde met mij en het mijne te doen. Brengt U a.u.b. dit aanbod zo dringend mogelijk over aan Uw welgeboren Vader, die ik van dienst zal zijn in alles wat hij mij zal bevelen.

U.E. de hand kussend, bid ik God, dat het U steeds voorspoedig ga. Enz.
uit Venetië 6 juni 1601

Hooft's gastheer te Venetië, eerst van 21 augustus tot 3 december 1599, daarna van 19 oktober 1600 tot 27 maart 1601, was Frans Gerardsz. Vrient, te Venetië Francesco Vrins, geboren te Maastricht, sedert 1583 te Venetië vermeld en daar 9 mei 1604 overleden. Hij kende Hooft's vader, maar in de regesten van Brulez komt die niet voor. Vrient was een van de voornaamste Nederlandse kooplieden in Venetië; het is niet duidelijk of hij tevoren in Antwerpen gewoond had zoals de meesten van de 'Marchands flamands', en voor, tijdens of na het beleg door Parma die stad verlaten had. Hij had in Venetië burgerrecht en bezat huizen in Santa Maria Formosa en op Murano. Brulez wijdt 13 bladzijden aan de inventaris die na zijn dood van zijn bezittingen gemaakt werd, en 11 aan die van zijn nagelaten handelspapieren; hij is de grootste comparant voor de notarissen die Brulez geëxcerpeerd heeft. Hij wedijvert in dit opzicht met figuren die van nr. *294* af materiaal voor deze uitgave leveren: de ooms van Leonora Hellemans.

Hooft schrijft hem 9 dagen na zijn thuiskomst een bedankbrief en krijgt daarop nr. *2* tot antwoord. Franceschetto is Vrient's kleinzoontje, kind van Carlo Snellinck en wijlen Catharina Vrient.

3 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S.re Piero Hooft in Amsterdam*

*

[1] Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo

[2] m'è stata cara la lettera di v.s. e come sua, e come quella mi avvisa
[3] del suo da me e desiato ed aspettato molto felice arrivo la ringrazzio
[4] della pressa la si da per gratificarmi, quantunque di francoforte
[5] motto non men' facesse, ne meno me le truovo obligato pell' in-
[6] formazione mi fa del S.re Giacomo, quanto più particolarita me[6]
[7] ne darà tanto più mi favorirà e valerommi del mezzo mi offerisce
[8] per scriverli occorrendo. grato mi sarebbe l'interder' qualcosa del
[9] suo minor' fratello quale se male non mi ricordo attende alle
[10] lettere del S.re di Aubenal aspetto v.s. mi facci avvisato con sua[10]
[11] commodità essendo per ancora la corte da voi. la pregarò ancora di[11]
[12] mandarmi quanto prima e diffusa e chiaramente però, sia in latino[12]
[13] ò in volgare Italiano la confessione di fede ò pure gli articoli
[14] principali della religione d'i libertini, senza alcuna confirmazione
[15] ma si bene con qualche dechiarazione ed additazione dell' origine di
[16] quei paiono più oscuri ed istravaganti, E di più se ritrovasse mai in
[17] quelle bande H. Gyphij Justinus di mandarmi ò l'essemplare istesso[17]
[18] ò almen' la copia del passo intiero dove parla d'i Badoveri. E per
[19] fine, perche il S.r Nichetti altre volte mi disse d'haver' visto di là un[19]
[20] libro che minutamente raccontave e tutti i flussi e reflussi del mare e
[21] di quanto declini la calamita in varie parti del mondo, quale poi da
[22] mercante ò ritrovare ò ricordarsene non ha potuto prego v.s. di
[23] haverne memoria et di favorirmene con
[24] sua commodità, facendosi rimborsare si di questo
[25] come di tutto quello la potrebbe isborsare per beneficio mio dal S[r].
[26] Nichetti. Di cotesti Spagnuoli non saprei che dirmi e quanto più vi
[27] penso più nell'irresoluzione m'approfondo. Ho visto il caso del[27]
[28] conte di Essex dal S.re Ambasciatore e la ringrazio della proferta. la
[29] m'impie-ghi quando non fosse che per occuparmi e rendermesele
[30] manco importuno, e m'ami che la riverisco e colo. quando
[31] intenderò nulla degno di lei, quando pigliarò qualche altra
[32] risoluzione non mancarò d'informarvela. le baccio riverente la
[33] mano e mi rimango di v.s. Ill.re

[34] Ven.a 14 Giug. 601.

[35] Devot.mo servit.re e deditiss.o

* Origineel. KA CLXXI a[c] 17.

[36] amico

[37] G. Badovere

VERTALING

Mij is de brief van U.E. welkom geweest, èn omdat die van U kwam, èn omdat hij mij Uw voorspoedige aankomst berichtte waarop ik hoopte en wachtte. Ik dank U voor de haast die U gemaakt heeft om mij in te lichten, ofschoon U mij uit Frankfort geen woord hebt laten horen, niettemin ben ik U zeer verplicht voor het bericht dat U geeft over de Heer Giacomo, en hoe meer bijzonderheden U mij geeft, hoe meer U mij van dienst zult zijn, en ik zal gebruik maken van het middel dat U mij aan de hand doet om hem zo nodig te schrijven. Ik zou graag iets over zijn jongere broer vernemen die, als ik mij niet vergis, voor de brieven van de Heer d'Aubenal zorgt - ik wacht erop dat U.E. mij te gelegener tijd waarschuwt, daar het hof nog bij U vertoeft. Ik verzoek U mij zo spoedig mogelijk, maar uitgebreid en duidelijk, hetzij in het latijn hetzij in het italiaans, de geloofsbelijdenis ofwel de hoofdzaken van de religie van de libertijnen te zenden, zonder enige verklaring maar wel met enige opheldering en aanwijzing omtrent de herkomst van de duisterste en merkwaardigste punten, en bovendien als U daarginds ooit H. Gyphius' Justinus zou kunnen vinden, zendt U mij ofwel het exemplaar zelf of tenminste het afschrift van de volledige passage waar hij over de Badoueri spreekt. Tenslotte, omdat de Heer Nichetti mij eens gezegd heeft, dat hij daar bij U een boek gezien heeft dat nauwkeurig over alle getijden van de zeeën vertelde en de verschillende afwijkingen van de magneetnaald in de verschillende delen van de wereld, - welk boek het is, heeft hij niet kunnen vinden of zich herinneren, wat typisch is voor een koopman - ik verzoek U.E. daaraan te denken en het boek als het U gelegen komt aan mij te sturen, en zich de kosten daarvan en alles wat U voor mij zou uitgeven, door de heer Nichetti te laten vergoeden.

Over die Spanjaarden weet ik niet wat te zeggen en hoe meer ik daarover denk, hoe onzekerder ik word.

Ik heb bij de ambassadeur het geval van graaf Essex gezien en dank U voor het aanbod, U kunt over mij beschikken al was het ook maar om mij bezig te houden, en minder lastig voor U te doen zijn en wees mij genegen omdat ik eerbied en verering voor U koester!

Als ik iets verneem dat U waard is, of wanneer ik het een of andere besluit neem, zal ik niet verzuimen U dat mede te delen.

Ik kus U eerbiedig de hand en verblijf enz.

Venetië 14 juni 1601.

Het volgende is ontleend aan door dr. F. Musarra verzameld materiaal:

Jaques (Giacomo) Badover(e) (Jacobus Badoarius) was een jong Frans diplomaat, zich noemende (1601) ‘conseiller et maître des requêtes’ (Brulez no. 1099) van Catharina van Bourbon-Navarre, zuster van Hendrik IV. Hij was de zoon van een uit Venetië uitgeweken calvinist, Thierry (Theodoricus) Badovere die kamerheer geworden was van Hendrik IV, en van Marie de Courcelles. Jaques B. had te Padua gestudeerd en was in 1597-1598 leerling en huisgenoot van Galilei geweest. Met hem bleef hij bevriend en in briefwisseling. Ook in de gepubliceerde brieven van de Venetiaanse theoloog en historicus Paolo Sarpi komt hij herhaaldelijk voor. Van het

eind van 1602 af wordt hij vermeld als in dienst van de Franse koning (‘secrétaire de la chambre du Roy’); eind 1603

gaat hij tot de katholieke kerk over onder invloed van de biechtvader van Hendrik. In 1609 wordt hij belast met een buitengewoon gezantschap te Kleef, waar Brandenburg en Palts-Neuburg onderhandelen over de Kleefs-Bergse successie. Hij was vóor die tijd bij Hooft in Amsterdam en opnieuw in Italië en bij Galilei (1607) en zou in 1611 met een zending naar Rome gegaan zijn, maar in 1612 verdwijnt hij uit alle bronnen. Een brief van Elia Diodati aan Galilei van 27 augustus 1620 vermeldt hem als overleden. Doordat hij midden in de heftige, met alle middelen gevoerde strijd der wereldbeschouwingen stond, en, naar zijn brieven te oordelen, een overactieve, felle geest en een niet onbaatzuchtig karakter had, is hij al bij zijn leven een omstreden figuur geweest. Met het aanhalen van beoordelingen door tijdgenoten moet men daarom voorzichtig zijn, b.v. met de door R. Pintard, hieronder genoemd, aangehaalde.

De hier volgende brieven zijn tot nu toe een van de weinige authentieke bronnen voor een biografie van Badovere.

Voornaamste bronnen:

Sarpi, P., *Lettere ai Gallicani*, ed. B. Ulianich. Wiesbaden 1961 blz. CX-CXIII. Id., *Lettere ai protestanti*, ed. M. Duilio Busnelli. Bari, Laterza 1931. II blz. 158. *Opere di Galileo Galilei*, ed. A. Favaro. Firenze 1891. XX blz. 378. Favaro, A., *Amici e corrispondenti di Galileo Galilei* (*Atti d.R. Istituto veneto di scienze, lettere ed arti* LXV (1906) blz. 193-201.)

Busnelli, M.D., *Un carteggio inedito di fra Paolo Sarpi con l' ugonotto Francesco Castrino* (*Atti d.R. Istituto etc.* LXXXVII (1928) blz. 1159-1163.)

Pintard, R., *Le libertinage érudit dans la première moitié du* XVIIe*-siècle*. Paris 1943. *I* blz. 20-22, *II* 581-582.)

Musarra, Fr. *Giacomo Badovere e il problema dei 'libertini'*. Ateneo Veneto anno XI N.S., Vol. 11 - Nr. 1-2 (Gennaio-Dicembre 1973). p. 121-137.

Hooft vermeldt in zijn *Reis-heuchenis:* 'Den 15^{en} (Octobris 1600) wt Fiorenza vertrocken, in compagnie van de Sig^{r} Jaques Badouer'*. Uit de spoed die na zijn vertrek uit Italië met de briefwisseling gemaakt wordt, en die voor Badovere nog niet groot genoeg blijkt, kan men opmaken dat er, na de vier reisdagen 15-19 oktober, tijdens de maanden van Hooft's tweede verblijf in Venetië, vriendschappelijke omgang tussen hem en Badovere is ontstaan. Uit brief *3* blijkt dat het onafhankelijke denken daarin een grote plaats heeft ingenomen, maar pas in *6* spreekt Badovere iets concreter, in het begin van 1603, het jaar van zijn bekering. Onnodig te zeggen dat Badovere hoogstwaarschijnlijk een typische 'politicq' was, en dat een conversie niets hoefde te betekenen dan een middel om een werelds doel te bereiken.

Eindnoten:

6 wie de Giacomo is, over wie Badovere herhaaldelijk schrijft, is niet gebleken. Een Nichetti of van Uffel kan hij niet zijn.

10 wie d'Aubenal is, is niet gebleken.

11 de zin van deze woorden is niet gebleken.

* *Brieven* ed. v. Vloten II 439.

12 vgl. de volgende brieven.
17 vgl. over ‘Gyphius’ *4*.
19 Nichetti, door de Venetiaanse notarissen vermeld als Giacomo Nichetti, door de Amsterdamse (en later door de Rekenkamer, vgl. *75*) als Jaques Ni(c)quet, was geboren te Antwerpen omstreeks 1571, neemt 21 december 1593 te Amsterdam (not. Jan Fransz. Bruyning, not. arch. 63 fol. 90) maatregelen om buitenslands te gaan, compareert voor de Venetiaanse notarissen van 18 mei 1595 tot 21 april 1603, gaat 4 juli 1603 te Amsterdam in ondertrouw (Elias laat hem onvermeld in zijn overzicht van de Nicquets, *Vroedschap van Amsterdam I* 307). Op 7 september 1619 verklaart hij voor notaris Bruyningh (not. arch. 200 fol. 330 v.) dat hij in 1601 en 1602 in Venetië gewoond heeft: blijkbaar heeft Badovere, die er van 19 oktober 1600 tot na 27 juli 1601 was, hem er ontmoet en later zijn kisten met boeken enz. aan een schip dat voor de Nichetti's voer laten meegeven naar Amsterdam. Hooft moet ervoor helpen zorgen dat ze doorgaan naar Rouaan *(10)*.
27 Robert graaf van Essex, krijgsoverste en gunsteling van Elisabeth, na een mislukte opstand tegen haar terechtgesteld op 25 februari 1601.

4 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S.re Piero Hooft etc. Amsterdam*

[1] Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo

[2] Ringrazio v.s. della buona memoria la conserva de' miei desij, non
[3] credo occorra più la mi scriva in queste bande, ma la potrà
[4] indirizzare le da me graditissime sue à Parigi raccommandandole ò
[5] à M.r de Monti au College des thesoriers près la porte St Michel ò
[6] pure al lor' Ambasciatore fin che di là altro le mandi, per dove
[7] penso di partirmi per lo fine di Augusto, se prolongarò la partenza,
[8] ne terrò avvisata v.s. che'l Gifanio sia irrecuperabile è mia disgrazia.[8]
[9] Colli SS.ri Pannus et Aubenal la facci i complimenti con ogni sua[9]
[10] commodità. l'informazione del fratello del amico mi sarà[10]
[11] aspettatissima e potrà v.s. intendere s'egli havesse animo di
[12] continuare i suoi studij in Parigi. Jo mi promettevo altra relazione
[13] del fatto di questi libertini, ancor' che non siano delle sette che dice
[14] v.s. non sono però senza setta alcuna e quei diversi pareri che la dice
[15] esser fra di loro subdivisioni della generale lor' setta in altre minori, e
[16] acuta e stravagante e curiosa è la lor' dottrina secondo quello me
[17] n'è stato mostrato, si che v.s. non se ne fidi à chi si generalmente e
[18] volgarmente ne le riferisce, ch'altro la trovarà se bene s'informarà
[19] nella medolla di quello le para nella scorza, di grazia la intenda
[20] dunque un poco meglio e ne facci come un confessionario de gli[20]
[21] articoli principali, e quello indirizzi sotto semplice coperta, al S.r
[22] Nichetti, al quale lasciarò ordine quello si habbi da fare del plico se
[23] per sorte io fossi assente. la ringrazzio di quanto mi conferma ed
[24] assevera del desio e bisogno nostro principale e ne la scongiuro, le
[25] baccio devoto la mano e me le raccommando.

[26] di v.s. Ill.re
Devoto ed oblig.mo ser.re

[27] G. Badovere

[28] Ven. 27 Lugl. 601

[29] andandomene io in franza sarà buono indirizzare quello le
[30] occorrerà alla giornata per via di Parigi, di grazia la se ne ricordi et
[31] mi commandi della vita. v.s. mi favorirà ancora molto di far
[32] conoscenza quanto più famigliare la potrà mai co'l figliuolo del
[33] q. Ambasciatore di Calvart quello che ha studiato in Heidelberg[33]

[34] che ha sollecitato dapoi la morte del padre, in Parigi, e, mi
[35] conosce, le scriverò poi il perche.

VERTALING

Ik dank U.E. dat U mijn wensen goed in gedachten houdt, ik geloof dat het niet meer nodig is dat U mij naar hier schrijft maar U kunt Uw mij zo uiterst welkome brieven naar Parijs zenden, geadresseerd hetzij aan M. de Monti au College des thesoriers près la porte St Michel, hetzij aan Uw ambassadeur, totdat ik U van daar een ander adres zend, waarnaar ik van plan ben omstreeks het eind van augustus te vertrekken. Als ik het vertrek uitstel, zal ik U.E. op de hoogte houden. Dat Gifanio niet te krijgen is, vind ik erg jammer. Brengt U bij gelegenheid mijn beleefde groeten over aan de Heren Pannus en Aubenal. Berichten over de broer van onze vriend zie ik met vreugde te gemoet en u zou kunnen vernemen, of hij soms van plan is, zijn studie in Parijs voort te zetten.

Ik verwachtte een ander relaas over die libertijnen; ofschoon zij niet van de sekte zijn, waarover U.E. spreekt, horen ze toch bij een sekte, en die verschillende opvattingen, die naar U zegt onder hen bestaan, zijn onderverdelingen van hun hoofdsekte in kleinere; scherp en merkwaardig en bijzonder is hun leer, naar hetgeen men mij heeft uitgelegd; U.E. moet dus geen vertrouwen schenken aan wie deze leer zo algemeen en zo bot navertelt, omdat U heel anders daarover zult denken als U van de schors naar het merg doordringt, onderzoekt U het dus als het U belieft iets beter en maakt U een zondenspiegel van de belangrijkste artikelen, en dat kunt U aan mijnheer Nichetti in een gewone omslag sturen. Ik zal hem opdragen wat men met de zending moet doen, ingeval ik afwezig mocht zijn. Ik dank U voor hetgeen U voor mij doet en ik bezweer U aan mijn wens en eerste behoefte te voldoen. Ik kus U eerbiedig de hand en verblijf enz.

Omdat ik naar Frankrijk ga, is het goed als U naar Parijs meldt wat U dag voor dag nodig heeft. Denkt U hier a.u.b. aan en mijn leven zal U ten dienste staan. U.E. zal mij een grote dienst bewijzen als U kennis maakt, zo intiem mogelijk, met de zoon van wijlen de Ambassadeur de Calvart, die in Heidelberg heeft gestudeerd en die na de dood van zijn vader gesolliciteerd heeft in Parijs, hij kent mij, ik zal U later schrijven waarom.

Hooft blijkt geantwoord te hebben, dat de libertijnen hier te lande niet tot één sekte behoorden. Er bestonden in de Nederlanden verscheidene sekten (Anabaptisten, Spiritualisten, Familisten (van het Huis der Liefde), David-Joristen enz. enz.). Amsterdam wordt niet als een van hun centra genoemd en het is mogelijk dat Hooft er weinig van wist en de onderscheiden niet kende; het

waren voor hem misschien alleen maar non-conformisten, wier verdraagzaamheid, zoals hij die bij Coornhert ontmoette, hem meer heeft aangesproken dan hun mystiek.

De naam ‘libertijnen’ waarmee de sektariërs toen aangeduid werden - een naam met een uiterst ongunstige klank b.v. bij Calvijn en Marnix - had toen nog een andere betekenis dan in de 17de eeuw, toen een libertijn niet meer een gelovige op eigen houtje was, maar een ongelovige, een rationalist, dikwijls een atheïst. Deze betekenis heeft het woord ‘libertinage’ bij de genoemde R. Pintard.

Badovere dringt aan op een omschrijving van hetgeen de non-conformisten onderling verbindt.

Eindnoten:

8 Gifanio: Hub. Gifanius, eerst professor te Altorf en Ingolstadt, daarna raad en referendaris van Rudolf II. P. Leendertz Jr. heeft in *Uit den Muiderkring* een kort artikel gewijd aan het feit van deze vermelding. Er blijkt uit, dat Hooft al voordat hij in juni 1598 op reis ging, deze schrijver en met name zijn werk *De Imperatore Justiniano Commentarius* (Ingolstadt 1591) zo goed bestudeerd had dat hij zich een passage over het oeroude Venetiaanse geslacht Badoarius herinnerde, dat van een zuster van Justinianus zou afstammen, hetgeen hij aan zijn reisgenoot vertelde. De naam kan hem bij het lezen getroffen hebben doordat hij iets van of over de bekende 16^{e}-eeuwse Venetiaanse Badoarii gelezen had.

9 Pannus: De Nederlandse geslachtsnaam Van Panhuys verschijnt in de Venetiaanse archieven als Panhusius, Pannusius en Pannus.

10 deze vriend schijnt de meer genoemde Giacomo te zijn, gezien Badovere's belangstelling voor zijn broer.

20 zondenspiegel of biechtboek: lijst van zonden, in sommige R.K. kerkboeken, ter vergemakkelijking van het gewetensonderzoek voor de biecht.

33 Levinus Calvart, zeer bedrijvig ambassadeur in dienst van Willem van Oranje. Vergl. NNBW IV k. 392; de daar genoemde Jacobus, geboren te Londen, stud. Leiden 1592, Heidelberg 1596, is blijkens deze plaats zijn zoon.

5 *An P.K. Hooft*

*

[1] 1602 1.22.

[2] De vrundschap van u.E. Vader ende Ooms, deet mij
[3] eerst an u schrijven. u antwoord doed mij u vernuft[3]
[4] achten ende lieven. dit heb ik achter u rug wel verbreijt
[5] nu zeg ik het in u aanzicht, om wech te nemen
[6] het achterdocht dat in u zoude moghen wortelen uijt[6]
[7] mijn vraagh of ghij mijn minnezangs lied ghenoeghzaam[7]
[8] verstond. scherpzinnicheid ende verstandicheid is gheen een ding.[8]
[9] ik heb veel vernuftrijke luijden ghekent, gheenssins
[10] verstandigh zijnde. Wijsheid wert ook voor wereldse[10]
[11] wijsheid ende schoolwijsheid in de bewoording beduijt.
[12] maar alsmen zeijt tis een wijs man, zo meentmer eij-
[13] ghentlik deughd mede: ja ook alsmen zeijt tis een
[14] wetend man. nu wat verstand, onverstand ende misverstant[14]
[15] verschelen meen ik dat ghij ten deel verstaat. ende dat in
[16] zulke onderscheiding, verstand, voor recht verstand bewoort
[17] ende beduijt wort. Diesvolghens heb ik (ook na de
[18] letterkunstswetten) in mijn lied, verstandigh, voor recht ver-[18]
[19] standigh, niet oneijgentlijk of duijster ghestelt. maar wat ik[19]
[20] recht verstandigh noem mooghdij vraghen.

[21] *Cui res sapiunt pro ut sunt*. die zulken verstand[21]
[22] van elk dings waardicheid heeft, als tselfde natuurlijk in waarheid
[23] waardigh is. in mijn Wenschbee zeg ik.[23]

Ik wensch alleen (maar t blijft een wensche)
Een openhertigh ander-ik;
Een eens ghezint, ontworstelt mensche
Van gheldliefds eerzuchts staatziekts strik.

* Eigenhandig afschrift van Spiegel? UBL Pap. 1a.
Het summiere opschrift, het abrupte eind en het ontbreken van een afscheidsformule en ondertekening pleiten ervoor, dat het hs. een afschrift is. De datum staat in de linkerbovenhoek van het papier, niet in organisch verband met de brief, en kan van Hooft's hand zijn: 1602.1.22. Op de achterkant heeft Hooft geschreven, met zijn nieuwe hand van na december 1635:

Schrift
Van Henrik Laurenszoon Spieghel.

Het gebruik van het woord *schrift* in plaats van *brief* kan erop duiden, dat het niet zonder meer een brief is.
Het stuk werd door v. Papenbroek aan Pieter Vlaming geleend voor zijn uitgave van Spiegel's *Hertspieghel enz*. 1723.

[28] daar merkt ghij dat ik verstandigh ende ghelijkzinnigh[28]
[29] voor een ding houw. ende diesvolghens dat ik meen
[30] een recht verstand vande dingen te hebben. wie meent
[31] dat niet? maar of ikker een recht verstand van heb
[32] dat most iemand oordelen die zo rechten of beter verstand[32]
[33] daar van hadde als ik. wie onder mij is dat kan
[34] ik licht merken, ende gha vast:[34]

[35] maar wie boven ons is in rechtverstandig*h*
[36] dat konen wij niet zien of gheloven

[37] als door mistrouwing onses verstands. Dat weet ik alleen
[38] dat ik niet en wete, zeijde de wijste mensch, ende daar[38]
[39] in bestond zijn wijsheid ende beqwaamheid om waar*l*[39]
[40] ontfankelijk te zijn: hij had oren om te horen.

[41] Zo veel des gheld-liefds, eerzuchts ende staatziekts strik[41]
[42] an ghaat, daar in houw ik dat ghij oren hebt om te[42]
[43] horen. maar (neemtet den ghenen die u reijnhertelijk lieft
[44] ten besten af) anghaande des lustzoekings ende lustvolghings
[45] strik, in dat deel acht ik u oren al heel begroeijt
[46] ende verstopt: montaignes oren ook. andere mijne vrienden
[47] die ik hoogh acht, snuevelen meest ande vorighe verderfklippen
[48] die u int toekomende noch zullen voor steven komen. Een[48]
[49] akker is dor en onvruchtbaar of vruchtbaar. de
[50] vruchtbare zuijver, of vol onkruijd ofte onkruijds zaat.
[51] de dorre kan men lichtlijker vruchtbaar maken, als
[52] de begroeijde met onkruijd: ten zij men dat eerst[52]
[53] uijt wiet. daarop zeijt de propheet zaaijt niet
[54] onder de doornen. ende Ch[rs], ook zijn Volghers, beghinnen
[55] al haar blije boodschap mettet woord bezint u.[55]

[56] De leste 70. of 80. reghelen van Horatius handelen deze[56]
[57] zaak grondigh. ghij hebt een wonder vruchtbare akker des
[58] verstands. zo ghij wakker verhoet datter
[59] de ikker gheen onkruijd meer in en zaaije (die[59]
[60] dat doet na Ch[rs] zeggen ter wijl de akkerluij slapen[60]
[61] dats in de achteloze zielen) ende dat ghij het ghezaaijde[61]
[62] bij tijds uijt wiedet, zo zuldij te zaligher leven:
[63] ende hebt maar te arbeijden om het ghewossene
[64] ende vast ghewortelde zijn wortelen na tespueren
[65] ende los te maken ende latent alzo van zellef dorren.
[66] Ch[rs] zeijt tot de schijnheijlighe wist ghij wattet[66]
[67] te zeggen is Ik wil barmherticheid ende gheen offer. het
[68] is nochtans gheen duijster spruek ende immers[68]
[69] ghatet vast dat zijze niet verstonden. ik zeg[69]

70 *Slaaf wort ik dien ik dij*[70]
Een vrij Heer dient ghi mij

[72] Koont ghij die spruek grondigh verstaan zo zijdij
[73] *du cabinet des Muses*. montaigne meen <ik> dat dies[73]
[74] anghaande noch misverstands martelaar eensdeels
[75] is gheweest. Ik kenner mij zelf niet heel vrij in.

[76] Want of ik al des eerzuchts gheldliefds ende staatzuchts
[77] strik ontworstelt ben, zo zijnter noch meer.[77]

Non es avarus. abi, quid cetera? *num simul esto*[78]
Cum vitio fugere?
Lenior, et melior fis accedente senecta?[80]
Quid te exempta juvat spinis de pluribus una.

[82] ghij en hebt op slevens wegh zo lang niet ghewandelt
[83] ende daarom noch min doornen in de voet. koondijze
[84] vroegh leren uijt trekken, dander zullen u te min steken.
[85] Honger maakt rawe bonen zoet. de ghene die dalder
[86] lekkerste spijs met kosten ende moeijten najaaght, en
[87] gheniet gheen meerder lust als die wacht tot dat
[88] hij honger heeft. De lust des honger boetings is
[89] groter als des minlusts. dat zoudij weten
[90] haddij oijt tseffens ghehongert ende ghemint, daar
[91] bij neffens ghenoodzaakt gheweest een van twe te kiezen.
[92] koondij den grond van lustzoekings ja lustvolghings
[93] behindring, ghauw naspueren, ghij zult meer lust[93]
[94] ghenieten ende zaligher leven. Dit ghunt u god
[95] ghundijt u zelf, u zelf moet ghijt ghunnen neemdij[95]
[96] u zelf waar. die hem self niet ghoed is wien zal die ghoed zijn.
[97] *Fragile est humanum genus et ad lapsum proclive propter*[97]
[98] *negligentiam*. zeijt Origenes. die heeft gheweten wat
[99] des ikkers zaatzaaijing voors te zeggen is. de schrift zeijt.

[100] *timor Domini nihil negligit*.[100]

[101] deze spruek ghaat vast: ik wensch dat ghij ze verstaan
[102] mocht. dat mooghdij, wildij. ghij zult willen zo ghij[102]
[103] op u eijghen ende der dingen natuur let ende langer[103]
[104] [+] hoe meer indringt *au cabinet des muses*, ende de[104]
[105] rechte liefd uws zellefs daar hij daar af handelt[105] [+]3.10
[106] najaaght. op die jacht zo ghij een jachtghezel
[107] zoekt lust mij u altemet als ghij niet nutters
[108] of nodighers te doen hebt [u] te verzellen om alzo
[109] beijde langs zo meer te worden[.]

Verstandigh ghelijkzinnigh[110]

[111] Alle recht verstandighe menschen zijn ghelijkzinnigh
[112] ende ghelijkzinnigh moghen gheen menschen zijn of zij
[113] moeten verstandigh zijn. gheen dingh magh ons stadigh[113]

[114] behaghen ten zij dattet recht zij. zeijt Seneca met recht.
[115] en zeijt ook. *Nullius boni sine socio jucunda possessio*.[115]
[116] ende *in hoc gaudeo aliquid discere, ut doceam*. maar om[116]
[117] des vrundvindings zeldzaamheid zo voeght hijder bij
[118] *quaeris quid profecerim? amicus esse mihi cepi: (du cabinet des Muses)*[118]
[119] *multum profecit qui nunquam*
[120] *erit solus: scito hunc amicum omnibus esse*. deze
[121] verstaat met mij dat montaigne de vrundschap alte
[122] eenrins of eijghenzinnigh maakt. Ch[rs] wijst[122]
[123] op de zon ende dat vastgrondigher.

De dichter van de *Hertspieghel*, geboren in 1549, schrijft Hooft, geboren in 1581, een vaderlijke brief over zijn karaktervorming. Hij prijst Hooft's intelligentie en geeft een platonisch getinte beschouwing over de betekenis van inzicht, speciaal zelfkennis, voor de persoonlijke ethiek. Hooft is volgens hem de eerzucht te boven, maar de genotzucht nog niet. Spiegel biedt aan om samen en eensgezind de weg naar de ware zelfkennis te gaan.

N.B. De sprongen in de gedachtengang zijn wel niet ongewoon bij Spiegel, maar hun veelvuldigheid moet hier misschien verklaard worden uit de voorafgegane (r. 1, 2), ons niet bekende brieven. Zie ook de mededeling, onder de tekst, over de aard van het hs.

Eindnoten:

3 *eerst:* de eerste keer; *vernuft:* intellect, redelijke kracht 'ende oogh des ziels' (*Bijspraax almanak*, Naschrift).
6 *achterdocht:* overweging.
7 *minnezangs lied:* ook J.F. Buisman, *De ethische denkbeelden van Hendrik Laurensz. Spiegel* (Wageningen 1935) blz. 161 heeft dit niet kunnen vinden.
8 *scherpzinnicheid:* intelligentie; *verstandicheid:* door oordelen verkregen inzicht in goed en kwaad.
10 *Wijsheid ... mede:* onder wijsheid wordt zowel kennen van de wereld als schoolkennis begrepen, maar onder een wijs of wetend man verstaat men een deugdzaam man.
14 *onverstand* is onschuldig gebrek aan inzicht in deugd; *misverstant* is een schuldig gebrek daaraan, maar onverstand wordt misverstand als de weg gekend maar niet gekozen wordt (*Bijspraax almanak*, Naschrift).
18 *letterkunst:* taalkunde.
19 *niet ... gesteld:* ondubbelzinnig en helder gebruikt.
21 *Cui etc.:* die met verstand de zaken ziet zoals ze zijn; *verstand van elk dinghs waardigheid:* hetzelfde als in r. 8 'verstandicheid', want het is het juiste inzicht in de *zedelijke* waarde die de dingen van nature eigen is.
23 In mijn *Wenschbee* (*Hertspieghel* ed. 1694 blz. 218: *Wenschlied*) enz. Dit is een nieuwe wending: men kan alleen door vergelijking met andermans verstandigheid het eigen verstand controleren. Daarom wenst Spiegel een alterego, eensgezind met hem, die zich bevrijd heeft van de strikken van geld- en eerzucht en machtdorst.
28 *ghelijkzinnigh:* hetzelfde inzicht toegedaan; *voor ... houw:* dit kan niet betekenen: voor synoniemen houd, maar wel: voor onafscheidelijk houd, omdat men door onderlinge vergelijking kan constateren dat men het juiste inzicht heeft.
32 *zo rechten:* een even goed.
34 *gha vast:* laat mij niet uit mijn koers halen.
38 *niet:* niets; *de wijste mensch:* Socrates.
39 *beqwaamheid:* geschiktheid.
41 hier begint pas de vermaning die het doel van de brief is.
42 *houw ik:* meen ik.
48 *noch:* ook nog.
52 Jerem. 4:3.
55 *al:* allemaal; Marc. 11:15, de Statenvertaling heeft: bekeert u; in zijn verhandeling *Van natuurlicke gheneichtheid* (*Hertspieghel* ed. 1694 blz. 133) voegt Spiegel aan dit 'bezint u' de verklaring toe: 'dat is, benaarstight u beter verstand van der dingen waardije te krijghen.'
56 Horatius, *Epistulae* 2, 2, waaruit Spiegel verderop citeert; doordat men de *Ars poetica* dikwijls isoleert, wordt *Epistulae* 2, 2 de laatste.
59 *de ikker:* de duivel.
60 Matth. 13:25.
61 het gezaaijde (onkruid).
66 Matth. 12:7 (vgl. ook Matth. 9:13) waar Christus Hosea 6:6 aanhaalt; *schijnheijlighe:* (mv.); *wattet te zeggen is:* wat het is.
68 *immers ghatet vast:* nochtans is het zeker (WNT *immers* 1460 3).
69 ik zeg (hier): als de spreuk een citaat uit een *ander* geschrift van hem was, zou Spiegel, evenals elders, de plaats wel noemen.

70 *dij:* de lustzoeking. Dr. Zwaan verklaart r. 67-71 aldus: ‘Ik wil uw offers niet (verwerping van de hele oudtestamentische offerdienst), ik wil barmhartigheid (ik wil mijn ontferming over u, verlorenen). Dus: niet gij dient mij, maar ik dien u. Spiegel past dit toe op de lusten: ik dien u niet, maar gij dient mij (Epicurus: de begeerten moeten ons dienen, niet wij de begeerten)’.

73 *cabinet des muses:* dit was de naam van in de 16e eeuw verschenen anthologieën van gedichten. De term ‘cabinet’ betekent in het Frans ‘(hoge) vergadering van uitgelezen mensen’, een betekenis die voorkomt bij Montaigne *Essais* III ch. X: ‘Qui en sçait les devoirs et les exerce, il est vrayment du cabinet des Muses, il a attainct le sommet de la sagesse humaine’.

77 *zo ... meer:* er zijn nog meer begeerten.

78 *Non es etc.:* Gierig gij? Neen! Bravo! maar d'andere, zijn met die ene ondeugd zij ook gevlucht? Horatius, *Epistulae* 2, 2, 205-206; gewoonlijk leest men in 205 *iam* voor *num*.

80 *Lenior etc.:* Wordt ge ook zachter, dus beter, nu klimt het tal uwer jaren?
Waartoe al blij, zo van legio dorens g' er éne slechts uittrokt?
Aldaar vs. 211-212. Gewoonlijk leest men tegenwoordig met den codex Blandinius *levat* voor *juvat:* Voelt g' u verlicht, zo ...

93 *ghauw:* snel (of: intelligent?).

95 *neemdij u zelf waar:* als ge goed voor uzelf zorgt.

97 *Fragile etc.:* Broos is het menselijk geslacht en tot struikelen geneigd door zijn onachtzaamheid. Origenes naar de vertaling van Rufinus.

100 *timor* etc.*:* wie den Heer vreest, verwaarloost niets. Prediker 7:19.

102 *dat ... wildij:* dit kunt gij, als gij wilt.

103 *eijghen:* (natuur).

104 in margine staat naast deze regel, van Hooft's hand: 3.10. Dit is de plaats in Montaigne's *Essais*.

105 *hij:* Montaigne, l.c.

110 *Verstandigh* (en) *ghelijkzinnigh*.

113 *gheen ... Seneca:* Nec me ulla res delectabit, licet sit eximia (et salutaris, quam mihi uni sciturus sum) - En geen zaak, ook al is ze voortreffelijk en heilzaam, zal mij behagen, indien het te voorzien is, dat ik deze ten behoeve van mijzelf alleen zal weten. Seneca, *Epistulae* 6, 4.

115 *Nullius* etc.*:* geen goed kan men met vreugde bezitten zonder vriend die het deelt. Aldaar 6, 4.

116 *in hoc* etc.*:* hiertoe verblijd ik mij in iets te worden onderwezen: om anderen te leren. Aldaar 6, 4, met omzetting van aliquid gaudeo.

118 *quaeris* etc.*:* ge vraagt, waarin ik ben vooruitgekomen? Ik ben begonnen voor mezelf een vriend te zijn. Ver is de man vooruitgekomen, want nooit zal hij alleen zijn. Weet wel, dat over zulk een vriend wij allen beschikken. Seneca, *epistulae* 6, 7 met verandering van *profecit* in *profecit, qui*.

122 *eenrins:* eenzijdig; Christus is (als vriend) te vergelijken met de zon, en wèl zo hecht gefundeerd.

6 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S.re Piero Hooft in Amsterdame.*

*

[1] Ill.re S.re e mio P.rone Col.mo

[2] Hora che ho scoperto questa commodità del corriero di
[3] Amsterdamo non mancarò di scrivere più spesso et alla distesa à
[4] v.s. e'nsieme di mandarle qualche parto non già delle gentildonne
[5] ma di gentiluomini di questa nostra corte. quello ne riceve con
[6] questa le fia presaggio di ciò et anche con altri le mandarò quello la
[7] mi domanda ò cose megliori ancora il che con questo ordinario
[8] ancora fatto mi havesse se troppo non mi affrettasse insieme
[9] proporrò à v.s. poiche cosi le piace, qualche mio parere intorno alle
[10] cose di stato. quella ethica del vostro dialogista mi fia cara e potrassi
[11] inviare per uno di questi corrieri quale mi ritrovarà ò in casa M.r
[12] du cerceau al solito ò più tosto au pied de biche au coin de la rue
[13] fourmenteau. ò pure nell'hostelleria della città d'Amsterdam dove
[14] eglino per lo più si soglion alloggiare. Se v.s. capisce quei discorsi[14]
[15] sopra Livio e'l Montagna, intendo il di dentro, la medolla, e non la
[16] scorza di quelli, s'assicuri di trapassare oltra il saper commune et
[17] l'intelligenza di questo nostro secolo, grandissima per certo
[18] disgrazia, ne di bisogno ha ch'altri della natura dell'huomo o delli
[19] stati li ragioni, se non li intende, indarno ogni studio ò meditazione
[20] politica le fia ma tutta intorno alla prattica, et à quello si fa vede si
[21] crede et giudica occupar si deve, cosa vile e del candore et
[22] generosità dell'animo suo indegna, hor' allora ne prima s'assicuri
[23] v.s. d'intendere questi due auttori. quando la ritrovarà tutti gli
[24] huomini e stati d'hoggidi essere à un modo, e tutti dal diritto
[25] lontanissimi ma dall' ignorantia cattività e presonzione nella lor
[26] pura essenza in sovran grado essere fabricati, si che tutti li assiomi di
[27] stato v.s. pronunziarà quante conclusioni n'in fa ò corollari ne
[28] diffonderà tante riprensioni e paradossi si siano, à quello pensa fa
[29] desia dissegna hoggi il mondo. quando v.s. dice che da voi non
[30] avanzano ne se fidano d'un huomo che non sia ammogliato non mi[30]
[31] permette il conte Maurizio ch'io le creda, ma si bene che pe'l merito
[32] e le arti sue necessario si rende sempre vien ricerco. v.s. mi
[33] prometteva pel ultime sue di mandarmi lettere del S.r Daniello ma[33]
[34] se n'è dapoi scordato vi ripari di grazia col primo ordinario,
[35] mandandomi insieme qualche nuova del S.r Giacometto e del suo
[36] fratello quale io vorrei tenere in queste bande se egli è cosi

* Origineel. KA CLXXI a^c 16
Hs. dubbel vel. Zegel of ouwel uitgeknipt.

bell'ingegno e litterato come suo fratel mi disse. in tutti i modi v.s.
me ne procuri qualchuno perche ne ho bisogno per molti affari e di[38]
stato e della corte e del palazzo che mi distirano se non trovo
qualche galante giovane che me ne sollevi e 'n parte scarichi, v.s.
vegga dunque secondo mi ama il mio bene e la tranquillità
dell'anima mia so che grato le fia, di procurarmi, di trovarmene
uno di 15 ò 16 anni, di bello e galante ingegno che scrivi bene, che
sappi e francese et latino che desideri di essere avanzato e ne' studi
e negli affari principali che di statura e fisionomia s'agguagli al S.r
Giacometto quando prima venne, se per sorte cantasse ò sonasse
tanto meglio, e quello ch'importa, verrei venisse quà come per
vedere il paese e essermi racommandato e indirizzato acciò se per
disgrazia non si trovasse à proposito non ne fossi gravato fuor' di
proposito, se v.s. da per se non ne sa ò ritruova ne patrà parlare colli
SS.ri Daniello e Giacometto (massime per conto di suo fratello) e
con questo e l'altro ordinario, perche so che spesso amenano di quà
d'i galanti giovani, i quali per essere sconosciuti e forastieri ò per
mancamento di danari ò per sparagno ò per meglio imparare la
lingua e l'uso del paese si mettono à servire per ciò se v.s. non
ritrovarà si tosto il fatto mio mentre me lo procurarà mi potrà
inviare ò raccomandare talvolta qualch'uno di questi passaggieri
che lo meriti, cosi haverò l'avantaggio di sciegliere il più garbato
per mio servizio ò, se ne sarò provisto gli procurarò patrone
respondendo della loro fedeltà quando v.s. o il corriero me ne
haverà risposto prima, co'l quale mezzo trovaranno qui subito
partito, altramente nò v.s. mi favorisca dunque e mi commandi alla
pariglia, le due inchiuse le racommando al solito in mano propria.
di grazia v.s. intenda se sia nelle vostre bande Dominicus Baudius[64]
che ha studiato à Leiden altre volte, et secreto e minutamente che
cosa si facci ò dissegni, ma vi vuol secreto e destrezza, quasi aliud[66]
agens. Baccio isvisceratamente la cara mano di v.s. e le desidero
ogni maggior felicità, bramando con tutto 'l cuore il rivederla e
rigoderla ancora

Di v.s. Ill.re

Incomparabil'amico e Devot.mo

ser.re

G. Badovere

Parigi 8 Gen. 603

VERTALING

Nu ik het gemak van de koerier uit Amsterdam heb ontdekt, zal ik niet verzuimen U.E. dikwijls en uitvoerig te schrijven en U tegelijk enige pennevruchten, wel niet van voorname vrouwen maar wel van beschaafde mannen van ons hof te zenden.

Wat U met deze brief ontvangt moge U daarvan een voorteken zijn en ook zal ik U door middel van andere koeriers datgene zenden wat U mij vraagt of nog iets beters, hetgeen ik al met deze zending gedaan zou hebben als ik niet zoveel haast had gehad. Tegelijkertijd zal ik U.E. volgens Uw wens een paar staatkundige meningen van mij voorleggen. Die ethica van Uw dialogist bevalt mij zeer, U kunt die misschien door een van deze boden sturen. Die zal mij gewoonlijk kunnen vinden ofwel bij M. du Cerceau ofwel au pied de biche au coin de la rue fourmenteau ofwel in de herberg van de Stad Amsterdam waar zij meestal verblijf houden. Als U.E. die vertogen over Livius en Montaigne begrijpt, ik bedoel de kern ervan, de innerlijke zin en niet de buitenkant, moet U proberen de allemanskennis van onze eeuw voorbij te streven, het zou eeuwig jammer zijn als U ze niet zou begrijpen en het is dan ook niet nodig dat U de redenering van anderen over de natuur van de mens en de landen volgt, omdat iedere politieke studie of overpeinzing vergeefs zou zijn, maar men moet zich dan met de praktijk bezighouden, met datgene wat men doet, ziet, gelooft en oordeelt, maar deze banale manier is Uw oprechte en edelmoedige geest onwaardig, dus moet U.E. er eerst zeker van zijn dat zij deze twee auteurs begrijpt. Indien U zult bevinden, dat heden ten dage alle mensen en staten gelijk zijn en even ver van het recht verwijderd, dat ze in de essentie van hun wezen in hoge mate opgebouwd zijn uit de hoogste graad van onwetendheid, boosaardigheid en inbeelding, zodat wat voor staatsaxioma U.E. ook uitspreekt, hoeveel conclusies U ook trekt of wat voor gevolgtrekkingen U verspreidt, alle zullen ze afkeurend zijn en lijnrecht in strijd met datgene wat de wereld vandaag denkt, doet, wenst, beraamt.

Wat U.E. zegt, dat bij U een ongehuwde man geen carrière maakt omdat men hem niet vertrouwt, Graaf Maurits verbiedt mij U te geloven, omdat men altijd wel wordt opgezocht als de verdiensten en de capaciteiten dit nodig maken. U.E. beloofde in Uw laatste schrijven, mij enkele brieven van de heer Daniello te zenden, maar U heeft het later vergeten.

Maakt U het alstublieft weer goed, met de eerstvolgende post, en zend mij meteen bericht over de heer Giacometto en zijn broer, die ik hier zou willen hebben, wanneer hij zo'n goede kop heeft en zo'n goed literator is als zijn broer mij heeft gezegd.

Hoe dan ook, misschien kan U.E. voor mij iemand vinden, omdat ik hem voor vele zaken van staat, hof en paleis nodig heb, die mij te zeer zouden bezwaren wanneer ik geen keurige jongeman zou vinden, die mij daarvan bevrijdt en ten dele daarvan ontlast. Ik ken Uw genegenheid voor mij en ik weet dat U grote waarde hecht aan mijn welzijn en zielsrust. U zou dan moeten proberen iemand voor mij te vinden van 15 of 16 jaar, geestig en handig, die goed kan schrijven, die zowel Frans als Latijn kent en die vorderingen wenst te maken zowel in de studie als in de zaken; hij moet in gestalte en gelaatstrekken aan de heer Giacometto herinneren, zoals die was toen hij kwam. Kan hij toevallig zingen of spelen, des te beter; wat voor mij van belang is, is dat hij hier komt om het land te zien en dat hij naar mij toe wordt gestuurd met een aanbeveling, zodat hij niet te mijnen laste komt, wanneer hij niet aan het gestelde doel beantwoordt. Indien

U.E. zelf niemand kent of vindt, kunt U spreken met de heren Daniello en Giacometto (vooral wanneer het om diens broer mocht gaan) en met deze of de andere koerier, omdat ik weet dat hier dikwijls aardige jongelui komen, die gaan dienen, omdat ze of geen relaties hebben, of buitenlanders zijn, of niet over geld beschikken, of willen sparen, of de taal en het leven van het land beter willen leren kennen. Daarom, indien U.E. wat ik zoek niet zo vlug kan vinden, kunt U mij, in afwachting, een van deze reizigers die in aanmerking komt, toesturen of aanbevelen. Zo heb ik het voordeel, de aardigste voor mijn dienst te kunnen kiezen, of wanneer ik al voorzien ben, zal ik hem aan een andere heer helpen en zal instaan voor hun trouw wanneer U.E. of de koerier tevoren voor hun heeft borg gestaan, op deze manier komen ze hier goed terecht, anders niet. Laat U.E. dus zo goed wezen mij te helpen en van mijn wederdienst gebruik te maken, de twee bijgesloten brieven laat ik U zoals gewoonlijk persoonlijk overhandigen.

Zou U.E. als het U belieft, willen horen of Dominicus Baudius in Uw land is, hij heeft reeds vroeger in Leiden gestudeerd, en in het geheim zeer nauwkeurig willen nagaan, wat hij doet of van plan is, geheimhouding en tact zijn nodig, bijna aliud agens.

Ik kus de dierbare hand van U.E. en wens U alle heil en zegen en hoop van ganser harte U.E. terug te zien en weer van Uw aanwezigheid te genieten. Enz.

Parijs, 8 januari 1603

Als het woord ‘ethica’ in de mond van Badovere ‘leer van persoonlijk goed en kwaad’ betekent - maar het kan in het Italiaans ook bij voorbeeld op een stelsel van staatkundige beginselen slaan - dan zou men hier kunnen aannemen (r. 10) dat Hooft iets uit Coornhert's *Zedekunst, dat is Wellevens kunste* voor hem had vertaald, want er bestond geen andere Nederlandse ethica en een dialogist kon Coornhert op grond bij voorbeeld van zijn *Synodus* heel goed genoemd worden.* Daartegen pleit weer, dat Badovere geen Nederlands kende en dus moeilijk kon zeggen: stuur me dat boek. - Het onderwerp van de correspondentie gaat dan plotseling over van de godsdienstige sekten naar de vrijdenkers in de moderne zin van het woord: Machiavelli en Montaigne. Het lijkt wel of Badovere zich hier op een voor hem gevaarlijk terrein waagt, waar zijn conversie hem nog in hetzelfde jaar, althans uiterlijk, uit terughaalde.

Maar zijn verdere zwijgen over geestelijke zaken kan zowel voorzichtigheid zijn als gebrek aan eensgezindheid die bij zijn bezoek aan Hooft aan 't licht gekomen kan zijn.

Eindnoten:

14 staaltje van voorzichtigheid: Machiavelli wordt niet met name genoemd: *Il Principe* stond op de Index. Badovere duidt hem aan door te zinspelen op zijn *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio* (1531). Hooft kende de leer van de staatsraison toen al grondig uit Tacitus, ook J.D.M. Cornelissen (*Hooft en Tacitus*, 1938) laat Machiavelli op de achtergrond bij dit onderwerp. - Als Hooft toen Montaigne nog niet kende, wiens grote invloed F. Veenstra heeft aangewezen

* Deze opmerkingen dank ik aan dr. H. Bonger. v.T.

(*Bijdr. t.d. kennis v.d. invloeden op Hooft*, diss. 1946), zou deze aansporing van Badovere wel grote gevolgen gehad hebben, maar Th. H. d'Angremond ziet al invloed van M. op *Achilles en Polyxena*, dat stellig ouder is dan deze brief: *P.C. Hooft's Achilles en Polyxena*, ed. D' Angremond. Assen 1943, blz. 15.

30 dit gevatte antwoord gaat natuurlijk aan Hooft's opmerking voorbij, die eerder in voorzichtig verband stond met Badovere's belangstelling voor Giacommetto junior en andere ‘galanti giovani’.

33 wie Daniello was, is niet gebleken.

38 ondanks het bij r. 30 opgemerkte dient men te bedenken dat het ideaal van de cortegiano in deze wereld van hof en diplomatie geen geringe rol speelde, en dat de door Pintard, a.w., geciteerde beschuldigingen tegen Badovere ‘(fort desbauché et surtout grand sodomite’, ‘meschant athée et bougre’) tot de vaste invectieven uit de school van Aretino, Filelfo, Poggio e.t.q. behoorden.

64 Dom. Baudius was hoogleraar te Leiden, vgl. *21*.

66 *quasi aliud agens:* doende alsof uw neus bloedt.

7 *Aen Mr Henrijck de Keisar.*

*

[1] Constrijcke, vernaemde,[1]

[2] Om t wijde verschil van de zinnen der menschen, machmen niet[2]
[3] hopen hun allen te vernoegen. En de wackerheit vant lasteren[3]
[4] verdooft lichtelijck de flaeuheit vant loven, wanneer 't schoon niet[4]
[5] heel achterblijft. Daerom ben ick schuw van mijn gevoelen te
[6] pronck te setten, en misse liever de naem, dan ick t'aventuir vande[6]
[7] opspraeck hebbe. Evenwel moet ick UE believen, soo beroemden[7]
[8] konstenaer ende Eere van mijn Vaderlandt, twelck bij de nasaten
[9] UE^s^ Wercken sal gebruicken tot de voorneemste getuigen van sijn[9]
[10] tegenwoordich geluck. Daerom desen avont UE^s^ schrijven[10]
[11] ontfangen hebbende is mijn eerste sorch geweest yets te bedencken
[12] passende op de beelden ende de naeme CASTIGATIO die ick mene
[13] dat UE door onkunde vant latijn, wat qualijck in sijnen brief
[14] gespellet hadde. Twelck ick aenwijse, op dat UE (die mij dit te
[15] goede houde) of misschien dien naem moeste wtgehouwen wesen,[15]
[16] daerin niet en doole, maer gebruicke de selve letteren ende
[17] onderscheidtekenen, die ick in dien naem, ende dese bijgevoechde[17]
[18] veersen gebruicke. Maer ick meen volcomelijck dat CASTIGATIO[18]
[19] op onse Tale STRAFFE genaemt wort. De veersen worden
[20] gesproken van het vrouwenbeeldt. Dan men saller licht elders beter[20]
[21] becomen. Soo veel ist dat UE siet ick en maeck mij niet t zoecke,[21]
[22] om hem in een clene sake te dienen met de zelve geneichtheit die[22]
[23] ick gaeren in groter beweze. Zijt Gode bevolen.[23]

[24] Leiden 3 Apr. 1607.

[25] UE^s^ Toegedane

[26] P C Hóóft.

SCHRICK NIET: ICK WREECK GEEN QUAET;
MAER DWING TOT GOEDT,
STRAF IS MIIN HANDT; MAER LIEFLIICK
MIIN GEMOEDT.

* Minuut UBA II C II.767.
Tekst: de vier regels met het gevraagde opschrift in kapitalen getekend.

De Amsterdamse bouwmeester en beeldhouwer Hendrick de Keizer (1565-1621) had Hooft om een opschrift gevraagd voor de steen boven de poort van het spinhuis, een gemeentelijk werk- en verbeterhuis, in aanbouw in de Spinhuissteeg. Volgens d'Ailly, *Historische Gids van Amsterdam*, 1963, blz. 116v, 174v is het beeldhouwwerk met Hoofts spreuk enige malen verplaatst en vernieuwd en pas in 1954 verdwenen. De steen verbeeldde een vrouwefiguur, de Castigatio, tussen twee gestraften die zij kastijdde. Hooft antwoordt dat hij (die voor zover wij kunnen nagaan, nog niets met zijn naam gepubliceerd had) de openbaarheid schuwt omdat de kans op afbrekende kritiek zoveel groter is dan die op lof, maar dat hij De Keizer van dienst wil zijn. Hij zendt een opschrift in twee versregels, voegt een waarschuwing omtrent spelling en interpunctie toe en eindigt met een bescheidenheidsformule.

Eindnoten:

1 *vernaemde:* beroemde.
2 *verschil van de zinnen:* onderscheid tussen de opvattingen; *machmen:* kan men.
3 *wackerheit:* animo.
4 *'t*, nl. het loven; *schoon:* al; *achterblijft:* achterwege blijft.
6 *naem:* faam; *aventuir:* risico.
7 *soo ... Vaderlandt* (bijstelling bij UE).
9 *tot:* als.
10 *geluck:* voorspoed.
15 *of:* indien.
17 *onderscheidtekenen:* leestekens (niet in WNT, U.W., Oudem., Mnl. Wdb., daar nog wel frequent *ondersceiden* d.i. *verdelen*).
18 *Maer* enz. (blijkbaar had De Keizer gevraagd of Castigatio *straf* betekent); *vrouwenbeeld:* beeld van een vrouw, niet *Weibsbild* (Mnl. Wdb. IX 1434).
20 *Dan:* Evenwel; *saller:* zal er, nl. veersen.
21 *Soo veel ist:* Het is er mij slechts om te doen.
ick ... zoecke: dat ik mij er niet aan onttrek.
22 *de zelve:* dezelfde; *geneichtheit:* genegenheid.
23 *groter:* nl. zaken.

8 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S. Pietro Hooft In Amsterdam*

*

(*Hooft:* Ontfaen 1 Januario 1608)

[1] Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo

[2] Vengo arrivato d'Italia in questa città di Parigi, et comminciando
[3] à rihavermi un poco d'una malatia di 15 mesi ch'ancor' mi possede
[4] à fare la riverenza à v.s. pregandola d'amarmi sicome io l'honorarò
[5] sempre et di mandarmi ampiamente delle sue nuove si come
[6] l'avvisarò delle mie subito che la disposizione me lo comportarà, la
[7] prego di dirmi che cosa s'è fatto di quei libri ch'ella mi comprò et
[8] mi mandò un pezzo fà, la lista di tutti quei che si trovano in eo
[9] genere, et di altri in materia, di stato, di mercanzia, di navigare, di
[10] guerra, delle aque, d'ingegni mechanichi et altre cose utili et
[11] curiose, et mi commandi in contracambio et qui et altrove ove mi
[12] possa, alla libera, la supplico poi di salutare da parte mia
[13] quell'amico suo dove v.s. mi menò come io ero in Amsterdam Et
[14] di volermi avvisare quello la saprà d'i secreti militari, trà gli altri di
[15] quello per fare che molti huomini et non rinchiusi in nissun'
[16] instromento ò nave possano caminare et stare longo tempo nel[16]
[17] fondo dell'aqua. Et poi particolarmente tutto quelle v.s. saprà et
[18] potrà imparare dello stato et d'i beni et facoltà del S.r Dominico
[19] Baudio lettor' delle historie nell' Academia di Leijden, di grazia v.s.[19]
[20] lo facci accuratamente et secretamente et quanto prima potrà me
[21] n'avvisi con ogni particolarità avvisandomi insieme che strada la
[22] giudica ch'io habbi da tenere per rimborsarmi di più di ottocento
[23] scudi che detto Baudio mi deve gran tempo fà, che se V.S. gli è
[24] forse particolar' amico anch'io gliel sono et antico come si può ben
[25] giudicar da quello imprestito ch'io gli ho fatto, ne desidero di
[26] travagliarlo in modo alcuno ma solo di rihaver' il mio, del quale ho
[27] per il presente gran bisogno, per la strada più facile à detto Baudio
[28] et più pronta et utile per me, però V.S. non gli facci motto di niente
[29] dî grazia, ne io gli scriverò sopra questo particolarmente fin ch'io
[30] non habbi ricevuto la risposta di V.S. alla quale baccio con tutto 'l
[31] cuore le mani et al S.r Giacometto et mi rimango in perpetuo

[32] Di V.S. Ill.re

* Origineel. KA CLXXIA[c] 19 en 14. Hs. 19 enkel vel, ouwel afgevallen.
Hs. 14 is een oorspronkelijk 6 bij 9.3 cm groot briefje van 4 reg., waarop in dorso langs de korte kant klein geschreven staat ‘Per l'ill.re S.re Piero Hooft’.
Het is afzonderlijk gecatalogiseerd maar is blijkens dit adres, de inhoud en het formaat ingesloten geweest bij *8*.

[33] Devot.^{mo} et oblig.^{mo} ser.^{re}

[34] G. Badovere

[35] di Parigi alli 10 di Dec: 1607.

Quando V.S. mi vorrà indirizzare qualch'uno d'i suoi amici, massimamente di quei ch'ella sà che l'humor mi piace, la mi farà singolarissimo favore, et sapranno sempre delle mie nuove ò in Casa di M.r du Cerceau Architecte du Roij aux fauxbourgs S.t Germain en la rue des Coulombiers ò à l'insegna della città d'Anversa nella strada di S. Denis, mi risponda V.S. nella lingua che più piacerà.

Ill.re mio S.re e P.rone Col.mo m' è stato detto che thomas dormens vostro marinaro per sorte potria ritrovarsi ancora havere di quello tanto da me bramato liquore. caro P.rone V.S. se n'informi ed operi conforme alla sua gentilezza ed amicitia nostra quello mai potrassi, le baccio devoto la mano.

G. Badovere

VERTALING

Juist aangekomen uit Italië in deze stad Parijs en enigszins hersteld van een ziekte van 15 maanden, die mij nog steeds in haar macht heeft, kom ik ertoe, U.E. mijn eerbied te betuigen en te verzoeken, mij in genegenheid te gedenken zoals ik U altijd doen zal, en mij alle nieuws van U te zenden, zoals ik U het mijne zal zenden, zodra mijn gezondheid het mij toestaat. Wees zo goed mij te zeggen, wat er gebeurd is met die boeken, die U voor mij gekocht heeft, en U heeft mij al een hele tijd geleden een lijst toegezonden van alle boeken die er zijn op dit gebied, en van andere op het gebied van staat, handel, scheepvaart, oorlog, water, werktuigkunde en andere nuttige en merkwaardige dingen en U kunt mij als wederdienst, zowel hier als elders, wanneer ik maar kan, alles vrijelijk vragen. Verder verzoek ik U die vriend van U van mij te groeten, die ik met U.E. bezocht heb toen ik in Amsterdam was, en mij te willen berichten wat U weet van militaire geheimen, o.a. om te maken dat verscheidene mensen, niet opgesloten in een of ander werktuig of schip, onder water lang kunnen lopen en daar verblijven, en verder a.u.b. alles wat U.E. weet of zal kunnen te weten komen over staat, goederen en vermogen van de Heer Dominicus Baudius, lector in de geschiedenis aan de Academie van Leiden. U.E. zou dat nauwkeurig en heimelijk moeten doen en mij zo snel mogelijk in alle bijzonderheden bericht geven en tegelijkertijd kunt U mij misschien raden, welke weg ik moet bewandelen om mij de meer dan 800 schilden te doen terugbetalen die genoemde Baudius mij sinds geruime tijd schuldig is. Als U.E. soms een goede vriend van hem is, dat ben ik ook, en al lang, zoals U kunt begrijpen uit die lening die ik hem heb gegeven, ik wil hem

op geen enkele manier lastig vallen, maar alleen het mijne terugkrijgen, dat ik nu erg nodig heb, langs de gemakkelijkste weg voor Baudius, en de snelste en voordeligste voor mij, maar ik verzoek U.E. hem daarover geen woord te zeggen, en ik zal hem er ook niets bijzonders over schrijven tot ik een antwoord van U.E. heb gekregen, ik kus U en de Heer Giacometto van ganser harte de handen en verblijf voor altijd, enz.

Parijs 10 december 1607.

Als U.E. een van Uw vrienden naar mij toe zendt, vooral diegenen wier aard mij bevalt, zult U mij een zeer uitzonderlijke dienst bewijzen; ze kunnen over mij altijd iets vernemen of bij M. du Cerceau Architecte du Roij aux fauxbourgs St Germain en la rue des Coulombiers of waar de Stad Antwerpen uithangt in de rue St Denis. U.E. kunt mij antwoorden in de taal die U verkiest.

Mijn Heer, Men heeft mij gezegd dat Thomas dormens, Uw schipper, toevallig nog van die likeur zou kunnen hebben waar ik zo dol op ben. Waarde Heer, zou U.E. daarnaar willen informeren en doen wat U kunt, in overeenstemming met Uw vriendelijkheid en onze vriendschap. Ik kus U eerbiedig de hand.

J. Badovere.

Blijkens r. 13 heeft Badovere Hooft in Amsterdam opgezocht tussen januari 1603 (vgl. *6*) en zijn ziekte, die, als zijn opgave nauwkeurig is, in september 1606 begonnen was. In dezelfde periode valt zijn overgang tot de R.K. Kerk. Zijn vragen gelden nu niet meer de libertijnen, maar de uitvindingen en de economie; de genoemde boeken vereisen geen camouflage meer, de aanbiedingen van en verzoeken om goede diensten hebben meer reële inhoud. Motief tot schrijven lijkt niet meer het intellectuele verkeer, maar de bruikbaarheid van Hooft als invorderaar van de schuld van Baudius en bevorderaar van verzending van goederen.

Eindnoten:

16 B. bedoelt de duikerklok, voorloper van de bij *14* vermelde duikboot van Cornelis Drebbel, waarvan het gerucht de wereld doorging.
19 vgl. *21*.

9 *A Monsieur Monsieur Pierre Hooft En Amsterdam.*

*

[1] Monsieur,

[2] attendant que vous me fassiés cest honneur que de m'emploijer,
[3] durant V^re^ absence, en la personne de vos amis, J'aij voulu
[4] importuner le Sr Fregheo Gentilhomme Genois porteur de la
[5] presente de la vous faire tenir à ce qu'il aijt occasion de vous veoir
[6] et que par ces moijens vous veniés à iouijr des excellents discours et
[7] occupations que la fertilité et singularité de son bel esprit produict à
[8] toutes heures sachant combien vous estimerés les rares qualités qui
[9] reluijsent en luij et pour elles mesmes et pour l'ancien service que ie
[10] luij aij voué et tousiours continué depuis que i'eus l'honneur de le
[11] congnoistre ès estudes à Padoue, et particulierement pour le bon
[12] effect qu'elles ont produit en moij me rendant la veue laquelle sans
[13] son moijen ie m'en alloy perdre, m'asseurant doncques que vous
[14] serés touts deux bien aijses de vous congnoistre et que vous me
[15] vouldrès obliger assistant ce singulier personnage et mien ami
[16] particulier en ce que vous pourrés Je vous baise treshumblement les
[17] mains et demeure à iamais Monsieur

[18] à Paris le 16 de Mars 1608

[19] V^re^ tresdevot et

[20] obligé serviteur

[21] J. Badovere

* Origineel. KA CLXXI a^c^ 20.

VERTALING

In afwachting dat u mij de eer bewijst, mij, zolang u er zelf niet bij bent, voor uw vrienden te laten zorgen, heb ik de Heer Fregheo, een edelman uit Genua, brenger dezes, de dienst gevraagd om hem u te doen toekomen, opdat hij gelegenheid krijgt u te bezoeken en u hierdoor kunt genieten van zijn welsprekendheid en van de voortreffelijke invloed die te allen tijde van zijn bel-esprit uitgaat. Daar ik weet hoezeer u de zeldzame kwaliteiten op prijs zult stellen die in hem schitteren, zowel om hunszelfs wil als om de oude hoogachting die ik altijd voor hem gekoesterd heb sedert ik de eer had hem te leren kennen als student te Padue, en vooral om de goede uitwerking die zijn kunde op mij gehad heeft door mij het gezicht terug te geven dat ik zonder zijn tussenkomst ging verliezen. Ik ben daarom overtuigd dat gij het beiden prettig zult vinden elkander te leren kennen en dat u mij wilt verplichten door deze uitzonderlijke man, mijn speciale vriend, bij te staan zo goed u kunt. Ik kus u zeer nederig de handen en verblijve enz.

Parijs 16 maart 1608.

Aanbevelingsbrief.

De eerste helft van de eerste zin hebben wij aarzelend vertaald, steunend op de terugkerende aanbiedingen van de schrijver, te Parijs als gastheer voor Hooft's vrienden of verwanten op te treden (*10* en *14*).

10 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S.re Piero Hooft In Amsterdame*

*

(*Hooft:* ricevuta adi 3 di Decembre 1608)

[1] Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo

[2] Veggo e mi maraviglio esser' rese cosi tardi le mie lettere à V.S.
[3] rispondo hora alla graditissima sua d'i 3. d'Ottobre per mezzo di
[4] Mr Aersen lodando ch'ella mi favorisca similmente delle sue per via[4]
[5] d'i ministri publici essendo più sicura et ispedita che l'altra d'i
[6] messaggieri i quali oltra ciò sono cari fuori d'ogni ragione,
[7] Ringrazio quanto più posso V.S. del favore ch'ella intraprende di
[8] farmi nel negozio del S.r Baudius il che fia però con ogni maggior[8]
[9] suo commodo, il mio credito è da se tanto favorevole et giusto
[10] ch'io non dubito chi'egli possa havere luogo quanto qual si vogli
[11] altro, Quando V.S. commanderà se le manderà la procura nella
[12] quale sarà lasciato il nome in bianco acciò si possa riempire di
[13] quello ch'ella giudicarà più à proposito. Le raccommando poi
[14] quanto più posso i libri et le robbe ch'io ho nelle mani d'i SS.ri
[15] Nicquet et van Uffel, i quali vorrei ch'essi inviassero quanto prima[15]
[16] al S.r Henri de Beaulieu in Roano secondo l'ordine ne le ho più
[17] volte dato. Mi sarà carissimo di vedere et poter' servire il cugino di[17]
[18] V.S. in queste bande, S'egli haverà qualcosa da proporre à S.
[19] Maestà gli procurerò grata audienza et favorevole ispedizione se 'l
[20] caso lo richiederà Et in ogni altra occasione lo servirò quanto mi fia
[21] possibile, Che se V.S. ha qualche altro suo amico ò conoscente
[22] huomo di valore et che desideri di trattare qualche negozio in questa
[23] corte la non manchi d'inviarmelo, et se non ne ha, ne procuri che
[24] farò restaranno sodisfattissimi à commune benefizio, di grazia la vi
[25] pensi che sò quante persone di merito et quante singolari invenzioni[25]
[26] s'appresentono da voi. le manderò con questa occasione un
[27] pourmenoir et une bienvenue di M.11e di Gournaij et coll'altro[27]
[28] ordinario altrettanto per non importunare il S.r Aersen d'un plico
[29] eccessivo per la prima volta, V.S. mi mandi se si diletta di poesia
[30] francese perche le potrei mandare les muses r'alliees, che sono duoi
[31] tomi di versi scielti da' migliori poeti francesi di questo secolo, ò
[32] pure le opere poetiche del Card. du Perrone le quali hora si[32]
[33] stampano. le baccio la mano e mi rimango di V.S. Ill.re

* Origineel KA CLXXI ac 21.
Hs. enkel vel, bij sluiten beschadigd, tekstverlies. Lakzegel met wapen.
T. emend. r. 44 [salut]are.

[34] Devot.^{mo} servit.^{e}

[35] G. Badovere

[36] di Parigi alli 18 d'Ottobre 1608
nbsp;

[37] Io amo la vostra nazione e 'l paese e gli affari suoi sopra ogni altro e
[38] però desidero grandemente di potervi servire di qualcosa se V.S.
[39] può co'l suo favore ò consiglio e buoni ricordi facilitare quel mio
[40] pensiero di grazia la me n'avvisi particolarmente et se ne
[41] rammentovi in tutte le occasioni, ch'essendole quel servitore che le
[42] sono il tutto riuscirebbe ad honore utile et contentezza sua singolare.
[43] V.S. mi dia qualche nuova d'i SS.ri Daniel et Giacometto et se si
[44] trovano costà mi favorisca di farli [-]are da parte mia et di procurare
[45] mi scrivano talvolta.

VERTALING

Ik zie met verbazing dat mijn brieven zo laat aan U.E. worden overhandigd. Nu antwoord ik op Uw welkome brief van 3 oktober via Mijnheer Aersen en ik juich het toe, dat U ook Uw brieven door bemiddeling van de officiële gezanten wilt sturen, omdat deze manier veiliger en vlugger is dan de andere weg van de boden, die bovendien razend duur zijn. Ik dank U.E. van harte voor de dienst die U van zins bent mij te bewijzen in de zaak van Mijnheer Baudius, wat vooral moet gebeuren zonder te veel overlast voor U. Mijn vordering op zichzelf staat zo sterk en is zo gerechtvaardigd dat ik er niet aan twijfel of zij kan voldaan worden als de beste. Als U er order toe geeft, zal ik U de machtiging sturen waarin de naam blanco zal worden gelaten, zodat diegene ingevuld kan worden die U het geschiktst acht.

Ik beveel U uit alle macht mijn boeken en zaken aan die in handen zijn van de heren Nicquet en Van Uffel, en die ik zou willen dat ze zo vlug mogelijk aan Mijnheer Henri de Beaulieu in Rouaan zonden, volgens de opdracht die ik hun dikwijls heb gegeven.

Ik zal het zeer op prijs stellen U.E.'s neef hier te lande te ontmoeten en hem van dienst te kunnen zijn. Wanneer hij iets aan Z. Majesteit wil voordragen, zal ik hem een aangename audiëntie bezorgen en zo nodig de gunstige afhandeling van zijn aangelegenheden bevorderen. Ook in elk ander geval zal ik hem helpen zo veel ik kan. En als U.E. andere vrienden heeft of een bekwaam persoon kent die de een of andere zaak bij dit hof wenst te behandelen, moet U niet verzuimen hem naar mij toe te sturen, en indien U niemand heeft, zoekt U er dan een en ik zal zorgen dat ze zeer tevreden zullen zijn, tot wederzijds voordeel. Denkt U a.u.b. daarover na, want ik weet hoeveel verdienstelijke personen er in Uw land zijn en hoeveel merkwaardige uitvindingen er bij U worden gedaan. Ik zal U bij deze gelegenheid een *Pourmenoir* en *Une bienvenue* van Madelle de Gournay sturen en met de volgende post evenveel, om voor de eerste keer Mijnheer Aersen niet lastig te vallen met een te grote envelop. Laat U.E. mij eens weten, of U van

franse poëzie houdt, want ik zou U *Les muses r'alliees* kunnen sturen; dit zijn twee banden verzen, gekozen uit de beste franse dichters van deze eeuw, ofwel de poëtische werken van kardinaal du Perron, die nu gedrukt worden, Ik kus U de hand en verblijf enz.

Parijs 18 okt. 1608.

Uw volk en land en zijn aangelegenheden gaan mij meer dan ieder ander ter harte en daarom wens ik zeer, U in iets van dienst te kunnen zijn. Als U.E. met Uw gunst of raad en goede herinnering die zorg van mij kan verlichten, geeft U mij er a.u.b. inzonderheid kennis van, blijft U hieraan bij iedere gelegenheid denken, want omdat ik U een waar dienaar ben zal alles tot Uw eer, nut en vreugde geschieden. U.E. kan mij misschien nieuws geven over de heren Daniel en Giacometto, en als zij daarginds zijn, wilt U ze van mij laten groeten en maken dat zij mij af en toe schrijven.

Behalve doorgaande behartiging van zijn eigen belangen - het post scriptum verraadt misschien enig besef hiervan - bevat deze brief de aanbieding van enige boeken, waarbij het de lezer treft, dat Badovere niet weet of Hooft van Franse poëzie houdt.

Eindnoten:

4 François van Aerssen, 1572-1641, agent, later ambassadeur van de Staten bij Hendrik IV. Naderhand een van de felste vijanden van Oldenbarnevelt. Had jaren lang grote invloed op de buitenlandse politiek van de Republiek.

8 Baudius, vgl. *21*.

15 Jacobus van Uffel(en), geboren omstr. 1579, koopman te Amsterdam, compareert 12 april 1601 te Venetië en heeft daar Badovere blijkbaar ontmoet. Zie over de boeken *3*.

17 dit is de neef aan wie *15* gericht is, die, misschien door protectie van Badovere, een hoffeest in Parijs heeft bijgewoond.

25 dit slaat weer duidelijk op Drebbel, vgl. *14*.

27 Marie de Jars de Gournay, 1566-1645, was de geestelijke dochter van Montaigne. Zij gaf na zijn dood een editie van de *Essais* (1595) naar een door M. aangevuld en verbeterd exemplaar uit, die de grondslag van alle latere uitgaven vormt. Zij schreef zelf kleine stukken in poëzie en proza en gaf daar verzamelingen van uit: *l'Ombre de la demoiselle de Gournay* (1626), later onder de titel *Les Avis ou les Présents de la dem. de Gournay* (1635, 1641).

32 Jacques Davy du Perron, 1556-1618, theoloog en dichter, groot redenaar (*Sur l' amour de Dieu*, lijkredenen voor Ronsard en Maria Stuart, *Traité de la rhétorique franacise*, vertaling van *Aeneis* IV etc.). Had invloed op de overgang van Hendrik IV naar de R.K. Kerk.

11 *Viro Ornatissimo D Petro Hooft [a]SS LL candidato, amico meo observando Amsteldamum [b]S.D.P.*

*

[1] Amice.

[2] Venit ad me hodiè popularis tuus cum salute à te.
[3] quae sane mihi grata, ob iocundam tuorum et
[4] tui nominis recordationem; quaerebat porro tuo
[5] mandatu utrum ex duobus istis libris, Wesembecij
[6] paratitla an vero Oldendorpij classes studijs tuis
[7] commodiorem iudicarem. Herebam sane quia ignarus
[8] sum tui in jure progressus, consultum itaque omnino
[9] credidi ut cum nostram urbem transgrediaris, quod
[10] propediem futurum aiebat, me convenias, ut tuum
[11] profectum tentem, et praesenti sanum consilium dem
[12] quod non detrectabo omni nisu, et si fallo

[13] *Tunc pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras*
[14] *Pallentes*.[14]

[15] Interea tamen securé poteris evolvere Paratitla Wesembecij.[15]
[16] postea suppeditabimus tibi alios simulque demonstrabimus
[17] rectam methodum perveniendi ad veram hanc et non
[18] simulatam Philosophiam, ad quam generosus animus nunc
[19] te rapit, perge modo, invenies nihil difficultatis praesertim
[20] cerebro, etsi immensitas et amplitudo nos terrere possit,
[21] ea est ex pelago humanarum rerum cotidie non
[22] sibi constantium, cavebis autem ne te involvas quisquilijs
[23] et plumbeis subtilitatibus, quibus iuventus nostra nimis
[25] avide solet imbui, sed animum potius adjicias ad ea
[26] quae in congressu hominùm, in decisione causarum, in foro
[27] usum habere possunt, et maxime in reipub. moderatione.
[28] Quod te facturum pro acri judicio confido. Vale
[29] amicissime. Ex museo nostro ad xxij Octobris[29]
[30] CIↃ IↃ CVIII.
nbsp;

[31] Tuus nexus

[32] Pijnacker.

* Origineel. KA CLXXI a[c] 22.
Hs. dubbel vel, afgeknipt. Ouwel met wapen.

VERTALING

Vandaag kwam bij mij Uw kameraad met groet van u; deze was mij inderdaad aangenaam vanwege de prettige herinnering aan de uwen en uw naam; verder vroeg hij in opdracht van u, welk van die twee boeken, Wesenbeke's *Paratitla* dan wel Oldendorp's *Classes*, ik voor uw studiën het meest geschikt oordeelde. Ik aarzelde inderdaad, omdat ik niet bekend ben met uw vorderingen in de rechtsstudie; daarom heb ik het beslist geraden geacht, dat, wanneer ge onze stad op doorreis aandoet, wat, naar hij zeide, eerstdaags zal gebeuren, ge mij opzoekt, opdat ik uw vorderingen test en u mondeling gezond advies geef, iets waaraan ik in volle medewerking mij niet zal onttrekken. En indien ik teleurstel, dan

Stote d'almachtige vader mij neer met zijn schicht naar der schimmen Vaalbleek volk.

Intussen echter zult ge gerust de *Paratitla* van Wesenbeke kunnen opslaan; daarna zullen wij u anderen aan de hand doen en tegelijk de juiste methode laten zien om te komen tot deze ware en niet geveinsde Wijsgerigheid, waarheen een edele geest u thans meesleept. Gij, ga slechts voort, ge zult vinden generlei moeilijkheid inzonderheid voor iemand met uw hersens. Ofschoon de onafzienbaarheid en uitgebreidheid ons met schrik kan vervullen, zij komt op uit den oceaan van menselijke lotgevallen dagelijks wisselend en nimmer zichzelf gelijk. Ge zult u echter hoeden, dat ge u niet verstrikt in wissewasjes en logge spitsigheidjes, waarin onze jeugd maar al te gretig zich pleegt onder te dompelen; liever moogt ge Uw zinnen richten op de dingen, die in het verkeer der mensen, bij het beslechten van geschilpunten, op de beurs hun nut kunnen hebben en wel vooral bij het bestuur van het gemenebest. Dat ge dit zult doen, vertrouw ik, gezien uw scherpzinnig oordeel, vast en zeker.

Vaarwel, beste vriend.

Uit ons Muzenheim op 22 oktober 1608.

Uw aan u verknochte

Pijnacker.

De traditie dat de grote reis de zaken van Hooft's vader moest dienen, wordt weliswaar door Te Winkel (Ontwg. 111, 114v.) gesteund, maar is door Brandt niet geschapen en in zijn Reis-heuchenis schrijft Hooft over handel geen woord. Dat hij een slecht rekenaar was, zegt hij later enige malen, zonder enige valse bescheidenheid. Ook een bewering van Brandt, die niet schijnt te kloppen en telkens weer met verbazing wordt geciteerd, verdient nieuwe aandacht: Hooft zou vóór de reis - toen hij vertrok was hij 17 jaar en 3 maanden - ‘etlyke jaaren’ in Leiden gewoond hebben. Maar het album studiosorum vermeldt hem pas in 1606. Kan hij tijdens dat eerste verblijf niet bij een classicus in de kost en de leer geweest zijn, zoals men met al te jonge studenten wel meer deed? Dat zou ook zijn uitzonderlijke kennis van de klassieken, tijdens de reis, verklaren. En het laat in geen enkel archief sporen na. Brandt heeft dan de twee verblijven te Leiden verward. Als belangrijkste hoogleraren noemt hij o.a. Scaliger en Clusius, en Hooft oefende zich ‘ook een tijd lang in de rechten’ onder Pijnacker.

Eindnoten:

a *SSLL:* studiorum litterariorum. Dat Pijnacker, die Hooft kende, hem als candidaat in de letteren betitelde, is merkwaardig. Hooft had van najaar 1606 tot najaar 1607 in Leiden rechten gestudeerd, o.a. bij Pijnacker en krijgt nu wenken voor vortgezette studie. Pijnacker kan zich dus niet in de faculteit vergissen. De vraag rijst nu, of Hooft een deel van de vele dagen die hij in buitenlandse universiteitssteden had doorgebracht, aan de letteren gewijd had. Na zijn thuiskomst studeerde hij Latijn, blijkens de excerpten uit Latijnse schrijvers, gedateerd 1602 en 1603 die ter U.B. Utrecht bewaard worden, afkomstig uit de verzameling-Grothe.

b *S.D.P.:* salutem dico plurimam.

14 Vergilius, *Aeneis* IV, 25/26.

15 van den Antwerpenaar Matthaeus Wesenbeck (Wesenbeke), 1531-1586, protestants jurist' werkzaam te Jena 1557-1569, te Wittenberg 1569-1586, verscheen te Bazel in 1565 *Paratitla* (d.i.????-?????, te dien tijde gangbare benaming voor ‘adnotaties op juridische teksten’ naar Cod. Iust. 1, 17, 2, 21), door hemzelf in 1582 nieuw bewerkt tot een *Commentarius in Pandectas juris civilis et Codicis Justiniani libros VIII*, die vulgo *Paratitla* bleef heten; de Hamburger Johannes Oldendorp, ca. 1480-1567, protestants jurist, gaf te Keulen, waar hij werkzaam was, in 1543 zijn *Actionum forensium progymnasmata* uit, naar de onderverdeling *in 7 classes* (‘Klassen’) dikwijls geciteerd als *Classes Oldendorpii*.

29 gebruikelijke aanduiding van bibliotheek of studeervertrek.

12 *Domino mihi plurimum colendo, D Cornelio Pijnackero Excellentiss. J.V. Doctori in Celeberrima Academia. Lugduni Batavorum.*

*

[1] Excellentissime Domine Doctor.

[2] Postridiè quam tibi scriptae mihi redditae tuae litterae sunt. Equidem[2]
[3] Negotij mei pondus tantam atque tam prae-
[4] sentem de te Operam non meruerat: Cum vix, citrà rubo-
[5] rem, candidatus Juris appellari sustineam, qui, ex quo
[6] Lugduno descessi (plus quam annus est) Aucthorem Juridi-
[7] cum paene nulluni attigi. Nisi quod excerpta, ex Institutio-
[8] nibus, tua, quorum olim Petrus Hooft cognatus meus
[9] mihi copiam fecerat, aliquoties repetij. Obtulit sese in-
[10] terim occasio juvandi quosdam ex amicorum intimis, si
[11] interius ego scrutatus fuissem Juris penetralia. Hinc mihi
[12] desiderium, in hac tam immensi laboris doctrina aliquate-
[13] nus erudiri. Quocircá gratiam tibi maximam pro oblatione
[14] ductus tui habens eá fretus ut primum Lugdunum ve-
[15] nero te adibo obsecuturus salutaribus monitis. Adag.illud[15]
[16] quidem de fugiendis, quas ais, subtilitatibus omnino am-
[17] plector, ducoque

[18] *memori figendum pectore*[18]

[19] quanquam haud perindè ab illis metuendum sit mihi, cui
[20] persuasum est, ijs que usus diuturnitate obtinuerunt
[21] rejectis nihil quicquam solidius posse substitui quod
[22] non pari facilitate subvertas: illique veritatis, ut sic dicam,
[23] Vertumno omni alia sub facie magis patere effugium quam[23]
[24] sub prima illa et consueta. Immò omnes juris species oppu-
[25] gnari cum possint, in expugnandis novis illis et exorbitantibus
[26] quam minimum laborari. Singularis veró tuus in meos
[27] meque animus, ne quà usui tuo (si quis usus forte fortuna
[28] tibi usquam mei) desim, obligat me centum nodis ahenis.
[29] Amsterodami,

[30] 5° Cal.Nov.1608.

[31] Vale Doctorum Humanissime.

[32] TT

[33] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 769.

VERTALING

Den dag nadat hij door u was geschreven, is mij uw brief ter hand gesteld. Wat mij betreft, gewichtigheid van mijn geval had een zo belangrijke en zo krachtdadige bemoeienis van uw zijde niet verdiend, daar ik nauwelijks zonder blozen mij verstout mij candidaat in het Recht te noemen, ik die, sedert ik uit Leiden ben weggetrokken (dat is meer dan een jaar), bijna geen enkel rechtsgeleerd auteur heb aangeraakt. Behalve dan dat ik uw uittreksels uit de *Institutiones*, waarover indertijd Pieter Hooft mijn bloedverwant mij de beschikking had gegeven, enige malen heb gerepeteerd. Intussen zou zich werkelijk de kans om zekere van mijn intieme vrienden te helpen hebben voorgedaan, indien ik wat meer intiem de binnenkamers van het Recht zou hebben doorvorst. Vandaar bij mij dat verlangen om in deze leer, die een zo onmetelijk gezwoeg vereist, tot een bepaalde hoogte te worden opgeleid. Daarom zal ik, daar ik u den grootsten dank weet voor het aanbod van uw leiding, in vertrouwen daarop, zodra ik in Leiden ben gekomen, mij tot u wenden om te luisteren naar uw heilzaam vermaan. Die zinspreuk tenminste inzake het schuwen van wat ge noemt die ‘spitsigheidjes’, nu, die grijp ik met beide handen aan en acht haar iets om

vast te nagelen in het indachtig hart.

Trouwens, niet zozeer van den kant van deze spitsheden heb ik te vrezen, ik, die ervan overtuigd ben, dat, als men die dingen, die door den langen duur van een gewoonte vasten voet hebben gekregen, verwerpt, daarvoor hoegenaamd niets duurzamers kan worden in de plaats gesteld, dat ge niet met even groot gemak kunt omvergooien; en dat voor dien ‘Vertumnus’, om zo te zeggen, der waarheid onder alle andere gedaante kans op ontsnapping eerder openstaat dan onder die eerste en gewone gedaante. Sterker nog: hoewel alle vormen van recht kunnen worden bestreden, heeft men de minst mogelijke moeite met te breken die nieuwmodische en buiten het gewone patroon vallende vormen. Die unieke hartelijkheid evenwel van u voor de mijnen en mij bindt mij met honderd koperen boeien, dat ik niet in enig opzicht verzuime, u van nut te zijn, als ik door een gelukkig toeval ergens in iets u nuttig kan zijn.

Vaarwel, vriendelijkste aller Doctores. enz.

Amsterdam,
28 October 1608.

Eindnoten:

2 *J.V.:* juris veteris - van het oud recht.
15 Adag.: Adagium - zinspreuk.
18 vgl. Iuvenalis (Romeins satirendichter, ca. 60-140) 11, 28.
23 Italische god, die zich in vele gestalten kon veranderen (vgl. Propertius 4, 2, 21; Ovidius, *Metamorphoses* 14, 652, *Fasti* 6, 409) evenals de Griekse god Proteus. Wilde men dezen vatten,

dan werkte hij een schrikaanjagenden cyclus metamorphoses af, tot hij weer Proteus werd: wie niet bevreesd was teruggedeinsd, kon hem dan grijpen.

13 *All' Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo Il S.re Piero Hooft in Amsterdam*

*

(*Hooft:* Ricevuta adi 25 di decem*b* 1608.)

[1] Ill.re S.re e P.rone mio Oss.mo

[2] le lettere di V.S. mi paiono troppo rare per lo desiderio ch'io ne ho,
[3] perciò la supplico di volerci communicare le sue consolationi con
[4] maggiore liberalità, per via di Mr Aersens che quella d'Anversa mi
[5] par' men sicura et fuor' di raggione eccessivamente cara, V.S.
[6] haverà ricevuto per detto mezzo del Sr Aersens i duoi libretti le ho mandati
[7] di Madamigella di Gournaij, subito che haverò un pò più
[8] di quiete vedrò di mandarle sempre qualche galanteria, io vivo con
[9] desiderio et maraviglia estrema per intendere qualche nuova di quel
[10] benedetto Van Uffel in materia delle mie casse di libri gli quali egli
[11] ha ricevuto di Vinezia et di Livorno per conto mio senza che mai io
[12] habbi potuto intendere nuova alcuna di quell'huomo ancor' ch'io
[13] gli habbia iscritto più volte per questo et che d'Italia et per mezzo di
[14] V.S. et del Sr Niquet com'io credo sia stato sollecitato di mandarmi
[15] dette casse à Roano al Sr Henri de Beaulieu à chi il Sr Niquet ha
[16] finalmente mandato la sua, di grazia V.S. sappi che cosa si vuol dire
[17] quell'huomo et se si può facci sì, che'egli m'invij in giorno le cose
[18] mie, le quali mi fanno molto di bisogno. Aspetto poi d'intendere
[19] da V.S. s'ella haverà trovato persona intendente, sollecita, et fida à chi
[20] io possa mandare la mia procura et una copia authentica del debito
[21] del Baudio. Quando il Sr Cugino di V.S. ò qualche altro suo amico
[22] verrà in queste bande, vedrò di servirli in quanto mi fia possibile, le
[23] baccio la mano augurando e desiandole ogni bene.

[24] di V.S. Ill.re

[25] Devot.mo servit.e

[26] G. Badovere

[27] Parigi alli 21 di Novembre 1608
nbsp;

[28] Ho ricevuto la cassa d'i libri che m'ha mandato il Sr Niquet et
[29] perche molti libri et altre cosette vi sono smarrite gli scrivo acciò
[30] vegga di radunare et rimandarmele quanto prima, di grazia V.S.
[31] glielo raccordi et lo aggiuti se occorresse in ciò che ne le restarò con

* Origineel. KA CLXXI a^c 23.

[32] obligo particolare e mi scusi della briga. La supplico poi d'inviare
[33] l'aggionta per francoforte, non per mezzo del Sr Nicquet, le cui

[34] lettere V.S. mi favorirà di mandare colle sue per via di Mr Aersens.

VERTALING

Zozeer verlang ik naar U.E.'s brieven dat zij mij al te zeldzaam voorkomen, dus bid ik U mij Uw vertroostingen met grotere vrijgevigheid te doen toekomen door tussenkomst van mijnheer Aersens, want de weg over Antwerpen lijkt mij minder veilig en razend, buitensporig duur. U.E. heeft zeker langs de genoemde weg over de heer Aersens de twee boekjes van Mad^{elle} de Gournaij gekregen, die ik U gezonden heb. Zodra ik wat meer rust heb, zal ik proberen U het een of andere bijzondere geschenk te sturen, ik leef met de wens en vurigste verwachting iets nieuws te horen van die brave Van Uffel, over de kisten van mij met boeken die hij voor mij uit Venetië en Livorno heeft gekregen, zonder dat ik ooit iets van die vent gehoord heb, ofschoon ik hem meermalen daarover geschreven heb en ofschoon men uit Italië, en door U.E., en door Mijnheer Niquet, naar ik meen, bij hem heeft aangedrongen die kisten van mij naar Rouaan te zenden aan Mijnheer Henri de Beaulieu, aan wie Mijnheer Niquet de zijne eindelijk heeft gezonden. Zou U.E. misschien zo goed willen zijn, na te gaan wat die man zegt, en, als het kan, hem daartoe te brengen dat hij mijn dingen stuurt, die ik zeer nodig heb. Verder hoop ik van U.E. te horen, of U een kundige, ijverige en betrouwbare persoon heeft gevonden aan wie ik mijn volmacht en een authentiek afschrift van de schuldbrief van Baudius kan laten zenden.

Wanneer Mijnheer de neef van U.E. of een andere vriend van U hier te lande komt, zal ik trachten hem van dienst te zijn zoveel ik kan. Ik kus U de hand en wens U alle geluk. Enz.

Parijs 21 Nov. 1608.

Ik heb de boekenkist ontvangen die Mijnheer Niquet mij gezonden heeft en omdat vele boeken en andere dingetjes verloren geraakt zijn, schrijf ik hem, opdat hij probeert ze terug te vinden en ze mij zo vlug mogelijk te zenden. U.E. kan hem misschien daaraan herinneren en hem helpen, als dat nodig mocht zijn en ik zal U zeer verplicht blijven en vergeeft U mij de moeite. Verder verzoek ik U, mij het ontbrekende via Frankfort te zenden, niet door Mijnheer Niquet, wiens brieven U.E. zo goed zal zijn met de Uwe via Mijnheer Aersens te sturen.

Vervolg op *10*.

14 *Al M.^to^ Ill.^re^ S.^re^ e P.^rone^ mio Oss.^mo^ Il Sr Piero Hooft In Amsterdam*

*

(*Hooft:* Ricevuta a di 16 di feb. 1609)

[1] Molto Ill.^re^ S.^re^ e P.^rone^ mio Oss.^mo^

[2] Io mando à V.S. la copia dell'obligazione di Baudius secondo la
[3] quale si vede ch'egli mi deve 1070 S. senza circa ducento altri ch'io
[4] gli imprestai poco dapoi detta obligazione d'i quali io non ne presi
[5] alcuna scrittura di lui ne posso pretendere interesse, mando ancora
[6] à V.S. una lettera per esso Baudius la quale le piacerà sigillare et
[7] mandarli dapoi haverla letta, facendo si che egli non se ne possa
[8] avvedere, Io lodo il parere di V.S. che si pigli ogn'anno il più che si
[9] portà di detto Baudius ne in questo limitarò alcuna somma
[10] rimettendola al parere et amorevolezza di V.S. la quale ne farà
[11] toccare i danari à chi le piacerà pure che siano rimessi quà à Rouano
[12] al Sr Henri de Beaulieu ò in Parigi al Presidente Janin ò à Mr Aersens[12]
[13] residente d'i SS.^ri^ Stati. per il Secretario di esso Sr Aersens ho mandato
[14] almanco 3 lettere à V.S. insieme i libretti di M.[11a] di Gournaij
[15] secondo ch'ella haveva commandato et ne aspetto risposta. la
[16] supplico di sollecitare il S.^r^ van Uffel acciò m'invij quanto prima le
[17] mie due casse di libri e le raccommando l'alligata per il Sr Nichet.
[18] del moto perpetuo ò d'altre simili invenzioni et dell'inviarmi qual-[18]
[19] che suo amico aspetto ch'ella communichi et commandi, io scriverei
[20] più spesso à V.S. e gli mandarei talvolta qualche scritto ò libretto di
[21] suo gusto se non mi desse disgusto et travaglio il vedere per lo suo
[22] silenzio che le lettere non le siano fidamente rese. Se s'indirizzasse
[23] qualch'amico à V.S. che havesse qualcosa da proporre al Ré, la me
[24] l'invij che farò ch'egli restarà servitissimo ò se altramente gli
[25] occorresse qualcosa che concerna il servizio di Sua Maestà ò il bene[25]
[26] della Franza ò quello di Hollanda per mezzo di detta Sua Maestà la[26]
[27] non ricorra ad altro che à me che procurarò ch'il tutto riesca et con
[28] sodisfazione universale intendo il simile se qualch'uno proponesse
[29] qualche partito ò proposizione avantaggiosa sia di traffico ò altro.
[30] Raccommando à V.S. il negozio di Baudius, se la giudica à
[31] proposito, ne potrà conferire ancora co'l Sr Vandermeilen, le
[32] baccio la mano et rimango

[33] di V.S.M.^to^ Ill.^re^

* Origineel. KA CLXXI a^c^ 24.
Hs. enkel vel.

[34] Parigi alli 24. di Genn: 1609

[35] Devot.^{mo} ser.^{re}[35]

[36] G. Badovere

VERTALING

Ik stuur U.E. het afschrift van de schuldbrief van Baudius, waaruit blijkt dat hij mij 1070 d(aalders) schuldig is, behalve nog ongeveer tweehonderd, die ik hem kort na deze lening gegeven heb en waarvoor ik geen schriftelijk bewijs van hem heb gekregen, zodat ik daarover geen rente kan eisen, ik zend U.E. ook een brief voor deze Baudius die ik U verzoek te sluiten nadat U deze gelezen heeft; doet U het zo dat hij het niet kan merken.

Ik ben het volkomen met de opvatting van U.E. eens dat men ieder jaar de genoemde Baudius zoveel mogelijk laat betalen en ik wil daar geen bedrag voor bepalen, omdat ik dat wil overlaten aan Uw oordeel en genegenheid; U.E. kunt het geld overmaken aan wie U wilt, mits het hier in Rouaan aan de Heer Henri de Beaulieu of in Parijs aan de president Janin of aan de Heer Aersens, zaakgelastigde van de Heren Staten, wordt gezonden.

Door de secretaris van deze Heer Aersens heb ik minstens drie brieven aan U.E. samen met de boekjes van Mejuffrouw de Gournaij gestuurd, zoals U gevraagd had, en ik wacht nog op Uw antwoord. Ik verzoek U, aan te dringen bij de Heer van Uffel, dat hij mij zo vlug mogelijk mijn twee kisten met boeken stuurt, en ik beveel U de zorg voor het ingeslotene voor de Heer Niquet hierbij aan. Wat het perpetuum mobile aangaat of andere dergelijke uitvindingen, en wat betreft het naar mij toezenden van de een of andere vriend van U, wacht ik Uw mededelingen en instructies af. Ik zou vaker aan U.E. schrijven en U af en toe het een of andere geschrift of boekje naar Uw smaak zenden, als ik niet tot mijn ergernis en verdriet uit uw zwijgen bemerkte, dat de brieven aan U niet getrouw worden bezorgd. Mocht een vriend zich tot U wenden, die de koning iets zou willen voordragen, dan kunt U hem naar mij verwijzen die hem zeer van dienst zal zijn, of als hij iets nodig mocht hebben, in verband met de dienst van Z.M. of met het heil van Frankrijk of Holland door bemiddeling van de genoemde Majesteit, wendt U zich dan tot niemand anders dan tot mij, die zal zorgen dat alles zal gelukken tot algemene tevredenheid. Ik bedoel dit: als iemand de een of andere zaak zou willen voorleggen of een profijtelijk voorstel doen betreffende het handelsverkeer of iets anders.

Ik beveel de zaak van Baudius bij U aan. Als U het passend vindt, kunt U er ook over spreken met de Heer Vandermeilen.

Ik kus U de hand en verblijf enz.

Eindnoten:

12 de president Jeannin, vgl. *15* r. 115.

18 Cornelis Drebbel, 1572-1634, een wat omstreden uitvinder-genie, heeft omstreeks 1606 aan Jacobus I van Engeland een perpetuum mobile verkocht, dat in 1632 nog schijnt gelopen te hebben; in 1621 liet hij een met 12 roeiers bemande boot 3 uur lang onder water varen op de Theems. Onzeker is of de eerste verrekijker door hem of door de Middelburgse instrumentmaker Zacharias Jansen gemaakt is. Het is duidelijk dat voornamelijk over Drebbel's spectaculaire demonstraties geruchten naar Galilei's leerling waren overgewaaid; aan de onderwaterboot was de duikerklok voorafgegaan. In het *Journael* van Isaac Beeckman (1621) staan nog veel meer natuurkundige toestellen van vóór Faraday en Boyle; onder de makers waren veel Nederlanders; de grote sponsors waren Jacobus I en keizer Rudolf II. Natuurlijk komt de militaire betekenis van al die uitvindingen op de voorgrond en is Badovere er happig op *(8)*, deze berichten aan zijn meester over te brengen. - Vermelding verdient, dat Dr. Pieter Jansz. Hooft, die ook in Padua gestudeerd had *(44, 51)* vermoedelijk in 1608 in Parijs Badovere ontmoette *(15)* en ook bij Rudolf vertoefd heeft *(592)*, in het *Journael* van Beeckman zeer waarschijnlijk onder het pseudoniem ‘hooftman’ als samenwerker met Drebbel wordt genoemd, vgl. H.A. Naber, *De ster van 1572* (Amsterdam z.j.), dat een interessant overzicht geeft van de uitvindingen, met Drebbel waarschijnlijk wat al te zeer in het middelpunt.
25 of dit zwijgen hier juist verklaard wordt, is de vraag.
26 tot r. 33 kryptische diplomatentaal.
35 Cornelis van der Mijle, vgl. *234*.

15 *(P.C. Hooft aan (?) P.J. Hooft.)*

*

[1] Monsieur mon Cousin,[1]
nbsp;

[2] Weinich daeghen nae dat wij onzen laesten aen UE. met eenen
[3] openen ingesloten aen S[r] Badouere tot Paris hadden afgevaerdicht,[3]
[4] is ons den uwen van den 20[en] Feb. ter handt gecomen. Waer in UE
[5] den staet van dat rijck, de doorluchtighe staetelijckheit, pracht en[5]
[6] weelde van dat hof, als op een stellagie levendich vertoont.[6]
[7] Alleenlijck verlangt mij te weten of soo grooten gevaert van
[8] mommerien binnens saels wordt te weech gebracht of onder den[8]
[9] hemel: en hoe hooge d'onco[n]sten daer van wel worden geschat,
[10] alsoo wij wel gissinge van haer overmaticheit, maer niet van haer[10]
[11] besteck cunnen maecken. Voorts, Dewijl UE nieusgierich is om te[11]
[12] verstaen welck mijn gezicht zij inden Nederlandschen vredehandel,[12]
[13] ende alhier doch gemeen geworden is van den wtcoomst te[13]
[14] propheteren, zal ick 'er dit luttel pampier aan vermallen (denckende[14]

[15] *stulta est clementia, cum tot ubique*[15]

[16] *Vatibus occurras, periturae parcere chartae*.)
nbsp;

[17] Wt ontzich van UE[s] lust ongecoelt te laeten. Doch met deze[17]
[18] voorreden dat de schemericheit mijner oogen in zaecken van staete,[18]
[19] en de duistere letter van de boecken der Princen, daer de meesters[19]
[20] vaeck in verbijsteren, UE willen indachtich sijn. Eer ick dan mijn[20]
[21] gevoelen ontdecke, zal ick, de redenen, daer het selve op steunt, te[21]
[22] voorschijn brengende de zake wat hooger ophaelen. Dat d'
[23] Indiaensche rijckdoomen haeren wech wel wijs waeren, sonder[23]
[24] lang te suffen in de schatcamer des Coninx, die doe noch van
[25] Vrankrijck noch van Italie gemoeit en werde was wel te sien al in 't
[26] eerste ontvoncken onser beroerten, welcker dus lichten brandt[26]
[27] meest ontstaen is wt de mishandelinge; die mishandelinge wt de[27]
[28] bedorvenheit van de Crijchstucht; de bedorvenh[t] wt de quade[28]
[29] betaelinge; en deze wt de swackheit in den gelde. Het zij dan dat[29]
[30] Philips de tweede de coffers hol gevonden heeft, ende sijne rijcken[30]

* Minuut. UBA II C II 775, de tweede semikatern, besproken op blz. 40.
Dat. tussen 2 en 9 maart 1609: Hooft had een brief dd. 20 februari uit Parijs ontvangen. Dit kan niet eerder dan omstreeks 10 dagen later geweest zijn; het bestand werd op 9 maart gesloten; die tijding moet Amsterdam binnen een halve dag bereikt hebben.
Tekst r. 11 er kan UEd[t] staan.

[31] door oorlooghen op oorlogen van sijnen vaeder Caiser Kaerle,
[32] wtgeput; of dat hem de grenzen van soo veel verdeelde staeten,[32]
[33] bijnae met eindeloze costen te verzekeren naemhaftiger als[33]
[34] machtiger maecten; of dat, met de heijmelijcke verstanden hem[34]

hebben gesnoten sijne jaergeldenaers in meest alle deelen van[35]
Christenheit, die, wel wetende dat haer voordeel meest aen den
wtstel haerder beloften hangt, hem met ijdele hoope betaelt hebben
sijne hooftsommen, waervan hij sich geweldighen woecker hadde[38]
ingebeelt; of dat, nevens de Hoofsche wisselen, sijne Spagnaerden,[39]
(die hij doch alles heeft moeten toegeven) om met groote[40]
verachteringe van de gemeene zake haer selven boven mate te[41]
vorderen, sijne penningen onder de handt besnoeijende, hem den[42]
moordtsteeck gedaen hebben; of dat hem de oorlogen eerst in[43]
Frankrijck, laest tegens Frankrijck en ons, mitsgaeders den
onderganck van zijn vreesselijcke vloote tegens ons en Engelandt[45]
met al het bovengemelde tzaemen ter neder hebben gevelt en
gedrongen om soo slordigen vrede met Vranckrijck aen te gaen.[47]
Immers is die rekeninge licht te maken dat de zenue sijnes geldts,[48]
tsedert den aenvanck onzer oorlooghen merckelijcken is aengeslapt.[49]
Al en bewezent maer de muiterien die tusschen dartich ende[50]
veertich bij mangel van betalinge onder sijn Crijchsvolck geweest
zijn; de bloeijenste steden, aen haer eijgen sijde jammerlijcken
geplundert: en seldsaeme gelegenheden tot overvallinge dezer[53]
landen, en vestinge haerder heerschappie in de selve, verzuimt.
Met deze wapenen heeft Godt de vereenichde landen beschut, ende
met de nijverheit der goeder ingezetenen. Ende alhoewel soo veel[56]
stedehouders des Coninx meest alle inden beginne van 't geluck[57]
begunsticht waeren, soo hebben zij haer doch te vergeefs onder-[58]
wonden den crijch wttevoeren, en met mateloose oncosten weinich[59]
verrecht. Selfs den Marquis Spinola comen sijn vernaemtheit ende[60]
overwinningen op gruwsaem gelt te staen, hebbende wel viertien
millioenen inde twee laeste jaeren gespilt. Men mach dan dencken
of ons veertichjarige oorlooghe wat geholpen heeft om den
overleden en tegenwoordigen Coninck haer daeghen te doen[64]
maeken, tot zoo groten naedeel van haeren gelove ende
ontsichlijckheit. Voecht hier bij dat de silveren munte meest over[66]
geheel Spag<n>ien in coper is verandert; diemen vrielijk voor[67]
geen tekenen van welgespeckte borse nemen can. Daerom is mijn
gevoelen dat,

Fracti bello fatisque repulsi[70]

Ductores regis, tot jam labentibus annis,

de Aertshartooghen, den marquis Spinola ende den Duque di[72]
Lerma den Coninck lichtlijck hebben vroedt gemaeckt dat hier te[73]
lande zijne zaken om ruste wtzaegen. Op dewelcke mij blijckt wt[74]

[75] verscheiden schriften van J. Lipsius, dat het ooghe aen geen zijde, al[75]
[76] voor eenige jaeren, was vallende. Maer boven de gemeene zaeke
[77] van Spagnien, houtmen dat de gemelde Princen noch van besondere[77]
[78] bedenckingen beweecht worden. Den Aertshartogen leit weinich[78]
[79] aen haer staet in gevaer te stellen op hoope van winninge, buiten
[80] hoope van kinderen sijnde. Den Marquis siet sijn achterstallicheit[80]
[81] niet met crijghen te verhalen ende soeckter misschien met soeten[81]
[82] monde wt te scheiden. Den Duque di Lerma, die 's Coninx compas
[83] is, heeft anxte dat het blancke swaert in Spinolaes handt, sijn
[84] ongewapendt aenzien het ooghe mocht wtsteken; Ducht oock[84]
[85] misschien om geltleeninge gevercht te worden, of hoopt op ruimer[85]
[86] miltheit des Coninx indien sijn zaken wat ruimer adem scheppen.
[87] Daer beneven heeft den Coninck om sijn ooren de clagende[87]
[88] gemeente van Spaegnien onverduldich, over de schaden ter zee[88]
[89] vande vrijbuiters geleden. Die alle te samen over een stemmen.[89]

[90] *Nulla salus bello. Pacem te poscimus omnes*.[90]
nbsp;

[91] Maer alsoo de verleden loose voorslagen den wech tot handelen[91]
[92] hadden opgedolven, overmits het mistrouwen, heeftmen ons met[92]
[93] aensienlijcke beloften van alle gevoechlijckheit, tot gehoor moeten[93]
[94] troonen. Ende 't is soo verre gebracht dat den Marquis veroorloft[94]
[95] is met sijn geselschap tot den vredehandel gelast inden Haege te[95]
[96] comen. Groot is het aenzien van dien dach geweest, op den welcken
[97] de twee opsichtichste veltheeren onzes tijdts, dese van volwassen,[97]
[98] die van schielijck toegenomen eere, corts te vooren strenge
[99] vijanden, onder de ooghen van een overvloedighe menichte van
[100] alle geslachten staten en ouderdoomen, elckander int gemoet[100]
[101] getooghen met eerbiedinge ontfangen hebben. Tzedert isser tot nu[101]
[102] toe, over 't jaer versleten met verscheiden vonden van wtstellingen.[102]
[103] Niet dat ick houde den vijandt onbesloten geweest te zijn om tot[103]
[104] verdrach te coomen; maer dat hij den vrijen aengang int midden[104]
[105] van onzen staet, bij ijder een ter wijle hem open staende heeft willen[105]
[106] waernemen; en wachten op het geluck van eenighe ontledinge der[106]
[107] landen die de vrede niet alle even driftich en zoecken. Dan, de
[108] wterste leden, daer den meesten arbeit op aencomt, hebbe 't[108]
[109] sproockjen van den ouden Menenius Agrippa beharticht, wel[109]
[110] versinnende dat zij selve geen wtteeringe ontgaen en conden indien[110]
[111] haer luijheit den buick van sijn voedsel versteken liet. Men dede[111]
[112] haer vertrecken wt den Haeghe, alwaer corts nae haer afscheit in
[113] een schuiflade onder Richardots tafel gevonden is den inhoudt van[113]
[114] haer last in Franchoijs geschreven. Twee stucken daer wt (van den[114]

[115] President Janin te domestiqueren, ende van 't punt van de[115]
[116] Souverainitait te clausuleren in voegen dat de H. Staten niet[116]
[117] gewaer werden mochten datmen retracteren wilde het gene alrede[117]
[118] was toegestaen) onder de gemeente verstroijt, hebben haere hooch[118]
[119] opgegeven oprechticheit grootelijx beschaemt. Haer hoopen op[119]
[120] scheuringe, verdweenen sijnde, is 't sleepen van de zaecke hen
[121] lijckewel de moeijte waert geweest, op hoope van ons soo met het[121]
[122] corte bestant te verleckeren, dat wij het lange, eer op naedelighe[122]
[123] voorwaerden ingaen, als ontberen souden. Mist hen dese hoop[123]
[124] oock, soo sie ick het, om de gemelde reden, nochtans daer voor aen[124]
[125] (hoe costelijck zij haer oock houden) dat zij niet schielijck weder
[126] zullen in oorloch treden, maer entlijck op een veeljarich bestant
[127] over een comen met den H^{n} Staten, soo verre die, haer tot cort be-[127]
[128] scheit willen parssen. Met sammelen, en scharp dingen cunnen zij[128]
[129] niet verbeuren hoewel 't hen lichter staet ijets voor den tijdt van een[129]
[130] bestant over te geven, als voor de eeuwicheit van een vrede. In
[131] gevalle dat het getroffen wort, sullen zij haer hier meê troosten;[131]
[132] dat sij middeler tijt haer schulden wat redden: onze incomen[132]
[133] verslappen mogen eerst door ontlastinge der geener die wt noot
[134] clagen, dan door dien elck sijn noodt al even hóóch sal voordragen,
[135] en voorts door oochluickinge tegens de geene, die andren d'
[136] ontlastinge vergunnende selfs belast gebleven sijn: Ons mistrouwen[136]
[137] wter tijdt raeken, slofheit aengroeijen; starkten onversien in[137]
[138] weerloosheit vervallen: ons ontoeffende soldaten haere forsheit[138]
[139] kneusen, en versuffen door 't gemack:

[140] *Otium reges prius et beatas perdidit urbes*.[140]

[141] daer sij altijt raet weten om eigen crijslie tegens den Turk of elders[141]
[142] beoorloocht, de landen, voor al op de grenzen grootelijx op den[142]
[143] smaeck van de ruste verslingeren: sijlieden onder de handt midden
[144] int landt, de Paepsche gezintheit toesoetelen, de ouwden stijven,[144]
[145] nieuwen winnen, jongen aenfocken; heimelijcke verstanden[145]
[146] aenheven, de bassenste wachters met becoorlijcke beloften in slaep[146]
[147] suijen, en alles, wat besmettelijck is, met giften vergiften: onze[147]
[148] neeringe glippen, de benautheit haperinge maken; of in voorspoet[148]
[149] den welvarensten deele t geluck int hooft loopen, sulx dat het door[149]
[150] dartelheit
nbsp;

[151] *Fortunaque dulci Ebria*[151]
nbsp;

[152] d'afgunste van d'ander verdiene; of d'een d'ander in sijn[152]

[153] vaerwater wezen, ende daer onslisselijcke twist wt rijsen: ende[153]
[154] henlieden door dese middelen de poorte geopent worden om ons[154]

[155] elders op gissende bij den hals te grijpen; of de verschillende leden,[155]
[156] luij tot de gemeene oorlooghe, moede van 't onderling crackeelen,[156]
[157] *civilibus discordiis fessa*, eerst onder een bepaelde gehoorsaemheit t'[157]
[158] ontfangen t'hans met dwingelandts juck t' overweldigen. God keer
[159] het. De H. Staeten, (dunckt mij) worden tot het bestant gebooghen
[160] soo door de H. middelaers gesanten van Vranckrijck ende
[161] Engelandt, als door kennisse van des oorloochs wonderlijcke[161]
[162] onzekerheit nae 't gevoelen selve van den grootsten hopman die[162]
[163] oijt was of wezen sal: *Multum cum in omnibus rebus tum in re militari*[163]
[164] *fortuna potest*. Staet oock te verhoopen dat wij onze achterlijckheit[164]
[165] inden gelde wat zullen verhaelen, alsoo de gemeente geen[165]
[166] onbenoegen behoort te crijgen aen de gewoonlijck<e>
[167] schattingen om wat voorraets te verzorgen tegens den wtganck van[167]
[168] 't bestant; daer zij onverduldiger geven zoude, indiense haer op een[168]
[169] eeuwige vrede mocht verlaten: dat des vijandts voorneemste[169]
[170] havenen gesloten blijvende, sijne neeringe onder blijven, de onze,
[171] door de vaijlicheit des zeevaerts dapper opgaen zal: dat d'ingesetene
[172] van des vijands ende van andre landen deur ons geduirigen
[173] voorspoet ende onbedwongen vrijheit voor minst en meesten[173]
[174] herwaerts gelockt onze gemeente grotelijx sullen vermenichvul-
[175] dighen, welvaert vermeerderen, ende slants incomen stijven: dat
[176] de oncosten den vijant, behoevende sich binnen en buiten te[176]
[177] verzekeren, (swackt hij niet aen) ten minsten crachteloos houden[177]
[178] sullen; en viellicht dat hem moeite berockent wiert van de Staten[178]
[179] der verheerder landen; dewelcke wie weet of niet dus lang op den[179]
[180] wtcoomst gewacht hebben, om, nae dat het ons verginck, te[180]
[181] dwingen of te wteren haer misnoegen van nergens gekent te[181]
[182] worden? dat den vijandt sijne landen oock tot de ruste verwent
[183] hebbende; om niet al te verbitteren, met meerder ommesien tot d'[183]
[184] oorlooghe keren zal: en of hem onse oneenicheit daer moet toe[184]
[185] gave, de gemeene vreese ons wel in tijts vereenigen tegens den[185]
[186] gebeten vijandt: (want beter soude een Prins, die wij geen arch[186]
[187] opdachten met onze haperingen, sijn voordeel doen) voornemelijck[187]
[188] oock dat sich de Spaegnard, elders getercht sijnde, min verbreken[188]
[189] sal van hantgemeen te worden; daer hem den last deser oorlooghen
[190] geleert heeft met gedwongen lijdzaemheit veel over thooft zien,
[191] waer af hij dan wel zoecken mocht sijnen moed te koelen. Ende[191]
[192] gelijck de quaede suchten nae de cranckste plaetse des lichaems[192]
[193] gewoon sijn haeren schoot te nemen, soo mocht het wel dat onze[193]
[194] seer wat aan 't helen rakende, sich ontsteltheit openbaerde aen[194]
[195] eenich ander lidt van Europe, waer door de schaedelijcke vloeden[195]
[196] van ons wierden afgewendt ende wij al heel genazen. Godt geve,

[197] dat haer hoope bedriechlijck ende d'onze zeker zij. Daer nae sullen[197]
[198] 't de H[n] Staten al veel cunnen schicken. De welcke, soo 't bestant[198]
[199] voortgaet, dat (naer ick vernemen can) voor tien of twaelf jaeren[199]
[200] soude sijn, ick achte, dat voor haer eerste sorge sullen behartigen de[200]
[201] eenicheit van den staet; de landen, sonderling de machtichste en[201]
[202] mistrouwenste t' samenvlechten door crachtige verbonden,
[203] hoochlijck te bëeedigen, dickwils en aensienlijck te vernieuwen, en[203]
[204] met vriendelijcke waerschappen in de gemoeden te versegelen; de[204]
[205] steden bewilligen tot beloften van haer verschillen te blijven aen de[205]
[206] hooge Overicheit, of aent goedt vinden van den meesten hoop,[206]
[207] ende d'overtredende, gemeender handt, swaerlijck te straffen; ende
[208] alle de aeneenclevende leden door verclaringe van onderlinge noot,[208]
[209] en nut, soo diep elckanderen inlijven, dat de naeden van 't
[210] samengegroeijde lichaem metter rijt verduisteren. Daer nae, d'[210]
[211] oorlooghe geensins wt den zinne setten in de ruste; d'oeffeninge
[212] van 't crijsvolck nergens laeten stilstaen; de vestingen van belange,
[213] starck, gemant, gewapent, en versien houden; schrickelijck[213]
[214] straffende de eersten die daer toe gelast haer plicht verzuimen of te[214]
[215] buiten gaen: binnenlants tot voordeel, tegens hinder, alle toevallen[215]
[216] gauw bewaken; ontdeckers van 's viandts listen en lagen, ende d'
[217] aenbrengers van de geene die het door geld of gunste met hem
[218] verstaen, in rijckdoom en eere verheffen; de betrapte nae[218]
[219] gelegenheit ijsselijck, voor al schandelijck, straffen; inde gesintheit[219]
[220] tegens de Paepschen aen arbeiden, met de selve middelen daer zij 't[220]
[221] meê soecken; wtgenomen de strengheit die ons inde wege soude[221]
[222] zijn, haeren ijver verhitten ende de andre gesintheden van onser[222]
[223] hulpe afschricken: de Incomen gaende houden, de tollen in[223]
[224] crachte; 't welck drachlijcker wezen sal, soomen met bequame
[225] wetten den overdaet te schande maeckt, sonderling in de dingen die
[226] wij van buiten crijgen, *quîs pecuniae nostrae ad externas vel hostiles*[226]
[227] *gentes transferuntur*. Eenige deelen sijn noch niet verwent tot[227]
[228] wanhoope toe van betren door de wetten; ende de bedorvenste[228]
[229] mochten te recht raken, door den goeden voorgang van Sijne
[230] Excellentie: die soo bescheidelijck d'aensienelijcke statelijckheit[230]
[231] sijnes hoofs met suinicheit weet te mengen: indien deselve haer[231]
[232] somwijlen versoeckende met sijn geschickte heerlijckheit haer[232]
[233] slordige onmaticheit al stilswijgend beschaemde: *obsequium in*[233]
[234] *principem, et aemulandi amor validior quam poena ex legibus et metus*.
[235] Dusdanige bekeeringe des volx soude niet alleen grote ruimte inde
[236] besondere huishoudingen, ende drachlijckheit in 't vervallen der[236]
[237] schattingen, maer noch al de wereld int gelove brengen, dat d'[237]
[238] ingesetene deser landen met de selve defticheit daer zij soo[238]

[239] langduirigen swaren oorloch mede hebben wtgestaen, oock sonder
[240] verwildering ende reuckeloose opgeblasenheit, het bestandt (ende
[241] vrede, ofse volchde) sullen dragen; den raedt ende crachten die haer[241]
[242] dus welgelucken Gode toeschrijvende, die merkelijck op haer zijde[242]
[243] is.

[244] *Ipse pater nobis animos viresque secundus*[244]

[245] *Sufficit:*
nbsp;

[246] ende dat haeren moed door voorspoedt niet meer rijsen en sal alsse
[247] door tegenspoet gesoncken is; maer zij zedelijck genieten het gene
[248] dat met soo veel arbeits, soo veel gevaers soo veel bloeds gewonnen
[249] is, en sorchvuldelijck bewaeren.
nbsp;

[250] *Amat victoria curas*.[250]
nbsp;

[251] Waer door niet alleen verr en heindgelegen volcken trachten souden[251]
[252] naer onze vriendschap en verbondt; maer oock herwaerts metter
[253] woone getrocken worden een groot getal van menschen die de
[254] verzekertheit ende voorspoet der landen te gemoet zouden zien,[254]
[255] en ijverich helpen inhaelen. Hierom is God wel hartelijck te bidden,[255]
[256] doch niet min om behoorlijcke lijdsaemheit indien onze besondere[256]
[257] wensche strijdt tegens 't algemeene besten dat hij volcomelijck[257]
[258] gaedeslaet. Met welck vertrouwen ons troostende wij op voorspoedt[258]
[259] hoopen, ende ons op tegenspoedt wapenen moogen, aldus:

260 *Vernuft des Werelds, die te weech brengt watter schiedt*,[260]
Dewijl 't al gaet soo 't hoort, laet ons verdrieten niet.

[262] Dat onze gemeensaemheit ende UE[s] versoeck ontschuldigen de[262]
[263] vermetelheit van mijn penne die soo onbedreven haer dus verre 't[263]
[264] zee gegeven heeft. Waer aen ick luttel twijffel slae ende Godt[264]
[265] biddende haer, ende mijn in haere jonste, te bewaeren, biede mij
[266] selven hartelijcken wt ten dienste, ende kusse ootmoedelijck de[266]
[267] handen
nbsp;

[268] Van UE.

[269] Toegedaenste Neve

[270] P C Hóóft.

Hooft heeft van een neef die in Parijs is een beschrijving gekregen van een hoffeest, gedateerd 20 februari 1609. Op zijn verzoek geeft Hooft zijn neef een meesterlijke uiteenzetting van zijn inzicht in de politieke, economische en psychologische overwegingen, die de sedert februari 1608 lopende onderhandelingen tussen de Republiek en Spanje over vrede of een bestand aan beide zijden bepalen of behoren te bepalen. Een vooruitziende blik kan men de schrijver niet ontzeggen. Blijkens *alhier* (r. 13) is de brief in Holland, waarschijnlijk in Amsterdam, geschreven.

Eindnoten:

1 deze neef was hoogstwaarschijnlijk Dr. Pieter Jansz. Hooft, 1575-1636, die de schrijver intellectueel na stond en 30 november 1606 tegelijk met hem te Leiden was ingeschreven, op hetzelfde adres wonende. De 5 jaar oudere Pieter Jansz. had toen al in Padua gestudeerd in de wis- en natuurkunde (vgl. *44* en *51* die dezelfde belangstelling in het wereldgebeuren tonen en dezelfde afscheidsformule hebben als deze). Ook het woord *gemeensaemheit* (r. 264) geeft steun. Er is ook geen enkele reden om in de neef die Badovere - ook alumnus van Padua - bereid is te ontvangen (*13* r. 21) en die verslag geeft van een hoffeest te Parijs, een nieuw personage te zien.
3 *tot:* te; J. Badovere, vgl. *3* e.v.
5 *dat rijck:* Frankrijk; *doorluchtighe staetelijckheit:* schitterende statie.
6 *als ... stellagie:* als op een toneel, dus aanschouwelijk.
8 *mommerien:* maskerades, vertoningen.
10 *alsoo:* omdat.
11 *besteck:* afmetingen.
12 *verstaen:* vernemen; *gezicht:* kijk op.
13 *vredehandel:* de sedert februari 1608 lopende onderhandelingen met Spanje; *gemeen:* algemeen gebruikelijk.
14 *propheteren van:* voorspellen; *vermallen aen:* als scherts besteden aan, verspillen.
15 *stulta* etc.*:* 't Is dwaze genaad' alsg'alóm immers zoveel barden ontmoet, papier te ontzien, dat straks toch verpulvert. Iuvenalis 1, 17-18.
17 *Wt ... laeten:* Uit vrees, uw verlangen onvervuld te laten blijven.
18 *voorreden:* woord vooraf; *de schemericheit ... staete:* mijn gebrekkig inzicht in staatszaken.
19 *de duistere ... Princen:* de ondoorgrondelijkheid van het beleid der vorsten.
20 *daer ... verbijsteren:* waarin (zelfs) de kenners het spoor bijster raken; UE (dat.); *willen:* zullen.
21 *ontdecke:* blootleg.
23 *Indiaensche:* Westindische, Amerikaanse; *haeren ... waeren:* hun weg vonden, dus: snel uitgegeven werden; *gemoeit:* lastig gevallen (oorlog).
26 *beroerten:* woelingen; *dus lichten:* zó helle.
27 *míshandelinge:* wangedrag.
28 *bedorvenheit:* verslaptheid; *quaede:* slechte.
29 *Het zij* enz.*:* deze lange zin heeft, als zo vaak bij Hooft, de vorm van een bijzin afhankelijk van de voorafgaande volzin.
30 *hol:* leeg.
32 *wtgeput* (gevonden heeft); *verdeelde:* verspreid liggende.
33 *bijna ... versekeren:* die met bijna eindeloze kosten beveiligd moesten worden; *naemhaftiger ... maeckten:* meer roem dan macht aanbrachten.
34 *verstanden:* verstandhoudingen (de inlichtingendienst).
35 *gesnoten:* afgezet (WNT *snuiten (I)* 2441 2); *jaergeldenaers:* lieden die (hier: voor spionage en geheime berichtgeving) een jaargeld ontvingen.
38 *hooftsommen:* kapitaal-'investeringen'.
39 *nevens ... wisselen:* naast de onkosten van de hofhouding.

40 *toegeven:* toestaan.
41 *verachteringen van de gemeene zake:* benadeling van het landsbelang.
42 *vorderen:* bevoordelen; *sijne ... besnoeijende:* door heimelijk de munten te besnoeien en daardoor te doen devalueren.
43 in Frankrijk, nl. als deelnemende aan de Hugenotenoorlogen; tegen Fr. en ons, nl. na de troonsbestijging van Hendrik IV (1594) die zich in 1596 met Engeland en de Nederlanden verbond.
45 *zijn vreesselijcke vloote:* de Armada (1588).
47 *soo slordigen vrede:* die van Vervins (1598); *slordig:* smadelijk (WNT *slordig* 1897 9).
48 *de zenue sijnes geldts:* de nervus rerum, waarschijnlijk is 'sijnes geldts' een genitief van identiteit: namelijk zijn geld.
49 *aengeslapt:* verslapt.
50 *tussen dartich ende veertich.:* nl. in aantal.
53 *de steden geplundert:* het plunderen van de steden (latin.); idem *de gelegenheden* enz. *verzuimt*.
56 *nijverheit:* inspanning.
57 *stedehouders:* landvoogden: Alva, Parma; *van:* door.
58 *haer onderwonden:* zich opgemaakt om.
59 *wtvoeren:* ten einde brengen.
60 *vernaemtheit:* roem.
64 *den overleden ... Coninck*, nl. Philips II (†1598) en III; *haer daeghen ... ontsichlijckheit:* hun regeringstijd te doen strekken tot zo groot nadeel voor hun krediet en prestige.
66 *meest over:* bijna in.
67 *vrielijk:* vrijelijk.
70 *Fracti* etc.: gefnuikt in krijg, van 't noodlot verstoten, 's Konings leidersspan, nu al zoveel jaren vergleden. Vergilius, *Aeneis* II, 13-14 met verandering van *Danaum* in *regis*.
72 *Aertshartooghen:* (hispanisme) Albertus en Isabella, op welke laatste de Zuidelijke Nederlanden in 1598 vererfd waren; *Spinola:* Spaans veldheer (1569-1630), die o.a. in 1604 Oostende veroverd had.
73 *Lerma:* gunsteling en minister van Philips III 1598-1618; *vroedt gemaeckt:* doen inzien.
74 *om:* naar; *dewelcke:* nl. de rust.
75 Justus Lipsius († 1606), geleerde en filosoof, politiek theoreticus, hoogl. Leiden 1579-1590, te Leuven sedert 1592 na tot het Katholicisme te zijn overgegaan.
77 *de gemeene zaeke van Spagnien:* de Spaanse belangen in het algemeen; *houtmen:* neemt men aan; *noch van besondere:* bovendien door persoonlijke.
78 *leit weinich aen:* is er weinig aan gelegen; *staet:* positie.
80 *siet niet:* ziet geen kans om; *achterstallicheit:* in de terugbetaling van door hem voorgeschoten soldij.
81 *crijghen:* oorlog voeren (dus het behalen van buit); *soeckter wt te scheiden:* probeert zich uit de oorlogvoering terug te trekken; *met soeten monde:* onder voorwendsel.
84 *ongewapendt:* niet militair.
het ooghe wtsteken: in de schaduw stellen.
85 *gevercht:* dringend verzocht.
87 *heeft om zijn ooren:* moet voortdurend aanhoren.
88 *onverduldich over:* niet langer geneigd te dulden.
89 *stemmen.:* stemmen:
90 *nulla* etc.: Nimmermeer heil in krijg! Om vreê zo vragen w'u allen. Vergilius, *Aeneis*, II (elf) 362.
91 *verleden:* voorafgegane; *loose:* niet gemeende; *handelen:* onderhandelen.
92 *opgedolven:* versperd; *overmits:* vanwege.
93 *gevoechlijkheit:* inschikkelijkheid; *gehoor:* het aanhoren, nl. van nieuwe voorstellen.
94 *den Marquis:* Spinola; *veroorloft is:* nl. door de Staten-generaal.
95 *gelast:* gemachtigd, nl. door Spanje en de Aartshertogen; *inden Haeghe te comen:* nl. in februari 1608.
97 *opsichtichste:* het meest in 't oog lopende (WNT *opzichtig* 1417); *dese:* nl. Maurits; *die:* nl. Spinola.
100 *staten:* standen.
101 *int gemoet getooghen:* te gemoet gegaan (zijnde); *met eerbiedinge ontfangen:* met eerbewijzen begroet.
102 *vonden van wtstellingen:* bedenksels van uitstel.

103 *houde:* het ervoor houd.
104 *aengang:* toegang (WNT *aangang* 136).
105 *ter wijle:* onder wijl.
106 *waernemen:* gebruiken; *ontledinge:* verdeeldheid.
108 *de wterste ... aencomt:* de grensgewesten, die de zwaarste last te dragen hebben.
109 de Romeinse patriciër Menenius Agrippa wist de plebeji, die uit protest tegen hun achterstelling Rome verlaten hadden, tot terugkeren te bewegen door hun de fabel te vertellen van de handen die niet langer wilden werken voor de maag, maar tengevolge daarvan ook zelf verschrompelden.
110 *versinnende:* bedenkende.
111 *versteken:* verstoken.
113 Richardot, president van de Geheime Raad, leider van de Spaanse delegatie.
114 *last:* instructie.
115 *van ... domestiqueren:* over het volgzaam maken van Jeannin (de Franse diplomaat die aan het hoofd stond van de door Hendrik IV gezonden delegatie ter bevordering van de vrede); *domestiqueren:* met een zoet lijntje meekrijgen.
116 *clausuleren:* omzwachtelen.
117 *retracteren:* herroepen.
118 *toegestaen:* toegegeven; *onder de gemeente verstroijt:* algemeen bekend gemaakt.
119 *beschaemt:* op beschamende wijze gelogenstraft.
121 *lijckewel:* niettemin.
122 het korte bestand zou voor 10 jaar zijn.
123 *Mist ... oock:* Vergissen zij zich ook in deze hoop.
124 *hoe ... houden:* wat voor lastige houding zij ook aannemen (*costelijck:* duur).
127 *soo verre:* althans indien; *haer:* hen, nl. de vijand.
128 *parssen:* dwingen; *sammelen:* treuzelen; *dingen:* afdingen.
129 *niet:* niets; *hoewel 't ... staet:* hoewel het voor hen gemakkelijker is.
131 *haer:* zich; van ‘sullen haer *hier meê* troosten’ hangen tien *dat*-bijzinnen af; men interpolere *mogen* of *mag*.
132 *redden:* regelen; *incomen:* staatsinkomsten; met *eerst door* begint een passus die met *gebleven zijn* r. 136 eindigt.
136 *vergunnende:* misgunnende; *mistrouwen:* tegen de vijand.
137 *wter tijdt raeken:* slijten; *onversien:* niet onderhouden.
138 *ons ... kneusen:* afbreuk kan doen aan de kracht van onze buiten oefening zijnde soldaten (latin.).
140 *Otium* etc.*:* Lediggang bracht vorsten weleer en rijke steden ten onder. Catullus, 51, 15-16, met weglating van *et* na *Otium*.
141 *daer:* terwijl; *raet weten om:* nl. ter beschikking te hebben.
142 *beoorloocht:* in de oorlog geweest zijnde.
144 *toesoetelen:* vriendelijk aanmoedigen; *ouwden, nieuwen, jongen:* nl. Paepschgezinden.
145 *verstanden aenheven:* verstandhoudingen beginnen.
146 *de bassenste wachters:* de meest waakse bewakers; *becoorlijcke:* verleidelijke.
147 *suijen:* sussen; *alles, wat besmettelijck is:* allen die omkoopbaar zijn.
148 *glippen (kan):* achteruitgaan kan; *haperingen maken:* krakeel veroorzaken.
149 *sulx dat het:* zo zeer, dat het (welvarendste deel); *(kan) loopen:* kan slaan.
151 *Fortunaque* etc.*:* in lieflijken voorspoed zatgevoerd (Horatius, *Carmina*, 1, 37, 11-12.)
152 *d'ander:* de andere delen.
153 *onslisselijcke:* onslechtbare.
154 *henlieden:* hun, nl. de vijanden.
155 *elders op gissende:* die aan iets anders denken.
156 *leden ... oorlooghe:* gewesten, weinig zin hebbend in de gemeenschappelijke oorlog.
157 *civilibus* etc.*:* door burgertweedracht afgemat. Tac. *ann.* 1, 7; *bepaelde:* (door voorwaarden) beperkte.
161 *kennisse:* besef.
162 *selve:* zelfs; *den grootsten hopman:* Caesar.
163 *Multum* etc.*:* Veel vermag de fortuin in alle zaken, maar in het bijzonder wel in militaire aangelegenheden. Caesar, *De bello Gallico*, 6, 30, 2.
164 *Staet oock te verhoopen:* Men mag danook hopen (hiervan hangen zeven bijzinnen met *dat* af.
165 *verhaelen:* inhalen; *alsoo ... schattingen:* daar het volk geen weerzin behoort te krijgen tegen (het doorbetalen van) de (in oorlogstijd) gewone belastingen.
167 *wtganck:* einde.

168 *daer ... zoude:* terwijl het daarentegen met meer tegenzin zou betalen.
169 *des vijandts ... blijvende:* daar de voornaamste havens van de vijand (nl. Antwerpen) geblokkeerd blijven.
173 *voor ... meesten:* voor kleinen en groten, dus voor alle standen.
176 *behoevende:* daar hij genoodzaakt is.
177 *swackt hij niet aen:* als hij al niet zwakker wordt.
178 *viellicht:* misschien.
179 *verheerd:* (door de vijand) onderworpen, dus de Z.Ned.; *dewelcke wie weet of niet* (Lat. constr.): en wie weet of deze niet.
180 *nae dat:* al naardat.
181 *of:* (slechts); *wteren:* uiten.
183 *al:* alles, allen; *verbitteren:* in 't harnas jagen; *ommesien:* argwanende omzichtigheid.
184 *of:* indien.
185 *gemeene:* gemeenschappelijke.
186 *een Prins ... opdachten:* een vorst van wie wij geen kwaad vermoedden. (WNT *opdenken* 420).
187 *haperingen:* onenigheden.
188 *sich ... verbreken sal van hantgemeen te worden:* ertoe besluiten om met ons in oorlog te geraken (Mnl. Wdb. *verbreken* 1545).
191 *waer af:* waarover, nl. over hetgeen hij ‘elders’ over zijn kant heeft moeten laten gaan; *moed:* verbolgenheid (WNT *moed* 915).
192 *suchten:* ziekten; *cranckste:* zwakste.
193 *haeren schoot nemen:* hun loop nemen (WNT *schoot* (*III*) 872 6).
194 *onze seer* enz.: terwijl onze kwaal enz.; *ontsteltheit:* ongesteldheid.
195 *schaedelijcke vloeden:* ziekteverwekkende vochten.
197 *Daer nae ... schicken:* Daarop (nl. dat onze hoop zeker zij) zullen de H. Staten het wel in belangrijke mate kunnen aansturen.
198 *De welcke ... sullen behartigen de eenicheit van den staet: de landen ... t'samenvlechten; de steden bewilligen ende de aeneenclevende leden ... inlijven. Daer nae d'oorlooghe ... setten; d'oeffeninge ... stilstaen; de vestingen ... houden; toevallen ... bewaken; ontdeckers ... ende d'aenbrengers ... verheffen; de betrapte ... straffen; arbeiden; de Incomen gaende, de tollen in crachte houden*.
199 *voortgaet:* doorgaat.
200 *voor:* als; *eenicheit:* eenheid.
201 *sonderling:* vooral.
203 *aensienlijck:* spectaculair.
204 *waerschappen:* feestelijke ontvangsten; *gemoeden:* gemoederen.
205 *bewilligen:* overhalen; *haer verschillen te blijven aen:* dat zij hun geschillen ter beslechting overlaten aan (WNT *blijven* 2843).
206 *de hooge Overicheit:* nl. de Staten; *den meesten hoop:* de meerderheid van stemmen, nl. als ze het niet hogerop zoeken.
208 *aeneenclevende:* verbonden, nl. in de Unie van Utrecht; *verclaringe:* het in 't licht stellen (tegenover ‘verduisteren’).
210 *verduisteren:* onzichtbaar worden; *Daer nae:* Vervolgens.
213 *versien:* voorzien; *schrickelijck:* afschrikwekkend.
214 *daer toe gelast:* daarmede belast, nl. met het onderhoud van de vestingen.
215 *tot ... bewaken:* scherp letten op alle gebeurtenissen die tot nut of last kunnen zijn.
218 *betrapte* (mv.)*:* hen die ‘het door geld of gunste met hem (de vijand) verstaen’; *nae gelegenheit:* naar gelang van omstandigheden.
219 *schandelijck:* onterend; *inde gesintheit:* wat het geloof betreft.
220 *daer zij 't mee soecken:* waarmee zij het proberen (nl. tegen de ketters.)
221 *wtgenomen:* uitgezonderd; *inde wege soude zijn:* onze reputatie zou schaden.
222 *haeren ijver:* het geloofsvuur van de Paepschen; *de andere gesintheden:* de Luthersen, de Doopsgezinden; *van ... afschricken:* ervan afkerig maken, ons te helpen.
223 *Incomen:* inkomsten.
226 *quîs* etc.*:* waardoor gelden, die van ons zijn, naar buitenlandse of zelfs vijandelijke volkeren zullen worden overgebracht. Tacitus, *Annales* 3, 53, 4 met verandering van *aut* in *vel*.
227 *deelen:* gewesten; *verwent ... wetten:* zo aan weelde gewend dat men eraan moet wanhopen ze door wetten te verbeteren.

228 *de bedorvenste ... Excellentie:* de meest bedorven gewesten zouden zich kunnen beteren door het goede voorbeeld van Z.E.
230 *bescheidelijck:* verstandig; *statelijckheit:* statie.
231 *deselve:* Maurits.
232 *versoeckende:* bezoekend; *geschickte heerlijckheit:* gepast vertoon.
233 *slordig:* verkwistend; *obsequium* etc.: een volgen van den vorst, en lust hem na te streven, effectiever dan bestraffing naar wetten en 't inboezemen van vrees. Tacitus, *Annales* 3, 55, 4.
236 *besondere:* particuliere.
237 *vervallen ... schattingen:* betalen der belastingen; *noch:* bovendien.
238 *defticheit:* degelijke ernst.
241 *ofse:* als die; *raedt:* wijsheid; *die haer dus welgelucken:* die zo'n gelukkig resultaat voor hen hebben gehad (WNT *gelukken* 1302).
242 *merkelijck:* blijkbaar.
244 *Ipse* etc.: God onze Vader wil zelfs ons bezieling en voorspoed van waap'nen schaffen. Vergilius, *Aeneis II*, 617-618, met verandering van *Danais* in *nobis*.
250 *Amat* etc.*:* De zege vraagt rustloos bemoeien. Catullus 62.16.
251 *heindgelegen:* dichtbij gelegen.
254 *verzekertheit:* het zekere bestaan; *te gemoet zien:* verwachten.
255 *inhaelen:* verwelkomen.
256 *behoorlijcke:* gepaste; *besondere:* persoonlijke.
257 *'t algemeene besten:* het hoogste belang van de wereld; *dat ... gadeslaet:* waarvoor hij nooit aflatend zorgdraagt.
258 *troostende:* sterkende.
260 *Vernuft* enz.: Wereldgeest, die alles veroorzaakt wat er gebeurt, laat niets ons verdrieten, omdat alles gaat zoals het moet. Hooft schreef deze spreuk ook aan het eind van zijn eerste 'rijmkladboek', vgl. LSt. I 81.
262 *gemeensaemheit:* vertrouwelijke vriendschap.
263 *'t zee* l. *t' zee:* in zee.
264 *Godt ... bewaeren:* God biddende u in zijn gunst en mij in de uwe te bewaren: veel voorkomende constructie in de slotformule.
266 de slotformule omvat ook heel dikwijls, als zinsdeel, de ondertekening (Mem. 8). In dit geval moet men of een ontsporing of het vergeten van een punt achter *handen* onderstellen.

16 *E. Vroome, voorsienige, seer bescheidene Heren, Burgem^{ren} der stede Muiden.*

*

[1] E. Vroome voorsienige seer bescheidene heeren,[1]

[2] Tzedert ons afscheit opgisteren, de zaecke van ons gesa-[2]
[3] mentlijck overwogen naerder innesiende, mitsgaeders d'om-[3]
[4] standicheden ende 't geene daer wt sal volgen, heeft mij hooch-
[5] nodich gedocht om alle onbenoegen van wederzijden in de
[6] Vroedschappen en Borgerije voor te coomen en om verschei-
[7] den andere redenen van gewichte, met rijper bescheiden-[7]
[8] heit en kennisse daerinne te handelen. Ende alsoo de[8]
[9] coomste van mijn H. Vaeder onzeker is tijdelijck te vallen[9]
[10] voor Sondach eerstcomende, ende ick in dezen niet en meine[10]
[11] te besluiten zonder bijstandt van zijnen raedt om beson-
[12] dere bedenckingen opt gemeene besten der stede Muiden,[12]
[13] soo is derhalven mijn vriendelijcke begeerte ende oock ern-[13]
[14] stelijck verzoeck, dat UE. de keur en bevestinge der be-[14]
[15] velhebberen over de schutterie gelieven sal wt te stellen
[16] ende op te houden tot op Sondach over acht daeghen wer-
[17] dende den achtentwintichsten dezer maendt. Ende alsoo
[18] bij deze wtstellinge niemandt en can wezen vercort, ver-[18]
[19] wacht ick dat UE^{n} mij hierinne zullen sijn te gevalle,[19]
[20] seindende bij brenger dezes mij eenich antwoort te rugge.[20]
[21] Hiermede
[22] E. vroome, voorsienige, seer bescheidene Heeren
[23] beveel ick UE^{n} aen Gode almachtich, die haer te samen
[24] mette goede burgerije genaedelijck bewachte[24]
nbsp;

[25] UE^{r} Toegedaenste

[26] PCHóóft.
nbsp;

[27] In Amsterdam.

[28] 18 Junio A^{o} 1609.

* Minuut. UBA II C II.773.
T. Het ‘opschrift’ staat onder de tekst. Dit is in deze tijd bij minuten dikwijls het geval. De commentaar duidt met ‘opschrift’ de vocatief aan waarmee de brief begint, en noemt Hooft's ‘opschrift’, ‘adres’.

In nr. *16* verzoekt Hooft, nog onervaren, de burgemeesters van Muiden, de verkiezing van burgerhoplieden, waarover hij met hen overlegd heeft, een week uit te stellen, omdat hij, na nadere overweging, nog het oordeel wil horen van zijn vader, die weldra van een reis zal terugkeren. Cornelis Pietersz. Hooft, 1547-1626, heeft 42 jaar in de raad van Amsterdam gezeten en was tussen 1588 en 1610 twaalf maal burgemeester.

Eindnoten:

1 *E.: Edele*, of het minder eerbiedige *Eersaeme*. De talrijke adjectieven, die in de aansprekende begroeting boven brieven in serie gebezigd werden kan men onderscheiden in eerbiedige en in minzame, waarbij de schrijver meer een klop op de schouder geeft dan een buiging maakt. Tot de eerbiedige reeks behoren:
Edele: had niets meer met adellijke geboorte te maken; *Erentfeste:* 'vast in de eer', meestal met *Edele* één formule vormend; *Vermoghene, Moghende:* machtige; *Wijse, Voorsienighe:* welberadene, tijdig voorzorgen nemende; *Bescheidene, Discrete:* oordeelkundige.
Tot de minzame reeks behoren:
Eersaeme: fatsoenlijke; *Vroome:* rechtschapene, karaktervaste; *Lieve:* waarde; *Gunstige:* goedgezinde.
Voorsienighe en *vroome* zijn vrijwel de enige, die weleens van serie wisselen. De nauwgezetheid waarmee Hooft deze kwaliteiten uitreikt, bewijst dat hij de gefossiliseerde termen nieuw leven wilde inblazen. Omstreeks 1623 houdt hij op met de volledige notering, althans in zijn kladboeken; in 1656 zouden de Staten-Generaal door een resolutie de titulatuur vereenvoudigen (vgl. inleiding blz. 14). Men lette op *145* en *194*, gericht aan de bestuurders van de plaatsen in Gooiland. Boven deze brieven staat *Eersaeme, wijse* (resp. *vroome*), *voorsienighe, zeer discrete Heeren en besonder gunstighe goede vrienden:* de *Heeren* zijn de burgers-burgemeesters van Naarden, de *vrienden* zijn de boeren-buurmeesters van de dorpen. De kwaliteit *gestreng* kent Hooft toe aan officieren en andere hoge ambtenaren, zoals Huygens. Iemand die gepromoveerd is krijgt *geleerd* of *hooggeleerd*. Vossius krijgt *hoogstgeleerd*.
2 *van:* door.
3 *naerder innesiende:* nader overwegende.
7 *bescheidenheit:* oordeel.
8 *kennisse:* kennis van zaken.
9 *tijdelijck:* tijdig.
10 *meine:* van plan ben.
12 *bedenckingen op:* overwegingen ter wille van.
13 *begeerte:* wens.
14 UE: Uwe Edelheden (dat.); *keur:* keuze; *bevestinge:* bevestiging.
18 *vercort:* geschaad.
19 *te gevalle sijn:* believen.
20 *brenger dezes:* (Hooft zendt de brief blijkbaar 'per expressen bode').
24 *bewachte:* behoede.

17 *Aen sijn Excellentie*

*

[1] Doorluchtichste, Hoochgebooren Vorst,

[2] Genaedichste Heere,

[3] De missive van uwe Princ^{e} Excel^{e} heb ick met alle reverentie ont-[3]
[4] fangen; ende naecomende sijn Princelijck bevel, tot Muiden op 't[4]
[5] casteel in goede verseeckering logis en tractement genomen den be-[5]
[6] teeckenden persoon. Van de welcke tzedert drie brieven, de eene
[7] houdende aen uwe Pr^{e} Exc^{e} ende de twee andere aen Sr Secondo[7]
[8] Lussi die hier ter stede taefel van leninge hout, door mij behandicht[8]
[9] sijn den toonder van uw Pr^{e} Exc^{es} schrijven. Met meninge van alsoo[9]
[10] te achtervolgen ter tijdt toe dat anders sal werden vereischt ten[10]
[11] dienste van uwe Princ^{e} Exc^{e} in wiens gratie ick mij van ganscher
[12] harten gebiede kussende seer ootmoedelijck sijn victorieuse handt,[12]
[13] van de welcke ick met onsterffelijcke danckbaerheit erkenne de
[14] genaede in de probatie mijnes persoons bij vorderinge tot mijn[14]
[15] officie ende de eere van dit sijn Princelijck gebodt mij bewesen
[16] Biddende Godt almachtich,

[17] Doorluchtichste Hoochgebooren Vorst, Genaedichste Heere
[18] uwe Pr. Exc^{e} in de volcomenheit van Eere, voorspoedt ende
[19] gelucksalighe regeringe altijdt te bewaeren. Geschreven in
[20] Amsterdam, deze eenentwintichsten Februario, XVI^{e}X.
nbsp;

[21] Van uwe Pr.Exc^{e} Eigenste ende[21]

[22] getrouwste dienaer

[23] P C Hóóft.

Hooft bericht aan de Prins dat diens bevel om iemand (misschien de in *20* genoemde geestelijke) in verzekerde bewaring te nemen, uitgevoerd is. Hij maakt van de gelegenheid, nl. de eerste maal dat hij na zijn benoeming aan de Prins schrijft, gebruik om voor die benoeming te bedanken.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II CA II. 693.

3 *Princ^{e}, Pr^{e}:* Princelijke: Maurits voerde sedert 1585 de titel Prins van Oranje, ofschoon die feitelijk pas in 1618, bij het overlijden van zijn oudere halfbroer Philips Willem, op hem verstierf. - Het oudere, doorgehaalde ontwerp van deze brief verschilt met *17* alleen hierin, dat Maurits tweemaal als *Prins* aangesproken wordt in plaats van als *Vorst:* had dat hiermee te maken? Het blijft in 't vervolg *Vorst*, ook na 1618. *Excel(l)^{e}, Exc^{e}:* daar Hooft weldra (de brief van 13 juli 1614) de afkorting *Exc^{ie}* gaat gebruiken, moet hier misschien aan de Franse vorm *Excellence* gedacht worden.
4 *sijn:* Hooft wijst met het pron. pers. *haer* terug naar *Excellence* maar gebruikt als possessivum hier nog *sijn*. Later (vgl. *137* van 6 febr. 1619) vervangt hij dit dikwijls door *haer*.
5 *logis en tractement:* kost en inwoning; *beteeckend:* aangewezen.
7 *houdende aen:* gericht aan (WNT *houden* 1164); Lussi, vgl. LSt. I 27, 57 r. 56, 58 r. 83.
8 *behandicht:* ter hand gesteld.
9 *toonder* enz.*:* blijkens *20* de Italiaanse kapitein Ciruspontonii; *Met meninge van:* Van zins zijnde om.
10 *achtervolgen:* voortgaan.
12 *gebiede:* aanbeveel.
14 *probatie:* goedkeuring. Zeer uitvoerig hierover P. Tuynman, *Bijdragen tot de P.C. Hooft-filologie* (diss. Amsterdam 1973) blz. 31-42 met de Aant. blz. 83-94. 'Probatie' is een bescheiden gekozen woord, want Maurits had Hooft gekozen uit een voordracht van drie. De anderen waren Frederik van Zuylen van Nyevelt, vgl. *61*, en Nicolaes van Brederode; *vordering:* aanstelling; *officie:* ambt.
21 *Eigenste:* in gehoorzaamheid zeer verbonden.

18 *Aen mijn Heere, Mijn Heere Daniel Heins Professor inde vermaerde Universiteit, tot Leiden.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Ick en ben geen schrijver: al heb ick somtijts ijet om de[2-4]
[3] geneuchte gedicht, dat tot mijn becommering onder de[3]
[4] gemeente geraeckt is. ick ken mijn onvolmaecktheit soo
[5] wel, dat ick haer noch bij vroomen jonst, noch bij spot-[5]
[6] ters vajlicheidt kan versekeren. Doch van onberispte schrif-[6]
[7] ten sal misschien UE[s] treffelijck Treurspel 't eerste we-
[8] sen. 'T is troostelijck voor de swacken dat selfs den lof
[9] der dapperen niet suiver is. Jae ick twijffel of den alder-[9]
[10] volmaecksten, door sijn schriften, oijt van billijcke Rech-[10]
[11] ters soo veel eeren bejegende, als wederwaerdicheits van[11]
[12] de nijt en d'onwetentheit, die soo geweldighen aenhang
[13] hebben. Over al dit, corts met herlesen van U E[s] Prins[13]
[14] van Oragnien, eenich vermaen van anderden druck gewaer[14]
[15] geworden, can ick mij niet houden van daer 't mijne toe[15]
[16] te seggen. Vindt U E geraeden mij onder sijne loovers
[17] openbaere plaets te geven, ick sal goedt sijn om d'ander[17]
[18] te doen wtsteken. Haest, dat de goede wil voor 't[18]
[19] werck genomen, mij den toegang van U E[s] vriendschap
[20] opene; dat ick over lange gewenscht hebbe: waer mij[20]
[21] 't Geluck niet inde weghe geweest. Maer heb ick jonste
[22] bij U E soo verclaert mij de gebreecken van mijn gedicht;
[23] of wijst mij de fraejicheden aen; om 't corste werck.[23]
[24] Wie weet? of ick wat leeren mochte? ick hoop wat tijdts[24]
[25] te hebben. Maer bidde om Latijnsch antwoordt dat ick[25]
[26] beter meen te verstaen als Duitsch weet te schrijven;
[27] indien ick waert ben ijet te verwerven van de waerde[27]
[28] handt, dewelcke ick eerbiedelijck kusse mij gebiedende van
[29] harten aen UE, die Godt genaedelijck besorge,
nbsp;

[30] U E[s] Toegedaene Dienstwillighe

[31] P C Hóóft.
nbsp;

* Minuut. UBA II C II.783.
T. verso blank met in het hoofd ‘Aen D Heins’, van Hooft's hand.

[32] In Amsterdam xix April. xvj^{c}x.

Na herlezing van Dan. Heinsius' treurspel *Auriacus, sive libertas saucia*, Lugd. Bat. 1602, biedt Hooft hem een lofdicht aan om aan een herdruk toe te voegen (LSt. 1 103). Hij hoopt dat hieruit een al lang door hem gewenste vriendschap met Heinsius moge voortkomen. Hij verzoekt kritiek op het gedicht en eindigt met de gebruikelijke bescheidenheidsformules.

Eindnoten:

2-4 Hooft had nog maar één gedicht met zijn naam gepubliceerd, nl. het lofdicht op *Het Licht der Zeevaert* (Amsterdam 1608) van zijn neef Willem Jansz. Blaeu (LSt. I 69); hij had ook enkele bijdragen geleverd aan openbare feesten en plechtigheden, maar hier bedoelt hij de lyrische verzen - er zijn er negen bekend - die in liedboekjes waren verschenen zonder zijn uitdrukkelijke medewerking, een gang van zaken die door de bescheidenheidshyperbool ‘tot mijn becommering’ wordt aangeduid.
3 *onder de gemeente geraeckt:* bekend geworden.
5 *vroomen:* ernstige mensen.
6 *onberispte:* ongekritiseerde.
9 *der dapperen:* voor de groten; *suiver:* onvermengd.
10 *door:* vanwege.
11 *soo veel:* evenveel; *wederwaerdicheit:* vijandigheid.
13 *Over al dit:* Om al deze redenen; *corts:* onlangs; *Prins van Oragnien:* sc. *Auriacus*.
14 *vermaen:* gewag; *anderden:* tweede.
15 *can ... houden:* kan ik mij er niet van weerhouden.
17 *openbaere ... geven:* nl. door het gedicht voor de *Auriacus* af te drukken; *goedt sijn om:* dienen om.
18 *Haest, dat:* Wellicht dat (WNT *haast* 1483 6); *dat de goede ... genomen:* het feit dat de goede wil in plaats van het (‘slechte’) werk aanvaard wordt.
20 *dat:* hetgeen; *over lange:* sedert lang: Hooft is tijdens zijn studie blijkbaar niet in nadere aanraking met Heinsius, die sedert 1598 hoogleraar te Leiden was, gekomen; *waer ... geweest:* ware de fortuin mij maar niet ongunstig geweest!
23 *om 't corste werck:* wat van de twee het kortst duurt.
24 *tijdts:* nl. van leven.
25 *Maer ... schrijven:* Heinsius had een Latijns stuk geschreven en Hooft had daar een Nederlands gedicht op gemaakt. Zijn vraag om een Latijnse brief is een onderdeel van het bescheidenheidskunstje waarmee hij het sloteffect van zijn brief, die toch al één bescheidenheidsbetoog is, tracht te bereiken, want als Heinsius in zijn taal schrijft is dat Hooft duidelijker dan als hij zelf in de zijne, het Nederlands, schrijft.
27 *waerde:* geëerde.

19 *A Monsieur Monsieur Hooft à Amstredam*

*

(*Hooft:* Ontfaen 1 Martio 1611.)

[1] Monsieur,

[2] Je ne pourroij asses vous remercier de la bonne affection que vous
[3] tesmoignés par vos lettres de porter à tout ce qui me concerne.
[4] J'espere que selon qu'il vous plaist de me proposer par la v^re^ du 23.
[5] Dec.^re^ vous aurés trouvé quelque aultre marchand à Amsterdam
[6] qui supplie à l' absence des deux que ie vous avoij nommés le faict
[7] d'apprendre des nouvelles de mon nepveu Badouere en Suede et de
[8] l'assister à s' en venir pardeca, à quoij ie vous supplie de vouloir tenir
[9] la main de tout vo^re^ pouvoir, et de m' advertir à v^re^ commodité de
[10] ce que vous ij aurès faict ou en esperés, et vous me ferès une faveur
[11] tressinguliere, La voije de bailler vos lettres à Mr Deodati qui est
[12] chez le Sr Calandrin, sera tressensee, Je n' aij point receu de vos
[13] lettres pendant que j'aij esté en Cleves et suis tresmarrij d'avoir[13]
[14] manqué à l' occasion de vous rendre le service que vous me
[15] commandies par icelles. Mr Bodius me mande qu' il n' ha pas assès
[16] de quoij vivre, et qu' il ne serviroist de rien si je vouloij faire arrest
[17] sur sa pension, tellement qu' il ne me baille aulcune esperance que
[18] sur un bon mariage, puisquil vous plaist m' honnorer aussi de v^re^
[19] faveur en ceste affaire, Je vous prie de vouloir disposer ledit Bodius
[20] à me destiner quelque portion de sadite pension par an, peut estre
[21] que M^r^ vander Meijlen m'ij favorisera aussi comme nous estant ami[21]
[22] commun. Et en cas que Bodius vint a se marier richement de
[23] vouloir tenir la main à ce qu'il me rèmbourse des premiers, des
[24] commodités qu' il aura recëuses par son mariage, Je me resiouijs
[25] infiniment de v^re^ charge honnorable et comme ie croij, utile, vous[25]
[26] ij souhaittant et en toutes choses parfaict contentement. Je vous
[27] escriraij plus amplement et de choses plus agréables. Je suis à iamais
[28] Monsieur,

[29] Vre tresaff^me^ et tres obligé ser.^r^

[30] J Badovere

[31] à Paris le 25. de Janv: 1611.

* Origineel. KA CLXXI a^e^ 32.
Hs. enkel vel, met ouwel gesloten. Naast de ouwel een lakafdruk, vertonende een manskop en profil (Hendrik IV?)

VERTALING

Ik zal u niet genoeg kunnen bedanken voor de goede genegenheid die u - uw brieven bewijzen het - toont voor alles wat mij betreft. Ik hoop dat u, volgens het voorstel dat u zo goed is mij te doen in de uwe van 23 december, een andere koopman in Amsterdam zult hebben gevonden die in de plaats kan komen van de twee die ik u genoemd had, ter zake van het inwinnen van berichten over mijn neef Badouere in Zweden en hem te helpen hierheen te komen, wat ik u dringend verzoek uit alle macht te willen bevorderen, en mij als het u schikt te laten weten wat u eraan gedaan hebt of hoopt te doen, en daarmee zult u mij een zeer bijzondere dienst bewijzen. Het zal heel verstandig zijn uw brieven ter hand te stellen aan de heer Deodati die bij de heer Calandrini is. Ik heb uw brieven niet gekregen terwijl ik in Kleef was en het spijt mij erg dat ik de gelegenheid heb gemist, u de dienst te bewijzen die u mij erin opdroeg. De heer Baudius schrijft mij dat hij niet genoeg heeft om van te leven, en dat het nergens toe zou dienen als ik beslag wilde laten leggen op zijn salaris, zodat hij mij generlei hoop geeft, tenzij hij een goed huwelijk doet - daar u zo goed bent mij ook in deze zaak met uw gunst te vereren, bid ik u deze Baudius ertoe te bewegen, mij jaarlijks enig deel van zijn genoemde salaris af te staan, misschien zal de Heer Van der Mijle mij hierbij ook helpen daar hij een vriend van ons beiden is. En ingeval Baudius een rijk huwelijk deed, ervoor te zorgen dat hij mij zo snel mogelijk terugbetaalt uit de goederen die hij door zijn huwelijk gekregen zal hebben. Ik ben uiterst verheugd over uw eervolle en naar ik onderstel voordelige betrekking, en wens u daarbij en in alle opzichten de bevrediging van uw wensen. Ik zal u uitvoeriger schrijven en over aangenamer zaken, en blijf voor altijd, enz.

Parijs 25 januari 1611.

De brieven van Badovere gaan zich steeds meer beperken tot zijn belangen.

Eindnoten:

13 Vgl. *3*, commentaar.

21 M^{r} vander Meijlen: Cornelis van der Mijle, vgl. *234*.

25 de benoeming tot drost enz., door B. in de eerste plaats als ‘utile’ beschouwd.

20 *Edelen, vromen*, [-] *nde discreten onsen* [-] *even besunderen Pieter Hooft, Drossard tot Muijden*.

*

(*Hooft:* Ontvangen IX April 1611.)

[1] Mauritz Prince van Oraengie Grave
[2] van Nassau, Moers &c Marquis vander Vere &c

[3] Edele vrome ende discrete lieve besundere.[3]

[4] Het is nu zeeckeren tijt geleden dat eenen zeeckeren
[5] Italiaen gen^{t} Cap^{n} Ciruspontonij
[6] tot Muijden heeft doen arresteren eenen
[7] geeste*l* persoon. denwe*l* tot noch toe
[8] aldaer gebleven is. Ende alsoo althans[8]
[9] gelegentheijt presenteert, Omme hem wedero^{e}[9]
[10] te rugge naer Italien te zeijnden,
[11] Soo is onse begeerte dat ghij deser thoonder[11]
[12] den voor*s* persoon laet volgen. Mits
[13] te vooren vande costen die hij aldaer gedaen
[14] heeft gecontenteert wesende. Ende
[15] hier mede

[16] Edele Vrome ende discrete lieve besundere,
[17] Zijt Gode bevolen. In sGravenhage den
[18] xxvij^{en} Martij 1611

[19] U goede vrundt

[20] Maurice de Nassau

R.K. geestelijken mochten hun officie in de Nederlanden niet bedienen, maar als ze dit niet in het openbaar deden werden ze met rust gelaten, zij het ook dat veel baljuwen zich voor deze oogluiking lieten betalen (Hooft niet, volgens Brandt). Er moet met de ongewenste vreemdeling die hier over de grens

* Kanselarijhand.
Handtekening autograaf. UBL Pap. 1 b.
Hs. dubbel blad. Zegel in ouwel. Enig tekstverlies door openscheuren.

5 J.C. Hooft

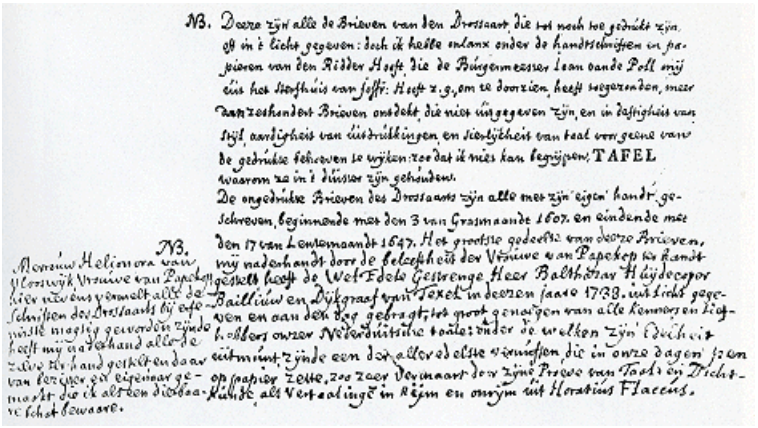

6 Werkpapier van G. van Papenbroek

gezet en naar huis gebracht wordt, nog iets anders aan de hand zijn, vooral als hij dezelfde is als de ‘persoon’ uit *17* die ruim een jaar geleden gevangen gezet is. Overigens werd het verblijfrecht van R.K.geestelijken pas geregeld bij plakkaat S.G. 27 maart 1612 (Gr. Placcaet-boeck (ed. 1706) 1 fol. 199-204).

Eindnoten:

3 Vgl. *16 besundere:* h. subst., nl. vriend: eig. vertaling van *speciael;* de betekenis was vervaagd, zodat Hooft de formule verandert in *bisondere goede vrunden;* deze adres- en aanspreekformule altijd van hoger- jegens lagergeplaatsten.
8 *althans:* nu.
9 *presenteert:* zich voordoet.
11 *deser thoonder:* toonder dezes; *den voorschreven persoon:* de bovengenoemde persoon; *laet volgen:* meestuurt.

21 *Ten huijse vanden erntfesten Heere mijn Heere den Burgmeester Hooft omme voorts te bestellen aenden Drossaert van Muijden Tot Amstelredam.*
bodeloon.

*
(*Hooft:* Ontfangen 8 Junio 1610 van D. Baudius wt Lejden.)

[1] Monsieur

[2] J'estois absent de ceste ville lors que vostre
[3] lettre feut escrite, aultrement ie n'eusse si long temps
[4] differé de donner responce. Pour le faict de Monsieur
[5] Badouere, ie confesse rondement d'avoir receu de luy de
[6] tresgrands et signalez benefices au moyen dequoy ie
[7] luy demeure fort obligé: mais pour le present il ne
[8] m'est aulcunement possible de luy donner aultre satisfaction
[9] que sur certains deniers, qui me sont assignez de la
[10] part d'un certain nommé Henry Stapel sur l'hostel
[11] de ville de Paris, comme i'en ay escrit par diverses
[12] fois au*d* sieur Badouere. Et ne serviroient aulcunes
[13] poursuittes par voye de Justice ou contrainctes a
[14] aultre fin qu' a la ruine de ma fortune sans aulcun
[15] advancement de la sienne, veu que chasque année il
[16] m'est force de defalquer de mes gaiges et traictements
[17] aultant que faire se peult pour refournir les frais
[18] et mises que i'ay encouru par la longue et penible
[19] maladie de ma defuncte femme, ioinct le mauvais
[20] mesnage de ceux a qui ie m'estois trop fié. Le proces
[21] du*d* Stapel est en estat d'estre iugé dans peu de
[22] mois par devant le grand conseil de La Haye, et
[23] ne tient qu' a cela que nous ne puissions toucher deniers,
[24] veu qu' il y a saisy et arresté es mains du receveur
[25] du grand party du sel la somme de seize mil cinq cents
[26] florins de rente annuelle depuis plus de quattre ans
[27] a la requeste du*d* Stapel; duquel la cause est tellement
[28] fondée en justice & equité, qu'il ne se peult faire qu'à
[29] la parfin il ne vienne au dessus de ses prétensions.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel blad, door openknippen beschadigd.
Dat. 1610 aangenomen i.v.m. *14*.

[30] mais les adverses parties s'aident de touts les traicts
[31] de subterfuges dont ils se peuvent adviser pour retarder
[32] la totale decision du proces. Je n'ay chose en plus grande
[33] recommandation que la poursuite de ceste affaire. A[33]
[34] tant ie salueray vos bonnes graces par mes humbles
[35] & affectionnees recommandations priant Dieu
[36] Monsieur qu'il vous maintienne en sa saincte et
[37] digne protection. De Leiden ce 7 jour de Juin 1611.
nbsp;

[38] Vostre humble serviteur

[39] D Baudius.

VERTALING

Mijn Heer,

Ik was uit de stad toen uw brief geschreven werd, anders had ik mijn antwoord niet zo lang uitgesteld. Wat de heer Badouere betreft, ik geef volkomen toe dat ik zeer grote en aanzienlijke weldaden van hem ontvangen heb, waarvoor ik hem zeer verplicht blijf, maar voor 't ogenblik is het mij volstrekt onmogelijk hem enige voldoening te geven, behalve t.a.v. zekere gelden die mij vanwege een zekere Henry Stapel op het stadhuis te Parijs zijn geassigneerd, zoals ik de heer Badouere herhaaldelijk geschreven heb. En geen enkele vervolging vanwege justitie of dwangmaatregelen zullen een ander gevolg hebben dan mijn fortuin te ruïneren, zonder enig voordeel voor het zijne. Want ieder jaar moet ik van mijn verdiensten zoveel als ik kan bestemmen voor de kosten en uitgaven waarin ik vervallen ben door de lange en slopende ziekte van mijn overleden vrouw, dit gevoegd bij het slechte beheer van lieden die ik teveel vertrouwd heb. Het proces van genoemde Stapel zal over enkele maanden zijn beslag krijgen voor de Hoge Raad in Den Haag, en daarvan hangt het maar af, of wij aan geld kunnen komen, omdat op verzoek van Stapel sedert meer dan 4 jaar 16500 gulden jaarlijkse rente bij de ontvanger van de zoutimpost in beslag genomen is; de zaak van Stapel is dermate gefundeerd op rechtvaardigheid en billijkheid, dat het onmogelijk is dat zijn aanspraken tenslotte niet erkend worden. Maar de tegenpartij bedient zich van alle mogelijke uitvluchten die ze kan bedenken om de afdoening van het proces te vertragen. Niets vind ik belangrijker dan de voortgang van deze zaak. Inmiddels beveel ik mij nederig en met genegenheid aan in uw goede gunst, God biddende,

Mijn Heer, dat hij u in zijn heilige en verheven bescherming houde.
Leiden 7 juni 1611, lees 1610.

Dominicus Baudius, 1561-1613, studeerde theologie o.a. te Genève onder Beza, maar promoveerde in de rechten te Leiden. Werd advocaat te Parijs, in 1603 buitengewoon hoogleraar in de welsprekendheid te Leiden, in 1608 ook in de rechten. Neolatijns dichter van betekenis, maar nog meer bekend door zijn in meesterlijk Latijns proza geschreven brieven aan vele belangrijke tijdgenoten, vooral geleerden (10de druk 1662). Hij had door zijn losse levenswijze veel geld nodig en leende en bedelde levenslang. Hooft wist door zijn studie in Leiden dat Badovere hem voor een verloren zaak inzette. Vgl. zijn rijmbrief LSt. I 56 vs. 62. Het huwelijk dat Baudius in september 1612 te Leiden sloot was niet het gehoopte rijke, althans 22 augustus 1613 bleef de weduwe in zorgen achter.

Eindnoten:

33 het bedoelde proces, in deze brief een dooddoener van dezelfde rang als het rijke huwelijk, had inderdaad plaats en wel voor het Hof van Holland van 1610 tot 1613 tussen Hendrik Stapel van Stadhagen († 1613) en Joachim van Mierop, volgens de stukken ontvanger-generaal van Holland.

22 *Aen sijn Excellentie*

*

[1] Doorluchtichste hoochgebooren Vorst

[2] Genaedichste Heere,

[3] Onlanx is mij behandicht de apostille van Uwe Princ^{e} Exc^{e} op de[3]
[4] requeste van Hendrick Gijsbertsz van Hujsen, waer bij mij wien
[5] Uwe Pr.Exc^{e} gelieft heeft het Baljuwschap van Goijlant toe te
[6] vertrouwen, geinjungeert wort te geven advjs vande sake daer inne[6]
[7] geroert. Noopende 't leven des suppliants, en heb ick noijt connen[7]
[8] vernemen dat het selve met eenigerleij ongeregeltheit geinsignieert[8]
[9] zij geweest voor desen doodslach, bij hem geperpetreert aen den[9]
[10] persoon van Jan Evertsz tot Blaricom. Welck fajct in aller manieren[10]
[11] is gepasseert als bij de requeste beleden, of verclaert wort bij[11]
[12] de informatien door den schout van Naerden daer op genomen;
[13] welcker copie den req^{te} aengehecht authentiq is. Hoe sich den
[14] suppliant zedert heeft gedraeghen en is tot mijner kennisse niet
[15] gecomen overmits sijn afwesen: geduirende 't welcke, hij bij den
[16] gerechte van Naerden, naer gewoonlijcke citatien, wt het[16]
[17] Castelainschap van Mujden ende Baljuwschap van Goijlandt
[18] gebannen is, ende gecondemneert in een boete van hondert
[19] guldens, mitsgaeders d'oncosten vanden processe. Maer en is van
[20] desen met allen niet betaelt, alsoo de gecondemneerde noch[20]
[21] ongehuwt wesende geen goedt en heeft: Zijnde oock sijne ouderen
[22] voor zeer gering van middelen gehouden; Voorts Mennonijts[22]
[23] gesint, ende hen eerlijck generende. Dit is alle 't geene waer ick sie[23]
[24] dat ick in dezen soude connen dienen Uwe Pr Exc^{e} in wiens gratie
[25] ick mij wt alle vermoghen gebiede, met wensche van eenmael
[26] goedt genoech te moghen werden om dadelijck te bewijsen[26]
[27] d'erkentenisse vande weldaet die mij gecomen is van sijne Princ^{e}[27]
[28] ende vorderende handt, de welcke ick met hoogher reverentie[28]
[29] kussende God bidde,

[30] Doorluchtichste Hoochgebooren Vorst, Genaedichste Heere
[31] de genereuse desseigns van Uwe Princ^{e} Exc^{e} meer en meer te[31]
[32] segenen ende met de selve dit geluckighe Vaderlant altijdt in[32]
[33] voorspoedt te bewaeren. Geschreven op den Huise te Mujden,

[34] desen vj^{en} Augusto, 1611.

* Minuut UBA II C II. 685.

[35] Van Uwe Princ^{e} Exc^{e}

[36] Ootmoedighste en getrouste Dienaer

[37] P C Hóóft.

Hendrick Gijsbertsz. van Huizen, die door schepenen van Naarden verbannen is wegens doodslag, heeft bij Prins Maurits een rekest om gratie ingediend, dat deze aan Hooft doorzendt om advies, Hooft geeft de vereiste inlichtingen. Aan het slot dankt hij (weer) voor zijn benoeming.

Eindnoten:

3 *apostille:* beschikking, in de marge van een ingediend stuk geschreven.
6 *geinjungeert:* bevolen.
7 *geroert:* aangeroerd, behandeld.
8 *geinsignieert:* gekenmerkt.
9 *geperpetreert:* bedreven.
10 *in aller manieren:* in ieder opzicht.
11 *beleden* (wort).
16 *naer ... citatien:* na de gewone dagvaardingen.
20 *met allen niet:* in 't geheel niets.
22 *gehouden voor:* beschouwd als.
23 *hen ... generende:* eerlijk hun brood verdienende.
26 *goedt ... werden:* in staat te mogen geraken; *dadelijck:* met daden.
27 *weldaet:* gunst, nl. zijn benoeming tot drost van Muiden enz.
28 *vorderende:* begunstigende; *de welcke ... bidde:* en terwijl ik deze met diepe eerbied kus, bid ik God.
31 *genereuse desseigns:* heldhaftige plannen.
32 *de selve:* nl. Uwe Pr^{e} Exc^{e}.

23 *Opschrift*[*]
Eersaeme voirsienighe zeer discrete welgunstighe goede vrienden den Buirmeesteren schouten ende regeerders der dorpen van Goeijlandt.

*

[1] Eersaeme voirsienighe zeer discrete welgunstighe goede vrienden,[1]

[2] Onlanx is aen mij swaerlijck geclaecht geworden hoe dat eenighe
[3] particuliere Buiren vande dorpen op Goeijlandt haer vervorderen[3]
[4] turf te delven ende te voeren wt sekere veenen aende welcke zij[4]
[5] geen gemeenschap noch eigendom en hebben, maer die anderen,[5]
[6] ende specialijck den convente van Audwijck tot Wtrecht[6]
[7] toebehooren. Twelck voorwaer een sake is die soo verre ziet, als[7]
[8] wesende eene der archste soorten van dieverie, dat ick, sonder de
[9] Justitie des Graeflijckhejts van Hollandt, ende mij selven groote
[10] oneere te doen, niet en sal connen ledich staen van criminelijck ende[10]
[11] bij apprehensie te procederen tegens de geene die op sulx sullen[11]
[12] werden bevonden om deselve te doen straffen aen lijf ende goedt.
[13] Zullen derhalven de schouten vande respective dorpen van Goeij-
[14] landt haer ernstelijck houden gelast ende bevolen gelijck ick[14]
[15] haer wel wtdruckelijck laste ende bevele bij desen, van nu voort-[15]
[16] aen scharpe toesicht te nemen op dese sake ende mij te kennen te
[17] geven ofte te doen geven welcke personen haer onderwinden zullen
[18] eenighe turf het zij luttel of veel te graeven ter plaetse daer
[19] zij niet tot het selve gerechticht en sijn; verbiedende den voor-
[20] seiden schouten eenichsins in desen versuimelijck te wesen, ende
[21] d'alderminste oochluickinge of dissimulatie te gebruicken op[21]
[22] peine van datelijcke privatie van haer officie. Alle 't welcke ick[22]
[23] Ul wt goeder hartelijcker gunste wel hebbe willen te kennen geven,[23]
[24] ten einde ghij uwe respective buirluiden elck de sijne in tijdts
[25] moocht waerschouwen dat zij haer wachten van soodanighen
[26] misdaet te begaen, die haer met vrouw en kinderen in d'wterste
[27] schande en bederf soude brengen: het welck mij leedt waere, ende[27]
[28] verhoede het God almachtich, wien ick

[30] Eersaeme voirsienighe zeer discrete wel gunstighe goede vrienden,

* Het woord *opschrift*, hier en in volgende brieven, is van Hooft's hand.

* Minuut. UBA II C II. 681.
Vgl. blz. 58 e.v.

[31] Ul, naer hartelijcke groetenisse met wensching alles goedts, bevolen
[32] laet. Vanden Hujse te Muiden.

[33] Ul

[34] Ganschgunstighe goede vriendt

[35] P C Hóóft.

[36] Martio. 1612.

Van grote delen van het Gooi had de bevolking het gebruiksrecht, maar niet de eigendom van de grond. Aldus was beslist door de Groote Raad te Mechelen bij vonnis van 19 november 1474. Dit alleen is al voldoende om turfsteken tot een twistpunt te maken: de bevolking mag wel schapen weiden, biezen en riet snijden; plaggen steken voor bemesting is geoorloofd, turfsteken tenzij voor eigen gebruik is streng verboden. De grenzen tussen gebieden waarop iets wel of niet mocht, waren bovendien grillig en slecht aangegeven. Bovendien lagen er stukken grond van buiten Holland gevestigde eigenaren, b.v. het klooster Audwijck (oudtijds altijd zo geschreven) bij Utrecht, in Gooiland. De hele Middeleeuwen door hadden de Gooilanders de scheigreppels welbewust veronachtzaamd; toezicht was er niet. 19 november 1595 was er bijvoorbeeld een verklaring van schout en schepenen van Oostveen afgekomen, dat de Gooilanders wel een morgen veen hadden afgegraven over de raaischeiding heen. Ook Hooft kon als rechtsvorderaar hierin weinig of geen verbetering brengen, want alles wat hij stelde moest hij bewijzen.

Turfdelven werd ‘eene der archste dieveriën’ geacht in een land dat geen andere brandstof dan turf en hout bezat. Gooiland grensde aan uitgestrekte venen, maar die in het Westen lagen in Holland en die ten Zuiden in 't Sticht. De vraag, vooral uit de grote steden, was enorm, maar de uitvoer uit Gooiland verboden. De Utrechtse venen zijn na uitbaggering gevuld en gedraineerd, de Hollandse zijn in enkele eeuwen door delving in de Loosdrechtse, Kortenhoefse enz. plassen veranderd.

Eindnoten:

1 *welgunstighe:* goed gezinde; *goede vriendt:* welwillende term jegens lageren in rang.
3 *buiren:* inwoners.
4 *te delven ... wt:* te graven en weg te halen uit.
5 *gemeenschap:* aandeel als inwoner, zoals b.v. in de meent.
6 *den convente van Audwijck tot Wtrecht:* vgl. *28, 30, 35*.
7 *soo verre ziet:* zulke ernstige consequenties heeft; *eene ... soorten:* een van de ernstigste soorten.
10 *niet ... staen van:* niet zal kunnen nalaten; *criminelijck:* als rechtsvorderaar in een criminele en niet als eiser in een civiele zaak.
11 *bij apprehensie te procederen:* door arrestatie op te treden; *op sulx bevonden:* hierop betrapt.
14 *haer houden:* zich beschouwen als.
15 *wel wtdruckelijck:* zeer nadrukkelijk; *van nu voortaen:* in het vervolg.
21 *dissimulatie:* ontveinzing; *gebruicken:* te werk gaan met.
22 *privatie van haar officie:* ontzetting uit hun ambt.

23 *Ul:* Uwe(r) liefde(n): beleefde aanspreekvorm tegenover lageren in rang of tegenover vertrouwden.
27 *bederf:* verderf, ondergang.

24 *Opschrift*
Edele Moghende Heeren Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden vande Staten van Hollandt.

*

[1] Edele Moghende Heeren,

[2] Volgens den last bij Uwer Ed.Mogh. missive vanden vj[en] deses
[3] op gisteren ontfangen heb ick den voorleden nacht van Naerden
[4] op desen Hujse in versekering gebracht den persoon van Heinrick
[5] Claesz. pachter van verscheiden 's gemenelands middelen: ende
[6] sal alsoo wijder ordre in desen verwachten van Uwe Ed.Mogh. aen-[6]
[7] de welcke ick mij op 't ootmoedichste ende wt alle mijn vermoghen
[8] gebiede, God biddende

[9] Edele Moghende Heeren, om sijnen oppersten seghen over de
[10] gelucksalighe regeringe van Uwe Ed.Mogh. Geschreven op den
[11] Hujse te Mujden den ix[en] Aprilis *a* 1612.
nbsp;

[12] Uwer Ed.Mogh.

[13] Onderdaenste dienaer

[14] P C Hóóft.

Tot de voornaamste belastingen behoorden de ‘gemeene middelen’, ‘gemeenelandsmiddelen’ of ‘imposten’. Dit waren heffingen bij de verkoop van de meeste dagelijkse levensbehoeften (zout, zeep, hoornbeesten, lakens, bier, wijn, gedestilleerd, gemaal d.z. granen en bonen, bestiaal (slacht), bezaaide landerijen, het gebruik van de waag; in 't geheel zijn er 33 artikelen tijdens de Republiek met accijns belast geweest). De regering van het gewest verpachtte deze middelen en die verpachting had in het openbaar plaats onder toezicht van regerings-commissarissen. Daarbij dringt zich het verschijnsel in dat in de tegenwoordige tijd bestaat bij veilingen en openbare aanbestedingen: de gegadigden maken afspraken om laag te bieden (in het eerste geval) of niet te laag in te schrijven (in het tweede). Dergelijke afspraken strekken tot nadeel van de verkoper of verpachter, in casu het land. Daarom was het z.g. composeren (vgl. *31*) bij belastingverpachting verboden. Toch werd er stellig wel de hand mee gelicht, want anders zijn de ‘excessen’, die in 1612 te Naarden bij deze gelegenheid

* Minuut. UBA II C II. 683.

voorvallen, moeilijk verklaarbaar; de aspirant-pachter schijnt verrast te zijn geweest door stiptheid die hij niet gewend was. Er waren verrassingen mogelijk doordat er in dit opzicht nog geen oude traditie bestond: de imposten waren sedert 1583 geleidelijk ingevoerd en niet in alle gewesten even hoog. De zaak Heinrick Claes-Adriaensz. illustreert deze toestand op drastische wijze, vgl. *25* e.v. passim tot *47, 142* en *487* e.v. Zie Dr. A.C.J. de Vrankrijker, *Geschiedenis van de belastingen* (Fibula 10) Bussum 1969.

Eindnoten:

6 *wijder ordre:* nadere instructie.

25 *Opschrift*
Edele Moghende Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt.

*

[1] Edele Moghende Heeren,

[2] Naedat ick desen morghen aen Uw Ed:Mogh. schrijven hadde af-
[3] gesonden om haer te adverteren als dat ick Hendrick Claesz. die[3]
[4] zekere excessen tegens de H.H. Commisarisen op de laeste ver-[4]
[5] pachtinge tot Naerden heeft gecommitteert alhier den voorleden
[6] nacht in versekering hebbe gestelt volgens 't bevel van Uwe Ed.
[7] Mogh. zoo zijn sekere gedeputeerde van Burgermeesteren van[7]
[8] Naerden mij comen versoecken dat ick Uwe Ed.Mogh. in alle
[9] reverentie soude willen voordraeghen dat haer gelieven soude daer[9]
[10] mede gedient te wesen dat des gevangens sake binnen haere stede[10]
[11] mocht werden berecht, om te contenteren haerlieder Borgerje
[12] dewelcke contendeert wt haere privilegien 't selve alsoo te[12]
[13] behooren. Waer op ick verwachten sal d'intentie van Uw Ed.[13]
[14] Mogh. aende selve

[15] Ed. Mogh. Heeren, mij met alle eerbiedicheit van ganscher harten[15]
[16] offererende met aenroepinge van Godes genaede tot voorspoedt
[17] ende gelucksalicheit van haere wijse regeringe. Vanden Hujse te
[18] Mujden. ix[en] Aprilis. 1612.
nbsp;

[19] Uwer Ed.Mogh.

[20] Onderdaenste Dienaer

[21] P C Hóóft.

Later op de dag (vgl. *24*) hebben burgemeesters van Naarden Hooft laten verzoeken, Gecommitteerde Raden voor te stellen, de arrestant (die zich bij de verpachting der accijnzen tegenover de commissarissen van Gec. Raden ‘zekere excessen’ heeft veroorloofd) voor de Naarder vierschaar te laten terechtstaan, daar dit volgens Naarden's privileges zo behoort. Hooft vraagt instructies.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II. 684.

3 *als dat:* dat (WNT *als* 262 VII).
4 *zekere excessen heeft gecommitteert:* zich te buiten gegaan is.
7 *gedeputeerde:* afgezanten (Mem. 4).
9 *voordraeghen:* voorstellen.
10 *gedient te wesen:* voor lief te nemen (WNT *dienen* 2532 8).
12 *contendeert* (+ acc.c.inf.)*:* als gerechtelijk gefundeerd staande houdt.
13 *verwachten:* afwachten.
15 *offererende:* aanbevelende.

26 *Eerentfeste hoochachtbaere wijse zeer voorsienighe Heeren, Mijne Heeren de borgermeesteren ende regeerders der Stadt Amsterdam*.

*

[1] Eerentfeste hoochachtbaere wijse zeer voorsienighe Heeren

[2] Nae dat ick door last vande Ed.Mogh. Heeren gecommitteerde
[3] raeden van de HH Staeten van Hollant eenen sekeren burger van
[4] Naerden op desen Huise in versekering hadde gebracht hebben
[5] Burgemeesteren der selver stede mij verthoondt sekere poincten
[6] geextraheert wt haerlieder Privilegieboeck, bij de welcke zijlieden[6]
[7] achten staende gehouden te connen worden datmen niemant om
[8] delicte binnen haere stede gecommitteert buiten de selve behoort[8]
[9] gevangen te stellen. Ende naedien de voorseide poincten hunlujden
[10] ende der stadt Amsterdam gesaementlijck gegunt zijn, bij eenen[10]
[11] brieve, soo is haerlieder meeninge te imploreren de assistentie van[11]
[12] Uwe EE. in een gemeene sake, aen de welcke ick (op haerlieder[12]
[13] ernstich begeren) UEE in alle reverentie versoecke dat haer gelieve
[14] de goede handt te houden ten gerechtighen fijne. Ende gebiede mij Hiermede[14]
[15] Eerentfeste hoochachtbaere, wijse, zeer voorsienighe Heeren wt
[16] alle vermoghen aen Uwe EE God biddende haere gelucksaelighe
[17] regeeringe opt hoochste te seghenen. Geschreven op den Hujse te
[18] Mujden den xij*en* Aprilis *a* 1612.
nbsp;

[20] Uwer EE[n] Dienstwillighe onder-[20]

[21] daen en Burger

[22] P C Hóóft.

Hooft bericht aan burgemeesters van Amsterdam, dat de burgemeesters van Naarden hem een uittreksel uit het privilegeboek van die stad getoond hebben, waaruit volgens hen blijkt dat niemand wegens een in de stad begaan delict elders gevangen gezet mag worden. Daar dit privilege aan Amsterdam en Naarden tegelijk en gezamenlijk gegeven is, willen de Naarder burgemeesters die van Amsterdam om steun vragen. Op hun verzoek leidt Hooft deze stap bij de Amsterdamse burgemeesters in.

* Minuut. UBA II C II. 691.

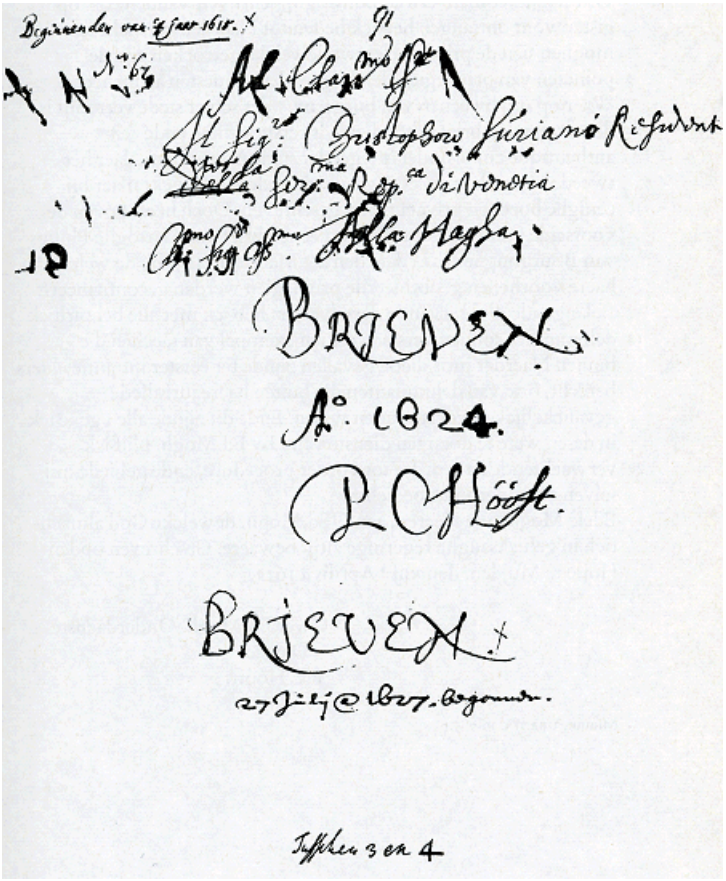

Eindnoten:

6 *geextraheert wt:* ontleend aan.
8 *gecommitteert:* gepleegd.
10 *gegunt:* geschonken; *eene* (telw.); *brieve:* oorkonde.
11 *imploreren:* inroepen.
12 *aen de welcke ... fijne:* welke (steun) ik U eerbiedig verzoek wel te willen verlenen en blijven verlenen (opdat deze) tot het rechtvaardige doel (moge leiden).
14 *fijne:* doel (WNT *fijn (I)* 4458 1).
20 Onderdaen (met plichten) en burger (met rechten).

27 *Opschrift*
Edele Moghende Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden vande Heeren Staeten van Hollandt.

*

[1] Edele Moghende Heeren,

[2] Om nae te comen Uwer Ed.Mogh. schrijven vanden xj[en] op
[3] gisteravont ontfangen heb ick heden tot Naerden versocht te
[4] moghen sien de principaelen wt dewelcke getrocken zijn de[4]
[5] poincten van privilegien den bijgaenden requesten aengehecht.
[6] Waer op mij bij eenen van burgerm[ren] der selver stede vertoont is
[7] den originelen brief inhoudende 't eerste artikel, ende een
[8] authentique copie onder 't segel der stadt Amsterdam, daer het
[9] tweede in verclaert staet. Van alle de andere en blijckt maer bij[9]
[10] eenighe boecken privata manu geschreven. Doch heeft boven de[10]
[11] voorseide poincten geproduceert eenen brief van Hartoghe Philips[11]
[12] van Bourgougne etc in date den 2[en] Maerte *a* 1425, bij de welcke
[13] haere voorhenen geobtineerde privilegien werden geconfirmeert.[13]
[14] Belangende d'observantie derselver, en heb ick met alle behoirlijck[14]
[15] debvoir niet connen verstaen eenich exempel van saecken die[15]
[16] binnen Naerder juris dictie gevallen zijnde ter eerster instantie elders
[17] berecht, ofte van delinquanten die bujten haere jurisdictie[17]
[18] gevanckelijck gevoert souden wesen. Ende dit zijnde alle t gene ick
[19] in desen wete te doen ten dienste van Uw Ed.Mogh. blijf ick
[20] verwachtende haer ordre tot vorder procedure, ende gebiede mij[20]
[21] selven opt alderoodmoedichste

[22] Edele Moghende Heeren, aen UEd.Mogh. dewelcke God almach-
[23] tich in gelucksalighe regeringe altijt bewaere. Geschreven opden
[24] Hujse te Mujden, den xiij[*en*] Aprilis *a* 1612.
nbsp;

[25] Uwer Ed.Mogh. Onderdaenste

[26] Dienaer

[27] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 705.

Naarden heeft inmiddels ook rechtstreeks bij Gecommitteerde Raden gerekwestreerd in zake het in *25* en *26* ter sprake gebrachte ius de non evocando. Gecommitteerde Raden dragen Hooft op, zich van de authenticiteit der in afschrift aan hen overgelegde oorkonden te vergewissen. Hij brengt een voor Naarden gunstig verslag uit van zijn onderzoek en voegt daaraan toe, dat hem geen enkel geval bekend is, waarin in strijd met dit privilege zou zijn gehandeld. Vgl. *109*.

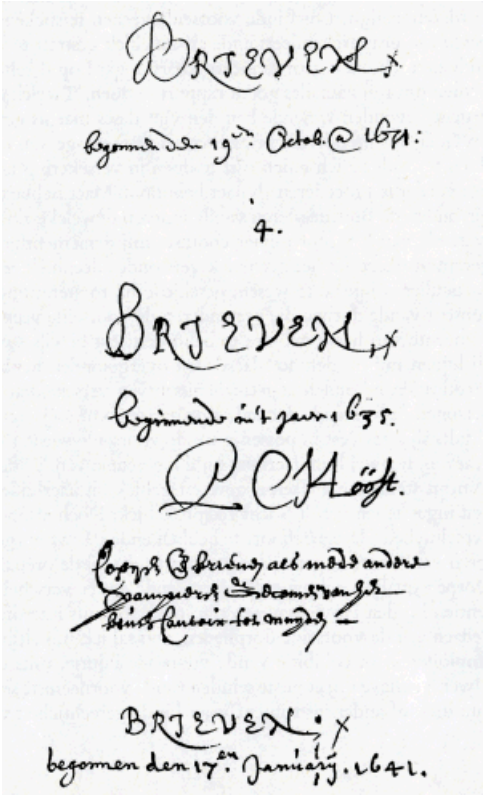

Eindnoten:

4 *principaelen:* originelen.
9 *en blijckt maer bij:* blijkt slechts uit.
10 *heeft:* nl. de burgemeester.
11 *geproduceert:* overgelegd.
13 *geobtineerde:* verkregen; *geconfirmeert:* bevestigd (hier staat dus niet expressis verbis dat het in het onderhavige geval door Naarden gestelde bevestigd werd).
14 *d'observantie:* het in acht nemen.
15 *verstaen:* te weten komen.
17 *berecht* (souden wesen).
20 *tot vorder procedure:* voor verdere stappen.

28 *Edele vroome wijse zeer voorsienighe Heere, Joncker Winssen administrateur vande goederen des convents van Audwijck tot Wtrecht.*

*

[1] Edele vroome Wijse zeer Voorsienighe Heere,

[2] Weinich daeghen naer dat mij bij U E te kennen gegeven was
[3] den overlast die den convente van Audwijck in haere veenen in
[4] Goeijlandt door eenighe particuliere huislieden wort gedaen,
[5] had ick aende regeerders van alle de Dorpen ernstichlijck
[6] geschreven zij souden haere respective buirlieden wt mijnen[6-11]
[7] naeme waerschouwen ende belasten hun voortaen niet te ver-
[8] vorderen eenighen turf inde voorseide veenen te sticken op
[9] peine van geapprehendeert ende criminelijck gestraft te werden;
[10] ende den schouten geordonneert scharp regard op deselve te
[11] nemen om mij van alles goedt rapport te doen. 'Twelck van cleene
[12] vrucht bevonden wesende ben den vij[en] deses maents getrocken
[13] op Goeijlant met diversche assistenten in meninge van eenighe
[14] doen ter tijdt besich inden turf te doen in versekering nemen
[15] om vorder te procederen als naer behooren. Maer hebbe tot Laeren[15]
[16] gevonden de Buirmeesteren vande Dorpen dewelcke alhoewel on-
[17] wetende van 't motijf mijner coomste mij gesaementlijck hebben
[18] geremonstreert dat het geene ick verstonde alleenlijck eenigher[18]
[19] particulieren injurie te wesen, geschiede bij toestemminge ende[19]
[20] consent vande dorpen die pretenderen de voorseide veenen aen de[20]
[21] gemeente van haere gebuire te behooren; tot bewijs van twelcke
[22] zij lujden mij op den 20[en] laestleden overgesonden hebben sekere
[23] certificatien inhoudende getuichenissen van verscheiden oude[23]
[24] personen deposerende dat zedert de naeste 50 of 60 jaeren zijlieden[24]
[25] altijdts sijn geweest in possessie vande voorseide veenen te[25]
[26] graeven, hoewel hun daerinne bij d'ingesetene van 't Sticht
[27] somtijts steurnisse gedaen is geweest gelijck bij haerlujden oock
[28] den ingesetenen van 't Sticht reciprokelijck. Doch alsoo de[28]
[29] gerechticheit plaetse behoort te hebben ende ick wt burgermees-
[30] teren van Naerden genoechsaem verstae dat zij de pretensie vande[30]
[31] Dorpen qualijck achten gefondeert, ende datter verscheiden sen-[31]
[32] tentien bij den Hove gewesen sijn, oock somtijts interdict[32]
[33] gedaen aen de voorseide dorplieden, zoo sal ick mij altijts gaerne[33]
[34] emploijeren tot cohibitie vande voorseide injurie, mits dat[34]
[35] Uwer E gelieve mij copie te seinden vande voorneemste sententie,
[36] interdict, of ander instrument waer bij de gerechticheit vanden[36]

* Minuut. UBA II C II. 689.

[37] convente sulx gedoceert can werden, dat ick in cas van straffer[37]
[38] procederen mij suffisantelijck mach houden gegarneert om 't selve[38]
[39] te verantwoorden. 'Twelck geschiedt zijnde, maeck ick mij starck
[40] van soo goede ordre te stellen dat UE, wien ick hiermede,
[41] Edele vroome wijse zeer voorsienighe Heere in Godes hoede bevele,
[42] redene hebben sal om mij te houden voor zijn
nbsp;

[43] Vanden Hujse te Mujden.

[44] 24 Aprile. 1612.

[45] Geheeldienstwillighe

[46] P C Hóóft.

Hooft beantwoordt de brief van de administrateur van het klooster Oudwijk te Utrecht die tot zijn waarschuwing *(23)* aan de regeerders van de dorpen in Gooiland aanleiding had gegeven. Hij doet mededeling van de gegeven bevelen en waarschuwingen. Zijn eerste poging om de schuldigen zelf te betrappen is toevallig uitgelopen op een ontmoeting met de vergaderde buurmeesters, die hem eerst mondeling en daarna schriftelijk hebben getracht te bewijzen dat het turfsteken op de bewuste plaatsen sedert mensenheugenis door de Gooiers als recht beschouwd en algemeen gedaan is. De burgemeesters van Naarden daarentegen hebben verklaard dat de dorpelingen ongelijk hebben en dat het Hof van Holland zich daaromtrent herhaaldelijk heeft uitgesproken. Hooft verzoekt de administrateur, hem afschrift te zenden van het voornaamste vonnis, verbod e.d. van het Hof, om daarmede zo nodig het ongelijk van de dorpen te bewijzen.

Eindnoten:

6-11 vgl. *23*.
15 *procederen:* met de zaak voortgaan.
18 *geremonstreert:* betoogd; *verstonde:* opvatte, begreep.
19 *injurie:* overtreding; *bij toestemming ende consent:* met instemming en toestemming.
20 *de gemeente van haere gebuire:* dorpsgrond.
23 *certificatien:* rechtsgeldige verklaringen.
24 *deposerende:* als getuige verklarende.
25 *sijn ... graeven:* het recht hebben bezeten, de genoemde venen af te graven.
28 *Doch ... hebben:* Maar daar het recht zijn loop behoort te hebben. (WNT *plaats* 2099 4°).
30 *genoechsaem verstae:* duidelijk verneem.
31 *sententien gewesen:* vonnissen geveld.
32 *interdict gedaen:* verbod opgelegd.
33 *mij emploijeren:* mij ambtelijk beijveren.
34 *cohibitie:* het beletten.
36 *instrument:* rechtsmiddel; *de gerechticheit:* het recht (WNT *gerechtigheid* 1639 2 a).
37 *sulx gedoceert:* zodanig aangetoond.

38 *gegarneert:* toegerust.

29 *Edele Moghende Heeren Mijne Heeren de Gecommitteerden Raeden vande HH Staeten van Hollandt.*

*

[1] Edele Moghende Heeren

[2] Op den xix[en] laestleden heb ick wter hechtenisse ontslaeghen
[3] den persoon van Heinrick Claesz. pachter tot Naerden nae dat
[4] hij hanttastinge gedaen hadde van t'allen tijden des vermaent[4]
[5] zijnde in persoon te rechte te compareren voor Uwe Ed.Mogh. ofte[5]
[6] gerechten van Naerden, ende gecaveert ter somme van tien hondert[6]
[7] ponden van xl grooten 't pondt, gelijck mij bij d'apostille van[7]
[8] Uwe Ed.Mogh. op sijn requeste gelast was te doen tot dat anders
[9] soude wesen geordonneert. Waer op ick wachte te verstaen bij[9]
[10] welcken weghe ick vorder sal hebben te procederen ten meesten
[11] dienste van Uwe Ed.Mogh. Welcker vertueuse becommeringen[11]
[12] Edele Moghende Heeren, God almachtich gedijen laete t sijner eere,
[13] tot welstandt vant gemeene beste, ende t'haeren hoochsten con-[13]
[14] tentemente, gelijck ick van harten wensche mij met alle schul-[14]
[15] dighe submissie in gratie van Uwe Ed.Mogh. bevelende.

[16] Geschreven op den Hujse te Mujden, den laesten Aprilis *a* 1612.
nbsp;

[17] Uwer Ed.Mogh.

[18] Onderdaenste Dienaer

[19] P C Hóóft.

Hooft heeft op bevel van Gecommitteerde Raden Heinrick Claesz. (overeenkomstig de beschikking van Gecommitteerde Raden op een rekest van Heinrick) onder borgstelling op vrije voeten gesteld en vraagt verdere instructies.

Eindnoten:

4 *hanttastinge gedaen:* plechtig beloofd (onder het reiken van de hand); *des vermaent:* daartoe opgeroepen.
5 *Uwe Ed.Mogh .... Naerden:* (Hooft laat de vraag omtrent het privilege, vgl. *25, 26, 27* open).
6 *gecaveert:* een waarborgsom gestort.
7 *xl grooten:* veertig halve stuivers.
9 *wachte te verstaen:* afwacht (van u) te vernemen.

* Minuut. UBA II C II. 707.

11 *vertueuse becommeringen:* heilzame zorgen.
13 *haeren:* nl. van de Heeren.
14 *schuldige submissie:* verschuldigde onderdanigheid.

30 *Eersaeme vroome zeer voirsienighe Welgunstighe goede vrienden, den bujrmeesteren schouten ende regeerders vande dorpen van Goeijlant*

*

[1] Eersaeme vroome zeer voirsienighe wel gunstighe goede vrienden.

[2] Met goeder opmerckinge heb ick overlesen de certificatien ende[2]
[3] schriftuiren mij van UL overgesonden nopende de questie van de
[4] veenen tusschen UL Buirlujden ende eenighe ingesetene van 't
[5] Sticht van Wtrecht, waer wt ick wel verstae dat bij de selve UL[5]
[6] Buirlujden den Stichtschen voornoemt dickwils verhinderinge is[6]
[7] gedaen; doch geenssins met welck recht. Maer ter contrarie, ben ick[7]
[8] suffisantelijck geinformeert van 't ongelijck dat UL buirlujden
[9] hebben in desen, niet alleen door bekentenisse van burgermeesteren[9]
[10] der stede Naerden dewelcke in voorleden tijden met UL[10]
[11] voorouders gesaementlijck om dese sake geprocedeert ende[11]
[12] gesuccombeert hebbende haer zedert beter als de uwe aen de[12]
[13] gerechticheit hebben laeten genoeghen; maer voornemelijck door
[14] dien mij geexhibeert is acte van Provisie vanden Hove inhoudende[14]
[15] verbodt aen UL voorseide Buirlujden van eenighen turf te steken,
[16] heiden of plaggen aende oostzijde vande greppel bij dewelcke de
[17] Oost en Ridderveenen afgescheiden sijn vanden lande van
[18] Goeijlandt, ende specialijck vande veenen des convents van
[19] Audwijck, op peine van vijftich Carolus guldens voor d'eerste reise,
[20] van geesselinge ende bannissement voor de tweede rejse, ende van
[21] de galghe voor de darde rejse dat ijemant daer op sal werden
[22] bevonden. Welverstaende dat de Stichtsche niet en moghen graven[22]
[23] aende Westzijde op gelijcke peinen. Alle 't welcke bij tijde vanden
[24] Heere Prince van Oragnien hoochloflijcker memorie door last van
[25] zijne Princelijcke excellentie als stadthouder Generael ende vanden
[26] president ende Raeden over Hollandt Zeelandt ende Vrieslandt in[26]
[27] alle de dorpen van Goeijlandt sollemnelijcken is gepubliceert.
[28] Waer bij, mitsgaeders bij d'instructie vanden Hove ick mij sulx[28]
[29] bevinde opgelejt te wesen ende nae rechte te behooren dat ick in 't
[30] voorseide ongelijck van turfgraven op oneigene grondt egeene
[31] oochlujckinge doen en kan sonder op mij te laeden d'ongenaede
[32] vande Hooghe Overicheit met quetsing van mijn eigen Eere ende
[33] Vromicheit. Diene derhalven desen om UL ende door UL de[33]
[34] gemeene buirlujden voor 't laeste te waerschouwen dat zij haer in
[35] aller maniere vande voorseide dieverien zullen hebben te wachten
[36] op peine als boven, ende om de schouten vande dorpen te lasten

* Minuut. UBA II C II. I. Afschr. KA CLXXI a[b] 4 en UBL Pap. 13.

[37] ende t'ordonneren dat elck van haer sijn werck make van goedt[37]

[38] regard te nemen wat hierinne sal misbrujckt worden, ende mij
[39] getrouw rapport daer af te doen gelijck ick henlieden
[40] wtdruckelijcken laste bij desen op privatie van haerlujder officien,[40]
[41] zonder aen te sien wat bij anderen hunne voorsaten hierinne[41]
[42] *gedissimileert* soude moghen wesen alsoo niemant met eens[42]
[43] anders misdaet de sijne can ontschuldighen. Waer ick UL inder[43]
[44] gerechticheit voorstaen of vorderen can, ben daer toe berejt, dat[44]
[45] kenne God almachtich, die UL

[46] Eersaeme vroome zeer voorsienighe welgunstighe goede vrienden
[47] verleene gelucksalich te regeren ende een goedt genoeghen.[47]
[48] Geschreven op den Huise te Mujden, den ix[en] Maij *a* 1612.
nbsp;

[49] UL

[50] Ganschgunstighe goede vriendt

[51] P C Hooft.

Ten vervolge op zijn aanschrijving van maart *(23)* en de daarna gevoerde besprekingen, deelt Hooft de regeerders van de dorpen mee, dat hun bewering omtrent hun recht om in de bewuste venen turf te steken alle grond mist. Hij heeft blijkbaar in antwoord op zijn vraag aan de administrateur van Audwijck *(28)* afschrift gekregen van een verbodsbevel van het Hof van Holland, hierin komt bovengenoemde grens ter sprake, zie ook *131*. Hij vernieuwt de in zijn brief van maart gegeven bevelen en waarschuwingen.

Eindnoten:

2 *opmerckinge:* aandacht; *overlesen (overlésen):* gelezen.
5 *de selve Ul buirluiden:* deze uw inwoners.
6 *verhinderinge:* schade.
7 *ter contrarie:* integendeel.
9 *bekentenisse:* erkenning.
10 *dewelcke:* nl. de burgemeesters in vroeger tijden.
11 *voorouders:* ambtsvoorgangers.
12 *gesuccombeert:* het proces verloren; *haer ... genoeghen:* zich sindsdien meer dan de uwen in het recht geschikt hebben.
14 *geexhibeert:* ter hand gesteld; *acte van provisie:* voorlopig vonnis.
22 *bevonden:* schuldig bevonden (WNT *bevinden* 2335, 3).
26 *president ... Vrieslandt:* de Hoge Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland dateert van 1582, de maatregel dateert dus van 1582-1584.
28 *mij ... wesen:* dat dit mijn ambtelijke plicht is.
33 *vromicheit:* rechtschapenheid.

gedissimuleert

37 *dat elck ... worden:* dat ieder van hen zich erop toelegge, op te letten welke misdrijven er in dit opzicht zullen plaatshebben.
40 *privatie van:* ontzetting uit.
41 *aen te zien:* rekening te houden met (WNT *aanzien* 512, Suppl. 216 II 1).; *voorsaten:* voorgangers, vgl. r. II (elf).
42 *gedissimuleert:* (oogluikend) verbloemd.
43 *misdaet:* fout (Mnl. wdb. IV 1659).
44 *voorstaen of vorderen:* verdedigen of helpen.
47 *een goedt genoeghen:* tevredenheid met uw lot.

31 *Edele Moghende Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden van Hollandt.*

*

[1] Edele Moghende Heeren,

[2] Overmits ick tot alsnoch toe niet becomen en hebbe welck Uw Ed.[2]
[3] Mogh. believen is op mijn schrijven van den laesten Aprilis, soo
[4] dunckt mij reden te twijffelen oft selve soude moghen gedwaelt[4]
[5] zijn, ende bij desen Uw Ed.Mogh. te vernieuwen hoe Heinrick[5]
[6] Claes Adriaensz, dewelcke op de laeste verpachtinghe tot Naerden
[7] sekere wederspannicheden tegens de Heeren Commissarisen hadde
[8] getoont bij mij wt der gevanckenisse is ontslaeghen, onder
[9] handtastinge van t'allen tijden des vermaent zijnde in persoone te[9]
[10] recht te staen voor Uwe Ed.Mogh. ofte de gerechten van Naerden;
[11] ende cautie ter somme van tien hondert ponden van veertich[11]
[12] grooten 't pondt: gelijck mij bij d'apostille van U.Ed.Mogh. op sijn
[13] requeste gelast was te doen, tot dat anders soude wesen
[14] geordonneert. Welcke vorder ordre, alsoo den delinquant wel
[15] schijnt geneghen te zijn om de sake bij compositie af te doen, ick in[15]
[16] alle reverentie versoecke mij met eerster gelegenheit overgesonden
[17] te moghen werden om dienvolgens te procederen te meesten
[18] dienste van Uwe Ed.Mogh. in welcker gratie ick mij met alle
[19] behoorlijcke submissie[19]

[20] Edele Moghende Heeren van heeler harten bevelende God bidde
[21] haer in de zijne tot welstant vanden vaderlande altijdt te bewaeren.
[22] geschreven op den Hujse te Mujden, den xxvij[en] Maj *a* 1612.
nbsp;

[23] Uwer Ed.Mogh.

[24] Onderdaenste Dienaer

[25] P C Hóóft.

Hooft herhaalt, na vier weken, zijn in *29* gedaan verzoek en brengt daartoe de zaak-Heinrick Claesz. kort in herinnering. Hij geeft de wenk, dat de veroordeelde bereid schijnt te composeren. Vgl. de toelichting bij *58*.

* Minuut. uba II C II. 3.

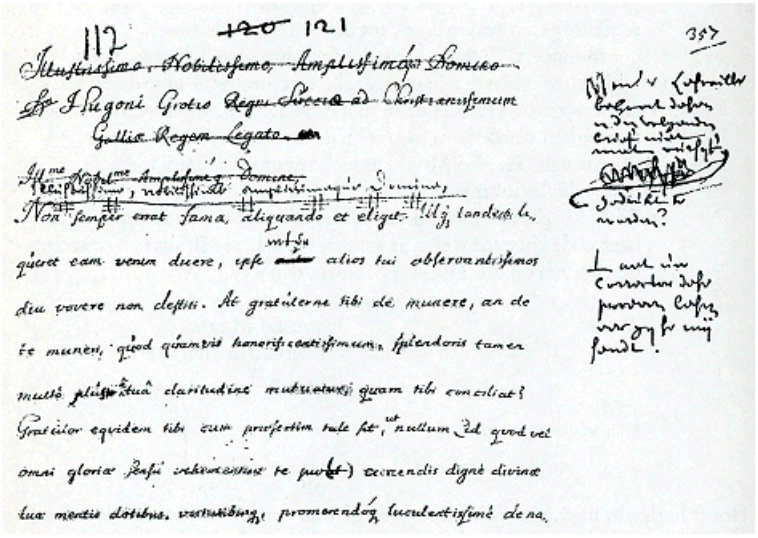

Eindnoten:

2 *becomen:* tot antwoord gekregen.
4 *reden te twijfelen:* dat er reden is om zich af te vragen; *gedwaelt:* verdwaald, weggeraakt.
5 *vernieuwen:* in herinnering brengen.
9 *handtasting:* door handslag bevestigde plechtige belofte.
11 *cautie:* waarborgsom.
15 *compositie:* was bij boeten geoorloofd en werd door de overheid gewenst.
19 *submissie:* onderdanigheid.

32 *Inhout.*
Aen Dirck Boot Procureur voor den Hove van Hollandt.

*

[1] Dat hij mijn schrijven van den 27^{en} Maj 1612 doe
[2] houden aende Heeren gecommitteerde Raeden
[3] vande Staeten ende antwoort vervolghe te welcken[3]
[4] einde hem copie van 't selve gesonden wort, op dat
[5] mij volmacht mach verleent werden om de sake
[6] van Heinrick Claes Adriaensz af te doen bij compositie
[7] oft bij rechte te vervolghen met sulcken eisch als[7]
[8] de Heeren gecommitteerde Raeden goedt vinden. Vanden
[9] Hujse te Mujden 27 Maj. 1612.

Dirk Booth, toegelaten tot het procureursambt voor het Hof van Holland in 1601, diende Hooft als zodanig tot zijn overlijden: zijn opvolger werd 2 okt. 1625 benoemd. Booth krijgt hier opdracht om *31* aan Gecommitteerde Raden te bezorgen en op antwoord aan te dringen.

Eindnoten:

3 *antwoort vervolghen:* op antwoord aandringen (Mnl.Wdb. *vervolgen* 232 3).
7 *oft:* nl. indien hij niet tot compositie op Hooft's voorwaarden bereid is.

* Gedenkenis uBa II C II. 4.

33 *Inhout*
Aende Ed Mogh. HH de gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt.

*

[1] Antwoord op haere schrijvens dat tegens Heinrick Claes Adriaensz.[1]
[2] Pachter tot Naerden noch in rechte nochte daer bujten eenighen
[3] eisch is genomen maer de sake in haer geheel. Wt Amsterdam den[3]
[4] V^en^ Junio *a* 1612.

Op een vraag van Gecommitteerde Raden (die *31* gekruist heeft) antwoordt Hooft, dat er geen eis tegen Heinrick Claesz., hetzij voor het gerecht, hetzij in compositie, ingediend is.

Eindnoten:

1 *schrijvens:* brief (WNT *schrijvens* 1053, of de -s meervoud dan wel genitief aangeduid heeft, blijft daar onbeslist).
3 *de sake (is) in haer geheel:* de zaak is onbeslist.

* Gedenkenis UBA II C II. 5. Afschr. ubl. Pap. 13.

34 *Inhout.*
Aen Dierick Booth Procureur voorden Hove van Hollandt,

*

[1] Dat ick hem seinde sententie waer bij dierick Rejersz:
[2] tot Naerden geabsolveert is vande vechtboeten gestelt
[3] bij 't Placcaet: dat ick hem daer bij seinde geschreven[3]
[4] met Nievelts handt, om de Raetsheeren Cromholt ende Rosendael[4]
[5] advijs te vraeghen of 't hof 't placcaet
[6] wel mainteneren sal? ende ingeval jae, mandement[6]
[7] over te schicken om den delinquant te dachvaerden.
[8] Vanden Huise te Mujden, 21 Junio, 1612.

Dierick Reijersz. is door de vierschaar van Naarden vrijgesproken van boete wegens vechten, hoewel hij die volgens een verordening verbeurd had; Hooft draagt Booth nu op, bij twee raadsheren te informeren of het Hof van Holland de naleving van de verordening zullen eisen; in dat geval verzoekt hij een bevel te ontvangen om de schuldige in hoger beroep te dagvaarden.

Eindnoten:

3 *placcaet:* verordening.
4 Nievelt: J^r^ Willem van Zuylen van Nievelt, Hooft's voorganger; Cromholt: Dr. Nic. Cromholt, 1561-1641, raad in het Hof sedert 1591, pres. sedert 1620; Rosendael, Aemilius van, 1557-1620, raad in het Hof sedert 1602, bekend rechtsgeleerde.
6 *wel mainteneren:* strikt toepassen.

* G. uba II C II. 5. Afschr. uBl Pap. 13.

35 *Aen d'Abdis van Audwijck 't Wtrecht*

*

[1] Me Vrouwe

[2] Op UE schrijvens vanden 20[en] Junij ouden stijl mij heden ter[2]
[3] handt gecomen gelieve UE te verstaen dat de schaede die wederom
[4] in UE veenen schijnt te wackeren, geenssins door *dissimilatie*[4]
[5] ende veel min door permissie van mij en geschiedt. Ter contrarie
[6] heb ick bicans alle doenlijcke middelen aengewent; den schouten[6]
[7] gelast op privatie van haer officien alle debvoir te doen om
[8] de dieven op 't fejt te betrapen; de gemeenten doen publijckelijc-
[9] ken waerschouwen door de wethouders dat wie hem 't graeven in
[10] UE veenen onderwond[-] t selve deede op sijn perijckel ende[10]
[11] dat de dorpen haer alle voorstant ontseiden; Ick selve tot twee-[11]
[12] mael toe geweest op Goeijlandt met diversche schouten ende
[13] dienaeren, in meeninge van eenighe t'apprehenderen ten schricke[13]
[14] van allen. Maer de dorpschouten connense swaerlijck op 't werck[14]
[15] beloopen ende swaerlijcker overtuighen: de waerschouwingen sijn[15]
[16] niet crachtigher bijde reuckeloose lieden als haer conscientie is:[16]
[17] mijn coomste verwittighen zij terstont d'een den anderen, of als
[18] zij volck in 't ooch en suspicie crijghen, treden sij van UE
[19] veenen inde haere, eer mense kennen kan, en verduisteren haer
[20] achter de turfhoopen of andere hoochten soo datmen in onsekerheit
[21] blijft of zij de selve zijn die verlopen waeren. Van elck anderen[21]
[22] te melden; nemmermee[-] Ick soude de reise somtijts connen ite-[22]
[23] reren, maer 't is niet sonder bedencken dat sij mij d'eenemael[23]
[24] achter d'ander siende soo licht om eluderen, noch stouter mochten
[25] werden. Misschien soud het haer afsoeten verloren aerbejt te doen[25]
[26] indien UE. door haeren lujden den gemaeckt[-] turf dede wech
[27] haelen, of soo die vresen weder de haere te verliesen datment den[27]
[28] schouten van de dorpen toeliet, die daer door oock in te meerder[28]
[29] deffiance bij de boeren ende de boeren in meerder vrese geraken[29]
[30] souden van behaelt te worden. Indien UE dat quaedt vint;[30]
[31] of helpet niet, soo mocht ick eens versoecken omse bij nachte te[31]
[32] aguetteren. UE gelieve haer advis hier van aen mij te doen rich-[32]
[33] ten op den Huise te Muiden, alwaer ick in de naestcomende weecke
[34] hoope te wesen, zijnde eerst genootsaeckt op morghen nae den

* Minuut. Uba II C II. 677.
Hs. rechterkant afgesleten, tekstverlies.
Dat. zie inleiding blz. 57v; dat Van Vloten de brief op 1617 dateert komt doordat hij de wording van het recueil 11 C II en met name die van het achtste katern niet kende.
N.B. De bijlage is een afgekeurd eerder ontwerp.
dissimulatie

[35] Haeghe te reisen. Ondertusschen schrijve ick van desen daeghe
[36] ten derdemaele aende dorpen op 't alderserieuste, om haere bujr-
[37] lujden van dese ongerechticheit te doen deterreren. Weetmen[37]
[38] eenich dienstelijcker middel te imagineren als de voorseide,

[39] mij sal lief zijn in alle occasien daer 't eer ende eedt toelaeten,
[40] gecommandeert te zijn van UE, aendewelcke

[41] Me Vrouwe

[42] ick met behoorlijcke reverentie de handen cussende mij in gratie
[43] bevele, en haer den Alderhoochsten. Wt Amsterdam desen

[44] 2^{en} Julio stilo novo.
nbsp;

[45] Uwer E

[46] Ganschdienstwillighe

[47] P C Hóóft.

In het Sticht van Utrecht was de secularisatie van de geestelijke goederen anders in zijn werk gegaan dan in de overige Nederlandse gewesten (Orde op de geestelijke goederen van Leicester van 28 oktober 1586). Een achttal vrouwenkloosters bleef als jufferenconventen bestaan; de jufferen mochten trouwen, maar de katholieke eredienst was verboden. De Staten hielden toezicht; de goederen werden door een rentmeester beheerd. De abdis aan wie Hooft schreef was Jonkvr. Johanna van Galen; de rentmeester J^{r} Johan van Winssen was in functie van 1601 tot 1624.

De abdis van Oudwijk heeft zich weer beklaagd over turfdiefstal op haar grond. Hooft herinnert aan zijn vroegere maatregelen daartegen *(23, 28, 30)*, geeft een beeld van de moeilijkheden waarmee het betrappen op heterdaad gepaard gaat, geeft een nieuwe maatregel in overweging en vraagt, kennelijk ten einde raad, advies.

Eindnoten:

2 *ouden stijl:* de Juliaanse tijdrekening, in tegenstelling met de Gregoriaanse (1582) die in de 17e eeuw 10 dagen bij de oude voor was. De brief was dus van 30 juni volgens de tijdrekening der overige. In het algemeen bleven de land-provincies, de Hervormde kerk en de boeren tot omstreeks 1700 aan de oude stijl vasthouden.
4 *wackeren:* ontstaan, beginnen.
6 *bicans:* bijna.
10 *hem onderwond:* waagde; *op sijn perijckel:* op eigen risico.
11 *voorstant:* steun in rechte.
13 *in meeninge van:* met de bedoeling om.
14 *op ... beloopen:* op heterdaad betrappen (wnt *beloopen* 1745-1746 e).
15 *overtuighen:* hun schuld bewijzen.
16 *reuckeloose:* gewetenloze (wnt *roekeloos* 700 1).
21 *of ... waeren:* of zij dezelfden zijn als die weggelopen waren; *Van ... nemmermeer:* Elkaar aanbrengen? dat nooit.
22 *itereren:* herhalen.
23 *sij ... eluderen:* zij, ziende dat ik keer op keer zo gemakkelijk te foppen ben.
25 *soud ... afsoeten:* zou het hun gaan verdrieten (wnt *afzoeten* 2022).

27 *die:* nl. de lujden van Oudwijk; *de haere:* de hunne, nl. hun turf (weggehaald door de Gooilanders).
28 *toeliet:* toestond.
29 *in deffiance geraken:* voorwerpen van argwaan worden.
30 *behaelt:* gesnapt.
31 *versoecken:* proberen.
32 *aguetteren:* bespieden; *advis:* mening.
37 *deterreren:* afschrikken.

36 *Minute, aende dorpen op Goejlandt.*

*

[1] Mij sijn nieuwe swaerder clachten gecomen sulx dat
[2] ick soo wel om mijn gemoedt als clachten te hove,[2]
[3] Dies de sake serrieuser bij de hant moet nemen, ende
[4] ten zij turfgraven cesseer, moet doen lichten de geene die[4]
[5] mij van ander UL bueren aengebracht zijn om deselve[5]
[6] te recht te stellen ende degene daer semiprobatie is ter[6]
[7] bancke of torture te doen brengen gelijckmen gewoon[7]
[8] is in materie van diefte, Wil nochthans UL alvoren
[9] wt sonderlinge genegentheit noch dese laeste reise waer-
[10] schouwen, hoopende een beter. Hiermede etc.[10]

Nieuwe krasse waarschuwing met bedreiging wegens het turfgraven.

Eindnoten:

2 *gemoedt:* geweten.
4 *cesseer:* ophoude; *lichten:* arresteren.
5 *van ... buiren:* door andere dorpelingen van u.
6 *te recht te stellen:* te doen terechtstaan; *semiprobatie:* gedeeltelijk bewijs van schuld.
7 *ter ... torture:* tot pijniging.
10 *een beter:* iets beters (WNT *beter* 2216 2).

* Minuut. uba II C II. 679.
Dat. in verband met *35* op of vlak na 2 juli 1612.

37 *Edele Eerentfeste wijse vroome zeer voorsienighe Heere Johan Colterman Heere in t ooch Raedt ende rentm^r generael van Kenemerlant, etc.*

*

[1] Ed. Eerentfeste wijse vroome zeer voirsienighe Heere,

[2] Het heeft mijne E Heeren vande rekeninge belieft in dese ingeslooten-
[3] ne haere missive aen UE te richten de acten op deselve getekent[3]
[4] mij toucherende omme, alsoo ick achte bij UE daer op gedisponeert[4]
[5] te worden, bidde derhalven vruntelijck UE gelieve sulx metter
[6] eerster gelegenheit te laeten geschieden ende daerbenevens mij
[7] te raeden welcken wech ick sal hebben te houden in 't maken
[8] van nieuwen pacht vande hofwejde alsoo den ouden met mijnen[8]
[9] Predecesseur in officio gemaeckt met desen jaere sal comen te
[10] exspireren ende UE antwoort [te] den brenger deses te laeten volgen[10]
[11] om aen mij te bestellen. Waer aen mij vriendschap geschieden sal
[12] dien Ick t'allen tijden dienstelijck ende gaeren verschulde. Dat[12]
[13] kenne God almachtich dewelcke UE[13]

[14] Ed. eerentfeste wijse vroome seer voirsienighe Heere, in geluck-
[15] salighe regeringie altijt bewaere. Wt Amsterd^am desen ix^en Julio.
[16] 1612.
nbsp;

[17] UE^s Geheeldienstwillighe

[18] P C Hóóft.

Hooft zendt de rentmeester J. Colterman stukken betreffende een afrekening met de Rekenkamer, en verzoekt spoedige afdoening. Hij vraagt tevens raad hoe hij de pacht van de hofweide, die tot nog toe op naam van zijn voorganger, J^r Willem van Zuylen van Nievelt, gestaan heeft, maar dit jaar afloopt, op zijn naam overgeschreven kan krijgen. Hooft vergist zich: de hofweide was 30 mei 1607 voor 7 jaar aan zijn voorganger verpacht (ARA. Arch. Rekenkamer der Domeinen van Holland no. 163).

N.B. Dat Johan Colterman en Quirijn de Veer *(1198)* beiden Heer van Callantsoog heetten, kwam doordat deze heerlijkheid op 15 februari 1611 door de graaf van Schaumburg en Gemen vermaakt was aan vier Nederlandse hoge ambtenaren, onder wie Johan Colterman en Albert de Veer *(106, 136)*.

* Minuut. uba II C II. 680.

Eindnoten:

3 *op dezelve getekent:* op de missive genoteerd.
4 *toucherende:* betreffende; *omme ... worden:* opdat daarover, naar ik meen door u, beschikt worde.
8 *hofweide:* een tussen Muiden en Muiderberg aan zee gelegen weiland dat door de drost van de Grafelijkheid gepacht en voor een hoger bedrag weer verpacht werd en beschouwd werd te behoren tot zijn emolumenten, al zal de Rekenkamer in dit geval anders beschikken, vgl. *65* en *67*.
10 *exspireren:* aflopen.
12 *dienstelijk ... verschulde:* dienstvaardig en gaarne zal vergelden.
13 *kenne:* wete.

38 ***Inhout.***
Aende Procureur Booth.

*

[1] Ick seinde hem 34 g. 15 st. te weten 19 g. voor 't recht vande
[2] Camer van Rekeninge bij hem voor mij verschoten ende 15 g. 15 st.
[3] voor den Advocaet. gedateert den 10^{en}, maer niet van Amsterdam
[4] gesonden voor op den 13^{en} Julio. 1612.

Booth moet o.a. de bedragen voorschieten die Hooft aan regeringscolleges en -personen of aan particulieren verschuldigd is wegens leges, honoraria enz.

* G. uba II C II.680.

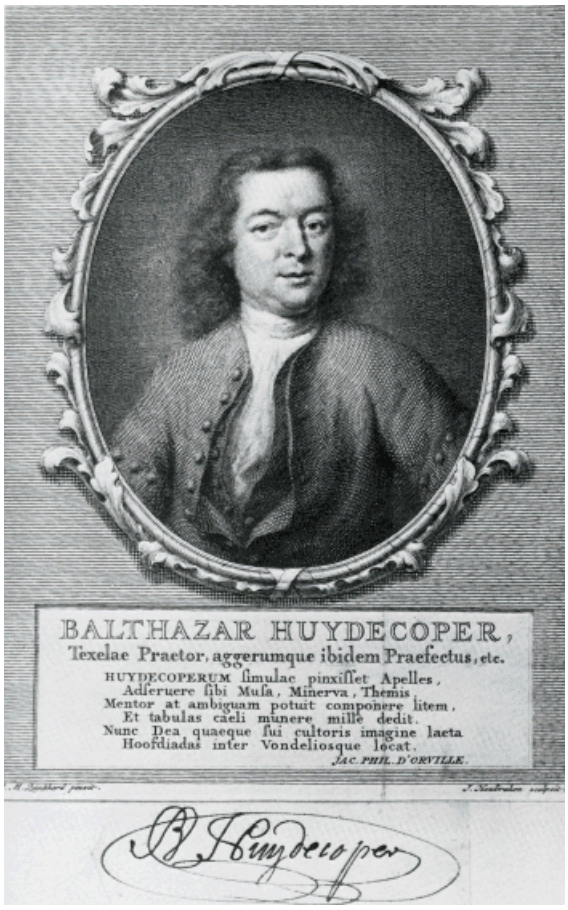

7 Balthazar Huydecoper

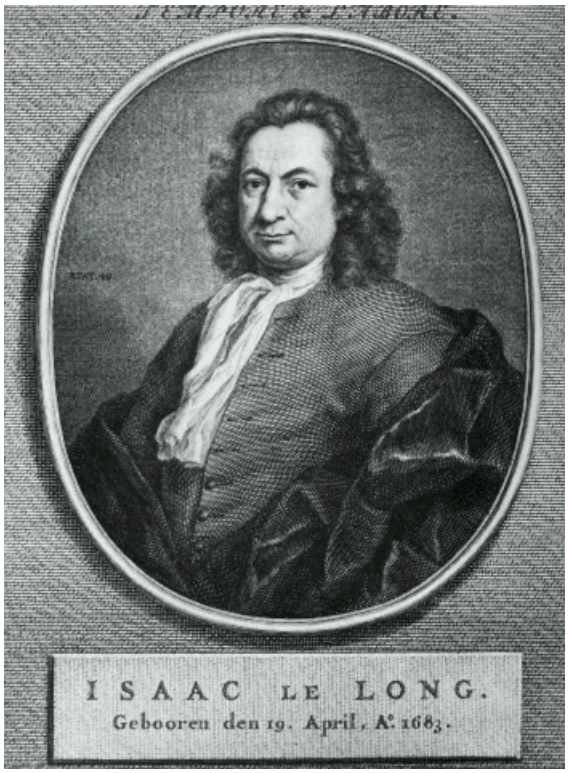

8 Is. le Long

39 *Aen mijn Heere mijn Heere Dominicus Baudius Professoor inde Universitejt tot Lejden.*

*

[1] Mijn Heere, de gelegentheden van Monsr Badouere doen hem
[2] d'eene rejse achter d'ander mij eenen last opdringen die ick gaerne
[3] van mijnen hals schuiven soude door affectie ende reverentie
[4] die ick draeghe aen UE^{s} groote qualitejten, ten waere dat ick
[5] mij des schaemde, van weghen d'ouwde vriendschap tusschen hem[5]
[6] ende mij, mitsgaeders de billijckheit van zijn versoeck. tWelck
[7] UE wt sijn schrijven hier bij gaende sal konnen verstaen ende
[8] gelieven te voldoen mij seindende de acten daerinne geroert in[8]
[9] behoirlijcker forme: Waer aen hem goedt genoeghen ende mij
[10] vriendschap geschieden sal, die ick gaeren in tijdt en stonde
[11] erkennen wil, ende UE[11]
[12] Hiermede,

[13] Mijn Heere, Gode almachtich naer wensche alles goeds ende mijne
[14] dienstighe gebiedenissen bevolen laeten. Vanden Hujse te Muiden
[15] desen ix^{en} Augustj *a* 1612.
nbsp;

[16] UE^{s} Dienstwillighe vriendt

[17] P C Hóóft.

Hooft stuurt Baudius, met voelbare tegenzin, een brief van Badovere, waarin die weer om teruggave van het aan B. geleende geld - althans ‘acten’, wat wisselbrieven kunnen zijn - vraagt.

Eindnoten:

5 *des:* daarvoor.
8 *geroert:* genoemd; *in ... forme:* in de vereiste vorm; *Waer aen ... sal:* hetgeen hem tevreden zal stellen en door mij als een vriendelijkheid beschouwd zal worden.
11 *erkennen:* dit stelt waarschijnlijk een geldgeschenk in het vooruitzicht.

* Minuut. uba II C II. 5. Afschr. ubl Pap. 13.

40 ***Opschrift.***
Edele moghende Eerentfeste hoochgeleerde seer voirsienighe Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Rajden vande staeten van Hollandt ende Westvrieslandt.

*

[1] Edele moghende, eerentfeste, hoochgeleerde seer voirsienighe
[2] Heeren,

[3] Naedat Heinrick Claes Adriaenzoon pachter van verscheiden 's
[4] gemeene lands middelen tot Naerden over sekere excessen tegens
[5] de HH commissarisen op de verpachtinghe in Martio lestleden
[6] bedreven, alhier op desen huise in hechtenisse gestelt was, door
[7] bevel van Uwe Ed.Mogh. ende wederom naer eenighe daeghen
[8] gerelaxeert onder hanttastinge van t'allen vermaen in persoone te
[9] compareren voor de Gerechten van Naerden ofte Uw Ed.Mogh.
[10] Collegie, ende onder cautie van tienhondert ponden te xl grooten
[11] tpondt; tot wijder ordre toe; soo had ick, sonder die te hebben,[11]
[12] noch bij rechte, nochte bij compositie waer toe den delinquant wel
[13] scheen geneghen te zijn, mij die sake onderwonden, maer de[13]
[14] intentie van UE. Mogh. reverentelijck versocht te moghen
[15] verstaen, ende eindelijck bij haere missive vanden viij[en] Junio last
[16] ontfangen van de saeke noch voor een maendt 2 ofte 3: te houden
[17] in poincte van onsekerheit ende vreese, doende middelertijt het[17]
[18] bedrijf, woorden ende wercken vanden voor*s* Heinrick Claesz:[18]
[19] wel observeren, om Uwe Ed.Mogh.van alles te verwittighen. Waer[19]
[20] op haer gelieve te verstaen dat ick niet en hebbe konnen vernemen
[21] dat den delinquant zedert sijne voorseide gevankenisse hem in
[22] eenighen deele anders heeft gedraeghen dan een getrouw onderdaen
[23] van Uwe Ed.Mogh. toestaet: ende derhalven alsnoch mijn[23]
[24] ootmoedich versoeck is dat haer oock gelieve mij regle voor te
[25] schrijven van vorder procedure, ofte mij de sake te permitteren[25]
[26] omme daer inne te handelen naer dat mijnen raedt gedraeghen sal.[26]
[27] In 't verwachten van welck haer gunstich antwoordt, ick mij wt
[28] alle vermoghen in de goede gratie van UEd.Mogh. bevele, ende
[29] deselve met haere regeringe,

* Minuut. UBA II C II.6.

[30] Ed. Eerentfeste hoochgeleerde zeer voirsienighe Heeren in de vaj-
[31] lighe protectie vanden alderhoochsten. Geschreven op den Huise te
[32] Mujden, den ix*en* Octobre. *a* 1612.
nbsp;

[33] Uwer Ed.Mogh.

[34] Onderdaenste Dienaer

[35] P C Hóóft.

Hooft geeft een korte samenvatting van de zaak-Heinrick Claesz. (*24* e.v.). Gecommitteerde Raden hebben hem gelast die slepende te houden en intussen de gedragingen van de delinquent gade te slaan. Hooft rapporteert hierover in gunstige zin en vraagt hetzij nieuwe instructies, hetzij machtiging om naar goedvinden te handelen.

Eindnoten:

11 *die* (ordre).
13 *mij ... onderwonden:* die zaak (op eigen houtje) aangepakt; *maer ... verstaen:* maar eerbiedig verzocht de bedoeling van U.E.M. te mogen vernemen.
17 *poincte:* toestand.
18 *bedrijf ... wercken:* doen en laten, en spreken.
19 *wel:* goed.
23 *toestaet:* past, vrij staat (WNT *toestaan* 700).
25 *permitteren:* overlaten.
26 *naer ... sal:* al naar mijn beraad zal meebrengen.

41 *Opschrift.*
Eerentfeste hoochgeleerde voirsienighe zeer discrete Heere Mijn Heere Volckart Overlander Licentiaet inde Rechten, Raedt ende oudtschepen der stadt Amsterdam.

*

[1] Signor Cugino.[1]
nbsp;

[2] Nae dat ons t'onweder op Saterdach becommert had gehouden, soo[2]
[3] vondt ick behoirlijck op gister te comen oorlof nemen van UE[3]
[4] ende met eenen goedt, sijnen raedt te versoecken op de sake van[4]
[5] dien pachter tot Naerden die mij zedert ons afscheit in wat naer-[5]
[6] der bedencken gevallen is. UE. t'ontijde gesocht hebbende is mij-[6]
[7] nen troost geweest dat ick met schrijven van bejds in tijde be-[7]
[8] stellen conde. De missive vande H.H. gecommitteerde Rajden
[9] spreeckt aldus: *Hebben voor goedt aengesien Uwe E aen te schrijven dat*[9]
[10] *deselve de sake van 't begaen exces vande voornoemde Heinrick*[10]
[11] *jegens de Heeren Commissarisen in Martio aldaer op de verpachtinge*
[12] *geweest zijnde, met den selven wel sullen moghen bij compositie*[12]
[13] *ofte anders af maecken, mits Uwe L lette, dat d'authoritejt daer-*[13]
[14] *inne soo veel werde bewaert ende 't respect behouden dat het niet*
[15] *alleen diene voor hem om in toecomenden tijde sich des te wachten*[15]
[16] *maer oock voor anderen strecke ten civilen spiegele ende exempele*,[16]
[17] *daerinne wij ons refereren t'uwer discretie*. Waerop mijn vriende-[17]
[18] lijck versoeck is UE als voorsien van oordeel, oeffeninge ende[18]
[19] menichte van exempelen, gelieve mijn sijn gevoelen over te schrij-[19]
[20] ven: of der Heeren meeninge voldaen can werden met een com-
[21] positie van gelde waer van de boete hoewel groot genoech noch-[21]
[22] tans tot alle des Werelds ooren niet en comt; ofte datmen den delin-
[23] quant alsoo zal moeten handelen dat publijckelijck blijcke dat de[23]
[24] straffe niet vergeten en wordt, gelijck bij sijne schuldbekenninge[24]
[25] ofte diergelijcke voor de vierschaere van Naerden, soude connen
[26] geschieden: in welcken gevalle de geldstraffe behoeven soude
[27] versacht te werden. Heel over een sijde soud ick noode loopen:[27]
[28] maer waer gaeren tusschen de lichtvaerdicheit ende de ongeprac-[28]
[29] tikeerde swaerhoofdicheit deur: ende verseker mij vaijlicheit[29]
[30] op het compas van UE aende welcke met onse E welbeminde nichte,
[31] wij ons wt alle vermoghen in gunste bevelen, ende haere EE[n]

[32] Signor Cugino

* Minuut. UBA II C II.8.

[33] naer onse dienstelijcke gebiedenisse in hoede van God Almachtich.

[34] Geschreven opden Huise te Mujden, den vj^{en} Novemb. *a* 1612.
nbsp;

[35] UE^{s} Dienstwillichste Neve

[36] P C Hóóft.

Hooft vraagt raad aan zijn behuwdneef Mr. V. Overlander, 1571-1636, vroedschap sed. 1605, later burgemeester enz., ridder, heer van Purmerend en Ilpendam.

Eindnoten:

1 *Signor Cugino:* Heer en Neef!
2 *ons becommert had gehouden:* ons (nl. Hooft en Christina) onze bewegingsvrijheid ontnomen had (misschien schertsend gebruikte rechtsterm: in beslag genomen).
3 *oorlof:* afscheid.
4 *(vondt ick) met eenen goedt:* besloot ik meteen.
5 *zedert ons afscheit:* nl. vóór Zaterdag; *die mij ... is:* waar ik nogeens nader over gedacht heb.
6 UE ... *hebbende:* Nu ik u niet thuis getroffen heb
7 *met schrijven ... conde:* door te schrijven allebei de dingen tijdig bij u bezorgen, aan u voorleggen kon (WNT *beide* 1538 *c y* ; *bestellen* 2133 15), nl. het mislukte afscheid en de vraag omtrent de pachter.
9 *voor goedt aengesien:* goedgekeurd (en besloten).
10 *deselve:* nl. Uwe E; *exces:* buitensporigheid.
12 *met den selven (Heinrick) af te maecken:* met hem af te doen.
13 *Uwe L:* waarschijnlijk verschrijving voor *Uwe E; ofte anders:* de zin van deze woorden was Hooft niet duidelijk.
15 *sich des te wachten:* op te passen dat hij zich hiervan onthoudt.
16 *civilen:* wat het gedrag als burger betreft; *exempel:* (waarschuwend) voorbeeld.
17 *daerinne ... discretie:* wat wij aan uw oordeel overlaten.
18 UE (subj.) ... *exempelen:* dat u, daar u beschikt over oordeelkundigheid, ervaring en kennis van de jurisprudentie.
19 *sijn gevoelen ... schrijven:* uw mening te schrijven.
21 *tot ... comt:* niet algemeen bekend wordt.
23 *handelen:* behandelen.
24 *gelijck bij:* zoals (b.v.) door.
27 *Heel ... loopen:* Ik wil liever niet een weg van uitersten bewandelen.
28 *ongepractikeerde: a.* als volt. deelw. van *practikeeren* (WNT 3831 1): ondoelmatig, onpraktisch; *b.* als volt. deelw. van *praktizeeren* (waar, door de invloed van Fr. *practiquer*, verwarring mee kan optreden: WNT 3865): ongebruikelijk.
29 *swaerhoofdicheit:* zwaartillendheid.

42 *(V. Overlander aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Signor Cugino

[2] Ons is leet geweest uijt onse dienstbode ende daerna uijt u.E.[2]
[3] angename schrijven vanden 6 deser op gister avont laet ontfangen
[4] te verstaen, dat wij niet thuijs sijn gevonden ten tijde u.E. gelieft[4]
[5] heeft ons te comen Adieu seggen, op dat wij van gelijcken ons[5]
[6] affscheijt hadden mogen nemen, dat wij derhalven aen wederzijden[6]
[7] hebben te houden voor gedaen. Voor soo veele ons advijs vande[7]
[8] saecke vanden pachter aengaet (alhoewel u.E. daervan door sijn
[9] groote beleeftheijt te veel estime maeckt, dies niettemin dewijl al t'
[10] geene wij vermogen is ten dienste vande vrienden ende alleen[10]
[11] oorsaecke soecken om t'selffde te betoonen, ende insonderh^{t} aen[11]
[12] u.E.) sullen t'selffde in corte verclaren / Bevindende dat de woorden[12]
[13] vande Gecommitteerde Raden duijster zijn, dan dies niet
[14] tegenstaende dewijl u.E. den Delinquant causeert, ende de H^{n}[14]
[15] Raden de compositie t'uwer discretie stellen, soo en kennen wij[15]
[16] niet anders verstaen, dan dat u.E. mach volstaen alleen met[16]
[17] pecuniele compositie ofte mulcte, doordien wij niet kennen[17]
[18] bedencken datter ijets anders zoude mogen bijgevoecht werden,
[19] want doende schultkenninghe in opene vierschare (terwijlen hij van
[20] u.E. als vooren geseijt is, uijt den name vande Hooge Overicheijt
[21] wert gecauseert) zoude hij ons oordeels niet alleen werden
[22] geinfameert ende civiliter gestraft maer criminaliter; Maer soo hij[22]
[23] van partije selffs werde beclaecht, dewijl partijen niet als civiliter[23]
[24] mogen ageren, in sulcken gevalle soude dese straffe oock civil sijn,[24]
[25] niet tegenstaende die oock infameert, overmits die infamie niet en[25]
[26] spruijt ex condemnatione sed ex facto ipso: ende alsoo dan daer
[27] niet can bijgevoecht werden dat de eere niet en ledeert ende geen[27]
[28] infamie smaeckt, ende de fame t'leven gelijck gestelt wert, doch in[28]
[29] den een minder oft meerder dan in de ander, ende men hem[29]
[30] daerdoor oock niet can laten voorstaen dat ijemant in sodanige
[31] compositie zoude willen treden daermede hij zoude geinfameert
[32] werden, insonderh^{t} dan noch als het alleen spruijt uijt een saecke als
[33] deze / soo souden wij oordeelen dat de H^{en} mette woorden: *Mits*
[34] *u.E. lette dat de authoriteijt &c.* hebben willen uijtdrucken de
[35] gewichtigh^{t} van de saecke meest *o* de consequentie, ende dat u.E.[35]
[36] daerop [daerop] hadde te lette om hem met geen cleijne maer[36]
[37] redelijck groote geltboete te vreden te laeten stellen, t'welck[37]

* Origineel. KA CLXXI a^{c} 25.

[38] geschiedende privaet, nochtans gedivulgeert werdende andere

[39] genoech streckt tot exempel, *o* voor soo cleijne lust soo grooten
[40] amende te geven, doch soo u.E. gelieft, dat wij den H^e^ Doct.[40]
[41] Zebastiaen outb^r^ laest geweest ende vande selffde Raden daerom[41]
[42] aenspreecke, will t'selffde gaerne doen, op dat u.E. met te meerder
[43] gerusth^t^ inde saecke mach gaen, dan alst onse ware zouden daerin[43]
[44] geen scrupel maecken, *o* op de voorverhaelde wijse met een
[45] geltboete aff te maecken, niettemin ons gedragende tottet [t'] geene[45]
[46] u.E. selfs zullen raetsaemst vinden / Waermede wij ons Signor
[47] Cugino aen u.E. ende zijn beminde onse L. nichte, ende haer E.[47]
[48] Gode Almachtich bevelen. Vuijt Amsterdam desen 8 Nov. 1612.
nbsp;

[49] U.E. seer

[50] Dienstwillige Neve

[51] V. Oeverlander

Hooft's in bestuurs- en rechtzaken zeer ervaren neef wijst op de grenzen tussen een civiele en een criminele procedure, geeft toe dat de brief van Gecommitteerde Raden ten aanzien van de mogelijkheid van compositie een onduidelijkheid bevat en dient van praktisch advies.

Eindnoten:

2 *uijt:* van.
4 *verstaen:* vernemen.
5 *van gelijcken:* insgelijks.
6 *dat:* hetgeen.
7 *houden voor gedaen:* beschouwen als genomen.
10 *vermogen:* kunnen; *ende* (wij) (Mem. 6).
11 *t' selffde:* dit, het.
12 *sullen* (wij) (Mem. 6); *verclaren:* uiteenzetten.
14 *causeert:* in rechte aanspreekt.
15 *t' uwer discretie stellen:* aan uw oordeel overlaten.
16 *verstaen:* inzien.
17 *mulcte:* boete.
22 *geinfameert:* onteerd.
23 *partije:* de tegenpartij, in dit geval de beledigde commissarissen; *beclaecht:* aangeklaagd; *niet als:* op geen andere manier dan.
24 *ageren:* (gerechtelijke) actie voeren.
25 *infameert:* de blaam spruit bij een civiele actie niet voort uit het vonnis, maar uit het gepleegde feit.
27 *niet:* niets; *ledeert:* kwetst.
28 *infamie smaeckt:* naar ontering smaakt.
29 *men ... voorstaen:* men zich daarom ook niet kan voorstellen.
35 *meest om de consequentie:* vooral als precedent.
36 *hem:* zich.

37 *'t welck ... geven:* En al gebeurt dit ondershands, nochtans strekt het, daar het rondverteld wordt, voldoende tot (afschrikkend) voorbeeld voor anderen, nl. voor zo'n klein genoegen zo'n zware boete te betalen.

40 Dr. Sebastiaen Egbertsz. alias Sebastianus Egberti, 1563-1621, schepen 1593, burgem. 1606, Gec. Raad 1609-1611, hoogleraar anatomie.

41 *laest geweest:* die in de vorige ambtsperiode in functie was; *outb^{r}:* oudburgemeester; *ende van ... aenspreecke:* en enkele van de vroedschapsleden van toen om hun mening vraag.

43 *gaen:* te werk gaan; *onse* (saecke).

45 *ons gedragende tot:* mij bij voorbaat neerleggende bij (WNT *gedragen* 622).

47 L.: lieve, waarde.

43 *Opschrift.*
Aen Heinrick Claes Adriaensz: pachter tot Naerden.

*

[1] Pieter Cornelisz Hóóft Drossart tot Mujden, Baljuw van Goeijlandt,
[2] doet te weten U Heinrick Claes Adriaenz. pachter dat ghij op
[3] Donderdach eerstcomende wesende den xv^en^ deses, naedenmiddach
[4] U sult hebben te vinden bij mij op desen huise om te verstaen de
[5] meeninge vande Ed.Mogh.Heeren de gecommitteerde Rajden van
[6] Hollandt en Westvrieslandt op 't faict vande excessen bij U in
[7] Martio lestleden tegens de H.H. commissarisen opde verpachtinge
[8] begaen: Volgens d'ordre mij daer op bij haere Ed.Mogh. aenge-
[9] schreven in date den xx^en^ Octobre lestleden. U nochtans verse-[9]
[10] kerende vrij gelejde van gaen ende comen voor dese reise: Dus
[11] zijt in geenen gebreke, ende Gode bevolen. Vanden Hujse te
[12] Mujden, den xiij^en^ Novembre 1612.
nbsp;

[13] P C Hóóft.

Eindnoten:

9 *nochtans:* daarbij, voorts (Oudem. in voce, WNT *nochtans* 2032 1).

* Minuut. UBA II C II. 10.

44 *Al m^to^ mio ill^re^ sig^re^ mio Oss^mo^ il sig^re^ Pietro Cor: Hooft Amsterdam*

*

(*Hooft:* O^fn^ 17 Decemb. 1612)

[1] Eccelentissime Vir,

[2] Erubesco et doleo, onus mihj impositum fuisse, cuj ferendo longe[2]
[3] sim impar. Egone, qui numquam Gratijs saliente mica litavj, qui[3]
[4] solummodo tanquam explorator et transfuga in Musarum castris
[5] oberravj, ingenij mej maccem censurae oculisque oculatissimj Viri[5]
[6] (cujus animus nisj alta et sublimia spirat) exponam? haereo valde
[7] et sudo. Una defensio tamen occurrit quod mandatis tuis obnitj
[8] non debuj, unum solamen, quod Consanguineis non ad lancem,
[9] neque ad dimensum verba tribuenda sint. Habes itaque rudem
[10] contextum, cuj si quid sapidi inest, debemus bonis autoribus; ex
[11] quibus, ut apes, libamus, nostrj enim ingenij tenuitas ex se non tam[11]
[12] bona fila gignit. Parce nobis precor, ac amicorum vitia tege, et sj[12]
[13] fortè xenocraticum aliquid sensibus tuis occurat, animj ingenuitate
[14] in meliorem sensum detorquere: cogitaque quod non omnia[14]
[15] possumus omnes. Nam ut tuum est sacris tibijs incinere, jta nostrum
[16] pastorales inflare calamos. Permitte jnter olores anserem aliquando
[17] strepere. Hic habeat finem noster sermo, quem nunquam circa te[17]
[18] et tuos habebit nostra affectio. Pataviae, postridie jdus Novembris.[18]
nbsp;

[19] V.E. Dev. Con*i*s.[19]

[20] Petrus Hooft.

VERTALING

Ik begin te blozen en gevoel spijt, dat mij een last is opgelegd, welken te dragen mijn krachten verre te boven gaat. Moet ik, die aan de Charites nooit met zó gelukkige hand heb geofferd, dat het offerzout in 't vuur geworpen opsprong, die enkel op de wijze van een verkenner en overloper in het kamp der Muzen wat heb rondgedoold, de *species ficticia* van mijn talent aan de critiek en scherpe ogen van een zeer scherpziend man (wiens ziel louter in de sfeer van het hoge en verhevene ademt) blootstellen? - ik aarzel zeer en het zweet breekt me uit. Eén verweer echter valt me in, dat ik namelijk tegen uw opdracht me niet had mogen verzetten, één troost, dat voor bloedverwanten men zijn woorden niet op een goud-

* Origineel. KA CLXXIa^c^ 13.

schaal behoeft af te wegen of langs een meetlat af te passen. Ge hebt hier dus een grofgesponnen weefsel (en al wat aan smakelijks daarin zit, hebben we te danken aan goede bronnen, waaraan wij op de wijze van bijen telkens even nippen), want de broosheid van ons talent vormt niet uit zichzelf zo goede draden. Handel zachtkens met ons, verzoek ik u, en bedek de gebreken van vrienden en als eventueel een of ander trekje à la Xenocrates zich voor uw zinnen opdoet, laat dan door uw adeldom van geest u tot beteren zin ombuigen; en bedenk: niet allen kunnen wij alles. Want zoals het u eigen is, bij heilig fluitspel gezang aan te heffen, zo ons, te blazen op de rietpijp van den scheper. Vind goed, dat onder zwanen ook de gans eens snatert. Hier vinde een einde ons onderhoud, een einde, dat nooit zal vinden mijn genegenheid ten aanzien van u en de uwen.

Padua, 14 November.

Eindnoten:

2 *onus:* een toespraak te houden tot de doge van Venetië.

3 *Gratijs:* zie bij r. 13; *qui ... litavj:* Horatius, *Carmina*, 3, 23, 12; Tibullus, 3, 4, 10; Ovidius, *Fasti*, 4, 409. Wanneer men in offervuur gezouten speltkorrels werpt, blijkt de gunstige gezindheid der goden, als de korrels vonkend opspatten.

5 *maccem:* 'verzonnen specerij-naam.' Plautus, *Pseudolus* 842.

11 *libamus:* Vergilius, *Georgica* 4, 54.

12 *xenocraticum aliquid:* Xenocrates, 396-314 v. Chr., zag er altijd somber-streng uit, zodat zijn leermeester Plato gedurig tot hem moest zeggen: 'Xenocrates, je moet eens offeren aan de godinnen van de Charme' (Diogenes Laertius 4, 6).

14 *non ... omnes:* Lucilius, fragment bij Macrobius, *Saturnalia* 6, 1, 35; Vergilius, *Eclogae* 8, 63.

17 Vergilius, *Eclogae* 9, 36.

18 de datumberekening in de Romeinse kalender steunde op drie bijzondere dagen per maand: de *Kalendae* (1^e dag), *Nonae* (7^e dag in maart, mei, juli, oktober, 5^e dag in de overige maanden) en *Idus* (15^e dag in de genoemde maanden, 13^e in de overige). Men telde van de eerstvolgende van deze drie af terug, met die dag en de aan te wijzen dag beide incluis. De dag na een der bijzondere dagen werd aangeduid met *postridie* gevolgd door de naam, de voorafgaande dag met *pridie*. De laatste dag van een maand heette dus *pridie Kalendas*, de op een na laatste *III Kal.*, altijd plus de naam van de volgende maand.

19 *V.E.Dev. Consis: Vestrae Excellentiae Devotus Consobrinus:* Uwe Excellenties zeer toegedane neef.

45 *Opschrift.*
Eerentfeste hoochgeleerde wijse Voirsienighe Zeer discrete Heere Mijn Heere Diedrick Bas der rechten Doctor Raedt Gecommitteert vande Ed.Mogh. H.H. Staeten van [*van*] *Hollandt ende Westvrieslandt.*

*

[1] Eerentfeste, hoochgeleerde, wijse, voirsienighe zeer discrete Heere,

[2] Mijns achtens sal UE noch wel indachtich wesen hoe deselve mij
[3] in Julio lesleden inden Haeghe vermaende van sekere pachters van
[4] Naerden die versocht hadden aen Uwe Ed.Mogh. Collegie om tot[4]
[5] Bussem een vleck dicht voor de stadt te moghen composeren[5]
[6] vanden impost die nochtans een is met die vander stadt ende
[7] eensaementlijck wort verpacht. Ten welcken insien oock henlieden[7]
[8] sulx was afgeslaeghen, met vermoeden van dat het geschiede
[9] (gelijck het inder daedt was) om haer met soodaenich consent te
[10] provideren, nae dat alrede contraventie was begaen ende begonnen[10]
[11] t' ontdecken. Oock dat bij missive vanden xv[en] Junio mij wt den[11]
[12] naem van Uwe Ed. Mogh. Collegie belast was tegens soodaenighe
[13] composanten te procederen voor gecommitteerde schepenen van[13]
[14] Naerden; bij versuimenisse vande welcke mij in cas van reformatie[14]
[15] wel goedt recht soude werden geadministreert. Volgens 't welcke,*Volgens* 't *welcke:* Dienovereenkomstig.
[16] mijnen substitujt-schoudt ter voorseider stede, door last ende wt
[17] den naeme van mij, de saken met goedt debvoir heeft gevordert:[17]
[18] maer eindelijck sententie tegens gehadt. Waer op Ick hem nu geor-[18]
[19] donneert hebbe te hove te trecken omme te vervolghen tegens de[19]
[20] contraventeurs verdaecht op den 23[en] deser voor 't Uwer Ed.
[21] Mogh. Collegie. Is derhalven mijn eerbiedich versoeck UE gelieve
[22] de goede handt aende saken te houden; sonder 't welcke, de[22]
[23] authoritejt tot maintenue van 's gemene lands middelen noodich
[24] hier t' eenemael sal comen te vervallen. Ende bedanckende UE van
[25] heeler harten voor de goede geneicht*h* 't mijwaerts bewesen in 't
[26] vorderen van finale orde op 't stuck van Heinrick Claes Adriaensz:[26]
[27] gebiede mij op t dienstichste aen UE deselve bevelende hiermede
[28] Eerenfeste hoochgeleerde wijse, voirsienighe zeer discrete Heere
[29] met sijne E Huisvrouwe ende gesinne, den alderhoochsten in
[30] behoedenisse.

[31] Vanden Hujse te Mujden, den xix[en] Novemb. 1612
nbsp;

* Minuut. UBA II C II. 11. Afschr. UBL. Pap. 13.

[32] UE[s]

[33] Geheeldienstwillighe vriendt

[34] P C Hóóft

Hooft verzoekt dr. Diederick Bas, 1569-1637, herhaaldelijk burgemeester van Amsterdam, lid van Gecommitteerde Raden, erop toe te zien dat dat college voldoende streng optreedt tegen pachters van gemene middelen (vgl. *24*) die in overtreding zijn, maar door de Naarder vierschaar vrijgesproken en door Hooft voor Gecommitteerden gedaagd zijn.

Eindnoten:

4 *mij vermaende van:* ter sprake bracht.
5 *composeren van den accijns:* vgl. *24*.
7 *eensaementlijck:* tegelijkertijd (WNT *eenzamentlijk* 3871); *Ten welcken insien:* Om welke reden.
10 *provideren met:* voorzien van.
11 *ontdecken:* aan 't licht treden (*ontdekken* intrans. niet in WNT; het alternatief is een anacolouth); het verzoek om een verbod te mogen overtreden was dus een probeersel geweest; *Oock* (sal UE noch wel indachtich wesen).
13 *gecommitteerde:* daartoe aangewezen; *bij versuimenisse van dewelcke:* en als dezen in gebreke zouden blijven.
14 mij in geval van hoger beroep wel op de juiste wijze recht zou worden verschaft.
17 *gevordert:* voortgang heeft doen hebben.
18 *sententie tegens:* een ongunstig vonnis.
19 *vervolghen:* vervolging instellen; *verdaecht:* gedagvaard.
22 *de authoriteit ... noodich:* het prestige, nodig tot het handhaven van 's lands belastingen.
26 *vorderen van finale orde:* bevorderen (of: eisen) van een definitieve regeling (WNT *orde* 1459 8).

46 *Opschrift.*
Edele moghende Eerentfeste hoochgeleerde welwijse zeer voirsienighe Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden van de Ed.Mogh. H.H. Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt.

*

[1] Edele Moghende Eerentfeste Hoochgeleerde welwijse zeer
[2] voirsienighe Heeren,

[3] Op haere missive van xxiij[en] Novemb. ende de bijgevoech-
[4] de requeste van Heinrick Claes Adriaensz: pachter tot
[5] Naerden gelieve Uw Ed.Mogh. te verstaen, hoe dat ick
[6] als noch niet en can vernemen dat de selve zedert het[6]
[7] slaecken zijnes persoons wt der hechtenisse sich anders
[8] soude hebben gewttert dan een getrouw onderdaen van[8]
[9] sijne Overheden toestaet: ende geve God dat het duir[9]
[10] hebbe. Is oock waer dat ick nae den ontfanck van Uwe
[11] Ed.Mogh. schrijven in date den xx[en] Octobre, hem hebbe
[12] te kennen gegeven dat mij was gepermitteert de sake
[13] met hem af te maecken bij compositie, waer toe hij sich
[14] lang te vooren had vertoont genegen te wesen: waer
[15] op hij vraeghende wat mijnen ejsch mochte zijn van
[16] mij t'antwoordt hadde, dat sij waere ter somme van
[17] thien hondert pp. van xl grooten 't p., ter welcke uwe Ed.[17]
[18] Mogh. hem hebbende doen caveren, alvooren dat hij mochte
[19] ontslaeghen werden, de selve scheenen de swaerwichtic*h*
[20] vande actie, soo hooch getaxeert te hebben: niettemin
[21] dat mij door gratie van Uwe Ed.Mogh. niet en was ge-[21]
[22] limiteert op de volle somme preciselijck te staen. Soo
[23] had ick dan, meende hij Heinrick, sijn borghen aen te[23]
[24] spreken; hij hadde sijn gissinge op een roosennobel vier of[24]
[25] vijf gemaeckt. Alsoo schijnt hij oock in de requeste
[26] sijne misdaedt licht te slaen, deselve doorgaens noemende[26]
[27] een misuis ende maer eenighe ongerijmt*h* van spre-[27]
[28] ken bekennende. Daer geheel Naerden bekent is dat hij de[28]
[29] HH Vander Dussen ende Daiman der Ed.Mogh. H.H.
[30] Staeten commissarisen, publijckelijck in 't aengesicht ge-
[31] worpen heeft dat om den impost te verpachten op con-
[32] ditie ende belofte van niet te composeren, gelijck haere
[33] EE sulx voorhielden, Daer en hadden zij geen commissie[33]

* Minuut. UBA II C II. 13.
T.r. 91. Er kan ook ‘zejdt’ staan.

toe: zij soudense toonen; waeren 's oock gehouden te[34]
doen: en, al of dat niet *satis atrociter* de dignitejt van[35]
haere EE ende HH Staeten geinjurieert waere, noch
daerenboven voor alle de omstanderen wtgecreten hij
wenschte dat de tonge met beroertheit geslaeghen wierde[38]
vande geene die op die conditien eerst geldt bieden[39]
soude: gelijck oock niemandt sich des onderwonden heeft;[40]
maer is bij onderhandelinge den impost aen sekere dorp-
lujden van Goeijlandt moeten verpacht worden tot on-
trent vijf hondert guldens min als zij de laeste ses
maenden had opgebracht. Aengaende van heel beschon-
cken ende sijns doens onwetende geweest te hebben, acht
ick, dat hij dickwils bevonden is gewerden sijnen pacht
wel gaede te slaen sonder meer nuchterens moeds te[47]
wesen dan hij op die tijdt was; doen hij 't oock bij
geen spreken laetende, des Stadts roeper gehuirt ende aen
allen hoecken met de raetele heeft doen wtroepen: dat,
alsoo zijnen pacht noch eenighe daeghen duirde, wie mid-
ler tijdt bier inne begeerde te leggen ('t welck niet dan[52]
in fraude van den aencomenden pachter conde geschie-[53]
den) soude bij hem comen om te composeren den rijcken
om gelde; (dat was te luttel) den armen om Gods wille.[55]
Of die raetel onrust, ende luttel min als allarm kraejde,[56]
daer en slae ick niet veel twijffels aen. Ende die hem[57]
mochte zien ter torture gedrejcht, ick laet mij voorstaen,
wt d'onmaetighe vrese van aenden lijve gestraft te werden,
die hem, inder gevanckenisse, sijn verseerde Con-
scientie somwijlen aenjoech, datmen hooren soude van
complot om den pacht van 's gemeene lands middelen te
dwingen: de schaedelijxte monopolie, die tegens 't ge-[63]
meene Beste versiert kan werden. Hij geve dan hooch op[64]
van voorleden diensten, die ijemandt gunste behooren[65]
te maecken in misval, ende wederspoedt, afgunst in mis-
daedt en wederspannicheit. Maer ick kan niet bevinden
dat hij sich oijt in eenich gesegnaleert rencontre gevonden[68]
heeft geduirende d'oorlooghe; ende noch min ten tijde
van sijnen dienst; in dewelcke hij sich wt wulpsheit[70]
begeven hebbende nae vier of vijf maenden, niet lan-
ger, gelost is gewerden van sijn moeder, die voor een[72]
vrouw van middelen bekent binnen Naerden, maer desen[73]
eenighen soone en heeft tot erfgenaem van wel vijf of
ses duisendt guldens soo daer gelooft wert. Alsoo wei-[75]

[76] nich blijckt mij van lijfsgevaer over 't invoeren van[76]
[77] 's gemeene lands middelen geloopen, met ontfangen van
[78] quetsuiren; ofte dat hij daer af lijcktekenen soude ge-
[79] houden hebben; maer is te geloven dat de geene die hij
[80] heeft, zijn, van daer den naeme Hein duivel is, soo hij[80]
[81] heet inde wandeling; te weten van sijn woest ende reucke-
[82] loos leven 't welck hij in tapherberghen, tuisschen,[82]
[83] en twistmaecken heeft doorgebracht: sulx dat hij bij[83]
[84] wijlen mijnen predecesseur in officie oock eenen dood-
[85] slach hadde geperpetreert, die niet met allen favorabel[85]
[86] was, alhoewel hij daer over bij den gerechte van Naerden[86]
[87] maer in een civile geldboete is gecondemneert ge-[87]
[88] weest. Waer wt men afnemen mach of hij den man zij[88]
[89] om soo nauw geset te wesen dat het leedtwesen van het[89]
[90] tegenwoordich fajct hem soude doen
[91] vallen in dese sieckte, die soo hij selve zejt hem wel 4 maenden
[92] nae sijn relaxatie eerst is overgecomen: gelijck mede wel te[92]
[93] dencken is hoe zeere die door mijn commineren verswaert[93]
[94] can wesen, dewijl hij noch zedert, naemelijck den 28[en]
[95] Novemb. selve op 't Stathuis van Naerden sekere sijne[95]
[96] saken voor Gecommitteerde schepenen heeft gevordert:
[97] ende claecht onder tusschen dat zijn cranckheit, die hij[97]
[98] voorheenen lichter maeckt, hem twee maenden lang belet
[99] heeft zijnen pacht waer te nemen; daer ick verstae dat[99]
[100] hij noijt het bedde gehouden heeft. Oock heeft hij twee
[101] voorkinderen van die jaeren dat sij boeckhouden ende[101]
[102] cedullen wtgeven; ende, behalven dat zij moederlijck[102]
[103] goedt ter Weescaemer hebben, haer voorts met huismans[103]
[104] werck generende zijn, in veughen dat hem alleenelijck
[105] tot laste comen zijne kinderen vande tegenwoordighe
[106] huisvrouwe, die vier in getaele zijn. De middelen die hij
[107] daer toe heeft, datmen weten kan, zijn een groot hujs[107]
[108] t welck hij selve bewoont, met een schuire binnen Naer-
[109] den daer hij paerden koejen ende bouwknecht hout;[109]
[110] oock eenighe percelen landts: ende heeft van desen jaere
[111] ongelijck veel meer vercocht, nae mij onderrecht wort;[111]
[112] alsoo hij sijn werck maeckt van coopen ende verkoopen:
[113] sulx dat hij in Naerden gansch

[118] nacht vande apprehensie ende eens op d'inspectie vande[118]
[119] Privilegien van Naerden die U Ed.Mogh. mij belast had-
[120] den te nemen, in als ontrent 14 g. op welcke somme[120]
[121] ick bekenne t'over ontfangen te hebben ontrent de waerde[121]
[122] van seven stuivers welcke alleen 't mijnen proffijte quae-
[123] men: invidieus genot voor alle de moejte diemen met[123]
[124] desen mensche gehadt heeft: op dat ick van 't perikel[124]
[125] swijghe 't welck Burgermeesteren van Naerden mij wel
[126] seggen konden, dat ick soude geleden hebben van haere[126]
[127] gemeente, en waere de saecke niet in sulcken stillicheit
[128] toegegaen dat de stadtspoorte wel achter den gevangen[128]
[129] gesloten was eer ijemand buiten sijnen huise conde op-[129]
[130] geweckt wesen. Te weten, hun was geleghen aen 't be-[130]
[131] schermen van den getrouwen voorstander van 't proffijt
[132] dat zij bij 't composeren tot naedeel vande gemeene
[133] middelen genoten: alhoewel hij anders bij elck particu-[133]
[134] lier nergens nae soo wel in den huisraedt en staet; als[134]
[135] hebbende sich (gelijck den voornoemden HH Commissarisen
[136] wel te vooren quam) in de geseide compositien seer par-[136]
[137] tijdich gedraeghen, sommighe zeer weinich anderen om
[138] meer als civilijcken gevreest te zijn met bitterheit het[138]
[139] wterste afperssende. Bij welcke maniere van doen hij sich
[140] soo wel bevonden heeft dat het hem continuelijcken 't eene
[141] jaer achter 't ander pachtende wel aen goede verwe soude
[142] gebroken hebben om eenich versoeck van quijtscheldinge
[143] of diergelijcke gratie wat oochs mede te geven. Om alle[143]
[144] dese redenen dan ben ick verwachtende dat Uwe Ed.Mogh.[144]
[145] het sijne voor wat anders dan een misuis sullen aen-[145]
[146] nemen; ende sonder sijne gepretendeerde lijveloose dien-[146]
[147] sten te compenseren met een fajct van sulcken weder-[147]
[148] spannicheit ende van soo pernicieusen exempele tegens[148]
[149] d'Authoritejt vande Hooghe Overicheit, oock sonder be-[149]
[150] weecht te werden met sulcke sijne geringheit van midde-[150]
[151] len, 't welck niet dan een loos voorgeven, immers geheel[151]
[152] tegens d'apparentie is, Uwe Ed.Mogh. hem die 't ge-[152]
[153] meene landt in sulcker wijse van vijfhondert guldens t' ef-[153]
[154] fens gefraudeert heeft niet en sullen verstaen in eenighe[154]
[155] lichte amende vervallen te wesen; daer tot de minste[155]
[156] fraude jae tot die van een half vat biers de boete van[156]
[157] tweehondert gulden is staende. Maer is in alle reve-
[158] rentie mijn versoeck dat Uwe Ed.Mogh. gelieve hem te
[159] belasten met een mulcte die eenichsins geproportionneert[159]

[160] zij tegens de swaerheit van 't delict; 't welck ick mij ver-[160]
[161] sekere van Uwer Ed.Mogh. discretie ende gebiede mij
[162] Hiermede

[163] Edele Moghende Eerentfeste hoochgeleerde welwijse zeer
[164] voirsienighe Heeren in gratie vande selve wt alle mijn vermoghen
[165] God biddende haere gelucksalighe regeringe op 't hoochste
[166] te seghenen. Geschreven op
[167] den huise te Muiden, den iij[en]
[168] Decemb. *a* 1612.
nbsp;

[169] Uwer Ed.Mogh.

[170] Onderdaenste Dienaer

[171] P C Hóóft.

Heinrick Claesz. heeft bij Gecommitteerde Raden een rekest ingediend om tot een veel lagere boete veroordeeld te worden. Zijn argumenten worden door Hooft, die kennelijk bevreesd is voor een te slappe houding van de overheid, weerlegd, terwijl hij op de ernst van het begane feit nogeens de nadruk legt. Vgl. *24, 45*.

Eindnoten:

6 *als noch niet:* tot dus ver niet.
8 *gewttert:* geuit.
9 *toestaet:* past.
17 *ter welcke ... hebben:* daar U.E.M. de ernst van de zaak zo hoog aangeslagen schenen te hebben, door hem, voordat hij in vrijheid gesteld mocht worden, een waarborgsom tot dit (bedrag) hebben doen storten (de constructie is onduidelijk).
21 *gelimiteert:* als beperking opgelegd.
23 *sijn ... spreken:* een vordering te richten aan degenen die voor de (geleende) 1000 gulden borg gebleven zijn.
24 *roosennobel:* goudstuk van ongeveer 8 gulden.
26 *licht slaen:* licht tellen.
27 *misuis:* misslag; *maer:* slechts; *ongerijmtheit van spreken:* ongelukkige woorden.
28 *Daer:* Terwijl.
33 *commissie:* opdracht.
34 *zij ... toonen:* die moesten ze maar eens tonen; *waeren's ... doen:* en daartoe waren ze ook verplicht (WNT *gehouden* 892).
35 *al ... waere:* alsof daardoor de waardigheid van hen en de heren Staten niet kras genoeg beledigd was.
38 *beroertheit:* verlamming.
39 *eerst:* het eerst.
40 *gelijck ... heeft:* zoals dan ook niemand gewaagd heeft.
47 *wel gaede te slaen:* goed te zorgen voor.
52 *inne legghen:* opslaan.
53 *in fraude van:* met wederrechtelijke benadeling van; *aencomenden:* weldra in functie tredende.

55 *dat was te luttel:* en alsof dat nog niet genoeg was; *om Gods wille:* voor niets.
56 *luttel ... kraejde:* weinig minder dan opschudding teweegbracht.
57 *Ende die ... complot:* En als men hem kon waarnemen, met de pijnbank bedreigd, ik ben overtuigd - vanwege de onmatige vrees voor lijfstraf die zijn kwade geweten hem in de gevangenis soms aanjoeg - dat men horen zou over een komplot.
63 *dwingen:* in strijd met de vrijheid der openbare verpachting, voor een bepaald bedrag aan één man blijven verpachten.
64 *versiert:* uitgedacht.
65 *voorleden:* vroegere; *die ijemandt ... wederspannicheit:* die iemand welwillendheid behoren te bezorgen bij ongeluk en tegenspoed, onwelwillendheid bij misdaad en weerspannigheid.
68 *gesegnaleerd rencontre:* bekend gevecht; *gevonden:* bevonden (WNT *vinden* 743 22).
70 (militaire) *dienst; wulpsheit:* lichtzinnigheid.
72 *gelost:* vrijgekocht; *voor:* als.
73 *maer ... en:* slechts.
75 *Alsoo:* Even.
76 *over:* bij; *invoeren:* dan moet Heinrick omstreeks 1583 al in functie geweest zijn.
80 *zijn, van daer ... is:* daarvandaan afkomstig zijn, waar de naam H.D. vandaan komt.
82 *tuisschen:* dobbelen.
83 *bij:* tijdens, onder; *predecesseur in officie:* ambtsvoorganger.
85 *niet met allen favorabel:* volstrekt niet gunstig (WNT *al* 872 b ? 3°).
86 *daer over:* daarvoor.
87 *civile:* als schadevergoeding aan de tegenpartij (en niet crimineel: als boete aan de justitie).
88 *afnemen:* afleiden.
89 *nauw geset:* nauw van geweten.
92 *relaxatie:* invrijheidstelling; *eerst:* 't eerst; *gelijck ... is:* zoals ook wel te begrijpen is (ironisch).
93 *commineren:* dreigen.
95 *sekere ... gevordert:* zekere zaken van hem voor daartoe aangewezen schepenen heeft behartigd.
97 *die hij ... maeckt:* die hij (in zijn rekest) beweert dat te voren (nl. voordat Hooft hem met een zware boete dreigde, tijdens het onderhoud op 15 november, vgl. *43*) lichter was.
99 *daer ick verstae:* terwijl ik verneem.
101 *van die jaeren:* zo oud.
102 *cedullen:* rekeningen e.a. zakelijke papieren; *moederlijck ... hebben:* hun moederlijk erfdeel onder beheer van de weeskamer hebben.
103 *haer ... zijn:* met boerenarbeid hun brood verdienen.
107 *datmen:* voorzover men.
109 *bouwknecht:* boerenknecht.
111 *ongelijck veel meer:* heel veel meer.
118 *apprehensie:* arrestatie (vgl. *24*); *inspectie:* vgl. *26*.
120 *in als:* alles bijeen.
121 *t' over:* boven de werkelijk gemaakte kosten.
123 *invidieus:* benijdbaar.
124 *desen mensche:* dit individu; *opdat ick .... swijghe:* gezwegen nog.
126 *seggen konden:* wisten te zeggen.
128 *wel:* goed.
129 *opgeweckt:* wakker geschud en gealarmeerd.
130 *Te weten hun was geleghen:* Zij hadden er namelijk belang bij.
133 *particulier* (adv.).
134 *nergens ... staet:* volstrekt niet zo goed aangeschreven staat (WNT *huisraad (II)* 1280).
136 *wel tevooren quam:* duidelijk bleek.
138 *meer als civilijcken:* meer dan billijk is; *bitterheit:* hardheid.
143 *wat oochs mede te geven:* een schone glimp te geven.
144 constructie: ben ick verwachtende, dat U.E.M. ... zullen aennemen; ende ... (dat) U.E.M. hem ... niet en sullen verstaen ... te wesen.
145 *het sijne:* zijn geval.
146 *lijveloose:* nietswaardige (WNT *lijveloos* 2387).
147 *compenseren met:* te laten opwegen tegen.
148 *van ... exemple:* dat zulk een verderfelijk voorbeeld is.
149 *beweecht:* (tot mildheid) bewogen.
150 *sulcke sijne:* zijn zogenaamde.

151 *voorgeven:* voorwendsel.
152 *apparentie:* blijkbaarheid.
153 *t':* het hs. heeft ook vóór deze *t* een apostrof.
154 *gefraudeert van:* bedrogen voor; *verstaen:* goedvinden en besluiten;
155 *amende:* boete; *daer:* terwijl; *tot:* op.
156 *fraude:* (accijnsontduiking).
159 *mulcte:* boete.
160 *'t welck ... discretie:* wat ik van uw oordeelkundigheid niet anders verwacht.

47 *Aen dierick booth Procureur voorden Hove van Hollandt.*

*

[1] Ick seind hem originele rentebrief ende relatie vanden
[2] Deurwaerder tegens Jan Cornelis Keunisz: van
[3] Warmenhuisen om te dienen den 7^{en} Januario
[4] toecomende. Oock dat hij lette wat zedert
[5] mijn advis, op de requeste van Heinrick Claes[5]
[6] Adriaensz. van Naerden mach gedesponeert[6]
[7] wesen bij de H.H. gecommitteerde Rajden. Voorts
[8] dat hij sollicitere om een eindt vande saken[8]
[9] Tegens de composanten ende gecomposeerde van
[10] bussem westen in advis gehouden vande H.H. Raiden[10]
[11] voorseit. Vanden Huise te Mujden, den 30^{en} Decemb. 1612.

Eindnoten:

5 *mijn advis*, vgl. *46*.
6 *gedesponeert:* beschikt.
8 *sollicitere:* dringend verzoeke; *de saken:* vgl. *45*.
10 *bussem westen:* Laag Bussem, het tegenwoordige Bussum.

* G. UBA II C II. 21. Afschr. UBL. Pap. 13.

48 *Viro Amplissimo et Nobilissimo D^no^ Petro Hooft arcis Mudenae praefecto et territorij ejusdem satrapae, domino et amico meo summe colendo. Mudam.*

*

(*Hooft:* Ontfangen 29 Jan.: 1613.)

[1] S.D.P.

[2] Domino meo observando et
[3] amico colendo.

[4] Veritus fuissem te interpellare et molestiam tibi
[5] occupatissimo exhibere, nisi sepius spectata tua
[6] humanitas, morum suavis elegantia, et singularis erga
[7] me affectus excussissent mihi hunc scrupulum: Et
[8] ne te teneam per longa exorsa, habe quod res est:
[9] ante pauculos dies intellexi ex Abrahamo Lussio veteri[9]
[10] meo amico desiderari à te secretarium oppido Wesopio,
[11] et commendatum tibi de nota meliore nostrum
[12] D Wilhelmum Catsium J.U.D. gratissimus mihi fuit[12]
[13] Lussij affectus erga juvenem inculpatissimis moribus
[14] honesta et patricia prosapia prognatum, quod ad
[15] profectum in studijs attinet, habe pro certo eum
[16] tam strennue et graviter studio juris operam navasse
[17] ut pares non habeat, praxin adjunxit per annos
[18] aliquot, et si manum admoverit, certissimum est
[19] eum expeditè quidvis praestiturum, meretur
[20] optiums juvenis promoveri, quô studiorum suorum
[21] messem aliquam percipere, et afflictîs familiae suae
[22] rebus peneque submersis tabulam mento supponere
[23] possit, certo mihi persuasum habeo eum non modo
[24] oppido bonam operam posse praestare, sed etiam tibi
[25] gratissimum fore et valde commodum in juris studio
[26] manuductorem, in quo intelligo te desudare quantum
[27] permittunt a publicis curis ocia. Rogo te obnixe[27]
[28] Domine et amice colende ut meae commendationis
[29] pondus aliquod apud te fuisse amicus noster sentiat,

* Origineel, UBL Pap. 2.

[30] quod si me hoc beneficio affeceris ut eum alijs
[31] competitoribus forte praetuleris, divinctum me aliàs
[32] nunc ad omnia obsequia officia et studia promptissimum
[33] et ad nutum obtemperantissimum esse experiere, fac
[34] modo periculum, et si fallo
nbsp;

[35] *Tunc pater omnipotens adigat me fulmine ad Umbras*[35-36]
[36] *Pallentes Erebi*.
nbsp;

[37] Salve et vale amice et domine colende ex voto
nbsp;

[38] Tui Nexi

[39] Pijnacker
nbsp;

[40] Ex musaeo nostro ad

[41] XX Januarij 1613

VERTALING

Ik zou geschroomd hebben u te storen en u, die het reeds zo volhandig hebt, last te veroorzaken, zo niet uw herhaaldelijk beproefde minzaamheid, de fijne beschaving van uw vormen, en uw unieke genegenheid jegens mij deze angstvalligheid geheel van mij hadden afgeschud. En om u niet op te houden door languitgesponnen inleidend woord, zie daar, wat de zaak is: voor luttele dagen verstond ik van Abraham Lussius, mijn ouden vriend, dat door u gezocht wordt een secretaris voor de vestingstad Weesp en dat u is aanbevolen onze Heer Willem Cats, doctor in het oud recht. Zeer aangenaam was mij Lussius' genegenheid voor den jongeman, iemand met een onkreukbaar karakter, uit een goede, patricische familie geboren. Wat zijn vorderingen in de studiën betreft, wees ervan verzekerd, dat hij flink en serieus zich op de studie van het recht heeft geworpen, dat hij zijns gelijken niet heeft; praktijk heeft hij gedurende een aantal jaren daaraan toegevoegd, en het is volstrekt zeker, dat, als hij ergens de hand aan slaat, hij slagvaardig wat ge maar wilt zal verrichten. De brave jongeman verdient te worden gepousseerd, opdat hij daardoor van zijn studiën enigen oogst kan binnenhalen, en aan het in nood verkerende en bijna in de diepte verzonken familievermogen een reddingsplank onder de kin kan schuiven. Ik ben er stellig van overtuigd, dat hij niet alleen de vestingstad goede diensten zal kunnen bewijzen, maar dat hij ook u zeer welkom zal zijn en een zeer geschikt leidsman in de studie van het recht, waarop, naar ik begrijp, gij zit te zweten voorzover de vrije tijd, dien de openbare plichten u laten, het u vergunt. Ik verzoek u met klem, mijn Heer en te vereren vriend, dat onze vriend moge bemerken, dat mijn aanbeveling bij u enig gewicht in de schaal heeft gelegd. Ja, als ge me die vriendelijkheid bewijst, dat ge

hem boven andere sollicitanten eventueel verkiest, zult ge ervaren, dat ik, anders toch al hecht verbonden, nu tot alle attentie, beleefdheid en gunstbetoon vol-

vaardig en op een wenk tot dienst bereid ben; neem slechts de proef; en stel ik teleur, dan

> *Stote d'almachtige vader mij neer met zijn schicht naar der schimmen*
> *Vaalbleek volk in den poel*.

Gegroet, het ga u wel, vriend en te vereren Heer, naar den wens van den U verknochten

C. Pijnacker.

Uit mijn Muzentempel op 20 januari 1613.

Eindnoten:

9 Sion of Secondo Lus, Luz, Lussius, op wiens ‘timmeragie’ en ‘galerije’ Hooft versjes schreef (L St. 1 27 met de voetn.), groot tafelhouder, o.a. te Leiden, geldschieter, koopman en bankroetier, had een zoon Abraham, die 13 mei 1595 in ondertrouw ging met Beatrix van Suylen van Nijevelt te Muiden (A. Versprille, *Sion Luz. Tafelhouder*, in Jaarb. v. Gesch. en Oudheidk. van Leiden en omstr., 49e dl. (1957) blz. 106 v.). Zijn octrooi als bank-van-leninghouder te Amsterdam werd in 1614 ingetrokken wegens woeker (hij nam 33 1/3%), de stad stichtte toen zelf een bank.

12 Dr. Willem Cats, omstreeks 1582 in Den Haag geboren, was 19 februari 1610 bij Pijnacker gepromoveerd tot doctor in de beide rechten.

27 Vgl. Ovidius, *Epistulae ex Ponto* 2.6.14.

35-36 Vgl. II (elf) r. 13, 14.

49 *Aen Johannes ten Grotenhuis.*

*

[1] Eerntfeste Hooghgeleerde Voorsienighe zeer Beschejdene Heere,[1]

[2] Onderrecht zijnde vande goede geneghenheit Uwer E om de[2]
[3] verflaeuwende oeffening der Poesie te helpen verquicken ende haer[3]
[4] in Amsterdam eenen steun te strecken: daerbenevens versocht[4]
[5] werdende om oock t mijne daer toe te doen soo koom ick Uwer E
[6] bedancken vande ijver tot noch bewesen, en bidden om deselve[6]
[7] mitsgaeders aen te houden dat de herschicking bij d'eerlijckste van[7]
[8] dat geselschap aengeheven ter eeren ende wenschelijcken einde
[9] gedijen moghe. Waer aen ick luttel twijfels slae, indien 't UE[9]
[10] gelieft daer naer te belejden dat den onnutten ende ongebondenen,
[11] die alleene tegens de geregeltheit schoorvoeten, wt naeme der[11]
[12] HH Magistraeten belast werde op boete van geweldt haer der[12]
[13] Caemere t'onthouden ter tijdt toe desselfs overheden hen ander[13]
[14] wete doen. Sonder dit kan ick der stede en den armen niet beters[14]
[15] als 't verlies van dit cieraedt en genot toeleggen. Maer soo den[15]
[16] broederschap de Jonste gewerden magh, zij sal met alle[16]
[17] behoorlijckheit t'allen stonden werden erkent ende UE naem
[18] den Hollandtschen Musen
[19] *si qua est ea gloria*[19]
[20] eeuwelijck in 't harte leggen. met welcken toeverlaet[20]
[21] Eerentfeste etc ick nevens eer ende dienstbiedenis UE den almo-
[22] ghenden in schut en scherm bevelen zal.

Hooft verzoekt Dr. Jan ten Grotenhuys, 1573-1646, schepen, naderhand hoofdschout van Amsterdam, een in kunst en wetenschap belang stellend koopman, de invloed van de overheid te gebruiken om verkeerde elementen tot nader order uit de kamer d'Eglantier te weren, zodat de reorganisatie van de kamer, waar hij mede de hand in heeft, kan slagen. Zie de bijlage.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II. 687. Afschr. KA CLXXIa[b] 3.
Dat. 9 maart 1613. Het met deze brief (r. 5, r. 7) in nauw verband staande ontwerp van een reglement voor de kamer, *Schick vande Dichtschool in Liefd Bloeijende* (Bijlage *49*) is door Hooft gedateerd 9 maart 1613. De plaats van de ongedateerde minuut *49* in het achtste katern van het recueil II C II tussen vellen uit 1612 is geen dwingende reden om het stuk anders te dateren (bij Brandt tussen brieven van 19 april 1610 en 9 mei 1612, bij Hu en vVl tussen brieven van 19 april 1610 en 6 augustus 1611).

1 *Hoochgeleerde:* de adressaat is gepromoveerd.
2 *Onderrecht zijnde van:* Daar ik ken; *goede geneghenheit:* goedgunstige gezindheid.
3 *verquicken:* opwekken.
4 *eenen ... strecken:* tot steun te dienen.
6 *om ... te houden:* (zeugma) om deze (ijver) te behouden en zorg te dragen.
7 *dat de herschicking ... moghe:* dat de reorganisatie, door de fatsoenlijksten van de vereniging op touw gezet, tot een eervol en gewenst resultaat moge leiden.
9 *Waer ... slae:* Waaraan ik geringe twijfel koester.
indien 't (Subj.) UE (dat.) ... *belejden:* indien u zo goed wilt zijn, het daarheen te leiden.
11 *schoorvoeten:* zich schrap zetten (WNT *schoorvoeten* 682 1).
12 *belast:* gelast; *op boete van geweldt:* mogelijke verklaringen: aan de hand van WNT *boete* 198, dat vertaalt 'op straffe van': op straffe van uitzetting door de sterke arm, of: op straffe van (gevonnist te worden wegens) huisvredebreuk; aan de hand van WNT *geweld* 2035 met verwaarlozing van de beperking 'alleen in de spreektaal' en de verwijzing naar de betekenis C: op een geweldige boete.
13 *ter ... doen:* totdat de bestuurders van de Kamer hun anders doen aanzeggen.
14 *Sonder dit:* Als dit niet gebeurt; *armen:* nl. de stadsarmen, ten bate van wie de Kamer speelde.
15 *toeleggen:* in uitzicht stellen; *cieraadt:* nl. voor de stad; *genot*, nl. voor de armen.
16 *broederschap:* de Kamer; *zij:* nl. de jonste.
19 *si etc.:* is dat even glorierijk! Vergilius, *Aeneis* VII, 4.
20 *leggen:* liggen; *met welcken toeverlaet:* in vertrouwen waarop.

50 *Edele Eerentfeste hoochgeleerde welwijse ende vermoghene Heeren Mijne Heeren d'eerste ende andere Rajden ende meesteren vande rekeninghe in Hollandt.*

*

[1] Edele Eerentfeste hoochgeleerde welwijse ende vermoghene
[2] Heeren,

[3] In voldoeninge van d'apostille Uwer Ed.Mogh. in date
[4] den XXX^en^ Martij lestleden, op de requeste van Rijck El-
[5] bertsz van Hujsen, manslachtich inden persoone van Gijs-
[6] bert Aertsz., gelieve te verstaen, voor soo veel de rechts-
[7] vorderinge aengaet dat den suppliant al voor date voor-
[8] seidt innegedaecht ende inteerste defaut gecondemneert[8]
[9] is geweest, naemelijck op den XV^en^ Martij, als blijckt bij
[10] acte hier nevens gaende. Maer zedert Uwer Ed.Mogh.
[11] apostille mij geexhibeert, en hebbe niet goedt gevon-[11]
[12] den *deliberante Principe* met de saecke voorts te vaeren.[12]
[13] Den inventaris der goederen van zeer cleener waerden[13]
[14] wesende, is gemaeckt, ten overvloedt, (alsoo hujs en hof-
[15] stede meer bedraeghen als de boete van hondert ponden
[16] van xl grooten bij privilegie van Goeijlandt t'eenen doodt-
[17] slach staende) ende hier bij gevoecht met d'informatien[17]
[18] van 't fajct genomen.

[19] De goederen te priseren is noijt in desen quartiere in[19]
[20] gebrujck geweest: heeftmen oock geen geswoorens tot[20]
[21] dat werck ten platten lande; ende schepenen haer dies[21]
[22] luttel verstaende.

[23] Belangende de toecoomste van 't fajct, en heb ick niet[23]
[24] anders konnen vernemen als dat op den V^en^ Martij lest-
[25] leden, den suppliant van een sijns gebuirens calf te slach-[25]
[26] ten naer huis kerende, met een mes in sijn handt voor-
[27] bij 't hujs daer Gijsbert Aertsz. sittende was met ander
[28] geselschap, van 't selve alsoo hij ter achterdeuren insach[28]
[29] aengeroepen ende genodicht is om met hen te comen
[30] drincken. Waer op hij binnen getreden ende een wijle daer
[31] nae, 't mes wter handt gelejdt hebbende, in handelinge[31]
[32] geraeckt is ende ten laesten overcomen met Gijsbert voor-[32]
[33] seit inde coope van een Lijfken 't welck die aen hadde,
[34] op voorwaerde dat den wijnkoop mede gegolden soude[34]

* Minuut. UBA II C II. 22.

[35] werden bijden vercoper. Maer heeft deselve wt saecke[35]
[36] van dien korts daer naer begost te crackelen seggende

hij behoorde geenen wijncoop te betaelen; ende (naerdien hem 't[37]
geselschap ende sijn eighen moeder daerinne tegens vie-[38]
len) voorts opgestaen sijnde, den suppliant alsoo hij sat,[39]
in 't hooft gesneden sulx dat hem 't bloedt bijden [den] aen-
gesichte neder liep. Dewelcke daerover oprijsende ende te[41]
rugge wijckende met roepen, hij Gijsbert soude van
hem blijven, heeft sijn afgelejde mes inder handt gecre-[43]
ghen. Doch even straffelijck vervolcht zijnde ende geweken[44]
tot tegens seker middelschot is aldaer van Gijsbert ter
aerden ende onder hem geworpen; alwaer hij gedrongen,[46]
om op te geraken schijnt hem gegeven te hebben de[47]
wonden aen welcke hij Gijsbert gestorven is: alsoo de[48]
geene die jegenwoordich waeren geen acht genomen
hebben vermids de verbaestheit, in welcker wijsen het[50]
selve geschiedt zij.

Ende nae dat ick de gelegenheit vanden huise bevon-[52]
den heb kan ick niet anders gevoelen als, dat den per-[53]
petrant soo seer gepresseert sijnde al eer hij eenighe[54]
weere boodt swaerlijck buiten 's lijfsgevaer eenighe
deure soude hebben konnen gecrijghen om sijn parthije[56]
t'ontgaen.

Den soen is welversocht aen 's neergeslaeghens maeghen[58]
maer niet verworven, wt oorsaecke dat parthijen niet en[59]
willen luisteren voor en aleer versoent sij de dood-
slach van seker broeder van Rijck Elbertsz. die ontrent
een jaer verleden afgemaeckt is van eenen m^{r} Wijbrandt
Jacobsz Chirurgien tot Hujsen; de welcke voorwaer in[63]
ongelijcker wijsen ende zeer leelijcken is toegegaen.

Het leven bij den suppliant voorhenen gelejdt, en kan
ick niet ontdecken, dat met eenighe gelijcke oft andere
delicten, oft suspicie van dien besmet zij geweest.

Sijn geannoteerde hujs ende hofstede sijn zedert sijn voor-[68]
vluchticheit verkocht voor ontrent vierhondert guldens
ende geinventarieerde soude, nae dat ick hoor gissinge[70]
maecken, geen hondert guldens gelden: 't welck wesende
al wat hij heeft, naer ick vernemen kan, en souden sijne
middelen niet monteren ter somme van vijfhondert gul-[73]
dens: waer tegens gesejdt worden noch eenighe schulden
te wesen. Sulx, dat mij dunckt, onder verbeteringe, dat
den suppliant, ten aenzien van sijne ende des saex gelegen-
heit, voor den wtcoop ende Landwinninge wel soude[77]

[78] moghen volstaen met de helft van ordinaris boete, naemelijck

[79] vijftich ponden ten xl grooten.

[80] Ende dit wesende al 't geene waermede ick UEd.
[81] Mogh. in desen wete te dienen, gebiede mij wt alle
[82] vermoghen
[83] Hiermede

[84] Edele Eerentfeste hoochgeleerde welwijse ende Vermoghene
[85] Heeren, in gratie van UEd.Mogh. die God almachtich
[86] in de zijne ende gelucksalighe regeringe altijdt bewaere.

[87] Geschreven op den Hujse

[88] te Mujden den xviij^{en} Maj

[89] *a* 1613.
nbsp;

[90] Uwer Ed.Mogh.

[91] Onderdaene Dienstwillighe

[92] P C Hóóft.

Eindnoten:

8 *inteerste defaut:* de eerste maal bij verstek.
11 *geexhibeert:* vertoond (zijnde); *goedt gevonden:* juist geacht.
12 *deliberante Principe:* terwijl de vorst (Maurits) de zaak (het rekest) overweegt.
13 *goederen:* nl. roerende goederen (ten overvloede omdat de boete uit de onroerende betaald kan worden).
17 *d'informatien ... genomen:* de inlichtingen, over het feit ingewonnen.
19 *priseren:* schatten.
20 *geswoorens:* beëdigden.
21 *ende ... verstaende:* en (men heeft) schepenen die hier weinig verstand van hebben.
23 *Belangende ... fajct:* Wat de toedracht van het feit aangaat (WNT *toekomst* 504 2).
25 *van ... slachten:* van het slachten van een kalf van zijn buurman.
28 *van 't selve ... aengeroepen:* door dit (gezelschap), toen hij door de achterdeur naar binnen keek, aangeroepen.
31 *handelinge:* onderhandeling.
32 *overcomen:* overeengekomen.
34 *wijnkoop:* gelag; *gegolden:* betaald.
35 *Maer ... crackelen:* Maar deze is daarover korte tijd daarna begonnen te twisten.
37 *behoorde:* was verplicht; *naerdien:* aangezien.
38 *hem tegens vielen:* zich tegen hem keerden.
39 *voorts:* terstond; *alsoo ... sat:* zoals hij daar zat.
41 *daerover:* daarom.
43 *afgelejde:* weggelegde.
44 *even straffelijck vervolcht:* (ondanks zijn roepen) even scherp achtervolgd.

46 *gedrongen:* in 't nauw gedreven.
47 *op geraken:* overeind komen.
48 *alsoo:* daar (slaat op ‘schijnt’).
50 *vermids de verbaestheit:* door de ontsteltenis.
52 *nae ... heb:* in aanmerking genomen de inwendige situatie in het huis zoals ik die bevonden heb.
53 *niet anders gevoelen:* slechts overtuigd zijn; *perpetrant:* dader.
54 *gepresseert:* in 't nauw gedreven.
56 *gecrijghen:* bereiken; *parthije:* tegenstander.
58 *soen:* afkoop van straf door betaling van een som aan de benadeelde partij; *welversocht:* lijkt toevallig aaneengeschreven. Misschien om het zoengeld als precedent te kunnen stellen.
59 *parthijen:* d.z. de magen.
63 *in ongelijcker wijsen:* heel anders.
68 *geannoteerd:* in beslag genomen.
70 *geinventarieerde:* beschreven boedel; *gissinge maecken:* schatten.
73 *monteren ter somme;* reiken tot de som, bedragen.
77 *wtkoop:* afkoop; *Landwinninge:* de vrijheid om weer onvervolgd in Gooiland te wonen.

51 *Al molto ill.re sig.re mio oss.mo il sig.re Pietro Corneliss. Hooft*

*

(*Hooft:* O^{fn} 17 Junio 1613)

[1] Molto Ill.re Sig.re

[2] Sapendo che v.s. si diletta d'intendere le cose nuove che
[3] passono per il mondo, non ho potuto mancare di communicarla
[4] come il fuoco appicciato, poco fa, nel marchesato di Monferrato[4]
[5] s'avampa et cresce talmente, che minaccia grandissima ruvina
[6] in questi paesi. Il Saviardo et il Mantuano hanno ambedue
[7] fatto stampare le loro ragioni per scusarsi appresso gli altri
[8] Potentati di questo disturbo, quelle del Duca di Savoya non
[9] sono troppo pregnanti, ma ogni uno sa i modi che si
[10] sogliono usare da Principi grandi et desiderosi di dominare,
[11] et come ogni occasione gli pare giusta pretensione di
[12] occuparsi quello d'altruy, poiche secondo li loro precetti
[13] sua retinere privatae domus est, de alienis certare regiam laudem.[13]
[14] Li soldati di Toscana mandati in ajuto del Mantuano non
[15] hanno potuto ottenere il passo per li paesi del Re di
[16] Spagna, il che li fece voltare verso le terre delli Genovesi,[16]
[17] dalli quali ottennero la loro dimanda, facendo ancor essi radu-
[18] nanza di gente assai per la propria sicurezza.

[19] Il Duca di Savoya tiene assediata Nizza della paglia, il Duca[19]
[20] di Nevers uscendo di Casal ha provato di farli levar il campo,[20]
[21] ma senza effetto, essendo egli stato ribattuto con mortalita
[22] d'alcuni de i suoi.

[23] L'imperadore manda in favore del Mantuano tre milla fanti
[24] per la volta di Tirol.

[25] Il marischalco Dediguires se ne sta fermo duo miglia da[25]
[26] Chambery con vinti milla d'huomini, aspettando l'ordine della
[27] Regina, la quale sta ancora sospesa in questo negotio.[27]

[28] Spagna raduna gente d'ogni banda et con l'ajuto che gli viene
[29] inviato di Napoli havrà fra breve un essercito di 30 milla.

[30] il che mi fa parere che li Principi d'Italia hanno bene[30]
[31] ragione di aprire gli occhi et di temere tanta forza, essendo
[32] pernitioso l'usare medicina più potenti che non comporti

* Origineel. KA CLXXI a^{c} 26.

[33] la natura del infermita.

[34] Li Sig.ri Venetiani attendono ad i fatti loro, il consiglio de dieci

[35] s'assembra quasi ogni giorno, mandano soldati alli confini,
[36] rinforzano li presidii delle città, havendo paura che tutte
[37] queste preparationi con qualche accordo fra Savoya et Mantova
[38] facilmente loro potrebbono venir addosso, sospettando la simulata
[39] pace con il Papa, considerando l'odio smisurato dal imperadore
[40] et che Spagna non ricerca altro che l'opportunita d'agrandir
[41] se stessa con la loro rovina, di Francia non possono bene
[42] sperare mentre che sia in buona intelligenza con Spagna,
[43] et ch'il matrimonio conchiuso fra loro va avanti. Savoya
[44] fece ritornar il suo Ambasciadore residente a Venetia cacciando[44]
[45] via quello della Sig.[ria] cosi che costoro se trovano nelli
[46] pensieri et consigli molto confusi, et ogni dì sono ancora
[47] travagliati delli Scocci chi poco fa hanno prese alcune galere et[47]
[48] scorticati li Capitanes, usando ogni sorte di
[49] smisurata crudelta.

[50] Hieri sera hebbe nuova il ill.[mo] Sig.[re] Podesta che li[50]
[51] Spagnoli fecero levar l'assedio di Nizza senza attaccare
[52] altramente o danneggiare la gente di Savoya, contentandosi
[53] d'haver liberata la città, et non havendo altro degno soggetto
[54] d'entratener la s.v. qui mi fermo bacciandola affectuosamente
[55] le mani et alla Sig.[ra] sua consorte, consecrandole l'humilissima
[56] servitu mia

[57] Di v.s. m. ill.[re]

[58] S. Piedro Hooft

[59] In padova alli 29 di Majo 1613

VERTALING

Wetend dat U.E. graag de nieuwe dingen wilt horen die in de wereld gebeuren, kon ik niet nalaten u mede te delen, hoe het vuur, dat kort geleden in het markizaat van Montferrat is ontstoken, zodanig brandt en groeit dat het deze landen met het grootste ongeluk bedreigt.

De Savoyaard en de Mantuaan hebben beiden hun argumenten laten drukken om zich bij de andere machthebbers voor deze onrust te verontschuldigen. Die van de hertog van Savoye zijn niet al te veelzeggend, maar iedereen kent de manieren die grote en heerszuchtige vorsten erop na plegen te houden en hoe iedere gelegenheid hun de rechtvaardiging lijkt om zich het bezit van anderen toe te eigenen,

omdat volgens hun regels *sua retinere privatae aomus est, de alienis certare regiam laudem*.

De troepen van Toscane, te hulp gestuurd aan de Mantuaan, hebben door de gebieden van de koning van Spanje geen doortocht kunnen krijgen en daarom hebben ze zich gewend naar het grondgebied van de Genuezen, die hun verzoek hebben ingewilligd en ook veel volk verzameld voor hun eigen veiligheid.

De Hertog van Savoye houdt Nizza della paglia omsingeld, de hertog van Nevers heeft geprobeerd, door een uitval uit Casale ze ertoe te brengen de legerplaats op te breken, maar zonder resultaat, want hij is teruggeslagen met verlies van enkele van de zijnen.

De keizer stuurt tot steun van de Mantuaan drieduizend infanteristen door Tirol. Maarschalk Dediguires staat twee mijlen van Chambery met twintigduizend man, en wacht op het bevel van de Koningin, die in deze aangelegenheid nog geen besluit heeft genomen.

Spanje brengt van overal mensen bijeen en met de hulp die het van Napels krijgt zal het spoedig een leger van dertigduizend man hebben; wat mij doet denken dat de vorsten van Italië alle reden hebben hun ogen open te houden en zo veel macht te vrezen, omdat het gevaarlijk is, medicijnen in te nemen die krachtiger zijn dan de aard van de ziekte eist.

De heren Venetianen behartigen hun eigen zaken, de Raad van Tien komt bijna iedere dag bijeen, zij sturen troepen naar de grenzen, versterken de garnizoenen van de steden, omdat ze vrezen dat al deze voorbereidingen in geval van een overeenkomst tussen Savoye en Mantua hen zouden kunnen overvallen, en ze wantrouwen de gehuichelde vrede met de Paus en overwegen hoe mateloos de haat van de keizer is en dat Spanje niets anders zoekt dan de gelegenheid om zichzelf uit te breiden door hun ondergang; van Frankrijk kunnen ze niets goeds verwachten, zolang het op goede voet staat met Spanje en zolang het tussen hen gesloten huwelijk duurt. Savoye heeft zijn ambassadeur in Venetië teruggeroepen en die van de Signoria weggejaagd, zodat zij in hun gedachten en beraadslagingen zeer verward zijn, en iedere dag worden ze gekweld door de Uskoken die kort geleden enkele galeien hebben buitgemaakt en de kapiteins gevild en alle soorten van mateloze wreedheid bedreven. Gisteravond heeft de welgeboren heer burgemeester het nieuws gekregen dat de Spanjaarden het beleg van Nizza hebben doen opbreken zonder de troepen van Savoye aan te vallen of schade toe te brengen, zich tevreden stellend met het bevrijden van de stad.

En omdat ik geen ander onderwerp heb dat de aandacht van U.E. waardig is, besluit ik, met u en uw geachte echtgenote de hand te kussen en mijn nederige diensten aan te bieden.

te Padua, 29 Maart 1613.

Pieter Jansz. Hooft (vgl. *44*) geeft een overzicht van de politieke gebeurtenissen in Noord-Italië. Vgl. *356;* de coalities liggen dan anders.

Eindnoten:

4 *Monferrato*, Montferrat, hertogdom, dat grensde aan Savoye.
13 *sua retinere etc.:* ‘Ende 't zijne te behouden was 't werk van een beveeleloos huis; de Kooninklijke lof te strijden om 't geen anderen toekomt.’ (Tacitus, *Annales* 15, 1, 4).
16 *Spagna:* dit bezat het hertogdom Milaan en het koninkrijk Napels.
19 *Nizza della paglia:* stad in Monferrato.
20 *Nevers:* de jongste tak Gonzaga, die ook Monferrato bezat; *Casal:* hoofdstad van Monferrato.
25 *Dediguires:* François de Bonne, duc de Lesdiguières (elders schrijft Hooft *d'Esdegueres*), 1543-1626, maarschalk van Frankrijk en een van de grootste veldheren van zijn tijd. Lag in 1613 in Piemont om Savoye te helpen tegen Spanje. Dezelfde samentrekking Desdiguieres maakt Hooft vele jaren later in zijn *Waernemingen op de Hollandsche Tael*, no. 85. Misschien was die toen gebruikelijk. Maar de biografische woordenboeken weten er niets van.
27 de weduwe van Hendrik IV, Maria de Medici.
30 de inmenging van Spanje kan gevaarlijk worden voor de Italiaanse staten.
44 Venetië staat met leden van beide partijen op gespannen voet.
47 *Scocci:* de Uskokken, uit Bosnië voor de Turken gevluchte boeren, die aan de Dalmatische kust een zeeroversnest gesticht hadden. Kort na deze gebeurtenissen naar het binnenland verplaatst.
50 *il Podesta*, nl. van Padua.

52 *Edele Eerentfeste hoochgeleerde welwijse vermoghene Heeren Mijne Heeren d'eerste ende andere Rajden ende meesteren vande Rekeninge in Hollandt*

*

[1] Edele Eerentfeste Hoochgeleerde Welwijze vermoghene
[2] Heeren,

[3] Desen accompagneert de rekeninghe van Jo[r] Albert[3]
[4] vander Hel Uw Ed.Mogh. Fabrijckm[r], inhoudende[4]
[5] d'oncosten van reparatie aen desen huise gedaen inde
[6] jaeren 1612 ende 1613, om Uw Ed.Mogh. met alle reve-
[7] rentie indachtich te maecken, haerder ordre gegeven op[7]
[8] de requeste wt mijnen naem gepresenteert over de
[9] groote schaede die 't hujs geleden hadde bij on-
[10] weder tusschen 27 ende 28 Decemb *a* 1612 lestleden;
[11] wanneer niet de schalien alleen maer geheele[11]
[12] stucken loots vanden daecke door den windt ongelooflijcken
[13] verre geworpen sijn [zijn] ende de swaerste toorens hoe dick
[14] van muiren die oock sijn, niet anders als een ranck ge-
[15] bouw geschudt wierden: waer wt het ander kan afge-
[16] meten werden. 'T welck ingesien mitsgaeders den tijdt[16]
[17] van twee saijsoenen die de rekeninge bevaet, Uw
[18] Ed.Mogh. haer min sullen hebben te verwonderen over[18]
[19] de grootheit der costen, die gelijck het gaet met d'ouwde
[20] Hujsen jaerlijx verswaeren, alsoo noch gestadich veel[20]
[21] ongedaen werx overblijft, 't welck Uw Ed.Mogh.
[22] in persoone overcomende bevinden sullen moghen ende
[23] den Heere Rentm[r] Colterman getuighen. Sonder[23]
[24] dat ijets van importantie ter contemplatie van mijne
[25] sinlijckheit tot des Graeflijckheits last gebracht werde:
[26] hoewel ick bij mijne commissie in alle d'emolumenten[26]
[27] mijner voorsaten gestelt sijnde, van alle de princelijcke[27]
[28] meublen als tapijten beddingen, stoelen, lijnwaet,[28]
[29] taefelservice, ende anders totten hujse behoort hebbende
[30] niet en geniete de waerde van hondert guldens eens,
[31] als blijckt bij inventaris 't mijnen opcomen genomen.[31]
[32] Hoope derhalven dat Uw. Ed.Mogh. mij de costen van
[33] wat exacter reparatie, met goede redene sullen indul-[33]
[34] geren: op dat het hujs in sulcke gestalte blijve als
[35] op 't minste ter eeren bestaen mach, ende niet op het[35]
[36] meeste, alsoo de selve H. Rentm[r] hier op d'inspectie

* Minuut. UBA II C II. 25.

[37] wesende verclaerde dat drie oft vier duisendt guldens
[38] aen de reparatie conden gelejdt werden sonder dat men[38]
[39] eens seggen soude dat het te veel waere. T welck
[40] ick in aller eerbiedicheit versoecke mij wt alle vermo-
[41] ghen gebiedende in gratie van Uw Ed.Mogh. Dewelcke
[42] Edele Eerentfeste Hoochgeleerde welwijse vermoghene Heeren
[43] God almachtich in gelucksalighe regeringe altijt bewaere.
[44] Geschreven op den Hujse te Mujden, den 30 Julio *a* 1613.

[45] Uwer Ed.Mogh.

[46] Onderdaene Dienstwillighe

[47] P C Hóóft.

Ter begeleiding van de onderhoudsrekening van het kasteel over 1612 en 1613 brengt Hooft de Rekenkamer de buitengewone stormschade die het geleden heeft, waarover hij al een rekest heeft ingediend waarop een beschikking gevolgd is, in herinnering. Hij wijst er op, dat er niets gedaan is voor hem persoonlijk en dat hij, wat de inventaris van zijn ambtswoning betreft, schriel bejegend is.

Eindnoten:

3 J[r] Albert van der Hel of Verhel, vgl. *De Nederlandsche Leeuw* LXXII k. 111 v.
4 *Fabrijckmeester:* bouwmeester, belast met het toezicht op het onderhoud (tot 1623).
7 *indachtich ... order:* aan hun order te herinneren.
11 *schalien:* leien.
16 *'T welck ... bevaet:* Dit en de periode van twee winters (jaren) waarover de rekening loopt, in acht nemende.
18 *hebben te:* behoeven te.
20 *verswaeren:* zwaarder worden.
23 *(sal moghen)* getuighen; *Sonder ... sinlijckheit:* Zonder dat er iets van enig belang met het oog op mijn persoonlijke voorkeur.
26 *commissie:* aanstelling; *emolumenten:* (het genot van) voordelen.
27 *voorsaten:* voorgangers; *princelijcke meubelen:* weelderig huisraad.
28 *beddingen:* bedden met toebehoren.
31 *opcomen:* indiensttreding (WNT *opkomen* 929 4).
33 *exacter:* nauwkeuriger; *indulgeren:* toestaan.
35 *ter eeren bestaen mag:* toereikend is met 't oog op eer en fatsoen.
38 *gelejdt:* ten koste gelegd; *sonder ... soude:* terwijl men niet eens zeggen zou.

53 *Opschrift.*
Edele eerentfeste hoochgeleerde, welwijse vermoghene Heeren Mijne Heeren de gecommitteerde Rajden vande Staeten van Westvrieslandt ende 't Noorderquartier.

*

[1] Edele eerentfeste hoochgeleerde welwijse vermoghene Heeren

[2] Onlanx is t'mijner kennisse gecomen dat seker deurwaerder van
[3] Uw Ed.Mogh. wt cracht van haeren mandamente geciteert soude
[4] hebben binnen der stede Weesp de persone van Jan Heinrixz. Lap
[5] burger ende brouwer aldaer om voor U Ed.Mogh. te rechte te
[6] staen, sonder eenighe imploratie van territorie ofte kennisse van[6]
[7] mijnen substitujt schout der stede voorseidt. Twelck gemerckt is[7]
[8] streckende tegens de stile altoos in Hollandt geobserveert, conform[8]
[9] den beschreven rechten, ende tot prejudicie van 't Hoochofficier-[9]
[10] schap 't welcke aldaer onder 't Castelainschap van Mujden ende[10]
[11] baljuschap van Goeijlandt den Ed.Moghen HH Staeten mij gelieft
[12] heeft te vertrouwen, mitsgaeders tot infractie vande priviligien[12]
[13] der voorsejder ende alle andere Steden van Hollandt in t gemeen,
[14] inhoudende datmen de burgers van dien, ter eerster instantie niet[14]
[15] en mach evoceren, maer oock over delicten elders gecommitteert,[15]
[16] ter plaetse haerder residentie aen recht heeft te vorderen: soo[16]
[17] heb ick niet konnen ledich staen van 't selve bij desen voor te[17]
[18] draeghen aen U Ed.Mogh. ten einde dat haer goedt insicht hier
[19] op genomen den Heere Officier der stadt Hooren impetrant van t
[20] voorseide mandament gelieve te disponeren omme den[20]
[21] gewoonelijcken ende behoirlijcken voet van procederen te volghen,
[22] sonder de welcke te houden bij aldien de gedaechde schoon quame[22]
[23] *gecondenneert* te werden, d'executie doch alhier soude werden[23]
[24] gedifficulteert, dewelcke behoorlijck geprocedeert sijnde men[24]
[25] gaerne soude doen ende admitteren: offererende tot vorderinge[25]
[26] van de Justitie ende des Gemeenen lands middelen allen[26]
[27] moghelijcken dienst omme alsulcke expeditie alhier ten versoecke[27]
[28] ende clachte vanden Heere impetrant ende sijne adjuncten, ende[28]
[29] oock anderssins ratione officij, met kennisse van saecken te doen
[30] ende te laeten doen als de redene sal konnen vereischen. Hier mede,[30]
[31] Edele Eerentfeste hoochgeleerde welwijse vermoghene Heeren
[32] gebiede mij van heeler harten in gratie van Uwe Ed. Mogh., die
[33]

* Minuut. UBA II C II. 27.
gecondemneert

[34] God in gelucksalighe regeringe genaedelijck behoede. Geschreven
[35] op den Hujse te Mujden, den xvij[en] Augusti *a* 1613.

[36] Uwer Ed.Mogh.

[37] Geheel dienstwillighe

[38] P C Hóóft.

Er bestonden in Holland twee colleges van Gecommitteerde Raden: een afzonderlijk voor West-Friesland en het Noorderkwartier. Een burger van Weesp is door een deurwaarder van dit college op hun bevel, op verzoek van de schout van Hoorn, gedagvaard. Dit is gebeurd met voorbijgaan van de schout van Weesp, Hooft's vertegenwoordiger in die stad, en met schending van het us de non evocando. Daar dit een inbreuk op Hooft's recht en op de privileges van de steden is, verzoekt Hooft genoemde Gecommitteerde Raden, de schout van Hoorn ertoe te brengen, de juiste weg te volgen. In dat geval zal Weesp in alle opzichten medewerken, terwijl het zich bij de thans gevolgde procedure tegen de uitvoering van een vonnis zou verzetten.

Eindnoten:

6 *imploratie van territorie:* verzoek om in iemand anders' rechtsgebied rechtsmacht te mogen uitoefenen; *sonder kennisse:* buiten kennisneming (ter berechting) (WNT *kennis* 2196 2).
7 *T welck ... stile:* En daar dit indruist tegen de rechtsgewoonte.
8 *geobserveert:* in acht genomen.
9 *ende (is streckende) tot prejudicie van:* en nadeel berokkent aan.
10 *'t welcke ... vertrouwen:* hetwelk de E.M. Heren Staten goedgevonden hebben mij toe te vertrouwen; *onder:* inbegrepen bij.
12 *mitsgaeders (is streckende) tot infractie van:* en inbreuk maakt op.
14 *ter eerster instantie:* bij een rechtsgeding in eerste aanleg.
15 *evoceren:* iemand voor een rechter buiten zijn wettelijk domicilie brengen; *gecommitteert:* gepleegd.
16 *residentie:* woonplaats; *aen ... vorderen:* voor het gerecht moet dagen.
17 *voor te draeghen:* voor te leggen; *haer ... genomen:* uw rijpe overwegingen ten deze.
20 *disponeren:* ertoe bewegen.
22 *sonder ... houden:* zonder het handhaven waarvan.
bij aldien ... werden: zelfs indien de gedaagde zou worden veroordeeld.
23 *executie:* uitvoering (van het vonnis); *alhier:* (door de gezaghebbers) in dit rechtsgebied, nl. Gooiland en Weesp; *gedifficulteert:* bezwaar gemaakt tegen.
24 *dewelcke ... admitteren:* (welke uitvoering) men, als er op de juiste wijze te werk is gegaan, bereidwillig zou verrichten en toelaten.
25 *offererende:* praed. toevoeging bij *ick*, r. 17; *vorderinge:* ondersteuning.
26 *des ... middelen:* de belastingen der grafelijkheid.
27 *expeditie:* tenuitvoerlegging.
28 *adjuncten:* ambtelijke helpers; *ratione officij:* ambtshalve.
30 *(alsulcke) als ... vereischen:* zoals de redelijkheid zal kunnen eisen.

54 *Aen Mr Franchoijs Faegel advocaet voor den hove van Hollandt*,

*

[1] Dat hij mij naerder advisere opt reformeren vande[1]
[2] sententie tegens Franck Cosmuszoon van Abcoude:
[3] wat het woort geprovoceert wil seggen in 't manda-
[4] ment: oock oft ick appellerende van een relaxatie[4]
[5] onder borchtocht daermede de saeck heel te hoof
[6] brengen soude, dan oft ick weder naer mijn vier-
[7] schaere soude te keeren hebben om diffinitive
[8] sententie. j^en^ September 1613 va*n* Huise te Muiden.

Hooft vraagt advies ter zake van een vonnis van de Naarder vierschaar.

Eindnoten:

1 *reformeren:* herzien v.e. vonnis, meestal in hoger beroep.
4 *oft ick* enz.*:* of ik door in appèl te gaan van een vrijlating onder borgtocht meteen de zaak voor het Hof zou brengen.

* G. UBA II C II. 29. Afschr. UBL Pap. 13.

55 *Aen Dirck Booth Procureur voor den Hove van Hollandt.*

*

[1] Ick seinde hem Informatien ende sententie tegens
[2] Heinrick Gijsbertsz: van Hujsen, mitsgaeders copie
[3] van brieven van remissie ende mandament voor hem[3]
[4] mij geexploicteert, om opt interinement mijn[4]
[5] plaetse waer te nemen den ix[en] Septemb. eerstcomende.
[6] op dat de boeten van 100 g. kosten ontrent 12 g.
[7] advijsgelt 20 g. op t oorbaerlijckste moghen[7]
[8] ingevordert werden, meer oft min, nae dat het Hof
[9] gewoon is in diergelijcken te ordonneren. Gedient[9]
[10] hebbende seinde hij mij wederomme de ingelejde
[11] stucken. Vanden Hujse te Mujden, den j[en] Septemb. 1613.

Op het in *22* door Hooft toegelichte rekest is, wat de verbanning betreft, blijkbaar gunstig beschikt.

Eindnoten:

3 *remissie:* kwijtschelding; *mandament voor hem:* bevel voor Booth.
4 *mij geexploicteert:* voor mij uitgegeven; *opt interinement:* bij de bevestiging.
7 *opt oorbaerlijckste:* zo voordelig mogelijk.
9 *Gedient hebbende:* Nadat ze dienst gedaan hebben.

* G. UBA II C II. 29. Afschr. UBL. Pap. 13.

56 *Aen Dirck Booth procureur voor den hove van Hollandt.*

*

[1] Ick schrijve hem dat ick de 100 g boete ontfangen
[2] heb van Heinrick Gijsbertsz. van Hujsen ende voor
[3] costen ende advijs mij hebbe laeten genoeghen met 15 g.
[4] daerom dat hij dese niet en eissche, maer doe
[5] gelijck andere officieren in gelijcke staet van saecken
[6] op 't interinement van remissien ende rappel van ban
[7] gewoon sijn, ende ter eeren bestaen mach.[7]

[8] Vanden Hujse te Mujden den 5^{en} Septemb. 1613.

Eindnoten:

7 *ter eeren bestaen mach:* met de eer te verenigen is, eershalve volstaan kan (WNT *bestaan* 2103 3).

* G. UBA II C II. 29. Afschr. UBL. Pap. 13.

57 *Opschrift.*
Edele Eerentfeste Hoochgeleerde Welwijse Moghende Heeren Mijne Heeren de Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt ofte haere gecommitteerde Rajden.

*

[1] Edele Moghende Eerentfeste hoochgeleerde Welwijse seer
[2] voorsienighe Heeren,

[3] Ick heb niet konnen ledich staen ten versoecke van
[4] brenger deses Heinrick Otten geappoincteerde op desen
[5] Hujse Uw Ed.Mogh. in alle reverentie voor te drae-[5]
[6] ghen hoe dat hij voor eenighe maenden bij 't verlies
[7] van sijn huisvrouwe alleen belast gebleven is met twee
[8] jonghe kinderkens: om dewelcke nevens sich selven te
[9] versorghen van nooddruft hem nocht goede wille nocht[9]
[10] naersticheit ontbreeckt, maer alleen sijn gesontheit in
[11] s lands dienst verloren. Biddende, Uw Ed.Mogh.
[12] soo te desen insichte, als oock van de costen die hij[12]
[13] heeft te draeghen overmits het dickwils opbreken sijner[13]
[14] quetsuire, gelieve door haere gratie sijn tractement
[15] wesende van ix ponden ter maent, soo luttel als (mijns
[16] wetens) van nijemandt anders alhier genoten wordt,
[17] sulx te stijven dat hij voortaen middel hebbe om[17]
[18] beter heenen te comen ende oorsaeck om God Almachtich[18]
[19] te bidden hem gelieve

[20] Edele moghende Eerentfeste hoochgeleerde welwijse seer
[21] voorsienighe Heeren,

[22] Uw Ed.Mogh. regeringhe op 't hoochste te seghenen, gelijck ick
[23] van harten wensche ende dienstelijck aen haer gebiede

[24] Vanden Hujse te Mujden

[25] den ij Novemb. *a* 1613.

[26] Uw Ed.Mogh.[25]

[27] Onderdaenste Dienaer,

[28] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 30.

Oudgediende, veelal invalide soldaten konden door Gecommitteerde Raden ‘geappoincteerd’ worden tot het ontvangen van een pensioen of wachtgeld; hun werd een garnizoen aangewezen en de krijgstucht werd verondersteld voor hen te gelden. Hooft had er op het Muider slot vijftig te onderhouden en ‘in ordre’ te houden, ‘veel al schuim ende wtschot vanden oorlogh, zulx mij wel van bevelhebbers binnen Mujden garnisoen houdende gezeidt is, datmen met een heel regiment knechten geen meerder moejte en heeft’ *(366)*.

In deze brief steunt hij het verzoek van een hunner om verhoging van traktement.

Eindnoten:

5 *voor te draeghen:* voor te leggen.
9 *nooddruft:* levensonderhoud.
12 *soo ... van:* zowel met het oog hierop als op.
13 *opbreken:* openbarsten.
17 *sulx te stijven:* zodanig te verhogen.
18 *heenen comen:* rondkomen; *oorsaeck (hebbe):* reden hebbe.
25 *Uw ... Hóóft* (obj.).

58 *Aen Dirck Booth Procureur voorden Hove van Hollandt.*

*

[2] Ick seinde de sententien van Isack Volckertsz. cum socijs,
[3] wt neghen derwelcke maer vier en sijn gecondemneert in alles
[4] tot 212 g. ende eenighen tijt te waeter ende te broode. In-[4]
[5] dienmen dusdaenighe condemnatien crimineel houdt te hove
[6] (daermen nae vernemen mach) soo soude mijn portie te weten[6]
[7] 1/3 cleen vallen. Maer indien civil soo soude ick mij genoeghen[7]
[8] mits mij geoorloft waere voor het te waeter ende te broode
[9] setten mede te accorderen.[9]

[10] Mij is gesejt van seker officier dat als parthien aen schepenen[10]
[11] van Naerden verwerven conden dat sij die pene verclaerden[11]
[12] afcoopbaer met gelde, ick daermede soude moghen volstaen. Men[12]
[13] lette op alles ende advisere mij wat mij eerlijxt ende proffijt-[13]
[14] lijxt wesen sal. Maer alsmen dese boete crimineel verstaen[14]
[15] soude soo waer het mij best te appelleren achtende sal te
[16] hove meer obtineren.[16]

[17] Men seinde mij te rug de informatien van Vranck Cosmusz. van
[18] Abcoude, ende rekeninge van tgeene ick schuldich ben aen U
[19] ende advocaet. Vanden Hujse te Mujden den 19^{en} Ja*n* 1614.

Isack Volckertsz. heeft met hulp van anderen een meisje te Blaricum geschaakt; de Naarder vierschaar heeft de voornaamste schuldigen tot boeten en gevangenisstraf veroordeeld. Vgl. *71, 82, 118*. Hooft draagt Booth op, te informeren of dit vonnis door het Hof van Holland als crimineel of als civiel beschouwd wordt. In het laatste geval kan hij de gevangenisstraf laten afkopen en komen de boeten hem in hun geheel ten goede, in het eerste geval mag hij de gevangenisstraf niet laten afkopen en komt hem van de boeten slechts 1/3 deel toe. Daar hij dit te weinig vindt, wil hij in dit geval in appèl gaan bij het Hof.

Een van de met modern rechtsgevoel strijdige instellingen was het belang dat de rechtsvorderaar bij de hoogte van de boeten had (vgl. *31*). De baljuw pachtte de opbrengst van de civiele boeten van de Staten (Hooft in 1633 voor *f* 100 per jaar); de criminele boeten moest hij aan de Rekenkamer verantwoorden; hij kreeg er het derde deel van. (P. Leendertz Jr., *Uit den Muiderkring* 111 v.).

Bijna alle boeten konden bij compositie worden afgekocht. Rechtsvorderaar en delinquent kwamen dan ter zake van het bedrag tot overeenstemming. Ook dit is in moderne ogen een de justitie onwaardig handeltje, zie boven.

* G. UBA II C II. 33. Afschr. UBL. Pap. 13.

Het voordeel was, dat de rompslomp van een proces overbodig werd. Dit composeren bestaat tegenwoordig weer onder de naam ‘regelen’, maar geldt alleen voor overtredingen en het tarief staat vast.

Eindnoten:

4 *Indienmen ... hove:* indien men aan het Hof dergelijke vonnissen als tot de criminele rechtspraak behorende beschouwt.
6 *men:* nl. Booth.
7 *soo ... genoeghen:* dan zou ik mij ermee tevreden stellen.
9 *accorderen:* composeren, laten afkopen.
10 *aen:* van.
11 *pene:* straf.
12 *daermede:* nl. met die verklaring; *Men:* nl. Booth.
13 *eerlijxt:* het eervolst.
14 *men:* nl. het Hof; *crimineel verstaen:* als crimineel opvatten.
16 *obtineren:* verkrijgen.

59 *Opschrift.*
Edele gestrenge welwijse Hoochgeleerde Vermoghene Heere Mijn Heere Johan van Oldenbarnevelt Ridder Heere vanden tempel Rodenrijs etc. Advocaet ende garde des seaulx, van [*van*] *Hollandt en Westfrieslandt.*

*

[1] Edele gestrenge welwijse Hoochgeleerde Vermoghene Heere,
[2] Dese sal met eerbiedinge de vrijmoedicheit nemen
[3] om Uw Ed[s] gewichtighe sorghen eenighe steurnisse
[4] te doen, ten versoecke van Peter Petersz. van Neck
[5] Burgher der stede Weesp, tegenwoordelijck gebrujckt[5]
[6] sijnde in de schepen banck aldaer, gelijck oock lange
[7] jaeren voor heenen vast doorgaens ende soo veel als 't[7]
[8] privilegie geleden heeft. Van welcken last hoewel[8]
[9] andersins drachelijck hem de gering*h* sijner middelen[9]
[10] ende huisgesin van seven kinderen wel behoort hadden
[11] te verschoonen, ten waere de scaersheit geweest van[11]
[12] goede patrjotten sijns gelijcke. De kerkenraedt en heeft[12]
[13] sijner oock niet willen ontberen; ende hij sich alomme
[14] met sonderlinge reckelijckheit ende gematichtheit ten ge-[14]
[15] meenen beste gequeten. In welcken aensien ick U Ed.[15]
[16] bidde te billijcker te vinden ende goede handt aen te
[17] houden dat s gemeene landts Borse hem mochte ver-[17]
[18] lichten van eene sijner soonen met naemen Arnoldus
[19] Neckius: dewelcke 't getuichenis hebbende van naers-
[20] tich ende vreedsaemer Aert, tot noch toe bij hem ter
[21] schoole gehouden, ende onlanx tsijnen costen bestelt
[22] is in t Collegie vande HH Staeten: alwaer doch
[23] eenighe plaetsen voor aenvoeijelingen tegenwoorde-[23]
[24] lijck open staen. Gelieve voorts mij dese moejlijck-[24]
[25] heit ten besten af te nemen: mitsgaeders mijn ongeluck[25]
[26] te geven den schult, van dat ick Uw Ed. niet en hebbe[26]
[27] moghen bejegenen met ijets van alle den dienst die
[28] ick haer schuldich ben ten tijde als haer geliefde mij
[29] oft dese plaetse met sijn besoeck te vereerlijcken:[29]
[30] alsoo de sieckte van mijn Huisvrouwe ons onver-[30]
[31] witticht van U Ed.coomste doen tot Amsterdam was
[32] houdende werwaerts de kermis juist te dien daeghe

* Minuut. UBA II C II. 31. Afschr. UBL. Pap. 13.

[33] oock het gesin van hier hadde getrocken, om s avonts[33]
[34] wederom te keeren.
[35] Hiermede

[36] Edele gestrenge welwijse Hoochgeleerde vermoghene Heere
[37] kusse eerbiedelijck de handen aen Uw Ed. mij gebie-
[38] dende van heeler harten t'haerwaerts, Dien God in ge-
[39] lucksaelighe regeringe altijt bewaere.

[40] Vanden Hujse te Mujden xx[en] Jan. *a* 1614.

[41] Uw Ed.

[42] Onderdaenste Dienaer

[43] P C Hóóft.

Hooft vraagt ten behoeve van een verdienstelijk burger van Weesp een vrije plaats voor diens zoon op het College der Staten van Holland tot opleiding van predikanten te Leiden. Hij besluit met zich te verontschuldigen wegens afwezigheid bij een onverwacht bezoek van O. te Muiden.

Eindnoten:

5 *gebrujckt:* in functie.
7 *vast doorgaens:* bijna voortdurend.
8 *geleden:* toegelaten, nl. met het oog op te nauwe verwantschap e.d.; *last:* het ambt was onbezoldigd.
9 *andersins:* overigens.
11 *ten waere ... geweest:* als er niet de schaarsheid geweest was.
12 *patriotten:* nl. niet-katholieken.
14 *sonderlinge reckelijckheit:* buitengewone verdraagzaamheid; *ten ... gequeten:* voor het algemeen welzijn ingespannen.
15 *In welcken aensien:* Met het oog waarop.
17 *Borse:* kas, schatkist; *verlichten van:* (nl. de zorg voor); 30 juli 1613 was Arnoldus a Neck, Wesopianus, ingeschreven als theol. stud. te Leiden.
23 *aenvoeijelingen:* alumni, kwekelingen.
24 *moejlijckheit:* bemoeienis.
25 *mijn ongeluck:* mijn ongunstig lot.
26 *van dat ick ... dienst:* van het feit dat ik u niets heb kunnen aanbieden van al de diensten. N.B. Volgens P. Tuynman wordt hiermee de dienst bedoeld waartoe Hooft's ambtelijke instructie hem verplicht. (*Bijdragen enz.* Aant. 335 op blz. 102).
29 *vereerlijcken:* vereren.
30 *onverwitticht:* die niet verwittigd waren.
33 *gesin:* dienstboden.

60 *Aen Dirck Boot Procureur.*

*

[1] Ick vereische bij hem antwoort op den mijnen vanden[1]
[2] 19 Ja*n* om te weten oft hij gedavaert zij oft niet,[2]
[3] vertelle mede cortelijck alle den inhoudt desselven.[3]
[4] Vanden Hujse te Mujden den 15^{n} feb. *a* 1614.

Eindnoten:

1 *vereische bij hem:* vraag van hem.
2 *gedavaert:* gedagvaard. WNT en Mnl. Wdb. vermelden geen assimilatievorm, zodat er sprake kan zijn van een verschrijving.
3 voor het geval de brief van 19 januari verloren gegaan en daardoor niet beantwoord is.

* G. UBA II C II. 33. Afschr. UBL. Pap. 13.

61 *Aen Jonker Fred. van Zuilen van Nievelt. Heer van Heeraertsberghe etc.*

*

[1] [+] Edele eersaeme voirsienighe zeer discrete Heere

[+]*niet gegaen*

[2] Uw Ed.[s] schrijven van den 3 deses is mij eerst onlanx
[3] gewarden. Ick wenschte wel dat U Ed. mijn redenen
[4] van pretensie op de hofwejde frivool genoech mocht[4]
[5] gevonden hebben om te gedooghen dat sij nevens de[5]
[6] sijne verschenen waeren voor de HH vande Rekeninge,
[7] alvooren dan haere Ed. Mogh. resolutie t mijnen[7]
[8] naedeel af te vorderen. Niettemin indien de
[9] hofwejde geen Emolument van 't Castellainschap
[10] is, gelijck schijnt verstaen te werden soo sie ick wel[10]
[11] dat Uw Ed. inden pacht was vervallen: ende alsoo[11]
[12] mijn maniere niet en is haers gelijcke dien ick alle[12]
[13] behoorlijck respect geleert hebbe te draeghen, nocht[13]
[14] oock ijmandt mindere met frivole redenen te paejen
[15] oft eenichsins van haere gerechticheit te frustreren[15]
[16] soo heb ick ordre gegeven om uwen man te laeten volghen[16]
[17] alles wat ick van de voor*s* hofwejde hebbe getrocken
[18] tot den laesten stuiver toe beloopende ter somme van
[19] 230 g: in vijf jaeren wtgegaen met *a* 1613, gelijck in[19]
[20] margine elcke jaerpacht gespecificeert is. Met soo
[21] lange Uw Ed. Rentm[r] geweest te sijn sonder salaris
[22] houd ick mij vereert ende sij heeft mij oock in grooter[22]
[23] te gebieden. Twelck doende sal bevinden dat ick
[24] wel wt misverstandt maer nemmermeer wt
[25] quaede wille kan faelen tegens UEd, die mij derhalven
[26] alles te goede houde ende sij naer vruntlijck<e>
[27] groetenisse den Almoghenden bevolen.

[28] Vanden Hujse te Mujden den 17[en] Martij 1614

[29] UEd.

[30] Geheel dienstwillighe

[31] P C Hooft.

* Minuut. UBA II C II. 34. Afschr. UBL. Pap. 13.

J[r] Frederik van Zuylen van Nievelt, heer van s-Heeraartsbergen enz., kapitein, gouverneur van Woudrichem 1618, gedeputeerd ter synode van Dordrecht, maarschalk van het Nederkwartier van het Sticht van Utrecht sedert 28 januari 1622, voorzitter van de ridderschap van Utrecht, † 1646, zoon van Hooft's voorganger Willem (volgens overlevering identiek met de dichter van de beroemde *Souterliedekens*, 1540, en een steun voor de politiek van Oranje), in 1609 met Hooft en N. van Brederode op de nominatie voor Muiden, heeft van de Rekenkamer de beslissing verkregen, dat de opbrengst van de hofweide ook na zijns vaders overlijden, tot het einde van de pacht, aan hem toekomt. Hooft protesteert tegen het eenzijdig voorlichten van de Rekenkamer, maar is bereid, aan de beslissing te gehoorzamen; hij had deze pacht voor een emolument van het kasteleinschap gehouden dat met de ambtswisseling overging. De van boosheid sarcastische brief wordt niet verzonden (vgl. *37, 65, 67*).

Eindnoten:

4 *pretensie:* aanspraak; *frivool:* beuzelachtig.
5 *nevens de sijne:* naast, evenals zijn argumenten.
7 *alvooren dan:* alvorens.
10 *gelijck ... werden:* zoals de opvatting schijnt te zijn.
11 *dat ... vervallen:* dat de pacht u was toegevallen.
12 *haers gelijcke:* mensen van uw stand.
13 *behoorlijck:* verschuldigd.
15 *eenichsins:* op welke wijze ook; *van ... frustreren:* van hun recht te beroven.
16 *uwen ... volghen:* aan uw vertegenwoordiger mee te geven.
19 *wtgegaen:* geëindigd.
22 *grooter:* (zaken).

62 *Aenden Heere van Schaeghen.*

*

[1] Edele Eerentfeste hoochachtbaere wijse zeer voirsienighe
[2] Heere,

[3] Mij is leedt des misverstandts tusschen Uwer Ed.[3]
[4] neve Jo[r] Dirck van Zujlen van Draeckenburch ter
[5] eenre ende burgerm[rcn] van Naerden ter andere zijde
[6] gevallen ter cause vande keure seker ter hoochdrin-[6]
[7] gender noot op 't stuck vande jachte gemaeckt: om
[8] de welcke te doen observeren sijlieden wel hebben[8]
[9] willen voorgaen met selve hun haere patrijshonden[9]
[10] ende eenighe van grooten prijse soo mij wel bekent is[10]
[11] ten onoorbaer quijt te maecken. Ende indien tegens
[12] uw Ed. neve ter dier oorsaacke van mijnen substitujt[12]
[13] schout van Naerden als ex officio verplicht om stadts
[14] keuren te handthaeven wat meer geijvert is als wel be-
[15] taemde, bidde Uw Ed. gelieve 't selve te perdonneren
[16] aen sijne onervaerenheit in Edellieden van dier soorte[16]
[17] te bejegenen. Voorts naedemael Uw Ed. verclaert[17]
[18] in dienst ende door last van sijnen neve voorsejt ge-[18]
[19] schiet te sijn 't geene in desen bij Philips Gerritsz.
[20] is gedaen, soo sijn ter contemplatie van dien oock die[20]
[21] van Naerden seer wel te vreden datmen den selven
[22] wijders laete ongemolesteert. Versoecken doch reveren-[22]
[23] telijck nevens mij Uw Ed gelieve te doen in maniere
[24] dat de voorseide Philips gewaerschouwt werde om den
[25] naem van Uw Ed. neve bujten desselfs weten met te
[26] misbrujcken, met het aenhouden van sijnen patrijshondt[26]
[27] in Goeijlandt daer hij woonachtich is; gelijck men
[28] hem noch bevonden heeft te doen op den 24[en] deser:
[29] daer nochtans den bestgequalificeersten oock inde[29]
[30] houtvesterije van Hollandt niet vrij en staet met honden
[31] op patrijsen te gaen t welck Uw Ed. niet en mach on-[31]
[32] bekent wesen. De goede affectie 't mijner vorderinge[32]
[33] tot dit officie bij Uw Ed. betoont is mij van mij-
[34] nen Vaeder sulx ende voor soodaenighe ingescherpt, dat[34]
[35] dit het alderminste is van 't geene ick wensche te mo-[35]
[36] ghen doen in recognitie vande selve ten dienste van[36]
[37] Uw Ed, mij houdende oock anderssins op 't hoochste[37]
[38] vereert met gecommandeert te sijn bij een Heere van

* Minuut. UBA II C II. 35. Afschr. UBL. Pap. 13.

[39] sulcken bloede ende qualité. Waer toe Uw Ed. sich mach[39]
[40] verlaeten: ende zij
[41] Hiermede

[42] Edele Eerentfeste hoochachtbaere wijse zeer voirsienighe Heere,
[43] nevens vruntlijcke groetenisse den Almoghenden in
[44] genaeden bevolen.

[45] Geschreven op den Hujse te Mujden den 27^{en} Martij *a* 1614.

[46] UE^{s}

[47] Geobligeerde Dienaer

[48] P C Hóóft.

De jachtopziener van J^{r} Dirck van Zuylen van Drakenburch heeft met een patrijshond in Gooiland gejaagd, wat bij verordening in heel Holland verboden is. De heer van Zuylen is daarover in conflict geraakt met de schout en de burgemeesters van Naarden; hij heeft zich bij Gecommitteerde Raden en bij zijn neef de Heer van Schaeghen, 1544-1618, lid van de Staten van Holland voor de ridderschap, beklaagd. Hooft verontschuldigt de ijver van de schout en wijst op de noodzakelijkheid van de verordening en van de naleving daarvan; hij verzoekt om de steun van de heer van Schaeghen om de medewerking van de heer van Zuylen te verkrijgen en betuigt zijn blijvende dankbaarheid voor de steun, indertijd bij zijn benoeming van de heer van Schaeghen ontvangen. (Vgl. *63*).

Eindnoten:

3 *misverstandt:* eufemisme voor twist.
6 *gevallen:* ontstaan; *ter cause van:* naar aanleiding van; *seker ... gemaeckt:* stellig uit dringende noodzaak ten aanzien van de jacht gemaakt.
8 *observeren:* in acht nemen.
9 *hun haere patrijshonden ten onoorbaer quijt te maecken:* zich met schade van hun patrijshonden te ontdoen (WNT *onoorbaar* 1749).
10 *ende ... prijse:* waaronder enige van hoge waarde.
12 *substitujt:* de schouten waren de vertegenwoordigers van de baljuw.
16 *dier soorte:* uw stand (WNT *soort* 2520 3).
17 *naedemael:* aangezien.
18 *sijnen:* nl. van uw Edelheid.
20 *ter contemplatie van dien:* dit in aanmerking nemende; *sijn seer wel te vreden:* gaan er geheel mee akkoord.
22 *ongemolesteert:* ongemoeid; *Versoecken ... maniere:* Maar zij verzoeken eerbiedig, evenals ik, dat U.E. zo goed zij het erheen te leiden.
26 *misbrujcken:* (nl. door zich op hem te beroepen).
29 *daer:* terwijl; *den bestgequalificeersten oock:* zelfs de alleraanzienlijksten.

31 *op ... gaen:* op de patrijzenjacht te gaan.
32 *De goede ... betoont:* De goede genegenheid tot mijn benoeming tot dit ambt, door U.E. betoond.
34 *sulx ende voor soodaenighe:* zo diep en als zulk een (grote genegenheid).
35 *dit:* nl. het verder ongemoeid laten van de jachtopziener.
36 *in recognitie vande selve:* als dankbare erkenning van deze (genegenheid).
37 *mij houdende ... vereert:* terwijl ik het ook voor het overige als een zeer hoge eer beschouw.
39 *bloedt ende qualité:* stand en aanzien; *Waer toe:* En hierop.

63 *Aende HH Gecommitteerde Rajden vande Staeten van Hollandt,*

*

[1] Edele moghende Eerentfeste hoochgeleerde welwijse zeer voorsienighe Heeren.

[2] Volghens den last bij U Ed. Mogh. schrijvens vanden
[3] 14^{en} deser, op den 24^{en} ontfanghen hebbe ick met dien
[4] van Naerden gehandelt ten einde sij om redenen in[4]
[5] Uwer Ed.Mogh. missive geroert te vreden wilden sijn[5]
[6] dat Philips Gerritsz. als weijman van J^{kr} Didrich van[6]
[7] Zujlen ter cause van t geene bij hem in 't stuck[7]
[8] vande jacht mishandelt waere, wijders mochte blijven[8]
[9] ongemolesteert. Waer inne sijlieden verclaeren haer met
[10] alle gehoorsaemheit te onderwerpen d'authoritejt van[10]
[11] Uw Ed.Mogh. gelijck sij haer wel schuldich kennen[11]
[12] oock in veele grooter saecken te doen. Bidden doch al[12]
[13] wat sij ootmoedichst konnen, Uw. Ed.Mogh. gelieve
[14] voor den toekomenden tijdt hun toe te staen het handt-
[15] haeven vande keure op 't stuck vande jacht seker
[16] ter hoochdringender noot gemaeckt: ende om dewelcke
[17] te doen observeren Burgermeesteren van Naerden selve[17]
[18] wel hebben willen voorgaen met hun hunne patrijshon-[18]
[19] den, ende sommighe van grooten prijse (gelijck mij wel[19]
[20] bekent is) ten onoorbaer quijt te maken. In welcken[20]
[21] aensien Uw Ed.Mogh. haer gelieve te goede te houden,
[22] dat sij onbillijck gevonden hebben in Philips voorseit
[23] wesende een herberghier geseten onder haere jurisdictie
[24] het jaeghen met honden op patrijs, 't welck selve den[24]
[25] bestgequalificeerden inde houtvesterije van Hollandt
[26] niet en is geoorloft. Ende voorwaer alsmen in dus[26]
[27] een persoone alhoewel onder naeme van eenigh voor-
[28] nemen Edelman voortaen alsulcke inbreucke tot vili-[28]
[29] pendie vande keure soude behoeven te dissimuleren,
[30] soo moet ick bekennen swaerlijck te konnen sien in
[31] welcker maniere te weeren d'oude licentie ende dienvol-[31]
[32] ghens eindelijcke bederffenis vanden velde in Goeij-[32]
[33] landt t welck jammer waer. Waeraen ick Uw Ed.
[34] Mogh. bidde te peisen, op dat men oock aen d'ander
[35] sijde genoeghen neeme met het geene tot noch toe in
[36] desen is gepasseert. Ende
[37] Hiermede

* Minuut. UBA II C II. 37.

[38] Edele eerentfeste hoochgeleerde welwijse zeer vermoghene heeren
[39] offerere mij in aller reverentie aen Uw Ed.Mogh. God
[40] biddende haer in gelucksalighe regeringe genaedelijck te
[41] behoeden ende in haer goede gratie

[42] Uw Ed.Mogh.

[43] Onderdaenste Dienaer

[44] P C Hóóft.

[45] Geschreven op den Hujse te
[46] Mujden den 27^{en} Martij a^{o} 1614.

Aan Gecommitteerde Raden antwoordt Hooft in dezelfde geest, vgl. *62*.

Eindnoten:

4 *met ... gehandelt:* met de Naarders onderhandeld.
5 *geroert:* genoemd; *te vreden wilden sijn:* zich erbij wilden neerleggen.
6 *weijman:* jachtopziener.
7 *ter cause ... waere:* ter oorzake van hetgeen door hem in zake de jacht verkeerd mocht zijn gedaan.
8 *Waer inne:* In welke aangelegenheid.
10 *d'autoritejt* (dat.).
11 *haer schuldich kennen:* erkennen verplicht te zijn.
12 *al ... konnen:* zo nederig mogelijk.
17 *observeren:* inachtnemen.
18 *wel:* goed.
19 *prijs:* waarde.
20 *ten onoorbaer:* met schade; *In welcken ... voorseit:* Met het oog daarop moge Uw Ed.Mog. behagen hun ten goede te houden, dat zij (het jagen enz.) in Philips voornoemd hebben afgekeurd.
24 *selve den bestgequalificeerden:* zelfs de alleraanzienlijksten.
26 *dus een persoone:* zo iemand.
28 *tot vilipendie ... dissimuleren:* (strekkende) tot kleinachting van de verordening oogluikend zou moeten toelaten.
31 *licentie:* bandeloosheid; *dienvolghens:* dientengevolge.
32 *eindelijcke ... velde:* het tenslotte te gronde gaan van het jachtveld.

64 *Aen J^r Dirck van Zuilen van Draeckenburch.*

*

[1] Edele eerentfeste voorsienighe zeer discrete Heere

[2] Gesien de missiven vande Ed.Mogh. Heeren gecommitteerde
[3] Rajden ende sijne Ed. van Schaeghen heb ick terstondt met dien
[4] van Naerden gehandelt sulx dat
[5] zij wel te vreden sijn ter contemplatie van Uwe Ed.[5]
[6] ende sijne commissie gegeven aen Philips Gerritsz. dat[6]
[7] de selve over 't geene in't stuck vande jacht mach
[8] wesen geschiedt tegens de keure wijder blijve ongemo-[8]
[9] lesteert 't welck is al tgeene de Heere U Ed. oom
[10] op mij versoekt. Bidde doch Uw Ed gelieve den[10]
[11] voorseiden Philips te waerschouwen dat hij sich voor-
[12] taen met den naeme ende last van Uw Ed niet en trachte
[13] te excuseren: aengesien bij de tolerantie van patrijs-
[14] hondt te houden gelijck hij noch dede op den 24 deser,
[15] niet practicabel en is d'andere ingesetene van Goeijlandt[15]
[16] langer te coerceren. waer wt immers volghen soude[16]
[17] de voorighe licentie ende eindtlijck bederf vanden Velde;[17]
[18] ten cleenen dienst van U Ed. tot de welcke ick mij ge-[18]
[19] draeghe in desen, haer laetende
[20] Hiermede

[21] Edele eerentfeste voorsienighe zeer discrete Heere
[22] naer mijne dienstighe gebiedenissen Gode den almach-
[23] tighen in genaeden bevolen. Geschreven op den Hujse te Mujden
[24] den 27^en^ Martij *a* 1614.

[25] Uw Ed^s^

[26] Geheeldienstwillighe

[27] P C Hóóft.

Hooft schrijft J^r^ van Zuylen in dezelfde geest: men zal zijn jachtopziener niet verder vervolgen, maar de heer van Zuylen dient hem voor herhaling te waarschuwen, om goede redenen, vgl. *62, 63*.

* Minuut. UBA II C II. 39.

Eindnoten:

5 *wel te vreden zijn:* ermee akkoord gaan; *ter contemplatie van:* met het oog op.
6 *commissie:* opdracht.
8 *ongemolesteert:* ongemoeid.
10 *op mij:* aan mij; *Bidde toch:* Toch verzoek ik.
15 *practicabel:* mogelijk; *ingesetene:* (mv.) (Mem. 4)
16 *coerceren:* in bedwang te houden, nl. dat zij geen patrijshonden houden.
17 *vanden Velde:* van het jachtveld.
18 *tot ... gedraeghe:* op wie ik een beroep doe.

65 *Aen Jr. Frederick van Zujlen van Nievelt.*

*

[1] Edele eersaeme voirsienighe zeer discrete Heere

[2] Wel waer mijn wensche geweest dat U.Ed. mijne
[3] redenen van pretensie op de hofwejde frivool ge-[3]
[4] noech mochte gevonden hebben, om te gedooghen dat
[5] sij inden schijn als ick deselve U Ed had aengeschre-[5]
[6] ven verscheenen waeren voor de HH vande Reke-
[7] ninge, alvooren dan haere Ed Mogh. resolutie t'mijnen
[8] naedeel af te vorderen. Want in welcker wijse Pons
[9] Harmansz, doordien de Drossart inder tijdt vermits[9]
[10] de troublen t landt t'onbrujck was, aende huire ge-[10]
[11] raeckt zij, oock dat de proffiten vande hofwejde bij
[12] al de voorgaende Castelains, soo lang als mensch ge-
[13] dencken mach, in haer leven ende niet nae haer doodt ge-
[14] trocken zijn en kan UEd niet ignoreren. Niettemin
[15] dewijl ick mij selve tot d'wtspraecke der HH vande[15]
[16] Rekeninge hebbe gerefereert, 't welck in U Ed requeste
[17] nochtans versweghen wort, onaengesien de excessive on-
[18] kosten van waeghevrachten die ick der caemere niet
[19] in rekening brengen en can ende tot suiveringe van dit[19]
[20] quartier meer dan ick schuldich te doene was gaerne[20]
[21] gemaeckt heb ten aensiene van t genot der gorserije[21]
[22] t welck ick altoos hield den Castelain ten dien insichte[22]
[23] gegunt te wesen, soo heb ick ordre gegeven aen mijnen[23]
[24] vader tot Amsterdam om te tellen, volghens t ver-[24]
[25] soeck van UEd: ende sijnen man, mits leverende quitan-[25]
[26] tie als behoort ende oock de originele apostille der Camere
[27] vande Rekeninge dewelcke doch UEd. van genen
[28] dienste can wesen, maer wel mijnen erfgenaemen, soo
[29] 't geviel dat ick mede quaeme t'overlijden inde eerste
[30] jaeren nae 't ingaen vanden pacht welcke mij van
[31] haere Ed.Mogh. op nieuw is toegeseit: aengesien 't[31]
[32] exempel van dese apostille enig is ende soo ick verstae,[32]
[33] oock ter Caemere niet geregistreert, sulx dat de pretensie
[34] van resterende jaeren nae mijn doodt hier op alleene
[35] soude moeten gefondeert werden behalven dat alle ordon-
[36] nantien gewoone zijn ter handt gestelt te werden den
[37] geenen die deselve voldoet. 't welck ick UEd hebbe[37]
[38] willen te kennen geven op dat sij dese niet en neme[38]

* Minuut. UBA II C II. 40.

[39] gelijck ick bidde voor tergiversatie sprujtende wt[39]
[40] quaedwillicheit dewijl ick uwen man terstondt voorts[40]
[41] soude geholpen hebben had hij konnen verstaan mij[41]
[42] d'ordonnantie te laeten, waer toe hij seide niet gelast
[43] te wesen maer haer versekere dat ick niet alleen haers
[44] gelijcke dien ick alle behoorlijck respect heb leeren
[45] draeghen maer oock veele mindere niet gewoon en[45]
[46] ben met frivole redenen te paejen ofte van ijetwes[46]
[47] deuchdelijck gepretendeert te frustreren: wetens niet,[47]
[48] dat weet God, wien ick Uwe Ed. naer vruntlijcke
[49] groetenisse bevolen laet. Haestich vanden Hujse te Mujden
[50] den 14[en] Maj 1614.

[51] Uwer Ed.

[52] Geheeldienstwillighe

[53] P C Hóóft.

Bijna twee maanden na het opstellen van de niet verzonden brief *(61)* schrijft Hooft J[r] van Zuylen over diens aanspraken op de opbrengst van de hofweide sedert de dood van zijn vader. Het blijkt dat de heer van Zuylen wel op de hoogte is van Hooft's bereidheid om de betwiste ontvangsten af te staan, maar dat afrekening nog niet heeft plaats gehad. Van Zuylen schijnt opnieuw een rekest bij de Rekenkamer te hebben ingediend, waarin hij Hooft's bereidheid tot betalen heeft verzwegen en blijkbaar meer geld eist dan de zuivere opbrengst. Om te bewijzen dat het genot van de hofweide geen emolument van het kasteleinschap is, heeft hij aangevoerd dat zijn vader de pacht indertijd heeft overgenomen van een particulier; volgens Hooft is dit, incidenteel, aan de troebelen te wijten geweest. Hij verklaart zich opnieuw bereid, aan Van Zuylen's eisen te voldoen mits hem een kwitantie en de op de zaak betrekking hebbende bescheiden worden ter hand gesteld. Vgl. *37, 61, 67*.

Eindnoten:

3 *redenen:* gronden; *pretensie:* aanspraak; *frivool:* beuzelachtig.
5 *schijn:* vorm.
9 *de Drossart* (dat.); *vermits:* door.
10 *t'onbrujk was:* niet bruikbaar was.
15 *dewijl ... gerefereert, onaengesien:* daar ik mij gebonden verklaard heb door de uitspraak van de Rekenkamer, ondanks.
19 *suiveringe:* schoonmaken: het opruimen van afgewaaide en vooral aangespoelde rommel (vandaar de wagenvrachten).
20 *schuldich:* verplicht.
21 *gorserije:* de, ten dele buitendijks gelegen, hofweide (die door aanslibbing in waarde steeg).
22 *t welck ... wesen:* welk genot ik altijd meende dat de kastelein (juist) daarom gegeven was.

23 *soo* (sluit aan bij *dewijl* r. 15).
24 *tellen:* betalen.
25 *sijnen man:* uw vertegenwoordiger, zaakwaarnemer.
31 *haere Ed.Mogh.:* de Rekenkamer.
32 *exempel:* exemplaar; *soo ick verstae:* naar ik verneem.
37 *voldoet:* nakomt; *hebbe ... geven:* zo vrij ben u mede te delen.
38 *dese* (brief).
39 *tergiversatie:* het zoeken van uitvluchten.
40 *uwen man ... hebben:* terstond aan het verlangen van uw zaakwaarnemer zou voldaan hebben.
41 *verstaen:* goed vinden.
45 *draeghen:* toedragen; *veele mindere:* mensen van veel lagere stand.
46 *met ... paejen:* met beuzelachtige argumenten in te palmen; *van ... frustreren:* te beroven van iets waarop zij gegronde aanspraken doen gelden.
47 *wetens:* bewust.

66 *Minute. Aen Dirck Booth procureur voor den Hove van Hollandt.*

*

[1] Domine Procurator, Ick heb UE schrijven met d'acte vande
[2] Caemere van Rekeninge ontfangen mij verpachtende d'hofwejde
[3] voor een jaer met toesegging van langer tijdt naer inspectie bij haer
[4] eersten commissaris in dit quartier te nemen ende waere mij lief[4]
[5] te moghen weten wie ende wanneer het sijn sal een weinich te
[6] vooren. Mons[r] Mierop soudet UE konnen seggen. bij den welcken[6]
[7] UE sal gelieven te vernemen oft sekere missive van Jo[r] Verhel[7]
[8] den HH vande Rekening is behandicht, dewelcke tot dien einde[8]
[9] aende Raetsheer Berckhout gesonden was, om ordonnantie te[9]
[10] hebben van Haere Ed.Mogh. tot reparatie van de suitwester tooren
[11] van desen Hujse, dewelcke ick verstaen heb wt de H.Rentm[r11]
[12] geresolveert te wesen: ende dat UE dispositie vordere op de gesei-[12]
[13] de missive wt naem van Jo[r] Verhel die t op mij heeft begeert. Doch[13]
[14] sal ick UE der moejte schuldich blijven.

[15] Voorts seinde bij desen een *racceul* sommierlijck inhoudende alle[15]
[16] de placcaten ende andere acten van belang geregistreert inde
[17] Griffe van Hollandt zedert den jaere 1513 tot den jaere 1567 ten[17]
[18] einde UE tselve doe suppleren tot desen tijde toe t welck sal
[19] konnen geschieden wt seker diergelijcke manuscript mij eens ver-
[20] streckt geweest zijnde bijde Raetsheer Cromhout aen wien ick mij[20]
[21] zeere gebiede, hoopende sijne E. 't selve UE mij te gevalle[21]
[22] tot dien einde niet sal weigheren. Oft indien UE een weet te
[23] becomen dat rijcker sij ende tot desen daeghe toe, t waere te be-
[24] ter. 't Schrijven sal UE mij in rekening brengen. Indien niet
[25] schoon papiers genoech in dit boeck staet voor t bladt beginnende[25]
[26] formulier van conclusien etc. soo moest ijet daer tusschen werden
[27] ingenaejt. Ick verwacht het placcaet van overspel. Den advocaet[27]
[28] Faeghel antwoorde op mijn laesten ende zij UE in Godes hoede.
[29] Vanden Hujse te Mujden den 22[en] Maj 1614.

[30] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 42.
recueil

De Rekenkamer heeft Hooft de hofweide voorlopig voor een jaar verpacht, in afwachting van een inspectie harerzijds. Booth moet enige tijd van te voren daaromtrent nader berichten. Hij moet ook antwoord trachten te krijgen op een brief van de bouwmeester Jr. Verhel.

Hooft zendt een verzameling afschriften van plakkaten e.a. stukken van de Staten van Holland om die te laten aanvullen tot heden en voegt daar enige aanwijzingen aan toe.

N.B. De hofweide werd 23 augustus 1614 voor 7 jaar aan Hooft verpacht met ingang van 1 januari 1615 voor £ 16 per jaar. Zijn voorganger had in 1607 zijn contract verlengd voor £ 12. De sprong lijkt groot. (ARA Arch. Rekenkamer der Domeinen 165).

Eindnoten:

4 *eersten commissaris:* eerstvolgende vertegenwoordiger.
6 Monsr Mierop: Joachim van Mierop, vgl. *201, 366*.
7 J^{r} Verhel: vgl. *52*.
8 *behandicht:* overhandigd.
9 Adr. Teding van Berkhout, raadsheer Hof van Holland 1614-1620; *ordonnantie:* beschikking.
11 *dewelcke ... wesen:* waartoe, naar ik van de rentmeester (Colterman) gehoord heb, besloten is.
12 *dispositie vordere:* op een beschikking aandringe.
13 *op:* van; *Doch ... blijven:* Maar ik zal u t.z.t. voor deze dienst betalen.
15 *recueil:* verzameling; *sommierlijck:* kort samengevat.
17 *Griffe:* verouderde bijvorm van griffie.
20 Raetsheer Cromhout, vgl. *34*.
21 *UE mij te gevalle:* om mij genoegen te doen.
25 *dit boeck:* nl. het recueil.
27 *placcaet van overspel:* vgl. *68; Den Advocaet Faeghel* (subj.).

67 *Aen J^r Fred. van Zuilen van Nievelt.*

*

[1] Joncker Nievelt

[2] Mijne redenen aengaende de hofwejde hebbe voor
[3] desen breedt genoech geschreven om nu ongeitereert te[3]
[4] laeten. Daer is decisie van, die ick gereedt ben te[4]
[5] volghen. Dat mij dit lant is aengewesen voor een
[6] emolument van 't officie bij de Magistraet van Mujden
[7] (die mij doch alles aengewesen heeft, sonder dat hier
[8] oijt ijemandt vande Ed Mogh. HH vande Rekeninge
[9] tot dien einde geweest zij) is waerachtich, ende 't con-[9]
[10] trarie is contrarie. Dat ick soude geschreven hebben
[11] hoe UE vaeder aan Pontiaen Harmansz. ijets heeft[11]
[12] vereert voor t oversetten vande hofweide, UE sal[12]
[13] bij mijnen brief anders bevinden. militeert dat voor[13]
[14] mij? indien UE vaeder t lant voor niet overgekre-
[15] ghen heeft, te meer behoorde 't mij van gelijcken voor[15]
[16] niet te volghen. Dat UE seit van mijne frivole rede-[16]
[17] nen in sijn requeste belgh ick mij vrijelijck ende deses[17]
[18] briefs noch veel meer, ende is mij leedt dat ick soodae-[18]
[19] nighe termen met mijn beleeft schrijven op UE heb[19]
[20] verdient. Doch lasteren is mijn gewoonte niet, ende al-[20]
[21] derminst bij geschrift. Dit is 't slot. Ick ben overbo-
[22] dich d'ordonnantie te voldoen, maer begeerse te heb-[22]
[23] ben als reden is. Ende op dat immers blijcke dese[23]
[24] geen kriegelheit te zijn, men seinde mij specificatie
[25] der kosten van briefloon, requeste, advis, ende apostille[25]
[26] redelijck getaxeert oft blijckelijck bewesen, ick salse[26]
[27] betaelen. *Hiermede zij UEd. Gode den almoghenden*
[28] *bevolen ende gedachtich dat wij hier leven in een vrij landt*
[29] *ende dat van Justitie alwaer men niet gehouden is d'eene*[29]
[30] *vanden anderen veel insulten te gedooghen*.

[31] Vanden Hujse te Mujden den 24^en^ Maj 1614.

[32] Bij mij

[33] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 43/45.
T. de onderstreping van de laatste zin schijnt van Hooft zelf te zijn. Van r. 5 af worden twee blz. doorgehaald en vervangen.

Hooft acht zich door J[r] van Zuylen's antwoord op *65* beledigd. Hij herhaalt en verduidelijkt enige argumenten, weerlegt een bewering, verklaart zich nogmaals bereid de geëiste som en alle bijkomende kosten te betalen, maar blijft staan op overlevering van de stukken. Tenslotte waarschuwt hij Van Zuylen, dat deze niet ongestraft kan voortgaan, hem te beledigen. Vgl. *37, 61, 65*.

Eindnoten:

3 *ongeitereert te laeten:* niet te herhalen.
4 *Daer ... van:* Daarover is de beslissing gevallen, nl. die van de Rekenkamer; *gereedt:* bereid.
9 *'t contrarie* enz.: en wat daarmee strijdig is is in strijd met de waarheid.
11 *hoe:* dat.
12 *oversetten:* doen overschrijven.
13 *Militeert ... mij*?*:* Pleit dit soms niet voor mijn standpunt?
15 *te meer ... volghen:* met des te meer reden behoorde ik het eveneens voor niets te krijgen.
16 *Dat UE seit van:* Dat u praat van.
17 *belgh ... vrijelijck:* daar ben ik erg boos over.
18 *en ... leedt:* en het spijt mij wel.
19 *op:* van.
20 *lasteren:* honen.
22 *d'ordonnantie te voldoen:* de order van de Rekenkamer na te komen.
23 *reden:* billijk(heid); *immers:* althans; *dese* (brief).
25 *advis:* nl. van de Rekenkamer.
26 *blijckelijck:* duidelijk.
29 *ende dat van Justitie:* en wel een land van recht; *d'eene vanden anderen:* van elkaar.

68 *Aen Dirck Booth procureur voor den hove van Hollandt.*

*

[1] Hij suppleere ende seinde herwaerts het manuscript[1]
[2] raccueil der placcaten etc. wt de memorialen
[3] vande griffe ende vordere bequaemelijck de reparatie[3]
[4] van dit hujs door Raetsheer Berckhout. Seinde mij
[5] oock copie van t placcaet van overspel, ende verneme
[6] bequaemelijck wat bij andere officiers wort[6]
[7] gedaen op de missive der Rekencamer in date 22
[8] Ja*n* 1614. om gerekent te hebben van overspel ende
[9] placcaten, daer doch veele jaeren anders is geprac-[9]
[10] tiseert. Vanden Hujse te Mujden 9 Junij 1614.

[11] P C Hóóft.

Evenals *66* en *69* wekt *68* de indruk, dat er een recent plakkaat tegen overspel uitgevaardigd was. De brief van de Rekenkamer van 22 (lees 23) januari 1614 (arch. Rekenkamer, inv. 304) waarop Hooft doelt maakt er een aanmerking op, dat er in de rekeningen van de baljuwen en andere ‘officieren’ vrijwel geen boetes wegens overspel verrekend worden. Daar er noch in het Groot Placcaet-boeck, noch in de, ook door Hooft genoemde, memorialen van het Hof van Holland een nieuw plakkaat ter zake te vinden is, komt de rijksarchivaris in de Derde Afdeling (Archieven van Holland) tot de slotsom, dat er wel een plakkaat geweest kan zijn dat de oude bepalingen herhaalde en misschien de boetes verhoogde, maar ‘dat het in zo'n geval overbodig geacht werd zo'n plakkaat, dat geen nieuw recht schiep, in de memorialen te registreren’. Dit is een bevredigende verklaring voor het ontbreken van registratie van het plakkaat, terwijl Hooft's woordkeus er geen twijfel aan laat bestaan dat er wel een verschenen was, vooral r. 27 van *66*, die het noemt nadat er al sprake geweest is van een verzameling van alle plakkaten ‘tot desen tijde toe’.

Eindnoten:

1 *suppleere:* vulle aan.
3 *vorderen:* voortgang doen hebben.
6 *bequaemelijck:* op geschikte, gepaste wijze.
9 de strafvervolging wegens overspel was geregeld in art. 14-18 van de Politieke Ordonnantie van 1 april 1580.

* G. UBA II C II. 47. Afschr. UBL. Pap. 13.

69 *Aenden Advocaet Faegel inden Haeghe*

*

[1] Hij vordere de saeck tegens den herberghier van Bussem
[2] voor de gecommitteerde Rajden: en seinde mij
[3] extract wt de griffe van dat die vande Rekeninge[3]
[4] den officieren sullen laeten genieten de boete van
[5] overspel; mitsgaeders d'informatien tegens Vranck
[6] Cosmuszoon van Abcoude. Vanden Hujse te Mujden, den
[7] 9^{en} Junij. 1614.

[8] P C Hóóft.

Eindnoten:

3 *van dat ... genieten:* van (het besluit) dat de Heren van de Rekenkamer de ambtenaren zullen laten genieten.

* G. UBA II C II. 47. Afschr. UBL. Pap. 13.

70 *Edele Moghende Eerentfeste hoochgeleerde Welwijse zeer voirsienighe Heeren, Mijn Heeren de gecommitteerde Raeden van de Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt,*

*

[1] Edele etc.

[2] Nae dat ick met reverentie ontfanghen had UEd.
[3] Mogh. missive vanden ix[en] Aprilis lestleden, heb
[4] ick volghens de selve mij bevlijticht om t'achterhaelen
[5] de contraventeurs vande ordonnantie op 't stuck vanden[5]
[6] 40[en] penning gemaeckt: maer niet sekers tot noch
[7] toe konnen vernemen wtgenomen dat de coop eenes cus-[7]
[8] tingbriefs tot Naerden was versweghen, welcke sake
[9] al voor date vande voorseide UEd Mogh. missive
[10] ter handt genomen zijnde onlanx bij gecommitteerde[10]
[11] schepenen mijnen schout aldaer is tegengewesen die
[12] sich daer over wt mijnen naeme gestelt heeft appellant[12]
[13] aen U Ed.Mogh Collegje. Doch worde onderrecht
[14] dat van ouds her verschil is om sekere genaemt de[14]
[15] buitenschejdingsche ende de meerlanden, alle de welcke die[15]
[16] van Naerden pretenderen geleghen te wesen onder
[17] haere jurisdictie, ende die van Mujden ter contrarien onder
[18] de haere. Wt welcker oorsaeck ijder van de gecom-[18]
[19] mitteerde Secretarisen der voorsejde steden sich aen-[19]
[20] neemt den ontfang vanden 30[en] ende 40[en] penning over[20]
[21] de contentieuse landen als ressorterende onder sijn ge-[21]
[22] recht. Sulx dat sommighe der ingelanden hier som-
[23] mighe gins doch altijt (voor soo veele mij blijckt) der[23]
[24] gemeene saecke voldaen hebben: tot ontrent een jaer
[25] oft weinich meer herwaerts datter gevonden is die[25]
[26] sekere landtcoop wel tijdelijck aengevende, nochtans[26]
[27] d'ordonnantie vande Ed.Mogh. H.H. Staeten
[28] ende d'intentie der selver hebbe darren eluderen onder[28]
[29] pretext van overbodicheit om te betaelen t'allen tijde
[30] alsmen seker sijn sal aen wien van beide secretarisen
[31] 't selve debité staet te doen. Daer nochtans niemant[31]
[32] mach onbekent zijn dat soo wel d'eene als d'ander
[33] ontfang comt inde coffren vande gemeene saecke, soo
[34] dat quitantie vanden eenen haer tegens des anders
[35] naemaening genoechsaem kan bevrijen: ende oversulx licht[35]
[36] om sien is wat met soo een voorgeven gesocht wordt.[36]

* Minuut. uba II C II. 48.

[37] Indien nu Uw Ed.Mogh. verstaen de dusdaenighe[37]
[38] strafbaer te zijn als fraudateurs vande gemeene mid-[38]
[39] delen, t'en sal niet mangelen aen mijn schuldich deb-[39]
[40] vojr om voortaen te bevorderen dat niemandt boven[40]
[41] den behoorlijcken tijdt en vertoeve met t'eene oft an-[41]
[42] der comptoir te kennen. Doch bij soo veere Uw Ed.[42]
[43] Mogh. gelieft te ordonneren dat de voorseide landen
[44] bij provisie betaelen den 30^{en} ende 40^{en} penning tot Mujden[44]
[45] alwaer den impost vande hoorenbeesten over al de[45]
[46] selve wordt verpacht: oft dat sommighe tot Mujden som-[46]
[47] mighe tot Naerden gelijck zij contributien gewoon sijn[47]
[48] te doen: de collecte en sal 'er (mijns oordeels) niet te[48]
[49] onordentlijcker om gaen. Waer op verwachtende de dis-[49]
[50] positie van UEd.Mogh. sal deselve
[51] Hiermede

[52] Edele Moghende Eerentfeste hoochgeleerde welwijse zeer
[53] voorsienighe Heeren, bevelen in schut des almachtighen die haer in
[54] gelucksalighe regeringe ende mij in haer gratie altijt bewaere.

[55] Geschreven op den Hujse

[56] te Mujden, den v^{en} Julij

[57] *a* 1614.

[58] Uwer Ed.Mogh.

[59] Onderdaenste Dienaer,

[60] P C Hóóft.

Gecommitteerde Raden hebben Hooft opgedragen, overtreders van de verordening op de 40e penning te achterhalen. Hij meldt nu, dat hij niets stelligs te weten is gekomen op één geval na, dat hij al vóór de opdracht vervolgde. Er blijkt echter onzekerheid te bestaan of bepaalde landpercelen tot het rechtsgebied van Naarden of tot dat van Muiden behoren; een der ingelanden maakt daar sedert kort misbruik van, door de betaling van zijn verplichtingen aan de Grafelijkheid uit te stellen. Hooft zal hier, als Gecommitteerde Raden dit wensen, maatregelen tegen nemen; een voorschrift hunnerzijds, dat bepaalt aan welke van beide gerechten door de ingelanden betaald moet worden, zal een ordelijke gang van zaken zeker bevorderen.

9 Johannes van Vloten

10 Mr. dr. J.A. Grothe

Eindnoten:

5 *contraventeurs:* overtreders.
7 *custingbrief:* schuldbekentenis ter zake van koop van onroerend goed.
10 *bij ... tegengewesen:* door daartoe aangewezen schepenen in het nadeel van mijn schout aldaar berecht is.
12 *sich appellant gestelt:* in hoger beroep gegaan.
14 *verschil ... meerlanden:* verschil van opvatting bestaat omtrent zekere landerijen, genaamd de buitenscheidingse en de meerlanden.
15 *alle de welcke enz.:* waarvan de magistraat van Naarden beweert dat ze alle tot zijn rechtsgebied horen.
18 *gecommitteerde:* aangewezen.
19 *sich aenneemt:* op zich neemt (WNT *aannemen* 256 7 c).
20 *den ontvang ... penning:* het innen van de 30e en 40e penning, die men bij overdracht van onroerend goed verschuldigd was aan de Grafelijkheid van Holland en West-Friesland, vgl. *89*.
21 *contentieuse:* betwiste.
23 *der gemeene ... hebben:* (hun verplichtingen aan) het gemenebest voldaan hebben.
25 *herwaerts:* geleden; *datter ... is:* toen er iemand is aangetroffen.
26 *tijdelijck:* op tijd (WNT *tijdelijk* 625).
28 *hebbe ... eluderen:* een loopje heeft durven nemen met.
31 *'t selve debité ... doen:* deze schuld behoort te worden voldaan; *Daer:* terwijl.
35 *bevrijen:* vrijwaren; *licht om sien:* gemakkelijk te begrijpen.
36 *voorgeven:* voorwendsel.
37 *verstaen:* oordelen.
38 *fraudateurs:* bedrieglijke benadelers.

39 *schuldich debvojr:* verschuldigde plichtsbetrachting.
40 *voortaen:* terstond; *boven ... vertoeve:* langer dan behoorlijk is wachte.
41 *t'eene ... kennen:* de bevoegdheid van een der kantoren, nl. van de secretarissen der gerechten, te erkennen.
42 *bij soo veere:* indien.
44 *bij provisie:* voorlopig, nl. zolang de grenzen der beide gerechten niet vastgesteld zijn.
45 *impost vande hoorenbeesten:* vgl. *24*; *al de selve:* al deze (landen).
46 of dat sommige (landen) te Muiden (en) sommige te Naarden (betalen).
47 *contributien:* belastingen.
48 *collecte:* inning; *niet te onordentelijcker:* veel ordelijker.
49 *dispositie:* beschikking.

70a *(Gecommitteerde Raden aan P.C. Hooft.)*

[1] Certificatien ende andere acten.

[2] Coppije Nopende den xl[en] Penninck

[3] van de over scheen ende[3]

[4] Meer Landen

[5] Erntfeste seer descreete goede vrundt

[6] Voor andtwoort op even schrijvens vanden v[en] deser[6]
[7] loopende maendt raeckende tstuck vanden betaling
[8] vanden xl[en] penninck overmidts seckere geschill
[9] vande Jurisdictie tusschen doverscheensche ende
[10] meerlanden / sall dienen dat u L de psoonen schul[10]
[11] sijnde vanden xl[en] penninck sult doen insinueeren
[12] binnen seckere competente tijt heuren xl[en] penninck[12]
[13] te betalen ter plaetsen daer sulclix van oudts[13]
[14] plach te geschieden onvermindert ende sonder
[15] prejuditie van Iemants Jurisdictie offte
[16] gerechtigheijt van dien Op peijne dat die geene
[17] die daer van sullen blijven In gebreecke bij u
[18] gecauseert sullen worden als Contraventeurs[18]
[19] volgende den placcate ende ordonnantie daer op gemanert[19]
[20] ende die voors Insinuatie gedaen UL ock ehier naer[20]
[21] te Reguleeren. Hier meede *onder stondt*[21]
[22] Erntfeste zeer descreete goede vrundt sijdt
[23] godt bevolen geschreven Inden Hage den viij[en] Julij
[24] 1614 *wat lager stondt*
[25] Ter ordonnantie [vande Gecommit][25]
[26] vande Gecommitteerde Rade vanden
[27] Staten[27]
[28] Die Supschriptie was[28]
[29] Eerntfeste seer dischreete goede vrundt Pieter
[30] Cornelisz. Hooft Bailliu van Goijlandt ende
[31] Castellain van Muijden
[32] naer voorgaende Collatie Accorderen bij mijn[32]
[33] Claes sijberts secr

Afschrift. Gemeentearchief Muiden no. 38/39 ‘Copie missiven Boek’ fol. 1.

Hooft heeft in *70* een verklaring gegeven van het uitblijven van betaling van de 40e penning, in antwoord op een rappel van Gecommitteerde Raden van 9 april 1614. De gerechten van Naarden en Muiden betwisten elkaar de jurisdictie in twee gebieden, volgens stafkaart 1: 25000 gelegen tussen de toenmalige Zuiderzee en het Naardermeer. Een enkele ingelande maakt van de onzekerheid, in welke van beide stadjes hij moet betalen, gebruik, om de betaling uit te stellen. Hooft verzoekt Gecommitteerde Raden, in deze kwestie te beslissen.

Hierop komt omgaand - de inhoud staat de onderstelling niet toe dat *70* en *70a* elkaar gekruist hebben - een kort antwoord dat de jurisdictiekwestie zó radicaal uit de weg gaat, dat er kennelijk niet eens kennis van genomen is. Er wordt in *70a* namelijk ondersteld dat de twee door Naarden en Muiden betwiste percelen, de buitenscheidingse en de Meerlanden, *elkaar* de jurisdictie zouden betwisten. Gecommitteerde Raden bevelen dat de betaling geschiedt als vanouds. Het lijkt of men de jurisdictiekwestie allerminst actueel gesteld wenst te zien en of het van de baljuw tactloos, althans naïef was, zoiets te opperen.

Eindnoten:

3 ook de stafkaart vermeldt de ‘Overscheense’ polder. Of Hooft met het woord ‘buitenschejdingsche’ een correctie aanbracht op etymologische overwegingen gegrond, is onzeker.
6 *even:* verschrijving voor *uw, UL* o.i.d.
10 *psoonen l. p'soonen; schul:* (wegens plaatsgebrek) l. schuldig.
12 *competente:* behoorlijke.
13 *sulclix:* verschr. voor *sulcx*.
18 *gecauseert:* aangeklaagd, vgl. 42 (niet in de wdb.).
19 *gemanert:* verschr. voor *geëmaneert:* uitgevaardigd.
20 *UL ... Reguleeren:* hangt nog af van *sall dienen dat* (r. 10) maar de afschrijver heeft *ende* weggelaten; *ehier:* als het geen verschrijving is, versterkte vorm van *hier*?
21 *onder stondt:* deze woorden zijn, evenals *wat lager stondt* (r. 24) niet van de tekst van de brief gescheiden of onderscheiden.
25 toen de secr. het woord *gecommitteerde* niet goed op de regel kon krijgen, begon hij op de volgende weer bij *vande*.
27 hieronder stond natuurlijk de handtekening van de griffier A. Duyck; de afschrijver kon die niet lezen en liet hem weg.
28 *supschriptie:* verschr. voor *superscriptie*.
32 *Accorderen:* bedoeld is waarschijnlijk *accorderende*, want de afschrijver gebruikt geen afkortingstekens, vgl. r. 10 *psoonen* en elders.

71 *Aen Sijn Excellentie*
Om Isac Volkertsz: Cum socijs.

*

[1] Doorluchtichste Hoochgebooren Vorst Genaedichste Heere.

[2] Uwe Princ[ke] Exc[ie] goedt gedacht hebbende[2]
[3] mij advijs af te voirderen op 't fajct inde bijgaende
[4] req[e] geroert gelieve te verstaen dat het selve is[4]
[5] toegecomen in deser manieren. Isac Volkertsz: soone
[6] van eerlijcke ende (nae de Goeijsche geleghenheidt) wel-[6]
[7] vermoghene ouderen heeft, bij vervolch van veele jae-[7]
[8] ren, aen Aeltjen Roelofs jonghe dochter mede van Bla-[8]
[9] rikom tot meermaelen toesegging van trouwe verworven:[9]
[10] doch op conditie indien het haeren ouwderen soude ge-
[11] lieven. *Maer hier wierd luttel swaericheits te gemoet*
[12] *gesien, dewijl haer suster sijn broeder alreede te man*
[13] *hebbende, groote gelijckheit ende verbintenisse scheen*
[14] *te wesen tusschen de vrienden aen wedersijden*.

[15] *Quos inter medius venit furor*.[15]

[16] *Ende sijn deselve nochtans, 'ck en weet waer door eerst*[16]
[17] *vanden anderen verwijdert wesende, gelijck het gaet*
[18] *daer de verbittering inwickelt, wt het eene misver-*[18]
[19] *standt in 't ander en 't argher geraeckt*. Soo, ende naedien de
[20] saeck hier lange bleef haeperen hebben sij elckander wederom
[21] vande onderlinghe verbintenis ontslaeghen. Des niettegen-
[22] staende is de jongman een wijle daer nae, t zij door dranck oft[22]
[23] door quade aenlejding, oft door 't opwellen vande ouwde ge-[23]
[24] neichtheden sulx te raede geworden dat hij met hulpe van
[25] eenen Lambert Jansz. Verwer ende Willem Geurtsz: bejde
[26] van geringer middelen ende sijne gebuirlujden heeft
[27] bestaen sich meester te maecken vande persoon des voor*s*
[28] dochters wiens sinlijckhejdt nu over 't hoochste[28]
[29] was; ende deselve tegens danck ende wille van haer[29]
[30] ende haere maeghen, eerst ten hujse sijns vaeders, ende
[31] 's nachts daer aen ten lande van Goeijlandt wt gevoert.[31]

* Minuut. uba II C II. 52.
T. de onderstreping r. 11-19 is van Hooft. Daarna volgt een open variant: eerste lezing: 'Soo dat, ende naedien de saeck hier lange bleef haeperen, alhoewel haer suster reede met sijn broeder gehuwt was, de jongelieden elckander van de onderlinghe beloften weder hebben ontslaeghen.' Tweede lezing: de tekst, r. 19 e.v.
N.B. een eerder, doorgehaald ontwerp van het begin staat op blz. 11 C II. 50.

[32] Waer op gevolcht zijnde clachten van haere ouderen ende[32]
[33] achterdencken vande zijne, heeft hij eindtlijck; ter[33]
[34] ernstigher aenhouden van dese oft haere boden, de ver-
[35] voerde ten vierden daeghe, ongeschent (soo zij ver-

claert) wederom te hujs gelevert.

Oversulx tot Naerden door mij aen recht geeischt sijnde[37]
is aldaer gecondemneert in een boete van hondert
guldens ende sijne twee voornoemde medehulpers ijder in
half soo veele, boven de costen; mitsgaeders alle drie
te waeter en broode voor den tijdt van een maendt.
Alle de andere welcker in d'informatien vermaent wort[42]
als haer met de saecke gemoejt hebbende sijn bij sche-
penen vrijgesproken; eenen Jan Kee wtgesejdt, wien[44]
maer een geldtboete van twee ponden Vlaemsch is op-[45]
gelejdt. Voorts sijn bij den drie supplianten de voor-[46]
seide vonnissen voldaen, sonder de lijflijcke straffe;[47]
nopende welcke zij versoeckende om t'overcomen, van[48]
mij, wiens instructie des niet en schijnt te gedoghen,
ten Hove gewesen zijn. Nu is niet te loochenen dat
het voorverhaelde bedrijf der supplianten een stuck zij[51]
van groot bedencken en argherlijcker gevolghe, sonder
twijffel dees en swaerder straffe wel hebbende verdient.
Doch dewijl 't selve sijn oorspronck heeft, niet wt een
ongereghelt leven, als ick verstae dat noijt het sijne[55]
geweest is, maer wt een gemoedt verovert door weder-[56]
waerdighe bejegheninghen en tegenspoedt van vrijagie;
ende dat te dien insichte haere beclaeghers in grooten[58]
afgunst zijn bijde gemeente der plecke; soo kan ick[59]
niet anders gevoelen, als dat met applausie sal werden
vernomen de genaede, die Uw Pr^{e} Exc^{ie} mach gedacht
hebben henlieden te bewijsen. Ende dit wesende al
waermede ick haer in desen weet te dienen, bidde God
almachtich,

Doorluchtichste Hoochgebooren Vorst, Genaedichste Heere,
dat hem gelieve sijnen seghen altijts gestreckt te hou-
den over Uwe Pr^{e} Exc^{ie} wiens victorieuse handt ick
op 't ootmoedichste danckbaerlijck kusse, ende nijghe mij
met aller eerbiedicheit t'haerwaerts.

Vanden Hujse te Mujden

den 13^{en} Julij. *a* 1614.

Uwer Pr^{e} Exc^{ies}

Onderdaenste Getrouste

[74] Dienaer

[75] P C Hooft.

Hooft dient de Prins op diens bevel van advies bij een door Isack Volkertsz. c.s. ingediend verzoek om gratie, en motiveert dit door een verslag van de gebeurtenissen te geven. (Vgl. *58*). Na de boeten te hebben betaald, hebben zij met Hooft willen composeren betreffende de gevangenisstraf, maar deze heeft hen op grond van zijn instructie naar het Hof verwezen. Hij voert nu verscheidene gronden aan die voor gratieverlening pleiten.

Eindnoten:

2 *goedt gedacht hebbende:* wie het behaagd heeft.
4 *Uwe Princelijcke Excellentie gelieve te verstaen ... manieren:* U.P.E. moge vernemen dat het feit zich op deze wijze heeft toegedragen; *geroert:* behandeld.
6 *eerlijcke ... ouderen:* fatsoenlijke en, naar Gooise verhoudingen, welgestelde ouders.
7 *bij vervolch ... jaeren:* vele jaren achtereen.
8 *aen:* van.
9 *toesegging van trouwe:* trouwbelofte.
15 *Quos* etc.: En tussen hen brak onenigheid uit. Vergilius, *Aeneis 1* 348.
16 *eerst:* het eerst.
18 *daer ... inwickelt:* waar de verbittering in doorvreet.
22 *is sulx te raede geworden:* is tot zulk een besluit gekomen (WNT *raad* 10).
23 *aenlejding:* invloed (WNT *aanleiding* 227); *geneichtheden:* genegenheid.
28 *wiens ... was:* wier genegenheid nu over het hoogtepunt heen was.
29 *tegens ... haer:* tegen de zin en de wil van haar.
31 *daer aen:* daarop.
32 *clachten:* (aan)klachten.
33 *achterdencken:* bezorgde bedenkingen; *ter ... boden:* op ernstig aanhouden van dezen of hun afgezanten.
37 *aen recht geeischt:* gedagvaard.
42 *welcker ... hebbende:* die genoemd worden als mensen die bij de zaak betrokken zijn geweest.
44 *wtgesejdt:* uitgezonderd.
45 *twee ponden Vlaemsch:* twaalf gulden.
46 *supplianten:* smekelingen (om gratie).
47 *sonder:* behalve.
48 *nopende ... gewesen zijn:* omtrent welke zij, toen zij verzochten te composeren, door mij, daar mijn instructie dit (in dit geval) niet schijnt toe te laten, naar het Hof verwezen zijn (WNT *overkomen* 1798 2 a geeft wel *overeenkomen*, maar niet *composeren*).
51 *bedrijf:* daad; *een stuck ... gevolghe:* een zeer bedenkelijke daad met ergerlijke consequenties (WNT *gevolg* met deze uitdr.).
55 *als ick ... geweest is:* zoals hij, naar ik vernomen heb, nooit geleid heeft.
56 *verovert:* overweldigd; *wederwaerdighe:* vijandige.
58 *te dien insichte:* uit dien hoofde; *haere beclaeghers:* hun aanklagers.
59 *afgunst:* onwelwillende gezindheid (WNT Suppl. *afgunst* 530); *in groten afgunst zijn:* erg impopulair zijn.

72 *Erntfesten voorsienigen ende zeer discreten Heere* [-] *Thooft Bailiou* [-] *Goijlant residerende opt Casteel te Muijen*

*

port

(*Hooft:* Haeghe 23 Aug. Amsterd. 25 Aug. 1614).

[1] Heer Bailiou
[2] UE schrijvens vanden
[3] xiij[en] deser hebbe ick wel ontfangen be-
[4] danckende u e zeer hartelicke vande
[5] grote genegentheijt dije ick speure in
[6] u e tot continuatie van onse begonnen
[7] vrijentschappe ende vermeerderinge
[8] vande selve. Mijns halven en sall
[9] van gelijcken daerinne nijet faijelieren[9]
[10] Verhopende mitsdijen gelijcke occasie te sullen
[11] hebben omme u e ende u e huijsvrouwe
[12] alhijer tmijnen huijse op een eerlicke portie[12]
[13] te mogen ontfangen Daer toe de Heer
[14] almachtich ons ter weder zijde tijt ende
[15] gelegentheijt will verlenen, Wat belanckt[15]
[16] mijne over komste dije gaet heel onseecker[16]
[17] ende aldaer komende en sall nijet nae laten
[18] u e te komen begroeten, Vertrouwende u e
[19] van gelijcken te sullen doen Ende desen tot geenen
[20] anderen eijnde dijenende naer mijne dijenste-
[21] licke gebijedenisse u e ende u e huijsvrouw
[22] inde bescherming des allerhooghsten bevelende
[23] Inden Hage den xxiij[en] Augusti 1614

[24] U.E. dijenstwillige vrindt

[25] Johan Basius.

[26] Eersdaechs sullen
[27] eenige gedeputeer

* Origineel. ka CLXXIa[c] 30.
Hs. enkel, opengesch., tekstverlies.
T. Basius schrijft geen puntjes boven de *ij*.

[28] dens wt de Camere
[29] nae Goijlandt
[30] gaen Indijen mij
[31] de last opgeleijt werdt sall
[32] nijet naelaeten ue te komen
[33] begroeten, ende ijet wes[33]
[34] te communiceren daer aen ick
[35] meijne ue gelegen te zijn[35]

Johan Basius, ca. 1575-1646, lid van de Rekenkamer sedert 1605, beantwoordt een uitnodiging van Hooft. Vgl. *366*.

Eindnoten:

9 *faijelieren:* failleren - in gebreke blijven.
12 *op ... portie:* op een flinke maaltijd.
15 *will:* moge; *belanckt:* belangt, betreft.
16 *dije ... onseecker:* die is zeer onzeker.
33 *ijet wes:* iets.
35 *communiceren:* mededelen; *daer ... zijn:* dat meen ik voor u van belang is.

73 *Edele, eerntfeste Hoochgeleerde, welwijse, zeer vermoghene Heeren, Mijne Heeren d'eerste ende andere vande Rekeninge des Graeflijckheits van Hollandt*

*

(*Aant. v.d. Rekenkamer:* Pieter Hooft bailliu van Goijlant, ende Casteleijn tot Muijden.)

[1] Edele, eerntfeste, hoochgeleerde, welwijse, vermoghene Heeren,
nbsp;

[2] Als in Augusto lestleden uwer Ed.Mogh. gecom-[2]
[3] mitteerde hier lanx haeren wech hebbende mij
[4] d'eere deden van dit hujs te besoecken, soo heb
[5] ick haere E E[n] aengewesen de gelegenheit van[5]
[6] dien aen den kaelen oever vande Zujder Zee, ende
[7] welcken ongemack van windt ende stormen 'tselve[7]
[8] over sulx bij nae doorgaens is wtstaende. Ende
[9] overmits ick mij laet voorstaen 't selve van den voor-
[10] sejden Heeren met opmerckinge ingenomen sijnde
[11] haere EE[n] beweecht sal hebben om, met een goede
[12] resolutie bij uwe Ed.Mogh. te nemen, daerinne
[13] wat orders te helpen stellen, soo heb ick bij desen[13]
[14] uwe Ed.Mogh. wel darren versoecken, met
[15] alle reverentie, haer geliefte zij mij te verleenen[15]
[16] acte van consent om voor rekeninge vande Graef-
[17] lijckheit te moghen besteden driehondert vijftich
[18] guldens; met de welcke ick mij sterck maecke[18]
[19] op desen herfst te planten om den aerden wal van
[20] dese fortresse, een bequaeme mantelinge van[20]
[21] abeelen, ijpen, ende nooteboomen; niettegenstaende[21]
[22] dat, door 't beplanten vande Beemster, het hout
[23] in prijse seer is geresen. Ende sullen dusdoende[23]
[24] uwe Ed.Mogh. nevens 't gerijf van mij ende mijn
[25] Huisgesin, tegens den aenslach des weders met een
[26] voornemen cieraedt versien hebben een hujs, moghe
[27] lijck meer als eenich ander des Graeflijckheits, fameux
[28] ende in 't ooghe leggende. Waer toe ick mij alle rede-[28]
[29] lijcke gunste belovende van Uw Ed.Mogh. sal
[30] deselve

* Origineel, ara. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 479. Minuut uba II C. II. 55, hieraan volkomen gelijk.

[31] Hiermede

[32] Edele, eerntfeste, Hoochgeleerde, welwijse
[33] Vermoghene Heeren, met dienstigher gebie-
[34] denisse, in schut ende scherm des Alderhoochsten
[35] bevolen laeten. Vanden Huise te Mujden,
[36] den 13^{en} Septemb. 1614.

Uwer Ed.Mogh.
Onderdaene Dienstwillighe
P C Hóóft.

Hooft vraagt de Rekenkamer verlof tot het doen planten van rijen bomen om het slot, wat hij ter plaatse al met enkele leden besproken heeft.

Eindnoten:

2 *gecommitteerde:* opdrachthebbers, nl. leden van de Rekenkamer op dienstreis.
5 *gelegenheit:* ligging; *van dien:* van hetzelve.
7 *'t selve ... hebben:* dat dit de genoemde heren, nadat zij er met aandacht kennis van genomen hebben, zal hebben bewogen.
13 *orders* (gen. part.): orde; *soo ... reverentie:* daarom ben ik bij deze zo vrij, U.E.M. met alle eerbied te durven verzoeken.
15 *haer ... consent:* dat het u moge behagen, mij schriftelijke toestemming te geven.
18 *mij sterck maecke:* garandeer.
20 *bequaeme mantelinge:* doelmatige beplanting.
21 *Beemster:* de droogmaking van de Beemster was in 1612 klaar.
23 *Ende sullen ... leggende:* En aldus zullen U.E.M. niet alleen mij en mijn gezin bescherming bieden tegen het geweld van het weer, maar tevens een huis, dat wellicht meer dan enig ander van de Grafelijkheid beroemd is en in 't oog springt, van een voornaam sieraad voorzien; *Gerijf*: gerief.
28 *Waer toe ... U.Ed.Mogh.:* En, vertrouwende op alle redelijke gunst uwerzijds in deze.

74 *Aen de Eeren-Rijcke en deuchtsame Ioffrouw Cristijnna van Erp in eygen handen.*

*

[1] Gunstighe vrindinne. Als de achterjaarighe tijt UE[1]
[2] begint te beletten de soete wandelinghe, het lustich aen-
[3] schouwen van de schoon gecoluerde bloemen, de bomen
[4] berooft van hun drillende bladen, de wegen diep en[4]
[5] Onbequaem om te gebruijcken, De gure wint
[6] en mottighe regen UE benodigen in huijs te[6]
[7] blijven: Soo sal U believen dese sinnepoppen[7]
[8] Van mijn Vader eens te oversien. die (mijns[8]
[9] bedunckens) al een kleijn vermaeckelijckheijtien bij[9]
[10] hun hebben. Hoope dat ghij in danck sult ontfangen
[11] dese kleijne Eerkenttenisse van mijn goede[11]
[12] jonst en genegentheijt t'uwaarts. Sijt Godt
[13] bevolen met U lieve Egade en kint, wt
[14] Amsterdam den 15 september.

[15] UL gunstighe vrindinne

[16] Anna Roemers

Anna Roemers Visscher stuurt aan Christina van Erp een exemplaar van haar vaders *Sinnepoppen* ten geschenke.

Eindnoten:

1 *achterjaarighe:* herfstige (WNT 1 Suppl. *achterjaar:* najaar 334).
4 *berooft:* (verbum finitum); (en als) de wegen, doorweekt (WNT *diep (II)* 2562).
6 *mottighe:* akelige (WNT *mottig* 1129); *benodigen:* dwingen.
7 *believen:* behagen.
8 *te oversien:* door te zien (WNT *overzien* 2254 b).
9 *al:* wel.
11 *eerkenttenisse:* blijk (onjuiste etymologische vervorming van *erkentenis*).

* Origineel, gekalligrafeerd. ubl Pap. 2. Het adres staat onder de tekst.
Dat. Roemer Visscher's *Sinnepoppen* verschenen in 1614; in 1618 kwam een tweede druk uit en na zijn dood een derde, door Anna Roemers verzorgde. Er is geen reden om bij dit geschenk aan een van deze latere drukken te denken, te meer omdat Christina van Erp (†6 juni 1624) op 15 sept. 1618 waarschijnlijk, op 15 sept. 1619 stellig, op 15 sept. 1621 waarschijnlijk en op 15 sept. 1622 en 1623 twee kinderen had. Verg. *Sinnepoppen* ed. L. Brummel, 's-Gravenhage 1949 blz. XVII v. De inhoud van de brief wijst er bovendien op, dat de Hoofts de winter in Muiden zouden doorbrengen, wat in 1614 het geval was, vgl. grafiek op blz. 36.

75 *(G. Backer aan P.C. Hooft)*.

*

[1] Erentfeste wijze voorsienighe zeer discrete Heere

[2] Mijn Heer. Hijernevens gaen twee Duijnmaijers die Uwer E.
[3] gelieve te beedigen, op datse gelooff mogen hebben int gene haer[3]
[4] bejegent ende willen comen seggen. Hebbe oock gecommuniceert[4]
[5] met mijn Heer den Bailliu van Kennemerlant. Dat Uwer E. wel
[6] genegen waert ijmant binnen Naerden tot Luijtenant Houtvester
[7] te committeeren. daermede wij meenden bewaert te wesen, Ende dat[7]
[8] ick daertoe U.E. voorgedragen hadde mijn Broeder jegenwoordigh
[9] bij mijn Vader woonachtich. Twelck zijnder E tot voorstant vande[9]
[10] waranden zeer geraden vond. Indijen Uwer E. hem daertoe gelieft
[11] te committeren Tot dijen eijnde hebbe ontworpen een Instructie[11]
[12] hijernevens gaende, die UE. can visiteeren ende daer aff ofte toe[12]
[13] doen tgene UE goet duncken ende believen zall, Soe Uwer E.
[14] geraden vindt daerbij te vougen de opsichte vande paterijs jacht[14]
[15] ende leghonden als oock opde ordere vande haese jacht can wel[15]
[16] geschieden, Ende versoecke gants dienste*l* zoo UE. mijn Broeder
[17] daertoe gelieft te committeeren dat hem daervan hoe eerder hoe
[18] beter mach verleent werden commissie om dat wij te beter in ons[18]
[19] voorgenomen werck mogen bewaert werden. Ick sal altoos sorge
[20] dragen ende maecke mijn selffs daervooren starck dat UE. voor[20]
[21] desselffs provisie zoo haest wij aen tvangen vande Conijnen sijn
[22] alle weke met conijnen sult versien werden. Waertoe UE. wel
[23] mog[et]en verlaten. Ende desen hijermede eijndigende Bidde
[24] Godt Almachtich.

[25] Erentfeste wijse voorsienighe zeer discrete Heer

[26] Mijn Heer Uwer E lange te behouden in state ende voorspoet. In[26]
[27] Haerlem den vij[en] Novem*b* 1614

[28] Uwer E Dienstwillige

[29] Dienaer.

[30] G Backer

[31] Mijn Heer den Baillu doet[31]

[32] zijn dienstbiedinge aen Uwer E

* Origineel. ka CLXXIa[c] 27.

Gijsbert Backer, substituut-baljuw van Kennemerland, en Jaques Niquet, koopman te Amsterdam (vgl. *3, 10, 13, 14*) pachten met ingang van Lichtmis 1615 voor 14 jaar van de Grafelijkheid de waranden en wildernissen van Gooiland en het Gooierbos (vgl. *145, 146*) en wel Catheet, Rijsbergen, Wolfscamer en Coppenhagen (250 pond), Braembergen, Cruijsbergen, Wolbergen en Wittebergen (75 pond) en het Gooierbos (75 pond 's jaars). Zij zullen de terreinen repeupleren met konijnen maar wegens onkosten en te verwachten geringe baten de eerste drie jaar vrijdom van pacht genieten (Rekenkamer. Negende boek van appointementen r. 173 fol 54 v.). - Door *75* begeleidt Backer twee duinmeiers (jachtopzieners), die, na door Hooft te zijn beëdigd, in Gooiland te werk gesteld worden. Hij komt tevens terug op zijn aanbeveling van zijn broer Ael(s)t als plaatsvervangend houtvester (de houtvester was Hooft); hij zendt een ontwerp-instructie voor hem en stelt zich garant, dat Hooft het hem toekomende deel van de te vangen konijnen zal krijgen. - 10 februari 1615 accepteert de Naarder vroedschap Aelst Backer om met enige schepenen in bepaalde gevallen de vierschaar te spannen (Res. vroedschap. Gem. arch. Naarden). - N.B. Het plakkaat op de jacht, dat nog herhaaldelijk zal voorkomen, staat niet in het Gr. Placaet-boeck en wordt daarom als uitvoerig regest opgenomen (Bijlage *94*).

Eindnoten:

3 *gelooff ... seggen:* (de formulering lijkt onhandig) geloofd mogen worden als zij komen zeggen wat hun wedervaren is.
4 *gecommuniceert met:* medegedeeld aan.
7 *committeren:* aanstellen; *daermee:* waardoor.
bewaert: beschermd (hier en in r. 18 spreekt dus de pachter).
9 *zijnder:* zijn; *voorstant:* toezicht (Mnl. Wdb. *vorestant* 1106); *waranden:* woeste gronden; er lagen er in het westen bij de Hilversumse meent en een tussen Blaricum en Huizen, ‘Rijsbergen’.
11 *committeren:* commissie verlenen, aanstellen.
12 *visiteeren:* kritisch onderzoeken.
daer aff ofte toe doen: er af of bij doen.
14 *paterijs(-), jacht(-) ende leghonden:* soorten jachthonden.
15 *can wel geschieden:* dan is dit goed mogelijk.
18 *om dat:* opdat; *bewaert werden:* waarborg hebben (WNT *bewaren* 2380 4).
20 *maecke ... sterck:* sta ervoor borg.
26 *state:* aanzien.
31 nl. die van Kennemerland.

76 *Edele moghende, Eerentfeste, Hoochgeleerde, welwijse zeer voorsienighe Heeren Mijne Heeren de Gecommitteerde Raeden van de Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt.*

*

[1] Edele etc.,

[2] Uwer Ed.Mogh. missive vanden xvj[en] Octob. is, overmits mijn
[3] reise naerden Haeghe op den xix[en] daer aen, mij niet voor den
[4] xxix[en] door de pachters overgelevert. Volghens de welcke ick[4]
[5] terstondt heb afgeveirdicht aenden Heere Maerschalck vander[5]
[6] Eem Rijsenburch om den molenaer van Eemmenesse rechtelijck[6]
[7] afgevoirdert te hebben wat voor bujrlieden van Laeren ende
[8] Blaricom t'sijner molen geweest sijn op den iiij[en] Oct. wanneer de
[9] pachters met haere assistenten des avonts soo raeuwelijck sijn
[10] gehandelt gewarden als wt de Requeste ende bijgaende stucken is[10]
[11] blijckende. Maer blijve tot noch toe onbeantwoordt: hoewel de
[12] voorseide Heere Maerschalck sijnes debvoirs niet en is in gebreecke[12]
[13] soo ick verstae: dan schijnen de gerechten vande plaetse den[13]
[14] voorseiden molenaer ongaeren te sullen condemneren om de
[15] personen te melden die de neeringe van t maelen wt Hollandt in[15]
[16] Sticht brengen. Door geene der andre weghen van mij onderstaen[16]
[17] soo voor als naer Uwer Ed. Mogh. schrijven en is mij mogelijck
[18] geweest de minste lucht te scheppen van de geene die 't gewelt[18]
[19] ende insolentie tot Hujsen moghen hebben aengerecht ter plaetse[19]
[20] daer de pachter van 't sout des nachts bij sijnen collecteur ter[20]
[21] herberghe was: nochte eenighe sekerheit op te doen van 't geene
[22] ontrent Laeren met pernicieuser exempel bestaen is. Ende souden[22]
[23] UEd.Mogh. dit niet seer vreemdt vinden als haer ten vollen bekent
[24] waere de corruptie van meest de gemeente van Goeijlandt die om[24]
[25] den anderen over allerleij delicten ende boven al in deze materie,
[26] te verschoonen, onder dexel van trouwicheit naulijx eenige perfidie[26]
[27] oft mejneedicheit en ontsien. Jae de schouten selve vande plaetsen[27]
[28] en sijn met alle dreigementen niet wijder gecreghen als om te[28]
[29] sweeren dat sij oock wt het gerucht niet d'alderminste suspicie op
[30] ijemandt van haer buirlieden weten te leggen. Eintlijck nochtans
[31] heb ick seker notabel hujsman door eenighe hoop ende goede[31]
[32] chiere sub fide silentij als beducht voor sijn lijf, oock geenen raedt[32]
[33] wetende om rechtelijck bewijs, hier toe gebracht dat hij mij bekent
[34] heeft gemaeckt eenighe persoonen die van 't gerucht onder de
[35] handt constantelijck beticht worden den waeghen van welcke de[35]

* Minuut. UBA II C II. 56. Afschrift KA CLXXIa[b] 5.

[36] pachters beschaedicht zijn gement ende geconvoijeert te hebben[36]

[37] jae sommighe aldaer op merckelijcke plaetse des lichaems gewondt,[37]
[38] ende al hejmelijck gecureert te wesen, bij eenich Chirurgien van
[39] bujten. Meerder bescheids, oft middel om goede informatien te
[40] beleggen tot laste der suspecten, en kan ick niet wel te gemoete[40]
[41] sien: nocht oock veel dienst der gemeener saecke, met deselve tot[41]
[42] Naerden in hechtenisse ofte in recht te trecken: alwaer ick wt
[43] ondervinding geen rekening maken kan dat schepenen haer tot[43]
[44] sempel examen souden condemneren. Doch maeck mij sterck wel[44]
[45] t'ontdecken wat van der saecke zij, indien UEd.Mogh. goedt[45]
[46] vinden mij te lasten om de suspecte op dese voorseide openinge[46]
[47] aen te tasten ende afgesondert vanden anderen inden Haeghe te[47]
[48] brengen, *behoudens, gelijck ick wel reverentelijck versoecke bij desen*
[49] *mijn goedt recht ende actie tegens de vervoerde, over dit faict als gevallen*[49]
[50] *in desen bedrijve*. Waer wt (oft al schoon de gevangenen onschuldich[50]
[51] bevonden wierden) wenich versuims (mijns oordeels) ende wel[51]
[52] groot ontsich mocht volghen tot dienst vanden Lande. Sulx sal[52]
[53] verwachten Uwer Ed.Mogh. naerder ordre ende bevel, dezelve
[54] Hiermede

[55] Edele etc. naer mijn ootmoedighe gebiedenissen, ende wensche
[56] van gelucksalighe regeringe, in schut ende scherm des alderhooch-
[57] sten bevelende. Vanden Hujse te Mujden, den ix[en] Novemb. *a*
[58] 1614.

[59] Uwer Ed.Mogh.

[60] Onderdaenste Dienaer

[61] P C Hóóft.

Pachters van de belastingen der grafelijkheid zijn bij Laren en te Huizen door onbekend gebleven personen mishandeld. Zij hebben een rekest bij de Staten van Holland of hun Gecommitteerde Raden ingediend; laatstgenoemden hebben Hooft aangespoord, de daders te achterhalen. Hij doet verslag van de zowel voor als na deze aansporing door hem gedane pogingen, wijst op de schuldige gezagsontrouw van de Gooilanders die elkaar altijd tegenover het gerecht dekken, en verzoekt verlof om enkele hem gemelde personen ondanks de zwakke gronden van verdenking naar het Hof van Holland te mogen opzenden.

Eindnoten:

4 *pachters:* nl. van de imposten; *overgelevert:* overhandigd; *de welcke:* nl. de missive.
5 *afgeveirdicht:* afgezonden, nl. het verzoek om enz.; *Maerschalck vander Eem:* Hooft's collega in Eemland, dat tot het Sticht behoorde.

6 *den molenaer ... hebben:* in rechte van de molenaar de verklaring te doen eisen.
10 *gehandelt:* behandeld.
12 *sijnes ... gebreecke:* zijn ambtsplicht niet verzuimt.
13 *soo ick verstae:* naar ik verneem; *dan:* echter.
15 *melden:* noemen; *die ... brengen:* (om 't een of andere voordeel) op Stichtse bodem laten malen.
16 *onderstaen:* beproefd.
18 *de minste ... scheppen:* het geringste gegronde vermoeden te krijgen.
19 *insolentie:* baldadigheid.
20 *ter herberghe was:* logeerde.
22 *met ... exempel:* met verderflijker betekenis als voorbeeld; *bestaen:* begaan.
24 *meest de gemeente:* bijna alle inwoners (WNT *meest* 419); *om den anderen ... verschoonen:* om elkaar ten aanzien van allerlei misdrijven, vooral op dit gebied (nl. verzet tegen belastingpachters) te dekken. Vgl. *102, 139, 140, 148* e.v.
26 *onder ... trouwicheit:* onder het mom van solidariteit.
27 *ontsien:* schromen voor.
28 *en sijn niet wijder gecreghen:* heb ik niet verder kunnen krijgen.
31 *notabel hujsman:* voorname boer; *hoop:* nl. op beloning; *goede chiere:* onthaal.
32 *sub ... lijf:* onder belofte van geheimhouding, daar hij voor zijn leven vreesde; *oock ... wetende:* en omdat ik toch ook geen kans zag.
35 *onder de handt:* heimelijk (WNT *hand* 1826 ? 1°).
36 *beschaedicht:* gekwetst (WNT *beschadigen* 1945 3); *geconvoijeert:* begeleid.
37 *merckelijcke:* goed zichtbare; *gewondt (te wesen)*.
40 *beleggen:* aanvoeren (WNT *beleggen* 1698).
41 *nocht ... saecke:* ook niet veel dienst aan het algemeen belang.
43 *geen ... maken:* er niet op rekenen; *haer:* nl. de suspecten.
44 *sempel examen:* eenvoudig verhoor, zonder pijniging of dreiging daarmee. N.B. r. 43, bevat een woord *(geen)* te veel.
45 *wat ... zij:* hoe 't met de zaak gesteld is.
46 *op dese ... openinge:* op grond van bovengenoemde (onthullende) uiteenzetting.
47 *aen te tasten:* te arresteren; *inden Haeghe:* nl. voor het Hof van Holland (dat eventueel wel scherp examen zou toepassen).
49 *actie tegens de vervoerde:* vordering (nl. de boeten) op de naar Den Haag vervoerden (Mem. 4).
50 *over ... bedrijve:* wegens dit feit, daar het in dit rechtsgebied voorgevallen is.
51 *versuim:* schade.
52 *ontsich:* (winst aan) ontzag; *tot dienst:* ten bate; *Sulx sal verwachten:* Zodat ik zal afwachten (Mem. 6).

77 *Edele, Eerntfeste, Hoochgeleerde, welwijse, Vermoghene Heeren, Mijne Heeren d'eerste ende andere Raeden ende meesteren vande Rekeninge in Hollandt.*

*

(*Aant. v.d. Rekenkamer:* Den bailliu van Goijlant.)

[1] Edele erntfeste, Hoochgeleerde, welwijse, Vermoghene Heeren,

[2] Op gister is mij geexploicteert seker mandament de maintenue in[2]
[3] date den x[en] deser bij de Heeren vanden Hooghen Raede van appel
[4] verleent den bujrm[rcn] ende gemeenen dorpen van Goeijlandt,[4]
[5] noopende de *possessie vel quasi* bij den impetranten gepretendeert[5]
[6] op de waerande aldaer, om te moghen heiden, plaggen ende[6]
[7] weijden etc. met bevel van haerlieden daerinne wijders niet te
[8] turberen, maer alle beletselen costeloos ende schadeloos af te doen,[8]
[9] ende te betaelen de costen daeromme gedaen: ende, in cas van[9]
[10] oppositie, voor den Raede voorschreven, ter eerster rechtdaeghe[10]
[11] naer kersmis te compareren. Waer op mijn antwoordt geweest is,[11]
[12] Ick soude des communiceren met Uwer Ed.Mogh. aen dewelcke[12]
[13] hoewel mij de deurwaerder sejde sich mede te sullen addresseren;
[14] soo heb ick nochtans goedt gedacht deselve bij desen mijns[14]
[15] wedervaerens te verwittighen, ten ejnde haer gelieve mij naeder
[16] ordre te geven op 't geene ick in desen sal hebben te doen oft te
[17] laeten. Ondertusschen heb alle rechtsvordering over plaggen hejden
[18] oft wejden van beesten etc geschorst, verwachtende 't antwoordt
[19] van Uw Ed.Mogh. Dewelcke ick, nevens mijne schuldighe
[20] gebiedenissen,
[21] Hiermede

[22] Edele erntfeste, hoochgeleerde, welwijse, vermoghene Heeren,
[23] van geheeler harten beveele den almoghenden, die haer in
[24] gelucksaelighe regeringhe en voorspoedt lang behoede. Geschreven
[25] op den hujse te Mujden, den xviij[en] Decemb. *a* 1614.

[26] Uwer Ed.Mogh.

[27] Onderdaene Dienstwillighe

[28] P C Hóóft.

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 479.
Minuut UBA II C II. 60, hieraan volkomen gelijk.
Hs. dubbel vel, vertikaal doorgescheurd over 3/4 van de lengte. T. op adres m.a.h. ‘oistbrouck, / Iselsteijn,’

De dorpen van Gooiland hebben van de Hoge Raad bevestiging gekregen van hun recht om in de aan de grafelijkheid toebehorende wildernissen heide en plaggen te halen en vee te laten weiden. Hooft dient dus iedere rechtsactie daartegen te staken. Hij vraagt nadere orders aan de Rekenkamer. Vgl. *23, 28, 30*.

Eindnoten:

2 *geexploicteert:* betekend; *mandement de maintenue:* bevelschrift van handhaving, nl. van iemand in enig recht.
4 *den gemeenen dorpen:* alle dorpen.
5 *possessie vel quasi:* bezit of wat daarvoor door kan gaan; *impetranten:* indieners, nl. van het verzoek om handhaving.
6 *de waerande:* de woeste gronden in Gooiland; *heiden* (infinit.), *plaggen* (infinit.), *wejden* (infinit.)
8 *turberen:* lastigvallen; *maer ... doen:* alle beletselen of verhinderingen zonder kosten of schade voor de belanghebbenden weg te nemen.
9 *costen ... gedaen:* de in rechte daarvoor (door de dorpen) gemaakte kosten.
10 *in ... oppositie:* ingeval ik mij er tegen zou verzetten; *ter eerster rechtdaeghe:* wschl. contaminatie met ter eerster instantie (*53* r. 14).
11 *antwoordt:* aan de deurwaarder van de Hoge Raad.
12 *des communiceren met:* daarvan mededeling doen aan; *aen de ... addresseren:* En hoewel de deurwaarder zeide, zich ook tot deze, nl. Uw Edelmogenden, te zullen richten.
14 *soo ... gedacht:* leek het mij toch goed.

78 *Aen den Secretaris van Naerden Peter Aertsz:*

*

[1] Heer Secretaris,

[2] Dewijl UE de secretarje soo lange bedient hebbende niet
[3] en kan ignoreren dat alle Secretarisen den officiere in[3]
[4] 's Graeflijckheits saken ex officio gehouden sijn ten
[5] dienst te staen, soo vind ick, boven maeten, vreemdt dat
[6] mij eenigh salaris geeischt wort van UE, wiens experientie[6]
[7] groot genoegh is om te considereren de consequentie (al en[7]
[8] waer 't niet anders) die mij verbiedt in sulx te treden.[8]
[9] Ende dewijl UE verclaert dat de geabsolveerde van Bla-[9]
[10] ricom niet schuldigh en sijn soo en sie ick niet hoe men[10]
[11] haer kan doen betaelen. Maer 'T geen voor de gecondemneer-
[12] de gerekent is, sal den schout voldoen t'uwen genoeghen en-[12]
[13] de dat ick 't selve voor 't overleveren van mijn advjs aen[13]
[14] sijn Exc[e]: heb willen invorderen, is geschiedt ten dienste[14]
[15] van UE, die, sonder dat, in cas van reformatie (gelijck de[15]
[16] Procureur general nu versoeckt) noch wel een langen tijdt
[17] van 't selve loon had connen gefrustreert blijven: ende[17]
[18] oversulx toeteschrijven mijne goede genegenheit die ick[18]
[19] mits alle redelijcke bejegeninge van wedersijden gaerne[19]
[20] continuere tegens UE, deselve
[21] Hiermede

[22] Heer Secretaris, met de sijne, naer groetenisse Gode den
[23] almoghenden beveelende. Vanden Hujse te Mujden
[24] den 7[en] Fe*b* 1615.

[25] UE Dienstwillighe vriendt

[26] P C Hooft.

[27] Post scripta

[28] Ick heb gedacht dat soo de P.ge*n* voortvaert men mochte sien oft hij de
[29] geabsolveerde voorsejdt mede soude willen te Hove roepen tot costen vande
[30] Graeflijckheit ende indien sij daer quaemen te succomberen, soude UE moghen[30]
[31] werden gecontenteert ondertusschen *(doorgehaald)*

* Minuut. UBA II C II. 62.
Opm. een doorgehaald begin van eerder ontwerp II C II. 61.

De secretaris van Naarden heeft, blijkbaar in de mening dat Hooft geld, dat hem uit hoofde van een strafzaak toekwam, ten eigen bate ingevorderd heeft, hem om salaris gevraagd. Hooft wijst dit verzoek als onredelijk en ongebruikelijk af en maakt duidelijk, dat hij de bewuste som juist in het belang van de secretaris geïnd heeft. De schout van Naarden zal het aan hem uitbetalen.

Eindnoten:

3 *officier:* ambtenaar, hier baljuw.
6 *mij:* van mij.
7 *considereren:* inzien; *consequentie:* gevolgen, nl. die dit, als precedent, zou hebben.
8 *niet:* niets; *al ... anders:* al was het dit alleen maar (maar het is bovendien op zichzelf beschouwd onredelijk).
9 *geabsolveerde:* vrijgesprokenen.
10 *niet* (...) *sijn:* niets (...) zijn.
12 *gerekent:* in rekening gebracht; nl. die van Naarden (nom.).
13 *'t selve:* het (verschuldigde); *voor* (temp.): reformatie kon pas na die inlevering beginnen.
14 *invorderen:* nl. van de veroordeelden.
15 *reformatie:* herziening, nl. in hoger beroep.
17 *gefrustreert:* ten onrechte verstoken.
18 *oversulx:* dus; *mijne ... genegenheit* (dat.).
19 *mits:* op voorwaarde van.
30 *succomberen:* veroordeeld worden.

79 *Edele moghende Eerentfeste Hoochgeleerde Welwijse zeer voorzienighe Heeren, Mijne Heeren de gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt.*

*

[1] Edele etc.

[2] Aen brenger deses Jan Spedie op desen hujse geappoincteert[2]
[3] inden jaere laestleden had ick voor sekeren tijdt ge-
[4] weighert sijn huisvrouwe in haere cranckheit te moghen
[5] besoecken, overmits mij niet en bleeck van de waerheit
[6] sijns voorgevens. Des niettemin deselve stilswijgend[6]
[7] vertrocken wesende ende inden Haeghe bekent gewerden[7]
[8] heeft Uw Ed.Mogh. gelieft (als reden) hem te straffen[8]
[9] met verlies van sijnen tractemente. Doch overmits hij
[10] zedert herwaerts gekeert sijnde mij niet alleen vande
[11] sieckte maer oock overlijden sijns hujsvrouws in 't gast-
[12] hujs tot Delft heeft doen blijcken; sulx wel een seer[12]
[13] excusable oorsaecke gehadt hebbende om vertrecken; oock[13]
[14] voor heenen sich altijts gedraeghen in maniere datter[14]
[15] niet op te seggen en valt: soo heb ick mij beswaert gevon-
[16] den in anders te doen als U Ed.' Mogh. bij desen te bidden
[17] haer welbehaeghen zij hem nevens andere sijne metgeap-[17]
[18] poincteerde die doch meest alle een ongeregeldt leven
[19] lejden, sijn tractement te continueren. Ende gebiede mij
[20] Hiermede

[21] Edele etc. wt al mijn vermoghen in gratie van U Ed.Mogh[e]
[22] die God in gelucksalighe regeringe altijts behoede.

[23] Vanden Hujse te Mujden den 25 Fe*b* 1615.

[24] Uwer Ed.Mogh.

[25] Onderdaenste dienaer

[26] P C Hóóft.

Hooft verzoekt Gecommitteerde Raden, een strafmaatregel tegen een der op het Muider slot gelegerde oudsoldaten rechtvaardigheidshalve in te trekken.

* Minuut. UBA II C II.63.

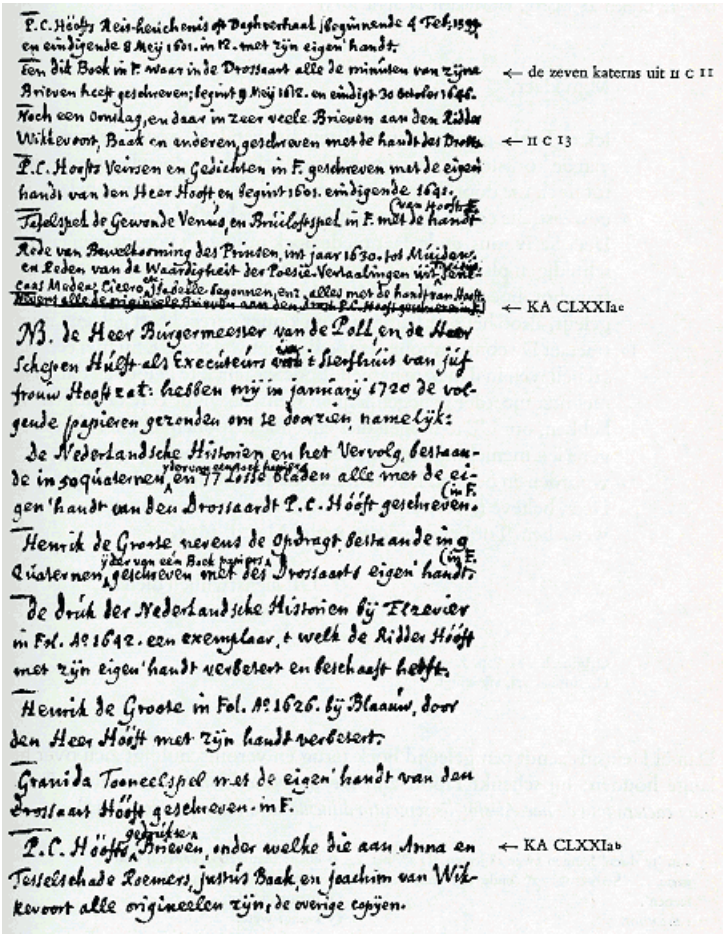
P.C. Hoofts Reis-heschenis of Dagverhaal, beginnende 4 Feb. 1599
en eindigende 8 Mey 1601. in 12. met zijn eigen handt.
Een dik Boek in F. waar in de Drossaart alle de minuten van zijne
Brieven heeft geschreven; begint 9 Mey 1612. en eindigt 30 October 1646.
Noch een omslag, en daar in zeer veele Brieven aan den Ridder
Wikkevoort, Baak en anderen, geschreven met de handt des Drosts.
P.C. Hoofts Veirsen en Gedichten in F. geschreven met de eigen
handt van den Heer Hooft en begint 1601. eindigende 1621.
Tafelspel de Gewonde Venus, en Bruiloftspel in F. met de handt
Rede van Bewelkoming des Prinsen, int jaar 1630. tot Muiden.
en Leden van de Waardigheit der Poesie. Vertaalingen uit
Alle de originele Brieven aan den Drost P.C. Hooft geschreven in F.
N.B. de Heer Burgermeester van de Poll, en de Heer
Schepen Hulft als Executeurs van't Sterfhuis van juf-
frouw Hooftzat: hebben mij in januarij 1720 de vol-
gende papieren gezonden om te doorzien, namelijk:
De Nederlandsche Historien en het Vervolg, bestaan-
de in 30 quaternen, en 17 losse bladen alle met de ei-
gen handt van den Drossaardt P.C. Hooft geschreven.
Henrik de Groote, nevens de Opdragt bestaande in 9
Quaternen, geschreven met des Drossaards eigen handt.
De druk der Nederlandsche Historien bij Elzevier
in Fol. Ao 1642. een exemplaar, t welk de Ridder Hooft
met zijn eigen handt verbeterd en beschaft heeft.
Henrik de Groote in Fol. Ao 1626. bij Blaauw, door
den Heer Hooft met zijn handt verbeterd.
Granida Tooneelspel met de eigen handt van den
Drossaart Hooft geschreven. in F.
P.C. Hoofts gedrukte Brieven, onder welke die aan Anna en
Tesselschade Roemers, Justus Baak en Joachim van Wik-
kevoort alle originelen zijn, de overige copyen.

← de zeven katerns uit II C 11

← II C 13

← KA CLXXIIae

← KA CLXXIIab

Eindnoten:

2 *geappoincteert*, vgl. *57*.
6 *Des ... wesende:* Nadat hij desondanks heimelijk vertrokken was.
7 *bekent:* herkend.
8 *als reden:* zoals juist was.
12 *sulx:* zodat (hij).
13 *(overmits hij) oock ... gedraeghen (hebbende)*.
14 *in maniere:* zo.
17 *haer welbehaeghen zij:* dat het U Ed.Mog. behage; *nevens:* evenals.

80 *Aen Mijn Heer Mijn Heer Hooft, Drost van Goeijlandt, op het slot Tot Muijen.*

*

(*Hooft:* Lejden 28 Martij, HtMujden 13 april 1615)

[1] Mijn Heer,

[2] Ick en hebbe niet konnen naelaten, hebbende de goede gelegenheijt
[3] van de komste van onsen gemeijnen vriendt, te doen het gene mij[3]
[4] tot noch toe door de groote kouwe ende harden winter is belet
[5] geweest, die eenen langen tijdt oock belet heeft de reijse van mijn
[6] Heer Scriverius, ende daer mede oock mijn goet voornemen ende
[7] schuldigen plicht van te schrijven, ende UE te bedancken van het[7]
[8] franchois boecsken dat UE belieft heeft mij te leenen. Hadde daerbij
[9] geleijt, alsoo het seer lange in mijn kamer gereet heeft gelegen mijn[9]
[10] tractaet De constitutione tragoediae, het welcke UE nu met eenen
[11] sal believen in danck te nemen. Ende vastelick te gelooven dat ick
[12] niet met meerder genegenheijt en wensche, als de eere te mogen[12]
[13] hebben, om UE te mogen dienen, ende te toonen met der daet het
[14] gene ick menichmael geseijt hebbe, dat de vrienschap in geen[14]
[15] woorden en bestaet. Dat kenne Godt almachtich die UE Mijn[15]
[16] Heer, believe te verleenen het volkomen genieten van zijn
[17] wenschen. Tot Leijden desen xxviii Martij. 1615.

[18] UE dienstwillich dienaer

[19] Daniel Heins.

Daniël Heinsius zendt een geleend boek terug en verontschuldigt zich over het lange houden; hij schenkt Hooft zijn *De tragoediae constitutione liber. In quo inter caetera tota de hac Aristotelis sententia dilucide explicatur* (Leiden 1611).

Eindnoten:

3 van ‘te doen’ hangen twee objecten af: 1° ‘het gene ... Scriverius’, 2° ‘ende daer mede ... leenen’.
7 *van:* voor.
9 *alsoo:* (nauwelijks causaal) daar?
12 *mogen dienen:* kunnen dienen.
14 (namelijk) *dat*.

* Origineel, UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, afgeknipt.

15 *kenne:* wete.

81 *Edele Moghende Eerntfeste hooghgeleerde Welwijse zeer voorsienighe Heeren Mijne Heeren de Gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt.*

*

[1] Mij vindende bij UEd.Mogh. missive vanden vj[en] deses[1]
[2] geordonneert niemande der geappoincteerden alhier verlof
[3] te geven om wt haer garnizoen te vertrecken, sonder al-
[4] vooren daer toe te hebben UEd.Mogh. speciael consent,
[5] soo en kan ick niet laeten haer met aller eerbiedicheit
[6] voor te draeghen dat eenen Jan Nieuman swaerlijck belae-[6]
[7] den met Hijdropisie geschapen is te vergaen bij mangel[7]
[8] van medicinen ende commodit[en] ten zij hem vergunt werde[8]
[9] sigh in eenigh gasthujs (dewijl hier geen en is) elders
[10] te begeven. Waer op ick verwachten sal UEd.Mogh. goeder-
[11] tierene dispositie. Ende soo veel belangt de geene die[11]
[12] sonder consent tot noch toe verloopen zijn, heb deselve[12]
[13] hier beneden wtgetekent, om bij UEd.Mogh. nopende haer[13]
[14] tractement gedaen te werden als naer behooren. Voorts[14]
[15] is mij op heden ter handt gestelt seker Uwer Ed.Mogh.
[16] Voorschrijven in faveur van Rutgert Gerbrantsz. eertijts
[17] Burgerm[r] tot Naerden, ten einde ick de proceduiren
[18] ontstaen wt de questie tuschen hem ende de stede des[18]
[19] gemeene gerustheits halven soude willen laeten berusten,
[20] 't welck eer geschiedt waere, indien men sich eer behol-[20]
[21] pen had met het voorseide schrijven gedateert den
[22] xvj[en] Decem*b* 1614 ende d'authoritejt van UEd.Mogh.
[23] tegens dewelcke ick niet en kan versuimigh zijn van[23]
[24] schuldigh respect ende reverentie. Bidde doch dat UEd.
[25] Mogh. wederom gelieve oock in mijn regard favorabelijck[25]
[26] te letten op de requeste gepresenteert bij Dirck vander
[27] Nat mijnen Neve noopende den vrijdoom van 't recht des
[28] 30[en] penninx over sommighe goederen naegelaeten bij wijlen[28]
[29] M[r] Gijsbert van Thenesse onsen gemeenen oom hoewel mij[29]
[30] maer voor een matelijck gedeelt aengaende. Gemerkt[30]
[31] deselve goederen door onsen voorouderen bij testamente
[32] verbonden wesende, bij hem maer in lijftocht beseten:[32]
[33] ende oversulx in rechte linie op onslieden verstorven[33]
[34] zijn. Ende naerdien van verschejden exempelen in desen[34]
[35] gevallen egeene ons tegen gaen, verhoope aen Uw Ed.Mogh.[35]
[36] zij en sullen dit poinct van ons lieden af niet beginnen[36]
[37] te altereren.[37]

* Minuut. UBA II C II. 64.

[38] Hiermede

[39] Ed. etc. gebiede mij van heeler harten in gratie Uwer
[40] Ed.Mogh, God biddende haer ende haer regeringe opt
[41] hooghste te zeghenen. Vanden Hujse te Mujden den xxij^{en}
[42] Aprilis. 1615.

[43] Uwer Ed.Mogh.

[44] Onderdaenste Dienaer

[45] P C Hóóft.

[46] in Aug. 1614 Roland Tailer, } zijn verlopen sonder consent.

[47] in Aug. 1614 Thomas Clerq } zijn verlopen sonder consent.

[48] in Ja*n*. 1615 Willem Cortes } zijn verlopen sonder consent.

[49] Richard Crosse had consent vande Heeren Vander Dussen
[50] ende Goes in Julio *a* 1614, voor een maent, ende
[51] absenteert noch.

Hooft bepleit verlof voor een zieke geappointeerde om zich uit zijn garnizoen te mogen verwijderen; hij geeft de namen van weggelopen geappointeerden op. - Hij zal het proces tussen een oudburgemeester van Naarden en die stad doen staken. Een brief van Gecommitteerde Raden dd. 16 december 1614, ten gunste van de oudburgemeester, waarschijnlijk aan het stadsbestuur van Naarden gericht, is hem pas heden ter hand gesteld. Hooft vraagt, in overeenstemming met de gewoonte, vrijdom van de 30^{e} penning voor zijn neef Dirck van der Nat, vruchtgebruiker van op hem en zijn vrouw verstorven goederen.

Eindnoten:

1 *Mij ... geordonneert:* daar ik zie dat mij bevolen is.
6 *voor te draeghen:* in overweging te geven.
7 *Hijdropisie:* waterzucht; *geschapen:* bestemd.
8 *commoditeit:* gerief.
11 *dispositie:* beschikking.
12 *verloopen:* weggelopen.
13 *wtgetekent:* opgetekend.
14 *gedaen:* behandeld, bejegend (wat hun traktement betreft) (WNT *doen (IV)* 2717 11).
18 *des ... halven:* in het belang van de openbare rust (WNT *gerustheid* 1699 1).
20 *sich ... met:* zich eerder bediend had van (WNT *behelpen* 1487 4).

23 *versuimigh:* in gebreke.
25 *in mijn regard:* wat mij betreft (WNT *regard* 1198).
28 30e penning, vgl. *70*.
29 De Amsterdamse schepen Willem Pauwelsz. noemt zich sedert 1572, als zijn vrouw de heerlijkheid te Nesse erft, van Thenesse. Hij is de vader van Mr. Gijsbert v. Th., Geertje v. Th. gehuwd met Arnout van Erp en Duijfje v. Th. gehuwd met Jr. Adriaen van Duvelant. Geertje was de moeder van Hooft's vrouw Christina van Erp, Duijfje van Johanna van Duvelant, gehuwd met Dirck van der Nat. Deze was dus Christina's behuwd-germain-neef. Zie over hen en de aanzienlijke goederen, in de brief bedoeld, *De Nederl. Leeuw* XLIV, 144 v. en LVII, 532 v.
30 *matelijck:* klein.
32 *lijftocht:* levenslang vruchtgebruik.
33 nl. Hooft en zijn vrouw Chr. van Erp.
34 *exempelen:* precedenten.
35 *egeene:* geen (WNT *egeen* 3961); *ons tegen gaen:* tegen ons (belang) in gaan.
36 *van ons lieden af:* te beginnen met ons.
37 *altereren:* wijzigen.

82 *Aen procureur Boot.*

*

[1] Gesonden een missive houdende aenden ad.fiscael[1]
[2] met d'informatien contra Isaac Volkertz. cum socijs.[2]

[3] 31 Maj. *a* 1615.

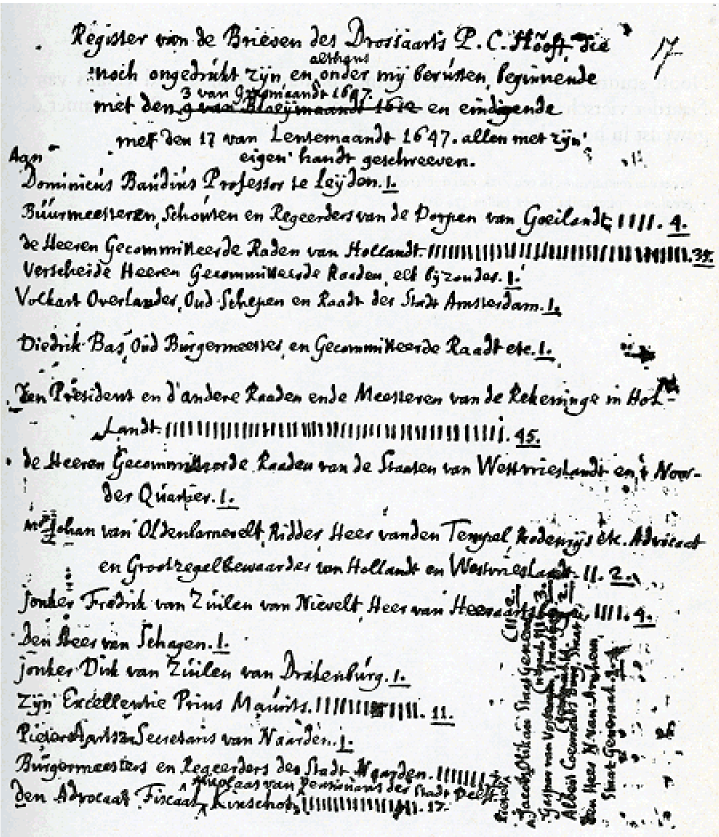
Register van de Brieven des Drossaarts P.C. Hooft. die
noch ongedrukt zijn, en althans onder mij berusten, beginnende
met den 3 van Grasmaandt 1617. en eindigende
met den 17 van Lentemaandt 1647. allen met zijn
eigen handt geschreeven.
Aan
Dominicus Baudius Professor te Leyden. 1.
Buurmeesteren, Schouten en Regeerders van de Dorpen van Goeilandt IIII. 4.
de Heeren Gecommitteerde Raden van Hollandt. 35.
Verscheide Heeren Gecommitteerde Raaden, elk bijzonder. 1.
Volkart Overlander, Oud Schepen en Raadt der Stadt Amsterdam. 1.
Diedrik Bas, Oud Burgermeester, en Gecommitteerde Raadt etc. 1.
Den President en d'andere Raaden ende Meesteren van de Rekeninge in Hollandt. 45.
de Heeren Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Westvrieslandt en 't Noorder Quartier. 1.
Mr. Johan van Oldenbarnevelt, Ridder Heer vanden Tempel, Rodenrijs etc. Advocaat en Grootzegelbewaarder van Hollandt en Westvrieslandt. II. 2.
Jonker Fredrik van Zuilen van Nievelt, Heer van Heeraartsberge. IIII. 4.
Den Heer van Schagen. 1.
Jonker Dirk van Zuilen van Drakenburg. 1.
Zijn Excellentie Prins Maurits. 11.
Pieter Aertsz Secretaris van Naarden. 1.
Burgermeesters en Regeerders der Stadt Naarden.
den Advocaat Fiscaal Kinschot, Nicolaas van Pensionaris der Stadt Delft. 17.

Eindnoten:

1 *houdende aen:* bestemd voor (WNT *houden* 1164 E 2°).
2 Is. Volkertz vgl. *58, 71, 118*; *cum sociis:* en mededaders resp. medeplichtigen.

* G. UBA. II C II. 66. Afschr. UBL. Pap. 13.

83 *Aende Ed.* HH *vande Rekening*.

*

[1] Ick seinde aen haere EE de sententie voor Willem Lampsen van
[2] Hujsen cum socijs geabsolveert in cas van contraventie in[2]
[3] de Waerande van Goeijlandt, mitsgaeders de acten van procedure
[4] voor de Naerder Bancke gevallen. Vanden Hujse te Mujden den[4]
[5] xij[en] Julij *a* 1615.

Hooft stuurt een voor de Rekenkamer bestemd vrijsprekend vonnis van de Naarder vierschaar, met de stukken, ongetwijfeld omdat de Rekenkamer desgewenst in hoger beroep moet kunnen gaan.

Eindnoten:

2 *in cas van contraventie:* in een zaak van overtreding.
4 *gevallen:* opgemaakt (WNT *vallen* 334 64).

* G. UBA II C II.66. Afschr. UBL. Pap. 13.

84 *Aen Monsr Mierop griffier vande Rekening des Graeflijckheids inden Haeghe.*

*

[1] + Heer Griffier, Ick gebiede mij dienstelijck aen Uwer E.[1]

+*niet gesonden*

[2] Verhoopende dat zedert mijn laeste schrijven den Heere
[3] Basius aen wien ick mij gebiede tot gesontheidt ende[3]
[4] in den Haeghe gecomen zij heb UE bij desen wel vruntlijck
[5] willen versoecken om handt aen te houden dat mijn Re-
[6] kening gesloten ende op mijn req^te (naerdien ick des[6]
[7] rentm^rs advjs al voor eenighe daeghen heb over ge-
[8] schickt) moghe werden gedisponeert waer toe mij de voor*s*[8]
[9] Heer Rentm^r wederom is vermaenende om ontlast[9]
[10] te zijn vande pachten zoo hij schrijft: mitsgaeders, op[10]
[11] mijne declaratie van de plantagie, gepasseert ordonnantie[11]
[12] om een derdendeel van mijn verschot te moghen ontfangen
[13] op den 22^en naestcomende, Welck derdendeel den E Heeren van-
[14] de rekeninge gelieve te nemen op driehondert guldens alsoo[14]
[15] naer apparentie op t aenstaende jaer noch ten minsten[15]
[16] vijftigh guldens bij mij sullen moeten werden gedebourseert[16]
[17] om te boeten de boomen die mits d'extreme drooghte van
[18] desen somer wtgegaen sullen wesen: ende oock gemerckt dat[18]
[19] mij mondeling was toegesejdt bijde Heeren remboursementen[19]
[20] op ses halfjaeren: daer nochtans d'acte spreeckt van drie[20]
[21] jaerighe termijnen: met de welcke ick mij heb laeten ge-[21]
[22] noeghen. Inde selve acte wordt van geen frujtboomen vermaent[22]
[23] doch was mondeling mede geconsenteert, 't welck (oft het[23]
[24] nood waere) Uwer E gelieve te helpen gedencken.

[25] Waertoe ick mij verlaete
[26] Hiermede

[27] Heer Griffier UE met allen den sijnen naer hartelijcke
[28] groetenis, in schut ende scherm des alderhooghsten bevelen-
[29] de. Vanden Hujse te Mujden den X^en Octobre *a* 1615.

[29a] UE^s

[30] Ganschdienstwillighe vriendt

[31] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 67. Afschr. UBL. Pap. 13.

[32] UE gelieve t'accepteren de geringheit hier bij gaende met sulcken
[33] harte als 't gesonden werd ende het daer voor te houden dat ick ter[33]

[34] gelegenheidt niet laeten sal t'erkennen de moejte die ick UE bij
[35] desen versoecke te nemen.

Niet verzonden minuut.

Hooft verzoekt de griffier persoonlijk, onder aanbieding van een geschenk, te willen bevorderen dat de Rekenkamer de door hem ingediende jaarlijkse rekening (betreffende het onderhoud van het slot) binnenkort afdoet en hem zijn voorschotten terugbetaalt.

Eindnoten:

1 *dienstelijck:* dienstwillig.
3 *Basius:* vgl. *72*; *tot gesontheidt* (gecomen).
6 *gesloten* (werde).
8 *(gedisponeert)* op mijn rekest.
9 *Rentmr:* Colterman; *wederom:* van zijn kant, op zijn beurt.
10 *pachten:* nl. de administratie, de rompslomp (vgl. 'zoo hij schrijft').
11 *plantagie:* de bomenbeplanting om het slot; *gepasseert (moghe werden) ordonnantie:* bevel (tot uitbetaling) moge gegeven worden.
14 *nemen:* stellen.
15 *naer apparentie:* klaarblijkelijk.
16 *gedebourseert:* uitgegeven.
18 *wtgegaen:* doodgegaan.
19 *remboursementen:* terugbetalingen.
20 *daer:* terwijl.
21 *jaerighe:* jaarlijkse; *met ... genoeghen:* waarmede ik genoegen genomen heb.
22 *vermaent:* gerept.
23 *mede:* ook; *oft ... waere:* zo nodig.
33 *het .... houden:* overtuigd te zijn; *ter:* bij.

85 *Aende* HH *gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt etc.*

*

[1] Edele ernstfeste Hooghgeleerde Welwijse zeer vermoghene
[2] Heeren,

[3] De persoon van Ritsart Laurens geappoincteert op desen
[4] Hujse door ordre van UEd.Mogh. sich hebbende laeten visite-
[5] ren ende suiver bevonden van melaetshejdt is zedert inden[5]
[6] gasthujse tot Amsterdam tot wat beter dispositie gebracht.[6]
[7] Niettemin, alsoo hij over de tachtentigh jaeren oudt zijnde[7]
[8] ende sich niet connende matighen van den brandewijn te zeer
[9] quellijck ende importun valt om mede te verkeeren, en kan[9]
[10] alhier ter stede geen bequaem logis becomen. Sulx ick mij
[11] (onder verbeteringe) beduncken laet dat hij beter zijn
[12] soude in eenigh gasthujs daer men hem voor zijn gagie goedt
[13] gerack dede ende beter diete houden. Waer toe hij selve oock[13]
[14] wel is geneghen. Hier op verbejdende UEd.Mogh. dispositie[14]
[15] gebiede mij
[16] Hiermede

[17] Ed[e] etc. wt alle vermoghen in gunste Uwer Ed.Mogh. Welcke
[18] God almachtigh in gelucksalighe regeringe altijdt bewaere.

[19] Vanden Hujse te Mujden, den xxij[en] Octob. 1615.

[20] UEd Mogh.

[21] onderdaenste Dienaer

[22] P C Hóóft.

[23] Forges Paret mede geappointeerdt alhier onlanx zijnde sonder
[24] [+] verlof ende voor 't ontslujten der poorte vande wacht
[25] loopende over de graft gevaeren ende ter saecke vandien[25] [+]*(doorgehaald)*
[26] twee oft drie daeghen te water ende broode gelejdt, heeft[26]
[27] op gister als gesteurt om die indignitejt sijn verlof van[27]
[28] mij versocht ende verworven mits quijterende zijn tractement[28]
[29] te trecken naer zijn vaderlandt. schijnt quaelijck bij sinnen
[30] te wesen waer van ick UE goedt dacht te verwittighen ende
[31] gebiede mij als boven.

* Minuut. UBA II C II. 69.

Hooft verzoekt Gecommitteerde Raden, aan een geappointeerde te vergunnen, zich in een gasthuis te laten opnemen.

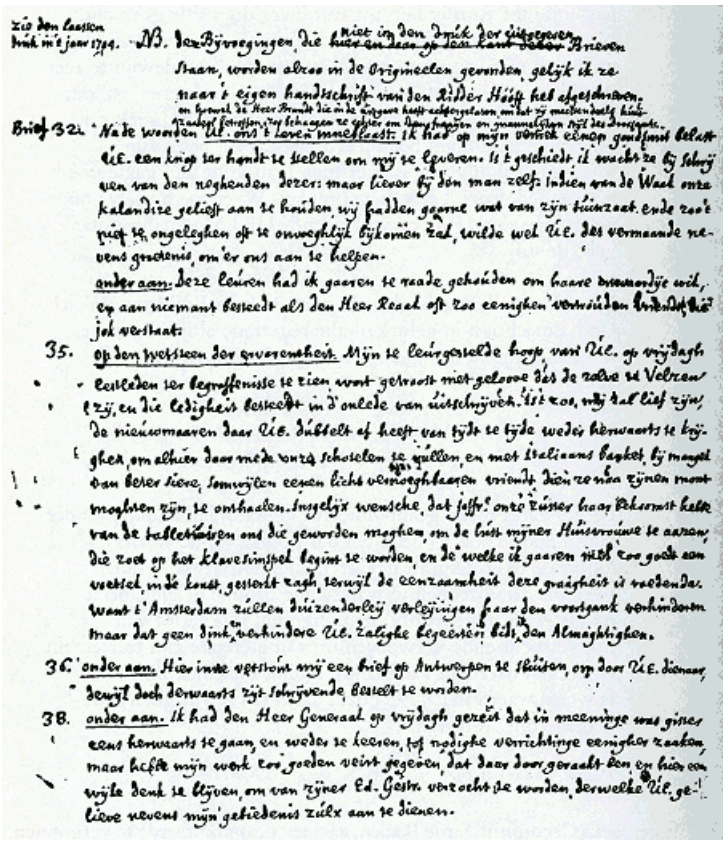

Eindnoten:

5 *visiteren:* medisch keuren.
6 *dispositie:* gezondheidstoestand.
7 *tachtentigh:* variant van tachtig (WNT 725).
9 *quellijck ende importun:* lastig (WNT *kwellijk* 760); *valt:* is.
13 *gerack dede:* verzorgde (WNT *gerak* 1621); *beter diete honden (dede):* beter dieet deed houden, dus: zijn drankgebruik zou rantsoeneren.
14 *dispositie:* beschikking.
25 *loopende:* weglopende (WNT *loopen(I)* 2835 5).
26 *gelejdt:* gezet (WNT *leggen* 1433).
27 *als gesteurt:* omdat hij boos was; *verlof te trekken:* toestemming om te gaan.
28 *mits ... tractement:* mits hij zijn (blijkbaar vooruit ontvangen) traktement vereffent.

86 *Erentfesten vromen discreten goeden vrundt, Den Bailliu van Goijlandt*

*

(*Hooft:* Haeghe 22 Dec. 1615. Amsterdam 21 Feb. 1616. Kercken.)

[1] Erentfesten vromen discreten goeden vrundt;

[2] In dese onse Vergaderinge hebben wij omme veele gewichtige
[3] redenen goet, dienstich ende noodich bevonden tot voirderinge
[4] van Godes eere ende glorie, Welstant der Landen ende Steden van
[5] Hollandt ende Westvrieslandt, ruste, eenicheijt ende opbouwinge
[6] der Christe*l* gereformeerde kercken ende gemeente, mitsgaders
[7] weeringe van alle oneenicheijden ende scheuringe (:daer vuijt
[8] nijemant als die vijanden vanden welstant der Landen ende de
[9] Christe*l* religie prouffijt ofte contentement en kan verwachten:)
[10] uwe L. over te seijnden onse Resolutie neffens desen gaende,[10]
[11] geteijckent Nu: j^{o}, Item extract vuijte kercke*l* ordonnantie vanden[11]
[12] Jare 1591, aengaende die verkiesinge vande Kerckendienaren,[12]
[13] Ouderlingen ende Diaconen, mitsgaders het houden vande
[14] vergaderinge vande kercken-Raden inde Steden, ende oick vande
[15] Classicale vergaderingen inde respective quartieren geteijkend,
[16] nu: 2°, Noch onse twee resolutien successive*l* in Februario ende
[17] Julio 1612 genomen, daer bij den Regierders van allen Steden,
[18] Heerlijcheden, Ambochtsheerlijcheijden ende Dorpen toegestaen
[19] is, van onsen t'wegen ende onder onse Authoriteijt nade selve
[20] ar^{len} inde voor*s* saecke te mogen procederen geteijkent Nu: 3°[20]
[21] Item onse resolutien genomen in Maio ende Septembrij a^{o} 1611,
[22] Daer bij wij verstaen ende geordonneert hebben Dat nijet[22]
[23] jegenstaende het verscheijden gevoelen bijde Predicanten kercke*l*
[24] ende andere persoonen opte vijff poincten inde conferentie vande[24]
[25] selve jaeren tusschen den twaelff kerckendienaren verhandelt,
[26] Deselve den anderen in Christe*l* ende Broeder*l* Lieffde behooren te
[27] bejegenen, ende den Predicanten in hare Predicatien vande selve[27]
[28] poincten soe soberlijck ende moderatelijck handelen, als tot meeste[28]
[29] ruste vreede ende stichtinge der gemeente dient geteijckent Nu:^{o} 4,
[30] Ende lestelijck onse Resolutie genomen in Januario inden Jare[30]
[31] 1614. Daer bij wij provisione*l* geordonneert hebben in wat Limiten[31]
[32] inde gecontroverteerde poincten die kerckendienaers in hare

* Origineel. Geschreven op de griffie, getekend A. Duyck 1616. UBL Pap. 1 c. Hs. dubbel vel, opengeknipt.

[33] predicatien tot opbouwinge der Christe*l* gemeente ende weeringe
[34] van voirdere misverstanden ende oneenicheijden hen behooren te[34]
[35] dragen, geteijckent Nu 5° Naer alle welcke onse ordonnantien
[36] ende Resolutien wij hoochnoodich bevinden, ende als noch
[37] verstaen ende ordonneren, dat een ijegelijck hem behoirt te
[38] gedragen, ende mit ernst inden heuren te letten, dat daer jegens[38]
[39] directelijck nochte indirecte*l* nijet gedaen en worde dat oick jegens
[40] den Contraventeurs behoirlijcke correctien als wederhoorige van[40]
[41] hare wettelijcke Overicheijt gebruijckt worden. Alles bij provisie,
[42] ende tot dat bij naerdere kennisse anders bij ons sal wesen[42]
[43] geordonneert. Waer nae uL. hem sal hebben te reguleren.
[44] Hiermede

[45] Erentfesten vromen discreten goeden vrundt zijdt Godt bevolen.
[46] Geschreven inden Haege den xxij^{en} Decembris a^{o} 1615

[47] Ter ordonnantie vanden Staten[47]

[48] A Duyck 1616

Gecommitteerde Raden zenden afschrift van verschillende besluiten die de Staten van Holland ten aanzien van de theologische twisten hebben genomen en bevelen de naleving daarvan. De omstreden verhouding tussen wereldlijk en kerkelijk gezag is hier aan de orde.

11 Recht gevouwen brief

12 Scheef gevouwen brief

Eindnoten:

10 *uwe L.:* uwe liefde: pron. pers. van de 2e pers. sing., in vormelijke taal de aanspreekvorm jegens ondergeschikten, soms ook wel jegens intimi. Vgl. *16*.

11 *Nu:*o nummer(o); *kercke*l *ordonnantie:* vgl. *100*.

12 *die:* de.

20 *procederen:* te werk gaan.

22 *verstaen:* besloten, erin toegestemd.

24 *vijff poincten:* de vijf punten waarin de geschillen tussen de Contraremonstranten en de Remonstranten betreffende de voorbeschikking waren samengevat in de Remonstrantie van 1610 aan de Staten van Holland; *conferentie:* door de Staten bevolen besprekingentussen zes contraremonstrantse en zes remonstrantse predikanten, gehouden te 's-Gravenhage van 11 maart tot 20 mei 1611, die niet tot een modus vivendi hadden geleid.

27 den Predicanten (subj.).

28 *handelen van:* spreken over.

30 de (door Grotius opgestelde) *Resolutie tot vrede der kercken:* er mocht over de betwiste punten niet gepreekt worden en de predikanten moesten zich aan de Bijbel houden.

31 *provisionelijck:* voorlopig; *in wat ... poincten:* binnen welke grenzen, wat de twistpunten betreft.

34 *hen dragen:* zich bewegen.

38 *inden heuren:* onder hun onderhorigen; *te letten:* erop te letten.
40 *wederhoorige van:* weerspannigen tegen.
42 *kennisse:* kennisgeving (WNT *kennis* 2198).
47 *ter ordonnantie:* in opdracht.

87 *Eersaeme voorsienighe discrete Heeren ende goede vrienden, Jan Jan Petersz., Heinrick Elbertsz. Pater, Jan Elbertsz. Weeskindt, Burgermeesteren ende Regeerders der stede Naerden.*

*

[1] [+] Eersaeme etc.

[+]*niet gesonden*

[2] Eenighe maenden geleden, hebbende op UE missive noopende de
[3] verpondinge te heffen op t schoutambacht van Naerden, geant-[3]
[4] woordt Datter niet en was waer door t selve in sulcken servi-[4]
[5] tujt conde werden gebracht, als expresse ordre van de Hooghe
[6] Ovrichejd, ende wen men mij die vertoonde, ick overbodigh om
[7] te obedieren, soo staet mij boven maeten vremdt voore dat UL[7]
[8] sonder mij naerder berichtinge te doen trachten den schout ter[8]
[9] cause voorsejdt te maecken alle molestie die in UL macht is. Te
[10] meer, dewijl ick van Burgermeesteren UL voorsaeten, gedurende[10]
[11] de verleden ses jaeren van mijn officie, noijt met dusdaenighe
[12] wederwaerdichejdt ben bejegendt, wel kunnende die gissinge[12]
[13] maecken dat nochtans UL instructie niet ampler en zij als de[13]
[14] haere is geweest. Ende is mijn vertrouwen, bij aldien UL van
[15] dese saecke communiceren met de Vroedschap, men sal daer onder
[16] wel lieden vinden soo politicq ende van die discretie dat zij[16]
[17] UL aenwijsen d'impertinentie van mijnen schout om dus een ge-[17]
[18] ringhejdt alsoo te drejghen met gijseling sonder opening vande
[19] redenen uwer pretensie. Voornaemelijck gemerckt de steden Muj-
[20] den ende Weesp jae een stad van Amsterdam ende andere treflijcke
[21] van Hollant haer wel hoeden voor d'oultrecujdantie van te[21]
[22] entrepreneren op de gerechtighejdt van de officieren des Graef-[22]
[23] lijckhejds ende der Ed.Mogh. H.H. Staeten: welcke hooghgemelde
[24] Heeren met soo veel gunsten subsidien ende gratien UL stede[24]
[25] geindulgeert, gewisselijck wel exact respect ende reverentie
[26] op UL hebben verdient. Sal daerom UL gelieven mij te doen[26]
[27] blijcken datter ordre van haere Ed. Mogh. op dit stuck is ende in[27]
[28] andere steden des lants gepractiseert wordt in regard van de schout-[28]
[29] ampten: ofte bij faulte van dien in ruste te laeten mijnen sub-
[30] stitujt, dewelcke anderssins genootsaeckt wesen sal tegens UL
[31] in generael ende ijder in 't particulier te protesteren van[31]
[32] injurie in sijnen persoon mij ende consequentelijck den Graeflijck-
[33] ede gedaen; mitsgaeders van alle costen schaeden ende interes-
[34] ten hieromme te lijden: en ick de sake wijders te kennen te geven[34]
[35] ende te doen vervolghen daer t behooren sal. Maer indien UL[35]

* Minuut. UBA II C II. 70. Afschr. UBL. Pap. 13.

[36] haer willen draeghen nevens mij als persoonen die in redene[36]
[37] staen gelijck degeene die sulck een ampt bedienen wel behooren
[38] te doen, en sal van mijner sijde niet gebreecken wat ten onder-[38]
[39] houden van goede correspondentie ende vrundschappe wordt ver-[39]
[40] eischt.
[41] Hiermede

[42] Eersaeme etc. Zijt Gode den Almoghenden bevolen.

[43] Van den Hujse te Mujden,

[44] den Decemb. 1615

[45] UL Toegedaene goede vriendt
[46] P C Hóóft.

De baljuw werd in onderdelen van zijn rechtsgebied vertegenwoordigd door een schout die hij zelf aanstelde. In Naarden meende men het privilege te bezitten, de schout te benoemen. Vandaar in deze brief en in *112* en *113* protesten van Hooft tegen de regeerders van Naarden wegens het tegenwerken van de schout.

Eindnoten:

3 *verponding:* belasting, blijkbaar door de schout te betalen; ‘schoutambacht’ kan ook het rechtsgebied van de schout betekenen, maar het verband sluit dat hier uit.
4 *Datter ... gebracht, als:* Dat er niets bestond op grond waarvan het (ambt van schout) op deze wijze bezwaard kon worden, behalve.
7 *staet ... voore:* komt mij bovenmate vreemd voor.
8 *ter cause voorsejdt:* in de genoemde zaak.
10 *voorsaeten:* ambtsvoorgangers.
12 *wederwaerdichejdt:* onheuse behandeling.
13 *instructie:* nl. van de burgemeesters; *ampler:* ruimer.
16 *politicq:* verstandig, omzichtig; *discretie:* oordeel des onderscheids.
17 *aenwijsen:* onder 't oog brengen (WNT *aanwijzen* 482); *mijnen schout ... pretensie:* mijn schout om zo'n kleinigheid zo te dreigen met gijzeling (arrestatie wegens schulden, blijkbaar als hij de bewuste verponding niet betaalde) zonder mededeling van de gronden van uw aanspraken.
21 *oultrecujdantie:* aanmatiging.
22 *entrepreneren ... officieren:* inbreuk maken op het recht van de ambtenaren.
24 *gunsten subsidien ende gratien:* zowel financiële als niet-financiële gunsten; *UL stede geindulgeert:* aan uw stad toegestaan.
26 *op ... verdient:* aan u verdiend hebben; *Sal ... gelieven:* U zult dus wel zo goed zijn.
27 *datter ordre is en gepractiseert wordt:* dat er een bevel bestaat en ten uitvoer gelegd wordt.
28 *in regard van:* ten opzichte van.
31 *protesteren van injurie ... lijden:* protest aan te tekenen wegens onrecht, mij, ergo de grafelijkheid, in zijn persoon aangedaan, alsook wegens alle onkosten, schade en verlies, hierdoor te lijden.
34 *en ick (sal) (genootsaeckt wesen) de sake ... geven:* en zal ik genoodzaakt zijn, verder (hogerop) officiële melding van de zaak te maken.

35 *daer ... sal:* waar het zal behoren te gebeuren.
36 *haer draeghen:* zich gedragen; *nevens mij:* evenals ik (bij deze verklaar te willen); *in redene staen:* zich redelijk gedragen (WNT *rede(I)* 818).
38 *gebreecken:* ontbreken.
39 *correspondentie:* omgang.

88 *Aen sijn Exc*

*

[1] Doorlughtighste hooghgebooren Vorst Genaedighste Heer,

[2] Om mij te quijten van den last bij apostille Uwer Pr:
[3] Exc[ie] in date den vij[en] Ja*n* lestleden, onlanx
[4] ontfangen, heb ick bij desen gevoeght d'informatien
[5] genomen op den nederslagh geperpetreert door Wijbrandt[5]
[6] Jacobsz. chirurgien. Dewelcke gebooren wt Noortholland,
[7] gehouwt inden Dorpe van Hujsen aldaer ontrent ses jaeren
[8] gewoont ende verkeert heeft (voor soo veele mij gebleecken
[9] is) niet anders dan een man met eeren toestaet, op den[9]
[10] xxv[en] Martij a[o] 1612 in seker gelagh twistende ende
[11] handtgemeen geworden zijnde met eenen Jan Elberstz. heeft
[12] den selven met een quetsuire inden bujck sulx gegrieft[12]
[13] dat hij der Wereld overleden is. Waer op de perpetrant tot[13]
[14] Naerden aen recht geeischt ende naer gewoonlijcke citatien[14]
[15] niet comparerende bij Schepenen vonnisse wt dese Castelainie[15]
[16] ende 't baljuwschap van Goeijlandt is gebannen ende gecon-[16]
[17] demneert volghens slands privilegie boven de rechtelijcke[17]
[18] costen, <in> een boete van hondert guldens die bij mij ge-
[19] innet ende ter camere vande Rekeninge verandtwoordt zijn.[19]
[20] Zedert (gemerckt hij sich bujtenslandts heeft moeten[20]
[21] onthouden) en is van sijnen handel oft wandel niet sonder-
[22] linx t'mijner kennisse gecomen: maer wel dat hij beswaert
[23] met hujsvrouw ende vijf kinderen benevens zijn handwerck[23]
[24] gansch cleene ofte geene middelen hebben soude om sich te[24]
[25] erneren. Ende niet siende waermede in desen haer vorder[25]
[26] dienst te doen bid den almoghenden

[27] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genadighste Heer,
[28] altijdt in genaedigher hoedenis te hebben Uw Pr.
[29] Exc[ie] in wiens gunste ick mij wt alle vermoghen
[30] bevelende kusse op 't eerbiedigst de victorieuse handen
[31] ende nijghe mij t'haerwaerts.

Vanden Hujse te Mujden
[32] den ix[en] Martij *a* 1616.

[33] Uwer Pr Exc[ies]

* Minuut. UBA II C II. 72.

[34] Onderdaenste getrouw-

[35] ste Dienaer

[36] P C Hóóft.

Hooft brengt aan prins Maurits verslag uit over een doodslag, gevolgd door veroordeling bij verstek door de vierschaar van Naarden. De veroordeelde heeft blijkbaar een verzoek om gratie bij de Prins ingediend, dat deze, ter fine van advies, aan Hooft heeft gezonden.

Eindnoten:

5 *nederslagh:* doodslag; *geperpetreert:* gepleegd.
9 *toestaet* (c.dat.)*:* past (WNT *toestaan* 698).
12 *sulx gegrieft:* zodanig gekwetst.
13 *der Wereld overleden* (WNT *overlijden* 1857).
14 *aen recht geeischt:* gedagvaard: *gewoonlijcke citatien:* gebruikelijke dagvaardingen.
15 *comparerende:* verschijnende.
16 *gecondemneert in:* veroordeeld tot.
17 *slands privilegie:* het privilege van Gooiland, verg. *114*. r. 30.
19 *verandtwoordt:* van de criminele boeten die hij inde moest Hooft aan de Rekenkamer verantwoording doen; een derde deel ervan kwam hem toe.
20 *bujtenslandts:* buiten Gooiland; *sich onthouden:* verblijven.
23 *benevens:* behalve; *handwerck:* beroep.
24 *sich erneren:* in zijn levensonderhoud voorzien (WNT *erneren* 4201).
25 *niet:* niets.

89 *Aen Dirck Booth Procureur voor den Hove van Hollandt.*

*

[1] Ick seind hem de stucken dienende tegens Willem[1]
[2] Willemsz. Vos van Blaricom om reformatie vande[2]
[3] sententie van Naerden te moghen hebben: oock 18 g. 12 st.
[4] bij hem ende den advocaet Faghel verdient inde
[5] saecke tegens Claesjen ende Trijntjen Crijnen, ende Engel
[6] Claesd^{r} fraudatricen vanden 30^{en} pe*n* tot Naerden.[6]

[7] Ht Mujden 24 Martij *a* 1616.

[8] Hem naederhandt wt Amsterdam gesonden tien
[9] guldens voor 't geene hem van mij ende den schout van
[10] Naerden comen moght van voor deser saecken tijdt.[10]

Hooft zendt stukken ten behoeve van een aantekening van appèl en betaling van honorarium.

Eindnoten:

1 *dienende:* bestemd voor het rechtsgeding (WNT *dienen* 2538 15).
2 *reformatie:* herziening, nl. in hoger beroep voor het Hof van Holland.
6 *fraudatricen:* ontduiksters; de dertigste penning (3 1/3%) werd geheven bij verkoop van onroerend goed bij de collaterale successie enz.
10 *comen:* toekomen; *van ... tijdt:* uit de tijd vóór deze zaken.

* G. UBA II C II. 74.

90 *Laeren en Blaricom*.

*

[1] De gerechten van dese dorpen heb ick tot weder-
[2] seggen toe geauthorizeert om ordre te stellen
[3] inde clachten over den molenaer.

[4] vii April 1616.

* G. UBA. II C II.74.

91 *Edele Eerntfeste Hooghgeleerde welwijse* [-] *vermoghene Heeren* [-] *Heeren d'Eerste ende andere van de Rekeninge in Hollandt. Haeghe.*

*
bodeloon

[1] Edele eerntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren,

[2] In 't laest vanden jaere 1615 t'mijner kennisse gecomen
[3] zijnde, dat Cornelis Jansz. Nierop Stadtsbode tot Weesp,
[4] eertijdts tuchtigh van leven geacht ende traegher van[4]
[5] vernuft als gemeen, oock noijt bevonden vrouwe bekent[5]
[6] te hebben, bestaen had met zijnen ongeregelden lust[6]
[7] te pollueren een meisken van vijf jaeren, in veughen als[7]
[8] Uwe Ed. mogh. wt de bijgaende informatie ende verclaringe[8]
[9] van vroevrouwen sullen konnen verstaen; soo is deselve[9]
[10] door mij geapprehendeert ende 't faict bekennende te rechte[10]
[11] gestelt, ende bij schepenen van Weesp gecondemneert ses
[12] weecken te water ende te broode mitsgaeders in een
[13] boete van lxxv guldens. Ende alsoo mij quaelijck genoegde[13]
[14] aen sulcken vonnis, voornemelijck ten aensien dat het niet[14]
[15] roerde van privatie van sijn officie, soo was mij bij dien[15]
[16] van den gerechte geantwoordt, dat (gelijck in deze[16]
[17] cleene stedekens de saken niet soo ernsthaftig gehandelt en[17]
[18] worden) daer op niet gelet, doch haer meninge waere[18]
[19] hem te deporteren, gelijck oock, bij speciale acte der sententie[19]
[20] annex, geschiedt is. In manieren dat ick, op advjs van ver-[20]
[21] schejden rechtsgeleerden hier ten deele nevens gevoeght, raedt-
[22] saem gevonden heb de sake daer bij te laeten. 'T vonnis
[23] dan geëxecuteert ende tsedert het boodampt bij eenen an-
[24] deren niet altebequaemen provisionelijck bedient wesende[24]
[25] soo hebben, niettegenstaende 't geene voorschreven is, de
[26] nieuwe wethouderen van desen loopenden jaere den voors[26]
[27] Cornelis Jansz. Nierop weder geadmitteert bij provisie
[28] tot den selven dienst. Waer van ick goedt gedaght heb
[29] Uw Ed.Mogh. bij desen te verwittighen, ten ejnde haer

* Origineel. ARA. Archief van het Hof van Holland, no. 5221, map 16.
N.B. De brief is blijkbaar door de Rekenkamer gerenvoyeerd naar het Hof van Holland.
Minuut UBA II C II. 74. Bijlage *91*.

[30] gelieve te bedencken oft der eere van de Justitie alsoo genoegh[30]
[31] sij, ende mij t' ordonneren sulx als bevonden sal werden te[31]
[32] behooren.
[33] Hiermede

[34] Edele eerntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene
[35] Heeren, beveele mij wt alle vermoghen in gratie van Uwe
[36] Ed.Mogh. die God almaghtigh in gelucksaelighe regeringe
[37] ende voorspoedt behoede. Vanden Hujse te Mujden, desen
[38] 22[en] Junij *a* 1616.

[39] Uwer Ud.Mogh.

[40] Onderdaene Dienaer

[41] P C Hóóft.

Hooft brengt onder de aandacht van de Rekenkamer, dat het stadsbestuur van Weesp een te slappe houding aanneemt tegen een wegens een zedenmisdrijf veroordeelde beambte.

Eindnoten:

4 *tughtigh:* deugdzaam (WNT *tuchtig(I)* 3676); *traegher ... gemeen:* dommer dan het gemiddelde.
5 *vrouwe bekent te hebben:* gemeenschap met een vrouw te hebben gehad.
6 *ongeregeld:* abnormaal.
7 *pollueren:* bevlekken; *in veughen als:* (in voeghe) op een wijze zoals.
8 *informatie:* mededeling.
9 *verstaen:* opmaken, begrijpen.
10 *geapprehendeert:* gearresteerd; *te rechte gestelt:* voor het gerecht gedaagd.
13 *Ende alsoo ... genoeghde aen:* En daar ik moeilijk genoegen kon nemen met.
14 *niet roerde:* geen gewag maakte.
15 *privatie ... officie:* ontzetting uit zijn ambt; *bij dien vanden gerechte:* door de leden van de rechtbank.
16 *gelijck:* daar.
17 *gehandelt:* behandeld.
18 *daer ... gelet (waere):* daar niet aan gedacht (was).
19 *deporteren:* ontslaan; *der sententie annex:* aan het vonnis gehecht (blijkbaar na Hooft's aanmerking).
20 *In manieren dat:* zodat.
24 *provisionelijck:* voorlopig.
26 *wethouderen:* schepenen.
30 *oft der eere ... zij:* of het Recht aldus voldoende gerespecteerd is.
31 *sulx als:* datgene wat.

92 *Den Dorpen van Goeijlandt*,

*

[1] [+] Gesonden een keure dat niemandt voortaen sal
[2] moghen duiven houden als die drie morghen lands
[3] ten minsten in Goeijlandt eighens hebben. Vanden[3]
[4] Hujse te Mujden. 5 Julij *a* 1616.

[+] *niet gepubliceert maer terug ontfa*[en].

N.B. het terugsturen berust waarschijnlijk op een privilege waarmee de keur in strijd was, althans geacht werd.

Eindnoten:

3 *eighens:* zelf.

* G. UBA II C II. 76.

93 *Aen den Advocaet Fiscael.*

*

[1] Edele eerntfeste hooghgeleerde welwijse zeer voorsienighe Heere

[2] Desen morghen is binnen Mujden een deerlijck stuck
[3] toegecomen: te weten dat eenen IJsbrandt Jansz. wesende[3]
[4] een smit sijns handwerx, weduwenaer met drie kinderkens
[5] ende heel gering van middelen doch bij ijder een altoos
[6] geacht voor een naerstigh arbejdsman ende wtnemende goedt
[7] van aerdt ende vroom van gemoedt bevonden is sich te heb-
[8] ben verhangen; sonder dat blijcke van eenighe redenen
[9] van desperatie oft quaedt voornemen, maer wel dat hij
[10] eenen tijdt lang aen seker aposteme in sijn[10]
[11] rechter borst heeft gegaen 't welck noch niet genesen is:[11]
[12] ende op gisteravondt ontrent neghen wren eenighe weemoe-
[13] dichejdt van schrejen bewesen hebben op den kerckhove bij[13]
[14] het graf van sijn huisvrouw die ontrent twee jaeren over-
[15] leden is geweest. Waer over bij sommighe personen aen-
[16] gesproken zijnde hij t'antwoorde gegeven had sijn hooft
[17] waere soo beroijt oft het de koorts wel mochte wesen.[17]
[18] Nu is mij wel bekent dat in omstandigheden als dese van
[19] rechtsgeleerden 't beste gepresumeert ende over de sacht-[19]
[20] ste zijde gehelt wordt sulx ick mede geneghen wesende[20]
[21] wel groot beswaer vinde om eenighe infamerende aensprae-[21]
[22] cke op het lijck te doen. Doch evenwel heb goedt gevonden[22]
[23] Uwer Ed. advjs hier op te verstaen om achtervolghende[23]
[24] 't selve inder saecke te doen als naer behooren. Sulx[24]
[25] mijn bede is UEd. gelieve bij brenger deses mij over
[26] te schicken. Ende
[27] Hiermede,

[28] Edele etc. sal UEd met sijne E Hujsvrouw en gesinne naer
[29] mijne hartlijcke groete ende dienstighste gebiedenissen
[30] in schut ende scherm des alderhooghsten bevolen laeten.
[31] In haeste, Vanden Hujse te Mujden, den laesten Julij, 1616.

[32] Uwer Ed.

[33] Geheeldienstwillighe

[34] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II.77.
T. r. 25. Na ‘mij’ is ‘tselve’ doorgestreept.

Advocaat-fiscaal van het Hof was sedert 1614 Nicolaes van Kinschot, 1584-1660. Hij deed afstand in 1638 en werd toen pensionaris van zijn geboortestad Delft en plv. raadpensionaris. Hij was de laatste die de criminele en de civiele zaken van de grafelijkheid beide bediende.

Een inwoner van Muiden heeft zich, blijkbaar in een vlaag van zwaarmoedigheid, van het leven beroofd. Hooft verzoekt toestemming om, gezien de droevige omstandigheden, de door de wet gevorderde inbeslagneming (en onterende behandeling) van het lijk achterwege te mogen laten.

Eindnoten:

3 *toegecomen:* voorgevallen.
10 *aposteme:* gezwel.
11 *gegaen:* geleden (WNT *gaan* 78).
13 *bewesen:* getoond (WNT *toonen* 2418).
17 *beroijt enz.:* verbijsterd (WNT *berooid* 1924 3); *oft:* alsof (v. Vl. vat de laatste bijzin als directe rede op en plaatst er een vraagteken achter).
19 *'t beste gepresumeert:* het gunstigste verondersteld.
20 *sulx ... vinde:* (praegn.) zodat ik, daartoe ook genegen zijnde, er wel groot bezwaar in vind.
21 *infamerende:* onterende.
22 *goedt gevonden:* raadzaam geacht (WNT *goed vinden* 378).
23 *verstaen:* vernemen; *achtervolghende:* overeenkomstig (WNT Suppl. *achtervolgen* 369).
24 *sulx ... schicken:* (proleptisch) zodat mijn verzoek is, dat u mij dit door brenger dezes gelieve toe te zenden.

94 *Aende* HH *van de Rekeninge.*

*

[1] Ed.etc.

[2] Tot andtwoordt van Uwer Ed.Mogh. missive in date den viij[en]
[3] deser maendt sal dienen dat ick van de eerste publicatie[3]
[4] des placcaets af wel heb connen considereren van welcken[4]
[5] gevolghe waere te gedoghen dat d'authoritejt vande Graef-[5]
[6] lijkheidt in 't stuck haerder waerande eenichsins moght
[7] werden gedelibeert: gemerkt het groot rigeur bij tijde der[7]
[8] Graeven van ouds tegens de misdoenders in desen gepleeght:
[9] alhoewel den Ed.Mogh. HH Staeten bij 't voor*s* plac-
[10] caet gelieft heeft het selve Christelijcken te mitigeren.[10]
[11] Ende over sulx voorbij gaende den schout van Naerden, heb[11]
[12] op sich selven gecommitteert tot mijnen substitujt over de[12]
[13] Waerande den persoon van Aelt backer broeder van Gijsbert
[14] Backer substitujt baljuw van Kenemerlandt eene der geinter-
[15] esseerden; ende dat op haerlieder ernstigh versoeck ende[15]
[16] aenhouden. Sulx dat indien de saecke staen soude in dier
[17] maenieren als den E. Heeren uwer Ed.Mogh. gecommitteerden
[18] is aengedient, te weten het placcaet in alle zijne poincten[18]
[19] genoeghsaem directelijck wordt gecontravenieert, de contra-[19]
[20] venteurs wtnemende swaerlijck moeten t'attrapperen wesen[20]
[21] oft groffelijck versuimt bij den voornoemden Aelt Backer
[22] ende den duinmaejer dien de geinteresseerde selve gestelt[22]
[23] ende in haeren dienst hebben. Want zedert ick aen Uw.Ed.
[24] Mogh. bij mijn schrijvens vanden 12[en] Julij *a* 1615 over-[24]
[25] geschickt heb de Sententien waer bij tot Naerden sekere
[26] delinquanten waeren geabsolveert, en is noijt ijemandt in[26]
[27] oft over de Waerande bekeurt, dat t'mijner kennisse gecomen[27]
[28] zij. Maer in 't laest der voorledener maendt verstaen[28]
[29] hebbende de drejghementen bij eenen Dirck Jansz. van Hujsen
[30] gedaen aen den duinmaejer ende gehoort desselfs[30]
[31] depositie op den 30 Julij lestleden, ben van stonden aen
[32] getrocken om den selven in conformité vant xii[en] art[32]
[33] des placcaets te apprehenderen ter plaetse daer ick ver-
[34] wittight was dat hij stondt, en maejde. maer is 't sich[34]
[35] op de vlucht begevende ontcomen: Waer wt ick vermoedende
[36] dat hij sich wel van etwes meer, als deser drejgementen[36]
[37] moght schuldigh kennen, echter goedt gedacht heb hem

* Minuut. UBA. II C II. 78.
Dat. tussen 7 en 31 augustus 1616.

[38] in hechtenis te nemen ende des nachts naer den vj^{en} deser

[39] te dien einde 't hujs, daer hij met eenen anderen inwoont,
[40] doen besetten ende besoecken: doch mede te vergeefs, alsoo[40]
[41] hij (nae datmen sejdt) in eenighe nachten aldaer niet
[42] geslaepen had. Daer op heb geordonneert hem te daeghen
[43] in persoon voor de vierschaere van Naerden, ende soo hij
[44] compareert vast te houden, oft bij defaut te concluderen[44]
[45] tot bannissement ende confiscatie van goederen. Aengaende
[46] Teeuwes den decker van Hujsen ende sijnen opperknecht ver-
[47] claert de Duinmaejer haerlieden wel bij nacht in duin ge-
[48] sien te hebben maer niet dat zij konijn beschaedight oft[48]
[49] gereedschap daer toe over haer hadden; door dien sij opter[49]
[50] loop staecken: 't welck zij seggen geschiedt te zijn door
[51] vreesen van den hondt die op hen aenquaem. In veughen dat
[52] niet en blijckt van contraventie bij haerlijeden gepleeght,
[53] nocht oock vande auteurs der andere delicten ten deele ge-[53]
[54] roert inde articulen nevens UEd.Mogh. missive mij overge-[54]
[55] sonden. Dies niettemin heb tot verschejden plaetsen huis-
[56] soeckinge gedaen: maer nocht fretten nocht ander suspect
[57] gereedschap konnen bevinden: doch ordre gegeven om voorts[57]
[58] t'inquireren ende t' informeren op der saecke soo veel immers[58]
[59] doenlijck ende behoorlijck wesen sal. Waer wt Uw Ed. Mogh.[59]
[60] konnen sien hoe 't noijt aen mij gehouden en heeft dat den[60]
[61] handel vande Waerande niet sulx wt en valt als tot dienste[61]
[62] van de graeflijkhejdt, vervulling van lijftoght in onsen[62]
[63] quartiere ende voordeel der geinteresseerden wel waer te
[64] wenschen. Ende niet siende waermede UEd mogh. wijders in
[65] desen te dienen, sal
[66] Hiermede

[67] Ed.etc. mij nevens mijne dienstichste gebiedenissen in haer
[68] goede gratie ende haer in schut ende scherm des allerhoogh-
[69] sten bevolen laeten.

[70] Uw Ed Mogh.

[71] Onderdaene dienstwillighe

[72] P C Hóóft.

De Rekenkamer heeft Hooft blijkbaar vermaand, strenger toe te zien op de naleving van het plakkaat van 19 september 1614 betreffende de jacht in de warande; aan afgevaardigden van de Rekenkamer is bericht, dat dit op grote schaal overtreden wordt. Hoewel Hooft een speciale opzichter heeft aangesteld, is er sedert lang niemand bekeurd. Hooft doet bovendien verslag van zijn ijver in twee recente gevallen, waarin het onmogelijk is gebleken de verdachten te betrappen.

De brief is niet gedateerd. Blijkens de inhoud, *102* en de plaats in het hs. is hij tussen 7 en 31 augustus 1616 geschreven. Het plakkaat wordt, vanwege de gevolgen *(83, 102, 105, 136, 139, 140, 147, 148, 151, 158, 160)* als bijlage opgenomen.

Eindnoten:

3 *sal dienen:* moge dienen.
4 *considereren:* inzien.
5 *te gedoghen* (subj. bij 'van welcken' enz.).
7 *gedelibeert:* gekrenkt (van lat. delibare); *rigeur:* gestrengheid.
10 *mitigeren:* verzachten.
11 *voorbij gaende:* met voorbijgaan van (waarschijnlijk om zijn eigen gezag rechtstreeks te doen gelden).
12 *op sich selven:* zelfstandig; *gecommitteert:* aangesteld.
15 *geinteresseerden:* belanghebbenden, dus hier de pachters van de jacht, vgl. *75*.
18 *aengedient:* bericht (WNT *aandienen* 97).
19 *genoeghsaem:* nagenoeg (WNT *genoegzaam* 1569 B 2); *directelijck:* regelrecht.
20 *wtnemende:* buitengewoon.
22 *gestelt:* aangesteld.
24 vgl. *83*.
26 *geabsolveert:* vrijgesproken.
27 *over:* in verband met; *dat:* voorzover.
28 *verstaen:* vernomen.
30 *desselfs*, nl. van de duinmeier.
32 *getrocken:* er op uit getrokken; *x*ii^{en}*:* de nummering van de artikelen is blijkbaar in de gepubliceerde kopieën aangebracht.
34 *stondt, en maejde:* stond te maaien.
36 *etwes:* iets; *sich schuldigh kennen:* zich schuldig weten.
40 *besoecken:* doorzoeken (WNT *bezoeken* 2489 3).
44 *bij defaut:* als hij verstek laat gaan.
48 *konijn:* collectief voor de soort.
49 *gereedschap:* hulpmiddelen; *over haer:* bij zich; *opter loop staecken:* op de vlucht sloegen.
53 *auteurs:* daders; *geroert:* aangeroerd.
54 *articulen:* nl. van het in de aanhef bedoelde plakkaat, blijkbaar in afschrift bij de brief van de Rekenkamer ingesloten.
57 *voorts:* verder.
58 *inquireren:* navraag doen; *informeren:* verslag uitbrengen; *immers:* althans.
59 *behoorlijck:* van pas, geschikt.
60 *gehouden:* gelegen (WNT *houden* 1165).
61 *handel:* besturende behandeling.
62 *vervulling van lijftoght:* voedselvoorziening.

95 *(G.A. Bredero aan P.C. Hooft)*

*

[1] Eerentfesten, Edele Heer, mijn Heer ende Vrundt
[2] P.C. Hooft.

[3] Ick hebbe, waerde Heere, dese Sondagh ende Maendag tot de
[4] Fabricks ter Bruijloft gheweest, alwaer ick hebbe met blijd-[4]
[5] schap gesien, ende vrijmoedelijck mondelingh ghesproocken
[6] met den wel gheleerden ende seer gheachte Grootius, Pen-
[7] sionaris van Rotterdam: Onder anderen gevielt dat wij
[8] van u, mijn Heere, oock quamen te spreecken, vermits de
[9] lustige Man mij na u gesontheijt ende wel varen vraeghde,[9]
[10] waer op ick hem hebbe ghedient na mijn beste kennisse.
[11] Hem voorder seggende dat Muijden van Amsterdam maer twee[11]
[12] mijlen gelegen was, en oft hem gheliefde dat wij u t'samen
[13] eens wilde komen versoecken, het welcke hij wel goet[13]
[14] vondt, ende dat hij dat niet af slaen wilde. Soo ick mij hier
[15] in te buijten hebbe ghegaen, mijn Heere sal mij daer in ver-
[16] schoonen, (vermidts ick niet en twijffelde of ick soude u
[17] daer een aengenaeme dienst mede ghedaen hebben:) en mij
[18] verwittigen, of ick sal aenhouden, ende comen met hem over,
[19] dan of ick het stilletjes wil laten sloeren, ende blijven
[20] t'Amsterdam: van waer u hartelijck groet Erentfeste
[21] Edele Heer, mijn Heer,

[22] Uwen willighen ende

[23] ghetrouwen Dienaer

[24] G.A. Bredero.

Bredero heeft Grotius op een bruiloft te Amsterdam ontmoet. Hij vraagt voor hem en zichzelf belet bij Hooft. Vgl. *97* en *98*.

Eindnoten:

4 *Fabricks:* dit was het huwelijk, op 28 augustus 1616, tussen Cornelis Graeflant en Breghje van Hoorn, dochter van Jan van Hoorn, fabriekmeester te Amsterdam (Leendertz). Vgl. Elias, *De vroedschap van Amsterdam I* 295, 528.

9 *lustighe:* aardige.

* Geen hs. Voor het eerst gedrukt in G.A. Brederoods *Nederduytsche Poëmata*, Amsterdam 1632. Niet gedateerd. In verband met de inhoud - zie de commentaar bij r. 4 - te stellen op eind augustus 1616.

11 d.i. tweemaal 5600 el = 7.7 km. Waarschijnlijk rekent Bredero van de grens van het schependom af.
13 versoecken: bezoeken.

96 *(P.C. Hooft aan J. van Oldenbarnevelt)*

*

[1] Edele gestrenge erntfeste Hooghgeleerde welwijse ende
[2] vermoghene Heere, ick gebiede mij op 't dienstighste aen
[3] Uwe Ed.

[4] 'T geduldt dat Uwe Ed. gelieft heeft, tot verschejden rejsen,[4]
[5] te nemen om te letten op 't geene ick oft bij geschrift
[6] oft bij monde, mij verstout heb haer voor te draeghen[6]
[7] houdt mij hooghlijck verbonden om, in alle gelegentheden,[7]
[8] die ende andere bewesen jonsten dancklijck t'erkennen.
[9] Maer gemerckt mijn geringhejdt tot noch toe mij blijft
[10] misjonnende alsulcke middelen van dienste als uwer Ed[s]
[11] achtbaerhejdt waerdigh zijn: soo ben ick genootsaeckt
[12] mij te genoeghen met bewijs van mijne genegenhejdt te doen[12]
[13] bij geringe middelen. Bid oversulx Uwer Ed. gelieve 't
[14] geene hier nevens gaet t'aenvaerden met soo goeden harte als
[15] 't gesonden wordt. Ende
[16] Hiermede

[17] Edele gestrenge erntfeste hooghgeleerde welwijse ende
[18] vermoghene Heere, God biddende haer ende de haere lanx[18]
[19] hoe meer te zegenen, kusse met aller eerbiedichejd[.]
[20] de handen van Uwe Ed. ende nijghe mij t'haerwaerts.
[21] Wt Amsterdam. den ix[en] Septemb. *a* 1616.

[22] Uwer Ed.

[23] Onderdaenste Dienaer

[24] P.C. Hóóft.

Hooft biedt iemand van aanzien, die hem bij herhaling gunsten bewezen heeft, een geschenk. Aanspreek- en afscheidsformule wekken de indruk dat het Oldenbarnevelt geldt (Hellinga).

Eindnoten:

4 *tot verschejden rejsen:* verscheidene malen.
6 *voordraeghen:* voorleggen.

* Minuut. UBA II C II. 701.

7 *verbonden:* verplicht; *middelen van dienst:* middelen om een dienst te bewijzen.
12 *genoeghen:* vergenoegen; *bewijs doen:* een blijk geven.
18 *lanx hoe meer:* hoe langer hoe meer (WNT *lang(I)* 1047).

97 *(H. de Groot aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heer,

[2] Ik kan de gedachtenis van 't lezen van Uw E. treurspel uit mijnen
[3] sin niet stellen, en wenschte Uw E. dienst te konnen doen om soo
[4] loffelijk een werk te bevorderen. Hoe ik my langer bedenk, hoe my[4]
[5] meer behaegt Uw Ed. ontwerp van het treurspel te eindigen met[5]
[6] Batoos hulding. Gy kont daerop nasien het Privilegie van vrouw[6]
[7] Maria, gedrukt onder de hantvesten van Amsterdam, daer de voor-[7]
[8] naemste gerechtigheden en grondtvesten dezer Landen verhaelt[8]
[9] worden. Hier nevens heb ik my verstout Uwe E. een hoop quade
[10] veirsen te senden, my vertrouwende op Uw E. bescheidenheit,[10]
[11] die ten dele mijn gewesene jonge jaeren, ten dele de vroeg daer
[12] op gevolgde besigheden sal gelieven te verschonen. Voorts bid ik
[13] Uw E. om mijn gedienstige gebiedenis te willen doen aen mijn Heer
[14] uwen Vader en andre vrienden.

[15] Uw E. seer verplichte

[16] H. de Groot

[17] Den 23 Sept. 1616

Hugo de Groot zendt Hooft het handschrift van *Baeto* terug en geeft hem raad t.a.v. het slottafereel. Tegelijk stuurt bij hem een exemplaar van zijn door zijn broer Willem verzorgde gedichten: *Poemata collecta et magnam partem nunc primum edita a Guilielmo Grotio*, Leiden 1617, met een zeer vleiende opdracht. (Vgl. *98*). Er waren blijkbaar al voor 1617 auteursexemplaren in omloop.

Eindnoten:

4 *bevorderen:* voorthelpen.
5 het laatste bedrijf had blijkbaar nog niet zijn definitieve vorm gevonden. Hooft heeft van een formele huldiging van Baeto op grond van historische gegevens, zoals Grotius aanraadt, afgezien.
6 *Privilegie van Vrouw Maria:* het Groot-privilege van Maria van Bourgondië van 1477, een coup-de-main van de Staten tegen de centralisatie-maatregelen van de Bourgondiërs, die door haar man Maximiliaan van Oostenrijk en haar kleinzoon Karel V weer werden doorgezet.
7 *handvesten:* privileges.

* Geen hs. De tekst is ontleend aan de *Historie van het leven des Heeren Huig de Groot*, door C. Brandt en A. v. Cattenburgh, Amsterdam 1727, I, 86.

8 *gerechtigheden en grondvesten:* wetten en rechtsgrondslagen (WNT *gerechtigheid* 1639, *grondvest* 1031).
10 *bescheidenheit:* redelijkheid, wijsheid (WNT *bescheidenheid* 1963).

98 *Ed^en^ Erntfesten Hooghgeleerden welwijsen zeer voorsienighen Heere Mijnen Heere Hugho de groot. eerste Raedt ende Pensionaeris der Stadt Rotterdam.*

*

[1] Mijn Heer,

[2] Aen ding dat UE mishaeghde waend'ick noijt wetens genoeghen[2]
[3] te konnen hebben, sulck als UE dichten mij doen nemen. Daerom[3]
[4] als UE deselve berispt, zoo bericht zij mijn oordeel van zijn[4]
[5] geringhejdt. Sulx dat ick dubbeld in UE gehouden blijf, voor[5]
[6] dat de dichten met lust mij 't hart; ende 't vonnis over
[7] deselve met leer mijn harssenen vermaeckt heeft. Ende dus strack
[8] aen UE verbonden zijnde hoe geraeck ick los? Niet-[8]
[9] temin 't is geen cleene troost daer d'een verknocht is aen den
[10] anderen, datse bejde vast zijn. En de minst te wesen en is[10]
[11] 't minst niet als men 't gaeren is. Der woorden incomparabili[11]
[12] Poetae inden gevel des boex door UE handt gestelt was elck
[13] alleen genoegh om mijns gelijck te doen verschieten. Evenwel[13]
[14] laet mij voorstaen, (hoe weenigh ick weet van Griex oft Latijn)
[15] als mijn konst wilde ick naemse wel soo wt te[15]
[16] leggen en te verduitschen dat 'r niet veel te veel aen gesejdt
[17] soude zijn ende UE gemoedt in dat getuighenise onbeswaert:[17]
[18] gelijck ick verstae dat het gebleven is, Baeto sal dan 't rijck[18]
[19] aenvaerden, Auspice te, op UE woord: oock, zoo veel als de[19]
[20] voeghlijckhejdt zal willen lijden, op wijse, ende wetten naer[20]
[21] voorschrift verleent bij UE; wien voor de eere mij oock in
[22] desen betoont geen cleene danck toe en komt. Sulx mijn ge-
[23] moedt verleghen is om met wercken schuldtkenning te doen van[23]
[24] soo treffelijcken ontfang. Ende in dien staet sal 't UE[24]
[25] altijds vinden, wen haer gelieven sal te versoecken oft 'er[25]
[26] ijets in zij deughende t'haeren dienst. 'T welck och oft God[26]
[27] gaeve! die Mijn Heere, UE met al wat haer lief is in
[28] gelucksalighejt bewaere; ende in haer goede gunste

[29] Vanden Hujse te Mujden

[30] den xix^en^ Oct. 1616.

[30] UE

* Minuut. UBA II C II.709. Afschr. KA CLXXIa^b^ 7.

[31] Ganschdienstwillighen dienaer

[32] P C Hóóft.

Hooft dankt De Groot voor de toezending van zijn *Poëmata*, voorzien van de opdracht ‘incomparabili Poetae’; hij overtreft De Groot's overdreven zelfkritiek met de opmerking, dat hij De Groot's verzen mooi vindt en dus niet alleen het genot van die schoonheid deelachtig is geworden maar bovendien De Groot's onderwijs ter verbetering van zijn smaak. Hij sluit het sonnet ‘Weldighe ziel’ (LSt. I 151) in en dankt De Groot voor de raadgeving betreffende de afloop van zijn *Baeto*.

Eindnoten:

2 *ding:* iets; *wetends:* welbewust.
3 *sulck:* zodanig (genoeghen).
4 *bericht ... van:* wijst terecht vanwege; *zijn*, nl. van mijn oordeel.
5 *gehouden:* verplicht; *voor dat ... hart (vermaeckt hebben):* voor het feit, dat de gedichten mijn gemoed verkwikt hebben.
8 *Niettemin ... zijn:* Toch is 't geen geringe troost dat als de een zich sterk verbonden voelt met de ander, ze beiden verbonden zijn.
10 *en is 't minst niet:* is nog zo gek niet.
11 *Der woorden:* gen. afh. van ‘elck’; *incomparabili Poetae:* aan de onvergelijkelijke dichter.
13 *mijns gelijck:* mensen als ik; *verschieten:* schrikken (Mnl. Wdb. *verschieten* 2359 2) of verbleken (ald. 3).
15 *als ... wilde:* als ik mijn kunde ervoor inzette; *ick naemse wel:* ik zou wel op mij nemen, ze.
17 *in:* door.
18 *verstae:* begrijp.
19 *auspice te:* op het gezag van uw woord; *zoo veel ... lijden:* zoveel als de schoonheid (van het treurspel als geheel) zal kunnen verdragen.
20 *op wijse, ende wetten:* op de wijze en volgens de wetten; vgl. *97*.
23 *met ... ontfang:* met daden te tonen hoeveel het (gemoed) aan De Groot verschuldigd is voor zoiets voortreffelijks als het gekregen heeft.
24 *'t:* het gemoed (obj.).
25 *versoecken:* onderzoeken.
26 *'t welck ... gaeve:* och, of God dit wilde geven.

99 *Aen mijn Heere Mijn Heere Pieter Corneliss. Hooft, Drossaet opten huijse van Muijden, ende Baillju van Goijlant. Tot Amsterdam ten Huijse vanden Burgem^r^ Hooft.*

*

(*Hooft:* Haeghe 24 Oct. HtMujden 24 Oct.[*] 1616.)

[1] Seer waerde Heere ende bijsondre goede Vrundt

[2] Op saterdach voirleden inden haege thuijs
[3] gecomen zijnde van onsse Schouwe van Schijelant,
[4] hebbe aldaer gevonden u.E. missive vanden
[5] 20^en^ Octobris, die mij zeer aengenaem is geweest
[6] ten regarde mij daer inne als in eenen claren[6]
[7] spiegel gerepresenteert is geweest
[8] uwe sincere ende cordiale affectie die u.E. zoo tot mij
[9] als den mijnen zijt draegende. Ende voornamentlick
[10] met het aenwijsen vande persoenen bij den welcken
[11] gevonden zouden connen werden eenige heijlsame
[12] remedien tegens de sieckte daer aen mijn schoonsoon
[13] Cool nu zeeckeren tijt gegaen heeft, gelijck[13]
[14] u.E. oick schrijft dat met het geluckich gebruick
[15] der zelver Sr Dirck Teuling zijne oude
[16] gesontheijt zoude hebben gerecouvreert. Daer[16]
[17] over ick u.E. nijet en can laten ten alderhoochsten
[18] te bedancken, van meeninge zijnde omme beneffens[18]
[19] Goods hulpe de zelve middelen te emploijeren
[20] bij zoo verre de voors. zieckte noch langer zoude[20]
[21] willen continueren, als wij verhoopen neen, dewijle[21]
[22] wij (de heere zij gedanckt) metter daet bevinden
[23] dat dezelve opt hoochste is geweest ende
[24] de voors. mijnen Schoonsoon sich dagelicx beter es
[25] gevoelende, zulcx oick dat hij al zeeckeren tijt geleden
[26] het Collegie vande Gecommitteerde Raeden es
[27] frequenterende zonder dat wij eenige formele[27]

* Origineel, UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, afgeknipt.
* sic.

[28] coortse zijn vernemende. Ende gemerckt u.E.
[29] met dese zorge voldaen heeft het officie van
[30] een getrouw ende warachtich vrundt die in dese
[31] boose ende calumnieuse tijden dun gesaijt, ende[31]
[32] qualicken te vinden zijn, Soo zal u.E. sich wederomme
[33] vastelicken mogen verzeeckeren dat ick ende de mijne
[34] zijn ende altoos blijven zullen u.E. ende den zijnen
[35] zeer toegedane ende alderdienstwillichste vrunden,
[36] verwachtende de occasie omme mette wercken te[36]
[37] bewijsen tgeene hijer geseijt wert. Ende
[38] dese nijet zijnde ten anderen sinne, willen u.E.[38]
[39] zeer waerde heere ende bijsondere goede vrundt
[40] nae onsser allen hartelicke groetenissen
[41] aen uwe lieve ouders ende wtgelesentste huijss-
[42] vrouwe, God den heere in genaede bevolen
[43] laten blijven. Geschreven in haeste wt den
[44] Haege desen 24[en] Octob. 1616.

[45] U.E. zeer dienstwillige

[46] vrundt wat ick vermach[46]

[47] Aemilius van Rosendael

Amelis van Rosendael, raad in het Hof van Holland 1601-1620, bedankt Hooft voor de verwijzing naar personen die geneesmiddelen kunnen noemen of verschaffen, ten behoeve van zijn schoonzoon.

Eindnoten:

6 *ten regarde:* omdat.
13 *gegaen:* geleden.
16 *gerecouvreert:* teruggekregen; *daer over:* waarvoor.
18 *van meeninge zijnde:* van plan zijnde.
20 *bij zoo verre:* indien.
21 *als ... neen:* zoals wij hopen van niet.
27 *formele:* onmiskenbare; *vernemende:* bespeurende.
31 *calumnieus:* vol laster.
36 *verwachtende:* uitziende naar; *mette wercken:* metterdaad.
38 *sinne:* bedoeling.
46 *wat ick vermach:* naar beste vermogen (oude formule bij ondertekening).

100 *Aende Heeren Gecommitteerde Raeden vande Staeten van Hollandt etc.*

*

[1] Edele etc

[2] Onlanx t'mijner kennisse gecomen sijnde hoe dat door 't beroe-
[3] pen des Predicants van den Dorpe Hujsen in Goeijlandt tot[3]
[4] Bolswaerdt in Vrieslandt, die plaetse in mijn quartier was
[5] geraeckt te vaceren, soo heb ick op den xxv[en] laestleden den
[6] schout ende gerechten vande selve aengeschreven dat zij in
[7] 't verkiesen van eenen nieuwen dienaer des H Evangelij haer
[8] souden nevens mij hebben te reguleren in conformité van 't
[9] tweede artikel der kerckelijcke ordonnantie van den jaere[9]
[10] 1591 mij bij UEd. Mogh. missive vanden 22[en] Decemb
[11] *a* 1615 te dien einde gesonden waer wt ick henlieden extract
[12] over schicte. Ende is mij ten selven daeghe wt naeme van
[13] schout ende buirm[r] geantwoort dat overmits d'absentie[13]
[14] van eenighe der gerechten zij voor dien tijdt geenen dagh[14]
[15] op mijn versoeck hadden connen raemen om in die besoigne te[15]
[16] treden, maer t selve in tijds te sullen naer comen ende haere[16]
[17] gemeente d'ordre vande Ed. Mogh Heeren Staeten niet te buiten
[18] gaen. Zedert om sekere mijne affajren op gister den xxvij[en]
[19] ontrent twee wren hier t'Amsterdam gecomen zijnde soo hebben
[20] haer ontrent een wre daerna[.] bij mij vervoeght de Predican-
[21] ten deser stede Hallius ende Plancius nevens den geenen die
[22] tot noch toe tot Huisen voorschreven gestaen heeft: ende
[23] getracht mij te diverteren vant bovengemelde voornemen met[23]
[24] verschejden redenen bij henlieden geacht daer toe te dienen.
[25] Waerop ick hen t'antwoorde gaf, 't en waere mij geenssins
[26] te doene om ijemandt tot den dienst des Woords aldaer te vor-[26]
[27] deren die d'eenvoudighe hujslujden ontrusten mocht met hoogh-
[28] loopende questien dewelcke (nae 't gevoelen van wederzijden)
[29] sonder perikel vande zaelichejdt geignoreert niet sonder[29]
[30] perikel vande selve (overmits d'ongewishejt des menschlijck
[31] begrips) gescruteert conden werden, maer om naer te comen[31]
[32] d'ordre van mijne Heeren ende meesters. Ende gemerckt de
[33] verkiesinge te doen bij 4 gecommitteerde van de regeringe
[34] nevens drie oft vier van 't Classe tot meer authoriteit des-[34]

* Minuut. UBA II C II.697. Afschr. KA CLXXIa[b] 6 en UBL Pap. 13.
Hs. aan de rechterkant afgesleten, gering tekstverlies.
T. in r. 58 begint een contaminatie van ‘dat het den Hooftofficieren (enz.) soude vrij staen’ en ‘het den Hooftofficieren (enz.) vrij te staen’.

[35] selfs was streckende als 't beroep voor heenen gedaen bijde
[36] dorpkercke alleen; dat haer gelieven soude te letten oft niet
[37] beter en waere der Hoghe Overichejdt gunste te demereren met[37]
[38] willighe concessie vant geene t'haeren eighenen aensien diende,[38]
[39] als deselve, sonder vorderen, te irriteren. Dat ick mij oock[39]

[40] sterck maeckte de saecke wel sulx te beleiden dat onder de[40]
[41] commissarisen egeene vijanden vande gereformeerde religie[41]
[42] ('t welck zij scheenen te apprehenderen) en souden werden ge-[42]
[43] authorizeert. Doch wierdt eintlijck bij Hallium verclaert,
[44] de consequentie saghe te ver ende 't Classis en soude sich op[44]
[45] die saecke niet naerder bedencken, wilden mij daeromme gebeden
[46] hebben het bijden ouden te laeten ende dat de kerke van Huj-
[47] sen met de beroepinge die besloten doch noch niet geeffectu-[47]
[48] eert en was op den predicant van Waeverveen sorterende onder[48]
[49] 't selve Classe, moght voortsvaeren. Het welcke ick expresse-
[50] lijck verboden heb te doen, maer hen tot afschejdt gegeven
[51] ick wilde mij op de saecke wel naerder bedencken ende mijn
[52] resolutie in tijds laeten weten. Nu ist zoo dat onder andere
[53] objectien geurgeert wordt de inhoudt vande 2 resolutien ge-[53]
[54] tekent Nu^{o} 3° bij de missive vanden 22 Decem*b* a^{o} 1615
[55] voorsejdt overgesonden wesende relatif tot de kerkenordening[55]
[56] vanden jaere 1591 ende luidende dat deselve sal werden geprac-
[57] tiseert in alle steden, heerlijckheden ende dorpen daer 't
[58] goedt gevonden wordt. Sulx men daer wt sustineer[.] dat het den[58]
[59] Hooftofficieren Schouten ende Gerecht[..] vande dorpen soude
[60] vrij te staen de selve kerkenordre wijders nie[.] te achtervolghen[60]
[61] als haeren goeden raedt gedraeght. Welcke interpretatie alsoo[61]
[62] zij mijn persoon alleene schijnt te exposeren aen d'odieus-
[63] hejdt daer de verandering mede belast wordt: soo is mijn reverent
[64] ende onderdanigh versoeck U Ed. Mogh. gelieve wt haer authoritejt
[65] mij te prescriberen sulx mij in desen sal staen te doen oft te[65]
[66] laeten, ten einde ick behoudens 't schuldigh respect van Uwe[66]
[67] Ed. Mogh. indien de gerechten van Hujsen des gesint zijn, de sake
[68] laete berusten, oft, anderssins, hebbe waermede ick mij solide-[68]
[69] lijck jegens de ingruerende opspraecke ende calumnien versetten[69]
[70] moghe. Verwachtende hierop spoedigh antwoordt van Uwe Ed.
[71] Mogh. sal deselve
[72] Hiermede

[73] Edele etc. naer mijne ootmoedighste gebiedenissen bevelen
[74] in schut ende scherm des alderhooghsten die haer regeringe
[75] altijds meer ende meer gelieve te zegenen.
[76] Geschreven in Amsterdam desen 28^{en} Octob. 1616.

[77] UEd. Mogh.

[78] Onderdaenste Dienaer.

Hooft heeft aan de overheid van Huizen geschreven dat bij het beroepen van een nieuwe predikant gehandeld moet worden in overeenstemming met de Kerkelijke Ordonnantie van 1591, waarop Gecommitteerde Raden bij missive van 22 december 1615 (verg. *86*) hebben aangedrongen. Huizen heeft sedert beloofd dit te zullen doen.

Daarna hebben de Amsterdamse predikanten Hallius en Plancius en de van Huizen vertrekkende predikant Hooft bezocht en gepoogd hem te overreden, het beroep als vroeger door de kerkeraad te doen geschieden. Een van hun argumenten is, dat bovengenoemde missive aan de baljuwen en andere overheidspersonen de vrijheid schijnt te laten, de Kerkelijke Ordonnantie in dit opzicht wel of niet toe te passen. Hooft heeft geweigerd, maar verzoekt nadere instructie, omdat hij het odium van een door de meerderheid zijner onderhebbenden niet gewenste verandering niet persoonlijk meent te behoeven te dragen.

Eindnoten:

3 *tot:* te.
9 dit art. schreef voor, dat de baljuw met de schout en het dorpsbestuur vier personen uit de parochie moesten aanwijzen, die met drie predikanten of twee en een ouderling uit de classis de nieuwe predikant kozen.
13 *overmits:* wegens.
14 *eenighe* (sc. leden).
15 *raemen:* vaststellen.
16 *in tijds:* bijtijds; *haere gemeente ... gaen:* dat hun gemeente het bevel van de Edelmogende Heeren Staten niet zou overtreden.
23 *diverteren:* afbrengen.
26 *vorderen:* bij zijn aanstelling steunen.
29 *sonder perikel van:* zonder gevaar voor.
31 *gescruteert:* onderzocht.
34 *desselfs*, nl. van de classis.
37 *demereren:* verdienen.
38 *willighe concessie:* vrijwillig toegeven.
39 *deselve*, nl. de Hoge Overheid; *sonder vorderen:* nutteloos.
40 *belejden:* arrangeren.
41 *commissarisen*, nl. de vier genoemde van de regering.
42 *apprehenderen:* vrezen.
44 *de consequentie ... ver:* het zou een te ernstig precedent zijn.
47 *geeffectueert:* gedaan.
48 *sorterende:* ressorterende.
53 *objectien:* tegenwerpingen; *geurgeert:* met aandrang naar voren gebracht.
55 *wesende:* sluit aan bij *Nu*^{o} *3*.
58 *sustineert:* staande houdt.
60 *wijders ... achtervolghen:* niet verder te volgen.
61 *als ... gedraeght:* dan met hun inzicht strookt (*raedt* is subj.) (WNT *raad* 8); *welcke ... zij:* (en) daar deze uitlegging.
65 *prescriberen sulx:* voorschrijven hetgeen.
66 *van:* voor.
68 *anderssins:* in het andere geval, dus als de Ordonnantie wel toegepast moet worden; *hebbe waermee:* iets hebbe, waarmee.
69 *ingruerende:* dreigende; *versetten:* verdedigen.

101 *(Gecommitteerde Raden aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Erentfeste, discrete, goede vrundt,

[2] Uw schrijvens van den xxviii deser maendt bij ons wesende
[3] gesien, hebben wij goedtgevonden daer op te antwoorden,
[4] dat soo de vrede daer mede kan gebonden worden, en de sae-
[5] ken met eenig contentement soo beleidt worden, dat de[5]
[6] Predikant van Waverveen tot Huisen worde gestelt, gij 't
[7] selve sult hebben te faciliteren, en de humeuren naer[7]
[8] uw vermogen daer toe te disponeren; dewijle wij sulks
[9] tot onderhout van de ruste alsoo dienstig vinden gedaen
[10] te worden, hier mede

[11] Erentfeste, discrete, goede vrundt,
[12] sijt Godt bevolen. Geschreven in den Hage den lesten
[13] October 1616.

[14] Ter ordonnantie van de Gecommitteerde Raeden van de
[15] Staeten,

[16] A. Duyk.

Eindnoten:

5 *contentement:* berusting.
7 *faciliteren:* vergemakkelijken; *humeuren:* gemoederen (WNT *humeur* 1314).

* Geen hs. Bron: G. Brandt, Historie der reformatie (1674) 11 425.
T. De ondertekening behoort te zijn: A. Duyck.

102 *Aen de H H vande Rekeninge*

*

[1] Ed. etc.

[2] Om te voldoen UEd. Mogh. apostille in date den 29^{en} Octo*b*
[3] lestleden op de Req^{e} van Dirck Jansz. van Hujsen, sal
[4] dienen voor advjs, dat ick niet en verstae op desselfs leven[4]
[5] ende comportementen voorheenen veele te seggen geweest zij:[5]
[6] maer dat hij desen soomer op eenen sonnedagh ontrent 14 daeghen
[7] naer pinxteren getracht heeft den dujnmaejer van des Graeflijck-
[8] hejds waerande te verflaeuwen in 't exerceren van sijnen dienst
[9] met dreigementen van dangereuser consequentie, Want gesocht[9]
[10] hebbende met den selven in propooste te comen noopende 't ver-[10]
[11] menichvuldighen vande konijnen ende schaede die zij in 't koo-
[12] ren deden heeft hij sich eintlijck vervordert te seggen bij[12]
[13] aldien de konijnen soo voorts gaen wij sullen eens met ons
[14] ses oft zevenen afcomen ende u lustigh den baert scheeren.

[15] Ende daerop bij den dujnmaejer met boertigh antwoordt bejegent[16]
[16] zijnde heeft het begost noch hoogher aen te heffen seggende in
[17] substantie indien de konijnen soo voortgingen hij soud er[17]
[18] lustigh of hebben, sij souden met haer ses oft sevenen een
[19] fret maecken te becomen ende de dujnen wtvangen ende rieden[19]
[20] hem niet alsdan daer bij te comen indien hij sijn hujt heel
[21] wilde houden ende niet mede onder d'aerde gestopt werden als
[22] eenen pachter vanden impost gebeurt was. Waer op UEd.Mogh.
[23] gelieve te verstaen dat seker impostm^{r} over de dorpen van
[24] Goejlandt een goedt deel jaeren voorleden is vermist sonder
[25] datmen zedert heeft konnen vernemen wat van hem geworden zij,
[26] wesende oversulx het vermoeden dat hem eenighe hujslieden wel[26]
[27] mochten omgebracht ende elders onder 't sandt gesteken hebben.[27]
[28] Ende belangende d'attestatie bij Lenart Fredrix ende Lambert Ja-[28]
[29] cobsz. in date den 7^{en} Augusti onder simpelijck affirmative[29]
[30] woorden gedaen ende den req^{e} geannexeert, wordt den inhoudt[30]
[31] vandien door den dujnmaejer pe<r>sisterende bij sijn eerste[31]
[32] depositie expresselijck ende onder eede ontkent ende geaddeert[32]
[33] hoe hem nojt inde gedachten gecomen was te seggen dat hij de
[34] drejgementen van den voorsejden Dirck soude aengenomen hebben
[35] als boertsgewijse gedaen: gelijck UEd.Mogh. wt de acten hier
[36] nevens gaende sullen moghen bevinden. Sulx dat ten insien van-[36]
[37] den gevolghe deser saecke wel dienstigh soude zijn den delin-

* Minuut. UBA II C II. 82.

[38] quant exemplairlijck te corrigeren. Ende indien U Ed. Mogh.[38]

[39] verstaen hem in compositie te ontfangen, sal haer gelieven te[39]
[40] weten dat de staet sijner goederen geschat wordt bij gissinge
[41] op de waerde van ontrent seshondert guldens. Vande welcke
[42] als hem hondert guldens t'amende opgelejdt wierden te betaelen[42]
[43] boven de costen, dunckt mij (onder correctie) dat,[43]
[44] ten regard hij met vrouw ende kindt is belast, deselve hem
[45] immers genoegh souden smarten. Ende niet siende waermede UEd.[45]
[46] Mogh. wijder in desen te dienen sal
[47] Hiermede

[48] Ed[e] etc. naer mijne gansch dienstighe gebiedenissen Uwe Ed.
[49] Mogh. in schut ende scherm des alderhooghsten bevolen laeten.

[50] Vanden Hujse te Muiden,

[51] den vij[en] Novem*b a* 1616.

[52] Uwer Ed. Mogh.

[53] Onderdaene Dienstwillighe

[54] P C Hóóft.

(Vgl. *94* en de bijlage, waarin het dreigen als delict wordt genoemd.) Nadat Hooft op 6 augustus getracht heeft Dirck Jansz. van Huizen te arresteren, heeft deze de 7[e] door twee getuigen laten verklaren dat de duinmeier zijn dreigementen als een grap had opgevat; daarna is hij, volgens Hooft's bevel, voor de vierschaar te Naarden gedaagd en heeft vervolgens een verzoekschrift tot de Rekenkamer gericht onder overlegging van genoemde getuigenverklaringen. Dit rekest is met apostille aan Hooft gezonden ter fine van advies.

Eindnoten:

4 *verstae:* verneem.
5 *comportementen:* gedragingen.
9 *van dangereuser consequentie:* met gevaarlijke strekking.
10 *in propooste:* in gesprek.
12 *bij aldien ... scheeren* (directe rede).
16 *het noch hoogher aen te heffen:* een nog hogere toon aan te slaan; *in substantie:* in hoofdzaak.
17 *hij soud ... hebben:* hij zou daar plezier van hebben.
19 *maecken te becomen:* zorgen te krijgen.
26 *wesende ... vermoeden:* en daarom vermoedt men.
27 *elders:* ergens, vgl. WNT *elders* 4060 4, waar *ergens* als vertaling (de plaats is een hapax) ook past.
28 *attestatie:* verklaring.

29 *onder ... woorden:* door eenvoudig ‘ja’ te zeggen.
30 *geannexeert:* toegevoegd.
31 *persisterende bij:* vasthoudende aan.
32 *geaddeert:* toegevoegd.
36 *ten insien van:* met het oog op.
38 *exemplairlijck corrigeren:* voorbeeldig straffen.
39 *verstaen:* goedvinden; *in compositie ontfangen:* toestaan de boete ondershands te regelen, vgl. *24*.
42 *amende:* straf.
43 *onder correctie:* onder verbetering (beleefdheids-formule).
45 *immers:* stellig (WNT *immers* 1460 3).

103 *Aenden Advocaet van Hollandt. Oldenbarnevelt.*

*

[1] Edele gestrenge hooghgeleerde welwijse zeer voorsienighe Heer,

[2] Ick gebiede mij op 't onderdaenighste aen UEd.

[3] De stadt van Weesp wesende naer redene van haere cleenichejdt[3]
[4] zedert eenighen tijdt herwaerds merkelijck gesegent met wel-
[5] vaert; ende met aenwas van volcke in sulcker wijse dat burger-
[6] meesteren ende regeerders der selve verstaen haeren Predicant[6]
[7] voortsaen 't waerne[-] van sijnen dienst te[7]
[8] lastigh te vallen ten zij men hem verlichte van 't besoecken
[9] der crancken: soo heeft hij, nevens haerlieder voorschrijven aen-[9]
[10] de Heeren gecommitteerde Raeden, het mijne aen U.Ed. versocht
[11] op hoope van aen haere Ed. Mogh. eenigh behulp tot onderhoudt[11]
[12] van eenen sieckentrooster te verwerven. Waer in ick hem gaerne
[13] te gevalle heb geweest als dien meer gematichthejds dan anderen[13]
[14] hier ontrent wordt toevertrouwt ende te dier oorsaecke verschej-
[15] den onwaerdicheden zijn toegedreven; gelijck hij mondeling bree-[15]
[16] der soude cunnen verclaeren. Bid oversulx UED[s] geliefte zij aen 't[16]
[17] geene voorsejdt is de goede handt, ende mij ten besten te houden
[18] dese moeijelijckheidt en steurnisse in haer gewichtighe becom-[18]
[19] meringe[-] de welcke

[20] Edele etc. God almaghtigh gedijen laete ten gelucksaelighede deses
[21] Vaederlands ende volnoeghen van UEd. dien ick met groter eer-[21]
[22] biedighejdt de handen kusse, mij wt alle vermoghen in haer jonste
[23] bevelende.

Wt Amsterdam desen xiiij[en] Novem*b* 1616.

Hooft ondersteunt bij Oldenbarnevelt het verzoek van de predikant te Weesp om een ziekentrooster toegewezen te krijgen. Hij prijst de rekkelijke gezindheid van deze predikant in vergelijking met andere in zijn ambtsgebied. N.B. P. Tuynman (*Bijdragen enz.* blz. 52 met Aant. op blz. 102) onderzoekt de mogelijkheid van ‘zekere persoonlijke betrekking die ook uit hoofde der relatiën tusschen zijn vader en O. verre van onwaarschijnlijk mag heeten’, geopperd door J.W. Muller. Het verdient in dit verband aandacht, dat *59* en

* Minuut. UBA II C II. 695. Afschr. UBL Pap. 13.
T. Het slot is door uitvloeien van de inkt moeilijk te lezen.
Hs. De rechterkant is afgesleten: tekstverlies.

103 geen van beide dienstbrieven zijn, maar persoonlijke recommandaties, ‘voorschrijvens’. Ook *96* is, hoe formeel ook, een persoonlijke brief.

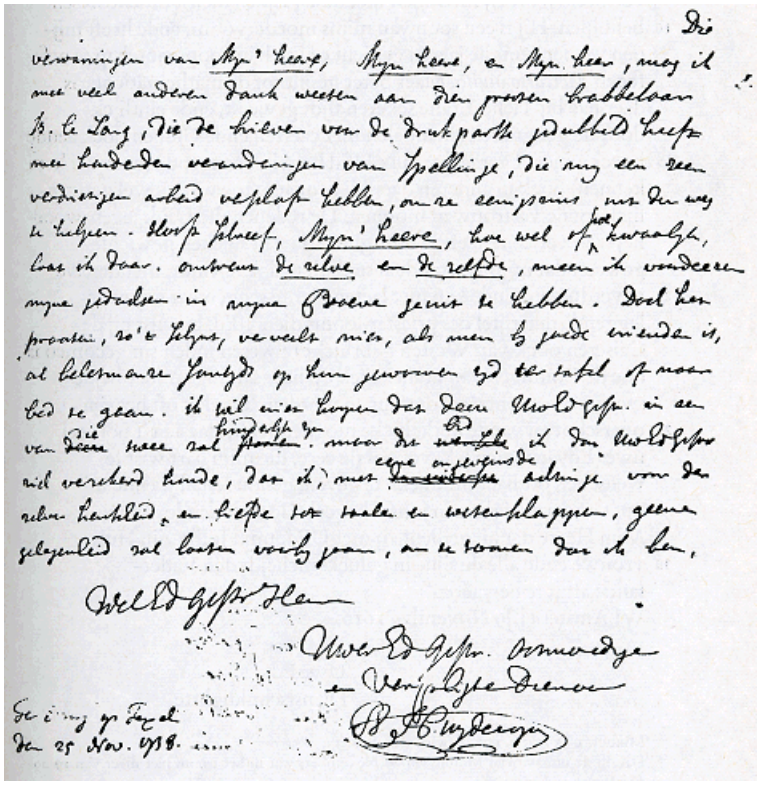

Eindnoten:

3 *naer redene van:* in verhouding tot.
6 *verstaen:* het inzicht toegedaan zijn.
7 *voortsaen:* voortaan; *'t waernemen van sijnen dienst te lastigh te vallen:* dat het vervullen van zijn ambt te bezwaarlijk voor hem is.
9 *haerlieder*, nl. van burgemeesters en regenten.
11 *aen:* van.
13 *te gevalle:* ter wille; *als dien:* als iemand aan wie, dus: omdat hem; *ende* (wien).
15 *toegedreven:* toegevoegd (WNT *toedrijven* 425).
16 *geliefte:* believen, goeddunken.
18 *moeijlijckheidt:* lastigvallen.
21 *volnoeghen:* volkomen genoegen.

104 *Aen mijn Heer Huigh de Groote*

*

[1] Mijn Heer

[2] Brenger deses verstaen hebbende wat UEd., noopende 't gesagh der[2]
[3] Overhejdt in t Geestelijcke, denckt aen den dagh te geven; ende[3]
[4] mij verclaert welgeneghen te zijn om een boeck van soo treffelijc-[4]
[5] ken stoffe ende Autheur heel sinlijck te drucken; gelijck hij[5]
[6] D[o] Heinsio ende anderen te haeren goeden genoeghen heeft gedient:
[7] soo heb ick niet ongeraeden gevonden hem doch om ander boodt-
[8] schappen naer Zujdthollandt rejsende aen Uwe Ed. te richten om te[8]
[9] versoecken oft zij misschien met desen zijnen dienst mocht wesen[9]
[10] beholpen. Hij is een soon van mijns moeders oom, ende heeft mij-
[11] nen vaeder eenighe jaeren gedient om sich in coopmanschap te oef-
[12] fenen *Mercurio invito*. Maer beter gesint tot de mathematicque is[12]
[13] daer nae bij Ticho Brahe sekeren tijdt geweest, ende eintlijck[13]
[14] door de geografie en handelen met caerten ende Globen oock aende[14]
[15] boeckwinckel geraeckt. Sulx UEd hem in desen ende (naer wij hem
[16] kennen) oock in anderen daer hij bequaem toe waere, wel geruste-[16]
[17] lijck soude vertrouwen moghen. De redenen die UEd. jegenswoor-[17]
[18] hejt ons verleent heeft te nuttighen sijn van sulcken gewichte
[19] geweest dat mijn verstandt al stadigh te doene vindt, met deselve
[20] te verduwen. Ende kan niet laeten hier te seggen dat mij over-
[21] leggende den tijtel des priesterdooms dien UEd. bewijst bij de
[22] Caiseren oock van Westen gebrujckt te wesen inden sin gecomen is[22]
[23] hoe de Coningen van Franckrijck op haer salvinge onder bejde[23]
[24] specien ten avontmael ontfangen worden. 't welck oft het een[24]
[25] overschot zij vande kerkelijcke moghenhejdt, stae aen 't oordeel[25]
[26] uwes Ed[s] aen wien ick, voor al de eere, die mijn hart wist te
[27] wenschen oft haer minlijck*h* te geven, gehouden blijf ende mij[27]
[28] op 't onderdanighste in jonste beveel: God biddende
[29] Mijn Heere dat hij gedient zij met UEd. mijn Joffr[e] zijn Hujs-[29]
[30] vrouwe ende alle de sijne in gelucksalichejdt den Vader-
[31] lande altijt te bewaeren.

[32] Wt Amster*d* [.]9 Novemb *a* 1616.

[33] Uwe Ed[s]

* Minuut. UBA II C II. 696. Afschr. UBL Pap. 13.
Dat. in de uitgave van Molhuysen 29 November, wat in het hs. nu niet meer van 19 november te onderscheiden is.

[34] Dienstschuldighste

Hooft beveelt De Groot voor het drukken van zijn *de Imperio summarum potestatum circa sacra* (pas in 1647 te Parijs uitgegeven) zijn later als drukker beroemd geworden neef Willem Jansz. Blaeu aan, die zich met deze brief persoonlijk tot De Groot zal richten. Hij geeft enkele levensbijzonderheden van Blaeu. De bovengenoemde verhandeling, die Hooft en anderen bij een ontmoeting met De Groot in Amsterdam hebben leren kennen, houdt hem bezig; hij noemt een argument dat voor De Groot's standpunt kan pleiten.

Eindnoten:

2 Willem Jansz. Blaeu, 1571-1638. Zijn vader Jan Willemsz. Blaeu was oom van vaderszijde van Hooft's moeder, Anna Jacobsdr. Blaeu; *verstaen:* vernomen.
3 *aen den dagh:* in het licht.
4 *verclaert* (hebbende); *van soo treffelijcken ... Autheur:* over zulk een gewichtig onderwerp en van zulk een voortreffelijk schrijver.
5 *sinlijck:* fraai.
8 *richten:* zenden.
9 *versoecken:* nagaan; *zij*, nl. Uwe Edelheid.
12 *Mercurio invito:* tegen de wil van Mercurius, de patroongod van de handel, dus: zonder enig succes; *beter gesint tot:* meer neiging hebbende tot.
13 Tycho Brahe, 1546-1601, Deens sterrekundige.
14 *handelen met:* handelen in.
16 *anderen* (dingen).
17 *de redenen ... nuttighen:* de gesprekken, waarvan uw aanwezigheid ons vergund heeft te profiteren; *tijtel:* qualificatie (WNT *titel (I)* 224 6, 226 7).
22 *Westen:* het Westromeinse rijk.
23 *op:* ter gelegenheid van; *onder bejde specien:* ‘sub utraque specie’ nl. de wijn en het brood, wat in de katholieke kerk alleen de priester toekomt.
24 *'t welck oft het:* (en) of dit.
25 *moghenhejdt:* macht; *stae ... uwes Ed^s:* blijve ter beoordeling aan uwe Edelheid.
27 *haer* nl. van uwe Edelheid; *gehouden:* verplicht.
29 *dat hij gedient zij:* dat het hem behage.

105 *Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren, Mijne Heeren d'Eerste ende andre Raeden ende meesteren vande Rekeninghe in Hollandt In Den Haeghe.*

*
bodeloon.

(*Aant. v.d. Rekenkamer:* P[r] Hooft bailliu van Goijlant.)

[1] Edele erntfeste, hooghgeleerde, welwijse zeer vermoghene Heeren,

[2] Wt cracht van Uwe Ed. Mogh. missive in date den
[3] xj[en] Octob. lestleden, van Dirck Jansz. van Hujsen
[4] ontfangen hebbende d'amende van hondert ponden
[5] ten xl grooten, soo word ick versocht van de pachters[5]
[6] der waerande als geinteresseerde ende van den duin-[6]
[7] maeijer als aenbrenger om hen goedt te doen de[7]
[8] twee respective derdepaerten henlieden bij 't xv[e] art.
[9] vanden Placcaete toegevonden. Maer overmits Uwe[9]
[10] Ed. Mogh mij ordonneren dat ick vande voorsejde
[11] somme in mijne rekeninge sal hebben te verantwoorden,
[12] soo maeck ick swaerichejdt in henlujden te believen,
[13] ter tijdt toe, ick van UEd. Mogh. geliefte naeder sal[13]
[14] wesen verwittight: gelijck ick bij desen bidde te moghen werden.
[15] Voorts alsoo van hondert ende vijftigh abeelen achter-
[16] volghens UEd. Mogh. ordre tegens 't Noorden, Westen[16]
[17] ende Noordwesten, inde bujtenste regel boomen om desen[17]
[18] Hujse geplant, geen tien en blijven wassen: soo kan ick
[19] niet laeten UEd. Mogh. met eenen te versoecken, oft
[20] men de wtgegangene zal hebben te boeten met andere[20]
[21] van die soorte; oft met ijpen van breedt bladt, dewelke
[22] ter selver plaetse schijnen beteren tier te hebben: hoewel
[23] ick nodigh achte datmense niet alleen daer, maer oock
[24] tegens 't Noordoosten al t'saemen korte op vijf voeten.[24]
[25] Ende sal boven de geene die op voorraedt geplant zijn[25]
[26] om d'wtgaende te repareren, mede noch wel een

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 479. Minuut UBA II C II. 85, gelijkluidend, met in r. 25 *ten overvloedt* i.p.v. *op voorraedt*. Hs dubbel vel, afgeknipt. Lakzegel.

[27] hondert ijpen ten selven ejnde van node wesen. Hierop[27]
[28] verwachtende 't antwoordt van Uwe Ed. Mogh. sal haer
[29] Hiermede

[30] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene
[31] Heeren, in schut en scherm des almoghenden ende mij in haer
[32] gratie bevelen.

[33] Vanden Hujse te Mujden, den xv^en^ Decemb. *a* 1616.

[34] UEd. Mogh.

[35] Onderdaene Dienstwillighe

[36] P C Hóóft.

Hooft schrijft dat hij de *f* 100 boete van Dirck Jansz. van Huisen, die de Rekenkamer heeft opgelegd bij missive van 11 oktober jl., geïnd heeft. Hoe het te verklaren is dat Hooft op 7 november jl. de kamer tot die boete heeft geadviseerd *(102)* blijft een open vraag, tenzij in de eerste zin van *105* in plaats van ‘Octob.’ november gelezen moet worden. - Onderhoud en aanvulling van de manteling. - De pachters van de jacht in de warande en de duinmeiers maken aanspraak op ieder 1/3 deel van de boete. Hooft vraagt daaromtrent instructie, waarschijnlijk omdat dit een ondershands door de Rekenkamer en niet door een rechtscollege opgelegde boete is.

Eindnoten:

5 *te xl grooten:* ter waarde van 40 grooten; een groot is een halve stuiver.
6 *geinteresseerde:* belanghebbenden.
7 *goedt te doen:* uit te betalen.
9 *toegevonden:* toegewezen.
13 *ter tijdt toe:* totdat.
16 *achtervolgens:* volgens.
17 *regel:* rij.
20 *wtgegangene:* doodgegane.
24 *korte op vijf voeten:* insnoeie tot een lengte van vijf voet (een Amsterdamse voet was 28,3 cm, een Rijnlandse 31,4 cm).
25 *op voorraadt:* voorlopig.
27 *ten selven einde:* voor het genoemde doel.

106 *(A. de Veer aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heer ende gunstige neeve

[2] Behalven voorgaende reijse, hebbe ick nu onlancx[2]
[3] tweemael ondervonde, uwer E grote beleefftheijt,[3]
[4] met het senden vande patrisen ende de hase. Dewelc-
[5] ke mij te aengenamer sijn geweest, deur
[6] dat ick uijt uwer E courtois schrijven daerbij gaende, be-
[7] mercke der selver cordiale vrundtschappe, ende[7]
[8] al te grote bedanckinge, voor het geringe
[9] tractement, uwer E alhier geschiet, ende al[9]
[10] te voren meer als verdient. Ende is mij seer[10]
[11] lieff, dat onse goede affectie, bij u E aenge-
[12] nomen is, in plaetse van datter meer hadde behoort[12]
[13] bij te wesen. Verhope voorts, geleghentheijt te
[14] sullen verhaelen, van uwer E. vrundtschap te[14]
[15] genieten. Daervan ick mij verseeckere; ende oock[15]
[16] bij alle occasie bereijt sal sijn, de selffde te[16]
[17] verschulden, tsij alhier, oft daer het sal mogen
[18] vallen. Dreijgende daerentusschen UE van het[18]
[19] lopende iaer te besoecken; ende sal van gelijcke mij[19]
[20] beloven van Uwer E, sonder ceremonien, wie het[20]
[21] eerst zal doen. Waermede ick desen eijndende,
[22] UE met des selffs huijsvr ende familie
[23] den Heere bevele, ende sal blijven uwer E altijdt

[24] dienstwillige neeve

[25] Ade Veer

[26] Geschreven in Sgravenhage

[27] den elffden Januarij 1617

Albert de Veer, 1564-1620, pensionaris van Amsterdam, sedert 1611 raadsheer in de Hoge Raad, dankt Hooft voor gezonden wild en betuigt zijn vriendschap.

* Origineel. KA CLXXIa[c] 28.
Hs. enkel vel. afgescheurd.

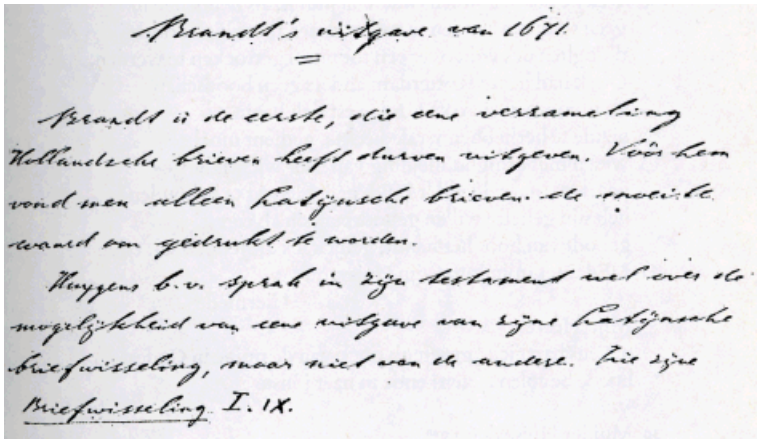
Brandt's uitgave van 1671.

Brandt is de eerste, die een verzameling Hollandsche brieven heeft durven uitgeven. Vóór hem vond men alleen Latijnsche brieven als opvoeding waard om gedrukt te worden.

Huygens b.v. sprak in zijn testament wel over de mogelijkheid van een uitgave van zijne Latijnsche briefwisseling, maar niet van de andere. Hier zijn Briefwisseling I. IX.

Eindnoten:

2 *voorgaende reijse:* de vorige keer, nl. toen zij elkaar ontmoetten.
3 *beleeftheijt:* welwillendheid, vriendelijkheid.
7 *der selver:* van UE, dus: uw.
9 *tractement:* onthaal.
10 *te voren:* bij voorbaat.
12 *in plaetse ... wesen:* in plaats van het meerdere dat er, als blijk van affectie, had moeten zijn.
14 *verhaelen:* opnieuw krijgen (Mnl. Wdb. *verhalen* 1792 6).
15 *mij verseeckere:* mij verzekerd houd.
16 *de selffde te verschulden:* deze (vriendschap) te vergelden.
18 *Dreijgende daertusschen:* Intussen ben ik van plan; *van:* in.
19 (ick) *sal ... Uwer E:* ik ben zo vrij, op hetzelfde te rekenen uwerzijds. (Mem. 10).
20 *wie ... doen:* (aan het toeval overlatende) wie het 't eerst zal doen.

107 *Aen mijn Heer H. de Groote.*

*

[1] Dese is om aen UEd. te richten de geringhejdt daer[1]
[2] nevens gaende dien haer gelieve te aenvaerden met[2]
[3] soo goeden harte alsse gesonden wordt. Met eenen
[4] sal seggen tgeen ick te Rotterdam niet bedacht, dat[4]
[5] de clad van d'overgesette Aulularia al over lange in[5]
[6] Engelandt is gesonden daerse blijft: sulx 't eenich
[7] exemplaer in 't landt bij UEd. is. Dewelcke daerom
[8] gebeden wordt, als hij dies zijn becoomste hebben sal
[9] t selve mij weder toe te schicken ten hujse mijns Vaeders:
[10] op hoope dat het noch eens moght dienen om
[11] eenighe armen t'Amsterdam oft hier wat voordeels[11]
[12] te doen ende te vervallen een deel vande costen noodigh[12]
[13] om den Baeto wt te voeren. Want te dien
[14] einde zijn 'er bijnae neghen daeghen aen gespilt: inde
[15] welcke het begonnen ende volejndt is, als hebbende in
[16] geen sinlijcke handen te vallen, maer alleenlijck voorbij[16]
[17] d'ooghen des volx over een toonneel getrocken te werden.
[18] Oock had het te Rotterdam anders geen boodschap
[19] als te coomen zien oft UEd geest sich begin-
[20] nende te herhebben wt de sieckte, gedient mocht[20]
[21] wesen met eenighe aflejding van haer wichtighe ge-
[22] peinsen. Maer dewijl 't UEd. geliefde wat te behouden:[22]
[23] heb sijn geliefte willen gehoorsaemen als een[23]
[24] gebodt van hoogher handt, gelijck ick altijt doen sal: ende[24]
[25] UEd. met mijn Joffr[e] zijn Hujsvrouwe[25]
[26] Hiermede

[27] Mijn Heere,
[28] nevens hartlijcke groetenis oock van de mijne in Godes
[29] hoede bevolen laeten; ende in haer jonste

[30] Mujder Hujse den 17[en]

[31] Ja*n*. 1617.

[32] UEd.

[33] Onderdaenste Toegedaenste

* Minuut. UBA II C II. 87.

[34] P C Hóóft.

Hooft zendt De Groot een geschenk (een ‘delicate spijs’) en vraagt het handschrift van zijn blijspel *Warenar* terug met het oog op een opvoering. Het stuk is maar een aardigheid voor de gewone man en was alleen aan De Groot te lezen gegeven om hem tijdens een ziekte enige afleiding te bezorgen.

Eindnoten:

1 *is:* dient.
2 *haer:* sc. Edelheid; *dien ... wordt:* (vaste formule bij het aanbieden van een geschenk, groeten of goede wensen).
4 *te Rotterdam:* Hooft heeft De Groot, pensionaris van Rotterdam, blijkbaar bezocht en toen het handschrift van de *Warenar* achtergelaten.
5 *d'overgesette Aulularia: Warenar. Dat is: Aulularia van Plautus, nae 's Landts gheleghenheyt verduytschet*. Amsterdam 1617; *in Engelandt:* naar Engeland, misschien naar zijn neef Willem Jansz. Hooft (1581-1637/38), koopman te Londen, die zijn geldelijke belangen in Engeland behartigde.
11 *eenighe armen:* de netto opbrengst van toneelvoorstellingen kwam aan liefdadige instellingen ten goede, vgl. *49* Bijlage.
12 *vervallen:* voldoen.
16 *als hebbende ... vallen:* daar het immers niet bestemd was om onder kieskeurige ogen te komen.
20 *sich herhebben:* zich herstellen (WNT *hebben* 227 Afl.).
22 *'t*(acc.).
23 *geliefte:* believen.
24 *ende (ick sal)*.
25 *mijn Joffr*^{e}*:* Me Joffrouwe.

108 *Ed. Ernstfeste wijse zer voorzijenige Pieter Cornelissoon Hoofdt Casteleijn ende Drossaert van Muyden Bailiu in Goijlant ten huijse van de Heer burgemeester Hoofdt tot Amsterdam*

*

Met een tonnetie XX Loont den bode.

(*Hooft:* Rotterd. 24 Amsterd. 26 Ja*n* 1617.)

[1] Mijn heere

[2] Ick sende u.E. wederom de Aulullariam, een translaet t'welck mijns[2]
[3] oordeels het origineel in veele deelen overtreft. Ick heb het selve[3]
[4] nijet eens maer meermael overlesen met sonderlingh plaisir, sulcx
[5] dat ick het mede stel onder de instrumenten gedijent hebbende tot[5]
[6] herneminghe van mijne gesondtheijt. Het dijent ten eersten gemeen[6]
[7] gemaeckt om veele te verlustighen ende met eene te onderrechten.[7]
[8] Voorts u.E. zeer bedanckend voor de communicatie soo van dese[8]
[9] Poesije als van Menelai missive ende daerbenevens vande gezonden
[10] delicate spijs, weet het eene door ghene van mijne wercken te[10]
[11] vergelden ende het ander nijet te erkennen als door grove spijs dije[11]
[12] hijer meest is vallende. Ick sal wenschen dat u.E. dispositie deselve[12]
[13] beter moge verdraegen als de mijne noch doet, dije nijet te min
[14] dagelijx betert op hoope van uwe E. ende andere vrunden te[14]
[15] mogen dijenen aen alle de welcken (maer insonderheijt aen Mijn
[16] Heer u.E. Vader) ick mij zer hartelijck gebijede, staende gereedt
[17] om te reijsen nae de moeijlijcke dachvaert. Den xxiiij Ianuarij[17]
[18] xvi^{c}xvij

[19] U.E. gansch dijenstwillige

[20] HdeGroot

* Origineel. UBL Pap. 2. Afschr. UBA II C 15.
Hs. enkel vel. Lakzegel.

De Groot beantwoordt *107* door behalve de *Warenar* een tonnetje (‘grove spijs’) te sturen. Hij prijst de *Warenar* en bedankt tevens voor de *Brief van Menelaus aen Helena* (Amsterdam 1615, tweede druk 1617), die Hooft blijkbaar ook met *107* had gezonden.

Eindnoten:

2 *wederom:* terug; *translaet:* vertaling.
3 *deelen:* opzichten.
5 *sulcx dat ... instrumenten:* zodat ik het reken tot de middelen.
6 *ten eersten:* zo spoedig mogelijk; *gemeen gemaeckt:* door de druk verspreid.
7 *onderrechten:* een (levens)les te geven.
8 *communicatie:* toezending; *soo:* zowel; *Menelai missive*, zie boven.
10 *het eene:* nl. *Warenar*.
11 *het ander:* nl. de delicate spijs; *erkennen:* reciproceren.
12 *is vallende:* voor pleegt te komen.
14 *op hoope van:* aansl. bij *Ick*.
17 *dachvaert:* vergadering, nl. van de Staten van Holland, waar namens de remonstranten een schriftelijk vertoog zou worden ingeleverd met een verzoek om bescherming.

109 *Aen Dirck boot Procureur*,

*

[1] Mons[r] Boot

[2] 'T mandament met relatie vanden Deurwaerder[2]
[3] die 't geexploicteert heeft gaet hijer bij: maer niet de[3]
[4] gevangen Albert Heinrixz. Wt oorsake dat ick desen[4]
[5] naermiddagh te Naerden burgermeesteren verclaerende
[6] in mening te zijn van hem naerden Haeghe te voeren[6]
[7] t'antwoordt ontfing, datzij 't mij beletten souden ten[7]
[8] insichte van de clausule in 't mandament lujdende
[9] dat hij gevangen in persoon soude compareren oft ge-[9]
[10] machtight zejnden: ende dat hij procuratie gepasseert had.[10]
[11] Daer af versocht ick acte, dien sij mij wejgerden[11]
[12] maer beloofden mij elx bijsonder onder handttastinge[12]
[13] sulck haer antwoordt gestandt te doen voorden hove,[13]
[14] werwaerts zij trecken souden om schepenen vonnisse
[15] te verdaedighen. Het schijnt zij mij quaelijck afnemen[15]
[16] dat ick appelleere seggende t is te Naerden nojt ge-
[17] schiedt in criminalibus: daer hun nochtans soo wel[17]
[18] gebleken is dat het niet temere oft tot verclening[18]
[19] van haer stede wt crieghelhejdt geschiedt, dat ick mij
[20] haeres misnoeghens wenigh becommere, als hebbende
[21] mijn debvojr gedaen. Niettemin heb UE bij desen[21]
[22] willen waerschouwen gelieve te letten oft zij ijets in
[23] 't minste tot naerdeel van mijn reputatie mochten voorts-[23]
[24] brengen ende soo zij haer dies onderwinden UE daer
[25] tegens op 't strengste te kanten. Want zij selve heb-
[26] ben haer tegens mij laeten ontvallen dat schepenen
[27] sullen inbrengen, hoe dat ick in discours met haerlieden
[28] zijnde mij soude hebben laeten verlujden dat[28]
[29] als de dieverije daer niet bij waere geweest de dood-
[30] slagh overmits de jaeren zedert verloopen te lichter
[31] te nemen waere. 'Twelck wel zijn kan dat ick ge-
[32] sejdt heb, doch met die meninge dat sulx in consi-[32]
[33] deratie mochte comen bij versoeck van remissie: ende niet
[34] in rechte. De schout van Naerden sejdt mij grootlijx[34]
[35] beducht te wesen dat verschejden laeghen werden ge-
[36] lejdt om den gevangen te doen ontslippen oft wtbreken:
[37] Diergelijck wel eer gebeurt is. Ick doe tbeste[37]

* Minuut. UBA II C II.713.
Hs. enkel blad, schuin afgeknipt.

[38] debvojr doen datmen can om hem te bewaeren: ende

[39] oft het evenwel fajlleerde verstae daer over de costen[39]
[40] niet te draeghen, gelijck mij de Camere van Rekeninge[40]
[41] die heeft gewejgert te passeren van gevangenen te[41]
[42] Weesp wtgebroken bujten eenigh mijn versuim. UE
[43] draeghe hier sorghe voor, desen communicerende[43]
[44] met de Heeren Advocaten Fiscael ende Fagel. Ende[44]
[45] bij aldien de gevangen te hove sal moeten coomen wilde
[46] wel dat hij door de dienaers vanden Procureur Gene-
[47] rael mochte van Naerden gehaelt werden. Dit heb in
[48] tijds willen adviseren om in tijds antwoort te moghen
[49] hebben ende gebiede mij hiermede aende Heeren
[50] advocaten voor*s* ende UE dien God in voorspoedt
[51] behoede. In grooten haeste. Vanden Hujse
[52] te Mujden den 5[en] Aprilis *a* 1617.

[53] UE

[54] Dienstwillighe

[55] P C Hooft.

De burgemeesters van Naarden hebben geweigerd, een door de Naarder vierschaar wegens doodslag en diefstal veroordeelde door Hooft naar Den Haag te laten brengen om voor het Hof van Holland terecht te staan in hoger beroep. Zij willen het vonnis zelf voor het Hof gaan verdedigen. Hooft draagt zijn procureur op, te waken tegen aantasting van zijn goede naam bij die gelegenheid. Hooft zou gezegd hebben dat de doodslag alléén niet zwaar gestraft behoefde te worden omdat die enige jaren geleden voorgevallen was; hij zegt slechts bedoeld te hebben, deze overweging te hebben willen laten gelden bij verzoek om gratie. De Naarders schijnen de gevangene te willen laten ontsnappen; in dat geval wil Hooft niet van restitutie zijner onkosten verstoken blijven, zoals vroeger in een dergelijk geval gebeurd is: hierover dient Booth alvast met enige heren te spreken. Eist men opzending naar Den Haag, dan raadt Hooft aan, deze vanwege het Hof te laten geschieden. Vgl. *25, 26, 27*.

Eindnoten:

2 *mandament:* bevel (door Hooft uitgevaardigd, nl. om een te Naarden veroordeelde te laten vervoeren naar het Hof van Holland, om in hoger beroep terecht te staan); *relatie:* verslag.
3 *geexploicteert:* uitgevoerd.
4 *gevangen:* gevangene.
6 *in mening te zijn:* van plan te zijn (WNT *meening* 384 1).
7 *ten insichte van:* op grond van.
9 *dat hij ... compareren:* dat hij, gevangene, persoonlijk moest verschijnen; *gemachtight:* een gemachtigde.

10 *procuratie gepasseert:* een gelegaliseerde volmacht gegeven (hij hoeft dus niet zelf te compareren en kan dus ook niet naar Den Haag vervoerd worden).
11 *Daer ... acte:* Daarvan verzocht ik een schriftelijk bewijs.
12 *elx ... handttastinge:* ieder afzonderlijk op handslag.
13 *sulck haer antwoordt:* dit antwoord van hen.
15 *afnemen:* nemen.
17 *daer ... is:* terwijl het hun toch zo duidelijk gebleken is.
18 *temere:* lichtvaardig; *verclening:* vernedering.
21 *heb ... waerschouwen:* Mem. 10.
23 *voortsbrengen:* ter tafel brengen.
28 *mij ... verlujden:* te kennen zou hebben gegeven;
32 *in consideratie comen:* in aanmerking komen.
34 *in rechte:* bij het rechtsgeding.
37 *diergelijck:* zoals.
39 *evenwel:* niettemin; *fajlleerde:* mislukte; *verstae ... draeghen:* wens de onkosten daarvan niet te dragen.
40 *gelijck:* zoals immers.
41 *passeren:* uitbetalen.
43 *desen communicerende met:* en dele deze brief mede aan.
44 *Advocaten fiscael ende Fagel:* de advocaat-fiscaal en de advocaat Fagel.

110 *Aende H H Gecommitteerde Raeden vande Staten.*

*

[1] Edele eerntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene
[2] Heeren,

[3] Op den xxv[en] Feb. laestleden is mij ter handt gestelt
[4] sekere Uwer Ed. Mogh. missive in date den x[en] derselver
[5] maendt waer inne gesloten was de hier nevens
[6] gaende req[e] van eenighe bujrlujden van Blaricom ende[6]
[7] bijgevoeghde acte van associatie oft mutuele belofte-[7]
[8] nisse van elckander de costen te helpen draeghen die
[9] ter cause daer inne geroert souden moghen vallen.[9]
[10] Waer op UEd. Mogh. mij gelieft had te lasten dat
[11] ick mij tot Blaricom soude hebben te vinden ende de saecke[11]
[12] te brengen in poincte van verdragh waer 't doenlijck:[12]
[13] oft anderssins UEd. Mogh. d'informatien bij mij op[13]
[14] 't stuck genomen over te seinden nevens mijn advis.
[15] De req[e] dan geexamineert, heb bevonden dat de[15]
[16] supplianten haere doleancien funderen op drie grieven,
[17] te weten 't sustineren van ongefondeerde processen, 't[17]
[18] onnut verteeren van 's dorps incomen, ende 't separeren
[19] vande gecombineerde gerechten van Laeren ende Blaricom.
[20] Noopende 't laeste heb hen gesejdt gelijck mij
[21] wt redenen met den wethouderen bejder dorpen gehadt,[21]
[22] wel bekent was, dat men sulx in 't minste niet voor
[23] en hadde, alhoewel bij sommighe wel eenighen voorslagh
[24] daer van waeren gedaen geweest: dat het oock sonder[24]
[25] kennisse vande hooghe Overichejdt niet geschieden en
[26] coste: sulx dese swaerichejt t' eenemael quam te cesse-
[27] ren. Ende belangende d'andere twee, heb ick hen
[28] geordonneert, zij souden notitie maken vande processen die
[29] zij wilden seggen ongefondeert te zijn met de redenen
[30] waeromme; mitsgaeders bewijs becomen dat de costen
[31] vanden voorleden jaere 1616 hoogher hebben geloopen
[32] als de voorgaende jaeren, ende hoe veele wel hoogher:
[33] op dat ick de sake alsoo geprepareert tot Blaricom[33]
[34] tooghe om voorts daerinne te doen als naer behooren.[34]
[35] Maer alsoo de supplianten daer van bleven[35]
[36] in gebreecke ende de wethouderen vanden voorleden
[37] jaere (jae selfs oock de jegenwoordighe om der[37]
[38] consequentien wil) haer ten hooghsten aentrocken de

* Minuut. UBA. II C II. 716.

[39] calomnien waermede zij inde voor*s* req^{e} ende acte
[40] van associatie werden geinjurieert soo heb ick den[40]
[41] gemeenen ruste vant voor*s* dorp te gevalle mij op den
[42] 5^{en} Aprilis lestleden derwaerts getransporteert, hebbende
[43] van 's daeghs te vooren af doen insinueren alle de[43]
[44] ingeboorene bujrlieden van Blaricom tot 109 toe in
[45] getale dat soo wie ijets op de regeringe vanden jaere
[46] 1616 hadde te seggen, haer alsdan ten een wren 's nae-
[47] middaghs souden laeten vinden ten hujse vanden schout
[48] omme aldaer op haere grieven gehoort te werden. Doch
[49] en sijn wt den geheelen dorpe maer gecompareert 25[49]
[50] personen dewelcke bij mij elck besonder gehoort door-[50]
[51] gaens hebben moeten bekennen dat zij van 't onnut[51]
[52] verteeren ende consumeren van der gemeene bujren inco-[52]
[53] men, twelck bij de regeringe vanden voorleden jaere
[54] gedaen soude wesen, niet en wisten; als die 't mees-[54]
[55] tendeel getekent schenen te hebben sonder den
[56] inhouden vande acte te verstaen, ende geseduceert sijnde[56]
[57] door weinigh onrustighe persoonen die hen vroedt[57]
[58] maeckten datmen maer versocht rekening voor de[58]
[59] gemeente oft viermannen gedaen te hebben: 't welck[59]
[60] immer geen onbillijcke saecke scheen te wesen. Ende[60]
[61] roerende 't poinct vande ongefondeerde processen heb[61]
[62] daer op particulierlijck gehoort drie vande 4 mannen[62]
[63] (alsoo de 4^{e} absent was); welcker twee (naer ick sien[63]
[64] kan) de meeste autheurs van de moejte zijn die nochtans[64]
[65] niet anders bij brachten als van een sake tegens[65]
[66] eenen gebooren wt den Stichte van Wtrecht geintenteert[66]
[67] voor de bancke van Blaricom om 't sticken[67]
[68] van sooden op de Gooijsche Gemeente, ende een ander[68]
[69] questie tegens den molenaer van 't voor*s* dorp voor
[70] UEd. Moghen^{t}: gemoveert; dewelcke nochtans geter-[70]
[71] mineert is door mijn intercessie tot voordeel vande[71]
[72] gemeente: konnende de costen om dese twee saken[72]
[73] gevallen, niet anders als van zeer geringe importantie
[74] wesen. Oversulx de geleghenhejdt naerder ingesien[74]
[75] heb niet anders konnen bevinden, als dat het dus om
[76] de saecke is. Men is gewoone inden dorpe voor*s* jaer-
[77] lijx de lasten vande gemeente omme te slaen over de
[78] gebujren ende elck naer proportie van sijne middelen daer
[79] inne te draghen. Nu ist soo dat sommighe haerder
[80] besittende landen in 't sticht van Wtrecht weigherigh

[81] vallen daer vooren te betaelen, sustinerende[81]
[82] dat zij tot de lasten vanden dorpe alleenlijck behooren
[83] te contribueeren naer rata van haere goederen aldaer
[84] geleghen. Dese dan niet siende directelijck te comen[84]
[85] tot haer voornemen zijn de geene die de versochte
[86] rekeningen urgeren tegens d'oude costume, om te belet-[86]
[87] ten het passeren vande costen bij de welcke haer stichtsche[87]
[88] goederen niet en werden gebenificieert, ende speciaelijck[88]
[89] omme te weigheren 't goedt doen vande costen[89]
[90] van een proces eenighe jaeren te hove gehangen heb-
[91] bende tegens eenen Willem Rijxz. Vos, om dese selve
[92] reden dat hij weighert over sijn Stichts goedt eenighe[92]
[93] lasten te draeghen ten behoeve vanden dorpe. Ende
[94] nevens dese gegoeijde in 't Sticht voeghen haer sommighe[94]
[95] die (mijns oordeels) niet dan door particuliere passien[95]
[96] konnen gedreven zijn. Want de Bujrmeester vanden
[97] voorleden jaere is boven dat hij sijn rekening gedaen[97]
[98] heeft naer ouwder gewoonte voorde gerechten ende
[99] schotgaerders, noch overbodigh zijn rekeninge te doen[99]
[100] voor ijder een wtgesejdt de voor*s* viermannen sijn[100]
[101] parthijen; ende te bewijsen dat in veele jaeren herwaert
[102] noijt soo weinigh costen gemaeckt en zijn, als in het
[103] zijne. Oock heb ick wel konnen bevroeden dat de[103]
[104] Doleanten de sake wel gaerne souden laeten berusten
[105] als geen middel wetende om haer te kennen geven te[105]
[106] verifieren. Dan de geinjurieerden daer aen geenssins[106]
[107] genoeghende, gelijck dat niet vreemdt is, maer gemeint[107]
[108] zijnde aen UEd. Mogh. te versoecken dat hen redene[108]
[109] vande voor*s* calomnien door de doleanten moghe
[110] werden gedaen, soo en heb ick geenen wegh konnen
[111] sien waer door men de sake in poincte van verdragh
[112] soude konnen brengen ende mij genootsaeckt gevonden
[113] aen UEd. Mogh. nevens dit mijn advjs d'informatien bij mij
[114] becomen over te schicken, biddende God almaghtigh,
[115] Edele etc.

[116] dat hem gelieve UEd. Mogh. occupatien ende regeringe
[117] op 't hooghste te segenen ende UEd. Mogh. te bewaeren
[118] in haer gratie

[119] Vanden Hujse te Mujden

[120] xj[en] Aprilis *a* 1617.

[119] UEd Mogh.

[120] Onderdaenste Dienaer

[121] P C Hóóft.

Een groep Blaricummers heeft zich in een rekest bij Gecommitteerde Raden over het dorpsbestuur beklaagd. Dezen gelasten Hooft hun daarin te adviseren, en zo mogelijk een minnelijke schikking tot stand te brengen. Hij zet de situatie uiteen: hij heeft de klachten ongegrond, maar de mogelijkheid tot een minnelijke schikking niet aanwezig bevonden. De eigenlijke bron van de beroering ziet hij in de onwil van bepaalde inwoners van het dorp, om te Blaricum belasting te betalen wegens gronden die zij in het Sticht bezitten.

Eindnoten:

6 *bujrlujden:* dorpsgenoten.
7 *associatie:* vennootschap: een belangengemeenschap die een actie wil voeren en de kosten daarvan gezamenlijk dragen.
9 *ter cause daer inne geroert:* in de daarin genoemde zaak.
11 *ick mij ... vinden:* ik mij naar Blaricum zou begeven.
12 *in ... verdragh:* tot minnelijke schikking.
13 *anderssins:* anders; *op 't stuck:* ter zake.
15 *De req*^{e} *dan ... geexamineert:* nadat ik het verzoekschrift onderzocht had.
17 *sustineren:* voeren.
21 *redenen:* gesprekken.
24 *sonder kennisse van:* zonder erin te kennen.
33 *de sake alsoo geprepareert:* nadat de zaak aldus voorbereid was.
34 *tooghe* (coni.)*:* zou gaan; *voorts ... behooren:* aanstonds in deze zaak te handelen zoals het behoort.
35 *daer van:* ten aanzien daarvan.
37 *om ... wil:* vanwege een dergelijk precedent.
40 *geinjurieert:* beledigd; *den ruste ten gevalle:* terwille van de algemene rust.
43 *insinueren:* mededelen.
49 *en (...) maer:* slechts.
50 *bij mij:* door mij; *doorgaens:* merendeels (WNT *doorgaans* 2964 3).
51 *bekennen:* toegeven.
52 *incomen:* waarschijnlijk dat van de marke.
54 *als die:* daar zij; *'t meestendeel:* merendeels.
56 *inhouden* (enk.); *geseduceert:* verleid, opgestookt.
57 *onrustighe:* woelzieke; *vroedt maeckten:* wijsmaakten.
58 *rekening gedaen te hebben:* dat er verantwoording zou worden afgelegd.
59 *viermannen:* twee nieuwe en twee oudbestuurders.
60 *immer:* stellig.
61 *roerende:* betreffende.
62 *particulierlijck:* als private personen (en niet in hun functie als vierman).
63 het haakje staat foutievelijk vóór *was*; *welcker:* van wie; *naer:* voorzover.
64 *de meeste ... moejte:* de grootste aanstokers van de moeilijkheden.
65 *bij brachten:* aanvoerden (als bewijs).
66 *eenen:* iemand; *geintenteert voorde bancke:* aanhangig gemaakt voor de schepenenbank.
67 *sticken:* uitsteken.
68 *gemeente:* gemene grond.
70 *gemoveert:* gebracht; *getermineert:* beëindigd.
71 *intercessie:* tussenkomst.
72 *konnende* enz.: terwijl enz.
74 *Oversulx ... ingesien:* Daarom, nadat ik de zaak nader overwogen had.
81 *vallen:* zijn; *daer vooren:* daarvoor; *sustinerende:* stellende.

84 *niet siende:* geen kans ziende.
86 *urgeren:* aandringen op; *costume:* gewoonterecht.
87 *passeren:* goedkeuren (WNT *passeeren* 681 c).
88 *gebenificieert:* bevoordeeld, nl. onbelast gelaten.
89 *goedt doen:* voldoen.
92 *over:* vanwege.
94 *nevens dese gegoeijde:* bij deze bezitters van onroerend goed.
95 *particuliere passien:* persoonlijke hartstochten.
97 *boven:* behalve; *gedaen:* verantwoord.
99 *schotgaerders:* inners van de grondbelasting.
100 *wtgesejdt:* uitgezonderd; *in ... herwaert:* in vele voorafgaande jaren.
103 *Oock ... bevroeden:* Ook is het mij wel duidelijk geworden.
105 *als wetende:* daar zij weten; *haer te kennen geven:* hun bewering.
106 *verifieren:* waar maken; *Dan .. genoeghende:* Maar daar de beledigden daarmee volstrekt geen genoegen nemen (WNT *genoegen* 1560 b).
107 *maer gemeint zijnde:* maar daar de bedoeling is.
108 *dat ... gedaen:* dat hun door de klagers rekenschap worde afgelegd van de genoemde aantijgingen.

111 *(P.C. Hooft aan D. Booth.)*

*

[1] Mons[r] Booth,

[2] UE schrijvens vanden vij[en] is mij wel behandight,[2]
[3] waer wt mij lief is te zien UE goede affectie tot de-
[4] fensie van mijne reputatie. Ende om van mij selven[4]
[5] daer toe te confereren soo veel in mij is heb UE
[6] bij desen willen overschicken de bijgaende memorie:
[7] ten einde UE met den H. advocaet Faghel deliberere
[8] oft genoegh sal sijn dat UE vanden inhouden met[8]
[9] eenighe Heeren vanden raede communicere ende met[9]
[10] andere doe communiceren door mijnen Neeve den Heere
[11] Verius die ick weet dat mij te gevalle niet laeten sal[11]
[12] de sake op 't ernstighste te recommanderen ter plaetse
[13] daer 't dienstigh gevonden wordt; waer toe de bijgaende
[14] missive tendeert: dan oft het beter waere dat ick selve[14]
[15] tegens den dagh dat de saeck dienen sal (dien ick in
[16] sulcken geval moest weten) eens over quaeme. Niette-
[17] genstaende ick schepenen van Naerden wel te vooren
[18] heb gewaerschouwt, dat soo zij den gevangen aen den
[19] halse niet en straften, ick ongetwijfelt soude moeten
[20] appelleren, soo nemen sij 't als oft ick het expres tot[20]
[21] verclening van haer stadt gesocht hadde, daer ick[21]
[22] doch door geene particuliere passie hier in en ben ge-[22]
[23] moveert, maer alleenlijck door advjs vanden Heere
[24] Cromholt die mij geraden heeft in saken van sulcker
[25] importantie te communiceren met den H Fiscael:
[26] ende door seker apostille vanden selven inhouden op[26]
[27] de marge van mijn rekening ter camere gestelt bij t
[28] narré van een vonnisse over doodslagh mede tot Naer-[28]
[29] den gewesen min favorabel als dit is: ende voorts door
[30] d'impressie van 't quaedt dat hier wt soude moghen
[31] volghen ten platten lande daer veele doodslaeghers[31]
[32] ontcomen, alsmen dan noch de geene die in handen
[33] vielen soo slappelijck straffen soude: oft apparentelijck[33]
[34] noch slapper ten aensien deselve selden oft nemmer-[34]
[35] meer noch met diefte oft soodaenighe delicten besmet[35]
[36] zijn. Ende hierop magh UE wt mijnen naeme wel
[37] eedt presenteren ende presteren zoo 't nut oft noot[37]

* Minuut. UBA II C II.711.
Hs. (blz. 712) onderkant afgesleten.
Dat. bij Hu. en vVl. 12 april, wat met de plaats in het hs. uitkomt.

[38] is. 'T geene daer zij mij te hove meest meenen mede

[39] te beschaemen toucheert de eere van den heere van[39]
[40] Nievelt z.g., UE oom immers soo veel als de[40]
[41] mijne, ende is dit. Eenen Wouter Joosten bombasijn-[41]
[42] wercker eertijts te Haerlem geboet hebbende om over-
[43] spel ende bij wille ter weersijden van sijn hujsvrouwe[43]
[44] geschejden heeft sich tot Naerden begeven, ende bij een
[45] concubine inden tijdt van ontrent seven jaeren een
[46] hujs vol kinderkens geteelt. Den Heere Nievelt (dien
[47] 't blijckt bekent geweest te zijn) heeft hem getolereert,
[48] (soo ick achte) ten aensien hij sich anders zeer wel[48]
[49] droegh, ende groot beswaer lagh in hem van dese con-[49]
[50] cubine te schejden, overmits de kinderen soo doende
[51] op den dijck geraeckt souden hebben. Want de moeder[51]
[52] condese niet houden; de vader alleene oock niet; ende
[53] een dienstmaeght (als hij schoon dat had vergelden[53]
[54] moghen) soude apparentlijck een nieuwe overspeelster
[55] geworden zijn. Ick kennis vande sake gecreghen heb-
[56] bende doen hij daer ontrent neghen jaeren had gewoont
[57] ben met hem overcomen vande boete nopende 't[57]
[58] geene geschiedt was hem doende seggen dat hij de
[59] vrouwe echter van hem moeste doen, ende sich haerder[59]
[60] onthouden op nieuwe peenen. Wil oock bij eede[60]
[61] verclaeren dat ick nojt ijets heb genoten voor conni-[61]
[62] ventie oft tolerantie oft verstaen dat hij haer heeft be-[62]
[63] kent, naer den tijdt van 't accoordt hoewel sij sullen
[64] seggen dat hij eerst corts gestorven is ende met[64]
[65] de voor*s* concubine soo lang is blijven hujshouden.
[66] Ende boven dien is te hove wel notojr dat d officieren[66]
[67] van overspel geen rekeninge schuldigh sijn te doen.
[68] Selfs de stadt Naerden heeft den man zeer favorabel[68]
[69] voorschrijven dat pas verleent ende de burgerm[r]
[70] Aelt Gijsbertsz. die nu (soo ick meen) te hove comt
[71] ende mijn hardste partije wesen wil in sijn particulier
[72] mede: waer van d'acten noch onder mij sijn. Hier op
[73] verwacht advjs van UE aen wien mitsgaders alle
[74] de Heeren die uit mijn naeme gesproken sullen werden,[74]
[75] ick mij dienstelijck gebiede, deselve Gode den
[76] almoghenden bevelende.

[77] Van den Hujse te [..

[78] .....] 1617.

[79] UE

[80] dienstwillige

[81] P C Hóóft.

In antwoord op Booth's omgaand antwoord op *109* zendt Hooft hem een uiteenzetting ter toelichting en verdediging van zijn standpunt; Booth moet met de advocaat Fagel overleggen of het voldoende is, hiervan mededeling te doen aan de leden van de Hoge Raad, dan wel dat Hooft zelf moet overkomen als de zaak dient. Terwijl de regeerders van Naarden Hooft's optreden aan persoonlijke motieven toeschrijven, laat hij zich leiden door het advies van de heer Cromholt (raadsheer in het Hof) om in zo belangrijke gevallen met de advocaat-fiscaal te overleggen, voorts door een apostille van de Rekenkamer en tenslotte door zijn vrees voor de gevolgen van te slappe rechtspraak, terwijl er toch al zoveel doodslagers ten platten lande aan het gerecht ontsnappen. Hooft beschrijft dan een geval van overspel, waarin hem door zijn tegenstanders waarschijnlijk te grote toegefelijkheid zal worden aangewreven, wat hij met feiten weerlegt.

Eindnoten:

2 *schrijvens:* brief, vgl. *33*; *wel behandight:* in goede orde overhandigd.
4 *van ... confereren:* mijnerzijds daartoe bij te dragen.
8 *inhouden* (onz. enk.)
9 *raede*, nl. de Hoge Raad. Terwijl de zaak voor het Hof van Holland dient, wil Hooft ondershands de hogere instantie alvast polsen.
11 Verius, nl. Albert de Veer, raadsheer in de H.R. vgl. *106*.
14 *tendeert:* strekt.
20 *soo nemen sij 't:* vatten zij het op.
21 *daer ick doch:* terwijl ik toch.
22 *door geene particuliere passie gemoveert:* niet door persoonlijke drijfveren bewogen.
26 *selven:* zelfde.
28 *narré:* verslag; *over:* wegens.
31 *daer:* waar.
33 *apparentelijck:* klaarblijkelijk.
34 *ten aensien:* omdat.
35 *noch:* bovendien.
37 *presenteren ende presteren:* aanbieden af te leggen en afleggen.
39 *toucheert:* raakt; *de heere van Nievelt zg:* de heer van Zuijlen van Nievelt zaliger nagedachtenis, Hooft's ambtsvoorganger.
40 *UE, oom:* Willem van Zuylen van Nievelt was in tweede echt gehuwd met Agatha Booth, uit 's-Gravenhage; *immers:* tenminste; *de mijne:* mijn eer.
41 *bombasijn:* weefsel van zijde, al of niet met kemelshaar en katoen gemengd.
43 *bij ... weersijden:* met wederzijds goedvinden.
48 *ten aensien:* omdat; *anders:* overigens.
49 *ende groot ... in:* en er grote bezwaren tegen bestonden.
51 *op den dijck:* aan de bedelstaf (WNT *dijk* 2598 2 3^{e} al.)
53 *als ... moghen:* als hij dat al had kunnen bekostigen.
57 *ben met hem overcomen van:* heb een akkoord met hem getroffen omtrent.
59 *echter ... doen:* daarna weg moest sturen.
60 *peenen:* straffen.
61 *conniventie:* oogluiking.
62 *tolerantie:* dulding; *verstaen:* vernomen.
64 *eerst korts:* pas onlangs.
66 *notojr:* bekend; *dat d'officieren ... doen:* dat de ambtenaren geen rekening en verantwoording behoeven te doen van (boeten wegens) overspel.

68 *Selfs de stadt Naerden:* De stad N. zelf; *favorabel voorschrijven:* een gunstige aanbevelingsbrief; *in sijn particulier mede: (heeft)* privé ook *verleend)*.
74 *gesproken:* aangesproken.

112 *Aen burgerm^ren^ ende gerechten van Naerden*

*

[1] Eersaeme etc.

[2] Dirck Heinrixz. Bergh schout uwer stede heeft mij
[3] te kennen gegeven hoe dat UEE hem molestie doen [3]
[4] in 't innen vande vechtboete der welcker d'eene helfte
[5] sijne ende d'ander helfte UEE soude competeren. T welck[5]
[6] soo zijnde verre specteren soude ende tot prejuditie[6]
[7] niet alleen van UEE eighen privilegien maer
[8] oock vande Graeflijck*h* selve die soodaenighe usurpatie
[9] in geenerleij wijse gedoghen sal als vande welcke[9]
[10] t schoutambacht is dependerende. Heb UEE daer-
[11] omme bij desen wel willen aenschrijven, dat UEE den
[12] schout wijder geen empeschement en willen doen[12]
[13] in 't geene desen aengaende sijnes rechts is; oft soo[13]
[14] UE eenighe redenen ter contrarie weten te alle-[14]
[15] gueren, mij de selve over schrijven om op alles gelet[15]
[16] inder sake voorts gedaen te werden als naer behooren.
[17] Hiermede

[18] Eersaeme etc. zijt gode den almoghenden bevolen.
[19] Vanden Hujse te Mujden, den naestlesten Apr. *a* 1617.

De bestuurders van Naarden betwisten de schout zijn rechtmatig aandeel in de wegens vechten opgelegde boeten, namelijk de helft. Hooft vermaant hen deswege.

Eindnoten:

3 *molestie doen:* moeilijkheden in de weg leggen.
5 *sijne*, sc.Edelheit; *competeren:* rechtens toekomen; *T welck ... soude:* En als dit zo is, nl. dat u hem moeilijkheden in de weg legt, zou het verstrekkende gevolgen hebben.
6 *ende tot prejuditie:* en wel tot nadeel.
9 *als vande welcke ... dependerende:* daar het ambt van schout immers van deze, nl. de grafelijkheid, afhangt, dus: daar een schout immers een ambtenaar van de grafelijkheid is.
12 *empeschement:* belemmering.
13 *desen aengaende:* in deze zaak; *sijnes rechts:* zijn goed recht.
14 *redenen ter contrarie:* argumenten voor het tegendeel; *allegueren:* bijbrengen; *gelet* (zijnde).
15 *om ... werden:* opdat in de zaak verder gedaan worde.

* Minuut. UBA II C II.692.

113 *tot Naerden, Aen Dirck Jansz. Dam burgerm^r^ Feeck burgerm^r^, Lambert ouwerock schepen, Jan Petersz. Weeskindt schepen, Phijt schepen, elck besonder.*

*

[1] Heer burgerm^r^ oft Schepen,

[2] De schout uwer stede heeft mij vertoont dat bij de collegien van
[3] burgerm^ren^ ende schepenen hem belet wordt te innen sijn contingent,
[4] vande vechtboeten die hem ende den voor*s* collegien elx voor de
[5] juste helfte souden competeren. t Welck als directelijck strijdende
[6] tegens UE eighen privilegien ende 't recht vanden Heere ick niet[6]
[7] en sal connen passeren met tolerantie ten zij mij solide redenen ter[7]
[8] contrarie werden vertoont. Ende alsoo ick oversulx aende voor*s*
[9] collegien in 't generael ben genootsaeckt geweest te schrijven, soo
[10] heb ick daer benevens bij desen in 't particulier UE, van wiens
[11] discretie ende vreedsamer aerdt ick mij altijdt veel goeds verse-
[12] kert heb, wel willen versoecken *gelieve te considereren hoe luttel*[12]
[13] [+] *dat het redelijcke ende civile lieden (ick laet staen politicque*[13]
[14] *ende magistraten) is voeghende, eenen officier* wiens getrou*h* UE
[15] bekent is, *in stede van alle reden, te bejegenen met een: doet uw*[15]
[16] *best ende wij willen u wel een vereeringe maer niet de helft*
[17] *vande boeten geven;* ende voorts handt aen te houden dat den schout
[18] voor*s* gewerde t geene zijnes recht is in desen, oft datmen[18]
[19] mij redenen van difficultatie vertooghe: op dat alles met
[20] ordre ende gevoeghlijckhejdt gaen moghe. Waer aen UE den[20]
[21] ruste ende eere uwer stede mitsgaders mij doen sal vrundschap en-
[22] de dienst in tijd ende wijlen behoorlijck t' erkennen: Sulx ick[22]
[23] mij daer toe verlaete, UE Hiermede

[+] *'t ondertoghen is in schepenen brieven niet*

[24] Heer burgerm^r^ oft schepen Gode den almoghenden bevelende.

[25] Vanden Hujse te Mujden den *a* 1617

[26] UE gunstighe goede vrund

[27] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II.708.
Dat. Huydecoper en Van Vloten zetten deze brief, stellig op grond van de plaats in het hs.-recueil, 5 nummers na de officiële over hetzelfde onderwerp, nu *112*. De analyse van het achtste katern in 11 C II toont echter aan dat er geen reden is, de brieven chronologisch te scheiden (vgl. Inleiding blz. 36 v.).

Hooft herhaalt de in *112* tot het college van burgemeesters en schepenen van Naarden officieel gerichte vermaning tegenover ieder der betrokkenen op overredende toon.

Eindnoten:

6 *den Heere:* de graaf, dus de grafelijkheid.
7 *passeren met tolerantie:* (er) oogluikend (aan) voorbijgaan.
12 *considereren:* overwegen.
13 *civile:* beschaafde; *politicque (lieden):* regenten.
15 *in stede van alle reden:* in plaats van met alle redelijkheid.
18 *t geene zijnes rechts is:* hetgeen zijn goed recht is.
20 *gevoeghlijkhejdt:* betamelijkheid; *Waer aen:* Waarmee.
22 *in tijd ... erkennen:* die bij gelegenheid behoorlijk zullen worden beantwoord.
(in marg.) *'t ondertogen:* het onderstreepte.

114 *Aenden Fiscael N van Kinschot.*

*

[1] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer voorsienighe
[2] Heere,

[3] In desen sal UEd. vinden de sententie bij de ge-
[4] rechten van Naerden gepronunchieert tegens eenen[4]
[5] Cornelis Jacobsz. van Eemenes in 't Sticht van
[6] Wtrecht manslaghtigh inden persone van Heinrick[6]
[7] Gerritsz. van Hujsen: mitsgaeders d'informatien op 't
[8] fajct genomen. De redenen die (mijns achtens) schepenen
[9] hebben gemoveert om den perpetrant alleenlijck in een[9]
[10] civile geldboeten te condemneren, zijn dat hij zeere
[11] geirriteert ende genoeghsaem gedrongen soude wesen[11]
[12] sich te verweeren, gelijck de neergeslaeghen een groot[12]
[13] voorvechter in sijn leven op sijn wterste selve bekent[13]
[14] ende in regard van dien verclaert soude hebben dat hij[14]
[15] 't hem hondertwerf over vergaf: naer wtwijsen van sekere
[16] getuighenissen weghen den perpetrant belejdt.[16]
[17] Van dese mij gëexhibeert zijnde nevens advis van[17]
[18] eenighe rechtsgeleerden van Wtrecht in faveur vanden
[19] selven, heb ick versocht copien maer tot noch toe[19]
[20] niet becomen. Sulx het schijnt dat parthie haer wei-[20]
[21] nigh laet geleghen zijn aen verlies van tijdt. Gelieve
[22] nu UEd. te adviseren <wat> hier inne te doen stae:[22]
[23] ende mij dies te verwittigen. Voorts heb ick bij dese
[24] occasie hier nevens willen schicken d'informatien[24]
[25] tegens Wijbrandt Jacobsz, om UEd. oft den H.[25]
[26] Procureur generael (aen wien ick mij gebiede) te dienen,[26]
[27] tegens den 17^{en} deser op 't interinement van sijne
[28] brieven van remissie. Sijne goederen sijn over lange[28]
[29] ontslaeghen door dien de boete van 100 g. achtervolghends[29]
[30] t privilegie ende sententie betaelt wierden: waer van[30]
[31] ick ter Camere van Rekeninge heb verantwoordt.
[32] Hiermede

[33] Edele etc. sal UEd. met alle de sijne, naer groete ende dienstighe
[34] gebiedenisse, den alderhooghsten bevolen laeten.
[35] Vanden Hujse te Mujden
nbsp;

* Minuut. UBA II C II.704.

[36] den 5^{en} Julij *a* 1617.

[36] UEd.

[37] ganschdienstwillighe

[38] P C Hóóft.

Hooft geeft de advocaat-fiscaal kennis van een zacht vonnis van de Naarder vierschaar, deelt enige omstandigheden mede en vraagt of hij appèl moet aantekenen. Hij doet ook mededelingen over een andere doodslager.

Eindnoten:

4 *gepronunchieert:* uitgesproken.
6 *manslaghtigh in:* een manslag gepleegd hebbende tegen.
9 *gemoveert:* bewogen.
11 *genoeghsaem:* vrijwel.
12 *gelijck:* daar.
13 *voorvechter:* iemand die vechtpartijen begint (Mnl. Wdb. *vorevechter* IX 1120).
14 *in regard van dien:* met het oog daarop.
16 *belejdt:* aangevoerd (WNT *beleggen* 1698).
17 *gëexhibeert:* getoond.
19 *den selven:* deze, nl. de getuigenissen.
20 *parthie:* de tegenpartij, hier de doodslager.
22 *UEd*. (subj.); *adviseren:* tot een advies besluiten.
24 *heb willen schicken:* ben zo vrij om te sturen (Mem. 10).
25 *Wijbrandt Jacobsz.*, vgl. *50, 88, 460*, enz.
26 *Procureur generael:* naast de advocaat-fiscaal rechtsvorderaar bij het Hof.
28 *over lange ontslaeghen:* sedert lang van gerechtelijk beslag ontslagen.
29 *achtervolghends:* volgens.
30 *privilegie*, nl. van Gooiland; *sententie:* nl. van de Naarder vierschaar.

115 *(P C Hooft aan D Booth.)*

*

[1] Monsieur Booth,

[2] Bij desen ingeslotenen seind ick den H. Advocaet
[3] Fiscael nevens andere acten d'informatie ende
[4] Sententie tegens eenen Cornelis Jacobsz van Eemenes in
[5] 't Sticht, dewelcke over sekeren doodslagh alleenlijck[5]
[6] is gecondemneert door de gerechten van Naerden in
[7] een civile geldboete van 33 g. indien sijne Ed. ver-
[8] staet datmen appellere, soo seinde UE mij mandament[8]
[9] over; oft stelle te werke alsulke formen alsmen[9]
[10] in 't daghvaerden van criminelen geseten bujten de
[11] jurisdictie van den Hove gewoon is te doen. Anders
[12] gelieve mij d'informatien ende sententie te rugge te
[13] schicken. De saecke van Eppe van Cleef (ten zij UE[13]
[14] expeditie bevoirdere) sal groot geldt costen aende
[15] Camer van rekeninge, ende die ducht ick quaelijck ge-[15]
[16] noeghen. UE zij immers in geenen gebreecke, ende[16]
[17] naer vruntlijke groete den almoghenden bevolen.

[18] Vanden Hujse te Mujden,

[19] den v^{en} Julij *a* 1617.

[20] UE Dienstwillighe

[21] P C Hóóft.

Hooft zendt Booth de stukken voor de advocaat-fiscaal, betreffende het in *114* genoemde vonnis. Als de advocaat in hoger beroep wil gaan, zende Booth het bevel daartoe, of hij vervulle de formaliteiten die voor dagvaarding van buiten Holland woonachtigen - de veroordeelde woont in het Sticht - gebruikelijk zijn. Hij waarschuwt tegen de hoge kosten die een andere zaak dreigt te zullen meebrengen.

Eindnoten:

5 *over:* wegens.
8 *mandament:* bevel, nl. van appèl.
9 *oft:* als de Naardense schepenen dat nodig vinden.

* Minuut. UBA II C II.706.

13 *ten zij ... bevoirdere:* tenzij U achter afdoening heen zit.
15 *die* (dat.)
16 *immers in geenen gebreecke:* in elk geval geenszins nalatig.

116 *Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren Mijne Heeren de Eerste ende andere Raeden ende meesteren vande Rekeninge des Graeflijckhejds van Hollandt.*

*

(*Aantekening van Rekenkamer:* Bailliu van Goijlant Pieter Hooft)

[1] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer
[2] vermoghene Heeren,

[3] De arbejdslieden die in 't begin van desen somer de boomen om
[4] desen hujse hebben geplant laeten mij (overmits d'absentie van Jo^{r4}
[5] Verhel) niet ongequelt om betaelinge. Waer in ick hun luttel
[6] ongelijx weet te geven ende sulx niet ledigh staen en kan van
[7] haere req^{e}: bij desen Uwe Ed. Mogh. over te schicken: daer nevens
[8] voeghende declaratie soo van van 't geene henlieden competeert,
[9] als 't geen ick meer verschooten heb tot de plantagie voor*s*: ten
[10] ejnde UEd. Mogh. gelieve daer van ordonnantie te verleenen op[10]
[11] den Rentm^{r} van Kenemerlandt. 'T welck doende sal den armen[11]
[12] lujden te gevalle 't geldt debourseren ende daer af quitantie van[12]
[13] haer, nevens d'ordonnantie over leveren aen den voor*s* Heere
[14] Rentm^{r} Dewelcke, indien Verhel ijets ten behoeve van dese lieden
[15] magh hebben ontfangen, hem 't selve op de naeste rekeninge sal
[16] moghen korten.
[17] Hiermede

[18] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren,
[19] gebiede mij van heeler harten in gratie van Uwe Ed. Mogh.
[20] Dewelcke God almaghtigh in gelucksalighe regeringe altijdt
[21] bewaere. Vanden Hujse te Mujden, den v^{en} Julij *a* 1617

[22] Uwer Ed. Mogh.

[23] Onderdaene Dienstwillighe

[24] P C Hóóft.

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 480. Minuut. UBA II C II.750, gelijkluidend.
T. in margine m.a.h.: 'Den víij^{en} Julij 1617 is hier van ord^{e} verleent van lxvij^{n} viij s vj d op den Rentm^{r} Colterman.'

Hooft verzoekt terugbetaling van het loon dat hij de arbeiders aan de beplanting van het Slot, die daar al te lang op gewacht hadden, heeft voorgeschoten. Enz.

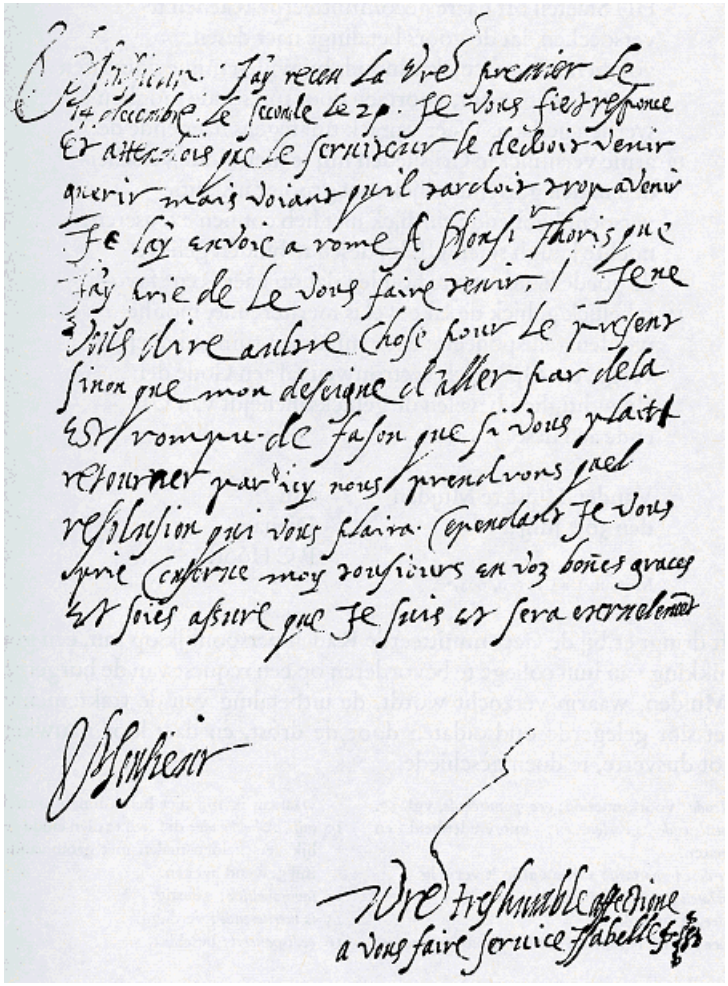

Eindnoten:

4 J[r] Verhel: vgl. *52*.
10 *ordonnantie op:* nl. tot uitbetaling door.
11 *'T welck doende:* als u dit doet; *sal ... debourseren:* zal ik om de arme lieden te gerieven het geld voorschieten.
12 *ende ... haer:* en hun quitantie daarvan.

117 *Aen verschejden Heeren Gecommitteerde Raeden. Elck bisonder.*

*

[1] Burgermeesteren van Mujden ten aensien van de
[2] fauten vallende in t betaelen der geappoincteerde op[2]
[3] desen hujse ende d'onlust ende swarigheden daer wt[3]
[4] ontstaende hebben goedt gevonden aende Ed. Mogh.
[5] HH Staeten oft haere gecommitteerde Raeden te
[6] versoecken dat de voor*s* betalinge naer desen,[6]
[7] volghends 't gebrujck vanouds bij wijlen mijne voorsaten[7]
[8] in officie gepleeght, voortaen door mij soude moghen[8]
[9] werden gedaen. Waer van ick mij tegens haer ende de[9]
[10] arme verminckte Crijslieden mij te dien einde verschei-[10]
[11] den malen gesaementlijck met grooter instantie
[12] versocht hebbende eintlijck niet heb connen excuseren;
[13] nochte ledigh staen UE bij desen te bidden gelieve
[14] de goede handt aen te houden dat op haer Req[e] favo-[14]
[15] rabelijck gelijck de sake wel is meriterende, moghe[15]
[16] werden gedisponeert: ende mij dese vrijmoedichejt te[16]
[17] vergeven. Op welck vertrouwen sal aen Gode den
[18] almaghtighen bevelen de gelucksalichejdt van UE
[19] ende aen dese

[20] Vanden Hujse te Mujden

[21] den 30[en] Julij *a* 1617.

[20] UE

[21] Dienaer

[22] P C Hóóft.

Hooft dringt er bij de Gecommitteerde Raden persoonlijk op aan, een gunstige beschikking van hun college te bevorderen op een request van de burgemeesters van Muiden, waarin verzocht wordt, de uitbetaling van de traktementen der op het slot gelegerde oudsoldaten door de drost, en daardoor nauwkeuriger dan tot dusverre, te doen geschieden.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II.694.

2 *vallende:* voorkomende; *geappoincteerde*, vgl. *57*.
3 *onlust ende swarigheden:* ontevredenheid en moeiten.
6 *naer desen voortaen:* van nu af in 't vervolg.
7 *voorsaten in officie:* ambtsvoorgangers.
8 *gepleeght:* gevolgd.
9 *Waer van ick mij niet (...) heb connen excuseren:* waaraan ik mij niet heb kunnen onttrekken.
10 *mij ... hebbende:* die zich te dien einde gezamenlijk verscheiden malen met grote aandrang tot mij gewend hebben.
14 *favorabelijck:* gunstig.
15 *is meriterende:* verdient.
16 *gedisponeert:* beschikt.

118 *Aen Dirck Boot Procureur.*

*

[1] Ick schrijve hem dat hij den Proc. g^{nl} aensegge dat mij door geenen
[2] Deurw^{r} es gelast d'informatien tegens Isac Volkertz cum socijs
[3] over te seinden opt interinement den ij^{en} Oct. Dat ick oock die
[4] niet en heb: maer deselve door hem doen behandighen aen den[4]
[5] Fiscael nevens mijn schrijven vanden 31^{en} Maj *a* 1615. Voorts dat
[6] hij vordere de saecke van Albert van Cleef gevangen. Ht Mujden[6]
[7] 25 Sep. 1617.

De in *71* geadviseerde gratie is blijkbaar niet verleend, waarna de veroordeelden in hoger beroep zijn gegaan bij het Hof, want daarop moet de overzending, op 31 mei 1615, van de stukken, door Hooft aan de advocaat-fiscaal, betrekking gehad hebben. Nu schijnt de zaak aanhangig voor de Hoge Raad. Booth moet de procureur-generaal antwoorden op diens onderstelling dat Hooft door een deurwaarder zou zijn gelast, de stukken over te sturen.

Eindnoten:

4 *door ... behandighen:* door Booth heb laten overhandigen.
6 *vordere:* bespoedige; *gevangen:* gevangene, vgl. *109, 115*.

* G. UBA II C II.710.

119 *Aen Laurens Gerritsz. tot Haerlem.*

*

[1] Ick sende hem ordonnantie in date den 8^{en} Julij 1617, ende
[2] quitantie om van den rentm^{r} Colterman t' ontfangen sevenen
[3] 'tsestigh guldens, acht st. vj. pe*n* verschoten aende plantagie in
[4] desen ende den verledenen jaere no quitantie van 280-9-12 als
[5] tweede paeije inde 849-9-4 op drie jaeren t' ontfangen: ten einde[5]
[6] Laurens voor*s* de penningen inne ende op mijn schoonvaeder van
[7] Erps rekeninge stelle. Vanden Hujse te Mujden, den IX^{en} Octob.
[8] *a* 1617.

Hooft geeft een kassier te Haarlem opdracht, diverse bedragen te innen van de rentmeester van Kennemerland Colterman, betrekking hebbende op door hem gedane voorschotten voor de beplanting van het slot te Muiden.

Eindnoten:

5 *paeije:* afbetaling; geldbedragen werden gewoonlijk zonder aanduiding van de bedoelde munten, met divisiestrepen tussen de getallen, geschreven, die resp. guldens, stuivers en penningen (16 in een st.) voorstelden. Er werd ook gerekend met ponden = guldens, schellingen (= 6 stuivers) en stuivers, het woord *penningen* werd ook, b.v. in r. 6, gebruikt voor *geld*. - Boven de drie getallen die in r. 4 een geldsom aanduiden, staat gekrabbeld resp. ‘g.’, ‘st.’ en ‘p.’.

* G. UBA II C II.720.

120 *Aende gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed. etc.

[2] De bujrm[rs] ende gerechten van Blaricom des
[3] voorledenen jaers zijnde bij UEd. Mogh. door eenighe
[4] particulieren swaerlijck ende t' onrechte (als gebleken is)
[5] gecalomnieert ende geinjurieert in seker req[e], hebben[5]
[6] tot verdadiging van haeren goeden naeme ende fame
[7] d'injurianten in rechte aengeclaeght versoeckende repa-
[8] ratie etc. Maer alsoo d'injurianten van seker vonnisse
[9] tot Blaricom voor*s* in dese saecke gepronunchieert
[10] geappelleert hebben aenden Hove van Hollandt, waer
[11] wt de geinjurieerde te gemoete sien swaere oncosten
[12] van processe die haer bedunckt dat bij den gemeenen
[13] dorpe behooren te werden gedraeghen gemerkt al te
[14] onbillijck waere dat zij d'injurie om 't gemeens wille[14]
[15] ende in officie geleden tot costen van haer particulier[15]
[16] souden moeten doen beteren in rechte: soo hebben
[17] zij mitsgaeders de jegenwoordighe wethouderen, die[17]
[18] 't alsoo met haer verstaen, goedt gevonden aen UEd.
[19] Mogh. te versoecken authorisatie om alle costen van
[20] processen ter cause van desen vallende te moghen
[21] brengen tot last vanden gemeenen dorpe ter tijdt ende
[22] wijle toe dat de injurianten in 't remboersement der-
[23] selven sullen werden gecondemneert, ten einde dat het[23]
[24] met minder opspraecke ende meerder aensien moghe ge-
[25] schieden. Waer toe ick UEd. Mogh. wel gaerne reve-
[26] rentelijck gebeden hadde bij desen als tot het geene[26]
[27] dat den gemeenen ruste des dorps grootelijx dienstigh
[28] wesen sal. Hiermede

[29] Ed[e] etc.

[30] H t Mujden 21 Novem*b* 1617

Het in *110* genoemde proces wegens laster, tussen bestuurders van Blaricum en een groep inwoners van dat dorp, is door de eisers gewonnen; de tegenpartij

* Minuut. UBA II C II.702.

is in hoger beroep gegaan bij het Hof. Eerstgenoemden dienen een rekest in bij Gecommitteerde Raden om de onkosten die aan hun zijde vallen ten laste van het dorp te mogen brengen, totdat te zijner tijd de tegenpartij veroordeeld zal worden, ze te betalen. Hooft begeleidt dit rekest met een korte aanbeveling.

Eindnoten:

5 *gecalomnieert ende geinjurieert:* belasterd en beledigd; *seker req*^{e}, nl. het in de eerste zin van *110* genoemde.
14 *om 't gemeens wille:* terwille van de gemene zaak.
15 *in officie:* ambtshalve; *tot ... particulier:* voor eigen rekening.
17 *die ... verstaen:* die dit met hen eens zijn.
23 *ten einde ... geschieden:* opdat dit (dank zij de machtiging) kan plaats hebben zonder tot veel kritische commentaren onder de dorpelingen aanleiding te geven en met behoud van de waardigheid der regeerders.
26 *als tot het geene dat:* omdat dit.

121 *Aende H H Gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Om te presteren 't geene mij bij UEd Mogh.[2]
[3] missive vanden 29[en] Novemb. lestleden was geinjungeert,
[4] soo seind' ick de twee daer bij gevoeghde requesten
[5] nevens desen wederomme. Waer op UEd. Mogh. ge-[5]
[6] lieve te verstaen, eerstelijck voor soo veele aengaet
[7] de req[e] getekent op den rugge met de letter A,
[8] hoe dat ick bevonden heb den inhouden van dien in[8]
[9] waerheidt te bestaen ende dat eenighe ingesetene van
[10] Blaricom, gemoveert door particuliere desseins ende in-[10]
[11] sichten haer hebben vervordert te doleren over de[11]
[12] wethouderen des voor*s* dorps haer met verscheiden
[13] atroce injurien voor UEd. Mogh. Collegie calomnier[er]ende[13]
[14] sonder eenigh fondament, gelijck ick UEd. Mogh.
[15] op den 11[en] Aprilis laestleden in 't brede heb
[16] overgeschreven gehadt waer toe mij referere. De[16]
[17] questie dat pas ende t versoeck der doleanten was om
[18] eenighe alteratie te weghe te brengen in 't doen ende[18]
[19] hooren vande Rekeningen des dorps, ende cesseert jegen-[19]
[20] woordelijck. Maer wesende alrede eenighe costen noot-[20]
[21] lijck om dese sake gedaen ende als noch te doen bij
[22] de geinjurieerde wethouderen door dien proces van
[23] injurie ontstaen is tusschen haerlieden als eischers ter
[24] eenre ende de doleanten injuriateurs verweerders ter
[25] andere zijde, soo is nu de questie waermen deselve
[26] costen sal moghen vinden. Dat se gedraeghen worden
[27] bij de doleanten als (mijns oordeels) notoir ongelijck
[28] hebbende ende autheurs van alle moejten, waer wel[28]
[29] groote reden. Doch ick en sie niet hoemense daer
[30] toe sal connen brengen soo lange als het proces voor*s*
[31] niet sal wesen getermineert. Ick en hebbe niet ge-[31]
[32] fajlleert alle voeghlijck debvojr te doen om die sake bij
[33] accoort te slijten, ende te dien ejnde de geinjurieerde
[34] eischers soo verre geinduceert dat zij parthije[34]
[35] gepresenteert hebben alles te verblijven aen eenighe[35]
[36] rechtsgeleerden oft heeren vanden Hove Provinciael. Maar[36]
[37] de Doleanten verweerders geen wtcoomste t'haeren voor-[37]

* Minuut. UBA II C II.673.
Gering tekstverlies in r. 86 door het innaaien; Hu. en vVl.: voor

[38] deel kunnende te gemoete sien stellen haer hier inne
[39] weigherigh: te meer overmits zij wel 25 sterck zijnde,
[40] lichtlijck met costen ende delajen van een trainant pro-[40]
[41] ces 4 oft 5 persoonen hoopen te matteren: inson-[41]
[42] derhejdt als die op haer privé burse souden moeten
[43] plejten. 'T welck als men den geinjurieerden ver-[43]
[44] stonde op te leggen sulx dat se saken den gemeenen
[45] dorpe aengaende, ende injurien henlieden in qualité van
[46] wethouderen gedaen niet vervolghen souden moghen[46]
[47] anders dan tot haeren particulieren laste, waer (onder[47]
[48] correctie) de deure gëopent aen alle onrustighe humeuren[48]
[49] om haere Overheden van tijdt tot tijdt om inno-[49]
[50] vatie in 't stuck van regeringe te quellen, ende met schan-
[51] delijcke injurien te traduceren. Sulx ick mij laet be-[51]
[52] duncken voors hands den ruste des dorps ende gemeenen
[53] beste niet conduciblers te wesen, als dat UEd.[53]
[54] Mogh. gelieve te ordonneren op sekere groote penen te[54]
[55] verbeuren bij de geene die daertegens mochten oppo-
[56] seren dat de costen te desen bijde geinjurieerde ge-
[57] daen ende noch te doen sullen werden gedraeghen bij
[58] het gemeene dorp ter tijdt ende wijle toe de doleanten[58]
[59] wt crachte van sententie oft accoort deselve sullen
[60] hebben gerembourseert.

[61] Noopende t' ander request getekent op den rugge
[62] met de letter B, het is alsoo dat de quote van 't[62]
[63] dorp Blaricom inde verpondinge mette drie ten hon-
[64] derden tot vervallinge vande costen daer toe bijde[64]
[65] Ed. Mogh. HH Staeten geconsenteert omme te slaen,
[66] niet en monteert boven de somme van driehondert[66]
[67] ℔℔ van xl grooten. Diesniettegenstaende soo sijn
[68] zedert eenighe jaeren herwaerts boven de voor*s*
[69] 300 ℔℔ ontrent 64 ℔℔ jaerlijx t' over ommegeslaeghen ende[69]
[70] gebracht onder 't schotgeldt dat is in de beurse vande
[71] gemeene Bujren tot vervallinge vande lasten des dorps.
[72] Waer door gebeurt dat eenighe lieden van vermoghen[72]
[73] doch geene oft wenigh onroerende goederen inde
[74] jurisdictie van Blaricom hebbende in de buirlasten min
[75] draeghen als naer raete van alle haere middelen;[75]
[76] directelijck tegens d'ordre ende costumen in desen[76]
[77] geobserveert, metbrengende dat ijder naer proportie[77]
[78] van alle sijn goederen in 't schotgeldt hebbe te contri-

13 Henrik Lz. Spiegel

14 Hendrick de Keyser

[79] bueren. Sulx daer wt ontstaet groot onbenoeghen vande
[80] geene die al 't haere in onroerendt goedt onder Blaricom
[81] geleghen hebbende in geenen deele en sijn
[82] verschoont gebleven. Om 't welcke wegh te nemen ende[82]
[83] wijder onlust voor te comen ick instantie gedaen heb
[84] bij de jegenwoordighe wethouderen datmen, in con-[84]
[85] formité van 't advjs van Rechtsgeleerden den req[e]
[86] geannexeert, soo veele jaeren lang, als de vo[-]verhaelde
[87] faute is gecommitteert, de somme van de voors 64 ℔℔[87]
[88] soude te min omslaen inde verpondinge, ende suppleren[88]
[89] wt het schotgeldt. Maer heb het wijder niet konnen[89]
[90] brengen als datmen den ommeslagh hebbe geredres-[90]
[91] seert ende gestelt op de rechte quote met 3 ten[91]
[92] hondert voor d'oncosten, alsoo 't schijnt, dat de setters[92]
[93] haer laeten beduncken daermede te moghen volstaen[93]
[94] ende duchten offensie te incurreren vande geene die[94]
[95] gebeneficieert zijn bijde voorgaende faute. Welcke[95]
[96] swaerigheidt cesseren sal indien UEd. Mogh. gelieft[96]
[97] expresselijck te ordonneeren dat het voor*s* advjs
[98] van rechtsgeleerden sal moeten werden gevolght als we-[98]
[99] sende meer als bijllijck het gevoeghlijck middel daer
[100] bij aengewesen. Ende niet hebbende waermede in
[101] desen voorder dienst te doen aen UEd. Mogh. sal
[102] deselve
[103] Hiermede

[104] Ed. etc nevens wensche van gelucksalighe regeringe, Gode den
[105] almaghtighen ende in haer gratie bevelen

[106] Vanden Hujse te Mujden den

[107] vj[en] Decemb. 1617.

[106] UEd. Mogh.

[107] Onderdaenste Dienaer

Gecommitteerde Raden hebben het rekest, dat door *120* begeleid werd, aan Hooft teruggestuurd om advies, zodat hij de uiteenzetting, in *110* gegeven, grotendeels herhaalt en nader toelicht. Hij beveelt nogmaals met grote nadruk aan, op dit rekest gunstig te beschikken.

Tegelijk zenden Gecommitteerde Raden een tweede rekest, waarvan niet blijkt wie de opstellers zijn, maar waaruit de oorzaak van de moeilijkheden te Blaricum af te leiden valt. De verponding, een jaarlijkse belasting ten voordele

van de Grafelijkheid, werd over de inwoners omgeslagen in evenredigheid met hun onroerend bezit in de gemeente. Het schotgeld, dat geheven werd ten voordele van het dorp, werd betaald in evenredigheid met het totale vermogen. Nu is in Blaricum sedert enige jaren de gewoonte geweest, een bedrag boven de aan de Grafelijkheid verschuldigde quote in de verponding hoofdelijk om te slaan, en dit meerdere bedrag in de dorpskas te storten als schotgeld. Daardoor hebben die inwoners, tot wier vermogen grondbezit in het Sticht, dus buiten de gemeente, behoort, minder schotgeld betaald dan zij verschuldigd waren. Hiertegen protesteren die inwoners wier grondbezit wel in de gemeente gelegen is: vermoedelijk zijn zij de opstellers van het tweede rekest. Hooft adviseert, te gelasten - in overeenstemming met het advies van rechtsgeleerden, dat bij het rekest is overgelegd - de gemaakte fout te herstellen.

Eindnoten:

2 *presteren:* nakomen.
5 *nevens desen:* hierbij ingesloten.
8 *in ... bestaen:* met de waarheid overeen te komen.
10 *desseins:* oogmerken.
11 *doleren:* klagen.
13 *atroce:* gruwelijke.
16 *waer toe (ick) mij referere:* waarnaar ik verwijs.
18 *alteratie:* wijziging; *doen ende hooren:* afleggen en afhoren.
19 *cesseert:* is opgehouden.
20 *nootlijck:* noodzakelijkerwijs.
28 *autheurs:* veroorzakers; *waer ... reden:* zou wel zeer juist zijn.
31 *getermineert:* afgelopen; *Ick ... slijten:* Ik ben niet in gebreke gebleven alle gepaste moeite te doen om die zaak door een schikking uit de wereld te helpen.
34 *geinduceert:* overgehaald.
35 *verblijven:* overlaten.
36 *den Hove Provinciael:* het Hof van Holland.
37 *Doleanten verweerders:* klagers, tevens verdedigers in rechte; *wtcoomste:* afloop.
40 *delajen:* herhaald uitstel; *trainant:* slepend.
41 *matteren:* afmatten.
43 *'T welck als men verstonde op te leggen:* Als men besloot dit op te leggen.
46 *moghen:* kunnen.
47 *onder correctie:* als ik mij niet vergis.
48 *onrustighe humeuren:* woelzieke temperamenten.
49 *van tijdt tot tijdt:* telkens; *innovatie:* verandering.
51 *traduceren:* bekladden.
53 *niet conduciblers:* niets meer bevorderlijk (lett. niets bevorderlijker).
54 *penen:* boeten.
58 *ter ... toe:* tot op het tijdstip, (dat).
62 *quote:* aandeel.
64 *vervallinge:* het voldoen; *daer toe:* daarvoor.
66 *monteert:* stijgt.
69 *t' over:* extra.
72 *gebeurt:* het zo valt.
75 *naer raete van:* in verhouding tot.
76 *ordre ende costumen:* regel en gewoonte; *geobserveert:* in acht genomen.
77 *metbrengende:* inhoudende.

82 *Om ... comen:* En om dit (ongenoegen) weg te nemen en verdere beroering te voorkomen.
84 *in conformité van:* overeenkomstig; *soo veele:* evenveel.
87 *gecommitteert:* begaan.
88 *te min:* minder.
89 *wijder niet:* niet verder.
90 *geredresseert:* in de vorige toestand hersteld.
91 *rechte:* juiste.
92 *setters:* schatters.
93 *haer laeten beduncken:* van mening zijn.
94 *offensie incurreren:* zich de gebelgdheid op de hals te halen.
95 *gebeneficieert:* begunstigd.
96 *U Ed.Mogh.* (dat.).
98 *als ... aengewesen:* daar de geschikte middenweg daardoor aangewezen, meer dan billijk is. (WNT *middel* 666 2).

122 *Aen Dirck Boot Procureur.*

*

[1] Ick seind hem de Sententie ende andere stucken roerende
[2] Harmantjen Lamberts van laeghe bussen huisvrouw van Casper
[3] Janz. om appel te verheffen, ist raedsaem. Begeer dat hij mij doe
[4] taxatie hebben van de costen van van Dam Deurw^{r} ende dienaers
[5] des procureur g^{nls} die Ep wt Naerden haelden, etc. H t Mujden 15[5]
[6] Decemb. 1617.

Eindnoten:

5 *Ep:* Eppe van Cleef, vgl. *109, 115, 118, 124* enz.

* G. UBA II C II.678.

123 *Al Clar.mo S.re Il Sig.r Christophoro Suriano Residente per la Ser.ma Rep.ca di Venetia Alla Hagha*

*

[1] Clar.mo Sig.r Oss.mo

[2] Vista la lettera di V.S. Cl.ma non ho potuto mancare di fare
[3] l' officio richiesto in favore della Compagnia del S.r Ca*p* de
[4] Roij. In modo che senza fallo sarà accommodata in conformità
[5] del suo scrivere d'ogni agio et bisogni, al possibile, secondo
[6] la strettezza del luogo. Essendo buono ad altro mi sarà honore
[7] assai il poter fare servitio alla Ser.ma Rep.ca Imperò, acca-
[8] dendone, m'adoperi senza un rispetto al mondo, restando certa
[9] etiandio di potermi commandare per suo particolare V.S., alla
[10] quale baccio le mani pregando Iddio di dargli ogni contentezza.

[11] Di Castelmudenese. alli 12 di marzo *a* 1618.

[12] Di V S Cl.ma

[13] S.re aff.mo

[14] Pietro di Cornelio

[15] Hóóft.

VERTALING

Gezien de brief van UEd. heb ik niet kunnen nalaten, de dienst te bewijzen die U ten gunste van de Compagnie van de heer Gap. de Roy vraagt. Zodat ge ongetwijfeld overeenkomstig Uw schrijven een zo goed mogelijke accommodatie en voorziening in haar behoeften zult vinden, behoudens het gebrek aan plaatsruimte.

Wanneer ik nog meer kan doen, zal ik het als een eer beschouwen de doorluchtige Republiek van dienst te kunnen zijn. Dus als het nodig zou blijken, kunt U zonder enige schroom over mij beschikken en weest U er bovendien van overtuigd dat U mij kunt bevelen als een ondergeschikte. God geve U.E. - aan wie ik de hand kus - alle vreugden.

Van den Huize te Muiden 12 maart 1618.

Van U.E. de eerbiedige dienaar
Pieter Corneliszoon Hooft.

* Minuut. UBA II C II.91. Afschr. UBL. Pap. 13.

Christophoro Suriano was resident van Venetië in de Republiek 1616-1623. Blijkbaar had hij opname van de compagnie van kapitein de Roy als garnizoen in Muiden verzocht. In het laatste geval is de legering zeer snel op deze brief gevolgd, vgl. *125*. Het is waarschijnlijker dat Suriano overplaatsing van Muiden naar Naarden had verzocht en dat Hooft daarvoor een gunstig prae-advies moest indienen.

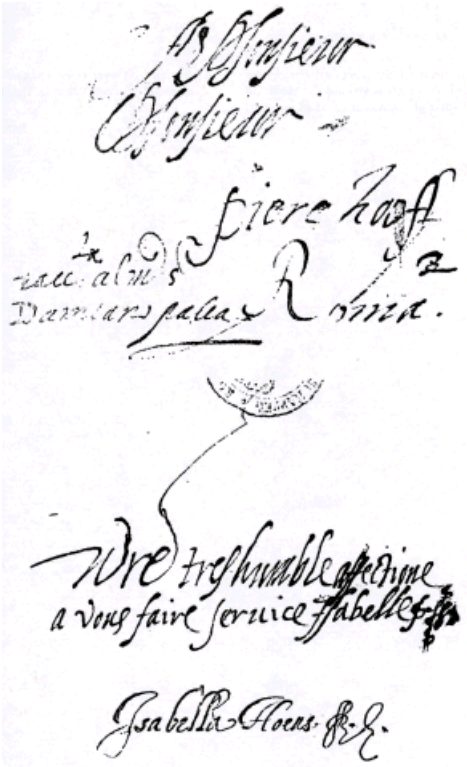

124 *Aen Dirck Boot Procureur. Haeghe.*

*

* G. UBA II C II.92.

125 *Aen Sijn Pr^e^ Exc^ie^*

*

[1] Doorluchtighste Hooghgebooren Vorst, genaedighste Heer

[2] Ten versoecke ende ernstighen aenhouden van Jaques Etcheson
[3] geappoincteerde onder de Comp^ie^ van Monsr de Chastillon, en
[4] heb ick niet konnen ledigh staen van desen te doen verschijnen[4]
[5] voor uwe Pr^e^ Exc^ie^ ten getujghenisse hoe waer is dat de voors[5]
[6] Etcheson geduirende den tijdt dat hij als Lieutenant
[7] gecommandeert heeft de comp^e^ van Capitain de Roij
[8] hebbende haer rendezvous binnen Mujden, om deselve in tucht
[9] ende officie te houden gedaen heeft alle naerstigheidt ende[9]
[10] debvojr, die men tot volcomen genoeghen der wethouderen ende
[11] burgerije soude weten te vereischen. Bij welcke occasie ick mij
[12] sal verstouten om Uwe Pr^e^ Exc^ie^ te congratuleren over sijn[12]
[13] geluckigh advienement tot den Staet van Oranges ende andere,[13]
[14] wenschende dat die possessie zij tot sijne ende zijner ondersaeten
[15] hooghste prosperitejt
[16] Waer in

[17] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heere,
[18] God almaghtigh geduirighlijck behoede Uwe Pr^e^ Exc^ie^ wiens
[19] victorieuse handt ick eerbiedelijck kusse ende nijghe mij t haer
[20] waerts. Van den Hujse te Mujden den xxv^en^ Martij *a* 1618.

[21] Uwer Pr^e^ Exc^ie^

[22] Onderdaenste Getrouwste Dienaer

[23] P C Hóóft.

Hooft brengt bij prins Maurits een gunstig getuigenis uit over een geappointeerde, op diens verzoek.

Eindnoten:

4 *desen:* deze brief.
5 *hoe waer is:* dat waar is (+ subj. zin). (WNT *hoe* 782 III). Dit is een gewone formule ter inleiding van een getuigeverklaring.

* Minuut. UBA II C II.92.

9 *officie:* plicht; *gedaen naerstigheidt ende debvojr:* ijver en plicht betracht
12 *sal* (*futurum* der beleefdheid, Mem. 10).
13 *advienement:* opvolging, nl. door het overlijden van Philips Willem, zijn oudere halfbroeder; *andere:* de aanzienlijke bezittingen van Ph. W. in de Nederlanden.

126 *Aen de H.H. Gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed^e^ enz.

[2] Op de bijgevoeghde Req^e^ van Thomas Waecker gelieve UEd.[2]
[3] Mogh. te verstaen, dat de supp^nt^ den 25^en^ Apr. *a* 1614 bij UEd.[3]
[4] Mogh. geappoincteert is op desen Hujse nevens verschejden andere
[5] van sulcken stoffe als hij, op expresse conditie van niet te moghen[5]
[6] vertrecken van hier sonder consent van UEd. Mogh. collegie op
[7] peene van haer tractement te verliezen. Gelijck mij oock bij missi-
[8] ve van Uw Ed. Mogh. zeer serieuselijck gelast is alle contraven-[8]
[9] teurs van de voor*s* clausule, te houden voor gecasseert en UEd.[9]
[10] Mogh. daervan te verwittighen. Nu ist soo dat de voor*s* Thomas
[11] sonder eenigh verlof doorgegaen sijnde op den 17^en^ Octob. *a* 1616,[11]
[12] ende daer over gecasseert, wederom door UEd. Mogh. singuliere[12]
[13] gratie ende indulgentie den 10^en^ Januarij lestleden is geresti-[13]
[14] tueert tot sijn voorgaende tractement. Maer connende sijn vagabon-
[15] deren niet naelaeten heeft zedert wederom verschejden daeghen
[16] ende nachten van hier geabsenteert, sulx ick hem entlijck op den[16]
[17] iij^en^ deser, tegens den avont beiegenende op den wegh van
[18] Amsterdam aengesejdt heb hij soude naer sijn garnisoen keeren oft
[19] sich houden voor gecasseert. Waer op hij, als de meest[e] refractajre[19]
[20] van sijn geselschap doorgaens geweest zijnde antwoorde soomen
[21] mij casseert ick weet waer ick gaen sal. Dienvolghende heb ick[21]
[22] sijnen naem geroeijeert op de cedulle van 't Logijsgeldt door[22]
[23] burgerm^ren^ van Mujden UEd. Mogh. eerstdaeghs te presenteren
[24] ende inde attestatie daer onder mentie gemaekt van sijn verloop.[24]
[25] Ende niet siende hier in UEd. Mogh. vorderen dienst te connen
[26] doen sal deselve
[27] Hiermede

[28] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren,
[29] in sgut ende scherm des alderhooghsten bevelen, ende in haer
[30] gratie

[31] Vanden Hujse

[32] te Mujden, den

[33] laesten Apr. 1618.

* Minuut. UBA II C II.93.

[31] UEd. Mogh.

[32] Onderdaene Dienaer

[33] P C Hóóft.

Hooft adviseert ongunstig op het rekest van een geappointeerde die het deserteren niet blijkt te kunnen laten.

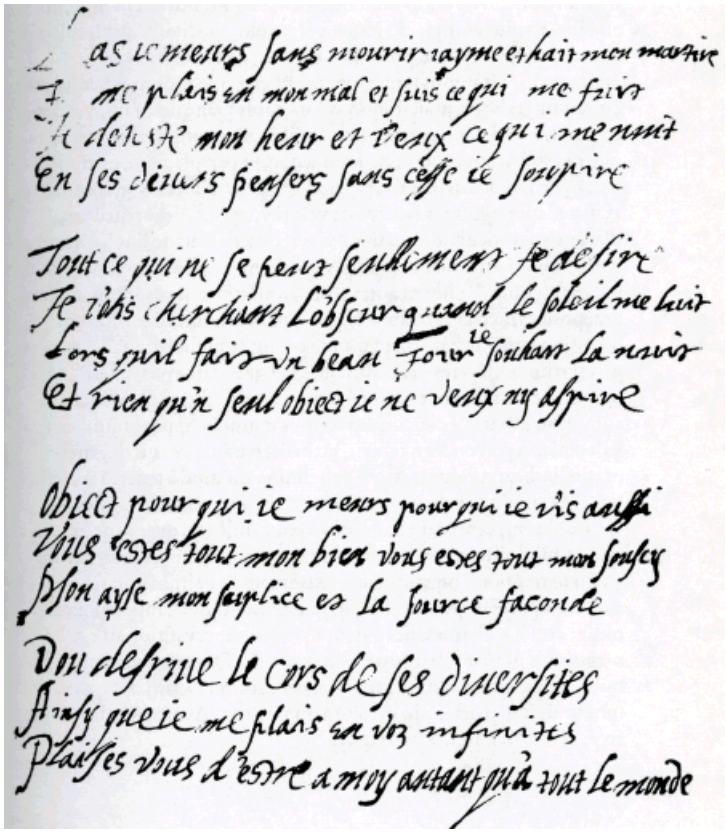

Eindnoten:

2 *Op:* Ten aanzien van.
3 *verstaen:* in aanmerking nemen.
5 *stoffe:* allooi (WNT *stof* 1784 3).
8 *contraventeur:* overtreder.
9 *gecasseert:* ontslagen.
11 *doorgegaen:* weggelopen.
12 *daer over:* daarom; *singuliere:* buitengewone.
13 *gerestitueert tot:* hersteld in.
16 haplologie van *hem*.
19 *refractair:* weerspannig.
21 *waer ... sal:* nl. naar de vijand; *Dienvolghende:* Daarna dus.
22 *geroeijeert op de cedulle:* geschrapt op de lijst.
24 *attestatie:* verklaring, blijkbaar de namen bevattende van de geappointeerden, of hun collectieve aanwezigheid vermeldende.
verloop: weglopen.

127 P.C. Hoofdius H. Grootio S.

*

[2] Quandoquidem, vir mihi omnium maxime, approbare patriae
[3] industriam meam, in valdè serijs, non valeo; neque rursus
[4] quisquilijs magnoperè delector; ipse mei periculum facere statui,
[5] enitendo foetum, qui spem falsurus vel maximè, citrà
[6] detrimentum publicum, vel minùs non citrà commodum fuerit.
[7] Adeo Themistocli dispares neque magno Reip. bono, neque malo[7]
[8] nati nobis videmur. Coepi itaque vitam Henrici Magni, cuius
[9] memorià, quanvis nullo mihi beneficio cogniti mirum in modum
[10] afficior, scripto complecti, idque vernaculo, meditamentum stili et
[11] characteris historici, ac prout hoc cesserit, de rebus patriae
[12] cogitaturus. Ut minus tamen operae lusero, adeundum super ijs ora-
[13] culum tui judicavi judicij: quo vel monitus plané desistam, vel cor-
[14] rectus minus dehinc corrigendum mihi relinquam. Enimverò plera-
[15] que me solicitum habent. structuraeque, et perspicuitati, et amoeni-
[16] tati, et ordini denique universo non nequeo diffidere. Quin et minu-
[17] ta quaedam negotium facessunt; veluti voces exoticae: quarum
[18] illae, quas in alienis idiomatis obvias rebus, deficiente lingua, vacuis
[19] potius imponere, quam inauditas quasdam fingere ratio fuit, ratione
[20] locum tuentur. Reliquas autem, cum ambitione nostratium, tametsi
[21] praeposterà, accitae sermonem patrium invaserint, sine plurium
[22] offensione, proturbare haud utique promptum fuerit: eas
[23] praesertim quibus res vel celsitudine vel gravitate conspicuas
[24] insignire commissum est. Imò et ipsum Aristotilem, in poeticis,[24]
[25] authorem novimus conciliandi scriptis dignitatem per hujusmodi
[26] lenocinia. Adhibendum tamen, ne in barbaram prorsus degeneret
[27] oratio, indicat modum. Atqui ego illum non modò tenere hic, sed
[28] sicut in omnibus, vel capere, id verò acerrimae mentis esse duco.
[29] Quamobrem, censuram hanc, ultrò cum ambiare, quaeso ne graveris
[30] inire. Quod autem tuas tot tantisque negotijs districti curas, parum
[31] etiam in tempore, oneratum eo, existimationi et humanitati tuae,
[32] aliquà ex parte imputes velim, irritamentis hujusce importunitatis
[33] meae: atque ita sentias, licet, neminem me observantiorem esse
[34] magnitudinis tuae, securiorem benignitatis. Quocircà veniam
[35] mihi ut des, non multis te precor, sed ex animo Deum opt. max.
[36] tuos ut tibi, te patriae diu incolumem praestet. Aveto. Mudae in
[37] arce, xiv <Kal. Iun.> MDCXVIII.

* Origineel. UBA. Died.30 Y. Minuut II C II. 95, zie Bijlage *127*. Afschr. UBL. Pap. 13. Hs. blijkens ‘inscriptio erat’ oorspronkelijk een dubbel vel, waarvan fol. 2 met het adres afgescheurd is.
T. aan de achterkant, met onbekende oude hand: ‘inscriptio erat / Aen mijn Heer / Mijn Heere Hugo de Groot / raedt gecommitteerdt van de / Ed. Gr: Mog. de Heere Staten / van Hollandt en Westvrieslandt / Pensionaris der Stadt Rotterdam.’ Tekstverlies door slijtage onderaan. Dat. gedeeltelijk afgesleten, aangevuld uit de minuut.

VERTALING

P.C. Hooft aan De Groot.

Aangezien, voor mij aller-Grootste Man, ik niet de macht heb, aan het Vaderland mijn energie te betonen in zeer ernstige zaken, en ik anderzijds in futiliteiten hoegenaamd geen behagen schep, heb ik besloten, mijn eigen krachten te beproeven door een geesteskind het licht te doen zien, dat, indien het mijn hoop mocht teleurstellen, zelfs in de hoogste mate, voor het land, wel generlei schade met zich zal brengen, doch indien niet, een enkele bate. Zozeer dunken wij ons, anders dan Themistocles, noch geboren het gemenebest tot groot goed, noch tot groot kwaad. Ik ben zodoende begonnen het leven van Hendrik den Grote, wiens nagedachtenis, hoewel mij niet door enig gunstbewijs bekend, mij buitengewoon heeft getroffen, samen te vatten in een geschrift en wel in onze moedertaal, een voorstudie voor Geschiedschrijverstijl en Geschiedschrijveraard, en met de bedoeling, alnaar dit geschrift uitvalt, op de geschiedenis van het Vaderland bedacht te zijn. Om echter in de toekomst te minder moeite vergeefs aan te wenden, heb ik gemeend, aangaande deze dingen mij te moeten richten tot het orakel van Uw oordeel, opdat ik òf gemaand geheel ervan afzie òf verbeterd voortaan minder door mij te verbeteren overlaat. Maar zeer veel is er, wat mij met bezorgdheid vervult: de opbouw, de doorzichtigheid, de aantrekkelijkheid en in één woord de algemene inrichting moet ik wel wantrouwen. Ja, zelfs bepaalde finessen bezorgen mij moeilijkheid, zoals uitheemse woorden: waarvan die woorden, waarbij het redelijk was, omdat ze in vreemde idiomen zijn aan te treffen, liever deze aan zaken, die, doordat de taal te kort schiet, onbekend blijven, toe te kennen dan bepaalde woorden waarvan men nooit hoorde, te verzinnen, door deze redelijkheid hun positie handhaven. De overige echter, nu ze door de jacht-naar-effect van onze landslieden, hoe averechts ook, ingehaald in onze moedertaal zijn binnengedrongen, daaruit te verjagen zonder de meerderheid te krenken, zal in ieder geval wel niet gemakkelijk zijn: vooral die woorden, waaraan het is toegevallen, zaken, die door verhevenheid of waardigheid in het oog springen, aan te duiden. Sterker: van Aristoteles in eigen persoon weten wij, dat hij in zijn Poetica adviseert, waardigheid aan wat men schrijft te verlenen door dit soort opschik. Hij geeft evenwel aan, dat men matigheid moet betrachten, wil de taal niet volstrekt tot barbarisme ontaarden. Welnu, wat mij betreft, ik ben van oordeel, dat niet alleen op dit punt maat te houden, maar (gelijk in alles) alleen al naar maat te streven, dat dit nu juist het kenmerk is van een wakkeren geest. Derhalve bid ik u, dat ge deze taak van censor, nu ge spontaan wordt aangezocht, zonder bezwaren te maken wilt aanvaarden. Dat ik echter uw beslommeringen, u, die

door zovele en zo gewichtige bezigheden reeds in beslag genomen zijt, nu nog zwaarder ga belasten, en dat zelfs zeer weinig te geschikter ure, ik zou gaarne zien, dat ge dit toeschrijft aan uw roep en vriendelijkheid, enigermate ook aan deze lastigheid van mij: en alzo kunt ge dan bemerken, dat er niemand is meer oplettend jegens uw groot-heid, meer onbekommerd jegens uw welwillendheid. En daarom smeek ik u niet met veel omhaal, dat ge me vergeving schenkt, maar van harte begeer ik van den algoeden en algroten God, dat

Hij de uwen voor u en u voor het Vaderland nog lang in ongedeerdheid moge sparen.

Te Muiden op het Slot, 19 mei 1618.

Eindnoten:

7 vgl. Plutarchus, *Vita Themistoclis* 2,2.
24 Aristoteles, *Poetica* 22, 3.

128 *Aende H H Staeten van Hollandt etc.*

*

[1] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse Hooghmoghende Heeren

[2] Het dorp van Laeren zijnde het oudste, is eertijds oock
[3] 't meeste van vermoghen geweest in Goeijlandt, sulx dat het
[4] benevens de Parochijkerke op de hooghte staende noch was ge-
[5] rieft ende verciert met een zeer schoone Cappelle nae haer[5]
[6] geleghenhejdt, inden dorpe gesticht. Maer gedujrende de
[7] troublen de hujslieden niet maghtigh zijnde de voor*s*[7]
[8] kerke bujten 't dorp geleghen vrij te houden van 't geboefte,
[9] datter sich dickwils in legherde ende sterck hieldt hebben[9]
[10] gaerne gedooght dat bij Uwe Ho. Mo. deselve is gedemolieert,[10]
[11] ende al 't geene de materiaelen op brachten aen gelde, ge-
[12] smolten inde middelen van 't gemeene landt. Ende zedert heb-
[13] ben zij haer beholpen met de Cappelle. 'Twelck hen voortaen niet
[14] doenlijck is sonder notojr perikel:[14]

[15] gemerckt deselve (nae de inspectie ende kennisse bij mij ge-[15]
[16] nomen) de ruine niet lange sal konnen ontstaen. D'oorsaeck[16]
[17] van dese vervallinge is mangel van jaerlijx incomen ende dat
[18] d'armoede vanden dorpe niet toegelaeten heeft eenighsins de
[19] handt daer aen te houden. D'ingesetene nochtans te gemoet[19]
[20] ziende dat zij (welcker voorouders boven al d'ander dorpen
[21] pleghen wt te steken) binnen corten tijdt sonder kerke sullen[21]
[22] sitten, en konnen niet min als haer des grootelijx laten[22]
[23] verdrieten. Zoo zeer oock dat zij niettegenstaende de groote[23]
[24] soberhejdt haerder middelen, geresolveert zijn haerselven
[25] te belasten mettet voorder onderhoudt vande selve Capelle,
[26] indien die eenmael naerden nodighen eisch in behoorlijcke
[27] forme moghte werden gerepareert. Bidden zijlieden oversulx[27]
[28] ende ick op haeren naeme ende versoeck Uwe Ho. Mo. gelieve
[29] als vaeders des gemeenen lands mededooghend ende favorabel
[30] insicht te nemen soo op t verloop van haeren staet, als op[30]
[31] de promte goedwillighejdt waermede zij de penningen vande
[32] gedemolieerde kerke geprocedeert den gemeenen lande hebben[32]
[33] laeten volghen: ende henlieden voor deese eene rejse te
[34] accorderen sulcken subsidie, als nodigh bevonden sal werden
[35] om de voor*s* Cappelle te brengen in poincten datse[35]
[36] voortaen bij haerlieden soude moghen behoorlijck werden on-
[37] derhouden. Waermede Uwe Ho. Mo. haerlieden sullen animeren
[38] omme in haeren plicht ende affectie tot U Ho. Mo. gehoor-[38]

* Minuut. UBA II C II.97. Afschr. UBL Pap. 13 H 3.

[39] saemhejdt te continueren, ende God almaghtigh met mij te
[40] bidden, dat hij,

[41] Ed etc.

[42] U Ho. Mo. regeringe altijds meer ende meer wil seghenen
[43] behoedende in haer goede gratie

[44] Vanden Hujse te Mujden,

[45] den naestlesten Junij *a* 1618.

[44] Uwer Ho. Mo.

[45] Onderdaenste Dienaer

[46] P C Hóóft.

Hooft bepleit de wenselijkheid dat de Staten het verarmde dorp Laren geldelijk steunen om de kapel van het dorp, die in verval verkeert, te herstellen. Hij voert daarvoor o.m. aan, dat een buiten het dorp staande vervallen kerk die in oorlogstijd een rovershol geworden was, door de Staten is afgebroken en ten bate van de Grafelijkheid verkocht.

Eindnoten:

5 *nae haer geleghenhejdt:* voor hun doen (bep. bij *zeer schoone*).
7 *troublen:* oorlog ca. 1573.
9 *sterck hieldt:* zich in staat van verdediging hield.
10 *gedemolieert:* afgebroken.
14 *notojr:* kennelijk.
15 *nae:* volgens.
16 *ruine:* instorting; *ontstaen:* ontgaan (WNT *ontstaan* 1983).
19 *daer aen:* nl. aan de kerkelijke belasting.
21 *pleghen:* plachten (WNT *plegen* 2483).
22 *en konnen ... verdrieten:* moeten dit wel erg betreuren.
23 *oock:* zelfs.
27 *Bidden ... naeme:* Daarom verzoeken zij, en ik in hun naam.
30 *insicht nemen:* acht slaan; *het verloop:* de achteruitgang.
32 *geprocedeert van:* voortgekomen uit.
35 *in poincten dat:* in een (zo goede) toestand dat.
38 *U Ho. Mo.* (gen.): (gehoorzaamheid) aan U.H.M.

129 *Aende H H vande Rekeninge in Hollandt.*

*

[1] Edele erntfeste, hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren,

[2] Door dien de Rekeninge vande Fabrique van desen[2]
[3] Hujse jegenwoordelijck wat boven ordinaris is gecomen[3]
[4] te monteren, soo heb ick niet konnen laeten UEd.[4]
[5] Mo. bij desen met behoorlijcke reverentie te vertoonen
[6] d'oorsaecke van dien: Dewelcke is dat de selve ongelijck[6]
[7] langer is getraineert als den tijdt, van ouds gebruicke-
[8] lijck daer inne vervaet te werden. Oock heeft de rin-
[9] gelmujr wesende zeer vervallen ende ingewaetert
[10] sulx des portiers logijs daer onder responderende overmits
[11] het doorlecken niet te bewonen en was, de handt[11]
[12] moeten hebben; ende de plantagie vereischt eenighe
[13] afhejninge. In veughen dat het eene bij t'ander comende[13]
[14] te meer heeft gechargeert. Waer over Uw Ed. Mogh.
[15] gelieve te houden voor nut ende nodigh de costen der
[16] voor*s* rekeninge ende d'exspeditie vande selve voor[16]
[17] gerecommandeert: gelijck ick haer wel eerbiedelijck wil
[18] gebeden hebben, ende
[19] Hiermede

[20] Edele etc. nevens wensche alles goeds, Gode den
[21] almoghenden, bevolen, ende in haere gratie

[22] UEd. Mogh.

[23] Onderdaene Dienstwillighe

[24] P C Hóóft.

Hooft voegt bij de indiening van een jaarlijkse onderhoudsrekening van het Slot een verklaring betreffende de hoogte daarvan: de rekening loopt over een extra lange termijn en er zijn buitengewone kosten geweest aan de ringmuur en de omheining.

Eindnoten:

2 *de Fabrique:* het onderhoud (WNT *fabriek* 4345 2).

* Minuut. UBA II C II.100.
Dat. volgens de plaats in het hs. tussen 29 juni en 5 juli 1618.

3 *ordinaris:* het gewone.
4 *monteren:* stijgen, belopen; *heb kunnen:* perfectum der bescheidenheid (Memoranda 10); *laeten:* achterwege laten.
6 *ongelijck ... werden:* over zeer veel langer tijd gerekt is dan de termijn die er van oudsher door werd bestreken.
11 *de handt:* nl. van onderhoud en herstel.
13 *In veughen ... gechargeert:* Zodat het ene bij het andere komende (de rekening) des te meer heeft belast.
16 *ende d'exspeditie ... gerecommandeert (te houden):* en de betaling ervan te beschouwen als aanbevolen.

130 *Aen Sr Dirck Boot Proc^r^ voor den Hove.*

*

[1] Ick sejnd hem de stucken dienende tegens de
[2] setters vande verpondinge tot Blaricom Jacob[2]
[3] Jansz. cum socijs, om in appel te moghen ontfangen
[4] werden voor de HH gecommitteerde Raeden, ist
[5] raedsaem. Vanden H t Mujden v Julij *a* 1618.

Eindnoten:

2 *setters:* schatters; *verponding:* belasting meestal op vast goed, zie A.C.J. de Vrankrijker, *Geschiedenis van de belastingen*. Fibulareeks 10. Bussum 1969.

* G. UBA II C II.101. Afschr. UBL. Pap. 13.

131 *Aende Ed. Mo. H H vande Rekeninge*,

*

[1] Ed. etc.

[2] Ontfangen hebbende de bijgaende Req[e] ende daer op
[3] gecommuniceert met de Regeerders der stede Naerden[3]
[4] ende dorpen van Goeijlandt, om UEd. Mo. te dienen
[5] van advise sal ick denselven bij desen met alle reve-
[6] rentie vertoonen de gelegenhejdt der sake: die dese is.[6]
[7] Volghends sekere sententie vandenjaere 1535 wierdt
[8] Goeijlandt afgeraejt van 't sticht van Wtrecht met een[8]
[9] gruppele die rechtevoort alomme toegeworpen ende[9]
[10] verduistert zijnde op verschejden plaetsen controversie[10]
[11] causeert over de limiten. Sulx die van Goeijlandt seg-[11]
[12] gen d'overlast te lijden daer die van 't sticht inde
[13] voor*s* req[e] haer over zijn beclaeghende: ende dat zij-[13]
[14] lieden empieteren op den Goeijschen bodem hebbende[14]
[15] haere bouwlanden aengemaeckt tot een goedt stuck over[15]
[16] de plaetse daer de voor*s* gruppel heeft geleghen.
[17] Ende is nochtans noijt gebleecken oft mij eenighsins[17]
[18] ter kennisse gecomen dat bij ingesetene van Goeijlandt
[19] kooren gehaelt zij vande questieuse aengemaeckte lan-
[20] den voor*s*, veel min van landen notoirlijck aen geen[20]
[21] zijde vande raeijinge geleghen. Even ongehoort ist[21]
[22] datter beesten wt de jurisdictie van Oostveen sinisterlijck[22]
[23] geabigeert ende bij dien van Goeijlandt zouden gehouden wesen.
[24] Wtgenomen datmen nu onlanx ijets heeft willen seggen[2424]
[25] van vasthouden van sekere schaepen
[26] als oft se niet over de limiten waeren geweest doense
[27] wierden aengetast: daer proces om is. Maer zijn wt
[28] crachte van privilegie t'anderen maelen wel schaepen
[29] versekert soo Goeijsche in t Sticht als stichtsche in[29]
[30] Goeijlandt, ende volghends vonnisse oft accoort gerançoe-[30]
[31] neert. Dat die van Goeijlandt turf in 't sticht souden[31-33]
[32] gegraeven oft gehaelt hebben wordt bij haerlieden ontkent
[33] ende bij parthie geaffirmeert, wt sake dat ijder sijn[33]
[34] jurisdictie soeckt voor te staen ende als voor*s* es de
[35] limiten verduistert zijn, ter plaetse daer de questie valt.
[36] Maer de geldboete staende tot het graeven van turf[3636-43]

* Minuut. UBA II C II.101.
Hs. r. 49-60 staan als renvooi op blz. 104. De verwijzing in margine luidt op blz. 101 *Stopt hier t geen aen d'ander zijde staet;* die op blz. 104 luidt: *Stopt in op de voorgaende zijde*.

[37] over seker greppele, gaet dese questien nochte de[37]
[38] jurisdictie niet aen: Als gestelt zijnde tot laste vande[38]

[39] ingesetene van Goeijlandt die de veenen van haer
[40] gemeente vorder nemen, danse strecken, ende overtreden[40]
[41] een gruppele waer bij sekere veenen die 't Convent
[42] van Audwijck in Goeijlandt heeft vande gemeene veenen
[43] desselven landts sijn onderschejden. Doch is[43]
[44] seker dat omme de voor*s* onlusten ende grooter mis-
[45] verstanden die daer wt souden moghen ontstaen, te stujten
[46] grootelijx dienstigh soude zijn te maken een
[47] groepe van suffisante breedte ende diepte met beplan-[47]
[48] tinge der aerde ten wederzijden op te werpen volghends t
[49] versoeck der supplianten. Waer toe, ick vermoede, zij
[50] haer soo gewilligh stellen op hoope van te verwerven
[51] dat de versochte groepe mochte geslaeghen werden voor
[52] een goedt deel aen dees zijde vande oude raeijinge,
[53] ende op den Goeijschen grondt als van cleender waerden
[54] wesende. Daer bij zij niet alleen de voor*s* aen-
[55] gemaeckte landen souden menen te stellen bujten dis-
[56] pute, maer oock geleghenhejdt becomen, (die hen nu
[57] ontbreeckt) van haere beesten, lanx de kaede oft wal
[58] aen haer zijde vande groepe opgeworpen te drijven
[59] voorbij de selve landen, omse te wejden op de geene
[60] die gebraeckt worden. Maer is mijn gevoelen dat d'in-[60]
[61] gesetene van Goeijlandt tot soodaenighe costen geheel
[62] swaerlijck zullen konnen gebracht werden. Soude oock
[63] niet genoegh zijn, als men wilde dat het werck strecken[63]
[64] moghte, hier inne bij provisie ende stuckwijs te[64]
[65] treden; maer oorbaer datmen eens voor al sekere
[66] ende vaste schejdselen constitueerde soo verre als
[67] goeijlandt aen den gestichte gegrenst lejdt. Waer op[67]
[68] Commissarisen bij de Ho. Mo. Heeren staeten respec-[68]
[69] tivelijck gelast onderlinge souden moghen handelen:[69]
[70] ende daer naer alsulcke ordre raemen opt stuck vande
[71] voorseide groepe ende scheidsele als tot onderhoudt
[72] vande selve ende der goede naebujrschap wierd vereischt.
[73] Waer mede, als voorshands niet wijders ziende dat hier
[74] in consideratie comt, ick UEd. Mogh.

[75] Ed. etc Gode den almoghenden in schut ende scherm sal be-
[76] volen laeten ende in haere goede gratie

[77] Vanden Hujse te Mujden

[78] den xv[en] Julij *a* 1618.

[77] Uwer Ed. Mo.

[78] Ond^{e} Dienstwillighe

[79] P C Hóóft.

Inwoners van het Sticht hebben een rekest bij de Rekenkamer van Holland ingediend betreffende overtredingen in de grensstrook. Hooft, om advies gevraagd, geeft een uiteenzetting (waardoor waarschijnlijk ook de vroeger bij het Hof van Holland en bij hem aanhangig gemaakte klachten en de bestrijding hunner rechtmatigheid, verklaard worden). De sedert 1535 bestaande scheigreppel is overal onzichtbaar geworden zodat er onzekerheid bestaat over de loop van de grens. Sommige van de door de rekwestranten opgesomde delicten bestrijdt hij. Zijn advies is, gevolg te geven aan het verzoek, nl. een nieuwe, duidelijke, in de toekomst goed te onderhouden landscheiding te doen graven.

Eindnoten:

3 *gecommuniceert:* van gedachten gewisseld.
6 *de gelegenhejdt:* de omstandigheden.
8 *afgeraejt:* afgegrensd (WNT *afraaien* 1259).
9 *rechtevoort:* nu ter tijd.
10 *controversie ... limiten:* meningsverschil over de grenzen veroorzaakt.
11 *Sulx ... beclaeghende:* Zodat de Gooilanders zeggen de overlast te verduren waarover de Stichtenaren zich in hun rekest beklagen.
13 *zijlieden:* nl. de Stichtenaren.
14 *empieteren:* zich (land) toeëigenen.
15 *aengemaeckt:* na afgraving ontgonnen (WNT *aanmaken* 239 3).
17 *eenighsins:* op de een of andere wijze.
20 *notoirlijck:* duidelijk.
21 *Even ongehoort ist:* Evenmin is ooit vernomen.
22 *Oostveen:* Blauwkapel. *sinisterlijck geabigeert:* met bedrieglijk oogmerk weggedreven.
24 *Wtgenomen:* Behalve; *men:* nl. de Stichtenaren.
24 *ijets heeft willen seggen, alsoft:* de vrijheid genomen heeft, te beweren, dat; *aengetast:* in beslag genomen.
29 *versekert:* door borgstelling als eigendom gewaarmerkt.
30 *gerançoeneert:* losgekocht (vgl. *154*).
31-33 vgl. *23, 28, 30, 35, 36*.
33 *dat ijder ... staen:* dat beiden trachten hun jurisdictie op het bewuste stuk grond te verdedigen.
36 *tot:* op.
36-43 Hieruit blijkt dat er twee scheigreppels waren: een tussen Holland en het Sticht en een tussen in Gooiland gelegen venen van Oudwijk en Gooilandse gemeentevenen.
37 *de jurisdictie*, nl. de grenzen der jurisdicties.
38 *Als gestelt ... ingesetene:* daar die ingesteld is ten laste van de inwoners.
40 *gemeente:* meent. Of: ‘Stad en lande van Gooiland’ vgl. blz. 58, 59; *vorder nemen:* ruimer nemen dan ze reiken.
43 *onderschejden:* afgescheiden; *Doch:* Toch.
47 *groepe:* greppel.
60 *die gebraeckt worden:* die men braak laat liggen.
63 *strecken:* aan het doel beantwoorden (WNT *strekken* 2172 8, 9).
64 *hier inne ... treden:* bij wijze van voorlopige voorziening en bij gedeelten goed te keuren.
67 *den gestichte:* het Sticht.
68 *de Ho.Mo.Heeren staeten respectivelijck:* de Staten van Holland en Utrecht.
69 *handelen op:* onderhandelen over; *alsulcke ordre raemen:* zodanig plan maken.

132 *(D. van der Nath aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Monsieur et Cousijn Hooft

[2] Ick hebbe op huiden UE schrijvens ontfangen
[3] waer inne UE ons noot om van dese weecke
[4] tot UE huise te comen het welcke wij niet
[5] en souden weijgeren ten waere de saecken in[5]
[6] Leijden voor als noch vrij wat wilt stonden
[7] ende daer over gaeren soo lange wachten souden[7]
[8] tot dat men sien mocht wat resolutie de
[9] borgemeisters nemen sullen, daer en tussen en
[10] laeten hier niet goede siere te maecken ende[10]
[11] bidden UE ons de eere te willen doen ende
[12] comen ons alhier met nichte UE huisvrow
[13] ende kinderen voor een wijl tijts vergeselschappen
[14] ende soo het tussen tijts de tijt eijnichsins toe[14]
[15] laet sullen alsdan met UE wederom vaeren[15]
[16] ende voor een wijl tijts vergeselschappen, ende
[17] alsoo wij onseker bennen wat tijt UE
[18] best gelegen sal comen soo bidde een tijt te[18]
[19] ramen ende ons die over schrijvende sullen UE[19]
[20] met goede devotie verwachten ende sal[20]
[21] altijt blijven

[22] Monsieur et Cousijn

[23] UE Dienstwillige neef

[24] ende dienaer

[25] D vander Nath

[26] Uijt Voorschoten desen

[27] 19. Augusti 1618

Dirck van der Nath, vgl. *81*, beantwoordt een uitnodiging van Hooft. Vgl. ook *169*.

* Origineel. KA CLXXIa[c] 29.
Hs. enkel blad, afgesneden.

Eindnoten:

5 *de saecken in Leyden:* (geen verklaring gevonden); *ten waere:* ware het niet, dat.
7 *ende* (wij).
10 *hier:* D. van der Nath bewoonde 's zomers het buiten Roucoop te Voorschoten; *goede siere te maecken:* een goed leventje te leiden.
14 *tussen tijts:* intussen.
15 *wederom vaeren:* teruggaan.
18 *bidde (ick) ... ramen:* verzoek ik een tijdstip vast te stellen.
19 *ons ... schrijvende:* als u ons die schrijft.
20 *devotie:* vertrouwen.

133 *Edele erntfeste Grootachtbare welwijse zeer Voorzienighe Heere Mijn Heere Eeuwout vander Dussen Ambassadeur weghen de Ho. Mo. Heeren Staeten g^n^ 1 der Vereenighde Nederlanden aen de Con^e^ M^t^ van Grootbrittanjen burgerm^r^ der Stadt Delft.*

*

[1] Edele etc.

[2] Harman Teuling mijner susters man verstaen heb-[2]
[3] bende de zeer honorable commissie van UEd. om wt[3]
[4] naeme der Ho. Mo. Heeren Staeten g^n^ 1 nevens an-
[5] dere Heeren Gesanten te trecken aende M^t^ van
[6] groot Brittagnen, ende begeerigh zijnde om bij soo een
[7] goede gelegenhejdt dat rijcke te besichtighen, 't geen
[8] hem heel jong gehuwt zijnde voor desen sijner affajren
[9] thalven niet heeft connen gebeuren, is door
[10] mijnen Vaeder bericht geworden vande goede kund-[10]
[11] schap ende obligatie die ick over lange aen UEd. heb[11]
[12] gehadt. Ende alsoo hij voor singulier geluck soude[12]
[13] rekenen te moghen geraken onder den train van UEd.[13]
[14] om alles met beter commoditejt <te moghen> doorsien, heeft[14]
[15] t dien einde van mij versocht eenighe regelen voor-
[16] schrijvens aen UEd. Dewelcke ick daer over niet le-[16]
[17] digh staen kan reverentelijck te versoecken, gelieve
[18] hem in desen, soo 't buiten haer ongerief geschieden
[19] kan, te favoriseren. 'T Welck geschiedende, sal 't
[20] optekenen bij d'andere jonsten ende vrundschappen in een
[21] danckbaer gemoedt met hoope dat eens d'occasie mijne
[22] geringheit sal qualificeren om alles met eenighen daet-[22]
[23] lijcken dienst t'erkennen. Ondertusschen
[24] Ed^e^ etc. bid God almaghtig dat dese voijage ende al het ver-[24]
[25] tueux voornemen van UEd. gedije ter hooghster eere
[26] ende contentement vande selve, in Wiens gratie ick
[27] van heeler harten gebiede

[28] Vanden Hujse t Mujden.

[29] 15 Novemb. 1618.

* Minuut. UBA II C II.105.
T.r. 14. Hooft heeft ‘te moghen’ doorgestreept, waarschijnlijk omdat ze juist vooraf waren gegaan, maar er kwam geen zuiver zeugma tot stand.

[28] Uwer Ed^{t}

[29] Ganschtoegedaenen Dienaer

[30] P C Hóóft.

Hooft's zwager Herman Teuling (Tholinx) wenst het buitengewone gezantschap dat naar de koning van Engeland zal vertrekken, te vergezellen. Op zijn verzoek schrijft Hooft een aanbevelingsbrief aan Ewoud van der Dussen, burgemeester van Delft en een der extraordinaris ambassadeurs, met wie hem oude vriendschap verbindt.

Eindnoten:

2 Harman Teuling (Herman Tholinx), 1590-1627, korenkoper, kerkmeester N.K., was 5 december 1610 gehuwd met Grietje Cornelisdr. Hooft; *verstaen:* vernomen.
3 *honorable commissie:* eervolle opdracht.
10 *kundschap:* kennis.
11 *obligatie:* verplichting.
12 *singulier:* uitzonderlijk.
13 *train:* gevolg.
14 *doorsien:* bekijken.
16 *Dewelcke* (meew. vw.); *daer over:* daarom.
22 *qualificeren:* waardig achten; *alles ... erkennen:* mijn dankbaarheid voor alles metterdaad te tonen.
24 *vertueux:* kranig.

134 *Aen Frere van Uffelen.*

*

[1] Mons[r] et frere

[2] Op gister avondt ontfing ick UE schrijvens dien dagh
[3] gedateert. Het wtsetten van gelden op gronden met conditie[3]
[4] dat d'wtsetter alle jaeren sijne penningen magh intrecken,
[5] contrarie den stijl der rentebrieven, is, meen ick, onlanx[5]
[6] in gebrujck gecomen, ende dat Neef Wujtiers als 't selve[6]
[7] bij der handt gehadt hebbende UE soude konnen berichten
[8] van 't geene daer op loopt. Indien bij geval van schaede
[9] (die god verhoede) dese maniere van weeskinderen goedt te[9]
[10] beleggen sulx is te verantwoorden, dat de mombers bujten[10]
[11] perikel zijn, soo ben ick wel te vreden dat UE vierdujsendt[11]
[12] guldens voor UE dochter wtsette tegens 6 1/4 ten hondert, voor[12]
[13] een jaer, op de dertigh morghen hooftlanden van S[r] van[13]
[14] Wesel, geleghen inde Wieringer Waerdt ende niet beswaert[14]
[15] wesende dan met een gulden op 't morgen voor recognitie[15]
[16] der Camer vande Rekeninge, waer bij moeder van Erp twee[16]
[17] dujsent guldens sal moghen voeghen soo 't haer gelieft.
[18] Ende zij UE met d'uwe ende haere E met de haere, naer
[19] groete ende gebiedenis gode bevolen. Vanden Hujse te
[20] Mujden, den xxvij[en] Novemb. *a* 1618.

[21] UE dienstw[e] frere

[22] P C Hóóft.

Jacobus van Uffelen, ca. 1579-1640, huwde 9 februari 1616 Maria van Erp (1593-1617). Maria had bij testament dd. 3 februari 1617 voor notaris Jacob Gijsbertsen tot voogden over haar dochtertje Maria benoemd haar man, haar vader Arnout van Erp en haar zwager P.C. Hooft.

Hooft geeft voor een door Jacobus van Uffelen voorgestelde belegging van aan het kind toebehorend geld zijn toestemming en bevestigt de door Van Uffelen gestipuleerde voorwaarden.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II.106.

3 *Het wtsetten ... intrecken:* het geven van hypotheek op gronden onder voorwaarde dat de gever zijn geld elk jaar mag opeisen.
5 *contrarie:* in strijd met; *stijl:* gebruikelijke formulering.
6 *ende* (ick meen); *Neef Wujtiers:* stellig Dierick Govertsz. Wuijtiers, zie bladzijde 893; *daer op loopt:* daarbij te pas komt.
9 *weeskinderen goedt:* bezit van weeskinderen.
10 *dat ... zijn:* dat de voogden niet (wegens verkeerde belegging) om schadevergoeding aangesproken kunnen worden.
11 *soo ... vreden:* dan ga ik ermee akkoord.
12 *wtsette* (aanv.w.).
13 *hooftlanden:* landerijen werden b.v. bij verkaveling van droogmakerijen, onderscheiden in hoofd- en volgerlanden; de eerste waren de beste.
14 *beswaert:* belast.
15 *recognitie:* vergoeding (wegens erfpacht).
16 *moeder van Erp:* Jacomina de Jonge van Velzen, tweede vrouw van Arnout van Erp, stiefmoeder o.a. van Christina, moeder o.a. van Baak's vrouw Magdalena. Zie voor de familie van Erp bladzijde 983.

135 *Aen den H Eeuwout vander Dussen Ambass^r in Groot Brittanien.*

*

[1] Ed. etc.

[2] De promtitude waermede UEd. in 't favorizeren
[3] van mijnen swaegheer Tholing mijn versoeck gepreve-[3]
[4] nieert heeft, ist dat mij animeert met soo goeden moedt[4]
[5] op d'ouwde vrundschap, dat ick mij vervorderen sal UEd.
[6] t' importuneren met een nieuwe molestie: Doch niet[6]
[7] sonder van importante occasie te weesen gedreven.[7]
[8] Want onlanx naer UEd. vertreck is alhier gerucht[8]
[9] vernomen van dat wt Groot Brittannien aen de Ho. Mo.
[10] HH Staeten G^n 1 soude wesen geschreven, ten einde[10]
[11] UEd. ende HH sijne Colleghen met eenen gelast mochten[11]
[12] comen omme te besoigneren op 't stuck vande munte,[12]
[13] in 't welcke zijne M^t geneghen waere eenen eenpaerighen[13]
[14] voet te raemen met dese landen. Waer bij ende[14]
[15] indien men in Engelandt de specien van gelde soude
[16] verstaen te evalueren op soo hooghen prijse, als de-[16]
[17] selve hier te lande cours genomen oft apparentelijck[17]
[18] te nemen hebben, ick ende meest al mij naestbe-[18]
[19] staende vrienden treflijcke schaede souden geschaepen[19]
[20] zijn te lijden, in een merckelijcke somme van penningen,[20]
[21] die wij ten aensien der periculen ende cleene in-[21]
[22] teressen hier vallende, derwaerts geremitteert ende aen[22]
[23] verscheiden persoonen hebben wtstaen, onder directie[23]
[24] van mijnen neeve Willem Jansz. Hooft, die UEd.
[25] desen sal presenteren. Om welcken slagh gevoeghlijck[25]
[26] te versetten, dienstigh wesende datmense een wee-
[27] nigh te vooren mochte sien comen, ick UEd. wel re-[27]
[28] verentelijck wilde hebben gebeden, gelieve den voors
[29] mijnen neeve op 't hooghste te houden gerecommandeert
[30] voor een persoon van discretie ende serieus, ende dien-
[31] volghends zijne E van dese materie te doen soodaenighe
[32] openinge als eedt ende eere sullen konnen draeghen,[32]
[33] oft anderssins, in allen gevalle sulx te illumineren met[33]
[34] goeden raedt, dat alle de mijne haer hier door eeuwelijck
[35] moghen vinden verknoght met de gehoudenis in UEd.[35]
[36] daer ick soo diep in steecke. Waer toe mij verlaetende
[37] sal God almaghtigh bidden dat zijn godlijcke zeghen

* Minuut. UBA II C II.108.
Dat. volgens de plaats in de tweede katern tussen 27 nov. en 17 dec. 1618.

[38] Ed[e] etc. zij over de besoignen van UEd. haer met
[40] alle dienste ende eerbiedenis bevelende[40]

[41] UEd. ganschgeobligeerden dienaer

[42] P C Hóóft.

Hooft wendt zich opnieuw tot E. van der Dussen, die inmiddels naar Engeland vertrokken is. Hij verzoekt hem, zijn neef Willem Jansz. Hooft te waarschuwen, indien dit gezantschap zou gaan medewerken aan een revaluatie van het pond sterling ten opzichte van de ducaat. De Nederlanders die via W. Jz. Hooft hun geld in ponden belegd hadden, zouden daardoor immers hun tegoed in ducaten zien verminderen (vgl. *167* e.v.). Uit *190* blijkt evenwel, dat Ewout en Dirck van der Dussen zich bij de Hoofts hebben aangesloten en ook geld in Engeland uitgezet.

Eindnoten:

3 *geprevenieert:* voorkomen.
4 *ist dat:* is datgene wat; *animeert:* bezielt; *moedt:* vertrouwen.
6 *importuneren ... molestie:* opnieuw overlast aandoen.
7 *importante occasie:* gewichtige aangelegenheid.
8 *onlanx naer:* korte tijd na.
10 *ten einde:* opdat.
11 *met eenen ... comen:* mochten komen, tevens met opdracht (WNT *komen* 5200).
12 *te besoigneren ... munte:* de kwestie van de munt te behandelen.
13 *in 't welcke ... landen:* op welk punt Z.M. genegen zou zijn te revalueren tot de koers die het Engelse geld in Nederland heeft.
14 *Waer bij ende indien:* Waardoor, en indien, men.
16 *evalueren:* waarderen, de koers bepalen.
17 *apparentelijck:* blijkbaar.
18 *te nemen hebben:* op 't punt zijn aan te nemen; *meest ... vrienden:* bijna al mijn naaste verwanten.
19 *treflijcke ... lijden:* gedoemd zouden zijn aanzienlijke schade te lijden.
20 *merckelijcke:* aanmerkelijke.
21 *ten aansien van:* uit overweging van; *interessen:* renten.
22 *vallende:* voorkomende, zijnde; *geremitteert:* gezonden.
23 *verscheiden:* verschillende.
25 *Om ... wesende:* En daar het, om deze slag behoorlijk te kunnen opvangen, dienstig zou zijn.
27 *ick ... gebeden:* zou ik U wel eerbiedig willen verzoeken (beleefdheidsperfectum).
32 *openinge te doen:* in te lichten.
33 *oft anderssins:* of op andere wijze, nl. te waarschuwen; *(zijne E) sulx te illumineren met goeden raedt:* hem op zodanige wijze met goede raad voor te lichten.
35 *gehoudenis in:* verplichting aan.
40 *dienste ende eerbiedenis:* dienstvaardigheid en eerbied.

136 *Aen den H.A. de Veer Ridder etc.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Mij verlaetende op d'ouwde geneghenheidt Uwer Ed.
[3] te mijwaerts capabel om alle importunitejt te excu-[3]
[4] seren sal bij desen de vrijheidt nemen van haere impor-
[5] tante occupatien te interromperen met een nieuwe moej-
[6] lijckheidt. In Goeijlandt schijnt eertijts de jacht (wtge-[6]
[7] seidt van 's graeven konijnen) wenigh geacht geweest
[8] te zijn ende oversulx sonder opsicht gebleven. Maer[8]
[9] zedert het toenemen der delicien hier te lande, ende[9]
[10] dat haesen ende patrijsen t'Amsterdam waer geworden[10]
[11] zijn, hebben soo die van Naerden als vande dorpen[11]
[12] het veldt sulx begost te schrobben datter niets blijven[12]
[13] en moght, ende noodtwendelijck eenighe ordre vereischt
[14] was. Maer de hujslieden daer toe instantelijck ver-[14]
[15] socht ende niet beweeght zijnde konnen werden, soo heb-
[16] ben ick ende die van Naerden in mijnen ende haeren naeme
[17] een keure op dat stuck gemaekt ende doen publiceren,
[18] maer zijlieden haer daer tegen stellende[18]
[19] mij ende de stadt doen roepen voor den Hove van Hol-
[20] landt; ende aldaer gesuccumbeert: doch geappelleert aenden[20]
[21] Hooghen Raedt. Niettemin bedught in 't succes
[22] hebben begost middelen van accoort voor te wenden[22]
[23] ende eintlijck mij gepresenteert in te willighen dat voort-
[24] aen alle keuren ende ordonnantien de jaght aengaende
[25] sullen werden gemaeckt ende gebroocken bij meerder-[25]
[26] hejdt van drie stemmen waer van ick d'eerste Naer-
[27] den de tweede ende de gemeene dorpen de derde souden
[28] hebben. Welcke presentatie ick goedtgevonden hebbe[28]
[29] te accepteren als niet strijdende tegens de forme in 't
[30] raemen vande gemaeckte keure daer mijne ende des[30]
[31] stads stemme concurreerden ende de dorpen over geroe-[31]
[32] pen waeren, geobserveert, soo om des billijckhejds[33]
[33] wille, als om vorder verwijdering ende alienatie tusschen
[34] stadt ende dorpen, mitsgaeders moejten ende kosten te schu-
[35] wen. Te meer door dien mij ter handt gecomen is
[36] seker concept van accoort bij dien van Naerden ont-
[37] worpen ende den huislieden voorgelejdt waer bij zij[37]
[38] wel groffelijck trachten alle gesach in dese materie van

* Minuut. UBA II C II.110. Afschr. KA CLXXIa[b] 9.

[39] 't jaeghen aen haer te trecken ende mijn stemme ex-
[40] cluderende den oudsten burgerm^{r} haerder stede te[40]
[41] qualificeren metden naeme van Houtvester. Is daer
[42] over mijn vruntlijck versoeck, gelieve de goede handt
[43] aen te houden, soo veel als doenlijck zij, dat de saeck
[44] voor UEd. Collegie dienende moghe werden geaccom-
[45] modeert naer 't verstandt vande voors presentatie[45]
[46] door den hujslieden gedaen ende bij mij geaccepteert: ten
[47] einde alle vorder verbitteringe ten wederzijden mits-
[48] gaeders 't affront mij door dien van Naerden geprepareert
[49] moghe werden verhoedt. 'Twelck ick UEd. vastlijck
[50] toevertrouwende deselve

[51] Ed^{e} etc. met alle de sijne Gode den almaghtighen bevelen wil
[52] ende in haere gratie

[53] vanden Hujse te Mujden,

[54] den 17^{en} Decemb. *a* 1618.

[54] UEd^{s}

[55] Goedwillighen Dienaer

[56] ende Neeve

[57] P C Hóóft.

Hooft heeft met Naarden een keur op de jacht, uitgezonderd die op konijnen, gemaakt; de dorpen hebben die verworpen en aan het Hof van Holland voorgelegd; hun eis is afgewezen en zij gaan nu in hoger beroep bij de Hoge Raad. Tegelijk stellen ze een schikking voor die Hooft aannemelijk voorkomt. Naarden onderneemt nu evenwel een chicane om de hele materie in eigen hand te krijgen. Hooft vestigt de aandacht van de raadsheer Dr. Albert de Veer (1564-1620) op de wenselijkheid om het voorstel van de dorpen te bekrachtigen en vraagt zijn steun.

Eindnoten:

3 *capabel* (attr. bij geneghenheit)*:* in staat; *importunitejt:* overlast, het lastigvallen.
6 *wtgeseidt:* met uitzondering van.
8 *opsicht:* toezicht.
9 *delicien:* weelde op 't stuk van eten; *ende dat:* en sedert.
10 *waer:* koopwaar.
11 *die van Naerden* enz.: de inwoners (r. 16, 36: het bestuur).
12 *het veldt:* het jachtveld; *schrobben:* afstropen.

14 *instantelijck:* met aandrang.
18 *zijlieden:* de boeren, dus de dorpen.
20 *gesuccumbeert:* het onderspit gedolven.
22 *voor te wenden:* te opperen (nog zonder pejoratieve betekenis).
25 *gebroocken:* afgeschaft, ingetrokken.
28 *presentatie:* voorstel; *goedtgevonden:* besloten.
30 *in 't raemen (...) geobserveert:* bij het opstellen van de keur (...) in acht genomen.
31 *over geroepen:* erbij geroepen (WNT *overroepen* (*I*) 1953 II b).
33 *alienatie:* vervreemding.
37 zij, nl. de bestuurders van Naarden.
40 *excluderende:* terzijde schuivende.
45 *geaccommodeert naer 't verstandt:* aangepast aan de strekking.

137 *Aan Sijne Pr^e^ Ex^e^.*

*

[1] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst Genaedighste Heer

[2] Om Uwer Pr^e^ Ex^e^ te dienen nopende 't geene
[3] denselven bij apostille op de bijgevoeghde req^e^ van[3]
[4] Gerrit Michielsz. van Hilfersom gelieft heeft mij te in-
[5] jungeren, heb ick haer met alle reverentie te represen-[5]
[6] teren hoe waer is dat de Suppliant van eerlijcke vrun-[6]
[7] den ende middelen wesende nae de Gelegenheidt van[7]
[8] Goeijlandt, voorheenen noijt van ongeregeltheidt in han-
[9] del oft wandel besproocken en is geweest. Maer op den[9]
[10] xxviij^en^ Decemb. *a* 1617 sich vindende in seker gesel-
[11] schap ten Hujse van den Schout van Hilfersom, heeft[11]
[12] aldaer bestaen eenen Willem Lambertsz. Brasser tegenste
[13] spreecken, ende reprimende te willen geven, over se-
[14] kere twistwoorden, die deselve had met eenen Jacob
[15] Cornelisz. Waer door de voors Willem geirriteert
[16] vraghende oft hij daer voor wilde verantwoorden, met
[17] een tinnen kanneken inder handt is comen staen voor
[18] den suppliant, denselven mitsgaeders sijnen vaeder
[19] Michiel Lambertsz. daer mede jegenwoordigh, ende Ja-
[20] cob Cornelisz. voors, met smaedelijcke ende probreuse[20]
[21] redenen trotsende. 'T welck de Suppliant oft niet[21]
[22] konnende verdraeghen, oft willende prevenieren eeni-
[23] ghen slagh, waer voor hij mochte bedught zijn, mede
[24] opgeresen is, ende op den voornoemden Willem heeft ge-
[25] slaeghen, Gelijck oock deede sijn vaeder Michiel voors.
[26] Daernae gefajlleert hebbende hem te treffen met den[26]
[27] worp van een tinnen kanneken, schijnt (hoewel 't ge-[27]
[28] selschap meest heel hoogh bij dranck zijnde des niet
[29] gewaer en is geworden) sijn mes getoghen ende hem
[30] toetredende gegeven te hebben de quetsujre inden
[31] rug, gelijck Willem voor*s* op der daedt voor twee[31]
[32] schepenen heeft verklaert, waer aen hij eenighe daeghen
[33] daer nae gestorven is. Sulx de Suppliant ter sake van
[34] dien door mij aen rechte gevordert, ende niet gecompa-
[35] reert zijnde per contumaciam bij schepenen van Naerden[35]
[36] wt den Castelainschappe van Mujden ende baljuwschappe van
[37] Goeijlandt is gebannen, ende gecondemneert
[38] volgends 's lands privilegie, boven de costen in een[38]

* Minuut UBA II C II.115.

[39] boete van hondert ℔℔ ten xl grooten 't stuck: dewelcke[39]
[40] aen mijnen handen betaelt zijn ende ter kaemer vande[40]
[41] Rekeninge te verantwoorden. Alles blijckende wt d'in-
[42] formatien ende sententie hier nevens gaende. Is oock
[43] de waerheidt dat van weghen den suppliant met de
[44] vrunden ende maghen vanden nedergeslaeghen versoent[44]
[45] zij naer inhouden vanden soenbrief den req^e^ aenge-
[46] hecht. Maer gemerckt hij sich, nae de toecoomste van[46]
[47] 't fait, elders heeft moeten onthouden, en is van zijn[47]
[48] comportement zedert dien tijdt, niet sekers 't mijner[48]
[49] kennisse gecomen. Sulx ick niet sie waerinne desenaengaende
[50] vorderen dienst te doen aen Uw Pr^e^ Ex^e^
[51] dewelcke,
[52] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst, Genadighste Heer,
[53] God in glorie altijdt bewaere, ende in haer goede gratie
[54] de geene die sich in aller eerbiedigheit met kussen der
[55] victorieuser handt t haerwaerts nijght blijvende

[56] Vanden Huise te Mujden,

[57] den vj^en^ Feb. *a* 1619.

[57] Uwer Pr^e^ Ex^e^

[58] Onderdaenste Getrouste

[59] Dienaer

[60] P C Hóóft.

Hooft beantwoordt een vraag om inlichtingen van de Stadhouder naar aanleiding van een verzoek om gratie.

15 Prof. dr. C. Pijnacker

16 Prof. dr. D. Baudius

Eindnoten:

3 *apostille:* beschikking, doorgaans in margine geschreven; in dit geval de opdracht, een gemotiveerd advies in te dienen.
5 *representeren:* uiteenzetten.
6 *hoe waer is* (gevolgd door een of meer subjectzinnen): formule ter inleiding van een getuigeverklaring (vgl. *264* r. 23); *hoe:* dat; *eerlijke ... middelen:* fatsoenlijke familie en behoorlijke middelen.
7 *nae ... Goeijlandt:* naar Gooise begrippen.
9 *besprooken:* gekritiseerd.
11 heeft (hij) (Gerrit).
20 *probreuse:* schandelijke.
21 *trotsende:* tartende. *'T welck* enz.: Omdat de suppliant of dit niet kon verdragen of een klap heeft willen voorkomen, is hij ook opgestaan.
26 *gefajlleert ... kanneken:* ofschoon Willem een tinnen kanneken in de hand had, laat de zinsconstructie niet toe, hem als het verzwegen onderwerp van deze verkorte bijzin te beschouwen.
27 schijnt (hij) (Gerrit).
31 *op der daedt:* vlak erna (WNT *daad* 2182).
35 *per contumaciam:* wegens weerspannigheid.
38 *costen:* nl. van het proces.
39 een £ van 40 groten was een gulden waard.
40 van de boeten in criminalibus gevallen was eenderde gedeelte voor de baljuw, tweederde voor de grafelijkheid.
44 *versoent:* een verzoening tot stand gebracht.
46 *toecoomste:* toedracht.
47 *sich onthouden:* zich ophouden, verblijven.
48 *comportement:* gedrag.

138 *Aenden H Adv^t Kinschot.*

*

[1] Ick schrijve sijner Ed. over 't geene den 15^en^ feb 1619
[2] tot Naerden is gepasseert ende seinde de sententie voor
[3] Harman Gijsbertsz. ende Cornelis Jansz gegijselde, om[3]
[4] t' adviseren met de HH vande Rekeninge oftmen[4]
[5] appelleren sal. Amsterd. 19 ende 21 feb 1619

Eindnoten:

3 *gegijselde:* wegens schulden gevangen zittende, of in 't algemeen: gedetineerde.
4 *adviseren met:* te rade gaan met.

* G. UBA II C II.118. Afschr. UBL. Pap. 13.

139 *Aende Ed. Mo. H H vande Rekeninge.*

*

[1] Om te obedieren Uwer Ed.Mo. schrijvens vanden
[2] viij[en] lestleden den xj[en] ontfangen, heb ick op t ge-
[3] welt ende brandtstightinge gepleeght aen 't Duinhujs
[4] op Rijsberghen geexamineert den dienaer vande Jus-
[5] titie residerende tot Naerden, dewelcke wel bekent
[6] ontrent het voor*s* duinhujs ten tijde als 't aen brandt
[7] stont, geweest ende oock gevraeght te zijn van seker
[8] hujsman oft hij daer quam om het te verclicken; maer
[9] verclaert niemant te hebben gekent presenterende sulx
[10] bij eede gestandt te doen. Heb oock geexamineert de
[11] dujnwachters in 't duinhujs geweest zijnde ten tijde,
[12] doen 't voor*s* geweldt is geperpetreert ende goedt ge-
[13] vonden haerlieder depositie elders te laeten geschieden
[14] als in Goeijlandt, soo ter contemplatie vande averse
[15] geneghenheidt der gerechten aldaer, als omme te se-
[16] creeter te houden de naemen van eenen Elbert bij den
[17] eenen dujnwachter gesuspecteert voor handdaedigh, ende
[18] eenen Meeuwes Ebben bij den selven overtujght van
[19] 't attentaet des daeghs te vooren geweten te hebben.
[20] Gelijck te sien is bij de depositie voor*s* dienende
[21] voor Inf[e] die UEd.Mo. hier nevens sal werden
[22] gepresenteert. Voorshands en sie niet meer sekerheidts
[23] te becomen obsterende de groote partijschap van alle
[24] d'ingesetenen van Goeijlandt ende cleenen ijver inde
[25] gerechten voor*s*. Maer sal niet laeten alle debvoir
[26] te doen omme naerder openinge te becomen, ende on-
[27] dertusschen verwachten 't geene raedsaemst om doen inder
[28] sake sal gevonden werden bij UEd.Mo. de selve
[29] Hiermede

[30] Ed. Etc. nevens wenschen van gelucksalighe regeeringe ende mijne
[31] reverente gebiedenissen Gode den almoghenden beve-
[32] lende.

[33] Wt Amsterd. den xiiij[en]

[34] Martij *a* 1619.

[34] UEd. Mo.

* Minuut. UBA II C II.721.

[35] Dienstw^{e} Dienaer

[36] P C Hóóft.

De pachters van de jacht in de warande van Rijsbergen, tussen Blaricum en Huizen, hebben ter bescherming van het wild twee duinmeiers aangesteld en voor hen een wachthuisje laten bouwen. Deze bescherming tast de belangen van de landbouwers in twee opzichten aan: zij kunnen geen konijnen meer eten en de groente die zij verbouwen wordt door de nu snel talrijker wordende dieren opgegeten. Vandaar de felheid van het verzet tegen de duinmeiers. Het duinhuis wordt bij nacht verbrand en de duinmeiers gemolesteerd. Hooft geeft de Rekenkamer antwoord op een vraag om inlichtingen hierover.

Eindnoten:

2 *op t gewelt:* aangaande de gewelddadigheid.
9 *gekent:* herkend.
13 *depositie:* getuigeverklaring, zie bijlage *139*, r. 7.
14 *soo ter contemplatie van:* zowel met het oog op; *averse geneghenheidt:* afkerige gezindheid.
17 *gesuspecteert voor handdaedigh:* verdacht van medeplichtigheid.
18 *bij den selven overtujght:* door hem tot erkenning (van schuld) gebracht (WNT *overtuigen* 2143).
19 *attentaet:* aanslag.
22 *en sie:* (ik) zie geen kans.
23 *obsterende:* daar in de weg staat; *grote partijschap:* hooglopende verdeeldheid.
26 *naerder openinge:* nadere inlichtingen.
27 *verwachten 't geene ... bij UEd. Mo.:* afwachten hetgeen door u raadzaam zal geacht worden om in de zaak te doen.

140 *Aenden H. ad^{t} Fiscael van Hollandt etc.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Uwer Ed. missive vanden 13^{en} is mij den 16^{en} ter
[3] handt gecomen, achtervolghends dewelcke ick hier bij
[4] seinde de depositie van Jan Dirxz. van Langevelt
[5] ende zijnen soone Jacob Jansz. nopende 't geweldt
[6] ende aggressie in haerlieder personen gecommitteert. Ick[6]
[7] had mijnen substitujt Aelst Backer mondeling gelast
[8] ende tot meermaelen bij missive ernstelijck vermaent de
[9] persoonen wonende in 't hujs bij de voor*s* depositie
[10] aengewesen inne te daeghen om te sien oft zij sou-
[11] den compareren, ende comparerende vast te houden. Maer
[12] heeft deselve dat evenwel naegelaeten te doen allege-
[13] rende voor excuse dat het lange vacantie is geweest[13]
[14] tot Naerden ende geen s heeren recht gehouden:[14]
[15] oock hem sulx afgeraeden door de pachters vande[15]
[16] waerande, als die verstonden daermede niet veel wt[16]
[17] te richten en zij. Ende alhoewel ick den voorgaenden
[18] last had gegeven als 't naeste voor mij om inder saecke[18]
[19] te doen, soo ben ick in der daedt van een gevoelen[19]
[20] met de pachters, doch heb meer redenen misschien van
[21] 't mijne. Want behalven dat desen Jan Dirxz inde[21]
[22] wandeling bij eenen niet al te loffelijcken naem gehe-
[23] ten schipper Dop, Dopmaecker, geseidt werdt te[23]
[24] wesen een infaem persoon ende (gelijck ick verstae de
[25] waerheidt zij) openbaerlijck wt Haerlem gebannen; soo
[26] seidt mij Aelst Backer nae der saecke door mijne ordre
[27] vernomen hebbende, dat geenen vaeder ende soone woon-[27]
[28] achtigh zijn ten hujse daer zijlieden gedeposeert hebben
[29] dat de soone den Vaeder om hulpe soude hebben geroepen.
[30] Sulx ick niet kan sien datmen stoffe heeft[30]
[31] niet alleen om te Naerden maer oock te hove ijemandt
[32] te brengen tot scherp examen. Ende sonder dat kan[32]
[33] UE lichtlijck verstaen watter bekent sal werden. De[33]
[34] selve Jan Dirxz. wil wel allegeren dat hij eenighe
[35] meerder claerheidt soude hebben becomen nopende
[36] de geene van wien hij is gequetst, wt sekeren sij-
[37] nen neeve jegenwoordigh woonende te Wijck op Zee,
[38] tegens dewelcke sekere waerdt van Hujsen sonder

* Minuut. UBA II C II.725.

[39] nochtans ijemandt te noemen sich ijet soude hebben
[40] laeten ontvallen. Maer wat soliditejdt is doch vast aen
[41] dese conjecturen van sulcken man door hooren seggen[41]
[42] wt den derden mondt? Voorts seidt hij onlanx weder
[43] wt sijn veldt gejaeght ende gedreight te sijn datmen
[44] hem in 't hujs naghelen ende verbranden soude, doch wederom[44]
[45] daer bij dat hij de personen niet en ken. Ende noch-
[46] tans verstae dat sijne verclaeringe hier van bij de[46]
[47] pachters genomen den Ed. Mo. HH vande Rek[e] zij
[48] overgelevert.

[49] Maer soo veel aengaet de demolitie ende[49]
[50] t verbranden van 't duinhujs waer van ick den 13[en]
[51] Martij d'informatie Haeren Ed. Mo. heb toegeschickt
[52] ben ick van [van] advise datmen behoort eenen Elbert[52]
[53] daer inne gesuspecteert op sijn stemme ende sekere quet-[53]
[54] sujre des anderendaeghs aen zijn hoeft vernomen, mits-
[55] gaeders eenen Meeuwes Ebben, die den duinmaeijer
[56] 's daeghs te vooren gewaerschouwt heeft ende prealleblement[56]
[57] vant exploict geweten, te nemen in versekeringe[57]
[58] ende te brengen tot Naerden om elx besonder t' examineren,[58]
[59] ende aldaer te slappen recht vindende bij weghe
[60] van appel, persoonlijck naer den Haeghe te voeren:[60]
[61] alsoo 't delict de conijnen toucherende exemt is van
[62] t privilegie om verborght te moghen worden. Doch en[62]
[63] sal al dit niet toegaen sonder groote moeijlijckheidt
[64] nochte t' effectueren sijn met ordinaris main forte ende
[65] authoritejt. Want eerstelijck (dewijl bij daeghen geen[65]
[66] middel is om die persoonen te becomen) soo soud ick veel[66]
[67] te swack sijn bij nachte ende te quaelijck geassisteert[67]
[68] met de schouten der dorpen die daer inne tegens haer
[69] harte zouden gaen. Ende waere wel van noode ten
[70] minsten dartigh man ten deel te paerde ende veel lichts,
[71] alsoo 't perikel is 't geheele dorp op den halse te crijghen.
[72] Ten anderen soo zullen apparentelijck die van[72]
[73] Naerden om de delinquanten onder cautie te laeten
[74] wt gaen, voortscomen met seker privilegie sprekende[74]
[75] in generaele termen van 't verborghen sonder de zeven[75]
[76] poincten te excipieren. Waer van ick bij ander occasie[76]
[77] al van verre eens een proefken heb gesien. Sulx zij
[78] haer lichtelijck mijns oordeels zouden relaxeren, ten[78]
[79] zij UEd. in persoone oft yemandt anders van meerder
[80] authoritejt als de mijne, present zij. Ende indien zij

[81] 't hiermede soo verre brengen dat het in train van[81]
[82] proces geraecke gelijck verscheiden andere saken daer[82]
[83] van ick geappelleert heb te hove blijven hangen,
[84] actum est: ende en sien ick 'er nocht duinmaejer nocht[84]
[85] konijnen te blijven. 'T welck wesende al 't geene daer
[86] mede ick UEd. weet te dienen in desen, sal Haer
[87] Ed. etc. naer reverende ende gebiedenis wenschen een geluck-
[88] saeligh genoeghen in sijnen houwelijcken staet, deselve
[89] Gode den almoghenden bevelende, ende in haer goede
[90] gratie

[91] Vanden Hujse te Mujden

[92] 18 Aug. 1619.

[92] UEd.

[93] Geheeldienst[W].

[94] P C Hóóft.

Hooft zendt aan de advocaat-fiscaal van het Hof van Holland twee ingewonnen getuigenissen betreffende agressie tegen de duinmeiers gepleegd, maar hij acht ze niet betrouwbaar genoeg om op grond ervan de zaak krachtig aan te pakken. Wel adviseert hij actie tegen twee verdachten in zake het verbranden van het duinhuis (vgl. *139* en de bijlage), zo nodig voor het Hof; de arrestatie is alleen met versterking mogelijk. Ook om te voorkomen dat het bestuur van Naarden de arrestanten onder borgtocht vrijlaat, is de tegenwoordigheid van de advocaat-fiscaal zelf of een andere hogere gezaghebber nodig.

Eindnoten:

6 *in ... gecommitteert:* aan hen gepleegd.
13 *vacantie:* reces.
14 *s heeren recht:* er werd oudtijds recht gesproken, evenals nu, in naam van de soeverein.
15 *afgeraeden (is geweest)*.
16 *als die verstonden:* omdat zij van mening waren.
18 *'t naeste:* het meest voor de hand liggende, het beste.
19 *een* (telw.).
21 *'t mijne:* mijn gevoelen.
23 *Dopmaecker:* doordraaier (de afl. WNT *dop* 3140 lijkt gezocht).
27 *vernomen:* inlichtingen ingewonnen.
30 *stoffe:* gronden, materiaal.
32 *scherp examen:* verhoor met gebruik van de pijnbank, dat alleen geoorloofd was bij voldoende aanwijzingen van schuld.
33 *verstaen:* begrijpen; *watter ... werden:* wat er aan 't licht zal komen.

41 *conjecturen:* onderstellingen.
44 *naghelen:* vastspijkeren, wschl. het huis met hem erin dichtspijkeren.
46 *verstae (ick):* verneem ik; *bij de pachters genomen:* die de pachters van de jacht hebben opgenomen. *overgelevert:* ingediend.
49 *demolitie:* vernieling.
52 *van advise:* van oordeel.
53 *gesuspecteert ... vernomen:* verdacht op grond van zijn stem en van (enz.) bespeurd.
56 *prealleblement:* van te voren.
57 *exploict:* daad.
58 *besonder:* afzonderlijk.
60 *persoonlijck:* in persoon; *exemt:* uitgezonderd.
62 *verborght ... worden:* dat er cautie voor de verdachte gesteld mag worden (UW *verborgd* IV 196); *Doch* enz.: Maar dit alles zal niet zijn beslag krijgen zonder grote moeilijkheden en niet te volvoeren zijn met de gewone sterke arm en autoriteit.
65 *bij daeghen:* overdag.
66 *becomen:* arresteren.
67 *quaelijck geassisteert:* slecht geholpen.
72 *Ten anderen:* Ten tweede; *apparentelijck:* naar alle waarschijnlijkheid; *die van Naerden:* de Naardenaars, h. het stadsbestuur.
74 *voortscomen:* te voorschijn komen.
75 *de zeven poincten:* daaronder was blijkbaar het stropen van 's graven konijnen.
76 *excipieren:* uitzonderen.
78 *haer relaxeren:* hen loslaten.
81 *train:* sleep, sleur.
82 *gelijck:* zoals (hier begint een bijzin van de derde graad).
84 *actum est:* dan is 't afgelopen (een pessimistische voorspelling die juist zal blijken).

141 *Erntfeste wijse voorsienighe zeer discrete Heere Mijn Heere Gerrit Jacob Witszen Raedt gecommitteert vande Ho. Mo. HH. Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt, oudburgerm^r^ der Stadt Amsterdam.*

*

(*Witszen:* Ontfangen van Sr Hooft, drossaert opt huijs Muden den 23^e^ septembris 1619)

[1] Erntfeste wijse voorsienighe zeer discrete Heere,

[2] Brenger deses oudt ontrent lxv, den tijdt van xxxvij jaeren den
[3] lande te dienst gestaen, ende daer in sijn gesontheidt verlooren
[4] hebbende is ten regarde van dien, door gratie vande Ed. Mo. HH
[5] Staeten, geappoincteert tot portier van desen hujse, op een
[6] tractement van xiij £ ten xl groten ten xlij daeghen. Heeft sich oock[6]
[7] daer op tot noch toe geneert, als een man van eerlijcken gemoede,[7]
[8] gelijck hij is, sonder ijemandt ter wereldt moeijlijck te vallen. Maer
[9] vindt sich jegenwoordelijck in onvermoghen van 't selve te
[10] continueren, doordien onlanx, met sekere ellendighe quaele,
[11] schijnende (God betere) melaetsheidt te wesen, ende
[12] d'alderextreemste doofheidt geslaeghen is sijn schoonsoon een
[13] nuchteren ende naerstigh arbeidsman. Waer door sijn eenighe[13]
[14] dochter blijvende belast met vier kleene kinderen, ende van 't
[15] vijfde swaer gaende, hij niet en kan laeten deselve te assisteren, alte[15]
[16] droevigh vindende haer in sijnen hooghen ouderdoom te sien
[17] vervallen tot den noodt der aelmoesen: die doch in alle manieren[17]
[18] komende wtgereickt te werden door de Regenten van Mujden,
[19] overmits d'onvermogenh^t^ van 't selve stedeken, wederom, immers
[20] ten deele tot last vande gemeene saecke moeten werden gebracht,
[21] gelijck andere diergelijcke kosten. Ende daerom, verhoopende, in-
[22] dien haere Ed. Mog. gelieft hem met een propere verbeteringe van[22]
[23] tractement te begunstighen, wt sijne soberheidt soo veele te[23]
[24] bespaeren, dat hij de sijne, ten minsten den kleenen tijdt, die hem
[25] resteert te leven, voor sulcken deernisse behoeden moghe, heeft mij
[26] versoght om eenighe regelen voorschrijvens. Dewelcke ick mij
[27] verstout heb aen UE te richten, wel dienstelijck biddende, gelieve[27]
[28] de goede handt aen te houden ten einde op de deughdelijckheidt
[29] sijner intentie gratieuselijck moghe werden gelet, ende favorabelijck[29]

* Origineel. UBL Pap. 2.

[30] gedisponeert op sijn req[e] aende Ed. Mo. HH Staeten oft haere[30]
[31] gecommitteerde Raeden te presenteren. Waermede UE boven
[32] voorgangen obligatie mij sal verplichten om alles in tijdt ende[32]
[33] geleghenheidt behoorlijck t' erkennen tegens deselve, die
[34] Hiermede
[35] Erntfeste wijse voorsienighe zeer discrete Heere naer groete ende
[36] eerbiedenis met UE. familie Gode in schut bevolen zij, van

[37] UE altijtdienstw[e]

[38] P C Hóóft.

[39] Vanden hujse te Mujden. 27 Aug. 1619.

Hooft vraagt de voorspraak van Gerrit Jacobsz. Witsen († 1626, burgemeester van Amsterdam, Gecommitteerde Raad 1617-1619), bij het verzoek om traktementsverhoging van de portier van het Slot; hij beschrijft de motieven omstandig.

Eindnoten:

6 *sich geneert:* in zijn onderhoud voorzien.
7 *van eerlijcken gemoede:* van rechtschapen karakter
13 *nuchteren:* var. van nuchter: oppassend (WNT *nuchter* 2202 3); *Waer door* (rel. aansl.): En nu zijn enige dochter daardoor belast blijft met vier kleine kinderen, en zwanger is van het vijfde, kan hij enz.
15 *niet kan laeten:* zich verplicht voelt.
17 *die doch ... gebraght:* die immers, hoewel ze in alle vormen nu juist uitgedeeld worden door de regenten van Muiden, wegens de armoede van het stadje althans ten dele weer ten laste van de algemene kas moeten worden gebracht (WNT *komen* 5203 III 1a).
22 *propere:* redelijke.
23 *soberheit:* armoe.
27 *dienstelijck biddende:* eerbiedig vragende (WNT *dienstelijk* 2554 B 2).
29 *favorabelijck gedisponeert:* gunstig beschikt.
30 *req*[e] *(komma)*
32 *voorgangen obligatie:* vroegere verplichting; *in tijdt ende geleghenheit:* zodra de gelegenheid zich voordoet.

*142 *(N.N. aan P.C. Hooft.)*

*

Te bestellen aenden E. Heer Baelliu van Goylant woenende recht over de groenelandts packhuijs Tot Amsterdam of tot Muijden

Loent d boed e

Mijn heer

[1] Nae dat ick verstaen hebbe dat gij alomme aen u offe-
[2] cieren heeft geschreven soo verneem Ick als datter noch
[3] Inde sack niet vervordert en wort soo ist dat Ick pre-
[4] semeer als datse UE geen licht en geven daerom Ick
[5] niet nae laten en can U een weijnich daer van te ad-
[6] verteren en sooder alsdan niet en gedaen en woort soo
[7] ben Ick genootsaeckt 't selfde aenden Fiskael te adver-
[8] teren Soo ist sulcks alsdat op onsen dorpen van goylant
[9] die meste tapper selffs pachter ofte medestanders sijn
[10] ende die tapper die geen pachters en sijn makense al-
[11] sulcken accoort als datse bij previesie sullen laten aen-
[12] teykenen ende betalen in plaes van 5-14 stuij maer
[13] 3 gu*l* ende de resterende pe*n* sooder swarigheyt
[14] comt vanden eedt datse als dan moeten betalen d'res-
[15] terende pachtpe*n* twelck grotelijks strijt tot
[16] naedeel van ons die mede die nerege heeft gedaen ende
[17] nu tenemael moet uyt scheyden over sulcks sij haer bier
[18] niet hooger geven als voor desen is gedaen Maer wat
[19] aengaet binnen naerden heb Ick expresselijck nae ver-
[20] nomen hoet aldaer toegaet en is oock warachtich
[21] dat die tappers betalen in plaes van 5-14 st maer
[22] 3-6 st Ende sooder swaricheijt vanden eedt compt als
[23] dan te betalen de resterende pe*n* maer de smocke-
[24] laers betalen 2 gu*l* in plaes van 5-14 st ende die
[25] burgers betalen in plaes 1-10 st van vat maer 1-5 st
[26] twelck altemael strijdt tegens den swaren eedt dieder
[27] gedaen is ende oock tegens punt vande ordienantie waer
[28] in UE groet proffijt te verhalen staet ende soo gijt
[29] tselfde nu niet en wilt vervorderen soo salt gemonstreert
[30] worden anden E. Fiscael daer bij noch verstaende als

* Origineel. KA CLXXIa[c] 31*a*.
Hs. enkel vel, bovenaan afgesneden.

[31] datse een kolletuer hebben die niet onder den Eedt is
[32] en wat personen de pachters sijn is UE wel bewust.

VERTALING

Nadat ik gehoord heb wat gij overal aan uw schouten hebt geschreven, geloof ik dat er met de zaak niets opgeschoten wordt, daarom onderstreep ik dat ze u geen inzicht van de toestand geven, zodat ik niet laten kan u er iets van onder 't oog te brengen en als er dan niets aan gedaan wordt ben ik genoodzaakt het aan de advocaat-fiscaal voor te leggen. Zo is de zaak om kort te gaan zoveel als dat op onze dorpen in Gooiland de meeste tappers zelf pachter of medestanders zijn en die tappers die geen pachter zijn maken zo'n afspraak van dat ze voorlopig zullen laten noteren en betalen in plaats van 5 gl 14 st slechts 3 gl en dat ze, als er bezwaren komen vanwege de eed, de resterende pacht dan moeten bijbetalen, hetgeen erg nadelig is voor ons die die nering ook hebben gedaan en nu ineens op moeten houden omdat zij hun bier niet duurder verkopen als vroeger gedaan is. Maar wat Naarden betreft, daar heb ik expres naar gevraagd hoe 't daar toegaat en het is waar dat de tappers in plaats van 5 gl 14 st maar 3 gl 6 st betalen. En als er moeilijkheden komen vanwege de eed het overige te betalen. Maar de smokkelaars betalen 2 gl. in plaats van 5 gl 14st en de burgers in plaats van 1 gl 10 st van vat maar 1 gl 5 st wat allemaal in strijd is met de dure eed die er gezworen is, en ook tegen het punt van de ordonnantie waarin u groot voordeel kunt verkrijgen. En als gij er nu niet achterheen wilt zitten zal het uiteengezet worden voor mijnheer de Fiscaal. Waarbij nog in aanmerking te nemen is dat zij een collecteur hebben die niet beëdigd is, en wat voor mensen de pachters zijn, dàt weet u wel.

143 *Aen mijn Procureur Dirck Booth*.

*

[1] Monsr Booth

[2] Inden voorjaere *a* 1618 is tot Weesp seker bedaeght jongman van[2]
[3] goede hujsmans middelen genaemt Gijsbert Corssen ontrent een[3]
[4] jaer gedient hebbende voor bouwknecht bij een jonge weduwe[4]
[5] genaemt Grietjen Willems d[r] van haer sijn vrouw aen rechte ge-[5]
[6] eischt ende beclaeght dat hij haer tegens danck ende wille ontdrae-[6]
[7] ghen had de somme van vierhondert guldens.

[8] Daer op heb ick de voor*s* weduwe mitsgaeders haer dienstmaeght
[9] gëexamineert die bejde bij eede verclaerden hoe zij hem een saxken
[10] met vijfhondert guldens aen geldt in handen had gestelt met last
[11] dat hij soude daer wt tellen hondert guldens voor sijn verdiende
[12] hujre, ende een vereeringe alsoo zij de brujdt was ende haer de[12]
[13] resterende 400 g. restitueren. Maer dat hij de geheele somme tegens
[14] haeren danck behouden had ende haer ontdraeghen.

[15] Hij daertegens gehoort, ende bij mij gëexamineert zijnde verclaerde
[16] de voors. penningen ontfangen te hebben tot wtkoop van trouw-[16]
[17] belofte tusschen hem ende haer gepasseert op de welcke hij bij haer[17]
[18] oock had geslaepen.

[19] 'T proces om de penningen is blijven steecken ende ick onderrecht[19]
[20] dat parthjen met elckander waeren geaccordeert op conditie dat hij
[21] 't geldt ten deel soude restitueren twelck hij evenwel niet en deede
[22] ende zij gedooghde. Waer wt staende te presumeren datse bejde[22]
[23] onklaer waeren, wesende bujten apparentie dat zij vrij sijnde van 't[23]
[24] bijslaepen soude accorderen met de geene die 't haer opseide, ende[24]
[25] dat hij (voornemelijck in possessie des gelds wesende) overcomen[25]
[26] soude met de geene die hem genoeghsaem beschuldighde van dief-
[27] te, ten waere datter ijets aen mangelde: soo heb ick haer bejde doen[27]
[28] roepen voorden gerechte van Weesp. Maer is door haeren man die
[29] zij midler tijdt getrouwt had, mij bij accoordt contentement gedaen[29]
[30] nopende mijne pretentie op 't hujshouden ende conversatie in on-[30]
[31] echt van haerentwegen. Oversulx ben tegens Gijsbert Corssen
[32] alleene voortsgevaeren ende voor eerst mij fonderende op sijn[32]
[33] eighen mondelinge ende vrijwillighe confessie heb gecontendeert
[34] dat de voor*s* 400 guldens die ick verstondt dat zij gedooghde hem te[34]
[35] laeten houden, souden werden geappliceert tot behoeve vanden[35]

* Minuut. UBA II C II.118. T.r. 43 ‘wech’ niet stellig gelezen.

[36] armen; ende hij wt sijne goederen gecondemneert in een amende[36]
[37] van 1000 guldens wt craght van 't iij art. der Pol. Ord. gereserveert[37]
[38] mijn actie over 't geweldt ende ontdraegen der voor*s* pe*n* dewelcke[38]

[39] ick verstondt in haer geheel te blijven, niettegenstaende de voor*s*[39]
[40] Grietjen Willems naederhandt moght hebben geconsenteert hem 't
[41] geldt te laeten behouden, ende waer van ick metter tijdt eenigh
[42] claerder bewijs verhoopte mij versekert houdende dat hij op t
[43] geene datter wech is tot Weesp niet en soude werden eenigherwijse
[44] gecondemneert.

[45] Op dese mijnen eisch (naer verloop van tijde overmits de langduj-
[46] righe kranckheidt ende afsterven van den ouden schout van Weesp
[47] ende de sieckte vanden nieuwen) hebben schepenen hem eintlijck
[48] den 27[en] Augusti lestleden gecondemneert in 25 g. ten behoeve van-
[49] den armen, dien daer aen genoeght, ende mij mijne boete ontseidt[49]
[50] waerop ick heb geappelleert.

[51] Ende alsoo mij oorbaer doght nevens dese actie met eenen te Hove[51]
[52] te brengen d'actie van 't geweldt ende ontdraeghen der pe*n* voors.,
[53] soo heb ick den voor*s* Gijsbert Corssen op nieuw doen verdaeghen,[53]
[54] ende naerdien hij absent zijnde door procureur meende t' occupe-[54]
[55] ren, versocht dat hij in persoon soude hebben te compareren ende te
[56] antwoorden. 't Welck mij ontseidt zijnde bij schepenen vonnisse in
[57] date den x[en] sep. heb ick mij daer op beswaert ende appellant ge-[57]
[58] stelt.

[59] Is daeromme mijn versoeck UE gelieve mandament van appel van[59]
[60] bejde dese vonnissen te lichten soo ras als doenlijck is, gemerckt de
[61] tijdt om appel te verheffen van 't eerste vonnis den xx[en] deser soo
[62] ick meene exspireert, om alsoo het eene nevens t' ander te Hove te
[63] vervolghen, in diligentie, ende wel te letten oft niet te weghe soude[63]
[64] zijn te brengen datmen den voor*s* gijsbert Corsz in persoon soude
[65] konnen daghvaerden, ende naer der examineren: oft anders inder
[66] saecke te doen tgeene dienstigh<s>t sal bevonden werden bij den
[67] H. ad*t* Faegel ende UE aen bejde dewelcke ick mij vruntlijck gebiede
[68] deselve

[69] Monsr Booth, met alle die UE lief zijn den almoghenden bevelende.

[70] Vanden Hujse te Mujden

[71] den xij[en] sep. *a* 1619.

[71] UE Dienstw[e]

[72] P C Hóóft.

[73] UE ende des H. advocaets rekeninge heb ick dese vacantie verwacht
[75] maer niet vernomen, gelievese te zeinden zoo ras het eenighsins met[75]
[76] gelegenheidt sal konnen geschieden.

Hooft geeft aan zijn procureur Booth opdracht om zich de stukken - mandamenten van appèl - te verschaffen om tegen twee vonnissen van schepenen van Weesp in appèl te gaan bij het Hof, en geeft een uiteenzetting van de ingewikkelde delicten.

Eindnoten:

2 *bedaeght jongman:* wat ouder vrijgezel.
3 *van ... middelen:* gegoed, voor een boer.
4 *bouwknecht:* boerenknecht.
5 *sijn vrouw:* zijn werkgeefster; *aen rechte geeischt:* voor het gerecht gedaagd.
6 *beclaeght:* aangeklaagd; *ontdraeghen:* ontstolen.
12 *hujre:* loon; *vereeringe:* geschenk.
16 *wtkoop:* afkoop.
17 *gepasseert:* aangegaan; *op de welcke:* op grond van welke belofte.
19 *ende ick (ben) onderrecht:* en mij is meegedeeld.
22 *en zij gedooghde:* en hetgeen zij toeliet; *Waer wt staende te presumeren:* en omdat daaruit te veronderstellen viel.
23 *onklaer:* niet vrij van schuld; *buiten apparentie:* onwaarschijnlijk.
24 *die 't haer opseide:* die haar ervan beschuldigde.
25 *overcomen:* een overeenkomst sluiten.
27 *mangelde:* ontbrak, d.w.z. dat er iets scheef zat, haperde.
29 *mij is contentement gedaen:* ik ben tevredengesteld.
30 *pretentie:* eis; *hujshouden:* samenwonen; *conversatie:* geslachtsgemeenschap.
32 *voortsgevaeren:* verder gegaan; *voor eerst:* ten eerste.
34 *verstondt:* begreep.
35 *geappliceert:* besteed.
36 *ende (ten tweede) (dat)*.
37 *Politieke Ordonnantie:* groep verordeningen, door de Staten van Holland in 1580 uitgevaardigd; *gereserveert:* behoudens.
38 *actie*: eis (WNT *actie* Suppl. 378) *'t geweldt ende ontdraeghen:* dit lijkt, ook in verband met r. 6 een hendiadys: afhandig maken.
39 *in haer geheel:* ongewijzigd.
49 *dien ... genoeght:* die er blij mee zijn.
51 *alsoo mij oorbaer docht:* daar het mij dienstig scheen.
53 *verdaeghen:* dagen.
54 *door procureur meende t' occuperen:* van plan was, zich door een procureur te laten vertegenwoordigen.
57 *mij beswaert:* bezwaar gemaakt.
59 *mandament ... lichten:* zich een bevelschrift doen uitreiken tot het aantekenen van appèl.
63 *vervolghen:* doen behandelen.
75 *met gelegenheidt:* zonder te veel moeite.

144 *Aenden H. ad^t fiscael N van Kinschot.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Alsoo de Ed. Mo. HH vande Rekeninge mij belast hebben met UEd.[2]
[3] t'adviseren op vonnissen daer d'eere vande Justitie, mijns bedun-
[4] ckens min interes bij leede, als 't geene hier nevens gaet, soo heb ick[4]
[5] UEd. bij desen aen te dienen hoe sekere Dorothe Carstens haer wt-[5]
[6] gevende voor een waersegster tweemael tot Amsterdam gevangen
[7] ende gebannen ende alsnu tot Weesp in hechtenis sijnde geconfes-
[8] seert heeft t geene UEd. sien magh. Waer op ick vermoedende datse[8]
[9] wel een goede somme gelds door dese sinistre dexteritejten vero-[9]
[10] vert bujtens s'lands oft elders moghte geborghen hebben ende noch
[11] veel meer persoonen geabuseert (gelijck zij wenigh heeft bekent als[11]
[12] 'tgeene daerse merkte dat ick lucht van had) haer gevordert heb ter
[13] scharper examen. 'T welck schepenen bij haere sententie in date den[13]
[14] xviij^en^ Sep. mij hebben ontseidt. Vande welcke UEd. gelieve te zien[14]
[15] oft oorbaer zij geappelleert.

[16] Voorts mij verplicht vindende om s Graeflijckheids voordeel te
[17] weten daer 't d'occasie presenteert heb ick gedacht dat de persoo-[17]
[18] nen inde voor*s* confessie gemelt, dewelcke haer aende voor*s* Doro-
[19] the in qualitejt van sortelega hebben geaddresseert, d'een met quaeder[19]
[20] intentie als d'ander, sonderling de geene die gesejdt wordt haers[20]
[21] mans doodt te hebben versoght, mede wel exemplajre straffe heb-
[22] ben verdient, alhoewel ick verscheiden criminalisten daerop gesien[22]
[23] hebbende wenigh oft niet vinde geexpresseert tot last vande geene
[24] die haer aen sortilegos addresseren; maer wel tegens de sortilegos
[25] selve: Doch indiense tot Amsterdam aen recht worden gevordert,[25]
[26] dat de Graeflijckheidt weenigh oft niet vande boeten soude komen
[27] te genieten. Maer als den Ed. Mo. HH van de Rek^e^ geliefde mij
[28] alleene oft nevens ijemandt anders te authorizeren omme met hen-
[29] lujden bij compositie de saecken af te maecken, souden misschien
[30] de voor*s* persoonen wesende apparentelijck ten deele van goede[30]
[31] middelen ende faeme bedenckende wat indicien tegens haer souden[31]
[32] konnen voortsgebracht werden om t' ontgaen de Calenge ende[32]
[33] annexe opspraeck tot Amsterdam, te induceren zijn om tot Weesp[33]
[34] te komen in confrontatie met de gevangene ende aldaer op sekere
[35] geldboete t' overcomen, ten proffite vande graeflijckheidt. Welcke[35]
[36] mijne consideratie UEd. gelieve met d'Ed. Mo. HH vande Reke-
[37] ninge te communiceren, ende indien haere Ed. Mo. goedt vinden

* Minuut. UBA II C II.122.

[38] sodaenighe authorisatie te passeren dat het zij met extensie om[38]

[39] eenighen der behipte persoonen impunitejt toe te moghen seggen[39]
[40] indienmen door haeren toedoen d'andere beter sal meenen te[40]
[41] trecken. Wel had ick gewenscht selve om dese saeke inden Haeghe[41]
[42] te comen maer seker Catharre mij op de ooren gevallen beletten 't
[43] mij bij 't jegenwoordigh weder. Sal daerom op alles bij brenger
[44] deses antwoordt verwachten van UEd. dien ick

[45] Edele etc. alle contentement voornemelijck in den nieuwaenvaer-
[46] den houwlijcken staet wensch van Gode gebiedende reverentelijck
[47] te haerwaerts

[48] Vanden Hujse te Mujden,

[49] 22 sep. 1619.

[49] UEd.

[50] Ganschd[e]

[51] P C Hóóft.

In Weesp zit een waarzegster (tovenares) gevangen die al tweemaal uit Amsterdam gebannen is. Hooft vraagt de advocaat-fiscaal van het Hof of die hoger beroep raadzaam acht van het vonnis van schepenen van Weesp, dat Hooft een verhoor van de gevangene met toepassing van de pijnbank heeft ontzegd. Hij vraagt verder het oordeel van de advocaat over maatregelen om lieden die haar geraadpleegd hebben, in rechten aan te spreken. (5 okt. 1619 veroordeelden schepenen van Weesp haar, binnen 6 weken te vertrekken: Rechterl. Arch. Noord-Holland 2862).

N.B. P. Leendertz Jr. die in zijn hier telkens gebruikte artikel *Hooft als baljuw van Gooiland enz.* (*Uit den Muiderkring* 70 v.) over Hooft's ambtsvervulling, evenals Brandt, zeer gunstig oordeelt, maakt een uitzondering voor de inhoud van *143* en *144*, vgl. ook v.Tr. blz. 111 v.

Eindnoten:

2 Hooft adviseert sua sponte, omdat de Rekenkamer hem dat gelast heeft, in zaken waarbij de eer van de justitie minder dan bij de onderhavige op 't spel stond.
4 *interes:* schade (WNT *interest* 2047 A); namelijk de bekentenis van een waarzegster (r. 11).
5 *heb ick aen te dienen:* moet ik onder de aandacht brengen.
8 *sien magh:* kunt lezen.
9 *dexteritejten:* handige streken (woordspeling met sinister-dexter); *verovert:* verkregen.
11 *geabuseert:* misleid.
13 *haere:* hun.
14 *Vande* enz.*:* U gelieve te zien of 't dienstig is, van dat vonnis in appèl te gaan.

17 *daer ... presenteert:* waar de gelegenheid zich aanbiedt.
19 *sortilega:* tovenares; *geaddresseert:* gewend.
20 *sonderling:* vooral.
22 *gesien:* nagezien.
25 *Doch* enz. (hangt weer af van ‘gedacht’, r. 17).
30 *apparentelijck:* blijkbaar.
31 *indicien:* bezwarende aanwijzingen.
32 *Calenge:* betichting.
33 *induceren:* overhalen.
35 *overcomen:* een onderlinge overeenkomst te treffen.
38 *authorisatie te passeren:* machtiging (r. 28) uit te vaardigen; *dat het zij:* laat het dan zijn; *extensie:* ruimte.
39 *behipt:* behept, betrokken (WNT *behept* 1495 3).
40 *door haeren toedoen:* met hun hulp.
41 *trecken:* voor 't gerecht halen (WNT *trekken* 2471-2472).

145 *Aende Burgermeesteren van Naerden ende Buirm[ren] der Dorpen in Goeijlandt.*

*

[1] Eersaeme wijse voorsienighe zeer discrete Heeren ende besonder
[2] gunstighe goede vrienden,

[3] D'Ed[e] Mo. Heeren vande Rek[e] des *Graeflijckheidt* hebben mij
[4] toegeschickt de bijgevoeghde Copien van req[e] vanden H. Prince
[5] van Portugael ende missive vande Ho. Mo. HH staeten, ten einde ick
[6] deselve met UEE soude communiceren om Haeren Ed. Mo. daer[6]
[7] op te moghen dienen van berichting ende advjs. Sullen derhalven
[8] UEE oordelende nodigh mondelinge conferentie met mij dien aen-
[9] gaende te houden, beraemen dagh ende tijdt wanneer ick mij tot[9]
[10] Naerden soude moghen vinden: Ofte des onnodigh, mij bij ge-[10]
[11] schrifte doen hebben bericht vande groote <,> aerd,
[12] deughd ende gelegen*h* der versochter landen, 't proffijt daer af ge-
[13] noten oft verwacht werdende, ende de gerechtigheidt, actie oft[13]
[14] pretensie dewelcke UEE oft andere daer toe oft aen moghen hebben,
[15] met de blijcken, bewijsen ende documenten daer bij behorende,
[16] mitsgaeders deductie vant interes dat UEE bij 't derven vande selve[16]
[17] souden komen te lijden, ende wes wijder desenaengaende in consi-[17]
[18] deratie komt: daernevens te rug sendende de voor*s* copien. Waer
[19] toe mij verlatende sal UEE

[20] Eersaeme etc, den almoghenden met wensche van gelucksalighe
[21] regeringe ende vruntlijcke groetenis, bevelen.

[22] Vanden Hujse te Mujden

[23] den xv[en] Octob. *a* 1619.

[23] UEE

[24] Toegedaene goede vriendt

[25] P C Hóóft.

Emanuel prins van Portugal (Portugal was toen door Spanje geannexeerd) was in 1597 getrouwd met Emilia van Nassau, zuster van prins Maurits. Hij heeft, waarschijnlijk voor ontginning, het oog laten vallen op aan de grafelijkheid

* Minuut. UBA II C II.124.
Graeflijckheidts

toebehorende gronden ten zuiden van Hilversum, waar vroeger het Gooierbos gestaan heeft. De Rekenkamer geeft Hooft opdracht, van advies

te dienen omtrent de mogelijkheid en wenselijkheid van de inwilliging van dat verzoek, de financiële en fiscale gevolgen enz. Hij treedt daarover in overleg met de besturen van Gooiland: Naarden en de dorpen.

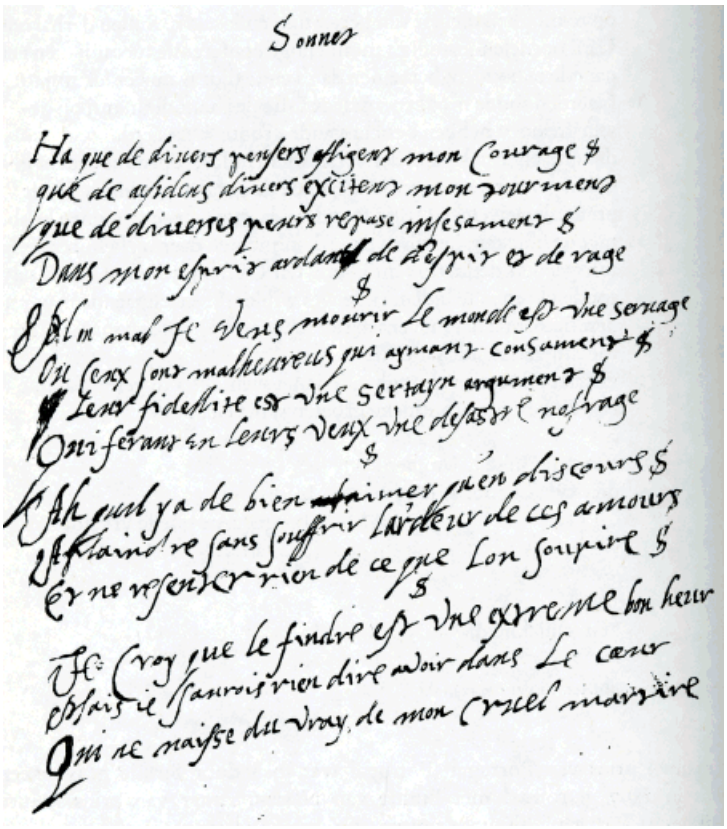
Sonnet

Ha que de divers pensers affligent mon Courage
que de subits divers excitent mon tourment
que de diverses pensers repaise inesamment
Dans mon esprit ardant de despit et de rage

Helas mais je vois mourir Le monde est une servage
Ou ceux sont malheureus qui aymant consument
Leur fidellite est une certayn argument
Ou serf ame en leurs veux une desastre naufrage

Ah quel ya de bien aprimer sans discours
Affraindre sans souffrir Lardeur de ces amours
Et ne reserrer rien de ce que Lon soupire

Je Croy que le findre est une extreme bon heur
Et si je saurois rien dire voir dans Le cœur
Qui ne naisse du vray de mon Cruel martire

Eindnoten:

6 *communiceren:* in overleg bespreken.
9 *beraemen:* vaststellen.
10 *moghen:* kunnen.
13 *gerechtigheidt, actie oft pretensie:* gerechtelijke aanspraken.
16 *deductie:* uiteenzetting, berekening; *interes:* nadeel.
17 *wes:* van hetgeen.

146 *Aende H H vande Rekeninge*

*

[1] Ed[e] etc.

[2] Uwer Ed. Mogh. schrijvens in date den xi[en] lestleden met de copien[2]
[3] van req[e] ende missive hier bij te rug gaende is den 14[en] ontfangen bij
[4] mij ende met debvojr naergekomen. Sulx ick wt communicatie met
[5] de regenten der stede Naerden ende dorpen van Goeijlandt getroc-[5]
[6] ken, gelijck oock ten deele bij inspectie bevonden heb, dat de
[7] plaetse daer t goeijer bos voor de troublen stondt is een hooghte[7]
[8] geleghen ontrent 1/2 wre gaens zujdelijck van Hilfersom, groot bij[8]
[9] gissinge aenden kant van 200 marghen biggelsteenigh ende grof-[9]
[10] sandigh lands niet draeghende dan sekere heide dienstigh tot wejde[10]
[11] van schaepen ende stroijinge onder beesten om vermengelt met
[12] misse den schraelhede haerder bouwlanden te bate gebracht te wer-[12]
[13] den: dewelcke geschaepen souden zijn mede tot heide te werden bij
[14] mangel van de heide ende plaggen die sij van dese ende andere
[15] quartieren inden selven lande met grooten arbejdt versaemelen, als
[16] d'eenighe materie, bequaem tot sulx aldaer te becomen. Ende seg-[16]
[17] gen zijlieden te zijn in vredighe possessie vel quasi van sulx te[17]
[18] moghen doen hoewel de grondt den Graeflijckhede toecomt,
[19] producerende tot fondament haerder pretentien een vonnis 's Hofs[19]
[20] van Mechelen in date den xix[en] Novemb. *a* 1474 waer van 't dictum[20]
[21] geextraheert hier bij gaet: dat zij oock van ouds her betaelen sekere[21]
[22] lasten onder den naeme van bostienden, ende henlieden ten tijde t[22]
[23] bos in wesen was competeerde elck respectivelijck te sijner beurte
[24] den houw daer in t'haeren proffijte; 't welck bijde voors wtroeijinge[24]
[25] ende 't enckel resteren van heide grotelijx is vermindert. Ick heb
[26] niet gelaeten haer te sonderen (alsoo 't een favorable saecke is wil-[26]
[27] dernis tot culture te brengen) oft zij souden konnen verstaen tot af-[27]
[28] standt van t bos mits ontlast werdende vande voor*s* tienden: maer[28]
[29] wordt daer op bejegent; hoe dat Goeijlandt jegenwoordelijck veel[29]
[30] meer is gepeupleert als voor de troublen oock oversulx behoefti-
[31] gher van quantitejt oft deughde van landt, de quantitejt ontbree-[31]
[32] ckende gesocht moet werden de melioratie door de voor*s* middelen,[32]
[33] soo zeere dat de materie gesuppediteert, boven soo veel andere[33]
[34] heiden, wt den grondt van 't bos noch nerghens nae strecken magh:[34]
[35] maer veele particulieren jaerlijx goede parthije van lange heide, die
[36] op Goeijlandt ter sake van 't frequent afmaeijen niet gevonden
[37] wordt, gedrongen zijn te koopen op de Vujrsse ende in verscheiden

* Minuut. UBA II C II.125. Afschr. KA CLXXIa[b] *11*.

[38] plaetsen des gestichts van Wtrecht. Ende tot bewijs van desen noodt[38]

[39] allegeren dat zijlieden eenighe jaeren herwaerts merckelijcke kosten
[40] hebben gelejdt aen t behouden van desen hoeck door 't planten van
[41] den helm, sonder 't welcke 't swoordt vanden velde overloopen met[41]
[42] sandt, verdrooght verdort ende verstoven soude zijn geweest.
[43] Seggen mede dat de plaetse van 't bos eertijds gëenvironneert was
[44] met hooghe veenen dewelcke plegende te subministreren de voch-[44]
[45] tigheidt vereischt tot voedsel der planten, nu t'eenemael afgegrae-
[46] ven sijn; sulx de grondt gedestitueert van vruchtbaerheidt tot egeene[46]
[47] culture en soude konnen reusseeren. Oft het oock anders wtviel,
[48] (gelijck zijlieden haer versekeren neen) soo souden in allen gevalle[48]
[49] haere landen gepriveert van de heide hier ter plaetse wassende onbe-[49]
[50] quaem werden tot den last der verpondinge, ende veele hujsgesin-[50]
[51] nen gerujneert: soo zij seggen. Welcke extremitejt zij vertrouwen[51]
[52] incompatibel te wesen met de vaderlijcke sorghe die de Ho. Mo. HH[52]
[53] Staeten over haere onderdaenen gewoone zijn te draeghen. Is
[54] voorts mijn advis (dewijl 't UEd. Mo. dat gelieft heeft te requireren)[54]
[55] al waer 't oock dat alle voor*s* pretentien objectien ende motiven
[56] mochten werden geoordeelt te wesen frivool, dat den geenen die de[56]
[57] resolutie nemen soude van wt te voeren dit desseing, bejegenen[57]
[58] souden onentlijcke obstaclen turbeelen, affronten ende ongeneuch-[58]
[59] ten; gelijck d'ervaeren*h* aenwijst dat ordinarie vallen in saecken die[59]
[60] doorgedreven werden tegens wil ende danck van een gansche ge-
[61] meente: ende oorbaer waere, als d Heer Prinsse van Portugael ver-[61]
[62] stondt hier op te vervolghen, te tenteren den wegh van accoort met[62]
[63] de hujslieden ende stede: alhoewel ick mij luttel hoope van succes[63]
[64] soude konnen geven. Waermede meenende voldaen te hebben
[65] d'ordre van UEd. Mo. wil deselve,

[66] Ed. etc. nevens wensche van gelucksalighe regeringe den almo-
[67] ghenden, ende haer in gratie bevelen

[68] Vanden Hujse te Mujden

[69] den xx[en] Octob. 1619.

[69] UEd. Mo.

[70] Dienstw[e] Dienaer

[71] P C Hóóft.

Hooft geeft een uitvoerig verslag van hetgeen zijn overleg met de gemeentebesturen heeft opgeleverd ten aanzien van de in *145* ter sprake gekomen zaak. De economische betekenis van de gevraagde grond maakt afstand uiterst ongewenst en zou in het toch al arme Gooiland onlusten verwekken.

Eindnoten:

2 Vgl. *145*.
5 *getrocken:* afgeleid.
7 *de troublen:* de eerste jaren van de tachtigjarige oorlog; de laatste zware bomen uit het Gooier bos zouden gediend hebben om, na de brand van 1572, de kerk van Naarden weer op te bouwen.
8 tegenwoordig ‘Hoogt van 't kruis’.
9 *biggelsteen:* kiezelsteen.
10 *sekere heide:* een soort heide.
12 *misse:* mest.
16 *bequaem tot sulx:* hiervoor geschikt.
17 *vredighe possessie:* het onweersproken recht; *vel quasi:* het schijnrecht.
19 *producerende:* overleggende; *pretentien:* aanspraken.
20 *dictum:* gewijsde.
21 *geextraheert:* in de vorm van een uittreksel.
22 *ende henlieden ... competeerde:* en hun, toen het bos nog bestond, het recht toekwam.
24 *den houw:* (het recht van) houtkap.
26 *sonderen:* polsen; *alsoo* enz.: dit is blijkbaar wat de prins van Portugal met de grond wil doen.
27 *verstaen tot:* toestemmen in.
28 *t bos:* het vroegere bos.
29 *bejegent:* geantwoord.
31 *de quantitejt ontbreekende:* (zodat) de quantiteit, die ontbreekt.
32 *melioratie:* verbetering.
33 *gesuppediteert:* verschaft.
34 *nerghens ... magh:* geheel onvoldoende is (WNT *strekken* 2173 9).
38 *gesticht:* sticht, bisdom.
41 *swoordt:* eig. behaarde huid; het is onduidelijk of H. hier een originele metafoor gebruikt. Hij vertaalt er Tac. Ann. 13, 35 *humus* door.
44 *subministreren:* verschaffen.
46 *gedestitueert:* beroofd; *tot egeene ... reusseeren:* niet met succes bebouwd zou kunnen worden.
48 *gelijck ... neen:* hetgeen naar hun overtuiging niet het geval is.
49 *gepriveert:* beroofd; *onbequaem:* niet in staat.
50 *verponding:* grondbelasting.
51 *extremitejt:* uiterste.
52 *incompatibel:* onverenigbaar.
54 *'t:* subj.; *dat:* obj. bij ‘requireren’*; requireren:* inroepen.
56 *frivool:* ongeldig.
57 *desseing:* plan.
58 *turbeelen:* ordeverstoringen.
59 *ordinarie:* gewoonlijk; *vallen:* voorvallen.
61 *oorbaer:* dienstig, raadzaam.
62 *verstondt:* besloot; *hier op te vervolghen:* dit door te zetten; *tenteren:* beproeven.
63 *stede:* Naarden.

147 *Aende Ed. Mogh. H H vande Rek^e.*

*

[1] Edele etc.

[2] Uwer Ed. Mo. missive van den 18^en is <mij> den 21 gewarden
[3] maer overmits d'absentie van Jan Dirxz. Dujnmaeijer en heb niet
[4] konnen exsecuteren den last daerinne gegeven voor gister nacht
[5] tusschen 30 ende 31 Octob. Als wanneer ick met assistentie vanden
[6] Landdrost van Haerlem in apprehensie becomen heb de persoonen[6]
[7] van Harman Jan Aertsz. Ende elbert Willemsz. in UE missive bij
[8] abujs genoemt Elbert Jacobsz. bejde van Hujsen. De enorme tem-
[9] peest reghen ende duisterheidt van dien nacht heeft ons doen doolen
[10] vanden wegh op Goeijlandt ende alsoo verliesen, den tijdt om Rijck
[11] Quaetael van Laeren te versekeren. De gevangenen heb ick geexa-[11]
[12] mineert: haer ontkennende de fajten in questie gevordert ter[12]
[13] scharper examen: dat mij ontseidt zijnde geappelleert. Versoght[13]
[14] zijnde haer onder borghtocht te relaxeren heb 't geweighert,[14]
[15] Schepenen bij vonnis verklaert datse onder cautie moesten wtgaen[15]
[16] mits dat Harman Jan Aertsz. betaelde de boete vant delven in duin.
[17] dat hij bekent had. waer op ick oock heb geappelleert: ende gepro-[17]
[18] testeert, soo mense diesniettegenstaende relaxeerde, waer voor ick
[19] beducht was (alhoewel 't niet geschiedt is <)> van attentaten.
[20] Daertegens protesteerden Burgermeesteren van Naerden, mits-[20]
[21] gaeders de bujrm^r ende gerechten van Hujsen dat hen niet gewor-[21]
[22] den moght t'effect van 't privilegie van Goeijlandt. Van al 't welcke
[23] hiernevens acte gaet bij de stucken mij door UEd. Mo. desenaen-
[24] gaende toegesonden. Dat schepenen den gevangenen toestaen
[25] slaecking onder cautie wordt daer op genomen soo ick verstae, dat
[26] niet suffisantelijck en blijckt van 't delict hen te laste gelejdt. Verse-
[27] ker mij daeromme met Rijck Quaetael als hij in hechtenis waere,
[28] [...]engelijcke bejegeningen, gemerckt maer een particulier
[29] getuighe tegens hem is, als men Jan Dirxz. Dujnmaejer sal houden[29]
[30] voor intestabel gelijckmen doet te Naerden. Soo UEd. mo. vorder
[31] ijets hem oft anderen aengaende commanderen sal 't naercomen
[32] naer behooren ende naer wenschen van gelucksalighe regeringe
[33] Ed. etc. UEd. Mo. den almoghenden bevelen ende in haer gratie

[34] Vanden Hujse te Mujden,

[35] den j^en Novemb. 1619.

* Minuut UBA. II C II. 129.
T. r. 28 door inktvlek niet helemaal gelezen.

[35] Uwer Ed. Mo.

[36] Dienstw^{e} Dienaer

[37] P C Hóóft

[38] Desen middagh ontfangende de bijgaende acten vanden secretaris
[39] werd met eenen geadviseert dat de bujrm[r] van Hujsen in haeste[39]
[40] naerden Haeghe rejsde. acht om eenighe provisie. Heb des nodigh[40]
[41] geacht desen soo spoedigh als doenlijck was op Amsterdam bij[41]
[42] eenen expresse ende voorts op den Haghe te schicken.

De Rekenkamer heeft arrestaties gelast in verband met het verbranden van het duinhuis enz. Met twee van de drie verdachten is het gelukt. Hooft brengt de Rekenkamer verslag uit van de arrestatie en de daarop gevolgde beroering, toen hij ze, voor scherp examen, voor het Hof wilde brengen. Schepenen willen vrijlating op borgtocht, aanvoerende dat de bewijzen van schuld te zwak zijn.

Eindnoten:

6 *in apprehensie becomen:* gearresteerd.
11 *versekeren:* arresteren.
12 *haer ontkennende:* daar zij ontkenden; *(heb ick haer) gevordert:* heb ik hen opgeëist.
13 *(heb ick) geappelleert:* heb ik appèl aangetekend.
14 *relaxeren:* in vrijheid stellen.
15 *Schepenen (hebben); wtgaen:* op vrije voeten gesteld worden.
17 *geprotesteert van attentaten:* (rechtsterm, WNT *attentaat* Suppl. 1988) verzet aangetekend wegens een onderneming in prejudice van 't appèl.
20 *Daertegens* enz.: Daartegenover tekenden de burgemeesters (enz.) in protest aan.
21 *dat hen ... effect:* dat zij de vrucht niet konden genieten.
29 *voor intestabel houden:* als getuige wraken.
39 *werd (ick) geadviseert:* werd ik ingelicht.
40 *acht:* ik vermoed; *provisie:* tijdelijke voorziening in rechte.
41 *desen* (brief).

148 *Aende Ed. Mo. H H vande Rek^e.*

*

[1] Ed^e etc.

[2] Desen middagh zijn mij alhier komen vinden een Burgerm^r met[2]
[3] twee Schepenen van Naerden, ende de Bujrmeester van Hujsen
[4] protesterende andermael tegens mij over 't detineren vande gevan-
[5] genen Harman Jan aertsz. ende Elbert Sommesel, presenterende
[6] mede de Bujrm^r te betaelen de 14£ boete staende tot het delven inde
[7] Waerande, indien ick verstaen wilde den voor*s* Harman te relaxe-[7]
[8] ren. Allegeerden mede dat goede ende suffisante borghen offereer-[8]
[9] den te caveren voor de gevangenen de Judicio sisti, Het welck ick[9]
[10] aengenomen heb UEd. Mo. aentedienen, gelijck ick doe bij desen.[10]
[11] Voorts heb bij maniere van discours wt henlieden verstaen dat de[11]
[12] voors Buirm^r is geweest inden Haeghe consultatie van rechtsgeleer-[12]
[13] den nemen: ende wt het beloop haerder redenen, sonder eenighe
[14] sekerheidt te hebben, soude ick gissinge maecken dat hen geraeden
[15] is, naer de solennitejt van twee oft drie protesten, de gevangene[15]
[16] sonder mijn consent, te doen ontslaen wt der hechtenisse: oft
[17] immers niet te gedooghen datmense wt der stadt lichte: gelijck[17]
[18] nochtans nodigh sijn sal om tot scharp examen te koomen. Waer[18]
[19] toe de voors Elbert gebracht werdende, twijfele weenigh, oft sal
[20] coulpabel gevonden werden: gemerckt de groote weere bij hem[20]
[21] gedaen om t'ontcomen ende bij al sijn hujsgesin om 't heele dorp
[22] op de beene te brengen tot sijne verlossinge. Derhalven soo UEd.
[23] Mo. goedt vinden de voor*s* gevangenen naerden Haeghe te doen
[24] brengen, sal om het wis te nemen oorbaer sijn datter ijemandt van2[24]
[25] authoritejt om koome. Waervan mij mede gedacht heeft mijnes[25]
[26] debvoirs te verwittighen UEd. Mo. die God almaghtigh
[27] Ed. etc, in volcomen voorspoedt bewaere ende in haer goede gratie

[28] Vanden Hujse te Mujden,

[29] den iiij^en Novemb. 1619.

[29] UEd. Mo.

[30] Dienstw^e Dienaer

[31] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II.131.

Verslag van nieuwe pogingen van Naarden en Huizen om de beide gevangenen vrij te krijgen tegen borgstelling, hetgeen Hooft beloofd heeft, de Rekenkamer voor te leggen. Hij meent uit het gesprek te hebben kunnen opmaken dat men tenslotte zonder zijn toestemming tot vrijlating zal overgaan, althans de overbrenging naar Den Haag verhinderen. Bij toepassing van de pijnbank zal waarschijnlijk veel aan het licht komen, maar de overbrenging zal met de sterke arm moeten gebeuren.

Eindnoten:

2 *komen vinden:* komen bezoeken.
7 *verstaen:* goedvinden.
8 *Allegeerden mede:* Zij betoogden ook.
9 *caveren de Judicio sisti:* zich borg stellen voor het terechtstaan.
10 *aentedienen:* mede te delen.
11 *bij maniere van discours:* in de loop van het gesprek.
12 *is geweest consultatie nemen:* raad is wezen inwinnen (of: is in Den Haag geweest om raad in te winnen).
15 *naer ... protesten:* na twee of drie plechtige protesten.
17 *immers:* althans.
lichte: wegvoere (nl. naar Den Haag).
18 tot scherp verhoor zou het Hof wel besluiten, schepenen van Naarden niet; *Waer ... werdende:* Als de genoemde Elbert daaraan onderworpen wordt.
20 *coulpabel gevonden:* schuldig bevonden; *weere:* moeite.
24 *om het wis te nemen:* om de zekere weg te bewandelen; *datter ... koome:* dat er iemand van gezag voor komt.
25 *Waervan* enz.*:* Ik heb het mijn plicht geacht UEd.Mo. daarvan ook te verwittigen.

149 *Aenden H. Adt Fiscael,*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Dus daetlijck laeten mij Burgermeesteren van Naerden weten hoe[2]
[3] dat Elbert Sommesel sich selven nu tegens den avont heeft verhan-
[4] gen aen een kant gescheurt van sijn dexel ende te saemen gedraejt[4]
[5] die mij vertoont is. t Welck sulcken ontsteltenis in de stadt gemaeckt
[6] heeft dat het van d'ander gevangen is verstaen ende die sulx daer-
[7] over gealtereert dat sijne vrunden vresende gelijcke swaerigheidt[7]
[8] versoecken ijemandt bij hem gestelt te moghen werden te sijnen
[9] kosten. Ick heb geconsenteert datmen bij hem sal moghen stellen
[10] een oft twee dienaers vanden H. Procureur g^n^ [1], dewelcke onlanx[10]
[11] naer de toecoomste van 't droevigh fajt, aldaer moeten gearriveert
[12] sijn met den deurwaerder: van wien ick ontfangen heb UEd. mis-
[13] sive in date den vij^en^ lestleden: die ick denck naer te komen, maer[13]
[14] niet veel meer bij willighe depositie te recouvreren. Ten waere wt
[15] den mondt van Jan Dirxz. Dob UEd. bekent: ofte datmen ijemant
[16] bekoorde met beloften van impunitejt, om sijne complicen te be-[16]
[17] draeghen. De voor*s* deurwaerder wesende geassisteert met ses
[18] dienaers en heeft mij niet versoght: gelijck oock verstae dat mijn
[19] assistentie superflu soude wesen ende misschien schaedelijck over-[19]
[20] mits d'animeus*h* diemen te Naerden tzedert t'appel ende vervoeren[20]
[21] van Eppe van Cleef, schijnt genomen te hebben om mij den voet
[22] dwers te setten. Doch in geval mijne presentie nodigh gevonden
[23] werdt, sal gereedt zijn. Nu is dese bij eenen expressen om te weten[23]
[24] wat U Ed verstaet behoore gedaen te werden mettet doode lichaem
[25] vanden voors Elbert, mitsgaeders sijne goederen dewelcke ick op
[26] nieuw gelast hebbe te inventariseren, alsoo Schepenen over sulx op[26]
[27] de informatien tegens hem sijnde, hadden geweigert te staen:
[28] Naemelijck oftmen tegens den dooden voorts procederen sal tot[28]
[29] Naerden oft te Hove: ende indien te hove, hoe dan met het lichaem[29]
[30] toe. In alle het welcke ick den Ed. Mo. HH vande Rek^e^ ende UEd.
[31] gaerne soude geven contentement, ende verwachtende te dien einde
[32] spoedigh antwoordt, sal deselve

[33] Mijn Heere, naer groete ende dienstighe gebiedenis, met alle die
[34] haer lief zijn, den almoghenden in schut bevolen laeten.

[35] Zeer haestigh vanden Hujse

* Minuut. UBA II C II.133.

[36] te Mujden,

[37] den ix^{en} Novemb. 1619.

[37] UE

[38] Altijds Dienstw^{e}

[39] P C Hóóft

Zelfmoord van een der gevangenen. Consternatie en vrees dat de andere het vorbeeld zal volgen. Hooft vraagt aan de advocaat-fiscaal wat hij met het lijk moet doen en met de nagelaten goederen en of het proces tegen de dode te Naarden of voor het Hof gevoerd moet worden.

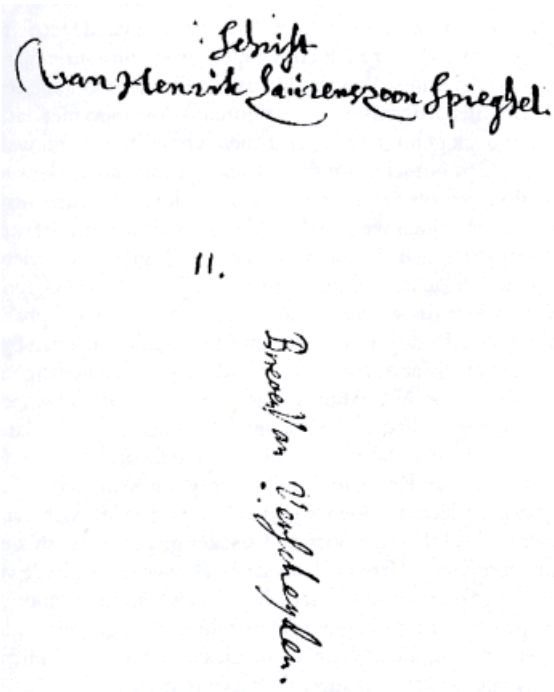

Eindnoten:

2 *Dus daetlijck:* Zojuist.
4 *dexel:* deken.
7 *gealtereert* (*is*)*:* ontdaan is.
10 *onlanx naer de toecoomste:* korte tijd na het voorvallen.
13 *maer (ick denck); willighe depositie:* vrijwillig getuigenis.
16 *impunitejt:* straffeloosheid; *complicen bedraeghen:* medeplichtigen beschuldigen (WNT *bedragen* 1213 2).
19 *superflu:* overtollig.
20 *animeusheid:* lust, animo, lef.
23 *Nu is ... expressen (bode):* Nu dient deze expresbrief.
26 *alsoo ... staen:* omdat de schepenen op grond van de tegen hem bestaande inlichtingen, geweigerd hadden daarop toe te zien (bij het inventariseren te fungeren) (WNT *staan* 72 9 b).
28 *Naemelijk:* Met name.
29 *hoe ... toe:* hoe het dan met het lichaam moet.

150 *Aenden H Adt Fiscael.*

*

[1] Mijn Heere

[2] Op gister gewierdt mij U E missive vanden elfden ende volghends
[3] deselve heb op heden gecontendeert tegens 't lijck van Sommesel[3]
[4] het welcke gecondemneert is om geslejpt te werden op een horde[4]
[5] naer 't galgevelt ende aldaer begraeven ende alle zijne goederen
[6] verclaert geconfisqueert mits voor af gaende de kosten ende misen[6]
[7] van Justitie.

[8] Om soo veel wijder t'informeren als doenlijck is, ben besigh.
[9] Ondertusschen kan niet laeten U E t'adviseren van een sake die mij
[10] seer important dunckt. Harman Jan Aertsz. dien ick had doen setten
[11] in sekeren kelder wesende d'eenighe gevanckenis sonder middel om
[12] gesproken te worden, heeftmen ten aensien vande tetricitejt der-[12]
[13] selve, alhier sonder mijn consent, op groote instantie sijner vrun-
[14] den, verlejdt in een commodieuser kelder responderende aen[14]
[15] straete met een venster dat geslooten is, doch soo niet dat het belet
[16] reciproock gehoor, immers alsmen 't hasardeeren wil wat lujde te[16]
[17] spreecken. Nu seidt mij Aelst Backer substitujt vande waerande, dat[17]
[18] hij op gister oft eergister avont, naer mijn onthoudt, ontrent half[18]
[19] tien wren, sijnen wegh hebbende daer ontrent ende gewaer wer-
[20] dende datter aen 't voors venster spraecke gehouden wierdt, goedt
[21] vondt sich sachtelijck te voeghen ter zijde daer hij hooren konde
[22] van wien ende wat saecke de gevangen wierd aengesproken, ende[22]
[23] verstondt dat de jongste schepen van Naerden sich van buiten[23]
[24] nevens t venster gevoeght hebbende tegens den gevangen zeide in
[25] substantie dat hij wel bot was geweest met soo rond wt te bekennen
[26] (meene vande littekens ende sijn delven in duin) ende dat hij had
[27] moeten doen als Sommesel, die alles loochende. Dat hij oock sien[27]
[28] soude geen andere te melden. Waer op de gevangen seide al vrae-[28]
[29] ghende, sal ick dat doen, soomen 't mij bij eede afvordert? Ende
[30] hier bij heeft het de voor*s* Aelt Backer gelaeten, die sulx in geener[30]
[31] maniere soude darren bekent staen, als werdende alrede van veele
[32] zijden gewaerschouwt dat de hujslieden hem meenen om hals te
[33] helpen. Maer is mijn gevoelen dat dese gevangen wesende in der
[34] daet een jool, dit alles wel rondelijck sal bekennen, indien hij te[34]
[35] Hove geraeckt; ende meer daer toe; staende te presumeren dat hij[35]
[36] oock van 't stormen ende branden van 't duinhujs de waerheidt wel[36]
[37] sal hebben verstaen, door de confidentie die apparentelijck geresen[37]

* Minuut. UBA II C II.729.

[38] sal zijn tusschen d'aggresseurs vande duj<n>maejers ende stormers

[39] van 't dujnhujs, tanquam vetita sociavernit. Ende soude niet[39]
[40] vreemdt vinden datmen hem om claerheidt van alles te trecken,
[41] impunitejt in t geheel oft deel beloofde. Maer alle moejte moet ick[41]
[42] verlooren houden soo hij niet te Hove en komt, ende indien aldaer
[43] plaetse vinden de redenen waer op men alhier den deurwaerder[43]
[44] heeft afgeset, soo ongefondeert nae mijn verstandt, dat ick meene,[44]
[45] alsmen wel examineert de woorden des prinssen in 't privilegie van[45]
[46] dit stuck seggende *dat sullen wij berechten* saecken van deser natujre
[47] ter eerster instantie voor 't hof souden moghen werden gebracht.[47]
[48] Oordeele UEd. ende zij[48]

[49] Mijn Heere, naer dienst ende eerbiedenisse met alle die haer lief zijn,
[50] in schut des allerhooghsten bevolen. Van

[51] In haest, wt Naerden, den

[52] 13^{en} Novemb. 1619.

[52] UEd.

[53] Altijtsdienstw^{en}.

[54] P C Hóóft.

Maatregelen tegen het lijk van de zelfmoordenaar (vgl. *149*). Krasse blijken van de onbetrouwbaarheid van de Naarder vierschaar tegenover de Grafelijkheid. Hooft dringt er sterk op aan dat de andere verdachte voor het Hof zal terechtstaan. Hij klaagt ook over de solidariteit van de Gooilanders tegenover het gezag.

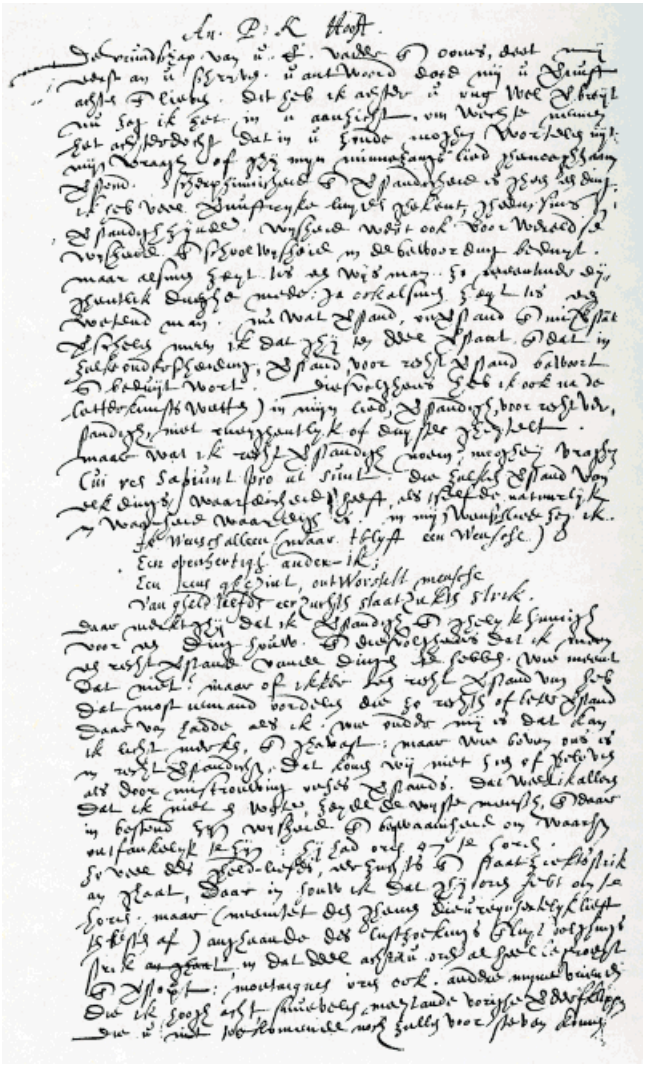

Eindnoten:

3 *gecontendeert:* een gerechtelijke vordering ingesteld.
4 *horde:* plat stuk gevlochten rijshout
6 *mits* enz.*:* mits uit de ten bate van de grafelijkheid geconfisqueerde boedel eerst de kosten van, en de voorschotten, door de justitie gedaan, voldaan worden.
12 *gesproken te worden:* (zeldzaam passief van ‘iemand spreken’); *tetricitejt:* walgelijke vuilheid (v. Lat. *taeter*).
14 *verlejdt:* overgebracht; *responderende aen:* uitkomende op.
16 *immers:* althans.
17 *substitujt (-schout)*.
18 *onthoudt:* herinnering.
22 *van wien ende wat saecke:* door wie en waarover.
23 *verstondt:* begreep (hoorde).
27 *sien soude:* erom denken moest.
28 *melden:* verklappen.
30 *sulx ... staen:* hiervoor niet zou durven uitkomen (WNT *bekend* 1567 2).
34 *jool:* onnozele bloed.

35 *staende te presumeren:* daar men mag onderstellen.
36 *stormen:* bestormen, overvallen (WNT *stormen* 1994).
37 *verstaen:* gehoord; *confidentie:* vertrouwelijkheid
apparentelijck: waarschijnlijk.
39 *tanquam* etc.*:* omdat, naar men zegt, verboden dingen een band vormen; *niet vreemdt:* verstandig.
41 *impunitejt:* straffeloosheid.
43 *plaetse vinden:* van kracht zijn.
44 *afgezet:* afgescheept; *nae mijn verstandt:* naar mijn inzicht; *dat ick meene, (dat) ... saecken*.
45 *prinssen:* vorst, hetzij een graaf van Holland, hetzij een hertog van Bourgondië tevens graaf v.H.: daarom laat Hooft de titel in het midden.
47 *ter eerster instantie:* zodat de plaatselijke gerechten er niet aan te pas komen. N.B. 10 november besluit de vroedschap van Naarden dat Herman Jan Aertsz., krachtens het privilege van Gooiland, niet aan het Hof van Holland uitgeleverd zal worden. 21 november, nadat het Hof beslist heeft dat uitlevering niet met dat privilege in strijd is, geeft de vroedschap toe. (Resolutieboek Vroedschap. Gem. archief Naarden C III 7).
48 *Oordeele UEd, ende zij:* U oordele en zij.

151 *Aenden H. Adt Fiscael.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Bij mijnen laesten vanden 13en heb UE toegeschickt de sententie
[3] over 't lijck van Sommesel door den waerd in 't Hart te Naerden,
[4] sulx die sekerlijck houde bestelt mij derhalven gedraeghende tot den[4]
[5] inhoudt derselve, ten einde Harman Jan Aertsz. (zoo hij te Hove
[6] komt) daer op moghe werden geexamineert.

[7] Bij desen seinde 't geene mij moghelijck is geweest wijders te re-
[8] couvreeren met ongelooffelijcke moejten inden tijdt van vijf dae-
[9] ghen. U E heefter als volght. Copie van certificatie belejdt bij de[9]
[10] vrunden van Sommesel om te doceren sijn alibi ten tijde des bestor-[10]
[11] mens van 't duinhujs, met een memorie van 't geene mij daerop[11]
[12] dunckt in consideratie te komen:[12]

[13] Item depositie van Lambert van As contrarie 't geene hij t'Egmont[13]
[14] tegens Jan Gerritsz. soude hebben geseidt:

[15] Item depositie van Meeuwes Ebben contrarie 't geene Gijsbert
[16] Pietersz. heeft gedeposeert den 14en Martij.

[17] Item depositie van Aelst Backer ende mijnen dienaer, die gesterckt
[18] kan werden bijden Landdrost ist noodt, ende vermelt de groote[18]
[19] weere gedaen bij Sommesel ende sijn hujsgesin om mij al 't geboefte
[20] van 't dorp op den hals te haelen: 't welck seker hem lichtlijck had
[21] konnen gelucken indien 't tijdlijcker inden nacht waere geweest; [21]
[22] ende in allen geval waer onmoghelijck geweest Harman Jan
[23] Aertsz. te becomen, soomen Sommesel eerst had aangetast, soo veel
[24] volx geraeckte terstondt op de beene: sulx wel te letten staet[24]
[25] (alhoewel ick groot medlijden heb met sijn weduwe ende kinderen
[26] die 7 sijn) oftmen om der consequentie ende exempels wille tegens[26]
[27] deselve niet en behoort te procederen bij indaeginge ende contende-[27]
[28] ren tot Bannissement ende Confiscatie, konnende daer nae gratie
[29] gedaen werden.

[30] Item depositie van Jan Dirxz., duinmaeijer tot laste van Harman.
[31] Item depositie van Jacob Jansz. zoone van Jan Dirxz. mede tot laste
[32] van Harman.

[33] Item depositie van Jan Dirxz. ende Jacob Jansz. sijn soone te saemen

* Minuut. UBA II C II.135.

[34] mede tot laste van Harman. Waer wt te colligeren staet dat Jan[34]
[35] Aertsz. vaeder vanden voor*s* Harman gesien heeft het aggresseren
[36] vande Duinmaejers, een man soo eerlijck dat ick achte hij te Hove
[37] gehoort werdende selve tot ontlasting van sijnen soon de waerheidt[37]
[38] niet soude willen loochenen immers bij eede niet.[38]

[39] Ick heb de voorseide dujnmaejers overmits d'absentie vanden soone[39]
[40] niet gelijckelijck konnen hooren voor op heden, ende had Jan
[41] Dirxz. geseit over zee te zullen reisen, sulx ick beducht was hem
[42] niet weder te konnen bekomen. Sijn daerom de twee voors depositien elck apart gedaen.

Indien UE Gijsbert Pietersz. voorneemste getujghe inde inf[e] vanden
[45] 14[en] Maert goedt vindt wederom te doen hooren nopende t waer-
[46] schouwen hem bij Meeuwes Ebben gedaen, ende den precisen tijdt
[47] vanden storm aen 't duinhujs, verstae dat deselve gelijck ook Jan[47]
[48] Gerritsz. tegenstujghe van Lambert van As, woont inde jurisdictie
[49] van Egmondt: ende de minste kosten soude zijn dat UE geliefde
[50] sulx te doen door den Baljuw aldaer. Soude oock wt dien Gijsbert
[51] moeten komen wie Sommesel des anderen daeghs naer 't plonderen
[52] van 't dujnhujs met een doeck oft gat aen 't hooft gesien hebben
[53] ende varierend antwoordt nopende d'oorsaek vandie quetsujre van
[54] hem gehoort: gelijck mede oft Sommesel hem 't goedt heeft helpen[54]
[55] draeghen.

[56] Het litteken in t hooft van den voor*s* Sommesel, om te weten oft het
[57] soo oudt was als zijn confessie zeidt, heb doen visiteren door een[57]
[58] Chijrurgien, maer verclaerde overmits hij geheel paers bestorven
[59] was, sulx niet te konnen oordeelen. Altijds is mij wel bekent dat ick[59]
[60] 't in sijn leven bevonden heb heel verheven te staen ende niet ver-[60]
[61] wossen schijnende, doch was onder 't haijr ende sulx te swaerder[61]
[62] om kennisse af te nemen. Tot Blarikom van waer hij gebooren was
[63] ende ten tijde hem sijn vaeder sulx geslaeghen soude hebben, woon-
[64] achtigh, heb vernomen dat daer van geen blijck te becomen is.

[65] Tot Naerden gerucht gehoort hebbende dat seker doodslaegher
[66] sich tot Hujsen onthouden hebbende vander saecke weten soude,
[67] ben t'Amsterdam getooghen daer hij gevangen is ende bij examina-
[68] tie vroedt geworden dat hij daer wel had ontrent 14 daeghen ge-[68]
[69] quetst geleghen maer lang voor dese faiten.

[70] Doch soo de gevangen te Hove komende niet en swjght, achte dat
[71] 't geene Aelst Backer als voor*s* is, aldaer soude konnen deposeren
[72] vande bejegening bij nachte ende de verklaeringe vanden soone van
[73] Jan Dirxz. (in welcken jongman ick conscientie meene te bespeuren,
[74] alhoewel op de vaeder veel te seggen valt die nochtans seggen wil[74]
[75] dat UE onder den ad[t] Strijen stoffe sal vinden om hem te salveren
[76] van reproche,) hem genoegh belasten.

[77] Het venster vande gevanckenis 't welck ick in mijnen laesten ver-
[78] maent heb, van binnen toegenagelt wesende, hoor ick dat van

[79] buiten soude opgestooten zijn om den gevangen te spreecken, waer

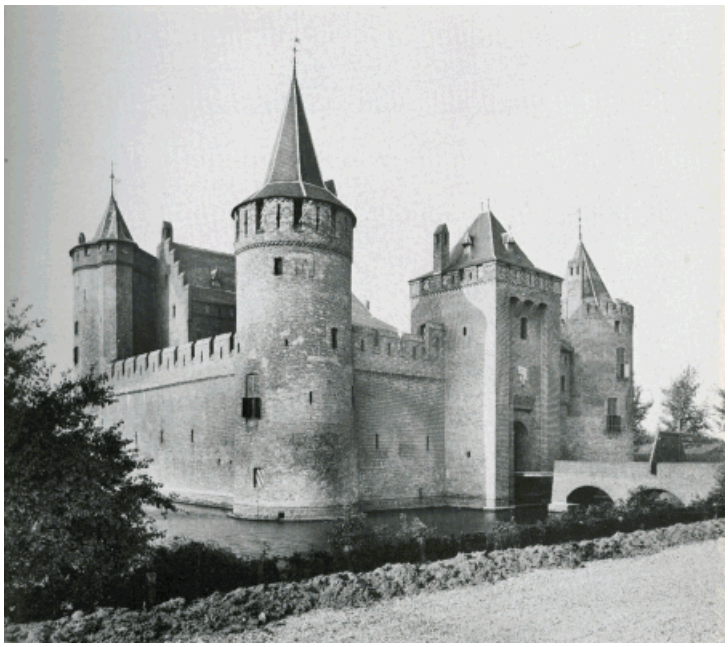

17 Het Muiderslot

18 Dr. J. ten Grotenhuys

[80] op hij mede kan gehoort werden bij UEd.

[81] Dewelcke

[82] Mijn Heere, naer mijne reverente groete ende eerbiedenisse, met
[83] Joffr^{e} U Ed. Hujsvrouwe ende Gesinne, den almoghenden in gunste
[84] bevolen zij van

[85] In haeste vanden Hujse

[86] te Mujden, den xvij^{en} No*v*.

[87] *a* 1619.

[86] UEd.

[87] Altijdsdienstw^{en}

[88] P C Hóóft.

Vervolg op *150*. Hooft stuurt de ingewonnen getuige- en andere verklaringen aangaande Harman Jan Aertsz. met toelichtingen aan de advocaat-fiscaal.

Eindnoten:

4 *sulx ... bestelt:* zodat ik die zeker voor besteld houd (door de waard van de herberg 't Hart'); *mij gedraeghende tot:* verwijzend naar (WNT *gedragen* 622 b ?).
9 UE ... *volgt:* U ontvangt hiervan het volgende; *certificatie:* verklaring; *belejdt bij:* vastgesteld door (WNT *beleggen* 1698 2 vierde al.).
10 *doceren:* doen blijken.
11 *memorie:* opgave.
12 *in consideratie te komen:* in overweging genomen te moeten worden.
13 *Item:* inleidend woord bij de onderdelen van een opsomming; *contrarie:* strijdig met.
18 *ist noodt:* desnoods; *weer egedaen:* tegenstand geboden.
21 *tijdlijcker:* vroegtijdiger.
24 *sulx wel te letten staet:* zodat wel overwogen moet worden.
26 *consequentie:* de gevolgen (van het precedent).
exempel: voorbeeld (voor anderen om zich aan te spiegelen); *deselve:* Sommesel's vrouw en kinderen.
27 *indaeginge:* dagvaarding.
34 *te colligeren staet:* op te maken valt.
37 *selve:* zelfs.
38 *immers:* althans.
39 *overmits:* wegens.
47 *(ick) verstae:* ik verneem.
54 het uit het duinhuis geroofde goed?
57 *visiteren:* onderzoeken.
59 *Altijds:* In elk geval.

60 *verheven:* dik; *verwossen:* verwassen, vergroeid, geheeld.
61 (*'t*) *was:* subj. ontleend aan 't obj. in r. 60.
68 *vroedt geworden:* te weten gekomen.
74 *seggen wil:* beweert; *dat UE ... reproche:* (materiaal voor interpretatie ontbreekt).

152 *Aen den schout van Hujsen Lambert Jacobsz.*

*

[1] Eersaeme goede vriendt,

[2] Alsoo de weduwe van wijlen Elbert Somsel versocht heeft aende
[3] Ed. Mo. HH vande Rek[e] des Graeflijckheidts eenighe gratie in 't[3]
[4] stuck der confiscatie van haeres mans goederen: om 't welck te be-
[5] comen noodtlijck eerst staet gemaeckt moet werden vanden boedel;[5]
[6] soo heb ick U bij desen wt der Hoogher overheidt ende mijnen
[7] naeme willen lasten ende bevelen dat ghij alle de goederen vanden
[8] voor*s* Sommesel van stuck tot stuck gelijck die onder den secretaris
[9] staen geinventarizeert, sult doen priseren ofte taxeren bij Schepenen[9]
[10] naer haer beste verstandt, ende voorts vernemen soo bij de voor*s*[10]
[11] weduwe als elders welcke lieden haer schuldigh zijn ende hoe veele
[12] ijder, ende sult deselve schulden haer toecomende doen tekenen
[13] onder op de lijste vande voor*s* gepriseerde goederen, doende de
[14] voor*s* schulden mede estimeren bij schepenen oftse goedt oft quaedt,[14]
[15] ende watse waerdigh zijn.

[16] Voorts zult met schepenen raemen eenen sekeren dagh binnen oft[16]
[17] tegens dewelcke ghij sult insinueren alle de schuldenaeren die op[17]
[18] den boedel vanden voor*s* Somsel hebben te spreecken, omme be-[18]
[19] kent te maecken bij schepenen ijder hoe veele dat hem wt den voor*s*
[20] boedel komt, ende bij besegeltheidt, obligatie, boecken oft ander[20]
[21] bewijs den rechten genoegh zijnde, te doen blijcken de deughde-[21]
[22] lijckheidt vande schulden. Ende alle de schulden die schepenen
[23] verstaen deughdelijck te wesen, sult ghij puntuelijck doen stellen op[23]
[24] een lijste door den Secretaris, op elcke schuldt verklaerende bij wat[24]
[25] blijck deselve is gejustificeert. ende onder de voor*s* schulden sult op
[26] 't einde mede doen stellen de kosten t'uwen hujse te desen gevallen[26]
[27] ende noch onbetaelt wesende, mitsgaeders t salaris van U den
[28] secretaris ende Gerechten. Bejde de voor*s* lijsten te weten d'eene
[29] vande gepriseerde goederen ende schulden den boedel toecomende
[30] ende d'ander van de schulden tot laste vanden boedel staende, sult
[31] doen tekenen bij den Secretaris ten overstaen van Schepenen, ende
[32] mij in besloten brieve toeseinden, daer bij overschrijvende hoe veel
[33] kinderen de voor*s* Somsel heeft naegelaeten, ende hoe veele onder
[34] de selve zijn die haer self geneeren konnen. Den voor*s* brief ende[34]
[35] ingesloten acten sult ghij aen mij doen bestellen door ijemandt van[35]
[36] de vrunden der voor*s* Weduwe, alsoo ick alsdan ijets met deselve
[37] sal hebben te spreecken: dewelcke mij sullen vinden alhier tot
[38] sondagh 's avonts toe, ende soo ghij daerentusschen niet gereedt

* Minuut. UBA II C II.140.

[39] kunt wesen, daernae tot Amsterdam alwaer ick wel veertien dae-[39]
[40] ghen vertoeve, soo 't God belieft, den welcken ick U, nevens ver-
[41] maeninge van alle wterste vlijt in desen te bewijsen, sal bevolen
[42] laeten.

[43] Vanden Hujse te Muiden

[44] den xvij[en] Decem*b. a* 1619.

[45] UL Gunstighe vriendt[45]

[46] P C Hóóft.

[47] Bij elcke schuldt die tot laste vanden boedel van Somsel gestelt wordt, sult doen tekenen den dagh ende datum wanneer die gemaekt is.

Hooft geeft de schout van Huizen een gedetailleerde opdracht ten aanzien van de nalatenschap van Sommesel. Met het oog op het door de weduwe ingediende gratieverzoek moeten de geconfisqueerde bezittingen met hun getaxeerde waarde opgetekend worden evenals de in- en uitschulden, nadat de schout die persoonlijk zal hebben gecontroleerd. Enz.

Eindnoten:

3 *eenighe ... stuk:* enige verzachting op het punt (van).
5 *staet:* getaxeerde inventaris.
9 *priseren ofte taxeren:* schatten (*ofte:* oftewel).
10 *vernemen:* informeren.
14 *goedt oft quaedt:* inbaar of niet; *waerdigh:* waard.
16 *raemen:* vaststellen; *binnen oft tegens:* voor of op.
17 *insinueren:* bekendmaken, aan; *schuldenaer:* schuldeiser.
18 *hebben te spreecken:* aanspraken hebben (WNT *spreken* 3021 11).
20 *komt:* toekomt; *bij* enz.: door gezegelde stukken, schuldbekentenissen, koopmansboeken.
21 *den rechten genoegh zijnde:* dat rechtskracht heeft.
23 *puntuelijck doen stellen:* nauwkeurig punt voor punt laten aantekenen.
24 *op:* bij.
26 H. bedoelt de verteringen tijdens vergaderingen.
34 *haer self geneeren:* in hun levensonderhoud voorzien.
35 *bestellen:* brengen.
39 *wel:* ruim.
45 *UL:* uwer liefden.

153 *Aende HH vande Rek^e des Graeflijckheids.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Bij desen gaet te rugge aen UEd. Mo. de Req^e vande weduwe wij-
[3] len Elbert Sommesels. Ende in conformité vande apostille daer op
[4] gestelt in date den 12^en Decem*b* lestleden heb daer nevens gevoeght
[5] den staet van sijne naegelaeten goederen ende crediten onder taxatie
[6] van schepenen monterende ter somme van vijCxv £ ten xl grooten,[6]
[7] gelijck mede sijne schulden bij schepenen opgenomen belopende ter
[8] somme van vijC.xxxvj gelijcke £ x *s* iiij *d* naer welcken rekeninge
[9] de boedel ten achteren soude komen xxj £ xiiij *s* iiij *d* ende sulx geen[9]
[10] plaetse zijnde voor confiscatie, UEd. Mo. de Req^e der weduwe te[10]
[11] dien insichte, bujten s graeflijckheids schaede konnen interineren.
[12] Maer alsoo de kosten om dese delicten in de waerande, gevallen,
[13] wel monteren tot ontrent de somme van iijC. guldens, sonder de[13]
[14] geene die de Landdrost heeft te pretenderen, ende die inden Hage[14]
[15] zoo over 't lichten der mandamenten als emplojeren van den deur-[15]
[16] waerder zijn gemaeckt: zoo gelieve UEd. Mo. te letten ende t'[16]
[17] ordonneren waer datmen dese sal hebben te vinden. Want bij aldien
[18] UEd. Mo. verstaen alle dese kosten te doen aftrecken vande goede-[18]
[19] ren des voor*s* Sommesels voor alle andere schulden, gelijck naer[19]
[20] rechte, soude daerinne apparentelijck 't meeste deel vanden boedel
[21] worden geinsumeert, ende nodigh zijn mij te doen houden declara-[21]
[22] tie vande voors kosten des Landdrosten, deurwaerders ende andere.
[23] Welckenaengaende ick metten eersten verwachten sal UEd. Mo.
[24] [t] goedt gelieven God biddende deselve Ed^e etc. in gelucksalighe[24]
[25] regeringe te bewaeren ende in haere goede gratie

[26] Wt Amsterd. den

[27] ij^en Ja*n* 1620.

[27] UEd. Mo.

[28] Altijdsdienstw^e dienaer

[29] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II.733.

Vervolg van *152*

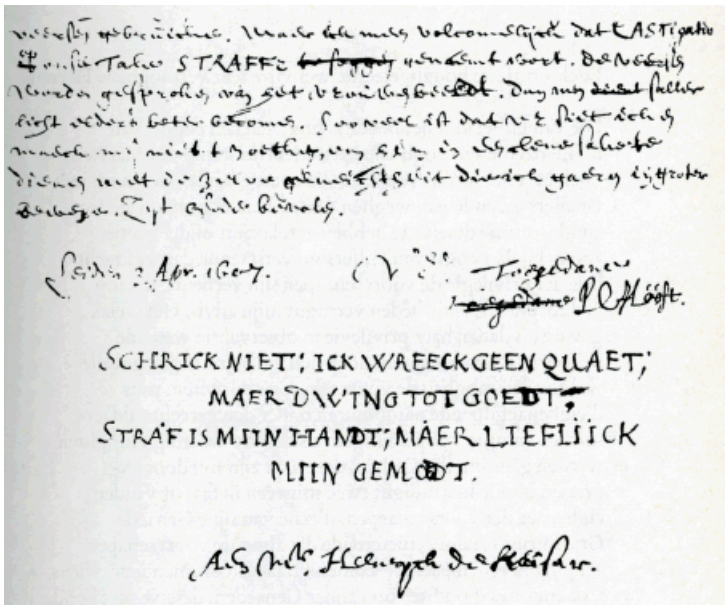

SCHRICK NIET; ICK WAEECK GEEN QUAET,
MAER DWING TOT GOEDT;
STRAF IS MIJN HANDT; MAER LIEFLIICK
MIJN GEMOEDT.

Eindnoten:

6 *een* £ = 20 schellingen = 240 penningen.
9 het tekort schijnt volgens de genoemde activa en passiva 4sch. minder te bedragen dan Hooft zegt; *geen ... confiscatie:* confiscatie geen zin heeft.
10 *te dien insichte:* daarop gelet.
13 *monteren:* oplopen.
14 de Landdrost, nl. die van Kennemerland, vgl. *147*.
15 *over ... mandamenten:* van wege het uitreiken van afschrift van de bevelen.
als (over 't).
16 *(erop) te letten*.
18 *verstaen:* besluiten.
19 *voor:* boedelschulden aan regering en justitie waren preferent; *gelijck naer rechte:* overeenkomstig het recht.
21 *geinsumeert:* opgeslokt.
24 *goedt gelieven:* welbehagen, het besluit.

154 *Ed^e erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren Mijne Heeren d'eerste ende andere vande Rekeninge des Graeflijckheids van Hollandt In Den Haeghe.*

*
Cito
Cito

bodeloon.

(*Rekenkamer:* Den Bailliu van Goijl^t Pr Hooft.)

[1] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijze seer vermoghene Heeren,

[2] Die van Hilfersom hebbende achterhaelt een coppel van[2]
[3] hondert vijfenveertigh schaepen toebehoorende tot Maertens-[3]
[4] dijck in 't Sticht van Wtrecht, die overgewejdt waeren tot in 't[4]
[5] Goeijerbos, ende van weghen den eighenaer instantie gedaen[5]
[6] zijnde, omme deselve te hebben gerelaxeert onder cautie,[6]
[7] zoo es bij den voor*s* van Hilfersom verstaande dat wt kracht[7]
[8] haerder privilegie de voor*s* schaepen sijn verbeurt, daerop
[9] gedifficulteert, ende heden versoght mijn advis. Het welck
[10] geweest is dat zij haer privilegie in observantie wesende[10]
[11] behooren te mainteneren, doch den naebujrschap te gevalle
[12] wel zouden moghen de voor*s* schaepen relaxeren, mits
[13] d'eighenaer doende namptiseren onder den gerechte aldaer[13]
[14] sulcken somme van penningen, als deselve waerdigh moghten
[15] werden gëestimeert. Onlanx daer naer zijn mij door ex-
[16] pressen boode behandight twee missiven in faveur vanden
[17] eighenaer der voor*s* schaepen, d'eene van sijne Genaede
[18] Graef Ernst Cazimir, dicterende dat alsoo de voor*s* schapen[18]
[19] aengingen eenen pachter vanden H. Landtcommandeur, wiens[19]
[20] Coadjutor es d'oudste zoon zijner Genaeden, deselve niet konde
[21] laeten t'sijner bede te versoecken, ick soude debvoir willen
[22] doen, ten einde de voor*s* schaepen, ten alderminsten onder[22]
[23] cautie moghten werden ontslaeghen. D'andere missive was
[24] vande HH gedeputeerde vande Staeten van Wtrecht tenderende[24]

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 480. Minuut UBA II C II.756.
Hs. dubbel vel, opengescheurd. Lakzegel.

ten selven einde, doch zoo veel vorder gaende, dat haere
Ed. versoght waeren bij parthije, om aen te houden sulcke[26]
persoonen oft goederen, als van ingesetene van Goeijlandt
te becomen souden wesen in 't Sticht. Waer toe haere Ed.[28]
nochtans ongaerne verstonden, als beducht inde onhejlen
daer wt te verwachten. Welcke missiven ick goedt gevonden
heb te communiceren, met den H. Pensionaris Pau[31]
als laestmael op de landtscheidinge in mijn quartier ende[32]
questien daer van dependerende, gecommitteert geweest
zijnde, ende bij desselfs advis nodigh verstaen Uwe Ed. Mo.[34]
de geleghenheidt der sake bekent te maecken, gelijck
doe bij desen, versoeckende Uwe Ed. Mo. gelieve mij te
ordonneren 't geene tot meesten dienst vanden lande
ende contentement van sijne welgemelde Genaede, mits-
gaeders der HH. Gedeputeerde vande Staeten van Wtrecht
daerinne te doen stae: wesende mijn opinie datmen
de voor*s* schaepen wel soude moghen ontslaen mits
dat parthije cautie stelde voor 't gewijs van schepenen[42]
aldaer, datelijck ende niettegenstaende appellatie, te
exsecuteren, gelijck boeten van officieren, alhoewel[44]
in desen de twee derdendeelen komen ten proffite van-
de geene die de voor*s* schaepen hebben aengehaelt,[46]
mitsgaeders voor 't gewijs van sulcke rechters, als[47]
naederhandt de saecke voor soude moghen komen te
devolveren. Want soo men de boete niet soude moghen
innen voor datter sententie definitif bij den hooghen
Raede in gelijcke materien waere gepronunchieert,[51]
en soude niemandt om echter gelijcke aenhaelinge te[52]
doen gevonden werden, ende consequentelijck het veldt
den ingesetenen van Goeijlandt t'ontbrujck. Ende ver-[54]
wachtende rescriptie metten aldereersten, alsoo de[55]
schaepen tot groote kosten ende schaede blijven in versekeringe
staen, sal UEd.Mo. Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer
vermoghende Heeren, met toewensching van gelucksalighe
regeeringe den almoghenden bevelen, ende in haer goede gratie

In haeste wt Amsterd ij Ja*n* 1620.

Uwer Ed. Mo. Ganschdienstw[e]

dienaer P C Hóóft

De grenzen tussen Gooiland en het bisdom Utrecht gaven vanouds aanleiding tot twisten en processen. (Vgl. blz. 57).

Dit maal is er een kudde schapen overheen gedwaald en op grond van de plaatselijke privileges ingerekend. Om de schapen, zij het onder cautie, los te krijgen komt Ernst Casimir van Nassau, dan nog luit.-gouverneur van Utrecht en weldra stadhouder van Friesland, tussen beiden.

Eindnoten:

2 *Die van Hilfersom:* De Hilversummers; *achterhaelt:* beslag gelegd op (WNT *achterhalen* Suppl. 348 a).
3 *toebehoorende tot:* het rechtmatig bezit zijnde van iemand, woonachtig in (of: thuisbehorende te) (niet in WNT).
4 *overgewejdt waeren:* buiten de gewone terreinen graasden.
5 Goeijerbos, nl. de plek waar dat bos gestaan had en die nog zo heette, vgl. *145, 146*.
6 *gerelaxeert onder cautie:* onder borgtocht losgelaten.
7 *verstaende:* wetende.
10 *in observantie wesende:* geldig zijnde.
13 *namptiseren:* als borgstelling deponeren.
18 *dicterende:* zeggende.
19 *Landtcommandeur*, nl. van de Duitse Orde, Balije van Utrecht. De Ridderlijke Duitse Orde is een van de uit de Kruistochten stammende internationale adelsorden; verdeeld in landen, balijen en commanderijen. De Balije van Utrecht omvat de protestantse hoge adel in de Noordelijke Nederlanden. Aan het hoofd staat de landcommandeur, diens waarnemer is de coadjutor. Dit was in 1620 Hendrik Casimir van Nassau, die later zijn vader opvolgde als stadhouder van Friesland. Het doel van de Orde is, naar de archivaris welwillend mededeelde, het plegen van weldadigheid en de bevordering van de Christelijke godsdienst.
22 *ten alderminsten:* op zijn allerminst.
24 *tenderende ... einde:* van dezelfde strekking.
26 *sulcke ... als van i.v.G.:* zodanige Gooilandse personen of goederen, dus: alle Gooilanders en eigendommen van Gooilanders.
28 *Waer toe ... verstonden:* Waarin ... toestemden; *als beducht in:* daar ze bang waren voor.
31 *communiceren:* bespreken; Dr. Adriaen Pauw, 1585-1653, pensionaris van Amsterdam 1611-1627, later o.a. raadspensionaris van Holland en West-Friesland.
32 *als ... zijnde:* daar hij de laatste keer (of: onlangs) opdracht heeft gehad t.a.v. de grens (enz.).
34 *nodig verstaen:* als noodzakelijk begrepen.
42 *cautie voor 't gewijs van schepenen:* borgtocht voor het vonnis, a.h.w. een verzekering tegen een ongunstig vonnis, uit te betalen ongeacht appèl.
44 *gelijck:* zoals (geschiedt met).
46 *aengehaelt:* in beslag genomen.
47 *mitsgaeders (cautie); als ... devolveren:* als onder wie de zaak later volgens wettelijk voorschrift zou kunnen komen te ressorteren.
51 *gelijcke:* dergelijke.
52 *echter:* wederom; *aenhaeling:* inbeslagneming.
54 *t' onbruijck (werden):* onbruikbaar worden.
55 *metten aldereersten:* omgaand.

155 *Doorluchtighen Hooghgebooren Graeve Grave Ernst Cazimir zu Nassau mijnen genaedighen Heere*

*

(*Rekenkamer:* Den Bailliu van Goijlant P[r] Hooft.)

[1] Doorluchtighe Hooghgebooren Graeve genaedig[e]
[2] Heer

[3] Ick heb met aller eerbiedenisse ontfangen uwer
[4] Genaeden voorschrijven gedateert op heden, in faveur[4]
[5] van eene der pachteren des Heeren Landtcomman-
[6] deurs, wiens Coadjutor is mijn Heere uwer G. oudste
[7] soone, noopende zijne schaepen achterhaalt bij dien
[8] vanden dorpe Hilfersom; ende tselve daetlijck gecom-
[9] municeert met eenighe der Heeren Gecommitteerden
[10] vande Ed. Mo. HH Staeten van Hollandt, op de[10]
[11] limijtscheidinge tusschen Goeijlandt ende 't Sticht
[12] Wtrecht laest gebesoigneert hebbende; ende bij advis[12]
[13] vande selve dienstigh gevonden de Heeren van des
[14] Graeflijckheids Rekeninge te verwittighen de gelegenheit
[15] der saecke, met instantie ten einde uwer G[en] welge-[15]
[16] vallen met alle behoorlijck respect moghe werden
[17] betracht. Waer toe ende allen anderen zijnen dienst[17]
[18] ick ganschdienstwillighlijck offerere alles watter
[19] zijn sal in mijn vermoghen. God biddende
[20] Doorluchtighe Hooghgebooren Graeve genaedigher
[21] Heer, Uwe G[e] met alle die haer lief zijn in geluck-
[22] saelighe regeeringe altijdt te bewaeren: ende kussende
[23] met alle reverentie uwer G[en] handen, beveele haer
[24] van geheeler harten

[25] Wt Amsterdam

[26] den ij[en] Ja*n* [-]

[27] Uwer Genaeden

[28] Onderdaenighen Dienaer

[29] P C Hóóft

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 480. Bijlage. - Minuut UBA II C II.755, gelijkluidend.
Hs. dubbel vel, de helften nu gescheiden. Rechter- en onderkant afgesleten, tekstverlies. De brief is opengescheurd.
Dat. Het jaartal 1620 blijkt uit *154*.

Kopie van antwoord aan Ernst Casimir op zijn in *154* vermelde brief. Verzonden als bijlage bij dat nr.

7 januari schreef Ernst Casimir naar aanleiding van deze brief aan de Rekenkamer om zijn verzoek kracht bij te zetten (Vgl. *Uit den Muiderkring* blz. 121).

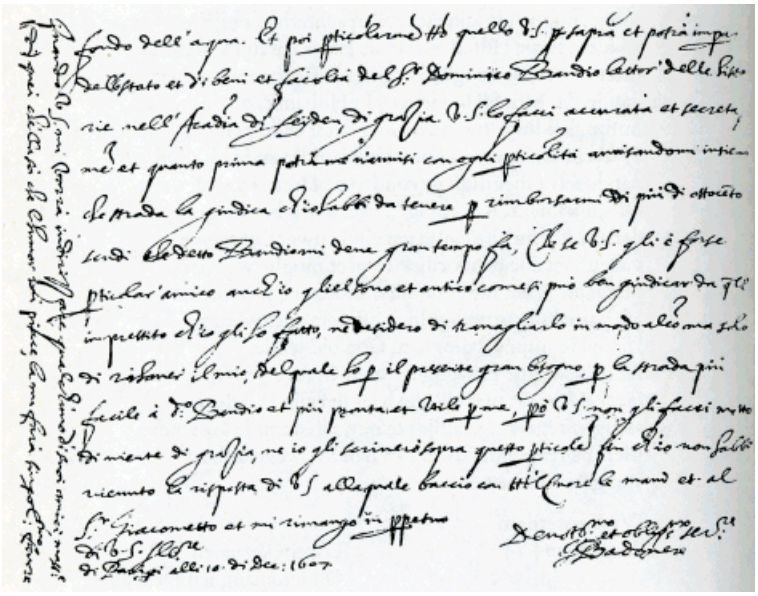

Eindnoten:

4 vgl. *154*.
10 *op ... gebesoigneert hebbende:* die ter zake van de landgrens in functie zijn geweest, vgl. *131*.
12 *laest:* onlangs (of: het laatst).
15 *met instantie ten einde:* met dringend verzoek, dat.
17 *betracht:* behartigd.

156 *Aen Dirck Boot Procureur inden Haeghe*

*

[1] Ick sende hem copie van mandament d'appel bij Jan Rutgertsz[1]
[2] gelicht tegens de schouten van Laeren ende Blarikom met verschei-
[3] den andere stucken te dier materie dienende om de inhibitie bij 't[3]
[4] voor*s* mandament gedaen af te doen doen ende voorts te moghen[4]
[5] vaeren met d'exsecutie van 20 g. boeten over 18 doleanten ende den[5]
[6] rechtdagh 3 feb. waer te nemen.
[7] Ht Mujden 22 Ja*n* 1620.

Eindnoten:

1 *mandament d'appel:* het stuk waarbij in appèl gegaan wordt.
3 *inhibitie:* verbod, opschorting, nl. de voortgang van het proces.
4 *afdoen:* opheffen.
5 *doleant:* indiener van een bezwaarschrift, waarschijnlijk beboet wegens het onvoldoende gemotiveerd appelleren.

* G. UBA II C II.143. Afschr. UBL. Pap. 13.

157 *Aen Dirck Boot procureur, inden Haeghe.*

*

[1] Ick versoecke dat hij seinde declaratie van de kosten ter saecke der
[2] doleanten tot Blarikom: Ende seind hem de stucken dienende tegens[2]
[3] Jan Gijsen van Martensdijck roerende 't aenhaelen sijner schaepen.[3]
[4] Ht Mujden 15 feb. 1620

Eindnoten:

2 *doleanten*, verg. *120, 156*.
3 Jan Gijsen van Martensdijck is de in *154* genoemde pachter.

* G. UBA II C II.143. Afschr. UBL. Pap. 13.

158 *Aende H H vande Rekeninge*

*

[1] Ick sende informatien, inventaris, ende sententie interlocutoir[1]
[2] nopende Rijck quaetael, dien schepenen van Naerden toewijsen bij[2]
[3] procureur te moghen antwoorden: ten einde haere Ed. daer van
[4] moghen appel verheffen.

[5] Ht Mujden j Martij *a* 1620.

Eindnoten:

1 *sententie interlocutoir:* voorlopig vonnis.
2 Vgl. *147*.

* G. UBA II C II.143. Afschr. UBL. Pap. 13.

159 *Aen Dirck Boot Procureur*

*

[1] Ick sende hem de stucken dienende tegens Antonij Jansz. Chijrur-
[2] gien, om daer op t'adviseren.

[3] Ht Mujden j Martij *a* 1620.

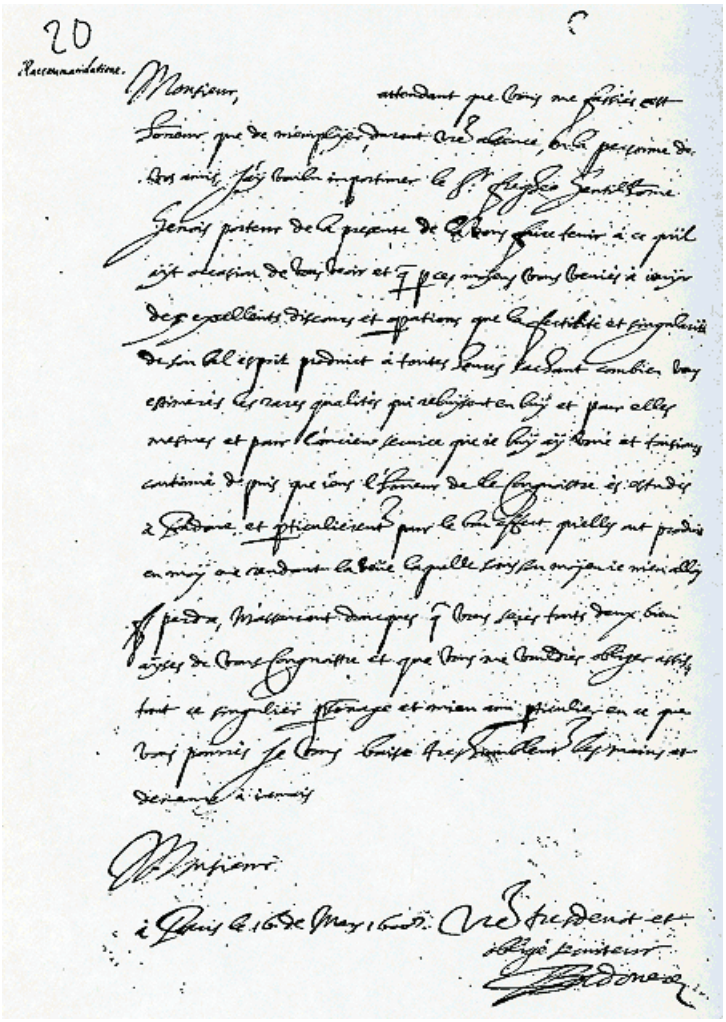

* G. UBA II C II.144. Afschr. UBL. Pap. 13.

160 *Aen Dirck Boot Procureur*,

*

[1] Seind ick 't mandament van Relief d'appel voor m[r] Anthonij Jansz.[1]
[2] Oock een missive aende Heeren vande Rek[e] met declaratie van de
[3] Costen om Sommesel etc. met ordre dat hij dispositie daer op[3]
[4] vordere. Ht Mujden 5 Martij *a* 1620.

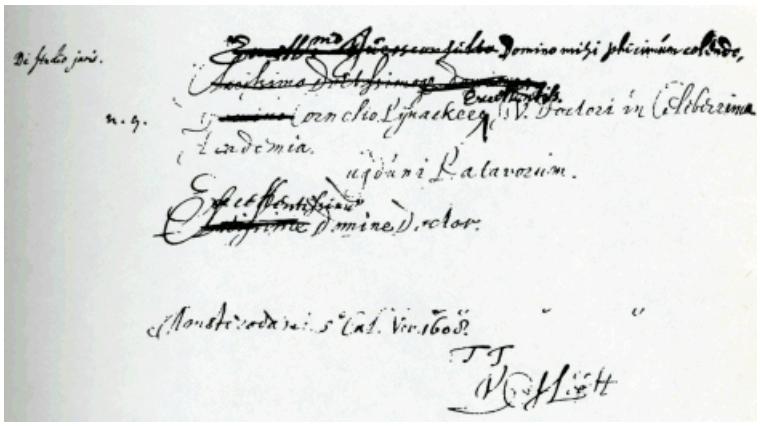

Eindnoten:

1 *relief:* opheffing; Anthonij Jansz. Vgl. *159*.
3 Sommesel vgl. *147-153*.

* G. UBA II C II.144. Afschr. UBL. Pap. 13.

161 *Aende H H vande Rek^e^*

*

[1] Send ick declaratie vande kosten door haeren last gedaen ter cause
[2] vande delicten inde Waerande.

[3] Ht Mujden, V^en^ Martij *a* 1620.

* G. UBA II C II.144. Afschr. UBL. Pap. 13.

162 *Aen den Burgerm^r Proost van Enckhujsen.*

*

[1] Heer Burgerm^r

[2] Door verscheiden weghen verwittight zijnde van de onverdiende
[3] diensten mijn eere door UE bewesen vind mij in sulcke schulden te[3]
[4] steecken dat hoewel ick geleghenheidt te kort koom omse af te
[5] doen, geweeten over heb omse bij desen te belijden. 'T welck[5]
[6] persoonen met eeren uws gelijcke wel gewoon sijn als renten in
[7] betaelinge t'ontfangen, ende met de hooftschult gedult te nemen tot
[8] dat de schuldenaer beter man wordt. Indien voor mij sulcken ge-[8]
[9] luck noch achter is, 't en sal niet rasser opdondren als UE gewaer[9]
[10] werden dat ick ben vande lieden dienmen borghen magh ende UE[10]
[11] nevens alle die haer lief zijn,

[12] Heer Burgerm^r den almoghenden in schut bevelende met dancke-
[13] lijcke groete ende eerbiedenis blijven sal

[14] Vanden Hujse te Mujden,

[15] den xxj^en Decemb. 1620.

[15] UE

[16] Toegeneghen dienstwillighe

[17] P C Hóóft.

Pieter Walichsz. Proost, geboren te Amsterdam 1581, overleden Enkhuizen 1642, raad ald. sedert 1612, schepen 1613, burgemeester sedert 1616, bewindhebber OIC en lid van de Heren XVII 1619, broerskind van Griete Pietersdr. Proost voor wie Hooft een *Emblema* en een *Advijs in loterije* schreef (LSt. I 67 en 81). Hooft bedankt voor niet genoemde diensten, hem door P. Wz. Proost bewezen. Die kunnen in verband gestaan hebben met *169*.

Eindnoten:

3 *mijn eere bewesen:* mij vereerd; *vind (ick):* bevind ik.
5 *(ick) geweeten over heb:* ik meer dan genoeg consciëntie heb; *'T welck ... ontfangen:* Hetgeen mannen van eer, zoals gij, wel gewoon zijn bij wijze van rente in betaling te nemen.

* Minuut. UBA II C II.144. Afschr. UBL. Pap. 13.

8 *beter man wordt:* beter bij kas raakt.
9 *achter is:* uitblijft; *'t en sal ... werden:* zodra het zich opdoet zult u merken (WNT *opdonderen* 455 b).
10 *dat ick ... magh:* dat ik tot de mensen behoor aan wie men gerust kan lenen; *ende (dat ick)*.

163 *(P.C. Hooft aan de Rekenkamer der Domeinen in Holland.)*

*

[1] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren,

[2] Verwittight zijnde hoe dat bij resolutie van de jeghenwoordighe
[3] vroedschap der stede Naerden, eene van haerlieder Burgermeeste-
[4] ren soude te hove getoghen zijn, met last om aende Ho. Mo. HH
[5] staeten te versoecken seker ampliatie van privilegie; te weten dat zij[5]
[6] in plaetse van jaerlijx te nomineren driedubbelt getal van persoonen
[7] waer wt bij mij seven Schepenen werden gekooren, souden moghen
[8] bestaen met de nominatie van dubbelt getal alleenlijck: heb ick[8]
[9] mijns debvojrs gedacht UEd. Mo. des kundschap te geven. Ge-
[10] merkt dat het obtineren van soo een gratie die bij de Prinssen des[10]
[11] lands wel belooning van groote meriten plagh te verstrecken, niet[11]
[12] alleen den hoogheede des Graeflijckheids soude tegens gaen maer[12]
[13] oock om verscheiden redenen van meerder naedruck moghen[13]
[14] wesen. Te meer door dien tot Naerden geen perpetuele vroed-
[15] schappen zijn, maer de selve bestaen wt de Wethouderen van twee[15]
[16] achtervolghende jaeren. Al 't welcke U Ed. Mo. als de geene dien[16]
[17] toestaet te waecken ne quid Principatus detrimenti capiat, gelieve in[17]
[18] achting te hebben ende des oorbaer vindende te versien dat in der[18]
[19] saeke ten principaele niet werde gedisponeert bujten haer advis:[19]
[20] waer op ick duchte toegelejdt te wesen. Doch dit zij bevolen den[20]
[21] voorsienighede Uwer Ed. Mogh. ende in gunste derselver, nevens
[22] wenschen van gelucksalighe Regeringe ende schuldighe eerbiedenis
[23] Ed. et<c>

[24] Wt Amsterdam ix Ja*n* 1621.

[24] UEd. Mo.

[25] Onderdaene dienstwillighe

[26] P C Hóóft.

Het bestuur van Naarden doet een poging om van de Staten een uitbreiding van privilege te krijgen, nl. dat de zeven schepenen niet meer door de baljuw uit een voordracht van 21 maar van 14 personen gekozen zullen worden. Hooft meent dat daar verscheidene bezwaren tegen bestaan en dat de motieven onzuiver zijn. Hij waarschuwt daarom de Rekenkamer.

* Minuut. UBA II C II.791. Afschr. UBL. Pap. 13.

Eindnoten:

5 *ampliatie:* uitbreiding.
8 *bestaen:* volstaan; *heb ... gedacht:* reken ik het mijn plicht.
10 *obtineren:* verwerven; *soo een:* zo'n (aanmerkelijke); *Prinssen:* vorsten, h. graven.
11 *verstrecken:* gelden als.
12 *tegens gaen:* in strijd zijn met.
13 *van meerder naedruck:* van grotere consequentie.
15 *wethouderen:* schepenen: het stadsbestuur was dus al in weinig handen.
16 *dien toestaet:* wier plicht het is (WNT *toestaan* c. dat. 698).
17 *ne quid etc.:* dat de Graaflijkheid geen schade lijdt; *in achting hebben:* overwegen.
18 *des oorbaar vindende te versien:* als u het nodig vindt, ervoor te zorgen.
19 *ten principaele:* in principe; *gedisponeert:* besloten; *haer:* uw.
20 *waer op ... wesen:* waarop ze het, naar ik vrees, voorzien hebben (WNT *toeleggen* 543 13), nl. dat de Staten toestemmen zonder de Rekenkamer, die de implicaties veel beter kent, erover gehoord te hebben.

164 *Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren, [.]ijne Heeren d'Eerste ende [.]ndere Raiden ende meesteren vande Rekeninge des Graeflijckheids van Hollandt In Den Haeghe*

*
bodeloon

[1] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse vermoghene
[2] Heeren,

[3] Op heden hebben burgermeesteren van Naerden
[4] mij doen vertoonen copie authenticq
[5] van 't Octroij hen bijde Ho. Mo. HH.
[6] staeten, den xiiij[en] deser maendt, verleent
[7] omme in plaets van eenentwintigh genomineerde, wt
[8] dewelcke ick seven schepenen plagh te verkiesen, te moghen
[9] bestaen met veertiene. Waer naer ick mij derhalven, op
[10] Lichtmis aenstaende heb te regeleren. Niettemin om[10]
[11] mij selven sujver te kennen van alle versuimelheidt in[11]
[12] soo considerablen saecke 's Graeflijckheids hoogheidt
[13] betreffende, heb UEd. Mo. te verklaeren, dat mij, onder[13]
[14] verbeteringe, dunckt het aengeven, waer op 't voorseide[14]
[15] octroij is geobtineert, niet geschiedt te zijn ter goeder
[16] trouwen. Want eerstelijck, aengaende 'tgeen zij seggen
[17] in alle haere gebujrsteden schepenen vercooren te werden
[18] wt dubbel getal, daer ist soo verre van, dat die van
[19] Mujden worden gekooren absolutelijck, ende sonder eenighe
[20] voorgaende nominatie. De difficultejt van bequaeme
[21] persoonen te vinden sonder binnen verboden graeden van[21]
[22] maeghschap te treden, heeft even weenigh fondaments.
[23] Gemerkt het hen daer aen niet ontbroocken heeft, selve[23]
[24] doen 't stedeken zoo seer gedepeupleert was door de fameu-[24]
[25] se moordt bij den vijandt aldaer geperpetreert. De welcke[25]
[26] noch in versscher memorie zijnde, zijlieden soo nieuwen
[27] ding niet hebben darren versoecken. Wat belangt

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland.
Ingekomen stukken no. 480. Minuut UBA II C II.145, gelijkluidend behoudens toevoeging van *in desen* na *onpartijdigh* in r. 35.
Hs. dubbel vel, opengescheurd, gering tekstverlies.

[28] de factien, die zij schijnen te apprehenderen, en meene[28]
[29] niet, dat aldaer, zedert de reductie der stadt, oijt[29]
[30] factieusheidt van staete, oft religie, gecouveert is,[30]
[31] ende veel min jeghenwoordelijck te beduchten staet;
[32] maer wel eenighe mescontentementen ende animeus-[32]
[33] heden tusschen vrije ende dijckplechtighe landtgenooten:[33]
[34] die, bij dese verandering, als waermede gemeint zij[34]
[35] de regeering dus lange redelijck onpartijdigh gegaen[35]
[36] hebbende, over een zijde te dwingen, geschaepen zijn[36]
[37] ongelijck heftigher op te steecken. Welcken insichten[37]
[38] Uwe Ed. Mo. konnen plaets geven, daer haer discre-
[39] tie oordeelen sal datse moveren moghen. Ende mij
[40] daer op reposerende, bid God almaghtigh,
[41] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse vermoghene
[42] Heeren, om continuatie van gelucksalighe Regee-
[43] ringe Uwer Ed. Mo. hen in gratie met reverente
[44] groetenis beveelende

[45] Uwer Ed. Mo.

[46] Onderdaene Dienstwillighe

[47] P C Hóóft.

[48] Geschreven op den Hujse te Mujden,
[49] den xxiij[en] Januarij *a* 1621.

Naarden heeft de gevraagde uitbreiding van privilege van de Staten gekregen. Hooft wendt zich opnieuw tot de Rekenkamer en somt de redenen op die tegen dit besluit pleiten; mogelijk kan de Rekenkamer er nog een stokje voor steken.

Eindnoten:

10 Maria Lichtmis, 2 februari, als de nieuwe schepenen enz. gekozen werden; *regeleren*, aldus bij Kil.
11 *kennen:* weten.
13 *heb te:* moet.
14 *het aengeven:* de inlichtingen.
21 *verboden graden:* er bestond een verbod van te nauwe verwantschap tussen leden van een vroedschap.
23 *selve:* zelfs.
24 *fameuse:* beruchte (1572).
25 *De welcke noch ... versoecken:* En toen die nog vers in het geheugen lag, hebben zij zoiets dwaas niet durven vragen (WNT *nieuw* 1965, 8; *soo nieuw een*).

28 *factien:* partijschappen; *apprehenderen:* vrezen; *(ick en meene niet.)*
29 *reductie:* weer-in-bezitneming.
30 *factieusheidt van staete, oft religie:* politieke of godsdienstige partijschap; *gecouveert:* beraamd, gekoesterd.
32 *mescontentementen ende animeusheden:* ontevredenheden en vijandschappen.
33 *vrije en dijckplechtige landtgenooten:* ingelanden die wel en niet tot het onderhoud van de dijken moesten bijdragen (WNT *dijkplichtig* 2603).
34 *als ... zij:* waarmede immers bedoeld wordt.
35 *gegaen:* bestaan, te werk gaan.
36 *over een zijde:* naar één kant; *geschaepen:* voorbestemd.
37 *ongelijck:* véél; *Welcken* enz.: Welke overtuigingen U.E.M. kunnen naar voren brengen waar haar oordeelkundigheid oordelen zal dat ze effekt kunnen sorteren (nl. bij de Staten).

165 *Aen Dirck Booth Procureur*,

*

[1] Monsr Boot

[2] [+] Wt de bijgevoeghde copie van Octroij sal UE kunnen sien 't geen[2]
[3] die van Naerden tot ampliatie van haer ouwe privilegie verworven
[4] hebben waer op, als mij, die in desen maer een schaduw heb van 's[4]
[5] graeflijckheids hoogheidt, luttel importerende ick lichtelijck heb te
[6] acquiesceren. Maer aengesien 't selve is geobtineert op aengeven van[6]
[7] notojre onwaerheden; soo dunckt mij niet eers genoegh te dissimu-[7]
[8] leren voor de Hooghe Overighejdt, hoe dat het, selve ten tijde der[8]
[9] desolatie door de detestable moordt des vijands daer ter stede ge-
[10] maekt, henlieden niet heeft ontbroocken aen stof om xxj[en] te nomi-[10]
[11] neren, ende nu veel min, ontbreeckt; dat d'electie tot Mujden
[12] wesende haer naeste gebujrstadt noch absoluter aen den baljuw
[13] inder tijdt staet als de haere, te weeten al ende aelijck; sonder[13]
[14] eenighe nominatie, mitsgaeders dat onder haer burgerije, diese t'on-[14]
[15] recht verdacht maken in veele jaeren nojt factie van staet ofte religie
[16] in swang gegaen, nochte datmen weet, gescholen heeft. Waer bij
[17] wijder in consideratie komt dat de autheurs van 't geobtineert ver-[17]
[18] soeck haer alreede laeten hooren, dattet hier bij niet blijven sal: ende[18]
[19] sulx in t gemoet te sien is, d'andere gebuirstedekens op haer exem-[19]
[20] pel, niet sullen laeten alle instantie te doen om aen absolujte regee-
[21] ringe te geraecken tot vernedering der Graeflijckheidt vande welcke[21]
[22] wel eer soodaenighe vrijheden niet verkreghen wierden als voor
[23] subsidien van goede sommen pe*n* oft meritojre diensten.[23]

[24] Maer voornemelijck vind mij gedrongen door 't interest van de
[25] ruste der stede Naerden selve om mijn gevoelen te openen 't welck[25]
[26] is dat dewijl men aldaer geen gestabilieerde vroedschap heeft, maer[26]
[27] bestaende wt schepenen van twee jaeren met burgerm[ren] ende
[28] eenighe andere door haerselve daer toe gecooren, de wethouderen[28]
[29] vanden jaere 1620 dese innovatie hebben gesoght om de regeeringe
[30] tot noch toe redelijck onpartijdigh gegaen hebbende over een zijde[30]
[31] te dwingen met het nomineren vande veertienen ende alsoo een
[32] vroedschap te formeren t' eenemael t' haeren propooste, wesende[32]
[33] het stuck van de dijckaedjen te drijven naer haer verstandt ende
[34] particulier oorbaer. Een saecke die verre siet ende lichtlijck sulcken[34]
[35] ploij moght nemen dat selve verscheeden personen van [van] elders,[35]
[36] in dat quartier gelandt zijnde haer des t' ontdancken hadden. Waer[36]
[37] door oock een deel der gequalificeerste borgeren wt de regeeringe[37]

[+] dese brief is niet gesonden

* Minuut. UBA II C II.147. Afschr. UBL. Pap. 13.

[38] geslooten zijnde, geschaepen waer sulckeen verbittering te rijsen,

dat de vierighe affectie, die de burgherije doorgaends tot 'slands
regeeringe draeght, wel eenighsins moghte werden gealtereert.[40]
Nu naerdien dese dingen den Ed. Mo. HH. Staeten oft soo die ge-[41]
scheiden zijn heeren Gecommitteerden Raeden te vertoonen, om
met rijpheidt overwoghen ende daer tegens versien te werden, veel[43]
in hebben soude ende niet te beaerbejden zijn tusschen dit ende
Lichtmissen avont wesende den j^{en} feb. ende dagh der electie tot[45]
Naerden ende ten hooghsten geleghen is aen 't schutten van den[46]
eersten inbreck; soo heb ick raedsaemst gevonden, dat UE haer
moghte addresseren aen sijn Pr^{e} Ex^{e} wesende geauthorizeert om op
occurrentien van gelijcker natujre, naer discretie te disponeren, haer[49]
de geleghenheidt vertoonende, om vande selve te obtineren twee
missiven d'eene aen mij, d'ander aen burgerm^{ren} ende regeerders
der stede Naerden, bij de welcke ons respectivelijck wierde aenge-
schreven, dat sijne Pr^{e} Ex^{e} om sekere motiven haer voorgecomen[53]
(zonder bekent te maecken van wien) goedt gevonden had, ons te
lasten, het oude privilegie der stede Naerden nopende 't nomineren
der eenentwintigh te houden in sijn geheel ende naer te komen,[56]
niettegenstaende 't gegeven octroij, voor dese rejse, ende ter tijdt[57]
toe dat commissarisen, tzij op de naeste verpachting oft andere in
loco, haer zullen hebben geinformeert nopende de deughdelijck-
heidt van het te kennen geven, waer op 't voor*s* Octroij bijde Ed.
Mo. HH. Staeten is verleent. 'T welck ick mij sterck maecke, vanden
Doorluchtighsten Prinsse wel sal werden geobtineert indien de E
HH aende welcke UE d'ingelejde missiven gelieve te leveren, ende
de saecke in 't breede, bekent te maecken, mij tijdt ontbreeckende,
om 't inde missiven te doen, te saemen sijn Ex^{e} te dien einde gelieft
te gaen spreecken. Maer als niet ten minste twee haerder EE die
moejte konden neemen dunckt mij dat het best soude zijn rust te
houden ende mij alles te rug te senden. Doch indien de H. Veerius[68]
mijn Cousin sich sterck maeckt oock alleene genoegh te weeghe te
brengen, zij sijner Ed. advis gevolght.

Oft 't waere dat UE te desen niet gaerne vaceerde, moght in sulcken[71]
geval de Notaris Dancker de Jonge die voor habilhomme gaet, oft[72]
ijemandt UE bet gevallende te wercke stellen, houdende ondertussen
't roer der belejdinge.

Tot alles imploreere met aller ernst UE gunst wackerheit ende soller-[75]
tie, versoeckende soo de missiven becomen werden, dat UE deselve
gelieve t' Amsterdam aen mijn swaegher Cloeck, ook soo 't nood
doet door een expressen, te schicken, met aenschrijven inhoudende
dat hij in aller manieren maecke datse mede door een expressen mij
ten langsten op sondagh 's avonds moghen ter handt komen. Want

[81] op maendagh 's morghens de nominatie der xxi ende electie van
[82] schepenen gewoon is te geschieden. Dat ick niet eer gereedt heb
[83] konnen werden is door dien mij bij dien van Naerden 't Octroij soo
[84] laet wierdt geexhibeert.[84]

[85] Ende gebiede mij dienstelijck t' uwer E, dewelcke Monsr Boot, met
[86] alle die haer lief zijn God in gelucksaligheidt bewaere, wel vrunt-
[87] lijck gegroet, door

[88] Vanden Hujse te Mujden,

[89] den xxv^{en} Ja*n* 1621.

[89] UE

[90] Gansch dienstw^{e}

[91] P C Hóóft.

Twee dagen later schrijft Hooft over dezelfde zaak nogeens uitvoerig aan zijn procureur Booth. Hij oppert de mogelijkheid, Maurits tot interventie te bewegen - de Staten zijn op reces en over een week moet de verkiezing te Naarden plaats hebben - opdat de vernieuwing dit jaar niet wordt toegepast en de motieven en gevolgen ervan eerst kunnen worden beoordeeld. Hooft oppert verschillende mogelijkheden om de Prins te benaderen en geeft de snelste weg voor antwoord aan. Hij verzendt de brief niet.

Eindnoten:

2 *octroij:* gunstverlening.
4 *waer op ... acquiesceren:* waarbij ik,... daar het weinig voor mij betekent, mij gemakkelijk kan neerleggen.
6 *geobtineert:* verkregen; *aengeven:* opgave.
7 *niet eers genoegh te dissimuleren:* de eer te na, te ontveinzen.
8 *selve:* zelfs.
10 *stof:* materiaal, h. mensen.
13 *inder tijdt:* dan regerende; *al en aelijck:* geheel en al (*aal* was een bijvorm van *al*).
14 *diese:* die zij, nl. het bestuur van Naarden.
17 *wijder:* verder; *autheurs:* schrijvers, initiatiefnemers.
18 *haer alreede laten hooren:* reeds verkondigen.
19 *ende sulx ... is:* en dus te voorzien is.
21 *vernedering der Graeflijckheidt:* de baljuw vertegenwoordigde de grafelijkheid en hij werd door de verandering in zijn vrijheid van schepenenkeus belemmerd.
23 *subsidien ... pe*n: betalingen van flinke bedragen; *meritojre:* verplichtende.
25 *mijn gevoelen te openen:* voor mijn mening uit te komen.
26 *gestabilieerd:* vast, met voor het leven benoemde leden; *maer (een,)*.
28 *eenighe* enz. dit waren 12 gecoöpteerde notabelen.

30 *gegaen:* te werk gegaan (WNT *gaan* 75 A 1); *over een zijde te dwingen:* naar één kant te drijven.
32 *propooste:* plan, bedoeling; *het stuck:* de zaak.
34 *oorbaer:* voordeel; *verre siet:* van grote consequentie is.
35 *ploij:* wending; *selve:* zelfs.
36 *gelandt zijnde:* land bezittende; *haer des t' ontdancken hadden:* daarvoor geenszins dankbaar moesten zijn.
37 *gequalificeerste:* notabelste.
40 *gealtereert:* veranderd.
41 *gescheiden:* op reces.
43 *daer ... werden:* daartegen maatregelen genomen te worden.
45 *Lichtmissen avont:* 1 februari, de avond voor Maria Lichtmis d.i. 2 februari.
46 *ten ... inbreck:* er alles aan gelegen is, de eerste doorbraak te stuiten.
49 *discretie:* eigen inzicht.
53 *voorgecomen:* ter kennis gekomen.
56 *in sijn geheel:* ongewijzigd.
57 *voor ... geinformeert:* voor deze keer en totdat er commissarissen, hetzij ter gelegenheid van de eerstvolgende hetzij van een latere verpachting (van belastingen) ter plaatse zich in kennis gesteld hebben.
68 *Veerius:* A. de Veer, lid Hoge Raad, vgl. *106*.
71 *Oft 't waere:* Indien; *te desen vaceren:* zich hiermee bezighouden.
72 *die ... gaet:* die voor handig en bedreven doorgaat.
75 *imploreren:* een beroep doen op; *sollertie:* vindingrijkheid.
84 *geexhibeert:* getoond.

166 *Aende Ed. Mo. HH. Staeten van Hollandt ende West Vrieslandt.*

*

[1] Ed. etc.

[2] [+] Weenigh daeghen voor desen hebben Burgermeesteren van Naer-
[3] den mij doen vertoonen de hierbijgevoeghde copie van octroij aen[3]
[4] U Ed. Mo. verworven om in plaets van jaerlijx volghends d'oude
[5] handtvesten xxi persoonen te nomineren waer wt seven Schepenen[5]
[6] bij mij vercooren pleeghen te werden, te moghen bestaen met no-[6]
[7] minatie van veertiene. 'T welck gelesen ende overwoghen, nae dat
[8] ick al een wijle te rug gehouden was door 't respect van mijn advis
[9] te ingereren op een materie dien UEd. Mo. acquiesceerden, ten[9]
[10] laesten heeft doen prevaleren de scrupule van door te laeten staen[10]
[11] dat de Ho. Overheidt met gedesgujseerde pretexten soude werden[11]
[12] geaggireert, oft om den tuin geleidt: ende aen soo een temeritejt[12]
[13] met stilswijghen te participeren. Want ick en kan niet anders be-
[14] vroeden dan dat het woordt van factie in haer requeste zij gëem-[14]
[15] ploijeert om Uwer Ed. Mo. voorsienigheit te doen schemerooghen[15]
[16] ende ombrage te geven als oft er eenighe partijschap van state oft
[17] religie school oft in swang ging onder haer burgerije: dien ick[17]
[18] meene met sulken insimulatie ongelijck gedaen zij, ende nerghens,[18]
[19] veele jaeren herwaerts, desaengaende, ongesteurder rust gehouden.[19]
[20] Maer de waerheidt is dat het stedeken van allen tijden af onder-[20]
[21] hevigh aen haeperingen ende misverstanden een wijle herwaerts[21]
[22] zeer is geagiteert geweest door de animeusheden wt questie van[22]
[23] dijckagie ontstaen tusschen dijckpleghtighe ende vrije ingelanden.
[24] Dewelcke, mijns oordeels, niet te assopieren, maer geschaepen is[24]
[25] ongelijck heftigher t' ontsteecken, door dese verandering; als met[25]
[26] de welcke men schijnt voor te hebbe<n> de regeeringe over een[26]
[27] zijde te dwingen, ende niet alleen Schepenen die met eenen voor[27]
[28] heemraeden dienen parthij te doen kiesen, maer oock een vroed-
[29] schap, alsoo se daer niet perpetuel, maer wt de wethouderen van
[30] twee achtervolghende jaeren is bestaende, t'haeren propooste te[30]
[31] formeren. Een saecke die ick door vermaening van Uwer Ed. Mo.[31]
[32] Commissarisen op de dijcken eertijdts haer in loco gevonden heb-
[33] bende altoos gepooght heb voor te komen ende bij d'electie wt de
[34] xxi[en] alles in balance te houden: oock selve te dien einde naegelaeten[34]
[35] landen in dit geweste hoewel met goede apparentie van proffijt, te[35]
[36] coopen, om mij in geenerleij sucht oft suspicie vandien te engageren.[36]

[+] *Dese is gesonden geweest maer te laet gecomen.*

* Minuut. UBA II C II.152. Afschr. KA CLXXI a[b] 12.
T. r. 12. Achter ‘geaggireert’ staan, aan het eind van de regel, twee komma's achter elkaar.
Dat. moet blijkens *163, 164, 165* en r. 70 27 *januari* 1621 zijn.

[37] Alsoo dat het succes in desen lichtlijck soude konnen dëerreren van-[37]
[38] de deughdelijcke intentie Uwer Ed. Mo. ende in stede van rust te

[39] stabilieren niet alleen swaere verbittering gesusciteert werden in de[39]
[40] gemoeden der gemeente, met alteratie misschien vande goede affec-
[41] tie die zij doorgaends s lands regeringe toedraegende is: maer oock
[42] miscontentement van elders geseten gequalificeerde persoonen die[42]
[43] hier oft hier ontrent gelandt zijnde haer geinteresseert souden vin-[43]
[44] den bij de sequele, van desen ploij in 't stuck der dijckagie geset.
[45] Ende en kan niet dencken dat den regeerders der stede Naerden van
[46] den jaere 1620 geoctroijeerde eenigh essentiel motif hebben gehadt[46]
[47] behalven ditte. Gemerckt haer voorgeven wesende dat bij privilegie
[48] van alle haere gebujrsteden soo kleene als groote de keur van sche-
[49] penen soude geastringeert <zijn> aen een getal van xiiij genomi-[49]
[50] neerde, dat is wt twee een te kiesen, notoirlijck strijdt tegens de
[51] manier van d'electie tot Mujden hen aldernaest geleghen, alwaer de
[52] keure absolutelijck staet aen den Baljuw inder tijdt sonder aen eeni-
[53] ghe genomineerde te zijn gebonden. Schaemt oock haer selven de[5353-58]
[54] difficultejt van eenentwintigh te konnen vinden sonder binnen ver-
[55] booden graeden van maeghschap te treden geallegueert in desen
[56] fleur van voorspoedt; dewijl 't hen daer aen niet ontbroocken heeft
[57] selve ten tijde der droever desolatie van haer stedeken door d'exe-
[58] crable moordt bij den Spanjaerdt geperpetreert; als wanneer hen
[59] geleert den vijandt veel eer te haeten, nocht lust nocht ledigheidt[59]
[60] overschoot, om den anderen met dusdaenighe traversen voordeel[60]
[61] af te sien, oft middelen van extentie haerder authoritejt te projec-[61]
[62] teren. In consideratie van alle 't welcke, bij aldien UE.Mo. gelieft
[63] haere eerst comende commissarisen in dit quartier te chargeren, om
[64] vande constitutie der saecke fundamentele kunde te becomen ende[64]
[65] ondertussen, sonder prejuditie van 't Octroij in toekomenden tijde[65]
[66] soo bevonden wordt haer te kennen geven in oprechtigheidt ge-
[67] daen te zijn, 't effect desselfs voor deese rejse op te schorssen; 't
[68] welck gemackelijcker gaen soude als 't depossederen nae den in-[68]
[69] breck: soo soude nodigh zijn mij ende den geoctroijeerden uwer
[70] Ed.Mo. welgevallen te doen verstaen voor den eersten der aen-
[71] staender maendt Februarij exclujs, als wesende de solemnele dagh
[72] der electie. Ende sulx niet geschiedende sal mij gepersuadeert hou-
[73] den dat mijne redenen van geen moment ende UEd. Mo. met[73]
[74] d'exsecutie van 't voors. Octroij best zijn gedient: mitsgaeders
[75] deselve

[76] Ed. etc. nevens schuldighe reverentie ende wensch van gelucksali-
[77] ghe regering Gode den almaghtighen ende in haer gratie beveelen

[78] Vanden Hujse te Mujden

[79] den 27^{en} Feb. 1612.

[79] Uwer Ed. Mo.

[80] Onderdaene Getrouwe Dienaer

[81] P C Hóóft.

Weer twee dagen later schrijft Hooft opnieuw, nu rechtstreeks aan de Staten en zonder de Prins erin te betrekken, maar de verloren tijd verijdelt zijn bedoeling. Voor de tekstverklaring wordt in vele gevallen stilzwijgend naar de vorige brieven ter zake verwezen.

Eindnoten:

3 *aen:* van.
5 *handtvesten:* privileges.
6 *pleeghen:* plachten.
9 *ingereren:* indienen; *acquiesceren:* berusten in.
10 *door laeten staen:* op zijn beloop laten.
11 *gedesgujseerde pretexten:* vermomde voorwendsels.
12 *geaggireert:* (It. aggirare) bedrogen; *temertejt:* vermetelheid.
14 *factie:* partijschap.
15 *om Uwer Ed.Mo.... geven:* om U.E.M. doorzicht te doen schemeren en u argwaan te doen krijgen.
17 *in swang ging:* heerste; *dien:* wie, nl. de burgerij.
18 *insimulatie:* beschuldiging; *ongelijck gedaen:* onrecht aangedaan (mem. 7).
19 *gehouden (zij)*.
20 *van allen ... misverstanden* (app. bep. bij *stedeken*).
21 *haeperingen:* krakelen (WNT *hapering* 2140); *misverstanden:* ruzies (WNT *misverstand* 882 2); *een wijle herwaerts:* een tijd geleden.
22 *geagiteert:* in opschudding; *animeusheden:* hartstochten.
24 *Dewelcke* (nl. de questie); *assopieren* (Fr. assoupir): sussen; *geschaepen is:* voorbestemd is.
25 *ongelijck:* veel; *als met de welcke:* omdat men daarmee.
26 *(stads-)regeeringe*.
27 daar de schepenen tevens heemraden, dus polderbestuurders zijn, hebben zij het onderhoud van de dijken in handen.
30 *t' haeren propooste:* voor hun opzet.
31 *die ick ... komen:* die ik na aansporen door uw commissarissen voor de dijken, die indertijd ter plaatse geweest zijn, altijd gepoogd heb te voorkomen (begin v.e. onzuivere samentrekking).
34 *oock selve ... naergelaeten:* ook zelf met 't oog daarop nagelaten.
35 *hoewel ... proffijt:* hoewel met goede kans op voordeel.
36 *mij in ... engageren:* mij in generlei baatzucht of de verdenking daarvan te verstrikken.
37 *succes:* afloop (WNT *succes* 459); *deërreren:* afwijken.
39 *stabilieren:* in evenwicht te vestigen.
42 *miscontentement:* ontstemming; *geseten:* woonachtige; *gequalificeerde:* notabele.
43 *gelandt zijnde:* land bezittende; *haer ... geset:* zich benadeeld zouden bevinden door de gevolgen van deze wending die de zaken van het dijkwezen genomen hebben (of: die aan de zaken v.h.d. gegeven is).
46 *(als) geoctroijeerde(n)*.
49 *geastringeert aen:* beperkt tot.
53 *schaemt:* weerlegt.
53-58 vgl. *165* r. 8 v.
59 *geleert:* die geleerd hadden.
60 *den anderen ... sien:* elkander met zulke dwarsdrijverijen voordelen af te pikken.
61 *projecteren:* verzinnen.
64 *constitutie:* hoedanigheid.
65 *prejuditie:* afbreuk.

68 *depossederen nae den inbreck:* weer ontnemen nadat eenmaal inbreuk op de oude toestand gemaakt is.
73 *van geen moment (zijn):* niet van kracht zijn.

167 *Aenden H. Ambassadeur Caron.*

*

[1] Ed^e^ Gestrenge etc.

[2] Over lange ende tot meermaelen gechargeert hebbende Sr Willem[2]
[3] Hooft mijnen neeve om inne te trecken ende mij te remitteren de[3]
[4] £ 400 sterlinx, op sijnen naeme doch voor mijn rek^e^ aen U Ed. den
[5] 21^en^ Martii *a* 1617 op interes gegeven ende mij d'eene tijdt achter
[6] d'ander gefrustreert vindende van dien toeverlaet tot ondrachelijck[6]
[7] reculement mijner affajren soo ist force dat ick entlijck diffidere[7]
[8] vande diligentie die ick in desen van hem had verwacht. Want can
[9] naulijx twijfelen, oft als de staet mijner gelegenheden ende t groot
[10] interes datse bij mangel van dese betalinge lijden haer behoorlijck[10]
[11] waeren vertoont, UEd. en soude geweest zijn om redene plaets,[11]
[12] ende mij 't mijne te laeten hebben. Ende ben daerom geperst tot[12]
[13] resolutie van 't stuck eenen anderen te bevelen, naemelijck aen M^r^
[14] Henry Robinson burgher tot Londen, aen wiens handen UEd. gelie-
[15] ve betaelinge van de voor*s* mijne hooftpe*n* ende verloopen interessen
[16] te doen, ofte bij faute van dien, mij te goede te houden dat ick mijne[16]
[17] soo gerechtelijcke schuldt door weghe van rechten doe vervolghen,[17]
[18] doch dienstelijck ende reverentelijck versoekende dat UEd. aenge-
[19] naemer zij equitabler wijse als met wtvlucht van chicanerie te beje-[19]
[20] ghenen dengeene die

[21] Edele Gestrenge etc. God bid UEd. in Eeren ende voorspoedt altijdt
[22] te bewaeren; om te moghen blijven[22]

[23] UEd.

[24] geaffectionneerdt Dienaer

[25] P C Hóóft.

Hooft heeft op 21 maart 1617 op naam van zijn neef Willem Jansz. Hooft te Londen, vgl. *190*, en door zijn bemiddeling £ 400 sterling tegen obligatie geleend aan de ambassadeur ordinaris der Staten-Generaal bij de Engelse koning, Noël de Caron, heer van Schooonewal († 1624). Deze is, na de rente over het eerste jaar voldaan te hebben in gebreke gebleven, waarna Hooft zijn neef opgedragen heeft, de hoofdsom en de achterstallige rente terug te vorderen. Ca-

* Minuut. UBA II C II. 897.
Hs. dubbel vel; de inkt is uitgevloeid.
Dat. ongeveer 23 januari 1621, vgl. *168*.

ron heeft blijkbaar niet aan deze vordering voldaan. Hooft deelt hem nu mede, de zaak in handen van een procureur te hebben gesteld, omdat (naar hij beleefdheidshalve voorgeeft te geloven) zijn neef blijkbaar niet genoeg moeite gedaan heeft. Hij geeft echter aan een minnelijke schikking de voorkeur.

Eindnoten:

2 *Over lange:* Lang geleden; *tot meermalen:* herhaaldelijk; *gechargeert:* opgedragen.
3 *inne te trecken:* op te zeggen (nl. de lening).
6 *mij gefrustreert ... toeverlaet:* mij teleurgesteld ziende in dat vertrouwen.
7 *reculement:* achteruitgang; *ist force:* dwingt de nood; *diffidere vande diligentie:* de ijver wantrouw.
10 *twijfelen, oft UEd. en soude geweest zijn om:* betwijfelen of u er de man naar geweest zou zijn; *de staet mijner gelegenheden:* de toestand mijner (geldelijke) omstandigheden. *interes:* schade; *haer:* nl. UEd.
11 *redene plaets (te laeten hebben):* gehoor te geven aan de stem der redelijkheid (WNT *plaats* 2099 3°)
12 *geperst tot resolutie van:* tot het besluit gedwongen om; *'t stuck:* de zaak.
16 *bij faute:* bij gebreke.
17 *gerechtelijke:* aan de eisen van het gerecht voldoende (WNT niet in deze betekenis, wel Mnl. Wdb. II 1505); *schuldt:* schuldvordering; *vervolghen:* invorderen (Mnl. Wdb. IX 234 b).
19 *equitabler wijse:* op billijke wijze; *als ... chicanerie:* dan met spitsvondige uitvluchten.
22 *moghen:* kunnen.

168 *Aen H. Jacob van Wijngaerden, Heer van Benthujsen ende Wijngaerden Ambassadeur etc.*

*

[1] Weledele erntfeste wijse voorsienighe Heere

[2] De fame ende 't getuighenis van mijnen Neeve van der Nat mij inde[2]
[3] memorie gedrukt hebben mij over lange soodaenighen gevoelen[3]
[4] van UEd. courtojsie ende gevoeghlijckheidt gegeven, dat ick mij[4]
[5] daer toe verlaetende verstout heb den Ed. H. van Schaeghen moej-[5]
[6] lijck te vallen om eenigh voorschrijvens aen UEd. noopende een
[7] saecke inde welcke d'intercessie van deselve oft interpositie haerder[7]
[8] authoritejt bij den H van Schoonewal Ambassadeur ordinaris bij de
[9] M[t] van Groot Britanjen, mij ende mijnen indisputablen gerechtig-[9]
[10] hede, support van importantie soude konnen bewijsen. Ende naer-[10]
[11] dien mij door indispositie belet is UEd. te komen reverentie doen[11]
[12] inden Haeghe ende voor haer vertreck de voor*s* recommandatie te[12]
[13] presenteren, soo heb 't naeste gevonden deselve hier inne aen haer te[13]
[14] richten, met eerbiedende bede, gelieve in conformite vanden in-
[15] houden, mitsgaeders 'tgeene, des noot zijnde UEd. breeder ver-[15]
[16] claert kan werden door mijnen Neeve Willem Hooft die U Ed. de-
[17] sen heeft te behandighen, bij den voor*s* H. Ambassadeur Ordinaris
[18] te opereren dat sijne Ed. gelieve sijnen eighenen eere ende reputatie[18]
[19] dat officie te doen, van de reden plaets ende mij 't mijne te laeten[19]
[20] genieten. Waeraen UEd. haere genereusheidt sal geven een eerlijck[20]
[21] contentement, ende sich gewinnen (indien eevenwel de geringheidt
[22] van soo een conqueste in consideratie komt) eenen, die[22]
[23] Ed. etc.

[24] God almaghtigh bid U Ed, in luster ende voorspoedt gedujrighlijk[24]
[25] te behoeden, ende altijds blijven sal

[26] U. Ed.

[27] Zeer ootmoedighe Dienaer

[28] P C Hóóft

* Minuut. UBA II C II. 898.
Hs. de brief staat op de keerzijde van *167*.
Dat. ongeveer 23 januari 1621, de dag dat het buitengewone gezantschap naar Engeland vertrok.

Hooft richt een schrijven aan J[r] Jacob Oem van Wijngaerden, Heer van Benthuizen, lid van de extraordinaris ambassade naar Jacobus I van Engeland, die 23 januari 1621 vertrok en 30 april 1621 terugkeerde. De brief zal hem te

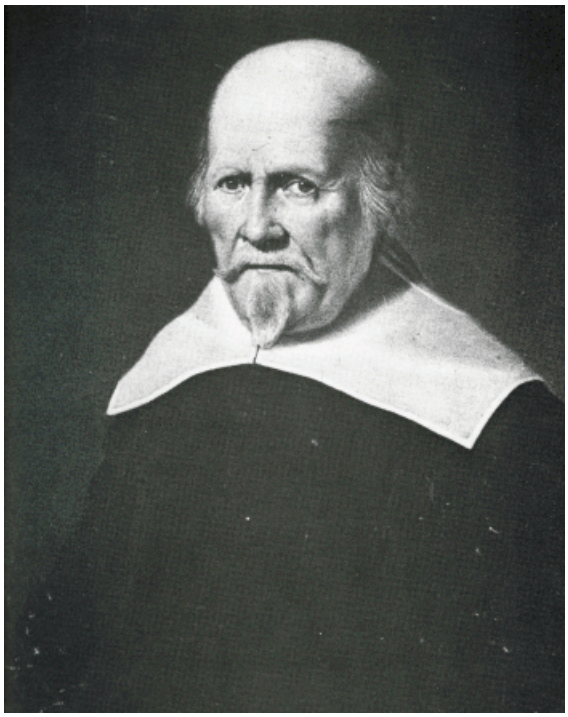

19 J[r] F. van Zuylen van Nievelt

20 V. Overlander, Heer van Ilpendam enz.

Londen door Willem Jansz. Hooft worden overhandigd. Hij sluit een aanbevelingsbrief van de Heer van Schaeghen in en beroept zich op een gemeenschappelijke relatie, Dirck van der Nat. Vgl. *135, 167, 190*.

Eindnoten:

2 *De fame ... gedrukt:* subj.; van mijnen Neeve: attr. bep. bij getuighenis. Vgl. voor Dirck van der Nat *81, 132*.
3 *over lange:* al lang geleden; *gevoelen:* mening.
4 *gevoeghlijckheidt:* vriendelijkheid; *dat ik mij:* dat ik mij, mij.
5 *moejlijck vallen:* lastigvallen. Dit betreft niet Hooft's oude begunstiger Johan van Beieren-Schaeghen, vgl. *62*, maar zijn zoon Aelbert, 1577-1638.
7 *intercessie:* tussenkomst; *interpositie:* het in 't geding brengen.
9 *gerechtighede* (dat.): recht.
10 *support van importantie:* gewichtige ondersteuning.
11 *indispositie:* ziekte; *reverentie doen:* begroeten.
12 *recommandatie:* nl. de aanbevelingsbrief van de heer van Schaeghen.
13 *'t naeste:* het meest voor de hand liggend, het best mogelijke.
15 *mitsgaeders ... werden:* ook overeenkomstig hetgeen u zo nodig uitvoeriger uiteengezet kan worden.
18 *opereren:* bewerkstelligen.
19 *officie doen:* dienst bewijzen; *van ... genieten:* aan de redelijkheid en aan mij te geven wat ons respectievelijk toekomt.
20 *haere genereusheidt* (dat.): haar edelmoedigheid; *eerlijck contentement:* eervolle bevrediging.
22 *conqueste:* verovering; *in consideratie komt:* enige aandacht verdient.
24 *luster:* aanzien (in deze vorm archaïstisch; WNT *luster* 3350).

169 *Aen den H.A. Bruining.*

*

[1] Mijn Heere

[2] Het schijnt dat de vrundschappen, welcker fondament geleidt is in[2]
[3] de jonckheidt een tijdt die haer met fard noch artificie kan behelpen,[3]
[4] ende de gemoeden apparieert naer sijmpathie van haer naifve gene-[4]
[5] ghenheden, gestijft zijn met meer als gemeene confidentie. Ende[5]
[6] van daer comt de mijne, die UE noch naest een wijle door haer soo[6]
[7] rondtgaende gunst ende welgeaerde ae<n>minnigheit sulx heeft[7]
[8] geanimeert dat ick mij vervorderen sal UE midden inde presse van[8]
[9] wichtighe affajren moejlijck te vallen met recommandatie van[9]
[10] eenighe mijne particuliere, tot voordering vande welcke de digni-[10]
[11] tejt van UE legatie aende M^{t} van Grootbrittanje grotelijx soude kun-
[12] nen contribueren, Want al *a* 1617 door mijn cousin W J Hóóft koop-
[13] man tot Londen op sijnen naem doch voor mijne rekeninge aen den
[14] Heer van Schoonewal Ambassadeur ordinaris op interes ende een[14]
[15] sujvere obligatie gedaen zijnde de somme van £ 400 sterlinx, en heb[15]
[16] daer van 't eerste jaer niet dan met moejte de renten, ende zedert
[17] met alle doenlijck debvojr nocht hooftsom nocht interes konnen
[18] bekomen: sulx entlijck genooddrukt ben geworden op seker bor-[18]
[19] gher tot Londen procuratie te passeren om door weghe van justitie[19]
[20] het mijne te consequeren. 'T welck alhoewel ick houde dat mij niet[20]
[21] en soude konnen ontstaen, soo had nochtans ongelijck liever door[21]
[22] gevoeghlijcke middelen tot redene te sien disponeren sijn Ed. die
[23] voor alle exceptie niet anders allegueert als dat zij ten selven tijde[23]
[24] aen sijne M^{t} een groote somme pe*n* waer onder de mijne souden
[25] gesorteert hebben, op grooter interes gedaen ende daer van noch[25]
[26] geen remboersement becomen heeft: Een pretext soo blaeuw ende[26]
[27] frivool in mijn regard, dat het sichselven schaemt ende geen breeder[27]
[28] confutatie van doen heeft. Is daerom mijn vruntlijck versoeck dat[28]
[29] UE met sijne authoritejt ende mijn welgefondeerdt recht den voor*s*
[30] Heere inducerende tot betrachting van sijn eighen eere in 't voldoen[30]
[31] van soo deughdelijcken schuldt, gelieve sich der ouwder vrund-
[32] schap gedachtigh te bewijsen. Gelijck ick mij bewijsen sal deeser[32]
[33] weldaedt soose mij gebeurt, ende in sulker veughen, dat UE mij[33]
[34] onder de nombre der danckbaere ende erkentlijcke vrienden een[34]
[35] honorable plaets sal moghen toeschrijven. Ende op dit vertrouwen[35]
[36] wenschende UE: een illustre wtcoomst van soo spectablen last, ge-[36]

* Minuut. UBA II C II.789.
Hs. dubbel vel. Rechterkant afgesleten.

[37] lijck ons belooven zijn sagacitejt ende sollertie, sal deselve,[37]

[38] E. etc, Gode den almoghenden bevelen,
[39] thaerwaerts weldienstigh ende reverentelijck gebiedende

[40] UE etc.

[41] Vanden Hujse te Mujden den
[42] iij[en] Feb *a* 1621.

Albertus Bruijningh, 1579-1648, notaris en secretaris te Enkhuizen, gedeputeerde ter Statenvergadering, vertrok 23 januari 1621 met François van Aerssen en enige anderen (vgl. *135, 168, 190*) als extraordinaris ambassade der S.G. naar Jacobus I van Engeland. Hooft verzoekt hem, met een beroep op oude vriendschap - Bruijningh was Amsterdammer van geboorte - de invloed van zijn positie aan te wenden om Caron tot het nakomen van zijn verplichtingen te bewegen. Hij geeft een uiteenzetting van de gang van zaken en stelt in bedekte termen een beloning in het vooruitzicht.

Eindnoten:

2 *geleidt:* gelegd.
3 *die ... behelpen:* die geen gebruik kan maken van schmink of kunstgrepen.
4 *de gemoeden ... geneghenheden:* de gemoederen bijeenvoegt volgens de samenstemming van hun argeloze toeneiging.
5 *gestijft ... confidentie:* versterkt zijn met meer dan gewoon onderling vertrouwen.
6 *de mijne:* nl. confidentie (dit betekent zowel vertrouwen (5) als vrijmoedigheid (6); *naest een wijle:* sedert een tijd (WNT *naast* 1393).
7 *rondtgaende gunst:* ongeveinsde vriendelijkheid (WNT *rond* 1047); *sulx heeft geanimeert:* zo heeft verlevendigd.
8 *mij vervorderen sal:* de vrijheid neem zo vermetel te zijn (Mem. 10); *presse:* drukte.
9 *moejlijck te vallen:* lastig te vallen.
10 *particuliere (affajren)*; *tot ... contribueren:* tot het voorthelpen waarvan de waardigheid van uw afvaardiging als gezant aan de koning van Groot-Brittannië zeer veel zou kunnen bijdragen.
14 *Ambassadeur ordinaris:* gewoon gezant (in tegenstelling tot extraordinaris ambassadeurs als J. van Wijngaerden *(168)*, Van der Dussen *(135)* enz.)
15 *sujvere obligatie:* schuldbrief in de vereiste vorm; *gedaen:* ter hand gesteld, te leen gegeven (WNT *doen (IV)* 2721-2722).
18 *genooddruckt:* door de nood gedwongen.
19 *procuratie passeren op:* een notariële volmacht geven aan.
20 *censequeren:* verkrijgen; *'T welck ... ontstaen:* En hoewel ik overtuigd ben, dat dit (het mijne) mij niet zou kunnen ontgaan.
21 *had (ick) nochtans ... disponeren:* zou ik evenwel veel liever door gepaste middelen tot reden trachten te brengen.
23 *voor alle exceptie:* als enige uitvlucht.
25 *gesorteert:* behoord, deel uitgemaakt van; *gedaen:* te leen gegeven.
26 *remboersement:* terugbetaling; *blaeuw:* beuzelachtig.
27 *frivool:* ijdel; *in mijn regard:* mijns inziens; *dat ... schaemt:* dat het zichzelf weerleegt.
28 *confutatie:* weerlegging.
30 *inducerende tot betrachting:* brengende tot het behartigen.
32 *mij (gedachtigh) bewijsen*.
33 *in ... veughen:* op zodanige wijze (zinspeling op een geldelijke beloning vgl. *171*).

34 *danckbaere ende erkentelijcke:* tautologie
35 *toeschrijven:* toekennen; *op dit vertrouwen:* in vertrouwen hierop.
36 *illustre ... last:* schitterende uitslag van zo'n aanzienlijke opdracht nl. het gezantschap.
37 *sagaciteit:* scherpzinnigheid; *sollertie:* bedrevenheid.

170 *(C. Huygens aan zijn ouders.)*

*

Tres honorez Parents

...

[1] Au reste voy-ci la copie des vers que m'a envoyé le Sr Hooft[1]
[2] passé quelque temps avec la responce que soudainement j'ay
[3] formée dessus. Pensez si je n'ay pas bien secessum scribentis,[3]
[4] et otia. Si ne souffre je pourtant volontiers
[5] d'estre defié sans remordre. Le jour m'y defaillant, à nocte[5]
[6] consilium sumpsi, dont peutestre cette composition sentira[6]
[7] un peu sa chandelle. Encorque j'ose me presumer que la responce[7]
[8] vault sa demande, notamment cette ci venant de Hooft, cette la
[9] de Constanter. Vous en jugerez s'il vous plait, et envoyerez
[10] ce mot devers Anne Roemers à la premiere commodité.[10]

[11] ....

[12] Londres le 18e de Mars 1621.

VERTALING

Verder is hier het afschrift van de verzen die de Heer Hooft mij enige tijd geleden gestuurd heeft met het antwoord dat ik er plotseling op gemaakt heb. U kunt u indenken dat ik echt geen secessum scribentis et otium heb. Toch laat ik me niet graag uitdagen zonder de handschoen op te rapen. Doordat ik er overdag geen tijd voor had, à nocte consilium sumpsi, waardoor dit geschrift misschien wat naar de lamp ruikt. Maar toch durf ik er prat op te gaan dat het antwoord het tegen de vraag kan opnemen, en nog wel in aanmerking genomen dat de laatste van Hooft komt, het eerstgenoemde van Constanter. U wilt het wel beoordelen a.u.b., en dit briefje per eerste gelegenheid aan Anna Roemers zenden.

Londen 18 maart 1621.

Eindnoten:

1 *la copie ... temps:* Huygens stuurt een kopie van Hooft's in Londen door hem ontvangen sonnet *Behouden reis aen Heer Constantijn Huighens naer Engelandt* (‘Trompetter van Neptuin...’). Het behoort tot het dichterlijk spel tussen Hooft en Huygens waartoe Anna Roemers de stoot gaf en waarin zij als tussenpersoon optrad. Hooft opende de reeks met zijn *Sonnet. Aen Heere Constantijn Huighens* (‘Men voede’ Achilles op, met mergh wt Leeuweschoncken’ LSt. 1, 169), waarop Huygens antwoordde met ‘Ick bijden Helt gestelt ...’ (W.I. 197), met dezelfde

* Origineel. KA XLIXa. 144.

rijmwoorden. Hooft reageerde met ‘Niet bij, maer boven selfs Achilles groove schoncken’ van 11 januari 1621 (LSt. I, 170), waarop Huygens' *Sonnet tot afscheyt, staende opde reyse naer Engelandt, aen Heere P.C. Hooft*, van 17 januari 1621 volgde (W.I. 198). Hooft wenste hem (met andere rijmwoorden) *Behouden reis* enz. in zijn derde sonnet ‘Trompetter van Neptuin’ van 23 januari (vertrekdatum naar Engeland) of kort daarna (LSt. 1, 170). 14 maart schrijft Huygens, blijkbaar 's nachts, zijn *Des Heeren P.C. Hoofts Arions-trotz* (W.I, 201), aanvangend ‘Arions Zwanen-treur’.

3 *secessum ... otia:* (als Ovidius in Pontus, *Tristia* 1, 1, 41) de eenzaamheid en de stoorloze rust voor de schrijver. Vgl. *284*, r. 34.

5 *à ... sumpsi:* heb ik de nacht te baat genomen.

6 *sentira ... chandelle:* een weinig naar de kaars zal rieken; de uitdrukking niet in WNT, vgl. echter: naar de lamp rieken (*ruiken* 1660, *lamp* 961), ‘gezegd van letterkundig werk waaraan men veel tijd en inspanning heeft besteed, eigenlijk tot laat in den avond, bij lamplicht heeft zitten werken’ en Stoett, *Spreekwoorden* nr. 1139, die wijst op frans *sentir l'huile* (of *la lampe*).

7 *Encor ... Constanter:* men lette op de grote zelfbewustheid van de jonge Huygens, die uit deze regels spreekt.

10 *devers Anna Roemers:* Anna Roemers die als tussenpersoon optrad.

171 *Aen den H.A. Bruining.*

*

[1] Mijn Heere

[2] D'eerste kennisse van UEd. wederkeeren van haere legatie heb ick
[3] wt haer schrijven mij den 20 lestleden ter handt gesteldt, becomen.
[4] Welcke onwetenheidt veroorsaekt door mijn resideren tot Mujden
[5] mij heeft doen manqueren aen bewijs van danckbaerheidt over 't[5]
[6] geene door UEd. bij den H. van Schoonewalle, in mijn faveur is[6]
[7] bearbejdt. Want al ist dat ick tot noch toe wt schrijven van mijn
[8] neeve Willem Hóóft niet dan verwittigh[-] ben van beloften des[8]
[9] voor*s* Heeren van met den interes te voldoen: ende over sulx niet[9]
[10] weenigh beducht dat naer UEd. vertreck, het toeseggen van betael-
[11] linge sijn Ed. gemoedt niet bet en sal impelleren tot het effect, als[11]
[12] zijne obligatie selve penael wesende voorheenen en heeft gedaen;[12]
[13] soo ben nochtans de geene die weet te consider<er>en onreden te[13]
[14] zijn dat de meriten van UEd. goede geneghenheidt ende studieuse[14]
[15] moejte te desen aengewent souden blijven gefrustreert van recog-[15]
[16] nitie, al[,]waer 't oock dat zij bleeven gedestitueert van succes: ende[16]
[17] bidde in regard van dien UEd. gelieve t'aenvaerden de 30 gouden[17]
[18] rijders hier bij gaende tot arre van een danckbaer harte, 't welck[18]
[19] Mijn Heere UEd. alle gelucksaligheidt van Gode toewenscht ende
[20] sich selven 't geluck van in meerder occasie te moghen betoonen
[21] hoe zeere zij

[22] Amsterd. 27 Maj. 1621.

[22] UEd.

[23] gansgheneghen dienstwil[-]

[24] P C Hóóft.

A. Bruijningh heeft van Caron de belofte verkregen dat hij zijn verplichtingen jegens Hooft zal nakomen. Weliswaar vreest deze dat de belofte ijdel zal blijken, maar hij weet Bruijningh's poging te waarderen afgezien van het resultaat en zendt hem uit dankbaarheid dertig gouden rijders. Vgl. *135, 169, 190*.

* Minuut. UBA II C II.792.
Hs. dubbel vel, de rechterkant in de rug gebonden, tekstverlies.

Eindnoten:

5 *manqueren aen:* tekortschieten in; *over:* voor.
6 *in ... bearbejdt:* te mijnen gunste is bewerkt.
8 *niet ... ben:* van niets verwittigd ben dan, slechts verwittigd ben van.
9 *met den interes:* nl. de hoofdsom; *over sulx:* daarom.
11 *niet ... effect:* niet méér zal aansporen tot de daad.
12 *penael wesende:* (waarbij men in een boete vervalt als men de verplichting niet nakomt).
13 *ben ... zijn:* weet ik nochtans heel goed, dat het onredelijk is.
14 *meriten:* verdiensten; *studieuse:* ijverige.
15 *gefrustreert blijven van recognitie:* geen erkenning vinden; de *komma* achter 'al' dient wschl. om 'al' en 'waer' te scheiden.
16 *gedestitueert:* verstoken.
17 *gouden rijder:* gouden Nederlandse munt ter waarde van f 12, in de 18de en 19de eeuw f 14.
18 *arre:* godspenning, handgeld, dus onderpand. (WNT *arrha*, Suppl. 1705).

172 *Aende Ed. Mo. HH Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt*

[1] Ed[e] etc.

[2] Wt laste bij UEd.Mo. schrijvens vanden 27[en] Maj lestleden heb ick
[3] in mijnen bedrijve alomme daermen 's gewoon is doen renoveren[3]
[4] bij publicatie 't laeste placcaet bij UEd. Mo. op 't stuck ende evalua-[4]
[5] tie vanden gelde gearresteert; ende alle pachters, collecteurs, ende
[6] andere persoonen ten platten lande maniement van publijcke pe*n*[6]
[7] hebbende afnemen behoorlijcken eedt van haer daer nae te regule-[7]
[8] ren: mitsgaeders de schouten van Mujden Naerden, Weesp ende de
[9] dorpen onder mij ressorterende bij eede aen mijnen handen gepres-
[10] teert, belooven, allen ernst ende doenlijck debvojr om 't selve te[10]
[11] mainteneren in observantie. Sulx mij sterck maecke den inbreck[11]
[12] van contraventie in desen quartiere haeren aenvanck niet en sal ne-
[13] men: 't en waere datter mangel viel aen de goede geneghenheit der[13]
[14] magistraeten vande steeden voors; die ick verstae, dat den inhoudt[14]
[15] van 't voor*s* placcaet souden achten, inden haeren, overmits de aen-[15]
[16] grensing van 't sticht Wtrecht, niet wel practicabel te wesen, sonder[16]
[17] merckelijcke divertie van neeringe. Doch welcke haeren ijver zij in[17]
[18] desen sullen UEd. Mo. eenighsins kunnen speuren wt de rescriptie
[19] hen geinjungeert te doen, ende daer op weeten te disponeren, naer
[20] haere discretie. Waer toe ick mij gedraeghe UEd. Mo.[20]

[21] [Ed.] nevens wensch van gelucksaelighe regeeringe ende mijne
[22] reverente gebiedenis, den Almoghenden in schut ende scherm beve-
[23] lende. Vanden Hujse te Mujden, den iij[en] Junij *a* 1621.

[24] UEd. Mo.

[25] Onderd[e] Getrouwe Dienaer

[26] P C Hóóft.

De Staten van Holland hebben bij plakkaat op het stuk van de munt van 22 april 1621 de rekenwaarde van alle in omloop zijnde munten vastgesteld, o.a. de leeuwendaalder op f 2, zowel de Hollandse als die van de andere Nederlandse gewesten. De rekenmunt is de gulden, die dezelfde waarde heeft als het pond. De gevergde eed hield in, dat de pachters enz. de munten zouden ontvangen en uitbetalen tegen de bij het plakkaat vastgestelde waarde, mits ze het juiste gewicht hadden. Hooft geeft kennis van de afkondiging van het plakkaat

en waarschuwt dat de plaatselijke overheden van oordeel zijn dat de handel in hun gebied schade zal lijden door de nabijheid van het Sticht, waar het plakkaat uiteraard niet gold. (Vgl. *189*.)

Eindnoten:

3 *bedrijf:* rechtsgebied; *alomme ... is:* overal waar men het pleegt te doen; *renoveren:* vernieuwen.
4 *op 't stuck ... gelde:* ten aanzien van het geld en de waardebepaling daarvan.
6 *maniement ... hebbende:* door wier handen ten plattelande de openbare geldmiddelen gaan.
7 *(doen) afnemen*.
10 *(doen) beloven; doenlijck: mogelijk*.
11 *observantie:* naleving; *inbreck:* begin, uitbarsting (WNT *inbrek* 1502 2).
13 *datter mangel viel:* dat het schortte.
14 *magistraeten:* burgemeesters, schepenen en vroedschappen, in tegenstelling tot de schouten, die niet de bevolking maar, als plaatsvervangers van de baljuw, de grafelijkheid vertegenwoordigen; *verstae:* verneem.
15 *in den haeren:* in hun steden.
16 *practicabel te wesen:* uitvoerbaar te zijn (acc. c. inf.).
17 *divertie:* verplaatsing, verloop; *ijver:* streven (WNT *ijver* 1422).
20 *Waer toe ick mij gedraeghe:* Waarnaar ik mij richt.

173 *Aen Dirck Boot procureur*

*

[1] Ick sende hem sententien van Naerden interlocutoir voor Gerrit
[2] Geurtsz ende Jan Meijertsz. fraudateurs van den xl^{en} pe*n* om advjs
[3] te hebben.

[4] Ht Mujden 17 Junij. 1621.

* G. UBA II C II.158. Afschr. UBL. Pap. 13.

174 *Aen mijn Joffr^e Mijn Joffrouwe Visschers tot Amsterdam.*

*

[1] Me Joffr^n,

[2] Verschiet niet. Hier komt de geest vande verdroncken
[3] Majeboom aen. Maer die soo lang inden Hel verkeert
[4] heeft onder de Geesten van Lucianus wordt van geen
[5] schimmenstem vervaert gemaekt. Indien hij niet klaer[5]
[6] genoegh spreeckt ick bid 'er voor dat hij de Paleij ontgaen[6]
[7] moghe, ten aensien dat der geesten gewoonte is binnens
[8] monds te spreecken. En 't gedenckt mij der geweeten[8-118]
[9] te hebben die de duisterheidt voor de Duitsheidt
[10] van wtspraeck vercooren, om te beeter geesten te
[11] schijnen. Maer vraeght UE hoe ick dus bekent met[11]
[12] de geesten koom dat ick haer praetjens weet nae te
[13] vertellen. 'T is dat ick dat geselschap ten naesten
[14] bij onder de ooghen gesien heb, door 't gevaer van mijn
[15] vrouw, die nu beter is, God heb lof ende UEE
[16] Me Joffr^en, in sijn heilighe hoede, nevens welcke
[17] wensch ende eerbiedighe groetenis ick t'haerwaerts
[18] bevele

[19] Vanden Hujse te Mujden

[20] xx Junj. 1621.

[20] UEE^n

[21] Gansverbonden

[22] P C Hóóft.

Hooft had de zusters Anna en Tesselschade Visscher, die pas bij hem en Christina gelogeerd hadden, een meiboom gestuurd (‘een groene, afgehouwen boom of tak die op of omstreeks 1 mei uit het bosch gehaald en, met linten, kransen, wimpels enz. versierd, voor iemands huis geplant werd als eerbewijs’ WNT) maar die was op weg naar Amsterdam over boord en weggeraakt. Hij stuurt nu een nieuwe met

* Origineel. KA CLXXIa^b 14.
Hs. enkel vel. Lakzegel. Watervlek.
T. de linker benedenhoek ligt er los bij. AHH. heeft de daarop staande tekst, stellig veiligheidshalve, overgeschreven op de brief: ‘bevele’ en ‘Vanden Hujse te Mujden xx Junij. 1621.’ Hooft veranderde in regel 16 ‘Joffr^e’ in ‘Joffr^en’ en in r. 21 ‘UEE’ in ‘UEE^n’

een gedicht (*De Majeboom enz.* LSt. I 178) dat de geest van de verdronken meiboom in de mond gelegd wordt. Dit was een toespeling, zo-

als uit de brief blijkt, op gezamenlijke lectuur van Lucianus, ongetwijfeld zijn *Dialogi mortuorum, Dodengesprekken*.

N.B. Het is mogelijk dat het woord ‘geest’ van r. 7 tot r. 12 twee betekenissen heeft: de schim van de verdronken meiboom en de ook aan de adressaten zo goed bekende rederijkers die soms onnederlandse woorden (r. 9) gebruikten en ‘die als de vernuften bij uitstek beschouwd’ werden (WNT *geest* 729)

Eindnoten:

5 *hij:* de geest.
6 *Paleij:* foltertuig.
8-11 dit schijnt een toespeling op recente gesprekken of charades.
8 *der geweeten:* er gekend.
11 hier begint een nieuwe allusie, nl. op ziekte van Christina.

175 *Aen Sr Dirck van Noordingen agent van den H. Graeve van Oostvrieslandt, inden Haeghe*,

*

[1] Ick sende hem mijn derde rek^e^ geminuteert met de blijcken daer bij[1]
[2] behoorende omme die rek^e^ te grosseren doubleren, ende exspeditie[2]
[3] ter Camere te vervolghen; mitsgaeders te versoecken continuatie
[4] van pacht van civile boete, houden van een dienaer, ende de hof-[4]
[5] wejde.

[6] Ht Mujden, 8 Julij 1621.

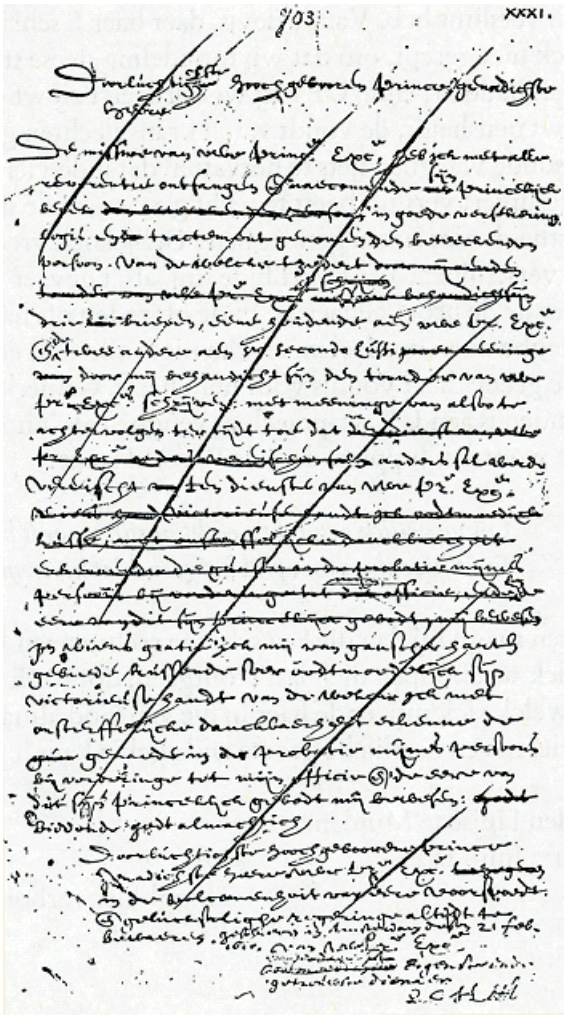

Eindnoten:

* G. UBA II C. II. 159. Afschr. UBL. Pap. 13.

1 *geminuteert:* in ontwerp; *blijcken:* bewijsstukken.
2 *grosseren:* in 't net te schrijven; *expeditie ter Camere te vervolghen:* achter de afdoening door de Rekenkamer heen te zitten.
4 de opbrengst van de civiele boeten werd door de baljuwen van de overheid gepacht; de dienaar werd gesubsidieerd; zie over de hofweide *37*.

176 *Aen mijn Joffrouwe, Mijn Joffr^e Anne Roemer Visschers, bij de Hooftbrug, tot Amsterdam.*[*]

*
bodeloon.

[1] Me Joffr^e.

[2] Ick en weet niet oft UE gaeren besoeck heeft van lieden die
[3] koomen de meester maecken. Ende nochtans ist mij daerom[3]
[4] tegenwoordelijck meest gedaen. UE susters brief vindende in[4]
[5] Italiaensch geschreven heb ick mij niet konnen onthouden van
[6] de berisper te speelen, op hoope van Jooltjen licht diets te[6]
[7] maecken datmen voor verbetert aensien moet, 't geen ick mis-
[8] schien verslimt heb. Vande devjs, daer haer E schrijvens op loopt,[8]
[9] heb ick niet gerept, om dat wij mondeling deese stoffe ge-
[10] handelt hadden; ende UE t zij wt oordeel, t zij wt genegenheidt,[10]
[11] 't zij wt heusheidt, de vondt van 't kransvlechten goedt vondt.[11]
[12] Wie soude waeghen ijets te hervatten dat inde vierschaer van[12]
[13] UE gesujvert vernuft heeft te recht gestaen, ende sich aen die[13]
[14] gerustheidt niet laeten genoeghen? Gelijck ick vrees aldaer ijet te[14]
[15] doen verschijnen, alsoo verblijde mij, als 't gevaer
[16] over ende de proef gedaen is. Ende oft reden oft hartstoght, die[16]
[17] UE hebbe doen oordeelen, en kan niet anders als eere doen
[18] aen de geene die 't vonnis voor hem heeft. Gemerkt de roem
[19] gebonden is aen UE wtspraeck in veughen als 't noodlot[19]
[20] aende woorden Juppins, daer de Poeet af zeidt:

> *Onwickelijck gewight steeckt in sijn woordt beklemt*,[21]
> *En 't Noodlot past op al het geene dat hij stemt*.

[23] Vreesen magh hij dan die een scherpe rechster aen UE vindt:
[24] ende ick wel hoopen dien last t' ontgaen, door UE goede gunste[24]
[25] inde welcke ick mij, ende haer in die van God almaghtigh,
[26] beveele, neven hartlijcke groete ende gebiedenis 't haerwaerts van

[27] Van den Hujse te Mujden,

[28] den 11^en Julij. 1621.

* Origineel. KA CLXXIa^b 15.
Hs. enkel vel, afgeknipt of afgescheurd. Watervlek.
N.B. De drukkerssignatuur ‘K16/18’ na r. 11 ‘gehan-’ moet op een drukproef van *Werken* (1671) slaan.

[28] UE

[29] Hooghlijckverbonden

[30] P C Hóóft.

Tesselschade heeft Hooft een Italiaanse brief gestuurd, die hij verbeterd terugzendt, om een niet vermelde reden aan Anna. Tesselschade vraagt later herhaaldelijk aan Hooft, haar brieven, als die er wat op aankomen, te verbeteren, want zij was onbedreven in spelling, interpunctie enz. Deze brief heeft tot motief een thema van Hooft dat door Anna geprezen was. Van Vloten denkt aan ‘De schoone toveres’, LSt. I 180.

Eindnoten:

* adres: de Hoofdbrug was de noordelijkste brug over de Geldersekade.
3 *de meester maecken:* de baas spelen.
4 *tegenwoordelijck:* bij deze gelegenheid; *ist ... gedaen:* is het mij vooral te doen.
6 *Jooltjen:* schertsnaam voor Tesselschade: dom, onnozel uiltje. N.B. Dit woord is door Brandt in de eerste uitgave, *Werken* 1671, door 'haar vervangen, wat door alle latere editeurs overgenomen is.
8 *verslimt:* erger gemaakt; *devjs:* motief, thema; *daer ... loopt:* waar haar brief over gaat.
10 *gehandelt:* behandeld; *wt oordeel:* op grond van redelijke overweging.
11 *vondt:* vondst.
12 *hervatten:* opnieuw ter sprake brengen.
13 *gesujvert vernuft:* geschoold verstand, geoefende geest; *ende ... genoeghen:* en niet tevreden zijn met die gerustheid, nl. Anna's goedkeuring.
14 *aldaer:* voor die vierschaar.
16 *oft reden ... heeft:* hetzij verstandelijk overleg uw oordeel bepaald heeft of hartstochtelijk gevoel, ik (of: dit) kan niet anders dan eer bewijzen aan degene die gunstig beoordeeld is.
19 *in veughen als:* net als (UW *voegen* IV 289).
21 *Onwickelijck ... stemt:* Onwrikbare zwaarte steekt vast in zijn woord, en het noodlot richt zich naar alles wat hij besluit (WNT *onwikkelijk* 2216).
24 *ende ick (magh)*; *last:* leed.

177 *Aen den Schout ende Burgerm^ren van Naerden.*

*

[1] Eersaeme etc.

[2] Sekeren tijdt geleden is mij behandight door Gijsbert Gerritsz
[3] notaris ende wachtm^r uwer stede nevens missive in date den xxix^en3
[4] Junij lestleden vande Ed. Mo.HH. Gecommitteerde Raeden, d'apo-
[5] stille bij haere Ed. Mo. op UEE req^e noopende de meelders ende
[6] grutmolenaers gestelt. Ende alsoo de voor*s* wachtm^r wt U E naeme
[7] versoght dat ick de voor*s* apostille niet en soude willen in 't werck
[8] leggen voor ende aleer de verpachting van t gemael dat pas aen-[8]
[9] staende waere geschiedt, soo heb ick daer mede gesupersedeert tot[9]
[10] den iij deser, ende als doen geschreven aen alle de dorpen in Goij-
[11] landt dat men de copie vande voor*s* apostille die ick hun oversondt,
[12] hadde te doen publiceren, mitsgaeders den meelderen ende grut-
[13] molenaeren te insinueren dat ick den vj^en vij^en ende achsten lestleden
[14] alhier op desen hujse soude vaceren om den eedt af te neemen aen de[14]
[15] geene die gesint mochten zijn haer met meelen oft grutmaelen[15]
[16] voortaen te geneeren. Nu ist zoo dat sich niemant om den voor*s*
[17] eedt te praesteren voor mij heeft laeten vinden, waer van ick UEE[17]
[18] wel gaerne heb willen adviseren, ten einde UEE de pachters binnen
[19] uwer stede moghen vermaenen, om 't ooghe daer op te hebben dat
[20] de voor*s* apostille niet en blijve illusoir, gelijck ick mijnen schouten
[21] serieuselijck heb gelast te doen. Ende hiermede

[22] Eersaeme etc. zijt Gode nevens wensch van geluckzalighe regee-
[23] ringe bevolen.

[24] Vanden Hujse te Mujden,

[25] den xij^en Aug. 1621.

[25] UEE

[26] Toegedaene goede vriendt

[27] P C Hóóft.

De aard van het conflict over de verpachting van de impost op het gemaal blijkt niet duidelijk, doordat de inhoud van het rekest ons onbekend blijft. De molenaars moeten krachtens beschikking van Gecommitteerde Raden beedigd worden, maar saboteren

* Minuut. UBA II C II.159.

dit kennelijk. Hooft stelt het stadsbestuur van Naarden hiervan op de hoogte en verzoekt medewerking.

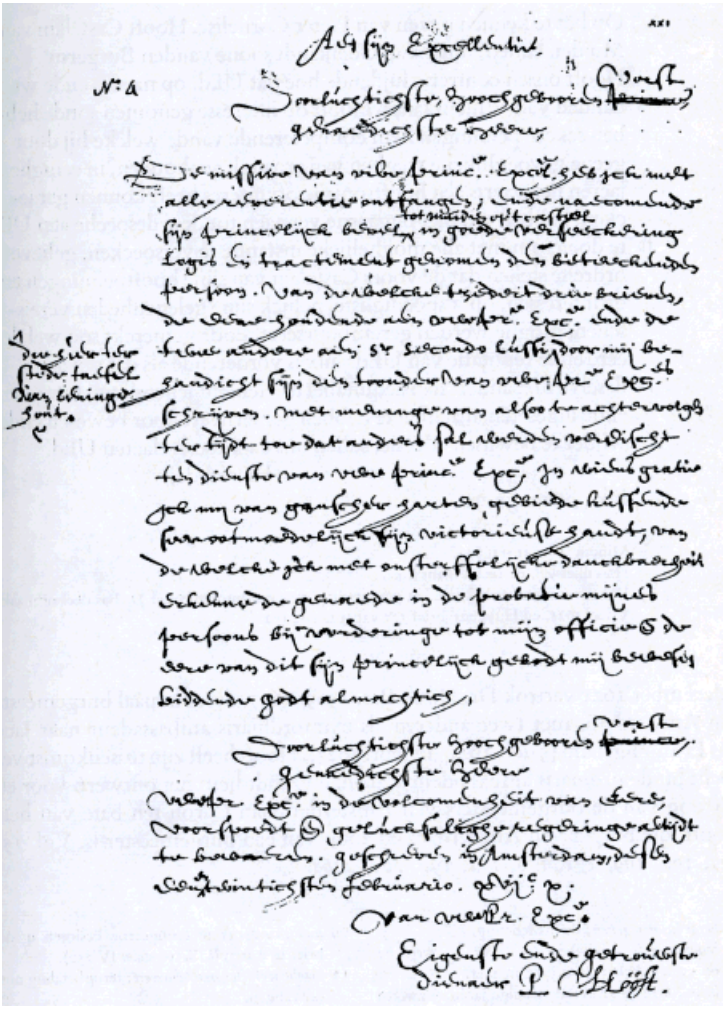

Eindnoten:

3 *wachtmeester:* burgerhopman.
8 de verpachting van de accijns op het gemaal; *dat pas aenstaende:* op die tijd voor de deur staande.
9 *gesupersedeert:* stilgezeten, gewacht.
14 *vaceren:* ter beschikking zijn.
15 *gesint:* van plan.
17 *zich laeten vinden:* komen.

178 *(Geen adres)*

*

[1] Ed[e] etc.

[2] Op het te kennen geven van Pieter Cornelisz. Hooft Castelain van[2]
[3] Mujden ende Baljuw van Goeijlandt soone vanden Burgerm[r]
[4] Hooft onsen confrere, lujdende hoe dat UEd. op naeme ende wt
[5] handen van Willem Jansz. Hooft op interesse genomen soude heb-
[6] ben sekere penningen hem competerende vande welcke hij door[6]
[7] geene gevoeghlijcke weghen van ernstigh aenhouden, in eenighe[7]
[8] jaeren herwaerts aen hooftsomme oft interes heeft konnen gerae-
[9] cken, hebben wij niet ongaerne verstaen tot dese despeche aen UEd.[9]
[10] te doen, om met alle moghelijcke instantie te versoecken, gelieve
[11] ordre te stellen dat de voor*s* Castelain van sijne hooftpenningen en-
[12] de interessen, op 't spoedighste, gelijck sijne gelegenheden vereis-
[13] schen, moghe werden gerembourseert. Ende gemerckt soo wel de[13]
[14] eere ende reputatie van UEd. sulx is vorderende als dat wij aen
[15] deselve niet anders dan aequitabel tractement jegens onse burgeren[15]
[16] ende ingesetenen achten te hebben gemeriteert door bewesen ende[16]
[17] wijder te bewijsen affectie, sullen ons daer toe verlaeten UEd.
[18] Hiermede,

[19] Ed[e] gestrenge etc.

5 december 1621 vertrok Dr. Dirck Bas, 1569-1637, dertien maal burgemeester van Amsterdam, met twee anderen als extraordinaris ambassadeur naar Jacobus I van Engeland (5 dec. 1621-12 febr. 1623). Hooft heeft zijn tussenkomst verzocht bij de ordinaris ambassadeur Caron, en zendt hem het ontwerp voor een vertoog van de burgemeesters van Amsterdam aan Caron ten bate van hem, Hooft, die burger van Amsterdam en zoon van een burgemeester is. Vgl. *135, 167, 168, 169, 171, 178, 181, 190, 201, 226a*.

Eindnoten:

2 *het te kennen geven:* de mededeling.
6 *competerende:* toebehorende; *door ... weghen:* op geen enkele behoorlijke manier.
7 *in ... herwaerts:* al sedert enige jaren; *geraecken aen:* verkrijgen.
9 *niet ... doen:* niet ongaarne besloten u deze brief te sturen (UW *verstaan* IV 252).

* Minuut. UBA II C II.899.
Hs. enkel vel, de rechterkant kort.
Dat. tussen het vertrek van het gezantschap waarvan burgemeester D. Bas deel uitmaakte, 5 dec. 1621, en Huygens' brief *181* van 5 maart 1622.

13 *moghe werden gerembourseert:* terugbetaling moge ontvangen.
15 *aequitabel tractement:* billijke bejegening.
16 *gemeriteert:* verdiend.

179 *Aende Ed. Mo. HH Staeten van Hollandt ende Westfrieslandt ofte Hunner Ed. Mo. Gecommitteerde Raeden*

*

[1] Ed. etc.

[2] Volghends den last van UEd. Mo. bij haere missive in date den
[3] xiij^{en} Januarij lestleden, ontfangen heb ick de req^{e} met het appoinc-
[4] tement daer op gevolght, nevens de respective formulieren van eede
[5] der Vroedschappen schepenen ende Burgerm^{ren} mij toegeschickt,
[6] doen registreren bij den secretaris tot Weesp: ende aldaer op den
[7] j^{en} deser maendt wesende 'sdaeghs voor de verandering der magi-
[8] straeten ontslaeghen de Vroedschappen, mits de verkiesinge refor-[8]
[9] matie ende reductie bij UEd. Mo. gedaen, verlaeten wesende, ende
[10] daer nae alle de xxj persoenen, op de lijste der vroedschappen aen
[11] mij overgesonden, staende gebraght onder den voor*s* eedt, wtge-
[12] sondert Claes aersen die inden Haeghe bëeedight, Claes Claesz.
[13] Brouwer die absent, ende Claes Rejersz. die sich excuserende was
[14] op sijnen hooghen ouderdoom van 84 jaeren mitsgaeders drie
[15] mennonijtsgesinden die bij waere woorden in plaets van eede be-
[16] looft hebben de inhoudt van 't voor*s* formulier. Insgelijx heb vol-
[17] ghens de respective formulieren voors., bëeedight de nieuwgekoo-
[18] ren schepenen ende Burgermeesteren: ende hun voorts aengeseidt,
[19] dat zij in plaetse van Jan Mathijsz ende Gijsbrecht Gijsbrechtsz
[20] stadtsboden door mij van hunnen dienst ontslaeghen, twee andere
[21] souden willen verkiesen wt de persoonen van Willem Arensz.
[22] Heemskerck, Heer Heersz, ende Maerten Arentsz, oft andere, doen-
[23] de professie vande waere Christelijcke gereformeerde religie. Al[23]
[24] twelck bij acte [hier] hiernevens gaende, UEd. Mo. sal konnen
[25] blijcken, die ick
[26] Hiermede

[27] Ed. etc. den almoghenden bevelen sal, hem biddende haer in ge-
[28] lucksalighe regeringe te bewaeren, ende in haer goede gratie

[29] Vanden Hujse te Mujden,

[30] den Feb. 1622.

[30] UEd. Mo.

[31] Onderdaenen getrouwen dienaer

* Minuut. UBA II C II.160.

[32] P C Hóóft.

Hooft meldt aan de Staten het volgende betreffende de vernieuwing van het bestuur van Weesp: 1. hij heeft een bevel en daarna een rekest met beschikking en de eedformulieren voor de vroedschappen, schepenen en burgemeesters van de Staten ontvangen. De laatste heeft hij door de secretaris van Weesp laten registreren. Wat de inhoud van het rekest was, blijkt niet; 2. hij heeft op 1 februari ('Lichtmissenavond' in *165*) de afgaande bestuurders ontslagen nu zij door de 'verkiezingen reformatie ende reductie' door de Staten 'verlaeten', d.i. van hun functies ontheven zijn; 3. de 21 personen die hem op een lijst gestuurd zijn beëdigd, behoudens met name genoemde uitzonderingen; 4. hetzelfde met de nieuw gekozen schepenen en burgemeesters: en 5. hen twee nieuwe stadsboden laten kiezen uit een door hem opgesteld drietal, dat niet bindend is mits de nieuwe boden 'de waere Christelijcke gereformeerde religie' belijden. De brief bestaat uit twee volzinnen en een afscheidsformule.

Eindnoten:

8 reformatie en reductie zijn vrijwel synoniem: herziening, reorganisatie, tenzij bij deze gelegenheid het aantal bestuurders beperkt werd.

23 *professie:* belijdenis.

180 *Aen Dirck Boot P^r^.*

*

[1] Ick sende hem app^t^ d'appel op Henrick Claes Adriaensz. ende xxij[1]
[2] gl voor hem ende ad^t^ verdient ende verschooten in saecken van
[3] Schout Bergh ende Gerrit Geurtsz.[3]

[4] HtMujden 13 feb. 1622.

Eindnoten:

1 *appointement d'appel:* bevel om in hoger beroep te gaan; *Henrick Claes Adriaensz:* vgl. *24* en vele volgende.
3 *schout Bergh:* Derck Henricksz. Bergh, schout van Naarden, vgl. *112*; Gerrit Geurtsz. vgl. *173*.

* G. UBA II C II.162. Afschr. UBL. Pap. 13.

181 *Aen mijn Heer Mijn Heer Constantijn Huighens. Secretaris der Gesanten vande Ho. Mo. HH. Staeten g^nl der Vereenighde Nederlanden aen sijne Co: M^t van Grootbrjttanjen, tot Londen*

*

(*Huygens:* 6^e Maij 1622)

[1] Mijn Heer,

[2] Wt UE schrijvens, ende dat van mijnen neeve, heb ick over-[2]
[3] vloedelijck vernomen den goeden ijver van UE ende den Heere[3]
[4] Bas bewesen, om den H. Ambassadeur Caron, in der redelijck-[4]
[5] heidt, ende mij in mijne gerechtigheit te stijven: ende vin-
[6] de onbegrijpelijck, qua fronte, sijn Ed. in 't aengesicht[6]
[7] van soo eerlijcke persoonen, kan wtvlucht nemen tegens de[7]
[8] deughd eener sujvere obligatie van aengetelde penningen,
[9] haer onder den gemeenen gang van interes, dat pas, verstreckt.[9]
[10] Dic aliquem, sodes, dic Quinctiliane colorem. 'T verdragh[10]
[11] bij den H. Bruininck gemaeckt met sijne Ed. tot gerustheidt
[12] van mijnen neeve voor*s*, mij niet raeckende, dan vrundschaps
[13] weghen, overgeslaeghen, hoe kanmen mij, die bujten alle ver-[13]
[14] moeden van geldtwtvoeren ben, ende nojt ingeseten van Enge-[14]
[15] landt geweest, aldaer censurabel maecken? Ende wat soud' 'er[15]
[16] af worden, als de geene, die gelden op obligatie wtsetten,
[17] afslagh gedooghen moesten, in geval den heffer sijn hoop
[18] van winninge ontschoot, die nemmermeer opslagh geeft? Niet
[19] dat ick sijne Ed. bij gemeene handelaers wil gelijcken, maer[19]
[20] ongelijck hoogher setten, gelijck zij in waerdigheidt geseten[20]
[21] is, haer gevende, nae te dencken, dat de onbillijckheidt[21]
[22] mij geverght tantó conspectius in se Crimen habet, quantò[22]
[23] major qui peccat habetur: mitsgaeders hoe ongerijmt in mij[23]
[24] zijn soude, den Ho. Mo. HH. Staten g^nl, toe te vertrou-[24]
[25] wen, dat zij soo onwaerdighen handel, in eenen van hunner[25]
[26] Ho. Mo. ministers, tot verkorting, van eenen derselver onder-[26]
[27] saet, sullen konnen voor lief neemen; sonder der gerechtig-[27]
[28] heidt de handt te bieden. Tot geene geringe verachtering[28]
[29] mijner saecken, vier jaeren lang gedult hebbende 't ach-

* Origineel. Eigendom Jhr. H.G.A. Hooft te Zeist.

[30] terhouden vande hooftsom, tegens mijnen toeleg, selfs soo
[31] veele renten ten achteren ende renten van renten quijt
[32] zijnde, behalven de steighering van 't geldt aldaer ende[32]
[33] andere onkosten, soo waen ick, met de proef van mijne[33]
[34] gevoeghlijckheidt, door te moghen, ende sijn' Ed. beurt te[34]
[35] zijn eenigh bewijs vande haere voorts te brengen. Indien
[36] UE, zonder sich selven ondienst te doen, verstaen kan,[36]
[37] bij goedtvinden van mijnen neeve hier op wat aen te houden;[37]
[38] 't sal een streng zijn aen den bandt, waer bij ick gehouden[38]
[39] ben UE

[40] Mijn Heer, nevens dienst ende eerbiedenis, alle voorspoedt[40]
[41] van Gode te wenschen, ende altijds te blijven

[42] UE

[43] Geheeldienstwillighe

[44] P C Hóóft.

[45] Amsterdam,

[46] 5^{en} Martij, 1622.

C. Huygens was als secretaris verbonden aan de extraordinaris ambassade, onder leiding van François van Aerssen, die 5 december 1621 naar Engeland vertrok en 12 februari 1623 onverrichterzake terugkeerde. Hooft had hem, evenals Bruijningh, Van Wijngaerden en Bas, verzocht, zijn geldelijke belangen bij de ordinaris ambassadeur Caron te behartigen. Huygens' antwoord is niet bewaard gebleven. Hooft bedankt hem en toont zich ongerust over de ongunstige, door het ontbreken van Huygens' brief ons niet duidelijke, berichten. Ook zijn antwoord op deze brief is niet bewaard. Vgl. *182*.

Eindnoten:

2 UE *schrijvens:* deze brief is, evenals die ‘van mijnen neeve’, verloren gegaan; *mijnen neeve:* Willem Jansz. Hooft, vgl. *107, 135* enz.
3 *vernomen:* bespeurd.
4 *Bas:* Dirck Bas, vgl. *45, 197* en *226a; bewesen:* betoond; Caron, vgl. *167; in ... stijven:* in de redelijkheid te sterken (tot meer redelijkheid te bewegen) en mij in mijn rechtmatige aanspraken te steunen (WNT *gerechtigheid* 1639).
6 *qua fronte:* met welk een onbeschaamdheid (laat Latijn, b.v. Augustinus, *De civitate Dei* 1, 27; 2, 13).
7 *eerlijcke:* achtenswaardige, aanzienlijke; *kan ... penningen:* zich onttrekken kan aan een deugdelijke schuldbekentenis van (voor) hem ter hand gesteld geld (WNT *aantellen* 396).

9 *haer ... verstrekt:* hem tegen de gewone rentevoet van die tijd verstrekt (letterlijk: de gewone loop(koers) van de rente; *interes* wordt naast *interest* gebruikt).
10 *Dic* etc.*:* Kom, zeg nu jij, Quintilianus, hier alsjeblieft eens een woord ter verdediging, Geef nu eens een (gunstiger) belichting (dan mij mogelijk is). Iuvenalis 6, 280; *'T verdragh ... overgeslaeghen:* De overeenkomst door de heer Bruijningh met hem (d.i. Caron) gemaakt, tot geruststelling van mijn voornoemde neef, die mij niet raakt dan vanwege de bloedverwantschap, buiten beschouwing gelaten (welke overeenkomst hier bedoeld wordt, is niet duidelijk); Vgl. *169* en *171*.
13 *vermoeden:* verdenking.
14 *ingeseten:* ingezetene.
15 *censurabel:* belastingplichtig; *wat ... geeft:* wat zou ervan worden (waar zou het heengaan) als degenen die gelden op schuldbekentenis uitzetten, vermindering (ervan) moesten toestaan, indien de ontvanger die nooit vermeerdering (van de verschuldigde som) geeft (in geval hij wel winst behaalt), in zijn hoop op winst wordt teleurgesteld (WNT *afslag* 1422; *heffer* 429: o.a. iemand die tol int).
19 *bij ... gelijcken:* met ... vergelijken; *maer ... setten:* integendeel, ik wil hem (juist) veel hoger stellen (aanslaan).
20 *gelijck ... is:* aangezien hij een hoge waardigheid bekleedt.
21 *haer ... dencken:* hem in overweging gevend (en ik geef hem in overweging); *de ... geverght:* het onrecht dat van mij gevraagd wordt (de onbillijke eis die mij gesteld wordt).
22 *tantó ... habetur:* een zoveel te meer in het oog vallend vergrijp (schuld) in zich bevat naarmate groter geacht wordt die het begaat (Iuvenalis 8, 140-141).
23 *mitsgaders:* en (daarnaast, daarbij).
24 *toe te vertrouwen:* van (...) te denken, te veronderstellen (WNT *toevertrouwen* 820).
25 *handel:* manier van doen; *van ... ministers:* van Hunner Hoogmogenden dienaars.
26 *verkorting van ... ondersaet:* nadeel, schade van een onderdaan van hen.
27 *sonder ... bieden:* zonder het recht te steunen, handhaven.
28 *Tot ... onkosten:* Na vier jaar tot grote achteruitgang(schade) van mijn zaken het vasthouden van het kapitaal te hebben verdragen, tegen mijn plan (bedoeling) in, en terwijl ik zelfs nog zoveel rente te vorderen heb en de rente van de rente kwijt ben.
32 *behalven ... aldaer:* nog afgezien van de stijging van het geld daar (waardoor Hooft minder zal terugkrijgen).
33 *soo waen ick:* meen ik; *met ... moghen:* dat ik voldoende bewijs van mijn inschikkelijkheid getoond heb.
34 *sijn' ... brengen:* en dat het de beurt van zijn edelheid is, enig (een of ander) blijk van de zijne te tonen.
36 *zonder ... doen:* zonder zichzelf te kort te doen; *verstaen kan:* zich ertoe zetten kan (Mnl. Wdb. *verstaan* 3).
37 *bij:* met; *hierop ... houden:* hierop wat aan te sturen.
38 *gehouden:* verplicht, gebonden.
40 *nevens ... eerbiedenis:* met (onder) betuiging van mijn dienstwilligheid en respect (dienst- ende eerbiedenisse).

182 *(C. Huygens aan zijn ouders.)*

*
Tres honorez Parents

...

[1] Il y a cy joint un mot pour ces Filles à Amsterdam; qu' on en
[2] veuille un peu avoir soing, à cause d'une enclose qu'il y a
[3] pour le dross[rt] Hooft, touchant certaines sienes affaires qu'il
[4] m' avoit recommandées pardecà.

[5] Londres, ce 17e de Mars 1622

Zeer geëerde Ouders

.....

Hierbij ingesloten een woord voor de Amsterdamse meisjes, in uw zorg aanbevolen omdat er een bijlage in zit voor de drost Hooft, over bepaalde zaken van hem die hij mij hier te lande aanbevolen had.

Londen, 17 maart 1622.

Vgl. *170*.

Op 23 juni schrijft Huygens, nog uit Londen, aan zijn ouders dat hij tot zijn verwondering geen antwoord gekregen heeft van ‘ces poëtes d'Amsterdam’ (KB XLIXa.247).

* Origineel. KA XLIXa.201.
N.B. *182* is een post-scriptum, in margine.

183 *Aen den Heer Adriaen van Blijenburgh, Rentm^r van Alblasserwaerdt Raeder der Stadt Dordrecht,*

*

[1] Mijn Heer,

[2] UE behendighe aenminnigheidt ende aenminnighe behendigheidt,[2]
[3] die sich met danck weet door te redden daer andere met ondanck in
[4] souden blijven steecken, heeft de gemoeden der burgerije mijns
[5] Vaderlandts soo betoovert dat onnodigh was hunne gunst te ver-[5]
[6] wecken door sulck slagh van treecken als de Meereminnen dien[6]
[7] Lidsaert aenlockten singende[7]

[8] Huc ades O ingens Grajorum Gloria Ulisses.[8]

[9] Welcke aerdigheden haer, nae Socrates meening, Pericles afleerde[9]
[10] om 't volck van Athenen te beleesen. Ach hoe wel weet UE de har-
[11] ten op hun swackste te bestormen, quando etiam sapientibus cupido[11]
[12] gloriae novissima exuitur. Ick soude den welgedachten Heeren UE[12]
[13] lieffelijcke lofdeuntjes hebben laeten hooren, en waer mij UE schrij-[13]
[14] ven niet behandight in 't gaen nae de veerschujt van Amsterdam her-[14]
[15] waerts. 'T selve is inden weghe geweest om UE den schijnheiligh te[15]
[16] seinden: doch alleen niet. Want die hem voorts soude doen rijmen,
[17] heeft hem noch. Oock is hij soo onleesbaer van letter als van hart.[17]
[18] Doch soo UE dit vergeeten is ende niet liever heeft te toeven tot
[19] dat de rijm in druck komt, ick sal hem bij d'eerste geleghenheit
[20] voortsvaerdighen om gecensureert te worden: een ding dat sijns[20]
[21] gelijcken duncken soude non tam iniquum quam novum. Die luj-[21]
[22] den sijn gewoon 't seggen alleen te hebben ende hun oordeel over
[23] andere te vellen. St. Pieter heeft sick niet alleen laeten voorbij seilen[23]
[24] oft hij stil stondt maer men vint 'er die hun meester over 't hooft[24]
[25] leeren ende bequaemer reghel van geestelijck recht bedacht hebben[25]
[26] als dese: Oordeelt niet op dat ghij niet geoordeelt en wordt.

[27] - Dedit haec contagio Labem[27]

[28] Et dabit in plures.

[29] Des gaet men 'er meê door: eerst hoonen; nae, oft niet, hooren.[29]
[30] Doch weet ick niet wat moejlijcker valt, ongehoort verwesen te
[31] werden, oft gehoort ende niet geacht. Aen mij die hun nojt in hun[31]
[32] vaerwaeter was, hebbense mede hunnen aert moeten toonen; ende[32]

* Minuut. UBA II C II.162. Afschr. UBL. Pap. 13.

[33] hóópen waeters vuil gemaekt om mij te versteken van 't recht van[33]
[34] den schout tot Weesp te stellen: ende zijn tot hun vermeten geco-[34]
[35] men, over Amsterdam, over al, dat mij handt boven 't hooft hield.[35]
[36] Wacht UE voor 't geselschap dat de godsdienst in den mondt be-
[37] storven is. Selden salse daer in 't hart leven. Ick verstae 't met den[37]
[38] geenen die geen behaeghen had inde krijters, die men hun aelmoes-[38]
[39] sen aen 't trompetten, bidden op de straethoecken, vasten aen 't
[40] voorhooft siet. Soo UE van die gesintheidt is, ick heb 'er niet tegen[40]
[41] datse mij in den ban doe zonder sorgh. Maer al laetmen de schijn-[41]
[42] heilighen met mij ende mijns gelijck omspringen als de kat met den[42]
[43] mujs, men sal hun, hoop ick, daerom de kaes (denckt het klem der[43]
[44] regeringe) niet bevelen. Ick houde den hujsheer te wijs ende dat[44]
[45] daer voor gebeden is. Soo niet ick bid daer seriò voor ende dat[45]

[46] God UE

[47] Mijn Heer,

[48] met alle de haere in voorspoedt behoede ende in haer jonste

[49] UE

[50] Ganschdienstwillighen vriendt

[51] P C Hóóft

[52] Iterum de mittendo ad te Hypocrita mones. Ego verò omnes id
[53] genus homines, nisi per sapientiores stet, facescere juberem. Tu
[54] autem accesis? Nec quantos concire tumultus vel unico Hypocritae
[55] promtum sit, cogitas? Cave quaeso ne parto a te nostra in civitate
[56] nomini, malè consulat. Non obsequi tamen nequeo, si vobis ita
[57] visum fuerit: praesertim cum mihi videar animum egregij juvenis[57]
[58] affinis tui aliquà ex parte conciliaturus. Cui, soceroque tuo viro
[59] amplissimo commendatum me magnoperè cupio. Vale. Mudae in
[60] arce x kalend. Majas. ci͛ɔ i͛ɔ <c> xxij.

[61] Hanc ego quasi haereseos ream condemno, puniendamque more[61]
[62] majorum censeo. Nec gratiae locus sit. atque iterum vale.

VERTALING

Voor de tweede maal dringt ge erop aan, u den Schijnheijlig te zenden. Ik voor mij, als dit niet van wijzer mannen afhing, zou al dat soort mensen zich hebben laten wegpakken. Gij echter vraagt hem in huis? En bedenkt ge dan niet, hoe grote opschudding teweeg te brengen zelfs voor één Schijnheijlig al een gemakkelijke zaak is? Wees toch alstublieft op uw hoede, dat hij niet voor den naam door u in onzen staat verworven maar slecht zorgdraagt. Niet gehoorzamen echter kan ik niet, als gij het zo besloten hebt; te meer, daar ik meen, dat ik het gemoed van den uitstekenden jongen man, die in uw familie is ingetrouwd, in enig opzicht voor mij kan winnen. Aan hem en uw schoonvader, dien doorluchtigen man, zie ik zeer gaarne mij aanbevolen. Vaarwel. Te Muiden, op het Slot. 22 april 1622.

Dezen brief veroordeel ik als ene die schuldig is aan ketterij, en ik ben ervoor haar te straffen, naar het gebruik der vaderen. Laat er geen plaats zijn voor genade. En nogmaals vaarwel.

Adriaen van Blijenburgh, 1589-1630, rentmeester van de Alblasserwaard sedert 1623, schepen van Dordrecht sedert 1624, schout aldaar sedert 1626, uit een geslacht van geletterde regenten, meermalen ambassadeur, liefhebber en waarschijnlijk[1] beoefenaar der letteren. Hij heeft Hooft ‘lofdeuntjes’ voor enige Amsterdammers gestuurd en vraagt zijn *Schijnheiligh* te leen. Hooft antwoordt dat hij de eerste juist te laat heeft ontvangen om aan Van Blijenburgh's verzoek te voldoen; het handschrift van de *Schijnheiligh* berust bij de berijmer, Hooft zal het desgewenst zo spoedig mogelijk sturen. De naam van het stuk toepassende op zijn politieke tegenstanders, de geestdrijvers onder de predikanten, uit hij zich bitter over de van hen ondervonden tegenwerking. In een latijns naschrift zet hij de vergelijking voort, hij verzoekt Van Blijenburgh, te zorgen dat het handschrift bij de terugzending niet in verkeerde handen komt en deze brief te verbranden.

Eindnoten:

2 *UE behendighe ... betoovert:* blijkbaar zinspeelt Hooft op diensten die Van Blijenburgh het land door zijn diplomatieke gaven bewezen had. Diens nagelaten brieven[2] bevatten daarvan een voorbeeld: in 1622 haalt hij Jacob Cats, ondanks diens aanvankelijke weigering ertoe over, het pensionarisschap van Middelburg op te geven voor dat van Dordrecht, wat hem gelukt door eerst Cats' vrouw voor het plan te winnen.

5 *dat onnodigh ... verwecken:* het is niet bekend, op welke ‘lieffelijcke lofdeuntjes’ van Van Blijenburgh Hooft doelt.

6 *treecken als:* streken als (waarmee).

7 *Lidsaert:* slimmerd.

8 *Huc* etc.*:* Hierheen! Kom hierheen! geweldige roem der Hellenen, Ulixes! Lat. vert. van Homerus, *Odyssee* 12, 184.

9 *haer afleerde:* van haar leerde.

1 NNBW IV k. 174 vermeldt onder zijn naam: *Theod. Rijckii, J.G. Graevii, Nic. Heinsii ad Adrianum Blijenburgum et Adriani Blijenburgi ad diversos epistolae ineditae* (Hagae Comitum 1843) ed. G.D.J. Schotel. Deze uitgave betreft evenwel een gelijknamig familielid.

2 Hss. Kon. Bibl. 129A 26. Vgl. A.H. Kan, . Arch. Zeeuwsch Genootschap 1912 blz. 1 v

11 *op hun swackste:* waar zij het zwakst zijn; *quando* etc.*:* daar ook bij wijzen de zucht naar roem het laatst wordt afgelegd. Tacitus, *Historiae* 4, 6, 1.
12 *welgedachten:* (op welgezinde wijze) vermelde.
13 *en waer mij:* als mij niet was.
14 *behandight:* overhandigd.
15 *'T selve ... geweest:* Dezelfde omstandigheid heeft belet; *schijnheiligh:* Hooft had de *Ipocrito* van P. Aretino in Nederlands proza bewerkt (voor het eerst in druk gegeven door J. van Vloten in *Dietsche Warande* II (1856) p. 196 v.). Bredero gaat door voor de berijmer (de berijming verscheen in 1624 op zijn naam), maar daar hij in 1618 stierf, kan hij maar een gedeelte bewerkt hebben; het is niet bekend wie 'hem voorts soude rijmen'.
17 *soo ... hart:* even slecht geschreven als ondoorgrondelijk van gemoed.
20 *voortsvaerdighen:* verzenden; *gecensureert:* streng beoordeeld (toespeling op het kerkelijk toezicht op leer en zeden); *sijns gelijcken:* de schijnheiligen, d.w.z. de drijvers.
21 *non tam* etc.*:* niet zozeer onbillijk als wel ongewoon (Seneca, *Apocolocyntosis* 14, 3).
23 *St. Pieter:* de R.K. Kerk.
24 *hun meester ... leeren:* nog beter leer verkondigen dan Christus.
25 *bequaemer als:* beter dan (Hooft spreekt ironisch over de drijvers).
27 *dedit* etc.*:* Deez' besmetting gaf reeds een schandvlek, Zal ze bij meerdren nog. Iuvenalis 2, 78.
29 *nae:* daarna.
31 *niet* (acc.) *geacht:* voor niemendal aangezien.
32 *hebbense:* nl. de kerkeraad te Weesp.
33 *hóópen ... gemaeckt:* geweldige deining veroorzaakt, nl. door een klacht in te dienen bij de Staten van Holland.
versteken: beroven.
34 *stellen:* aanstellen (Hooft's beleid werd te verdraagzaam gevonden; er waren in Weesp veel katholieken en zo weinig gereformeerden, dat er bij de hier bedoelde antikatholieke actie geen 21 gereformeerde vroedschapsleden te vinden waren: men moest drie mennonieten benoemen); *zijn ... gecomen:* hebben hun brutale doel bereikt.
35 *over:* tegen ... in.
37 *Ick verstae 't met den geenen:* ik houd het met hem, nl. Christus.
38 *de krijters ... siet:* de farizeeërs.
40 *van die gesintheidt is:* die gezindheid koestert (schertsende beleefdheidsfrase).
41 *zonder sorgh:* geen nood! (want Van Blijenburgh is niet 'van die gesintheidt').
42 *mij ende mijns gelijck:* de 'politieken'.
43 *denckt:* wel te verstaan; *het klem:* het beslissende gezag.
44 *den hujsheer:* Maurits; *(ick houde) dat ... is:* ik beschouw dat gevaar (nl. dat na de staatsgreep van 1618 de geestdrijvers aan de hoogste macht zouden komen; Hooft is blijkbaar van oordeel, dat Maurits dit extremisme niet heeft toegelaten) als voorbij.
45 *seriò:* ernstig.
57 Uit het doorgehaalde slot (Bijlage *183*) blijkt, dat de voortreffelijke jonge man de zwager van Van Blijenburgh was. De schoonvader was Willem van Beveren, 1556-1631, belangrijk Dordts regent en patriot, zeer geleerd. Hij had o.a. een zoon Cornelis, 1591-1663, rentmeestergeneraal van Zuid-Holland, *in 1622* schepen van Dordt, geleerde, arminiaan. Hij zal de egregius juvenis wel zijn. Ofschoon men dit woord van een 41-jarige over een 31-jarige niet zou verwachten.
61 nl. met verbranding.

184 *Aen mijn Joffrouw, Mijn Joffrouw Anna Roemer Visschers bij de Hooftbrug tot Amsterdam.*

*
bodeloon.

[1] Me Joffrouw,

[2] UE suster heeft mij eenighe vaerssen gesonden om te beteren.
[3] Ick sendse wat ergher weder over danse gecomen waeren. Wat[3]
[4] kond ick anders als de toortsen in den oven leggen;[4]
[5] gebeden werdende vande geene die gebieden magh[5]
[6] ende dat wt driederleij naem, als Tesselschae, als Roemers dochter
[7] ende als UE suster? Een kabel van sulcke drie strengen bindt
[8] te vast om sich 't soeck te maecken, al waer 'er oock verkleening[8]
[9] te haelen met gehoorsaemheidt. Maer een krancke
[10] gehoorsaemheidt ist, als zij gebiedt te beteren en ick ver-[10]
[11] slim. Nochtans salse ergens toe goedt zijn, hoop ick: ten mins-
[12] ten om haer echter de moejte te doen spaeren van mij te[12]
[13] verghen dat boven mij is. Maer immers hoop ick dat dese[13]
[14] mijne brabbelingen geenen dagh sullen sien ende dat haer[14]
[15] wanschaepenheidt sal gesmoort worden voor haer doopsel [-]
[16] Want al draeghense eenigh swijmsel van mij, mij wae[-][16]
[17] leedt dats' er den naem af droeghen. Die wijsheidt[17]
[18] beveel ick UE, ende nevens wensching alles goedts van
[19] Gode, mitsgaeders groete ende hartlijcke gebiedenis, in haer
[20] jonste

[21] Vanden Hujse te Mujden,

[22] den 27^{en} April. 1622.

[22] UE

[23] verplichten dienstw^{en}

[24] P C Hóóft.

Tesselschade heeft Hooft verzen gestuurd ter verbetering. Hij zendt ze aan Anna (vgl. *176*) terug met de gebruikelijke nederigheidsbetuigingen.

* Origineel. KA CLXXIa^{b} 16.
Hs. enkel vel, gevlekt, de rechterkant afgesleten.

Eindnoten:

3 *ergher:* slechter.
4 *de toortsen ... leggen:* uilen naar Athene brengen (WNT *toorts* 1327).
5 *vande geene:* door haar.
8 *sich 't soeck te maecken:* zich te onttrekken; *verkleening:* smaad.
10 *verslim:* slechter maak.
12 *echter:* voortaan; *mij* obj. bij *verghen*.
13 *dat .... is:* wat mijn krachten te boven gaat (acc. obj.); *immers:* in elk geval; *deze mijne brabbelingen:* die beuzeltaal van mij.
14 *geenen ... sien:* het licht niet zullen zien; *ende dat ... doopsel:* en dat ze vernietigd zullen worden voordat ze worden gepubliceerd (b.v. in een liedboekje) met Hooft's naam.
16 *swijmsel:* gelijkenis, zweemsel, schijn.
17 *er af:* van mij; *Die wijsheidt* enz.: Die wijsheid beveel ik u aan, en in uw gunst enz.

185 *Aen de HH vande Reke.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Om UEd. Mo. te dienen op de bijgevoeghde req[e] van Crijn Jansz.[2]
[3] van Mujderbergh manslaghtigh aenden persoone van Jacob Wil-
[4] lemsz. ende haere apostille in date den xj deser maendt heb ick den-
[5] selven te verstendighen hoe dat de perpetrant door mij aen rechte
[6] gevordert is, naer behooren ende het eerste default tegens hem ge-[6]
[7] gaen; hebbende, overmits de vacantie tot Naerden voor alsnoch,
[8] niet vorder konnen werden geprocedeert. Sijne goederen wesende
[9] de kooppenningen van seker hujsken ter secretarie aengebracht op[9]
[10] 100 gl. mitsgaeders sijnen armen hujsraedt geestimeert op dertigh[10]
[11] guldens, heb doen annoteren inventarieren ende in bewaerender
[12] handt nemen, naer lujden vande acte gehecht aende informatie hier-
[13] nevens gaende. Wat de toekoomst van 't voor*s* fajt belangt dat is ge-
[14] schiedt op den 29 Martij lestleden nae den middagh in deser manie-
[15] ren. De voorseide Crijn Jansz staende met paerdt ende waeghen
[16] aenden voorwegh tot Mujderbergh ende siende aldaer aencomen
[17] den persoon van Jacob Willemsz. heeft hem aengesproken, in sub-[17]
[18] stantie met dese woorden: dat is een paerdt (denoterende 't sijne)[18]
[19] daer zijt ghij wel tweemael om te Mujden geweest. Waer op de
[20] voor*s* Jacob apparentelijck verbolghen doordien Crijn hem een
[21] voordel met de koop van 't paerdt had afgesien, sonder eenigh we-[21]
[22] derwoordt hem met een bloot mes aggresserende in sijn slincker
[23] ribben gesteken heeft niettegenstaende hij sonder mes te trecken oft
[24] eenighe defensie te doen, hem was ontwijckende tot ontrent drie
[25] oft 24 schreden achterwaerts. Maer de voor*s* Crijn sich voelende ge-
[26] wondt, soo 't scheen, ende gedeist tot aen den muir sijner woon-
[27] stede heeft sich als doen ter weere gestelt ende den voor*s* Jacob in[27]
[28] sijnen schouder sulx getroffen dat hij onlanx daer nae is overleden.[28]
[29] Alhoewel de Chirurgien van Naerden gebrujkt over t visiteren van-[29]
[30] de wonde bij eede verklaert heeft dat hij niet en konde bevinden de
[31] selve dootlijck te wesen. 't welck vreemdt is. Daer wordt gesusti-
[32] neert gelijck UEd. Mo. bij de certificatien der req[e] annex sullen[32]
[33] konnen speuren dat de voor*s* Jacob al over langen tijdt onversoene-[33]
[34] lijcken haet gedraeghen soude hebben op den persoon van Crijn,
[35] ende sich menighmael vermeten denselven 't leven te sullen nemen[35]
[36] oft hem 't sijne te laeten. Op den oorsprong van welke soo bijstere[36]
[37] verbittering ick suffisantelijck gepooght heb mij t' informeren ende
[38] niet anders konnen verstaen, als datse geresen soude zijn wt sekere

* Minuut. UBA II C II.166.

21 Johan van Oldenbarnevelt

22 Hugo de Groot (1617)

[39] geringe questie van waeghenvracht die Jacob aen Crijn eerst over-[39]
[40] geset hebbende daer nae weder soude hebben willen aen sich ne-
[41] men, daer Crijn niet toe had willen verstaen. Ende in der waerheidt[41]
[42] over lange heb ick den voornoemden Jacob gekent, dat hij geacht
[43] werdt voor een persoon van 't beste naturel ende leven op veel nae[43]
[44] niet. De persoon van den perpetrant is mij t'eenemael onbekent,
[45] wtgeseidt dat ick alsnu verneem dat hij wel geneghen is tot den
[46] drank ende beschoncken was doen 't fajt gebeurde, ook lichtvaer-
[47] digh van mondt ende 't vloecken gereedt hebbende, maer minlijck
[48] van ommegang ende geen vechter altoos, nochte ojt over eenigh[48]
[49] gelijck delict achterhaelt oft gesuspecteert. Verstae ook gelijck de
[50] stucken aen sijne req[e] gehecht mede brengen, dat hij tot verscheiden
[51] maelen voorheenen door den voor*s* Jacob geterght ende getrotst
[52] zijnde tot vechten, 't selve altijds met meer als gemeene patientie[52]
[53] heeft gedeclineert. Alle welke consideratien den soen die om Gods[53]
[54] wille met de maghen is gemaekt zeer hebben gefaciliteert. Ende
[55] alsoo ick boven de voorschreven goederen in den inventaris staende
[56] niet kan bevinden dat hij ijet eighens heeft 't en waere de paerden
[57] met hem gevlucht, waertegens alrede aen de kant van hondert gul-
[58] dens schulden mij bekent zijn gemaekt, soo soude ick onder correc-
[59] tie, niet onbillijck vinden dat UEd. Mo. ten regaerde der voorver-
[60] haelde circumstantien ende van soo soberen boedel hem de ver-
[61] soghte landwinning indiense hem moght geworden ende wtkoop[61]
[62] geliefde te verlaeten voor een somme van vijftigh £ van veertigh[62]
[63] grooten 't pondt wesende de helft vande ordinaris boete bij tprivile-
[64] gie van Goejlandt t' eener manslaght gestelt. Wijders niet siende
[65] waer mede UEd. Mo. in desen te dienen wil deselve

[66] Ed. etc.

[67] met wensch van gelucksalighe regeeringe den almoghenden beve-
[68] len ende in haer goede gratie

[69] Vanden Hujse te Mujden

[70] den xxiij Maj. 1622.

[70] Uwer Ed. Mo.

[71] Onderdaenen dienstw[en]

[72] P C Hóóft.

Hooft brengt aan de Rekenkamer verslag uit van de toedracht van een doodslag, waarop een vonnis en een rekest om gratie gevolgd zijn.

Eindnoten:

2 (van antwoordt) te dienen.
6 *default:* verstek.
9 *kooppenningen:* verkoopwaarde.
10 *aengebracht:* aangegeven.
17 *in substantie:* met woorden van deze strekking.
18 *denoterende:* wijzend op.
21 *afgesien:* afgepikt.
27 *als doen:* toen.
28 *onlanx:* korte tijd.
29 *gebrujkt over:* van rechtswege geraadpleegd voor.
32 *gesustineert:* volgehouden; *certificatien:* verklaringen.
33 *over:* sedert.
35 *vermeten:* wagen te beweren.
36 *oft ... laten:* of het zijne in handen van Crijn te laten.
39 *overgeset:* betaald.
41 *daer ... verstaen:* waarin C. niet had willen toestemmen.
43 *naturel:* aard, karakter; *op veel nae niet:* allesbehalve.
48 *geen ... altoos:* volstrekt geen vechtersbaas (WNT *altoos* Suppl. 998).
52 *met meer als ... gedeclineert:* met buitengewoon geduld heeft geweigerd.
53 *om Gods wille:* zonder dat er zoengeld betaald werd.
61 *landwinning:* de vrijheid om na een doodslag weer ongehinderd in het land te mogen vertoeven; *indien...geworden:* als hij die (van u) mocht verkrijgen.
62 *wtkoop verlaeten:* afkoop gunnen.

186 *Aen den Ad^t Fiscael N. van Kinschot.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Seker gevangen, onder den gerechte van 't Bijdelmeer, genaemt[2]
[3] Samuel Danens sonder eenighe tortujre bekent hebbende dat hij
[4] heeft geholpen tot het gieten van ses oft seven schellingen ende on-
[5] trent 100 dubble stujvers van tin ende coper, ende van 't selve geldt[5]
[6] een deel wtgegeven, gelijck UEd breeder in de bijgevoeghde stuc-[6]
[7] ken sal kunnen speuren: daer nae weder ontkent het maecken der
[8] schellingen daermede belastende eenen gevangen tot Rotterdam,
[9] die 't loochent, doch persisterende bij dat vande dobble stujvers;
[10] waer aen ick meende zonder hem door torture naeder te parssen
[11] stofs genoegh te hebben om te contenderen tot straffe met der doodt
[12] ende confiscatie, soo hebben schepenen geconsuleert met rechts-
[13] geleerden ende tot advjs becomen dat zij den delinquant souden
[14] hebben te condemneren tot geesseling brandmerk ende bannisse-
[15] ment etc. 'T welck ick om d'importantie van 't stuck <,> sonder-
[16] ling[,] in dese conjuncture van tijde ende verloop der munte, UEd.[16]
[17] wel heb willen verwittighen ten einde deselve raedsaem vindende[17]
[18] van 't verwachte vonnis te appelleren, moghte in tijds ordre stellen
[19] om sulx ten daeghe van rechte, (dese om de koomst van den scherp-
[20] rechter sal sijn op dinxdagh naestcomende) te laeten geschieden op
[21] naeme vanden H. Procureur generael. Want alsoo ick nocht bij
[22] commissie nocht bij instructie mij tot appel verplicht ende quaelijck[22]
[23] bevinde bij dat van Naerden UEd. bekent, soo en soude 't niet kun-[23]
[24] nen verstaen op mijnen naeme te doen. Te min dewijl de gevangen[24]
[25] is een arm man belast met hujsvrouw ende vijf kleene kinderen; en-
[26] de voor dit fajt van wtnemenden goeden getuighenisse, ook 't geldt[26]
[27] bij hem wtgegeven soo quaelijck geconterfejt dat het bij meest een[27]
[28] ijder is gewraekt ende geweighert: in maniere meenighte van eer-[28]
[29] lijcke lujden soo van Wtrecht als Weesp voor hem sijn intercede-[29]
[30] rende om een gratieuse straffe. Waer aen ick hoope de Heeren van-[30]
[31] den Hove ende UEd. oock sullen genoeghen: ende spoedigh ant-
[32] woordt verwachtende, sal deselve Ed. etc. den almoghende in
[33] schut ende scherm bevolen laeten, nevens hartlijcke groete ende
[34] gebiedenis van

[34] UEd.

[35] Weldienstw[en]

* Minuut. UBA II C II. 170.

[36] P C Hóóft.

[35] Zeer haestigh vanden Hujse te

[36] Mujden, den 17^{en} Junij *a* 1622.

Een inwoner van de Bijlmermeer heeft munten vervalst. Hooft meent gegevens genoeg te hebben om de doodstraf met verbeurdverklaring van goederen te eisen. Schepenen van Naarden hebben advies van juristen ingewonnen en menen te moeten veroordelen tot geseling, brandmerken en verbanning. Hooft vraagt de advocaat-fiscaal of die daarvan in appèl zal gaan, zo ja, dan moet de procureur-generaal dat maar doen want Hooft is er niet toe verplicht en een vorig geval (vgl. *147*) is hem slecht bekomen. Daarop volgt een opsomming van verzachtende omstandigheden en het advies om een zachte straf op te leggen, waar de publieke opinie ook voor pleit.

De brief is een meesterstukje van ambtelijke diplomatie. Hooft wil de doodstraf niet, maar moet zich dekken tegen verdenking van slapheid, want muntvervalsing gold als een uiterst zwaar misdrijf. Hij eist daarom de doodstraf wel, wetende dat schepenen die niet zullen opleggen, en tekent geen appèl aan; hij laat dit, onder het maken van bezwaren en het pleiten van verzachtende omstandigheden, aan de advocaat-fiscaal over. Aan wie hij te verstaan geeft dat het om humane redenen maar achterwege moet blijven.

Eindnoten:

2 *Seker gevangen (...) bekent hebbende, daer nae weder ontkent (hebbende), soo hebben schepenen* enz. Nadat zekere gevangene bekend en daarna weer ontkend had, hebben schepenen enz.
5 *schelling:* zilveren zesstuiverstuk; *dubbele stuiver:* voorloper van ‘dubbeltje’.
6 *(heeft)* uitgegeven.
16 *conjuncture van tijde:* tijdsgewricht; *verloop der munte:* devaluatie.
17 *deselve ... vindende:* als u het raadzaam zoudt vinden.
22 *commissie:* benoemingsbrief; *instructie:* de bij de benoeming gegeven richtlijnen voor ambtsvervulling; *verplicht (bevindende);* vgl. *147* v.
23 *'t* (obj. prol.) *op (...)doen*.
24 *verstaen:* goedvinden.
26 *voor:* vóór.
27 *geconterfejt (is)*.
28 *in maniere (dat):* zodat.
29 *intercederen:* tussenbeide komen.
30 *genoeghen aen:* voldoende vinden.

187 *Aen Sijne Pr^e^ Ex^e^.*

*

[1] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heer

[2] Om mij in reverenter gehoorsaemheidt te qujten van 't geene waer
[3] toe mij obligeert het appointement uwer Pr^e^ Ex^e^ op de bijgevoegh-
[4] de req^e^, soo heb ick hier nevens gehadt over te schicken d'informa-[4]
[5] tien genomen op den manslaght geperpetreert bij Frans Abrams-
[6] zoon van Weesp, de welcke is toegekoomen in deser manieren.
[7] Alsoo de perpetrant op Sondagh den j^en^ Decemb. *a* 1619 des avonts[7]
[8] ten gelaeghe zijnde onder anderen met eenen Cornelis Harmansz.
[9] ende tegens hem met het kaertspel verlooren hebbende twee pinten
[10] biers entlijck den waerdt rekening afvorderde als geneghen om[10]
[11] naer hujs te gaen, is hij van den voor*s* Cornelis aengesproocken om
[12] voldoening, daer hij op t'antwoordt voeghde, dat de waerdt hem
[13] de 2 pinten moght rekenen, hij wildese 's anderen daeghs nevens 't
[14] ander betaelen; ende t geselschap goeden nacht gewenscht hebbende
[15] ter deuren wtging: sonder dat eenigh ander[e] geschil aldaer is ge-
[16] vallen. Maer buitens hujs gecomen ende van de voor*s* Cornelis ge-
[17] volght zijnde, soo heeft de waerdt hoerende seggen stae vast, sich[17]
[18] met licht derwaerts gemaekt ende den voor*s* Frans onder Cornelis
[19] ijder met getoghen mes inder handt ter aerden leggende gevonden
[20] ende deselve van den anderen gescheiden. Sulx zij elck door een be-[20]
[21] sondere deur wederom ter herberghe sijn ingegaen. Alwaer de
[22] voor*s* Cornelis noch een half bier staende wtgedroncken heeft ende
[23] daer nae t'hujswaert gegaen is, sich van een breuck die hij lange
[24] gedraeghen had quaelijck gevoelende, ende te gelijck van vier
[25] quetsujren door den perpetrant ontfangen, welcker voorneemste[25]
[26] inde slincker borst hem, nae 't oordeel van schepenen over visite[26]
[27] van 't lijck met eenen Chirurgien gestaen, heeft den doodt gedaen.
[28] Oft nu bujtens hujs de querelle van 't spel gerechauffeert oft andere[28]
[29] geresen zij, ende bij wien begonnen, is ongewis, gemerckt zij maer
[30] met hun bejden op straet ende bij duister waeren. Wel is de waer-
[31] heidt dat de perpetrant nocht voor nocht nae van gelijcke delicten,
[32] oft quereleux te zijn, mijns wetens, en is befaemt geweest: oock[32]
[33] sijnen soen al voor de begraffenisse van den nedergeslaeghen aen[33]
[34] desselfs maeghen heeft verworven: alsmede dat hij is van lujden van
[35] de religie goede patriotten ende geaffectionneert tot den dienst uwer[35]
[36] Pr^e^ Ex^e^ hebbende tot sijnen vaeder een oudt krijsman, die sich lange
[37] ende eerlijck inden oorlogh heeft gedraeghen. Hij selve plagh sich te[37]
[38] geneeren met pachten van 's lands imposten, waer door ofte door[38]

* Minuut. UBA II C II. 172.

[39] slecht menage ende toeval van dese swaerigheidt, sijne saecken sijn[39]
[40] geraekt in sulcken verloop dat hij, die belast is met huisvrouw ende
[41] twee kleene kinderen, niet en heeft gehadt om te betaelen de boete
[42] van 100 ponden ten 40 grooten, waer in hij nevens bannissement is
[43] gecondemneert, volghends 's lands privilegie. Niettemin ten aen-
[44] sien van sijne eerlijcke vrienden ende dat hij nu over de twee jaeren[44]
[45] lang heeft gepoeniteert, is mijn vertrouwen dat niet quaelijk sal[45]
[46] wesen gëemplojeert de genaede hem te bewijsen door Uwe Pr[e] Ex[e][46]
[47] derwelcke

[48] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heer, God
[49] almaghtigh verleene de volcomenheidt aller zeghening, ende met[49]
[50] alle eerbiedenis sich in goede gratie beveelt kussende de vorstelijcke
[51] victorieuse hand

[52] Vanden Hujse te Mujden,

[53] den ix[en] Julij *a* 1622.

[53] Uwer Pr[e] Ex[e]

[54] Onderdaenste getrouwste dienaer

[55] P C Hóóft.

Rapport wegens een verzoek om gratie.

Eindnoten:

4 *heb ick ... schicken:* heb ik de eer hierbij te zenden.
7 *Alsoo:* Toen.
10 *als geneghen:* omdat hij van zins was.
17 *stae vast:* pak-aan!(?)
20 *besondere:* aparte.
25 *door:* van.
26 *visite:* schouwing.
28 *gerechauffeert (zij):* weer opgelaaid is.
32 *is befaemt geweest:* een slechte naam gehad heeft (WNT *befamen* 1353).
33 *nedergeslaeghen:* gedode; *aen:* van.
35 *van de religie:* van de gereformeerde religie.
37 *eerlijck:* eervol; *sich geneeren:* de kost verdienen.
38 *pachten:* de belastingpachter kon bij tegenvallende opbrengst verlies lijden.
39 *toeval:* het erbij komen (WNT *toeval* 795 10).
44 *ende (ten aensien van het feit) dat* enz.
45 *gepoeniteert:* berouw gehad; *niet quaelijck gëemplojeert:* goed besteed.
46 *hem te bewijsen:* die hem bewezen kan worden.

49 *ende (derwelcke)*.

188 *(M. Huygens aan C. Huygens).*

*

...

[1] Votre P.C. Hooft a un sot de Frère, grand Arminien, qui venant de
[2] France et estant prié a disner de notre command[t] Calcar à Lillo
[3] s' est avancé de parler mal de ce notre gouvernement, et de plus
[4] refusant de boire la santé de son Exc., dict plus volontiers vouloir
[5] boire celle du Bourreaux de Harlem et plusieurs autres vilainies.
[6] Calcar l'a arresté, et envoyé à ses Betaelsheeren en Zelande, qui ont[6]
[7] trouvé sur luy diverses lettres d'Utenbogaert, De Grotius et Stou-[7]
[8] tenb. en chiffre etc. Enfin le prétexte de la folie luy a servy d'excuse,[8]
[9] et l' ont ils laissé aller avecq bonne reprimande, trop indulgem-
[10] ment.

[11] ...

[12] 15 Juillet.

VERTALING

.....

Die P.C. Hooft van je heeft een malloot van een broer, groot Arminiaan, die, toen hij op de terugreis uit Frankrijk te Lillo door onze commandant Calcar te eten gevraagd was, de onvoorzichtigheid beging, op onze regering af te geven en zelfs te weigeren om op de gezondheid van Z.Exc. te drinken, zei veel liever te willen drinken op de gezondheid van de beul van Haarlem en allerlei andere grofheden. Calcar heeft hem gearresteerd en opgestuurd naar zijn betaalsheren in Zeeland, en die hebben verscheidene brieven op hem gevonden, van Wtenbogaert, van Grotius en Stoutenburg iu cijferschrift enz. Tenslotte heeft het voorwendsel van krankzinnigheid gediend om hem te verontschuldigen en heeft men hem, al te toegefelijk, met een ferme uitbrander laten gaan.

.....
15 juli.

Het hier door Maurits Huygens, 1595-1642, secr. v.d. Raad van State, verhaalde incident vindt men nauwkeuriger in de diss. van P. Tuynman, *Bijdragen tot de P.C. Hooft-filologie* [Amsterdam 1973] blz. 53 v. Alleen leest men ook daar niet de quintessens van de gevolgen, door T. aangeduid in de zin '... waarmee Hoofts jongere broer Hendrik de zaak van De Groot, en Hooft, geen goed

* Geen hs.
Afgedrukt op blz. 423-424 van *De Militaire Spectator. Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger*. Tweede serie. Vierde deel (1852).

deed'. De reden waarom de brieven die Hendrik bij zich had, zo nauwkeurig in Middelburg en Den Haag onderzocht werden, was, dat men de - Amsterdamse - drukker hoopte te ontdekken bij wie Grotius' gevreesde *Verantwoordingh* ter perse was. Dit gelukte, en het boek verscheen pas in november 1622 te Hoorn. De Groot's Latijnse vertaling was in de zomer al in Parijs, cum privilegio Regis, verschenen. Dat dit alles 'de zaak van Hooft (P.C.) geen goed deed', zoals Tuynman zegt, is niet duidelijk: iedereen kan 'un sot de frère' hebben, en Hooft had bovendien geen 'zaak'. Vgl. H.C. Rogge, *De 'Verantwoordingh' van Hugo de Groot* (*Bijdr. Vad. Gesch.* 3e reeks 7e dl (1893) blz. 89 v. en J. ter Meulen et P.J.J. Diermanse, *Bibliographie des écrits imprimés de Hugo Grotius*, Den Haag 1950, blz. 420 v.

Eindnoten:

6 *Betaelsheren:* Ged. Staten, die de huurtroepen betaalden; Lillo ressorteerde onder Zeeland.

7 Johannes Uytenbogaert, 1557-1644, theoloog, predikant in Den Haag 1591-1618, in ballingschap 1618-1626, organiseerde daarna de Remonstrantse Broederschap; Willem van Oldenbarnevelt, Heer van Stoutenburg, 1590-1634. Er was geen brief van hem, maar aan hem. Er waren ook geen brieven 'en chiffre', maar enkele namen waren door getallen vervangen, zoals in correspondentie wel meer gedaan werd.

8 *folie:* Hendrik zelf schrijft aan De Groot dat hij dronken was; vgl. voor zijn scherpe tong *243*.

189 *Aende HH Gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Om mij te quijten van den last ontfangen bij UEd. Mo. missive in
[3] date den viij[en] deser maendt nevens 't placcaet vander munte, heb
[4] ick bij desen UEd. Mogh. te verwittighen hoe dat alle de schouten
[5] van mijn quartier mitsgaeders de wethouderen der dorpen ende alle
[6] andere ingesetenen wt crachte van 't voor*s* placcaet gehouden tot
[7] den eedt, in 't bijgevoeghde formulier vervaet, denselven hebben
[8] gepresteert. Welverstaende dat de mennonijten met de gewoon-[8]
[9] lijcke clause van waere woorden in plaetse van eede hebben be-[9]
[10] staen. Wt de ingeslooten acte van Mujden, ende speciael schrijven
[11] van Weesp aen UEd. Mo. gericht sal haer moghen blijcken van 't
[12] debvoir aldaer gedaen. Die van Naerden ijetwes difficulterende
[13] hebben aengenomen hunne redenen Uwen Ed. Mo in tijds t' appro-[13]
[14] beren, ende ondertussen hoope doch geen seker*h* gegeven, van de
[15] beste exempelen te zullen volghen. Waer toe ick mij gedraeghende[15]
[16] Ed. etc.

[17] sal UEd. mogh. met wensche van geluksalighe regeeringe den
[18] almoghenden bevelen ende in hunne goede gratie

[19] Vanden Hujse te Mujden

[20] den 20 Aug. 1622.

[20] Uwer Ed. Mo.

[21] Onderdaene Dienaer

Op het in *172* vermelde plakkaat van de Staten van Holland op het stuk van de munt is op 21 juli een plakkaat van de Staten-Generaal ‘op den Cours vanden Gelde, so Goude als silvere specien’ gevolgd, waardoor het bezwaar dat Hooft in *172* noemt, verviel. De valuatie is in ‘soo grooten verbijstertheijt ende confusie jae onghebondenheijt en moetwillighe ongeregeltheijt verloopen’ dat er excessieve duurte is opgetreden. De waarde van alle in omloop zijnde binnenen buitenlandse munten (15 gouden en 9 zilveren) wordt in guldens vastgesteld. Op dit plakkaat heeft *189* blijkbaar betrekking.

* Minuut. UBA II C II. 175.

Eindnoten:

8 *gepresteert:* afgelegd.
9 *bestaen:* volstaan (WNT *bestaan* 2103 3); Muiden en Weesp behoorden niet tot Gooiland maar wel tot de kasteleinij.
13 *aengenomen:* op zich genomen. De Naarder vroedschap keurt 26 augustus 1622 goed dat de Officier, d.i. de baljuw, tot beëdiging overgaat. Gem. arch. Naarden C III 7; *approberen:* doen blijken.
15 *exempelen:* voorbeelden.

190 *Aen Neef W J Hóóft tot Londen.*

*

[1] Monsr et Cousin,

[2] Wt UE broeder tot wien UE laeste schrijvens sich is gedraeghende,[2]
[3] niet bescheidelijck hebbende konnen verstaen UE meening noopen-[3]
[4] de de penningen onder den ambassadeur Caron, soo heb ick nae
[5] veele woorden ende wederwoorden met sijne E hier op gehadt om[5]
[6] eenmael aen een endt te geraeken t' sijnen versoecke mijn gevoelen[6]
[7] van der saecke bij geschrift vervaet als volght. Dunckt onder verbe-[7]
[8] tering dat de penningen ons drien aengaende bij Caron behouden,[8]
[9] door Justitie, waer toe 2 procuratien heb overgeschikt oft weghen[9]
[10] ingegaen bij Sr Visscher ende anderen, geïnnet hadden konnen wor-
[11] den; maer hem Caron gelaeten sijn tot enckelen afkoop van sijne
[12] verbittering, ende om te verhoeden den val van UE staet daer onse[12]
[13] ende niet min anderer lujden middelen onder UE staende hadden[13]
[14] moghen naesacken; Ende oversulx redelijck dat UE overrekene,[14]
[15] sonder onse kosten hier gedaen ofte interessen van interessen verbij
[16] te gaen, wat 'er in alles besteedt is aen de gunst van den Ambassa-
[17] deur, ende die som pondt ponds gelijck, gevonden werde, over UE[17]
[18] onse ende aller anderen middelen die bij desen als bij een zeewurp[18]
[19] moghen zijn behoedt geweest: Te meer ten aensien dat deese voet[19]
[20] bij verscheiden kooplujden aldaer is gevolght, ende ick selve nevens[20]
[21] mijn medëerfgenaemen van mijn schoonvaeder z.g. aldaer moeten-
[22] de helpen draeghen den last van anderen, t' onbillijker vinde, geen
[23] ander hulp als die van UE ende UE broeder te genieten, in 't weeren
[24] van een swaerigheidt, die anderen even zoo zeer als mij soude heb-
[25] ben gedrukt. Acht voorts voeghlijck dat mij ende UE broeder al 't[25]
[26] geen bij Caron te kort koomen met de kosten daerom gedaen, door
[27] UE werde vergoedt, ende UE daer op allen die op dat pas middelen[27]
[28] onder UE hadden vertoone wat UE bij Caron hebbe laeten sitten[28]
[29] om 't gemeenebeste ende sich selven, ons ende hunlujden, aftrecke
[30] eevenveel ten hondert tot dat de gespilde som gevult zij. Indien UE[30]
[31] redelijcker oft gaelijcker wtkoomt siet ick ben overboodigh te vol-[31]
[32] ghen met soo goede geneghenheidt als UE broeder selve, gelijck on-
[33] se vrundschap vordert waer in ick wensch te volharden God bidden-
[34] de UE ende den sijnen Monsr et Cousin t' alderbeste te verleenen als

[35] Vanden Hujse te Mujden

* Minuut. UBA II C II. 176.

[36] den 19^{en} Octob. 1622.

[36] UE Ganschdienstwillighe Neef

[37] P C Hóóft.

Willem Jansz. Hooft, geboren 1581, in 1605 getrouwd met Ida Quekels, was koopman te Londen en had daar o.a. een brouwerij. Hij heeft een aantal van zijn familieleden geholpen, geld in Engeland te beleggen, vgl. *135, 167, 168, 169, 171, 178, 181, 182*. Doordat Caron de van Willem opgenomen gelden niet kan of wil terugbetalen, blijven de Amsterdamse geldgevers schuldeisers van Willem. In *190* zet Hooft uiteen, op welke wijze deze schade over alle betrokkenen behoort te worden omgeslagen: Willem Jz., zijn broer Dr. Pieter Jz. en Pieter Cz. hadden hun vordering met de sterke arm kunnen innen, maar hebben dat nagelaten omdat ontstemming van Caron Willem Jz. had kunnen schaden, zodat ook de overige Amsterdamse geldgevers gevaar hadden gelopen. Hooft stelt voor dat de opgeofferde gelden en gemaakte onkosten door Willem Jz. aan Pieter Jz. en hem worden terugbetaald, en dat dit bedrag, vermeerderd met de vordering van Willem zelf, pondspondsgewijs over alle betrokkenen zal worden verdeeld, daar het offer ten bate van allen is gebracht. Leendertz vermeldt dat Willem Jz. in 1637 of 1638 overleden is; Prinsen (NNBW IV 772) zegt dat Hooft door Willem's faillissement grote verliezen heeft geleden. Dit gaat stellig terug op Brandt's bericht dat Hooft door ‘bankroeten’ veel verloren heeft, wat hij aan de brieven *(437*v, *697*v*)* ontleend kan hebben.

Uit notariële akten van 22 en 27 augustus 1625 (Gem. arch. Amsterdam, ONA 719) blijkt echter, dat Willem Jansz. dan niet failliet is, en dat hij ten bate van zijn Amsterdamse familie enige vermogensbestanddelen heeft afgestaan en ter beschikking gesteld van zijn neef Willem Willemsz. Hooft (zoon van Willem Pietersz.) die door de familie naar Londen gestuurd was als zaakwaarnemer, maar die zijn eigen belang de voorrang schijnt te geven. Er komt een door wijze mannen (Bicker, van de Poll en De Vlamingh) opgesteld compromis tot stand, waarbij Willem opdracht krijgt de brouwerij te liquideren, de aktiën te verkopen en de schuld *van* Henry Robinson (vgl. *167, 196*!) te innen. Daarna zal worden gedeeld. De betrokkenen zijn Cornelis Pz. Hooft, Pieter Cz. Hooft, Simon de Rijcke, Henrick Wz. Hooft, Pieter Wz. Hooft, Jacob Wz. Hooft, Abraham Gillon, Pieter Jz. Hooft, Huych Jz. v. Craijesteijn, Claes Hasselaer, Pieter Jz. Cloek, Dirck en Ewoud van der Dussen (vgl. *135*).

Caron was in 1624 overleden. Het ligt voor de hand, dat Willem Jansz. zijn schuldbewijzen toen aan de executeur gepresenteerd heeft en met de genoemde vermogensbestanddelen, in plaats van geld, genoegen genomen heeft. Daarna gaf hij ze door aan Willem Willemsz. Of Willem Jansz. na deze affaire nog failliet gegaan is, blijkt niet. Waarom zou hij? De huwelijken van zijn drie dochters wijzen niet op een bankroete vader.

Eindnoten:

2 *UE broeder:* Dr. Pieter Jansz. Hooft, 1575-1636, schepen 1630, raad 1631; *tot ... gedraeghende:* naar wiens oordeel uw laatste brief verwijst.
3 *bescheidelijck:* duidelijk; *verstaen:* opmaken.
5 *hier op gehadt:* hierover gewisseld.
6 *aen een endt:* tot een einde.
7 *vervaet:* samengevat; *Dunckt:* Ons dunkt; *onder verbetering:* behoudens (door de lezer aan te brengen) verbetering.
8 *behouden:* vastgehouden.

9 *door Justitie:* met de hulp van de rechter; *(door) weghen ... anderen:* wegen des rechts, (zoals) ingegaan door Sr V. e.a.
12 *staet:* positie; *daer:* waarbij.
13 *hadden ... naesacken:* hadden kunnen achterna glijden.
14 *ende (dunckt mij) oversulx:* en daarom acht ik het.
17 *gevonden werde, over:* verhaald worde op (WNT *vinden* 727 4 a ?; *over* 1587 2 b); UE (gen.).
18 *onse:* P.C. Hooft, familieleden en vrienden; *bij desen:* hierdoor; *zeewurp:* het overboord werpen van lading om het schip te redden.
19 *moghen ... geweest:* gered kunnen zijn; *voet:* handelwijze.
20 *nevens ... anderen:* nu ik evenals de overige erfgenamen van mijn schoonvader zaliger (het aan Caron geleende geld was dus, o.a., van de familie van Erp. Vgl. de genealogie) daarginds de last van anderen moet helpen dragen.
25 *voeghlijck:* passend; *'t geen (wij)*.
27 *middelen ... hadden:* gelden bij u hadden staan.
28 *om 't gemeenebeste:* terwille van het gemeenschappelijk belang.
30 *Indien ... wtkoomt:* Indien u er op redelijker of geschikter wijze uit komt.
31 *gaelijck:* gadelijk, geschikt, gemakkelijk.

*191 *(P.C. Hooft aan Prins Maurits.)*

*

[1] Doorluchtighste Hooghgebooren Vorst Genaedigh[*ste*]
[2] Heer,

[3] Om te gehoorsaemen d'apostille opde req[e] van Cors
[4] Gerritsz. vanden Hinderdam verleent, heb ick Uwer
[5] Vorst[e] Gen. t' adviseren, hoe de suppliant op den eerst[*en*]
[6] Junij des jaers 1621, met ander geselschap, ten gelaegh[*e*]
[7] wesende, in sekere herberghe, aen den overwegh in Wee[*sp*]
[8] ercarspel, over taefel bestaen heeft nae sich te neemen[8]
[9] het mes van seker jongman ontrent hem sittende. Dew[*elcke*]
[10] des t' onvreden zijnde 't selve heeft wedergëejscht, ende [*ge*-][10]
[11] antwoordt becomen vanden suppliant, dat hij 't hem wed[*er*]
[12] geeven soude. Doch soo hij daer aen wtstel nam, heeft
[13] seker schujtvoerder van Weesp genaemt Thonis Jansz. [*Hou*-]
[14] teman sich gesteecken in die querelle, gebiedende de su[*p*-]
[15] pliant 't voorseide mes over te leveren; die daer op seid[*e*]
[16] sulx niet van sin te sijn, ende dat het hem niet en raeckte[.]
[17] Ende de woorden alsoo gewossen zijnde heeft entlijck de v[*oors*][17]
[18] Thonis hem bij de mouw treckende gevordert, om
[19] tegens hem te stooten. Dewelcke daer over opgestaen, hem[19]
[20] die ter deure wtging ende korts weder nae binnen keerde
[21] is toegetreden, ende handtgemeen geworden zijnde, sulx heeft
[22] getroffen, dat hij 't bestorven is. Waer over hij perpetrant[22]
[23] nae gewoonlijke citatien aen rechte, blijvende in gebreke van[23]
[24] compareren, gecondemneert is in eeuwigh bannissement met
[25] confiscatie van goederen: alles blijckende bij d'informatien
[26] ende sententie hier nevens gevoeght. Ende sijn van sijnent
[27] weghen op drie termijnen betaelt 100 £ van 40 grooten 't stuk[27]
[28] wesende de geldboete nae slands privilegie t' eener manslacht[28]
[29] staende, zonder datmen weet dat hij wesende een eenlopend
[30] gesel eenighe andere middelen hebbe, immers in Hollandt,[30]
[31] als om de kost met sijn handen te winnen. Aengaende 't geen[31]
[32] in sijne req[e] wordt bijgebracht van eenen doodslach[32]
[33] door den voor*s* Thonis, binnen Amsterdam gedaen, 't sel[*ve*]
[34] verstae ick waerachtigh te wesen, doch dat hij daer v[*an*]
[35] bij brieven van remissie was gesujvert. Kan oock niet [*ge*-][35]

* Minuut. UBA II C II. 753.

Hs. blad a f° 1 van semikatern. no. 1. Rechterkant afgesleten. T. Het tekstverlies is tussen teksthaken aangevuld naar vVl., zonder dat bekend is, op welke gronden hij geëmendeerd heeft.

Dat. naar vergelijking met soortgelijke rekesten: ongeveer anderhalf jaar na het delict.

[36] looghent worden (soomen mij bericht), dat de neergheslaeghe[*n*]
[37] altijds heeft gegaen voor een krieghel onrustigh persoon[37]
[38] haestigh ter handt: als mede dat de suppliant

[39] met de weduwe ende maeghen vanden dooden is versoen[*t*]
[40] nae lujden vanden brief der req[e] aengehecht.

[41] Ende en heb ick niet konnen verneemen, dat hij voor oft [*nae*]
[42] de toekoomst vanden voor*s* manslaght, van handel oft[42]
[43] wandel besproocken zij geweest. 'T welck[43]
[44] al is, waer mede ick Uwer Vorst[e]

[45] Gen[e] in desen sie te dienen: Dewelcke

[46] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst, Genaedighste
[47] Heer, Gode almagtigh meer ende meer gelieve te zeghenen,
[48] als van heeler harten bid kussende in aller ootmoed
[49] ende eerbiedenis, haer vorstelijcke ende Victorieuse handt,

[50] Uwer Vorst[en] Gen[s]

[51] Onderdaenste Getrouwste Dienaer

[52] P C Hóóft.

Hooft brengt verslag uit omtrent de toedracht van een doodslag, waarop een veroordeling en een gratieverzoek zijn gevolgd.

Eindnoten:

8 *bestaen ... nemen:* het gewaagd heeft, weg te pakken.
10 *des ... zijnde:* daar boos over zijnde (WNT *onvrede* 2179).
17 *de woorden ... stooten:* nadat van het ene woord het andere gekomen was, heeft genoemde Thonis tenslotte, hem bij de mouw trekkende, hem uitgedaagd, tegen hem te vechten (WNT *stooten* 1937 Onz. 2).
19 *Dewelcke* enz.*:* Die stond daarom op en liep op hem (Cors) die de deur uit ging en meteen weer binnenkwam, af en (...) trof hem zodanig, dat hij eraan gestorven is.
22 *Waer over:* Daarom.
23 *citatien aen rechte:* dagvaardingen.
27 *op:* in.
28 *slands:* Gooilands.
30 *middelen:* inkomsten; *immers:* althans, de Hinderdam ligt op de grens van Utrecht.
31 *als:* dan.
32 *bijgebraght:* aangevoerd.
35 *brieven van remissie:* oorkonde waarbij gratie verleend wordt.
37 *heeft gegaen voor:* bekend gestaan heeft als (WNT *gaan* 85 7 b).
42 *de toekoomst:* het voorvallen.
43 *besproocken zij geweest:* tot kritiek aanleiding heeft gegeven.

192 *Al Illmo Sig.^re^ Il Sig.^r^ Lorenzo Reali*

*

[1] + Illust.^mo^ Sig.^re^ et P.^rone^ mio Osser.^mo^

+*niet gesonden*

[2] Per varij ragionamenti mossi da me et certi Sig.^ri^
[3] li, m'ho persuaso, che si habbia ad attac-
[4] care qualche prattica di fare V.S. delli trentasei.[4]
[5] Il che mi sarebbe di consolatione infinita, per amor
[6] della patria, et speranza, che quella
[7] rudis indigestaque moles[7]
[8] del governo, si potrebbe pure, col tempo, ridurre
[9] a qualche forma di saldezza tale, che ne fusse
[10] per godere la posterità. Conciosiacosa che l' inge-
[11] gno, dottrina et esperienza d'un par vostro, non
[12] possino restare di fare qualche impressione
[13] delle virtù loro, etiandio in que' cervelli, chi hora
[14] del disordine, come di stato ordinatissimo et sicu-
[15] rissimo, si stanno contenti. Hieri discorrendone
[16] con persona fidata, fui avertito di far ricordare[16]
[17] a V.S. il buon ufficio fattole da quel galant'huomo nel
[18] negotio dell'ambassiata per Venetia, et come
[19] sarebbe bene V.S. lo trattenesse con quelle carezze
[20] più efficaci, et ch'havessino meno dell'affettato
[21] che fosse possibile: accio che favorisca l'elettione
[22] della S.V. col suo voto, o almeno non vi si oppongha. Il che
[23] non havendo io, per lo impaccio del mio viaggio
[24] potuto esseguire, n'è forza di ricorrere alla
[25] presente per pregare V.S., che non manchi al
[26] ben publico, et Iddio la conservi honorata et con-
[27] tenta. Come baciandole la mano mi rimango

[28] Di Castel mudenese

[29] alli 3 di genaio 1623

[30] di V.S. Illma

[31] Servitore affett.^mo^

[32] P C Hóóft

* Minuut. UBA II C II.178. Afschr. UBL. Pap. 13.

VERTALING

Tengevolge van verschillende gesprekken, die ik met sommige heren daar heb gehad, ben ik overtuigd dat er iets gedaan moet worden om u tot de kring van de zesendertig te laten toetreden. Wat mij tot oneindige vreugde zou zijn, uit vaderlandsliefde en hoop, dat die

rudis indigestaque moles

van het bestuur, mettertijd een zodanige vastheid zou bereiken dat de nakomelingschap er profijt van zou kunnen hebben. Aangezien het verstand, de geleerdheid en ervaring van een man als u niet kunnen nalaten een zekere indruk van hun eigen kracht te maken op die koppen die nu tevreden leven met de wanorde, alsof dat een zeer goed geregelde en veilige toestand ware. Toen ik gisteren daarover met een vertrouwd persoon sprak, heeft deze mij de raad gegeven u aan de goede dienst te herinneren, welke die heer u bewezen heeft in de zaak van de ambassade naar Venetië en hoe het goed zou zijn dat u hem met de doeltreffendste beminnelijkheid en zo ongekunsteld mogelijk te gemoet zou treden, zodat hij met zijn stem uw verkiezing zou begunstigen of tenminste zich niet daartegen zou verzetten. En omdat ik het, belemmerd door mijn reis, niet heb kunnen doen, ben ik gedwongen u door deze brief te verzoeken, het algemeen welzijn niet te kort te doen en moge God u geëerd en gelukkig bewaren.

U de handen kussend, verblijf ik van u de eerbiedige dienaar

P.C. Hooft.

Van den Huize te Muiden den 3^{en} januari 1623.

Laurens Reael, 1583-1637, had carrière gemaakt als G.G. van de Oostindische bezittingen (1616-1619) en admiraal van de retourvloot 1619; was een zwager van Arminius en daardoor voorlopig uitgesloten van bestuursambten; vice-admiraal tijdens een Ned.-Eng. aanval op de Spaanse kust (vgl. *245*, 248) 1626; op weg als gezant naar Denemarken gestrand op de Duitse kust 8 januari 1628, door keizerlijke troepen gevangen genomen en naar Wenen gestuurd, waar hij ruim 8 maanden gevangen zat. Sedert 1630 lid van de Amsterdamse vroedschap. Zeer bevriend met Hooft. ‘Een Man zoo teer van Conscientie als men weinig vindt’, volgens aantekeningen van zijn neef Daniël Arminius (medeged. Ned. Leeuw 1924 k. 309).

Eindnoten:

4 *de zesendertig:* de vroedschap.
7 *rudis* etc.*:* ruw' en ongeordende massa. Ovidius, *Metamorphoses* 1, 7.
16 Reael's animo voor een ambassade in Venetië bestond nog onverminderd in 1626 (vgl. *245, 248, 255*). Wie ‘quel' galant'huomo’ is, is niet gebleken.

193 *Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren, Mijne Heeren d'Eerste ende andere Raeden ende meesteren vande Rek^e des Graeflijkhejds van Hollandt, In Den Haeghe.*

*

(*Rekenkamer:* De bailliu van Goijl^t Pr Hooft.)

[1] Ed^e erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene
[2] Heeren,

[3] Wt Uwer Ed. Mo. schrijven van den xx^en Januarij
[4] lestleden heb ick verstaen haer welgevallen van J^r
[5] Albert van der Hel te verlaeten van 't fabrijckmeesterschap[5]
[6] vanden hujse te Mujden; ende dat ick voortaen wanneer
[7] eenighe reparatie oft wercken vereischt worden, Uw
[8] Ed. Mogh. sulx zal hebben te vertoonen ende ordre verwachten.
[9] Waer nae ick mij hoope te regeleren. Maer alsoo van[9]
[10] tijdt te tijde, 't een ende 't ander voorvalt, aen daecken, vensters,[10]
[11] muraedje, hecken, juckingen, plantaedje, ende anders, 't welk[11]
[12] noodigh ende oorbaer is sonder wtstel te repareren: soo
[13] heb ick UEd. Mo. bij desen wel dienstelijck willen ver-[13]
[14] soecken, gelieve oft mij, oft den schout van Mujden Cor-
[15] nelis Simonsz. Romain, oft ijemandt anders aldaer, tot
[16] het besorghen van alsulcke ordinarie ende nootlijcke repa-
[17] ratien te authorizeren, om niet op elcke geringheidt,
[18] UEd. Mo. met versoeck van speciaelen last, moejlijck[18]
[19] te vallen. Waer op ick Uwer Ed. Mo. antwoordt ver-
[20] wachtende, deselve

[21] Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijse zeer vermogene
[22] Heeren, den almoghenden in schut ende scherm bevelen wil,
[23] met wensch van haer geluckzalighe regeringe, ende
[24] wel reverente gebiedenissen van

[25] Wt Amsterdam,

[26] den 22^en Martij *a* 1623.

[26] Uwer Ed. Mo.

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer van de Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 481. Hs. dubbel vel, opengeknipt.

[27] Onderdaenen Dienaer

[28] P C Hóóft.

De Rekenkamer heeft geschreven dat de fabriekmeester alias bouwmeester van het Slot ontslagen is en dat Hooft zich voor reparaties in 't vervolg rechtstreeks tot de Rekenkamer heeft te wenden. Begrijpende dat dit een nog veel groter oponthoud bij de herstellingen, ook kleine en nodige, gaat betekenen, verzoekt hij voor de lopende werkzaamheden volmacht.

Eindnoten:

5 *verlaeten:* van zijn functie ontheven (UW *verlaaten* IV 219).
9 *regeleren* (Kil. aldus)*:* schikken.
10 *voorvalt:* aan de hand is.
11 *juckingen:* beschoeiingen.
13 Mem. 10.
18 *met ... last:* met verzoek om een speciale opdracht; *moejlijck te vallen;* lastig te vallen.

194 *Aende Regenten in Goejlandt etc. noopende de verponding van nieuwelanden.*

*

[1] Eersaeme vroome voorsienighe zeer discrete Heeren ende besondere[1]
[2] gunstighe goede vrunden,

[3] Alsoo van de notitie ende aantekening van alle toegemaekte afge-[3]
[4] zande verbeterde ende aengewonne landen bujten verpondinge[4]
[5] zijnde, in UL ressort, volghens 't placcaet der Ed. Mo. HH Staeten
[6] van Hollandt vanden jaere 1621 te maeken, alsnoch Hunnen Ed.[6]
[7] Mo. niet en is doen blijcken: soo heb ick door expresse order ende
[8] bevel van Hunner Ed. Mo. Gecommitteerde Raeden in date den
[9] xj[en] deser UL te lasten ende laste mitsdesen te maecken ende aen
[10] Hunne Ed. Mo. over te leveren pertinente cahieren van alle de[10]
[11] voor*s* afgesande verbeterde ende van nieuws aengewonne ofte on-[11]
[12] verponde landen in conformité van 't voor*s* placcaet binnen den tijdt
[13] van een maendt nae date deses, om in behoorlijcke verponding ge-
[14] bracht te werden, op peene dat de voor*s* landen t' hunnen kosten[14]
[15] zullen worden gemeeten ende jegens henlujden geprocedeert vol-[15]
[16] ghends den selven placcaete. Ende indien binnen uwen bedrijve[16]
[17] egeene alsulcke landen en worden bevonden sullen UL Hunne Ed.
[18] Mo. sulx binnen acht daeghen overschrijven, ende mij binnen den-
[19] selven tijdt van gelijcken verwittighen wat debvoir daer inne ge-[19]
[20] daen oft wijder te doen bij UL zij voorgenomen. Gemerckt Hunne[20]
[21] Ed. Mo. mij injungeren daer van rekenschap te geven. Des zijt in[21]
[22] geenen gebreecke, ende
[23] Hiermede

[24] Eersaeme vroome voorsienighe Heeren ende besondere
[25] gunstighe goede vrienden, nevens groetenis den almoghenden
[26] bevolen.

[27] Vanden Hujse te Mujde

[28] den xv[en] Apr. 1623

[28] UL

[29] Toegedaene goede vriendt,

* Minuut. UBA II C II. 737.

De Staten hebben in 1621 bevolen, alle aangewonnen land terwille van de verponding te registreren. Vgl. *195*.

Eindnoten:

1 de regenten van Gooiland zijn de burgemeesters en schepenen van Naarden en de dorpen.
3 *toegemaekte:* ontgonnen (WNT *toemaken* 564).
4 *afgezande:* van de onvruchtbare zandlaag ontdane; *aengewonne:* door aanspoeling of aanwas gewonnen; *bujten verpondinge zijnde:* (nog) niet in de verponding vallende.
6 *alsnoch ... blijcken:* pass. van: gij hebt tot nog toe H. Ed.Mo. niets doen blijken (van de notitie en aantekening, r. 3); *soo heb ick (...) te:* daarom moet ik.
10 *pertinente cahieren:* speciale ergop betrekkin hebbende registers.
11 *ofte onverponde:* of uit anderen hoofde niet onder de verponding vallende.
14 *t' hunnen kosten:* op kosten van (de eigenaars van) die landen.
15 *geprocedeert:* opgetreden, er hoeft geen proces bedoeld te zijn.
16 *bedrijve:* rechtsgebied.
19 *van gelijcken:* eveneens.
20 *gedaen (zij)*.
21 *Des ... gebreecke:* Laat dit niet na.

195 *Aende HH Gecomm^e Raeden.*

*

[1] Ed^e etc.

[2] Om mij te quijten vanden last bij UEd. Mo. missive vanden xj^en
[3] deser, op den xiiij^en ontfangen heb ick voorts bij de Schouten ende[3]
[4] Wethouders van desen Castelain ende Baljuwschappe aengehouden[4]
[5] op het aentekenen van alle toegemaekte afgesande verbeterde ende[5]
[6] aengewonne landen alsnoch in geene verpondinge gebracht zijnde,
[7] volghends 't placcaet van den jaere 1621, ten Cahiere UEd. Mo.[7]
[8] binnen 's maendts te exhiberen. Waer op die van Mujden ende
[9] Weesp, mitsgaeders de dorpen van Goejlandt Laeren Blarikom,
[10] Hilfersom, Hujsen, ende Mujderbergh verklaeren dat geene alsulcke
[11] landen binnen de limiten daer hun incumbeert de verponding te[11]
[12] innen, en zijn geleghen. 'T welck ick hun geordonneert heb UEd.
[13] Mo. selve te vertoonen. Resteren die van Naerden onder dewelcke[13]
[14] etlijcke morghen droogh gemaekt zijn op octroij, soomen sejt noch[14]
[15] [+] niet geexspireert, ende ijetwes aengewassen niet eighentlijck in[15]
[16] hunne jurisdictie maer aen landen waer van zij de verponding hef-
[17] fen, dat zij sustineren weenigh waerdt te wesen: ende hebben aen-[17]
[18] genomen door gedeputeerden UEd. Mo. t' haeren contentemente[18]
[19] daer van te berichten. Waer toe ick mij gedraeghe UEd. Mo.[19]

[+]Hier nevens gaen de verclaringen van Mujden ende Mujderbergh

[20] Ed^e. etc.

[21] met wensch van geluksalighe regeringe den almoghenden in genae-
[22] den bevelende nevens welreverente gebiedenissen van

[23] UEd. Mo.

[24] Ond. Dienaer,

[25] P C Hóóft.

[26] Van den Hujse te Mujden,

[27] den 28^en Apr. 1623.

Vgl. *194*.

* Minuut. UBA II C II. 179.

Eindnoten:

3 *voorts:* terstond.
4 *Castelain(-schappe); aengehouden op:* aangedrongen op.
5 *toegemaekte:* klaargemaakte.
7 *ten Cahiere Ued.Mo. exhiberen:* in het register voor Ued.Mo. doen inschrijven.
11 *hun incumbeert:* op hen de plicht rust.
13 *vertoonen:* uiteenzetten.
14 *op octroij:* met overheidsverlof.
15 *geexspireert:* afgelopen; waarschijnlijk werden landen pas onder de verponding gebracht als de droogmaking afgelopen was, m.a.w. als het octrooi geëxpireerd was; *eighentlijck:* strikt genomen (WNT eigenlijk 4003).
17 *dat*, rel. bij *ijetwes; aengenomen:* op zich genomen.
18 *haer contentement:* uw tevredenheid.
19 *Waer ... gedraeghe:* Waarnaar ik verwijs.

196 *Aen Jr Fred. van Nievelt etc.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Nae dat ick den voorleden soomer al een wijle had getoeft nae
[3] d'informatien tegens eenighe hujslujden van mijn quartier sich heb-
[4] bende gevonden op seker conventikel in UEd. jurisdictie, die UEd.[4]
[5] mij belooft had toe te senden, soo heb UEd. memorie dienaengaen-
[6] de bij missive gepooght te ververssen ende met eenen versocht d'in-
[7] formatien aldaer genoomen op den manslaght bij Gelis Bartsz.
[8] bujrknecht in Weesper<c>arspel geperpetreert; maer nocht een[8]
[9] nocht ander becomen: 't welck mij moght stellen in onsekerheidt
[10] van U Ed. intentie nopende 't geene tussen ons was gehandelt van[10]
[11] correspondentie in t stuck der Conventiculen ende communicatie
[12] der proffijten. Niettemin ben wel te vreden dat UE schout Hans van[12]
[13] Ceulen oft UEd. als Hooftofficier sijne portie hebbe aen t geene sal
[14] koomen van de saecke aen 't Bijdelmeer waerin hij den schout van[14]
[15] Weesp trouwelijck ende industrieuselijck heeft geassisteert. Ende[15]
[16] om echter alle dispute in desen te excluderen is mijn verstandt *dat*[16]
[17] *UEd. in mijne jurisdictie, ende ick in de sijne t zij in persoon ofte door*
[18] *substitujten sullen moghen steuren alle conventiculen mits paertende*[18]
[19] *egaelijck 't sujver overschot van boete daer afkomende; Ende van gelijcken*
[20] *al 't geene komen sal van conventikulen bij onslujden oft onse substitujten*
[21] *te saemen gesteurt soo in des eenes als des anderen jurisdictie: Welver-*[21]
[22] *staende 't geene geboet sal worden bij persoonen op der daedt geattrappeert*.
[23] *Maer 't geene bij persoonen naederhandt ontdeckt oft overtujght, sal wor-*[23]
[24] *den verbeurt, sal koomen ten proffite vanden geenen onder wien deselve in*
[25] *rechte ressorteren*. 'T welck ick in mijn quartier selden duchte te sul-
[26] len gebeuren gemerkt het placcaet vande Ed. Mo. HH Staeten van
[27] Hollandt nocht dat vande Ho. Mo. HH Staeten, de geattrappeerde
[28] niet en obligeert hunne metconventicularisen bekent te maecken.[28]
[29] UEd. voor*s* schout slaet wel voor van de twee vrouwen aen 't Bij-
[30] delmeer achterhaelt op desen Hujse te ontbieden ende te examine-[30]
[31] ren. Maer alsoo zij ressorteren onder speciaele rechtsbanck ende[31]
[32] sulx ongehouden sijn hier te verschijnen zoude mij des niet gaeren[32]
[33] onderwinde<n>, ingesien zij mochten weigheren, ende quam in-[33]
[34] decorum sit attrectare quod non obtineatur. Doch wil ick gaerne bij
[35] de selve onderstaen oft zij ijet souden willen melden wanneer zij[35]
[36] compareren. Want ick haer aen rechte heb doen vorderen ende niet
[37] van meeninge ben tot compositie te koomen, alhoewel den Hooft-
[38] officieren van Hollandt sulx is geconsenteert bij expresse acte van

* Minuut. UBA II C II. 181.

[39] de Ed. Mo. HH Staeten. Bij dewelcke indien UEd. door voorschrij-[39]
[40] vens der Ed. Mo. HH Staeten van Wtrecht ijets meent te vermoghen
[41] soude ten hooghsten dienstigh zijn te weghe te brengen dat Hunne
[42] Ed. Mo. geliefde alle conventicularisen te verpeenen tot meldinge[42]
[43] van hunne metverwanten. Wa[n]t aengaet de hujslujden, die den[43]
[44] schout hebben geaggresseert ende de misgewaeden etc afgevordert,
[45] dat is een saecke op sich selve ende die ick crimjnelijck heb geordon-[45]
[46] neert te intenteren. Konnende in desen oft anderen occasien UEd
[47] naeder dienst doen, wil mij nerghens 't soeck maecken, ende deselve[47]
[48] Mijn Heere,

[49] in protectie de allerhooghsten nevens vruntlijcke groetenis bevelen.[49]

[50] Van den Hujse te Mujden,

[51] den 29^{en} Apr. 1623.

[51] UEd.

[52] Ganschdienstw^{e} geaffectionneerde

[53] Vriendt ende Confrere

[54] P C Hóóft.

De voors informatien wensche mij noch moghen werden ter handt geschickt ende dat UEd. mij speciaelijck antwoorde op 't geene in desen is gesubreguleert.

Overleg over samenwerking in zake de verboden bijeenkomsten van katholieken en de verdeling van de uit de overtredingen voortvloeiende boeten. De samenwerking heeft van de kant van de geadresseerde nogal te wensen overgelaten, Hooft dringt aan op afdoening en betuigt zijn bereidheid.

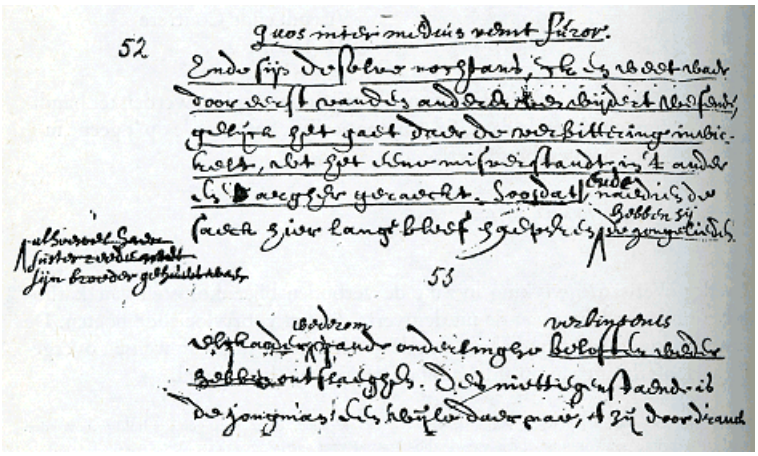

Eindnoten:

4 *sich hebbende gevonden:* geweest zijnde; *conventikel:* geheime samenkomst, hier van katholieken; Frederik van Zuylen van Nievelt was maarschalk van het Nederkwartier van Utrecht, dat aan Gooiland grensde.
8 *bujrknecht:* knecht in dienst van de buurschap (WNT i.v.).
10 *gehandelt van correspondentie:* gesproken over samenwerking.
12 *proffijten:* nl. de boeten; *ben (ick) wel te vreden:* ga ik ermee akkoord.
14 *de saecke aen 't Bijdelmeer*, vgl. *278, 342*.
15 *industrieutselijck:* ijverig.
16 *echter:* hierna; *verstandt:* opvatting.
18 *mits paertende egaelijck:* mits wij gelijk delen.
21 *welverstaende:* welteverstaan.
23 *overtuigd*, door getuigenis schuldig bevonden (WNT *overtuigen* 2143 3 a).
28 *metconventicularisen:* wie ook deelgenomen hebben aan de bijeenkomst.
30 *achterhaelt:* betrapt.
31 *speciaele rechtsbanck*, vgl. *278, 342*.
32 *ongehouden:* niet verplicht.
33 *ingesien:* aangezien; *quam* etc.: hoe smadelijk zou het zijn, zich met iets in te laten, dat niet kon worden doorgezet. Tacitus, *Annales* 3, 52, 3 met invoeging van *sit* en verandering van *obtineret* in *obtineatur*.
35 *onderstaen:* uitvorsen, vragen (WNT *onderstaan* 1471 5); *melden:* verklappen.
39 *Bij ... vermoghen:* En als u bij hen, door aanbeveling van de Staten van Utrecht, iets meent te kunnen bereiken.
42 *verpeenen:* verplichten, onder bedreiging met straf.
43 *metverwanten:* medeplichtigen (UW 1 268).
45 *criminelijck intenteren:* als een criminele zaak aanpakken.
47 *mij 't soeck maecken:* mij onttrekken.
49 *de:* het kan een datief zijn, maar een verschrijving voor *des* is minder uitzonderlijk, dit geldt ook voor *allerhooghsten:* gen.sing. is veel waarschijnlijker dan dat. plur.

197 *Aende HH vande rek^e der Graeflijkheidt,*

*

[1] Ed. etc.

[2] Alsoo UEd Mo. [Mo.] gelieft heeft mij t' injungeren dat ick, op 't[2]
[3] geene selfs d'ordinaris ende nodighe reparatie van desen Hujse
[4] magh komen te beloopen meer als ontrent vijftigh ponden van xl
[5] grooten, jaerlijx expresse ordonnantie van UEd. Mo. heb te ver-
[6] soecken soo is dese om haer reverentelijck te vertoonen, hoe noot-[6]
[7] lijck twee krujskosijns ende een kloosterkosijn met de vensters mits-[7]
[8] gaeders eenighe juckingen oft schoeijingen van hout inde graften[8]
[9] ende andere kleenigheden dienen vernieuwt: oock alle de daecken,
[10] gelijckmen jaerlijx gewoon is overloopen van den lejdecker ende[10]
[11] gestopt; waer in sich dan min dan meer timmermans werck open-
[12] baert, nae dat d'oude plancken oft latten wel oft quaelijck naeghel[12]
[13] houden: dat oock de ringelmujr, binnen ende de bujten mujr, op
[14] eenighe plaetsen de handt van den metselaer eischen. Tot welcke
[15] reparatien ick UEd. Mo. bidde mij oft ijemandt anders te authorize-
[16] ren, ende God almaghtigh deselve Ed. etc.

[17] in geluksaelighe regeringe altijds te bewaeren, nevens welhartlijcke
[18] dienst ende eerbiedenis van

[19] Vanden Hujse te Mujden,

[20] j^e Maj *a* 1623.

[20] UEd. Mo.

[21] Onderd^e dienstw^e

[22] P C Hóóft.

Op zijn in *193* gedaan verzoek heeft Hooft een weigering ten antwoord gekregen: hij moet voor iedere reparatie boven een jaarlijks bedrag van *f* 50 speciale orders van de Rekenkamer vragen. Hij geeft nu een aantal nodige voorzieningen op.

Eindnoten:

2 *op 't geene ... jaerlijx:* voor wat zelfs de gewone en noodzakelijke reparatie aan dit huis meer mag komen te kosten dan ong. 50 pond per jaar (pond = gulden).

* Minuut. UBA II C II. 180.

6 *reverentelijck te vertoonen:* eerbiedig onder de aandacht te brengen.
7 *kloosterkozijn:* kosijn voor een onbewegelijk raam (WNT *kozijn* 4293).
8 *juckingen:* paalwerk.
10 *overloopen:* nagezien.
12 *naeghel:* spijker waarmee de leien vastgezet worden (WNT *nagel (II)* 1489 A).

198 *Aen mijnen Stedehouder Baljuw de groot*

*

[1] Eersaeme vroome zeer besondere goede vriendt,

[2] Alsoo ick heden op Amsterdam treck ende apparentelijk voorts nae[2]
[3] den Haeghe zoo heb ick voorgenomen aldaer te consuleren op 't[3]
[4] cas van de Eemenesser vrouwe die de zooden vande gemeente heeft
[5] gehaelt, ende t' onderstaen wat recht d'Espargne magh pretenderen[5]
[6] op de pe*n* van den gevonden os gecomen, dewelcke UL sal doen
[7] arresteren tot mijn naeder advis verklaerende dat mijn instructie[7]
[8] vordert diergelijcke saecken den HH vande Rek[e] bekent te maeken
[9] de welke ick nae mijn vermoghen sal pooghen te disponeren om[9]
[10] consent te draeghen datse den armen volghen: ende sal UL wel doen[10]
[11] aen mij op morghen oft overmorghen ten langsten te senden ex-
[12] tract van 't privilegie roerende 't steelen van de zóóden wt Goej-[12]
[13] landt.

[14] Noopende ons verschil op 't 6[e] punt van UL instructie op 't stede-[14]
[15] houderschap heb ick mij bedacht alsnoch te presenteren submissie[15]
[16] vandien aen onpartidighe rechtsgeleerden ende dat meer is aen twee
[17] andere eerlijcke persoonen daer op wij moghten accorderen, omme[17]
[18] niet alleen nae precisheidt van rechte maer nae billijckheidt te wer-
[19] den gesleten; ende dat UL van alles, wat gedujrende den tijdt uwer[19]
[20] lopende commissie voor*s* sal vallen, rekene in voeghen als die 't
[21] voorgaende sullen hebben gedecideert. Waer inne dewijl ick UL soo[21]
[22] soo veele te gemoet koome, geeve UL te bedencken oft alles tot zijn
[23] eighen seggen te willen hebben over een komt met UL goede gene-
[24] ghenheidt t' mijwaerts ende de mijne t' uwaerts bewesen.

[25] Ofte indien UL gesint is van nu voortaen de voor*s* instructie te vol-[25]
[26] ghen naer haeren inhoudt ick sal UL ten aensien van goedt debvoir
[27] bij deselve gedaen ende wijder te doen, schencken mijne pretentie
[28] op 't geen voordesen is ingekomen. 'T welck doende kan UL niet
[29] dan voordel van 't stedehouderschap hebben ende altoos de authori-[29]
[30] tejt, die UL in 't versoecken van 't selve, meest scheen ter harten te
[31] gaen.

[32] De kosten den staet van mijn officie aenklevende die UL onbekent[32]
[33] sijn, ende hier niet te specificeren, en raeden mij geen wijder recke-[33]
[34] lijkheidt in desen; Ende zoo UL beter vint als de voor*s* conditien aen
[35] te gaen, mij de commissie van 't stedehouderschap weder te senden,
[36] mits blijvende het Schoutamt exerceren als voor heenen, heb daer

* Minuut. UBA II C II. 184.

[37] niet tegens, ende verwachtende UL antwoordt, wil deselve met D.

[38] Harmans ende UL hujsvrouwen, nevens vruntlijcke groetenis, den
[39] almoghenden in schut ende scherm bevelen.

[40] Vanden Hujse te Mujden,

[41] den vj^{en} Septemb. 1623.

[41] UL Toegedaene goede vriendt

[42] P C Hóóft.

De schout van een der onder de baljuw ressorterende rechtsgebieden had ook de functie van substituut-baljuw. Behalve enkele routinekwesties bevat de brief Hooft's antwoord op een ons onbekend protest van de substituut. Hooft vermaant hem tot betere samenwerking en doet hem een financiële concessie.

Eindnoten:

2 *apparentelijk:* waarschijnlijk.
3 *consuleren op 't cas:* advies inwinnen over het geval.
5 *wat ... pretenderen:* welk recht de Espargne kan laten gelden.
7 *arresteren:* vasthouden; *verklaerende:* hiervoor een komma, hierna blijkbaar te denken ‘aan wie zulks vraagt’.
9 *disponeren:* bewegen.
10 *consent draeghen:* verlof schenken; *volghen:* gegeven worden; *wel doen aen:* er goed aan doen.
12 *roerende:* betreffende.
14 *verschil:* geschil.
15 *submissie vandien:* dat te onderwerpen.
17 *eerlijcke:* achtbare.
19 *gesleten:* vereffend; *(... mij bedacht) dat* UL *... gedecideert:* dat u alles wat zich tijdens uw genoemde lopende aanstelling voor zal doen, in rekening zult brengen zoals die (rechtsgeleerden en achtbare personen) omtrent het voorafgegane zullen hebben beslist.
21 *Waer ... koome:* En daar ik u hierin zo ver tegemoet kom.
25 *Ofte* enz.*:* Of als u bereid bent voortaan de genoemde instructie precies te volgen, zal ik u, om uw betoonde en nog te betonen ijver, mijn aanspraak op hetgeen er tot dusver binnengekomen is, schenken (WNT *inhoud* 1687 5).
29 *altoos:* toch in elk geval (WNT *altoos* 308); *versoecken van:* vragen om.
32 *staet:* aanzien (WNT *staat* 232 8).
33 *wijder reckelijkheidt:* grotere toegeeflijkheid.

199 *(P.C. Hooft aan C. Huygens.)*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Ick schijn misschien gesondight te hebben op UE beleeftheit, die[2]
[3] de mijne ontsteecken moest; gemerkt de traegheidt in 't wedersen-[3]
[4] den vande bijgaende Tragiques; waer van het zenden zoo gereet ge-[4]
[5] weest was. Inden weghe sijn geweest d'een ende d'andere reise, en-[5]
[6] de gelijcke onleede, die 'er mij niet hebben laten aen blijven, ende[6]
[7] de smaekelijkheidt van haere veerloopende inzichten, die 'er mij[7]
[8] langsaem heeft laeten afscheiden. Luc<i>anus en Juvenalis hebben mij[8]
[9] eertijds al wat in 't harte geleghen: ende in dese, agnosco veteris[9]
[10] vestigia flammae. Der is 'er niettemin die honigh en melk voor de[10]
[11] twee lieflijkste leckernijen des lands van beloften houden, en alsze
[12] gemenght zijn, zouden 'er geenen mondt aen steeken. Men kan te[12]
[13] kiesch zijn. Maer seker de Satyra spint klokzeelen, ende is dat de[13]
[14] zinnelijkste draedt niet om waepenrocken te borduiren. Verworpe-[14]
[15] lingen van woorden, van straet op te raepen, ende doen dienen,
[16] daer se deughen, al was 't onder de edelen, daer kanmen eer afheb-[16]
[17] ben. De dingen, simien en sinspreuken, dienen d'een nae d'ander te[17]
[18] zijn. Doch dit al onder verbeteringh, en in bieght tegens UE die[18]
[19] ook niet houdt van zakken met zijde te naejen; ende dewelke,[19]
[20] Mijn Heere, dat God houde in eere ende voorspoedt, bidt, nevens
[21] hartelicke groete en gebiedenis,

[22] UE
[23] weldienstwillighe

[24] P C Hóóft.

[25] Wt Amsterdam, den ij[en] van

[26] Slachtmaendt 1623.

Hooft stuurt Agrippa d'Aubigné's *Les Tragiques, donnés au public par le larcin de Promethée* (1616) terug, en prijst die met het voorbehoud dat de schrijver soms met te grof geschut werkt.

* Geen hs. Afschrift KA CLXXIa[b] 39.

Eindnoten:

2 *op ... beleeftheit:* steunend op, vertrouwend op uw goedheid, vriendelijkheid; *die ... moest:* die de mijne (hier: mijn correctheid, nl. in het op tijd terugzenden) zou moeten gaande maken (opwekken).
3 *gemerkt ... Tragiques:* gezien enz., gelet op enz.
4 *Tragiques:* satirisch werk van Th. Agrippa d'Aubigné, 1552-1630, protestants dichter uit de tijd van de godsdienstoorlogen in Frankrijk, een hekeldicht tegen de laatste Valois en hun tijd; *zenden:* (opponerend met *wedersenden*); *gereet:* prompt, snel.
5 *d'een ... reise:* een paar reizen.
6 *gelijcke onleede:* dergelijke drukte, bezigheid; *die ... aen blijven:* die mijn lectuur ervan hebben onderbroken, die maakten dat ik niet met het lezen ervan kon doorgaan *(aen* bij *'er)*.
7 *de smaekelijkheit ... insichten:* het aangename van hun (nl. van de *Tragiques*) diepgaande beschouwingen (WNT *smakelijk* 2028; *inzicht* 2213, vgl. ook 2214 *op dit inzicht:* op deze overweging, met citaat uit Hooft's Brieven); *die ... afscheiden:* die mij langzaam ervan heeft doen scheiden, die maakten dat ik er niet makkelijk mee kon ophouden *(af* bij *'er)*.
8 *Luc<i>anus:* Romeins dichter, 39-65, viel in ongenade bij Nero door zijn onvoltooid epos over de burgeroorlog tussen Caesar en Pompeius.
9 *al ... geleghen:* heel wat, zeer na aan het hart gelegen; *in dese ... flammae:* hierin (in de *Tragiques*) herken ik de tekens van mijn oude liefde (nl. de satire) (Vergilius, *Aeneis* IV, 23).
10 *Der ... houden:* Er zijn evenwel mensen die enz. (zij houden dus meer van zoet).
12 *en ... steeken:* en (hier: *maar*) als ze gemengd zijn ze niet zouden lusten (Hooft gaat over op hoofdzinsconstructie met samentrekking van het subject, in *'er* en *die* aangeduid. Hij bedoelt dat het zoete op zichzelf kan bekoren maar overmaat ervan walging wekt. Zo wordt hij bekoord door het scherpe en bittere van de satire, maar ook hierin schaadt het teveel).
Men ... zijn: (Deze zin te betrekken bij wat volgt, dus:) Men kan te kieskeurig zijn, (maar) ongetwijfeld spint de satire klokketouwen, werkt dus met een zeer grove draad, werkt met grof geschut zouden wij zeggen. Dat moet hij toegeven. Hij heeft dus bij alle waardering een reserve t.a.v. de satire, zonder overigens al te kieskeurig te willen zijn.
13 *ende ... borduiren:* en dat is niet de mooiste draad om op wapenrokken te borduren (d'Aubigné's satire ging tegen de Valois, veldheren, vechters).
14 *Verworpelingen ... afhebben:* Na de afkeuring waarvan de vorige zin blijk geeft volgt onmiddellijk weer een verdediging van het gebruik van grove woorden, op de juiste plaats aangewend, in de satire; *Verworpelingen van woorden* = straatwoorden, vergeleken bij vuil dat men wegwerpt.
16 *de edelen* hier: de edele, aanzienlijke woorden; *afhebben* op te vatten als *af hebben* (de bron is een Afschrift); *af* behoort bij *Daer:* daar kan men eer van hebben.
17 *De ... zijn:* (uitwerking van *daer se deughen*, r. 16). De zaken, betekenissen en uitdrukkingen moeten met elkaar overeenstemmen.
18 *Doch ... verbeteringh:* Maar dit alles (zeg ik) onder verbetering (openstaande voor correctie); *in bieght jegens U.Ed.:* vertrouwelijk tegenover u.
19 *zakken ... naejen:* dingen die niet bij elkaar passen bijeen te voegen; *ende dewelke* enz.*:* en die uw dienstw. P.C. Hooft bidt dat God in eer en voorspoed beware, met hartelijke groet en aanbeveling (in uw gunst); *dewelke* is object van de objectszin *dat ... bidt;* demonstratieve vertaling heft de prolepsis op: en uw dienstw. Hooft bidt dat God die (nl. UEd) in eer enz. beware.

200 *(P.C. Hooft aan Prins Maurits.)*

*

[1] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heere

[2] Met eerbiedenis gesien 't geen Uwer Vorst. Gen. gelieft heeft te
[3] doen apostilleren op de req[e] van [van] Jan Cornelisz. Garst, heb ick
[4] noopende 't fajt daerin geroert haer kundigh te maeken, dat de sup-[4]
[5] pliant op den 22[en] Aprilis des jaers 1622 in sekere herberghe aenden
[6] Overwegh in de gebujrte van Wtermeer (naer eenighe kijfwoor-
[7] den, zoo 't schijnt) aen 't worstelen geraekt is met eenen Jan Heus-
[8] sensz. in voeghe dat d'andere daer jeghenwoordigh, het ten deel
[9] voor spel aenzaeghen, tot dat de voor*s* Jan Heussensz. den suppliant
[10] sijn' kraeghe van den hals gescheurt hebbende door den waerdt bij
[11] den arm gegrepen is ende zonder dat ijemandt steek heeft zien gaen,
[12] bevonden gequetst te zijn onder zijnen slinken arm. Aen welcke
[13] wonde strekkende door aederen ende arterien ende self de juncture[13]
[14] der schoudere hij is geraekt te overlijden. Waer over de perpetrant
[15] tot driemael ingedaeght aen rechte gevordert zijnde zonder com-
[16] pareren, bij Schepenen van Weesp gebannen is met confiscatie van
[17] goederen, ende tot redemtie van deselve in conformité van s lands[17]
[18] privilegie door zijne vrunden aen handen van mij betaelt een somme
[19] van hondert ponden van xl grooten tot 's Graeflijkheids behoef.
[20] Zijn ook de middelen van den suppliant wesende een Jonk Gesel
[21] ende van 's Vaeders zijde alleen bestorven, niet besonders, als be-[21]
[22] loopende ontrent xxv guldens jaerlijx, ende die belast met cl gul-
[23] dens hooftsomme; wtwijsende acte der Weeskamere gehecht aende[23]
[24] hiernevensgaende informatie, visite van 't doode lichaem ende von-
[25] nis tegens hem gesproken. Dat de suppliant sich voor oft nae de toe-[25]
[26] koomste van desen manslaght aen gelijk oft ander delict zoude heb-
[27] ben verloopen, en is mij nojt voorgekoomen, maer veeleer getui-
[28] ghenisse hem medegaende, alhoewel 't aen geen vlijt om verneemen[28]
[29] heeft gemangelt. Gelijk mede de waerheid is dat de maeghen van
[30] den dooden hem den manslaght hebben vergeeven naer lujden van-
[31] den zoenbrief bij zijn' req[e] gedacht. 'T welck wesende al 't geene[31]
[32] ick te deesen kan sien in bedenken te koomen ende waermede Uwer[32]
[33] Vorst. Gen. te dienen, bid ick Godt almaghtigh, deselve

[34] Doorlughtighe Hooghgebooren Vorst, genaedigste Heer, altijds in
[35] glorie den vaderlande te bewaeren ende kussende met aller oot-

* Minuut. UBA II C II. 739.

[36] moedt de vorstelijke ende victorieuse handt beveele in haer goede
[37] gratie

[38] Wt Amsterdam den 30^{en}

[39] Decemb. 1623.

[39] Uwer Vorst. Gen.

[40] onderdaensten getrousten dienaer

[41] P C Hóóft.

Verslag van de toedracht van een doodslag, waarop een vonnis en gratieverzoek gevolgd zijn.

Eindnoten:

4 *haer:* Uwer Vorst. Gen.
13 *strekkende ... schoudere:* reikend door aderen en slagaderen en zelfs het schoudergewricht.
17 *redemtie:* afkoop.
21 *bestorven:* beërfd.
23 *hooftsomme:* hij heeft dus van zijn vader een kapitaalschuld van *f* 150 geërfd en *f* 25 jaarlijks inkomen; *wtwijsende* enz.; volgens uitwijzen van de akte van de weeskamer (...), de lijkschouwing enz.
25 *sich verloopen:* zich schuldig maken; *is mij voorgekoomen:* heb ik vernomen.
28 *hem medegaende:* gunstig voor hem (WNT *medegaan* 347 5).
31 *bij ... gedacht:* waaraan zijn rekest herinnert.
32 *in bedenken te koomen:* overweging te verdienen.

*201 *(P.C. Hooft aan Dr. Dirck Bas.)*

*

[1] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer voorzienighe Heere,

[2] Te laeghe leggende om met verdiensten op te koomen tegens d'[2]
[3] onverdiende jonste van UEd. mij in verscheiden occasien bewesen,
[4] soo en heb ick niet naeder als UEd. te vernoeghen met het onbenoe-
[5] ghen, dat ick bij desen verklaer te neemen aen de deunheit mijner
[6] fortujne, die mij weighert sulke middelen van erkentenis, als UEd.
[7] waerdigheidt met reden is vorderende. Ende wil mij troosten met
[8] het vertrouwen, dat het eedel gemoedt Uwer Ed. mijne dankbaere
[9] geneghenheidt zal erigeren tot de dignitejt van een danckbaere[9]
[10] daedt, aenvaerdende de geringheidt hier bij gaende, met soo goeden
[11] harte alsse gesonden wordt. Waer op,

[12] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer voorsienighe Heere,
[13] ick met wensch van geluksalighe regeeringe UEd. den almoghen-
[14] den bevolen laet, nevens reverente groete ende weldienstighe ge-
[15] biedenis van

[16] UEd.

[17] Verplichten dienstw[en]

* Minuut. UBA II C II. 822.
Datum en adressaat. De plaats in het hs. geeft geen andere aanwijzing dan dat G. van Papenbroek de brief in de buurt van 1627 rangschikte. De spelling met aarzeling tussen enkele en dubbele *e* en *o* herinnert aan de overwegingen van het ‘letterkunstig besluit’ van 1623 en Hooft's daardoor versterkte neiging tot experimenteren. - De aanspraak sluit als adressaat hoge regeringsambtenaren en officieren uit (‘vermoghene’ en ‘gestrenge’ ontbreken), maar richt zich tot een gepromoveerde die blijkens de afscheidsformule (‘geluksalighe regeeringe’) regent is. Het epitheton ‘verplichte dienstwillighe’ gebruikt Hooft alleen voor goede kennissen: Anna en Tesselschade Roemers, Huygens (maar later worden tegenover hem de buigingen dieper), Baek na 1633, éenmaal bij Beaumont en Bicker, éenmaal bij J. van Mierlo, een oude kennis, want bij zijn huwelijk in 1604 werd Hooft's *Bruiloft-spel* (LSt. III 11) opgevoerd. Bovenstaande brief moet gericht zijn aan iemand uit Hooft's eigen kring. Dr. Dirck Bas, vele jaren raad in de vroedschap van Amsterdam en van 1610 tot 1618 collega van Hooft's vader als burgemeester, hoewel 22 jaar jonger, voldoet. Hooft vraagt Bas in *45* om raad en tekent dan ‘UEd. geheeldienstwillighe vriendt’. - Bovengenoemde aanspraak en vorm van ondertekening komen beide voor in de opdracht van *Henrik de Grote* aan Bas, (226*a*). In deze opdracht staat ook de reden van Hooft's dankbaarheid: Dr. Bas had zich tijdens een extraordinaris ambassade in Engeland (1621-1623) ingespannen voor Hooft's financiële belangen, de lening aan Caron (vgl. *167* v.). En wat Hooft, terwijl hij voorlopig een ‘geringheidt’, b.v. een paar hazen of patrijzen, stuurt, bedoelt met ‘de digniteit van een dankbare daad’ waartoe zijn dankbare genegenheid opgewekt zal worden: dat is niets anders dan de opdracht zelf. De verschijning van *Henrik de Gróte*, in begin 1626, lag dus niet ver in 't verschiet, maar Hooft werkte er al sinds 1618 aan. Daar het gezantschap naar Engeland 12 februari 1623 was teruggekeerd, kan de brief op dat jaar gedateerd worden.

[18] P C Hóóft.

23 C. Pz. Hooft

24 Prins Maurits

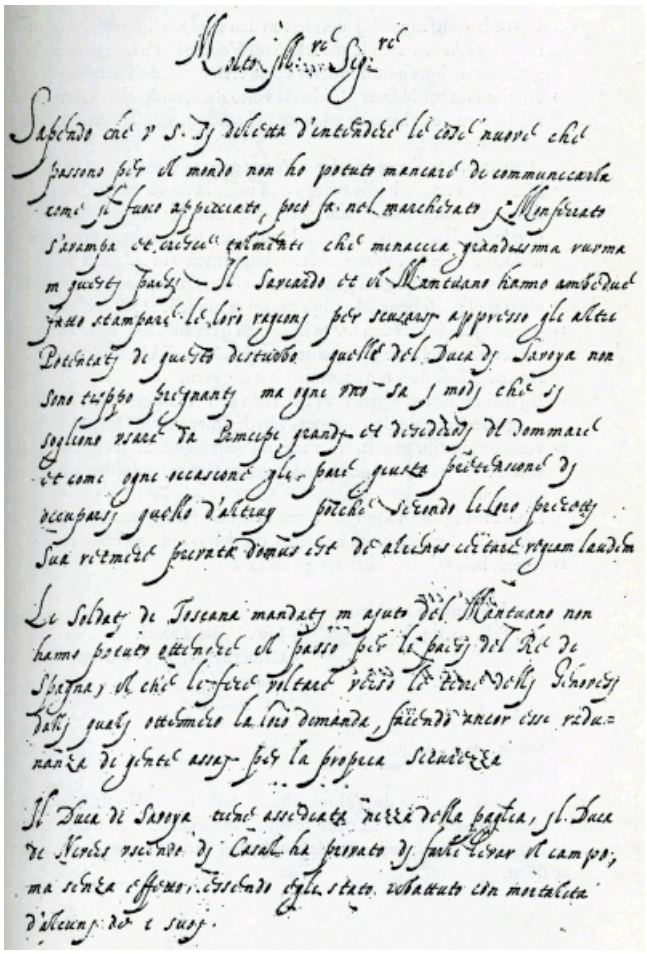

Eindnoten:

2 *Te laeghe ... vorderende:* Te zwak zijnde om het met verdienstelijke daden op te nemen tegen de onverdiende gunst (enz.), kan ik niets beters doen dan u tevreden te stellen met de ontevredenheid die ik verklaar te voelen over de schrielheid van mijn lot, dat mij zodanige blijken van dankbaarheid (om te geven) onthoudt als aan uw waarde alleszins toekomen.

9 *erigeren:* opwekken, opheffen; *een danckbaere daedt:* in tegenstelling tot ‘danckbaere geneghenheidt’.

202 *Aen zijne Vorstl^e^ Doorluchtigheidt Den Prinsse van Oranjen.*

*

[1] Doorlughtighste hooghgebooren Vorst genaedighste Heer,

[2] Op ordre ontfangen bij monde van den schepen Schaep als Heem-
[3] raedt van Aemsterlandt heb ick uwer Vorstl: Doorl: te verstendi-
[4] ghen dat de bijte geordonneert op de riviere vande vecht van den
[5] Hinderdam tot binnen Mujden is voltoghen, ende van deesen avont
[6] zal konnen getrokken werden tot inde mondt vande Vecht oft aen
[7] de Zujder Zee toe.

[8] Bericht zijnde d'intentie uwer Vorst: gen: te wezen datmen van
[9] hier wijder zoude bijten tot een half mijle in de voor*s* Zee, had ick[9]
[10] de heeren Burgermeesteren van Amsterdam bewillight om daer de[10]
[11] goede handt aen te houden, ende zijlujden aengenoomen instantie[11]
[12] te doen bij die van Waterlandt ten einde men van aldaer af den on-
[13] sen te gemoete moght bijten, om alsoo de gansche zee tot aen eeni-
[14] ghen steilen oft bepaelden dijk toe op te snijden. Doch zedert de[14]
[15] goede tijdinge van den xx^en^ vinde dien ijver sulx aen 't flaeuwen,[15]
[16] dat 'er niet veel af te verwachten schijnt, 't en zij Uwer Vorst.
[17] Doorl. gelieft daer toe expressen last te geven.

[18] Bij den mijnen van gister wt Naerden heb ik Uwer Vorst. Doorl.
[19] aengedient hoe de Bujrmeesters van de Dorpen van Goejlandt in[19]
[20] versekering zijn gestelt, waer toe mij gedraeghende verwachten sal[20]
[21] wat U. Vorst. Gen. wijders goedt dunkt tegens henlujden voorge-[21]
[22] noomen: ende haer

[23] Doorluchtighste hooghgebooren Vorst Genaedighste Heere, in
[24] schut des allerhooghsten beveelen, die deselve in eere ende voor-
[25] spoedt behoede ende in haer goede gratie

[26] Vanden hujse te Mujden,

[27] den Feb. *a* 1624.

[27] Uw. Vorst. Doorl.

[28] Onderdaensten getrouwsten

[29] Dienaer

* Minuut. UBA II C II. 189.
Dat. voor 'Feb.' geen datum of spatie.

[30] P C Hóóft.

Inval van de Spanjaarden op de Veluwe tijdens felle vorst. Hooft bericht de Prins dat diens bevel om de Vecht open te bijten uitgevoerd is en dat er maatregelen genomen zijn om dit ook met de Zuiderzee, van Waterland en van het Gooi af, te doen.

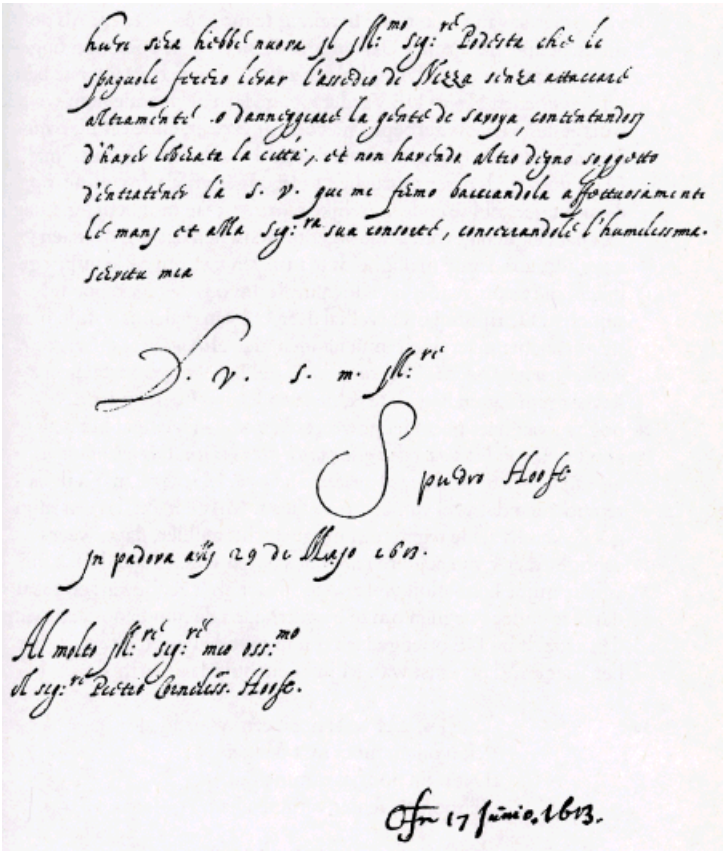

Eindnoten:

9 *wijder:* verder.
10 *bewillight:* overgehaald.
11 *instantie doen:* erop aandringen.
14 *bepaelden:* met paalwerk versterkt; *op te snijden:* open te breken.
15 nl. de terugtocht van de vijand.
19 *aengedient:* bericht.
20 nl. wegens politieke onbetrouwbaarheid en misschien tegenwerking van de inundaties; *waer toe mij gedraeghende:* en hiernaar tot nader order verwijzende.
21 *voorgenoomen:* ondernomen (Mnl. Wdb. *vorenemen* IX 1043 3, 4).

203 *Aen H^e C Huighens*

*

[1] Mijn Heere

[2] Mij deert UE droefheidt, ik had bij nae geseidt UE verlies is mij[2]
[3] leedt. Maer ten aensien niet verlooren wordt oft het is eighen, kan[3]
[4] eighentlijk geen verlies heeten afstandt van 't geene ons geleent is op[4]
[5] voorwaerde van t' elker wre hereischt te moghen werden. Als de
[6] menschelijke natujr met UE wilde in recht treden, boete van onge-[6]
[7] lijk kondze eisschen, als bescholden zijnde, daerze haer wterste best[7]
[8] bij den goeden Heere UE Vaeder z.g. gedaen heeft ende hem wt het
[9] banket deses levens geroepen niet eer hij versaet, ende eer hij over-[9]
[10] laeden was. Inde laeste kroesen lejdt de dwaesheidt en hooftpijn.
[11] Maer voorraeds deser soorte heeft UE ongetwijfelt de rujmte opge-[11]
[12] daen wt geestelijke ende werelijke schriften; iae moghelijk genoegh[12]
[13] van haer eighen gewas. Ende waer te wenschen dat UE daer aen ge-[13]
[14] noeghde, zonder de malligheidt te moeyen van mij ende mijns' ge-[14]
[15] lijken, die zeker genoegh te doen heeft om ons de tegenspoedt te
[16] sujkeren. De rijmerij oft revelkal daer UE van gedenkt is mijn hars-[16]
[17] sen ontsnapt; maer noch mijn handen niet. *Ach wat noodt UE deese*[17]
[18] *dochter ten hoof? t en is 'er geen maxel nae*. 'T is een geboorte die ick[18]
[19] liever te smachten had als te echten: ende zij is noch onder de
[20] ooghen van haer peet niet geweest, daer ze den naem af hebben[20]
[21] zoude. *Al valt het swaer den gek gansch af te leggen, t' is ten minsten*
[22] *mijn tijdt om hem in de mouw te leeren houden*. Maer wel magh ik lee-[22]
[23] ren noemen dat veel van kennen scheelt. Mij gedenkt dat een mijn'[23]
[24] goede kennis zeide tegens een jonge dochter alhier, datse waer-[24]
[25] achtigh fraejer van achteren als van vooren was. Alzoo dunkt mij
[26] van de mijne het beslujt wel zoo toonbaer als 't aenheven: ende sal[26]
[27] dat hier onder voeghen om te bewaerheden de noodeloosheidt van[27]
[28] den arbejdt bij UE brief gedaen om mij wt den hoofde te slaen dat[28]
[29] het Vier en Vlam ernst was. Mijn koelte stilt dan hiermede[29]

30 Zoetjes, toef wat: noch een woordtjen
Jck u bijten moet in 't óórtjen,
Dat mijn hóófjes rammelrad
Schoontjes schier vergeten had.

Spreekje 't mejsjen blond van haeren,
35 Past vooral haer te verklaeren

* Minuut. UBA II C II. 785. Afschrift KA CLXXIa[b] 17.
Dat. kort na 7 februari 1624, want op die dag was Huygens' vader overleden.
T. De versregels, die in de minuut opengelaten zijn, worden hier overgenomen uit *Proeven II* blz. 106 v.

Klaerder, dan ghij t mij bediedt,
Vastaert, oft ghij 't meent oft niet.

[38] Zoo UE van t evel ziek is daer etlijke grooten aen gaen die *liever*[38]
[39] *dwerghen ende gelijke wangeboorten zien als rechtschaepenheidt*, ick moet[39]
[40] op UE overkoomst d'eerbaere vrouwen slachten die de schaemt[40]
[41] overtreden om te believen dien zij liefhebben. Ende zal dese mijne[41]
[42] schreumte te passe koomen om te matighen den ijver van mijn ver-
[43] langen nae de jegenwoordig*h* uwer E, dien God[43]

[44] Mijn Heere,

[45] in waere voorspoedt doe wassen ende in haer gunste

[46] U E

[47] dienstw[en] vriendt

[48] Ik denk den H. Generael te doen denken aan UE boexken, die ne-[48]
[49] vens mij vast vast nae UE Characters.[49]

Hooft condoleert Huygens met het overlijden van zijn vader (7 februari 1624). Hij antwoordt op zijn verzoek om toezending van het gedicht *Koelte van Antwoordt op Vier en Vlam van den Heer Constantin Huigens, vorderende van Joffrouw Tesselschae Visschers nieuwgehoude met Sr. Alaerd van Crombalch, vorspraeck bij Joff*[w]*. Machtelt van Campen* (LSt. I, 204; W. II, 49), dat Huygens wil opnemen in zijn *Otia*.

N.B. ‘Hellinga-Tuynman’ verwijst naar *Susanne un iour / Hooft en Huygens' Otia* (Publ. of the Modern Humanities Research Association. Vol. 4. - ‘Proeven II’ verwijst naar Tuynman-Zwaan, *Proeven van tekst en commentaar* voor de uitgave van Hooft's lyriek II. Gedichten voor Huygens. (Verh. der Kon. Akad. v. Wet. afd. Letterk. N.R. LXXIII, 4. Amsterdam 1968).

Eindnoten:

2 *verlies:* met nadruk (tegenover *droefheidt*).
3 *tenaensien ... wordt:* aangezien niets wordt verloren of het is eigendom (ontstaan uit *ten aensien dat* = bij het aanmerken dat; door weglating van *dat* wordt *ten aensien* voegwoord).
4 *afstandt ... werden:* subjekt.
6 *menschelijke natujr:* de conditio humana, of misschien de humane, vriendelijke, goedertieren natuur (deze betekenis wordt in de context vereist, WNT *menschelijk* 559 vroegste voorbeeld uit Van Effen); *in ... treden met:* een proces aandoen; *boete van ongelijk:* herstel, schadeloosstelling voor (geleden) onrecht.
7 *als ... zijnde:* (pred. toevoeging bij *ze*) als beschuldigd zijnde, daar ze beschuldigd wordt; *daer:* (tegenstellend) terwijl.
9 *banket ... levens:* het feestmaal van dit leven (nabepaling, die identiteit met kern aangeeft; het banket = dit leven); *niet ... was:* niet voor hij verzadigd was, maar voor hij overladen was (*niet* heeft alleen betrekking op het eerste lid van de nevenschikking).
11 *voorraeds ... soorte:* voorraad van deze soort (beschouwingen als de voorgaande) (de part. genit. is afhankelijk van *de rujmte* = de overvloed, te vertalen met in overvloed, overvloedig. Vgl. WNT *ruimte* 1737, o.a. bij Hooft *de ruimte van toortsen* = overvloed van toortsen, vgl. Hd. *die Menge*).
12 *werelijke:* wereldlijke, profane; *iae ... gewas:* ja mogelijk heeft zij (hebt gij) voldoende (voorraad) van(aan) uw eigen gewas (aan wat gij zelf in uw hof hebt gekweekt, aan uw eigen wijze beschouwingen). Hooft denkt hier aan Huygens' godsdienstige gedichten als die op de 12 artikelen (W.I, 143), op de 10 geboden (W.I, 147), de latijnse gedichten na de dood van zijn vader; vgl. vVl. I, 238 n. 3.
13 *Ende waer ...* tegen de syntactische regel van nu: het onderw. *dat ... sujkeren* staat achter de persoonsv., na *ende;* vgl. *199*, r. 13 en Mem. *5*; *daer ... genoeghde:* daarmee tevreden was (onpers. constructie), Uwer Edelheit genoegt daaraan.
14 *zonder ... sujkeren:* zonder de dwaasheid erbij te halen, te hulp te roepen, van mij en mijns gelijken, die (antec. dwaasheid) voorwaar genoeg te doen heeft om voor ons de tegenspoed te verzoeten (verzachten). Hooft maakte hier een wonderlijke overgang naar het tweede punt in zijn brief: het verzoek van Huygens om van hem zijn *Koelte van Antwoordt* te mogen ontvangen (om het in de *Otia* te plaatsen). Zie hierover *Proeven II* 108 vlgg. Beknopt samengevat is de kwestie deze: Huygens is op het huwelijk van Tesselschade en Crombalch op 26 nov. 1623 aanwezig en ontmoet daar Machteld van Campen. Thuisgekomen dicht hij een quasi wanhopig-verliefd, aan Tesselschade gericht, gedicht: *Vier en Vlam* (12 dec. 1623). Tesselschade stelt het gedicht aan Hooft ter hand, die namens haar en uit haar mond sprekend op *Vier en Vlam* reageert in zijn *Koelte van Antwoordt*. Hooft weigert hier dit gedicht aan Huygens af te staan om redenen waar men slechts naar raden kan.
Een wonderlijke overgang: in aansluiting bij de laatste opmerking: Misschien heb je wel genoeg aan je eigen gewas, komt de weigering om dit gewas van hem aan Huygens af te staan. Deze zottigheid (*Koelte van Antwoordt* is speelse, spottende reactie op Huygens' ook niet ernstig gemeende liefdesbetuigingen) heb ik zelf nodig om de tegenspoed wat te ‘suikeren’. Met deze smoes begint het afpoeieren van Huygens. Verdere ‘argumenten’ volgen.
16 *revelkal:* kletspraat; *daer ... gedenkt:* waaraan gij herinnert (deze constructie: van iets gedenken = iets in herinnering brengen, niet in WNT). Deze brief is verloren gegaan, vgl. r. 28); *harssen:* hersenen. Vgl. WNT *hersenen* 644: ‘In de 17e eeuw was *hersen, harsen*, vr. enk. (soms evenwel

als mv. op te vatten?) nog wel in gebruik,'; *is ... niet:* is (wel) aan mijn hoofd ontsnapt (is dus wel voltooid, gemaakt), maar (nog) niet aan mijn handen (ik heb 't nog niet uit handen gegeven).

17 *deese dochter:* dit gedicht (het bekende beeld van gedicht als gebaard kind); *noodt ... hoof:* nodigt aan het hof (als een debutante die aan het hof wordt voorgesteld = in de *Otia* van de hoveling Huygens verschijnt) Huygens was al eind 1623 van plan zijn *Zedeprinten*, voor een groot deel voltooid (Br. I, p. 142 noot 2 bij brief 208 aan Cats) met andere gedichten in verschillende talen, uit te geven. Vgl. Hellinga-Tuynman noot 43 en p. 91. *Koelte* moest er blijkbaar ook in! Hooft weigert dus.

18 *'t en ... nae:* 't is er geen figuur voor, ze heeft er niet de vereiste gedaante voor; *geboorte:* boreling, kind; *die ... echten:* die ik liever zou smoren (ombrengen) dan als (wettig) kind erkennen (liever hebben, vgl. WNT *hebben* 206 = voorkeur geven).

20 *haer peet:* Tesselscha; *daer ... zoude:* het gedicht zou dus zogenaamd van Tesselschade komen! (afspraak Hooft-Tessel).

22 *hem ... houden:* nl. de marot, of het aapje, dat men in zijn wijde mouw verborgen hield om er anderen mee te plagen of aan 't schrikken te maken, vgl. dan komt de aap uit de mouw (WNT *mouw* 1186, Stoett nr. 30); *leeren ... dat:* het woord leren (zelfnoemfunctie); (antec. (het woord) *leeren)*.

23 *Mij gedenkt:* (vgl. r. 16) andere constructie, onpersoonlijk. Mij gedenkt dat ... = Ik herinner mij dat ... Vgl. WNT *gedenken* 591; *een ... kennis:* een goede kennis van mij.

24 *jonge dochter:* jong meisje.

26 *de mijne:* mijn dochter (= mijn gedicht); *beslujt:* einde (valt uit het beeld); *aenheven:* aanhef.

27 *bewaerheden:* de waarheid aan te tonen van, te bewijzen.

28 *arbejdt:* moeite; *UE brief:* (verloren gegaan).

29 *koelte:* woordspelend met koelte = koudheid in de titel van Hooft's gedicht; hier: lichte wind; *stilt:* bedaart; *hiermede:* Hooft citeert hier (in de minuut liet hij ze weg) de laatste 8 vss. van *Koelte van Antwoordt*. Zie hiervoor *Proeven II*, p. 144, L.St. I, 211. In deze vss. blijkt dat hij Huygens niet serieus nam.

38 *van ... is:* lijdt aan de ziekte; *daer ... gaen:* waaraan een aantal aanzienlijke heren lijden.

39 *gelijke:* dergelijke; *wangeboorten:* mismaakte schepsels, wangedrochten (doelt op hofnarren, vaak dwergen en mismaakten).
rechtschaepenheidt: welgeschapen mensen; *ick ... slachten:* moet ik bij uw komst (wanneer gij mij bezoekt) lijken op de eerbare (fatsoenlijke, kuise) vrouwen.

40 *die ... liefhebben:* die over de grens van de schaamte gaan (de grens ... overschrijden) om te behagen die zij liefhebben (*dien*, enk.).

41 *Ende sal....:* en deze schroom (reserve) van mij zal er wellicht toe leiden het vuur van mijn verlangen naar uw aanwezigheid te matigen (*te passe komen* aldus op te vatten, niet in WNT onder *pas*).

43 *dien ... vriendt:* (*P.C. Hóóft* niet ingevuld, zoals vaker in Hooft's minuten) - die God, mijn Heer, doe groeien (toenemen) in ware voorspoed en moge God in haar (uw) gunst doen groeien uw ... P.C.H. (lijd. vw.) Demonstratief vertaald: en moge God die (= u) doen groeien... en P.C.H. doen groeien ...; de samentrekking van *God doe groeien* van rel. bijzin naar nevengesch. hoofdzin is irregulair).

48 *den H. Generael:* Reael, vgl. *192; UE boexken:* de bundel die Huygens wilde uitgeven en die tenslotte als *Otia* in 1625 verscheen. Reael's lofdicht ervoor W. II, 331.

49 *Characters:* Huygens' *Zedeprinten*, waarvan het grootste deel in 1623 geschreven is; *vast vast:* reeds verlangend uitziet.

204 *A Monsr Monsr Constantin Huijgens Chevalier A La Haije*

*

(*Huygens:* Lond. 10^e^ Marte. 27)

[1] Monsr mon cousin, na lange sollicitatie hebbe ten lesten antwoorde[1]
[2] geobtineert van Joff^e^ van Loon, die hier neffens gaet, midtsgaders[2]
[3] het boecxken, voor tgebruijck vant welcke sy u.E. hoochlijcken[3]
[4] doet bedancken. Ick en late niet te voorderen het gedicht vande[4]
[5] Vier en vlam van mijn Heere den Drossart van muijen, dan
[6] vruchte het swaerlijck becomen sullen also hij difficulteert tselve[6]
[7] wt sijn handen te laten gaen, ick sal niet laten voort aen te houden[7]
[8] ende hebbende uE te seijnden. - also wij nichte u.e. moeder, de[8]
[9] nichten u.e. susters, neve maurins oock u.e. doen wij daer waeren,[9]
[10] redelijck wel getroost vonden over het affsterven van u.e. Vader,
[11] willen wij hopen, dat de droeffheijt tsint noch meer gesleten sal[11]
[12] sijn, om welcke niet te vernieuwen sal daer aff niet voorder[12]
[13] toucheren, maer wenschen den overledenen ten Joncxten dage een
[14] vrolijcke verrijsenisse dat gunne hem en ons altsamen Godt de[14]
[15] Heere in wiens genade en protectie na groetenisse aen u.e. en alle
[16] de vrienden ben bevelende. -[16]

[17] Amsterdam.

[18] adi 29 februarij 1624.[18]

[19] UE. dienaer en neve

[20] Jan van Baerle Jz

Jan van Baerle rapporteert over zijn vergeefse pogingen, Hooft's antwoord op *Vier en Vlam* van hem los te krijgen. De vader van J.v.B. was een neef van Huygens' moeder, hij was dus een achterneef van Huygens.

Eindnoten:

1 *sollicitatie:* aandringen (WNT *sollicitatie* 2497 aanzoek, verzoek).
2 *geobtineert:* verkregen; *Joff^e^ van Loon:* vgl. Br. III *3445* n. *5*: de schrijfster van deze brief, kan dezelfde zijn als die hier bedoeld wordt.
3 *het boecxken:* ?

* Origineel. UBA 28 O.
Dat. 1627 door Huygens is fout.

4 *hoochlijcken ... bedancken:* ten zeerste laat bedanken; *en late niet:* laat niet af, houd niet op; *voorderen:* (mijn Heere den Drossart van muijen) te vragen om; *het ... vlam:* het gedicht ten aanzien van (dat reactie is op) *Vier en Vlam*, vgl. *203*.
6 *vruchte ... sullen:* vrees dat we het niet gemakkelijk in handen zullen krijgen; *also:* daar; *difficulteert:* er bezwaar tegen maakt.
7 *voort:* voorts, meteen.
8 *hebbende:* als ik het heb; *nichte ... moeder:* zie boven.
9 *u.e. susters:* Geertruid en Constantia; *neve Maurins:* Huygens' oudste broer. *Maurins* is een huiselijke variant, ook gebruikt voor Prins Maurits. Vgl. o.a. Van der Schaer, *Woordenboek van voornamen*, Utrecht 1964, blz. 172; *oock u.e.:* (en) ook Uwe Edelheid, d.i. u; Van Baerle somt dus alle leden van de familie Huygens in 1624 op; *doen:* toen.
11 *tsint:* sindsdien.
12 *om welcke:* om deze niet te vernieuwen zal ik daarover verder niet spreken.
14 *een ... verrijsenisse:* een blijde opstanding (uit de doden) (Hierachter een *punt* te denken).
16 *ben bevelende:* ik aanbeveel (het lijdend voorwerp is de ondertekening).
18 *adi:* uit Ital. *a di:* op de dag.

205 *(P.C. Hooft aan Prins Maurits.)*

*

[1] Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heere,

[2] In voldoeninge van uwer Vorst. Gen. apostille gedateert den 15^en^
[3] deser op de req^e^ van Simon Aertsz. burgher tot Weesp ende kiste-
[4] maker zijns handwerx heb ick bij desen aen Uwe V.G. te richten
[5] d'informatien genomen op 't stuk daerinne geroert ende haer
[6] wijders t' advjseren, hoe dat de suppliant wesende van eerlijke[6]
[7] vrunden ende mijns wetens niet dan voor een eerlijk persoon ge-[7]
[8] gaen hebbende tot den dagh toe van den manslaght bij hem geper-
[9] petreert daer toe gekomen is in deeser maniere. Baerent Pietersz.
[10] Pujthaen een herberghier geconvinceert van hoeren ende dieven[10]
[11] gelogeert te hebben alhoewel onseker is oft wetende, maer befaemt[11]
[12] voor een man van reukeloosen ongereghelden leven, sittende den
[13] 19^en^ Junij *a* 1623 op zijn stoupe heeft begost, den suppliant, die daer
[14] ontrent onder reverentie zijn water maekte, te verwijten dat hij een[14]
[15] dronken vodde was, ende wat zijn wijf zeggen zoude, als hij zoo
[16] dronken t'huys quaeme. Waer op de suppliant antwoorde in sub-[16]
[17] stantie dat wanneer hij Baerent geen ergher huys hield met de sijne
[18] zoo en hieldt hij geen quaedt huys daermede. Door welke woorden[18]
[19] de voor*s* Baerent als reede te vooren gesteurt zijnde door mishande-[19]
[20] ling, zoo men zeidt, aen vrouw ende kinderen gepleeght, in arren
[21] moede mes getoghen ende den suppliant geaggresseert heeft: die
[22] van zijner zijde niet koelmoedigher 't zijn mede getrokken heeft[22]
[23] ende den aggresseur sulx getroffen, dat hij 't bestorven is. Ter cause
[24] van desen dan is de perpetrant door mij aen rechte gevordert ende
[25] naer behoorlijke citatien niet comparerende, bij schepenen van
[26] Weesp ende vonnis van den 19^en^ sep. *a* 1623, gelejdt balling 's lands[26]
[27] met confiscatie van goederen, ende daer op aen mijne handen vol-[27]
[28] ghends 't privilegie van zijnent weghen betaelt de somme van c
[29] ponden van veertigh grooten 't pondt, doch in twee termijnen.
[30] Waer wt kan werden gespeurt, de sobre conditie van zijnen staet[30]
[31] dienmen houdt eer ten achteren als te vooren te wesen, boven den
[32] last van hujsvrouw ende drie kinderkens. Is ook de waerheit dat hij[32]
[33] met de maeghen vanden nedergeslaeghen is versoent nae lujden
[34] vande acten der req^e^ annex. Maer hoe hij zich nae 't perpetreren der[34]
[35] manslaght voor*s* magh hebben gedraeghen is overmits zijn noodigh[35]
[36] absenteren, zedert, t' mijner kennisse niet gekoomen. Sulx niet an-
[37] ders ziende waermede haer in desen te konnen dienen, ick God bid-
[38] de Doorlughtighste Hooghgebooren Vorst genaedighste Heere,

* Minuut. UBA II C II. 741.

[39] Uwe V.G. tot welstandt vanden lande altijds te bewaeren, ende
[40] kussende met alle eerbiedenis de victorieuse handt bevele in haere
[41] goede gratie

[42] Uwer V.G.

[43] Onderdaenste getrouwste dienaer

[44] P C Hóóft.

[43] Vanden Hujse te Mujden,

[44] den 18^{en} Junij *a* 1624.

Rapport omtrent een doodslag, waarop een vonnis en een verzoek om gratie zijn gevolgd.

Eindnoten:

6 *van eerlijcke vrunden:* van fatsoenlijke familie.
7 *gegaen voor:* doorgegaan voor.
10 *geconvinceert:* van wie bewezen is.
11 *oft wetende:* of hij dit bewust gedaan heeft.
14 *onder reverentie:* met permissie; *verwijten:* voor de voeten werpen.
16 *in substantie:* in hoofdzaak.
18 *geen quaedt hujs hieldt:* vgl. WNT *huis* 1232-1233.
19 *gesteurt:* verstoord, boos; *mishandeling:* kwade bejegening.
22 *niet koelmoediger:* even geprikkeld.
26 *balling 's lands gelejdt* (gelegd)*:* uit het land gebannen (WNT *balling* 936: ‘de genitief *'s lands* heeft hier de waarde van een ablatief’).
27 *ende (is):* het zeugma krijgt hier een derde lid.
30 *de sobre ... wezen:* de armoedige toestand van zijn geldelijke omstandigheden, die naar men denkt eerder een negatief dan een positief saldo opleveren.
32 *Is ... waerheit:* Het is ook een feit.
34 *de req^{e} annex:* als bijlagen bij het rekest gevoegd.
35 *overmits zijn noodigh absenteeren:* door zijn gedwongen afwezigheid.

206 *Aen mijn Heere mijn Heere P C Hooft ten Huijse van Mujden*

*

[1] Mijn Heere ..... **[1]

[2] * ..... •

[4] Nae dat ick verheert ben, door kraftiger gedachten, als de wel
[5] voegende beleeftheijt heeft konen wederstaen: soo derff ick wen-
[6] schen, dat in mij soo veel herleeven als in u e versterven moegen[6]
[7] (soo ghij 't mij waerdich acht) de salige duechden van onse *Patrona*[7]
[8] die de aert te lang onwaerdich genoeten heeft, ende nu[8]
[9] onlangs eerst nae waerdij ten Heemelschen troon verheeven is.
[10] Daerse overlang al hadde Tuijs behoort, ende ons =[10]
[11] onthant te weesen. Ick hebbe met meerder leetweesen[11]
[12] Uwen Rouw vernoemen die welcke ick met drift van[12]
[13] Droeffenische gevoele, en nochtans niet van u e geloeven
[14] kan. Wel hoe mijn heere, ghij die soo veel voorraet
[15] van stanthaftige wijsheijt hebt op gedaen? soudt ghij noch[15]
[16] wel konen elendich gemaeckt werden, door werrelt-[16]
[17] lijcke nootsaekelijckheijt. ick bid ue te beantworden
[18] Dese mijne moeijelijckheijt soo sal ick blijven

[19] u e dienstverbonden vrindinne

[20] Tesselscha Roemers

[21] [-]^{r} 't ue belieft te schrijven

[22] [-]n broeder sal dien wel[22]

[23] [-]ellen met een van sijn

[24] brieven die hij daer om sal maecken[24]

* Origineel. KA CLXXIa^{c} 1.
Hs. enkel vel, linker beneden hoek uitgescheurd, waardoor tekstverlies.
T.r. 10 ‘ons =’ aan het eind van de regel is niet verklaard.
Ondertekening gecalligrafeerd. - T. schrijft gewoonlijk ij zonder punten en het pronomen u als v.
De regels stippen en strepen waarmee T. haar brieven gewoonlijk begint, hebben hier een nadrukkelijk karakter, evenals de kruisjes aan het begin en de punt aan het eind van deze regels.

Tesselschade heeft het overlijden van Christina van Erp (6 juni 1624) en Hooft's ontroostbaarheid vernomen. Zij schrijft hem na enige tijd; naar stoïsche zede, die geen rouwbeklag toestaat, geeft zij aan haar meeleven de vorm van de vraag: kunnen de talrijke wijsgeren, wier werken gij kent, u geen voldoende steun geven?

Eindnoten:

1 De brief begint niet, zoals Tesselschade dikwijls doet, met een halve regel streepjes, afgesloten door een asterisk, maar met twee regels punten tussen asterisken en afgesloten met een dikke punt. Waarschijnlijk beeldt zij zo de gedachten uit waarover de eerste anacolouchische zin spreekt: Nadat ik (een tijd lang) overmeesterd geweest ben door sterkere ontroering dan waar de gepaste wellevendheid (u te schrijven) tegenop kon ... ik moge (of: durf) dan wensen enz.
6 *in u e versterven:* op u overerven.
7 *de salige ... Patrona:* de hemelse deugden van onze Vrouwe.
8 *die ... heeft:* die de aarde, zonder dat waard te zijn, te lang heeft mogen herbergen; *Ende (die) nu*.
10 *Daerse ... weesen:* waar zij al lang thuis, en ons ontnomen, behoord had te zijn.
11 *meerder:* meer; Tesselschade is nog bedroefder over Hooft's droefheid dan over Christina's heengaan.
12 *Rouw:* smart; *die welcke ... gevoele:* die ik met een opwelling van droefheid (mee-)voel.
15 *stanthaftige:* standvastige.
16 *werreltlijcke nootsaekelijckheijt:* aardse onvermijdelijkheden.
22 *mijn broeder:* Pieter Visscher.
24 *die ... maecken:* die hij daaromheen zal vouwen.

207 *Aen Joffr^e van Crombalgh.*

*

[1] Me Joffr^e

[2] De wijsen gebieden verliesbaer goedt loshartigh te lieven ende 't[2]
[3] verlooren zonder bedroeven over te setten. Tot houden van 't eerste[3]
[4] gebodt heb ick altoos zoo weenigh wils gehadt, dat het mij billijk[4]
[5] aen maght mangelt, om het tweede te volghen. Die nojt anders dan[5]
[6] spelden en spijkers opzocht om, 't geen hij beminde, naghelvast in
[7] zijn harte te maeken, hoe kan 't hem daer afgescheurt worden zon-
[8] der ongeneeslijke reeten te laeten? Die gewoon was zelfs de gering-[8]
[9] ste gunsten ende begaeftheden van de geene die hij opperlijk bezint[9]
[10] hield, wt te schilderen ende die beelden in sijnen binnenborst als een'[10]
[11] kappelle te metsen, hoe kan hij zonder mistroostigheit zich zien ver-[11]
[12] laeten van zijnen oppersten toeverlaet, naest God? Evenwel heb ick
[13] het geloof niet, dat droefheidt deughd is, oft kante mij met stijfzin-
[14] nigheidt tegens allen troost. Te zeer zoude mij wroeghen d'onge-[14]
[15] hoorsaemheidt jegens de geene die onder haer wterste wille mij de[15]
[16] verquikking mijns gemoeds zoo ernstelijk bevolen heeft. Ick en[16]
[17] zoek de rouw niet, maer zij weet mij te vinden. Dujsendt en duj-
[18] sendt dingen daeghs haelen mijn schaede op ende meeten ze ten[18]
[19] breedsten wt. Dat d'wterlijke zinnen in 't gedacht draeghen, moet[19]
[20] ‘er nootlijk plaets grijpen. Terwijlmen op leedt peinst is de troost
[21] vergeten. Want niemant kan meer dan een ding t'evens denken.[21]
[22] Dit 's een groot mangel in den menschelijken aerdt: alhoewel de
[23] snelheidt der gedachten ten deele de schaede boet, verdrijvende het[23]
[24] eene gedacht het ander dat het niet wtslujten kon. Die fraeje mees-[24]
[25] ters vande konst der heughenisse, eere zoud'ick hun geeven konden[25]
[26] zij ons de vergetelheidt leeren. Neen ook. Zoo waerd is mij het vie-[26]
[27] ren van de gedachtenis der verloorene edelheidt, dat ick eerder
[28] wenschte meer te lijden, dan haerder niet gedachtigh te zijn. Oft ick
[29] in verlies van overlieve kinderen, door rouwe verovert ben, is UE[29]
[30] bekent. Want afbrek van haeve alhoewel wt de kerf gaende, weet[30]
[31] UE dat mijn vroolijkheidt niet wt haeren tredt deed gaen. Die Se-
[32] neca zoo fier tegens de wederspoedt, hoort hem eens kleen zingen,[32]
[33] als hij op Corsica gebannen, den vrijeling Polijbius smeekt. Den[33]
[34] Gascoenschen wijseman, zoo waenlos, zoo oordeelvast (heb ick[34]
[35] eenigh oordeel) dunkt dat ‘er geen’ Zon voor hem opgaet, zedert
[36] den ondergang van zijnen Estienne de La Boëtie. UE vergeve dan[36]
[37] aen mijn gemoedt de verslaeghenheidt, dat op veel nae niet, gelijk

* Minuut. UBA II C II. 190. Afschr. KA CLXXIa^b 18.

[38] die helden versien is met kraft van vernuft oft waepen van geleert-[38]

[39] heidt, ende verbidde t' mijnen troost den goedertieren God, die[39]
[40] Me Joffr[e] met alle genoeghen opvulle UE ende haeren waerden ge-[40]
[41] mael aen de welke sich van heeler harte gebiedt

[42] UE

[43] Verplighte dienstw[e]

[44] P C Hóóft.

[45] Vanden Hujse te Mujden,
[46] den 6[en] Julij *a* 1624.

Hooft verontschuldigt zijn ontroostbaarheid door te wijzen op zijn gehechtheid aan de gestorvenen en de onmacht van de menselijke geest, de door zintuiglijke waarnemingen gewekte gedachten bij voorbaat uit te bannen: de omgeving waarin hij leeft en waarin de gestorvenen geleefd hebben, herinnert hem voortdurend aan zijn gemis, zodat de troostende gedachte telkens opnieuw verdrongen wordt, hoe snel men die ook dwingt, terug te keren. Hij herinnert eraan, dat hij altijd om het sterven van zijn kinderen getreurd heeft, maar niet om geldelijk verlies. Tenslotte wijst hij erop dat ook de stoïsche wijsgeren zelf niet altijd tegen de smart bestand zijn geweest.

Eindnoten:

2 *loshartigh:* zonder zich te hechten.
3 *'t verlooren:* het verlorene; *over te setten:* prijs te geven (WNT *overzetten* 2247).
4 *billijk:* begrijpelijkerwijs, met reden.
5 *maght:* kracht; *Die:* Wie.
8 *reeten:* scheuren, wonden; *laeten:* achterlaten; *Die:* Wie.
9 *gunsten:* (van God ontvangen) gaven; *opperlijk bezint hield:* boven alles liefhad (WNT *bezinnen* 2479).
10 *binnenborst:* gemoed, vgl. *Sonnet*, LSt. I, 37; *als (in)*.
11 *metsen:* metselen; *mistroostigheit:* wanhoop.
14 *wroegen:* moreel kwellen.
15 *onder ... wille:* 'bij testamentaire beschikking', als haar laatste wens.
16 *verquikking:* opbeuring.
18 *haelen ... op:* brengen mij mijn verlies te binnen (WNT *ophalen* 786).
19 *Dat ... grijpen:* Wat door de zintuigen in de geest dringt moet daar noodzakelijk post vatten (WNT *plaats* 2097).
21 *t'evens:* tegelijk.
23 *verdrijvende ... kon:* daar de ene gedachte de andere, die zij niet verhinderen kon, de geest in beslag te nemen, verdrijft.
24 *fraeje:* knappe.
25 *de konst der heughenisse:* de geheugenoefening.
26 *de vergetelheidt:* het vergeten; *Neen ook:* Maar neen!; *waerd:* lief.

29 *kinderen:* Cornelis (overl. 26 januari 1623, elf jaar oud), Geertruid (overl. mei 1615, vier weken oud), Arnout (overl. juli 1620, twee jaar oud) en Arnout (overl. 27 april 1624, twee jaar oud); *door ... verovert:* door smart overmeesterd.
30 *Want ... gaen:* Want u weet, dat geldelijke verliezen, hoewel ze de spuigaten uit liepen (vgl. *167-171, 178*), mijn opgewektheid niet hebben verstoord.
32 *wederspoedt:* tegenspoed; *kleen zingen:* 'piepen'.
33 *gebannen:* nl. door Claudius, op Corsica 41-49 n.C. Agrippina riep hem terug en stelde hem als leermeester van haar zoon Nero aan; *vrijeling:* vrijgelatene; *Polijbius:* de smeekbeden in *consol. ad Polybium*, passim; *Den Gascoenschen wijseman:* Montaigne (C.F.C. v. Nop, a.w., verwijst naar *Essais I* XXVII, XXVIII.).
34 *waenlos:* vrij van verblinding; *heb ick:* als ik heb.
36 *ondergang:* dood; *Estienne de la Boëtie:* 1530-1563, vriend van Montaigne, schr. een antitiranniek pamflet, *Contr 'un*.
38 *versien ... vernuft:* begiftigd is met kracht des verstands.
39 *verbidde t' mijnen troost:* bewege (God) door uw gebeden, mij te sterken.
40 *met ... opvulle:* behaaglijke vreugde in overvloed schenke.

208 *Aen me Joffr^e^ Me Joffrouwe van Wesel, inde Zijpe.*

*

[1] Me Joff^e^

[2] De silvere kroon van UE hooft die UE 't mijne heeft toege-[2]
[3] schikt, onder hajren van andere verwe, is mij meer waerdt
[4] dan menighen wijsen man een kroon van goude. Deese helpt 'er[4]
[5] veele aen hunnen sterfdagh ende d'uwe strekt oft sterkt[5]
[6] mij 't leven. Maer ghij en houdt niet op 't leven te geeven
[7] nae dat ghij 't zelve schijnt quijt te zijn, nae dat UE klach-[7]
[8] ten vallen. Veel gelux met die doodt, in de welke UE
[9] niet alleen levendigh maekt, maer nae datmen mij seidt,[9]
[10] vol inwendigh levens geworden is. Dies niettegenstaende
[11] soud ick mij der ongehoorsaemheidt schaemen, indien ick UE
[12] lujdt roepen om een grafschrift op mijn doove oor liet
[13] aenkomen. UE heeft 'er dan een hier onder: ende aenden[13]
[14] H. Generael den ouwden vriendt. Maer haeperingen met[14]
[15] de bewinthebbers maeken zijn' E keele schor in UE lof[15]
[16] ende handen belemmert in 't kouten van verre. Dat meer[16]
[17] is de moejlijkheit loopt soo hooghe, dat sijne E die ick meende[17]
[18] alsnu inde Beverwijk te genieten, nae Zeelandt gescheept wort[18]
[19] om de zeventienen achter aen te loopen. Prusias behoeft[19]
[20] sich nu op d'ootmoedt van Annibal niet te verhoovaerdighen;
[21] soo hij opsiet, ende hier op. T' zijner Ed. wederkoomst denk hem[21]
[22] UE schrijven in te scherpen. Ondertussen gebiede mij dienste-
[23] lijk aen de begraevene, gelijk mijn lot is, ende reken 'er UE[23]
[24] onder, met mijn Heere UE man, allen den welken

[25] Me Joffr^e^

[26] God het salighste verstrekke, ende behoede in gunst
[27] der selven

[28] UE

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 13.
Hs. enkel vel, opengescheurd, miniem tekstverlies. Watervlek.
Dat. Anna was 11 feb. 1624 getrouwd met Dominicus Booth van Wesel in de Zijpe. 23 mei 1624 was zij in Den Haag en schreef Dorothea van Dorp aan Huygens dat zij, Anna, al bevrucht was. Dat heeft Dor. dan wel snel geweten, want de zoon Romanus van Wesel zag 27 feb. 1625 het licht, d.i. 9 maanden en 4 dagen later. Hooft maakt in deze brief een toespeling op Anna's zwangerschap, wat op de zomer van 1624 wijst. Ook is er sprake van Reael op zijn buitengoed te Beverwijk: zomer. Dat Anna een pruik stuurt, kan op het naderen van de herfst wijzen.

[29] verplichten vriendt

[30] P C Hóóft.

Grafschrift van Joffr^e^ Anne Roemers van Wesel.

[+] De donkre doodt bevroênd', hoe lichtlijk kon zijn straelen
Een halve Roemers Ann' ontrijden, met haer' draf,
Dacht, self voor stervens tijdt, die schaede te verhaelen:
En groef haer, in de Zijp, van d'heele werelt af.
Zij moght, met geest met al, ook, in geen kleener graf[.]

[+]*Halve Anne dat is, haer geest alleen slechts*.

Hooft bedankt Anne voor de pruik die zij (evenals enkele jaren te voren, vgl. het sonnet 'D'aelouwde dichters kloeck', LSt. I, 173) voor hem gemaakt heeft. Daar zij zich beklaagt over de eenzaamheid van haar nieuwe woonplaats, waar zij zich als begraven voelt, en om een grafschrift vraagt, stuurt Hooft haar zijn *Grafschrift van Anna Roemers van Wesel, levend' inde Zijp als begraeven* (LSt. I, 215). Ook verklaart hij haar, waardoor zij niets van Reael hoort.

Eindnoten:

2 Anna was blijkbaar grijs; een pruik werd van uitgevallen en/of afgeknipt eigen haar gemaakt en daarna in de gewenste kleur geverfd; *onder:* in de gedaante van (WNT *onder* 1206).
4 *Deese ... sterfdagh:* nl. door de aan het koningschap verbonden gevaren.
5 *strekt:* verlengt, rekt.
7 *nae dat ... zijn:* naarmate gij 't schijnt te verliezen; *nae dat ... vallen:* te oordelen naar uw klachten, zie boven.
9 *levendigh:* levend, Hooft nl. door de warmte van de pruik; *maer ... is:* toespeling op Anna's blijde verwachting.
13 *ende ... vriendt:* dit kan geweest zijn, ingesloten, de *Klacht / over 't vertreck des Heeren / Laurens Reael / oud opperste van Hollandt in Indien, / in Maj, des jaers 1623, van Amsterdam* (LSt. I, 190). Een afscheidsvers kon in deze schertsende taal wel een grafschrift genoemd worden en er is geen brief van Hooft aan Anna bekend na mei 1623. Verwarrend is dat Hooft twee gedichtjes *Loos graf* op Reael schreef toen die te Wenen gevangen zat (LSt. I, 277) maar dat was pas in 1628.
14 *haeperingen:* moeilijkheden.
15 *bewinthebbers:* bestuurders van de Kamers der Vereenigde O.I.C. Ook gebruikt voor de Heeren XVII, het hoofdbestuur; *maeken ... lof:* beletten hem een lofdicht op u te zingen.
16 *kouten ... verre:* beletten hem brieven te schrijven; *Dat ... is:* En sterker nog.
17 *moejlijkheit:* strubbelingen.
18 *inde Beverwijk:* nl. op zijn buitenplaats.
19 *de zeventienen:* de Heeren XVII; *Prusias:* als Reael de HH. XVII achterna moet lopen, hoeft Prusias (koning van Bithynië) er zich niet meer op te laten voorstaan, dat Hannibal hem opzocht, bescherming vragend.
21 *soo ... op:* als hij (uit het graf) opkijkt en dit ziet.
23 *begraevene* (meerv.); *gelijk ... is:* toespeling op het overlijden van Christina van Erp (6 juni 1624).

209 *Mijn Heere [-] Heere P.C. Hooft, Drossart van Muijden &c Tot Amsteldam.*

*

Te bevragen ten huyze van Joff[w] *Hasselaer over 't Stadhuijs. P*[*]

(*Hooft:* Haeghe 30 octob. Amsterd. j Novemb. 1624.)

[1] Mijn Heer:

[2] De krachtige begeerten van eenighe mijner Vrienden, die mij het[2]
[3] ongelijck doen van een lijdelik gevoelen van mijne geringhe
[4] wetenschap in de rijm-konst te voeden, hebben mij, naer lang[4]
[5] wanckelen, soo laegh doen vallen, dat ick endelick een vergaderingh[5]
[6] van oude ende niewe rammelingh aen de dagh gae stellen. Bij dese[6]
[7] gelegentheit is mij in sin geschoten dat mogelick mijn Leser, naer[7]
[8] soo veel ongesouten spijse, met ijet pittighers vermaeckt soude
[9] mogen worden, ende ick daerom mijn werck besluijten met de[9]
[10] onderlinghe redenen ende verantwoordingen die wel eer tusschen[10]
[11] U.E. ende mij in geschrifte gegaen zijn, roerende de maet vande[11]
[12] Nederlandsche dichten. Dan ick onthoude mij geerne van 't ghene
[13] mij maer ten halven, ende mijne Vrienden ter bester helft toekomt.[13]
[14] Wilde U.E. daerom vriendlick versocht hebben sijn wel oft[14]
[15] qualick gevallen mij daerover ten spoedichsten te willen doen
[16] verstaen, die mijnenthalven niet noode sien en soude dat ijemand[16]
[17] verstandighs op desen eersten voet die sake wat dieper ondertasten[17]
[18] wilde, ende daertoe bereet ben mijne onervarene beghinsselen te[18]
[19] avonturen. 'Tis waer dat mijne Druckers onnaer soo verre niet[19]
[20] gevoordert en zijn, dan dewijle sij geerne de gissingen van haer[20]
[21] Pampier voor uijt maken, worde ick gedwongen bijnaer mijne
[22] regelen aen te tellen, ende U.E. alsnoch gebeden mij datelick met[22]
[23] sijne antwoord te willen vereeren, sullende deselve, hoedanigh sij[23]
[24] uijtvalle, ten aengenaemsten duijden ende daervoor blijven
[25] Mijn Heer;

[26] U.E. diens<t>willigste

[27] Vriend

[28] CHuygens.

[27] 's Gravenhage,

* Origineel UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, opengeknipt, waardoor gering tekstverlies. Lakzegel.

[28] desen 30^{en} 8*b* 1624 gansch haestich.

Huygens verzoekt Hooft, de tussen hen gewisselde schriftelijke betogen over de versmaat (zie de Bijlage) in zijn *Otia* te mogen opnemen. Hij zou daardoor wel een verdergaand onderzoek door een deskundige willen uitlokken.

Eindnoten:

* adr. *P:* port, òf hetzelfde als *Loont* (de geadresseerde moet de vracht betalen), òf, als nieuwigheid, hetzelfde als *Francq* (de vracht is door de afzender betaald), wat ook bij Huygens voorkomt.

2 *die ... voeden:* die mij het onrecht aandoen (van) een welwillend (vrij gunstig, vriendelijk) oordeel over mijn geringe kunde (vaardigheid) in de dichtkunst te koesteren.

4 *naer ... wanckelen:* na lang weifelen (mijnerzijds)

5 *vergaderingh:* verzameling.

6 *rammelingh:* beuzelpraat; *aen ... stellen:* in het licht ga geven (*dagh* = licht).

7 *in ... geschoten:* is de gedachte bij mij opgekomen; *naer:* na; *ongesouten spijse:* laffe kost.

9 *mogen:* kunnen; *ende ... besluijten:* en ik daarom mijn werk zou kunnen besluiten.

10 *redenen ende verantwoordingen:* betoog en contrabetoog (WNT *verantwoording* 159: verdediging verweer).

11 *roerende ... dichten:* zie voor deze gedachtenwisseling *roerende* (omtrent) het metrum vVI. IV, 434-449,

13 *ter ... helft:* voor de beste helft (Huygens doet hier een algemene uitspraak, vandaar het mv. *mijne Vrienden*).

14 *Wilde ... hebben:* Ik zou willen verzoeken. (Misschien hier een rest van de oude constructie: *ik heb u verzocht = ik verzoek u;* vgl. Middelned. *enen gemint hebben = enen minnen*, met pred. toev. *gemint* bij *enen;* zie ook Stoett 251 Opm. 1.). Vgl. Mem. 10; *wel ... gevallen:* letterlijk: (het) u goed of slecht bevallen, dus: uw goed- of afkeuring: *wel gevallen* nog twee woorden.

16 *die:* (antec. *mij*).

17 *ijmand verstandighs:* het lijkt niet geheel uitgesloten dat dit een woordgroep is als: *iets nieuws*, dus: *Een verstandig mens*. Waarschijnlijker dan deze nimmer aangetroffen constructie is de opvatting van *verstandighs* als adverbium, dus: *op verstandige, kundige wijze*. Vgl. wat Huygens doet in *Dagh-werck*, 642 *luijds en leeghs = op luie en lege wijze*, naar hij zelf uitlegt; *op... voet:* in dit spoor, dit voortzettend; *ondertasten:* onderzoeken.

18 *daertoe:* voor dat doel, met het oog daarop; *onervarene beghinsselen:* gebrekkig begin.

19 *te avonturen:* eraan te wagen, aan de kans op kritiek bloot te stellen (door publicatie); *onnaer ... niet:* lang niet zo ver (nl. zo ver dat ze aan het drukken van dit slot van de bundel toe zijn).

20 *de ... maken:* van tevoren berekenen (schatten) hoeveel papier ze nodig hebben voor het boek (*gissingen* = berekeningen, schatting).

22 *aen ... tellen:* te tellen (WNT *aantellen* Suppl. 170 4); *ende ... gebeden:* en wordt u alsnog verzocht (*alnoch* met versterkend *al*, vgl. *alhier;* evenals *als* in *alsdan* enz.).

23 *sullende ... C. Huygens:* terwijl C.H. dit (antwoord), hoe het ook uitvalle, goed zal opnemen en daarvoor (= in reactie daarop) blijven uw dienstw. vriend (*antwoord* vrl.).

210 *Aen Constantijn Hujghens*,

*

[1] Mijn Heere

[2] Al waeren de schriften, die wij noopende de maet der Rijmen ge-[2]
[3] wisselt hebben, van mijnder zijde met vlijt ende rijp*h* van overleg
[4] voortgebracht, zij souden sich evenwel ontsien voor den dagh te[4]
[5] koomen om staende te houden 't geen ick de voorneemste rijmers
[6] sie verstooten. Nu sijnse mij met eene lossigheidt wt der penne ge-[6]
[7] vallen, zoo niet sonder hooft, zeker sonder staerdt, daer hun wel[7]
[8] eene van goede lengte passen soude, te hechten aen 't lidt, daer wij[8]
[9] 't lieten. Maer t zop (gelijk men zejdt) en is de kool niet waerdt.
[10] Ende eer ick daer om een harnas aentoogh tegens sulke helden
[11] sondt liever t wit papier om wetten t' ontfangen, soo mij die koorts[11]
[12] niet verlaeten wil et in aegro corde senescit. De dochter die UE[12]
[13] staet om wttegeven, verseker ick mij toonbaer genoegh te zijn al en[13]
[14] geeft UE haer geen van mijne misdrachten tot mismaekte Camenier[14]
[15] op de hielen, om bij af te steken. Ende is daerom mijn ernstighe
[16] bede, gelieve hierinne te verschoonen mij, die gaerne een tijdigher[16]
[17] geboorte soude ter wereldt brengen om haeren lof te zingen, zoo
[18] mijn ramp ende onbequaemheidt van aerdt daer toe, geen gespan[18]
[19] en maekten tegens mijne geneghenheidt. Want dese, met dewelke[19]
[20] ick UE

[21] Mijn Heere, den almoghenden in schut bevele, blijft sulke als reden
[22] is te eisschen van

[23] UE

[24] Dienstw[en] vriendt

[25] P C Hóóft.

[24] vanden Hujse te Muiden

[25] den iij[en] Novem*b*. 1624.

Hooft wijst Huygens' voorstel af: hij vindt zijn eigen betoog over de versmaat te weinig doordacht.

* Minuut, UBA II C II.787.
Hs. enkel vel.
Opm. in r. 9 na ‘gelijk’: drukkerssignatuur ‘Ll prima 21’.

Eindnoten:

2 *schriften:* geschriften, schriftelijke stukken, brieven; *de ... Rijmen:* het metrum der gedichten.
4 *evenwel:* toch, nochtans; *sich ... ontsien:* ervoor schromen, ervoor terugschrikken; *voor ... komen:* in het daglicht te komen.
6 *verstooten:* verwerpen (Hooft was in het algemeen voorstander van grotere vrijheid in het metrum).
7 *sonder hooft:* zonder nadenken; *sonder staerdt:* (dan toch) zonder slot.
8 *daer ... lieten:* terwijl hun er zeker een van goede lengte passen zou, te hechten aan 't onderdeel waar wij 't bij lieten (ophielden) (Hooft vindt zijn opmerkingen onaf).
11 *sondt ... papier:* zou ik liever het blanco papier zenden; *wetten:* voorschriften; *die korts:* die rijmkoorts.
12 *et ... senescit:* 'om met den patiënt te vergrijzen' (Iuvenalis 7, 52). Vgl. *268; De ... wttegeven:* De dochter die u op het punt staat ten huwelijk te geven, uit te huwelijken (= De dichtbundel die gij op het punt staat uit te geven, te doen verschijnen; Mnl.Wdb. *utegeven* 927).
13 *verseker ... mij:* ik ben er zeker van (dat enz.).
14 *tot:* als (Hellinga-Tuynman, 92 zoeken een zekere onvriendelijkheid achter deze zin; maar het is m.i. niet meer dan de gewone bescheidenheidsbetuiging: mijn slechte werk zal alleen dienen om het uwe te beter te doen uitkomen in zijn voortreffelijkheid).
16 *die ... zingen:* uitbr. bijzin waarin Hooft op iets anders overgaat; na het verzoek om excuus voor zijn weigering de uiteenzettingen over het metrum af te staan voor *Otia*, betuigt hij annex zijn spijt dat het hem thans niet lukt een lofdicht (waar Huygens niet om gevraagd had, dat doet hij pas in *214*) voor de bundel te schrijven; *een tijdigher geboorte:* een voldragener kind (WNT *tijdig* 65: volgroeid, rijp).
18 *mijn ramp:* nl. het overlijden van zijn zoon Arnout 27 april 1624 en van zijn vrouw Christina van Erp 6 juni 1624; *onbequaemheidt ... aerdt:* (bescheiden) ik kan het niet, heb er niet de bekwaamheid voor (om uw lof te zingen); *gespan ... genegenheidt:* samenspanden, samenwerkten tegen mijn wens (om 't te doen).
19 *met ... P.C. Hóóft:* (genegenheid) waarmee ik u, mijn Heer, aan de almachtige in bescherming toevertrouw (aan de bescherming van de Almachtige toevertrouw), blijft een zodanige als redelijkerwijs geëist kan worden van enz. (de ondertekening heeft, verenigd met het voorz. *van*, functie in de bijv. bijzin).

211 *(W. van Bardenss aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Monsr mon Cousin

[2] U.E aenghename schrijvens uijt Uijtrecht heb-
[3] be t'huijs komende ghevonden: het andere. 2. da-
[4] ghen daernaer wel bekommen. soude niet naer-
[5] laeten, t' selvigghe, volgens UE vrindtlick[5]
[6] begeeren, en ons voorich verspreck, naer te[6]
[7] kommen, om mij datelijck t'uwaert te transpor-
[8] teren, en d'eere te moghen hebben, om in soo goe-
[9] de ghelegentheijt, en conversatie, met den Heer[9]
[10] Generael Reael een aenvanck van kennisse
[11] te maken; doch alsoo ick alle daghe van mijn
[12] Procureur in den Haghe schrijven sij verwachten-[12]
[13] de, om mijn ghetuijghe van mijn Proces te re-[13]
[14] coleren; en, soot doenlick is, voor de vacantie
[15] van Kersmis aenkomende, noch d'uijtspraeke
[16] te verwachten, sij voor dese mael ghenootsaeckt[16]
[17] met dit mijn antwoort, en hertelijcke danck-
[18] segghingh' voor alle aengeboden eer en vrindt-
[19] schap, mijn ghedwonghen affwesen te suppleren:[19]
[20] verhopende niettemin mijn voornemen en wensche
[21] in desen, in betere ghelegentheijt, te sullen vol-
[22] brenghen. Ondertusschen
[23] naer mijne seer dienstigghe ghebiedenisse aen U.E.,
[24] en den H. Generael, met wenschinghe van goede
[25] ghesontheijt en voorspoet. altijts blijvende

[26] Monsieur Mon Cousin.

[27] van IJpensteijn. desen.

[28] 2. Decembris. 1624.

[28] UE Dienstwilligghen

[29] en gheaffectioneerden Neve

[30] Willem. v. Bardenss.

* Origineel. KA CLXXIa[c] 34.

Willem van Bardenss (Baerdesen), kleinzoon van de Amsterdamse schout Willem Dircksz. Bardens over wie Hooft in het 2de boek van de *Nederlandsche Historiën* schrijft (1565). Waardoor Hooft een neef was, is niet gebleken. Vgl. *1317*. IJpestein was een adellijk landgoed ten Z.O. van Alkmaar.

Hij bedankt Hooft voor zijn uitnodiging om te komen kennismaken met L. Reael en geeft zijn redenen van verhindering op.

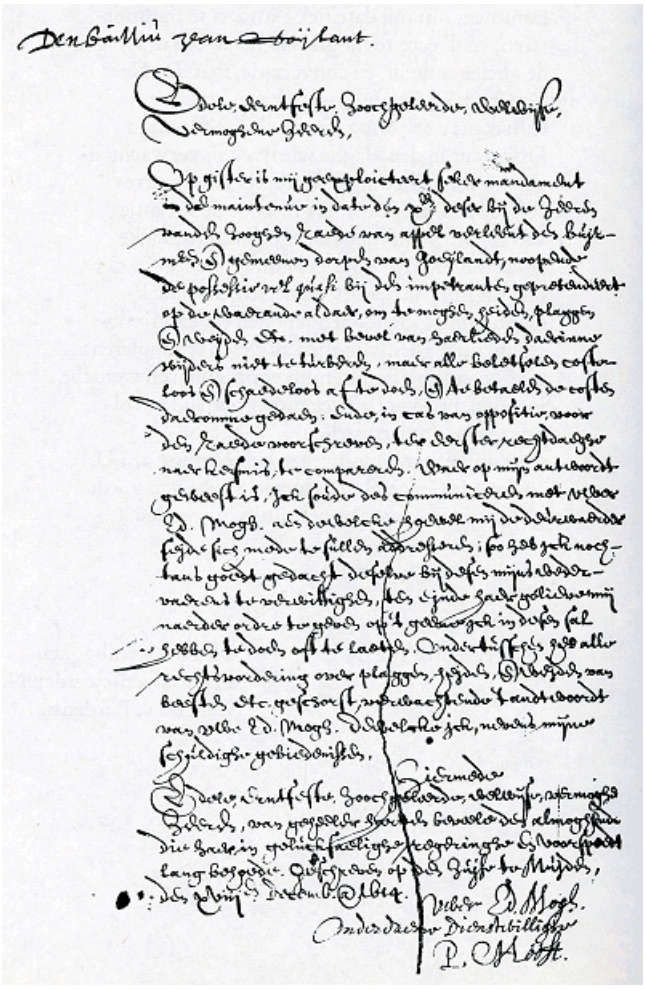

Eindnoten:

5 *t'selvigghe:* dit.
6 *voorich versprek:* vroegere afspraak.
9 *conversatie:* gezelschap.
12 *sij:* ben (in hoofd- en bijzin: is deze conjunctief een bescheidenheidsmodus?).
13 *recoleren:* opnieuw horen.
16 *sij:* ben (in hoofd- en bijzin: is deze conjunctief een bescheidenheidsmodus?).
19 *suppleren:* vergoeden.

212 *Aen Bujrm^r ende gerechten van Blarikom:*

*

[1] Eersaeme vroome zeer besondere gunstighe goede vrienden.

[2] Alsoo op Dirk Reyersz. U L jegenwoordighen schout sulx te zeg-[2]
[3] gen valt, dat ick niet en verstae zijne commissie te continueren, zoo[3]
[4] heb ick het ooghe geslaeghen op den persoon van Willem Henrixz.
[5] Uwen medebujrman. Wel mishaeght mij dat hij noopende dat[5]
[6] schoutamt verschejden koomanschappen heeft aengegaen. Maer
[7] om 't geene anders te wenschen waer, zoo veel de reedelijkheit lij-
[8] den kan, ten besten te keeren, heb hem de commissie toegeseit op
[9] conditie, dat hij sal betaelen aende armevooghden 't zij kerk oft
[10] potmeesters hoe die genaemt moghen worden ende aende diaconen
[11] der kerke aldaer ijder comptoir hondert ende vijftigh guldens ge-
[12] reedt ende zoo wanneer hij 't voor*s* schoutampt den tijdt van 14
[13] maenden [maenden] zal hebben bedient, noch aen ijder der voor*s*
[14] comtojren respectivelijk de somme van vijftigh guldens ende gelijke
[15] 50 gl aen de armevooghden ende diaconen van Hujsen oft arme-
[16] vooghden ende diaconen U.L. roerende. Hierinne zende zijne obli-[16]
[17] gatien ten einde U L hun deselve behandighen, ende mij verwitti-
[18] ghen dat sulx geschiedt ende de voor*s* gl 300 betaelt zijn. Waer toe
[19] ick mij verlaete. UL

[20] Eersaeme vroome zeer besondere gunstighe goede vrienden, den
[21] almoghenden in schut ende scherm bevelende.

[22] Vanden Hujse te Mujden,

[23] den xxvij^en^ Ja*n a* 1625.

[23] UL

[24] Toegedaene goede vriendt

[25] P C Hóóft.

Hooft heeft de schout van Blaricum ontslag aangezegd. Zijn opvolger heeft de fout gemaakt, al voor zijn benoeming ‘koomanschappen’ aan te gaan. Dit woord kan, behalve ‘handel’, ook ‘onderhandeling’ betekenen, het gaat waarschijnlijk over afspraakjes, waarbij de schout steekpenningen ontvangen zal. Deze moet nu, als door Hooft geëiste tegenmaatregel, offeren aan de armen, namelijk de kerk- of potmeesters ‘of hoe ze heten mogen’ en de diakenen. Blaricum was een katholiek dorp. De

* Minuut. UBA II C II. 193.

diakenen verzorgen de weinige protestantse armen, de kerkmeesters of potmeesters de overige. Bij ‘kerkmeester’

moet men aan een wereldlijk ambt denken, want een katholieke kerk was er officieel niet en kerkmeesters werden door de wereldlijke overheid benoemd. Na 14 maanden moet de schout opnieuw aan dezelfden betalen, en bovendien een gelijk bedrag aan dezelfde twee ‘kantoren’ te Huizen. Dit laatste was een protestants dorp, maar het is onbegrijpelijk dat de schout van Blaricum als bewijs van goed gedrag aan de armen van Huizen moet offeren. Er staat dan ook achter ‘oft armevooghden ende diaconen U.L. roerende’. Maar die laatsten zijn al genoemd. Waarschijnlijk heeft de vermelding van Huizen alleen plaats welstaanshalve en wist Hooft heel goed, dat de daar genoemde bedragen óók aan de Blaricumse, katholieke armen ten goede zouden komen.

Eindnoten:

2 *sulx:* zulke (ernstige) dingen.
3 *verstae:* goedvind; *commissie:* aanstelling.
5 *medebujrman:* dorpsgenoot.
16 *obligatien:* schuldbekentenissen (voor de betaling over 14 maanden).

213 *Aen M Doublet Rentm^r vande Espargne.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Door den laesten storm ende watervloet zijn in mijn quartier aen-
[3] gespoelt, ende opgeworpen twee schujten, met eenigh getal paelen[3]
[4] oft balken van gebrooke dijken, ende andere houtwaeren. D' eene
[5] schujt zijnde geslaeghen aen stukken licht om weghhaelen ende ver-[5]
[6] duisteren, is bij den Schout ende gerechten van Naerden voor een
[7] geringheit, verkoft. D' ander met het voor*s* hout poogh ick te ver-[7]
[8] sekeren nae doenlijk*h*, alles den eighenaeren ten besten zoo zij be-
[9] kent worden, als billijk is. Ende alsoo misschien niet alles te rechte[9]
[10] zal konnen geraeken heb ick UE des gehadt te verwittighen ten[10]
[11] einde haer gelieve ratione officii daer op ordre te stellen, 't zij bij[11]
[12] overkoomste in eighen persoon oft authorizatie ende instructie op
[13] den mijnen, die UE

[14] Mijn Heere,

[15] den almoghenden bevelende, van goeder harte in deese ende meer-
[16] der occasie offereere

[16] Vanden Hujse te Mujden,

[17] den 23^en^ Maerte. 1625.

[17] UE. Weldienstw^en^

[18] P C Hóóft.

Hooft vraagt aan de rentmeester van de Espargne instructie betreffende aangespoelde schuiten en houtwerk.

Eindnoten:

3 *opgeworpen:* op het strand, de dijk, geworpen.
5 *licht om:* gemakkelijk te.
7 *versekeren:* beveiligen.
9 *te rechte ... geraeken:* zal kunnen komen waar 't hoort.
10 *heb ick ... verwittighen:* moest ik u daarvan verwittigen.
11 *haer:* UE (Mem. 1); *ratione officii:* ambtshalve.

* Minuut. UBA II C II. 194.

214 *(C. Huygens aan P.C. Hooft)*

*

[1] Mijn Heere;

[2] Dus hebben mij ten laesten mijne Vrienden met den arm op Straet[2]
[3] gesett; daer ick nochtans voorgenomen hebbe sonder U.E.[3]
[4] goetvinden niet te verschijnen. Dat goetvinden versoeck ick
[5] vriende*l* in weinighe regulen van U.E. hand uijtgedruckt te[5]
[6] mogen sien; Ick salder het voorhooft van desen Boeck mede[6]
[7] verstaelen, ende wachten daer op de tanden vande vinnigste bijters.[7]
[8] Daer zijn swaere redenen die mij desen bedelkorf op zijde binden,[8]
[9] die ick mogelick van allen meest daer tegen uijtgevaren hebbe.[9]
[10] Bedriegen mij mijne gissingen niet, ick voorsie wat gelegentheits om[10]
[11] eer langh d'eere van U.E. bijwesen te genieten. Daer sal ick met
[12] meer woorden poogen te bevestigen 'tgene ick U.E. bidde[12]
[13] jegenwoorde*l* dese weinighe toe te geven. Zoo verre ben ick van
[14] geweigert te willen zijn, dat ick mij oock onderwinde door U.E.
[15] gunst die van andere te willen verkrijgen. T' Amsteldam zijn
[16] luijden die de Eer-dicten van gewoonte ter mouw uijt schudden;[16]
[17] ende sullen sij mij oock een stuck dozijnwercks ontseggen willen?[17]
[18] Seker, mijn Heere, op U.E. begeerte niet; emmers op U.E.[18]
[19] voorgang sal niemand hincken willen. Soo besluijt ick wederom
[20] mijn versoeck met versoeck, dat U.E. gelieve te gelooven dat ick[20]
[21] niet sonder wichtigen waerom, en trachte te wege te brengen *ut*[21]
[22] *multa Poetarum veniat manus, auxilio quae sit mihi*, zullende mij voor[22]
[23] de gunst van allen aen U.E. eenige beleeftheid verbonden houden,
[24] ende voor dese, blijven Mijn Heere;[24]

[25] Hage, desen April 1625.

[25] U.E. dienstwilligste

[26] vriend CHuygens.[26]

[27] Aen dit misvall gebreken noch hooft ende staert, sullende deselve[27]
[28] noch ontrent thien oft 12. vellen drucksels uijtmaken, ende mijnen
[29] zetter weinigh meer als drij weken besigh houden. U.E. gelieve[29]
[30] op dien tijd wat staets te maken, ende andere te helpen maken. Ick[30]
[31] sal verwachten, dat mij daertegen desen ongebonden borstel weder[31]

* Origineel KA CLXXIa[c] 35.

[32] geschickt worde, om hier sijn' volle leden te ontfangen, ende U.E.[32]
[33] in aensienlicker uijtreedsel t' huijs te komen. Den H^{e} Generael Reael[33]
[34] wilde ick gaeren door U.E. middel in dese req^{te} besloten hebbe,
[35] konde ick mij der macht zoo wel als der genegentheid beroemen[35]
[36] van Sijne E. eenighen wederdienst te doen.

Huygens zendt Hooft de losse vellen van zijn ter perse zijnde *Otiorum Libri Sex* (Hagae-Comitis 1625), voorzover gereed, vraagt hem om een lofdicht ter toevoeging aan het voorwerk, en verzoekt hem ook anderen te Amsterdam, met name Reael, daarom te vragen.

Eindnoten:

2 *Dus:* Zo; *met ... gesett:* mij ertoe gebracht mijn gedichten uit te geven.
3 *daer ... verschijnen:* (*daer* rel. aansluiting, proleptisch geplaatst; demonstr. vertaling:) Nochtans heb ik besloten daar (op straat = in de publiciteit) niet te verschijnen zonder uw toestemming (instemming, goedkeuring) (WNT *goedvinden* 378).
5 *in ... hant:* in enkele regels van uw hand (nl. in een lofdicht).
6 *het ... verstaelen:* de eerste bladzijden van dit boek mee pantseren (de lofdichten vormen het zgn. *voorwerk*).
7 *wachten:* afwachten.
8 *vinnigste bijters:* felste critici (deze zullen hun tanden daarop stomp bijten, erdoor worden afgeschrikt); *sware redenen:* 'gewichtige' redenen. Wij weten niet, welke. Vgl. Huygens' brief aan Vander Burg en Brosterhuysen, Br. nr. 258 van april 1625. Dezen weten het, maar mogen het niemand vertellen. Moeten wij denken aan een goede introductie voor het ambt van secretaris dat binnenkort moest worden vervuld? Huygens had om die betrekking gevraagd, werd 18 juni aangesteld. Vgl. Hellinga-Tuynman 115.
9 *die ick:* mij die. Vgl. *Dagh-werck* ed. F.L. Zwaan (Assen 1973) vs. 120, 1636.
10 *gissingen:* berekeningen, onderstellingen.
wat gelegenheits: een kleine kans; *eer langh:* binnenkort; *bijwesen:* tegenwoordigheid (er is niets gebleken van een bezoek aan Hooft kort na deze tijd).
12 *bevestigen:* krachtig maken, steunen.
'tgene ... toe te geven: datgene wat ik u verzoek thans aan deze weinige (woorden) toe te staan (te gunnen) (nl. uw welwillende instemming met mijn verzoek).
16 *die ... schudden:* die krachtens gewoonte (doordat ze het gewend zijn) de lofdichten uit de mouw schudden.
17 *een ... dozijnwercks:* een stuk werk zoals ze bij dozijnen leveren; *ontseggen:* weigeren.
18 *op ... begeerte:* op uw verzoek, als gij 't hun vraagt; *emmers ... willen:* in elk geval zal op uw voorbeeld (als gij voorgaat) niemand achter willen blijven.
20 *dat ... gelooven:* dat (het) u behage te geloven, dat gij wilt geloven; *waerom:* reden.
21 *te ... brengen:* te bewerkstelligen, voor elkaar te krijgen; *ut ... mihi:* dat talrijke bent van dichters komt, die tot een hulpe strekke mij. (Horatius, *Satirae I*, 4, 141-142).
22 *zullende ... houden:* (conjuncte partic. constructie) terwijl ik mij voor de gunst van allen, alleen aan úw goedheid verplicht zal achten.
24 *voor dese:* hiervoor.
26 *C. Huygens:* deel van naamw. deel bij *blijven*. Memoranda 8.
27 *misvall:* miskraam, misgeboorte (WNT *misval* 879); *hooft:* het voorwerk, de lofdichten; *staert:* het laatste gedeelte (boek VI was nog niet klaar, vgl. Hellinga-Tuynman 105, n. 29); *sullende ... uijtmaken:* die nog enz. (conjunct, met herhaling van datgene waarop de pred. toev. betrokken is door *deselve*).
29 *U.E.* (meew. voorw.).
30 *wat ... maken:* een beetje rekening te houden met.
31 *verwachten:* erop rekenen; *daer tegen:* tegen die tijd; *desen ... borstel:* deze borstel waarvan de haren nog niet zijn bevestigd (= bundel nog ongebonden proeven).
32 *weder geschickt:* teruggestuurd; *volle leden:* volle lichaam, volledige gedaante.
33 *in ... uijtreedsel:* in mooier, toonbaarder uitrusting (gedaante) (Mnl.Wdb. *utereden* 1000 toerusten, uitrusten); *door ... middel:* door uw bemiddeling.

35 *besloten:* ingesloten; *konde ... doen:* als ik mij evenzeer kon beroemen op het vermógen, als op de wéns hem een of andere wederdienst te bewijzen.

215 *(P.C. Hooft aan C. Huygens.)*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Dank heb U E voor soo goed een gevoelen, dat zij mij toever-[2]
[3] trouwt den moedt om d'onbevallijkheden van een vernuft zuinigh-
[4] lijk bij Natujre begunsticht, en door overdaedighe ongenaede van[4]
[5] 'tgeluk verbluft, te pronk te stellen, tot een diepsel in de verhevene[5]
[6] schilderije van U E bloeijenden geest, die, zonder dat genoegh uijt-[6]
[7] steekt. De proeven van vrindschap sluijten nemmer bet, dan als 'er[7]
[8] schaede bij is; zonderling van achtbaerheit, dat kostelijk kleinnoodt,[8]
[9] in den zin van de werelt. U E heeft dan hier eenighe dichten *non*[9]
[10] *animo deducta sereno* maar *velut eluctantium verborum*. Indien U E keur[10]
[11] weet in verscheide soorten van gelijke slechtigheit, en beter gedient[11]
[12] waer met ijets van anderen slagh, 't heeft haer maer een woordt te
[13] kosten, en ick zal mij verpijnen te doen blijken hoe handelbaer mijn[13]
[14] hart is in zoo hooghe eene handt, als die van U E. Want om te zeg-[14]
[15] gen zoo ick 't verstae, mij twijfelt zelve oft deese verstaen sullen[15]
[16] werden, oft verstaen zijnde niet smaekelooser gevonden als anders.[16]
[17] Welcke bijsterheit van mijn oordeel U E. wel kan doen oordeelen,[17]
[18] dat, al waer daer ijet goeds in, om in eenigh deel te beschaemen de[18]
[19] lofrijmen van ijemandt anders, men sulx meer 't geval dan mij te[19]
[20] wijten heeft. Ick hebben den Heer Generael en Vanden Vondel in[20]
[21] U E leedighe wren te werke geholpen, en meene U E van daer ijets
[22] te verwachten heeft, dat beter gëaert zal zijn als 't geen hier bij gaet:[22]
[23] 't welk ick dacht te doen staen nae d'eere van dat geselschap, en had[23]
[24] mij U E neef van Baerle niet geport wt haeren naeme. Alles met het[24]
[25] onvoldrukte boek zal passen op den gestelden tijd, drie weeken nae[25]
[26] U E schrijven ontvangen den xvij deeser. Ondertusschen verplich-[26]
[27] ten mij gebrujk en genegentheit om U E geluk te wenschen met het[27]
[28] huwlijk van haeren Neeve en mijn Schoonsuster, 'T welk God[28]
[29] gunne, en behoede U E[29]

[30] Mijn Heere,

[31] in eeuwighe eere, en in haere gunste,[31]

[32] wt Amsterdam, den xxx

* Geen hs. Afschrift KA CLXXIa[b] 27.
Dat. 30 april 1625, de afschrijver heeft in plaats van 1625, dat uit de inhoud volgt, gelezen 1628.

[33] van Grasmaendt 1628

[32] UE

[33] Weldienstwillighen Vriendt

[34] P:C:Hooft.

Om aan Huygens' verzoek om een lofdicht voor zijn *Otia* te voldoen, vgl. *214*, stuurt Hooft hem ‘eenige dichten’ ter keuze. In de *Otia* werden er drie opgenomen: *Aen den Heere Constantin Huighens. Ridder etc. op zijne Ledighe wren. Sonnet* (gedateerd april 1625); *Op de Ledighe Wren van den Heere Constantin Huighens* (ongedateerd); *Om 't Wtkoomen der dichten van H. Constantijn Hujghens* (gedateerd december 1624). De beide eerste waren met Hooft's naam ondertekend, het laatste is getekend ‘N.N.’. Daar Huygens op 13 maart althans het begin van dit gedicht kende, maar toen meende dat Brosterhuyzen de dichter was, is het onzeker of Hooft bij deze brief alle drie de gedichten insloot, of alleen de twee eerstgenoemde (LSt. I 217, 219, 220; W. II, 113, 327, 334). Hooft misprijst zijn eigen gedichten en noemt ze duister. Hij heeft ook Reael en Vondel tot het leveren van een lofdicht aangespoord.

Eindnoten:

2 *Dank ... gevoelen:* Ik dank u voor zo'n goede opinie; *toevertrouwt:* toekent.
4 *door ... verbluft:* door buitensporige ongenade (wreedheid, hardheid, ongunst) van het lot verbijsterd. Hooft doelt op de dood van de tweede Arnout en Christina in 1624, vgl. *210* r. 18.
5 *te ... stellen:* ten toon te stellen, nl. in zijn boek *Otia; tot ... diepsel:* om (als donkere partij) beter te doen uitkomen de verheven schildering van enz.
6 *die:* (antec. U E ... geest (zoals die geschilderd is)); *dat:* nl. het diepsel.
7 *proeven:* bewijzen; *sluijten ... bet:* ‘kloppen’ nooit beter, zijn nooit stringenter.
8 *schaede:* verlies; *achtbaerheit:* aanzien, prestige, eer.
9 *in den zin:* naar de opvatting; *non ... verborum:* niet afgesponnen door een onbewolkt gemoed (Ovidius, *Tristia* I, 1, 39), maar gedichten waarvan de woorden zich om zo te zeggen slechts met moeite te voorschijn worstelen (Tacitus, *Annales* 4, 31, 2). Voor Hooft's twee lofdichten op *Otia* zie *Proeven II*, 167 vlgg., 172 vlgg. Het derde lofdicht verscheen anoniem. Zie over dit raadsel *Proeven II*, 157 vlgg. en de uitvoerige, goed gedocumenteerde studie van Hellinga-Tuynman, die niettemin een op onvoldoende gronden berustende, niet overtuigende oplossing geeft van het raadsel en in het algemeen Huygens wellicht onderschat t.a.v. Hooft, hun verhouding daardoor vertekenend. Ook van deze brief geven zij een vooringenomen interpretatie.
10 *keur weet in:* kiezen kunt tussen.
11 *slechtigheid:* inferieure kwaliteit (WNT *slechtheid* 1629 kunsteloosheid).
13 *mij verpijnen:* mij inspannen.
14 *zoo ... handt:* zo'n verheven hand.
15 *zeggen:* spreken (intr.); *mij ... zelve:* ik twijfel zelf (onpers, constr.); *verstaen:* begrepen (spelend met *verstae* enz.).
16 *anders:* in andere gevallen (dat ik dicht).
17 *bijsterheit:* onzekerheid.
18 *beschaemen:* overtreffen.
19 *ijemandt anders:* Hellinga-Tuynman 112 denken hier aan Hooft zelf in zijn anonieme lofdicht. Wellicht bedoeld Hooft slechts wat er staat: een ander; *geval:* toeval.
20 *den Heer Generael:* Reael; *in ... geholpen:* aan uw ledige uren *(Otia)* aan het werk gezet (woordspeling *werk: ledige*), nl. om een lofdicht te maken.
22 *beter gëaerdt:* van betere hoedanigheid.
23 *'t welk ... geselschap:* hetgeen ik niet dacht te doen streven naar de eer van dat gezelschap (van in dat gezelschap te verschijnen). *Niet* moet uitgevallen zijn, vgl. Hellinga-Tuynman III n. 80. *en had (...) niet:* als niet (...) had.
24 *geport:* aangespoord.
25 *passen ... tijd:* letten op, er zijn op de vastgestelde tijd.

26 *ontvangen:* appos. bij *schrijven*.
27 *gebrujk:* gewoonte, traditie; *genegentheit:* sympathie, vriendschap.
28 *haeren Neeve:* David van Baerle, broer van Jan, 27 mei 1625 getr. met Sara van Erp.
29 *gunne:* begunstige, zegene (vgl. WNT *gunnen* 1281 intr. o.a. gunstig zijn, genegen zijn met pers. meew. vw.; hier andere constr. met zakelijk direct object); *en behoede U E:* en God behoede u.
31 *en ... gunste:* en God beware in uw gunst.

216 *(Aan de schouten in Gooiland.)*

*

[1] Eersaeme vroome besondere goede vrienden,

[2] Alsoo mij te kennen is gegeven hoe dat de mennonijt oft doopsge-
[3] zinde van uwen dorpe in materie van certificatie oft andere wettighe[3]
[4] verklaeringen, geen ander formulier en gebrujken als bij manne
[5] waerheidt oft vrouwenwaerheit, 't welk niet serieus ende ernstigh
[6] genoegh en wordt gevonden; zoo heb ick UL bij deesen willen lasten
[7] ende ordonneren, dat ghij voortaen deselve gezinde daer toe zult[7]
[8] houden dat de verificatien ofte solemneele verklaringen bij hen te
[9] doen werden geconcipieert aldus: *ende heeft oft hebben verklaert bij*
[10] *waere woorden in plaetse van eede*. Welke formule tot Amsterdam
[11] ende in andere steden van Hollandt wordt gepractizeert als daer zij[11]
[12] selve nae hun eighen verstandt niet bij en zijn beswaert. Zal mij der-[12]
[13] halven daer toe verlaten, UL den almoghenden in schut ende scherm[13]
[14] bevelende.

[15] Vanden Hujse te Mujden,
[16] den xx^{en} Maj *a* 1625.

De Doopsgezinden mogen in plaats van een eed in het vervolg niet zeggen ‘bij mannenwaarheid’ of ‘bij vrouwenwaarheid’, maar de formule moet luiden: (zie de brief).

* Minuut. UBA II C II. 745.

25 Dr. Laurens Reael

26 Dr. F. Fagel

Eindnoten:

3 *certificatie:* verificatie, wettige verklaring, solemnele verklaring, officiële verklaring, die normaliter onder ede plaatsvindt.
7 *daer toe:* eraan.
11 *als daer (...) bij:* als iets waardoor.
12 *verstandt:* geloof.
13 de komma staat in het hs. achter UL.

216a *Aen Pieter Hooft, Bailliu vanden Lande van Goijlandt.*

*

[1] Eersame &c

[2] Jan Engel ende consorten, geimpetreert hebbende octroij tot een
[3] goet gedeelte vanden Vullingen ende onlanden, gelegen achter[3]
[4] Anckeveen, Cortehouff ende daer ontrent in Goijlandt, omme
[5] dselve tot culture te brengen tot soodanige limiten, als sijluijden[5]
[6] mette Heeren Commissarissen, tot dien fijne gecommitteert, sou-[6]
[7] den, connen verstaen, hebben ons vertoont, dat sij beducht sijn, dat
[8] de inwoonders van Goijlant voor*s* ijet souden mogen attenteren tot[8]
[9] naedeel van haer voor*s* Octroij. Versouckende, dat wij alsulcke
[10] ordre willen stellen, dat sulcx geweert ende voorgecomen soude
[11] mogen worden. Ende alsoo onse meijninge is, dat dvoor*s* geoctroi-
[12] jeerde, het effect van haeren octroije sullen genijeten, Dient dese,
[13] omme te begeeren, dat Ul. opt gene voor*s* is acht sullen nemen
[14] dvoor*s* geoctroijeerde de hant te bieden, ende jegens alle desordre
[15] voorsien, Sulcx dat de selve buijten clachte mogen worden gestelt,[15]
[16] Waer toe wij ons sullen verlaeten.

[17] Haege den xxvi[en] Junij. 1625.

Jan Ingel (vgl. *312*) c.s. hebben van de Staten van Holland octrooi verworven om een stuk wildernis van ca. 500 ha is het Westen van Gooiland te ontginnen. De Gooilanders nemen tegen die ontginning een vijandige houding aan: de grond behoort weliswaar aan de Grafelijkheid van Holland, maar het gebruiksrecht komt de bevolking (Stad en Lande van Gooiland, de erfgooiers) toe. Er volgen tien jaren van strijd, niet zonder concessies van de kant van de Staten, over hetgeen dan als ‘s-Gravenland’ verkaveld wordt (vgl. *635*). Zie A.C.J. de Vrankrijker, *Stad en Lande van Gooiland* blz. 29 v.

Eindnoten:

3 *vullingen:* dempingen.
5 *tot soodanige limiten:* tot zo ver.
6 *tot dien fijne:* met dat doel.
8 *attenteren:* vijandig ondernemen.
15 *Sulcx ... gestelt:* Zodat zij geen (reden tot) klachten meer hebben (niet in WNT, vgl. buiten gevecht stellen).

* Minuut of afschrift. ARA. Archief Staten van Holland. Uitgegane missiven no. 1383 fol. 161.

217 *Aen mijnen Heere Laurens Reael Viçadmirael der Ho. Mo. HH. Staeten der Vereenighde Nederlanden.*

*

[1] Ed. Gestrenge, welwijse zeer voorsienighe Heere,

[2] Dewijl 't verlang der bezigheden UEd. verbiedt de voorgenoomene[2]
[3] herwaertskoomste, ende de mijne zoo quaelijk hebben konnen tijdt[3]
[4] kavelen, dat zij mij op morghen juist in Goeijlandt vorderen, res-
[5] teert met deese schult te doen 't geen ick kan:[5]

[6] di parole[6]

[7] Pagarvi in parte' et opera d'inchiostro.

[8] Ick roep dan alle de kraft des hemels aen, om handt te houden aen 't[8]
[9] geluk van den geweldighen aenslagh op dat ze tot zijner eere, 's[9]
[10] lands voordeel, ende achtbaerheit Uwer Ed. gedije. Ende gelijk de[10]
[11] grootheit van dit werk onderwonden, nae mijn' meeninge, bij drie[11]
[12] voortreffelijke koningen, ende twee de moghende staetsregeringen
[13] van den aerdbodem, het gewight der raedtslaeghen, 't welk ick[13]
[14] t' eenemael op den as van UEd. oordeel ende ervaerenheit leg te
[15] draeijen, mitsgaeders het hanteeren van zoo veele personaedjen van[15]
[16] doorluchtighe Fortujne, maghtigh waeren op te wekken een ge-[16]
[17] moedt van minder vierigheit, om den klip dier gloorije te beklim-[17]
[18] men; zoo verseker ik mij dat de brandende geest Uwer Ed. sich[18]
[19] nerghens begeeven zal, maer de werelt van haeren lof doen gewae-
[20] ghen, en roepen[20]

[21] Invia virtuti nulla est via.[21]

[22] Daer tegens magh UEd. zich belooven, dat mij nemmermeer be-[22]
[23] swijken zal ijver oft ernst in 't behartighen van UEd. dienst ende
[24] waerdigheit, doch weenigh meer van mijne geringheit: God beter'[24]
[25] 't, ende houde UEd.

[26] Ed. etc.

[27] altijts in schut ende scherm bevolen, nevens welhartelijke groete

* Minuut. UBA II C II. 195. Afschr. KA CLXXIa[b] 19.

[28] ende eerbiedenis van

[29] UEd.

[31] Verplichten vriendt ende dienaer

[32] P C Hóóft.

[29] Vanden Hujse te Mujden,

[30] den 27^{en} Julij *a* 1625.

Nadat beider ambtsdrukte een ontmoeting verhinderd heeft, schrijft Hooft Reael om hem voorspoed te wensen bij de onderneming ter zee, waarin hij als vice-admiraal een commando voert. Vgl. *245, 248*.

Eindnoten:

2 *verlang:* belangrijkheid.
3 *ende (dewijl) de mijne ... kavelen:* en daar mijn bezigheden de juiste tijd zo slecht hebben kunnen uitmikken.
5 *deese schult:* Hooft's aandeel in het mislukken van de ontmoeting.
6 *di parole etc.:* U te betalen met woorden en schrift (werken des inkts); 'vi' door H. toegevoegd. Ariosto, *Orlando furioso I*, 3, 5-6.
8 *handt ... geluk:* het succes te bevorderen.
9 *den ... aenslagh:* onderneming van de Engelse, Franse en Nederlandse vloten (de laatste onder graaf Willem van Nassau als admiraal en Reael als vice-admiraal) tegen de Spaanse havens.
W. van Nassau, H^{r} van de Leck, 1602-1627, zoon van pr. Maurits en de freule van Mechelen.
10 *gedije:* strekke; *gelijk:* zoals (zwemend naar *aangezien, nademaal*).
11 *onderwonden bij:* ondernomen door; *nae mijn' meeninge:* slaat op *grootheid; drie:* de Franse, de Engelse en 'Reael'*.
13 *raedtslaeghen:* WNT *raadslag* 51 beraadslagingen, of 52 2: plan.
't welk ... draeijen: waarvan (nl. van het gewicht der beraadslagingen (plannen) ik onderstel dat uw inzicht en ervarenheid de spil vormen (leggen c.acc.c. infin. (WNT *leggen* 1436): aannemen, onderstellen).
15 *het hanteeren van:* de omgang met.
16 *doorluchtighe Fortuijne:* zeer aanzienlijke positie; *maghtigh waeren:* in staat zouden zijn.
17 *minder vierigheit*, nl. dan het gemoedt Uwer Ed.
18 *zoo verseker ik mij:* houd ik voor zeker (*zoo* verbindt de slottirade met *gelijk*, r. 10).
sich nerghens begeeven zal: in geen enkel opzicht zal te kort schieten.
20 *en* (de werelt zal doen) *roepen*.
21 *Invia* etc.*:* Niet te begaan voor geestkracht bestaan er geen wegen. Ovidius *Metamorphoses* 14, 113.
22 *Daer ... zal:* Ondertussen kunt u zich overtuigd houden, dat *ik* nooit te kort zal schieten (WNT *bezwijken* 2521 2 a).
24 *doch weenigh meer:* maar genoeg over; *God beter' 't:* God helpe mij (nog niet de krachtterm van later).

* Vgl. enz. door M.C.A. v.d. Heyden. Utrecht/Antwerpen 1972, blz. 67 n. 12.

217a *Aen Pieter Hooft, Drost van Muijen ende Bailliu van Goijlandt.*

*

[1] Eersame &c

[2] Wij werden bericht, dat inden Lande van Goijlandt soude geschiet
[3] sijn, ofte immers gepoocht te doen, sekere violente vercrachtinge,
[4] soo aen een gehoude vrouwe als jongedochters, tot groote schandale
[5] voorden ingesetenen aldaer; oock nijet tolerabel in een Landt van
[6] Justitie, Ende dat evenwel de perpetranten vande voors violentie de
[7] stede van Muijden ende Goijlandt frequenteren, sonder dat daer
[8] tegens ijet wert gedaen ofte de Justitie bewaert. Ende alsoo wij ver-[8]
[9] staen dat de voor*s* violentie, scherpelick gestraft, ende de eerbaeerh[t]
[10] van eerlicke vrouwen ende dochters beschermpt ende geprotecteert
[11] sal worden. Soo dient dese, omme Ul. te lasten ende te beveelen,
[12] datelick de voor*s* perpetranten van violentie te verseeckeren, jegens[12]
[13] dselve te procederen als het behoort, ende sulcx te doen straffen,[13]
[14] als de saecke vereijschen sal. Off souden wij tselve anders jegens Ul.[14]
[15] persoon moeten verhaelen. Ende wilt ons adverteren vant gunt Ul.[15]
[16] daer inne gedaen sult hebben.

[17] Hage den ij[en] Augusti 1625.

Vgl. *218* en *219*.

Eindnoten:

8 *de Justitie bewaert (wert):* het recht gehandhaafd wordt.
12 *verseeckeren:* gevangen zetten.
13 *sulcx:* zodanig.
14 *jegens ... verhaelen:* u persoonlijk moeten betaald zetten.
15 *adverteren van:* verwittigen van.

* Minuut of afschrift. ARA. Archief Staten van Holland. Uitgegane missiven no. 1383 fol. 184.

218 *Aende HH gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Op gister avont geward mij Uwer Ed. Mo. missive vanden ij[en] dee-
[3] ser, die ick beantwoord met de nevensgaende copjen van informa-
[4] tien. Waer bij UEd. Mo. zullen zien wat van het attentaet van vrou-[4]
[5] wenkracht naer UEd. Mo. bericht zijn, magh wesen. Van eenighe
[6] gehouwde vrouwe en wordt daerinne niet gedacht. De jonge doch-[6]
[7] ters nocht haer broeder en heeftmen niet konnen brengen tot depo-
[8] sitie dat zij oneerlijk zouden zijn gehandelt. Vande geene die daer[8]
[9] omme ende bij geweest zijn en is maer een singulier getuighe die[9]
[10] affirmeert het opheffen van haere kleederen; een ander die 't loo-
[11] ghent. Zulx niet te twijfelen staet oft de delinquanten schoon in[11]
[12] hechtenisse gestelt zijnde en zouden daetlijk nae de costujmen al-[12]
[13] hier, werden ontslaekt onder cautie. D'een ook die hier sijne goede-[13]
[14] ren heeft is nojt fugitif geweest ende presenteert te rechte te staen.
[15] D'ander woont t' Amsterdam nae dat ick verstaen kan. In regard
[16] van alle het welke ick onnodigh geoordeelt heb den delinquant al-
[17] hier te apprehenderen: maer ondienstigh omdat bij zijne capture,[17]
[18] de zaek zoude devolveren aen 't gerecht deser stede t welk apparen-[18] **19** telijk
op veel nae niet zoodaenigh een ressentiment van 't stuk zoude[19]
[20] betoonen als dat van Weesp daer ick bij citatie in persoon tegens
[21] hem begost ende wijder voor heb te procederen tot alsulke peenen[21]
[22] ende *emenden* als naer rechte bevonden zal werden te behooren.
[23] Waer toe UEd. Mo. haer wel moghen verlaeten ende versekert zijn
[24] dat het mij aen goede affectie t' mijnen debvojr niet en is ontbre-
[25] kende: die deselve,

[26] Ed. etc.
[27] den almoghenden met wensche van geluksaelighe regeeringe bevo-
[28] len laet, nevens dienst ende eerbiedenis van

[29] Vanden Hujse te Mujden,

[30] den vj[en] Aug. *a* 1625.

[30] UEd. Mo.

[31] Onderdaenen dienaer

* Minuut. UBA II C II. 196.
amenden

[32] P C Hóóft.

Gecommitteerde Raden hebben Hooft in *217a* gevraagd of hij wel behoorlijk werk maakt van een aanranding die te Weesp zou zijn voorgevallen. Hooft stuurt afschriften van de ingewonnen informaties en motiveert dat er geen grond voor arrestatie is; een van de twee verdachten zal hij te Weesp laten terechtstaan; van de andere wordt alleen gezegd dat hij in Amsterdam woont. Hooft eindigt met een verzekering van goede ijver (vgl. *219*).

Eindnoten:

4 *wat ... wesen:* wat er van het misdrijf van verkrachting waar kan zijn.
6 *gedacht:* gewaagd.
8 *oneerlijck gehandeld:* oneerbaar behandeld.
9 *een singulier:* een enkel.
11 *schoon ... zijnde:* al waren ze in hechtenis genomen.
12 *nae de costujmen alhier:* volgens de hier geldende rechtsgewoonten.
13 *ontslaekt onder cautie:* tegen een waarborgsom in vrijheid gesteld.
ook: dan ook.
17 *maer (bovendien) ondienstigh*.
18 *devolveren aen:* komen te ressorteren onder.
19 *niet zoodaenigh ... betoonen:* de zaak niet zo ernstig zou opvatten.
21 *begost (heb) en wijder voor heb:* begonnen ben en verder van plan ben; *procederen ... amenden:* door te gaan tot (het eisen van) zulke straffen en boeten.

219 *Aen den H.F. de Vrije Raed gecom*m.

*

[1] Mijn Heere,

[2] De bij gevoeghde is tot antwoord op een missive der Ed. Mo. HH
[3] Gecommitteerde raeden, in date den ij[en] deser, zoo schor van stijl,[3]
[4] dat mij des verwondert ten insicht vande onsekerheit waer in haere[4]
[5] Ed. Mo. staen noopende de sake ende circumstantien daer in ge-
[6] roert. Het schijnt dat ijemant, dien 't God vergeeve, mij een quaed[6]
[7] officie bij haere Ed. Mo. heeft getracht te doen ende t' insimuleren[7]
[8] van conniventie oft negligentie over seker crimen raptus: waer van
[9] mij nocht wil nocht werk sulx gebleeken is dat ick der Justitie mee-[9]
[10] ne meer rigeurs schuldigh te zijn dan daer in gebrujkt wort. Ick ge-[10]
[11] draeghe mij tot d'informatien ende send 'er copie af over. Maer in
[12] gelijke occasie wil UE gebeden hebben, gelieve haere Ed. Mo. te[12]
[13] versekeren dat mijn debvojr mij bet ter harten gaet als den geenen
[14] die mij van achteren ende met calomnien aggresseren: ende God[14]
[15] almaghtigh,

[16] Mijn Heere

[17] dat hij UE in eere ende voorspoedt bewaere, thaerwaerts dienstelijk
[18] gebiedende

[19] Vanden Hujse te Mujden,

[20] den vj[en] Aug. 1625.

[20] UE

[21] Geheeldienstwillighen

[22] P C Hóóft.

Hooft laat de officiële brief *218* vergezeld gaan van een persoonlijke aan een van de Gecommitteerde Raden, hetzij omdat hij die kent, hetzij alleen omdat die als secretaris fungeert. Hij toont zich gepikeerd over de informatie naar het crimen raptus, die twijfel aan zijn ambtsijver verraadt, en waarvan de barse toon hem verbaast, omdat G.R. immers geen kennis van de zaak hebben.

* Minuut. UBA II C II. 198.

Eindnoten:

3 *schor:* bars.
4 *ten insicht van:* gezien.
6 *een quaed officie:* een slechte dienst.
7 *insimuleren:* betichten; *conniventie:* oogluiking.
9 *nocht wil nocht werk:* noch de opzet noch de daad; *sulx:* van dien aard.
10 *rigeur:* strengheid; *gebrujkt:* gehanteerd; *gedraeghe tot:* verwijs naar.
12 *wil ... hebben:* ben zo vrij u te verzoeken (Mem. 10).
14 *God almaghtigh* (gebeden hebben).

220 *(C. Huygens aan P.C. Hooft)*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Dese beleeftheid valt mij te wreed ende veel genadigher hadde[2]
[3] mij U.E. die Muijdsche vreughden geheelt gehadt, dan dus op mijn
[4] ongelegenste voor ooghen gestelt. Dat mochte Tantalus verdient
[5] hebben, maer welcke mijner overtredingen kan zoo swaren straffe[5]
[6] toegepast werden? Dewijl ick dan emmers den stoot moet[6]
[7] uijtstaen van zoo wel willen ende soo qualick konnen, zoo gelieve[7]
[8] U.E. voor mijn gerechtigste onschuld aen te vaerden, dat *niewe*[8]
[9] *Bessemen wel vaegen moeten*, ende ick mij all te onvoorsichtich*l*
[10] zoo veel dagen desen niewen dienst ontstelen zoude, daer U.E.[10]
[11] wel weet datmen met de eerste stadicheid den eersten inbreuck in[11]
[12] 'smeesters hert moet maken. Dese korte redenen stelle[12]
[13] ick ter wage van U.E. groot oordeel ende sonderlinge beleeftheit.[13]
[14] Zullende mij voor dubbel verplicht houden, wanneer U.E.[14]
[15] dit wederspreken den louteren noodsdwang toe sal schrijven,[15]
[16] ende mij daerom niet min achten te wesen
[17] Mijn Heere;

[19] Hage, den 9^{en} Aug^{ti} 1625.

[19] U.E. dienstw^{ste} vrund

[20] CHuygens.

[21] Hoe naer groote Henrick sijn verrijsenisse is[21]

[22] verlangt mij seer te hooren.

Huygens bedankt Hooft voor een uitnodiging, maar weigert omdat hij zich niet voor ettelijke dagen aan zijn nieuwe ambt durft te onttrekken. Hij informeert naar de aangekondigde verschijning van *Henrik de Gróte*.

Eindnoten:

* Origineel. KA CLXXIa^{c} 50.

2 *Dese ... gestelt:* Hooft had dus een (verloren gegane) brief geschreven waarin hij de vreugden van Muiden had geprezen en Huygens tot een bezoek had genodigd. Huygens was in augustus 1621 in Muiden geweest. Het bezoek van mei 1623 was mislukt. Zie *Proeven II*, 53; *beleeftheid:* vriendelijkheid; *te wreed:* zeer wreed; *veel ... gestelt:* het zou veel genadiger geweest zijn als u voor mij die vreugden van Muiden verborgen had gehouden dan ze mij zo, terwijl ik helemaal niet in staat ben van die vreugden te genieten, voor ogen te stellen.
5 *Zoo ... straffe:* zo zwaar een straf, een zo zware straf.
6 *toegepast:* toegekend; *emmers:* immers, in elk geval; *den stoot:* het ongeluk, de tegenslag.
7 *wel:* graag, zeer.
8 *gerechtigste onschuld:* rechtmatigste, meest wettige verontschuldiging; *niewe ... moeten:* nieuwe bezems goed moeten vegen (dit slaat op zijn kortgeleden, *nl.* op 18 juni, aanvaarde functie van secretaris van Frederik Hendrik).
10 *ontstelen:* onttrekken; *daer:* terwijl (niet caus.).
11 *wel weet:* heel goed weet; *stadicheid:* standvastigheid, volharding in zijn werk; *eersten ... maken:* het hart van de meester moet beginnen te veroveren (letterlijk bres maken).
12 *redenen:* woorden, uiteenzetting.
13 *ter ... oordeel:* in de weegschaal van uw grootmoedig (niet benepen) oordeel; *sonderlinge beleeftheit:* bijzondere, buitengewone vriendelijkheid (welwillendheid).
14 *Zullende ...* En ik zal ...
15 *wederspreken:* afslaan (van uw verzoek).
den ... noodsdwang: alleen maar aan de dwang door de nood opgelegd.
21 *Hoe ... hooren:* Huygens wist dat Hooft aan de levensbeschrijving van Hendrik IV werkte; het werk verscheen in 1626. Zie 225, Hooft's reactie op deze brief.

221 *Ill.re Signora mia Osserv.ma*

*

[1] Dovendosi hoggidi dar principio alla lettura del Tacito in casa del
[2] S.r Conradi, supplicho V S sia servita di farmi tenere quelle mie[2]
[3] tradottioni del detto autore, che la havrà fornito di leggere.
[4] Lequali in ogni modo non stimo che vi possino piu servire di nulla.
[5] Et se pur V S desiderasse di revederle un' altra volta, saranno ogni
[6] hora al suo commando. In tanto le offerisco colla presente l'Hecuba
[7] inviatami hieri dal van den Vondel, sopra alla quale mi tarda assaj[7]
[8] d'intendere la censura del pulitissimo giudicio vostro. Il che sarà
[9] alla prossima visita. Facendomi la gratia Iddio, che conservi
[10] sempre nel colmo d'honore et prosperità V S, alla quale
[11] humilmente raccommandandomi baccio riverente la degna mano,
[12] et me l'enchino.

[13] Adi 24 di Novembre 1625.

[13] Di V S Ill.re

[14] Devot.mo Servitore

VERTALING

Omdat men vandaag bij Mijnheer Coenraedsz. met de lezing van Tacitus gaat beginnen, smeek ik u mij die vertalingen van mij van de genoemde auteur te willen doen toekomen, die u zeker al gelezen heeft. In ieder geval denk ik dat ze u niet meer van dienst zouden kunnen zijn. Wanneer u ze nog eens zou wensen te zien, zullen ze u altijd ter beschikking staan. Intussen leg ik u met deze brief de Hecuba voor, die ik gisteren van Van den Vondel gekregen heb, waarover ik het oordeel van uw helder verstand met ongeduld verwacht, wat bij het volgende bezoek zal kunnen. Ik hoop dat God mij de genade verleent, u altijd in de hoogste mate van eer en gezondheid te willen bewaren, aan wie ik mij bescheiden aanbeveel en, eerbiedig mij voor u neerbuigend, de waarde hand kus.

Van U.E. de toegewijde dienaar
Den 24 November 1625.

Hooft laat in de minuten van *221* en *223* de naam van de geadresseerde onvermeld. Ik ben overtuigd dat het de naam was van Susanna van Baerle, aan wie hij omstreeks september 1625 een aantal bewonderende verzen gericht had, zonder haar toestemming tot een huwelijk te verkrijgen. De brieven dateren

* Minuut. UBA II C II. 794. Afschr. UBL Pap. 13.
Hs. een halve halve oude brief, met onder de tekst een adres aan Hooft van onbekende hand.

uit november 1625 en januari 1626, de laatste toont dat Hooft de hoop dan heeft opgegeven. 4 april 1627 trouwde Susanna met Constantijn Huygens. Stellig afgaande op het in *176* vermelde feit, dat Tesselschade zich, in 1621, in het schrijven van Italiaanse brieven oefende, hebben Huydecoper en Van Vloten aan deze twee brieven de opmerking toegevoegd, dat ze misschien resp. waarschijnlijk aan Tesselschade gericht zijn. Hiertegen pleit 1° dat de toon veel eerbiediger is dan in Hooft's brieven aan Tesselschade, 2° dat Tesselschade niet (haar zuster Anna wel) altijd om haar heldere oordeel geprezen wordt, 3° dat in de afscheidsformule van Hooft's vele brieven aan haar geen handkus voorkomt. Dat de twee brieven aan dezelfde vrouw gericht zijn volgt alleen al hieruit, dat het schrijven van twee Italiaanse brieven aan twee verschillende, ook in 't klad niet genoemde vrouwen, binnen twee maanden, onaannemelijk is. Bovendien is er, behalve de handkus, een parallellisme in de zegging aan te wijzen (*221* r. 10 *nel colmo d'honore et prosperità, 223* r. *9 il colmo di gloria et felicità*). En de zakelijke onbewogenheid van *221* kan Hooft door Susanna's houding opgelegd zijn: de brief bevat twee toespelingen op een gehoopt weerzien, maar dit sprak niet vanzelf. Beiden woonden in Amsterdam, maar Hooft laat zijn Tacitus-vertaling bij Susanna afhalen en de *Hecuba* afgeven.

Eindnoten:

2 Sr Conradi: Albert Coenraeds Burg (vgl. *402*).

7 Vondel's *De Amsteldamsche Hecuba, Treur-spel* draagt het jaartal 1626. Blijkbaar had Hooft, die met Reael en De Huybert Seneca's *Troades* vertaald had - Vondel's voorbeeld in deze - al vroeg een auteursexemplaar gekregen.
v.T.

222 *Aen mijnen Heere Mijnen Heere Jacob Bakker Schepen der Stadt Amsterdam.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Entlijk is de schaemschoe uijt geraekt, ende dit boek voor den[2]
[3] dagh: op hoope dat de wichtigheit der stoffe de lompheit van 't[3]
[4] maxel ten deele zal opweghen. Ook is de nieuwsgierigheit, zelve
[5] der gróóten, meenighmael zoo zeer vermaekt met gezicht van
[6] dwerghen ende gelijke wanschepsels, als met het zeldsaemste van
[7] bekoorlijke schoonheidt. Ten minsten zal de misstal, daer 't
[8] volmaekt in is, zulx ujtmunten, datze een' dujdelijke leer zij, voor
[9] anderen, die zich zoodaenighe werken onderwinden. Zich te
[10] schaemen der schaemte van zijne dwaelingen bekent te maeken,
[11] magh dat onbeschaemtheit heeten? O de braeve eerloosheidt, zijne[11]
[12] gebreken op de kaek te zetten, ten einde dat 'er zich de wereldt
[13] aen spieghele! Mij waer bijna ontvallen, dat 'er nójt liefhebberij bij
[14] de mijne haelen moght, die eenen algemeenen laster op mij haelen
[15] gae, om aen 't gemeen te dienen. Dit 's 'er meê gejókt: maer niet
[16] al jók daerom.

[17] ridentem dicere verum

[18] Quid vetat?

[19] Zoo komt U (wil UE zeggen) noch dank toe. Ick maek ‘er geen’[19]
[20] rekening op: doch zoude mij vergiffenis toeleggen, al waer 't[20]
[21] maer om de barmhartigheidt van mijnen stijl, indienze in geen'[21]
[22] onbarmhartigher handen te vallen had, als die van UE. Dewelcke
[23] ick kus met eerbiedigheit, God vervulle met allerleij goedt
[24] Mijn Heere, nae wensch, nevens groete ende gebiedenis van

[25] In Amsterdam,

[26] den 13[en] Jan. 1626.

* Origineel. UBA II C 13.247.
Hs. dubbel vel, opengesneden.
T. van r. 3 ‘op hoope’ tot r. 9 ‘onderwinden’ onderstrepingen die moeilijk van Hooft kunnen zijn. - Op de achterkant heeft C. v.d. Wijen geschreven: ‘Hd. D.G.’ *(Henrik De Gróte)* ‘Brieven en andere noodige pampieren gecomen van het boven Cantoir op het huys Tot Muyden’.

[25] Uwer E.

[26] Dienstwillighsten

[27] P C Hóóft.

Hooft begeleidt de toezending van *Baeto* aan Jacob Bakker, 1572-1643, schepen, later burgemeester van Amsterdam en Gecommitteerde ter Staten-Generaal, met een zo vernuftig weefsel van bescheidenheidsformules, dat het gewenst is, zin voor zin te vertalen.

'Eindelijk is de schroom overwonnen en dit boek verschenen, in de hoop dat de belangrijkheid van de inhoud de onbehouwenheid van de vorm ten dele zal vergoeden. Ook schept de nieuwsgierigheid, zelfs van de aanzienlijken, dikwijls evenveel behagen in de aanblik van dwergen en dergelijke gedrochten als in de uitgezochtste schoonheden. (FV 125). In elk geval zullen de gebreken, waaraan niets ontbreekt, zo in 't oog vallen, dat ze een duidelijke onderwijzing zijn voor anderen, die zulke werken aandurven. Zich schamen over de schaamte over zijn fouten, kan men dat onbeschaamdheid noemen? Wel, wat 'n moedige eerloosheid, zijn fouten aan de kaak te stellen zodat de wereld er zich aan kan spiegelen! Bijna had ik gezegd dat geen liefhebberij ooit de mijne geëvenaard heeft, die mij een openbare kritiek op de hals haalt ten algemenen nutte. Dit is nu maar gekheid, maar daarom zit er toch wel iets in:

Al lachend te zeggen wat waar is, wat is er tegen? Horatius, *Satirae* 1, 1, 24-25. "Dus hebt u nog dank verdiend", zult u zeggen. Ik reken er niet op, maar wel op vergiffenis, als was het maar om de "barmhartigheid" van mijn stijl, als die niet in onbarmhartiger handen moest vallen dan de uwe enz.'

Eindnoten:

2 *de schaemschoen is uit geraekt:* bestaande uitdrukking (WNT *schaamschoen* 138), vgl. *347*.
3 *voor den dagh (geraekt)*
11 met de voor Hooft zeer ongewone uitroep 'O' zet een reeks hyperbolen in die zichzelf niet duidelijk schijnen te kunnen rechtvaardigen.
19 *U:* Hooft, want hij laat de ontvanger aan 't woord.
20 *zich iets toeleggen:* iets (goeds) durven verwachten.
21 de crux 'de barmhartigheid van mijn stijl': door het strikt volgehouden purisme was er bij lezing vooraf van verschillende kanten, o.a. door Frederik Hendrik, iets gezegd over het stugge van de stijl. (Brandt, *Leeven* ed. Leendertz, blz. 26). Men kan dus deze uitdrukking als zelfironie opvatten. Een tweede, gezochtere oplossing kan liggen in het feit dat 'erbarmelijk' (WNT 4159) 'barmhartig' kon betekenen, dus: 'wat erbarmen nodig heeft': Hooft kan een analoog spel spelen en hier bedoelen 'wat barmhartigheid nodig heeft'. In de vertaling is het woord tussen aanhalingstekens gezet vanwege de ironie, of vanwege het spel.

223 *Ill.re Sign.a et P.rona mia Osserv.ma*

*

[2] Poiche la sorte, per la mia partenza vicina, m'invidia il potere offe-
[3] rire di mano propria alla S V il mio Baeto, mi pare ch'il dovere della
[4] mia servitù verso lei richiegga, et la gentilezza del cuore di V S tanto
[5] pronta a scusare gli falli miei, mi porga l'ardire di farle l'offerta della
[6] detta Tragedia per mezzo della presente. S'il rilevato vostro ingegno
[7] si degnera dalle volte di mirar tant'a basso, come sarà di leggerne
[8] qualche verso potra vantarsi quel povero principe d'haver incon-
[9] trato nella miseria del suo essiglio, il colmo di gloria et felicità. Il
[10] quale Iddio conceda a V S come lo pregho di devoto cuore et bac-
[11] ciando le riverente la bella et degna mano mi rimango

[12] Di V S Ill.re

[13] Il più Humil Servitore

VERTALING

Omdat het lot, vanwege mijn naderend vertrek, mij niet het genoegen gunt U.E. mijn Baeto uit eigen hand te komen aanreiken, lijkt het mij dat de plicht van mijn dienstwilligheid jegens u eist, en dat de vriendelijkheid van U.E.'s hart, altijd bereid mijn fouten te vergeven, mij de moed geeft, door middel van dit schrijven het genoemde treurspel aan te bieden. Als uw hoge geest zich zal verwaardigen, vanaf de hoogte uw blik te laten dalen, en dat zal zijn een enkel vers ervan te lezen, zal die arme prins zich kunnen beroemen, in de ellende van zijn verbanning, de top van roem en geluk te hebben bereikt. Die ik hoop dat God aan U.E. geve, zoals ik hem met toegewijd hart bid. u de schone en waarde hand eerbiedig kussend, verblijf ik, van U.E. de nederigste dienaar

Bij *221* is gesteld dat *221* en *223* aan Susanna van Baerle gericht zijn. Hooft schrijft in september 1625 een reeks gedichten voor haar. Die spreken over zijn bewondering en zijn innerlijk herleven na de sombere weduwnaarsjaren, maar niet over wederliefde. *221*, van 24 november 1625, verraadt een gedwongen terughouding. Dan komt, in januari 1626 (blijkens *222* en *225*) zijn treurspel *Baeto* van de pers. Baeto is een prins, die door de intriges en toverkunsten van zijn stiefmoeder gedwongen wordt, de wapens tegen haar (en zijn oude vader) op te nemen. Zodra hij zeker is van de overwinning gaat hij met zijn aanhangers

* Minuut. UBA II C II.795. Afschr. UBL Pap. 13.
Hs. enkel vel, met een adres aan Hooft in verso.
Dat. *Baeto* kwam in januari 1626 van de pers, de vroegste aanbieding is van de 13de *(222)*.

in vrijwillige ballingschap, liever dan de oorlog voort te zetten. Dit treurspel zendt hij Susanna en in brief *223* laat hij zich gaan in vertwijfeling over haar weigering, die uitgedrukt wordt in haar ver-af en onbereikbaar zijn.

De Annotazione van Dr. Musarra is voortgekomen uit een lezing voor de vereniging Dante Alighieri; van de inhoud van *Baeto* en van Hooft's omstandigheden wist hij toen nog niets. Maar de toehoorder die daar wel van wist en aan de ‘naere nacht van benaude drie jaeren’ herinnerd werd, onderging een herkenning: de ‘povero principe’ en zijn ‘essiglio’ waren aanwezig. De identificatie waarmee de Annotazione besloten wordt is uit latere gesprekken ontstaan.

Er zijn nog enkele uitwendige argumenten die de aanwijzing van Susanna als ontvangster, zo nodig, kunnen steunen. Uit het Italiaanse citaat in Hooft's latere brief aan haar *(269)* blijkt dat zij die taal kende. Een handkus valt in zijn correspondentie aan geen andere vrouw ten deel dan aan haar en aan Leonora Hellemans, en haar mooie handen spelen, behalve in de afscheidsformule van deze brief, een rol in de aan haar gewijde gedichten *Zang* r. 9, *Boek enz.* geheel, *Gespan enz.* r. 1-4, *op Chlorinde's schrijven* r. 9-11, 24-25 (LSt. I 232, 233, 239, 241). In de twee brieven die Hooft haar na haar huwelijk met Huygens schrijft *(261, 269)* heeft haar hand een actieve functie naast de passieve van het gekust-worden. De mooie handen van Francisca Duarte worden weliswaar ook gekust, maar ‘cent mille fois’, wat nu juist iets heel anders is.

v.T.

Annotazione

Un esempio di arte epistolare e nello stesso tempo un'opera di poesia è questa breve lettera nella quale Hooft offre ad una signora il *Baeto*. L'autore inizia con una secondaria nella quale esprime l'impossibilità, per la vicina partenza, di offrire di persona l'opera, ma con un mezzo semplicissimo toglie alla frase ogni prosaicità e la rende brillante. Attribuisce la colpa alla sorte che gli nividia, ossia gli nega, la gioia di poter incontrare la donna alla quale scrive. Alla prima proposizione seguono due altre, parallele, che si uniscono alla fine della frase, la prima situata nel piano soggettivo personale, l'altra in quello oggettivo della donna. La parola che nella tradizione letteraria italiana caratterizza il rapporto affettivo tra l'innamorato e la persona amata è servitù; nella proposizione parallela il rapporto donna-poeta viene ridato da ‘gentilezza del cuore’; la parola ‘gentile’ comprendeva dalla scuola poetica del Dolce Stil Nuovo tutte le virtù che il poeta vedeva riunite nella donna amata, virtù nobili e nobilitanti. Le parole portanti di questa prima parte sono: *sorte, dovere, servitù, gentilezza, offerta* nelle quali si passa da un piano generale ad uno

personale, tutto con una concatenazione perfetta ed armoniosa. Nella seconda parte della lettera l'autore rende ancora più diretta la sua parola ponendo se stesso sullo stesso piano del 'povero principe', del *Baeto*. La donna viene innalzata e ciò senza che il concetto abbia della lusinga; ha luogo un' altalena continua tra il piano su cui è posta la donna e quello dove il poeta pone se stesso. La lettera culmina nell'ultima frase dove alla miseria ed all' 'essiglio' viene contrapposto il 'colmo di gloria e felicità', che deriva dal mirare della donna. Nella lettera domina una musicalità tenue, lenta, sembra quasi un sospiro. Rarissime sone le dissonanze, mentre l'accento cade quasi sempre sulle stesse vocali, soprattutto la *e* nella prima parte e la *a* nella seconda. Potrà sembrare forse eccessivo ma per noi danno un tono di rammarico nella prima parte e di malinconia nella seconda. La parte finale della prima frase è, nella sua semplicità, un piccolo capolavoro in tal senso: 'l'off*e*rta della d*e*tta Trag*e*dia per m*e*zzo della pres*e*nte.'

Nella seconda frase c'è una musicalità un po' più mossa. La *a*, che si alterna soprattutto con la *e* culminante nella parola 'verso', domina e dopo la pausa della *o* di 'c*o*lmo' e 'gl*o*ria' chiude la frase con la parola 'felicità'.

Oltre ad una scelta sapiente delle vocali l'Hooft realizza anche un crescendo armonioso con una concatenazione perfetta delle consonanti. La *v* domina in tutto il brano e si alterna come suono base con la *t* e la *p*. L'importanza di questa tonalità è chiara se si considera che la *v* la *t* e la *p* culminano nelle parole: *verso, vantarsi, povero, principe, incontrato*. Riportando l'analisi dall' aspetto musicale a quello dei significati si evidenziano due piani antitetici: quello della lontananza, reale e spirituale, della donna amata (*povero principe, esilio, il rilevato vostro ingegno si degnera dalle volte*) che causa tristezza (dominano la *e* e la *a*) e quello della gioia desiderata ma quasi non sperata con la rottura musicale delle parole: *il colmo di gloria et felicità*.

Un concetto base lega tutta la lettera: la partenza del poeta riporta all'esilio del *povero principe*, con una identificazione innegabile del poeta con il suo personaggio. La lettera sembra esser stata scritta più per esser sussurrata che detta, sembra quasi una carezza rivolta velatamente ad una persona amata.

F.M.

VERTALING

Aantekening

Deze korte brief waarin Hooft aan een vrouw de *Baeto* aanbiedt, is een voorbeeld van briefschrijfkunst en tegelijk van dichterlijkheid. De schrijver begint met een bijzin, waarin hij zegt, dat hij door zijn a.s. vertrek in de onmogelijkheid verkeert, het werk persoonlijk te overhandigen, maar door een zeer eenvoudige kunstgreep maakt hij de zin van prozaïsch - briljant. Hij geeft de schuld aan het lot, dat hem de vreugde misgunt en dus ontzegt, de vrouw aan wie hij schrijft, te kunnen ontmoeten. Op de eerste zin volgen twee andere, evenwijdig lopende, die zich aan het eind van de volzin verbinden, de ene zegt wat er van hem uitgaat, de andere wat van de vrouw naar hem toekomt. Het woord dat in de Italiaanse literaire traditie de zielsgesteldheid van de verliefde tegenover de geliefde vrouw kenmerkt, is 'servitù'; in de evenwijdig lopende zin wordt de verhouding vrouwdichter weergegeven door 'gentilezza del cuore'; het woord 'gentile' omvatte sedert de Dolce Stil Nuovo alle deugden die de dichter in de vrouw verenigd zag, deugden die edel waren en edel maakten. De woorden die dit eerste gedeelte dragen en tevens voortstuwen zijn *sorte, dovere, servitù, gentilezza, offerta*, waarin de dichter door een volmaakt geleidelijke aaneenschakeling overgaat van het algemene naar het persoonlijke.

In het tweede deel van de brief geeft hij een persoonlijker gerichtheid aan zijn woord door zich te identificeren met de 'arme vorst', Baeto. De vrouw wordt verheven en wel zonder dat het naar vleierij zweemt; er ontstaat een voortdurende afwisseling tussen het hoge niveau waarop de vrouw geplaatst is en dat waar de dichter zichzelf plaatst. De brief culmineert in de laatste zin waarin tegenover de ellende en de ballingschap gesteld wordt de volheid van glorie en geluk, die voortvloeit uit het nederkijken van de vrouw. Er overheerst in de brief een lichte muzikaliteit, als een zucht. Dissonanten komen zeer zelden voor, en de nadruk valt bijna altijd op dezelfde klinkers, vooral op de *e* in de eerste en de *a* in de tweede helft. Het mag misschien overdreven schijnen, maar ze geven een toon van droefheid aan het eerste gedeelte, een van melancholie aan het tweede. Het laatste gedeelte van de eerste zin is, in al zijn eenvoud, in dit opzicht een meesterstukje: 'l'offerta della detta Tragedia per mezzo della presente'.

De tweede helft is van een wat bewogener muzikaliteit. De *a* die vooral afwisselt met de *e*, (culminerend in het woord 'verso') overheerst en sluit, na de onderbreking door de *o* in 'colmo' en 'gloria', de zin af met 'felicità,' geluk.

Behalve een bewuste keuze van de klinkers schept Hooft ook een harmonisch crescendo door een volmaakte opeenvolging van consonanten. De *v* overheerst in de hele tekst en wisselt als grondtoon af met de *t* en de *p*. Het belang van die klankkleur is duidelijk als men bedenkt dat de *v, t* en *p* culmineren in de woorden '*verso, vantarsi, povero, principe, incontrato*.'

Stelt men naast de analyse van het muzikale aspect die van de betekenisaspecten, dan onthullen zich twee tegengestelde themata: dat van de onbereikbaarheid, materieel en spiritueel, van de geliefde vrouw ('*povero principe, esilio, il rilevato vostro ingegno si degnera dalle volte*') die de droefgeestigheid veroorzaakt (de *e* en *a* overheersen) en dat van de begeerde maar bijna niet gehoopte vreugde, met de plotselinge klankverandering in de woorden '*il colmo della gloria et felicità*'.

De gehele brief wordt verbonden door één grondgedachte: het vertrek van de dichter weerspiegelt de verbanning van de ‘arme vorst’, met een onmiskenbare identificatie van de dichter met zijn personage. De brief schijnt te zijn geschreven

meer om gefluisterd te worden dan gezegd, hij lijkt een versluierde liefkozing voor een geliefde vrouw.

F.M.
H.W.v.T.

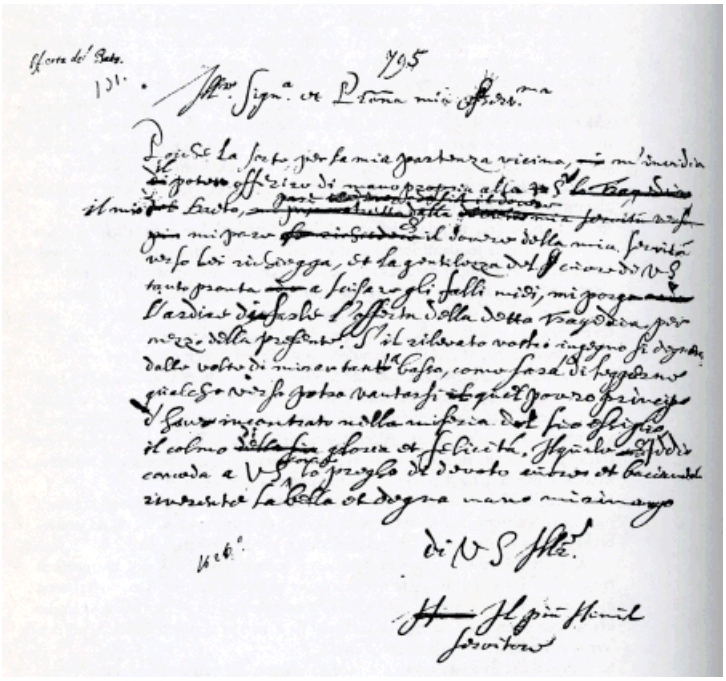

224 *Aen me Joffr^e^ Me Joffrouwe Anna Visschers van Wesel, op de Zijpe.*

*
Lóónt.

[1] Me Joff[-]

[2] UE schrijven vanden 3^en^ is mij eerst gisteren gewarden:
[3] ende bestorf mij inder handt door 't ijslijk lesen van UE[3]
[4] droomen noopenden onsen grooten vriendt. Niettemin[4]
[5] dewijl ick mij altijds heb laeten voorstaen dat sommighe
[6] droomen ijets bedjeden, doch weenighe, ende dat bediedsel[6]
[7] niet wisselijk te bevroeden is, zoo laet ons ons self
[8] niet ellendigh maeken voor den tijdt. 'T en gebreekt
[9] aen geen' wtleggers van zoodaenighe onsekerheden,
[10] die achten dat het tegendeel gemeenlijk waer valt[10]
[11] vande droomen. Dat geeve God den H. Generael
[12] dien ick van dagh te daeghe te gemoete zie: gemerkt[12]
[13] de meeste schepen der Engelschen al weder t'hujs
[14] gekomen zijn onverrichter saeken. Doch sal zijn' Ed.
[15] aen die opspraek geen deel toekoomen, ten aensien[15]
[16] zijlujden onsen admirael, nae datmen zeidt,[16]
[17] niet hebben willen toestaen te landen op 't ejlandt
[18] van Calis, wt vreese dat hij ende d'H. Reael[18]
[19] met onse Hollanders hun d'eere souden afgewonnen
[20] hebben in 't bestoken van den vijandt. 'T welk UE
[21] zal gelieven alsoo voorts te zeggen nae de waerheit
[22] ter plaetse daer 't oorbaer is tot handthaeving[22]
[23] vande eerlijke ende welverdiende naeme zijner Ed.
[24] Hier bij gaen 2 oft 3 psalmen, ende 't geen Vanden[24]
[25] Vondel gemaekt heeft op 't overlijden van mijnen
[26] zaelighen Vaeder. Jeghenwoordelijk staet mijn
[27] neef Henrik Hooft boven d'aerde. Zoo weenigh[27]
[28] tijds gaet 'er, deese laeste jaeren, door, zonder mij
[29] ijemant vande mijnen te rooven. God geeve dat
[30] het mij alsoo met den H. Generael niet en gae, ende
[31] verleene UE met mijn H. UE man ende allen
[32] ons te saemen 't salighste, naer wensch van

[33] Wt Amsterdam,

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 20.
Hs. enkel vel, aan de bovenkant beschadigd, tekstverlies. Watervlek.

[34] den xx^en^ Ja*n*. 1626.

[33] UE

[34] Verplichten dienstw^en^

[35] P C Hóóft.

Anna Roemersdr. Visscher heeft Hooft een akelige droom over Reael geschreven. Hij stelt haar gerust, maakt melding van Reael's krijgsbedrijven (vgl. *217*) en zendt haar enkele van zijn psalmberijmingen en Vondel's sonnet op het overlijden van zijn vader.

Eindnoten:

3 *bestorf:* verstijfde, verbleekte.
4 *vriendt:* Reael.
6 *doch (slechts) weenighe*.
10 *waer valt:* waar is.
12 *te gemoete zie:* verwacht.
15 *ten aensien:* aangezien.
16 *admirael:* graaf Willem van Nassau-La Lecq aan wie Reael als vice-admiraal was toegevoegd.
18 *Calis:* zeer waarschijnlijk Cadiz. Die stad lag ten dele op een eiland.
22 *daer ... is:* waar het te pas komt.
24 *psalmen:* omstreeks 1622-1626 berijmde Hooft de 3e, 6e, 7e, 23e, 45e, 103e, 104e, en 113e psalm (L.St. I, p. 183, 185, 224, 247, 249, 250, 251, 254); *Vanden Vondel:* diens sonnet *Op het overlijden van wylen den E.E. Heere Cornelis Pietersz. Hoofd, Raed en oud Burgermeester der wydberoemde koopstede Amstelredam. Salighlijck ontslaepen den eersten dagh des jaers 1626*. (WB II, p. 760).
27 *Henrik Hooft:* Hendrick Willemsz. Hooft, geb. 1584, begraven 20 januari 1626, lid van de firma Simon de Rijck, Pieter Hasselaer en Hendrick Hooft, vgl. *190*.

225 *(P.C. Hooft aan C. Huygens.)*

*

[1] Henrik de groote in sijn leven tegens tegenspoedt opgewassen,[1]
[2] schijnt gelijken lot te bejeghenen nae zijn doodt. Zoo verscheide[2]
[3] toevallen hebben hem dus lang den dagh verhindert. Doch 't komt[3]
[4] nu op 't verwerven van 't privilegie aen: daer ick nochtans ducht[4]
[5] dat de drukker zijn gelt aen in 't water werpt, bij gebrek van te be-[5]
[6] gripen dat hem zijn harnasdujts ende hondert onhebbelijkheden ge-[6]
[7] noegh waepenen tegens 't naedrukken. Hij zal niet eer in zijnen[7]
[8] krits zijn, als toegeschikt, aen UE, naerdien deselve bevrucht schijnt[8]
[9] met de lust van die viese vrouwen, dewelke meer smaex vinden in[9]
[10] d'ouwe kost der arme gebujren als in de lieflijkste lekkernijen van
[11] haer' eighe spijskamer. Midlertijdt komt Baeto voor wt; arm heldt[11]
[12] ende soo quaelijk toegerust als den geenen past die om Gods wille[12]
[13] gaet. Want seker de toeleg op der arme weeskinderen voordeel met[13]
[14] hem om gelt te laeten zien, heeft zijnen berojden adel op een toon-[14]
[15] neel ende te voortschijn geholpen. Maer als ick ende mijns gelijk[15]
[16] van dusdaenighe misdrachten geleggen, dunkt ons al mede wat te[16]
[17] doen tot het wtsteken van UE rechtschaepe werken, door 't onder-[17]
[18] scheit dat bij de vergelijkinge blijkt. De lichtheit van desen dienst
[19] hoop ick zal de swaerte der feilen opweghen met hulp van zoo een'[19]
[20] partijghe gunste als ick over mijn' zijde bevind te zijn, die van UE[20]
[21] dewelke[21]

[22] Mijn Heere,

[23] inde gunste Gods eere ende voorspoedt altijds gevest blijve nevens
[24] groete ende eerbiedenis van

[25] UE

[26] weldw^{en}

Hooft begeleidt de toezending van zijn *Baeto* met de gewone verontschuldiging.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II.793. Afschr. KA CLXXIa^{b} 21 door AHH.
Hs. afgesneden f° 2 v.e. ontv. brief.
T. Geen opschrift. Br. voegde toe ‘Aen C. Huigens’, AHH schreef onder de tekst ‘Aan den heere Huygens.’
Dat. De minuut is door Hooft niet gedateerd. Br. zette er ‘1625’ onder, wat door AHH werd veranderd in ‘27 Ja*n* 1626’, een datum die hij schijnt af te leiden uit *226*.

1 *Henrik ... groote:* Hoofts biografie, in 1618 begonnen, 1626 uitgegeven (maar in de eerste helft van de zin de persoon van de door Hooft vereerde vorst); *in ... opgewassen:* tijdens zijn leven tegen de tegenspoed in opgegroeid (*opgewassen* partic., niet adjectief, in de context!).
2 *gelijken lot:* gelijk een lot, een gelijk lot (subject en object mogelijk (WNT 1551, 1553 de twee constructies: ik bejegen een lot, een lot bejegent mij).
3 *toevallen:* gebeurtenissen; *hem:* het boek *Henrik de Gróte; den dagh:* het daglicht, de verschijning.
4 *privilegie:* octrooi, recht van alleen-uitgave, door de Staten-Gen. verleend; *daer ... werpt:* waaraan evenwel de drukker, vrees ik, zijn geld weggooit.
5 *bij ... begripen:* doordat hij niet begrijpt (de spelling *begripen* is vreemd, moet ws. hieruit verklaard worden dat Hooft in het manuscript (minuut) eerst *bij gebrek van begrip* had, dat hij veranderde door toevoeging van *-en* achter *begrip* en voorvoeging van *te*. Brandt schreef er *begrijpen* boven).
6 *hem:* het boek *Henrik de Gróte; zijn harnasduits:* zijn harde, stroeve, niet soepele (puristische) Nederlands (WNT *harnas* 2247 onjuist: soldatentaal, ruwe taal. Daarvan is hier ook geen sprake). Vgl. *572*, waar Huygens de taal van de *Ned. Hist.* minder 'wreed' noemt dan die van *Henrik de Gróte; onhebbelijkheden:* onsierlijkheden (niet in WNT op *onhebbelijkheid* 1687. Men vergelijke *hebbelijk* in de zin van mooi, sierlijk, *hebbelijke handjes* LSt. 1, 239).
7 *naedrukken:* een groot euvel in die tijd, het zonder privilege, octrooi nadrukken van een boek, waarvoor een ander het octrooi had; *in ... zijn:* voltooid, klaar zijn; vgl. thans 'rond zijn' en WNT *krits (11)* 296.
8 *toegeschikt:* toegezonden; *bevrucht:* bezwangerd.
9 *viese:* grillige, bizarre (WNT *vies* 449, dit citaat onder betekenis: lastig, humeurig, tegen den draad).
11 *Baeto:* 29 mei 1617 voltooid; *voor wt:* voorop, eerst; *arm heldt:* uitroepende zin, eerder dan appositie.
12 *soo ... gaet:* slecht toegerust als hém past die loopt te bedelen.
13 *seker:* ongetwijfeld; *toeleg op:* het beogen van.
14 *op ... geholpen:* op een toneel en tot openlijke vertoning gebracht (*voortschijn*, voor *voorschijn* dat regelmatig bij Hooft optreedt; Mnl. Wdb. voreschijn (voorschijn, voortschijn) 1066 *te voreschine brengen* = voor den dag brengen, in het openbaar of openlijk vertonen).
15 *mijns gelijk:* mijns gelijke.
16 *van ... geleggen:* zulke misdrachten baren, van ... bevallen (geliggen van, bij Hooft steeds de Hollandse vorm *leggen*); *al ... doen* enz.: (subject) dat wij ook iets doen.
17 *wtsteken:* beter doen uitkomen; *rechtschaepe:* welgeschapen, tegenover misdrachten (Mem. 3).
19 *opweghen:* opwegen tegen; *zoo ... UE:* zo een partijdige gunst als ik constateer dat die van u voor mij is (acc. c. inf.constructie).
20 *over:* aan.
21 *dewelke ...* (rel. bijzin bij *UE*).

226 *Mijn Heere [-] Heere P.C.Hóóft Drost van Muyden &c tot Amsteldam.*

*

(*Hooft:* Haeghe 31 Ja*n* Amsterdam, feb *a* 1626)

[1] Mijn Heer;

[2] Ick zoude voortaen mijn Battausche affkomst qualick loochenen[2]
[3] konnen, Want, sonder vleijen, ick houde het seer met Baeto, dien
[4] eerlicken held, Emmers die sulx van U.E. voorgestelt werdt,[4]
[5] ende bekenne noijt geschiedeniss met fabelen zoo deghelick ge-[5]
[6] voeght gesien te hebben. Wat de reste van 'tmaecksel belanght stelle[6]
[8] ick niet van nu aff boven reick van mijne uijtsprake, alleenlick[8]
[9] slaet mij dit laeste Stuck wercks met een ongemeene verwonderinge,[9]
[10] bedenckende dat het U.E. soo veele jaren naer sijn geboorte[10]
[11] tot uytgevens toe bevallen heeft, ende U.E. als vreemde leser
[12] het versche oogh daerop slaende (*refrigerato inventionis amore* seght,[12]
[13] dunckt mij, Quintilianus) noch geen wedersinn daerin heeft konnen[13]
[14] krijgen Sulx seker wel teecken is van een staende oordeel uijt[14]
[15] reden van nood, overmits het tot sijn volmaeckte[15]
[16] peil geresen is. ende voortaen geen onderscheid tuschen heden en[16]
[17] gisteren en erkent, Verre van mijns gelijcken stadige ongestadic*h*[17]
[18] die qualick een regel sonder berouw uijtschrijven. Henrick[18]
[19] de Grootes komste verwachten wij naer sulcken voorlooper[19]
[20] met all te veel ongedulds, om met Privilegien uijtgestelt[20]
[21] te werden. U.E. vertrouwe ick, sal sich mijner swackheid
[22] erbarmen ende dit verlangen niet meer verlengen laten. God
[23] gunne haer sijnen eewighen Seghen ende mij te mogen blijven
[24] MijnH^{e};

[25] 's Gravenhage den laesten

[26] Januarij 1626.

[26] U.E. Dienstw^{ste} Vrund

[27] CHuygens.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, opengeknipt. Lakzegel.

Huygens dankt voor de toezending van *Baeto* en prijst dit werk.

Eindnoten:

2 *mijn ... affkomst:* mijn afkomst van de Battauers (zo noemde Hooft de volgelingen van Baeto in de *Inhoudt* r. 50 vlgg. (LSt. II, 363): '(Baeto) wordt tot Coning gehult vande zijne ende noemtse Baetauwers nae sijnen naem'. Huygens sluit zich hierbij aan).
4 *eerlicken:* achtenswaardige, rechtschapen (WNT *eerlijk* 3907;) *Emmers ... werdt:* Die althans zodanig door u voorgesteld wordt.
5 *fabelen:* verdichtsels; *gevoeght:* samengevoegd, verenigd.
6 *Wat ... belanght:* Datgene wat het overige van uw werk raakt (object bij *stelle* enz.; Vgl. over deze constructie het in de noot genoemde artikel; WNT *maaksel* 18).
8 *niet ... aff:* (tegenover r. 2 *voortaen*). Reeds lang is dit het geval.
reick: bereik; *uijtsprake:* oordeel.
9 *verwonderinge:* bewondering.
10 *bedenckende:* (conjunct partic.) wanneer ik bedenk; *soo ... geboorte: Baeto* was in 1617 voltooid.
12 *refrigerato etc.:* nadat de liefde van de vindenstijd ietwat bekoeld is. (Quintilianus, *Epistula ad Tryphonem* 2.)
13 *wedersinn daerin:* weerzin daartegen.
14 *Sulx:* hetgeen (zie over dit rel. *sulks* eveneens het in de voetnoot genoemde artikel); *een ... nood:* een vast, niet voor verandering vatbaar oordeel dat zijn oorsprong vindt in de noodzaak (er is geen ander oordeel mogelijk*).
15 *het:* het oordeel.
16 *ende ... erkent:* en verder zichzelf gelijk blijft.
17 *Verre ... ongestadicheit:* heel anders dan de voortdurende onvastheid van mensen zoals ik.
18 *berouw:* spijt, onbevredigdheid; *uijtschrijven:* ten einde schrijven.
19 *naer ... voorlooper:* na zulk een voorganger (vgl. Hoofts brief r. 11: *Komt voor wt*).
20 *om ... werden:* dan dat die komst door (het wachten op) octrooien uitgesteld kan/moet worden.

* (Van Vloten heeft hier ten onrechte getranslitereerd; daardoor nam ik ten onrechte een bijw. aan in -, N.Tg. 63, 360). F.L.Z.

226a *Edelen, Gestrengen, Hooghgheleerden, Welwijzen, ende voorzienighen here Mijnen here Diedrick Bas, Ridder, Burghemeester ende Raadt der stadt Amsterdam.*

*

[1] Edele, gestrenge, hóóghgheleerde, welwijze, zeer voorzienighe
[2] here,

[3] De wijde wereldt gewaaght van Belisarius Patricius, bet vermaart[3]
[4] door onder dan door opgang, als dien de fórtuin, uijt den triomph-[4]
[5] waghen in d'uijterste armoede schoppende, van eenen geweldighen
[6] oversten eenen blinden bedelaar gemaackt hebbe; tót een der
[7] krachtighste blijcken, van dat 'er niet zó onbestendigh ende tijde-[7]
[8] lóós is als geleende moghenheidt. Deze, van weghen des kaizars[8]
[9] Iustinianus, in den óórlógh der Góthen, Napels belegherende,
[10] kreegh kundschap, hoe zekere waterleiding van buiten ende van[10]
[11] binnen gehecht was aan de vesten, bestaande aldaar uijt een' zelf-[11]
[12] wosse klip, doorboordt pas om water genoegh in te laten. Dit hól[12]
[13] deed hy, om geen geluidt te slaan, in 't ronde uijtschuuren, tót dat[13]
[14] 'er een gewapend man door moght, ende schickte der, onder gunst[14]
[15] van de muuren der waterleidinge, in der nacht vier honderdt bin-
[16] nen, die, terwijl andere de vesten beladderen, een' póórt opbraken,[16]
[17] ende hem in stadt holpen. Doe die zachtzinnighe René van Anjou,[17]
[18] bezigh met schilderen van een veldthoen, door gelatenheidt in on-[18]
[19] spoedt, óft lust in zijn werck, zonder daar uijt te scheiden, de tijding
[20] ontfing van 't verlies zijns koninckrijx Napels, was die stadt, van
[21] Alfonso van Arragon, door 't zelve open inghenomen, neghen hon-[21]
[22] derdt vijftigh jaren nae d'andere verovering. Wie is 'er zó vreemdt,[22]
[23] óft hij en roept hier: wat waar hem de kennis der historien waardt[23]
[24] geweest? Ende indien hij 't naederhandt vernomen heeft, welcke
[25] klaghten wanen wy dat de zijne geweest zijn, over opvoeders, die[25]
[26] hem niet bet tót die letteren gehóuden, over raadsluiden, die[26]
[27] hem niet geweten hebben te waarschouwen voor zó bederffelijck[27]
[28] een verzuim? Gewisselijck, als aan de historie nóit ander voordeel
[29] vast geweest ware, dan men 'er hier mede doen kon, zij had zich
[30] gequeten. Maar alle exempelen en strecken zó klaar een spieghel[30]
[31] niet; ende is 't, zonder wel evene overeenkoomst van omstandig-[31]
[32] heden, hachelijck daar op aan te gaan. Nóchtans zullenze een reght-[32]
[33] schapen óórdeel al dapper ten dienste staan: zulx óóck, dat het ner-[33]

* Geen handschrift.
Overgenomen uit de eerste druk van *Henrik de Gróte*, 1626.
Het privilege, waaruit een Extract achterin het boek staat, is gedateerd 14 januari 1626.

ghens meer heuls aan heeft in 't bestellen van de zaken der wereldt,
uijtghezeidt d'ervarenheidt. Deze evenwel, al isse verkreghen door
langduurighe oeffening in eenen staat, die met de voortreffelijckste[36]
regeeringen doorgaands in voorvallen van gewight te schiften heeft,[37]
valt bij verandering van órden ende ongheziene toevallen lichtlijck[38]
verleghen. Des heeftze 't handtreicken der historie van doen; de[39]
welcke, boven dien, in 't stichten der zeden en huiszaken van gee-[40]
nen geringen raadt en is. Iae zal zij misschien eenen die haar benaar-[41]
stight, al op luttel nae brengen tót de bequaamheidt der geene, die
men in ervarenheidt acht uijtgheleert. Hier van zoude Lucullus ge-[43]
tuighen, die, in 't stuck van den óórlógh, zijnde 't kommerlijckste[44]
beleidt van alle, het zó verre gebracht heeft met betrachten der
voorledene geschiedenissen, dat de zon nóit zeghe zagh van zulck
eenen glans, als de geene, die hij op Tygranes bevocht. Des de rid-
der Brancaccio, óudt hópman, wijst den veldtheer aan de rijckdom-[48]
men der historie, om d'armoede der ervarenheidt te boeten met[49]
uijtlezen der merckelijckste bedenckingen, op allerlei geval van 't[50]
lósse lót der wapenen. Ende indienmen in een ding zó driftigh, zó[51]
schielijck, zó draaijende, dus veel aan de historie heeft, wat zal zij
den man van state dienst doen in zaken die den tredt gaan, ende[53]
overleg lijden? Dóch behoeft de geen, dien hare behulpzaamheidt[54]
strecken zal, wel te genoeghen aan eene middelbare belezenheidt in[55]
't gemeen, ende met zekeren eenen óft anderen schrijver zulx zijne[56]
verkeering te maken, dat de stóf aan hem beklijve, als óft hij daar[57]
zelf door heen gegaan waar. Want verloren is 't menighte van ge-
schiedenissen van buiten gekent, ende zich aan enckele uijtkoom-[59]
sten vergaapt. Alzó hebben, mijns óórdeels, die gróte óórdeelen ge-[60]
óórdeelt, de welcke, schaffende den verstande spijs, niet zó veel als[61]
't swelghen kon om te swellen, maar verduwen om te groeijen,
zich bij de kraften der zelve zó treffelijck bevonden hebben. Alzó
heeft Alexander de dichten van Homerus, zijnde in der daadt histo-[64]
rie met poëetsche sieraden verbloemt, Scipio de lessen van Xeno-[65]
phon, Brutus de schriften van Polybius, paus Clement de zevende[66]
die van Tacitus, kaizar Karel de vijfde de gedenckenissen van Com-[67]
mines, de maarschalck Pietro Strozzi die van Caesar inghenomen,[68]
ende gëeighent het voedtsel der voorzienigheidt, daar zij vol van[69]
zijn. Alzó heeft t' onzen tijde koning Henrik de gróte doen blijcken,
hoe hem in de kraft zijner jaren te stade quam, 't geen zijne jonck-[71]
heidt, door 't vertólcken uijt den Latijne in 't François, den zelven
Caesar had afghezoghen. Voor al dient 'er in getast, ende niet over-[73]
ghelópen, zó men grondt raken zal van schrijvers, die, geenen lust

nemende in platte schilderij, hun werck diepen met schaduwen,
quansuis leeghbaarlijck aanroerende geheimenissen, die zij in de
óren bijten den geenen die der hebben om te hóren. Oórzaack, her-
koomst, toeleg, achterdócht, geneghenheidt, geleghenheidt, wegh,
wijze, reden en raadt reppen, zijn leeringen voor de geene die goede
lucht hebben, óft hun vernuft, met vlijt, te bate komen. Maar onder
schrijvers van gelijcke deughd worden ons boven al bevolen, die
uijtgheven 't geen zich naest aen onzen tijdt heeft toeghedraghen.
De waarom is, dat de gelijckaardigheidt tusschen die ende de da-
ghelijcksche handelingen behendighst onderwijst, hoe deze op 't
gevoeghlijckst te slijten staan. Dit inzien heeft mijne ledighe uuren
bekoort, om zich te kóste te leggen, aan 't leven van den voorschre-
ven Henrik den Gróten, ende zijn bedrijf, uijt verscheide schriften
opghezócht, in kort Hóllandtsch te vervaten; op hope dat de nae-
druck van zó treffelijcke dingen ten deele zal opweghen, het geen
dat mijn vermoghen te licht valt. Gunst nócht ongunst is mij, in 't
bezonder, van dien koning bejeghent. Indien ick elders zijnen lóf
wat lustigher ophaal, 't moght zijn dat mij gedreven hebbe de ge-
meene zucht onzes vaderlandts, t' zijner Majesteit onsterffelijcker
gedachtenisse, 't welck haar toedoen, in 't opreghten van dezen
staat, zó hóghe is zettende: ende ick, zonder des gewaar te worden,
vervallen zij in danckbaarheidt voor de quijtschelding harer wel-
daden, die ons verplight tót eeuwighe erkentenis. Namelijck, de
naaste eer aan 't betalen, is belijden, wat, ende wien men schuldigh
is. Om deze reden hebben vele deftighe personen op het aanschijn
van uijtgegheve boecken getekent de namen der geene, waar in zij
grótelijx waren gehóuden; ende ick, vólghende 't spoor der zelve,
uwer Ed. dit werck willen toeschrijven, om, bij mangel van ver-
geldinge, te verkundighen de gunsten en vrundtschappen, mij van
haar als t'huis gezonden, zommighe eerze verwacht, jae verzócht
waren. Het en heeft V. Ed. niet verdroten, in 't drockste der bezig-
heden van state, ende hare wightighe ambassade aan de koninck-
lijcke Majesteit van gróót Britanjen, uijt te breken, om mij ende
mijne bezondere zaken te draghen, met die zórghvuldigheidt daar
landt en luiden op rusten. Gelijcke goedtwilligheidt is mijn toever-
laat dat het gemoedt uwer Ed. zal nijghen, om 't geen ick haar hier
opdraagh als aanghenaam aan te nemen, ende in genade de gebre-
ken, zó wel die mij de kinderliefd verberght in deze mijne geboorte,
als die ick zie, ende niet zie te beteren, wezende misschien de
minste menighte niet. Datmen óóck niet alleenlijck magh, maar
moet missen, weet V.Ed. de welcke

[116] Edele, gestrenge, hóóghgheleerde, welwijze, zeer voorzienighe here
[117] ick, nevens schuldighe eerbiedenis, Gódt bid in eere ende voor-
[118] spoedt altijdt te bewaren, ende in hare goede gunste

[119] Vw. Ed.

[120] Verplighten dienstwillighen

[121] P.C. Hóóft.

De opdracht van *Henrik de Gróte* aan Diedrick Bas is tot dusver niet tot de brieven van Hooft gerekend. Een gewone brief is het ook niet; tot r. 85 is het een betoog, naar inhoud en vorm. Daarna gaat dat over in een officiële brief, die, wat de inhoud betreft, aansluit bij een aantal gewone brieven (*167-171* en vooral *178* en *201*). De grote plaats die Hooft, naar de mode van zijn tijd, aan de groten der geschiedenis, vooral de klassieke, inruimt, stelt hem daarna voor de noodzaak, aan te tonen, dat hij het leven van Hendrik IV beschreven heeft omdat verscheidene staatslieden en veldheren met vrucht de geschiedenis bestudeerd hebben, in het bijzonder de militaire. Hij doet dit van r. 73 tot r. 90, wel handig, maar met zichtbare moeite, want hij vereert Hendrik de Gróte als vredestichter, maar is uitgegaan van een indrukwekkende rij oorlogvoerders. En tenslotte moet hij, na bij Belisarius begonnen te zijn, bij Caron, die hem zijn geld niet teruggeeft, uitkomen. De opdracht en de brief lopen elkaar wel enigszins voor de voeten.

Eindnoten:

3 *Belisarius:* ca. 500-565, veldheer die de Vandalen in Africa en de Oostgoten in Italië goeddeels voor Justinianus onderwierp. De bedelaar is een legende, al viel B. wel in ongenade.
4 *als dien de fórtuin:* daar de fortuin hem, hem.
7 *tijdelóós:* kortstondig.
8 *moghenheidt:* macht.
10 *waterleiding:* aquaduct.
11 *zelfwosse klip:* natuurlijke rots.
12 *pas:* juist; hól: opening, gat.
13 *in 't ronde:* rondom.
14 *onder gunst van:* begunstigd (wat de onzichtbaarheid betreft) door.
16 *beladderen:* beklimmen (om de aandacht af te leiden).
17 *die:* de bekende (ille); *René van Anjou*, † 1480, koning van Napels 1435-1442, laatste van zijn dynastie; Karel VIII van Frankrijk ondernam in 1494-1495 nog een veldtocht en bezette Napels, maar kon zich niet handhaven tegen Aragon.
18 *onspoedt:* tegenspoed.
21 *Alfonso V* (*I*) † 1458, vestigde in 1442 op de hier verhaalde wijze voor eeuwen de heerschappij van Aragon-Spanje in Napels; *'t zelve open:* die opening.
22 *zó vreemdt ... hier:* zo'n vreemdeling in Jerusalem, dat hij, als hij dit hoort, niet uitroept.
23 *wat:* hoeveel.
25 *wanen:* menen, denken.
26 *tot ... gehouden:* in de studie der letteren hebben doen volharden.

27 *bederffelijck:* verderfelijk.
30 *alle ... niet:* niet alle anecdoten zijn zulke duidelijke voorbeelden.
31 *zonder ... aan te gaan:* daarop af te gaan als de omstandigheden niet goed overeenkomen.
32 *een reghtschapen óórdeel:* een gezond oordeel.
33 *al dapper:* heel flink, terdege; *zulx óóck ... ervarenheidt:* zo zelfs dat het nergens méér nut van heeft bij 't regelen van de zaken der wereld, behalve van de ervaring.
36 *staet:* positie.
37 *doorgaands:* voortdurend; *schiften:* beslissen, beslechten (WNT *schiften* 601 7).
38 *órden:* de regelmatige, juist geachte regeling der dingen; *ongheziene toevallen:* onverwachte, nooit voorgekomen gebeurtenissen; *valt* (koppelww.).
39 *van doen:* nodig.
40 *stichten:* grondvesten.
41 *raadt:* raadgevende, het beleid richtende waarde.
43 *L. Licinius Lucullus:* zeer geletterd Romeins staatsman en veldheer, versloeg in 69 v.C. Tygranes van Armenië, schoonzoon en bondgenoot van Mithradates, ofschoon die over een aanzienlijke overmacht beschikte.
44 *kommerlijckste:* moeilijkste.
48 *Brancaccio:* 1560-1637, aanvoerder met grote ervaring in Lombardije en Vlaanderen, schreef *Fucina di Marte, ovvero Carichi militari* (1610); *wijst aen:* wijst op.
49 *boeten:* aanvullen, vergoeden.
50 *uijtlezen:* uitzoeken, uitkiezen; *merckelijckste bedenckingen ... wapenen:* belangrijkste overwegingen over allerlei voorvallen waarin de wisselvalligheid van de strijd een rol speelt.
51 *zó driftigh ... draaijende:* zo dynamisch, zo snel verlopend, zo veranderlijk.
53 *den tredt gaan:* hun (rustige) gang gaan.
54 *overleg lijden:* beraad gedogen; *dien ... zal:* voor wie haar hulp voldoende zijn zal (WNT *strekken* 2172 9).
55 *genoeghen aan:* voldoende hebben, zich tevreden stellen (WNT *genoegen* 1560 II 1 b).
56 *zulx ... maken:* zich zo vertrouwd te maken.
57 *dat ... waar:* dat hij de stof kent alsof het zijn eigen ondervindingen waren.
59 *aan enckele uijtkoomsten vergaept:* alleen aan de afloop, hier en daar zich te vergapen.
60 *die gróte óórdeelen:* die oordeelkundige grote geesten.
61 *spijs ... groeijen:* geen veelweterij, maar vermeerdering van inzicht beogende.
64 Alexander noemde de *Ilias* ‘fourrage voor de krijgskunst’ en legde het werk tijdens zijn veldtochten onder zijn hoofdkussen (Plutarchus, *Vita Alexandri* 8, 2; vgl. 26, 2; voorts *De Alexandri magni fortuna aut virtute*, orat. I, 4; verdere klassieke bronnen Plinius, *Naturalis Historia* 7, 108, Dio Chrysostomus *orat*. 2).
65 *verbloemt:* tot litteratuur gemaakt; ‘noster ille *(Scipio)* Africanus’ legde de *Cyropaedie* van Xenophon (geb. ca. 430 v.C.) niet licht uit handen, volgens Cicero, *Epistulae ad Quintum fratrem* 1, 1, 23.
66 Brutus bleef, volgens Plutarchus, *Vita Bruti* 4, 8 onder de vermoeiendste oorlogsomstandigheden zitten schrijven aan een excerpt uit Polybius (geb. ca. 204 v.C., verromeinst Grieks aanvoerder, eerste pragmatische geschiedschrijver).
paus Clemens VII: 1342-1394, te Avignon sedert 1378, begin van de ‘Babylonische ballingschap der pausen’.
67 *Philippe de Commines:* ca. 1447-1511, Frans diplomaat, beschreef de Frans-Bourgondische geschiedenis van zijn tijd.
68 *Pietro Strozzi:* 1510-1558, Florentijn, fel vijand van de Medici, tenslotte maarschalk van Frankrijk; F. Veenstra wijst aan (FV 141) dat deze passage door Hooft ontleend is aan Montaigne's *Essais* (11, xxxiv). Alleen paus Clemens komt daar niet voor.
69 *gëeighent ... zijn:* de voedzame leer der vooruitziendheid, waarvan ze vol zijn.
71 *'t geen zijne jonckheidt den zelven Caesar had afghezoghen:* wat hij in zijn jeugd van deze Caesar tot zich genomen had.
73 Hooft verruimt nu de strekking van zijn betoog: kennis van het verleden is niet alleen voor veldheren nuttig; *'er in getast:* grondig te werk gegaan; *overghelopen:* overheengelopen.
75 *diepen:* perspectief geven.
76 *quansuis leeghbaarlijck:* quasi kalmpjes.
77 *bijten:* fluisteren; *der:* (d'er): er, nl. oren; *die ... horen:* Marc. 4:9 en elders; *Oórzaack ... reppen:* deze opsomming te verstaan als ‘Alles wat oorzaken, herkomst, bedoelingen, argwaan, genegenheid, situatie, mogelijkheid, manier, het gebruiken van verstand en beleid betreft’.

79 *leeringen:* wat geleerd moet worden; *goede lucht hebben:* jagersterm, hier gebruikt voor die intelligenten, die het juiste spoor weten te vinden en te volgen.
80 *hun vernuft, met vlijt, te bate komen:* hun intelligentie door ijver te hulp komen; *Maar onder* enz.: Nu spitst het betoog zich toe op het nut der kennis speciaal van het jongste verleden.
81 *deughd:* kwaliteit, virtus; *bevolen:* aanbevolen.
82 *uijtgheven:* in 't licht geven (Mnl. Wdb. *utege*ven 931); *naest aen:* kort voor; *heeft toeghedraghen:* is voorgevallen.
83 *De waarom ... staan:* De reden is, dat de verwantschap tussen die en het dagelijkse doen het vlugst en vlotst leert, hoe het laatstgenoemde op de meest juiste wijze aangepakt moet worden (WNT *slijten* 1759).
84 *Dit inzien:* Deze overweging. Hier besluit Hooft het betoog met de slotsom, dat hij daarom het leven van Hendrik IV heeft beschreven; *mijne ledighe uuren bekoort:* mij ertoe gebracht, mijn vrije tijd te wijden aan.
86 *zich ... leggen:* zich te besteden.
87 *bedrijf:* actie, in de ruimste zin; *verscheide schriften:* in de eerste plaats Thuanus, J.A., *Historia sui temporis*.
88 *kort:* bondig; *naedruck:* belang.
89 *het geen ... valt:* datgene waarin mijn kunnen te kort schiet.
90 *in 't bezonder:* mij persoonlijk.
91 *elders:* Hooft bedoelt waarschijnlijk: in het hier volgende boek. Hij had te voren alleen, lovend, over Hendrik IV gesproken in *Op het bestandt* (LSt. I 81) vs. 33b-38: de beschrijving van de bij het sluiten van het Twaalfjarig bestand (1609) verschenen zinneprent.
92 *wat lustigher ophaal:* met wat meer verve verkondig; Nu verbindt Hooft aan de motieven van het betoog dat van de dankbaarheid van Nederland jegens Hendrik IV, wat hem in staat zal stellen, over te gaan op zijn persoonlijke dankbaarheid jegens Bas (r. 85); *de gemeene zucht:* de algemene warme genegenheid.
93 *t':* voor.
94 *'t welck:* dat, nl. ons vaderland; *haar toedoen:* de bevorderlijke bemoeiing (van Z.M.)*; opreghten:* stichten.
95 *zó hóghe is zettende:* zo hoog pleegt aan te slaan; *ende ('t moght zijn dat) ick; zonder ... zij in:* onwillekeurig heb toegegeven aan.
96 *quijtschelding:* eig. van de schuld voor de ontvangen weldaden; het woord *quijtschelding* had, behalve de moderne betekenis, ook die van kwitantie.
97 *Namelijck* enz.: met deze zin gaat het betoog over van de dankbaarheidsschuld jegens Hendrik IV op die van Hooft jegens Bas; *de naaste eer aan 't betalen:* iemands eer is gemoeid met het afdoen van zijn schuld. Het tonen dat men die schuld kent is ook al 'n beetje eervol.
99 *deftighe:* verstandige en solide; *het aanschijn:* de titelpagina.
100 *waar ... gehóuden:* aan wie ... verplicht.
101 *'t spoor:* het voorbeeld.
102 *toeschrijven:* opdragen; *bij mangel van vergeldinge:* daar ik ze niet kan vergelden.
103 *verkundighen:* ruchtbaarheid te geven aan.
105 *bezigheden van state:* staatszaken.
108 *draghen:* steunen (WNT *dragen* 3237 14).
109 *op rusten:* hun (gevoel van) veiligheid aan danken; *Gelijcke ... nijghen:* Ik vertrouw dat diezelfde welwillendheid uw gemoed ertoe zal doen neigen.
112 *die mij de kinderliefd verberght:* die de (vaderlijke) liefde in dit kind van mij voor mij verbergt.
113 *ende niet zie te beteren:* en geen kans zie te verbeteren; *wezende ... niet:* en dat is misschien het kleinste aantal niet.
114 *Dat ... missen:* Dat men wel 'n fout mag maken, ja dat dit niet anders kan.

227 *(P.C. Hooft aan C. Huygens.)*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Dewijl al wat 'er aen U E is, merk van grootheit voert, zoo was 't[2]
[3] wel billijk, dat zij ook haer deel had aen de gebreeken der groote[3]
[4] persoonaedjen, die meenigmael niet min vermaekt zijn, met dwer-[4]
[5] ghen en diergelijke wanschepsels, als met het gesicht van een' be-
[6] koorlijke schoonheit. Ende niettemin denk ick U E die lust te ver-
[7] leeren door de saedzaemheit, met het vol opgeven van allerleij on-[7]
[8] voeghlijkheden, waar inne wtmundt de misdraght van mijnen[8]
[9] geest hier nevens gaende; zoo men nochtans misdracht noemen
[10] magh een kindt dat nerghens in veraerdt van sijn' afkoomst. Des[10]
[11] mocht deze vrucht wel niet heel vruchteloos wesen: die daer be-[11]
[12] nevens dienen zal, om anderen gelijke werken onder handen heb-
[13] bende, met haere ongeschiktheden aen te wijsen, waer zij sich voor[13]
[14] te wachten hebben. En komt mij dan geen dank toe voor mijne ge-
[15] breeken? O de braeve eerloosheit, zijne feilen op de kaek te zetten,[15]
[16] op dat 'er zich de weerelt aen spiegele! Vers en vergehaelde redenen[16]
[17] (wil U E zeggen) om u te troosten inde verslegenheit, die herkomt[17]
[18] wt vreeze van een' algemeenen laster. Ik heb 'er niet tegens. Maer[18]
[19] de steen is uijt der handt, en moet nu zijnen gang gaan. 'Tsijn de[19]
[20] naeste die ik zien kan. Noch waer daer hoope dat de wichtigheit der[20]
[21] stoffe de snootheit van 't maxel moght opweghen, vielse alomme in[21]
[22] handen van sulk eene bescheidenheit als die van U E. dewelke[22]
[23] Mijn Heere, God in geluksaeligheit behoede en in haere gunste

[24] uijt Amsterdam den

[25] ix[en] van Lentemaendt, 1626.[25]

[25] UE

[26] Verplichten, Dienstwillighen

[27] P:C:Hóóft.

Hooft stuurt Huygens, met de gewone uitingen van zelfvernedering, *Henrik de Gróte*.

* Geen hs. Afschrift KA CLXXI a[b] 22.

N.B. In 1862 is bij Nijhoff een brief dd. 9 maart 1626 van Hooft aan Petrus Scriverius geveild. Het ligt voor de hand dat die een presentexemplaar van *Henrik de Gróte* begeleid heeft.

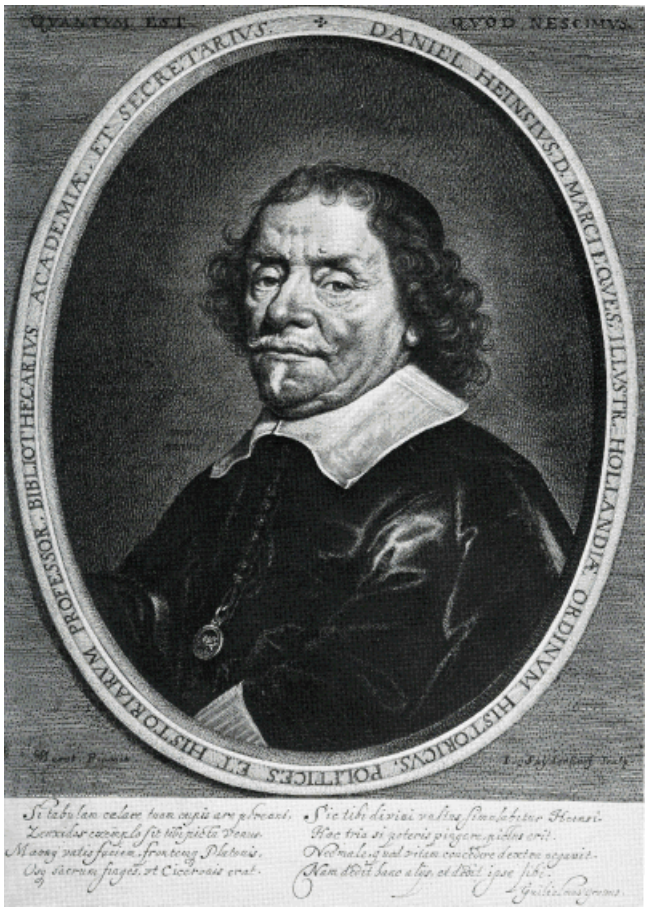

27 Daniël Heinsius

28 Dr. N. Cromhout

Eindnoten:

2 *merk ... voert:* het kenmerk (stempel) van grootheid draagt.
3 *billijk:* redelijk, redelijkerwijze te verwachten, vgl. *260* r. 3 het adverb. billijk = redelijkerwijze. Deze betekenis niet in WNT; *deel had:* aandeel zou hebben.
4 *vermaekt zijn:* zich amuseren (FV 125).
7 *saedzaemheit:* verzadiging, zatheid; *met:* door; *vol opgeven:* overvloedig overgeven (WNT *opgeven* 734 met aarzeling of in dit geval inderdaad deze betekenis aanwezig is; misschien ‘volop geven’. Maar het beeld van vomeren wordt ook elders met vergedreven zelfverachting aangewend voor eigen dichterlijke productie, vgl. *289* r. 10, 11 en *290* r. 15, 16); *onvoeghlijkheden:* lelijkheden, lelijks.
8 *misdraght:* misgeboorte; wederom een woord dat vaak zelf-denigrerend wordt gebruikt; hier wordt ermee bedoeld zijn *Henrik de Gróte*.
10 *veraerdt:* afwijkt, niet de aard vertoont; *sijn afkoomst:* zijn vader; *Des:* Daarom.
11 *vrucht:* kind, boreling; *wel:* misschien; *heel:* geheel; *die:* daar hij; *daer benevens:* naast het eerste, nl. Huygens' walging te wekken.
13 *ongeschiktheden:* gebreken (vgl. r. 7 onvoeghlijkheden: het niet passende, al wat fout is, afwijkingen van het goede).
15 *braeve:* dappere; *eerlosheit:* schaamteloosheid; *op ... zetten:* voor schande te kijk te zetten, in zijn verachtelijkheid ten toon te stellen (WNT *kaak (II)* 623).
16 *Vers ... redenen:* Nieuwe, in de gauwigheid gehaalde, vlug bedachte (gezochte) argumenten, redeneringen.
17 *wil UE:* zult u; *troosten:* sterken, moed inspreken; *herkomt:* voortkomt, komt.
18 *laster:* afkeuring, kritiek; *Ik ... tegens:* Ik heb er niets tegen. Het zij zo, Akkoord.

19 *de steen ... gaen:* ik heb het nu eenmaal gezegd en 't moet erbij blijven; *Tsijn ... kan:* Het (de *redenen* van r. 16) zijn de meest voor de hand liggende die ik zien kan.
20 *wichtigheit:* ‘gewicht’.
21 *snootheit:* ‘lichtheid’, geringheid (WNT *snoodheid* 2406, o.a. dit citaat); *maxel:* vorm, uitdrukking; *opweghen:* opwegen tegen; *vielse:* als ze (de *stoffe*) zou vallen.
22 *bescheidenheit:* gematigdheid, redelijkheid, humaniteit (WNT *bescheidenheid* 1963, 4 citaten Hooft).
25 *dewelke ... Hooft:* (vgl. slot van *215*).

228 *Aen Mijn Here Mijn Here Hooft Drossaert &c. tot Muiden*

*

[1] Mons[r] & Cousin

[2] Ick vinde mij vereert ende gedienstich[2]
[3] tot u Ed. verbonden, dien t'belieft heeft
[4] mij met zijn L beleefde schrijven vanden[4]
[5] 9[en] deses, ende desselfs aengename Werck
[6] van Henricq den Grooten, soo vrundtlick
[7] te verwaerdigen. De bijgevoegde[7]
[8] danckseggingе, voor t'bevorderen van t Privi-
[9] legie, can ick mij niet toeeijgenen, ordelende
[10] datmen in desen gevalle, zulcx ende meerder[10]
[11] behoort hadde u E te gemoet te dragen,
[12] gelijck ick dan geerne bij andere voorvallen
[13] mij daer toe wil verplicht houden, bevelende
[14] u E. Godes genadige bescherminge, ende
[15] blijvende

[16] Mons[r] & Cousin

[17] Hage 13[en] Martij 1626

[17] u Ed. gantsch dienstw[e] Neve

[18] D v Halewijn

Dirck van Halewijn, 1580-1638, raad en schepen van Harderwijk, gedeputeerde ter Staten van Gelderland en ter Staten-Generaal, heeft in laatstgenoemde functie de verlening van het privilege, d.i. het recht van alleenuitgave gedurende zekere tijd, van *Henrik de Gróte* bevorderd. Als dank daarvoor heeft Hooft hem een exemplaar gestuurd.

Eindnoten:

2 *Ick ... verbonden:* Ik gevoel mij vereerd en ten zeerste aan u verplicht.
4 *zijn L:* men zou hier *zijn E* verwachten, niet het familiare of neerbuigende *zijn Liefde*.
7 *verwaerdigen:* vereren.
10 *zulcx ende meerder:* dit en meer dan dit.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel, vel, afgeknipt.

229 *Eerentfesten, wijsen voorsienigen, hoochgeleerden, Heere Pijeter Hooft Drossaerd van Muijden jegenwoordich tot Amstelredam*

*

port

[1] Mijn Heere

[2] Dewijl UE mijne geringheijt verwaerdicht heeft met[2]
[3] het vereeren eener uwer onsterfelijcker boecken,
[4] soo wil ick, alle andere middelen ontbreeckende, om
[5] mijne dancbaerheijt te bewaerheijden den tijd te bate[5]
[6] nemen, ende besoecken of de spoedicheijt in het betoonen[6]
[7] van dit kleijn gedeelte mijnes schuldigen plichts, bij
[8] u effen gemoet sal konnen opwegen de uijtmuntende[8]
[9] erkentenisse van anderen, die UE. met aengename
[10] ende tijdige dijensten grooter danck betoonen, ofte met[10]
[11] opgepronckte cijerlijckheijt van woorden konstiger seggen
[12] konnen. Soo rasch mij het boeck is behandicht[12]
[13] heeft mij de nijeuws, ofte om beeter te seggen de leer-
[14] gijericheijt aengeport mijn neus daer in te steecken,
[15] waer uijt ick datelijck soo goeden lucht hebben becomen,
[16] dat mij nijet daer van heeft konnen scheuren, voor
[17] ick het heel doorloopen hadde, met voornemen om het
[18] bij stade noch nader te doorsnuffelen. Mijn oordeel[18]
[19] van U.E. werck te geven waer te vermeetel voor
[20] mijne kleijnicheijt, ende als ick mij immers hijer in[20]
[21] sonder beroep tot een keurmeester wilde maecken,
[22] soude ick het lijever van, als bij UE., doen. Echter[22]
[23] en kan ick nijet verswijgen dat het bij mij ende mijns
[24] gelijcken met verwondering werd aengesijen, ende[24]
[25] bij geleerder voor het grootste meesterstuck in
[26] onse tale gelooft ende opgenomen, maer dat het[26]
[27] eerst bij onse achter-kints-kinderen te rechte sal
[28] gewaerdeert werden. Veele zijnder die beeter
[29] de krachten vande gezeenude woorden die ghij gebruijckt[29]
[30] overwegen, de scherpsinnicheijt vande reedenen doortasten,[30]

* Origineel. UBL Pap. 2. Afschr. UBA II C 15.
Hs. dubbel vel, opengeknipt. Zegel in ouwel.

[31] de defticheijt vande leerspreucken peijlen, de geheij-
[32] menissen vanden staet opvorschen, den aerd ende gene-[32]
[33] gentheijt van luijden ende landen aldaer beschreven door-
[34] gronden, ende de gevouglijcke beknoptheijt van het[34]
[35] geheele werck afmeeten konnen. Maer nijemant[35]
[36] isser die UE. voor desen sijnen arbeijt ten dijenste
[37] van onse landsluijden, ende tot verheffinge van onse
[38] moederlijcke tael aangewent, ende int' bijsonder voor
[39] de voor*s* onverdijende mildadicheijt, in sijn gemoet
[40] hoochlijcker is bedanckende

[41] Mijn Heere, als

[42] In S'gravenhage,

[43] desen xv[en] Martij 1626.

[43] UE. bereijtwilligen t'uwen dijenste

[44] Willem de Groot

Willem de Groot, 1597-1662, broer van Hugo, verdienstelijk advocaat in Den Haag, vooral bekend door zijn *Inleijding tot de practijck van den Hove van Holland*. Amsterdam 1656, herh. herdr., en *Broeders gevangenisse. Dagboek enz.*, uitgegeven in 1842. Er zijn ook Latijnse en Nederlandse gedichten van hem bekend. Hij bedankt Hooft voor de toezending van *Henrik de Gróte* en prijst dit werk.

Eindnoten:

2 *verwaerdicht met het vereeren:* vereerd met de schenking.
5 *bewaerheijden:* bewijzen.
6 *besoecken:* proberen;
8 *effen:* evenwichtig; *opwegen:* opwegen tegen.
10 *tijdige:* welkome; *betoonen (konnen)*.
12 *behandicht:* overhandigd; *nijeuws:* nieuws-
18 *bij stade:* als ik tijd heb, bij gelegenheid (WNT *stade* 407).
20 *ende als ... doen:* en als ik mij in dezen ooit, zonder ertoe geroepen te zijn, tot keurmeester wilde maken, zou ik het liever op 'n afstand, dan vlak bij u doen.
22 *Echter:* Toch.
24 *werd:* wordt.
26 *opgenomen:* beschouwd.
29 *gezeenude:* gespierde.
30 *reedenen:* argumentatie.
32 *genegentheijt:* gezindheid.
34 *gevouglijcke:* juiste en aangename.
35 *afmeeten:* beoordelen.

230 *Mijn Heere [-] Heere P.C. Hóóft Drossart van Muijden &c Tot Amsteldam.*

*

[1] Mijn Heere;

[2] Dewijle mij U.E. van die familiare gasten gemaeckt heeft diemen[2]
[3] inde keucken brenght om de spijsen te helpen keuren, eermend'er
[4] over Tafel met de buijtengasten aen valt, zoo houde ick mij[4]
[5] vrij van U.E. te moeijen met de verklaringe van mijn laegh[5]
[6] oordeel over soo hoogen werck. Soo nochtans dat ick mij[6]
[7] gaern voor 't ende vanden maeltijd quijte vanden danck dien ick
[8] U.E. schuldigh ben geworden voorde eere van mijn' plaetse[8]
[9] onder de voorste gekregen te hebben. Dat stell ick opde[9]
[10] rekening van soo menighe verbintenissen daermede ick aen[10]
[11] U.E. voor eewigh schuldenaer belemmert blijve. Ende
[12] nochtans magh ick, versaedt van uwer E. leckernijen, hiernaer
[13] het hooft soo warm krijgen, dat U.E. qualick van mij[13]
[14] geraken sal met soo weinigh woorden als hier alleenlick[14]
[15] nu staen om U.E. te versekeren dat ick ben

[16] Mijn Heere

[17] U.E. dienstwillichste

[20] Vrundt;

[21] CHuygens.

[20] 'sGravenhage den xvij[en]

[21] Meerte 1626.

Huygens bedankt Hooft voor de toezending van *Henrik de Gróte* (vgl. *227*), waarvan hij voor de verschijning al stukken te beoordelen had gekregen.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, bij openen besch.

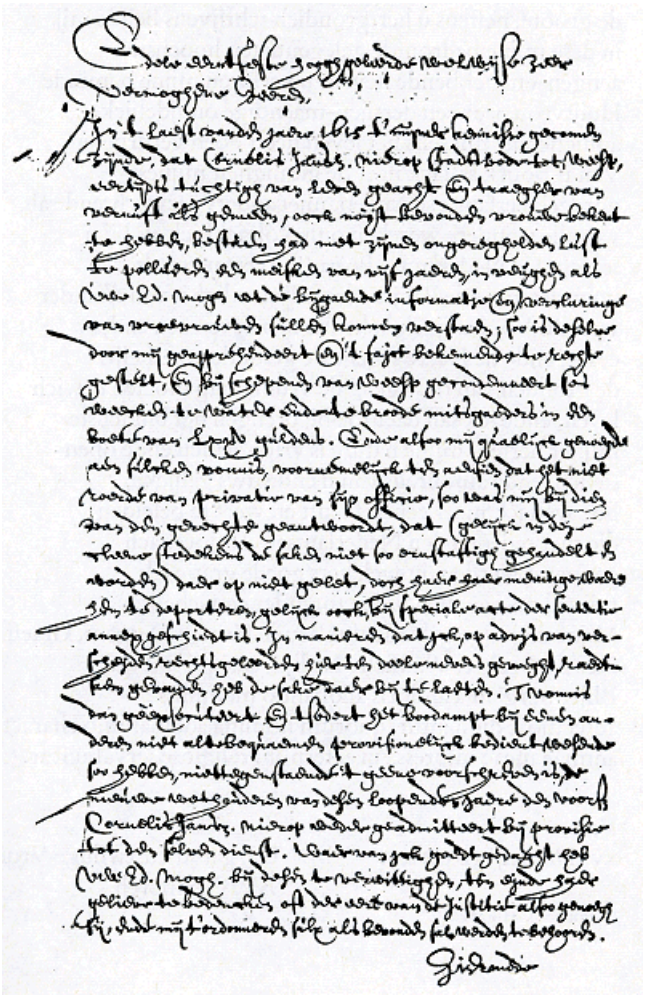

Eindnoten:

2 *mij ... heeft:* gemaakt heeft, dat ik tot die vertrouwde gasten hoor.
4 *valt:* begint (WNT *vallen* 325 45).
5 *vrij ... werck:* ervan vrijgesteld (van die verplichting ontslagen) u lastig te vallen met de uiteenzetting van mijn gering (onbeduidend) oordeel over een zo hoog (verheven) werk.
6 *Soo nochtans:* Met dien verstande echter (letterlijk: Op die wijze evenwel acht ik mij daarvan ontslagen dat...).
8 *mijn ... hebben:* mijn plaats onder de voorsten (aan de maaltijd) enz. = een van de eersten te zijn die het werk ontvangt (de passage slaat niet op de lofdichten waarbij het zijne vooraan zou zijn komen te staan. Huygens' lofdichten op *Henrik* zijn van 7 en 9 augustus 1627, vgl. *258*).
9 *stell ... van:* zet ik op, voeg ik bij de rekening van enz.
10 *verbintenissen:* verplichtingen (WNT *verbintenis* 657 6); *daermede ... blijve:* waardoor ik aan u als eeuwig schuldenaar, vast blijf, verbonden blijf (die ik nooit zal kunnen vergelden (WNT *belemmeren* 1707: belemmerd blijven in: het voorz. *aan* niet genoemd) = blijven steken in).
13 *het hooft ... krijgen:* WNT *hooft* 945: geprikkelde hersenen: onzeker is, of dat door de tractatie, dus het lezen van *H. de G.* komt, of door beschaamdheid over dat gulle weldoen; *van ... sal:* van mij afkomen zal.
14 *soo ... staen:* even weinig woorden als hier nu alleen maar staan (om ...).

231 *Mijn Heere Mijn Heere. Pijeter Heuft Drossart van muijden ende Bailiu van Goijlant. tot Amsterdam*

*

Mijn Heere.

[1] Ick hebbe op gisteren ontfangen het leven van Henderick
[2] de groote, neffens u hertgrondich schrijvens beijde mij[2]
[3] in dese mijne bedroufde gelegent*h* ten hoochsten
[4] aengenaem hebbende nevens u verloren mijne beminde
[5] Huijsvrou naer een dertijen-maendige onlijdelijcke[5]
[6] adflictie. die mij selfs het leven heeft doen verdrijeten.
[7] Van u Bouck sall ick naer de geringheit mijnes[7]
[8] oordeels eerlange schrijven, nijet anders verwachtende als
[9] van alle u andere wercken onnavolgichlijck als bij u[9]
[10] selven. De Nederlantse Poësie floreert meer als
[11] voor desen. ende Palijmedes vrijmoedic*h* is van d'ander[11]
[12] werellt. Voor mij ick bekenne te beleven een ander
[13] eewe, ende de Heere segene de gesonde waerheijt.[13]
[14] de gronden van onse geleijde vruntschap moeten eewich[14]
[15] leven, ende ick sall daer toe bij brengen het binnenste[15]
[16] mijner herten. mijne nature is vrijmoedich ende open-[16]
[17] sielich. ende amoureus van u ende uws gelijcke,
[18] hoe well ick maer eenen Heuft en weet te beleiden[18]
[19] die met redenen den Nederlantsen Amiot mach[19]
[20] genoemt werden. in welckers goede gratie ick
[21] mij sall poogen te houden tot inder eewicheijt.
[22] Mijne nederige gebiedenisse aende Heeren Oetgens, Graeff[22]
[23] Reaell, Backer, Vlamich Hardijn, et siqui sint qui[23]
[24] Blijenburgiani candoris aliquando meminisse
[25] adfectuosé dignantur. quorum nomina adamantino charactere
[26] animae meae impressa in aeternum religiose servabuntur.

[27] Vale.

[28] xviii Martij MDCXXVI

[28] UE gansdienstwillige Vrundt

[29] AV Blijenborch

* Origineel. UBL Pap. 2.

Adriaen van Blijenburgh dankt Hooft voor de toezending van *Henrik de Gróte*. Hij verheugt zich over de bloei der Nederlandse letteren en roemt de vrijmoedigheid van Vondel's *Palamedes*.

Eindnoten:

2 *hertgrondich:* hartelijk.
5 *onlijdelijcke adflictie:* ondraaglijk lijden; *selfs:* zelf; *het leven ... verdrieten:* mijn levenslust ontnomen heeft.
7 *mijnes oordeels:* van mijn vermogen tot oordelen; *nijet:* niets.
9 *onnavolgichlijck ... selven:* alleen door uzelf te evenaren.
11 *voor desen:* vroeger; *Palijmedes:* Palamedes'; *van ... werellt:* ongelofelijk, ongekend.
13 *gesonde:* natuurlijke, zoals een gezonde geest inziet (WNT *gezond* 2244 5).
14 *geleijde:* gevestigde (WNT *leggen* 1438).
15 *bijbrengen:* bijdragen.
16 *vrijmoedich:* gul.
18 *beleiden:* dagen, voor den dag roepen (blijkens Mnl. Wdb. 1, 834 als rechtsterm gebruikelijker dan uit WNT 11 1703 4 valt af te leiden).
19 *Amiot:* Jacques Amyot, 1513-1593, stimuleerde de studie der klassieken in Frankrijk, vooral door zijn vertaling van Plutarchus: *Vie de Plutarque* (1559), *Oeuvres morales de Plutarque* (1572).
22 *Oetgens:* Anthony Oetgens van Waveren, 1585-1658, vroedschap 1620-1658, burgemeester van Amsterdam, later gecommitteerde raad en gedeputeerde ter Staten-Generaal; *Graeff:* Jacob de Graef van Zuid-Polsbroek, 1571-1638, meermalen burgemeester.
23 *Backer:* Jacob Backer, vgl. *222*; *Vlamich:* Pieter de Vlamingh, 1563-1628, burgemeester v.A.; *Hardijn:* (nergens aangetroffen); *et siqui sint* etc.: en wie er nog meer zijn, die zich minzaam verwaardigen, aan Blijenborchs trouwhartigheid zo nu en dan eens te denken, lieden, wier namen met diamanten griffie in mijn gemoed geprent, daar tot in eeuwigheid vol heilige eerbied bewaard zullen blijven. Vaarwel.

232 *Aanden Ed: erentvesten, Hoog geleerden wijsen, voorsienigen Seer bescheijden Heer, M'en Heer, Pieter Hoofd, Dros van Goijland, op 't Slott te Muijen*

*
briefloon -

[1] Mijn Heer;

[2] Gelijk wij met droefheijd verstaan hadden de dood[2]
[3] van Uwer Ed: eerwaerdigen Vader, die de Stad ende[3]
[4] den Vaderlande so waerdig was: so hebben wij[4]
[5] wederom met vruegd gesien het lofwaerdig
[6] werk, so lang verwacht van veele, die uwe Ed:
[7] ende de geleerdheijd beminnen. Ik hadde wel
[8] gewenzt, dat mijn vaersjen waerdig hadde
[9] geweest, om tot eere van uwer Ed: eerwaerdigen
[10] Vader sa: te strecken, maar ge*l* het rauwelick[10]
[11] ontworpen is, so vrees ik grootelicks, datter wel
[12] iet rauws in mag staan, tgeen nader ingesien[12]
[13] soude hebben konnen [...]schaafd worden. Also ik
[14] Mons[r] Blaauw de kladde hebbe mede<ge>geven,[14]
[15] ende nu niet en wete watter gesteld is, anders,[15]
[16] als een goed hert, twelk genegen is Uwer Ed:
[17] ende den sijnen dienst te doen naar vermogen. Met
[18] dese versekeringe, ende versegelinge will ik desen
[19] eijndigen, en na onse seerdienstige gebiedenisse
[20] aan uwe Ed: ende m'en Heer Klouk met sijner Ed:[20]
[21] huijsvr[e] ende alle de goede bekende aldaar, de
[22] selve ende insonderheijd Uwe E,

[23] Mijn Heer, Gode in genade, ende mij in Uwer Ed:,
[24] ende derselver goede gunste bevelen. In Leyden desen
[25] 18[en] Lentemaand.

[26] [+] Uwer Ed: seerdienstwillige

[27] Antonis de Hubert 1626

[+]Ik bedanke uwe Ed: seer voor de vereeringe van uwer Ed: boeck, mijne huysvr[e] gebied sich seerdienstelijk aan uwe E:

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, opengeknipt.

Mr. Anthonis de Hu(y)bert, geb. 1583, advocaat, raad van Zierikzee 1612-1622, woonde daarna een jaar te Amsterdam, in welke tijd hij met Hooft, Vondel en Reael besprekingen voerde over spelling en spraakkunst van het Nederlands. Hij liet aan zijn *Psalmen des Propheeten Davids* (Leiden 1624) een ‘Noordige Waarschouwinge’ voorafgaan die zijn standpunt samenvatte, vgl. GNS). De Hubert bedankt Hooft voor het van hem ontvangen exemplaar van *Henrik de Gróte* en schrijft over verzen waarmee hij Hooft's vader eert en waarvan hij het klad aan de drukker Blaeu heeft gegeven.

Eindnoten:

2 *Gelijk:* Zoals (WNT *gelijk* 1179 IV); *verstaan:* vernomen.
3 *vader:* Cornelis Pietersz. Hooft, herhaaldelijk burgemeester van Amsterdam, † 1 januari 1626; *so waerdig was:* in zo hoge achting stond.
4 *so wederom:* anderzijds.
10 *gelijk so:* daar; *rauwelick:* zonder voorbereiding.
12 *iet rauws:* iets onrijps; *nader ingesien:* bij nauwkeuriger overweging.
14 *Mons*^{r} *Blaauw:* vermoedelijk Hooft's neef Willem Janz. Blaeu, 1571-1638, of zijn zoon Dr. Joan Blaeu, 1596-1673, drukkers te Amsterdam.
15 *ende nu ... hert:* en nu niet weet wat er (in het vers) staat, behalve een goed hart.
20 *Klouk:* Mr. Pieter Jansz. Cloek, zie stamboom-Hooft, blz. 892.

233 *Aen mijn Heere Mijn Heere P.C. Hoofft Drossaet tot Muijden. nu weesende tot Amsterdam.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Ick hebbe U.E. schrijvens met het bijgaende
[3] leesweerdich bouck, dwelck U.E. beliefft
[4] heefft mij te vereeren, wel onttfangen.
[5] Wensche te moegen hebben eenich bequaem ende
[6] U.E. aengenaem middel om tselve behoerlick
[7] te erkennen. Ick sal soucken mij daar Inne te
[8] quijten. Maer sal daer toe den tijt moeten verwachten.
[9] Biddende U.E. dienstlick ondertusschen In plaetse
[10] van vouchlicker danckbaerheijt aen te nemen mijne goede wille[10]
[11] ende altijt bereijde genegentheijt om U.E. te
[12] moegen dienen, ende metter daet te thoenen
[13] dat Ick ben gelijck Ick mij verbonden houde te[13]
[14] blijffven soe lang Ick leeffve.

[15] Mijn Heere.

[16] U.E. Dienaer In alles
[17] nae vermoogen.

[18] E.Dimmer.

[19] Mijn dochter doet haere[19]
[20] dienstlicke gebiedenisse
[21] U.E. bedanckende, gelijck
[22] Ick mede doe voor de
[23] schoene pasten, ons boven[23]
[24] verdijenste voer deesen[24]
[25] gesonden. Dwelck is[25]
[26] eene bijsondere verbintenisse[26]
[27] vereijsschende eenne
[28] bijsondere erkentenisse.
[29] Met haest wt den Hage
[30] den xxj^{en} Meert
[31] 1626

* Origineel. KA CLXXIa^{c} 36.
Hs. dubbel, opengeknipt. Op blz. 2^{v} schr. C. v.d. Wijen: ‘Hen: D.G. Brieven ende andere noodige pampieren Gecomen van het boven Contoir op het Huys Tot Muijden -’.

Mr. E. Dimmer, raad en rekenmeester van de prins van Oranje, bedankt Hooft voor de toezending van *Henrik de Gróte*.

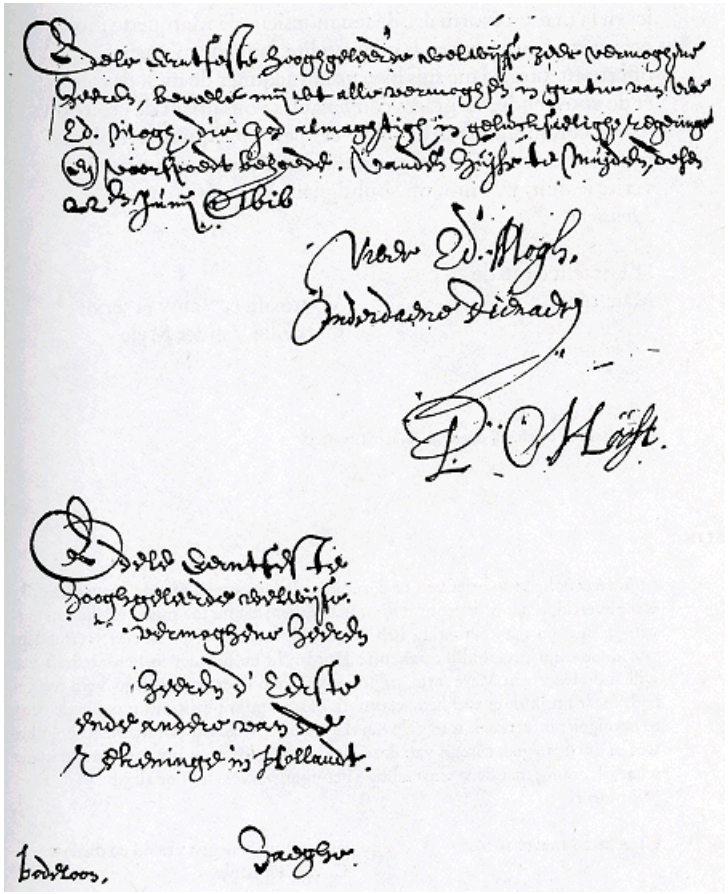

Eindnoten:

10 *vouchlicker danckbaerheijt:* een passender bewijs van dankbaarheid.
13 *verbonden houde:* verplicht acht.
19 *Mijn dochter:* in Huygens' brieven komt een dochter van Mr. E. Dimmer voor als ‘den Dimmer’.
23 *pasten:* pasteien (WNT *past(I)* 726).
24 *voer deesen:* enige tijd geleden.
25 *dwelck:* hetwelk.
26 *bijsondere:* speciale; *verbintenisse:* verplichting (WNT *verbintenis* 657 7).

234 *A Monsieur [-]sieur Hooft Drossaert de Muyden de present à Amsterdam*

*

[1] Monsieur i'ay bien receu la v^re^ du 10 de ce mois avec le grand
[2] Henry et soyes asseurè que ce n'est par aucune nonchalance
[3] que i'ay iusques ores retardè de vous en accuser la reception et d'en
[4] faire le remerciement mais qu'ayant este cydevant empesche
[5] avec mes affaires particulieres à Dordrecht, et presentement
[6] ici en la maison mortuaire de feu monsieur de Marquette mon^6^
[7] beaufrere, i'en ay pas eu la commodite, laquelle m'estant
[8] offerte asteures, ie me suis bien voulu acquiter de mon devoir
[9] et de vous rendre les graces convenables vous priant de croire que
[10] n'aves communique ce bienfait *et* personne qui revere plus la
[11] memoire de cest Heros, n'ij qui estime plus v^re^ merite, sur ceste
[12] verite ie finiray ce mot me soubsignant à Iamais

[13] *Monsieur*,

[14] D'Utrecht ce 26 de

[15] Mars 1626.

[15] V^re^ tresaffect^ne^ amy et servit^r^

[16] Corneille Vander Myle

VERTALING

Mijn Heer ik heb uw brief van 10 dezer in orde ontvangen met de grote Hendrik; wees overtuigd dat ik allerminst door nalatigheid tot nu toe mijn bericht van ontvangst en mijn dankbetuiging heb uitgesteld, maar doordat ik eerst verhinderd was door mijn persoonlijke zaken te Dordrecht en nu hier in het sterfhuis van wijlen de Heer van Marquette, mijn zwager, heb ik er geen gelegenheid toe gehad, maar nu ik deze wel heb, vervul ik gaarne mijn plicht om u passende dank te betuigen; ik verzoek u te geloven dat ge deze weldaad aan niemand hebt bewezen die de nagedachtenis van deze Held meer vereert en uw verdiensten hoger schat; ik eindig met deze waarachtige betuiging en teken voor altijd

Mijn Heer

Utrecht 26 maart 1626.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. enkel vel, besch. bij opening. Enig tekstverlies.
en

uw zeer toegenegen vriend en dienaar
C. van der Mijle

Cornelis van der Mijle, 1579-1642, een van de meest geziene Hollandse edelen, schoonzoon van Oldenbarnevelt, persoonlijke vriend van Maurits en Frederik Hendrik, geletterd kunstbeschermer; bewees het land vele diensten o.a. als extra-ordinaris ambassadeur (Venetië 1609). Moest zich na de val van zijn schoonvader uit zijn ambten terugtrekken maar werd er geleidelijk in hersteld (curator Leiden 1606-1619, 1640-1642; gedep. Staten van Holland behalve 1619-1632, enz.)

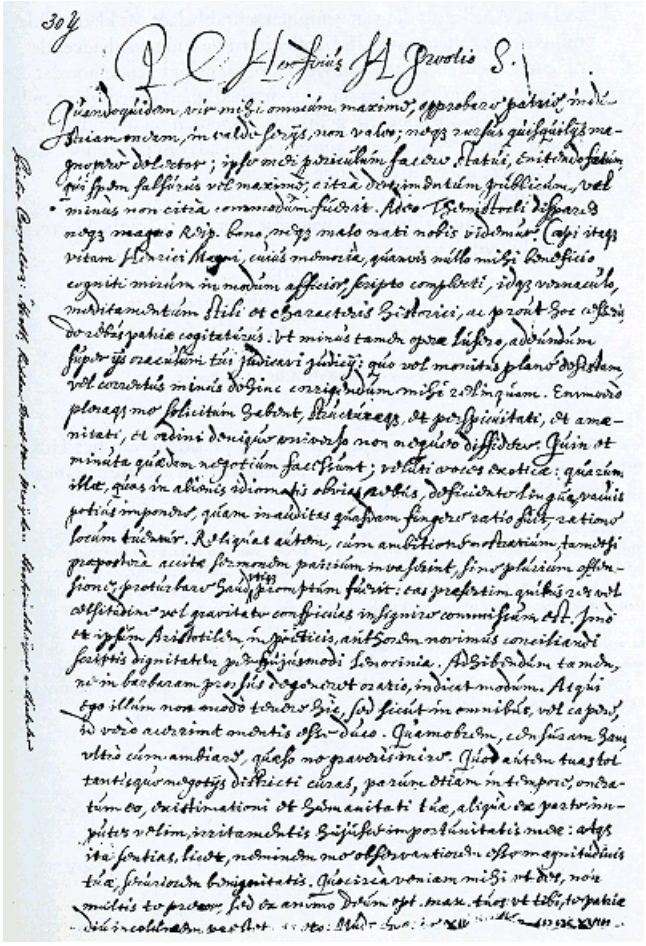

Eindnoten:

6 *Daniel de Hertaing*, luitenant-generaal van de cavalerie, Heer van het Henegouwse Marquette, droeg deze naam, na zijn toelating tot de Hollandse ridderschap, over op zijn kasteel Heemskerk in Noord-Holland, dat nog zo heet.

235 *Aenden Presiden<t> Cromhout.*

*

[1] Ed^e^ erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer Voorsienighe Heere,

[2] Dewijl 't U Ed. gevalt wt de hooghte van haer beroep een ooghe[2]
[3] neder te slaen, om het te passeren over mijn tijdverdrijf, nae dat de[3]
[4] Heer ad^t^ Fiscael mij vertoont heeft, zoo zend ick hier nevens het le-
[5] ven van dien Heldt, die beter de keur verdient had wt de vijftigh[5]
[6] pennen versleeten inden lof des grooten Alexanders, ende de pen-
[7] seel van Apelles als die van eenighen schrabbelaer oft kladschilder[7]
[8] mijns gelijk. Niettemin UEd. zaller in ruwe ende wanhaevende[8]
[9] redenen, speuren saeken van weloverlejdt belejdt, ende hoe dat die
[10] baijert van den Franschen staet, door goedigheit vroedigheit ende[10]
[11] moedigheit is opgehemelt, gelijk UEd. speuren zal in mijn onver-[11]
[12] moghen altijds een' maghtighe genegenhejdt om t' erkennen deese[12]
[13] ende andere haere onverdiende gunsten

[14] Waerdoor,

[15] Ed^e^ erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer voorsienighe Heere, sich
[16] hooghlijk vindt vereert ende[16]

[17] UEd.

[18] Verplichten dienaer

[19] P C Hóóft.

Hooft zendt aan Nicolaes Cromhout, 1561-1641, president van het Hof van Holland (1620-1641, raad sedert 1591), een exemplaar van *Henrik de Gróte* met de gebruikelijke verontschuldigingen.

Eindnoten:

2 *gevalt:* behaagt.
3 *passeren over:* laten gaan over; *nae dat:* naar; *de Heer Ad^t^ Fiscael:* Nicolaes van Kinschot.
5 *de keur ... had:* de beste verdiend had.
7 *eenighen schrabbelaer:* de een of andere krabbelaar.
8 *wanhaevende redenen:* lompe taal (U.W. *wanhaavend* IV 336).
10 *baijert:* warwinkel; *goedigheit, vroedicheit en de moedigheit:* minzaamheid, wijsheid en moed.

* Minuut. UBA II C II. 811 (semikatern IV a 1^r^). Afschr. UBL Pap. 13.
Dat. volgens de inhoud: maart 1626.

11 *opgehemelt:* geredderd; *gelijk:* zoals, nl. zoals de slechte taal van *Henrik de Gróte* wel een belangwekkende inhoud verbergt, zo verbergt Hooft's onvermogen om zijn dankbaarheid voldoende te uiten zijn wil daartoe; *onvermoghen* (om t'erkennen).
12 *altijds:* in elk geval; *deese* (gunst), nl. de belangstelling voor *Henrik de Gróte*.
16 *ende:* (sich) U Ed. (genit.) verplichten dienaar (vindt); *vindt:* acht.

236 Illustri viro, saeculique ornamento D Hughoni Grotio.

*

[1] Nisi te eruditorum pariter et morum decus fortuna patriae invidis-
[2] set, nescio an temperaturus mihi fuerim, quin abs te peterem, ut in
[3] enitendo foetu hisce litteris comite obstetricis vice ad exemplum[3]
[4] Socratis fungerere: Importunè quidem, parumque probè manu
[5] attollendae Rejp. obstrictâ, ad ordinanda delirimenta mea usurus.
[6] Nunc verò absoluto vulgatoque hoc opusculo cum frustrà emenda-
[7] tionem aut suppressionem suasurus esses, intentum assiduè generis
[8] humani commodis animum tuum, ejusdem oblatione morari piget
[9] pudetque. Cuj enim sanae mentis religio non sit, triviali stilo ob-
[10] strepere meditanti praeparationem ad Euangelium, apologiam[10]
[11] Ordinum, aut Ius Pacis et belli, augustum opus? Nec alia occurrit
[12] defensio, quam quod non sponte aut ingenio meo, sed impulsu
[13] magni mihi authoris fratris tuj hoc ausus sim; simul reputans, penes
[14] te fore arbitrium quatenus ejusdem lectioni vacare expedierit. De
[15] veniâ itaque non despero. Quod beneficium si insuper lata vel seve-
[16] rissima sententiâ de commissis erroribus, alias forsan mihi usuj
[17] futurâ cumulare digneris, beaveris me; qui in observando te reve-
[18] rendoque virtutes tuas, nemini non invitus cedam ullo in tempore;
[19] precorque Deum Opt. Max. eas tandem ut patriae bonisque omni-
[20] bus indulgeat. Vale.

[21] Idibus Apr. M.D.C.XXVI.

VERTALING

Indien u, sieraad der geleerden en tevens sieraad van levenswandel, het Geval niet aan het vaderland had misgund, zou ik misschien mij er niet van hebben onthouden, aan u te verzoeken, dat ge bij het ter wereld brengen van de pennevrucht, die dezen brief vergezelt, de rol van vroedvrouw naar het voorbeeld van Socrates zoudt vervullen om zo, onbeschaamd lastig weliswaar en weinig behoorlijk, een hand die tot verheffing van het gemenebest zich heeft verbonden, te gebruiken tot het in orde brengen van mijn ijlhoofdigheden.

Daar ge echter thans, nu dit werkje is voltooid en onder de mensen gebracht, zonder gevolg een verbetering of achterhouden zoudt raden, gevoel ik spijt en schaamte, uw geest, aanhoudend in beslag genomen door de belangen van het menselijk geslacht, door de aanbieding van ditzelfde werkje op te houden. Wie immers, met gezond verstand bedeeld, zou geen gemoedsbezwaren gevoelen om

* Minuut. UBA II C II. 797. Afschr. UBL Pap. 13.

in zijn alledaagsen stijl te overstemmen iemand die bepeinst een voorbereiding tot het Evangelie, een Verdediging der Staten of het Recht van Oorlog en Vrede, verheven werk? En geen ander verweer komt mij in den zin dan dat ik niet uit mezelf, uit eigen aandrift, maar op aanzetten van een voor mij gewichtig aanspoorder, uw broeder, dit heb gewaagd; tevens bedenkende, dat in uw handen de beslissing berust, inhoeverre het u schikken zal, voor de lezing ervan tijd te maken. Aan uw vergeving wanhoop ik derhalve niet. Als ge deze gunst bovendien nog gelieft te bekronen door een oordeel, al zij dit nog zo streng, te willen geven over begane misslagen, een oordeel, dat bij een andere gelegenheid mij misschien van nut zal zijn, zult ge mij met blijdschap vervullen, mij, die in de hoogachting van uw persoon en de verering van uw voortreffelijkheden, nooit voor iemand vrijwillig onderdoe, en ik bid den goeden en groten God, dat Hij deze eindelijk aan het vaderland en alle goede burgers genadig schenkt. Vaarwel.

13 april 1626.

Hooft stuurt Grotius zijn *Henrik de Gróte* met de gebruikelijke verontschuldigingen. De toezending geschiedt op aandringen van Hugo's broer Willem, vgl. *229*. Hij vraagt om kritiek.

Eindnoten:

3 *obstetricis ... Socratis:* vgl. Plato, *Theaetetus* 149b, 161e, *Respublica* 268b; Diogenes Laertius 3, 49 e.a.

10 *praeparatio ad Euangelium: Bewijs van den waren godsdienst*. 1622 (*De veritate Christianae religionis*. 1627); *apologia Ordinum: Apologeticus eorum qui Hollandiae ex legibus praefuerunt*. 1622 (*Verantwoordingh van de wettelijcke Regieringh van Hollandt*. 1622)*; De iure belli ac pacis*. 1625.

237 *Aende H H Gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed[e] etc.

[2] Om U Ed. Mo. te dienen op d'apostille der bijgevoeghde req[e] heb
[3] ick haer te verklaeren hoe mijne redenen omme de gelaste waeghens[3]
[4] alleenlijk te vorderen van dien van Naerden ende dorpen, zijn ge-
[5] weest dat UEd. Mo. missive waer bij mij die ordre werdt ge[ge]ge-
[6] ven was geadresseert aen mij in qualitejt als Baljuw van Goeijlandt,
[7] waeronder die van Mujden ende Weesp niet en zijn ressorterende;
[8] maer onder de Drostje oft Castelainschap van Mujden: dat ook in[8]
[9] gelijke occasien van waeghens te fourneren die van Mujden ende
[10] Weesp noijt zijn gemoejt geweest; nochte op eenigher repartitie[10]
[11] gestelt, als wel de voor*s* stadt ende dorpen van Goeijlandt: ook niet
[12] zoo wel daer toe geleghen ten aensien vande onbequaemheit der
[13] laeghe weghen, zijnde doen ter tijdt sulx gestelt geweest, dat de[13]
[14] voor*s* waeghens niet wel anders als te scheepe van daer aen 't harde[14]
[15] zouden hebben konnen geraeken tot extraordinarie kosten. Ende
[16] belangende 't geene die van Naerden hunnen voerlujden hebben
[17] betaelt boven d'ordinarie daghvrachten der legerwaeghenen, ben
[18] ick van gevoelen, dat zoo UEd. Mog. tot verlichtinge van hun-
[19] lieden die van Mujden ende Weesp ordonneren daerinne te drae-
[20] ghen eenighe portie, de dorpen van goeijlandt, jae die van Aemster-
[21] landt ende misschien andere zullen pretenderen dat hun gelijk fa-[21]
[22] veur behoort te gewarden ende dat zij immers soo goed een recht[22]
[23] hebben als die van Naerden om te participeren aen 't soulagement
[24] dat wt belasting van dien van Mujden ende Weesp soude kunnen
[25] resulteeren. Welke poorte aen verscheidene dolean çien oft dien-[25]
[26] stigh geopent zij zullen UEd. Mo. naer haere discretie weten te con-
[27] sidereren. Te meer alsoo deese sich laeten bedunken dat Naerden[27]
[28] met zoo groote ende meenighvuldighe subsidien ende gratien bo-[28]
[29] ven henlujden is gebeneficieert dat de regeerders derselve stede in
[30] desen niet soo scherp en behoorden te zien tegens hunne gebujren.[30]
[31] Ende niet hebbende dat wijdere bedenkinge op dit stuk schijnt te[31]
[32] meriteren, zal ick UEd. Mo

[33] Ed[e] etc. nevens wensch van geluksalighe regeringe, den almoghen-
[34] den bevelen ende in haere goede gratie

[35] In haest wt Naerden

* Minuut. UBA II C II.747.

[36] den ij[en] Junij *a* 1626.

[36] U Ed. Mo.

[37] Onderdaenen dienaer.

Hooft heeft op bevel van hogerhand wagens gevorderd; Naarden beklaagt zich erover dat Muiden en Weesp daarvan verschoond zijn gebleven. Hooft geeft daarvoor juridische en praktische redenen op en ontraadt de Gecommitteerde Raden, Muiden en Weesp een financiële bijdrage te laten leveren als contraprestatie, zoals Naarden heeft voorgesteld.

Eindnoten:

3 *gelaste:* bevolen, gevorderde.
8 *Drostje:* Drostie, Drostije, vgl. inleiding blz. 52.
10 *op repartitie gestelt:* voor een bijdrage aangeslagen.
13 *sulx gestelt:* in zo'n toestand.
14 *'t harde:* harde grond.
21 *faveur gewarden:* gunst ten deel vallen.
22 *immers:* minstens.
25 *Welke poorte* enz.: Of het dienstig is, deze poort enz.
27 *deese:* Muiden en Weesp; *sich laeten bedunken:* van mening zijn (WNT *bedunken* 1257).
28 *subsidien* enz. wschl. in verb. m. Naarden's functie als vesting.
30 *niet ... tegens:* niet zo scherp moesten kijken naar.
31 *Ende ... meriteren:* En daar ik niets heb dat verder beraad over deze zaak schijnt te verdienen.

238 *Ed^e erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene Heeren Mijne Heeren de Raeden van Staete der Vereenighde Nederlanden, In den Haeghe.*

*

[1] Ed^e etc.

[2] Uwer Ed. Mo. aenschrijven vanden xxv^en, gewardt mij den
[3] xxviij^en, tot Alkmaer tegens den avont. Niettemin op dat 's lands
[4] dienst bij mijn versujm niet te lijden hadde, heb haere ordre sulx
[5] benaerstight dat mij den xxix^en 's middaghs binnen Naerden vondt.[5]
[6] Alwaer zoo van den Lieutenant te voet als van dien vande rujters[6]
[7] bejegent ward met eenigh onbenoeghen ende klachten over de be-
[8] swaerlijkheit van hun volk zoo hoogh op den dagh te versaemelen,[8]
[9] dat meest wt der stadt was; zonderling de paerden die ten deele in[9]
[10] de wejde waeren wel twee mijlen van daer. Niettemin verstaende[10]
[11] mijnen last ende datse aen dien dagh gebonden was, hebben alle[11]
[12] moghelijke vlijt bewesen om te doen een goede monsteringe. Doch
[13] en heeft deselve niet wel konnen geschieden nae de gedrukte acte[13]
[14] van Commissie mij toegevaerdight, overmits 't verloop in 't practi-[14]
[15] queren derselve; veel min nae 't placcaet vanden jaere 1599 ende
[16] instructie der monstercommissarisen als niet gevoeght bij de voor*s*[16]
[17] acte, alhoewelse zich daer toe in eenighe punten is gedraeghende.[17]
[18] De rollen gaen hier nevens, met mijn eerbiedighe beede dat mijne[18]
[19] goede wille werk strekke bij de billijkheit van <U> Ed. Mo. de-
[20] welke

[21] Ed. etc.

[22] god almaghtigh in geluksalighe regeeringe altijdts bewaere ende in
[23] haere gunste

[24] Ujt Naerden den

[25] ij^en Junij *a* 1626.

[25] Uwer Ed. Mo.

[26] Welonderdaenen dienaer

[27] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 749.

Verslag en resultaat van een monstering.

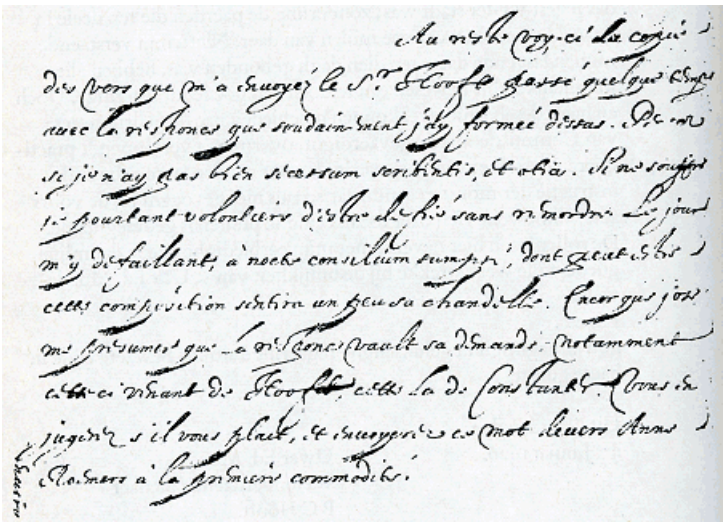

Eindnoten:

5 *haere ordre sulx benaerstight:* mij zo beijverd om uw bevel op te volgen.
6 *te voet:* van het voetvolk.
8 *hooch:* laat.
9 *zonderling:* vooral.
10 *twee mijlen:* ca. 7.7 km.
11 *datse*, nl. de last (m.); *hebben* (zij).
13 *nae:* volgens.
14 *overmits ... derselve:* vanwege de in de praktijk geleidelijk ingeslopen veranderingen.
16 *als ... bij:* daar deze niet gevoegd zijn bij.
17 *alhoewelse ... gedraeghende:* hoewel die er op enige punten naar verwijst.
18 *rollen:* monsterrollen: lijsten van het gemonsterde krijgsvolk; *dat mijn goede wille werk strekke:* dat mijn goede wil voor de daad moge genomen worden (WNT *strekken* 2174 12 a).

239 *(H. Grotius aan P.C. Hooft.)*

*

Petro C.Hooft.

[1] Gratulor magni Regis manibus, Hoofdi verè ingeniorum nostra-
[2] tium princeps, quod tantum scriptorem invenerint. Certè eam
[3] monstrasti rerum Galliae peritiam, ut nihil Gallo cuiquam concedas.
[4] Nos interim quibus contra multa mala, bonum unum, otium for-
[5] tuna largita est, aliquid moliti sumus quod tui sit fori. Tua enim
[6] laus est tragoedia, cujus scriptores Graecos hîc compendio quodam
[7] aut fragmentorum aut selectarum sententiarum damus. Accessit
[8] similis è comoediis collectio, appendix Stobaeanae nostrae editionis.[8]
[9] Rogo ut tam benignè hoc excipias quàm meretur consilium homi-
[10] nis quovis modo se contra sua ac patriae adversa erigentis. Ego
[11] quantùm te colo, tantùm abs te amari semper faciam plurimi.
[12] Amicos, si quos illic habemus, salutari velim. Lutetiae, 28 Iunii
[13] 1626.

[14] Tuus totus H.G.

VERTALING

Geluk wens ik de schim van den groten Koning, Hooft, wel waarlijk hoofdfiguur onder de talenten onzer natie, dat zij een zo gewichtig beschrijver heeft gevonden. Ge hebt tenminste betoond zulk een vertrouwdheid met de toestanden in Frankrijk, dat ge daarin voor geen enkel Fransman ook maar iets onderdoet. Intussen hebben wij, aan wie als tegenwicht voor veel kwaad ons gesternte één goed, den tijd voor studie, in rijke mate heeft geschonken, iets ondernomen, dat wel van uw gading zal zijn. Uw roem is immers het treurspel, welks Griekse schrijvers wij hier bieden in een bepaalden beknopten vorm van of fragmenten of geselecteerde spreukmatige wendingen. Daar is nog bijgekomen een soortgelijke collectie uit blijspelen, aanhangsel bij onze Stobaeus-editie. Ik verzoek u, dat ge dit compendium zo welwillend ontvangt als het plan verdient van een mens, die op alle mogelijke wijs zich opricht tegen den rampspoed van hemzelf en het vaderland in. Dat ik evenhoog als ik u schat, door u word gewaardeerd, zal ik altijd op den hoogsten prijs stellen. De vrienden, allen die wij ginds hebben, zou ik graag gegroet willen zien.

Parijs, 28 juni 1626.

Geheel de uwe,

H. de G.

* Geen hs. *Epistolae quotquot reperiri potuerunt* (Amsterdam 1687) 75. Afschr. UBA II C 15.

De Groot bedankt voor *Henrik de Gróte* en biedt aan, via een compliment aan Hooft als tragedieschrijver, zijn *Excerpta ex tragoediis et comoediis Graecis: Emendata et Latinis versibus reddita*. Cum notis. Parijs 1626.

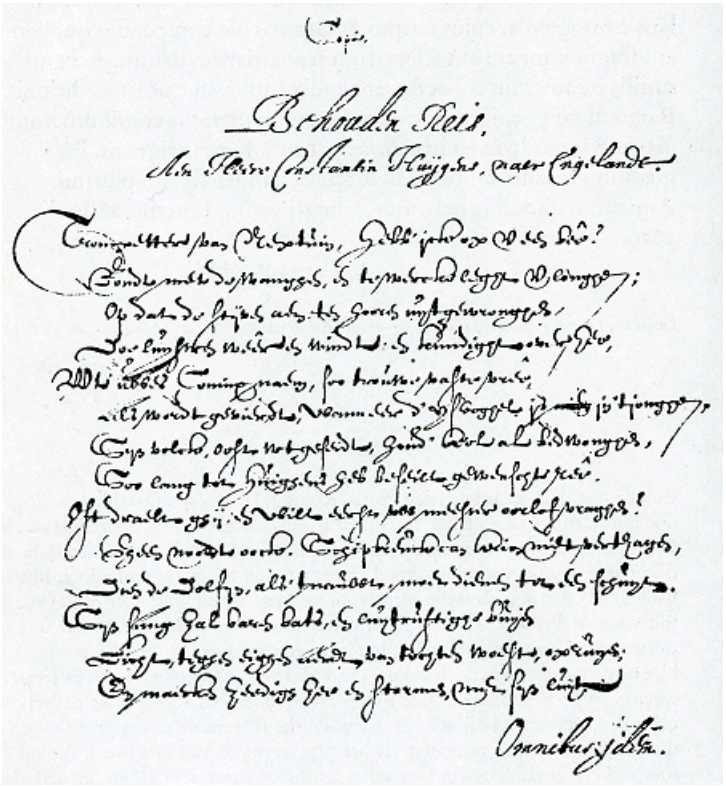

Eindnoten:

8 *Dicta poetarum quae apud I^o. Stobaeum exstant. Emendata et Latino carmine reddita*. Parijs 1623.

240 *Mijn Heere [-] Heere P.C. Hóóft Drossart van Muijden etc. Tot Amsteldam.*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Sess oft acht dagen voor, ende vier oft vijf dagen naer ick de eere[2]
[3] hadde vanden H[e] Reael laest hier te sien, was ick koortsvrij[3]
[4] gebleven, dagelix in vleisch ende bloed toenemende, sulcx mij[4]
[5] doemaels dede resolveren U.E. met mijn seker besoeck te dreighen,
[6] volgens den lust die mij daervan uijt mijn' sieckte heeft blijven[6]
[7] aenhangen; maer hierop is mij gisteren wederom wat hemel-vals
[8] wedervaren, als wanneer ick des achternoens een niew koortsken[8]
[9] aenboord gekregen ende uijtgestaen hebbe. Het welcke (soo wel[9]
[10] meer voor desen) aengroeijende mij alsoo lichte*l* van dat vermake-
[11] lick opsett afkeeren mochte; Niettemin soo sich het rouwe weder[11]
[12] eenichsins tot den hondsdagh stellen will, ende naer dese
[13] volle maen eenichsins versachten, derve ick U E. tegens[13]
[14] het midden vande aenstaende weke mijner niet vrij houden,[14]
[15] meenende in sulcken gevalle maendagh oft dijnsdagh
[16] t'Amsteldam te vernachten. Stonde ick in volle gesontheit
[17] van leden, ick wilde U.E. gaern op 't nauwste voorsekering[17]
[18] doen van dagh ende ure; nu gelieve U.E. dese voor de mogelixte[18]
[19] waerschouwinge aen te vaerden, ende niet qualick nemen soo ick[19]
[20] deselve noch van dage te dage mijne gelegentheit overschrijve,[20]
[21] konnende van nu aff niet weten wat God met mij magh[21]
[22] voor hebben, maer in allen gevalle van nu aff U.E. vriende*l*[22]
[23] noodinge voorde volle daed houdende ende daervoor blijvende
[24] Mijn Heere;

[25] Hage, den 6[en] Aug[ti] 1626.

[25] U.E. dienstw[ste]

[26] C Huygens.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, bij openen besch. Lakzegel.

Huygens zegt wegens ziekte een voorgenomen bezoek aan Hooft af.

Eindnoten:

2 *naer:* nadat.
3 *Reael:* Vgl. *215*; *laest:* het laatst, de laatste keer; *koortsvrij:* Huygens was een groot deel van de zomer van 1626 ziek en kon de prins niet naar het leger volgen. Vgl. Br. I 320 van 21 juni 1626 van Van Baerle aan Huygens.
4 *sulcx:* hetgeen (vgl. *226* r. 15).
6 *volgens ... aenhangen:* in overeenstemming met de begeerte daarnaar, die mij uit mijn ziekte is bijgebleven (*daervan*, nl. van een bezoek, betrekken bij *lust* = verlangen.)
8 *is ... wedervaren:* is mij gister plotseling weer iets onverwacht op het lijf gevallen; *als wanneer:* toen.
9 *het ... mochte:* (demonstr. vert.:) Als dit (koortsje) (zoals wel meer hiervoor gebeurd is) toeneemt, zou het mij heel makkelijk van dat prettige plan (voornemen) kunnen afhouden.
11 *sich ... will:* zich een beetje wil richten naar de hondsdagen, een beetje warmer worden wil (*den hondsdagh:* de hete dagen tussen 19 juli en 18 aug).
13 *derve:* durf (Huygens gebruikt steeds de vorm *derven* voor durven).
14 *mijner ... houden:* van mij (mijn bezoek) vrij houden (vrijwaren voor).
17 *leden:* lichaam; *op ... nauwste:* op zijn nauwkeurigst; *voorsekering doen:* van tevoren zekerheid geven van.
18 *gelieve:* (constructie: *U.E.* meew. voorw., *dese ... overschrijve:* onderw.); *dese:* (nl. *waerschouwinge*); *voor ... mogelixte:* als de best mogelijke.
19 *nemen:* te nemen (samentrekking).
20 *deselve:* nl. *U.E.*, u (meew. voorw.); *gelegentheit:* (gezondheids)toestand.
21 *konnende ....:* aangezien ik ...
22 *maer ... blijvende:* maar in elk geval van nu af Uw vriendelijke uitnodiging voor 100 procent ernstig neem en daarvoor blijf.

241 *Mijn Heere [-]n Heere P.C. Hóóft Drost van Muijden &c Tot Amsteldam.*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Nu stell ick mij soo aen, dat ick in 't midden vande toekomende[2]
[3] weke niet alleen niet te Muijden, maer self binnen Amsteldam[3]
[4] niet en derve dencken te vernachten. Gisteren hebb ick mijn'
[5] niewe kortse opden tweeden aenvall soo versterckt gevoelt[5]
[6] dat ickse noodelick noch een' reise ofte twee moet afwachten[6]
[7] en sien hoe verre sij mij te voren oft te rugge sal setten, Onder-
[9] tuschen mach het weder wat versachten, ende ick met vrienden[9]
[10] raed avonturende naer 't Leger te trecken, mijn' reise noch
[11] over Amsteldam schicken, alwaer ick ten minsten d'eere
[12] sal hebben van U.E. voorbij gaende te groeten, ende mondeling[12]
[13] te seggen hoeseer ick ben

[14] Mijn Heer;

[15] 's Gravenhage den

[16] 8^{en} Aug^{ti} 1626.

[16] U.E. Dienaer ende

[17] verbonden Vriend;

[18] CHuygens.

[19] Soo mij eenige verandering ten
[20] goeden wedervaert, sal ick mij echter[20]
[21] noch aen U.E. vriendelick bod houden, ende
[22] deselve t'een oft t'ander stond op Muijden[22]
[23] dagen, daer ick doch stadich even begeerigh[23]
[24] naer blijv.

* Origineel. UBL Pap. 2.

Huygens' ziekte is verergerd, zodat hij voorlopig niet kan komen. Als hij binnenkort over Amsterdam kan reizen zal hij Hooft waarschuwen.

Eindnoten:

2 *stell ... aen:* is het zo met mij gesteld (WNT *aanstellen* Suppl. 155); *dat ... vernachten:* Huygens bleef ziek, lijdend aan hevige koortsen. Zie Br. I, Inl. XLV waar verwezen wordt naar zijn gedichten van 19 en 25 juni 1626. Pas 8 september was hij voldoende hersteld om over Amsterdam naar het leger te vertrekken.
3 *self niet en derve dencken:* zelfs niet eraan durf denken.
5 *opden:* bij de.
6 *noodelick:* noodzakelijk, noodgedwongen.
9 *ende ... schicken:* en kan ik, met hulp van vrienden wagend naar het leger (de legerplaats) te trekken, mijn reis nóg (alsnog) over Amsterdam doen gaan (leiden). Vrienden: gen.pl., voorbep. bij *raed*.
12 *voorbij gaende:* in het voorbijgaan.
20 *echter:* toch.
22 *deselve ... dagen:* voor u op het een of andere uur in Muiden verschijnen.
23 *doch:* toch, in weerwil van alles (WNT *doch* 2678).

242 *Aende HH vande Rek^e der Graeflijk*h.

*

[1] Alhoewel de persoon van Frans Jansz. van Blaricom supplierende
[2] UEd. Mo. bij de nevensgaende req^e om 't gebrujck der gemeente[2]
[3] gebooren is van een' Goeijsche vrouwe, ende de geannexeerde blij-[3]
[4] ken, die ick vinde deughdelijk ende authentijk, wtwijsen dat eeni-
[5] ghen onechten kinderen alsoo geteelt, 't gebrujk der gemeente in
[6] Laerecarspel niet en is belet geweest, zoo is nochtans, onder verbe-[6]
[7] teringe, mijn bedunken, dat naerdien een kindt wettelijk gewonnen
[8] door eenen wtheemschen man bij eene Goeijsche vrouwe van 't
[9] genot der voor*s* gemeente blijft versteken, datter geen rede zij om
[10] eenen bastaert beter in dat stuk te maeken. Doch ten aensien de[10]
[11] Graeflijkheit is eighenersse van den Goeijschen grondt, ende UEd.[11]
[12] Mo vermoghen daer af te vergunnen den geenen dien 't haer oor-
[13] baer dunkt, zoo acht ick mede deselve t' over gerechtight om te be-
[14] giftighen met het recht der gemeente de geene die zij goedt vinden;
[15] ende dat het dienstigh zij tot bewijs vandien te beginnen aen desen
[16] suppliant, zoo ten aensiene van de geringheit zijner middelen, als
[17] om dat zijn' moeder tegens wille haerder ouderen ('t welk ick als
[18] hebbende haeren vaeder gekent om goede redenen geloove) is ver-[18]
[19] voert geweest, ende in dien gevalle billijk partus ventrem heeft te[19]
[20] volghen: mits wtdrukkende desen toestandt met alsulke bewoor-[20]
[21] dinge, datse niet voor verklaeringe van eenigh recht des Suppliants
[22] oft sijnsgelijken moghe werden genomen, maer voor pujre wel-
[23] daedt ende genaede uwer Ed. Mo. dewelke,

[24] Ed^e etc.

[25] God almaghtigh in geluksaelighe regeringe altijdt bewaere ende in

[26] haer' goede gunste

[27] Wt Amsterdam, den

[28] ij^en Sep. 1626.

[28] Uwer Ed. Mo.

[29] Onderdaenen dienstw^en

[30] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II. 813 (semikatern IV f^o b 1^r). Afschr. UBL Pap. 13.

Advies over het toekennen van het recht op de meent (vgl. blz. 58) in een uitzonderlijk geval (een van de brieven waaruit blijkt dat de regering in Den Haag door de baljuw van de vele plaatselijke gebruiken in Gooiland op de hoogte moest worden gebracht).

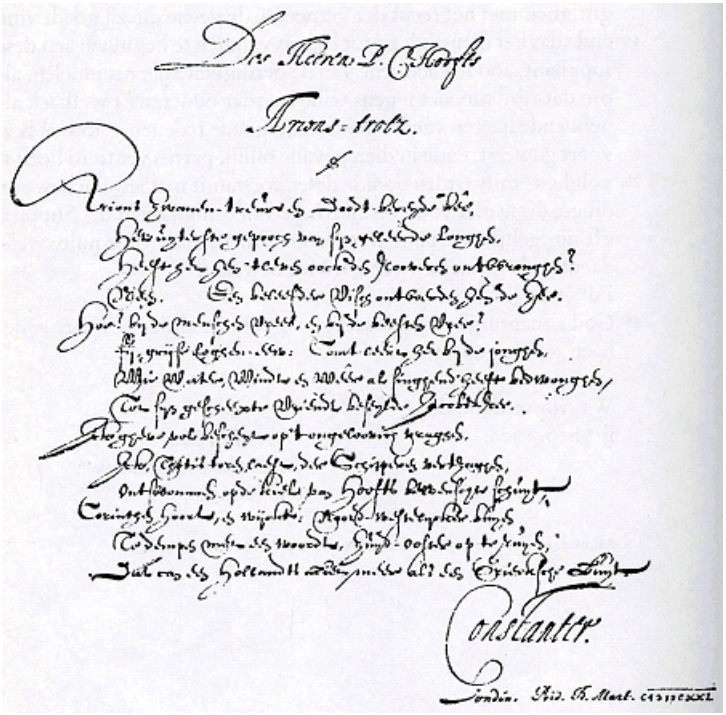

Eindnoten:

2 *gemeente:* meent, schaarweide.
3 *geannexeerde blijken:* aangehechte bewijsstukken.
6 *Laerecarspel:* het gebied dat kerkelijk onder Laren viel.
10 *beter in dat stuk te maeken:* in dit opzicht te bevoordelen.
11 *eighenersse* (nadruk op de 3e lettergr.): eigenares; *ende UEd. Mo. ... vergunnen:* er zijn twee opvattingen mogelijk:
1o en UEd. Mo. (subj.) kunnen (het genot) daarvan vergunnen;
2o en UEd. Mo. (gen.) bevoegdheid (is) (het genot) daarvan te vergunnen.
18 *vervoert:* naar elders, zodat de suppliant buiten Gooiland geboren is.
19 *partus* etc.: het kind treedt in de rechten van de moeder.
20 *toestandt:* toestemming.

243 *Aen mijnen broeder Henrik C. Hóóft. In Indjen.*

*

[1] Optimam corporis frater dilecte ac animi simul tuj sua sorte con-
[2] tenti valetudinem mihi significarunt datae hoc eodem mense *a* 1625,
[3] litterae tuae, eo nomine pergratae. Simultatem tibi susceptam adver-
[4] sus concionatorem nauticum doleo, quamvis successus nonnihil me
[5] soletur. Magis enim ex re tua existimo studia omnium vel infimae
[6] conditionis etiam, modo bonis id artibus queas, tibi ut pares, me-
[7] morque sis in eiusmodi contentionibus vincere inglorium atteri
[8] sordidum esse. Risum tamen movit nobis repulsa impudentissimi
[9] hominis senatoriam authoritatem ultrò ambientis. At vim virtu-
[10] temque ingenij tuj, ut otio marcescere nolim, ita in conscribendis
[11] epistolis ad socios externosve communi societatis bono exerceri et
[12] gaudeo et hoc, atque diurna itineris stilo minus plebejo quam solet,[12]
[13] hactenus, componere te magis dignum arbitreris velim, quam
[14] exagitando aut irritando mortalium genere offensionum tenacissi-
[15] mo id tantum proficere ut securus esse possis illos spiritum ante
[16] quam ultionem amissuros: Meque haec monere boni ut consulas
[17] rogo. De obitu patris, et ut placidé excesserit <ipsis> Kalendis
[18] Jan. hujus anni oportet jamdudum te rescivisse, et accepisse missa a
[19] me carmina memoriae ejus dicata. Eadem tamen hisce adjungo,
[20] cum potuerint praemissa, aut negligentia aut infortunio perijsse.
[21] Mater frater sorores affinesque valetudine satis prosperà utuntur:
[22] Illa tamen pro aetate. Quam si tibi opibus et honoribus cumulato
[23] obtingat aliquando nosque simul revisere, gratias Deo Optimo
[24] maximo quam maximas voveo, votique eius nos ut damnet precor
[25] ex animo.

[26] Amsterodami, iii Non. Sep.

[27] Anni 1626.

[27] Frater tibi addictiss[s]

[28] P C Hóóft.

VERTALING

De goede gezondheid van uw lichaam, geliefde broeder, en tevens van uw geest met eigen lot tevreden heeft mij te verstaan gegeven uw brief gedateerd in deze zelfde maand in den jare 1625, uit dien hoofde zeer aangenaam. Die twist, waarmee ge u hebt ingelaten tegenover den scheepspredikant, betreur ik, hoewel de

* Minuut. UBA II C II. 814. (semikatern IV f^{o}b 1^{v}). Afschr. UBL Pap. 13.

goede uitslag mij enigszins vertroost. Ik acht het immers meer in uw belang, dat ge u de genegenheid van allen, ook van zelfs den laagsten rang, verwerft, mits ge dit met goede middelen vermoogt, en dat ge indachtig zijt, dat in zulk soort woordenstrijd te zegevieren roemloos is, gepakt te worden smadelijk. Ons heeft echter doen lachen het échec van den onbeschaamden kerel, die zover ging te werven om autorisatie door den raad. Maar dat de kracht en kranigheid van uw talent, waarvan ik niet zou willen, dat ze in ledigheid verslapt, inderdaad in het schrijven van brieven aan compagnons en buitenwacht zich oefent tot gemeen welzijn der Compagnie, daarover verheug ik mij, en dat ge dit en het reisjournaal in een minder burgerlijken stijl dan het totnogtoe pleegt te gebeuren, vormgeeft, - ik zou wel willen, dat ge dit uzelf meer waardig oordeelt dan door het opdrijven of prikkelen van een mensenslag, dat krenkingen taai onthoudt, alleen dit uit te richten, dat ge verzekerd kunt zijn, dat zij eerder den levensadem dan kans om wraak te nemen zullen laten glippen; en dat ik je hierop attendeer, wel, ik vraag je, dat je dit goed opneemt. Over het overlijden van vader, en hoe vredig hij is heengegaan juist op 1 januari van dit jaar, behoort ge reeds lang te hebben vernomen en door mij toegezonden gekregen te hebben gedichten aan zijn nagedachtenis gewijd. Diezelfde gedichten echter voeg ik hierbij, daar het mogelijk is, dat de tevoren gezondene of door onachtzaamheid of per ongeluk verloren zijn geraakt. Moeder, broer, zusters en aangetrouwde familieleden verheugen zich in een vrij gunstige gezondheid, moeder evenwel gerekend haar leeftijd. Mocht het u ten deel vallen, met schatten en eerbewijzen overladen, eindelijk haar (en dan tevens ons) eens weder op te zoeken, dan doe ik aan den goeden groten God de gelofte van mijn grootst mogelijken dank, en ik bid van harte, dat Hij ons tot de inlossing van die gelofte verplichte.

Amsterdam, 3 sept. 1626.

Uw zeer toegedane broer,
P.C. Hóóft.

Hendrick Cornelisz. Hooft, overleden te Batavia voor 16 september 1627, was de jongste broer van Pieter, in Orleans gepromoveerd, vurig remonstrant en bevriend met De Groot. Volgens Brandt bestonden er enkele gedichten van hem, ‘ooverblijfsels van zijn ooveraardigh vernuft’ (o.a. eer- en doodsgedichten voor Bredero, te vinden in zijn *Werken* (1890) *II* 328, 332, *III* 211, 212). Zeer Hooftiaans is de *Spoore tot vergenoegdheid* in J. Scheltema's *Geschied- en letterkundige mengelwerken I*, 2, 258, maar S. heeft daar ‘geringe veranderingen’ in aangebracht. Vgl. *188*.

Eindnoten:

12 *hoc sc. ingenium:* talent.

244 *A Monsr Nicolas de Reigersbergh conseiller au Souverain conseil de Justice.*

*

[1] Monsr

[2] Songeant continuellement a l' affajre qu' il vous pleust me recom-
[3] mander a vostre despart, bien que je l' eusse assez a coeur sans celá, je
[4] l' aij communiqué de nouveau a quelques uns, qui seroijent pour ij
[5] contribuer de l' affection et de la condujte. Toutesfojs a mon grand
[6] regret j' aij failly par deux fois a trouver mons^r Bikker chez luij, et[6]
[7] un' autre fojs sortir du conseil. Tellement qu' il s' en est retourné
[8] vers La Haije sans que j' aije eu moijen de luij en parler. Estant la
[9] personne, a mon advjs qui á tousjours marché du meilleur pié, et en
[10] laquelle, comme je vous l' asseuraij n' á gueres, la candeur le cou-
[11] rage et la dexterité se rencontrent tres a propos, je desirerojs qu' il
[12] luij pleust se charger de la direction principale, m' asseurant s' il
[13] voudra l'entreprendre qu' il mettrá peine pour en sortir a son hon-
[14] neur. Et d'autant que l' importance du fajt nous oblige a ne perdre
[15] une seule heure de temps sans ij veiller, je vous laisse a considerer
[16] s'il ne seroit bon que vous mesme luij en parlassiez le premier. En
[17] minutant nostre dessein je ne me puis adviser de rien de plus propre
[18] pour le fajre reussir, sinon que lon tasche de sonder les inclinations
[19] des Estats Generauls et de ceux d'Hollande pour sçavoir si lon se
[20] pourroit promettre avecques de l' asseurance, que la Maj^te du Roij[20]
[21] treschristien ne serojt escondujte, en cas que comme poussée du
[22] soing qu' elle a de nostre estat, et de son interes au bien d'iceluij,
[23] elle se daignast en contemplation d'une si longue suite de nos dis-[23]
[24] graces et des prosperitéz de la majson d'Austriche en tous endrojts,
[25] de nous conseiller la reconciliation interne des esprits, et d'esteindre
[26] les animositez qui nous pourrojent en beaucoup d'occurences don-
[27] ner des grandes traverses, et pour ij parvenir, qu' on revoquast tous
[28] arrests de ban et prison donnez a cause du different de la religion et
[29] en suite d'iceluij depujs l' an 1618, sinon en termes diserts, pour le
[30] moins en termes generaulx par la publication d'une amnestie uni-
[31] verselle qui ne debvrojt avec moins d'ardeur estre embrassée du
[32] parthij opprimant que de l' opprimé pour luij
[33] servir de guarent envers la volubilité du sort. Laquelle proposition
[34] de sa majesté lon pourroit, puis apres pour jetter un peu de poudre
[35] aux ijeux de nos zelez, modifier a tant que les proscrits a cause de
[36] l' attentat a la personne du feu Prince, n' ij fussent compris, que les
[37] edjts des conventicles demeurassent en vigeur pour l'advenir autant[37]

* Minuut. UBA II C II.803.
Dat. niet ingevuld.

[38] que besoin serojt, a la tranquillité publique et que les rappellez

jurassent ladite amnestie. Et quant on aurojt trouve disposées ou
disposé les humeurs desdits Estats a ce que dessus (car de la bonne
intention de son Ex[e] je ne fajs nulle doubte) faudrojt apprendre aux
ministres du Roij qui ont le plus de credit, que maintenant la plus
saine parthie de ceulx qui manient nos affajres est portée a gaigner
les bonnes graces de sa maj[e]. Et si son plaisir est de gratifier le parthij
des remonstrants ou plutost politiques par son intercession qu' elle[45]
pourroit en forme d'advis, demander telle et telle chose, et s' asseu-
rer qu' on s' evertueroit de faire connoistre a tout le monde qu' on
veult deferer a son authorité et bons conseils tout de mesme comme
lon a faict a celle du feu Henry le Grand d'immortelle memojre.[49]
S' il serà a propos d'en fajre la premiere ouverture a Monsr l' Am-
bassadeur ordinaire de France, et de quels moijens se faudrá servir
pour obtenir que cest office se face avec tout' efficace requjse, vous,
mons[r] selon vostre grand' prudence et circomspection scaurez trop
mieux juger, et possible descouvrir des voijes plus aisées, principale-
ment en consultant encores d'aultres oracles comme mess[rs] Beau-[55]
mont et de Bije. Pour moi je ne sçaij m' imaginer que personne ici
marcherá autrement qu' avec du plomb, saus voir de quoj parler et
si lon ne face esclorre quelque occasion esclattante pour donner
feuille a leur negotiation. Si Monsr Bikker la trouve reussible en
quelque façon que ce sojt, je ne me lasseraij jamais d'ij travailler en
procurant de fajre prattiquer tout ceulx du conseil de ceste ville qui
ont quelque nerf ou veine d'ancien Hollandojs. Et en attendant vos-
tre response je prie dieu de vous ottroijer le comble de toutes pros-
peritez, et de conserver en vos bonnes graces,

d'Amstredam, ce

d'Octobre 1626.

Monsr

Vostre treshumble et affectionné

serviteur,

VERTALING

Mijnheer,

Daar ik voortdurend denk aan de zaak die u zo goed was, bij uw vertrek in mijn aandacht aan te bevelen - al was ik er zonder dat genoeg van vervuld - heb ik er opnieuw met enkelen over gesproken, die bereid zouden zijn, er met toewijding en beleid aan mee te werken.

Intussen heb ik de heer Bikker tweemaal niet thuis getroffen en eenmaal ben ik hem misgelopen bij 't scheiden van de Raad. Zodat hij naar Den Haag teruggekeerd is zonder dat ik hem erover heb kunnen spreken. Daar hij naar mijn mening altijd de juiste koers gevaren heeft en iemand is in wie, zoals ik u vroeger verzekerd heb, oprechtheid, moed en beleid een gelukkige combinatie vormen, zou ik wensen dat het hem behaagde zich met de voornaamste leiding te belasten, verzekerd als ik ben dat hij er alles op zal zetten om de zaak met ere af te maken, als hij die op zich wil nemen. En vooral omdat het belang van de zaak ons verplicht, geen enkel uur te verliezen zonder werkzaam te blijven, geef ik u in overweging of het niet goed zou zijn dat u zelf hem er het eerst over sprak. Bij het ontwerpen van ons plan kan ik niets bedenken dat geschikter is om het te doen slagen, dan dat men moet proberen de mening van de Staten-Generaal en de Staten van Holland te polsen om te weten of men de zekerheid heeft dat Z.M. de Allerchristelijkste koning het hoofd niet zou stoten als hij - gedreven door de zorg voor ons land en door zijn belangstelling voor het welzijn daarvan - met het oog op zo'n lange reeks tegenslagen van ons en successen van het Huis Oostenrijk op alle fronten - zich zou verwaardigen ons de interne verzoening der geesten aan te raden en het uitblussen van de vijandschappen die ons bij vele gelegenheden groot nadeel zouden kunnen berokkenen, en om dit te bereiken, alle veroordelingen tot verbanning en gevangenschap in te trekken die op grond van de religietwisten en als gevolg daarvan sedert 1618 zijn geveld. En wel, als het niet in duidelijke termen kan, dan tenminste in algemene, door de publikatie van een algemene amnestie die door de verdrukkende partij met niet minder vurigheid diende te worden verwelkomd dan door de verdrukte, als waarborg tegen de wisselvalligheden van het lot. Men zou dat voorstel van Z.M. dan later in die zin kunnen wijzigen (om onze ijveraars wat zand in de ogen te strooien), dat degenen die verbannen zijn wegens de aanslag op de persoon van wijlen de Prins, uitgesloten bleven, dat de besluiten omtrent de conventikels van kracht zouden blijven voorzover de openbare rust zulks vereiste, en dat de teruggeroepenen de amnestie zouden moeten bezweren. En als men de stemming in de genoemde Staten gunstig zou bevinden of ze naar zijn hand gezet had, ten opzichte van het bovenstaande (want aan de goede gezindheid van Zijn Excellentie twijfel ik volstrekt niet) zou men de ministers van de koning die het meest zijn oor hebben moeten meedelen dat nu het betrouwbaarste deel van hen die de leiding van onze zaken hebben, er prijs op stelt de gunst van Z.M. te winnen. En als het hem behaagt, de partij van de remonstranten of liever politieken door zijn tussenkomst te begunstigen, dat hij in de vorm van een advies verschillende dingen zou kunnen vragen en zeker kan zijn dat men zijn uiterste best zou doen om iedereen te doen weten, dat men zijn gezag en goede raad van zins is te volgen, net zoals vroeger die van wijlen Hendrik de Grote, onsterfelijker memorie. Of het geschikt

is de eerste stap te doen bij de ordinaris ambassadeur van Frankrijk en van welke middelen men zich zal moeten bedienen om zeker te zijn dat deze dienst met de vereiste doeltreffendheid verricht zal worden, dat zult u, mijnheer, met uw beleid en omzichtigheid verreweg het best kunnen beoordelen, en mogelijk gemakkelijker wegen ontdekken, vooral door overleg te plegen met andere orakels zoals de Heren Beaumont en de Bije. Wat mij betreft - ik kan mij niet voorstellen dat men hier anders dan schoorvoetend in beweging komt en een mond opendoet, tenzij er een spectaculaire gelegenheid geschapen wordt om de onderhandelingen te rechtvaardigen. Als de heer Bikker er licht in ziet, hoe dan ook, zal 't mij nooit te veel zijn, al diegenen in de Raad van deze stad te bewerken die enige pit of vuur van een oudhollander* in zich hebben. In afwachting van uw antwoord bid ik God u de volheid aller welvaart te verlenen en in uw goede gunst te bewaren Mijnheer,

Uw nederigste, toegenegen d^{r}
Amsterdam, october 1626.

Met *244* begint een reeks, veiligheidshalve in het Frans geschreven brieven aan de zwager van Hugo de Groot, Nicolaes van Reigersbergh, † 1653, raadsheer in de Hoge Raad. Beoogd wordt een amnestie voor de verbannen remonstranten, te verlenen door de Staten van Holland. Daarbij ligt het zwaartepunt bij de gunstige gezindheid van Frederik Hendrik en van Amsterdam.

De verklaring stuit herhaaldelijk af op de opzettelijk kryptische formuleringen.

Eindnoten:

6 *Dr. Andries Bicker*, 1586-1652, vroedschap 1622-1652, burgemr. regelm. 1627-1652. Gezant in Zweden, Polen en Brandenburg 1627-1628 enz. enz.
20 de Franse koning was bereid, langs diplomatieke weg, voor de remonstranten op te komen.
23 *disgraces ... prosperitéz: tegenslagen:* de inneming van Breda door Spinola, de inval op de Veluwe, mislukking van aanslagen op Antwerpen ... *successen:* vooral in de eerste fase van de dertigjarige oorlog, o.a. tegen Bohemen en Denemarken; *Austriche:* Habsburg.
37 verbod van remonstrantse godsdienstoefeningen.
45 Zie over het begrip 'politieken' J.D.M. Cornelissen, *Hooft en Tacitus*. Nijmegen-Utrecht 1938.
49 Hendrik IV had zijn invloed gebruikt om de onderhandelingen over het Twaalfjarig Bestand (1609) te doen slagen.
55 *Simon van Beaumont*, 1574-1654, pensionaris van Middelburg. *Joris de Bie*, † 1628, sedert jaren thesaurier-generaal van de Republiek.

* Een ouderwets Hollander, waarbij aan het begin van de vrijheidsoorlog gedacht wordt.

245 *Edele, erentfeste Here Mijn Here Pieter Hooft Drossaet tot Muijden.*

*

(*Hooft:* Middelburgh j Amsterd. 8 Novemb. 1626)

[1] Edele erenfeste, achtbaere wijse voorsienighe Here.

[2] Mijn Here. Terwijle ick alhier nae de schepen legghe[2]
[3] te wachten, soo es mij het geluck voorghekomen, dat ik den[3]
[4] persoon van mijn Here Beaumondt alhier hebbe aengetreft,[4]
[5] ende ben expresselijcken gheghaen daer hij ghelogeert was, om-
[6] me sijner E te begroeten, ende met enen te ondecken mijn
[7] oogmerck ende wit op de bedieninghe tot Venetien. Sijne[7]
[8] E thoonden hem seer verblijt te sijn, dat ick der selve soo o-
[9] penhartich mijnen aenlegh mededeijlde, belovende mij daer[9]
[10] thoe alle hulp; jae soo verre, dat inghevalle die van[10]
[11] Holl^{t} wat te vies waeren, ende op mijne nominatie niet[11]
[12] souden willen ghaen, dat hij palm in 't vier wilde legghen[12]
[13] bij andere Provintien tot mijnen voordeel. Ick onderstond[13]
[14] eerst off die van Zelandt oock iemandt hadden, die sij op
[15] de baene wilden brenghen: maer sijne E verclaerde wel
[16] datter voor desen, inde generaliteijt was voorgheslaeghen[16]
[17] om omme te sien nae een bequaem persoon, maer dat sijns we-
[18] tens niemandt noch verschenen en was. Ende inclineerde[18]
[19] daer thoe, datmen in allen gheval uyt de negotierende pro-[19]
[20] vincien iemant aldaer behoorde te hebben. Hij vraechde
[21] mij oock off ick sijne Ex^{e} hierover hadde aengesprooc-
[22] ken: seijde hem jae, ende wel besonder van dese saecke,
[23] dat hem seer greijde ende belooffde soo haest hij bij deselve[23]
[24] quam, daer van te spreecken: In somma thoonde seer
[25] hartelijcken t' mijwaerts gheneghen te sijn. Hij meende oock
[26] datter niemandt thoe geemploijeert soude werden, als, die[26]
[27] gheen groot huijsghesin, ende sleep met hem behoeffde te vuijren.[27]
[28] Doch mij vraegende hoelanghe ick wel uijt soude blij-
[29] ven, ende verstaende van ses, ofte seven maenden, maeckte daer[29]
[30] inne swaericheijt, vresende dat het ondertusschen wel aff[80]
[31] loopen, ende mijn affwesen mij alsoo schaedelijck mogt sijn.
[32] Hierop verclaerde ick sijner E hoe dat ick tot Amsterdam
[33] meende te staen, ende dat ick verscheijdene goede vrunden op[33]
[34] de wachte ghestelt hadde, maer principaelijcken Uwe Ed^{t}.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel, bij opening besch. en afgeknipt.

[35] Badt hem derhalven dat hij derselve niets wilde verho-
[36] len houden dat hier thoe dienstich mocht wesen, op dat uwe Ed^{t}
[37] daer naer sijn aenlegh mocht rechten. Sulcks hij mij[37]
[38] belooffde. Bidde uwe Ed^{t} dies halven vrundelijcken soo vele[38]
[39] te doen, ende vernemen bij den vern^{n} Here, hoe de saecken sich
[40] thoedraeghen; maer principalijcken hoe sijne Ex^{e} mijwaerts ghene-
[41] ghen es, ende bevindende de selve ten besten bewoghen, daer mede[41]
[42] profijt te doen. Want sonder twijfel het selve der saecke een
[43] groot ghewichte thoe brenghen sal, als die van Amsterdam trachten-
[44] de iemandt uijt den haeren te hebben met een persoon voorcomen
[45] daer op sij ten regarde van sijne Ex^{e} vast ghaen. Ick hebbe[45]
[46] Warnar Ernst van Bassen, als ick hem Adieu seijde oock[46]
[47] van dese saecke ghesproocken, ende uijterlijcken bevonden evensoo[47]
[48] sere als oijt te voren tot mijn voortsetten gheneghen te wesen. Dat[48]
[49] dese persoon, als het tijdt sal sijn door iemandt, die bij hem wat[49]
[50] ghelooffs heeft, werde aenghegaen. Burgemeester Oetjens sal[50]
[51] ick in t'besonder met een brieffken aenmanen. In somma ick
[52] mene hier thoe mijne uijterste beste te doen; Want het[52]
[53] selve wechdraegende sal mij te vreden houden het wit mijnder[53]
[54] begheerten ghetreft te hebben, ende hael ick een blaeutjen, het sal
[55] mede een krachtich argument wesen om mij voortaen van[55]
[56] dese lastighe, gevaerlijcke, ende mij schadelijcke bedienin-[56]
[57] ghe te verschoonen. Ick vertrouwe dat uwe Ed^{t} ghene
[58] naerstic*h* tot mijnen voordeel sal spaeren. Ende inghevalle
[59] het noodich was, dat uwe Ed^{t} hierover soude moeten reijsen sal
[60] ick der selve de verschotene onkosten gaerne betaelen, ende over
[61] de aenghenomene moeijte altijt danckbaer sijn. Hier en es[61]
[62] sonderlingh niet nieuws, als vanden mislucten aenslagh op[62]
[63] Sluijs, daer van ghij t'Amsterdam volcomen bescheijt hebt.
[64] Mijne schepen sijn tot noch thoe besich gheweest met schoon
[65] maecken, ende victualie over te haelen, de resterende sullen met dit[65]
[66] springh claer raecken om in zee te loopen. De twee van Z.Hollandt[66]
[67] sijn al in Wicht. Het schip de Thetys vrese ick sal de Am-[67]
[68] mirael van Nassau bij hem houden, ende sal alsoo een minder
[69] hebben. Cap^{n} Hollaert vrese ick sal mede niet konnen ghereet sijn.[69]
[70] Hoe het ghaet, ick ghaeder op af, ende wil hier mede
[71] Mijn Here, Uwe Ed^{t} bevelen inden schut des Alderhoochstes, ende
[72] mij selve in uwer Ed^{t} goede gheneghent*h*

[74] Uijt Middelborgh

[75] den 1 Novemb 1626.

[76] Groet de vrunden

[75] Uwer Ed^{t} verplichte vrund, ende

[76] dienaer

[77] Laurens Reael.

Laurens Reael (vgl. *192* en *248*) die zich gereed maakt om, na de mislukte aanslag op Cadiz in het vorige jaar opnieuw onder opperbevel van graaf Willem van Nassau en in samenwerking met de Engelse vloot naar de Spaanse wateren te vertrekken, spoort Hooft aan om moeite te blijven doen voor zijn benoeming tot gezant van de Staten-Generaal te Venetië. Hij heeft de pensionaris van Middelburg, Simon van Beaumont, ontmoet, die hem zijn steun heeft toegezegd. Hij noemt enige personen wier hulp hij van belang acht. Hij schrijft enige bijzonderheden over de toebereidselen van het zee kiezen van zijn schepen. Zie over deze expeditie en die van 1625 H. Winkel-Rauws, *Nederlandsch-Engelsche samenwerking in de Spaansche wateren 1625-1627*. Amsterdam 1946.

Eindnoten:

2 *nae:* op.
3 *voorghekomen:* overkomen.
4 *Beaumont:* Simon van Beaumont, 1574-1654, pensionaris van Middelburg en dichter.
7 *mijn ... wit:* dat ik het voorzien heb op de betrekking te Venetië.
9 *aenlegh:* bedoeling, toeleg.
10 *die van Hollant:* de Staten van Holland, hier in het bijzonder hun gedeputeerden ter St.-Gen.
11 *vies:* lastig (WNT *vies* 452); *op ... ghaen:* tot mijn benoeming niet zouden willen overgaan.
12 *palm ... legghen:* alvast een goed woord wilde doen (WNT *palm* (II) 233).
13 *onderstond:* informeerde (WNT *onderstaan* 1471 5).
16 *generaliteijt:* Staten-Generaal.
18 *verschenen was:* zich had voorgedaan; *inclineerde:* hij was geneigd.
19 *negotierende:* (zee)handel drijvende; *aldaer:* te Venetië.
23 *greijde:* behaagde (WNT *greien* (*II*) 645); *ende* (hij) beloofde.
26 *geemploijeert:* aangesteld.
27 *sleep:* talrijk personeel; *vuijren:* voeren.
29 *verstaende:* vernemende; *maeckte ... swaericheijt:* zag hier bezwaar in.
30 *aff loopen:* zijn beslag krijgen.
33 *staen:* ervoor staan.
37 *aenlegh:* toeleg; *Sulcks:* Hetgeen.
38 *soo vele ... vernemen:* de moeite te nemen, te informeren; *vern*^{n}*:* voornoemden.
41 *ten ... bewoghen:* goed gezind.
45 *daer op ... ghaen:* van wie zij, wat zijne Excellentie betreft, zeker zijn.
46 *Warnar Ernst van Bassen:* lid van de Amsterdamse vroedschap 1616-1630.
47 *uijterlijcken:* voor zover ik kon nagaan.
48 *mijn voortsetten:* het bevorderen van mijn belangen (Mnl. Wdb. IX 1072 3).
49 *die ... heeft:* die zijn vertrouwen heeft.
50 *aenghegaen:* benaderd (WNT *aangaan* 131); *Oetjens:* Anthony Oetgens, vgl. *231*.
52 *mene:* ben van zins.
53 *het selve ... houden:* als ik het krijg, zal ik de voldoening hebben.
55 *voortaen:* terstond.
56 *dese ... bedieninghe:* het vice-admiraalschap, m.a.w. dan bedankt hij voor dit andere openbare ambt, dat hem niets dan last, gevaar en schade bezorgd had. Men kan in 't oog houden, dat Hooft al in *192* de wenselijkheid uitsprak dat R. vroedschap te Amsterdam zou worden, dat de politieke toestand daar op 't punt stond een voor R., de remonstrant, gunstige wending te nemen. In 1630 werd hij gekozen.
61 *Hier ... nieuws, als:* Hier is geen bijzonder nieuws, behalve.
62 *aenslagh op Sluijs*, nl. door de Spanjaarden.

65 *victualie:* leeftocht; *over te haelen:* over te laden.
66 *dit springh:* het eerstvolgende springtij; *Z. Hollandt:* de admiraliteit van de Maas.
67 *de Ammirael van Nassau*, vgl. *217*; *ende (ick) ... hebben:* en ik zal er dus één minder hebben.
69 *Cap^{n} Hollaert:* Jan Hollaer, † 1646, zoon van de vice-admiraal van Zeeland Marinus Hollaer.

246 *A Monsr N. de Reigersbergh.*

*

[1] Monsr

[2] J'eusse bien desiré vous fajre entendre par le moijen de Monsr vostre[2]
[3] frere ce qu'il fallojt esperer de l'affajre que vous scavez. Majs Monsr
[4] Bikker auquel j'aij parlé plusjeursfojs, ayant trouvé bon d'en com-
[5] muniquer avecques le Bourguemaistre Oetjens n'en a pû rencon-[5]
[6] trer si tost l'occasion a propos. Maintenant viensje d'apprendre de
[7] luij que ledict bou<r>guemaistre est d'assez bonne volonté majs
[8] en quelque peine pour la condujte. Aquoij je respondy qu'il n'estojt
[9] besoin d'ij tenir d'autre chemin que celuij dont luymesme Bikker
[10] m'avojt fajt ouverture, a scavojr de sonder a quoij c'est que panche
[11] monseigneur le Prince, et s'il serojt servij de s'ouvrir si avant que de
[12] proposer aux autres villes comme il serojt du bien commun qu'on
[13] rappellast les deschassez, *pour les garder de donner support a la societé*[13]
[14] *des negoces qui se dresse en France au prejudice de cest estat, et particuliere-*
[15] *ment de ceste ville*, pourveu que sou Ex^e fust conviée a ce fajre par nos
[16] deputez: lequels la trouvant ij estre portée je me faj fort qu'ils ne
[17] faudroijent d'estre secondez d'assez bon nombre du conseil pour se
[18] faire advouer vojre authorizer preallablement. Or ceste ville le
[19] recherchant, et le Prince se dajgnant de le proposer aux autres en
[20] termes qui sentissent aucunement son inclination, je ne faij pas
[21] grand' doubte que nostre Province n'en vinst lá: et quant a la
[22] vostre <je> tiens l'authorité de vous et des vostres, joint ce que le[22]
[23] tresbon zele, industrie et credit de mons^r Beemont ij pourront con-[23]
[24] tribuer, suffisante, pour fajre condescendre la Zelande a une resolu-
[25] tion salutajre. Ce qu'estant gaigné, il est a presumer que les deputez
[26] des autres Provinces ne voudront s'opiniastrer a en donner advjs[26]
[27] a leurs principaux et attendre special commandement la dessus, ou
[28] bien s'ils le desirent, seront pour fajre si bon office envers iceulx
[29] qu'ils ne feront difficulté de se remettre en cecij sur les deux provin-
[30] ces susdites. Encores en cas que tout succede a souhajt, apprehensje
[31] une chose. C'est que pour les formalitez exterieures et qui ne sont de
[32] l'essense de 1'affajre, lon ne voudrá, peutestre, se relascher jusques a
[33] des termes et façons, qui tinssent, pour peu qu'il fust, de l'amende[33]
[34] honorable. Ce qu'arrivant, il sera de vostre prudence, Monsr et de
[35] celle de celuij, auquel elle paroist tant illustre, que de passer par des-
[36] sus tels accrochemens, et au lieu de pointiller, se prendre au fort du
[37] fajt, lequel estant sajsij amenerá quant et soij des consequences assez,
[38] pour reparer l'injure sans vengeance. Ores, Monsr Oetjens est d'ad-

* Minuut. UBA II C II.805. Semikatern 111 C 2 + b 2^r.

[39] vjs que Monsr Bikker tache de joindre le Bourgemaistre Geelvink[39]
[40] au dessein, afin de s'en valojr a l'assemblée prochaine des estats, ou
[41] c'est son tour de se trouver. Et neantmoins Monsr Oetjens s'ij trou-
[42] verá aussi bien pour des autres affajres en mesme temps. Ce que
[43] pourrojt grandement faciliter le negoce, principalement si Mes-
[44] sieurs Bas et Bikker seront des condeputez, comm' il ij a de l'appa-[44]
[45] rence. Je me sujs advisé d'un instrument trespropre pour nous asseu-[45]
[46] rer et eschauffer l'affection de Monsr Geelvink, et mettraij peine,
[47] jugeant toutesfojs qu'elle n'ij faut pas grande, pour le fajre s'em-
[48] ploijer a cela: comme en tout ce qui será de vostre service, aurá
[49] tousjours a bien grand honneur d'estre emploijé

[50] Monsr

[51] d'Amstredam,

[52] ce 5.Novemb. 1626.

[52] Vostre treshumble et affectionné

[53] serviteur,

VERTALING

Mijnheer,

Ik had u gaarne door tussenkomst van mijnheer uw broer willen doen weten wat er te hopen valt van de zaak die gij kent. Maar de heer Bikker, die ik er meermalen over gesproken heb, wenste erover van gedachten te wisselen met burgemeester Oetgens en heeft daarvoor niet dadelijk een geschikte gelegenheid gevonden. Zojuist verneem ik van hem, dat genoemde burgemeester van zeer goeden wille is, maar in enige verlegenheid omtrent de te volgen weg. Waarop ik antwoordde dat er geen andere weg gevolgd hoefde te worden dan die hijzelf, Bikker, mij had aangewezen, namelijk te peilen wat de voorkeur is van Mijnheer de Prins en of het dienstig zou zijn ons zover bloot te geven, dat wij de andere steden voorhouden, dat het gemeene best vereist, de verjaagden terug te roepen, om hen ervan terug te houden de handelscompagnie te steunen, die in Frankrijk opgericht wordt ten nadele van dit land en vooral van deze stad, mits men Z.E. ertoe weet te brengen het te laten doen door onze gedeputeerden; als die bevonden dat Z.E. ervoor was, maak ik me sterk dat het hun niet zou ontbreken aan steun van een groot aantal raadsleden om bij voorbaat hun goedkeuring en zelfs hun machtiging te krijgen. Als nu deze stad ervoor is en de Prins zich verwaardigde, het voor te stellen aan de andere steden, in woorden die zijn geneigdheid enigermate lieten blijken, twijfel ik er nauwelijks aan of ons gewest gaat mee; en wat het uwe betreft houd ik het prestige van u en de uwen, met de grote toewijding en bedrevenheid van de heer van Beaumont en het vertrouwen dat hij geniet voor voldoende om Zeeland zich in een heilzaam besluit te doen

schikken. Als dat bereikt is, mag men aannemen dat de gedeputeerden van de andere Provinciën niet de koppigheid zullen hebben om er bericht van te willen geven aan hun principalen

en een speciale last hieromtrent af te wachten, of, als ze dat wel willen, bereid zullen zijn, de zaak tegenover die principalen zo aan te pakken dat die geen bezwaar zullen maken om zich hierin te richten naar de twee bovengenoemde Provinciën. Maar zelfs als alles naar wens slaagt, vrees ik één ding. Namelijk dat men, misschien, wat de uiterlijke formaliteiten betreft, die niets met de kern van de zaak te maken hebben, zich zou laten verleiden tot termen en vormen die, al is het nog zo weinig, naar een amende honorable zouden smaken. Mocht dat gebeuren, Mijnheer, dan zal het op uw beleid en de prudentie van degenen die uw prudentie zo hoog aanslaan, aankomen, over zulke wrijvingspunten heen te glijden, de kern van de zaak aan te pakken in plaats van te gaan haarkloven, hetgeen op zichzelf voldoende indruk zal maken om het letsel zonder wraak te doen genezen. Nu is de heer Oetgens van mening dat de heer Bikker moet trachten burgemeester Geelvinck voor het plan te winnen, om daar zijn voordeel mee te doen in de a.s. Statenvergadering, waar het zijn beurt is, te verschijnen. De heer Oetgens zal er ook op die tijd zijn voor andere zaken. Hetgeen de onderhandelingen zeer zou kunnen vergemakkelijken, vooral als de heren Bas en Bikker tot de medegedeputeerden behoren, zoals waarschijnlijk is. Ik heb een heel geschikt middel bedacht om ons van de genegenheid van de heer Geelvinck te verzekeren en die te versterken, en zal moeite doen, al sla ik mijn invloed niet hoog aan, dat hij zich hiervoor inzet, zoals zich zeer vereerd zal achten in alles wat van uw dienst is, zich te laten gebruiken, Mijnheer

Amsterdam 5 november 1626

Uw nederigste en toegenegen dienaar

Voortgezet overleg over de beste manier om de amnestie (vgl. *244*) in de Staten van Holland aangenomen te krijgen zonder een protestbeweging onder de contra-remonstranten uit te lokken. De voorstanders zitten in hoofdzaak onder de regenten, de tegenstanders onder de door de predikanten geleide volksklasse. Vandaar het streven naar een snelle, min of meer onderhandse afdoening, zoals herhaaldelijk bij het regeren van de Republiek, die een bond van naar decentralisering strevende staatjes was, is voorgekomen.

Eindnoten:

2 *broer:* Mr. Johan van Reigersbergh, rentmeester van Zeeland Bewester Schelde, vgl. *515*.
5 *Anthony Oetgens*, regelmatig burgemeester tussen 1626 en 1650.
13 er bestonden in Frankrijk plannen voor een compagnie voor handel op Indië, waarbij uitgeweken en verbannen Hollanders betrokken waren. Vgl. V. Barbour, *Het Amsterdamse kapitalisme in de 17^{e} eeuw* (Amsterdam 1965) blz. 131.
22 *het uwe:* Zeeland.
23 *Beaumont*, vgl. *244*.
26 de afgevaardigden van de Provinciën ter Staten-Generaal kregen van hun Staten opdracht, hoe ze moesten stemmen; kwam er een onvoorzien onderwerp ter tafel, dan moesten ze ruggespraak houden (de Staten van hun gewest raadplegen), hetgeen zowel snelheid als geheimhouding in de weg stond. In de praktijk konden Holland en Zeeland meestal hun wil doordrijven.

33 dat de amnestie onaannemelijk zou blijken voor de begunstigden als er een bijsmaak van amende honorable aan was, heeft de geschiedenis van Hugo de Groot bewezen, vgl. *505* (het smeekschr. 1632).
39 *Jan Cornelisz. Geelvinck*, 1579-1651, regelmatig burgemeester tussen 1626 en 1647.
44 *Dr. Dirck Bas*, 1569-1637, regelm. burgemeester tussen 1616 en 1637, vroedschap sedert 1600, vgl. *45, 201, 226a*
45 dit kan slaan op De Vlamingh van Oudtshoorn, vgl. *247*.

247 *A Monsr Nicolas de Reigersbergh conseiller etc.*

*

[1] Monsr

[2] La vostre du 10 de ce mois m'accusant la recepte de ma derniere,[2]
[3] m'á en outre tout remplij d'esperance que nostre entreprise reussira
[4] au contentement des gens de bien. Je l' aij communiquée tout aussi
[5] tost a Mr Bick[k]er en luij remonstrant qu'il ij avojt un triomfe a
[6] gaigner pour luij. Il en fust fort edifié, et m'apprist d'avojr traitté
[7] de l'affajre avec le bourguemaistre Outjens, et qu'iceluij avojt pro-
[8] mis, d'en instrujre son collegue Geelvink comme chef des deputez
[9] qui s'en vont partir demain pour la Haije. Et encores qu'il soit d'as-[9]
[10] sez bonne volonté, neantmoins mondit Sr Bikker fut d'advis que je
[11] priasse Mr Vlaming son beaufrerede l'encourager. Ce que j'obtins[11]
[12] de luij bien aisément. Monsr Geelvinc será assisté de Messieurs Bas[12]
[13] Beuningen, et Bikker tous animez par entremise de divers organes a
[14] s'emploijer comme leur debvojr, et interes subalterne a celuij de la
[15] patrje les oblige. Et toutesfojs lon n'est ici sans crainte, que quand il
[16] será au fajt et au prendre, le coeur ne leur faille a fajre gaillardement
[17] aupres de son Ex^e^ l'office requis. Ce qui ne seroit pas simplement
[18] inutile, pour ce coup, mais pourroit fajre avorter le negoce, par
[19] l'impression de leur frojdeur en l'esprit du Prince. Et jugez tresbien
[20] qu'il ij faut marcher de pié ferme et monstrer de la vigeur. Voilá
[21] pourquoij possible serviroit grandement, que vous Monsr et ceulx
[22] qui vous ont a seconder, meissiez peine a leur fajre apprehender[22]
[23] qu'il ne suffirá point d'en parler seulement a petit semblant, comme
[24] par maniere d'acquit, ains serojt a propos de se laisser entendre a son
[25] Ex^e^ que quand il ne tiendrojt qu'a celá ils se font forts que l'affaire
[26] estant mise en deliberation au conseil de ceste ville y passerá a plu-
[27] ralité de voix. Ce que j'aij subject de croire. Dieu me face la grace
[28] de ne m'ij tromper point, et a vous de recueillir des frujts dignes de
[29] vos travaulx, au bien de l'estat, comme le prie du fons de son ame
[30] Monsr

[31] vostre plus humble et affectionné
[32] serviteur

* Minuut. UBA II C II. 807 (semikatern f° 3 b 2).
Dat. Tussen ongeveer 9 en 22 november 1626, volgens vergelijking met *246* en *249*.

VERTALING

Uw brief van 10 dezer die de ontvangst van mijn laatste bevestigde, heeft mij bovendien geheel van hoop vervuld dat onze onderneming slagen zal tot voldoening van de rechtschapen mensen. Ik heb er terstond mededeling van gedaan aan de heer Bicker en hem uiteengezet dat er een triomf voor hem viel te behalen. Hij was er zeer door gesticht en vertelde mij dat hij de zaak besproken had met burgemeester Oetgens, en dat die beloofd had, zijn collega Geelvinck, als hoofd van de gedeputeerden die morgen naar den Haag vertrekken, op de hoogte te brengen. En hoewel hij wel van goeden wille is, was de voornoemde heer Bikker toch van mening dat ik de heer Vlamingh, zijn (G's) zwager, moest verzoeken hem aan te sporen. Wat ik heel gemakkelijk van hem gedaan kreeg. De heer Geelvinck wordt bijgestaan door de heren Bas, van Beuningen en Bikker, die allemaal door de tussenkomst van verschillende instanties aangespoord zijn om zich nuttig te maken, zoals hun plicht en belang, dat ondergeschikt is aan dat van het vaderland, hun voorschrijft. En ditmaal is men hier niet zonder vrees, dat, wanneer het puntje bij het paaltje komt, het hun aan moed zal ontbreken om de gevraagde actie bij Z. Exc. met gepaste vrijmoedigheid te verrichten. Hetgeen niet alleen zomaar zinloos zou zijn, maar de hele zaak zou kunnen laten mislukken door de indruk die hun koelte op de Prins zou maken. En wees er vast van overtuigd dat men er vastberaden op af moet gaan en kracht tonen. Daarom juist zou het mogelijk zeer nuttig zijn, als u, mijn Heer, en zij die u moeten bijstaan, zich inspanden om de mensen te doen begrijpen dat het onvoldoende is, er flauwtjes en plichtmatig over te praten, maar dat het raadzaam is tegenover Z.Exc. te laten verluiden dat zij zich sterk maken, als het daarop alleen aankwam, dat de zaak, ter discussie gesteld in de Raad van deze stad, met meerderheid van stemmen zal worden aangenomen. Wat ik reden heb om te geloven.

God schenke mij de genade mij hierin niet te vergissen, en u, dat u de vruchten die uw moeiten verdienen, mag plukken, tot heil van 't land, zoals uit de grond van zijn hart bidt

Mijn Heer,
Uw nederigste en toegenegen dienaar

Hooft heeft een gunstig bericht ontvangen en zet alle zeilen bij om Van Reigersbergh aan te moedigen en aan te sporen.

Eindnoten:

2 wat er in de brief stond, blijft onbekend.
9 naar de Staten van Holland.
11 *Dierick de Vlamingh van Oudtshoorn*, zwager en compagnon van Geelvinck, was door Maurits in 1618 uit de stadsregering gezet en had dus veel belang bij een verzoening. Hij wordt in 1630 burgemeester, enz.
12 *Bas*, vgl. *181*; *Beuningen:* Geurt Dircksz. van Beuningen, 1565-1633, vroedschap sedert 1622, burgemeester 1627 e.v.j.

22 Van Reigersbergh kon de Amsterdamse afgevaardigden ter Statenvergadering in Den Haag ontmoeten.

248 *Edele, erentfeste, achtbaere Here Mijn Here Pieter Hooft Drossaet tot Muijden.*

*

(*Hooft:* Vlissingen. 17, Amsterdam, 28 Novemb. 1626.)

[1] Edele, erentfeste, achtbaere Here

[2] Ick hebbe uwer Ed[t] voor desen uijt Middelbourgh geschrev[-]
[3] hoe dat ick aldaer mijn here Beaumont aen ghetreft hebbend[-]
[4] den selven aenghedient hadde mijn ooghmerck op het ghesantschap[4]
[5] nae Venetien, ende hoe ick sijne E t'mijwaerts gheneghen ghevon-
[6] d[-] hadde; alles in t'breet. Derhalven het selve alhier laete te ver-[6]
[7] halen vermits ick niet en twijffele ofte Uwer E. es de selve ter han
[8] [-] ghecomen, door dien mijn broeder mij schrijft drie ofte vier[8]
[9] vanden m[-]nen becomen te hebben aen den welcken oock d'uwe[9]
[10] besloten gingh. Nu es andermael mijn versoeck, dat uwe in mijn
[11] affwesen een weijnich sijn ooren te werck will legghen omme te
[12] vernemen watter omme ghaet, dat Uwe E bij niemant beter als
[13] desen persoon sal konnen verrichten. Ende soo haest Uwe E[13]
[14] oordeelt dat de saecke rijp sij, ende in mijn affwesen affloopen wilde,[14]
[15] datelijcken alles te doen, bij, ende met goede vrunden, dat Uwer E
[16] raedsaemt sal moghen schijnen tot mijnen voordeel. Ick hebbe[16-20]
[17] beijde de broeders ghesproocken van t'gene uwe E mij t'Amsterdam
[18] sijnde belaste dien inden Haghe aen te dienen. Sij vinden uwer E[18]
[19] voorslagh beijde goedt ende raedsaem: maer evenwel dunckt mij
[20] dat sij't wat vierigher behartighen mosten. Ick hope evenwel datse
[21] achtervolgend[.] uwen raedt, daer wat in arbeijden sullen. Ick[21]
[22] legghe hier nu om marghen met lieff t'seijl te ghaen. Dat de[22]
[23] Ammirael het schip Thetys bij hem heeft behouden heft de saecke[23]
[24] hier vele verachtert. Want alsoo ick op Ellaert Thomassen moste[24]
[25] ghaen, heeft de selve sijn schip verstuwen moeten, ende mijne
[26] provisien mede inne nemen met noch 6 metalen stucken die ick te[26]
[27] boort legghe. Dit sammelen es oorsaecke gheweest, dat ick[27]
[28] wederomme nae de custe van Vlaenderen moet: Want Haer Hog.
[29] Mog. verstaen hebbende, dat ick noch hier was ende de vijandt van[29]
[30] sins om met enighe schepen uijt te comen hebben mij belast, mij
[31] met mijne schepen voor enighe daeghen op de custe te houden,
[32] ende dan te volghen mijne instructie, sonder den tijt gelimiteert te[32]

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. enkel vel, bij openen besch. Rechterzijde afgesneden waardoor enig tekstverlies.

[33] hebben. Heeft de Heer Ammirael nu die caprice in t'hooft om mij
[34] daer te houden, salder een maendt ofte twee van onsse victualie,
[35] emmers op sommighe schepen, geconsumeert sijn eer wij in zee[35]
[36] konnen gheraecken. Ich gheve een ijder te bedencken wat ick met
[37] vier maenden victualies in de Spaensche zee sal konnen verrichten,
[38] ende God weet wanneer wij noch uijt Enghelandt gheraecken. Ick[38]
[39] hebbe aen Haer Hog. Mog. hierop gheschreven ende sal de[39]
[40] uijtkomste verwachten. Groet mij alle oude bekende vrunden, ende
[41] kennt ghij maeckt mij enighe nieuwen aen, ende blijft[41]
[42] Hiermede
[43] Mijn Here den Almogende bevolen, ende hartelijcken gegroet van

[44] Uijt Vlissinghen

[45] desen 17 Nov. 1626.

[44] Uwer Ed[t] verplichte vrundt

[45] ende bereijde dienaer

[46] Laurens Reael.

Reael herhaalt zijn verzoek aan Hooft, waakzaam te blijven in zake zijn benoeming tot ambassadeur te Venetië, en beveelt hem aan, zich in verbinding te blijven stellen met Simon van Beaumont. Hij spreekt in bedekte termen over het voorstel dat Hooft hem verzocht heeft aan iemand in Den Haag over te brengen. - Hij beklaagt zich over het oponthoud dat het vertrek van zijn vloot ondervindt, en wijt dit aan de admiraal, Willem van Nassau - La Lecq.

Eindnoten:

4 *aenghedient:* medegedeeld.
6 *verhalen:* herhalen.
8 *mijn broeder:* Jacob Laurensz. Reael (1566-1640) secretaris der admiraliteit van Amsterdam.
9 *aen den welcken*, nl. den broeder; *besloten ghingh:* ingesloten verzonden werd.
13 *desen persoon:* Beaumont.
14 *aff loopen:* zijn beslag krijgen.
16-20 deze passage staat ongetwijfeld in verband met *244*; *beijde de broeders:* Andries en Cornelis Bicker.
18 *dien in den Haghe:* Andries Bicker was daar als gedeputeerde van Amsterdam.
21 *achtervolgend*[.]: volgens.
22 *met lieff:* bij leven en welzijn (WNT *lief* 2066 3).
23 *Thetijs, 245*.
24 *vele verachtert:* zeer vertraagd; *Ellaert Thomassen* (schip), nl. 'Het Waepen van Amsterdam'.
26 *met ... legge:* en bovendien zes kanonnen van gelegeerd metaal die ik aan boord heb.
27 *sammelen:* treuzelen.

29 *verstaen:* vernomen; *de vijandt ... comen:* Willem van Nassau blokkeerde Duinkerken maar had te weinig schepen om een forse uitval, die hij verwachtte, te keren. Reael kreeg daarom van de Staten-Generaal opdracht zich bij hem te voegen. Op zijn verzoek werd de Admiraal door de S.G. aangeschreven, Reael niet langer dan nodig was, bij zich te houden, daar anders de tocht naar Spanje te veel uitstel zou lijden.
32 *te volgen mijne instructie:* zich met de Engelsen te verenigen en dan koers te zetten naar de Spaanse wateren.
35 *emmers:* althans.
38 *wanneer ... gheraecken:* Reael vreest (terecht) dat de Engelsen niet klaar zullen zijn. Hij vertrekt dan, volgens zijn instructie, alleen met het Nederlandse smaldeel naar Spanje; *noch:* (eindelijk) eens.
39 *hierop:* hierover.
41 *kennt ... aen:* als gij kunt, verwerf mij dan enige nieuwe (vrunden) (WNT *aanmaken* Suppl. 104 1).

249 *Au Conseiller Rejghersbergh.*

*

[1] Monsr

[2] Vous aurez, ce croije, quant et quand la presente et la presence de
[3] Mr Bikker a la Haije, auquel je communiquay tout aussi tost la
[4] vostre d'hier. D'abord il s'estonnà aucunement de ce que vous desi-
[5] rez que Messrs nos deputez ne s'ouvrissent pas seulement a son Ex[e]
[6] sur le subject que vous sçavez, mais, pourveu qu'elle le trouvast bon,
[7] le meissent sur le tapis en l'assemblée d'Hollande. Neantmoins
[8] comme je luij dij qu'il ne le fallojt faire si le prince ne le conseillojt;
[9] et si la ville d'Amsterdam la plus interessée de toutes au fait de la
[10] societé qui se dresse en France ne le fajsoit, lon ne debvoit attendre[10]
[11] d'aucune autre une telle proposition, il m'asseurá, que quand il ne
[12] tiendrojt qu'a luij il l'entreprendrojt de bien bon coeur. Cependant
[13] le coeur me faut, peu s'en fault, quand je me figure l'indignation et
[14] l'allarme qu'en prendront nos zelez, et comme ils tascheront a fajre
[15] jouer toutes sortes de machines pour tourner ce dessein, non seule-
[16] ment en fumée, mais en poison et nouvelle occasion d'envenimer le
[17] peuple. Et toutesfojs si lon propose conjointement de fajre fajre ser-
[18] ment d'Amnestie aux revoquez et autres offencez j'estime que celá
[19] debvrá estre grandement gousté et destramperá fort l'animosité des
[20] chefs du parthij qui se trouvent aujourdhuij en authorité, et nihil[20]
[21] ausuram plebem principibus amotis. Dieu le veujlle ainsi, vous
[22] conserve en sa grace, et en la vostre Monsr

[23] d'Amstredam ce 24[e]

[24] Novemb. 1626.

[24] vostre plus humble et affectionné

[25] serviteur

* Minuut. UBA II C II. 801 (semikatern III f[o] b 1[r]).

VERTALING

Mijn Heer,

Deze brief zult u, naar ik aanneem, ontvangen op de tijd van aankomst van de heer Bikker in Den Haag, wie ik onmiddellijk kennis heb gegeven van de uwe van gisteren. Eerst was hij wat verwonderd over uw wens dat onze afgevaardigden niet alleen Z.E. het onderwerp mededeelden dat u kent, maar - mits die het goed vond - het ter tafel brachten in de Staten van Holland. Toen ik hem evenwel zeide dat het niet moest gebeuren tenzij de Prins het aanried en dat men een dergelijk voorstel niet van enige andere stad moest verwachten als Amsterdam het niet deed, dat de meest belanghebbende stad is ten aanzien van de maatschappij die in Frankrijk in oprichting is, toen verzekerde hij mij dat, als het alleen van hem afhing, hij het van ganser harte zou doen. Toch scheelt het weinig of de moed zakt mij in de schoenen als ik me de verontwaardiging en de verontrusting voorstel die dit te weeg zal brengen bij onze drijvers, en hoe ze allerlei intriges zullen trachten op touw te zetten om het plan te veranderen niet alleen in rook, maar in vergif en een nieuwe gelegenheid om het volk op te hitsen. Niettemin, als men tegelijk voorstelt de Amnestie te laten bezweren door de teruggeroepenen en andere benadeelden, dan geloof ik dat dat de leiders van de partij die nu aan het bewind is, zeer zal bevallen en hun vijandschap doen bekoelen, et nihil ausuram plebem principibus amotis. Zo behage het God, die u in zijn genade behoude en in de uwe

Amsterdam 24 november 1626.

Mijn Heer

uw nederigste en toegenegen dienaar,

Vervolg van *247*.

Eindnoten:

10 Vgl. *246* r. 13.

20 *nihil* etc.*:* dat het grauw niets zal wagen na verwijdering van zijn kopstukken. Tacitus, *annales* 1, 55, 2.

250 *Au Conseiller Rejgherbergh.*

*

[1] Mons[r]

[2] Mon affection au bien de l'affajre que vous avez entre les mains me
[3] maistrise si imperieusement que je ne me puis empescher de m'ij
[4] ingerer, encores que ce sojt aucunement fajre tort aux merites de
[5] vostre jugement que de ne luij en deferer absoluement la condujtte.
[6] Toutesfojs ne dependant l'election ou reprobation de mes advis que
[7] de vous je m'hazarde a vous entre<te>nir de mes pensées, sca-
[8] chant que d'un project informe en le maniant dextrement par fojs se
[9] forge un tresbon expedient. Pujs qu'il n'ij a donques aucune appa-
[10] rence qu'on doibve seulement conseiller le Prince d'aller en l'assem-
[11] blée, sans asseurance de n'estre escondujct, je ne trouverojs estrange
[12] qu'on requisist des lettres de son Ex[e] par lesquelles son advis fust
[13] exprimé gaillardement, avecques des recommandations bien chau-
[14] des a l'imitation de celles du Sr Loosekaat, pour estre delivrées par[14]
[15] messieurs les deputez sur ceste matiere en l'assemblée d'Hollande: si
[16] vouz n'aijmeriez mieulx que Mr Verdoes fust employé de la part du[16]
[17] Prince pour fajre cest office et declarer son advis bien arraisonne, de
[18] vive vojx, en se tenant preparé a des replicques. En cas aussi que
[19] messieurs les deputez susdits peussent trouver bon de rapporter a
[20] l'assemblée comme eux et mon dit Seigneur le Prince se trouvas-
[21] sent unis d'avis, avis que l'affajre requerojt d'estre gardé secret, et
[22] pourtant il pleust a l'assemblée de les authoriser avec son Ex[e] d'en
[23] disposer entierement; possible celá se pourrojt obtenir a l'exemple
[24] practiqué souvent des estats generaulx. Et alors serojt on hors de[24]
[25] peine pour l'exception qu'aucuns membres pourrojent proposer,
[26] de ne conclurre rien sans communication de leurs principaulx.
[27] J'apprehends extrememement cest escuejl: si l'on ne le peut rompre
[28] avecques du vin aigre, qui doit estre a mon advis l'impatience de
[29] tout delaij qu'á l'affajre. J'espere que ce seront consilia post res: tant
[30] j'aij peur que la longeur ne gaste tout; vous recommende l'exspedi-
[31] tion, et a vos bonnes graces

[32] Monsr

[33] ce 18e Decemb. 1626.

[34] d'Amsterdam a haste

* Minuut. UBA II C II.802 (semikatern III f[o] b 1[v]).

[34] Vostre plus humble et affectionné

[35] serviteur.

VERTALING

Mijn ijver voor het welzijn van de zaak die u onder handen hebt overheerst mij zo machtig dat ik me niet kan weerhouden mij erin te mengen, al doet het in zekere zin tekort aan de verdiensten van uw oordeel als men de leiding ervan daar niet geheel en al aan overlaat. Daar echter de aanvaarding of verwerping van mijn raadgevingen slechts van u afhangt waag ik het erop u mijn gedachten mede te delen, wetend dat uit een vaag plan soms door een handige aanpak een ingenieuze oplossing gesmeed wordt. Omdat er dus geen mogelijkheid bestaat de Prins zelfs maar aan te raden, de vergadering bij te wonen zonder zeker te weten dat (het voorstel) niet verworpen wordt, zou ik het niet vreemd vinden als men brieven van Z.E. verwierf waarin zijn advies met vuur werd geformuleerd, met warme aanbevelingen, naar het voorbeeld van die van de heer Loosekaat, om door de heren die tot deze zaak gedeputeerd zijn, bij de Staten van Holland ingediend te worden, tenzij gij liever hadt dat de heer Van der Does namens de Prins gebruikt werd om deze zaak te vervullen en zijn advies met goede redenen omkleed uiteen te zetten, mondeling en klaar voor replieken. En voorts ingeval de bovengenoemde heren gedeputeerden konden besluiten aan de vergadering rapport uit te brengen omdat zij en mijn Heer de Prins het eens waren, een eensgezindheid die in 't belang van de zaak geheim gehouden moest worden en het de vergadering desalniettemin zou behagen hen met Z. Exc. te machtigen tot alle beslissingen, misschien kon men dat gedaan krijgen naar 't voorbeeld dat de Staten-Generaal dikwijls geven. En dan zou men de moeilijkheid van de uitzonderingsprocedure omzeilen waarmee sommige leden voor den dag konden komen, namelijk niets te besluiten zonder ruggespraak met hun lastgevers. Ik vrees deze klip zeer, als men die niet met azijn kan stukbreken, namelijk met het feit dat de zaak naar mijn mening generlei uitstel lijdt. Ik hoop dat dit raadgevingen achteraf zullen zijn, zozeer vrees ik dat het rekken van de zaak alles bederft; ik beveel u de voortvarende uitvoering aan, en in uw gunst,

Mijn Heer

Amsterdam, in haast, 18 december 1626.

Uw nederigste en toegenegen dienaar

Hooft richt zich opnieuw tot Van Reigersbergh en oppert een manier om het prestige van de Prins in de schaal te werpen zonder dat deze zelf naar buiten optreedt. De ruggespraak is, doordat die uitstel en uitlekken zal meebrengen, het grote gevaar.

Eindnoten:

14 Waarschijnlijk Frederick van Losecaet, 1583-1669, getrouwd met Grotius' zuster Adriana, landdrost van de Alblasser- en Krimpenerwaarden en baljuw van de baronie van Liesvelt. Hij werd in 1620 van zijn ambten ontheven maar geleidelijk daarin hersteld. Uit de briefwisseling van Hugo de Groot blijkt op verscheidene plaatsen dat deze zwager hoog aangeschreven en in een zeer goede verstandhouding tot Frederik Hendrik stond.

16 Waarschijnlijk bedoelt Hooft Mr. Jacob van der Does, raad en griffier van Frederik Hendrik (W. II, 147 n. 12).

24 Een van een adunaton afgeleid schijnende zegswijze: de ondraaglijkheid van alle uitstel moet (door ons) een even wonderbaarlijk effect krijgen als azijn die een rots, hier de ‘escueil’, zou verbrijzelen.

*251 *Aenden Heere Jacob Wits Majoor G^nl vande Leghers der Vereenighde Nederlanden.*

*

[1] Weledele gestrenge wijse ende zeer voorsienighe Heere,

[2] In U Ed. Veldtslaeghen en ben ick tot nochtoe niet vorder gekomen
[3] als tot dien van Gioje. Mijn ijver tot deselve is ten deele geschorst[3]
[4] door ujtwendighe hindernissen, ten deele door sich zelven. Want zij[4]
[5] willen gesmaekt zijn, erkauwt ende niet ingeschokt. De klaerheit[5]
[6] ende 't bescheidt der gestalten ende omstandigheden bewijsen ge-
[7] noegh datse binnen 't bestek van UEd. ervaeren brein soo wel ge-[7]
[8] vochten zijn als in 't veldt. Ende dat aenwijsen der misslaeghen is de[8]
[9] waere wijse, wanneer 't met zoodaenigh een oordeel geschiedt, om[9]
[10] wijse oversten te maeken. Maer ick verheugh mij in 't geluk onzer[10]
[11] taele datse lujden van werken vindt die zoo haer woordt houden.[11]
[12] Want dat UEd. handt tot de spiesse gewent, in 't voeren der penne
[13] van Duitsche woorden niet en wijkt, dat gedijt tot treffelijken lof[13]
[14] der spraeke. Wat het gebouw ende d'ABkennis belangt heb ick,[14]
[15] volghends UEd. begeeren, begost aen te tekenen, doch mij ontsien
[16] in 't boek te brabbelen. Maer alsoo ick de misstellingen menigh-[16]
[17] mael vind verhaelt, ende UEd. veel moeites zijn zal die te richten,[17]
[18] ben overbodigh UEd. daervan te verlichten ende alles nae mijn
[19] bestdunken te veranderen indien zij goedt vindt dat het geschiede
[20] gelijk in 't nevensgaende staeltjen aengewesen wordt, ende voorts
[21] nae de regelen die wij hier met den H. Reael, ende rechtsgeleerde[21]
[22] Hubert hebben geraemt. Niettemin als UEd. wichtigher bezig-[22]
[23] heden daeromme niet en zouden te lijden hebben, waene beter te
[24] zijn, dat haer geliefde zelve te lezen de spraekkonst onlanx bij zeke-[24]
[25] ren landmeter tot Lejden ujtgegeven, ende daer nae met haer' handt
[26] de verbetering te doen. T welk UEd. gevallende zoo zal ick voorts[26]
[27] gaen gelijk heb aengevangen, zonder ijets in 't boek te beteren dan
[28] 't geen ick weet UEd. zelf verstaet te behooren. Door den H. Bras-[28]
[29] ser kan mij bequaemelijk gewerden 't antwoordt dat ick verwacht
[30] van UEd. dewelcke

[31] Weledele etc.
[32] den almoghenden in schut ende scherm bevolen zij nevens groete
[33] ende hartlijke gebiedenisse van

* Minuut. UBA II C II.799 (semikatern III f^o a 1^r).
Dat. voor 1 januari 1627 omdat een brief van die datum onder deze begint, en na het verschijnen van Chr. van Heule's *Nederduytsche Spraec-konst* in 1652 (en 1626?).

[34] U.Ed.

[35] Verplichten Dienaer,

Jacques Wijtz (Wytz, Wits, Wyts, Wijts), sedert 1624 als sergeant-generaal-majoor een van de belangrijkste officieren van het leger (na 1629 president van de krijgsraad; overleden 25 april 1643) had een kritisch overzicht van de veldslagen uit de oude en recente geschiedenis geschreven (vgl. Brandt, *Leven* ed. Leendertz blz. 17). Hooft heeft deze kopij op Wytz' verzoek taalkundig gekeurd. Hij schrijft zijn indrukken. De brief moet geschreven zijn na de verschijning van Chr. van Heule's spraakkunst. Het is niet bekend of het handschrift nog bestaat; het draagt waarschijnlijk niet de naam van de schrijver. Het bevindt zich niet in het archief van het huis Amerongen bij Wytz' papieren. Wytz was een geboren Waal en misschien daardoor in zijn nieuwe Vaderland een streng purist.

Eindnoten:

3 *Gioje:* deze plaats is niet gevonden; *ijver tot deselve:* lust tot het lezen ervan.
4 *zij:* de *Veldtslaeghen*.
5 *gesmaekt zijn:* geproefd worden; *ingeschokt:* naar binnen geschrokt; *De klaerheit ... omstandigheden:* De helderheid en duidelijke onderscheidenheid van gesteldheden en omstandigheden.
7 *genoegh:* meer dan genoeg; *datse ... veldt:* dat ze (nl. de slagen) in uw gedachten evenzeer geleverd zijn als op het slagveld.
8 *misslaeghen:* fouten, nl. in de bevelvoering.
9 *oordeel:* oordeelkundigheid.
10 *oversten:* bevelhebbers.
11 *lujden van werken:* lieden van de daad; *haer woordt houden:* het voor haar opnemen (WNT *houden* 1155 7).
13 *van de ... wijkt:* niet afwijkt van de Nederlandse woorden (dus geen bastaardwoorden gebruikt). *gedijt ... lof:* strekt tot grote lof.
14 *Wat ... belangt* (obj. zin); *gebouw:* structuur; *ABkennis:* kennis van de spelling.
16 *brabbelen:* knoeien (WNT *brabbelen* 973 3).
17 *verhaelt:* herhaald; *UEd* (dat.); *richten:* verbeteren.
21 *de regelen* enz.*:* verg. F.L. Zwaan, *Uit de geschiedenis der Nederlandsche spraakkunst* (Groningen/Batavia 1939) blz. 3 v.
22 *geraemt:* ontworpen, vastgesteld.
24 *de spraekkonst* enz.*:* Chr. van Heule, *De Nederduytsche Grammatica ofte Spraec-konst* (Leiden 1625-1626).
26 *T welk UEd gevallende:* Als dit u bevalt.
28 *verstaet:* vindt; *den H. Brasser:* Joost Brasser, voornaam remonstrant.

*252 *(J. Wijtz aan P.C. Hooft)*

*

(*Hooft* op blz. 2^{v}: Van den Heere Jacob Wijtz, Noopende de Veldslaeghen, beschreven, en bëoordeelt van zijn Ed.)

[1] Mijn Heer,

[2] Voor het oversien, verbeteren, ende aenwijsen vande
[3] misstellingen in de Veltslaegen begaen (die uwe
[4] heusheijt belieft de mijne te noemen) bedancke
[5] ick u grootelix. De schrijvers waer wt ick die
[6] begonnen heb te versaemelen, en in onse táál te
[7] brengen souden ongelijck lijden indien ick mijn toe-[7]
[8] schreef de weerdicheijt van haere stof: Durf[8]
[9] mijn oock niet aeneijgenen domstandicheden en
[10] gestalten daervan wel gegist te hebben; gelijk[10]
[11] het mijn mede te hooch is sulx voor misslaegen[11]
[12] te oordeelen twelk de strijders mogelick met[12]
[13] rijpsinnicheijt overleijdt hebbende, hun door ander[13]
[14] toeval is misluckt. Alleen bekenne ick *gepoocht*[*]
[15] *te hebben* dese verstroijde en overgebleven scharen,[15]
[16] die soo veel gevaars wtgestaen hebben, bij een te
[17] brengen, hun een Duijtschen moedt te geven, en
[18] gelijkse in ander landen wel ofte quaelick *gedaen*[**]
[19] hebben, op onsen bodem noch eens aen den man te
[20] brengen tot nut vande merkende oversten alhier.[20]
[21] Daertoe had ickse geern opt Nederduijtsch[21]
[22] gewaepent: doch voelende mijne schouderen
[23] te swack om dit groot beleijdt aen te nemen,[23]
[24] en vreesende datse te kort souden commen, jae in
[25] groot gevaer staen van teenemael verslaegen te
[26] werden onder soo krancken aenleijder als ick ben,[26]
[27] mogen sij wel van geluck spreken in uwe handen
[28] gevallen te sijn, en soo een kloek Hóóft ontmoet
[29] te hebben, bij t welk sij te degen toegerust, en
[30] soot behoort herstelt, haere vijanden onder
[31] d'ooghen sullen durfven trecken, om voet bij[31]

* Minuut, blijkens doorhalingen en het ontbreken van de ondertekening. Waarschijnlijk autograaf blijkens Hoofts aantekening. UBL Pap. 1 a.
Hs. dubbel vel.
Dat. Blijkens de eerste zin is dit het antwoord op *251*. De aantekening die Hooft er in Italiaans schrift, dus in of na december 1635, op zette, is dus van veel later datum.

* mijn voornemen geweest te zijn

** *gestreden*

[32] steck te setten. Hierop is mijn wensch
[33] dat uwe Ed: dese benden als t'begin van een
[34] groijend' heijr soudt willen aennemen, t'selve[34]
[35] vermeerderen, en tot aen onse tijden toe voorts

[36] leijden. Laet mijn dit van wegen alle onse
[37] nederduijtsche Oversten bidden en verwerven.
[38] Uwe ongetwijffelde zeegh sal hierin bestaen dat
[39] onse krijghslieden een gemeene vrucht
[40] hierbij genieten, ons Vaderlandt[40]
[41] gevoelen, en ijderman uwen arbeijdt croonen[41]
[42] sullen. Hiertoe gevoecht dat onse taal (wiens voorstander[42]
[43] ghij met recht genoempt meucht werden)
[44] haere plaets oock onder de wapenen sal
[45] behouden. Binnewijle
[46] sal ick u Ed: voetstappen poogen te volgen
[47] ende den ingeboren treck die ick tot[47]
[48] haere volmaektheijd draege met
[49] vreucht ende danckseggingе wt uwe aenwijsingen
[50] vermeerderen. Biddende u Ed: en wil niet voor[50]
[51] sulx aennemen als of ick wt dit heijr verloopen wilde, maer
[52] sult mijn altijts vinden bereijt om onder uw
[53] gebiet ende vendel in dese oeffeninge mijn te laeten[53]
[54] gebruijken alst maer mach geschieden dat
[55] ick niet meer en
[56] schijne op mijn genomen te hebben als ick wel
[57] kan wtvoeren, Ick wil u Ed
[58] hiermede den almogenden bevelen, met groetenis
[59] ende hertelicke gebiedenisse van

[60] Uwer Ed

Wijtz bedankt Hooft voor zijn werk aan de *Veltslaeghen*. Hij wijst zijn lof af en vraagt hem, het werk te willen voortzetten tot de eigen tijd. Hij zal Hooft's aanwijzingen graag volgen.

Eindnoten:

7 *ongelijck lijden:* te kort gedaan worden.
8 *weerdicheijt:* waarde.
10 *gestalten:* gesteldheden (WNT *gestalte* 1795); *wel gegist:* goed geschat.
11 *sulx ... oordeelen:* datgene als fouten aan te merken.
12 *twelk* is zowel obj. als subj.
13 *door ander toeval:* door de een of andere (ongunstige) gebeurtenis (WNT *ander* Suppl. 1129; *toeval* 789).
15 *dese ... scharen:* de vergelijking van de beschrijving der veldslagen met de overlevende troepen loopt door tot r. 27 *(zeegh)*.
20 *merkende:* aandachtige.
21 *opt Nederduijtsch gewaepent:* in 'n Nederlands kleed gestoken.
23 *beleijdt:* bevelvoering.

26 *krancken aenleijder:* zwakke aanvoerder.
31 *voet ... setten:* zich dapper gedragen.
34 *t'selve vermeerderen:* Wijtz verzoekt Hooft, zijn werk, dat nog niet ‘tot aen onse tijden’ liep, voort te (helpen) zetten.
40 *ons Vaderlandt gevoelen (sullen):* zich bewust zullen zijn van (de waarde van) ons vaderland (niet in WNT).
41 *croonen:* bekransen.
42 *voorstander:* kampioen.
47 *den ingeboren ... draege:* mijn aangeboren begeerte om haar volkomen te kennen.
50 *voor ... aennemen:* (het) zo opvatten; *verloopen:* deserteren.
53 *gebiet ende vendel:* bevel, gezag.

253 *Au Conseiller Reighersbergh.*

*

[1] Monsr

[2] Venant de recevojr celle qu'il vous á plû me fajre l'honneur de
[3] m'escrire du 30 dernier, je l'ay tout aussi tost envoyée avec les ex-
[4] tracts à Mr Bikker pour en fajre le proffit du publicq. Et ne vous
[5] scaurojs dire pour encores l'estat qu'il en ferá, bien que je ne doubte
[6] qu'il ne tasche de se servir d'un coup tant a propos et quasi du ciel.
[7] Il me dit dimanche passé qu'on publiojt ici comme lon travajllojt a
[8] la cour a l'affajre que vous scavez, et que noz deputez s'en mesloijent
[9] avec beaucoup d'ardeur. Ce qui m'á esté rapporté encores d'autre
[10] part. Cela se practique afin de donner quelque traverse a l'election
[11] prochajne des magistrats. Majs je m'asseure que ce será en vain.
[12] Mon dit Sr Bikker ne s'en monstre gueres estonné, alleguant, que
[13] les villes commises a ceste negotiacion ne l'avoijent quittée des
[14] mains, ains se reservé le moyen de la renouer, et qu'a cest heure
[15] qu'il faudrá traitter a porte ouverte, un chascun de ceulx qui favori-
[16] sent le bien de l'estat, aurá a fajre paroistre sa constance, et la since-
[17] rité de ses intentions. J'essayeraj s'il se peut fajre que nosdits deputez
[18] retournent aux estats qui se doibvent r'ouvrir mardy 5e de ce mojs,
[19] avec quelque authorisation du Conseil sur ce point; ne voulant
[20] manquer ny en cecy ny chose du monde au debvojr

[21] Monsr

[22] de

[23] d'Amsterdam, ce j de

[24] Janvier. 1627.

[24] Vostre plushumble et obligé

[25] serviteur.

* Minuut. UBA II C II. 800, oud XLVII. Afschr. UBL Pap. 13.
Hs. dubbel blad, de andere helft is 809-810, oud LVI.

VERTALING

Zojuist de brief van de 30ste j.l. ontvangen hebbende, die het u behaagd heeft mij te vereren, heb ik hem onmiddellijk met de uittreksels aan de heer Bikker gestuurd, om het algemene welzijn ermee te dienen. En ik zou u nog niet kunnen zeggen welk belang hij eraan hecht, hoewel ik niet betwijfel dat hij zal trachten een zo gunstige gelegenheid, die bijna een tussenkomst van de hemel lijkt, te gebruiken. Hij heeft mij verleden zondag gezegd dat hier het bericht de ronde deed hoe er in de Staten aan de zaak die gij kent, gewerkt wordt, en dat onze afgevaardigden er zich met vuur mee bezighielden. Een bericht dat ik ook van andere zijde gekregen heb. Dit gebeurt om de a.s verkiezing van de magistraten enigszins te dwarsbomen. Maar ik ben ervan overtuigd dat dit tevergeefs zal zijn. Genoemde heer Bikker toont zich er niet zeer verwonderd over, aanvoerend dat de steden waaraan deze onderhandelingen toevertrouwd zijn, ze niet opgegeven hebben, maar het middel om ze weer aan te knopen achter de hand hebben gehouden, en dat op dit ogenblik, nu er met open deuren onderhandeld zal moeten worden, ieder van diegenen die het welzijn van het land vooropstellen, zijn vastberadenheid en de oprechtheid van zijn bedoelingen zal moeten tonen. Ik zal nagaan of de mogelijkheid bestaat dat onze genoemde gedeputeerden naar de Staten terugkeren - die dinsdag de 5de weer vergaderen - met enige volmacht van de Raad op dit punt, willende noch in deze noch in welke zaak ter wereld ook de plicht verzaken,

Mijn Heer,

Amsterdam, 1 januari 1627.

van uw nederigste en verplichte dienaar

Hooft heeft van Van Reigersbergh een onverwacht gunstig bericht ontvangen dat hij doorgeeft aan Bicker. Het bericht zelf wordt niet genoemd. Er schijnt verband te bestaan tussen het bespoedigen van de zaak en de a.s. verkiezing van de magistraten, dit verband blijft eveneens duister.

253a *(H. Grotius aan Willem de Groot.)*

*

[1] .....

[2] Libri Excerptorum rogo distribuantur, ut antehac scripseram.
[3] Destinaveram tres tribus fratribus Reigersbergiis, si Pater, Tu,
[4] Hoofdius, Vossius tuos habetis.

[5] .....

[6] 2 jan. 1627

VERTALING

Ik verzoek de exemplaren van de *Excerpta* uit te delen, zoals ik al eerder geschreven heb. Ik had er drie bestemd voor de drie broers Reigersberg, als Vader, jij, Hooft en Vossius voorzien zijn.

Het boek in kwestie is *Excerpta ex tragoediis et comoediis Graecis* (Parijs 1626); op 10 juli en 27 augustus 1626 herhaalt Grotius dit verzoek. Op 26 september 1627 regelt hij op nagenoeg dezelfde wijze de distributie van de present-exemplaren van zijn *De veritate religionis christianae*.

* Geen hs.
Grotii *Epistolae quotquot reperiri potuerunt* p. 795.

254 *Au Cons^r Reigersbergh.*

*

[1] Monsr

[2] La mienne du premier de ce mojs aurá accusé la recepte de la vostre
[3] du 30e passé, & comme je l'avojs sur l'heure envoyée a ce Monsr.
[4] Mais a cause de son absence hors de ceste ville, elle me fut reman-
[5] dée: de sorte que je trouvojs bon pour ne perdre du temps de fajre
[6] communiquer les extracts, par un confident estant du conseil, au
[7] chef des deputez, en luij laissant copie de celuij de la lettre de l'Am-
[8] bassadeur. Il se monstrà tresaffectionné et desireux de mettre la main
[9] aux cheveux de ceste occasion. Dimanche fijsje moimesme cest
[10] office propre envers cest autre M^r estant de retour: et luij donnaij a
[11] considerer s'il n'aurojt moyen de fajre que lesdicts deputez vinssent
[12] en court avec quelque charge generale de tenir la main <a> ce cas,
[13] ce qui pourrojt servir de grand appuij, pour tant plus s'ij roidir.
[14] Mais il ne put gouster ceste proposition, de peur, ce croijje, que
[15] l'affajre venant a estre trajttée au conseil, les particularitez des rap-
[16] pels ne fussent touchées, ce qui ne seroit a propos avant que l'elec-
[17] tion des magistrats se sojt faite. Je tiens que pour ce mesme respect,
[18] les charges a fajre, la a l'Assemblée et ajlleurs ne seront si gajllardes
[19] pour ceste fojs. Aussi me dict mondict S^r qu'il prevoijojt qu'on fut
[20] pour filer ceste negociation de maniere qu'elle ne se pourroit con-
[21] dujre a fin du tems de cest'assemblée. Ce que je ne vous debvojs
[22] celer afin que ne l'imputassiez a quelque refroidissement de zele: de
[23] l'ardeur duquel je vous responds, desirant que quelques effects pus-
[24] sent respondre si bien de la bonne volonté que j'ij contribue, en con-
[25] templation du subject esclattant de la besoigne, et de ce que vous
[26] doibt

[27] Monsr

[28] d'Amsterdam, ce 6

[29] Ja*n* 1627

[29] Vostre plushumble et affectionné

[30] serviteur,

* Minuut. UBA II C II. 812. Afschr. UBL Pap. 13.

VERTALING

Mijn brief van de 1ste zal de ontvangst bericht hebben van de uwe van de 30ste van de vorige maand, en dat ik hem terstond aan die heer gestuurd heb. Maar doordat hij uit de stad was, werd de brief teruggestuurd, zodat ik besloot, om geen tijd te verliezen, de voornaamste inhoud door een vertrouweling die lid van de Raad is, aan de voorzitter van de gedeputeerden te doen overbrengen, met een afschrift van een uittreksel van de brief van de Ambassadeur. Hij betoonde zich zeer genegen en verlangend de gelegenheid aan te grijpen. Zondag vervulde ik deze zelfde taak persoonlijk bij die andere heer toen die terug was, en ik gaf hem in overweging of hij geen raad wist om genoemde gedeputeerden het kort te doen maken met de een of andere algemene opdracht om aan deze zaak de hand te houden, wat een grote steun zou kunnen zijn, om er te onbuigzamer in te volharden. Maar hij kon dit voorstel niet waarderen, uit vrees, geloof ik, dat als de zaak in de Raad zou worden behandeld, de bijzonderheden van de terugroepingen zouden worden aangeroerd, wat niet gunstig zou zijn voordat de verkiezing van de magistraten heeft plaatsgehad. Ik geloof dat om dezelfde reden de opdrachten die uitgevoerd moeten worden, daar in de Statenvergadering en elders, ditmaal niet met zoveel vuur uitgevoerd zullen worden. Genoemde heer zei danook dat hij voorzag dat men deze onderhandeling wilde voortzetten zodat zij niet ten einde gebracht zou kunnen worden tijdens deze zitting van de Staten. Hetgeen ik u niet mocht verbergen opdat u het niet aan enige verkoeling van ijver zoudt wijten, voor de vurigheid waarvan ik insta, met de wens dat enkele resultaten zo goed konden beantwoorden aan de goede wil die ik ertoe bijdraag met het oog op het bijzondere karakter van deze kwestie en op hetgeen u verschuldigd is

Mijn Heer
Uw nederigste en toegenegen dienaar.

Amsterdam 6 januari 1627.

Doordat enige belangrijke personen ongenoemd blijven en doordat het verband met de magistraatsbenoemingen en de betekenis van afdoening tijdens deze zitting van de Staten niet blijken, is de brief duister. Aliunde wordt duidelijk, waarop de plannen afstuiten, namelijk op een algemeen verzet van contra-remonstrantse zijde, juist datgene waar Hooft bang voor was. Er ontstaat een beweging, die alle vonnissen en verboden tot ‘eeuwig edict’ verklaard wil zien. Typerend is dat Fred. van Losecaet (vgl. *250*) Frederik Hendrik 23 januari 1627 bedankt omdat die hem in zijn ambten had willen herstellen, wat door verzet van anderen niet doorgegaan is.

De Staten van Holland vernieuwen in 1627 alle plakkaten tegen de remonstranten. In Amsterdam komt juist in dit jaar een kentering ten gunste van hen.

255 *Aen de Heeren Beemont ende Bikker elk besonder: mutatis mutandis.*[*]

*

[1] Ed[e] etc oft Mijn Heere,[1]

[2] Dat ick zoo seker gae inde goede geneghenheit uwer E tot den H.[2]
[3] Generael Reael, is 't geen mij verlejt om dus te komen vallen mid-[3]
[4] den in haere besigheit over wichtigher werk. Want ick vertrouwe
[5] dat mij de moejte niet zal geweten werden, die ick UE maek om sij-
[6] ner E eenighen dienst te doen, noopende de zake van Venetien: in
[7] de welke men zeit dat hem de wegh sterk gedraejboomt wordt
[8] door anderen die gaeren voorgingen. Doch word mij bericht, dat[8]
[9] zijn E vijf voor ujt zoude hebben, zoo 't zijner Vorst: Doorl: gelie-
[10] ven moght deselve den leden der Vergaederinge van Hollandt, ook
[11] daernae dien van de Generalitejt, voor te draeghen ende te bevelen:
[12] een wijze van begunstighen, die de laest overleden Prins Ho: ged:[12]
[13] plagh te doen door ijemant sijner secretarisen. Waer op mij inge-
[14] vallen is dat de Secretaris Hujghens als zijnde den H Reael t' eene-
[15] mael toegedaen sich van soodaenigh een plicht geschaepen waer[15]
[16] vierighlijk ende met ijver te quijten, indien op zijne Vorst: Doorl:[16]
[17] sulx als deser stadt te geval wert verworven, door UE ende d'andere[17]
[18] Heeren gedeputeerden. Den selven ende voor al uwer E rijpe be-[18]
[19] scheiden*h* heb ick 't belejdt van 't stuk te bevelen, gelijk mij in UE
[20] goede gunste ende alle den almoghenden, <die>

[21] Mijn Heere,

[22] UE deughdelijke toeleggen zeghene nae wensch van

[23] Ujt Amsterdam, den

[24] 8[en] Jan 1627.

[24] UE

[25] Verplichten dienstw[en]

Hooft schrijft aan Simon van Beaumont en Andries Bicker om de benoeming van Reael tot gezant te Venetië te bepleiten. Hij herinnert eraan dat prins Maurits in zulke gevallen iemand door een van zijn secretarissen aan de Staten van Holland en de

* Minuut. UBA II C II. 816. Afschr. UBL Pap. 13.
Hs. dubbel vel fol. 2[v] van blad b en fol. 2[r] van blad a in semikatern IV (vgl. inleiding blz. 41).

Staten-Generaal liet voordragen en stelt voor, dat de afgevaardigden van Amsterdam hierop bij Frederik Hendrik zullen aandringen, waarna Huygens bereid zou zijn een pleidooi voor Reael's benoeming te voeren.

Eindnoten:

* adr. *Elk ... mutandis:* Aan ieder afzonderlijk m.m. wat de aanspreekvormen betreft.

1 *Ed^e^ etc:* bestemd voor Beaumont; *Mijn Heere:* bestemd voor Bicker, die Hooft persoonlijk kende.

2 *seker ... in:* zeker ben van (WNT *gaan* 77).

3 *Generael:* oud-gouverneur-generaal.

8 *dat ... hebben:* dat hij een grote voorsprong zou hebben (WNT *vijf* 536).

12 *Ho: ged:* hoogloffelijker gedachtenis.

15 *geschaepen waer:* er juist de man naar zou zijn.

16 *op:* van.

17 *als ... geval:* daar het deze stad aangenaam is.

18 *Den selven:* Huygens; *bescheiden*h*:* oordeelkundigheid.

256 *Ed^e erntfeste Hooghgeleerde Welwijse zeer vermoghene Heeren, Mijne Heeren, d'eerste ende andere Raeden ende meesteren vande rek^e der graeflijkheit van Hollandt, In Den Haeghe. Lóónt.*

*

(*Rekenkamer:* De Bailliu van Goijl^t Pr Hooft.)

[1] Ed^e erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer ver-
[2] moghene Heeren,

[3] Dese zal dienen om UEd. Mo. te representeren
[4] 't geene in dit loopende jaer nootlijk heeft gerepareert[4]
[5] te zijn aen den Hujse te Mujden, met beraeminge
[6] vande kosten daer aen te doen, overgeslaeghen met[6]
[7] advjs van de arbejdslieden, die U Ed. Mo. gewoon
[8] zijn te dienen; mitsgaeders om U Ed. Mo. wel
[9] reverentelijk te versoeken, haer geliefte zij, ofte
[10] mij oft ijemant anders te authoriseren, om de
[11] voor*s* reparatien inde bijgevoeghde beraminge
[12] aengewesen te moghen doen ten meesten oorbaer[12]
[13] der Graeflijkheit. Waer op verwachtende een
[14] favorable dispositie van U. Ed. Mo. zal ick deselve,
nbsp;

[15] Ed^e erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer
[16] vermoghene heeren, nevens wensch van geluk-
[17] saelighe regeringe, den almoghenden bevolen laten,
[18] ende in haere goede gunste,

[19] Uwer Ed. Mo.

[20] Onderdaenen dienstwillighen

[21] P C Hóóft.

Indiening van begroting reparatie Slot.

Eindnoten:

* Origineel. ARA. Archief Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken nr. 481.

4 *heeft ... te zijn:* moet worden.
6 *overgeslaeghen:* berekend (WNT *overslaan* 2005 d ?).
12 *oorbaer:* nut.

257 *Aenden President ende Raeden van Hollandt etc.*

*

[1] Ed[e] etc.

[2] Naerdien 't mij ujt krachte van 't geene op de bijgaende req[e] ge-
[3] apostilleert is, incumbeert te openen 't geene naer mijn gering oor-[3]
[4] deel in bedenken komt noopende 't versoek der regenten van Naer-[4]
[5] den om hunne annuele vroedschap te wisselen aen eene perpetuele,
[6] soo zal ick mij, bij desen, des pooghen te quijten sulx mij d'impor-[6]
[7] tantie der saecke dunkt te vorderen, wel reverentelijk biddende, dat,
[8] indien d'extensie loopt ter tedieusheit toe, U Ed. Mo. gratieuse ge-[8]
[9] liefte zij, sulx mijnen eenvoudighen ijver te goede te houden. Want
[10] alhoewel dese plaetse nochte in lujster nochte in verlang en is te ge-[10]
[11] lijken bij de steden deel aende Hooghe regeeringe hebbende, soo[11]
[12] zejdt nochtans Euripides daer de waerheit aen dat 't geen ijder van[12]
[13] noode heeft, den zelven meer waerdt is als Trojen te verovren, ende
[14] komt het[,] alhier aen niet op de welstant van eenen persoon oft[14]
[15] hujs vergankelijk in korten tijdt, maer van eene gansche burgherije,[15]
[16] zijnde soo achtbaer een lichaem, ende dat onsterffelijk.[16]

[17] Eerstelijk dan zal nae mijn meeninge te letten staen op het subject,[17]
[18] aert ende eighenschap vandien; daer nae op de commodieuste for-
[19] me die men 't zelve zoude moghen geven, mitsgaeders in welker
[20] maniere. Ende belangende 't subject wesende de stadt oft gemeente
[21] van Naerden, die staet bij de regeerders van den jaere 1459, in 't[21]
[22] privilegie van Hartogh Philips gedateert den ij[en] Junij beschreven
[23] aldus: ‘Dat de stede van Naerden geleghen is op de palen vanden
[24] lande van Hollant, binnen dewelke allerhande meenigherleije ende[24]
[25] diversse persoonen woonaghtigh zijn, ende daeghelijx koomen
[26] woonen, eenloopende ende andere die het gerechte weenigh oft[26]
[27] luttel ontsien, nochte [hunlieder] en pooghen te obedieren hunne[27]
[28] geboden.’ Ende dien de constitutie der voors. stede bekent is zal[28]
[29] moeten advoueren, dat sedert dien tijdt de gemeente aldaer in facili-
[30] tejt, obedientie ende vreedsaemheit luttel heeft toegenomen: maer
[31] ter contrarie alhoewel daer verschejde persoonen van discretie on-[31]
[32] der gevonden worden, dien ick n[t] en verstae te prejudiceren, door-[32]
[33] gaends geweest, ende noch is onrustigh keteloorigh, wrevel, partij-[33]
[34] digh ende gebandeert tegens elkanderen soo om 't different tussen[34]

* Minuut. UBA II C II. 277. Afschr. KA CLXXIa[b] 23.
Hs. om twee lange renvooien te kunnen plaatsen heeft Hooft tweemaal een vel in de katern gelegd, dat alleen op de versozijde beschreven werd; f[o] 279 is blanco, f[o] 280 bevat het eerste renvooi *a-b* bij 281, 283 is bl., 284 bevat het tweede renvooi *c-d* bij 285.

[35] de dijkplichtighe ende vrije landen als andere misverstanden ende[35]
[36] animeusheden wt inique oft frivole oorsaeken, geresen. Dewelke[36]
[37] gelijkse bij de vastheit der binnenlandsche vreede wel worden ge-[37]
[38] *sup*primeert maer niet geopprimeert, ende met hun onheil behan-[38]

[39] gen blijven, alsoo bij tijde van troublen tot deerlijke tragedien kon-
[40] nen komen wt te bersten, als inde eerste beroerten onser oorloo-
[41] ghen, al te klaerlijk ende te klaghelijk gebleken is, wesende aldaer,[41]
[42] 't geen alle der werelt niet bekent is, (God betere) al te zeker dat de
[43] wraekgierigheit der gemescontendeerden ende wtgeweekenen tot
[44] blaesbalghen gedient heeft om 't vier der Spaensche wreetheit op te
[45] hitsen ten bederve van hunne eighe medeburghers ende bloedt-
[46] verwanten, ende zonder exceptie oft acceptie van personen hun[46]
[47] vaderlandt te devoueren aende verwoetheit vande moort, ende den[47]
[48] brandt. *a* Ujt deselve ongetempertheit van humeuren ende impo-[48]
[49] tentià animi, atque impatientia aequi, ist, dat de regenten der voor*s*[49]
[50] stede sich veeltijts moeijlijk difficil ende irreverentelijk hebben ge-
[51] draeghen in 't geene hun debvojr ende 't respect der graeflijkheit is
[52] concernerende, ende wel onwaerdelijk, van over eenighe jaeren[52]
[53] voor mijnen tijdt, op de hoogheit derselve gëempieteert, usurpe-[53]
[54] rende d'exclusie vanden Schout in 't nemen van resolutien ende
[55] maeken van keuren; ende d'applicatie van alle vechtboeten t' hun-[55]
[56] nen eighen proffijte, om daer wt te vervallen de kosten der teeringe[56]
[57] op hunne maeltijden, ende den Schout voor*s* voor de moejte der
[58] exsecutie alleenlijk toeleggende een discretie van eenen gulden ses[58]
[59] oft acht jaerlijx, bejde regelrecht tegens 't geen hun eighen priviligie
[60] dicteert. Ende en hebben nojt willen admitteren de practique van[60]
[61] seker placcaet vanden hove op dit stuk wt welimportante insichten[61]
[62] ten tijde van mijnen predecesseur in officie gepubliceert ende door[62]
[63] mij gedaen renoveren. In welker wijse zijlujden zich hebben ge-[63]
[64] comporteert aengaende 't recht van de waerande der Graeflijkheit[64]
[65] in Goeijlandt, dewelke eenighe dujsenden jaerlijx waerdigh zijnde,
[66] nu langen tijdt desert ende vruchteloos lejdt, zouden de Ed. Mo.[66]
[67] HH. vande rek[e] best weeten te deduceren, nevens al te veele andere[67]
[68] preuven, die Hunne Ed. Mo. hebben van deser lujden onrekkelijk-[68]
[69] heit ende ongevoeghsaemheit. *b* Wes te meer een wel goede forme
[70] nodigh is om de malignitejt der materie te mitigeren, met de[70]
[71] deughd der dispositie, maer ook met eenen te swaerder om vinden,
[72] ende bedenklijker het innoveren: zijnde het nieuw altijds te lang oft[72]
[73] te kort, gelijk de negocianten seggen, ende met sich mennende ver-[73]
[74] moede ende onvermoede swaerigheden al te maghtigh om aen-[74]
[75] stoot ende alteratie te maeken in gemoeden die zoo schichtigh ende[75]
[76] ras geraekt zijn. Men laete dan in consideratie ende comparatie ko-
[77] men d'ouwde geabhorreerde ende nieuwe gewenschte forme.[77]
[78] D'ouwde heeft dit oorbaerlijx datse collusie, oft (zoomen 't daer[78]
[79] heet) het lijntrekken ujtslujt; jaerlijx zonder ontsteltenisse ende or-[79]
[80] dinarié kan gedresseert worden zoo zij declineert ten quaeden; het[80]

[81] universeel gecontenteert houdt, mits ijder sijn tour bekomt, oft[81]
[82] [+] *repulsam propinqua spes soletur;* intkort de pernicieuse desseins als[82]
[83] zijnde renversabel, ende d'entrepreneurs comtabel bij de succes-
[84] seurs; minst enfleert ende tot insolentie verrukt; mitsgaeders dat de
[85] dignitejt der hooghe Overheit in haere behoorlijke splendeur wort[85]
[86] geconserveert bij de verkiezinge gedaen door haeren officier. Daer
[87] tegens heeftse ondienstelijx, d'inequalitejt vanden cours der rege-[87]
[88] ringe; dat de salutajre resolutien bij wijlen door de naesaeten wor-[88]
[89] den gerescindeert, jae ter halve exsecutie, tot kosten ende interes der[89]
[90] stede; de keuren ende ordonnantien varieren nae den appetit der
[91] varierende regenten ende nemmermeer tot die veneratie geraken[91]
[92] die een dochter vanden ouderdoom is; dat d'ervaerenheit kleen is;
[93] [+] d'authoritejt geen; de ijver ende affectie tot de gemeene zaeke slap-
[94] per, *ita ut majore avaritia ac licentia grassentur, cum subjectos habeant*
[95] *cives ut suos, et viles ut alienos;* dat, die schielijk vallen in bewint van[95]
[96] kleenen dujr, gemeenlijk hongerigh zijn, ende spoeijen om sich t'
[97] aprovechieren: *Cum subitis avidi sint et festinantes manus, difficiliusque*[97]
[98] *temperare foelicitati, qua te non putes diu usurum*. Aen d'andre zijde
[99] heeft de nieuwe ende gepretendeerde forme loffelijx, een eenpaerigh[99]
[100] [+] vloeijen van regeeringe; handthavinge der eensgenome resolutien;[100]
[101] bestendigheit van keuren ende ordonnantien ende een formidable[101]
[102] reputatie derselve; experientie; authoritejt; ijver ende liefde tot het[102]
[103] geen den regeerders voor altoos vertrouwt ende bijnae eighen[103]
[104] schijnt; koelder baetsucht, oft immers lanksaemer gaende ende des[104]
[105] te bet gëexcuseerde gierigheit; versaedelijker begeerten als die van[105]
[106] staedigh nieuw ende naekt inkomende. Wederom heeftse lasterlijks[106]
[107] de collusie; difficil redres der misgrepen; onbenoeghen der gëexclu-
[108] deerde, die geprojicieert worden tot het afsterven toe der gekoore-[108]
[109] ne; quaede desseins op toeverlaet van impunitejt, ende niet dan[109]
[110] extraordinarie remedien daer tegens; insolentie ende superbie van[110]
[111] de geene qui honorem per universam vitam, agitent. Alle welke[111]
[112] goede ende quaede qualitejten vande voors. twee formen gebalan-[112]
[113] ceert, zoude mij onder verbeteringe dunken, dat d'ouwde ende
[114] reede ontfange forme ten erghsten min beswaerlijk ende ten besten[114]
[115] gedijende niet zoo oorbaerlijk en kan wtvallen als de nieuwe: dat de
[116] nieuwe maghtigh is meer heils ofte meer onheils te causeren. *c* Ende
[117] gemerkt vande vitieusheit onser materie meer te vresen als te hoo-[117]
[118] pen staet, ben gedrongen te geloven (gelijk ook die regel *super*[118]
[119] [+] *omnibus negotijs melius atque rectius olim provisum*, luttel exceptie lijdt)[119]
[120] dat UEd. Mo. voorsaeten, dewelke den Prinssen in hunnen tijdt tot[120]
[121] oogh der regeeringe dienden, die ingenia niet quaelijk gekent heb-[121]
[122] ben, doen zij aldaer de jegenwoordighe forme introduceerden.

[+]*verbij gegaen zich met eene heinde hoope troost*

[+]*zulx zij met ujtgelaetener gierigheit en baldaedt gaen wejden, mits zij de burghers onder hebben als eighen, en onwaerdt, als geleent*

[+]*gemerkt men in schielijkheden, graegh en geswindt de handen rept; ende swaerst valt, zich in voorspoedt te maetighen, die men geenen duir toelejdt*.

[+]*Dat in alle zaeken ouwlinx best en billijxt verzien is*,

29 Dr. P.Jz. Hooft

30 Dr. D. Bas

[123] Schijnt ook niet, zonder achtgeeven op den aerdt van dien volke,[123]
[124] gebeurt, dat, alhoewel meest alle de omleggende steden, van ouden
[125] herkomen, zijn geprivilegeert geweest om te nomineren dubbel[125]
[126] getal, waer wt de verkiesing van schepenen wort gedaen, alleen
[127] driedobbel getal ende soo veel stricter gesagh daerinne gëindulgeert[127]
[128] is aen dien van Naerden, hebbende maer eerst onlanx ses oft seven
[129] jaeren geleden, geimpetreert octroij, om, in plaetse van xxj naemen[129]
[130] te presenteren, met nominatie van xiiij te moghen voldoen; doch
[131] zonder dat UEd. Mo. advjs daer op is versocht geweest. Des mij
[132] [+] conformerende met hetgeene *quod sapientioribus deliberatum est*, zoude[132]
[133] niet raedsaem vinden, die swakke geesten hebbende zoo luttel rete-[133]
[134] nue aen sich zelven, de rujmen toom der perpetuele regeringe te
[135] [+] geven; maer *nihil mutandum: d* Ten waere dan dat UEd. Mo. een[135]
[136] derde forme aenstondt, sulx gecomposeert, *ut demtis utriusque vitijs*[136]
[137] [+] *solae virtutes miscentur*. Ende dese soudemen moghen doen bestaen
[138] ujt xxj persoonen te kiesen bij gecommitteerde van den Hove; ende
[139] den Baljuw inder tijdt authorizeren om alle jaeren seven vande[139]
[140] zelve, daer onder begrepen de afgestorvene, te veranderen, oft alle[140]
[141] te continueren t' sijner discretie: ook te hebben, hij, oft zijn substi-
[142] tujt Schout in sijn plaetse, de voorstemme in 't neemen van alle[142]
[143] resolutien, ende maeken van alle keuren ende daerop de suffragien
[144] te vergaederen, verklaerende alle keuren oft resolutien anders ge-
[145] arresteert krachteloos ende nul. 'T welk die van Naerden geenssins
[146] vreemdt oft bujten reden behooren te vinden, ten regarde reede de
[147] electie vande oude ende nieuwe gerechten, die 't beste deel der[147]
[148] jegenwoordighe vroedschap maken ende de notable tot hun kiesen,[148]
[149] aen den baljuw is staende, ende zij wt krachte hunner eighene privi-
[150] legien zijn verplicht over 't neemen ende maeken vande voor*s*
[151] resolutien ende keuren den voor*s* schout te roepen; alhoewel de[151]
[152] Schouten zedert eenighen tijdt, wt onlust van zich tegens soo wre-[152]
[153] vele harssenen te wrijven de dignitejt der hooghe Overheit in dat[153]
[154] deel quaelijk hebben bewaert, als vooren geseit is. Zoude ook rujm
[155] reden zijn dat zijlieden bij dese occasie van reformeren, met eenen,
[156] inwillighden de practique van 't voorseide placcaet vanden Hove[156]
[157] soo dienstigh om doodslaeghen ende desolatien van familien daer
[158] wt ontstaende, te verhoeden; ofte ten minsten ten behoeve van den
[159] Schout lieten de voor*s* vechtboeten, die zij alsnu gewoon zijn te ver-
[160] teeren. Wel is waer dat het getal van xxj kleen is, ende de weenighte
[161] corruptibler is als de meenighte, gelijk de Philosooph welbeweert[161]
[162] bij exempel aen 't waeter, Dat in kleene quantitejt eer tot putre-[162]
[163] factie komt, als in groote, ende dat de meenichte minst gepredomi-[163]
[164] neert wordt van passien, d'observantie der wetten ende 't gemeene[164]

[+] *Dat wijzer lujden te raede gevonden hebben*,

[+] *Dat 'er niet te veranderen staet:*

[+] *Dat de gebreken ter wederzijde weghgenomen, alleenlijk de deughden vermengt wierden*.

[165] nut sich hoogher bevolen houdt, maer hierinne obsteert ons d'ar-[165]
[166] moede aldaer van stoffe tolerabel tot dit emploij, ende kan d'appre-[166]
[167] hensie van verwerpinge ten einde des jaers ijder houden al segno[167]
[168] staen. Ingeval ook dat eenighe zich geraeken te vergeten, soo zal
[169] naer apparentie het intervenieren vanden Officier in hunne vergae-
[170] deringen maghtigh zijn alle collusien te dissiperen, meneen te tra-[170]
[171] verseren, ende desseins te tronqueren: Dewelke bij aldien hij zich[171]
[172] zelven quaeme te bujten te gaen ende met hun in societejt van mis-[172]
[173] handelinge te treden, immers promtelijk ende dat door ordinarien[173]
[174] weghe bij UEd. Mo. kan worden gecorrigeert. Het misnoeghen
[175] vande gëexcludeerde in 't kiesen zal mede gemitigeert werden ende
[176] de desperatie ujtgesloten door 't jaerlijksch openen vande deure der
[177] regeringe, wesende d'electie. Derhalven indien de saken sulx kon-
[178] den werden gedisponeert datse waeren om te admitteren het tem-[178]
[179] perament van dese gecomposeerde forme, al waer 't noch met eeni-[179]
[180] ghe modificatie, ick zoude mij darren beloven dat de stede van
[181] Naerden met meerder aequalitejt ende constantie zoude werden[181]
[182] geregeert. Bidde daerop God den almaghtighen het salutajrste UEd.[182]
[183] Mo. te inspireren ende deselve

[184] Ed^{e} etc.

[185] in geluksalighe regeringe te bewaeren nevens welreverente gebie-
[186] denis van

[187] Ujt Amsterdam, den

[188] 27^{en} Julij *a* 1627.

[188] Uwer Ed. Mo.

[189] Onderdaenen dienstw^{en}

[190] P C Hóóft.

In 1621 was Naarden erin geslaagd, van de Staten van Holland een uitbreiding van privilege te verkrijgen, waardoor de nominatie waaruit de baljuw de 7 schepenen koos, van 21 personen teruggebracht werd tot 14. Dit betekende het ontstaan van een kleinere kring van regenten en een vermindering van de invloed van de baljuw, dus de Grafelijkheid. Vgl. *163, 164, 165, 166*. Naarden kreeg zijn zin door de Staten via de Rekenkamer te benaderen, door wie geen advies aan Hooft gevraagd werd: zijn waarschuwingen hadden bij de Rekenkamer geen gevolg en bereikten waarschijnlijk de Staten te laat.

Naarden probeert nu een nieuwe stap naar de autonomie te doen. Het wil, evenals de stemhebbende steden, een vaste vroedschap in plaats van een jaarlijks (ten dele) wisselende. Ditmaal vragen de Staten, tot wie Naarden zich rechtstreeks gewend had, het Hof om advies, en dit wint het advies van de baljuw in. Deze laat de gelegenheid niet voorbijgaan om in een uitvoerige uiteenzetting de voor- en nadelen van het bestaande en het gevraagde stelsel tegen elkaar af te wegen. Hij eindigt met een bekwaam tussenvoorstel, maar haalt de Taciteïische regel ‘dat in alle zaken ouwlinx best en billyxt verzien is’ met onmiskenbare voorkeur aan. Het Hof adviseert de Staten, geen verandering toe te staan (Bijlage *257*), welk advies is opgevolgd.

Eindnoten:

3 *mij incumbeert:* het is mijn taak; *openen:* uiteenzetten.
4 *in bedenken komt:* kritische overweging verdient.
6 *sulx:* zo (ernstig) als.
8 *indien ... toe:* indien de uitvoerigheid tenslotte verveling wekt.
10 *verlang:* belangrijkheid.
11 *steden* enz.*:* de (18) stemhebbende steden die vertegenwoordigd waren in de Staten van Holland.
12 *zeidt daer de waerheit aen:* spreekt hierin de waarheid.
14 *komt ... welstant:* gaat het in dit geval niet om het gedijen.
15 *hujs:* geslacht, dynastie.
16 *zijnde ... onsterffelijk:* die zulk een achtbare institutie is, en als zodanig, met de individuen vergeleken, onsterfelijk.
17 H. analyseert het aan de orde gestelde verzoek aldus: 1. de verzoeker, 2. de vorm die aan inwilliging gegeven zou kunnen worden, 3. de wijze waarop een eventuele verandering plaats zou kunnen hebben.
21 *bij:* door.
24 *palen:* grens.
26 *gerecht:* de overheid, die zowel bestuurde als rechtsprak; *eenloopende:* ongetrouwden.
27 *nochte ... geboden:* en hun geboden niet pogen te gehoorzamen (‘hunlieder’ en ‘hunne’ schijnen pleonastisch: een verschrijving).
28 *constitutie:* gesteldheid.
31 *van discretie:* gematigd, eig.: met oordeel des onderscheids.
32 *verstae te prejudiceren:* wil veroordelen.
33 *wrevel:* driest.
34 *gebandeert:* in partijschappen verdeeld; *different:* geschilpunt; vgl. *164, 166*.
35 *misverstanden:* onenigheden.
36 *animeusheden:* vijandschappen; *inique:* onbillijke; *frivole:* beuzelachtige.
37 *gelijkse:* omdat ze.
38 *gesupprimeert:* onderdrukt; *geopprimeert:* verstikt.
41 *wesende aldaer al te zeker:* daar 't aldaar zeer stellig bekend is.

46 *zonder acceptie van:* zonder zich te bekommeren om.
47 *devoueren:* prijsgeven.
48 *derselve ... humeuren:* deze onbeheerstheid; *impotentià animi:* teugelloosheid van de geest.
49 *impatientia aequi:* ongezindheid, billijkheid te betrachten.
52 *onwaerdelijk:* schandelijk; *van over:* sedert.
53 *empetiëren op:* afbreuk doen; *usurperen d'exclusie:* bij wijze van misbruik uitsluiten.
55 *applicatie:* gebruik, aanwending.
56 *vervallen:* bekostigen.
58 *exsecutie:* rechtsvordering en het ten uitvoer leggen van vonnissen; *discretie:* vrijblijvende vergoeding.
60 *dicteert:* zegt; *practique:* toepassing.
61 *wt ... insichten:* op grond van zeer belangrijke overwegingen.
62 *predecesseur in officie:* ambtsvoorganger.
63 *renoveren:* vernieuwen, opnieuw afkondigen.
64 *gecomporteert:* gedragen.
66 *langen tijdt*, nl. sedert de aanslag op de duinmeiers (vgl. *139*).
67 *deduceren:* vertellen.
68 *preuven:* staaltjes.
70 *maligniteit:* boosaardigheid; *mitigeren:* verzachten; *met ... vinden:* door de voortreffelijkheid van de beslissing, die daardoor des te moeilijker vast te stellen is.
72 *innoveren:* veranderen; *het nieuw:* het nieuwe.
73 *mennende:* brengende.
74 *al te:* maar ál te.
75 *alteratie:* opwinding, verwarring; *schichtigh:* haastig (WNT *schichtig* 551).
77 *geabhorreerde:* verafschuwde; *forme:* wijze van doen.
78 *collusie:* elkaar de bal toespelen.
79 *ontsteltenisse:* opschudding; *ordinarié:* vanzelfsprekend.
80 *gedresseert:* verholpen; *declineert:* afdwaalt.
81 *het universeel:* het 'algemeen'; *mits ... bekomt:* omdat ieder zijn beurt krijgt.
82 (marg.) *heinde:* dichtbije; *(d'ouwde) intkort ... verrukt:* kortom dat ze (de oude), daar verderfelijke plannen ongedaan gemaakt en de plannenmakers verantwoordelijk gesteld kunnen worden door hun opvolgers, het minst tot opgeblazenheid en onbeschaamdheid voert.
85 *in ... officier:* in de haar toekomende luister wordt gehandhaafd door de verkiezing door haar ambtenaar.
87 *inequaliteit:* ongelijkmatigheid.
88 *naesaeten:* opvolgers.
89 *gerescindeert:* ingetrokken; *jae ter halve exsecutie:* zelfs als ze al voor de helft uitgevoerd zijn; *interes:* schade.
91 *veneratie:* eerbiedwaardigheid.
(marg.): zodat zij zich aan teugellozer hebzucht en boosheid te buiten gaan, doordat zij over de burgers heersen als hun eigendom, en ze verachten alsof ze aan hen geleend waren.
95 *die ... duir:* wie plotseling een leidende functie van korte duur krijgen.
97 *sich aprovechiëren:* zich bevoordelen.
99 *gepretendeerde:* nagestreefde; *eenpaerigh:* gelijkmatig.
100 (marg.): aangezien men in kort durende zaken gretig en snel de handen uitsteekt en het 't zwaarst valt, zich in voorspoed, waaraan men korte duur toekent, te matigen.
101 *formidable:* ontzag inboezemende.
102 *derselve*, nl. der verordeningen; *experientie: autoriteit*, nl. der regeerders; *het geen*, nl. de gemeente en zijn belangen.
103 *eighen:* eigendom.
104 *gaende:* in beweging komende.
105 *gëexcuseerde:* door de vingers te ziene.
106 *naekt inkomende:* berooid in de vroedschap komenden; *Wederom:* Daarentegen; *lasterlijks:* aan afkeurenswaardigs.
108 *geprojicieert:* eruitgegooid (niet gekozen).
109 *quaede ... impuniteit:* boze plannen in vertrouwen op straffeloosheid.
110 *insolentie ende superbie:* onbeschaamdheid en hoogmoed.
111 *qui etc.:* die hun eervolle ambt uitoefenen hun leven lang (misschien toespeling op Tac. *ann.* 2, 36, 3).

112 *gebalanceert:* tegen elkaar afgewogen zijnde.
114 *ontfange:* geaccepteerde (Mem. 3); *ten erghsten ... oorbaerlijk:* in 't ergste geval minder bezwaarlijk en in 't beste geval niet zo goed.
117 *vitieusheit:* tot het kwade neigende; *onse materie:* onze mensen.
118 *gelijk:* aangezien.
119 *Tacitus, Annales* 14, 43, 1; *luttel ... lijdt:* weinig uitzonderingen toelaat.
120 *tot oogh der regeeringe:* als wijze en scherpzinnige raadgevers.
121 *ingenia:* gemoederen.
123 *achtgeeven op:* rekening houden met.
125 *herkomen:* traditie.
127 *soo veel ... is:* zoveel beperkter zeggenschap daarin is toegestaan.
129 *geimpetreert:* verkregen.
132 (marg.): uitgemaakt hebben.
133 *retenue:* houvast.
135 (marg.): dat er niets veranderd moet worden.
136 *sulx gecomposeert:* zo samengesteld.
139 *inder tijdt:* dan in functie zijnde.
140 *veranderen:* vervangen.
142 *voorstemme:* het recht, de eerste stem uit te brengen, of: het recht van initiatief.
147 *beste:* grootste.
148 *tot hun kissen:* coöpteren.
151 *roepen:* ontbieden (WNT *roepen* 740 3).
152 *wt onlust ... wrijven:* uit afkeer om zich tegen zulke dwarskoppen te moeten verzetten.
153 *in dat deel:* wat dat betreft.
156 *placcaet*, vgl. r. 61.
161 *welbeweert:* goed waar maakt (WNT *beweren* 2406 7).
162 *putrefactie:* rotting, bederf.
163 *gepredomineert:* overheerst.
164 *d'observantie ... houdt:* meer een gewetenszaak maakt van de handhaving der wetten en de zorg voor het openbaar belang.
165 *obsteert:* staat in de weg.
166 *tolerabele stoffe:* bruikbaar (mensen-)materiaal; *d'apprehensie van verwerpinge:* de vrees, niet herkozen te worden.
167 *houden al segno staen:* bij zijn plicht doen blijven.
170 *collusien dissiperen:* samenspanningen uiteen te slaan; *meneen traverseren:* intriges te doorkruisen.
171 *desseins tronqueren:* (slechte) plannen te verijdelen.
172 *societeit van mishandelinge:* gemeenschap van wandaad.
173 *ordinarie:* gewoon, gebruikelijk.
178 *gedisponeert:* geschikt; *sulx datse waeren om te:* zo, dat ze zouden; *temperament:* compromis (WNT *temperament* 1481).
179 *gecomposeerde:* (uit de beide eerste) samengestelde.
181 *aequaliteit ende constantie:* billijkheid en vastheid.
182 *het salutajrste inspireren:* het heilzaamste ingeven.

258 *Mijn Heere [-] Heere P.C. Hóóft Drost van Muijden &c Tot Amsteldam.*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Hoe waerden reis-genoott ick aen U.E. gehadt hebbe gedurende
[3] dit Legher, in 'therlesen van Henrick de groote, die volmaeckte[3]
[4] Copie, die voor haer principael noijt sterven sal, heeft U.E. te[4]
[5] besluijten uijt dese regeltjens, die mij de dwangh van waer seggen[5]
[6] ter pennen uijt gestooten heeft. U.E. hoeftse niet aen te nemen dan[6]
[7] oftse van sijn doodvijand quamen; want die meen ick voor[7]
[8] 'tminste niet min soude konnen geseght hebben. Dats soo veel de[8]
[9] stoff belangt, maer aengaende haer maexsel, ick bidde alleen om[9]
[10] genade, ende dat se met die goedertieren ooghen gekeurt moghen
[11] werden die dus veel herts gesteken hebben onder den riem van,[11]

[12] Mijn Heer,

[13] U.E. dienstw^{ste} Vrund

[14] CHuygens.

[15] In 'tlegher voor Groll
[16] den vij^{en} Aug^{ti} 1627.

[17] Den heeren Reael ende Baeck, gebiede ick mij, met[17]
[18] U.E. verloff, ten vriendelixten dienste.

20 juli 1627 sloeg Frederik Hendrik het beleg voor de vesting Grol (Groenlo), de capitulatie volgde 19 augustus. Huygens vergezelde de Prins. Hij zendt Hooft twee gedichten ter ere van diens *Henrik de Gróte*, waarvan het herlezen hem het verblijf te velde veraangenaamd heeft.

Eindnoten:

3 *Legher:* beleg, belegering (deze betekenis niet in WNT, wel Mnl. Wdb. 358); *in ... herlesen:* bij, gedurende het herlezen.
4 *voor ... principael:* boven, beter dan, in gelukkige onderscheiding van haar origineel (Hendrik IV zelf) (voor, Mnl. Wbd. *vore* 932: boven; principael WNT *principaal* (II) 4203). N.B. Men

* Origineel. UBL Pap. 2.
Hs. dubbel vel. Lakzegel.

kan *voor* ook temporeel opvatten: het boek zal even lang leven als (de nagedachtenis van) Hendrik IV*; *heeft U.E. te besluijten:* kunt gij afleiden.

5 *dese regeltjens:* Huygens' lofdicht voor *Henrik*, W. II, 181, 7 aug. bij Grol geschreven; hierop volgde nog een lofdicht op 9 aug., W. II, 182, mede dezelfde koerier verzonden (zie Van Tricht, Ts. 79, 8 en *Proeven II*, 208); *waer seggen:* de waarheid spreken.

6 *ter ... uijt:* uit de pen (enkelv., datief); *niet ... quamen:* niet anders aan te nemen (op te vatten) dan alsof ze ...

7 *want ... hebben:* want die, meen ik, zou op z'n minst niet minder kunnen gezegd hebben (constr.: proleptisch *die*, dat subj. is in de objectszin *voor ... hebben*, waarin het voegw. *dat* is weggelaten; vgl. ik oordeel dat die).

8 *Dats ... belangt:* Dat is zoveel de inhoud aangaat (Tot zover over de inhoud, nl. van dese regeltjens).

9 *haer maexsel:* de vorm van die verzen.

11 *die ... van:* die zoveel moed hebben geschonken aan (waarop doelt Huygens? Is het een algemene uitspraak of denkt hij in het bijzonder aan Hooft's lofdichten op de *Otia?*).

17 *Den ... mij:* Ik beveel mij aan bij (in de gunst van) de heren ... onder betuiging van mijn volstrekte dienstwilligheid (WNT *gebieden* 414 III). Is dit een beleefdheidsformule, of een werkelijk aanbod?

* Een geestig compliment wordt het pas, als Huygens bedoelt: het boek zal de oorzaak van het voortleven van die nagedachtenis zijn, en deze versluierde overdrijving past in de vormgeving van de correspondenten. v.T.

259 *(Susanna Huygens-van Baerle aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heere

[2] Ick deel ue hier de beste helft wt van mijnen lesten
[3] ontfang van mijn weergae, ick heb neffens een brief oock[3]
[4] wat veersachtichs, maer en behoeve geenen anderen paris[4]
[5] om dat oordeel te strijcken als mijn sober verstant, ick[5]
[6] geloove 'therlesen van ue krachtich schrijven, hem tot[6]
[7] den ijver van dese buijtenstijtsche eerdichten gebracht heeft[7]
[8] ick verwonder mij datter noch tijt te vinden is in soo veel
[9] woels om iet wt te rechten, en verwijt mijn selve, ick[9]
[10] verlet ben van veel goets terwijl ick sie in meerder rust[10]
[11] min te weeg gebracht is, soo mijn heer de moijte gelieft te
[12] nemen, van t' antwoorden, versoek hem dat vermaek deur[12]
[13] mij mach ter hant gestelt worden en salder eewich voor
[14] blijven Mijn heer

[15] Inden hage den 10 Augustus

[15] UE dienstgenegen vrindinne

[16] Susanne van baerle

Susanna Huygens-van Baerle stuurt Huygens' brief *(258)* met de ingesloten gedichten, die zij uit het kamp voor Grol heeft ontvangen, door aan Hooft. Zij heeft zelf ook een paar verzen gekregen, kennelijk *Op mijn' schilderije, korts voor mijn' bruijloft gemaeckt* en *Noch op de selve* (W.II, 180, 181), maar oordeelt gunstiger over die voor Hooft. Met het doorzenden van een antwoord zal zij zich gaarne belasten.

Eindnoten:

3 *weergae:* wederhelft.
4 Paris, Trojaans prins, scheidsrechter der schoonheid.
5 *strijcken:* vellen; *sober:* gering, armzalig (WNT *sober* 2450/1).
6 *schrijven:* geschrift (Hooft's *Henrik de Gróte*).
7 *dese ... eerdichten:* de twee lofdichten op *Henrik; buitenstijtsche:* niet door het tijdstip gemotiveerde: lofdichten werden immers voor of bij het verschijnen van een werk, al of niet op verzoek, geschreven. Bovendien is een beleg een ongeschikte tijd voor het schrijven van verzen.

* Origineel. KA CLXXIa[c] II. (elf)

9 *woels:* gewoel, drukte; *ick ... goets:* dat ik door veel goede dingen in beslag genomen ben (omringd ben van veel goeds) (vergeleken bij de toestand waarin Huygens verkeert).
10 *in ... is:* dat bij meer rust minder tot stand gebracht is (dat terwijl ik meer rust heb gehad, ik minder gepresteerd heb); *mijn heer:* nl. Hooft.
12 *versoek ... worden:* verzoek ik hem (u) dat die verkwikking door mij bezorgd mag worden.

260 *Aenden Ridder Hujghens in 't leger voor Grol.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Als mij mijn doodtvijandt ujt zoo vriendelijk eenen mondt sprak,[2]
[3] als UE nopende mijnen Henrik, ick had billijk te vermoeden dat het[3]
[4] met hem op een verradersse moeder lagh: zijnde de haet gewoon 't[4]
[5] verstant recht averechts te blinddoeken als de Liefde doet: niettemin
[6] als ick overleg dat nocht verdienst nocht waerdij UEd. vernuft kon-[6]
[7] nen begoochelt hebben, zoo schijnt het dat ick waggelen wil door[7]
[8] sekere swakheit die mij stijft in een denken oft 'er wel ijet aen[8]
[9] moght zijn. Ick heb eens gehoort van sekeren diamant dien niet ge-
[10] brak als hardigheit: ende hoogheit van geboorte: want mij dunkt
[11] hij wt Noorweghen was. Om d'oneer van zijn afkoomst ende Vae-
[12] derlandt te bewimpelen noemdemen hem Borientael, doen scheeld[12]
[13] hij maer eenen letter van d'alleredelste. Waer de week*h* met eenen[13]
[14] geholpen geweest: hij had misschien monster gepasseert. Zoo zoud[14]
[15] ick mede, waeren mijne gebreken af te wasschen door het doopsel[15]
[16] ende den naeme, dien UEd mij geeft met rujmer gewisse als de
[17] juwelier, die het zijne dacht bewaert te hebben met een' kleene on-[17]
[18] gelijkheidt in 't spellen. Maer wat ist? Alexander zagh aen de verwe[18]
[19] van zijn bloedt wel datter Homerus niet af en schrijft, daer hij dat
[20] vande goden afschildert: ende als 't mij maer eens lust aen Tacitus te
[21] snuffelen, zoo verneem ick wel dat mijne krujden in 't Oost niet[21]
[22] gewassen zijn. 'T naest dat ick mij dan kan vroedt maeken, is dat[22]
[23] UE nocht op mij nocht op 't mijne verlieft is maer op de eere die[23]
[24] ik haer met alle reden toedraeghe, magnes amoris amor, ende dat de[24]
[25] togh deser minne bedwelmt de harssenen van UEd. om haer t'mij-
[26] ner eere zoo zeer te doen wtvaeren, dat ick val in onmaght van te[26]
[27] bewijsen met daetlijk*h* van dank hoe zeer[27]

[28] Mijn Heere, zij[28]

[29] U Ed.

[30] verplichte dienstw[e] vriendt

[31] P C Hóóft[31]

[32] Ick gebiede mij van heeler heeter harte aenden Heere Witz van

* Minuut. UBA II C II.824. Afschr. KA CLXXIa[b] 24.
Hs. enkel, in het hoofd de staart van een berekening.

[33] wiens zorghvuldigheit wij voor een groot deel de Zeghe over Grol[33]
[34] verwachten.

[35] In haest, ujt Amsterd. den
[36] xv[en] Aug. 1627.

In zijn dankbrief neemt Hooft de gedachte dat Huygens' verzen op *Henrik de Gróte* door zijn doodsvijand geschreven hadden kunnen zijn, op en bedrijft er een vernuftsspel mee. - Dat Huygens hem met Tacitus vergelijkt, herinnert Hooft aan een juwelier die aan een minderwaardige diamant een naam gaf die slechts één letter verschilde van die van de allerbeste, net alsof daardoor ook de kwaliteit beter werd.

Eindnoten:

2 *Als ... sprak:* Hooft haakt in op Huygens' brief *258*.
3 *had ... vermoeden:* zou ik redelijkerwijs, met recht, kunnen vermoeden; *dat ... lagh:* dat 't (het spreken van hem) met hem (evenals hij) op verraderlijke grondslag rustte (dat zijn spreken even verraderlijk zou zijn als hij (WNT *moer* (*III*) 963 o.a. dit citaat, eig. droesem, bezinksel.)
4 *zijnde ... doet:* aangezien de haat gewoon is het verstand juist andersom te verblinden dan de liefde (de liefde maakt blind voor gebreken, de haat voor het goede in de ander).
6 *overleg:* overweeg, bedenk; *verdienst:* verdiensten (die ik hebben zou); *waerdij:* hoge kwaliteiten (van mij) (die zouden kunnen verleiden tot vleien t.a.v. mijn werk).
7 *begoochelt:* bedrogen, betoverd; *zoo ... wil:* dan schijnt het dat ik ga wankelen in mijn oordeel, zoals in r. 1-6 uitgesproken.
8 *stijft:* sterkt (paradoxaal bij *swakheit*); *oft ... zijn:* of er (toch) misschien iets van aan zou kunnen zijn (van die vriendelijke woorden in uw brief én in uw lofdichten).
12 *bewimpelen:* letterl. omsluieren; *Boriëntaal:* speels neologisme, naar Boreas, de noordewind.
13 *alleredelste:* Oriëntaal (oosterse edelsteen) (Niet als subst. in het WNT; het kan hier adj. zijn).
14 *geholpen:* verholpen; *had monster gepasseert:* was goedgekeurd; *Zoo ... mede:* Dat (nl. monster gepasseerd hebben) zou ik ook.
15 *waeren ... geeft:* als mijn gebreken waren af te wassen door de doop en de naam die gij mij geeft, nl. Tacitus: ‘Cornelis groote Swyger’.
17 *het zijne ... hebben:* zijn (goede) geweten dacht beschermd te hebben; *met:* door (‘Ik noem het toch ook geen orientaal, maar borientaal’!).
18 *Maer wat ist?:* Maar wat is de kwestie? Alexander had zich door het orakel van Jupiter Ammon tot zoon van Zeus laten verklaren, maar na een verwonding erkende hij dat er mensenbloed vloeide en niet het godenbloed dat Homerus (*Ilias* v, 340) beschrijft (Plutarchus, *Vita Alexandri Magni* 28) (FV 128).
21 *mijne ... zijn:* dat mijn kruiden niet van de beste zijn (Hooft, ‘snuffelend’ aan Tacitus, merkt wel dat zijn werk inferieur is. Zoals de oosterse stenen de kostbaarste zijn, zo zijn ook de oosterse kruiden van de beste kwaliteit).
22 *'T ... maeken:* Het meest de waarheid nabijkomende dat ik mij dan ook kan indenken (is) ... (Vrij vertaald: Het waarschijnlijkst lijkt mij dan ook...).
23 *eere:* eerbied.
24 *magnes amoris amor:* liefde trekt liefde als een magneet (niet klassiek, eerder lemma van een emblema. Vgl. *Werken* 1671, Brieven blz. 27 de vertaling in de marge: d'eene min brengt d'ander in. vVl. neemt deze over); *dat ... wtvaeren:* dat de drift van deze liefde uw hersenen bedwelmt om u zó uitbundig te doen spreken tot mijn eer.
26 *val in onmaght:* niet in staat ben.
27 *met daetlijkheit van dank:* door daden van dank.
28 *zij:* is.
31 *P C Hóóft* (onderw.).
33 *zorghvuldigheit:* zorgzaam beleid, nauwlettende zorg.

261 *Aen me Vrouwe Susanne van Baerle Gemaelinne vanden H Ridder Hujghens*,

*

[1] Me Vrouwe,

[2] De zucht om eenigh welgevallen te doen hebben aen mijnen Heere[2]
[3] UEd. wel gekooren Eegae, gespeurt ujt UEd schrijven, gaet mijn
[4] harte zoo nae, dat ick t geen hier nevens gaet niet alleene door UEd.[4]
[5] handt maer oorspronkelijk vande zelve doe komen. Want gelijk zij
[6] ziet, de vondt is van UEd. sich verwonderende over zoo leeghbaer-[6]
[7] lijk werkende zinnen in zoo maghtigh een gewoel ende onleede.[7]
[8] Ick en hebse maer wat verleemt met de rijmen: om wt bewijs vande[8]
[9] geringheit mijner maght de groot*h* ende goetheit van mijnen Wille
[10] te doen blijken. Als 't mij aen geene van bejden ontbrak, onse we-[10]
[11] relt zoude weeten dat Arria ende Paetus, Paulina en Seneca, Epo-[11]
[12] nina ende Sabinus der overledene eeuwe noit meer stofs van goed-[12]
[13] dunkenheit gaven als Susanne ende Constantin aen onsen tijdt reden[13]
[14] van op hen te draeghen zoo hooghen moet als ick draegh op d'eere[14]
[15] van de lieve letteren van Uwer Ed. handt die altijds geprent zullen
[16] blijven

[17] Me vrouw in 't hart van den genen die nevens 't kussen der waerde
[18] handt sich eerbiedelijk t' haerwaerts nijght, altijds blijvende

[19] U Ed[s]

[20] Verplichten dienaer.

Hooft stuurt brief *261* aan Susanna met een gedicht *(Op 't rijmen vanden Heere Constantijn Huygens in 't leger voor Grol* LSt. I, 276) ter doorzending aan Huygens in het legerkamp. Hij wijst erop dat hij het motief ontleend heeft aan haar brief *259*.

Eindnoten:

2 *eenigh ... Eegae:* mijnheer uw voortreffelijke echtgenoot enig genoegen te verschaffen.
4 *'t geen ... gaet:* het sonnet; *door ... handt:* door uw tussenkomst.

* Minuut. UBA II C II.827.
Hs. enkel, bij het binden zijn recto en verso verwisseld.
Dat. 15 augustus 1627, blijkens vergelijking met *260* en enige gedichten van Hooft en Huygens, zie Tijdschr. voor Ned. taal- en letterkunde LXXIX (1962) afl. 1: *Hooft, Huygens en Grol*.

6 *vondt:* vinding, nl. Susanna's in *259* geuite verwondering over Huygens' vermogen tot dichten tijdens de drukte van het beleg.
7 *leeghbaerlijk:* kalm; *zinnen:* geest.
8 *se*, nl. de vondt; *verleemt:* krachteloos gemaakt; *bewijs:* betoning.
10 *bejden*, nl. macht en wil (tot dichten).
11 *Arria ... Sabinus:* drie beroemde, trouwe, Romeinse echtparen, vermeld door Plinius (*Epistulae* 3, 16), Martialis (1, 13), Tacitus (*Annales* 15, 63; *Historiae* 4, 67, 2), Cassius Dio (66, 16) en vooral Plutarchus (*Amatorius* 25 (770c)) (FV 128).
12 *overledene:* voorbije; *eeuwe* (dat.): tijd.
13 *goeddunkenheit:* eigenwaan (WNT *goeddunkendheid* 345).
14 *op ... draegh:* zo trots op hen te zijn als ik ben.

262 *(P.C. Hooft aan E. Hellemans.)*

*

[1] Me Joffr[e]

[2] Terwijle de strafheit der fortuine mij alle middel misgunt om haer[2]
[3] te dienen vande vruchten mijner slaefbaerheidt, heb ick dese nevens-[3]
[4] gaende fruiten aengerandt voor geleghentheit van haer te offeren[4]
[5] eenigh woordelijk bewijs als blaeden oft bloemen mijns ijvers[5]
[6] t'haerder gehoorsaemheidt, om het hartenleedt over mijne alte-[6]
[7] groote onbequaemheidt t' haeren dienst ten deele te stillen met de
[8] soete inbeeldinge van ten minsten UEd ijetwes te hebben aengebo-[8]
[9] den dat haer soude moghen smaekelijk zijn. UEd gelieve dese ge-
[10] ringheidt aennemelijk te maeken door den zeghen van haer goeder-[10]
[11] tieren ende alverbeterend ooghe. Ende God almaghtigh aenschou-[11]
[12] we haer altijds met d'ooghen zijner genaede, stoove haer in sijn'[12]
[13] gunste, gelijk van heeler heeter harten wel gewenscht had in de[13]
[14] haere te moghen ontfangen sijn, ende kussende haer ootmoedelijk
[15] de schoone waerde handt sich met aller eerbiedigheit t' haerwaerts[15]
[16] nijght

[17] Uwer Ed.

[18] alonderdaene dienaer,

* Minuut. UBA II C II. 815.
Dat. in verband met *263*-*266* niet lang voor 9 aug. 1627.

In de zomer van 1627 dong Hooft naar de hand van Leonora Hellemans, weduwe van de in mei 1624 overleden Amsterdamse koopman Jan Baptist Bartolotti. Zij was in 1594 of '95 in Hamburg geboren uit een vermogend Antwerps geslacht; haar ouders Arnout Hellemans en Susanna van Surck waren na de inneming dier stad door Parma (1585) uitgeweken. Na Bartolotti's dood bleef zij waarschijnlijk op de Keizersgracht wonen, maar sedert 25 maart 1627 was haar officiële domicilie te Zevenbergen, dat met enige andere plaatsen krachtens een overeenkomst tussen de Staten-Generaal en de Aartshertogin (september 1625) neutraal verklaard was. Verscheidene uitgeweken Zuidnederlanders vestigden zich in feite of voor de vorm in deze neutrale gebieden, omdat zij van niet-vijandelijk gebied uit hun materiële belangen in de Zuidelijke Nederlanden konden blijven behartigen. Een huwelijk met een ambtenaar van de Staten van Holland verzwakte ongetwijfeld Leonora's positie, vandaar dat in de akte van huwelijksvoorwaarden (27 october 1627 voor notaris Lamberti te Amsterdam) bepaald werd dat zij tot wederopzeggens toe haar domicilie in Zevenbergen zou behouden. Dit is een belangrijke, echter niet uitdrukkelijk genoemde, althans door Hooft niet au sérieux genomen reden geweest (vgl. *264*) voor haar langdurig aarzelen ten aanzien van Hooft's aanzoek. Hij zendt haar gedichten, daar hij geen gelegenheid heeft, haar zijn liefde op andere wijze te tonen.

Eindnoten:

2 *de ... fortuine:* de strengheid van het lot: Hooft schreef blijkbaar op een tijdstip - in de eerste helft van augustus 1627? - dat hij Leonora niet kon (door ziekte) of mocht bezoeken; *haar:* verwijst naar UEd in r. 8.
3 *te dienen ... slaefbaerheidt:* mijn onderdanigheid metterdaad te bewijzen (maar waarschijnlijk stuurde Hooft ook vruchten); *dese ... fruiten:* waarschijnlijk de in LSt. 262 n. genoemde zeven gedichten die in als brief gevouwen hss. bewaard zijn (ald. blz. 262-267; voor *gegeven l. gestuurd*).
4 *aengerandt voor:* aangegrepen als (WNT *aanranden* Suppl. 121).
5 *woordelijk:* in woorden gevat; waarschijnlijk zinspeelt ‘bladen’ op de vellen met verzen, die zelf ‘bloemen mijns ijvers’ genoemd worden.
6 *altegroote ... dienst:* het volstrekt niet in staat zijn, haar (u) te dienen.
8 *inbeeldinge:* denkbeeld.
10 *aennemelijk:* waard om aanvaard te worden.
11 *alverbeterend:* alles, uit goedertierenheid, mooier ziende (dan het is).
12 *stoove:* koestere.
13 *heeter:* vurig.
15 *waerde:* geëerde.

263 *(P.C. Hooft aan E. Hellemans.)*

*

[1] Me Joffr[e]

[2] Al ist, dat ick stae inde ouwde onsekerheit belangende den troost
[3] daer mij onverduldelijk nae verlangt, zoo vertrouwe mij nochtans[3]
[4] in dier veughe op de sterkheit van UE verstandt, dat ick mij sterk[4]
[5] maek, het selve sal in 't overweghen van de redenen die 't haer[5]
[6] gelieft heeft in bedenken te houden, de slechtste weeten te doen
[7] bujghen onder de beste: ende dienvolghends UE geest verlossen van
[8] den swaeren arbejdt daerse dus lange in gegaen heeft, door 't geleg-[8]
[9] gen van een gunstigh ende gelukzaeligh beslujt. Wel waere mijn
[10] wenschen goedt deel te moghen hebben in het doen van soo goedt[10]
[11] eenen dienst aen UE ende mij selven. Maer UE wijsheit sal hier af de[11]
[12] beste vroevrouwe wesen betrachtende de welwijse spreuke die ick
[13] zoo meenighmael wt UE schoonen mondt komende met stightinge
[14] opgeschept heb; te weeten: dat de Religie in 't gemoedt ende niet in[14]
[15] 't wtwendighe geleghen is. Waerbenevens haer ook gelieve met
[16] ernst in aendacht te houden de versekeringe die ick UE opdraegh van[16]
[17] dat mij ten wtersten wee zoude doen, selfs noopende 't ujtwendighe[17]
[18] eenigh geschil tegens haer te maeken. Daer toe verplicht ick mij wel[18]
[19] gewillighlijk bij dese letteren, die UE zullen dienen t' eenen onder-
[20] pandt; mitsgaeders om gedujrende den droeven tijdt deses afwe-
[21] sens, te doen mijne allerhartelijkste, mijne allerootmoedighste
[22] groete, dienst ende eerbiedenis, met eenen vierighen voetval voor
[23] god ende UE die ick bejde bid, dat zijne M[t] haer met het allerzaligh-[23]
[24] ste ende d'uwe mij met haer gunst ende genaede gelieve te vereeren.[24]
[25] Op welken toeverlaet haere waerde handen met verdubbelden oot-
[26] moet kust

[27] U [-]

[28] onderdaenste [-] Toegedaenste

Leonora voerde als reden van haar aarzeling betreffende Hooft's aanzoek zijn vermeende religieloosheid aan. Hooft herinnert haar aan haar eigen woorden, dat de religie in het gemoed en niet in uiterlijke vormen gelegen is, en geeft haar de plechtige verzekering dat hij zelfs in het uiterlijke niet van haar zal verschillen. Daar Leonora evenmin als hij belijdend lidmaat was, en beiden de kinderen uit hun eerste huwelijk hadden laten dopen, kunnen deze uiterlijke verschillen niet heel talrijk geweest zijn.

* Minuut. UBA II C II. 820.
Hs. enkel vel, aan de onderkant afgesleten. Enig tekstverlies.
Dat. kort voor 27 augustus 1627.

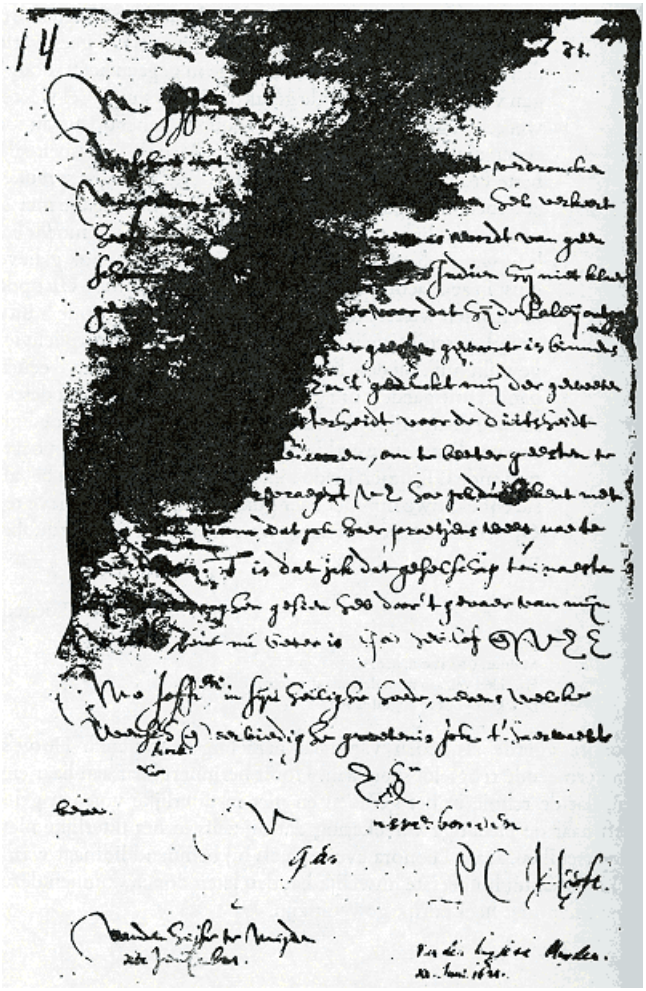

Eindnoten:

3 *onverduldelijk:* ondraaglijk; *vertrouwe mij op:* vertrouw op.
4 *in dier veughe:* zo zeer.
5 *redenen:* argumenten.
8 *arbejdt:* barensweeën; *geleggen:* bevallen.
10 *goedt ... hebben:* een aandeel te mogen hebben.
11 *hier af:* hiervan, nl. van het besluit.
14 *opgeschept:* opgevangen.
16 *opdraegh:* plechtig geef.
17 *selfs ... ujtwendighe:* Hooft was niet kerks, vgl. echter de borden met de emblemen van hem en Leonora die nog in de kerk te Muiden te zien zijn, en de door Brandt vertelde anecdote, dat Hooft een wat te felle predikant ten eten vroeg om hem ‘de lessen der bescheidenheit en zachtigheit zoo krachtig in te boezemen, dat hij met 'er tijdt andre inzichten kreegh, en rekkelijker werdt’. *'t Leeven van den* (enz.) *Heere Pieter Corneliszoon Hooft* enz., Amsterdam 1677.
18 *geschil tegens:* verschil met.
23 *M^{t}:* Mogentheit, macht.
24 *d'uwe*, nl. uw macht.

264 *Aen me Joffr^e^ Me Joffrouwe Helionora Hellemans.*

*

[1] Me Joffr^e^

[2] 'Tgeen dat ick lange gevreest heb, ende UE (helaes!) altijds in den
[3] windt geslaeghen, daer is het nu toe gekomen. Want het gaet seker[3]
[4] dat ick mij in staet vinde van niet te konnen gaen tot UE[4]
[5] woonplaets toe, zonder mijn leven te waeghen; ende onseker oft[5]
[6] ick het behouden zal, soo ik schoon mijn rust houde. D'oorsaek[6]
[7] daer van is een quaele gesproten wt de quellingen, die 't UE[7]
[8] belieft heeft mijne liefde toe te leggen t' haeren loon.[8]
[9] Moedwillighlijk nochtans en heb ick mij in deze diepten van
[10] droefheit niet geworpen, maer kortswijl, geselschap, ende allerleij
[11] onderhoudt gesocht om mijne zinnen te verlejden, ende hun, door[11]
[12] de vergetelheit, als eenen slaepdrank, dit wee ongevoelijk te
[13] maeken. Vindende alles te vergeefs ende mij met de doodt op de[13]
[14] lippen, verre van de ooren, die haer naebij zijnde, zo luttel gehoors
[15] gaeven, soo komt mijn pen, nae datse mijn wterste wille ontworpen[15]
[16] heeft, op dit papier mijn wterste gebeden voor UE wtstorten; op[16]
[17] dat, indien UE genade mij eeuwelijk moet gesloten zijn, ick mij,[17]
[18] ten minsten, gequeeten hebbe tegens mij selven, ende niet versujmt
[19] van 't geen dat dienen kan tot de behoudenisse mijns levens. Ick en[19]
[20] zal UE dan niet meer verghen, in de waeghschale te leggen de
[21] redenen die UE het trouwen aen oft af raeden: maer bidde UE
[22] gelieve een ende andermael te overleggen 't geen sich in onse laetste[22]
[23] onderhandelinge heeft toegedraeghen. Te weeten, hoe waer is,[23]
[24] dat dien avont, als ick UE beloofde echter niet meer moejlijk te[24]
[25] vallen, UE nam den tijdt van vierentwintigh wren, om entlijk te
[26] beslujten. De vierentwintigh wren om zijnde, quam UE echter
[27] sonder beslujt, maer viel wt met een beweghenisse, die ick aen haer[27]
[28] ongewoon was, ende zejde: ghij doet mij zoo veel, ick wenschte
[29] dat ick genegenheit hadde om te trouwen. Jae UE verklaerde
[30] geneghenhejt t' mijwaerts te hebben, ende bleef te vreede, doch[30]
[31] zonder sich daer door tot trouwe te verbinden, dat ick UE etlijke
[32] daeghen aen elkandren soude komen verselschappen, om te zien,
[33] oft de geneghenheit tot volvoering van 't huwelijk zoude willen
[34] vallen. Waer op ick UE zejde, dat wij dan waeren over alle andere[34]
[35] swaerigheden ende aenstoot; ende dewijl het alleene stak op de[35]
[36] voor*s* geneghenheit, dat, indien deselve quam te vallen, UE in sulk

* Origineel. UBL Pap. 13 H 1.
Hs. dubbel vel 275 × 395 mm, de benedenhoek van blz. 2 uitgescheurd. R. 99-100 door vocht gevlekt. Schrift van ‘V E’ af rood.

[37] geval verbonden was; zonder op andere wtvluchten haere

wejgheringhe te moghen vesten. Ende dit stondt UE mij toe. UE[38]
en zal dan niet konnen ontkennen, dat UE verbonden is, indien ick
haer bewijse dat UE geneghenheit om te trouwen, gevallen is, soo
zeer als het vereischt wordt nae alle reden; ende dat UE mij 't
laestemael afgezeidt heeft, niet over gebrek van geneghenheit[42]
t'mijwaerts, maer over een sake geheel bujten mij zijnde. Om dit te
bewijsen ben ick gedrongen te seggen, ende gelieve UE het mij
daeromme te vergeven, dat UE op maendaeghe den neghenden[45]
Augusto lestleden, gelieft heeft mij te begenaedighen met den
naem van Liefste; niet onbedachtelijk, gelijk UE des andren daeghs
goedt vondt dat te dujden, maer met rijpen overleg. Want tot
meermaelen gevraeght zijnde, oft ick dan UE liefste was, deed UE
mij de eere van te seggen: ghij zijt het; verklaerende dat UE
geneghenheit t'mijwaerts vermeerdert was. Jae 't geliefde UE als
eenighsins verwonnen van goedtgunstigheit, die schoone ooghen
met lieffelijker licht als oijt over mij t'ontsteken, UE lieve lippen[53]
te gunnen aen de mijne ende UE aengenaeme kaeken op de mijne[54]
soo vrindelijk te vlijen, met een seggen tot meermaelen toe; Ach
mijn heer Hóóft ick wensch u zoo veel goeds! Dat meer is UE quam
soo verre, datse mij toestondt, ick moghte het woordt Liefste door
UE gesproken aenvaerden voor de eerste letter van 't woordt Jae.[59]
Ende vertoonde UE sich alsoo, oft de volkomenheit van haere[60]
bewillighing nieuwers als aen den maendagh gehouden had, om[61]
datse me Joffr[e] UE moeder voor eenen ongelukkighen dagh achte.[62]
Entlijk zejdt UE mij, met een aerdighminlijke wakkerheit: morgen[63]
sal ick U aen oft af zeggen. Met een hart dus opgestookt met minne,[64]
dus opgevult met hoope, keer ick 's andren daeghs wederom, ende
vind UE gemoedt meer verstokt, UE gelaet meer vervreemt, als[66]
ojt mijn leven. Ende voor alle reden van weigheringe, moet ick[67]
aenneemen, niet d'ongelijkheit van UE ende mijne zinnen in 't
stuk vanden godsdienst ofte den staet, op welke punten UE mij alle[69]
den boesem geboort ende wtgevischt had; maer dat mijne vrienden
daerinne met UE gevoelen verschilden, 't welk UE over jaer en[71]
dagh geweeten ende noijt voorgewendt had: wezende immers al te[72]
blaeuw een beschejdt, om een goedt huwlijk om te laeten. Van
gebrek van geneghenheit, niet een woordt. 'S maendaghs stelt UE
het jae seggen wt, om d'ongelukkigheit van dien dagh: ende
dinxdaeghs zejt UE neen, om dat mijne vrienden niet kerksch en
zijn. Ick gedraeghe mij tot het oordeel van alsulke onpartijdighe,[77]
als 't UE zelve gelieven zal te kiesen, oft wt de voor*s* twee redenen
van afzeggen, mitsgaeders d'aenminnigheit mij, den neghenden,
betoont, niet genoegh en blijkt, dat het UE aen geene genoegh-

saeme geneghenheit ontbrak. Ende dewijl het waer is, dat het UE
niet aen de geneghenheit, maer aen ijet anders ontbroken heeft, zoo
gaet het ook zeker dat UE verbonden is. Want UE, als geseit is,[83]
had mij belooft zich, aen geene andere swaerigheden als zijnde lang[84]
genoegh overwoghen, te keeren. Wie heeft UE dan ellendighe[85]
Joffr[e] soo betoovert, dat UE sich niet en ontsiet haer woordt te[86]
verachteren. Maer wat vraegh ick wie het is? 't is mij nu genoegh
bekent. Gelooft dat de persoon, al swijght UE, selve niet en laet[88]
sich des te beroemen. Ach, me lieve Helionore, zal UE verstandt
sich laeten verkloeken, door de looshejt van eene, die van enkele[90]
afgunst in dit stuk gedreven wort, ende die nevens de[91]
daeghelijksche ende welverdiende smaet vande haeren, noch
vreest, zoo UE beter doet, datmen haer verwijten zal het[93]
onderschejt tusschen UE wijsheit ende haere wulpshejt? Ach[94]
opent doch de ooghen van UE vernuft, ende besiet oft raedsaem is,
tot UE eenighen raedt te gebrujken degeene, die zich zelve soo[96]
qualijk heeft geweeten te raeden, dats 'er reede berouw af draeght.[97]
Ach opentse doch; ende met eenen UE harte aen deeze mijne[98]
redenen, die gesult zijn in mijn traenen, ende ondertekent met mijn[99]
bloedt. Traenen gestort wt deernis die ick heb zoo met UE ende de
verdooltheit van UE zinnen als met mij zelven. Bloedt ten besten[101]
van UE tot zijnen laesten druppel toe. Zoo UE eenigh gevoelen
heeft van Liefde oft hartelijkheit, ick bid ende besweere deselve,
door al wat haer lief is, oft ter harten gaet, en lijdt niet dat de kus,[104]
die ick op 't laetste van UE ontfing, zij geweest een kus om mij ter[105]
doodt te leveren; gelijk die van Judas zijnen meester. Maer heb[106]
liever UE beloften ende gemoet te quijten, met het behouden van
soodaenigh eenen dienaer, dan 't selve te beswaeren met
moorddadigheit, tegens UE toesegginge; ende zejnt mij bij dese[109]
boodinne het woordt van geneesinge, oft veel eer der opwekkinge
vander doodt. Want ick en zie niet datter anders ijet menschelijx
maghtigh is, om mijnen sterfdagh te stujten. Hier op zij de[112]
goddelijke rede UE raedsvrouwe, ende de goedertieren god gunne
UE 't gebrujk vanden geest der beschejdenheit, t' zijner eere ende[114]
onser zaeligheit. Dat wensch ick van heeler harte, ende kussende
wel ootmoedelijk UE waerde handt, nijghe mij met aller
eerbiedenis, op hoope van vertroostinge t'haerwaerts, als

In Amsterdam,

den 27[en] Aug. *a* 1627.

VE

[119] Onderdaenste Toegedaenste

[120] Dienaer

[121] P C Hóóft.

Leonora is enige malen teruggekomen op de blijken van haar goedgunstigheid tegenover Hooft's dringend herhaalde aanzoeken. Hij wordt daardoor - blijkens *267* had hij ook een euvel aan zijn been - gevaarlijk ziek en maakt op 19 augustus zijn testament, een besloten testament ten overstaan van notaris Lamberti te Amsterdam. Tenslotte doet hij een uiterste poging door haar in een met zijn bloed ondertekende brief te bewijzen, dat zij haar jawoord al gegeven heeft. Hij bezweert haar, niet naar laster omtrent zijn ongeloof te luisteren en schildert zijn eigen toestand van levensgevaarlijke vertwijfeling.

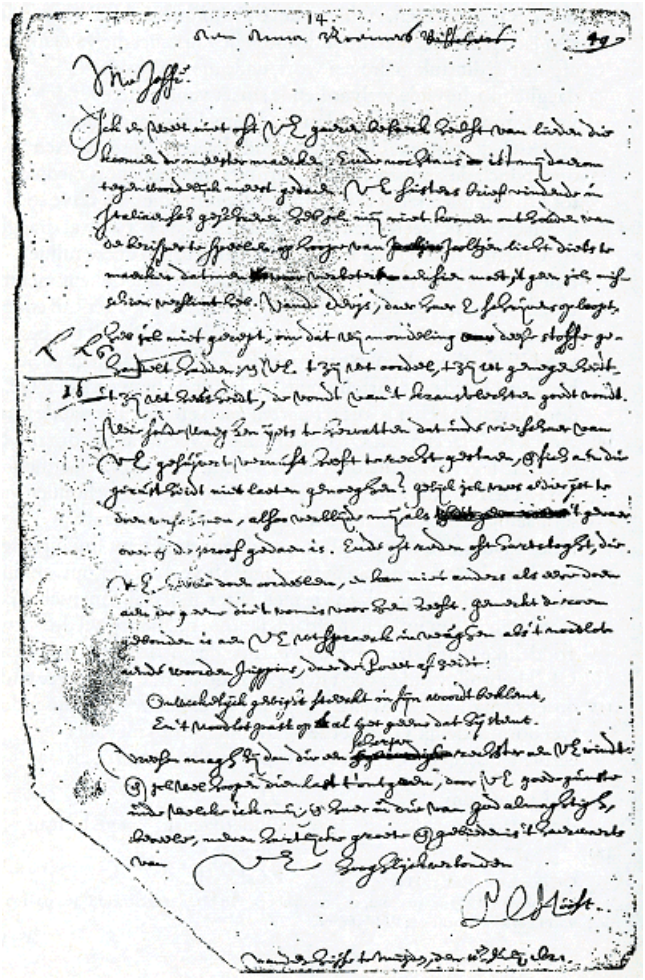

Eindnoten:

3 *gaet:* is.
4 *in staet vinde:* in een zodanige toestand bevind.
5 *woonplaets:* woning. Hooft bracht tegen zijn gewoonte de maand augustus in Amsterdam door. Leonora woonde daar ook; *ende (het gaet)*.
6 *soo ... houde:* al houd ik rust.
7 *een quaele*, nl. aan zijn been.
8 *toe te leggen:* te schenken.
11 *onderhoudt:* conversatie; *mijne ... verleiden:* mijn geest te verstrooien.
13 *ende (vindende)*; *haer*, nl. de lippen (dat.).

15 *nae datse ... heeft:* nadat ze, nl. mijn pen, mijn testament opgesteld heeft.
16 *wterste:* laatste.
17 *mij gequeeten hebbe:* mijn plicht gedaan heb.
19 *Ick ... redenen:* ik zal dan niet meer van u vergen, de redenen die u het trouwen aan- of afraden tegen elkaar af te wegen.
22 *een ende andermael:* nogeens en nogeens.
23 *Te weeten:* namelijk; de aan de rechtsprocedure ontleende woordkeus en wendingen zijn misschien hieruit te verklaren, dat Leonora in een proces gewikkeld was en Hooft haar met zijn ambtelijke kennis, tijdens hun gesprekken, kan hebben bijgestaan. Hij gebruikt deze stijl dan om de brief iets van zijn loden zwaarte te ontnemen; *hoe waer is, dat:* dat, zo waar als ik leef (of een andere krachtterm).
24 *als ick ... vallen:* toen ik beloofde, u niet weer lastig te zullen vallen.
27 *beweghenisse:* bewogenheid.
30 *bleef te vreede:* stond toe.
34 *vallen:* er zijn.
35 *aenstoot:* struikelblok (WNT *aanstoot* 372 b); *stak:* bleef steken.
38 *dit ... toe:* dit gaf u mij toe (WNT *toestaan* 702 a).
42 *over:* wegens.
45 *daeromme:* omdat ik gedrongen, d.i. gedwongen wordt.
53 *ontsteken:* laten schijnen.
54 *aengenaeme kaeken:* liefelijke wangen.
59 *voor:* als.
60 *vertoonde ... alsoo:* u maakte de indruk (of: u deed het voorkomen).
61 *nieuwers ... had:* aan niets dan aan de Maandag gelegen had. (WNT *nieuwers* (nergens) 1977).
62 *om datse ... achte:* omdat Mejuffrouw uw moeder dat als een ongunstige dag beschouwde.
63 *wakkerheit:* levendigheid.
64 *dus ... minne:* zo door liefde in gloed gezet.
66 *gelaet:* houding en gelaatsuitdrukking (WNT *gelaat* 1026, 1 a; 1029 b).
67 *voor:* als.
69 *den staet:* de politiek; *alle ... had:* mijn hele gemoed tot in alle hoekjes onderzocht had.
71 *over:* voor.
72 *voorgewendt:* te berde gebracht; *al ... bescheidt:* een veel te beuzelachtig antwoord (WNT *blauw* 2795).
77 *Ick ... tot:* Ik houd mij aan, leg mij neer bij; *onpartijdighe:* (mv.).
83 *gaet:* is.
84 *zich aen geene andere swaerigheden te keeren:* zich niet aan andere bezwaren te storen.
85 *ellendighe:* rampzalige.
86 *haer ... verachteren:* haar gegeven woord niet na te komen.
88 *de persoon:* blijkens de volgende zinnen waarschijnlijk een vrouw die Hooft's hand geweigerd en daar spijt van gekregen had; *selve ... beroemen:* zelf niet nalaat zich erop te beroemen.
90 *verkloeken:* beetnemen.
91 *in dit stuk:* in deze zaak.
93 *zoo ... doet:* als u beter doet, nl. Hooft's aanzoek aanneemt.
94 *wulpshejt:* lichtzinnigheid.
96 *tot ... raedt:* als uw enige raadgeefster.
97 *berouw af draeght:* berouw van heeft (WNT *berouw* 1929).
98 *aen:* voor.
99 *gesult in:* doortrokken van (UW *zulten* IV 403); *traenen, bloedt:* van beide vertoont de brief de sporen.
101 *zinnen:* geest; *ten besten:* veil.
104 *door:* bij; *en lijdt niet:* duld niet.
105 *op 't laeste:* onlangs.
106 *heb ... quijten*: kom liever uw beloften na en volg liever uw gemoed (WNT *kwijten* 794 2).
109 *dese boodinne:* dit is niet Susanna Bartolotti (vgl. *265* en *266*) want die was met Leonora naar Zevenbergen vertrokken.
112 *maghtigh:* in staat; *stuiten:* tegenhouden; *Hier op:* Hierbij.
114 *bescheidenheit:* oordeel des onderscheids.

265 *Aen me Joffr^e^ Me Joffrouwe Helionora Hellemans, wed^e^ van wijlen den Heere Janbabtist Bartholot S.G. tot Zevenbergen.*

*

[1] Me Joffr^e^.

[2] Een zorghlijk accident met koo<r>tsen vermengt ge-[2]
[3] causeert, nae 't oordeel der medicijns, wt melan-[3]
[4] cholje heeft mij gedreven om de bijgevoeghden
[5] inhoudende sekere redenen, die mij d'ontsteltenis[5]
[6] op dien bitteren avont van afschejdt belette te alle-[6]
[7] geren, door vertrouwde bodinne, ten hujse van UE
[8] te schikken, op hoope van eenigh soulagement, dat[8]
[9] mij wel promtelijk van noode is. Tot rapport be-[9]
[10] komen hebbende, dat UE vertrokken was, is 't[10]
[11] naeste desen te doen volghen, met een vierigh ge-
[12] bedt aen UE, om spoedighen troost, door verse-
[13] keringe van UE genaede bij een letterken van ha[-]
[14] handt; ende tot God, dat hij 't allerzaelighste verleene
[15] aen UE, mitsgaeders me Joffr^e^ die genereuse Susan[-][15]
[16] ende allen, die de eere hebben van te staen inde goede
[17] gratie van UE: aende welke ick <mij> wt alle mijn
[18] vermoghen gebiede, nevens 't kussen der schoone ende
[19] welwaer[-] handt, mij op 't eerbiedighste t'haerwaerts nijghende

[20] UE

[21] Onderdaensten toegedaensten

[22] dienaer

[23] P C Hóóft.

[24] Ick gebiede mij zeer dienstelijk
[25] aen mijn Heere ende Joffr^e^ Hellemans.[25]

[26] Zeer haestigh. wt Amsterdam, 27 Aug. 1627.

* Origineel. UBL Pap. 13 H 1.
Hs. dubbel vel, bij opening licht besch.; rechterzijde afgesleten, enig tekstverlies. Lakzegel.

Daar Leonora intussen naar Zevenbergen vertrokken blijkt, zendt Hooft brief *264* met een begeleidende daarheen. Het vermoeden is gewettigd, dat Leonora niet zozeer gevlucht was zoals de traditie wil - Hooft gaf daar al heel weinig aanleiding toe - maar dat zij in Zevenbergen, waar haar broer Carel, ten huize van dezelfde hospita, al jaren woonde en waar men de juridische vruchten van de neutraliteit goed kende en uitbuitte, is gaan informeren in hoeverre een huwelijk met een Hollands ambtenaar haar belangen kon schaden. Bovendien passeerde zij op 4 september voor schepenen van Zevenbergen een volmacht voor een advocaat te Brussel, wat haar vertrek uit Amsterdam naar Zevenbergen ook kan verklaren. Naar brief *267* en *268* te oordelen, was Hooft op 7 september in het bezit van haar jawoord.

Eindnoten:

2 *Een zorghlijk accident:* Een zorgwekkende complicatie; *vermengt:* gepaard gaande; *gecauseert wt:* veroorzaakt door.
3 *melancholie:* droefgeestigheid, misschien met de bijgedachte aan de letterlijke betekenis: zwartgalligheid.
5 *redenen:* argumenten; *ontsteltenis:* geschoktheid.
6 *allegeren:* te berde brengen (rechtsterm).
8 *schikken:* zenden.
9 *promtelijk:* erg, hard.
10 *is 't naeste:* zie ik mij genoopt (WNT *naast* 1391).
15 *genereuse:* edelmoedige; dit schijnt verband te houden met *266*.
25 *mijn Heere ... Hellemans:* haar broer Carel en zijn vrouw.

266 *(P.C. Hooft aan S. Bartolotti.)*

*

[1] Me Joffr[e]

[2] Ick schaem mij voor de rijpe wijsheit Uwer E in sulk een groente
[3] van jeught, 'tgeen ick mij niet schaemen zoude voor Salomon sel-[3]
[4] ven. Want dat een persoon, die mijne jaeren, de Werelt gesien ende[4]
[5] eenighe kennisse heeft aen dat deel der geleertheit waer doormen[5]
[6] een' redelijke vooghdije over zijn zinnen gewint, sich laet veroveren[6]
[7] vande liefde t'eener Joffr[e] tot dootlijk krank werden toe, zoude bij[7]
[8] dien wetenden Coning niet alleen vergiffenisse maer medelijdens[8]
[9] waerdigh gevonden werden, als die sich zelf voor desgelijken ver-[9]
[10] loop niet en heeft geweten te hoeden. Bij UE en zie ick niet dat mijn'[10]
[11] ongeregelt*h* verschoonen kan, als die gunste waer in 't UE edelhar-[11]
[12] tigheit gelieft heeft mij ujt enkele heusheit t' ontfangen. Dese ende[12]
[13] de noot verkrachten de schaemte, die mij verbiet voor UE bekent te[13]
[14] staen hoe ick mijne geneghenhejt tot me Joffr[e] UE moeder soo
[15] quaelijk heb geweten te matighen, datse mij in doodsgevaer gevoert
[16] heeft: in veughe bujten hoope is dat ick haer E emmermeer levend[16]
[17] zien zal, t'en zij zij mij, ende dat wel haest, doe zien een levende[17]
[18] versekering van haere genaede. Dat zulx geschiede door een letter-
[19] ken van haer E waerde handt heb ick haer E wel vierighlijk ende[19]
[20] ootmoedelijk gebeden: met gelijke vierigheit ende ootmoedt bid-
[21] dende UE nevens de mijne UE gebeden te voeghen, ende ten minsten
[22] te verwerven, soo 't immers van haere handt niet zijn magh, dat ick[22]
[23] van UE handt wt haer E mondt ontfangen moghe het woort mijner
[24] verlossinge bestaende daer in dat haer E gelieve t'aenvaerden de
[25] slavernije die ick haer E zonder ijet eighens aen mij selven te hou-[25]
[26] den, opdraeghe. Waer toe ick mij vastelijk verlatende met aenroe-[26]
[27] pen Gods, dat zijn M[t] UE zoo vroeghe voorzienigheit door zijnen[27]
[28] zeghen doe gedijen tot UE achtbaerheit ende steun van UE hujs,
[29] kusse de handen van UE nevens eeuwighen dank, dienst ende eer-
[30] biedenis van

Om niets onbeproefd te laten roept Hooft de tussenkomst in van Leonora's veertienjarige dochter Susanna Bartolotti; waarschijnlijk is deze brief tegelijk met *264* en *265* naar Zevenbergen gezonden.

* Minuut. UBA II C II. 819.
Hs. half enkel vel.
Dat. in verband met *264* en *265*: 27 augustus 1627 of kort daarna.

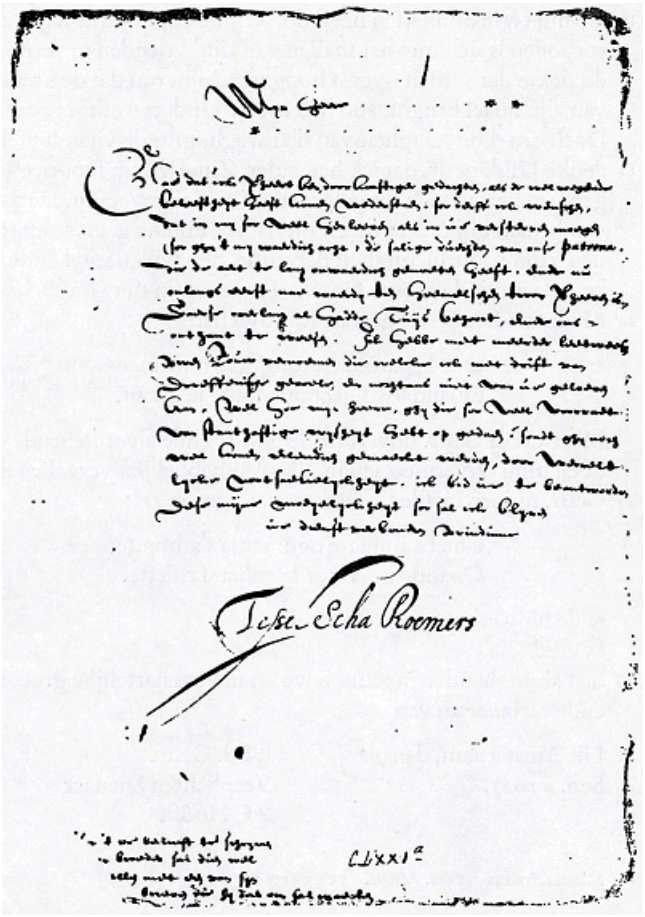

Eindnoten:

3 *'t geen ... zoude:* voor datgene waarvoor ik mij niet schamen zou (WNT *schamen* 244 A derde al.).
4 *jaeren (heeft)*; *gezien (heeft)*.
5 *dat ... gewint:* de stoïsche wijsbegeerte.
6 *vooghdije gewint:* heerschappij verkrijgt; *zinnen:* gemoed.
7 *bij:* door.
8 *wetenden:* wijzen; *vergiffenisse* (gen.).
9 *als die ... hoeden:* daar hij zich (immers) voor een dergelijke stoornis niet heeft weten te vrijwaren. Hooft zinspeelt op Hooglied II vers 5 ‘want ik ben krank van liefde’ en v vers 8 ‘Dat ik krank ben van liefde’.
10 *en* (...) *niet:* niets.
11 *ongeregelth:* gebrek aan zelfbeheersing.
12 *ujt ... heusheit:* uit louter vriendelijkheid; *Dese*, nl. de gunste.
13 *verkrachten:* overwinnen; *voor ... hoe:* er tegenover u voor uit te komen, dat (WNT *bekend* 1567 2).
16 *in veughe ... is:* zodat er geen hoop is; *emmermeer:* ooit weer.
17 *wel haest:* zeer spoedig; *levende:* duidelijke, onmiskenbare.
19 *wel vierighlijk:* zeer vurig.
22 *soo ... magh:* als het althans door haar eigen hand niet mag zijn.
25 *zonder ... houden:* zonder enig voorbehoud.
26 *opdraeghe:* aanbied; *Waer ... verlate:* Daarop vast vertrouwend.

27 *UE* (gen.).

267 *Aenden Heere Jacob Witz Wachtm^r van 't Legher, bij 't veroverde Grol.*

*

[1] Weledele etc.

[2] Ick had gehoopt met ander eerlijk geselschap eens in 't legher te[2]
[3] komen, ende mijn' pen voor een luttel tijds bij UEd. rappier ter[3]
[4] schoole te leiden, op dats' het met wat meer gronts ende vrijmoe-[4]
[5] digheits doen moghte, soo 't schier oft morghen haer' beurt wert,[5]
[6] een' krijsles op te zeggen. Maer seker lijden aen mijn been heeft het
[7] niet willen lijden, alhoewel 't nu meest over, ende niet zoo vinnigh[7]
[8] als vreesselijk geweest is om 't getijde van 't jaer ende de honts-[8]
[9] daeghen. Evenwel daer en is niet toegeslaeghen als een rijmkoorts
[10] die mij twee Sonnetten heeft doen rijmelen. Ende dewijl 't niet[10]
[11] verboden is sich met het mallen van zijn' vrienden te vermaken, als
[12] de ziekte der sotheit over 't hooghst schijnt om dat de kranke kennis[12]
[13] van zijn quael krijght, zoo heb ick 'er UEd. een af toegedacht.[13]
[14] Doch om d'onveiligheit van den wegh, mits de vijandt niet verre is,[14]
[15] denke UEd. gestr. dat ick het ander, Zijne Vorst. Doorl. ende 't[15]
[16] gemeen betreffende tot geleide daer heb bijgevoeght. De dwaesheit[16]
[17] van beiden blijkt daer meest uit dat ick mijnen geest stom ten aen-[17]
[18] sien vande doorluchtigheit der stoffe, heb willen sprekende mae-[18]
[19] ken, daer mij de groote Conink Franchois in sijn Grafdicht over[19]
[20] Madonna Laura wel gewaerschouwt had

Que la parole est tousjours reprimée[21]
Quand le subject surmonte le disant.

[23] Maer UEd. Gestr. onverdiende gunste ende alverdienende deughd,[23]
[24] doen mijn onvermoghen in dese wanhebbelijk*h* vervallen die UEd.
[25] Gestr. mijner Liefde t'haerwaerts vergeven zal:[25]

Che facilmente ogni scusa s'admette,[26]
Quando in Amor la colpa si riflette.

[28] ende blijven[28]

[29] WelEd^e etc.

[30] den almoghenden in schut bevolen nevens hartelijke groete, dienst-
[31] ende eerbiedenis van

* Minuut. UBA II C II.288. Afschr. KA CLXXIa^b 25.

[32] Uit Amsterdam, den 7^{en}

[33] Sep. *a* 1627.

[32] UEd. Gestr.

[33] Verplichten Dienaer

[34] P C Hóóft.

Hooft schrijft aan Jacob Wijtz, dat hij door ziekte verhinderd is om zijn plan, hem in het kamp voor Grol te bezoeken teneinde hem raad te vragen, uit te voeren. Hij zendt Wijtz een afschrift van zijn sonnet *Aen den Spaniaerdt op 't verovren van Grol* (LSt. 1, 276) en het sonnet *Aen den Heere Jacob Witz, Algemeen Wachtmr. vande legers der Vereenighde Nederlanden* (ald. blz. 277). Hij verontschuldigt zich door zijn 'rijmkoorts' als een verdwazing aan te merken, die hem zelfs heeft doen vergeten - veel geciteerd motief - dat de dichter verstomt als zijn onderwerp hem ver te boven gaat.

Eindnoten:

2 *eerlijk:* betrouwbaar, fatsoenlijk.
3 *ende ... leiden:* een ogenblik bij u, de krijgskundige, in de leer te gaan: Wijtz heeft Hooft herhaaldelijk van raad gediend bij het beschrijven van militaire gebeurtenissen in de *Nederlandsche Historiën*.
4 *het*, nl. een krijgsles op te zeggen: krijgsbedrijf oordeelkundig te beschrijven.
5 *schier of morghen:* vandaag of morgen: pas 19 augustus 1628 begon Hooft het eerste boek in het net te schrijven (WNT *schier* 563).
7 *niet ... vreesselijk:* niet zozeer pijnlijk, als wel gevaarlijk.
8 *om ... hontsdaeghen:* hete, voor ongezond gehouden dagen van 19 juli tot 18 augustus.
10 *Ende ... krijght:* Hooft noemt zijn 'rijmkoorts' niet slechts een ziekte, maar ook een dwaasheid. Wijtz ontvangt een sonnet en mag om deze dwaasheid lachen.
12 *om dat ... krijgt:* doordat de zieke inzicht in zijn kwaal krijgt.
13 *'er een af:* een ervan: het hierboven het laatst genoemde.
14 *mits:* daar.
15 *denke UEd. gestr.:* begrijpe UEG.; *het ander:* het hierboven het eerst genoemde sonnet, dat door zijn inhoud het persoonlijke sonnet voor Wijtz zou beschermen tegen de vijand.
16 *'t gemeen:* de nationale zaak.
17 *ten aensien van:* in verhouding tot.
18 *doorluchtigheit:* verhevenheid.
19 *daer:* hoewel; *Franchois:* Frans I.
21 *Que la parole ... disant:* Dat het woord steeds op de lippen besterft, als het onderwerp de spreker te boven gaat. Door Hooft dikwijls aangehaalde slotregels van een gedichtje dat Frans I gemaakt heeft op het graf van Petrarca's Laura en dat (o.a.) te vinden is in de *Oeuvres complètes* van Melin de St Gelays, ed. P. Blanchemain, Parijs 1873, p. 166 n. Het gedicht luidt:
En petit lieu compris vous pouvez voir
Ce qui comprend beaucoup per renommée.
Plume, labeur, la Langue, et le debvoir
Furent vaincuz, par l' Aymant, de l' Aijmée.
O gentill'ame, estant tant estimée,
Qui te pourrá louer qu' en se taijsant?
Car la parole est tousjours reprimée,
Quand le subject surmonte le disant.
23 *deughd:* virtù, dapperheid, kranigheid.
25 *t'haerwaerts:* tot haar, nl. Uw Edelheid.
26 *Che ... riflette:* Dat elk excuus gemakkelijk zijn weg vindt, als de schuld in liefde tot uiting komt. Ariosto, *Orlando furioso* 24, 38, 7-8.
28 *ende (UEd. Gestr. zal) blijven ... bevolen*.

268 *Aenden Heere Ridder Hujghens.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Wel magh Juvenalis voor een vande meeste bitterheden zijner be-[2]
[3] nauwde eeuwe stellen

[4] Augusto recitantes mense pöetas:[4]

[5] ende zeggen

[6] tenet insanabile multos[6]

[7] Dicendi cacoethe et in aegro corde senescit.

[8] Hier heeft UEd. de ganse weder te schreeuwen aen 't oor dat op[8]
[9] swaenezang bijkans te keurigh is. Evenwel, wel weet ick niet, wien[9]
[10] ick het wijten wil: oft UEd. die mij den mondt opgebroken heeft,[10]
[11] oft eenen morbo chronico die bij buien boven komt, oft eenen[11]
[12] quaele aen mijn been ende den hondsdaeghen, die daer dese rijm-[12]
[13] koorts hebben doen toeslaen. Immers dit sonnet heeft aende werelt[13]
[14] willen wesen, ende UEd. t'hujs komen. Niettemin gemeene smart[14]
[15] rust wel, zeitmen; waerom ick goedt gedacht heb den Heere Witz[15]
[16] die nevens UE te doen draeghen. Dat meer is Zijn Ed. heefter noch[16]
[17] een bij voor haere besondere rek[e]. Mij dunkt ick sie UEd. mij hier-[17]
[18] op invallen met roepen dat sij haer poze, ten dien insien, te roer ge-[18]
[19] staen heeft: als haer mijn laeste aen boord quam. Ick bekent. Dan[19]
[20] UEd. gelieve te bekennen dat Hercules keur wist in 't strijden tegens[20]
[21] twee teffens, oft tegens den eenen voor ende den anderen nae. Maer
[22] dat ick mijn vrundschap betujghen moet, met luttel leedt doen, dat[22]
[23] overtujght mij mijn' armoede van lief doen aen UEd, 't welk mij[23]
[24] liever waer als 't Gode geliefde, die haer

[25] Mijn Heere,

[26] in eere <ende> voorspoedt altijdt bewaere nae wensch, groete[26]
[27] ende eerbiedenis van

[29] Ujt Amsterdam, den 7[en]

* Minuut. UBA II C II.290. Afschr. KA CLXXIa[b] 26.

[30] Sep. 1627.

[30] UEd.

[31] Verplichten dienstw[en]

[32] P C Hóóft.

Hooft zendt Huygens, die nog bij Grol verblijft, weer een sonnet: *Aen den Spaniaerdt op 't verovren van Grol* (LSt. I, 276). Hij verontschuldigt zich door zijn ‘rijmkoorts’ aan verschillende oorzaken toe te schrijven, verder door Jac. Wijtz in Huygens' smart, deze verzen te moeten lezen, te laten delen (d.w.z. door hem ook een afschrift te sturen). Nu is Wijtz' last nog zwaarder, daar hij twee sonnetten tegelijk ontvangt, terwijl Huygens er een gekregen had met *260* en een met deze.

Eindnoten:

2 *voor ... stellen:* als een van de grootste rampen (plagen) van zijn benauwde (benarde) tijd te boek stellen (schrijven).
4 *Augusto ... poëtas:* zeggers van verzen in 't heetst van de Oogstmaand. Iuvenalis, *Satirae* 3, 9.
6 *tenet ... senescit:* Velen houdt vast ongeneeslijk schrijfzuchts ettergezwel om met den patiënt te vergrijzen. Iuvenalis *Sat.* 7, 51-52.
8 *Hier ... oor:* Hier hebt u de gans weer aan het schreeuwen aan het (uw) oor (*weer:* Hooft stuurt nl. met deze brief een tweede gedicht, *Aen den Spanjaerdt op 't verovren van Grol*, LSt. I, 276), nadat hij met zijn brief van 15 augustus het eerste sonnet *Op 't rijmen vanden Heere Constantijn Huygens, in 't leger voor Grol* gestuurd had (Zie *Proeven II*, 209 en uitvoerig Van Tricht, Ts. 79, 8) ook al wordt dat niet in deze brief vermeld; *op ... is:* voor zwanengezang bijna te kieskeurig (fijngevoelig, kritisch) is.
9 *wel:* goed (ik weet niet goed).
10 *wijten wil:* wijten zal; *opgebroken:* opengebroken (nl. tot dichter gebracht ‘door Hoofts bewondering te wekken met het dichten in de drukte van het legerkamp’. (Van Tricht, *Bloeml.* 57). (Huygens schreef voor Grol een reeks gedichten, zie W. 11, 179 vlgg., o.a. zijn twee lofdichten op Hooft's *Henrik de Gróte*, zie *258, 260*).
11 *morbo chronico:* chronische ziekte.
12 *die ... toeslaen:* die (heet als ze zijn) daarbij (bij die kwaal aan mijn been) deze rijmkoorts hebben gevoegd (bij hebben doen komen).
13 *Immers:* In elk geval, Hoe dan ook ...; *aende ... wesen:* ter wereld willen komen, geboren willen worden.
14 *UEd.* (dat.); *gemeene ... wel:* gemeenschappelijke (gedeelde) smart geeft (innerlijke) rust (troost).
15 *gedacht:* geacht; *den ... Witz:* Hooft zond ook een exemplaar van het sonnet *Aen den Spanjaerdt* enz. aan Jacob Wijtz.
16 *Dat ... rekeninge:* Wat meer is, hij heeft er nog een bij voor zijn persoonlijke rekening (nl. het sonnet *Aen den Heere Jacob Witz*, LSt. I, 277).
17 *mij ... roepen:* mij hierop in de rede vallen met het geroep.
18 *dat ... quam:* dat gij uw tijd, wat dat betreft, aan 't roer gestaan hebt (dat gij uw portie wat dat aangaat gehad hebt) toen mijn laatste (sonnet) nl. *Op 't rijmen vanden Heere Constantijn Huygens* enz., aanvangend *Octaviaen, als hy ... Proeven II*, 211) u overviel (met de brief van 15 augustus).
19 *bekent:* erken het (ook 20 *bekennen* = erkennen), geef 't toe.
20 *dat ... nae:* dat Hercules wist te kiezen (verschil maakte) tussen het strijden tegen twee tegelijk of eerst tegen de een en daarna tegen de ander (WNT *keur* (*I*) 2622: keur weten = het een boven het ander verkiezen, verschil in iets maken.) (Zo zal Huygens ook moeten toegeven, dat twee sonnetten ná elkaar niet zo erg zijn als twee tegelijk).
22 *betuighen:* bewijzen (WNT *betuigen* 2258: iets onwederlegbaar bewijzen); *met ... doen:* door weinig leed te berokkenen (immers hij stuurt de twee sonnetten niet tegelijk, maar een voor een).
23 *overtujght ... armoede* enz.*:* bewijst voor mij mijn tekort aan goed doen tegenover u (WNT *overtuigen* 2143; *iemand iets overtujghen:* iets klaarblijkelijk tegen iemand bewijzen; men lette op het woordenspel: *betuighen-overtuight, lief-liever-geliefde*).

26 *nae ... van* enz.*:* overeenkomstig de wens en na groet en betuiging van eerbied van enz. (Hooft trekt *nae* wensch, *nae* groete enz. samen ondanks het verschil in betekenis van *nae*).

269 *Aen me Vrouw Zusanne Huighens.*

*

[1] Me Vrouwe

[2] Dewijl ick het wederom waegh mijnen Heer UEd. Gemael met[2]
[3] gedichten te quellen, is mijn hoop dat deselve misdaet tegens UEd.[3]
[4] die zoo veel eighendooms aen zijn zuir als aen zijn zoet heeft, op[4]
[5] eene vergiffenisse zal doorgaen. Dat meer is als ick denk dat UEd.[5]
[6] goedertierenheit dit richten van mijnen rijmelklap aen haer moght
[7] nemen voor een stantvastighe gehoorsaemheit aen haere laeste[7]
[8] geliefte,

[9] Spero trovar pietà non che perdono.[9]

[10] Jae dar mij bijkans 't selve van zijner Ed. toeleggen, die sich be-[10]
[11] swaert te vinden heeft in ijets voor onlief te neemen, dat, alhoewel
[12] niet oorspronkelijk, komt van UEd. waerde handt, dewelke
[13] Mevrouwe,

[14] met aenroepinge Gods t'haerder zegheninge, ende aller eerbiedenis
[15] kust

[16] Amsterd. 8 Sep. 1627.

[16] UEd.

[17] Verplichte Dienaer.

Hooft verzoekt Susanna, verzen, en ongetwijfeld de brieven *267* en *268* aan haar man door te sturen, welke dienst zij hem in *259* had aangeboden.

Eindnoten:

2 *Dewijl:* Terwijl.
3 *deselve:* deze.
4 *die ... heeft:* die evenzeer deelt in zijn smart als in zijn vreugde (WNT *eigendom* 3995, derde al.); *op ... doorgaan:* genadig geduld zal worden (WNT *doorgaan (I)* 2962 10).
5 *Dat:* Wat; *denk:* bedenk.
7 *haere ... geliefte:* haar laatste wens, nl. het in *259* gedane verzoek, enige verkwikking voor haar man door haar te laten doorzenden.
9 *spero ... perdono:* (dan) hoop ik medelijden en niet slechts vergiffenis te vinden (F. Petrarca, *Rime e Triomfi* ed. F. Neri, UTET, Turijn 1966 Sonetto 1 vs. 7-8).

* Minuut. UBA II C II.826. Afschr. UBL Pap. 13.

10 *dar ... toeleggen:* ik durf bijna hetzelfde van zijn Ed. te hopen.

270 *(Susanna Huygens-van Baerle aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heere

[2] Ick heb ue onlangs deur mijn broeder mondeling doen[2]
[3] bootschappen, ick ue waerde presenten datelijck vlijtich[3]
[4] bestelt had, hier is nu naeder blijck datse in behouwen[4]
[5] handen geraekt sijn, neffens versekering, het veer is, van
[6] dat mijn soo aengenaemen werck moite sou strecken,[6]
[7] terwijl ick mij selven onbequaem kenn iet tot ue vermaek[7]
[8] voort te stellen, hou ick mij noch voor geluckich als ick[8]
[9] wt de tweede hant wat kan aenbrengen; ick sien
[10] hier weerom een deel grollen die mijn Heer toegesonden[10]
[11] worden, daer ick licht het beste deel minst af verstaen[11]
[12] tot de rest derf ick weijnich seggen, en begin soo te[12]
[13] vereijgenen dat mij voortaen half dunckt ick van mij selven[13]
[14] spreek, kost ick soo gemackelijck aen soo ruijmen deel[14]
[15] geraken en mij selfs dat geloof in prenten, ick mocht met
[16] de frenitiken wenschen noijt van soo vermakelijcken sieckte[16]
[17] genesen te worden, maer ben noch soo niet buijten kennis[17]
[18] of bekenn mij onbequaem genoch te noemen

[19] Mijn Heere

[20] UE di<e>nstgenegen vriendinne

[21] Susanne van baerle

[22] Inden Hage den 20 sep 1627

Susanna schrijft Hooft ter begeleiding van Huygens' gedicht dat de goede ontvangst van *268* met het daarbij gevoegde sonnet bevestigt.

* Origineel. KA CLXXIa[c] 37.
Hs. enkel vel, aan onderkant uitgescheurd.

31 Constantijn Huygens, Heer van Zuylichem

32 J. Wijtz

Eindnoten:

2 *mijn broeder:* waarschijnlijk David van Baerle, die getrouwd was met Hooft's schoonzuster Sara van Erp.
3 *presenten:* de gedichten, gezonden bij *267* en *268*.
4 *naeder blijck:* Huygens' sonnet *Op P.C. Hoofts Sonnet over 'tverovren van Groll, bij hem aen een zeer been sittende gemaeckt, en mij toegesonden*. 13 Sept. ad Groll (W. II 187).
6 *mijn* (dat.).
7 *kenn:* weet.
8 *voort te stellen:* aan te bieden.
10 *een deel:* enige; *grollen:* het ingesloten sonnet begint ‘Hooft grolden op Madrid’. Het WNT (v k. 917) zet deze plaats van Hooft sub 2b: ‘morren, pruttelen’, maar hij past beter onder g ?: ‘hatelijke dingen schrijven’. Het substantief ‘grol’ betekent volgens WNT noch ‘gemor’ noch ‘hatelijkheid’; er zijn een reeks betekenissen die om ‘beuzeling’, ‘grap’ draaien. De allusie op ‘Grol’ maakt de plaats tot een hapax. Als de vertaling ‘beuzelingen’ gekozen wordt, kan men aannemen dat Suzanna namens haar man de bekende schrijversmodestie betracht; *mijn Heer:* Hooft.
11 *daer ... verstaen:* waarvan ik mogelijk het beste het minst begrijp.
12 *tot:* over.
13 *vereijgenen:* mij te vereenzelvigen (nl. met mijn man).
14 *kost ... geraken:* als ik zo gemakkelijk zo'n groot aandeel kon krijgen.
16 *frenetiken:* krankzinnigen; *vermakelijcken:* aangename.
17 *maer ... baerle:* maar ik ben nog niet zó de kluts kwijt of ik beken onbekwaam te zijn, mijnheer, om in voldoende mate Susanna van Baerle Uw dienstwillige vriendin te noemen (de nadruk valt op *genoch*).

271 *A Monsieur, Monsieur Nicolas Reighersbergh Conseiller au Conseil souverain de Justice A la Haije.*

*

[1] Monsr

[2] Aijant entendu les brigues que font voz malveuillans pour resusciter
[3] les rumeurs pieça espandues sur le subject de vostre lettre, je ne vous
[4] scaurois dire si aisement quel des deux est plus grand ou le despit ou
[5] l'envie de rire que j'en aij, comme, qu'il ij en á des plus zelez du
[6] conseil de ceste ville qui ne font que s'en mocquer. Et ne fajs aucune
[7] doubte que la grandeur de vostre courage ne face de mesmes par-
[8] donnant a ces esprits foibles leur inquietude, laquelle ne peut man-
[9] quer de se tajller de la besoigne a soij mesmes et a des gens d'hon-
[10] neur: Gravioribus tamen ludibrijs quam malis. Majs c'est grand'
[11] pitié cependant que vous estes descheu de lesperance du retour de
[12] ce grand personnage, quem Reip. tempora sileri non sinunt: Enco-
[13] res que luijmesmes pour son regard en particulier crojt n'avoir
[14] beaucoup de subject pour le desirer, a cause de grands bourasques,
[15] qui nous menacent du costé d'Alemagne. Et certes nous sommes en
[16] tresmauvajs termes si dieu n'ij met extraordinajrement la main.
[17] Cependant ne pouvons refuser nostre soign a nos affajres privées, nij
[18] moij ceste recommandation en faveur d'expedition de Justice, pour
[19] le proces que vous scaurez. Et si j'osois tant vous importuner je
[20] m'hasarderojs volontiers a vous prier d'en parler a M[r] le President
[21] avecques offres de mon treshumble service, lequel n'est de rien
[22] moins voué aux commandements qu'il vous plajra de fajre
[23] Monsr a

[24] d'Amstredam, ce j[r]

[25] d'octobre 1627.

[25] Vostre Treshumble et affectionné

[26] serviteur

[27] P C Hóóft.

* Minuut. UBA II C II.292. Afschr. UBL Pap. 13.

VERTALING

Vernomen hebbende de kuiperijen die degenen die u slecht gezind zijn, te weeg brengen, om de geruchten weer aan te wakkeren die al lang verbreid waren aangaande uw brief, zou ik u niet zo gemakkelijk kunnen zeggen wat van de twee het sterkst is, de ergernis die ik erover heb of de lust om erom te lachen, zoals er onder de grootste ijveraars in de Raad van deze stad zijn die er alleen maar de spot mee drijven. En ik twijfel er volstrekt niet aan dat u in uw grootmoedigheid hetzelfde doet, en aan die zwakke geesten hun woelziekte vergeeft, die vast en zeker zichzelf en lieden van eer de handen vol zal geven, waarbij echter de spot nog pijnlijker grieft dan het toegebrachte leed. Toch is het erg jammer dat u de hoop verloren hebt op de terugkeer van die grote persoonlijkheid, over wie de omstandigheden van het gemenebest niet gedogen dat men zwijgt, al gelooft hijzelf, wat hem persoonlijk betreft, niet veel reden te hebben om die terugkeer te wensen, vanwege zware buien die ons van de kant van Duitsland bedreigen. En wij verkeren inderdaad in zeer slechte omstandigheden als God niet op buitengewone wijze ingrijpt. Toch kunnen wij onze zorgen niet onttrekken aan onze particuliere zaken, zo min als ik deze aanbeveling achterwege kan laten ten bate van de voortgang van het proces waarvan u wel zult weten. En als ik u zo zeer lastig durfde vallen zou ik gaarne wagen, u te verzoeken, erover te spreken met mijnheer de President, onder het aanbieden van mijn nederigste diensten, die geenszins minder toegewijd zijn aan de bevelen die het u behagen zal te geven,

Mijnheer, aan

Uit Amsterdam, 1 october 1627.

uw nederigste en toegenegen dienaar

P.C. Hóóft.

Vgl. *244, 246, 247, 249, 250, 253, 254*.

272 *(C. Barlaeus aan P.C. Hooft.)*

*

Petro C. Hooft, Sponso.

[1] Vir Amplissime,

[2] Cum hac ante pauculos dies transiret vir Nobiliss. Laurentius
[3] Realius, petiit à me instanter, ut aliqua gratulatione, Nuptias tuas
[4] prosequi vellem. Cui postulato non difficulter assensi: partim, quod
[5] amicorum ejusmodi petitiones pro imperiis habeam, partim, quod
[6] sperarem hac ratione futurum, ut in eorum quoque me censum reci-
[7] peres, qui summas ingenii tui dotes aestimare didicerunt. Dicam
[8] ingenuè, nec palpum obtrudam candori tuo. Affecit me ante multos[8]
[9] annos Tragoediae tuae et aliorum carminum lectio, in quibus et[9]
[10] sublime illud tuum dicendi genus, orationisque majestatem, et
[11] rerum juxta uberem copiam admiratus sum. Ne itaque aegrè feras,
[12] si poëta poëtam compellem. Est enim uti studiorum, ita et animo-
[13] rum inter poëtas communio quaedam. Et ista versificandi prurigo
[14] jamdudum me incessit. Nuptiis tuis ex animo gratulor, et ut iis
[15] benedicat summum Numen serio precor. Me si amicorum tuorum
[16] numero vel postremum accensere dignaberis, non leve me felicita-
[17] tis meae incrementum fecisse arbitrabor.
Vale. Lugd. Bat. 28 Nov. 1627.

VERTALING

Toen luttele dagen geleden op doortocht hierlangs kwam de Hoogedele Heer Laurens Reael, vroeg hij mij dringend, dat ik bij uw huwelijk enigen gelukwens tot u zou willen richten. In dit verlangen heb ik niet ongaarne toegestemd, deels omdat ik dat soort verzoeken van vrienden als bevelen beschouw, deels omdat ik hoopte, dat op deze wijze ge mij ook in de lijst van hen zoudt opnemen, die de hoge gaven van uw talent op waarde hebben leren schatten. Ik zal openhartig spreken en niet uw oprechtheid ‘met de zachte handpalm strelen’. Vele jaren geleden heeft de lezing van uw Treurspel en andere zangen me getroffen, waarin ik zowel dat verheven stijlgenre van u en den luister van uw taal als ook den al even overvloedigen rijkdom van inhoud heb bewonderd. Duid het derhalve niet euvel, indien ik gelijk de ene dichter den anderen dichter u aanspreek. Er is immers evenals in de interesses, zo ook in de gezindheid een zekere gemeenschap-

* Geen hs. Barl. Epist. (1667) n° 69; I p. 206.
Dat. tussen 3 nov. (ondertrouw) en kort voor 17 nov. 1627 (antwoord, *273*).

pelijkheid onder de dichters. Ook heeft die voluptueuze lust tot verzenmaken allang mij aangegrepen. Met uw huwelijk wens ik u van harte geluk en dat Hij het zegene, bid ik de hoogste Majesteit met ernst. Wat mij aangaat, als ge me zult waardig keuren, mij aan het getal uwer vrienden, al is het maar als den laatsten, toe te voegen, zal ik het zo beschouwen, dat ik een niet geringen aanwas in mijn geluksstaat heb beleefd. Vaarwel.

Leiden, 28 november 1627.

In zijn kladlijst van in de *Werken* op te nemen brieven (KA CLXXIa[b]) zegt Arnout Hooft, dat de brieven van Barlaeus door D[ns] Brandt (Barlaeus' schoonzoon) ‘weder na zich genomen zijn.’ Brandt gebruikte deze minuten ook voor andere uitgaven; later zijn ze blijkbaar vernietigd. Van een aantal is in de nalatenschap van Huygens het origineel bewaard gebleven (UBL Hugeniana), zodat althans in die brieven de door de 17de-eeuwse bezitters en editeurs (G. Brandt, Caspar Brandt J[r]) aangebrachte veranderingen aanwijsbaar zijn. Leendertz heeft dit uitvoerig gedaan, met hypothesen over de motieven, in *Uit den Muiderkring* (bladzijde 178-187: *Brandt en de brieven van Barlaeus*). Geen motief kan hij evenwel opgeven voor de vele fouten in de dateringen. De enige verklaring schijnt, dat de minuten in een groot aantal gevallen ongedateerd waren en dat Brandt er dan een slag naar geslagen heeft. Door vergelijking van de edities met de van Huygens afkomstige originelen kan Leendertz aantonen, dat in elf gevallen de minuut later gedateerd is dan het origineel; niet minder sprekend zijn de twintig gevallen waarin de minuut te vroeg, soms 4 of 5 weken voor het origineel, gedateerd is. Leendertz tracht Brandt zoveel mogelijk te ontlasten, maar dit neemt niet weg, dat alle uit Brandt's uitgaven afkomstige, niet controleerbare dateringen als onbetrouwbaar beschouwd moeten worden. De eerste brief van Barlaeus aan Hooft geeft een voorbeeld: zijn toezending van een bruiloftsvers wordt door Brandt op 28 november 1627 gesteld, maar Hooft's dankbrief is van 17 november. Barlaeus zond zijn brief en vers aan ‘Petro Hooft Sponso’ dus tussen 3 november (ondertrouw) en ca. 15 november. Brandt zette er 28 november op omdat hij wist dat 30 november de trouwdag was: zo liet hij brief en gedicht op de huwelijksdag zelf aankomen. Ook in de tekst is allerlei veranderd, zoals Leendertz t.a.p. weergeeft. In de onderhavige editie is een tekst soms aan een uitgave van Brandt ontleend omdat er geen handschrift bestaat; al deze data en zelfs de teksten zijn dus matig zeker. Een kras voorbeeld geeft het slot van *349*, dat toevallig door Vondel's vertaling *(Bijlage 349)* integraal bewaard is.

Eindnoten:

8 Plautus, Pseudolus 945.
9 Geeraerdt van Velsen.

273 *Aenden H. Caspar Barlaeus Professor tot Lejden.*

*

[1] Plurimis me, Clarissime Barlaee, eximium illud patriae decus
[2] Realius, officijs devinxit. Quod autem amicitiam mihi conciliaverit
[3] viri, inter omnes litterarum antistites, cum amoenitate ingenij, tum
[4] elegantiá morum et humanitate praestantis, id verò mihi omnium
[5] praestitit praestantissimum. Litterae itaque tuae, et versus, quibus
[6] visum fujt, solennia matrimonij mei celebrare, ingenti, ut par erat,
[7] me gaudio perfudere. Quod tamen, ut et par erat, atque rerum mor-
[8] talium fert conditio, absolutum omnibus numeris non fuit. Subibat
[9] quippe reputatio inbecillitatis meae, quamque gratiae debitae non
[10] essem referendae, obvium adeó animum, citrá ullum meum meri-
[11] tum, deferenti. Sed hunc solabor maerorem, cogitando quam tibi
[12] gratum accidere oporteat, adeo meritis valere, ut, infra magnitudi-
[13] nem eorum, omnis gratiarum relatio jaceat, aequumque esse, tan-
[14] tam voluptatem amico ut ne invideam. Ita nec mihi amicus invi-
[15] deas gratitudinis demonstrandae gloriam, rogo, si, forté fortuná, mei
[16] quandoque usus tibi esse potuerit. Interim te, hoc quantulicunque
[17] munusculi, quod hisce adjunctum est, ne spreveris, Deum opt. max.
[18] ut te omni genere foelicitatis beet, precor ex animo

[19] Mudae in arce, xv Kal.

[20] Dec. *ai* 1627.

[19] TT

[20] P C Hóófdiús.

VERTALING

Met vele diensten, doorluchtige Van Baerle, heeft dat uitnemend sieraad van het vaderland Reael mij aan zich verplicht. Dat hij echter mij de vriendschap heeft weten te verschaffen van een man, onder alle priesters der letteren zowel door de aantrekkelijkheid van zijn talent als door voorbeeldigheid van levenswijze en fijne beschaving uitmuntend, dat is voor mij wel het meest uitmuntende van al wat hij zo uitmuntend heeft verricht. Uw brief derhalve en de verzen, waarin het u heeft beliefd, de plechtige sluiting van mijn huwelijk te vieren, hebben mij, gelijk betaamde, met ontzaglijke vreugde doortinteld. Maar deze was, gelijk ook betaamde en de menselijke lotsbestemming met zich brengt, niet in alle punten volkomen. Immers bij mij kwam op de overweging van mijn eigen onmacht, en hoe weinig geschikt ik was tot het vergelden van de zo verschuldigde dankbaarheid aan iemand, die een zo tegemoetkomende gezindheid inbrengt zonder enige verdienste mijnerzijds. Maar

* Minuut. UBA II C II.832. Afschr. UBL. Pap. 13.

in deze stille smart zal ik troost vinden door te bedenken, hoe aangenaam het u behoort te treffen, zoveel door verdiensten te ver-

mogen, dat alle betuiging van dank beneden de grootheid van de verdiensten blijft liggen, en hoe recht het is, zo groot genoegen een vriend niet te misgunnen. Zo vraag ik u dan, dat gij ook als vriend niet mij misgunt den roem van dankbaarheid te betonen, indien, door een gelukkig gesternte, eventueel ge eindelijk eens enig nut van mij zoudt kunnen hebben. Intussen bid ik u, dat ge dit geschenkje, hoe gering het dan ook zij, dat bij dezen brief gevoegd is, niet versmaadt, en den goeden, groten God bid ik van harte dat Hij met alle verscheidenheid van geluk u verblijde.

Te Muiden op het Slot 17 november 1627.
T.à.v.
P.C. Hóóft.

274 *(C. Huygens aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heere;

[2] U.E. handele genadigh met eenen willighen schuldenaer. Inden
[3] drangh van allerleij hoofsche ende huysselicke tijdspillingen[3]
[4] die mij selden bedaren laten, ende noijt recht tot mij selven[4]
[5] komen, *hanc etiam vix Tityre duco*. Plicht noch genegentheit[5]
[6] hebbe ick hier voldaen. U.E. versekere sich dan maer van de[6]
[7] laeste, ende ontfange daervan in 'tgoede den toewensch van[7]
[8] allen hooghen heil ende eewelick wel wesen. Dats de meeninge[8]
[9] alleen van dit rouwe gedicht, Kan U.E. soo veel gouds[9]
[10] uijt mijn assen louteren, ick salder te geruster op hopen de eere[10]
[11] ende naem te mogen behouden van,

[12] Mijn Heer;

[13] Haestigh, Inden Haghe

[14] den 27^{en} Novem*b* 1627.

[14] U.E. dienstwilligste

[14] Vrund:

[15] CHuygens.

[16] Mijne lieve wedergade besegelt dese verklaringe aen U.E.[16]
[17] ende, merghen, de sijne, met haere volkomene toestemminge,[17]
[18] ende aenbiedinge van onsen gemeenen dienst ende Vrundschap.

Huygens zendt een latijns gedicht als gelukwens bij het huwelijk en verontschuldigt zich met tijdgebrek voor de slechte kwaliteit *(In secundas nuptias P.C. Hoofdij et Leonorae Hellemans.)*

Eindnoten:

3 *drangh:* drukte, menigte; *hoofsche ... tijdspillingen:* bezigheden aan het hof en thuis.
4 *bedaren laten:* tot rust laten komen.

* Origineel. KA CLXXIa^{c} 47.

5 *komen:* (laten) komen (samentrekking); *hanc ... duco:* deze geit ook volgt, Titer, maar amper (Vergilius, *Ecloga I* 13); *Plicht ... voldaen:* Aan plicht noch neiging (lust, wens) heb ik hier (in het bijgaande gedicht) voldaan.
6 *versekere ... maer:* zij dan maar verzekerd, houde zich dan maar overtuigd.
7 *ontfange ... welwesen:* neme gunstiglijk daarvan (als daaruit voortvloeiend) aan de toewensing van alle heil (goeds, zegen) uit den hoge en van eeuwig welzijn; *in 'tgoede:* welwillend.
8 *Dats ... gedicht:* Dat alleen is de bedoeling van dit onbehouwen (ongeacheveerde) gedicht.
9 *Kan ... assen:* als gij zoveel goud uit mijn as kunt puren (WNT *asch* 713 ‘het mv. asschen evenals latijn *ceneres* en fr. *cendres* niet zelden gebezigd in collectieven zin zonder eene eigenlijke meervoudige beteekenis’).
10 *salder:* zal er (op).
16 *wedergade:* Suzanna van Baerle, sedert 6 april Huygens' vrouw, tevoren door Hooft als echtgenote begeerd (ong. midden 1625 tot herfst 1626).
17 *merghen de sijne:* haar die morgen de uwe zal zijn; Huygens houdt rekening met de tijd nodig voor het overkomen van zijn brief en schat deze op 2 dagen. Hooft trouwde 30 november; *toestemming:* instemming.

*275 *Aenden H. Major Generael Witz.*

*

[1] Weledele gestrenge etc.

[2] De eere van uwer Ed. Gestr. jeghenwoordigheit is mij altijds zoo[2]
[3] smaekelijk geweest dat mijn gedacht zich menighmael op rejse
[4] derwaerts begeeft, ende door het mompen der inbeeldinge als
[5] eenigh genot derselve pooght te verwerven. Jae het vervordert zich[5]
[6] bij wijlen in sichbaere tekenen van geschrift voor UEd. gestr. te
[7] verschijnen. Alsoo quam het haer tot Grol in haere bondighe bezig-[7]
[8] heden vallen met den brief ende rijmen onder dexel aenden[8]
[9] H. Huighens afgezonden. Ende met bijnae even onverschoonbaere
[10] stoutigheit ducht ick, dat het haer nu, viellight, komt steuren, in 't[10]
[11] stichten van eenighen grooten* toeleg op afbrek des vijands, oft in[11]
[12] 't handelen vande waeghschaele der wonderlijke beweeghenissen,[12]
[13] toevallen, belejt ende tegenbelejt der oorloghen; om UEd Gestr. te[13]
[14] bidden dat haer gelieve de geringh[t] hier nevens gaende t'aenvaerden
[15] voor een kleen bewijs mijner groote geneghenh[t] om eens alhier oft[15]
[16] op den Hujse te Mujden ten deele te moghen erkennen d'onver-
[17] diende eere ende siere t'haeren hujse ontfangen; mitsgaeders dat de[17]
[18] meenighte van aensienlijke persoonen overgeven t'haeren dienst,[18]
[19] haer niet en laeten vergeeten dat deselve alhier op haere geboden
[20] met vierighen ijver heeft wachtende

[21] Uwer Ed.Gestr.

[22] Onderdaensten Toegedaensten

[23] Dienaer

[24] P C Hóóft.

Hooft zendt Wijtz, gewag makend van brief *267* met de bijgevoegde gedichten, een geschenk en nodigt hem uit.

* Minuut. UBA II C II.828. Afschr. UBL Pap. 13.
Dat. wschl. eind 1627; op de wederhelft staan brieven uit december 1627; de inhoud wijst terug op *267* van 7 september van dat jaar.

* niet stellig gelezen

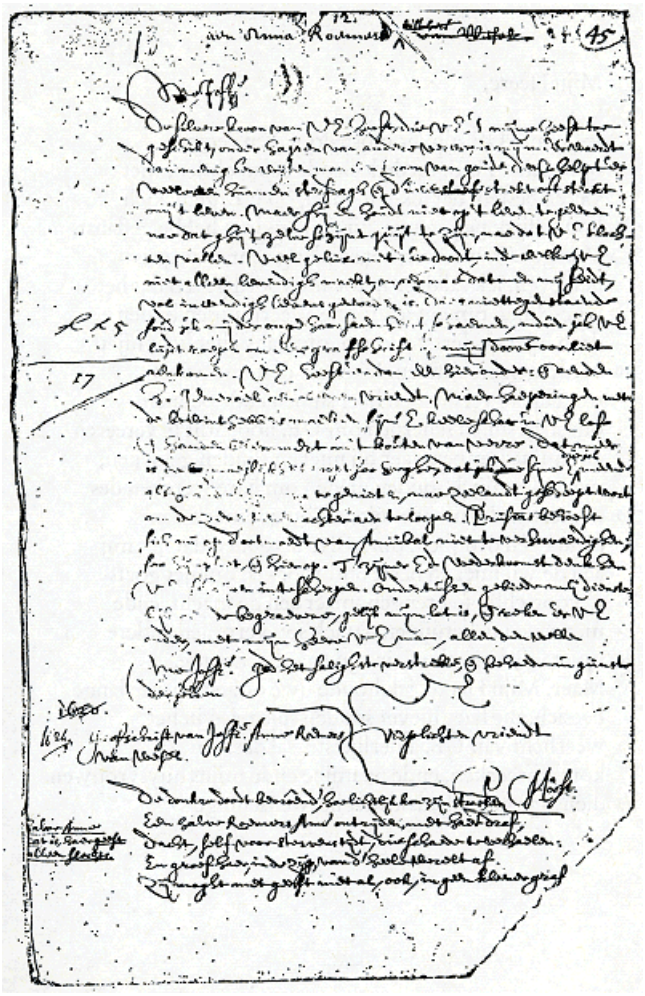

Eindnoten:

2 ‘Ik heb uw vererende aanwezigheid altijd zo prettig gevonden dat ik dikwijls in gedachten bij u ben en door de fopperij van de verbeeldingskracht a.h.w. een beetje genoegen ervan probeer te smaken.’
5 *het vervordert zich:* het (denken) verstout zich (UW *vervorderen* IV 265).
7 *haer:* UEd. gestrengheijt; *bondighe:* gewichtige (WNT *bondig* 349 3).
8 *brief ende rijmen*, vgl. *267*; *onder dexel:* ingesloten.
10 *het:* nog steeds het gedacht uit r. 3; *viellight:* misschien.
11 *'t stichten ... vijands:* het maken van 't een of andere grote plan om de vijand afbreuk te doen (WNT *toeleg* 532).
12 *handelen:* hanteren; *beweeghenissen:* bewegingen.
13 *toevallen:* onverwachte gebeurtenissen; *belejt:* strategie.
15 *geneghenh*^{t} *om te mogen erkennen:* begeerte, metterdaad mijn dankbaarheid te kunnen tonen voor.
17 *mitsgaeders:* en (te bidden).
18 *overgeven:* toegewijd.

276 *Eerentfesten, wijsen voorsienigen seer discreten Heere Pieter Hooft Drossaert tot Muijden wonende opde cingel tegen over Jan Roon Poorts-toren tot Amsterdam*

*
port

[1] Mijn Heere,

[2] Ick come UE. alhijer mostaert naden eeten
[3] opdisschen, UE. mededeelende een dichtjen, niet
[4] vande besten, dat ick lest-mael, op UE. geluckich
[5] houwelijck peijnsende, bij malkandren hebbe geflanst.
[6] Vraegt UE. waerom het soo lang achter wege is
[7] gebleven, ick sal daerop tot antwoord geven dat het
[8] is geschijet, om dat ick mijne Vleermuijsen bijden
[9] dach nijet en derf vertonen, om dat sij het licht nijet
[10] verdragen en kunnen. Ick weet datter soo veel
[11] treffelijcke verstanden haer sinnen ende pennen[11]
[12] om strijt sullen scherpen om UE. hoochtijt te vereeren
[13] dat mijne lompen daer bij nijet en souden gelijcken,
[14] maer alleenlijck souden dienen om hare wercken des
[15] te meer te doen uijtmuijten. Soo coom ick dan[15]
[16] achter aen druijpen, om UE te betoonen dat het mij[16]
[17] aen de wil nijet en heeft ontbroocken om ijet goets
[18] te voorschijn te brengen, maer aen de macht, ende
[19] met eenen te betuijgen dat ick soo verre aen andere[19]
[20] moet wijcken, als ick in tijde nae haer come.
[21] Maer, Mijn Heere, ick houde uwe oogen hijer te lange
[22] beesich, die haer lijever souden spiegelen in het
[23] weerlicht van UE. alderlijefste, sal daerom[23]
[24] kort afbreecken, ende na mijne ende mijns huysvrouwen
[25] dienstige gebiedenisse met herwenschinge

* Origineel. UBL Pap. 2.

[26] van alles goets ende heijls aan UE. beijden, God
[27] bidden UE. in sijne eeuwige bescherminge te
[28] nemen. In S'gravenhage, desen 3^{en} Decembris
[29] 1627

[30] UE. bereijtwilligen dienaer
[31] ende vrijend

[32] Willem de Groot

Willem de Groot (vgl. *229*) zendt Hooft een gedicht om met zijn huwelijk geluk te wensen. Hij biedt zijn verontschuldiging aan omdat het te laat komt.

N.B. Het adres was dat van Hooft's (overleden) vader.

Eindnoten:

11 *treffelijcke verstanden:* uitstekende geesten.
15 *uijtmuijten:* afsteken (UW *uitmuiten* 161).
16 *achter aen druijpen:* achteraan sjokken.
19 *aen:* voor.
23 *weerlicht:* weder-licht.

277 *Aenden H. Constantin Hujghens.*

*

[1] Mijn Heer,

[2] Alle drie de levens daer UEd. welkoom brujloftdicht vermaen af[2]
[3] maekt, waeren te luttel om te vergelden zoo groot een' eere ende
[4] geneghenheit van UEd. ende haere santinne t'mijwaerts. Nu is noch[4]
[5] het eerste van drien door; voor het derde gebeden; ende het tweede[5]
[6] mij gegeven door UEd. veersen. Aen dit alleen zoud ick ijets schij-
[7] nen te hebben, om mede te betalen, waer 't eere genoegh schen-
[8] kaedjen tot voldoeninge van schult aen te rekenen den geenen van
[9] wien men z'ontfangen heeft. Niettemin bij mangel van andere[9]
[10] munt, moet ick mij met deze behelpen, biddende UEd. welbe-
[11] haeghen zij zich van dit mijn leven te dienen, als van haer eighen
[12] goedt, ende dat god almaghtigh zoo veel genoeghens als deselve[12]
[13] ons is toewenschende verleene Uwer Ed. ende zijne welwaerde
[14] wedergae, aen dewelke nevens mij, eerbiedelijk de handen kust de[14]
[15] vriendelijkste vriendinne,

[16] Mijn Heer, van

[17] Amsterd. 9 Dec. 1627.

[17] Uwer Ed.

[18] Toegedaensten Dienstwillighsten.

Eindnoten:

2 *Alle ... maekt:* Huygens' bruiloftdicht *In secundas nuptias P.C. Hoofdij et Leonorae Hellemans* (W. II, 189) eindigt aldus:
Sic Hoofdi, sic facta parens Leonora, secundam
Vive, nec inveniat tertia vita locum.
Dit is, gericht tot de bruid:
‘Zo de vrouw van Hooft geworden (Hoofdi facta), zo moeder geworden, Leonora, leef zo een tweede leven, en moge het aan een derde niet behoeven toe te komen’, d.w.z. moge uw huwelijk met Hooft niet door zijn dood een vroegtijdig einde vinden, zodat ge niet een derde huwelijk zult behoeven te sluiten. De twee eerste zinnen geven aan Huygens' slotzin, die Hooft misschien niet het toppunt van tact vond, een wat luchtige draai, zonder de perken van hoffelijkheid en conventie te buiten te gaan.

* Minuut. UBA II C II. 830.
Hs. dubbel vel fol. 2^{r}, op 1^{r} *275*, fol. 1^{v} bl., op 2^{v} doorgeh. ontw. voor *273*.

4 *santinne:* heilige, hier voor echtgenote (niet in WNT, wel *sant* 95: o.a. geliefde, misschien woordsp. met (Su)Santje?); *Nu ... door:* Nu is bovendien het eerste van de drie al voorbij (WNT *door (V)* 2918 c).
5 *voor ... gebeden:* en (door uw verzen) hebt ge getracht, het derde biddend af te wenden (nergens vermeld: analoge plaats *183* r. 44); *ende ... gegeven:* de bekende gedachte dat de dichter aan de bezongene leven geeft door zijn gedicht; daarom zegt Hooft in de volgende zin (r. 6-9) dat hij dat tweede leven óók niet kan gebruiken voor de in de eerste zin genoemde vergelding, want hij zou dan betalen (vergelden) met wat hij van de ander gekregen heeft.
9 *Niettemin enz.:* Toch zal Hooft zich met ‘deze (munt)’, nl. het nu beginnende tweede leven, behelpen.
12 *deselve*, zie Mem. 1.
14 *aen ... kust:* wier handen evenals ik eerbiedig kust.

278 *Aende HH. vande Rek^e^, in Hollandt,*

*

[1] Ed^e^ etc.

[2] Op de req^e^ van Abel Mathijsz. Burgh cum socijs tenderende om
[3] te annexeren de Hooghe jurisdictie aen de ambachtsheerlijk*h* hun
[4] bij octroij reede ingewillight heb ick in voldoeninge van UEd. Mo.
[5] apostille te moveren twee consideratien. D'eene is dat d'ouwde[5]
[6] lantgenoten aen 't['t] Bijdelmeer zijnde in possessie van te exerce-[6]
[7] ren Hooghe Jurisdictie, door 't separeren van de hujsen, die binnen[7]
[8] den dijk getoghen zijn, zoo kleen van getale zullen werden, dat zij
[9] viellicht niet en zullen konnen furneren zoo veele capable persoo-[9]
[10] nen als tot het spannen hunner banke zijn vereischt. 'T welk niette-[10]
[11] min kan geremedieert worden met het transporteren vande voor*s*
[12] hujsen, bujten den voor*s* dijk, ofte met het gerecht van 't Bijdel-
[13] meer te smelten in 't ressort van Weespercarspel. D'andere tou-
[14] cheert den eedt die ick gedaen heb aen handen van UEd. Mo. ach-[14]
[15] tervolghends Commissie vande Groot Mo. HH Staeten om te ad-[15]
[16] ministreren het Castelainschap van Mujden ende Baljuwschap van
[17] Goeijlandt, waer inne ick bij afzonderinge van dit gedeelte zoude
[18] komen te defailleren. Edoch kan deze difficultejt lichtelijk werden
[19] geamoveert bij dispensatie van Hunne Groot Mo. voor zoo veel dit
[20] deel van mijn ressort belangt, dewelke ick in cas van separatie UEd.
[21] Mo. wel ootmoedelijk bidde mij te doen hebben. Voor de reste kan
[22] wel oordelen dat de conjunctie van hooghe middele ende laeghe[22]
[23] jurisdictie in 't nieuwbedijkt Bijdelmeer veele disputen verhoeden
[24] ende de beste orden introduceren zal. Zulx ick om mijn particulier[24]
[25] interes niet zoude konnen goedt vinden t'interinement der voor*s*
[26] req^e^ te dissuaderen aen UEd. Mo., dewelke[26]

[27] Ed^e^ etc. God almaghtigh in geluksalighe regeringe altijts behoede
[28] ende in haere goede gratie

[29] In Amsterdam, 16

[30] Decemb. *a* 1627.

[30] Uwer Ed. Mo.

[31] Onderdanen dienstw^en^

* Minuut. UBA II C II.293.

[32] P C Hóóft.

De bedijkers van het Bijdel- of Bijlmermeer hebben over het drooggelegde gebied de ambachtsheerlijkheid van de Grafelijkheid verworven. Deze impliceert de lage jurisdictie, d.w.z. de rechtsmacht (uitgeoefend door een door de ambachtsheer aangestelde schout) in civiele en boetstraffelijke zaken.

Bij dit recht hebben de bedijkers nu de hoge jurisdictie gevraagd: deze omvat de criminele en lijfstraffelijke zaken, de rechtsmacht wordt uitgeoefend door een baljuw.

Hooft, om advies gevraagd door de Rekenkamer, geeft twee dingen in overweging: doordat de dijk tien huizen van het gehucht de Bijlmer heeft afgesneden, blijven er buitendijks te weinig inwoners over om de hoge vierschaar te spannen. Men kon nu òf de tien huizen afbreken en buiten de dijk opbouwen, òf ze onder de nieuwe ambachtsheerlijkheid Bijlmer laten en de buiten de dijk liggende huizen opnemen in Weesperkarspel. Hooft's ambtsgebied zou dan dus met een stuk (de tien huizen) verkleind worden, maar hij legt zich daarbij neer als de Staten hem de nodige dispensatie willen verlenen. Vgl. *342*.

Eindnoten:

5 *moveren twee consideratien:* twee opmerkingen maken.
6 *lantgenoten:* ingezetenen (geërfden?).
7 *separéren:* afscheiden.
9 *viellicht:* misschien tot waarschijnlijk (WNT *veellicht* 1140-1141).
10 *spannen hunner banke:* hun vierschaar spannen, hun schepenbank vormen.
14 *toucheert:* betreft.
15 *commissie:* benoeming.
22 *oordelen:* begroten, schatten (WNT *oordeelen* 98 2); *conjunctie:* bijeenvoeging; *middele:* dit is een formele vermelding, daar in de praktijk alleen hoge en lage jurisdictie onderscheiden werden.
24 *om ... interes:* terwille van mijn persoonlijk belang (zijn ambtsgebied zou kleiner worden).
26 *dissuaderen:* ontraden.

*279 *Aen me Joffr^e Me Joffrouwe Tesselscha Visschers, hujsvrouwe van Sr Allart Krombalgh, inde Koorenstraet, tot Alkmaer.*

*
is betaelt.

[1] Me Joffr^e.

[2] Wij bedanken UE voor het bijzetten uwer
[3] borst van gitte, die houdende voor een Hiero-[3]
[4] glijphike oft heilighletter ende zinnebeeldt[4]
[5] van het deel dat wij hebben ende hoopen te houden
[6] aen d'andre, daer zoo goede ende groote wenschen ujt[6]
[7] komen. Wij zienze niet beter te vergelden als
[8] met beede tot UE dat ons de eere geschiede
[9] van 't kindt te heffen dat het UE zoo zujr[9]
[10] maekt, ende tot God, dat hij UE aen 't selve zoo
[11] veele vreughde laete beleven tot belooninge
[12] dier smarte, als alle deughden ende fraeijigheden[12]
[13] van een' gewenschte vrucht ter borste van een'[13]
[14] beminnende moeder, in veele jaeren, konnen
[15] inneboesemen, laetende deselve met den H. UE
[16] gemael den zelven in genaede bevolen, nevens
[17] welhartelijke groete ende gebiedenis,

[18] Me Joffr^e van

[19] UE

[20] Verplichte dienstw^e

[21] P C Hóóft.

* Origineel. UBA II C 13.242.
Dat. Deze ongedateerde brief is door Huydecoper in april 1630, door Van Vloten aan het eind van het jaar 1629 en van zijn deel I geplaatst. Zijn motivering, dat de vermelde goede en grote wensen betrekking kunnen hebben op het huwelijk van de Hoofts (30 november 1627) en dat T. de volgende zomer te Muiden een baby bij zich had, verwijst de brief echter naar het eind van 1627. Het is het bedankje voor het huwelijkscadeau en waarschijnlijk ook voor schriftelijke gelukwensen. Tesselschade heeft dan het huwelijksfeest niet kunnen bijwonen: zij was in verwachting, en had geschreven dat het kind het haar ‘zujr’ maakte.

Hooft bedankt (ook uit naam van Leonora) Tesselschade voor een geschenk en verzoekt het kind dat zij wacht, ten doop te mogen houden.

N.B. Een borst werd vaker als bruidsgeschenk gegeven, vgl. *Warenar* vs. 702.

Eindnoten:

3 *borst van gitte:* lap, bestemd om als borststuk in een japon gezet te worden, door Tesselschade bewerkt met een figuur van gitten.
4 *heilighletter:* letterlijke vertaling van Hieroglyphike (letter).
6 *andre* (borst); *zoo goede en groote wenschen:* ongetwijfeld bij het huwelijk van Hooft en Leonora.
9 *heffen:* ten doop houden.
12 *alle deughden ende fraeijigheden:* al het lieve en liefelijke.
13 *gewenschte vrucht:* welkom kind.

280 *Aende HH vande Rek^e^ in Hollandt,*

*

[1] Ed^e^ etc.

[2] Naerdien 't UEd. Mo. goedt gedacht heeft mij af te vorderen mijn
[3] gevoelen noopende de req^e^ gepresenteert aen de Grootmo: HH.
[4] Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt, door Philippo Calan-[4]
[5] drinj cum sociis bedijkers vande Naerder Meer; soo en kan ick niet
[6] laeten den supplianten te dienen voor getujghe vande traversen, die[6]
[7] zij klaeghen hun bij verschejde toevallen bejeghent te zijn, ende[7]
[8] specialijk van de natujre van den grondt der voor*s* meere schijnende
[9] incapabel van alsulke consolidatie als tot weeren der opwellinge
[10] ende watersijpelinge van onderen is verejscht. Welk mangel de
[11] Ho<r>ster meer geleert heeft te zijn van sulker importantie dat als[11]
[12] het oordeel van meest alle de ingeseten van mijn quartier zal plaets[12]
[13] hebben, grootelijx te beduchten staet, het werk vande voor*s* bedij-
[14] kers met zoo swaere kosten dus verre beijvert wel nemmermeer en[14]
[15] moghte reusceren. Altijts nae mijn verstant, 't welk doch in dese[15]
[16] materie immers wel zoo gering is als in andere, en ist geenssins ge-[16]
[17] schaepen datmen des meester werden zal, zonder 't selve te versor-
[18] ghen met extraordinaris getal van molens ende last van dijkaedje,[18]
[19] zulx niet onbillijk zoude zijn den supplianten te gemoete te komen
[20] met exemtie van andere beswaernissen voor de versochte xx ofte[20]
[21] zoo veel min jaeren als haere Grootmo. zoude moghen gelieven.
[22] Te meer ten aensien het drooghmaeken vande voor*s* meer zoo de-[22]
[23] sen quartiere tot groot ornement ende commoditejt, als metter tijdt[23]
[24] zoude konnen dienen[;] tot voordeel van de gemeene zaeke, voor
[25] dewelke de visscherije van geen oft kleen verlank is. Zoude derhal-
[26] ven de saeke der voor*s* supplianten wel gaerne zien gerecomman-
[27] deert aen haere Grootmo. ende mij selven in gratie van UEd.

[28] Mogh., die God almaghtigh,

[29] Ed^e^ etc. in eere ende voorspoedt altijdt bewaere naer wensch van

[30] Vanden Hujse te Mujden,

[31] den xviij^en^ April *a* 1628.

[30] Uwer Ed. Mo.

* Minuut. UBA II C II.295.

[31] Onderdaenen dienstw[en]

[32] P C Hóóft.

Philippo Calandrini c.s., die de droogmaking van het Naarder Meer hebben ondernomen (octrooi van de Staten van Holland 15 december 1623) ondervinden zodanige tegenslag, eerst met gemoderniseerde molens, dan met het kwelwater, dat zij de Staten om een financiële tegemoetkoming vragen in de vorm van vrijdom van lasten. Hooft, door de Rekenkamer om advies gevraagd, toont zich pessimistisch vanwege het kwelwater, voorziet zwaardere lasten voor de bedijkers en steunt hun rekest, verwijzend naar het voordeel dat de gemene zaak door toeneming van landschapsschoonheid en gemak, uit de drooglegging te verwachten heeft. (In 1629 eist de instelling van de Vechtlinie tegen de inval op de Veluwe de inundatie van o.a. het Naardermeer, wat een schadepost van bijna een half miljoen betekent. De Staten geven de gevraagde vrijdom maar voor 10 jaar en de onderneming wordt opgegeven. Latere pogingen zijn eveneens mislukt, zodat de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, pas opgericht, met een andere opvatting van landschapsschoonheid dan Hooft, in 1906 het meer kon kopen.)

Eindnoten:

4 *Ph. Calandrini*, koopman te Amsterdam, lid van een uitgebreid Italiaans geslacht van uitgeweken protestanten.
6 *traverse:* tegenspoed.
7 *toevallen:* ongelukkige omstandigheden.
11 de Horstermeer was een oudere droogmakerij in de Vechtstreek; de Loosdrechtse en Kortenhoefse plassen bestonden nog niet, ze zijn het resultaat van latere turfdelving.
12 *plaets hebben:* van kracht zijn, juist zijn (WNT *plaats* 2099).
14 *beijvert:* met inspanning volbracht; *wel ... reusceren:* weleens nooit zou kunnen slagen.
15 *Altijts ... andere:* Althans naar mijn begrip, al is dat dan in deze zaken zeker zo klein als in andere.
16 *en ist ... zal:* is het volstrekt niet zo gesteld dat men de onderneming tot een goed eind zal brengen.
18 *dijkaedje:* dijkage, bedijking.
20 *exemtie:* vrijdom; *beswaernissen:* lasten.
22 *zoo:* zowel.
23 *ornement ende commoditeit:* sieraad en gemak.

281 *Ed. erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer vermoghene heeren, Mijne Heeren d'eerste ende andere Raeden ende meesteren van de Rek^e der graeflijkheit van Hollandt in Den Haeghe.*

*

(*Rekenkamer:* Den bailliu van Goijl^t p^r Hooft.)

[1] Ed^e erntfeste hooghgeleerde welwijse zeer
[2] vermoghene Heeren,

[3] UEd. Mo. zullen hier nevens vinden eene
[4] beraeminge van 't geene de reparatie in desen[4]
[5] jaere noodigh te doen zoude moghen beloopen.
[6] Waer op ick UEd. Mo. wel reverentelijk
[7] gaerne gebeden had, met d'eerste geleghenheit
[8] ijemant te committeren, om nae genome kennisse
[9] ordre ende last te laeten dat de voor*s* reparatien[9]
[10] ten meesten oorbaer moghten werden gedaen.[10]
[11] 'T welck vertrouwende zal UEd. Mo.
[12] Ed^e erntfeste welwijse zeer vermoghene Heeren,
[13] den almoghenden in schut en scherm, nevens
[14] wensch van geluksaelighe regeringe bevolen
[15] laeten, ende in hunne goede gratie,

[16] ujt Amsterdam,

[17] den ij^en Maj. *a* 1628.

[17] Uwer E. Mo.

[18] Onderdaenen dienstwillighen

[19] P C Hóóft

Opgave van reparaties aan het Slot.

Eindnoten:

4 *in ... doen:* die dit jaar nodig gedaan moeten worden.

* Origineel. ARA. Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken 481. Hs. dubbel blad; op fol. 1^v de aant. 'den x*en* Julij geauthoriseert te maken'.

9 *ordre ... laeten:* bevelen achter te laten.
10 *ten meesten oorbaer:* zo doelmatig mogelijk.

282 *Aenden Raedt van Staete.*

*

[1] Ed^{e} etc.

[2] Om mij te quijten vanden last bij uwer Ed. Mo. schrijvens van den
[3] xix^{en} lestleden ontfangen heb ick op gisteren gemonstert het garni-
[4] soen leggende binnen Weesp, waer van de rollen hier nevens gaen
[5] met beede dat God almaghtigh U Ed. Mo.

[6] Ed^{e} etc. in geluksaelighe regeringe altijts bewaere, mitsgaders alle
[7] behoorlijke dienst ende eerbiedenis van

[8] Vanden Hujse te Mujden,

[9] den xxiiij^{en} Maj *a* 1628.

[9] Uwer Ed. Mo.

[10] Onderdaenen dienstw^{en}

[11] P C Hóóft.

Hooft stuurt volgens gewoonte de monsterrollen van een van de garnizoenen in zijn ambtsgebied.

* Minuut. UBA II C II.752.

283 *Aenden Heere Ridder C. Huijghens.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Tegens den ondank, dien ons gering onthaelen, bij UEd. met reden[2]
[3] moet behaelt hebben, stel ick, om mij wat te vrede te stellen, den[3]
[4] dank dien 't UEd. vrienden aldaer te kleener konst zal zijn te be-[4]
[5] gaen, om dat hun banket zal geblanket wezen, door den naesmaek[5]
[6] van ons daeghelijks broodt. Zagh ick mij maer zoo wel te troosten,[6]
[7] belangende de ooren Uwer Ed. die ick weet, dat zich wijder als de[7]
[8] mondt, in lekkernij verloopen! Mijn zorghen is datse met het er-[8]
[9] kaeuwen mijner kost zonder kaeuw, tot inden Haeghe toe zullen[9]
[10] gequelt blijven, 't en zij zij niet te kiesch zijn om mijne gasten te we-[10]
[11] zen op het Deensch gerecht, op zijn Hollandsch gekookt, dat UEd.[11]
[12] in desen geschotelt vindt. Mondt het hun; 't zal goedt zijn om de[12]
[13] maegherheit van mijn torentafelken te boeten; zoo niet, ten min-[13]
[14] sten de lafhejt onzer oorspijse afspoelen. Maer als zij haere bekoom-[14]
[15] ste daer van hebben beding ick 't overschot te rugge van UEd. ende[15]
[16] van 't geluk, zoo ick kan, dat deselve

[17] Mijn Heere, met haere welwaerde gemalinne, altijds in eere ende
[18] voorspoedt bewaert in haere jonste bewaere,

[19] Wt het Toorentjen, den

[20] laesten van Zomermaent.

[21] 1628.

[20] Uwer Ed.

[21] Verplichten dienstwillighen

[22] P C Hóóft.

22 juni 1628 vertrok Huygens met zijn vrouw, broer en zusters uit den Haag voor een plezierreisje langs Delft, Rotterdam, Gouda, de IJsselstadjes, Vianen, Culemborg, Buren, Wijk bij Duurstede en Amersfoort met de bedoeling om 26 juni over Naarden, Muiden en Weesp Amsterdam te bereiken. De Hoofts hielden het gezelschap echter te logeren, zodat het 27 juni in Amsterdam aankwam. Drie dagen later schrijft Hooft aan Huygens, die nog in Amsterdam is, om zijn pover onthaal, zowel wat de

* Minuut. UBA II C II. 199. Afschr. KA CLXXIa[b]28.

maaltijden als wat de letteren aangaat, te verontschuldigen. Hij sluit verzen in ter lezing, die Vondel hem uit Denemarken gestuurd heeft.

Eindnoten:

2 *Tegens den ondank:* Tegenover het ongenoegen, misnoegen (WNT *ondank* 1182 ondank behalen: zich iemands ongenoegen op de hals halen, zijn misnoegen wekken).
3 *te vrede:* gerust; *den dank:* het genoegen (verscholen in WNT *dank* 2277 *ten danke* = naar genoegen).
4 *dien ... begaen:* dat uw vrienden aldaar (nl. in Amsterdam) te gereder (lichter, makkelijker) zullen verwerven, smaken (*aldaer* bij vrienden, tegenover de vrienden te Muiden).
5 *geblanket:* (woordspelend) vermooid, hier: smakelijker gemaakt; *door ... broodt:* door (het contrast met) de nasmaak van ons alledaagse voedsel.
6 *Zagh ... troosten:* Zag ik maar kans mij even goed (als ten aanzien van uw tong) te troosten (gerust te stellen).
7 *belangende:* betreffende, ten aanzien van; *die ... verloopen:* waarvan ik weet dat ze zich meer (letterl. verder) te buiten gaan aan lekkere gerechten dan de mond. Vgl. Mnl. Wdb. *verlopen* 2066 III.
8 *Mijn zorghen:* Mijn vrezen (Ik vrees dat ...); *se:* (nl. uw oren).
9 *zonder kaeuw:* zonder smaak (WNT *kauw* (III) *smaak* 1886 2), het bekende beeld van *orenvoeder* voor geestelijk voedsel, zelfs *herkauwen* de oren dat voedsel. Hooft had blijkbaar gedichten of proza aan Huygens meegegeven. Wat, is niet uit te maken; *tot ... toe:* Huygens zou van Amsterdam naar huis reizen, wist Hooft. Hij kon deze brief nog naar Amsterdam sturen.
10 *kiesch:* kieskeurig.
11 *het Deensch ... vindt:* de twee brieven op rijm die Vondel toen hij in 1628 voor zaken in Denemarken was, uit dat land aan de drost richtte (W.B. III, 187 v., 191 v.) Het zijn Hollandse gedichten uit Denemarken, vandaar *op zijn Hollandsch gekookt* en *Deensch gerecht*.
12 *in desen:* hierin, in deze brief; *Mondt:* Smaakt; *'t ... zijn:* het zal ertoe dienen; *om de maegherheit ... boeten:* om de schrale kost van mijn torentafeltje (het zeskante torentje in de boomgaard van het Muiderslot, waar Hooft altijd werkte, vgl. de 2e berijmde brief van Vondel aan Hooft, W.B. III, 191, vs. 30: *'tzeskant huisken* enz.) goed te maken (u schadeloos te stellen voor enz.).
13 *ten ... lafheit ...:* (dan zal het ten minste de lafheid enz.
14 *zij:* uw oren.
15 *daer van:* van het Deensche gerecht; *beding ... UEd.:* maak ik er bij u aanspraak op het overschot (schertsend in het beeld van eten en proeven) van u terug te krijgen; *ende ... geluk:* en beding ik van het geluk (de Fortuin, het lot), zo goed ik kan, dat gij, mijn Heer, met uw vereerde gemalin, altijd in voorspoed bewaard, in uw gunst moogt bewaren enz.

284 *(C. Huygens aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Uijt Amsterdam rijdende vernam ick U.E. komste in die[2]
[3] Stadt, maer, meesters hadde ick doenmael soo veel als[3]
[4] metgesellen; Drij waghens voll; die ick, in 'tbeginsel[4]
[5] vande reise, met eeren niet en sagh te stuijten, op de volle straet,[5]
[6] tot voldoening van mijn genegen*h* alleen. Dese penn salder[6]
[7] voor boeten, ende U.E. rekenschapp geven vande Deensche Ge-[7]
[8] dichten, zoo die noch niet t'huijs gekeert zijn. Den H[e] Baeck hebb
[9] ickse in handen gelaten, vertrouwende aen 'tmededeelen van sulcke
[10] geheimenissen, van vriend tot vriend, niet te konnen misdoen.[10]
[11] Van dier gedichten waerde oft onwaerde hebb ick niet te[11]
[12] seggen, Vondelens geschriften rekene ick onder de dinghen daer-
[13] van niet wel te oordeelen is. Sij duncken mij oneenparigh[13]
[14] ende haerselven hier en daer beschamende. Soo valt erin 'tgros[14]
[15] weinigh van hem te verklaren. Evensulcken vonniss[15]
[16] staet 'er over mij te strijcken. U.E. weethet bij oude onder-[16]
[17] vindinge. Nochtans hebb icker dit versch exempel af
[18] derven voorstellen. Ten deele hebb ick 't moeten doen, vindende[18]
[19] ten einde, hoe diep ick mij in de hergedachtenisse van U.E.
[20] onthael, genoechsaem ongevoelijcken, verwert hadde, ende[20]
[21] soo veel regulen aen Muyden alleen gehangen als aen vele
[22] grooter Steden. Die eere komt de plaetse alleen van
[23] weghen U.E. toe, Soo was 't redelick, datse tot haren[23]
[24] oorsprong keerde. U.E. sal lacchen met een betalinge[24]
[25] van vuijl pampier, voor soo veel beleeftheits, maer
[26] magh ick noch de eere eens hebben van U.E. t'mijnent, koortse-[26]
[27] loos, te sien, ick sal trachten dese obligatie, nu in geschrifte,[27]
[28] dan metter daed af te leggen, ende erkennen, soo verre mijn[28]
[29] macht streckt, de eere die ick mij toeschrijve van[29]
[30] gehouden te wesen

[31] Mijn Heere,

[32] U.E. dienstwill.[ste]
[33] CHuygens.

[34] U.E. en keure dese voddige dichten niet ten scherpsten, sij hebben[34]
[35] nec secessum nec otia scribentis te baet gehadt, als meest op de coets[35]

* Origineel. KA CLXXIa[c] 48.

[36] geboren, onder allerleij praet. Soo moetense onder 'tgetal ende[36]
[37] waerde vande wagenliedjens door, Een ridder uijt jagen etc.

[38] Wij gebieden ons dienste*l* ende dancke*l* aen Me Vr[e38]
[39] Hooft met U.E. verlof. Hage den 15[en] Julij
[40] 1628.

6 juli 1628 vertrok Huygens uit Amsterdam naar den Haag. Op het laatste ogenblik vernam hij dat Hooft in Amsterdam was aangekomen, te laat om hem te ontmoeten. Hij zendt Hooft zijn gedicht *Speelreise*, waarvan vs. 49-64 betrekking hebben op het verblijf te Muiden. Hij heeft de hem ter lezing gezonden gedichten van Vondel ter terugbezorging overhandigd aan (Joost) Baek; hij geeft er een weifelend oordeel over.

Eindnoten:

2 *Uijt ... rijdende:* op 6 juli na volbrachte 'speelreise', zie *283*. Na zijn thuiskomst op 7 juli schreef hij het gedicht *Speelreise* ... (W. II, 194), waarin hij aan Muiden relatief de meeste aandacht besteedde. Vgl. Dagboek 13, 14; *vernam:* vermoedelijk wel niet *zag*, maar: het bericht hoorde. Men reed in de richting Haarlem, Hooft kwam van Muiden.
3 *meesters ... voll:* Huygens schertst. Ze reizen met drie wagens, waarin vermoedelijk niet alleen de in *283* genoemden, maar ook anderen hem vergezellen. Huygens heeft niets te vertellen, allen willen doorrijden naar Haarlem en Den Haag. Hij kan daar niet tegen op. Bovendien is de reis net begonnen en bevindt men zich in de volle straat. Hij heeft evenveel meesters als metgezellen.
4 *beginsel:* begin.
5 *sagh:* kans zag.
6 *genegenheit:* lust, verlangen (om Hooft te ontmoeten).
7 *Deensche gedichten:* vgl. *283*.
10 *van ... vriend:* tussen familieleden.
11 *hebb ... segghen:* zwijg ik.
13 *daervan ... is:* waarover moeilijk te oordelen is; *oneenpaerigh:* ongelijkmatig, van verschillend niveau.
14 *haerselven ... beschamende:* tekortschietend, telkens tegenvallend; *in 't gros:* in het algemeen.
15 *Even ... strijcken:* Net zo'n oordeel zal er over mij geveld worden.
16 *bij ... ondervinding:* door langdurige ervaring; *er ... af:* ervan, nl. van mijn dichtwerk.
18 *derven voorstellen:* durven aanbieden (nl. zijn *Speelreise*); *moeten:* (contrasterend met *derven*); *vindende ... steden:* aangezien ik aan het eind (van mijn gedicht) constateerde, hoe diep ik verwikkeld was geraakt in de herdenking van uw onthaal, vrijwel zonder het te merken en hoe (dat) ik evenveel regels aan Muiden *alleen* had besteed als aan *veel* steden die groter zijn. (Van de 68 verzen van *Speelreise* aan 15 steden gewijd, zijn er 13 voor Muiden.)
20 *verwert*, WNT neemt op grond van de verkeerde lezing *verbeurt* bij Van Vloten, dit citaat op onder *verbeuren* 489. Maar het hs. heeft duidelijk *verwert; sich verwert* = zich verwikkeld, ingewikkeld.
23 *Soo ... keerde:* Derhalve was het redelijk dat ze (die *eer* = dat eerbetoon) terugkeerde tot hem in wie ze haar origine heeft.
24 *van ... pampier:* bestaande uit (door mij) beschreven papier (ietwat denigrerende omschrijving van zijn gedicht); *voor:* in ruil voor; *beleeftheits:* vriendelijkheid, hartelijkheid.
26 *koortseloos:* als ik geen koorts heb (Huygens leed daar nogal eens aan).
27 *obligatie ... geschrifte:* verplichting, die nu (slechts) op schrift staat.
28 *af ... leggen:* na te komen; *erkennen:* met dankbaarheid getuigen van (de eer ...), met waardering (de eer ...) bejegenen, de eer ... te beantwoorden (WNT *erkennen* 4196).
29 *van ... Huygens:* geacht te worden, uw ... Huygens.

34 *keure:* beoordele.

35 *nec ... scribentis:* noch de eenzaamheid noch de stoorloze rust voor hun schrijver (Ovidius, *Tristia* I, I, 41: *Carmina secessum scribentis et otia quaerent*, Liederen vragen om eenzaamheid, stoorloze rust voor hun schrijver); *te ... gehadt:* het voordeel gehad van ...; *als ... geboren:* (pred. toev.) daar ze meest in de koets (onder het rijden) geboren zijn.

36 *Soo ... door:* Dus moeten ze gerekend worden tot en gewaardeerd als de wagenliedjes (dit is geen bekend genre). Bedoelt Huygens alleen een excuserende kenschetsing van eigen werk als minderwaardig, zoals hij meer doet? Vgl. Erasmus die beweert dat hij zijn *Lof der Zotheid* rijdend op een ezel heeft gemaakt, om zich bij voorbaat te verontschuldigen voor het inferieure produkt. Dit is toch niet waarschijnlijk. Informatie bij de redactie van het WNT werd beantwoord met de mededeling, dat men daar slechts over nog één andere bewijsplaats voor het woord beschikt, nl. in N. de Roever, *Van Vrijen en Trouwen*. Bijdrage tot de geschiedenis van Oud-Vaderlandsche Zeden, Haarlem (1891) pag. 70: 'Afzonderlijke wagenliedjes waren in de liedboekjes te vinden, om onderweg te zingen'. We schijnen dus te moeten denken aan een aparte afdeling van wagenliedjes in de liedboekjes, die op een plezierreis per 'speelwagen' (plezierrijtuig, zie WNT *spelen* 2724) werden gezongen. Huygens noemt dan een concreet voorbeeld ervan.

38 *Wij ... verlof:* Ik beveel mij dienstwillig en gaarne (hartelijk) aan bij ..., met uw goedvinden.

285 *Aen mê Joffrouwe Me Joffr^e Helionora Hóóft.*

*

[1] Mijn' zoetste ziel en vriendelijkste vriendin,

[2] Bij dezen, tracht ick, bij mangel van 't werk, door[2]
[3] ongeleghenheit, te toonen den wille dien heb, om[3]
[4] mij te werpen voor U E voeten, ende met
[5] d'wterste eerbiedenis mijns gemoets oorlof[5]
[6] te neemen om eens wt te gaen. UE en denke
[7] niet dat ick van haer scheijde, die ick mededra-
[8] ghe gemetst in 't binnenst mijns harten. Zulx[8]
[9] niet laeten kan in gedachtenis te hebben UE,[9]
[10] nevens de gedachtenis van, dat deselve dat[10]
[11] gelieft heeft op mij te begeeren. Die zoo sma-[11]
[12] kelijk is, dat ick niet naeders vermoghende[12]
[13] tot dankbaerheit, daer vooren, in aller ootmoet,[13]
[14] nae den geest, kusse UE welwaerde ende[14]
[15] schoone handt, die mij getrouwt heeft, God
[16] biddende derselve eenen blijden avont, ende voorts
[17] alle hejl te verleenen, ende daerinne zich te dienen[17]
[18] van

[19] 30 Aug. 1628.

[19] UE

[20] Onderdaensten Toegedaensten

[21] dienaer ende man

[22] P C Hóóft.

Om een ons niet bekende reden kan Hooft niet persoonlijk afscheid van Leonora nemen nu hij zonder haar uitgaat: hun dochter Christina was tien dagen te voren gedoopt. Hij verzekert Leonora dat zij geen ogenblik uit zijn gedachten is.

Eindnoten:

2 *bij ... werk:* nu ik het in werkelijkheid niet kan.
3 *ongeleghenheit:* ongunstige omstandigheden.

* Origineel. UBL Pap. 13 H 1.

5 *oorlof:* afscheid.
8 *gemetst:* gemetseld.
9 *gedachtenis:* voortdurend gedenken.
10 *dat deselve ... begeeren:* dat gij dit van mij hebt willen verlangen, nl. dat hij steeds aan haar zou denken.
11 *smakelijk:* aangenaam.
12 *niet ... dankbaerheit:* daar ik mijn dankbaarheid niet beter kan tonen.
13 *daer vooren:* daarvoor, in de plaats daarvan.
14 *nae:* naar, in.
17 *zich te dienen:* gebruik te maken.

286 *D Petro Grutero Medico*.

*

[1] De puerperio uxoris Doctissime Grutere quod adeó tempestivé
[2] mihi gratulatus sis, tali tuo in me animo plurimum me debere
[3] fateor. Quod a me exigebant litterae tuae, ne tibi candidato
[4] successionis in locum D Fontani, deessem, officium pro virili
[5] praestiti. Cumque ex sermone cum D.D. Gravio et Geelvinkio
[6] habito, mihi liqueat a nemine adhuc libellum supplicem eam in rem
[7] consulibus oblatum esse, hoc agas, proceresque vacuos ut occupes
[8] te hortor, atque voti compos ut fias, quamprimum exopto.

[9] Vale. Pridié Kal.^{s} Sep. MDC.XXVVIII.

[10] Tuus

[11] P C Hóóft.

VERTALING

Dat ge bij de bevalling van mijn vrouw, Zeergeleerde Gruterus, mij zo tijdig hebt gelukgewenst, wel, ik beken, dat ik aan zulk een gezindheid van u jegens mij zeer verplicht ben. Wat uw brief van mij verlangde, dat ik u bij uw candidatuur voor opvolging in de plaats van den Heer Fontanus, mijn steun niet zou onthouden, dezen plicht ben ik naar vermogen nagekomen. En daar ingevolge een gesprek met de Heeren de Graeff en Geelvinck gevoerd mij duidelijk is, dat door niemand nog een smeekschrift met het oog op die zaak aan burgemeesteren is aangeboden, sla toe! De vooraanstaanden, wanneer ze even tijd hebben, ik spoor u aan, dat ge ze aanklampt, en dit is mijn vurig verlangen, dat ge zo spoedig mogelijk uw wens vervuld ziet.

31 augustus 1628.

Uw

P.C. Hóóft.

Petrus Gruterus, ca. 1574-1634, arts te Middelburg, daarna te Amsterdam. Hij kreeg de begeerde betrekking, maar werd in 1631 ontslagen. Bevriend met vele geleerden en dichters, o.a. Huygens en Barlaeus.

* Minuut. UBA II C II.297. Afschr. UBL Pap. 13.

287 *A mon Frere Carel Hellemans tot Antwerpen.*

*

[1] Mons[r] mon Frere.

[2] Wt UE schrijven vanden 4[en] lestleden heb met verwondering ver-
[3] staen dat haer de brieven van S[r] Vander Wijen niet alle ter handt en[3]
[4] zijn gekomen; met leedtwezen, dat UE zoo nae bij zijnde als inden
[5] Haeghe, niet gelieft heeft zich voorts herwaerts te vervoeghen. Van[5]
[6] 't middel bij ons geroert om met onderling, ende zonderling UE[6]
[7] genoeghen de saeken vanden sterfhujze te vereffenen, en kan bij
[8] brieven niet handelen, om redenen, die UE zelve, mijns oordeels[8]
[9] deughdelijk ende maer alte gewichtigh zal vinden 't zijner over-[9]
[10] koomste. Deze zal nodigh zijn binnen drie weken nae dezen dagh,[10]
[11] als wanneer men nootlijk de zaeken bij der handt zal moeten nee-
[12] men, alhoewel voor dien tijdt, om seker punt mon frere van Zurk[12]
[13] raekende, het testament zal moeten gelevert worden in handen van
[14] de exsecuteurs, die ick acht UE bekent te zijn. Indien deselve als dan[14]
[15] goedt vinden copie te laeten trekken ende op Antwerpen te zenden,
[16] ick zal bevorderen dattet geschiede, alhoewel 't mij om zoo kleenen
[17] tijdt als tussen dien ende UE koomste te loopen heeft, van geenen
[18] dienst en schijnt. Zonder hunne geliefte, zoude mij ontsien met[18]
[19] eenigh bewint vanden sterfhujse te moeijen, als wtgesloten van die[19]
[20] authoritejt. Verwachtende dan tegens dat pas, UE jeghenwoordig-
[21] heit, zal deselve Monsr mon frere, met Joffr[e] onze suster UE beminde
[22] hujsvrouwe ende zoone, den almoghenden in schut ende scherm
[23] bevolen laeten, hartelijke groete ende gebiedenis van de mijne ende

[24] Wt Amsterdam,

[25] 13 Novemb. 1628.

[24] UE

[25] Weltoegeneghen dienstw[en] broeder

[26] P C Hóóft.

Leonora's moeder Susanna van Surck, overleden in october 1628, had aan haar dochter Lucretia een groot en aan haar verwende zoon Carel zeer grote bedragen geleend. Hierin vond zij aanleiding om de erfportie van deze kinderen onder fideï-commissair verband te stellen. Hooft zinspeelt in *287* ongetwijfeld hierop, maar

* Minuut. UBA II C II.297.

er ontgaat de lezer toch allerlei dat op voorafgegane, onbekend blijvende dingen slaat. - Carel of Carlo Hellemans, 1595-1652, had evenals Leonora een domicilie in Zevenbergen, terwille van zijn neutraliteit. Hij had ook een huis in en later bij Antwerpen.

Eindnoten:

3 Carel van der Wijen was Susanna van Surck's kassier en blijft van nu af die functie voor de Hoofts uitoefenen.
5 *gelieft heeft:* zo goed is geweest, of indien *gelieven* onpers. gebr. is, het ond. verzwegen en *UE* meew. vrw. is: behaagd beeft; *voorts:* meteen.
6 *middel ... komen:* middel, manier (of meer speciaal: rechtsmiddel) om tot een schikking te geraken (het middel wordt niet genoemd); *onderling ... genoeghen:* wederzijdse en vooral uw tevredenheid.
8 *handelen:* verhandelen.
9 *maer al te:* hoogst.
10 *'t zijner overkoomste:* bij uw komst.
12 *mon frere van Zurk:* Emanuel van Surck, ca. 1597-na 1645, in 1618 getrouwd met Lucretia Hellemans.
14 *exsecuteurs:* alle vier bedankten.
18 *geliefte:* instemming.
19 *bewint:* beheer; *mij ontsien (mij) ... te moeijen:* ervoor terugschrikken, mij te bemoeien; *sterfhujs:* nalatenschap.

288 *Aen Sr Balthazar Bolgaro tot Antwerpen.*

*

[1] Monsr mon Cousin,

[2] Wt UE aengenaem schrijven vanden 4. dezer is mij onaengenaem
[3] geweest te verstaen de difficultejt van UE rejse, ende 't wederkeeren
[4] van mon frere Hellemans die tot inden Haeghe toe geweest is. Zijne[4]
[5] E, verwittight mij daer van met toeseggen van overtekomen als zij
[6] ontboden wort op de besoignen van 't sterfhujs: versoekt ouverture[6]
[7] van 't middel van accommodatie in onzen gemeenen laesten ge-[7]
[8] roert, ende copie van 't testament. Mijn antwoort bij deze bode is[8]
[9] datmen nae drie weken van dezen dagh in 't werk meent te treden,
[10] alhoewel het testament om redene wat eer aende exsecuteurs staet te
[11] exhiberen; dat consideratien van gewicht mij verbieden bij brieven[11]
[12] te handelen van 't voor*s* middel, ende ick zijne E de copie bestellen[12]
[13] zal indien 't de exsecuteurs consenteren, zonder dewelke mij noode[13]
[14] met het bewint vanden sterfhujze zoude moejen, als wtgesloten
[15] zijnde van die authoritejt. Zijn E schrijven smaekt even zeer naer[15]
[16] een gepassionneerde begeerte om van UE af te zijn. Indien UE be-
[17] vint dat hij eenigh waeter in zijnen wijn schijnt te willen doen,
[18] 't sal ons zoo lief om verneemen, als zijner E dienstigh zijn. Maer
[19] 't zij dit, oft daer ijet anders passeert van verlang, bidden, om dies
[20] geadverteert te zijn, ende dat God almaghtigh UE in schut ende
[21] scherm bevolen houde, nevens hartlijke groete ende gebiedenis van

[22] Wt Amsterdam,

[23] 13 Novemb. 1628.

[23] UE geaffectionneerden Neve ende

[24] dienaer

[25] P C Hóóft.

Vgl. *287*. Balthasar Bolgaro was een achterneef van Leonora, die al voor haar moeder geldzaken behartigde. Waarom *288*, in één adem met *287*, geschreven wordt, is zonder (de ontbrekende) kennis van de voorafgegane zaken niet duidelijk.

* Minuut. UBA II C.II.299,

Eindnoten:

4 *tot (...) toe* (WNT *toe* 305 2*a* ? b).
6 *ouverture:* opening, mededeling.
7 *middel van accommodatie:* vgl. *287* r. 6.
8 *onzen gemeenen laesten:* een door Hooft en Leonora beiden ondertekende brief, waar Bolgaro dan bliikbaar kopie van had?
11 *om redene ... exhiberen:* door de executeurs om goede redenen wat eerder aan de erfgenamen overgelegd zal worden.
12 *bestellen:* verschaffen.
13 zonder wie ik mij ongaarne met de leiding van het sterfhuis zou bemoeien, daar ik (geen executeur zijnde) van dat gezag uitgesloten ben.
15 vgl. *294*.

289 *(C. Huygens aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heer:

[2] Dewijl ons Paeschen noch niet in 'tland en is, deel ick U.E.[2]
[3] van mijne onrijpe Vijgen een handvoll. All over een weke oft
[4] twee zijnse van mijn groen verstand afgepluckt geweest,
[5] maer zedert soo onder den mann vervoert, datse nu ontrent[5]
[6] mispelen geworden zijn. Soo platt, nochtans hebbense U.E.[6]
[7] niet willen onthouden wesen, die wel gewoon is
[8] op sulcke drooghe gasterijen van mij geroepen te werden.[8]
[9] Sij moghen ten minsten dienen om U.E. te doen walghen,
[10] ende soo wat uijt te werpen, daer een deel vande wereld[10]
[11] naer grabbele, gelijck nu de meeste hoop in 't Spaensche[11]
[12] Silver hoopt te doen. Noch ijet gaet 'er neffens in[12]
[13] Fransch, dat mij geverght is gewerden door ende voor den
[14] Oversten Smelzing, die de Coninginne van Bohemen[14]
[15] (hem seer toegedaen) speelsgewijze haren Lacquaij noemt.[15]
[16] Tegen mijn' geneghentheden aenvaerde ick eens andermans[16]
[17] woord te doen; sonderling in Rijm; hier hebb ick het[17]
[18] niet konnen ontleggen; ende den hoeck teboven zijnde, ('twelck[18]
[19] mij schaers een ure bedenckens koste) hebb soo redelicken[19]
[20] gevallen in 'tgevall gehadt, dat ickhet U.E. mede
[21] neffens de rest hebb derven overdringen. Het magh[21]
[22] dan oock voor eenen kluchtighen interim dienen tuschen een[22]
[23] vande Acten vande Nederlandsche Tragedien, daer ick gaern[23]
[24] hoore U.E. sich ernstelick in wiggelt. God seghene zoo
[25] goeden voornemen, ende bewaere 'r U.E. toe in soo veel gesonth[ts25]
[26] als herte*l* wenscht

[27] Mijn Heer

[28] Hage, den 9[en] 10*b* 1628.

[29] U.E.

[29] ganschdienstw[e]

[30] CHuygens.

* Origineel. UBL Pap. 2

[31] De tijdingen vanden H^e^ Reael voldoen mijn wenschen scherp:[31]
[32] Waer U.E. dunckt dat ick een vijltjen tot sijn verlossinge uijt[32]
[33] die ongerechtige banden soude konnen bij brenghen, Ick
[34] versoecke vrundlick daerin niet gespaert te werden. Aen[34]

[35] sijn' wederkomste mochten wij ruijm het retour van een
[36] vijfde Galioen rekenen. Maer sijn' waerde is de swaerste[36]
[37] van sijne boeijen.

Huygens zendt Hooft verzen, en laat zich over hun waarde op de gebruikelijke wijze overbescheiden uit. Hij hoopt dat ze Hooft tot het schrijven van betere zullen prikkelen. Tegen zijn zin heeft hij, om de koningin van Bohemen een genoegen te doen, verzen geschreven op bestelling, die hem tenslotte voldoende bevielen om ze ook in te sluiten. Hooft moge ze als kluchtige afwisseling bij het schrijven der *Nederlandsche Historiën* beschouwen.

Eindnoten:

2 *Dewijl ... is:* Terwijl Pasen nog niet voor ons in het land is (nog niet aangebroken is: zinspeling op 'vijgen na Pasen': vijgen als vastenspijs (WNT *vijg* 600)); *deel:* schenk; *All ... geweest:* Al een week of twee geleden zijn ze (die *onrijpe vijgen*) van mijn groen verstand (mijn onrijpe, onvolgroeide, onervaren geest) afgeplukt (geworden).
5 *maer ... vervoert:* maar sindsdien zijn ze zó van hand tot hand gegaan; *datse ... zijn:* dat ze nu ongeveer mispels geworden zijn (mispels moeten lang liggen 'meuken' (zacht worden) voor ze eetbaar zijn. Ze moeten enigszins rottig zijn en worden in dit meukproces plat. Vgl. WNT *mispel* 849. Huygens wil zeggen dat zijn vijgen zo van hand tot hand gegaan zijn dat ze plat als mispels zijn geworden. Tevens is mispel aanduiding van iets van geringe waarde (WNT l.c.).)
6 *Soo platt:* Ofschoon zo plat (spelend met de fig. betekenis alledaags, doodgewoon, die *plat* kan hebben).
8 *drooghe gasterijen:* sobere, armetierige gastmalen (WNT *gasterij* 323: weelderig, overvloedig gastmaal; hier dus paradoxaal bij *drooghe*); *van ... geroepen:* door mij genodigd.
10 *ende ... werpen:* en zo (door de walging) wat uit te braken (onfris beeld voor dichterlijke productie: men kan mitigerend vertalen: en zo er wat 'uit te gooien').
11 *grabbele:* mag grabbelen; *meeste hoop:* de meesten, de grote hoop (tegenover *een deel van de wereld:* een aantal mensen, fijnproevers die Hoofts poëzie kunnen appreciëren).
12 *Spaensche Silver:* de zilvervloot was kort tevoren (8 september 1628) door Piet Hein veroverd. De tijding daarvan kwam 15 nov. binnen; *Noch ... Fransch:* Zie W. II, 200: *Le jour de la nativité de la Reine, pour le S^r^. Schmelzing, Lacquay de S.M.^te^*.
14 *den ... Smelzing:* Zie W. II, 200 n. 1: Nicolaas Schmelzing, Oostenrijker van geboorte, kolonel der ruiterij, president van de krijgsraad, goede vriend van Huygens, † 8 maart 1629; *de ... Bohemen:* Elisabeth Stuart, dochter van Jacobus 1 van Engeland, was in 1613 getr. met Frederik, keurvorst van de Paltz, 'de Winterkoning' omdat hij slechts één winter koning van Bohemen was (1619-1620). Na ook de Palts verloren te hebben, vestigde hij zich in 1620 met zijn gemalin in Den Haag.
15 *speelsgewijze:* schertsend, met lichte spot.
16 *Tegen mijn' genegentheden:* Met tegenzin; *aenvaerde ... doen:* neem ik op mij het woord voor een ander te doen.
17 *hier ... ontleggen:* in dit geval heb ik er niet aan kunnen ontkomen.
18 *den ... zijnde:* toen ik het lastige werkje achter de rug had (WNT *boven* 848: een hoek te boven zijn: eraan ontkomen zijn, een moeilijkheid achter de rug hebben.
19 *schaers:* nauwelijks; *een ure bedenkens:* Huygens zette onder het Franse gedicht: a coena, horae spatio (dadelijk na tafel, in een uur tijd); *soo ... gevallen:* een zo redelijk welgevallen.
21 *overdringen:* opdringen.
22 *interim:* intermezzo; *tuschen een vande Acten:* tussen twee bedrijven, of: in een bedrijf.

23 *Acten:* bedrijven; *Nederlandsche Tragedien:* de *Nederlandsche Historiën; daer ... wiggelt:* waarmee, naar ik met genoegen hoor, u zich ernstig bezighoudt (Mnl. Wdb. *wiggelen* 2458 wentelen; prolepsis, het voegw. *dat* in de obj. zin weggelaten).
25 *ende ... toe:* en beware u ertoe (zodat ge 't kunt uitvoeren).
31 *Reael*, vgl. *192*; *De ... scherp:* Ik ben erg blij met de tijdingen over de heer R.
32 *Waer ... werden:* Als u dunkt dat ik iets zou kunnen bijdragen tot zijn bevrijding uit die onrechtvaardige gevangenschap, verzoek ik daarin niet verschoond te worden (eig. een vijltje verschaffen om hem uit zijn boeien te verlossen).
34 *Aen ... rekenen:* Zijn terugkomst zouden wij kunnen schatten op veel meer dan de retourlading van een vijfde galjoen. (De voornaamste schatten van de zilvervloot waren aan boord van vier galjoenen. Vgl. *321*).
36 *Maer ... boeijen:* Maar de voornaamste reden waarom men hem gevangen houdt is dat hij zo'n belangrijk persoon is. De wederzijdse waardering tussen Huygens en Reael blijkt uit ettelijke tussen hen gewisselde brieven. Hun correspondentie begint in 1624.

290 *Aen den Ridder Hujghens.*

*

[1] Mijn Here,

[2] Het dierbaer dujrbaer winterooft van UEd. vernuft heb ick bevon-
[3] den wel van beter geur als de meloenen van Rouwkoop, ende mij-
[4] ne gasten daermede eene godlijke siere gedaen naerijverende t'uwer
[5] Ed. kosten, de grootdaedigheit des Koninx Philips van Macedo-
[6] nien, dewelke onder anderen ten eeten hebbende den Arst Mene-
[7] crates, zoo opgeblasen door waen van wetenschap om de doodt te
[8] verdrijven, dat hij zich Juppiter noemen deed, den zelven niet dan
[9] brandende wierook ende lekkernij van reukwerk liet aenrechten.
[10] Ende om den naesmaek te bet te voeden, heb UEd. frujten doen
[11] ujtschilderen, door een handt die zoo eersuchtigh scheen om mees-
[12] ter Mierevelt ten minsten in lanksaem leveren van werk nae te
[13] ijveren, als ick, om Konink* Philips niet toe te geven. Nu zend ick
[14] ze te rugge om te voldoen 't geen UEd. bedongen had, bekennende
[15] met eenen dat zij mij hebben doen walghen niet tot braekens toe,
[16] maer van mijne voorgaende braexels, ende de maegh zoo gesterkt,
[17] dat ick hoop, zij en zal voor 't eerst niet lichtlijk ijets ujtwerpen, 't
[18] geen mij beneeme den zoeten mondt, dien mij 't gewas van U Ed.
[19] hof gemaekt heeft. De Nederlandsche Treurspelen vind ick int
[20] handelen zoo vol rouws en ramps, datze wel van noode hebben met
[21] diergelijk tussenspel, gelijk die van d'aeloutheit met schotsdicht, ge-
[22] spekt te werden, om de versleghe geesten te verquikken: ende dank
[23] U Ed. voor 't geven van dien zeghen. Verplichten zalze mij even
[24] zeer als U Ed. staet inden staet, verdiensten ende waerdij, om etlijke
[25] bladstukken met de verwe derselve te hooghen, ende te doen ujt-
[26] steken. Ook is mijn vertrouwen, dat U Ed. niet weenigh stofs ten
[27] behoeve van dit werk in tijdt ende wijle zal maghtigh zijn te ver-
[28] schaffen zoo van bezondere omstandigheden mij onbewust als van
[29] spieghelingen ende insichten die de omsichtighe schrijvers met on-
[30] sichbaerh[t] voor de duistere ooghen, klaerh[t] voor de klaere, gewoon
[31] zijn tot inslagh van hun geweef te gebrujken. Zulker vederen om
[32] mijne naektheit te kleden, beloof ick mij veele vanden H. Reael, die
[33] wij hooren dat van den Kajsar vrij gegeven ende bescheit daer af
[34] van den Heimelijken Raede verwachtende is. Dies wacht ick op
[35] zijner Ed. koomen ende op het vinden Uwer Ed. bejde met ver-

* Minuut. UBA II C II.834. Afschr. KA CLXXIa[b] 29.
Hs. enkel vel, sterk uitgevloeide inkt.
* Niet stellig gelezen.

[36] langen God biddende den eenen ende den anderen met alle die hun[36]

[37] lief zijn ende voor al me Vrouwe Hujghens, in eere ende voorspoet
[38] altijt te bewaeren, nae wensch van

[39] Amsterd. 29 Dec. 1628.

[39] UEd.

[40] gansdienstw[en]

[41] P C Hóóft.

Hooft zendt de bij *289* ontvangen gedichten, met dank en lof, op Huygens' verzoek terug. Hij heeft ze zijn gasten laten lezen, en laten afschrijven, wat lang geduurd heeft. Tussen de rampen van de vaderlandse geschiedenis, waar zijn geest mee bezig is, waren ze zoals Huygens had gehoopt, een welkome afleiding. Hooft zal niet kunnen nalaten, Huygens en zijn betekenis op eervolle wijze in de *Nederlandsche Historiën* te vermelden en hoopt voor dat werk gegevens en beschouwingen van hem te zullen krijgen. Hij hoopt hetzelfde van Reael, die door de keizer vrijgelaten zou zijn.

Eindnoten:

2 *dierbaer:* kostbaar, kostelijk; *dujrbaer:* duurzaam; *winterooft:* zie het begin van *289* waarop deze een antwoord is; *heb ... Rouwkoop:* heb ik van veel beter geur bevonden dan de meloenen van Rouwkoop (Orlers noemt in zijn *Beschrijvinghe der stadt Leijden* (Leiden 1614) onder adellijke huizen in de buurt van Leiden Het huijs te Roucoop bij Voorschoten. Daar woonde toen Hooft's neef Dirck van der Nat, vgl. *132*.)
3 *wel:* zeker, ongetwijfeld, hier weer te geven met: van *veel* beter geur.
4 *eene ... gedaen:* een godenonthaal bezorgd; *naerijverende:* trachtende te evenaren (WNT *naijveren* 1509: niet vlijt zijn best doen om iemand of iets te evenaren).
5 *grootdaedigheit:* vorstelijke vrijgevigheid, kwistige milddadigheid.
6 *onder anderen:* met anderen, temidden van anderen.
7 *door ... wetenschap:* doordat hij de kennis meende te bezitten.
8 *den zelven:* voor deze (Menecrates).
9 *lekkernij van reukwerk:* lekkernij bestaande uit reukwerk; *aenrechten:* opdienen (Het verhaal over Menecrates bij Athenaeus, *Dipnosophistae* 7, 289 E en Aelianus, *Varia historia* 12, 51; het punt van vergelijking ligt in *godlijke siere:* Hooft trakteert eveneens niet op spijzen, maar op iets abstracts dat overigens heerlijk is).
10 *te bet te voeden:* te beter in stand te houden; *UEd .... uitschilderen:* uw vruchten (Hooft blijft in het vijgenbeeld) doen uitschilderen (= uw gedichten doen kopiëren).
11 *zoo:* even.
13 *toe te geven:* onder te doen voor (WNT 460 iemand iets toegeven); zie *335*).
14 *voldoen ... had:* voldoen aan enz. (Van zulk een beding is in Huygens' brief overigens niets te vinden; misschien stond het op een van de blaadjes met gedichten).
16 *mijne braexels:* wat ik tot nog toe gedicht heb (vgl. *289*); *ende ... gesterkt:* en dat zij (nog steeds *UEd. fruiten*) mij de maag zo hebben gesterkt.
17 *voor 't eerst:* vooreerst; *uitwerpen:* het woord dat Huygens ook gebruikte voor vomeren.
18 *mij ... mondt:* mij de zoete smaak zou ontnemen.

19 *hof:* tuin, bongerd.
20 *int handelen:* bij het bewerken ervan (WNT *handelen* 1905 3); *rouws:* smart, smartelijks.
21 *gelijk ... schotsdicht:* zoals die van de Ouden met schimpdichten (satiren) afgewisseld te worden (WNT *schotsch* (III) 935: satire; eenmaal aangetroffen, dit citaat); gespekt (WNT *spekken* 2673 dit citaat met de betekenis larderen. Spekken kan hier, en elders, synoniem zijn met afwisselen, zie de andere citaten WNT).
22 *om ... verquikken:* teneinde de terneergeslagen gemoederen op te vrolijken.
23 *Verplichten ... ujtsteken:* uw zegenwens (vgl. *289* r. 23), evenzeer als uw positie in de staat, uw verdiensten en voortreffelijke kwaliteiten, verplichten om enige bladzijden met de kleur daarvan reliëf te geven en beter te doen uitkomen.
26 *Ook ... vertrouwen:* Ook ben ik overtuigd.
27 *in ... wijle:* bij gelegenheid; *zal ... zijn:* in staat zult zijn.
28 *zoo van:* zowel bestaande in; *mij onbewust:* mij onbekend.
29 *spieghelingen:* beschouwingen (WNT *spiegelen* 2764; vert. van Lat. *speculatio*); *insichten:* inzichten, visies, opvattingen; *omsichtighe:* goed om zich heen kijkende; *met ... klaere:* op onzichtbare wijze voor de slechtziende ogen, op heldere wijze voor de helder ziende.
31 *tot ... geweef:* als sierende inslag van hun weefsel (WNT *geweef* 2017 concr.: weefsel); *Zulker ... beloof ick mij veele:* Veel zulke veren om mijn naaktheid te bedekken verwacht ik.
32 *die ... is:* wiens invrijheidstelling door de Keizer bevolen is en die bericht daarover van de Geheime Raad verwacht; vgl. *192*.
35 *zijner Ed. koomen:* de komst van hem; *het vinden Uwer Ed.:* het treffen van u, een ontmoeting met u; *bejde:* allebei (bij *wacht*).
36 *den eenen ende den anderen:* (u) beiden.

291 *(C. Barlaeus aan P.C. Hooft.)*

*

Petro C. Hooft.

[1] *Vir amplissime*,

[2] Dum amicos circumspicio, quibus plurimum me debere agnosco,
[3] inter primos occurris tu, cujus prolixam nuper humanitatem et
[4] benignitatem expertus fui, cum rancidos aliquot versiculos tanto[4]
[5] precio redimeres. Ex animo loquor, non scripseram illos lucelli
[6] alicujus spe, sed ut magno isti viro, quem fatorum jam adversa vis[6]
[7] exercet, gratificarer, et egregiis tuis virtutibus meum quoque testi-
[8] monium commodando, tam celebrem amicum lucrarer. Ideoque
[9] puduit pro munere gratias agere, ne venales domi Musas alere[9]
[10] viderer, et litterariam nundinationem approbasse. Nec tacendum
[11] quoque mihi semper putavi, ne insigni ingratitudine Deorum dona
[12] sprevisse, crederer. Silui itaque, donec argumentum nactus essem
[13] referendi gratias, non quae tantis beneficiis responderent, sed quibus
[14] ingenuè testarer, non nisi à chartulis, versibus, pedibus et metris
[15] poëticis me esse instructum, nec esse referendo, nisi iste fortè pauco-
[16] rum foliorum apparatus placere possit. Mitto exemplar Hymni,[16]
[17] quem in Christum scripsi ad Christianissimum Regem, non ut
[18] poëticae artis documentum aliquod seculo darem, sed ut pietatis me
[19] studio hic et alibi probarem. Qui Principum summorum laudes[19]
[20] antehac carmine tentaveram exequi, idem me officium Servatori
[21] nostro, & aeternae salutis Principi debere putavi. Consecrant
[22] Apollini suo Hymnos poëtae veteres tanquam carminis et facultatis
[23] istius authori. Quid ni et nos gratis praeconiis in Redemptorem
[24] nostrum reflectemur, quem omnis boni non fictum, sed verum
[25] largitorem agnoscimus et praedicamus. Ubi remissiore fueris
[26] animo, horulam versiculis hisce impende, afficient fortè quaedam
[27] legentem, si non doctè, saltem piè dicta. Videbis illic minus me
[28] Theologum esse, ubi magis Poëta sum; illic minus Poëtam, ubi
[29] magis Theologus sum. Vale Vir praestantissime, et me tuum cense,
[30] sicut fundum possis in alieno loco, nunquam aut rarò visum.

[31] Lugd. Bat. 8 Id. Ian. 1629.

* Geen hs. Barl. *Epist.* (1667) n° 502 (11 p. 957. Onder de addenda: 'Epistolae sequentes serius ad manum venerunt, dignae tamen ut superioribus, licet extra temporis ordinem, adjunguntur').

VERTALING

Nu ik naar vrienden rondzie, aan wie ik erken het meeste verschuldigd te zijn, komt onder de eersten gij mij voor den geest, wiens bereidwillige beschaving en welwillendheid ik onlangs heb ondervonden, toen ge een aantal ranzige versjes met zo hoge beloning hebt vergolden. In gemoede spreek ik: ik had die niet geschreven in de hoop op een of ander luttel gewin, maar om aan dien groten man, dien nu de tegenspoed van het lot kwelt, te believen en (door aan uw uitnemende voortreffelijkheden ook den vriendschapsdienst van mijn getuigenis te bewijzen) een zo vermaarden vriend te winnen. En daarom heb ik mij geschaamd, voor een geschenk mijn dank te betuigen, opdat ik niet den indruk geef, voor de commercie thuis Muzen op te kweken en een litterairen ruilhandel te hebben aangeprezen. Maar toch heb ik ook niet gemeend, altijd te moeten zwijgen, opdat men niet van mij zou geloven, dat ik met in het oog lopende ondankbaarheid geschenken der Goden heb geminacht. Ik heb dus het zwijgen bewaard, totdat ik een motief zou hebben verkregen om dank te betuigen, niet opdat deze aan zo grote onderscheidingen zou beantwoorden maar opdat ik daarmede vrijmoedig zou betuigen, dat ik louter met papieren, met verzen, voeten en maten van poëzie ben toegerust en niet in staat dank te bewijzen tenzij misschien die outillage van wellicht slechts weinige bladen vermag te behagen. Ik stuur een afschrift van de Hymne, die ik op Christus heb geschreven en gericht aan den Allerchristelijksten Koning, niet opdat ik aan onze eeuw een of andere proeve van dichtkunst zou geven, maar opdat ik hier en elders goedkeuring zou wegdragen vanwege liefde voor de vroomheid. Ik, die tevoren had gepoogd den lof der hoogste Vorsten in een zang te beschrijven, heb gemeend, denzelfden dienst verschuldigd te zijn aan onzen Heiland, den Vorst van onze eeuwige zaligheid. De oude dichters wijden aan hun Apollo Hymnen als aan den schepper van dat lied en dat vermogen. Waarom zullen dan niet ook wij in dankbare lofprijzingen ons buigen naar onzen Verlosser, dien wij als den niet verzonnen, maar waarachtigen schenker van alle goed erkennen en roemen? Wanneer ge wat meer ontspannen van gemoed zult zijn, besteed dan eens een uurtje aan deze versjes; misschien zullen, wanneer ge leest, u treffen zekere indien al niet geleerde, dan toch vrome uitspraken. Ge zult zien, dat ik daar minder Theoloog ben, waar ik te meer een Dichter ben; daar minder Dichter, waar ik meer Theoloog ben. Vaarwel, voortreffelijke man en beschouw mij zó als den uwe, zoals ge in een vreemde plaats een stuk grond kunt bezitten; grond dien ge nooit of zelden ziet.

Leiden, 8 januari 1629.

Eindnoten:

4 een aantal ranzige versjes: *C. Barlaei Antwerpiani Poemata*. Lugd. Bat. 1629.

6 Grotius.

9 *venales:* Hooft heeft de verzen van Barlaeus met een ‘geschenkje’ beloond (vgl. *273*). Dit was stellig een geldgeschenk, want ten eerste was dat niet ongewoon, en ten tweede was Barlaeus, sedert zijn ontslag als subregent van het Collegium Ordinum (vgl. *59*) vanwege zijn remonstrantse gezindheid (1619) op dergelijke inkomsten min of meer aangewezen. Dit verbeterde in 1632 door zijn benoeming aan het nieuwe Amsterdamse Athenaeum Illustre.

16 *Hymnus in Christum, dictus Ludovico XIII Galliarum Regi*. Lugd. Bat. 1629.

19 Principum laudes: Latijnse gedichten o.a. op de dood van Prins Maurits en het huwelijk van Karel I van Engeland.

292 *Au chevalier vander Mijle*,

*

[1] Encores que je soije tresasseuré que par l'interet del' Estat, cujus
[2] pars magna manes, et la profession que faites d'affectionner tous[2]
[3] personnages d'honneur, vous estes assez porté a favorizer la deli-
[4] vrance de Monsr le general Reael, et seconder les debvojrs qu'ont
[5] fait et font continuellement ses parens et amjs a *celle* fin: si estce
[6] qu'a requisition de M[r] son frere, et en contemplation d'une malice
[7] tant obstinée, dont Fortune vá traversant sans cesse l'effect de son[7]
[8] relaschement, je me trouve poussé a vous prier d'avoir en recom-
[9] mendation et a coeur l'affaire d'un tel serviteur, qui vous est já
[10] acquis par tant de bons offices receuz de vostre main, en considerant
[11] que si a l'occasion presente ne se treuve quelque bon expedient, il en
[12] faudrá desesperer a jamajs. Ceque Dieu ne veujlle, qui vous con-
[13] serve

[14] Monsr en toute prosperité et honneur et en voz bonnes gracez,

[15] A Amstredam ce 15e de

[16] Janvier 1629.

[16] Vostre treshumble et tresaffec-

[17] tionne serviteur.

[18] P C Hóóft.

VERTALING

Hoewel ik er vast van verzekerd ben, dat u door het belang van de staat, waarin gij een belangrijke factor blijft, en door de toewijding die u aan den dag legt jegens alle personen van eer, zeer geneigd bent de bevrijding van de heer Generaal Reael te bevorderen en de moeiten te steunen die zijn verwanten en vrienden hiertoe gedaan hebben en voortdurend doende zijn, toch vind ik mij gedrongen, op verzoek van mijnheer zijn broer, en met het oog op de zo halsstarrige kwaadwilligheid waarmede het Lot zonder ophouden de verwerkelijking van zijn vrijlating blijft verijdelen, u te bidden de zaak van zulk een dienaar, die u al lang is toegedaan door zoveel goede gunsten, van uw hand verkregen, in het oog te houden en te behartigen, in aanmerking nemende dat als de tegenwoordige omstandigheden geen oplossing brengen, men er voorgoed aan moet wanhopen. Hetgeen God moge verhoeden, die u

Mijn Heer, in volle welstand en eer moge behouden, en in uw gunst

* Minuut. UBA II C II.300. Afschr. UBL Pap. 13.
cette

Amsterdam 15 januari 1629.
Uw nederigste en zeer toegenegen dienaar
P.C. Hóóft.

Hooft vraagt de medewerking van Van der Mijle om de bevrijding van Laurens Reael te bewerken, die in 1627 na een schipbreuk op de kust van Duitsland gevangen genomen was door keizerlijke troepen. Vgl. *192, 289, 290*.

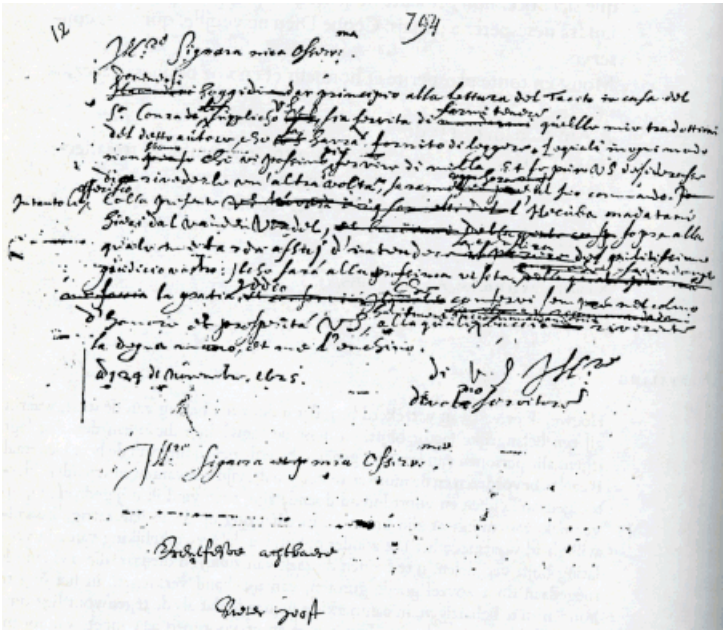

Eindnoten:

2 *manes:* Van der Mijle was als schoonzoon van Oldenbarnevelt na de aanslag op Maurits ontslagen uit zijn ambten maar volstrekt niet uit de gunst van de stadhouders geraakt.

7 *zijn broer:* Jacob Reael, vgl. *369*.

293 *A Monsieur Monsieur Huygens Ch^lr, et Secretaire de son Ex^e Monseigneur le prince d'Oranges, a la Haije.*

*

[1] Monsieur

[2] .....

[3] Me trouvant capable à vous rendre du service mij trouveres tres-
[4] prompt. Le moijen que je pourrois avoir avecq Monsr Hooft m' est
[5] offert *p* ceste occasion veritablement aussij favorable comme je la
[6] juge à nestre negligée et necessaire cependant je crains qu' il pourra
[7] plaindre de nonchalance de mon coste, pour les occupations que me
[8] donnent les affaires qui se rencontrent en ceste ville pour satisfaire à
[9] la surete dicelle et à prevenir les tumultes. Et me reserve pour la
[10] retraitte hors de ceste ville et pour faire bonne bouche la hantise
[11] plus familiere de n^e bon Hooft duquel lon pourra apprendre et à
[12] bien dire et à bien faire, car il a l'ame tresbonne à mon jugement.

[13] Je suis

[14] Monsieur

[15] Amsterdam

[16] ce 10e de febr. 1629.

[15] Vostre treshumble et tresaffec-

[16] tionné serviteur

[17] J. Wijts

VERTALING

.....

Als ik in staat ben u een dienst te bewijzen zult ge mij paraat vinden. De bemiddeling die ik zou kunnen totstandbrengen met (voor) de heer Hooft wordt mij bij deze gelegenheid geboden; werkelijk, hoe gunstig ik die ook acht niet verzuimd te worden, en hoe noodzakelijk ook, toch vrees ik dat hij zich over verwaarlozing mijnerzijds zal kunnen beklagen, door de beslommeringen die de zaken mij geven

* Origineel. KH. Archief Const. Huygens S^r 3.
Hs. dubbel vel. Lakzegel.

die in deze stad voorvallen; om de veiligheid van dezelve te waarborgen en troebelen te voorkomen. En om mij buiten deze stad te kunnen terugtrekken en

eens lekker te eten heb ik de meer vertrouwelijke omgang in petto met onze beste Hooft, van wie men zowel kan leren goed te spreken als goed te doen, want hij heeft naar mijn oordeel een zeer goede aard. Ik ben

Mijn Heer

Amsterdam 10 februari 1629.

Uw nederigste en zeer toegenegen dienaar

J. Wijts

294 *Aen Sr Balthazar Bulgaro tot Antwerpen.*

*

[1] Monsr mon Cousin,

[2] Van heden voor acht daeghen heb UE beantwoort 't geen door mon[2]
[3] frere Bartholottj mij wt UE naem was voorgehouden. Heden heb[3]
[4] gesien bij die aen den H. Bartholottj hoe UE gecondemneert was tot
[5] Rek^e^ ende reliqua ende in reform^e^ van dat vonnis tot Brussel zocht[5]
[6] te komen. 't welk mij wel gedaen dunkt. Op Donderdagh naest-
[7] komende meene dat de staet van den sterfhujse zal werden voltrok-[7]
[8] ken: doch maer op rapport aende HH Weesm^ren^ ende hunner EE[8]
[9] goedt vinden. UE gelieve te considereren dat dus lang een train dien[9]
[10] de zaeken neemen met reden niemant meer en drukt als mij, dien 't
[11] niet en ontbreekt aen apprehensie van 't interest dat ick daer bij[11]
[12] lijde.

[13] Nu perst mij een nieuw incident alhoewel, mits UE preadviseren,[13]
[14] niet onverwacht, dezen ende daerinne aen UE te richten seker schrij-[14]
[15] vens vande vrouwe daer mijn hujsvrouwe tot Zevenberghen domi-[15]
[16] cilie bij genomen heeft, met copie vande req^e^ door don Francisco[16]
[17] gepresenteert: ten einde UE dezelve gelieve te zeinden aenden Heere
[18] ad^t^ Henrik van Hove tot Brussel, ende sijner E als procuratie van[18]
[19] mijne hujsvrouwe hebbende te recommanderen de bewaernisse van
[20] haer goedt ['t] recht, ende te seggen tegens *te* voor*s* req^e^ 't geene
[21] raedsaemst gevonden sal werden. Waer toe mijns oordeels van
[22] noode waere sijner E te doen hebben copie authentiq vande codicille[22]
[23] roerende 't majoraet, mitsgaders vande laeste req^e^ ten selven einde
[24] bij don Francisco ingelevert, ende 't nihil daer op geapostilleert:
[25] insgelijk vande declaratie op 't versoek van wijlen Sr Anthonio van[25]
[26] Surk aldaer vande Eertshartoghen verworven, waer bij bejde de
[27] majoraten zoo van mon frere C als van Don Francisco worden ver-
[28] klaert perpetuel ende gradueel. Van welke acten ick alhier geene[28]
[29] authentique copien en vinde: doch wort vermeent datse onder UE
[30] berusten. Indien niet, gelieve te bevorderen datse gerecouvreert[30]
[31] ende den voor*s* Heere ad^t^ op 't spoedighste gesubministreert mo-[31]
[32] ghen werden, ondertussen den ingeslootene zijner E. toevaerdi-
[33] ghende met versoek om bij provisie de zaeke te verdaedighen 't[33]
[34] best des doenlijk zij ende tijdt te winnen. D' acte vande neutralitejt

* Minuut. UBA II C II.301.
Dat. volgens het hs. tussen 15 januari en 13 maart 1629.
de

[35] mijner hujsvrouwe is zijner E voor dezen toegeschikt om declaratie[35]
[36] confirmatoir op te versoeken. Ende naerdienmen die tot noch toe
[37] niet heeft konnen impetreren, zalmen pijlen moeten maeken van 't[37]
[38] hout datmen heeft, zich daermede, als waer tegens ook noch geene[38]

[39] contrarie declaratie gedaen is, behelpen. De vier copien ontfangen
[40] bij Margriete d'Arnelle en weeten niet wat inhouden, schrijven[40]
[41] haer zoo die noch niet aen mon frere C gesonden zijn, dat zij die
[42] aen UE zende, ende versoeken aen frere C soo hijze ontfangen heeft,
[43] die te bestellen aen den H. Ad^{t} van Hove. Indien UE aldaer ijetwes
[44] meer weet te suppediteren, dat ter materie dienstigh is, vertrouwe[44]
[45] dat deselve des in geenen gebreke zijn zal, gelijk wij nemmermeer
[46] zijn zullen van sulx te erkennen nae behooren, jegens UE, die nae
[47] hartlijke groete ende gebiedenis, met alle de zijne den almoghenden
[48] in genaede bevolen zij, van

[49] 26 feb.

[49] UE

[50] Geaffectionneerden dienstw^{en}

[51] Neeve,

[52] PCH.

In 1601 waren door een oom van Leonora Hellemans twee majoraten ingesteld. Dit zijn onvervreemdbare legaten die volgens een voorgeschreven regeling in de familie moeten vererven. In deze regeling spelen het eerstgeboorterecht en het mannelijk geslacht de hoofdrol. De kern van beide kapitalen werd gevormd door huizen in en bij Antwerpen. Vgl. Bijlage *294a*. Als Hooft met Leonora trouwt, zijn er in de familie al verschillende processen over de majoraten gevoerd. Niet over de erfopvolging, want er waren nog mannelijke rechthebbenden, maar over de neiging van die bezitters om delen van de majoraten te verkopen. Eventuele latere rechtverkrijgenden hadden er belang bij, daartegen beschermd te worden, vandaar ook dat Leonora, al voordat zij met Hooft trouwde, in proces lag. Sedert 1625, toen haar oudere zuster Susanna stierf, beschouwde zij zich als eerste gerechtigde tot het 2de majoraat, zodra haar neef Don Francisco Hellemans zou komen te overlijden. Als dit in 1634 gebeurt, wordt de majoraatskwestie actueel voor de Hoofts, maar ook daarvóór houden twee secundaire kwesties hen in verband met het majoraat bezig: de genoemde neiging van de bezitters om gedeelten ervan te vervreemden, en Leonora's domicilie in de ‘provinces rebelles’. Om haar positie te verbeteren had zij een domicilie in ‘neutraal’ gebied: Zevenbergen. Vgl. *262*. De vraag was evenwel, of haar neutraliteit door de Brusselse instanties erkend zou worden. Het I^{ste} majoraat was in handen van haar broer Carel, en zoals uit brieven *287* en *288* gebleken is, had Leonora daar een zeer lastige en onbetrouwbare

wederpartij aan. Gelukkig voor haar had de erflater bepaald, dat niemand *beide* majoraten zou mogen bezitten. - De acties voor de Zuidnederlandse instanties worden namens Leonora gevoerd door tussenkomst van verschillende familieleden (b.v. B. Bolgaro, *288*), advocaten en procureurs. De commentaar zal zich niet kunnen begeven in de vraag, waarom juist een bepaalde achterneef te hulp komt of wordt geroepen, of een andere procureur. Ook hun werkwijzen en die van de autoriteiten zullen dikwijls ondoorzichtig blijven. In *294* blijft al dadelijk de vraag onbeantwoord: hoe kwam Leonora's hospita te Zevenbergen aan een kopie van een rekest van de bezitter van het 2de majoraat, Francisco Hellemans?

Zie de uitvoeriger uiteenzetting van de majoraatskwestie in Bijlage *294*.

Eindnoten:

2 *Van*, nog in ‘vandaag, van 't jaar’; *UE* (dat.).
3 *mon frere Bartholottj:* Guillielmo Bartolotti, 1602-1658, een van de aanzienlijkste kooplieden van Amsterdam, halfbroer van Leonora's eerste man, in 1638 getrouwd met een halfzuster van Christina van Erp. Hij zat óf met Hooft en Baek in een maatschappijtje voor circulatie van nieuwsberichten of hij gaf aan hen door wat hij persoonlijk ontving. Vgl. *302*.
5 *rekeninge ende reliqua:* verantwoording van een boedelreddering; *in reformatie komen:* herziening verkrijgen.
7 *staet* (...) *voltrokken:* inventaris opgemaakt.
8 *doch ... goedt vinden:* maar slechts om rapport uit te brengen aan de weesmeesters en volgens hun besluit. De weeskamer hield toezicht op alle nalatenschappen die in de gemeente vielen als er minderjarige erfgenamen of fideicommissen in 't spel waren.
9 *dus ... neemen:* het zo lang traineren van de zaken.
11 *apprehensie:* bezorgdheid; *interest:* nadeel.
13 *perst:* dwingt; *mits:* door (dank zij); *preadviseren:* waarschuwing.
14 deze aan UE te richten en daarin.
15 *de vrouwe:* Margriete d'Arnelle. Te haren huize had Leonora haar schijndomicilie te Zevenbergen, dat door de Staten-Generaal en de Aartshertogen, met nog enkele plaatsen in Brabant, neutraal verklaard was.
16 *don Francisco:* Francisco Hellemans (1592-1634), gelegitimeerde zoon van Leonora's gelijknamige oom, ridder van S. Jago en cavaleriekapitein in Spaanse dienst; met zijn onwettige zoon Francisco gesneuveld bij Breda in 1634. Vgl. *296*.
18 Leonora had 4 september 1627, dus voor haar moeders dood, voor burgemeesteren van Zevenbergen een volmacht gepasseerd op Hendrik van Hove; zij lag toen al in proces met Francisco.
22 de codicil waarbij het majoraat ingesteld was, zie Bijlage.
25 *Anthonio van Surk* (c. 1576-1619), halfbroer van Leonora's moeder.
28 *gradueel:* hier: versterking van *perpetuel*.
30 *gerecouvreert:* opgezocht.
31 *gesubministreert:* overhandigd.
33 *'t best ... zij:* zo goed mogelijk.
35 *declaratie confirmatoir:* akte van officiële bevestiging.
37 *impetreren:* verkrijgen.
38 *als waer ... is:* omdat er ook nog geen ongunstige verklaring afgelegd is.
40 *weeten* (enz.): subj. is een weggelaten *wij*, nl. Hooft en Leonora.
44 *suppediteren:* verschaffen.

295 *Aen me Joffr^e^, Me Joffrouwe Tesselschae Visschers hujsvrouwe van Sr Allart Crombalgh, inde Sint Magdaleenen straet, tot Alkmaer.*

*
Lóónt.

[1] Me Joff^e^,

[2] Het schijnt dat de dochter, die wij UE zaeghen tot[2]
[3] Mujden hebben, UE zoo wel voeghde, dat mijne[3]
[4] hujsvrouwe, kort beraedt goedt beraedt, haer daer nae[4]
[5] zette, om binnen ontrent acht daeghen nae onze over-
[6] koomste alhier, mij gelijke vrucht inde lujeren te[6]
[7] schotelen: ende dat ick met het over winnen van 't sprae-[7]
[8] keloos kindt, mijne spraekelijkheit verlooren heb. Nu
[9] komt (recht anders ging 't den zoon van Cresus) de[9]
[10] blijschap ende snijt mijne pen vanden tongriem, om UE[10]
[11] toe te roepen de goede maere van den H. Ridder Reael,
[12] daer nu geen maer meer aen en is. Want zijne Ed.[12]
[13] Gestr. schrijft mij vanden 14en Fe*b* wt Hamburgh
[14] dat hij aldaer was aengekomen om een schip oft twee
[15] van oorloghe te verbejden te zijner herwaertscoomste,[15]
[16] nochte der fortujne, bij dewelke hij in 't quaede[16]
[17] blaetjen schijnt te staen, ende onder 't getal vande
[18] deughdsaeme die haeren haet verdienen, echter zoo[18]
[19] schoon een spel te geven. Zijne Ed. Gestr. verblijt
[20] zich van eenmael, als wt de helle ontkomen[20]
[21] te zijn:

> Regemque tremendum[22]
> Nesciaque humanis precibus mitescere corda.
> Den vreesselijken vorst, de zielen ongedwee,
> met ooren altijds dicht voor menschelijke beê.

[25] Ick weet dat UE de adren rijsen zullen, door deze[25]
[26] zijne verrijsenis. Voor mij, het verlangen dubbelt[26]
[27] zijnen draf, ende veeght met den voerman heen, nu 't[27]
[28] de lucht vande stal zijner wenschen inden neus krijght;

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 30
Hs. dubbel vel, opengeknipt. Cachet in ouwel. Watervlek. Van fol. 2 is een vierkant stuk, rechts boven, uitgeknipt.

[30] ende schiet tussen elken avont ende morghen, een geheele[30]
[31] maendt in. Ach dat mijne hoop maer geen schipbreuk
[32] en lijde als zij in Tessel in zal zijn, ende dat onze ge-[32]
[33] beden die hem ten toppe van eeren opheffen, hem
[34] maer voor ons niet wegh en werpen ende zoo diep in[34]
[35] de bekommering van landtzaken, dat het ons jaren
[36] hangelens koste, eer men eens kan hoek hebben aen[36]
[37] een half wrtjen van zijn geselschap! Ik vertrouw[37]
[38] een beter. Maer hoe dikwils blinddoekt ons de
[39] onwetenheit van Midas, die 't aen kennis gebrak om[39]
[40] zijn gebedt wel te bewoorden? Help bidden eevenwel
[41] dat het schiprijkste ende strijdbaerste volk ter zee
[42] aen eenen vroomen ammirael ende hooft met[42]
[43] hart en harssen geraeke. En zoudt ghij niet? Ick heb
[44] mijnen swaegher den wachtmeester wel voor UE[44]
[45] broeder gebeden, die ick meene datmen maer wat[45]
[46] opden dujm zal kloppen, om ze zoo plat te[46]
[47] maeken datse tot een stopsel in zijnen mondt zal
[48] passen. Maer vierigher gebedt stort ick voor de
[49] welvaert van UE ende UE beminden man met
[50] Tetjen ende Tesselschae, die God altsaemen in eere
[51] <ende> voorspoedt bewaere, nae de hartelijke groete ende
[52] gebiedenissen van

[53] Ujt Amsterdam,

[54] den 7[en] Maerte. 1629.

[54] UE

[54] Verplichten dienstw[en]

[55] P C Hóóft.

Hooft bericht Tesselschade, na een half jaar zwijgen, de geboorte van zijn dochter. Reael is vrijgelaten en wacht te Hamburg op oorlogsschepen die hem thuis zullen brengen. In de vreugde hierover mengt zich de vrees dat de vrienden Reael, door zijn gewichtige ambten, weinig zullen zien. Hooft heeft, blijkbaar op Tesselschades verzoek, een goed woord bij zijn zwager gedaan voor haar broer, die blijkbaar door onverstandig spreken in moeilijkheden is geraakt.

Eindnoten:

2 *de dochter:* in 1628 werd Tesselschades dochter Maria Tesselschade geboren.
3 *zoo wel voeghde:* zo goed stond.
4 *daer nae:* ernaar.
6 *alhier*, nl. in Amsterdam; *gelijke vrucht:* ook een dochter, nl. Christina, gedoopt in de Nieuwe Kerk 20 augustus 1628.
7 *over winnen:* krijgen (WNT *overwinnen* (klemt. op *over*-) 2230 2).
9 *recht ... Cresus:* Croesus' doofstomme zoon begon te spreken toen hij het leven van zijn vader bedreigd zag (Herodotus 1, 34, 85) (FV 129).
10 *snijt ... tongriem:* maakt mijn tong (als door een chirurgische ingreep) los.
12 *maer:* (znw.) bezwaar, tegenwerping (WNT *maar* 46).
15 *te:* voor.
16 *nochte:* en ... niet; *der fortujne* (dat.).
18 *deughdsaeme* (plur.); *die ... verdienen:* die zij haar haat waard acht (Mnl. Wdb. 1589); *echter:* weer; *zoo ... geven:* zo'n mooie kans te geven, vgl. *289*.
20 *eenmael:* eens en voor al.
22 *Regemque* etc.: den schriklijken Koning, vorst, wiens hart niet weet van vermilden op menselijk smeken. Vergilius, *Georgica* 4, 469-470 met verandering van mansuescere in mitescere.
25 *rijsen:* zwellen, nl. van vreugde.
26 *Voor mij:* Wat mij betreft.
27 *veeght:* snelt.
30 *schiet ... in:* (het verlanghen) laat elke nacht een maand duren (WNT *schieten 572* 6: snel schuiven, snel doen vliegen) en vgl. de slotregels van het sonnet ‘Geswinde grijsart’: ‘Maer 't schijnt verlangen daer sijn naem af heeft gecreghen, dat ick den Tijdt, die ick vercorten wil, verlang’ LSt. 1, 198.
32 *in ... zijn:* haar doel behouden bereikt heeft.
34 *niet wegh en werpen:* niet buiten ons bereik brengen; *zoo ... landtzaken (werpen)*.
36 *hoek hebben:* beet hebben.
37 *Ik ... beter:* Ik verwacht met vertrouwen iets beters.
39 *Midas:* deze bad dat alles wat hij aanraakte in goud zou veranderen, maar vergat dat hij dan van honger en dorst zou omkomen (Ovidius, *Metamarphoses* XI, 102 seq.).
42 *aen ... geraeke:* verkrijge; *vroomen:* dapperen.
44 *swaegher:* vermoedelijk Nicolaes Hasselaer, Kapitein-majoor van het garnizoen, zie de stam-boom-van Erp, blz. 893; *wel:* goed.
45 *broeder:* Pieter Visscher.
46 *op ... kloppen:* op de vingers tikken (WNT *duim* 3578).

296 *Aenden Ad^t Henrik van Hove tot Brussel,*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Gepresupponeert dat de req^e van Don Francesco tenderende om te[2]
[3] moghen alieneren eenigh gedeelte van 't fonds zijnes Majoraets[3]
[4] waer toe ick in cas van overleven geroepen ben, mitsgaeders sekere[4]
[5] acten daer bij vereischt, UE door mijnen broeder ende Sr Balthazar
[6] Bulgaro toegezonden ende wel ter handt gekomen zijn, zal deze
[7] dienen om UE de defensie van mijn goedt recht op 't serieuste te
[8] recommanderen. Waer toe mijns oordeels voor eerst niet diensti-
[9] ghers en kan zijn als tijdt winnen, om ondertussen, dewijl de zaeke
[10] alsnu ten eenen oft ten anderen schijnt te willen slaen, op nieuw een'[10]
[11] tentative te doen, tot verwervinge van declaratie confirmatojr
[12] mijner neutralitejt aen haere hoogheit te versoeken. Want mij is[12]
[13] hoope gegeven van binnen 8 oft 14 daeghen te bekoomen verschei-
[14] den voorschrijven van zulk een gewichte, dat ick mij, mits de zaeke[14]
[15] zoo lange in haer geheel houdende, een' goede wtkoomste zoude
[16] darren belooven. Zoo haest mij 't selve gewart, zal 't UE toevaerdi-[16]
[17] ghen door Sr Bulgaro voor*s*, door wien UE gelieve zijn antwoort
[18] aen mij te richten, ende als 't UE goedt dunkt daer bij te voeghen
[19] declaratie van 't geene ick UE ende den solliciteur die UE zal hebben
[20] gëemplojeert om de saeke te benaerstighen, magh schuldigh zijn, op[20]
[21] dat ick alles voldoe, als naer behooren. Ondertussen gebiede mij
[22] dienstelijk aen UE, die, God almaghtigh,

[23] Mijn Heere, in genaeden altijds behoede, nae wensch ende vrunt-
[24] lijke groetenisse van

[25] Wt Zevenberghe,

[26] den 13^en Maerte. 1629.

[26] UE

[27] Verplichte dienstw^e

[28] Helionora Hellemans.

Leonora bevestigt vroegere opdrachten en zendingen aan haar advocaat te Brussel.

* Minuut. UBA II C II. 303, door Hooft geschreven.

N.B. Evenals bij een aantal volgende brieven over het majoraat ontwerpt Hooft de tekst, waarna Leonora de brief ondertekent. Zevenbergen wordt soms vermeld als plaats van verzending: dit is fictie, vgl. *262*.

Eindnoten:

2 *Gepresupponeert:* In de veronderstelling; *tenderende:* waarvan de strekking is.
3 *aliëneren:* vervreemden.
4 *mitsgaeders* (*dat*).
10 *slaen:* omslaan; *op nieuw ... versoeken:* opnieuw een poging te doen om verwerving van een bevestigingsverklaring mijner neutraliteit te verzoeken (in *verwerven* en *verzoeken* schijnt een pleonasme te schuilen).
12 *haere hoogheit:* aartshertogin Isabella.
14 *voorschrijven:* aanbevelingsbrief (*verscheiden* duidt op een mv., maar in r. 16 wordt met *'t selve* hiernaar terugverwezen).
16 *in haer geheel:* onbeslist.
20 *benaerstighen:* behartigen.

297 *Aen den Adt van Hove tot Brussel.*

*

[1] Ick beveele hem de zaeke van de neutralitejt ende confirmatie te
[2] vorderen, zendende met eenen zeker voorschrijven aen Bulgaro,
[3] om door hem nevens dezen ende eenigh ander voorschrijven tot
[4] Antwerpen te verwerven aen hem gesonden te werden.

[5] Zevenberghe

[6] 27 Maerte 1629

[5] Helionora Hellemans.

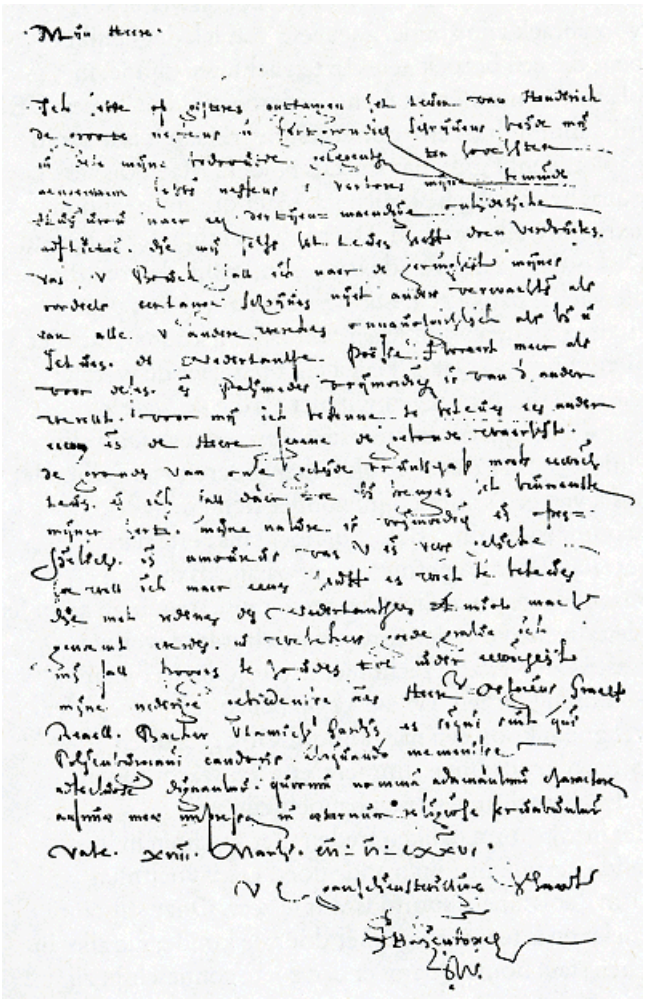

* G. UBA II C II.304, door Hooft geschreven.

298 *A Monsr Monsieur Joost Baek, tegens over 't Glashujs, tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] UE had een plejt aende wang, over 't achterblijven[2]
[3] van hier, 't en waere de vreez dat het onweder UE[3]
[4] voorspraek zijn zoude. Ziet eens wat ick deghelijker[4]
[5] ben; die een bezoek aen UE ten achteren zijnde, in[5]
[6] plaets van maenen en rechtvorderen, voldoe 't geen UE[6]
[7] mij schuldigh is; en koom eerst over. Dan 't is maer in
[8] papier, denkt ghij, dat ick UE besoek. Maer kleene
[9] gunst heb ick bij hen, dien ick maer om mijn schoon
[10] aensicht welkoom ben. Daer is weenigh in te spiegelen.[10]
[11] De kout is de ziel van de besoeken, gelijk de vreught
[12] die van de banketten. Die nestelt zoo wel in 't papier[12]
[13] als deez' in den wijn. Maer wat kan hij kouten, die niet[13]
[14] nieuws hoort? Dat 's 't eerst en 't lest daer de werelt
[15] nae vraeght. Nu leeven wij hier als die de werelt[15]
[16] gestorven zijn, oft ten minsten leeren sterven, op zijn[16]
[17] Philosoophs. D' eene dagh is den anderen zoo gelijk, dat
[18] ons leven een schip schijnt zonder riemen, in doode
[19] stroom, ende stilte. Beter stil nochtans als te hart
[20] gewaejt. Hier preektmen geen' passij, als die van[20]
[21] onzen Heere, men dicht 'er geen' requesten, men raept 'er[21]
[22] geen' steenen om de Heeren nae 't hooft te werpen. De
[23] kussens zijn 'er zoo zacht niet datze ijemants billen[23]
[24] bekooren kunnen. Jae die 'er op belust was, kreegh 'er
[25] wel goedt koop een nae 't hooft. Ook roertmen
[26] 'er geen' trom; men timmert 'er geen wachthujsen,[26]
[27] ende de wachtmeester en behoeft zijn wijf
[28] niet in zijn ampt te laten treden met wachten in 't
[29] bedde, terwijl hij zijn' ronde doet. Daer voeltmen
[30] datm' 'er is: maer somtijds wat te zeer. Onze stilstant[30]
[31] van leven is te ongevoelijker door de koude, die alles in[31]
[32] eenen staet hout. Quam 'er een zoete zonneschijn zij

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 31.
Hs. dubbel vel, watervlek, uit blz. 2 is de benedenhoek rechts gescheurd. Geen tekstverlies.

[33] zoude de blaeden wtbroeijen, om ons te leeren dat de tijdt
[34] zijnen tredt gaet. Nu schijnt hij zich te verslaepen. Schijnt
[35] zeg ick, al loopt hij te post inder daedt. Maer maekt[35]
[36] ons dezen schijn quijt met wat nieuws wt UE mont,
[37] ten minsten UE penne. Zoo zal ick bekennen dat
[38] UE ons 't leven inneblaest. Ick had op mijn vertrek[38]
[39] eenen goudsmit belast UE een knop ter handt te stellen[39]
[40] om mij te leveren. Is 't geschiedt ick wachtse bij schrijven
[41] vanden neghenden dezer: maer liever bij den man[41]
[42] zelf. Indien Oom de Wael onze kalandjze gelieft[42]
[43] aen te houden wij hadden gaerne wat van zijn tujnzaet.
[44] Ende zoo 't niet te ongeleghen oft te onvoeghlijk[44]
[45] bijkomen zal, wilde wel UE des vermaende nevens[45]
[46] groetenis, om 'er ons aen te helpen. Maer deze revel-[46]
[47] kal rolde wel tot middernacht toe, lujde de klok van
[48] achten niet, die mij roept, slujt, eer de veerman[48]
[49] te bedde gaet. Dat gemak zouden wij zelve ook noode[49]
[50] versujmen. Daerom, goeden nacht ende een goedt jaer[50]
[51] met alle de vrienden, die God in schut bewaere,
[52] nevens groete ende gebiedenis

[53] [+] Monsr et frere, aen UE ende Joffr[e] ma soeur, van

[54] Vanden Hujse te Mujden,

[55] den 8[en] Apr. 1629.

[55] UE

[56] weldienstw[en] broeder

[57] P C Hóóft.

[+] *Deze leuren had ik gaeren te raede gehouden om haere onwaerdije wil, ende aen niemant besteedt als den H. Reael oft zoo eenighen vertrouwden vriendt, die jok verstaet.*

Hooft schrijft over een beloofd bezoek van Baek, over het stille leven te Muiden in tegenstelling tot het woelige te Amsterdam, en over kleinigheden.

N.B. Dit is de eerste brief van Hooft, die Baek bewaard heeft. Of er eerdere geweest zijn, is onbekend. Baek was sedert 23 mei 1623 Hooft's zwager.

Eindnoten:

2 *UE ... wang:* u zoudt een proces aan uw broek krijgen; *achterblijven:* wegblijven.
3 *'t en ... vreez:* als de vrees er niet was.
4 *voorspraek:* advocaat; *wat ... ben:* hoeveel goedaardiger ik ben.
5 *aen ... zijnde:* van u te goed hebbende.
6 *voldoe ... is:* betaal wat u mij schuldig bent.
10 *Daer ... spiegelen:* Daar is weinig aan te zien, om over te denken.
12 *Die*, nl. de kout.
13 *deez'*, nl. de vreught.
15 *als die:* in de functie van mensen die (niet: zoals mensen die).
16 *op zijn Philosoophs:* als eenzaamheidzoekende wijsgeren (niet: als wereldschuwe kloosterlingen) (FV 130).
20 hier begint een reeks toespelingen op Amsterdamse toestanden die niet allemaal herkend zijn: *hier ... passij:* hier praat men niet fraai om iets gedaan te krijgen (WNT *passie* 719).
21 *men ... requesten:* 6 december 1628 hebben een aantal Amsterdamse contraremonstranten onder leiding van twee ouderlingen, een kerkmeester en Ds. Jan Willems Bogert een verzoekschrift ingediend bij de Staten van Holland; *men ... steenen:* er waren relletjes geweest over het aandeel van Piet Hein's scheepsvolk in de buit.
23 *kussens:* zetels in de vroedschap.
26 *men ... wachthujsen:* er waren in 1627 vier wachthuizen gebouwd, door de schutterij bemand, voor ordehandhaving in de stad.
30 *datm' er is:* dat men bestaat.
31 *te ongevoelijker:* nog minder voelbaar.
35 *al ... daedt:* al gaat hij in werkelijkheid snel (WNT *post (II)* 3590, 3591).
38 *op:* bij.
39 *knop:* knoop.
41 *den man zelf:* Baek.
42 *Oom de Wael:* Jan de Wael, gehuwd met Sara Fabry. Zie de genealogie blz. 894.
44 *onvoeghlijk:* ongepast.
45 *bijkomen:* schikken (WNT *bijkomen* 2617 11); *UE des vermaende:* dat u eraan herinnerde.
46 *revelkal:* leuterpraat.
48 *roept:* toeroept; *sluit ... gaet:* sluit je brief en breng hem aan de veerman voordat die naar bed gaat: de veerman vertrok 's morgens zeer vroeg.
49 *Dat gemak*, nl. het ter ruste gaan.
50 *een goedt jaer:* sloeg dit op Pasen?
Deze leuren: wat Hooft bedoelt is niet gebleken; *te raede gehouden:* zorgvuldig bewaard, opgeborgen (WNT *raad* 20 7).
besteedt: gegeven.
zoo ... verstaet: de een of andere even vertrouwde vriend, die een grap begrijpt (of: de een of andere zó vertrouwde vriend, dat hij scherts begrijpt).

299 *Aen Henrik van Hove adt tot Brussel.*

*

[1] Ick schrijf hem weghen mijner hujsvrouwe dat door 't vertrek van
[2] Bulgaro van Antwerpen, het voorschrijvens vandaer verwacht niet
[3] komen kan, des hij zich behelpe met het geene dat hij heeft ende[3]
[4] confirmatie vande neutralitejt versoeke. zende ook ongeauthenti-
[5] zeerde copie vande cod[e] vant majorat.[5]

[6] 9 Apr. 1629.

Vgl. *296, 297*.

Eindnoten:

3 *des:* zodat.
5 *cod[e]:* codicille, vgl. *294* en Bijlage *294[a]*.

* G. UBA II C II. 200.

300 *Aen mijnheere Mijnheere Pieter Hooft Drossaert van Muijden &c. Amsterdam.*

*

[1] Monsieur et Cousijn,

[2] Ick en ben niet capabel om U.Ed. genoechsaem te bedancken van
[3] UEd: beleefden missive vanden 12^{en} deses, ende van UEd:
[4] vriendige presentatien, waer vooren mij altijt geobligeert sal
[5] houden, ende bereijt om U.Ed: ende Jo^{e} nichte, allen mogelijcken
[6] dienst te betoenen, hier mede sal U.Ed: ontfangen Copije vant
[7] Octroij vergunt bij den Eertshertoch Albertus totte perpetuijt vande[7]
[8] geordonn^{de} maijoraeten bij wijlen Peeter Hellemans onsen Oom;[8]
[9] soo dat tselve niet en kan gedissolveert noch veralieneert ofte[9]
[10] beswaert werden, niettegenstaende soo heeft sulcx (over eenige[10]
[11] jaeren) gelieft aen Neve Carel Hellemans te beproeven, ende daer[11]
[12] over proces te moveren voor de Cancellerije van brabant, Waer[12]
[13] tegens, Ick ben gecomen in oppositie, als naeste ende Successeur,
[14] inde selve qualiteijt, als Jo^{e} nichte UEd: huijsvrouwe moet ageeren
[15] jegens onsen neve D.F.H. ende vuijttet medegaende vonnis waer[15]
[16] inne de meriten vande saeke geextendeert sijn, sal U.Ed: sien,[16]
[17] datt[-] bij den selven Raede verstaen is datter geene alienatie en
[18] kan gevallen, Ick en twijfele niet, of mette presentatie van dese[18]
[19] stucken alle voirdere disputen sullen cesseeren; dewelcke eerst
[20] hebbe willen toeseijnden aen U.Ed: om die met sijnen raede 't[20]
[21] examineren, alsoo U.Ed: tijts genoech heeft om die op brussel te
[22] bestellen Want men inde Cancellerije vacantie heeft tot acht
[23] daegen naer Paeschen. Voirder dunct mij dat nichte niet quaelijck[23]
[24] en kan gedoen haer tot seven*b* voor 12, oft 14. daegen tonthouden,
[25] alwaer U. Ed: sonder eenich perijckel haere kan geselschaphouden[25]
[26] nemende vant Fort van Noordam tot Seven*b* sijnde een quartier mijls,[26]
[27] convoij van acht oft thien soldaten, *ad majorem Cautelam*, hoe wel[27]
[28] daer geene swaerigheijt en valt. U.Ed: gelieve mijnen goeden wille
[29] int goet aentenemen, ende mij te emploijeren in saeken van U.Ed:
[30] dienste. Men kan tot brussel dese Stucken bij de Secretarissen vande
[31] cancellerije doen autentiseren, Welck hier niet en hebbe konnen[31]
[32] doen mits mijne origineele In Brabant sijn, Waer mede, mijne lieve[32]
[33] huijsvrouwe ende Ick, gebieden ons affectueuselijck in U.Ed.

* Origineel. KA CLXXIa^{c} 33.
Hs. dubbel vel, rechterkant licht besch. Enig tekstverlies. Lakzegel, beschadigd.

[34] goede gratie, mitsgaders van me Jo[e] nichte desselfs gemaele, ende[34]
[35] blijve voor altijt

[36] Monsieur et Cousijn,

[37] Vuijt den haege

[38] den 14[en] april 1629.

[38] U.Ed: dienstbereijden neeff ende

[39] Dien[r]

[40] Pieter Helman.

Peter Ferdinandsz. Helman, Heer van Muilkerken, 1594-1644, zoon van Leonora's tante Anna Pietersdr. Hellemans, biedt Leonora en Hooft zijn hulp en diensten aan. Hij is Carel Hellemans' opvolger in het eerste majoraat en heeft dus hetzelfde belang bij onvervreemdbaarheid der majoraten als Leonora, opvolgster in het tweede.

N.B. De schrijver is een geboren Antwerpenaar.

Eindnoten:

7 *totte perpetuijt:* (perpétuité) eeuwigdurendheid.
8 *Peeter Hellemans:* de erflater.
9 *gedissolueert:* in stukken verdeeld; *veralieneert:* vervreemd.
10 *beswaert:* met hypotheek belast; *niettegenstaande:* desniettegenstaande.
11 *Neve Carel:* Leonora's broer.
12 *moveren:* voeren.
15 *D.F.H.:* Don Francisco Hellemans, vgl. *296*; *medegaende:* ingesloten.
16 *meriten:* omstandigheden, eigenschappen.
18 *gevallen:* plaatshebben.
20 *met sijnen raede:* met uw verstand, inzicht.
23 *niet ... gedoen:* er geen kwaad aan kan doen.
25 *nemende:* als u neemt.
26 *quartier:* kwart.
27 *ad* etc.*:* uit (nog grotere) voorzichtigheid.
31 *mits:* omdat.
32 *origineele:* (mv.).
34 *gemaele:* gemalin.

301 *Aen Henrik van Hoove ad^t tot Brussel*,

*

[1] D'uwe accuserende den mijnen van den 28 Martij spelt mij een[1]
[2] nieuwe insinuatie. Men schrijft mij wt Zevenberghe vanden 9^en[2]
[3] datse daer gedaen is, maer niet op wat dagh. Ick zend u de copien[3]
[4] vande req^en ende apost^en van don Franc^o met eenen copie authentiq[4]
[5] vande codicille fonderende 't majoraet. Heb niet anders konnen
[6] doen, mits mij op Bulgaro verlaten had, die zeit alles onder de
[7] Preter te zijn, getekent bij mijne hujsvrouwe.[7]

Leonora stuurt aan haar advocaat te Brussel afschriften van de rekesten die Francesco Hellemans heeft ingediend met de beschikkingen die hij daarop ontvangen heeft: blijkbaar heeft hij verzocht, het tweede majoraat geheel of gedeeltelijk te mogen vervreemden.

Eindnoten:

1 *accuserende:* de ontvangst meldende van; *spelt:* bericht.
2 *insinuatie:* actie.
3 *datse:* een dergelijke, misschien gelijkluidende kennisgeving.
4 *met eenen:* (hier schijnt een nieuwe zin te beginnen) meteen.
7 *getekent:* vgl. *296* N.B.

* G. UBA II C II. 200.
Dat. tussen 11 en 18 april 1629, d.i. tussen de ontvangst van een brief uit Zevenbergen dd. 9 april en *303* van de 18^e.

302 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs aen d'oude vest in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et Frere,

[2] Dat UE mij schijnt t' eenemael te vergeten
[3] zoo met het Fransche boekjen van Hopperus, dat[3]
[4] aengenomen was te beteren, ende binnen weenigh
[5] daeghen nae te zenden, als met de looptijdingen[5]
[6] der voorlede weke, en valt zoo zoet niet oft ick[6]
[7] en leer 't meer vlieden als volghen. Des gaet hier
[8] bij een nieuwmaer wat lange onder handen[8]
[9] geweest, ende niet nae wensch getroffen met over-
[10] zetten, maer bedenkwaerdigher dan veele ujt[10]
[11] het eerste ooghe zouden afmeeten. UE oordeel
[12] strijke daer 't vonnis over, ende als 't oft haer tijdtgebrek[12]
[13] oft haer tijdtverdrijf toestaen wil, gelieve eens
[14] te keeren tot gedachtenis der vrunden die ujt
[15] het ooghe zijn. 'T welk vertrouwende wil UE
[16] Monsr et Frere met alle die haer lief zijn
[17] Gode in schut ende scherm bevolen laeten met
[18] groete ende gedienstighe gebiedenis van

[19] UE

[20] Weldienstw^en^ broeder

[21] P C Hóóft.

[22] Mijne gebiedenissen aen den
[23] H. G^nl^ Reael, wt wien

* Origineel. UBA II C 13.50.
Hs. enkel vel, ingeknipt.
Dat. J.C. Breen heeft in zijn a.w. op blz. 23 n. 1 al gewezen op de onjuiste plaatsing van deze ongedateerde brief bij Huydecoper en Van Vloten, nl. in 1635. Hij stelt voor juli 1629 maar ziet over het hoofd dat daar geen plaats is voor een te lang uitgebleven brief van Baek. Nu wijzen het na te sturen boekje en vooral ‘de vrunden die ujt het ooghe zijn’ op recente verhuizing van de Hoofts naar Muiden (ook in *618* gebruikt Hooft in die omstandigheden deze uitdrukking) en inderdaad levert april 1629 een gaping op van de 8*ste* tot de 20*ste* in Baek's brievenstroom. Die van de 20*ste* blijkt dan op deze ongedateerde gevolgd te zijn: zie de eerste zin van die brief, *305* (Hopperus wordt ook later niet meer genoemd). *302* moet dus ongeveer een week na *298* geschreven zijn, omstreeks 15 april 1629.

[24] mij verlangt te verstaen in
[25] wat punten zich bevinden de
[26] zaeken mij hier laest bekend gemaekt.[26]

Hooft is ongeduldig, omdat Baek hem het gerepareerde boekje van Hopperus en de ‘looptijdingen’ van verleden week maar niet stuurt.

Eindnoten:

3 *zoo:* zowel; *Recueil et Mémorial des troubles des Pays-Bas du Roy* (hs. van 1566-1567, pas gedrukt in 1743); vgl. J.C. Breen, *Hooft als schrijver der Nederlandsche Historiën* (Amsterdam 1894) blz. 75 v. Joachim Hopperus was een Fries jurist die in de hoogste Spaanse regeringscolleges zitting had.

5 *looptijdingen:* de rondgestuurde nieuwsberichten. Er verschenen te Amsterdam toen twee ‘couranten’: sedert 1618 (van 1624 af elke zaterdag) de *Courante uyt Italien Duijtslandt etc.* van Caspar en Jan van Hilten, en sedert 1619 (van 1624 af ook elke zaterdag) de *Tijdingen uijt verscheijde Quartieren* (tot 1629 zonder naam) van Broer Jansz. Zowel Van Hilten als Broer noemt zich ‘oudcourantier bij het leger van Zijn Pr^{e} Exc.’ In Hooft's brieven zijn deze allebei te herkennen, terwijl hij bovendien, ongeregeld, Franse tijdingen kreeg van zijn zwager Bartolotti. Naast deze gedrukte loopmaren circuleerden er onder gegadigden - abonnees? - nog geschrevene. Baek kopieert die voor Hooft. Hiermee verwarre men niet, al lokt Hooft dat soms, o.a. in deze brief, uit, de vertalingen uit Trajano Boccalini's *Ragguagli di Parnaso - Nieumaren uit Parnas* - die Hooft als tegenprestatie aan Baek stuurt (vgl. *305*), voor het eerst gedrukt in *Werken* (1671), blz. 159-182 van de *Vertaalingen*.

6 *oft ick ... volghen:* of ik leer liever anders dan eender doen.

8 *nieuwmaer*, nl. uit Parnas, zie boven. De *Ragguagli* waren in 1612-1613 gedrukt. Boccalini was een van de grondleggers van de polemische, satirische politieke journalistiek, ook vooral bekend door zijn *Pietra del paragone politico, De politieke toetssteen*, (Amsterdam 1615), door Hooft herhaaldelijk vermeld (*326, 387*).

10 *veele:* velen.

12 *als 't oft ... wil:* als ge niet te hard werkt en niet te veel plezier maakt.

26 deze ‘zaeken’ kunnen het huwelijk van Reael zijn, dat 7 augustus 1629 voltrokken en door Hooft bezongen werd (LSt. I, 278), maar ook zijn al enige tijd in de lucht hangende verkiezing in de vroedschap.

303 *Aen Henrik van Hove ad^t tot Brussel.*

*

[1] UE schrijven vermeldende noch niet ontfaen te hebben de brieven
[2] van gunste, doet mij duchten voor doolinge door Bulgaroos afwe-[2]
[3] zen. Niettemin hoop hij met dezen t' Antwerpen zal zijn ende 't
[4] mangel boeten. Bij mijnen laest zondt copij authentiq van 't Majo-
[5] raet. Nu zend bij desen copien van de verklaringe der Eertzharto-
[6] ghen noopende de perpetueelhejt ende gradueelheit van 't Majoraet:
[7] ende vande sententie mijnen broeder Carlo op dat fondament te-[7]
[8] gens gewezen. Dat ick ben d'oudste dochter in levende lijve van[8]
[9] wijlen Arnout Hellemans is kenlijk ende zoo UE des bewijs van node
[10] S^r bulgaro sal 't UE toeschikken des versocht zijnde. Wt den[10]
[11] welken ick ook verstaen heb dat een vande maghtighste middelen[11]
[12] waer door dit zelve versoek van D F H voor eenighe jaeren, bleef
[13] zonder voortgank was het inzicht dattet zijner Ed. naekoomste zelve[13]
[14] tegens gaet. Gemerkt hij noch kinderen kan verkrijghen. 't Welk
[15] UE kan bijbrengen. Procuratie heeft UE alred[.] dat wel komt.[15]

[16] [+] 18 Apr. 1629.

[+]Memorie testament voor Pieter Fabrij t' Antwerpen 1599, 27 Sep. confirmeert de codicille van 't majoraet.

[17] Helionora Hellemans.

Leonora stuurt nu ook nog aan haar advocaat afschrift van het vonnis waarbij Carel verboden is, zijn majoraat, het eerste, te vervreemden.

Eindnoten:

2 *doolinge:* verdwaald zijn; *met dezen:* tegelijk met deze.
7 *de sententie (hem) tegens gewezen:* het in zijn nadeel gevelde vonnis.
8 *in ... lijve:* in leven.
10 *Wt ... heb:* van wie ik ook gehoord heb.
11 *middelen:* rechtsgronden.
13 *zonder voortgank bleef:* afgeslagen werd.
zijner Ed. ... gaet: tegen het belang van zijn nakomelingschap zelf ingaat; Don Francisco's zoon, die in 1634 tegelijk met hem sneuvelde, was onwettig. Anders zou het er niets toe doen, of 'hij noch kinderen kan verkrijgen'.
15 *bijbrengen:* aanvoeren; *dat wel komt:* hetgeen goed uitkomt.
In het postscriptum wordt gezegd, dat het codicil waarbij de majoraten ingesteld werden, niet in strijd was met het testament van de stichter. Het jaartal 1599 is fout, het is 1591 (Leendertz).

* G. UBA II C II. 305.

304 *Aen Mathijs Mathijsz Burgerm^r^ tot Zevenberghen.*

*

[1] Heer Burgerm^r^ De noot van onzer, ende de goede geneghen*h* van
[2] Uwer E zijde t' onswaerts doen ons bij faute van ander addres
[3] aldaer t' uwer E onzen toevlught neemen, in een' saeke, die met
[4] geene mindere discretie als die van UE en wil gehandelt zijn. UE en
[5] is onzes achtens niet onbekent hoe zeer onze Broeder Carel Helle-
[6] mans, alhoewel anders van goeder inborst zijnde door zijne facili-
[7] tejt, subject is, te veel credjts te erlangen aen persoonen, van ongere-
[8] gelden wandel, interessabel voor hun selven, ende over zijner E
[9] interes onbekommert. Hier door is d'affectie van wijlen onze Moe-
[10] der Hellemans s.g. als hebbende haers gelijke niet van indulgentie
[11] over haere kinderen bij wijlen gëengageert in alsulke *extrenitejten*
[12] dat zij, om haeren zoon wt den eenen enden anderen quaeden pas te
[13] helpen bij haere E leven aen verschejde parthijen hem wel heeft ver-
[14] strekt wt haere eighene middelen boven zijne vaederlijke goederen
[15] ontrent de tiendujsent ponden Vlaemsch. Ende was de laeste assis-
[16] tentie hem gedaen beloopende ter somme van 2700 gl. voor de
[17] restitutie van welke hij haer opgedraeghen ende te pande verbon-
[18] den heeft alle zijne goederen actien, pretensien, ende speciaelijk het
[19] innekomen van een majoraetschap, 't welk hij bezit in Brabant, be-
[20] draeghende ontrent 6000 gl jaerlijx: ende dat, bij transport aldaer
[21] gepasseert, gestelt in handen van Sr Balthazar Bulgaro, door haer
[22] gecommitteert tot den ontfang ende administratie van 't zelve, mits
[23] dat zij nochtans wt grooter goetheit bewillighde, hem 300 gl ter
[24] maent, wt den voor*s* inkomen te laeten volghen tot onderhoudt van
[25] zijne familie. De dank daer voren, God beter' ende vergeeve 't den
[26] geenen die 't hem geraeden hebben, is geweest, dat hij weenigh
[27] tijds voor haer overlijden, bujten haer E weeten hier te lande is ge-
[28] accordeert met eenighe debiteuren, ende sekere quantitejt van ju-
[29] welen met een' goede somme van pe*n*, ongeacht voor*s* transport,
[30] niet alleen gelicht, vervoert ende haere E t' onbrujk gemaekt heeft,
[31] maer daerenboven zich gelatende eenighe querelle te hebben met
[32] den voorsz Sr Bulgaro, bestaen den selven, tot Antwerpen in rechte
[33] getrokken, wt der hant te breken de voor*s* transporten ende al den
[34] ontfang van 't voor*s* inkomen om zijne voor*s* alte weldaedighe
[35] moeder, noopende 't voldoen van zoo notabel een' schult te doen
[36] staen ter discretie vande kleene zorghe ende voorsichtigheit, die hij
[37] in haere E ende sijne eighene affajren tot noch toe heeft gebrujkt.
[38] 'T welk hoe nae het haer gegaen hebbe, d'allervreemste lichtlijk

* Minuut. UBA II C II.200.
extremitejten

[39] bezeffen kan. Immers zij is onlanx daer nae gekomen te overlijden,[39]

hebbende bij testamente gewilt dat alle de goederen bij haeren
voor*s* zoone van haer te erven, nevens die van eenighe andere erfge-[41]
naemen zouden werden gebraght in handen van vier exsecuteurs
van 't voor*s* testament, om door hen geadministreert te werden
ende hem de vruchten wtgerejkt. Deze exsecuteurs difficulterende
dien last te aenvaerden zoo zijn door de HH Schepenen van Amster-
dam, in hunne plaetse gesurrogeert de HH Weesm[ren] der zelve stede[46]
ende onder superintendentie der Weeskamere, twee vande voor*s*[47]
exsecuteurs gelast tot d'administratie der voor*s* goederen. Nu ist
zoo dat de HH Weesm[ren] voor*s* geneghen om te conserveren de
voor*s* verbondene ende in hunne handen te brengene goederen,[50]
geen middel daer toe en zien 't en zij men de procedujren van onsen
voor*s* broeder tegens S[r] Bulgaro kome te stujten, ende hem oft[52]
eenighen anderen bequaemen persoon maintenere in possessie van-
den ontfang, omme, mits hem wtkerende de voor*s* 300 gl ter[54]
maent, wt de reste vande voor*s* 6000 gl jaerlijx metter tijdt te ver-
vallen, 't geene bij 't voor*s* testament heeft konnen verbonden wer-
den. Ende gemerkt te beduchten staet dat procuratie wt naeme
vande voor*s* HH Weesm[ren] ende vrunden van Amsterdam, in
Brabant van kleender waerde gehouden zal werden, heeft de voor*s*
HH ende ons het naeste exspedient gedacht, te werken door de[60]
Weeskamere van Zevenberghen, ende de heeren vande selve te ver-
soeken, dat hunne EE gelieven moghte, die zake bij der handt te
neemen als van weghen het zoontjen van onzen voor*s* broeder ge-[63]
naemt Pieter Hellemans, zijnde onmondigh, neutrael ende ingeze-
ten uwer stede: ende eenen bequaemen ook neutralen persoon te
authorizeren, omme tegens onzen voor*s* broeder, impetrata licentia[66]
agendi contra patrem, in Brabant te contenderen tot fournissement[67]
vande voor*s* verbondene ende fideicommis subjecte goederen vande
welke den voor*s* weeskinde het eerste verwacht toekomt: ofte bij[69]
faute van opbrengen der voor*s* pe*n* om het inkomen van 't voor*s*
majoraetschap te houden in de handen daer 't is oft anderen daer toe
te committeren, ter tijdt ende wijle toe datmen de voor*s* penningen
zal hebben in versekertheit. 'T welk niet alleen den voor*s* weeskinde
maer voorneemelijk zijnen vaeder ten hooghsten oorbaer is, ten
aensiene hij zijn tegenwoordighe hujsvrouwe heeft getrouwt zon-
der eenighe voorwaerden te maeken, zulx zoo zij voor onzen broe-
der quaeme te sterven, haere vrunden hem jaerlijx de helfte van 't
voor*s* inkomen als zijnde vervallen in zijn halve goedt, zouden[,] af-
trekken; daer ter contrarie het voor*s* inkomen in versekerde handt
blijvende hij t' zijnen behoeve in allen geval van verloop zijner
zaeken, dat niet luttel te vrezen staet, conserveren zoude voor hem

[82] ende zijn kint de vruchten van de verbondene somme, die allens-
[83] kens daer wt zoude konnen werden opgelejt. Deze is dan om UE wel[83]
[84] vruntlijk te versoeken tot het dispicieren van eenighen bequaemen[84]
[85] persoon aldaer, die tot verrichtinge der zaken in Brabant ende te-
[86] gens onzen voor*s* broeder doch t' zijnen ende zijner naekomelingen
[87] beste, zich met goeden ijver zoude gezint zijn te laeten gebrujken.
[88] Wij meenen wel dat Hans Verbeek bode op Antwerpen als zijnde
[89] Catholijk ende des te aengenamer aldaer, geen ondienstigh instru-
[90] ment hier toe en zoude wezen. Maer UE zal alteveel beter konnen
[91] oordeelen als wij, wat stoffe daer te vinden zij: des ons t' uwer E[91]
[92] goeden raedt ganschelijk gedraeghen. IJemant gevonden hebbende
[93] gelieve denselven te sonderen onder belofte van secreet te zijn, oft[93]
[94] hij daer affectie toe hebbe, ende indien jae, zoude nodigh zijn dat hij
[95] hoe eerder hoe beter zich tot Amsterdam liete vinden bij Sr Carel
[96] vander Wijen, ofte den H. ad^{t} Cloek, op datmen hem instrueerde
[97] ende alle beschejden in handen stelde om op zijn wederkeeren met
[98] voorschrijvens vande HH van Amsterdam, de HH. Weesm^{ren} tot
[99] Zevenberghen te berichten ende te disponeeren tot authorizatie op[99]
[100] zijnen persoon, om daer nae zonder delay de zaken te gaen vorde-
[101] ren, wel moghende versekert zijn, dat zijne moejte niet en zal blij-
[102] ven onbeloont; ook promtelijk werden verstrekt de pe*n* tot de
[103] rejse ende aenheffen der saeken vereischt. Gelijk wij mede in geenen[103]
[104] gebreke en zullen blijven van deze moejte ende alle voorgaende
[105] trouwhartigheit naer behooren dankelijk te erkennen tegens UE,
[106] deselve<,> Heer burgerm^{r} met alle die UE lief zijn, den almoghen-
[107] den in schut ende scherm bevelende, nevens hartlijke groete ende
[108] gebiedenis van

[109] UE

[110] Weldienstw^{e}

[111] P C Hooft, Helionora Hellemans

[112] Van onsent weghe wert op nieuw gesolliciteert tot Brussel om
[113] confirmatie van neutralitejt
[114] niet zonder goede hoope.

[115] Vanden Hujse te Mujden, den 19^{en} Apr. 1629.

3. P.Cz. Hooft

34 E. Hellemans

Hooft en Leonora leggen de burgemeester van Zevenbergen, die zij als een vertrouwensman beschouwen, een plan voor om tot een regeling van het fideï-commissaire erfdeel van Carel te komen. Hij heeft, toen hij voor het laatst geld van zijn moeder leende, o.a. het inkomen van zijn majoraat als onderpand gegeven. Het beheer is door haar opgedragen aan Bolgaro. Kort voor haar overlijden heeft Carel haar juwelen en geld ontstolen om crediteuren tevreden te stellen. Daarna heeft hij kans gezien, Bolgaro bovengenoemde administratie afhandig te maken. Weesmeesters van Amsterdam zijn, na de weigering van de executeurs, de beheerders geworden van Susanna van Surck's nalatenschap, dus o.a. van dit fideï-commis. Daar hun gezag in Brabant gering geacht moet worden, opperen zij en de Hoofts, of men niet kan werken via de Zevenbergse, neutrale, weeskamer en wel ten bate van Carel's onmondige zoon, die daar ook zijn domicilie heeft. Er moet dan door de Zevenbergse weeskamer iemand naar Antwerpen afgevaardigd worden. Het antwoord van de burgemeester is niet bekend. Vgl. *334*.

Eindnoten:

1 *onzer*, sc. zijde.
2 *bij faute van:* bij gebrek aan.
4 *discretie:* oordeelkundigheid.
6 *facilitejt:* toegevendheid.
7 *subject:* geneigd; *erlangen aen:* verlenen aan, ge-*ven* (WNT *erlangen* 1060 2).
8 *interessabel:* alleen in hun eigen belang geinteresseerd.
9 *is d'affectie ... s.g. als hebbende ... kinderen bij wijlen ... extremiteiten:* is de liefde van wijlen onze moeder H. zaliger gedachtenis, die haar gelijke niet had in toegevendheid jegens haar kinderen, soms in zulke uitersten vervallen.
12 *quaeden pas:* misstap (WNT *pas (I)* 601).
13 *aen verscheide parthijen:* bij gedeelten tegelijk.
17 *opgedraeghen ... verbonden:* haar als onderpand in eigendom overgedragen heeft.
20 *transport:* overdracht, verkoop, ook de verkoopakte.
22 *gecommitteert:* aangesteld; *mits:* met dien verstande dat (WNT *mits* 890 6).
23 *nochtans:* bovendien; *grooter* (dat.).
28 *debiteuren*, lees: *crediteuren*.
30 *gelicht ... gemaekt:* weggenomen, meegepakt en haar het gebruik ervan benomen.
31 *zich gelatende:* doende alsof.
32 *bestaen (heeft):* het gewaagd heeft.
33 *wt der hant te breken:* afhandig te maken.
34 *om zijne moeder ter discretie te doen staen:* en zijn moeder overgelaten aan de willekeur.
37 *haere E.* (gen.).
38 *'T welk ... hebbe:* Hoe zeer zij zich dit heeft aangetrokken.
39 *Immers:* Althans; *onlanx:* niet lang.
41 *eenighe andere erfgenaemen:* een vaagheid voor: Lucretia.
46 *gesurrogeert:* in de plaats gesteld.
47 *superintenaentie:* oppertoezicht.
50 *verbondene:* bezwaarde.
52 *hem*, nl. Bolgaro.
54 *hem*, nl. Carel.
60 *het naeste exspedient:* de meest voor de hand liggende uitweg.
63 *als van weghen:* als in het belang van.
66 *impetrata* etc.*:* na verlof verkregen te hebben om tegen zijn vader te procederen.

67 *contenderen tot fournissement:* een eis indienen tot overlegging.
69 *het ... toekomt:* de naaste erfgenaam is.
83 *opgelejt:* opgespaard.
84 *dispicieren:* afvaardigen.
91 *stoffe:* bruikbare personen (vgl. *257* r. 166); *ons ... gedraeghen:* ons geheel houden aan uw goede beleid.
93 *sonderen:* onderzoeken, peilen.
99 *disponeeren:* hun bereidheid verkrijgen.
103 *aenheffen:* entameren.

305 *A Monsr Monsieur Joost Baek, bij 't oudemannehujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] Het tujnzaet is ten laesten te voortschijn gekomen;
[3] met UE brief ende tijdingen: mostart nae de mael-
[4] tijdt. 'T was des schippers schult. Niettemin hij is
[5] niet al te vergeefs gekomen. Want in 't lezen dacht[5]
[6] mij dat eenighe daeghen jonger wert, ende vergat mij[6]
[7] in de hoope van UE overkoomst bij haer schrijven
[8] belooft. Want al rekent UE vanden tijdt af datse
[9] geschreven was, ick rekende vanden tijdt dat ickse
[10] ontfing, ende maekte mij met haer spreken in
[11] woorden vanden toekomenden tijdt, een geheele[11]
[12] besoekschult rijker. Had ick d'onnosele Cidippe[12]
[13] voor, ick hield staende dat wij noch een genot
[14] van UE jeghenwoordigheit alhier in 't vat
[15] hadden. Zij liet zich overreden, gehouden te[15]
[16] zijn in woorden gesprooken bujten haere meeninge,
[17] ende en zoude men UE niet konnen vroet maken[17]
[18] gehouden te zijn in woorden mij in schrift gelevert
[19] bujten UE gissinge? Indien neen: ick heb noch[19]
[20] eenen anderen pijl op mijnen boogh, ende zeg dat
[21] UE maer half hier geweest is, hebbende aldaer[21]
[22] gelaeten ma soeur UE helfte. Op haer dan hebben[22]
[23] wij nae alle rechten te spreken. Ende genoomen[23]
[24] datse in rede staet, ende gereedt zij haere schult te[24]
[25] voldoen, ick maek mij sterk datse UE mede sleept
[26] om geen verwijt te hooren, over de schaede die ick
[27] lijde bij 't betaelen over den dagh,[27]
[28] zijnde de halve somme, dus lang onder UE gebleven.[28]
[29] Laest t'Amsterdam zijnde waer ick licht een hart
[30] maener geworden, en had ick geen harder maenster
[31] gehadt aen mijne geneghenheit om 's avonts t'hujs ende[31]

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 32.
Hs. dubbel vel, in de rugvouw doorgesleten of -gescheurd. Naderhand opnieuw en anders gevouwen en blijkens verkleuring en de volgende door Baek erop geschreven tekst bovenop een stapel gelegd: ‘Brieven van Muyden. / Vanden Jare / 1629’. Watervlek.

[32] weder in mijn geheel te zijn: als mede van 't volk[32]
[33] zijnde, die ongaeren half leven. Maer aldaer[33]
[34] wezende verstond niet nieuws, als datter niet[34]
[35] en was. Morghen ontfangt UE de nieuwmaren.
[36] Zoo 't haer die op maendaeghe ende voorts vervolghends[36]
[37] gelieft, over te zenden, nevens de geene die noch onge-
[38] drukt loopen, ick zal gereedt zijn om de kosten te[38]
[39] helpen draeghen. Op rek[e] vande ongedrukte ende bij[39]
[40] UE over te schrijvene, zend hier inne een tij-[40]
[41] dinge ujt Parnas, om dewelke te verstaen, te[41]
[42] weeten is, dat Girolamo Morone secretaris
[43] zijnde van Franchojs Sforza laesten Hartogh van
[44] Milaen, ujt dat hujs, inden naeme van zijnen
[45] meester in handelinge trad met den Mark-[45]
[46] graeve van Pescara zijnde een voorneemen
[47] Overste onder den Cajsar, om denselven het rijk[47]
[48] van Napels afhandigh ende den voor*s* Markgraef
[49] aldaer Konink te maeken; mitsgaeders den staet
[50] van Milaen t'ontlasten van 't juk der Spanjarden
[51] dat het, doen op den halze had; maer dat de voor*s*
[52] Pescara, 't zij van beginne dubbelt gegaen hebbende[52]
[53] oft in drijven van 't stuk niet konnende komen[53]
[54] daer door te zien, ende oversulx goedt vindende zijne[54]
[55] spelde ujt het spel te trekken, zijnen meester
[56] den Cajsar alles aen, ende Morone op alle lijden braght,[56]
[57] jae op de trap, bij manier van zeggen, van 't scha-
[58] vot, dat al gemaekt was, ende hij om 's morghens[58]
[59] zijnen hals te verliezen, en[59]
[60] had hij 't 's nachts niet afgekocht, ende daer vooren betaelt
[61] aen Bourbon 40000 dukaten. Ende had Morone[61]
[62] dezen misgreep, niettegenstaende hij zelf tegens[62]
[63] Guicciardin voorheenen verklaert had, dat de Mark-
[64] graef van snootheit ende trouwloosheit geen'
[65] weêrgaê, in heel Italien. had; ende daer[65]
[66] dezelve Morone was een persoonaedje zulx
[67] begaeft, dat hij ujt de gevankenisse ende beuls handen
[68] door de kraft van zijn vernuft, in korten tijdt quam[68]
[69] Bourbon zulx te bezitten, dat hij meer als een[69]
[70] Overste van koninklijken bloede ujt Vrankrijk,
[71] scheen een heetendoen van Morone te wezen.[71]
[72] Maer het papier vervult met deze kladde mij
[73] tappeling ujt de penne geloopen, ende de dierbaerheit[73]

[74] vanden tijdt gebieden mij mijne gebiedenis
[75] te doen ende UE

[76] Monsr et frere, met Joffr^{e} ma soeur ende alle
[77] die UE lief zijn Gode te bevelen, naer hartlijke
[78] groete van

[79] Van den Hujze te Mujden

[80] den 20^{en} Apr. 1629.

[80] UE

[81] gansdienstw^{en} broeder

[82] P C Hóóft.

Een te laat ontvangen brief van Baek geeft Hooft aanleiding tot enig vernuftspel. Hij schrijft over de circulerende nieuwstijdingen en zendt zijn vertaling van een ‘nieuwmare uit Parnas’, uit de Boccalini-vertaling waaraan hij bezig is. Toelichting daarvan. Vgl. *302*.

Eindnoten:

5 *al:* helemaal; *in:* bij.
6 *vergat mij:* verloor mij.
11 *ende ... rijker:* Baek's brief die na zijn bezoek kwam, kondigde dit bezoek aan.
12 *besoekschult:* het te goed hebben van een bezoek; *d'onnosele Cidippe:* Acontius wierp Cydippe een appel toe met het opschrift ‘ik zweer bij Diana dat Acontius mijn man zal worden’, zij leest dit hardop en acht zich daardoor gebonden. Dat Hooft het verhaal uit Ovidius, *Heroides* XXI kende vindt extra steun in ‘onnosele’: ‘visaque simplicitas est mea posse capi’ (vs. 104).
15 *gehouden in:* gebonden aan.
17 *vroet maken:* wijsmaken.
19 *gissinge:* vermoeden.
21 *aldaer*, nl. te Amsterdam.
22 *hebben te spreken op:* maken rechtmatig aanspraak op.
23 *genoomen:* aangenomen.
24 *in rede staet:* redelijk is; *gereedt:* bereid.
27 *bij 't betaelen ... dagh:* door betaling (te ontvangen) na de vervaldag, nl. na de dag van Baek's bezoek.
28 *de halve somme:* Baek's vrouw.
31 *genegenheit:* neiging.
32 *in mijn geheel:* in mijn totaliteit, dus bij mijn vrouw (als rechtsterm: ongewijzigd); *als ... zijnde, die:* daar ik tot hen behoor, die.
33 *aldaer*, nl. te Amsterdam.
34 *verstond ... was:* vernam (ik) niets nieuws, behalve dat er geen (nieuws) was.
36 *op maendaghe* enz.*:* nadat Baek ze op zaterdag zal hebben ontvangen.
38 *loopen:* in omloop zijn.

39 *Op rek^e ... schrijvene:* In afrekening met de niet gedrukte, die u zult overschrijven.
40 *tijdingen:* de 18e nieuwmare van het tweede honderdtal. fot. herdr. Hg.T. 6, 427.
41 *te ... is:* men moet weten.
45 *handelinge:* onderhandeling.
47 *Overste:* bevelhebber; *den Cajsar:* Karel V; de gebeurtenissen vielen voor in 1525 na de overwinning van Karel V bij Pavia; *den selven:* de keizer.
52 *dubbelt gegaen:* een verraderlijke rol gespeeld.
53 *in ... stuk:* bij het aanzetten tot de onderneming (WNT *drijven* 3344 4).
54 *daer door zien:* een goede afloop verwachten.
56 *aen (braght)*.
58 *hij* (*gemaekt*, d.i. bestemd). Of: *hij (was) om*, wat vaak nauwelijks meer dan een omschrijving van 't futurum is.
59 *en had ... afgekocht:* als hij het 's nachts niet afgekocht had.
61 *Bourbon:* Charles de Bourbon, le Connétable, toen met Karel V verbonden tegen Frans I van Frankrijk; *had:* hoofdwerkwoord: er is met *Ende* een nieuwe hoofdzin begonnen.
62 *tegens:* tegenover; *Francesco Guicciardini*, schrijver o.a. van de *Storia d'Italia; voorheenen:* te voren.
65 *daer:* terwijl notabene.
68 (onderstelling:) Hooft was *daar* vergeten bij het schrijven van dit zeugma: *Morone* kwam uit de gevangenis enz. en kwam (d.i. geraakte) Bourbon zo te beheersen.
69 *als:* dan.
71 *heetendoen:* slaaf (die doet wat men hem heet, d.i. gebiedt).
73 *dierbaerheit:* kostbaarheid.

306 *A Monsieur Monsieur Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] De gedrukte nieuwmaeren hier nevens komende zullen
[3] UE zeggen dat mij d'uwe van gisteren geworden is: d'andere[3]
[4] dat ick, bij wijlen, wat milder zal zijn, als eens ter weeke.
[5] Daertegens vallen zommighe zoo lank, datse somtijds[5]
[6] zoo ras haer afscheit niet bekomen zullen. Op overmor-
[7] ghen oft vrijdagh ujterlijk, leg ick ons t' Amsterdam te[7]
[8] komen, om, Majdagh ende des anderen daeghs daer aen, te[8]
[9] Delft te zitten, tot een schouwspel voor Mr Michiel,[9]
[10] zijnde een 2^e^ Plinius in den tijdt op gelt te houden. UE[10]
[11] geschreve tijdingen dunkt mij, ons meer kosten zullen
[12] als de vracht, om datse mijne hujsvrouwe een schrik[12]
[13] van 't waeter hebben gemaekt, ende ons, zoo 't *ijet* bijkomt[13]
[14] zullen den waaghen doen neemen, wiens arbejdsloon niet
[15] zoo goedt koop is als dat van den wint. Hier is heden
[16] inde Vecht ook een speeljaght van Amsterdam omge-[16]
[17] slaeghen, denkende 't volk te doen drenken; waer 't niet[17]
[18] dicht onder de wal geschiedt. Het ongeluk schijnt meester[18]
[19] te waeter, ende verplicht ons anderen met die waerschouwingen.[19]
[20] Dies zouden 't noode te veel verghen, alhoewel 't meer[20]
[21] gerijfs aenbiedt, met ons, ende pakkaedje gelijk, over te brengen.
[22] Vind ick tijdt t' Amsterdam, ick vind 'er UE, die midler-[22]
[23] tijdt,

[24] Monsr et frere, Gode in schut bevolen zij met Joffr^e^
[25] ma soeur ende alle die haer lief zijn, naer groete ende gebiede-
[26] nis van

[27] Vanden Hujze te Mujden

[28] 24 Apr. 1629.

[28] UE

* Origineel. UBA II C 13.179.
Hs. enkel vel, ingeknipt en opengescheurd.
nijet: Hooft moet zich verschreven hebben.

[29] Weldienstw[en] broeder

[30] P C Hóóft

Hooft zendt de van Baek de vorige dag ontvangen nieuwstijdingen terug, met een vertaling uit Boccalini.

Eindnoten:

3 *d'uwe:* de brief die bij de hierbij teruggezonden nieuwstijdingen gevoegd was; *d' andere (nieuwmaren)*, nl. uit Parnas.
5 *vallen:* zijn.
7 *leg ... komen:* denk ik dat wij te Amsterdam komen (WNT *leggen* 1436).
8 *Majdagh:* 1 mei; *daer aen:* daarna.
9 *Mr Michiel*, nl. van Mierevelt, die Hooft en Leonora schilderde.
10 *op gelt houden:* niet te grif verkopen, er zuinig mee omspringen; *een 2^e Plinius:* ook Plinius de Oude sprong zeer zuinig met zijn tijd om en stelde die niet te grif aan anderen beschikbaar, vgl. Plinius min. *epistolae* 3, 5, 12; *UE geschreve tijdingen:* uw brief (die blijkbaar van een ongeluk te water vertelde).
12 *de vracht:* de (bij de aflevering verschuldigde) port.
13 *gemaekt:* bezorgd; *zoo 't nijet bijkomt:* als 't niet bijtrekt.
16 *speeljaght:* plezierjacht.
17 *denkende:* van zins; *drenken:* verdrinken - (hetgeen zeker gebeurd zou zijn, ware het niet enz.).
18 *Het ongeluk:* personificatie, tegendeel van de fortuin, het lot.
19 *ons anderen:* ons (gallic.?).
20 *Dies ... verghen:* Daarom zouden wij er niet graag te veel van vergen, nl. van het waarschuwende ongeluk; *alhoewel 't meer gerijfs aenbiedt:* hoewel het (water!) meer gemak biedt.
22 *ick vind:* dan bezoek ik.

307 *Aen Balthazar Bulgaro.*

*

[1] Wij zijn bezigh met eenen neutralen te werk te stellen tegens mon
[2] frere C H. Wilt wel doen ende soeken de twee brieven op Brussel te[2]
[3] bekomen door mij gesonden bij schrijven vanden 25 Martij, ende
[4] besteltse voort.

[5] 7 Maj. 1629.

[6] PCH.

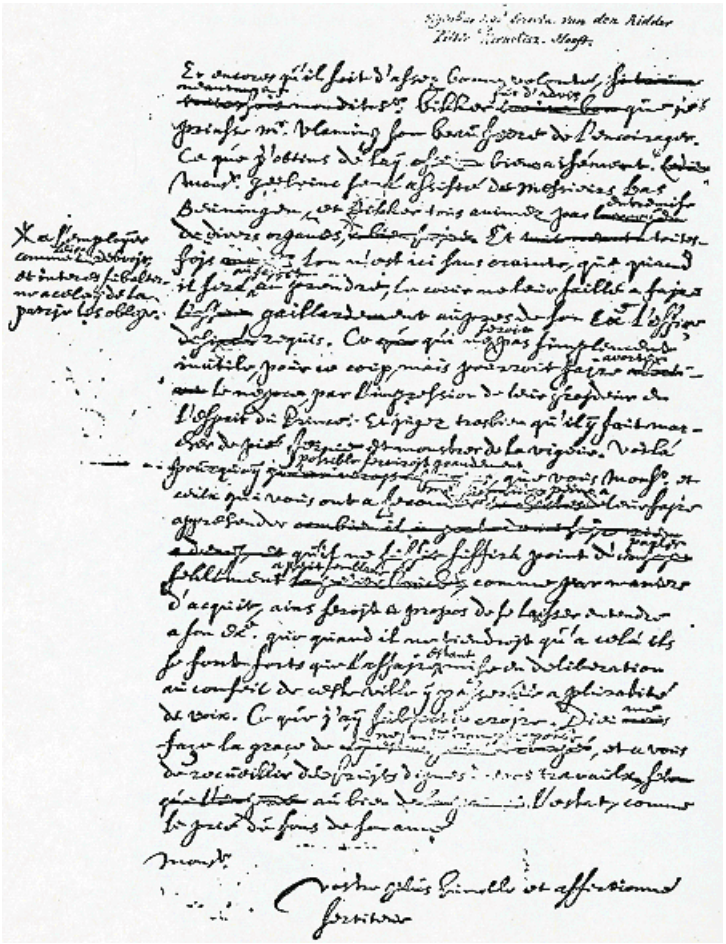

Eindnoten:

2 deze brieven zijn niet bewaard.

* G. UBA II C II.306.

308 *A Monsieur, Monsieur Joost Baek, bij 't oudemannenhujs op de Singel in 't hujs getekent No. 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] Dertien blaeden overzetsels ujt Tacitus komen UE[2]
[3] hier nevens over, getekent met hun tal, in voeghe alsse[3]
[4] vervolghens te lezen staen. Zoo de gasten niet welkoom
[5] en zijn, UE en behoeftse maer wederom[5]
[6] te wijzen. Al zijn ze genodight zij en zullen 't zich[6]
[7] niet belghen. Veel te wel weeten zij haer waerde,
[8] ende wat rok zij hebben ujtgetrokken, doenmenze in 't[8]
[9] Duitsche pak stak. Altijds, die hen dus gekleet heeft[9]
[10] kan 'er geen behaeghen in scheppen, ende zal niet vremt
[11] vinden, zoo UE geen vermaeken in dit maeksel vint,
[12] ende dat te rug zeint zonder nae te bootsen, met UE[12]
[13] penne. Maer UE zij daer rechter over, ende derselve[13]
[14] gelieve immers, te zenden de Psalmen mij
[15] belooft. De nieumaeren der voorlede weeke zal
[16] ick ook niet weigheren, ende zoudeze gezocht hebben[16]
[17] bij UE, en had ick niet ten ooren, in de onleede van
[18] brujloft, bodenwissel, ende rejze, t' effens gesteken.[18]
[19] Zij zullen met eenighe tijdinge ujt Parnas weder
[20] t' hujs komen: te liever indien UE daer ijets[20]
[21] van de loopende maeren, daer 't leven nu ge-[21]
[22] weldigh in is, benevens over schikt. 'T welk ver-
[23] wachtende, zal UE

[24] Monsr et frere, met alle die haer lief zijn, Gode in schut ende scherm
[25] bevolen laeten, naer groete ende gebiedenis van

[26] Vanden huise te Mujden,

[27] den 14^{en} Maj. 1629.

[27] UE

[28] Weldienstwillighen broeder

* Origineel. UBA II C 13.178.

[29] P C Hóóft.

Hooft zendt Baek vertalingen uit Tacitus, waarover hij zich zeer ontevreden toont. Hij vraagt om de hem beloofde psalmen en de nieuwstijdingen van de vorige week, zo mogelijk ook actueel nieuws. Bij de terugzending zal hij nieuwmaren uit Parnas sturen.

Eindnoten:

2 *overzetsels:* vertaling(en).
3 *tal:* nummer; *in voeghe ... staen:* op de wijze waarop ze achtereenvolgens gelezen moeten worden. In het hs. UBA II C 12 zijn de eerste 16, uit een of enkele vellen bestaande, partes, door Hooft genummerd 'N° 1' enz. Moderne paginering fol. 8-64^{v}.
5 *wederom wijzen:* terugsturen.
6 *'t zich belghen:* er boos om worden.
8 *rok*, nl. Tacitus' Latijn.
9 *Duitsche:* Nederlandse; *Altijds, die:* Althans hij die, nl. Hooft.
12 *zonder ... penne:* zonder het over te schrijven.
13 *derselve gelieve immers:* het behage UE in elk geval, u zij in elk geval zo goed.
16 *weigheren (te ontvangen)*; *gezocht:* opgezocht, gehaald.
18 *bruiloft:* Margriete Bartolotti, halfzuster van Leonora's eerste man, trouwde 6 mei 1629 met Johannes de Renialme, uit een aan L. verwante familie; *bodenwissel:* verandering van dienstpersoneel; *t' effens:* tegelijk.
20 *te liever:* met nog meer genoegen.
21 *geweldigh:* het conflict van Karel I met het parlement; de pas gesloten vrede tussen Engeland en Frankrijk na de val van La Rochelle; de Dertigjarige oorlog (in mei vrede van Lubeck tussen de keizer en Denemarken); de Mantuaanse successieoorlog; sedert 1 mei beleg van Den Bosch, enz.

309 *Aen den Ad^t Van Hove te Brussel,*

*

[1] Ick schrijf hem dat het voorgaende voorschrijvens in faveur mijner
[2] hujsvrouwe wel ter handt gekomen was, ende dat hiernevens gaet
[3] nieuw schrijvens, om te versoeken confirmatie der Neutralitejt;
[4] dat ook Sr Bulgaro hem zal doen houden tien ponden vlaemsch.

[5] 20 Maj. 1629

[6] Helionora Hellemans.

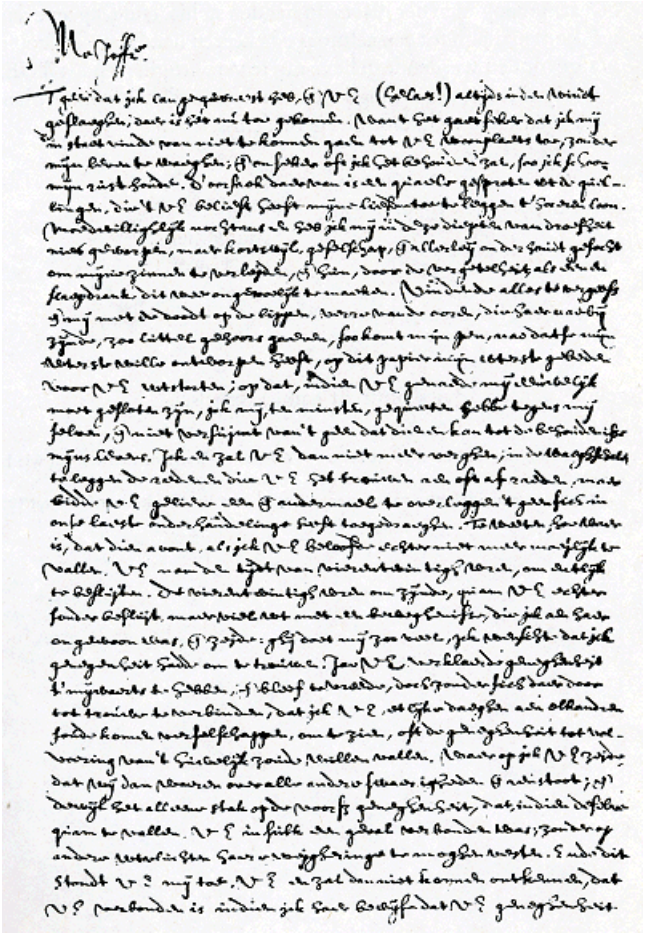

* G. UBA II C II. 206, door Hooft geschreven.

310 *Adenen H. rentm^r vande Espargne.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] Tot Naerden gestrant zijnde een tonne met traen ende door mijnen
[3] Schout aldaer in bewaernisse genomen, is deze ten einde UE gedient[3]
[4] zij ordre te geven in welker wijze men daermede zal hebben te han-
[5] delen. Ende alzoo de geringe waerde derzelve luttel kosten zal mo-[5]
[6] ghen draeghen zoude niet bujten reden vinden dat UE bij advise[6]
[7] vande geene die 't behoort geliefde te consenteren, datmenze den
[8] armevooghden der plaetse in handen stelde, ende 't geene daer af
[9] komen magh tot een aelmoesse bekeeren liet. 'T welk alzoo goedt[9]
[10] gevonden werdende gelieve mij te verwittighen ende zij UE,
[11] Mijn Heere, den almoghenden in schut ende scherm bevolen, naer
[12] groete ende weldienstighe gebiedenissen van

[13] Vanden Hujze te Mujden,

[14] den 27^en^ Maj. 1629.

[14] UE

[15] ganschdienstw^en^

[16] P C Hóóft.

Kennisgeving van en advies omtrent een aanspoelsel.

Eindnoten:

3 *is deze ... zij:* schrijf ik deze brief opdat het u moge behagen.
5 *luttel ... draeghen:* weinig onkosten zal kunnen velen.
6 *bij ... behoort:* met advies van wie bevoegd is dat te geven.
9 *bekeeren liet tot:* deed strekken tot (WNT *bekeeren* 1564 2).

* Minuut. UBA II C II. 206.

311 *(Gecommitteerde Raden aan P.C. Hooft)*

*

[1] Eerentfeste Vrome discrete goede Vrundt,

[2] Wij werden bericht dat inde Dorpe van Anckeveen[2]
[3] opde Jurisdictie van Hollant ofte Wesperkarspel[3]
[4] seecker huijsinge soude wesen getimmert bij forme[4]
[5] van pavillon, daer de remonstranten hunne verboden[5]
[6] conventiculen houden tegens de placcaten ende ordre
[7] van 't Lant, daer van U E: soo hooch t' onderhout is
[8] bevolen. Mits welcke wij U E: inden name ende van[8]
[9] wegen de Hooge overicheijt ordonneren daerop te[9]
[10] informeeren, ende dat vindende, sulcke ordre te[10]
[11] stellen, dat stoelen ende bancken totte voor*n* vergaderinge
[12] dienende, van daer geweert ende sulcke voorsieninge
[13] gedaen mach werden, dat geen verboden conventiculen
[14] daerinne voorder mogen werden gehouden, ende ons te[14]
[15] adverteeren van U.E. debvoir, ende wie die huijsinge
[16] voorn^{t} toecompt, om voorder gedaen te werden naer[16]
[17] behooren. Waer toe ons verlatende
[18] Hiermede

[19] Eerentfeste vrome discrete goede Vrundt, Zijt
[20] Godt in genade bevoolen. Hage, den viij^{en} Junij 1629

[21] Ter Ordonnantie Vande

[22] Gecommitteerde Raden,

[23] In absentie vanden Secre^{t}

[24] Ant. Duijck

Gecommitteerde Raden vestigen Hooft's aandacht op een huis in Ankeveen, waar remonstrantse godsdienstoefeningen gehouden zouden worden. (Het is het huis van zijn katholieke vrienden Ingel.)

* Origineel. KA CLXXIa^{n} 49. Kanselarijhand; laatste regel en ondertekening autogr. T. de klerk heeft het streepje boven de laatste^{c} van ‘dienen’ vergeten, r. 12.

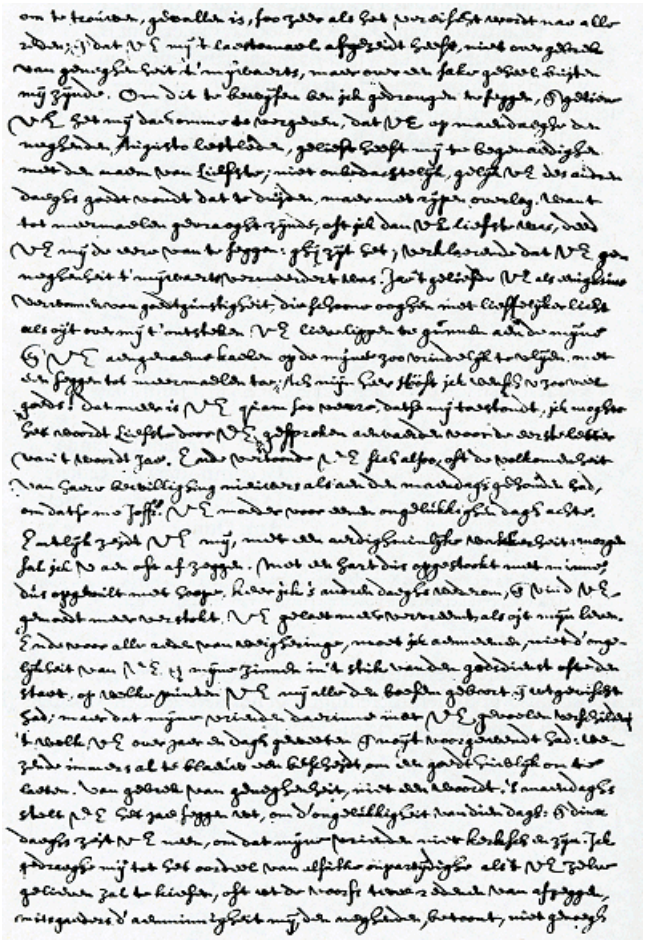

Eindnoten:

2 *werden:* worden.
3 *op de ... Hollant:* Ankeveen lag ten dele in Utrecht.
4 *getimmert ... pavillon:* een alleenstaand gebouw (WNT *paviljoen* 860 5) - met een koepelvormig dak.
5 *daer ... bevolen:* waarvan de handhaving u zo ernstig (aan)bevolen is: 3 juli 1619 hadden de Staten-Generaal een plakkaat uitgevaardigd, ‘daer bij alle Ingesetenen verboden werdt te houden eenige aparte Vergaderingen of Conventiculen’. (Opschrift: ‘Tegen de Vergaderingen der Remonstranten’) *Gr. placcaet-boeck* (1706) 1 263.
8 *Mits welcke:* Op grond waarvan.
9 *daerop:* daarnaar, dus naar het gerucht.
10 *dat vindende:* het gerucht (waar) bevindende; *ordre stellen:* maatregelen nemen (*orde* en *order* lopen in de uitdrukking door elkaar, vgl. WNT *orde* 1460).
14 *mogen:* kunnen; *ons ... debvoir:* ons mededeling te doen van uw verrichtingen.
16 *toecompt:* toebehoort; *om ... werden:* opdat er verder gedaan kan worden wat behoort.

312 *Aende HH Gecommitteerde Raeden.*

*

[1] Ed. etc.

[2] Uwer Ed. Mo. schrijvens vanden viij[en] dezer heb ick dezen mor-
[3] ghen ontfangen, ende mij daetlijk vervoeght nae Ankeveen, ende
[4] aldaer bevonden de hujsinge van wijlen M[r] Rejnier Ingel in zijn[4]
[5] leven rechtsgeleerde tot Amsterdam, vertimmert ende gekapt en
[6] pavillon, conform UEd. Mo. missive, ende daerinne boven 't salet
[7] een groote zolder met twee bedsteden ende vijf oft zes banken los
[8] staende tegens de wanten aen. Doch gemerkt d'advocaet Jan Ingel[8]
[9] zoon vanden voor*s* M[r] Reinier ende schoonzoon van wijlen den
[10] Raedsheer M[r] Simon van Veen, die deze verandering van timme-[10]
[11] raedje gemaekt heeft ende zich bij wijlen des zomers daer is onthou-
[12] dende alsmede de man zijner zuster genaemt Jan Vechterz. con-
[13] tinuelijk aldaer residerende, zijn lujden bekent ende zich ujtgevende
[14] voor Roomsch Catholijk, dat ick ook niet verneemen kan eenen
[15] Remon[t]strantsgezinden in 't voor*s* dorp, immers op den Hol-[15]
[16] landschen bodem gevonden te werden, dunkt mij onder verbete-
[17] ringe gansch onwaerschijnlijk, dat de voor*s* timmeraedje, tot zulx,
[18] als UEd. mogh. zijn bericht, zoude gebrujkt ofte gedestineert zijn.
[19] Gelijk ook niet en meene dat haer van eenighe conventiculen der
[20] Remonstrantsgezinden in mijnen quartiere lichtelijk ijets met
[21] waerheit zal voorkomen. Voor die van de papisten en zoude mij[21]
[22] niet darren sterk maken, alhoewel geen debvojr, zoo verre 't plac-
[23] caet toelaet<,> en wert verzujmt. Ende niet ziende waerinne UEd.
[24] Mogh. dezenaengaende wijders te dienen, zal dezelve
[25] Ed. etc. den almoghenden met wensche van gelukzalighe regeringe
[26] bevelen ende in haere goede gratie,

[27] Vanden Hujse te Mujden,

[28] 10 Junij 1629.

[28] UEd. Mo.

[29] Onderdaenen dienaer

[30] P C Hóóft

* Minuut. UBA II C II.306.

Hooft antwoordt Gecommitteerde Raden op *311* dat er geen remonstrantse bijeenkomsten in zijn ambtsgebied gehouden worden en dat de aangewezen behuizing onder Ankeveen door katholieken bewoond wordt.

Eindnoten:

4 (en verderop) *Mr:* Meester.
8 *want:* muur.
10 *Mr Simon van Veen:* raad in het Hof van Holland 1595-1606, tevens advocaat-fiscaal; *verandering van timmeraedje:* verbouwing.
15 *immers:* althans.
21 *voorkomen:* bericht worden, vgl. *200*; *en zoude ... maken:* zou ik niet durven instaan.

313 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] De naestlaeste week is met zaken van Gerechte de laest
[3] verlede is t' Amsterdam deurgebracht,
[4] in bastardijen, gelijkmen zejt. Want de brujloft[4]
[5] heeftse mij verquist, met te minder genoeghen,[5]
[6] om datter mijne hujsvrouwe eene quaelijkheit[6]
[7] haelde die haer eenighe daeghen aenhink. Tot noch
[8] toe ben te onledigh geweest om ijets aen mijne His-[8]
[9] torien te arbejden: ick laete de Nieuwmaeren ujt Parnas staen,[9]
[10] die met reden volghen moeten. Hoope niettemin[10]
[11] UE, der, deze weke eenighe te bestellen: haer dan-[11]
[12] kende voor de gewoonlijke. De brief vanden Heere[12]
[13] Witz is van mij gelezen, ende te vinden bij mon frere
[14] Hasselaer, maer 't spel voor den Bos, mijns oordeels[14]
[15] niet zoo schoon stellende alsmen aldaer elkanderen[15]
[16] wil vroet maeken. Niettemin elke maent isser
[17] een: voorneemelijk zoo de vijant ons geene nieuwe[17]
[18] moejte maekt. Van de verzaemelinge der Zweetsche[18]
[19] troepen in Emderlant, meene over lange ijets te[19]
[20] hebben gehoort wt den Overste Stedehouder Hooghen-[20]
[21] dorp. De H. Generael ende Vanden Vondele zouden[21]
[22] moghen bezeft hebben op wat moer het daermede[22]
[23] schijnt te leggen. Want zij waeren daer jegenwoor-[23]
[24] digh nevens mij. Ick verwacht zijne Ed. Gestr. eerst-
[25] daeghs eens hier, ende zoo UE haer gelieft geselschap
[26] te doen, zal welkoom zijn, ende midlertijt,
[27] Monsieur et frere, Gode met alle die UE lief
[28] zijn, bevolen, nae groete ende gebiedenis van

[29] Haestigh, vanden Hujze

[30] te Mujden, den 18^en Junio,

* Origineel. UBA II C 13.177.
Hs. enkel, opengescheurd.

[31] 1629.

[30] UE

[31] Weldienstw^{en} broeder

[32] P C Hóóft

Hooft schrijft dat hij het te druk heeft gehad om aan de *Nederlandsche Historiën* te werken, laat staan aan de nieuwmaren uit Parnas; verder over het beleg van 's-Hertogenbosch en de troepenbewegingen in Duitsland.

Eindnoten:

4 *in bastardijen:* in overdaad (WNT *bastaardij* 1063); *gelijkmen zeit:* de uitdrukking was waarschijnlijk verouderd.
5 *verquist:* nutteloos doen voorbijgaan.
6 *quaelijkheit:* ziekte.
8 *onledigh:* druk bezet.
9 *laete staen:* ga voorbij.
10 *die ... moeten:* die om goede reden pas daarna komen.
11 *der:* daarvan; *bestellen:* sturen.
12 *de gewoonlijke:* de wekelijkse nieuwstijdingen.
14 *Hasselaer:* Nicolaes, vgl. *295* r. 43; *'t spel voor den Bos:* het beleg van D.B.
15 *niet ... stellende:* niet zo gunstig beoordelend (WNT *stellen* 1301); *aldaer:* te Amsterdam.
17 *nieuwe moejte:* half juni begonnen pogingen tot ontzet.
18 *de verzaemelinge in Emderlant:* de keizer had in Oost-Friesland troepen afgedankt, die even later door Zweden in dienst genomen werden.
19 *over lange:* lang geleden.
20 *Gijsbert van Hogendorp*, 1589-1639, was eerst officier in Maurits' lijfwacht, stond daarna aan het hoofd van een Nederlands hulpcorps in Venetië, was daarna kolonel in Zweedse dienst en tenslotte als zodanig commandant van Mainz. Hij schreef twee toneelstukken: het *Spel van Xerxes* dat te Amsterdam in 1617 verscheen in *Vlaerdings Redenrijck-bergh*, en het *Treurspel van de moordt, begaen aen Willem bij der gratie Gods prince van Oraenge* (Amsterdam 1617 en 1639). Met dit laatste stuk werd de Nederduitsche Academie geopend.
21 *de H. Generael:* Reael.
22 *moghen:* kunnen; *bezeft:* begrepen; *op ... leggen:* wat daarachter zit (WNT *moer* 963).
23 *daer:* bij de ontmoeting met van Hogendorp.

314 *A Monsieur, Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N°. 3. tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] 'T geen ick ujt Parnas heb, zal deze UE bijzetten, ende[2]
[3] doen zien wat Duc d'Alva begonnen heeft te leeren
[4] in zaken van staete, die hij onnae zoo wel niet[4]
[5] verstont als 't stuk vanden oorloogh. De arme man
[6] schijnt gewaent te hebben dattet al een dink was[6]
[7] een landt en een legher, ende zoo wel dat, als dit
[8] te regeren was met de galgh op de neus. Maer[8]
[9] behalven dattet bujten 't gebrujk is, dat geen kleene
[10] kracht heeft om kropsalaet te doen verdouwen, zoo[10]
[11] scheelt het veel al 't volk bij een te hebben, datmen
[12] dwingen wil, oft verspreit in verscheidene oorden
[13] met tijdt en middel om elkanders pols te tasten,
[14] ende te wachten nae 't eerste woordt ende opgang van[14]
[15] oproer, onder de vajligheit van vesten ende slappe
[16] oft metlijdende, oft metwenschende Majestra-
[17] ten. Ick laet staen den misslagh daer hem wijven
[18] en wichters om ujtloeghen: te weeten 't vorderen
[19] vanden tienden pennink, dat bujten zijn boodschap[19]
[20] was ende niet gemeens had met d'oorsaeken der
[21] beroerten. Een dut die hem deed verliezen de geene[21]
[22] daer hij 't meê houden wilde, ende de vrienden te
[23] vijant maken. Maer 't schijnt, de wtheemsche deze[23]
[24] boter tot den bodem niet geboort hebben. 'T waer[24]
[25] anders vande geringste stoffe niet om gerucht in[25]
[26] Parnas af te maeken. Niettemin het bedrijf van[26]
[27] dezen dwingelant zal daer ter plaetse, echter noch
[28] yetwes naeder ontplujst werden. Ondertussen denk
[29] misschien UE op overmorghen te zien ter begraffenis
[30] van mijn nichjen Hasselaers. 'T welk aengeroert zij[30]
[31] om UE ende den H. Generael te hoeden voor vergeefs

* Origineel. KA CLXXIa^b 33.
Hs. enkel vel, bij openscheuren beschadigd. Watervlek.

[32] herwaerts koomen, oft het op dien dagh, moght beraemt[32]
[33] werden. Zoo lange blijf hier, ende altijds

[34] ijlinx. van den Ht Mujden.

[35] 20 Junio. 1629.

[35] UE

[36] Weldienstw[e] broeder

[37] P C Hóóft.

Naar aanleiding van de 44e nieuwmare uit Parnas, 2e honderdtal, waarvan hij de vertaling insluit, schrijft Hooft aan Baek over de onjuiste staatkunde van Alva.

Eindnoten:

2 *'T geen ... heb:* de 44e nieuwmare van het 2e honderdtal; *deze*, nl. brief.
4 *zaken van staete:* staatkunde; *onnae:* op verre na.
6 *al een dink:* een en hetzelfde.
8 *op de neus:* voor de neus, voor ogen (dus door voortdurend met de doodstraf te dreigen); *Maer ... is:* Maar behalve dat het tegen de traditie is.
10 *kropsalaet verdouwen:* verdriet opkroppen en verdragen (WNT *kropsla* 379), dus: door de traditie gesanctioneerde strengheid wordt gemakkelijker verdragen dan strengheid die ongebruikelijk is.
14 *nae:* op; *opgang:* begin.
19 *boodschap:* lastgeving.
21 *dut:* misgreep (WNT *dut* (I) 3678 6).
23 *de wtheemsche ... hebben:* dat de vreemdelingen deze zaken niet doorgronden (met een toespeling op de 'mannetjes van boter', zoals hij de Nederlanders verachtelijk genoemd had).
24 *'T waer ... niet:* Het zou overigens het onbelangrijkste onderwerp niet zijn.
25 *gerucht:* rumoer.
26 *bedrijf:* doen en laten; *echter:* later.
30 *mijn nichjen Hasselaers:* waarschijnlijk een dochter van Hoofts zuster Aeghje en Pieter Pietersz. Hasselaer.
32 *oft:* voor het geval dat; *beraemt:* vastgesteld.

315 *A Monsieur, Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

[1] Monsr et Frere,

[2] Bij de nevensgaende tijdinge zal Duc d'Alva weder[2]
[3] voorhouden, ende bedilt worden zijn werk dat swaer[3]
[4] om vollastren waer. Deze Spieghelingen, alhoewel ze[4]
[5] noch de mijne niet ontdekken, die hem den sprong te[5]
[6] grondewaert deed doen, zijn echter niet ijdel, oft
[7] nutteloos voor de geene, die de bronkraenen nae-[7]
[8] vorssen, daer onze opgang ujt de ellenden, ende 't verloop[8]
[9] der spaensche zaken in Nederlandt ujt gestraelt zijn.[9]
[10] UE zal hier leeren, om zich dienstelijk nae exempelen[10]
[11] ende zinspreuken te schikken, hoe zujver een oordeel datter
[12] toe vereischt wort, ende dat het niet oft nauwlijx[12]
[13] scherp genoegh wezen kan, zonder gestreken te zijn[13]
[14] op den wetsteen der ervaerenheit. Mijn te leur gestelde
[15] hoop, van UE op vrijdagh lestleden ter begraffenisse te
[16] zien, wort getroost met geloove dat dezelve te
[17] Velzen zij, ende die ledigheit besteedt in d'onlede[17]
[18] van ujtschrijven. Ist zoo, mij zal lief zijn, de nieuw-
[19] maeren daer UE dubbelt af heeft, van tijdt te tijde[19]
[20] weder herwaerts te krijghen, om alhier daermede
[21] onze schotelen te vullen, ende met Italiaens banket,
[22] bij mangel van beter siere, somwijlen eenen licht-
[23] vernoeghbaeren vriendt, dien ze nae zijnen mont
[24] moghten zijn, te onthaelen. Insgelijx wensche, dat
[25] Joffr^e ma soeur haer' bekoomst hebbe van de tabletujr,[25]
[26] ende ons die geworden moghe, om de lust mijner hujs-
[27] vrouwe te aezen, die zoet op het klavesimspel[27]
[28] begint te werden; ende dewelke ick gaeren met zoo goedt
[29] een voetsel, inde konst, gesterkt zagh, terwijl de een-
[30] zaemheit deze graegheit is voedende. Want t' Amsterdam
[31] zullen dujzenderleij verlejingen haer den voortgank[31]

* Origineel. KA CLXXIa^b 34.
Hs. enkel vel, bij openscheuren beschadigd. Watervlek.

[32] verhinderen. Maer dat geen dink en verhindere UE
[33] zalighe begeerten, bidt den almaghtighen,
[34] Monsr et frere, met hartlijke groete ende gebiedenis,

[35] Vanden Hujze te Mujden,

[36] 24 Junij. 1629.

[36] UE

[37] Weldienstw^{e} broeder

[38] P C Hóóft.

Hooft zendt Baek de 51e nieuwmare uit Parnas, met kritiek op Alva: deze heeft zonder de Nederlanders te kennen gemeend dat het volk niets zou durven als de groten verwijderd zouden zijn (Egmond en Hoorne bij voorbeeld): ‘nihil ausuram plebem principibus amotis’ (Tac. Ann. 1, 55, 2). Hij vraagt, de Nieuwmaren uit Parnas terug te mogen ontvangen nadat Baek er afschrift van gemaakt heeft, om er zijn gasten op te onthalen, en verzoekt de clavecimbelmuziek te sturen omdat Leonora te Muiden beter gelegenheid heeft om zich te oefenen dan te Amsterdam.

Eindnoten:

2 *tijdinge*, nl. uit Parnas.
3 *voorhouden:* het ontgelden (UW IV 300); *dat ... waer:* dat men moeilijk zo streng kan afkeuren als het verdient.
4 *spieghelingen:* beschouwingen.
5 *mijne:* springlading, die door een tunnel onder verdedigingswerken werd aangebracht; *ontdekken:* blootleggen.
7 *bronkraenen:* oorsprongen (WNT *bron* 1523).
8 *verloop:* neergang.
9 *gestraelt:* voortgekomen.
10 *om ... schikken:* (hangt af van *hoe ... wort*) (WNT *schikken* 648 3); *dienstelijk:* ootmoedig.
12 *het (oordeel)*.
13 *zonder ... te zijn:* als het niet gescherpt is door de ondervinding.
17 *te Velzen:* op het buiten Scheybeek, van Laurens Joosten Baek; *ledigheit:* vrije tijd; *onlede:* drukke bezigheid.
19 *dubbelt:* afschrift.
25 *tabletujr:* tab(u)latuur - muziek, geschreven voor bepaalde muziekinstrumenten.
27 *aezen:* voldoen.
31 *verlejingen:* afleiding; *haer*, nl. de graegheit.

316 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] 'T geen UE mij gister nieuw leverde, zend ick UE[2]
[3] oudt wederom. Als 't wijn waer, d'overouwde Ro-[3]
[4] majnen, zouden voordel bij 't verlies vanden tijdt
[5] rekenen. Maer de maeren en de meisiens en ver-[5]
[6] dieren, door 't verwijlen, niet. Evenwel ick verzel-[6]
[7] schap het met wat nieuws ujt Parnas. 'T welk al
[8] en ist vande langste niet, daerom vande slechtste
[9] niet en is. Men meet de deughd bij de elle niet: gelijk
[10] UE weet, ende met reden het tegendeel noode
[11] zoude toestaen. Het brengt een vande meeste[11]
[12] geheimenissen, ujt het hailighe der hailighen van
[13] den staet, aenden dagh. 'T zal Boccaljn wel vergaen
[14] ende hij magh van geluk spreken, vaert hij beter in
[15] Parnas, als de winkelhouder, daer hij wil dat[15]
[16] anderen zich aen spieghelen. Ick wil hem altijds[16]
[17] wel versekeren, dat hij geenen noodt heeft van[17]
[18] vereedelt oft ridder geslaeghen, oft opgepotst te[18]
[19] werden met plujmaedjen van tijtelen, dewijl hij
[20] zoo behendigh is, om die munt neder, ende onder haeren[20]
[21] gank te dringen. Want dit is, in zijnen zin, de róók[21]
[22] daer der Vorsten schouw af róókt. Zoo daer ijets is, ick[22]
[23] verwacht het, ende liefst met UE persoon ende Joffr^e ma soeur,
[24] dewelke

[25] [+] Monsr et frere, God in genaeden behoede, nae groete
[26] ende gebiedenis van

[+] *Hier inne verstout mij een brief op Antwerpen te slujten, om door UE dienaer, dewijl doch derwaerts zijt schrijvende bestelt te werden.*

[27] Vanden Hte

[28] Mujden j Julij 1629

[28] UE

* Origineel. KA CLXXI a^b 35.
Hs. enkel vel, opengeknipt en -gescheurd. Watervlek.

[29] gansdienstw[en] broeder

[30] P C Hóóft.

Hooft zendt de nieuwsberichten terug die hij de vorige dag van Baek had ontvangen. Hij sluit een korte maar aardige *Nieuwmare uit Parnas* in (Tweede honderdtal nr. 65, *Werken* blz. 178 van de Vertaalingen, Hg T 6, 442), die hem gewaagd voorkomt, omdat Boccalini de draak steekt met het voordeel dat vorsten trekken van het uitdelen van titels, eerbewijzen enz.

Eindnoten:

2 *'T geen ... leverde:* nieuwstijdingen.
3 *Romajnen:* Plinius, *Naturalis historia* 14, 57 leert, dat de wijn waardevoller wordt tot het twintigste jaar, daarna echter afzakt behoudens in bijzondere gevallen. Hij roemt b.v. den wijn uit het jaar van consul L. Opimius (121 v.Chr.), waarvan na bijna 200 jaar nog enige voorraad over was.
5 *verdieren:* kostbaarder worden.
6 *verwijlen:* toeven, ouder worden.
11 *toestaen:* toegeven.
15 *winkelhouder:* Boccalini vertelt van een winkelhouder die zonder vorm van proces naar de galeien verbannen werd omdat hij fijne rook te koop had, een artikel waarvan vorsten het monopolie hebben. 'Fijne rook' betekent, blijkens regel 17-21, het verlenen van adeldom en andere eerbewijzen (WNT *rook* geeft deze bet. niet; het dichtstbij komt 1260 3 b).
16 *altijds:* althans.
17 *noodt heeft:* gevaar loopt.
18 *opgepotst:* getooid.
20 *neder ... dringen:* te doen devalueren.
21 *gank:* gangbare waarde; *dit:* het verlenen van titels enz.; *in zijnen zin:* naar zijn mening.
22 *ijets*, nl. nieuws.

317 *A Monsieur, Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] Over neghenen komt mij d'uwe van heden ter
[3] handt. Kan echter niet laeten zoo goede tijdin-[3]
[4] gen, met de bijgaende ujt Parnas te erkennen.
[5] Te meer alsoo de laetste zoo kort is geweest
[6] datze UE over 't hooft schijnt gezien te hebben,
[7] niet vermaenende vanden ontfank. Ick[7]
[8] zondtze op Zondagh af. Nu moet bij deze[8]
[9] zeggen, indien Boccalinj aen schempen op
[10] grooten ende voornemelijk op zijnen eersten
[11] opheffer, gestorven is, dat nae mijn gissinge,[11]
[12] deze maere hem de moordsteek gegeven heeft,
[13] gemerkt hij daer in zich de genuchte geeft
[14] van 's Paus neef nae 't bewintloos leeven
[15] te zien gaen, met de versleghenheit, daer[15]
[16] de dieven mede ter galghe gesleept
[17] worden. De tijdingen wt 's Hartoghenbos vind[17]
[18] ick niet onwaerschijnlijk. Eerstlijk om dat d'o-
[19] verlooper een burger is. Daer nae om dat den
[20] soldaten bujten twijfel verdriet tot den lesten
[21] man, voor af, ter slaghtbank te gaen. Ende ent-
[22] lijk om dat de salpeter tegens verbodt ujtgevoert
[23] zijnde, den geenen die geen schult daer aen hebben
[24] moet genoeghen gegeven werden door de straffe
[25] der brouweren hunner ellenden. God bewaere
[26] wijder d'onze tegens den vijant ende UE met alle
[27] de zijne in genaede, nae wensch ende groete
[28] van

[29] Ter vlught vanden

[30] HtMujden 5 Julij 1629.

[30] UE

* Origineel. KA CLXXIa^b 36.

[31] gansdienstw[en] broeder

[32] P C Hóóft.

Hooft zendt weer een *Nieuwmare uit Parnas* (Tweede honderdtal nr. 59, a.w. blz. 176, Hg T 6, 440). Ook deze komt hem gewaagd voor om de kritiek op vorsten en de Paus. Hij geeft zijn mening over de door Baek overgebrachte geruchten omtrent het beleg van 's-Hertogenbosch.

Eindnoten:

3 *tijdingen:* de verderop genoemde over het beleg; *iets erkennen met:* voor iets bedanken door middel van.
7 *niet vermaenende:* daar ge geen gewag maakt.
8 *op Zondagh:* 1 juli; *moet (ick) bij deze:* (tijding uit P.).
11 *opheffer:* promotor, opbeurder uit vernedering (WNT *opheffer* 827 'ongewoon' met deze plaats). Boccalini was zijn loopbaan aan de Curie begonnen. Hij tekent in deze ragguaglio een prins die als regent grote macht uitgeoefend had en daarvan afstand moest doen, doordat de vorst voor wie hij optrad stierf; hij moest toen in onwaardige wanhoop en met geweld uit het paleis gesleept worden naar het leven van een ambteloos burger. Dit verhaal zou slaan op een neef van de Paus die Boccalini in dienst genomen had; *gestorven:* B. zou in 1613 te Venetië door Spaanse huurlingen vermoord zijn.
15 *versleghenheit:* wanhoop.
17 *tijdingen* enz.*:* wat er gebeurd was, is niet gevonden.

318 *Aenden ad^t Henrik van Hove*,

*

[1] Ick beantwoord den zijnen vanden 15 Junij, houdende datter kleene
[2] hoope was om de neutralitejt te behouden, zeg hem dat hij de proe-[2]
[3] ven bij hem begost noch doe, ende meer niet: maer neeme de saken
[4] waer, op dewelke den 29^en^ Junij tot Zevenberghe geciteert ben,[4]
[5] ende zende daer af de acten.

[6] Wt Amsterdam,

[7] 9 Julij 1629.

[7] Helionora Hellemans

Eindnoten:

2 *proeven:* pogingen.
4 *geciteerd:* opgeroepen.

* G. UBA II C II. 207, door Hooft geschreven.

319 *Aen Sr Bulgaro tot Antwerpen*,

*

[1] Ick zende hem eenen langverzochten brief van mon frere Cloek aen
[2] Mon frere Hellemans, ende verwittighe hem de koomste van Jan
[3] van Schooten, tot Amsterdam, ende datmen bezigh is met hem af te[3]
[4] vaerdighen.

[5] Ujt Amsterdam,

[6] 12 Julij 1629.

[6] P C Hóóft.

Eindnoten:

3 Jan van Schooten is waarschijnlijk door de burgemeester en/of de weeskamer van Zevenbergen als vertrouwensman aangeraden, vgl. *304*.

* G. UBA II C II. 207.

320 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs in N° 3. tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

(*Baek:* Muijden 15 Julj 1629 beant*w* 16 ditto)

[1] Monsr et frere,

[2] Bij de nevensgaende maere zal UE zien, hoe dien[2]
[3] Vorste, daer bij nae geen maer aen scheen, in Parnas[3]
[4] de klank naegaet van een gruwlijk laster, waer-[4]
[5] mede[,] te wenschen stondt, dat alle vorsten besmet
[6] waeren. Ick kan niet laeten blijde te zijn met de
[7] eere, die mij Boccaljn doet, door 't over een stemmen
[8] van zijn oordeel, met het mijne, over 't leven van
[9] zoo doorlughtigh eenen personaedje. Niettemin
[10] noopende 't stuk der wraekgierigheit, en kan ick[10]
[11] het Boccalin niet gewonnen geven, zelfs op den[11]
[12] geestighen zin, dien hij drijft van 't martelen
[13] zijner vijanden, door deughd eer ende voor-
[14] spoedt: maer ben van gevoelen, dat die aller-
[15] loflijkste konink bestevent ende bezeilt heeft een'[15]
[16] andere baeke, te weeten 't verkeeren van vij-
[17] anden in vrienden, ende die niet te doen quijnen **[17a]** door afgunst zijner gloorie, maer te doen groejjen,
[18] door een veroverde geneghenheit, inden[18]
[19] lof ende verheffinge van hunnen weldoener.
[20] 'T welk mij van zoeter inbeeldinge dunkt, als de[20]
[21] sujker, die wij wenschen dat UE gelieve te ver-
[22] zorghen, ende dat God almaghtigh bezorghe 't heil
[23] van UE ende de haere, aende welke zich van harte
[24] gebiedt

[25] Monsr et frere,

[26] UE

[27] gansdienstw^e^ broeder

[28] P C Hóóft.

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 37.
Hs. enkel vel, bij openen beschadigd. Watervlek.

[27] Vanden HtMujden.

[28] 15 Julij 1629.

[29] Ick had den H. Generael op Vrijdaghe gezeit dat in meeninge was[29]
[30] gister eens herwaerts te gaen, ende weder te keeren, tot nodighe
[31] verrichtinge eenigher zaeken, maer hebbe mijn werk zoo goeden[31]

[32] vejrt gegeven, dat daer door geraekt ben, ende hier een wijle denk[32]
[33] te blijven, om van zijner Ed. gestr. verzocht te werden, derwelcke[33]
[34] UE gelieve nevens mijn' gebiedenis zulx aen te dienen.[34]

Hooft zendt Baek de 88e Nieuwmaar uit Parnas van het tweede honderdtal. Daarin komt een lofrede op Hendrik IV voor, die hem schertsenderwijs van wraakzucht beschuldigt omdat hij door zijn deugd en voorspoed zijn vijanden erger kwellingen aandeed dan de dood. Hooft merkt daartegenover op, dat Hendrik zijn vijanden in vrienden heeft veranderd.

Eindnoten:

2 *Bij:* In.
3 *maer:* gebrek.
4 *naegaet:* nagegeven wordt (WNT *nagaan* 1479 B 4); *laster:* ondeugd.
10 *stuk:* punt.
11 *op ... drijft:* in de spitsvondige betekenis die hij eraan geeft (WNT *drijven* 3347 9).
15 *bestevent ... baeke:* een ander doel nagestreefd en bereikt heeft.
18 *veroverde:* gewonnen (UW IV 234).
20 *inbeeldinge:* voorstelling, denkbeeld.
29 *den H. Generael:* L. Reael; *op Vrijdaghe:* 13 juli, nl. te Amsterdam.
31 *verrichtinge:* nl. te Amsterdam.
32 *dat ... ben*, nl. voor zijn vertrek naar Muiden.
33 *verzocht:* bezocht.
34 *aen te dienen:* te berichten.

321 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*

Lóónt.

(*Baek:* beantw. 23 Julj 1629)

[1] Monsr et frere,

[2] Voor den brief van gisteren als gehaelt ujt den brant[2]
[3] ende 't heetste uwer bezigheit, beken ick nae maete
[4] vande moejte, ende prijs des tijds daer aen te kost gelejt,
[5] in UE schult te staen. Mijne brieven ujt Parnas zijn
[6] noch niet opgebroken, om dat mij quaelijk heeft mo-[6]
[7] ghen beuren die te lezen ende min te vertaelen. Ik zie
[8] nochtans noode UE nieuwmaeren schrejende t' hujs[8]
[9] komen, gelijk het kindsche spreekwoort niet onbevallijk
[10] zejt. Zend 'er daeromme bij een briefken dat ick wenschte[10]
[11] om zijne outheit ende bemeuzeling gëeert moght werden[11]
[12] voor een heilighdoom, gelijk de beenen ujt de knielsvaten[12]
[13] geraept, die men den anderen ten diersten aensmeert, met[13]
[14] vroetmaeken datse wel eer aen timmeraedjen gestaen hebben[14]
[15] daer zielen in t'hujs laeghen, die nu den hemel
[16] bewoonen. Deze kostelijkheit is mij gister van eenen[16]
[17] Franschen soldaet ende krepel van hier, ujt het legher geko-[17]
[18] men, vereert. 'T is een liefjen treet 'er niet op, zult ghij zeggen.[18]
[19] Nochtans vermelt het eenighe besonderheden, die ick meene[19]
[20] door anderen, niet zoo stukwijs, overgeschreven zijn. Als 't[20]
[21] UE gelezen heeft, mooght het de eere doen, die de Westindi-
[22] sche bewinthebbers 't hooft vanden Sint Jan hebben toe-[22]
[23] gelejt, ende aen Vulkaan opofferen. Ick hoor datse nu eenen
[24] bujt ujt Brasilien hebben, die hier te lande meer aen-
[25] bidders vinden zal, ende bij mij in geen kleener waerde en is,
[26] om datse de sujker van de dierte genezen kan, in dezen[26]
[27] genakenden tijdt van frujten in te leggen, ende met zoet te[27]
[28] zulten. Des te liever zullen wij ons tonneken heel vol[28]
[29] zien ende herwaerts gezonden, bij d'eerste geleghenheit.
[30] Ende op die zoete hoope gebieden ons in gunste van UE
[31] die God met Joffr^e^ ma soeur ende alle de haere in voorspoedt
[32] behoede, nevens hartlijke groetenis van

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 38.
T. in regel 18 is ‘treet er niet op’ later door Hooft toegevoegd.

[33] Vanden HtMujden,

[34] 17 Julij. 1629.

[34] UE

[35] gansdienstw^{en} broeder

[36] P C Hóóft.

Hooft bedankt voor de brief die Baek hem de 16e juli, ondanks overgrote drukte, geschreven heeft. Daar hij geen vertaling van Boccalini klaar heeft, stuurt hij een briefje dat hij van een soldaat gekregen heeft en dat blijkbaar nieuws over de belegering van 's-Hertogenbosch bevat. Er moet een schip met suiker uit Brazilië binnen zijn, de suikerprijs zal dalen. Baek gelieve de suikerton van de Hoofts spoedig goed gevuld te zenden met het oog op de komende fruitoogst.

35 Dr. A. van Blijenburg

36 Caspar van Baerle

Eindnoten:

2 *als gehaelt:* gehaald als hij is.
6 *opgebroken:* vertrokken.
8 *schreiende t'huis komen:* terugkeren zonder beloning.
10 *(Ick) zend*.
11 *outheit:* ouderdom; *bemeuzeling:* morsigheid.
12 *voor:* als; *knielsvaten:* knekelhuizen.
13 *den anderen:* elkander; *met vroetmaeken ... bewoonen:* door (hen) wijs te maken dat ze vroeger tot lichamen behoord hebben waar zielen in woonden die nu in de hemel zijn (dus relikwieën van heiligen).
14 *timmeraedjen:* gebouwen, h. lichamen.
16 *kostelijkheit:* kostbaarheid; *eenen Franschen ... hier:* een der gepensioneerde soldaten die op het Muider slot in kwartier lagen.
17 *soldaet ende krepel:* invalide soldaat; *legher:* legerplaats (voor 's-Hertogenbosch).
18 *liefjen treet 'er niet op:* iets kostbaars (WNT *liefje* 2113).
19 *nochtans:* bovendien.
20 *stukwijs:* gedetailleerd; *Als ... opofferen:* ge moogt het na lezing verbranden.
22 *toegeleit:* gegeven; *'t hooft vanden Sint Jan:* De Spaanse zilvervloot werd door Piet Hein, na overneming van de lading, verbrand op de vier grote zilvergaljoens en een nieuw klein schip

na. Ook die ladingen werden door de Nederlandse schepen overgenomen (vgl. *289*). Op de thuisreis gingen drie van de vier galjoenen verloren: de San Juan raakte onklaar en moest opgegeven worden. P.H. liet het schip verbranden. Een tweede verging op de Ierse kust en een derde werd in Falmouth wegens onzeewaardigheid verkocht. P.H. had dus tegenover de Bewindhebbers drie galjoenen te 'verantwoorden'. Van het vergane schip kon hij uiteraard niets meebrengen, - hypothese: van het verkochte bracht hij de opbrengst mee, en van de S. Juan het schegbeeld, als symbool van dit prijsgegeven stuk buit. De Bewindhebbers gaven toen bevel, het beeld ook te verbranden. De verklaring van r. 22 kan in de zojuist geopperde onderstelling gevonden worden: Hooft ontleent dan aan dit voorval een variant op wat men gewoonlijk schreef als men zijn brief verbrand wilde hebben: handel ermee zoals men vroeger met ketters deed (b.v. *183*). Zie Nic. a Wassenaer, *Historisch verhael aller Geschiedenissen in Europa*, Amsterdam 1622-1630, deel 16 blz. 97, en/of M.G. de Boer, *Piet Heijn en de zilveren vloot* (Patria XXXV) Amsterdam 1946.

26 *om dat ... kan:* omdat die de prijs van de suiker kan doen dalen.

27 *in te leggen:* in te maken, te konfijten; *zoet:* zoetigheid, suiker.

28 *zulten:* zouten, wat de gewone wijze van verduurzamen was; *heel:* helemaal.

322 *Aen Aeltjen de Lange tot Delft.*

*

[1] Eerbaere Aeltjen de Lange,

[2] Op eergister heeft mij Adriaen Cornelisz laeten lezen uwen brief[2]
[3] aen hem, op gisteren ontfing ick den uwen aen mij: antwoorde dat
[4] ick UL nojt geraeden heb Peel te trouwen, maer ter contrarie hebt
[5] ghij tegens mijnen raedt ende zin schrijven van hem aengenomen
[6] ende hem verdaghvaert ende gesproken ten hujze van mijnen zaeli-[6]
[7] ghen vaeder, terwijl ick inde Beemster was. Ick heb UL gezeit, dat
[8] mij niet aenstondt, dat hij nocht ambaght nocht neeringe deede,
[9] maer ledigh gink, UL hebt daer op geantwoort dat het zoude won-
[10] der zijn dat ghij op geen tiendujzent guldens de kost niet zoudt kon-[10]
[11] nen krijghen. Wel is waer dat ick ziende de groote geneghenheit die
[12] ghij hadt tot dit huwlijk, gezeit heb, dat ick het niet vreemt zoude
[13] vinden, als ghij u gerust oft versekert kondt houden dat hij goed-[13]
[14] aerdigh was. Meer heb daer nojt toegezeit. Aengaende van Marijt-[14]
[15] jen de Schoutin, met hem, dat dat geen wettigh huwlijk was, ende
[16] zijlujden elkanderen moghten ontslaen heb ick ende mijn swaegher[16]
[17] Cloek alsoo verstaen, ende verstaen 't noch zoo, te meer, om dat
[18] Marjtjen mij zelf verklaert had niet bij hem geslapen te hebben. Ick
[19] meen dat het vijftigh advocaten met ons verstaen zullen, ende zijn[19]
[20] noch onlanx bij den hooghen raedt inden Haeghe voor bastaert
[21] verklaert de kinderen van een notabel edelman die lange bij haere
[22] moeder geslapen, ende entlijk haer in zijn doodbed trouwbeloften
[23] gedaen had. UL weet zeer wel, indien uwe memorie niet verlooren
[24] is, hoe gaerne ick UL ongehuwlijkt gehouden had, ten minsten tot
[25] allerheilighen toe, maer en moght mij niet gebeuren. Voorts be-
[26] kenne ik gaerne dat UL mij, mijne zaelighe hujsvrouwe ende kinde-
[27] ren hartelijk ende getrouwelijk hebt gedient, maer ghij behoort ook
[28] te bekennen, dat ghij daer voor genooten heb eerlijke kost ende[28]
[29] loon, diemen UL schuldigh was, ende boven 't geene men UL
[30] schuldigh was, meenighe vereeringe, ook 't geen UL mijn hujs-[30]
[31] vrouwe zoo aen gelde als klederen, ende mijn zoontjen Cornelis
[32] besproken hadden, dat ick ook UL gelt op mijn perikel heb ujtgezet,[32]
[33] ende UL meer renten gegeven als ick van anderen ontfing, dat ick
[34] ontrent tweehondert guldens heb te kost gelejt om UL een vrije[34]
[35] brujloft te doen hebben. Al 't welke zoo ghij bij den anderen opre-[35]
[36] kent meene zult bevinden dat wij zoo wel bij UL gedaen hebben, als[36]
[37] uwe eighene ouwders. Ook zijt ghij gestadelijk met groote vrunt-
[38] lijkheit bejegent, uwe vrunden zijn 't mijnen hujze altijds welkoom

* Minuut. UBA II C II.208

[39] geweest, ende wel getracteerd. Ick heb meer als een beschaemt aen-[39]
[40] gezicht gehaelt om uwen broeder op ter vaert te helpen. Indien[40]
[41] Peel u gebonden oft mishandelt heeft, dat is geschiedt bujten raedt
[42] ende daedt van mij. Heb ook, mijns wetens, ick oft mijne jegen-
[43] woordighe hujsvrouwe die ghij mede beschuldight, nojt gedacht[43]
[44] gehadt dat tot UL naedeel strekte. Ende niettegenstaende alle deze
[45] weldaeden, lastert ghij mij achter mijnen rugge tegens uwe vrien-[45]
[46] den met woorden, tegens Adriaen Cornelisz met schrijven, ende in
[47] mijn aenzicht, met uwen brief ende t'elkenmaele als ick met UL
[48] spreek; ende loont alzoo goedt met quaedt. Hebt daerom niet[48]
[49] vreemt te vinden, dat ick UL ongaerne bezoek, want ick en kan UL
[50] niet helpen, ende moet onverdient verwijt hooren. Doch ick wil
[51] daeromme het quaedt dat ghij mij doet, met geen quaedt loonen,
[52] maer volharden in mijne goede geneghenheit t'uwaerts, ende God
[53] den Heer daeghelijx voor u bidden, ben ook alsnoch van meeninge
[54] UL gelt onder mij te houden ende te mijnen perikel ujt te zetten,
[55] UL gevende vijf ten hondert tot renten, 't welk meer is dan ick van
[56] anderen bedinghen kan. Indien UL hart nae Peel trekt, ick meen hij[56]
[57] wel bij UL zal komen, maer zoo ghij noch eenen afkeer van hem
[58] hebt, en weet ick niet wat hij bij UL zal maken. Doch heeft belooft[58]
[59] zoo ras de Joffrouw t'hujs komt, die alle daeghs verwacht wort haer[59]
[60] het vierendeel jaers te komen betalen. Begeert ghij hem dan te spre-[60]
[61] ken, dat kan geschieden. Begeert ghij hem eerder, mooght het laten
[62] weeten. Kan ick UL eenighe andere vrundschap doen, ick en wil niet
[63] laeten, alles te bevorderen wat redelijk ende UL dienstigh is. Maer
[64] en spreekt van mij niet meer zoo ondankbaerlijk, ende zijt den al-
[65] moghenden bevolen die UL van deze swaere bezoekinge eenmael
[66] genaedelijk verlosse, ende vriendelijk gegroet van mijne hujsvrou-[66]
[67] we ende UL

[68] Vanden HtMujden,

[69] 17 Julij 1629.

[69] Goedtgunstighen

[70] PCH.

Hooft's gewezen dienstbode Aeltjen de Lange is ondanks zijn waarschuwing getrouwd en wordt door haar man slecht behandeld. Op gronden die niet uit de brief blijken, is dit voor haar aanleiding om kwaad van Hooft te spreken en hem onheus te bejegenen. Hij vermaant haar, toont aan dat zij geen reden tot klagen maar eerder tot dankbaarheid heeft.

Eindnoten:

2 *Adriaen Cornelisz:* onbekend.
6 *verdaghvaert:* ontboden.
10 *Pelgrom Jacobsz*, Aeltjen's man, was oudschepen van Muiden en bracht vier stukken land ten huwelijk ter waarde van *ƒ*11.000, bezwaard met *ƒ*2.000. (Akte van huw.voorw. gevonden door mej. J. Dommisse in het Not. Arch. Amsterdam *575* fol. 503 v.).
13 *gerust* en *versekert* zijn synoniemen.
14 *Aengaende (het geval) van*.
16 *moghten ontslaen:* konden ontslaan, nl. van trouwbeloften; *heb ick ... verstaen:* menen ik en mijn zwager Cloek aldus in te moeten zien (Mr. Pieter Janz. Cloek was advocaat).
19 *dat het ... zullen:* dat vijftigh advocaten het net als wij zullen zien.
28 *eerlijke:* behoorlijke.
30 *vereeringe:* geschenk; *UL* (dat.).
32 *besproken:* bij testament vermaakt; *UL* (gen.); *perikel:* risico.
34 *vrije:* u niets kostende.
35 *Al ... oprekent:* Als gij dit alles bij elkaar telt.
36 *meene ... bevinden:* dan meen ik dat gij zult bevinden.
39 *wel getracteert:* goed onthaald.
40 *op ter vaert helpen:* aan een plaats op een schip helpen. Of, oneigenlijk, aan een geregelde betrekking helpen.
43 *gedacht:* een gedachte.
45 *weldaeden:* goede bejegening.
48 *Hebt ... vinden:* Gij moet er u daarom niet over verwonderen.
56 *ick ... komen:* dan denk ik dat gij het samen wel zult kunnen vinden.
58 *en weet ... maken:* dan weet ik niet wat hij bij u moet doen.
59 *de Joffrouw:* Leonora Hellemans.
60 *het vierendeel jaers:* het kwartaal huishuur?
66 *verlosse:* in 1640 was Aeltje weduwe (lidmatenboek Nederd. Hervormde gemeente te Muiden); *mijne huisvrouwe:* deze passage schijnt geen voldoende grond om te onderstellen dat met de ‘Joffrouw’ in r. 69 iemand anders bedoeld wordt.

323 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

(*Baek:* beant*w* 23 Julj 1629.)

[1] Monsr et frere,

[2] Alhoewel de tijdingen van 't veroveren der schanssen[2]
[3] mij door anderen verwittight, mijns oordeels te
[4] houden zijn voor een tijdinge dat UE wt der stadt[4]
[5] is, vinde echter goedt d'ingelejde ujt Parnas
[6] aen UE te richten, zonder betalinge van de loopende[6]
[7] maeren, die ick heden gelezen heb, te verwachten,
[8] maer op hoope, dat UE ons het tonneken sujkers, daer
[9] zeer nae verlangt wort zal toevaerdighen, mits-[9]
[10] gaeders dat de Courtojsien van M^r^ IJsbrant een-[10]
[11] mael de 14 daeghen zullen laeten omkoomen, ende
[12] ons de tabletujr gewerden. Van gelijke wenschte[12]
[13] wel mij de gedubbelde nieuwmaeren, die UE doch[13]
[14] wijder niet waert konnen zijn, te rugge quaemen,[14]
[15] om bij wijlen een' vrunt, gelijk mij nu te met
[16] daer toe gelegenheit voorkomt, mede t' onthalen
[17] in plaetse van beter siere. Indienze UE gelieft
[18] zelf te brengen, zullen te wellekoomer zijn, ende[18]
[19] UE met Joffr^e^ ma soeur, Gode bevolen, naer
[20] dienstighe groetenis van

[21] In haeste ende half bij

[22] donker. vanden H t Mujden,

[23] 22 Julij 1629.

[23] UE

[24] Gansdienstw^en^ broeder

[25] P C Hóóft.

* Origineel. UBA II C 13.176.
Hs. enkel vel, ingeknipt.

Hooft zendt een Nieuwmare uit Parnas, vraagt om de ton met suiker en de tabulatuur en tevens om het afschrift van de nieuwstijdingen, dat Baek toch niet nodig heeft maar waar Hooft nog weleens een gast mee kan onderhouden.

Eindnoten:

2 *schansen:* 19 juli werden de schansen Isabelle en San Antonio, die de Vuchter poort dekten, veroverd.
4 *tijdinge ... is:* omdat Hooft het bericht van de verovering der schansen anders wel het eerst van Baek vernomen zou hebben.
6 *zonder betaelinge ... maeren:* zonder dat gij in ruil daarvoor de circulerende nieuwstijdingen behoeft te sturen.
9 *toevaerdighen:* zenden.
10 *dat de Courtojsien ... omkoomen:* dat de gedienstigheden (attenties, geschenken) van Mr. IJ. Sweeling (eindelijk) eens de (beloofde) veertien dagen zullen laten òm zijn, en wij de partituur krijgen (S. had blijkbaar de partituur over veertien dagen beloofd). IJsbrandt was een zoon van Jan Pietersz. en een broer van Dirck Sweeling, hij heeft na diens dood een paar maanden als organist van de Oude Kerk gefungeerd. Het gaat hier over muziek van Leonora's clavecimbelspel (vgl. *315*) dus niet over een partituur in de moderne betekenis, maar over ‘de muziek’.
12 *tabletujr: 315* r. 25.
13 *gedubbelde:* afgeschreven.
14 *wijder:* verder; *waert:* van waarde.
18 *zullen (ze) (...) ende UE (zult) Gode bevolen (zijn)*.

324 *A Monsr Monsieur Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Lóónt.

[1] Monsr et frere,

[2] Om eenighsins te betaelen 't geen ick ten achteren
[3] ben door 't ontfangen van de zakken met tijdinge
[4] van maendagh lestleden, mitsgaeders de bezonder-[4]
[5] heden van den staet der Veeluwe mij op gisteren[5]
[6] verwittight, zend ick hier nevens een breeder[6]
[7] nieuwmaer ujt Parnas, als ojt gedaen heb voor
[8] dezen. Echter bekenne UE veel schuldigh te
[9] blijven voor den eenen ende anderen brief, die alhoe-
[10] wel ter vlucht, met goede klaerheit ende wel beschej-[10]
[11] delijk zijn ingestelt. 'T verschil dat UE zoekt te[11]
[12] weeten tussen *voorneemst* en *vernaemst*, kont[12]
[13] bezeffen, wanneer UE die woorden, dewelke
[14] nu staen in de hooghsten stant, stelt in den laeghsten[14]
[15] ende zegt: *een voorneemen ende vernaemt man*, bij gelij-
[16] kenis. Want alhoewel gemeenlijk, 't geen voor-
[17] neemen is ook vernaemt is; nochtans kan 't eerste
[18] dat in Latijn *principael* heet, bestaen zonder 't
[19] laeste, dat in die tael genoemt wort *fameus* oft
[20] *celebris*. Hier is dezen morghen vroegh gekoomen
[21] een vendel van 150 hoofden: te middagh 6 stukken
[22] metalen geschuts met hun behoefte: wat laeter
[23] de HH. de Rijke ende Hudden, dewelke met de HH. ge-[23]
[24] maghtighden van Ujtrecht hadden geraedslaeght.
[25] Dat Landschap maekt groote swarigheit, ende spreekt[25]
[26] van afbranden van vruchten over 't platte landt[26]
[27] ende sterkmaken vande stroom der Vecht. Van alle[27]
[28] andere tijdingen heeft UE daer beter kundschap[28]
[29] waer van aenpaert te genieten van tijdt tot tijdt, mij[29]
[30] groote gunst zijn zal, ende te meer verplichten door
[31] dien de kortheit van mijnen tijdt mij middel ont-
[32] zeit om zulx anders dan met dank t' erkennen. 'Twelk[32]
[33] altijts doen wil ende bij geleghenheit beter. God gunne 't

* Origineel. UBA II C 13.175.
T. het leesteken na ‘zal’, r. 30, niet stellig gelezen.

[34] + ende hebbe UE met alle de zijne in zijne hailighe hoede.

+*Hierinne gaet een Fransche tijdinge mij door Sr Bartholottj den jongen toegezonden, bid UE nae 't lezen, die zijner E te behandighen nevens mijne dankzegginge ende gebiedenis*.

[35] Vanden Hujze

[36] te Mujden, den

[37] 27^en^ Julij 1629.

[37] UE gansdienstw^e^ broeder

[38] P C Hóóft.

Hooft zendt een Nieuwmare uit Parnas en bedankt voor twee zendingen met nieuws over de inval van graaf Hendrik van den Berg op de Veluwe. Hij beantwoordt een taalkundige vraag en doet verslag van de eerste verdedigingsmaatregelen.

Eindnoten:

4 *maendagh lestleden:* 23 juli.
5 *den staet der Veeluwe:* als diversie om Frederik Hendrik tot het opbreken van het beleg van Den Bosch te nopen viel graaf Hendrik van den Berg 23 juli de Veluwe binnen met Spaanse en keizerlijke troepen.
6 *een breeder* (uitvoeriger) *nieuwmaer ujt Parnas:* de eerste van het eerste honderdtal (Hg.T. 6, 423) blijkens een verwijzing in *326*.
10 *ter vlucht:* in haast; *beschejdelijk:* duidelijk.
11 *ingestelt:* gesteld.
12 *kont bezeffen:* kunt ge begrijpen.
14 *hooghsten stant:* superlativus.
23 *de Rijke:* Simon de Rijck, 1565-1652, schepen 1627, raad sedert 1628, bewindhebber O.I.C., zoon van de watergeus Jacob Simonsz. de Rijcke en Hooft's achternicht Marg. Claesdr. Hooft; *Hudden:* Hendrick Hudde, 1591-1637, raad sedert 1618.
25 *Landschap:* gewest; *maekt groote swarigheit:* ziet de zaken donker in.
26 *afbranden ... landt:* als defensieve maatregel; *vruchten:* gewassen.
27 *sterkmaken:* van verdedigingswerken voorzien.
28 *daer:* te Amsterdam; *kundschap:* bericht, inlichtingen.
29 *aenpaert:* aandeel.
32 *ontzeit:* weigert; *anders ... dank:* met een vertaling uit Boccalini.
Sr Bartholottj den jongen: Guilielmo, vgl. *294*.

325 *Aende HH Burgerm^ren der stadt Amsterdam.*

*

[1] Erntfeste &c.

[2] Dezen morghen goedtstijds is alhier, om garnizoen te houden door[2]
[3] UE ordre wel gearriveert Capitein Hart met zijne Compagnie, over
[4] welke voorzorghe wij bekennen reden te hebben zoo wel burger-
[5] m^ren van Mujden als ick om ons in UEE verzienighejt ende affectie[5]
[6] ten hooghsten verplicht te houden. Ende gemerkt hier geene oft
[7] luttel voorraedt van krujt en koeghels is, zonder 't welk het voors
[8] volk van kleenen dienst ende ontzigh zouden zijn; dat ook ten tijde[8]
[9] vanden laesten allarm op de Veeluwe UEE goedt vonden herwaerts
[10] te schikken vier oft vijf stukken Canons schietende ontrent 6 oft 8
[11] pont ijzers om op de voorneemste advenues geplant te werden;[11]
[12] gelijk mede dat pas ordre gaeven om een corpsdegarde van deelen[12]
[13] op te slaen aen 't noordeindt dezer vestinge; zoo heb ick gedacht[13]
[14] van mijn debvojr te zijn, dit alles bij dezen aen te roeren, op dat UE
[15] dienaengaende gelieve te disponeren zulx als zij in discretie zullen
[16] bevinden van de gelegenheit vereischt te zijn. Waer toe mij gedrae-
[17] ghende, zal UEE

[18] Erntfeste &c. den almoghenden in schut ende scherm bevolen lae-
[19] ten nevens wensch van gelukzalighe regeringe, groete ende eerbie-
[20] denis van

[21] Julij, 1629.

[21] UEE

[22] Verplichten gansdienstw^en

[23] P C Hóóft.

De vesting Muiden ressorteerde militair onder Amsterdam. Hooft bedankt de burgemeesters van Amsterdam voor de compagnie soldaten die zij te Muiden in garnizoen leggen wegens de nadering van met Spanje verbonden keizerlijke troepen onder Montecuculi (vergeefse poging om Fred. Hendrik het beleg van Den Bosch te doen opbreken). Hij vraagt er kruit en kogels bij, en herinnert aan de kanonnen die bij de vorige inval (1624) de toegangen tot Muiden bestreken hebben.

* Minuut. UBA II C II. 211.

Eindnoten:

2 *goedtstijds:* vroeg.
5 *verzienighejt:* vooruitziende zorg.
8 *ontzigh:* prestige, nl. tegenover de bevolking.
11 *advenues:* toegangswegen.
12 *corpsdegarde:* ‘kordegaarde’, wachthuis.
13 *zoo ... roeren:* ‘Den 26 dito (juli 1629). 's Daeghs daerna wierden uyt Amsterdam vier hondert mannen ghelicht / ende na de Veluwe ghesonden / ende daer bij eenighe valconetten op 'thuys te Muyden ende te Naerden / om de Zuyder-Zee te versekeren.’ N. a Wassenaer, *Historisch verhael aller Geschiedenissen in Europa*, 17e deel blz. 73. Een valkenet is een veldkanon van klein kaliber.

326 *(P.C. Hooft aan J. Baek.)*

*

[1] Monsr et frere,

[2] Mij is leedt dat de Fransche tijdingen zijn gekomen als[2]
[3] moustarde apres disnè: Te meer, mits UE met zoo goede[3]
[4] geneghenheit zijne penne te werke stelt, om mijne onwetenheit
[5] van 't geen daer omme gaet, te gemoete te koomen, met kund-
[6] schap die mij niet alleen, maer ook den HH gemaghtighden
[7] Hudde ende de Rijke, hier dezen morghen weder aengeweest[7]
[8] zijnde, onbewust was voor een goedt deel. Want[8]
[9] alhoewel de H. Oetjens met hunne EE ende eenighe ge-[9]
[10] maghtighden vande grootmo. Ed. HH. staeten van Hol-
[11] landt, op gister deze plaets bezightighende, mij vertoont
[12] had schrijven ujt Harderwijk ende Ujtrecht, waerin UE
[13] maeren ten deele gemelt waeren, zoo hadden zij nochtans
[14] geene kennisse van 't geen de H. Witz schrijft ende eenighe
[15] andere bezonderheden inden uwen vervaet. Derhalven bidde,
[16] alhoewel mijne HH van Amsterdam aengenomen hebben[16]
[17] mij van tijdt tot tijdt, 't geen hun verstendight wort, mede[17]
[18] te deelen, UE gelieve in deze vlijt te volharden: voor-
[19] nemelijk dat mij toekome, 't geen de voor*s* Heer Wits zal
[20] overschrijven aen mon frere Hasselaer, die ick achte geene
[21] swaerigheit en zal maeken van opening daer af aen UE[21]
[22] te doen. De kundschappen ujt Harderwijk ende Ujtrecht stem-[22]
[23] men met UE, nopende de dierte in 's vijands hejr, ende
[24] dat hunne meeste spijze is versch vleesch, van 't geroofde
[25] vee. 'T welk, behalven dat men 't hun ontzetten zal, zoo[25]
[26] ick hoope, niet wel min en kan doen, als slappe ende ongezonde
[27] lichaemen maeken, zonderling, in dit heete ende weeke weder,
[28] in 't welke, de onmaetigheit van water drinken, bij mangel
[29] van bier, te vermoeden is datse mede niet weenighen[29]
[30] zal ontstellen. De voor*s* Heeren hadden noch, dat de[30]
[31] vijandt eenen papiermolen onder Aernhem had afgebrant
[32] ende daer over bij d'onze gestraft was, met verlies van
[33] 60 paerden, nae mijn onthoudt. De rest was te rug ge-[33]
[34] dreven. De HH Hudde ende de Rijke zijn weder naer Am-
[35] sterdam gekeert, in meeninge van voor den middagh
[36] noch van hunne ondervindinge rekenschap te geven.[36]
[37] De gemaghtighde vande HH staeten, zijn getrokken

* Origineel. KA CLXXIa[b] 40.
Hs. dubbel vel, niet op de gebruikelijke wijze als brief gevouwen, maar waarschijnlijk met de ‘ujtschriften’ in groter formaat verstuurd. Watervlek.

[38] nae den Hinderdam, om in mondtgemeenschap te komen,

[39] met de HH staten van Ujtrecht, oft hunne gemagh-
[40] tighden. Hunne EE hebben mij verklaert dat over
[41] gansch Hollandt tussen Maas ende Zijp, de zeste man
[42] vande hujslujden opgeprest wert, met gereedschap, om
[43] op een bót de gansche Westzijde vande Vecht, tussen[43]
[44] hier ende Ujtrecht, ende voorts van daer tot aende Vaert
[45] oft Vreeswijk te beschanssen, in voeghe dat zij met
[46] een' matighe maght, tegens alle gewelt met Gods hulpe
[47] zal te houden zijn. Daer wert bij verhaeldt, dat Prins
[48] Mauritz h.g. wiens woorden, in 't stuk van te ver-[48]
[49] staen wat tot 's lands bescherminge dienstigh is, voor
[50] wetten gehouden worden, zoude gezeit hebben, getroost[50]
[51] te zijn, om de Westzijde vande Vecht ende Vaert voor*s*,
[52] alzoo bewalt zijnde, met tiendujzent man, tegens
[53] de gansche werelt te verdaedighen. Men vindt hoogh-
[54] noodigh, indien de vijandt dieper intrekt, dat ick den dijk
[55] aen de Noortzijde van 't slot, ende aende Zujdtzijde van Mujden
[56] zal doen doorsteken, ende 't een ende 't ander alzoo op een eilant[56]
[57] mitsgaeders alle 't velt ende laeghe weeghen onder
[58] water zetten. Doch alzoo ick tot dat ujterste niet garen
[59] en zoude koomen, nochte 't beramen van 't ['t] punt van den tijdt[59]
[60] daer toe, dat lichtlijk wat te vroegh oft veel te spade zijn
[61] konde, op mijn oordeel laeten aenkoomen, zonder schriftelijken
[62] last, hebben de voor*s* HH gemaghtigheden van Hollandt aenge-[62]
[63] nomen, zoo lange zij in dit gewest verblijven, die zorghe
[64] zelf te draeghen, ende niet te vertrekken zonder, mij, behoor-
[65] lijke volmaght te doen houden. Maer, indien 't tot dien
[66] noot ende 't doorsteken komt, en twijfele niet, oft zullen
[67] mits behoorlijk gestijft wordende met volk ende behoeften,[67]
[68] deze plaetse, God ten voorsten, wel beschermen. Is niette-[68]
[69] min de hoope vande HH. van Amsterdam, ende de mijne
[70] dat de HH staeten, nu ten tweeden maele, door de beroerten[70]
[71] op de Veeluwe, dus opgewekt, deze geleghenheit beter zullen[71]
[72] doen sterken, ende zulx verzien, datmen in gelijken voorval[72]
[73] den vijandt wat naeder zal moghen laeten koomen, ende
[74] niet van noode hebben, zoo tijdlijk tot verwoestinge van[74]
[75] onze eighene landen, door 't water, te verstaen. Ick dank[75]
[76] UE voor den overgezonden Toetsteen van State: ende verlang[76]
[77] nae ledigheit om de deughd deszelven te moghen toetsen.
[78] Het woord daer UE van vermaent dat gevonden wort, inde[78]
[79] laetste nieuwmaere ujt Parnas, gis ick te zijn *il menante*,
[80] dat ick vertolkt heb, *de legger;* meenende daermede eenen

persoon erghens leggende om koop oft anderen handel te drijven.
+ Ick heb 't in de *Woordboeken* niet konnen vinden. Doch en heb
mijn voorneemste *Woordboek*, oft *Woordenaer* hoe men 't +*dictionarien*
op Dujts heeten wil, niet hier. De Fransche Historien[84]
vande laeste beroerten aldaer, gedenken van een
+ *spiegelschrift* genaemt *Dialogue entre*[86]
le menant et le maheurtre. Ende gedenkt mij wel, dat[87] +*discours*
ick geen van bejde deze woorden, zelfs in den Franschen
woordenaer heb konnen opspeuren. Indien UE
broeder oft ijemant anders mij hier in licht weet te geven, zal
mij daerover verplicht houden, ende hiermede UE
Monsr et frere, den almoghenden, met Joffr[e] ma soeur,
ende alle die UEE lief zijn, Gode bevelen, nevens hartlijke
groete ende gebiedenis van

Vanden Hujze te Mujden,

den laesten Julij. 1629.

UE

gansdienstw[en] broeder

P C Hóóft.

Deze gereedt zijnde om te slujten, ontfang ick de nevens-
gaende ujtschriften van brieven, mij door Burgerm[ren] van[101]
Weesp toegezonden, die dezelve van Ujtrecht gister avont
laet ontvangen hebben. Zij zijn alle van den 18 ende 19, ouden[103]
stijls. Dat men de verbijstertheit, waer van de laeste spreekt,
overgekomen is ende d'orde plaets neemt, is een gewenschte[105]
tijdinge, gelijk mede de toescheut van hulpe ujt verschej-[106]
dene gewesten. Maer dat 's vijands pakkaedje ende zoo[107]
veel geschuts zijn gros achterhaelt heeft, een teken dat[108]
niet en denkt te aerzelen, ten zij hij door klem van nóót[109]
gedreven werde. Alles is in Gods handt, die 't beste den Vae-
derlande ende ons allen verleene. Amen.

UE gelieve mijn Heer den Generael dienstelijk te groeten[112]
ujt mijnen naeme ende aen te zeggen dat ick eergister zijner. Ed.
Gestr. heb geschreven. Mon. frere Hasselaer zij insgelijx gegroet.

Hooft bedankt voor de laatste nieuwsberichten, die vooral voorzover ze van Wijtz afkomstig waren, ook voor de gevolmachtigden van Amsterdam die Muiden telkens bezoeken, nieuw waren. Hooft verzoekt Baak hem te blijven verwittigen, vooral van hetgeen Wijtz aan Hasselaer schrijft, waartegen deze wel geen bezwaar zal hebben. De berichten van de Veluwe zijn, wat de approviandering betreft, ongunstig voor de vijand. Hooft vertelt, welke maatregelen er genomen zijn en zullen worden om de linie Muiden-Utrecht-Vreeswijk te versterken. De beslissing over het doorsteken van de dijken bij Muiden heeft men aan hem willen overlaten, maar hij heeft schriftelijke volmacht bedongen. Hij hoopt dat de Vechtstelling beter voorzien zal worden, zodat men niet zo vroeg behoeft te inunderen. Hij geeft een taalkundige toelichting bij een vroeger gestuurde vertaling van Boccalini en komt in een post scriptum nogeens op zojuist ontvangen actueel nieuws terug. Utrecht is over de paniek heen, maar de vijand trekt zijn tros aan, wat op oprukken wijst. Amersfoort gaf zich bijna zonder verzet over.

Eindnoten:

2 *de Fransche tijdingen:* vgl. *324*.
3 *mits:* daar.
7 *Hudde en de Rijke:* vgl. *324*.
8 *onbewust:* onbekend.
9 *de H. Oetjens:* Anthony Oetgens, in 1629 burgemeester van Amsterdam, vgl. *231*.
16 *mijne HH van Amsterdam:* het stadsbestuur van Amsterdam.
17 *verstendight:* gemeld.
21 *opening ... doen:* u de inhoud daarvan mee te delen.
22 *stemmen:* komen overeen, zijn het eens.
25 *ontzetten:* onthouden (door het vee te verbergen) (WNT *ontzetten* 2062 IC).
29 *datse*, nl. de lichamen (obj.).
30 *ontstellen:* ongesteld worden; *hadden:* wisten te vertellen.
33 *nae mijn onthoudt:* als ik 't mij goed herinner.
36 *ondervindinge:* bevindingen (WNT *ondervinden* 1493 3).
43 *op een bot:* met één klap.
48 *h.g.:* hoogloffelijker gedachtenis; *in ... verstaen:* wat het begrip betreft van.
50 *getroost te zijn:* goede moed te hebben.
56 *'t een ende 't ander:* het slot en Muiden; *op een eilant (zetten)*.
59 *nochte (tot); beramen:* te voren vaststellen.
62 *aengenomen:* op zich genomen.
67 *gestijft:* versterkt.
68 *God ten voorsten:* met Gods hulp; *wel:* goed.
70 *ten tweeden maele:* zoals in 1624.
71 *opgewekt:* gealarmeerd; *geleghenheit:* stelling.
72 *zulx verzien:* zodanig versterken.
74 *tijdlijk:* vroeg.
75 *verstaen:* besluiten.
76 *Toetsteen van state:* Boccalini's *La pietra del paragone politico*, vgl. *302*.
78 *vermaent:* gewaagt.
84 *op Dujts:* in het Nederlands.
86 *spiegelschrift:* bespiegelend geschrift (niet in WNT).
87 *le menant:* de boer, burger, huisbezitter; *le maheurtre:* soldaat van Hendrik IV.
101 *ujtschriften:* afschriften.

103 *18 ende 19, ouden stijls:* 28 en 29 juli. De oude stijl was de Juliaanse, de nieuwe stijl de Gregoriaanse kalender.
105 *d'ordre plaets neemt:* de orde zich herstelt; *gewenschte:* welkome, goede.
106 *de toescheut:* het toeschieten.
107 *pakkaedje:* tros.
108 *gros:* hoofdmacht.
109 *aerzelen:* terugtrekken; *klem van nóót:* uiterste, dwingende noodzaak.
112 *den Generael:* Reael.

327 *Aenden Gouverneur Morgan.*

*

[1] Ed[e] etc.

[2] Naerder gelet zijnde op 't geene UEd. Gest. op 't stuk vande gevan-
[3] genen bij zijne missive in consideratie stelt, ende daerenboven ver-[3]
[4] staen dat de waghenman die dezelve herwaerts heeft gevoert, zich[4]
[5] heeft laten hooren, dat hij den gewezenen rujter onder de moes-[5]
[6] koppers van den vijant in 't decaseren der dorpen van Goejlant
[7] zoude hebben erkent: zoo heb ick bij advis vande HH gecommit-
[8] teerden UEd. gestr. wel dienstelijk te verzoeken, gelieve den voor*s*[8]
[9] waeghenman zijnde van Laeghebussen weder herwaerts te zeinden,[9]
[10] om daer op gehoort ende ist noot met den voor*s* gevangen gecon-[10]
[11] fronteert te werden: mitsgaeders den voor*s* HH alhier te laeten toe-
[12] komen eenigh esclaircissement, belangende 't geen in U Ed. gestr.[12]
[13] missive wort geposeert d'intentie van Sillink geweest te zijn, in 't[13]
[14] verhujren zijner landen voor een jaer alleen, af te wachten de koom-[14]
[15] ste vande forces des Cajsars, om daer nae beter zijn proffijt daer-[15]
[16] mede te doen: 't zij dan dat de voor*s* Sillink zulx mondeling zoude
[17] hebben geopenbaert, oft door eenigh ander indicie van zijne mee-[17]
[18] ninge ende quaede affectie tot den lande kan blijken. 'T welk ge-
[19] schiedende zal mij vorder esvertueren om alles t' ontdekken, daer bij[19]
[20] de gemeene zaeke magh hebben eenigh interes. De zadels zijn rede[20]
[21] gevisiteert zonder ijets te vinden; maer resteert noch te doorsoeken
[22] hunne bagagie, ende gemerkt UEd. Gestr. goedt vint de voor*s*
[23] gevangenen alhier in versekering te doen houden, tot naeder dispo-
[24] sitie van de HH Staeten Generael ende Zijne Pr[e] Ex[e] wenschten de
[25] voor*s* HH Gecommitteerden wel te weeten oft UEd. Gestr. hunne
[26] Ho. Mo. ende zijne Vorstl. Doorl. reede van deze detentie magh
[27] hebben geadverteert. Zal dan nevens den persoon vanden voor*s*
[28] voerman verwachten het antwoort van UEd. Gestr. in wiens gratie
[29] Weled[e] &c. ick ujt alle mijn vermoghen blijf gebiedende

[30] Vanden Hujze te Mujden

[31] den 24[en] Aug. 1629.

[31] UEd. Gestr.

[32] Gansgeaffectionneerde Dienaer

* Minuut. UBA II C II.837. Afschr. UBL Pap. 13.

[33] P C Hóóft.

Overleg met de garnizoenscommandant van Naarden, over de identiteit van op het Slot opgesloten gevangenen, en over verraderlijke bedoelingen van een inwoner (blijkbaar) van Naarden.

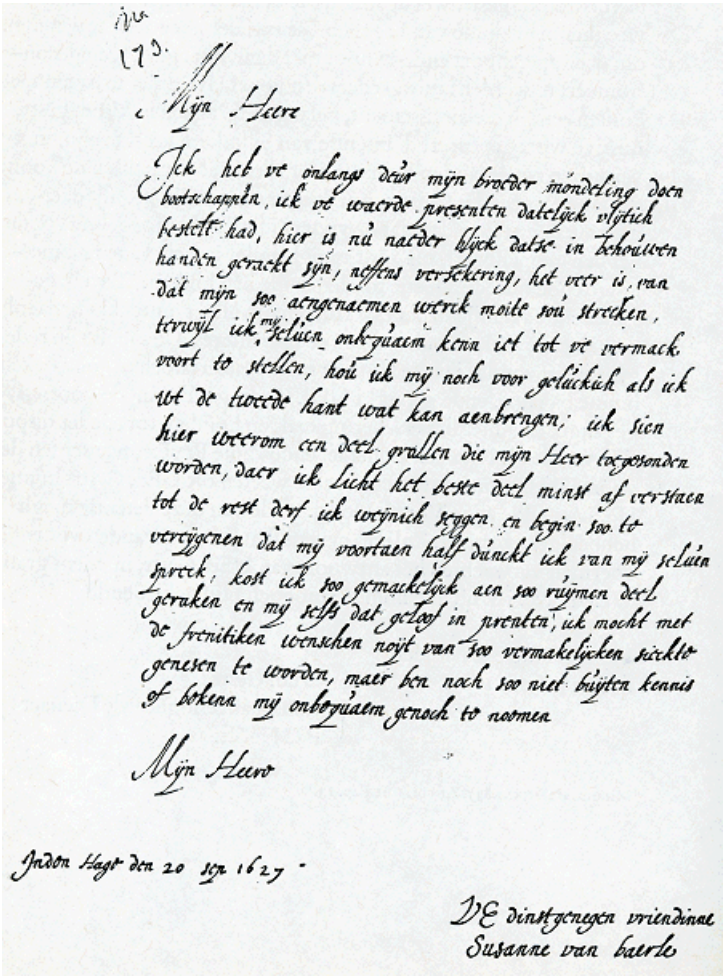

Mijn Heere

Ick heb ve onlangs deur mijn broeder mondeling doen
boodschappen, ick ve waerde presenten dateljck vlytich
bestelt had, hier is nu naerder bljck dattse in behouwen
handen gerackt sijn, neffens versekering, het veer is van
dat mijn soo aengenaemen werck moite sou strecken,
terwijl ick mij selven onbequaem kenn ict tot ve vermack
voort to stellen, houd ick mij noch voor gelucksh als ick
wt de toecedde hant wat kan aenbrengen; ick sien
hier wtterom een deel grullen die mijn Heer toegesonden
worden, daer ick licht het beste deel minst af verstaen
tot de rest derf ick wetjnich seggen. en begin soo to
vertijgenen dat mij voortaen half dunckt ick van mij selven
spreck, kost ick soo gemackelijck aen soo ruijmen deel
geraken en mij selfs dat geloof in prenten, ick mocht met
de frenitiken wensehen nojt van soo vermakelycken sicklo
genesen te worden, maer ben noch soo niet buijten kennis
of bekenn mij onbequaem genoch to noemen

Mijn Heere

Jnden Hagt den 20 sept 1627.

DE dinstgenegen vriendinne
Susanne van baerle

Eindnoten:

3 *in ... stelt:* onder de aandacht brengt.
4 *verstaen (zijnde):* vernomen zijnde; *zich ... hooren:* beweerd heeft.
5 *moeskoppers:* plunderaars; *decaseren:* het verjagen van de bevolking.
8 *gecommitteerden*, nl. twee afgevaardigden van Amsterdam, die op het Slot verblijf hielden.
9 *Laeghebussen:* Bussum.
10 *ist noot:* zo nodig.
12 *esclaircissement:* verhelderende toelichting.
13 *geposeert:* gesteld, gezegd.
14 *een jaer alleen:* slechts een jaar - (namelijk) af te wachten.
15 *daermede*, nl. met zijn 'landen'. Wat S. ermee wilde doen als er bezetting kwam, blijkt niet.
17 *indicie:* aanwijzing.
19 *esvertueren:* inspannen.
20 *rede:* reeds.

328 *A Monsieur Monsr Joost Baek, A Amstredam.*

*

(*Baek:* Muijden 3 Sepr 1629)

[1] Monsr et frere,

[2] De vlijt waermede UE mij doorgaends verwittight
[3] heeft van 't geen daer omme gaet, verdient wel, dat[3]
[4] ick zoo veel tijds, ujt mijne bezigheit scheure, als
[5] gaen zal, om UE te zeggen, dat mij gister aenden[5]
[6] avont een ujtzendeling wedergekeert is, die zelfs tot[6]
[7] in 's vijands legher, kondschap gehaelt heeft. Dit brengt
[8] hij. De graef van den Berghe met alle de Koninksche[8]
[9] troep, ujtgezeit het regement van Graef Jan van[9]
[10] Nassau is opwaert getoghen eenighe mijlen, ende[10]
[11] legert ontrent Deutekom, in een dorp, diens naem
[12] mijn man vergeten heeft. Graef Jan voor*s* lejt
[13] aen geen zijde d'IJssel, op de kant: Aen deez
[14] zijde niet dan Cajsars volk, sterk slechts 700 knechten:[14]
[15] maer 32 vaenen paerden, van 40 tot 50 elke vaen.[15]
[16] Tussen bejden lejt een brug geheit t'eenemael met
[17] paelen, ende wort door Graef Jan voor*s* bewaert, zulx
[18] niemant van 't Caisarsvolk over kan. De twee schipbruggen zijn
[19] opgenomen. De behoefte van lijftoght is draghlijk. Men bakter[19]
[20] en brouwter: maer een kanne biers gelt 8 stujvers. De
[21] wallen van 't legher zijn maer maetlijk sterk, ende[21]
[22] geen grof schut altoos daer in. De brug is pas breedt[22]
[23] om een waeghen te passeren, dat geen twee waghens[23]
[24] elkanderen wijken konnen. Mijn man heeft dit alles
[25] vertelt aen Graef Ernst tot Aernhem. Oft nu de vijant[25]
[26] verdrijfbaer zij ujt dit voordeel, met de kraghten die
[27] wij daer toe konnen bezighen, gedraegh mij des tot[27]
[28] de geene die 't stuk best verstaen. UE gelieve
[29] deze maere, met bescheidenheit te raede te[29]
[30] houden, ende niet te laten blijken datse ujt mij komt,
[31] om reden. 'T Welk vertrouwende wil dezelve[31]

* Origineel. UBA II C 13.174.
Hs. dubbel vel.

[32] met alle de haere den almoghenden bevolen hebben,
[33] nae groete ende gebiedenis van

[34] Vanden Hujze te Mujden,

[35] 3 Sep. 1629.

[35] UE

[36] Gansdienstw[en] broeder

[37] P C Hóóft.

Hooft heeft een verkenner uitgestuurd naar de Zuidoost-Veluwe en deelt het nieuws mede dat deze heeft meegebracht, onder geheimhouding; Baek mag er een voorzichtig gebruik van maken maar hem niet als bron noemen.

Eindnoten:

3 *daer:* in Amsterdam.
5 *gaen zal:* zal kunnen.
6 *ujtzendeling:* letterlijke, puristische vertaling van het Spaanse *emisario*.
8 *Koninksche:* Spaanse.
9 *ujtgezeit:* uitgezonderd; *Graef Jan van Nassau:* kleinzoon van Jan de Oude, die katholiek geworden en in dienst van de aartshertogen getreden was.
10 *opwaert:* stroomopwaarts (van Brammen af langs de IJssel en Oude IJssel).
14 *Cajsars volk:* keizerlijke troepen, verbonden met Spanje.
15 *vaenen:* afdelingen.
19 *opgenomen:* afgebroken en weggevaren.
21 *legher:* legerplaats
22 *pas breedt:* nauwelijks breed genoeg; *passeren:* laten passeren.
23 *dat:* zodat.
25 *Graef Ernst:* Ernst Casimir, stadhouder van Friesland en Groningen, was na de inval van Hendrik van den Berg met veertig compagnieën van voor Den Bosch naar Gelderland gezonden.
27 *gedraegh ... verstaen:* dat te beoordelen laat ik over aan degenen die er het meeste verstand van hebben; *des:* wat dat betreft.
29 *bescheidenheit:* oordeelkundigheid; *te raede te houden:* onder u te houden.
31 *om reden:* om goede redenen.

329 *A monsieur, monsieur le Hoofte drosard demuden port*

*

[1] Monsieur,

[2] Je vous en voije se que monsieur Van
[3] Gaelten a me fat le honneur apres
[4] que vous aveijs leue vous poveijes
[5] retner pres de vous, pour denovelles
[6] ge naye outre apresant pour vous
[7] saluer, je demeure
[8] monsieur,

[9] narden le

[10] 6 de september,

[10] Vottre thres humble

[11] e afextione saruetur

[12] Chas Morgan

VERTALING

Ik zend u wat mijnheer van Gaelten mij de eer heeft gedaan nadat u gelezen hebt kunt u bij u houden
wat nieuws betreft heb ik niets op 't ogenblik dan u te groeten, ik verblijf
Mijn Heer

Naarden 6 september,
uw nederigste en toegenegen dienaar
Charles Morgan

Charles Morgan, † 1642, was kolonel van het Engelse en Schotse voetvolk, in 1629 commandant van Naarden en, te laat, van Amersfoort; gouverneur van Bergen op Zoom 1632-1642.

* Origineel. KA CLXXI ac 10.
Hs. enkel vel, de inkt is uitgevloeid; lakzegel.
Dat. onzeker, op 1629 gesteld omdat M. toen in elk geval in Naarden in garnizoen lag.
T. de voornaam in de ondertekening kan ook 'Cha^{e}' zijn.

330 *Eersaemen voorsienighen zeer discrete Sr Thomas Tas Coopman tot Antwerpen*,

*

[1] Eersaeme &c.

[2] Alzoo t' onzer kennisse komt, dat Sr Carel Hellemans zich aldaer[2]
[3] laet hooren als oft bij d'aflijvigheit wijlen zijner zalighe moeder de[3]
[4] hoeve te Contwijk op hem verstorven waere ende onder dat pre-[4]
[5] text reeds eenighe haver vanden hujsman, heeft gelicht, zoo hebben
[6] wij als geauthorizeert tot d'exsecutie van 't testament van wijle
[7] Joffr^e^ Susanna van Zurk zijne voor*s* moeder mitsgaeders tot d'ad-
[8] ministratie der fideicommissajre goederen bij haer naegelaten, UL
[9] mits dezen willen waerschouwen, ende ordonneren, dat UL in 't[9]
[10] bewint over de voor*s* hoeve zal hebben te continueren, zonder aen
[11] S^r^ C H voor*s* in 't minste ijetwes interujmen, tot naeder ordre die[11]
[12] UL, nae behoorlijke schifting ende scheidinge onder de erfgenaemen[12]
[13] gedaen, van ons verwachten zal, ende ondertussen gelieven aen ons
[14] te verantwoorden van UL administratie sedert de laestgesloten rek^e^
[15] waertoe ons verlaten zullen ende UL

[16] Eersaeme &c den almoghenden bevelen. Geschreven in

[17] Amsterdam, den

[18] Sep. 1629.

[18] Ter ordonnantie vande HH weesm^ren^

[19] der stadt voor*s*

Thomas Tasso, koopman te Antwerpen, germain-neef van Leonora's moeder, die de door haar nagelaten hoeve te Kontich beheert, is gewaarschuwd tegen pogingen van Carel Hellemans om over de opbrengst te beschikken.

Eindnoten:

2 *zich ... hooren:* in Antwerpen beweert
3 *aflijvicheit:* overlijden.
4 *op hem verstorven waere:* vgl. *304* e.a.
9 *waerschouwen:* onder het oog brengen.

* Minuut. UBA II C II. 840.
Hs. fol. 2^v^ van dubbel vel (fol. 1^r + v^ :*327*).

11 *in te rujmen:* af te staan.
12 *schifting ende scheidinge:* inventarisering en verdeling.

331 *Aenden Heere Major ende President Witz in 't legher voor's Hartoghenbos.*

*

[1] Weled[e] etc.

[2] Terwijl ick ten ooren toe in de boeken begraeven om nae te delven[2]
[3] den grondt van de grootste verrichtingen der Grooten, met een[3]
[4] pajzelijke pen doe deghens en spiessen speelen, leeren mij UEd.[4]
[5] gest. brieven aen mijnen swaegher geschreven dat het oorlogh maer[5]
[6] in zijn' leerjaeren was, daer ick onze Historien aenvang. Want veld-[6]
[7] slaeghen, gevechten ende diergelijke werken van waepenen schijnen
[8] bujen van 't bloedt der ziedende krijsjeughd stout genoegh om een
[9] op al, ende alles op den tejrling van eenen strijdt te zetten, maer ang[9]
[10] voor den arbejt en 't hooftbreken, en t leêbreken van nemmer oogh[10]
[11] te lujken onder de pluimstrijkerie der zorgheloosheit. UEd. schrij-[11]
[12] ven werpt mij een groot stuk over rugge inde eeuwen, ende zie ik[12]
[13] verrijzen de werken voor Alexia, oft zoo elders ijet gehoort is, van[13]
[14] meerder hitsigheit in aenslaen en ujtharden. Zoo kloptmen der[14]
[15] fortuine op den dujm, ende leertse spoor houden: zoo dwingtmen[15]
[16] zelf die zucht tot den Spanjaert hebben, met den Prinsse te wen-
[17] schen door kracht van de gunste in hun gemoet gebaert ujt de door-
[18] luchtigheit zijner aenslaeghen. Valt dese stadt, geen gering deel der[18]
[19] eere en zal UEd albewakend ooghe te beurt vallen: 'T welk dezen[19]
[20] gelieve te lezen niet om de moejt van antwoort waeraf de nieuwe[20]
[21] last van hooft des Crijsraedts UE helpt verschoonen, maer t'aenvaer-[21]
[22] den mijne gelukwenschen met dien ujtstekenden staet. Waerinne[22]
[23] ick God bid UEd. Gest. ende in haer loflijken toeleg zijne Vorst.[23]
[24] Doorl. te zeghenen, dien UEd. Gest.

[25] Weled[e] etc. in schut ende scherm altijts bevolen blijve, nae d'aller-
[26] hartelijkste dienst- ende eerbiedenissen van

[27] UEd. Gest.

[28] Toegeneghen verplichten dienaer

* Minuut. UBA II C II. 836.

Hs. f[o] 2 van een brief van onbekende hand aan L. Hellemans te Zevenbergen.
Dat. ca. 10 sept. 1629. De aanslag op Wezel (19 aug.) is gelukt, Den Bosch nog niet gevallen (14 sept.). De benoeming van Wijtz tot superintendent van de krijgsraad is Hooft al bekend, hoewel die pas 29 sept. afkwam. De vijand heeft Amersfoort 24 aug. verlaten en Hooft zit weer ‘ten ooren toe in de boeken begraven’; de gevolgen van de inval houden hem daar niet meer af.

[29] P C H.

Hooft schrijft aan Wijtz tijdens het beleg van 's-Hertogenbosch, waarover hij uit brieven van Wijtz aan Nicolaes Hasselaer berichten heeft ontvangen. Hij vergelijkt de belegering met Caesar's beleg van Alesia en verbindt aan zijn bewondering voor Frederik Hendrik en voor Wijtz' aandeel in het krijgsbedrijf zijn gelukwens met Wijtz' benoeming tot superintendent van de krijgsraad.

Eindnoten:

2 *nae ... grondt:* de grondslagen te onderzoeken.
3 *met ... speelen:* met een vreedzame pen gevechten doe plaats hebben.
4 *leeren*, nl. door hun beschrijving van de huidige oorlog.
5 *mijnen swaegher:* Hasselaer, vgl. *326*, r. 20.
6 *daer:* op het tijdstip waarop; *Want ... zorgheloosheit:* want veldslagen, gevechten en dergelijke wapenfeiten lijken hartstochtelijke vlagen van een nog jonge oorlog, die vermetel genoeg is om alles, en alles op één kaart te zetten, maar huiverig voor de moeite en moeilijkheid (van de logistiek) en voor de vermoeienis van nooit even toe te geven aan de verleiding van de zorgeloosheid (Wijtz had als Algemeen wachtmeester te waken voor de veiligheid van het leger).
9 *tejrling:* dobbelsteen; *ang:* beducht (WNT *ang* 448).
10 *leêbreken:* uiterste vermoeienis.
11 *pluimstrijkerie:* vleierij, verleiding.
12 *over rugge:* achterwaarts (in tijd), nl. van Den Bosch naar Alesia; *ende ... verrijzen:* nl. als vergelijking met de belegeringswerken voor 's-Hertogenbosch.
13 *Alexia:* Alesia, door Caesar belegerd in 52 v. Chr.; de belegeringswerken beschrijft hij in *De bello Gallico* VII, 72-74. Een stad Alexia is in naslagwerken onvindbaar, de lezing van het hs. laat echter geen twijfel toe. Onderstelling: een dergelijke fout komt bij Hooft zo goed als nooit voor, maar Wijtz kan de bewuste stad Alexia genoemd hebben in zijn *Veldtslaaghen* en Hooft is te beleefd om dat plompweg te verbeteren; *oft ... harden:* tenzij er van elders nog een fellere aanval en nog taaier uithoudingsvermogen bekend is.
14 *Zoo ... dujm:* Zo dwingt men het lot (tikt men het lot op de vingers).
15 *ende ... houden:* en bedwingt men 's lots grilligheid; *zoo ... aenslaeghen:* zo noopt men zelfs Spaansgezinden op succes voor de prins te hopen, doordat de schittering van zijn militaire ondernemingen in hun gemoed een sterke genegenheid wekt.
18 *dese stadt:* 's-Hertogenbosch.
19 *UEd. albewakend ooghe:* vgl. boven bij r. 6; *'T welk:* welk oog.
20 *waeraf:* waarvan.
21 *maer (om)*.
22 *ujtstekenden staet:* aanzienlijke positie.
23 *haer*, nl. van zijne Vorst. Doorl.

332 *Aende Ed. Grootmo. HH Staeten van Hollandt, &c.*

*

[1] Ed. &c.

[2] Tot Antwoort op haere missive vanden 25^{en} Sep. lestleden, gelieve
[3] UEd. Grootmo. te verstaen, dat sedert den ontfank van 't schrijven
[4] derselve gedateert den xvj^{en} Aug. ick geene soldaten zonder pas-
[5] poort vagabonderende in mijn quartier en heb vernoomen, ujtge-
[6] zeit, weenighe, die bij d'officiers hunner Comp^{e}, tot Mujden zijn
[7] achterhaelt. Ende zal U Ed.Grootmo. dit min bevremden, mits con-[7]
[8] sidererende 's vijands intoght over de Veeluwe ende stroopen tot[8]
[9] onder 't Canon van Naerden, der wijze dat de dorpen van Goejlant[9]
[10] gedeserteert ende verlaten zijn geweest, zelfs dat van Hilfersom
[11] zijnde wel 't voorneemste in brandt gesteken, ende zoo wel het
[12] vagabonderen als 't rechercheren daertegens, zich zelf aldaer verbo-[12]
[13] den heeft. 'T welk haer met eenen gelieve t'accepteren voor reden,
[14] waeromme ick tot nochtoe de versleghene hujslujden door de[14]
[15] vlucht ende geledene schaeden bujten stel geraekt, niet en heb kon-[15]
[16] nen in waepenen brengen; nocht U.Ed.Grootmo. de monsterrollen
[17] overzeinden. Maer en zal niet laeten alle behoorlijk debvojr daer-
[18] inne te doen, volghends den last van U Ed.Grootmo. dewelke
[19] Ed^{e} &c. God almaghtigh in gelukzaelighe regeringe altijds behoede
[20] ende in haere goede gratie,

[21] Ujt Amsterdam,

[22] den j^{en} Oct. 1629.

[22] Uwer Ed.Grootmo.

[23] Onderdaensten Dienaer

[24] P C Hóóft.

Hooft antwoordt de Staten dat er geen loslopende soldaten in zijn gebied zijn. De dorpen zijn verlaten geweest en deels verbrand, de boeren te zeer ontregeld om, zoals de Staten bevolen hadden, voor militaire dienst gemonsterd te kunnen worden.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II.208.

7 *achterhaelt:* gesnapt en ingerekend.
8 *intoght:* inval.
9 *'t Canon:* kanonschotsafstand.
12 *rechercheren:* politiedienst doen.
zich ... heeft: onmogelijk is geweest.
14 *versleghene hujslujden:* ontredderde boeren.
15 *bujten stel:* uit hun geregelde doen, in wanorde.

333 *Aen de Vorstl. Doorl. des Prinssen van Orange &c.*

*

[1] Geven in aller eerbiedenis te kennen Uwer Vorstl. Doorl. onder-
[2] daene ootmoedighe de Burgerm[ren][,] ende regeerders der stede
[3] Mujden, hoe dat, mits d'alteratie ontstaen door de laeste over-[3]
[4] koomst des vijands op de Veeluwe, hunne gemeente zijnde van ge-
[5] ringen getale ende vermoghen, dezen zoomer, is beswaert geweest
[6] met gar<n>isoen extraordinaris soo in quantitejt als qualitejt, heb-
[7] bende eenighe borghers te logeren gehadt, tot vier, vijf, ende ses
[8] soldaten toe, meestendeel bestaende wt een colluvie van nieuw ge-[8]
[9] raept ende ongetughtight volk der Westindische Comp[e] der voe-
[10] ghe, zij daer door niet alleen groote ongelegenheit ende afbrek aen[10]
[11] hunne wooningen ende meublen en hebben geleden, maer ook de
[12] sterfte ende contagie onder hen merkelijk is ontsteken. Waerinne zij[12]
[13] nae den dienst uwer Vorstl. Doorl. ende den noodt van 't publiq
[14] alsdoen zich, zoo gaerne ende goedwillighlijk hebben geaccommo-
[15] deert, als zij, (de voor*s* noot door de genaede Godes ende uwer
[16] Vorstl. Doorl. dapper ende heroiq belejt verwonnen zijnde) zich
[17] alsnu op 't onderdaenighste keeren t'uwer Vorstl. Doorl. met oot-
[18] moedigh versoek, dezelve gelieve gedient te zijn met hunne bor-[18]
[19] gherije, voor den aenstaenden winter te verschoonen van garni-
[20] soen, oft immers hen te begunstighen met patente van een ouwde,[20]
[21] Nederlandsche, ende gedisciplineerde Comp[e], op dat zij nae deze
[22] travagljen ijetwes tijds moghen hebben om te respireren, ende des te[22]
[23] bequaemer zijn, om in alle occurrentien, uwer Vorstl. Doorl. ende[23]
[24] den gemeenen vaderlande ten dienst te staen. Twelk &c.

Muiden verzoekt de Prins, een rustig garnizoen in de stad te leggen in de komende winter, gezien de geleden overlast tijdens de inval in 1629 en de toen geschiede inkwartiering van ongedisciplineerd krijgsvolk.

Eindnoten:

3 *alteratie:* verwarring.
8 *colluvie:* samenvloeiing; *geraept:* bij elkaar geraapt.
10 *ongelegenheit ende afbrek:* overlast en schade.
12 *Waerinne ... alsnu:* Waarin zij, zoals de dienst van U.V.D. en de algemene noodtoestand eiste, zich even gaarne en gewillig geschikt hebben, als zij nu
18 *deselve gelieve gedient te zijn met:* het moge u behagen.
20 *immers:* althans.

* Minuut. UBA II C II.761.
Dat. volgens de inhoud najaar 1629. De plaats in het hs. geeft geen uitsluitsel.
T. door Hooft voor de regeerders van Muiden opgesteld.

patent: inkwartieringsbevel.
22 *travagljen:* teisteringen; *respireren:* op adem komen.
23 *occurrentien:* voorkomende gevallen.

334 *Aen Sr Balthazar Bolgaro tot Antwerpen*

*

[1] Monsr et Cousin,

[2] Bij UE aengenaemen vanden 27^en^ Octobre heb ontfangen d'inter-[2]
[3] pretatie gedateert ten zelven daeghe op de sententie vanden sesten[3]
[4] Augustj lestleden, ende daer bij gezien datmen in aller maniere ge-
[5] neghen is om 't geene dat als fideicommis subject mon frere C H[5]
[6] behoorde te laten koomen in handen van de HH Weesm^ren^, ende
[7] exsecuteurs van onze salighe schoonmoeders testament alhier, te
[8] behouden aen die zijde ende daer in 't landt. Ende gemerkt reforma-[8]
[9] tie geen exsecutie en schorst; dat wij ook te hove nae alle apparentie[9]
[10] geen meerder faveur te verwachten hebben, is alhier bij de HH
[11] Weesmeesteren verstaen geene vordere kosten oft moejten aldaer te[11]
[12] doen, maer af te wachten hoe verre het hier te lande gebraght zal
[13] konnen werden met het mandament op Zevenberghe geschikt, van[13]
[14] 't exploicteren des welken, tot noch toe geen bescheidt verneemen.[14]
[15] Ondertussen alhoewel liefst gezien hadden dat UE in 't bewint[15]
[16] gebleven ende het testament achtervolght ware, moeten wij de[16]
[17] Heeren Wethouderen van Antwerpen in dien deele looven, dat
[18] hunne EE gelieft heeft d'administratie van 't inkoomen des Majo-
[19] raets, boven de 3600 gl, ende 't geene daer af zal werden opgelejt, te[19]
[20] stellen in handen van alzoo eenen persoon van eere, ende hunne EE[20]
[21] zelve te belasten met de moejte van 't jaerlijks opneemen der rek^e^.
[22] Waermede altijds zoo veel gevordert is, dat indien mon frere C H,
[23] schier oft morghen, ('t welk God verhoede) weder in ongeleghen-[23]
[24] heit verviel, altijds ijets behouden blijft om zijne E te sustenteren,[24]
[25] ende de opleg verzekert tot behoef van zijn kindt oft de geene die[25]
[26] daer toe zullen gerechtight zijn. 'T welk alzoo 't wel ons voorneem-[26]
[27] ste ooghmerk geweest ende door UE diligentie te weghe gebraght
[28] is, willen UE daer hooghlijk vooren hebben bedankt, dewelke ge-
[29] lieven zal metten eersten rek^e^ over te zenden, om bij de HH Wees-
[30] m^ren^ gezien ende voorts gedaen te werden als naer behooren. Daer
[31] toe zullen ons verlaeten ende UE, met Joffr^e^ UE beminde hujs-
[32] vrouwe onze welwaerde nichte, ende alle die UE lief zijn, den al-
[33] moghenden bevelen, naer hartlijke groete ende gebiedenis van

[34] Ujt Amsterdam,

* Minuut. UBA II C II.309.

[35] den 9^{en} Novemb. 1629.

[35] UE

[36] Gansdienstw^{e} Neve

[37] P C Hóóft.

Bij vonnis van 6 aug. 1629 hebben de Wethouders van Antwerpen zelf het toezicht op het fideï-commis op zich genomen en een beheerder aangesteld. Hun maatregelen zijn tot dusver in overeenstemming met de bedoeling van de erflaatster.

Eindnoten:

2 *interpretatie:* toelichting.
3 *sententie*, nl. van de wethouders (schepenen) van Antwerpen.
5 *geneghen (...) zijde:* van zins is te houden aan de Zuidnederlandse (Spaanse) kant; *'t geene dat ... alhier:* hetgeen mijn broer C.H. als aan fideicommis onderworpen in handen van de weesmeesters en executeurs van het testament van wijlen onze schoonmoeder alhier behoorde te laten komen.
8 *Ende gemerkt ... schorst:* En omdat (order tot) herziening de voortgang van de uitvoering van het testament niet belet.
9 *te hove*, nl. het Hof van Brabant.
11 *verstaen:* besloten; *aldaer*, nl. te Antwerpen.
13 *het mandament ... geschikt:* de in *304* geschetste actie.
14 *exploicteren:* uitvoeren.
15 *in 't bewint*, nl. van de zaken.
16 *achtervolght:* uitgevoerd.
19 de 3600 gl die in maandelijkse termijnen van 600 gl aan C.H. worden uitgekeerd; *opgelejt:* opgespaard.
20 *hunne EE zelve:* zichzelf.
23 *schier oft morghen:* vandaag of morgen.
24 *sustenteren:* ondersteunen.
25 *opleg:* het opgespaarde.
26 *'T welk alzoo 't:* Aangezien dit.

335 *Aen Michiel van Mierevelt doorluchtigh schilder tot Delft.*

*

[1] Mons[r] van Mierevelt,

[2] Alhoewel ick de konst uwer E handelinge voor zoo volmaekt ken,[2]
[3] dat de persoon ongelijk zoude hebben die zich liet voorstaen ujt UE
[4] ooghe te zijn, zoo lang zijn' schilderij daer in is, zoo vreezen wij ech-
[5] ter bij mangel van spraek vergeeten te werden. Daerom heeft deze[5]
[6] pen, boetende 't geen des de penseel in gebreke gebleven is, ons[6]
[7] woort te doen ende UE vrundtlijk ende ernstelijk te bidden, gelieve
[8] de gunste ons dus verre bewezen, met een spoedigh afmaeken der[8]
[9] kleederen ende overschikken der stukken, te voltoijen. Ondertus-[9]
[10] sen, ende tot dat ons beter gelegenheit van erkentenisse voorkomt,[10]
[11] gaet hiernevens ijet van zulke frujten, als deze tijdt des jaers ende[11]
[12] ons Gewest gewoon zijn te verleenen. Welke geringheit wij ver-[12]
[13] trouwen met zoo goedt een harte alsse gezonden is, aenvaert zal
[14] werden bij UE, die met alle de zijne

[15] Monsr van Mierevelt,
[16] den almoghenden in schut ende scherm bevolen zij naer hartlijke
[17] groete ende gebiedenis van

[18] ujt Amsterdam,

[19] Nov. 1629.

[19] U.E.

[20] Gansdienstw[en]

[21] P C Hóóft.

Hooft verzoekt Michiel van Mierevelt, voor wie Leonora en hij op 1 en 2 mei 1629 hebben geposeerd, de portretten af te maken; hij zendt een geschenk, vermoedelijk wild.

Eindnoten:

2 *Alhoewel ... daerin:* Hoewel ik weet dat de kunst van uw vaardig vakmanschap zo volmaakt is, dat niemand zich terecht zou kunnen verbeelden uit uw oog te zijn, zolang zijn geschilderd

* Minuut. UBA II C II. 311. Afschr. UBL Pap. 13.

portret daarin is; *handelinge:* hantering (v.e. werktuig, h. het penseel) (WNT *handeling* 1915 B).

5 *bij mangel van spraek:* doordat wij (onze portretten) niet spreken.

6 (namelijk) ons woort te doen, voor ons te pleiten.

8 *afmaeken der kleederen:* tijdens het poseren werden die in ontwerp geschetst.

9 *overschikken:* toesturen.

10 *ons voorkomt:* ons te beurt valt.

11 *frujten:* (schertsend) wild.

12 *verleenen:* op te leveren.

336 *Aen den Raedt van State.*

*

[1] Ed^e^ &c.

[2] In voldoeninge van UEd. mo missive vanden 17^en^, ontfangen den
[3] 20, heb ick den 21^en^ dezer gemonstert het volk van oorloghe garni-
[4] zoen houdende binnen Mujden ende Weesp, waer van de rollen
[5] hier nevens gaen. Ende gemerkt om de traegheit der betaelinge, zoo[5]
[6] de respective officiers van de Comp^n^ als de magistraeten die reede in[6]
[7] 't verschot van pe*n* zijn, beduchten dat de discipline van slap die zij
[8] is, tot een ujtgelatene ongebondenheit verloopen zal, en heb ick[8]
[9] niet konnen ledigh staen, wt bejder naeme reverentelijk te verzoe-[9]
[10] ken UEd.Mo. gelieve gedient te zijn, met daerinne te verzien t'
[11] hunnen soulagemente als naer behooren. 'T welk verhoopende zal
[12] Ed^e^ &c. god den almoghenden bidden Uwer Ed.Mo. regeringe
[13] altijds te zeghenen, ende in haere goede gratie bevelen

[14] Ujt Amsterdam, den 23^en^

[15] Novemb. 1629.

[15] UEd. Mo.

[16] Onderdaenen dienaer

[17] P C Hóóft.

Hooft stuurt de monsterrollen van de garnizoenen van Muiden en Weesp en voegt er het verzoek aan toe, de achterstallige soldij uit te betalen, omdat anders de discipline gevaar loopt.

Eindnoten:

5 *zoo:* zowel.
6 *die ... zijn:* die al geld voorgeschoten hebben.
8 *ujtgelatene:* wilde.
9 *bejder*. nl. de officieren en de magistraten.

* Minuut. UBA II C II. 312.

337 *Aen den H President over Hollant &c.*

*

[1] Ed[e] &c.

[2] Al ist dat mij de Fortujne ontbreekt, oft ontbreken de parthijen ver-[2]
[3] eischt om die te maken zoodaenigh dat ick middel moghte vinden[3]
[4] om eenigher mate te vergelden het geen ick aende onverdiende
[5] gunst ende goede siere mij door UEd[t] gedaen ende bewezen schul-[5]
[6] digh ben, zoo en zal 't mij nochtans nemmermeer gebreken aen be-
[7] hoorlijke erkentenis ende dankbaere geneghenheit: dewelke ick mij[7]
[8] versekere dat bij de genereusheit van UEd. gemoedt, ten aenzien
[9] mijnes onvermoghens, zal werden gëerigeert tot de waerdigheit
[10] eener daetlijke verschuldinge. Ende op dit vertrouwen heb aen UEd.
[11] wel darren schikken de geringheit hier nevens gaende die ick UEd.
[12] bid t' aenvejrden met zoo goed een harte alsse gezonden wort ende
[13] god almaghtigh, UEd

[14] Ed[e] &c. in eere ende voorspoet altijdts te behoeden ende in haere
[15] goede gunste

[16] UEd.

[17] Verplichte dienaer

[18] P C H.

[17] Ujt Amsterdam,

[18] 26 Nov. 1629.

Hooft stuurt aan de president van het Hof van Holland, Nicolaes Cromholt (Cromhout) een geschenk en betuigt zijn spijt dat het niet groter is.

Eindnoten:

2 *parthijen:* elementen, vermogensbestanddelen?
3 *die*, nl. de Fortujne.
5 *gedaen ende bewezen:* (chiastisch).
7 *dewelke* enz.: die ik overtuigd ben dat door de edelaardigheid van uw gemoed, gelet op mijn onvermogen, zal worden opgeheven tot de waarde van een werkelijke betaling van mijn schuld.

* Minuut. UBA II C II.313.

338 *Aenden Ad^t van Hove tot Brussel.*

*

[1] Ick zende hem copie vande procuratie door don Franc^o gepasseert
[2] op Peter Helman di Ferdinando ende Gillis Carlier om 't majoraet
[3] eeuwighlijk te fonderen, ende wijze hem meerder raedt van node
[4] hebbende op den procureur Ferdinando Baret aldaer.

[5] Amsterd. 29 Nov. 1629.

Hooft stuurt aan Leonora's advocaat afschrift - hij zegt er niet bij hoe hij daar nu weer aan was gekomen - van een volmacht van Francisco Hellemans aan Peter Ferdinandsz. Helman (zoon van Anna Petersdr. Hellemans) en ene Gillis Carlier. De bedoeling is niet zonder meer duidelijk.

* G. UBA II C II.314.

*339 *Aende Vorst^e Doorl^t des Prinssen van Oranjen.*

*

[1] Doorluchtighste Hooghgeboren Vorst genadighste Heere,

[2] Met reverentie heb ick onlanx ontfangen het appoinctement bij uwe
[3] Vorstl^e doorl^t verleent op de req^e van Cornelis Claesz. van Hilfer-
[4] som, ende den last om te advizeren op die materie. In voldoeninge
[5] van den welken, ick uwer Vorst^e Doorl^t heb te representeren hoe
[6] de suppliant zich, op den 3^en April des jaers 1628, in zekere hutte
[7] opgeslaeghen tot gerief van 't arbejdsvolk dijkende aende Naerder
[8] Meer, ten gelaghe vindende bestaen heeft eenen Timon Harmans-
[9] zoon, inden slaep, daer hij zich toe gezet had, te steuren hem een
[10] koole viers op 't [het] lijf werpende ende sommerende om te drin-
[11] ken. Waerover, Timon zoo onzacht gewekt, vraeghde wat hem[11]
[12] zijn slaepen roerde, gemerkt hij evenwel zijn gelagh staende was.[12]
[13] Cornelis nochtans niet vernoeght met zoo goedt een rede, schupt
[14] naer hem met de voet, ende gefailleert hebbende, stelt de handt te
[15] werke ende raekt hem aen 't hooft, met eenen slagh oft twee. Ti-
[16] mon hier door patientie verliezende schiet op om zich te weren:
[17] zulx datter datelijken gevecht viel, zonder datmen zeggen kan, van[17]
[18] wien het eerste mes getoghen zij. Maer Cornelis hebbende zijn' we-
[19] derparthij getroffen inden nederbujk ende denkende mitsdien zoo
[20] te presumeren is, der querelle meester te zijn, maekte zich het zijne[20]
[21] quijt, ende gaf hem noch eenen slagh aen 't hooft nae die quetsujre,
[22] aende welke hij des anderen daeghs gestorven is. Een handeling
[23] inder daedt luttel favorabel; ende waer over hij door mij aen rechte[23]
[24] gevordert per contumaciam bij vonnisse van schepenen der stede[24]
[25] Naerden in date den 6^en Octobris daeraen volghende, balling 's[25]
[26] lands gelejt is met confiscatie zijner goederen, die doch anders van[26]
[27] geringer waerde wezende, ujt krachte der privilegien van Goejlant,
[28] met een somme van c ponden van xl grooten 't stuk, zijn geredi-[28]
[29] meert, ende bij mij ter Camere vande rek^e te verantwoorden.
[30] Wel is waer, dat ick niet en heb kunnen verneemen van eenighe[30]
[31] zijne comportementen, voor de toekoomste van dit fajct, die nae[31]
[32] gelijke reukeloosheit ende moedwil smaeken: ook nae 't perpetre-[32]
[33] ren van dien, noch min; mits dat hem sedert onvejligh geweest is
[34] dit geweste te frequenteren, ende door de afflictie, zoo ick hoope,[34]
[35] geleert, zijn leven beter te regelen. In welken regarde, mitsgaeders[35]
[36] dat hij d'eerst<e> is, die ujt dezen quartiere, de gratieusheit uwer[36]
[37] Vorst. Doorl. in dus een cas, heeft gëimploreert, mijn gevoelen is,

* Minuut. UBA II C II. 315.
Dat. volgens hs. tussen 29 november 1629 en 11 februari 1630.

[38] dat, met applausie der landtzaten, zal werden ontfangen de genade

[39] die Uwe Vorst. Doorl. hem. zoude moghen gemeint zijn te bewij-
[40] zen. Wijders niet ziende dat op dit subject grootelijx in consideratie
[41] komt, zal dezen eindigehn, maer nemmermeer eenen getrouwen
[42] ijver om uwer Vorst. Doorl. met ziel ende lijve ten dienste te staen.
[43] Ende met aenroepinge Godes, dat hij dezelve in glorie ende voor-
[44] spoedt den vaderlande altijds bewaere, haer kussende die victorieuse
[45] handt in aller eerbiedenis, beveele ujt alle mijn vermoghen in haere
[46] goede gratie,

[47] Doorlughtigh<ste> &c.

[48] Uwer Vorst^{e} Doorl^{t}

[49] Onderdaensten ootmoedighsten dienaer

[50] P C Hóóft.

Inlichtingen aan de stadhouder in verband met een ingediend verzoek om gratie.

Eindnoten:

11 *Waerover ... gewekt:* Waarop T., zo onzacht gewekt zijnde.
12 *roerde:* aanging; *gemerkt ... staende was:* omdat hij toch zijn aandeel in het gelag handhaafde.
17 *datelijken:* óf: gewelddadig (bnw.), óf terstond (bw.).
20 *querelle:* gevecht; *maekte ... quijt:* ontdeed zich van het zijne.
23 *luttel favorabel:* die weinig voor hem pleitte.
24 *per contumaciam:* wegens verzet tegen de dagvaarding.
25 verbannen is met verbeurdverklaring van goederen (WNT *leggen* 1441).
26 *doch anders:* overigens toch.
28 *geredimeert:* afgekocht.
30 *Wel is waer:* Zeker is, vgl. de inleidende formule van een getuigeverklaring: 'hoe waer is, dat enz.'
31 *comportementen:* gedragingen; *voor ... fajct:* eer dit voorviel.
32 *moedwil:* gewelddadigheid.
34 *ende (dat hem)*; *afflictie:* verdriet.
35 *geleert (is)*; *In welken regarde:* Met het oog waarop.
36 *d' eerste:* blijkbaar sedert Frederik Hendrik's stadhouderschap (1625).

340 *Aen Mijn Heere Mijnheere Pieter Hooft, Drossart Van Muijen, &ª. Amsterdam.*

*

(*Hooft:* Haeghe 11 Amsterdam 12 Ja*n* 1630.)

[1] Mijnheere ende Neve,

[2] Ick hebbe voor desen genoechsaem beproeft d'effecten van U.Ed:[2]
[3] beleeftheijt, dwelck mij geencoorageert heeft U.Ed: met mijn
[4] schrijven moeijelijck te vallen, ende van daer op geene andere
[5] antwoorde te verwachten, dan de geene die u.Ed: gelieft heeft mij
[6] toeteseijnden met sijnen missive vanden 6[en] deser, Waer vuijt van[6]
[7] wegen neeff Carlo Hellemans seer geerne verstaen, Dat sijne goede
[8] intentie U.Ed: de Heeren Weesm[ren] ende de voirdere vrienden
[9] aengenaem is Geweest, de Welcke Raedsaem oordeelen dat Neve
[10] Carlo Hellemans alvooren aen mij zoude willen volkomentlijck[10]
[11] auctoriseren, omme van noode wesende te treden in een Bondich[11]
[12] compromis. Waervuer seer geerne aenden voor*s* neve Carlo
[13] Hellemans sal schrijven, ingevalle U.Ed: mij van daer gelieve
[14] toeteseijnden, het formulier off project vant compromis, dat U.Ed:
[15] ende heeren Weesm[ren] met hem souden Gelieven aentegaen om
[16] hem overteseijnden, ende dijesaengaende sijne resolutie te verstaen,
[17] andersints Ick soude alte scrupuleus wesen hier inne te treden,[17]
[18] Doch mij dunkt datmen bij provisie de partijen inden Staet gestelt,[18]
[19] (die bij U.Ed: ende Neeff Carlo Hellemans van nu af konnen[19]
[20] geapprobeert werden.) soude konnen passeren ende voor
[21] geliquideert houden, ende alleene int compromis Stellen de
[22] partijen, ende poincten, die tusschen U.Ed: de heeren Weesm[ren]
[23] ende den voor*s* neeff Carlo Hellemans in Dispute sullen get[en][23]
[24] werden, Waer over U.Ed: hem sal gelieven te bedencken mette[24]
[25] heeren Weesm[ren] ende mij t' uwer gelegenheijt verwittigen van
[26] desselfs Resolutie, om daer van aen Neeff Carlo Hellemans[26]
[27] advertentie te doen, - Ick hebbe een briffien ontfangen van S[r][27]
[28] Carlo vanden Wijen, Doch den provisioneelen Staet bij Weesm[ren][28]
[29] ontworpen en is daerbij niet Oversulcx sal U.Ed. gebeden hebben,
[30] het medegaende briffien aen Abraham Antunissen te doen[30]
[31] behandigen door den voor*s* S[r] Van der Wijen, hem de copije daer[31]
[32] aff te eijschen, ende te toonen de copije vande procur[e] van Neeff[32]
[33] Carlo Hellemans op mij ten selven fijne gepass[t] binnen antw[en] op[33]

* Origineel. KB 131 C 36.

[34] den 7^en^ december 1629. voor den notaris Guijot, op dat hij sonder[34]
[35] scrupule dije gelieve over te leveren. In cas van weijgeringe dat[35-3935]
[36] U.Ed: gelieve bij eenen Not^s^ eene copije te laeten trecken, vanden
[37] Staet die onder U.Ed: is Berustende, ende S^r^ vander wijen sal hem[37]
[38] daer van contenteren, waer mede neeff Carlo Hellemans alsdan[38]
[39] sijne resolutie sal konnen overschrijven - Mijne huijsvrouwe ende
[40] Ick hebben met blijschap verstaen, de geluckige verlossinge van me
[41] Jonff^e^ Nichte U.Ed. Gemaele en dat zij U.Ed: verrijckt heeft met
[42] eenen jongen soone, dijen Ick Godt bidde U.Ed: te laeten
[43] opbrengen totten ouderdom van dertich Jaeren, met gesontheijt[43]
[44] ende contentement, ende dat ick eenige occasie mach krijgen, om
[45] mij t'ontlasten vande ontfangene Vrientschappen, ende U.Ed:[45]
[46] eenigen dienst te mogen doen, Hier mede mij recommanderende
[47] in U.Ed: goede gratie mitsgaders van Nichte met toewensinge van
[48] eene goede craeme ende lanckdurige Gesontheijt, Ick zal altijt
[49] blijven, Mijnheere ende Neve,

[50] Vuijt den haege

[51] den 11. Januarij 1630.

[51] U.Ed: geaff^en^ Neve ende Dienaer

[52] Pieter Helman

Leonora's neef Pieter Helman biedt aan, als tussenpersoon tussen Hooft en de Amsterdamse weesmeesters ener- en Carel Hellemans anderzijds op te treden. Vgl. *300*. Doordat ettelijke realia onbekend zijn, b.v. de functie van A. Antunissen, schiet de verklaring tekort.

Eindnoten:

2 *beproeft:* ondervonden.
6 *waer vuijt ... verstaen:* waaruit ik, wat neef C.H. betreft, met genoegen vernomen heb.
10 *alvooren:* van te voren; *aen mij ... auctoriseren:* mij volledige volmacht zou willen geven.
11 *van noode wesende:* zo nodig.
de zin is: stuur mij het ontwerp voor een compromis met C.H., dan stuur ik hem dat en verneem wat hij wil.
17 *andersints:* anders, nl. zonder volmacht en ontwerp; *alte scrupuleus wesen:* groot bezwaar hebben.
18 *partijen:* posten; *Staet:* inventaris.
19 *van nu af:* meteen.
23 *in Dispute sullen getogen werden:* ter discussie gesteld zullen worden.
24 *hem bedencken:* zich bedenken, overleggen (niet in WNT).
26 *desselfs:* van U.Ed. (Mern. 1).

27 *advertentie doen:* mededeling doen.
28 *provisioneel:* voorlopig.
30 *Abraham Antunissen:* koopman en zaakwaarnemer te Amsterdam.
31 *daer aff*, nl. van de voorlopige inventaris.
32 *eijschen:* verzoeken (WNT *eischen* 4049 1).
33 *ten selven fijne:* voor dit doel.
34 *hij:* Abraham Antunissen.
35-39 (voorstel tot verklaring).
35 *dije, die:* de voorlopige inventaris; *dat* enz.: ondanks de vooropgestelde voorzetselbepaling hangt de zin (bijzin) nog af van 'sal gebeden hebben' in r. 29.
37 *den Staet ... Berustende:* dit is dus een duplicaat: Hooft kan een notarieel afschrift daarvan aan Van der Wijen sturen als A.A. geen kopie wil geven van zijn exemplaar; *hem:* Carlo H. in r. 33 (en r. 38).
38 *waer mede:* en dan, als dit heeft plaatsgehad.
43 *dertich:* vaste wens, nl. dat men zijn kinderen deze leeftijd mag zien bereiken.
45 *ontlasten*, nl. door die wederdienst.

341 *Aenden Heer Pieter Helman in den Haeghe.*

*

[1] Mijn Heere ende Neeve,

[2] Gemerkt de procuratie van mon frere Hellemans op UEd. gepas-
[3] seert, bij 't bewillighen in compromis niet zoo wel gëamplieert, als[3]
[4] gerestringeert wort, bij 't ujtdingen van 't stuk van 't fideicommis,[4]
[5] wezende zoo considerabel als van waer zoude moeten herkoomen[5]
[6] 't geen de regeringe der Weeskamere, tot preservatie van den[6]
[7] staet van mon frere ende sijn E kint Subject is, zoo en kunnen niet
[8] raedzaem vinden, op dien voet in onderhandelinge te koomen:
[9] maer alleenlijk, indien zijne E verstaen kan, de voor*s* proc[e] blijven-[9]
[10] de voor de rest in haer termen te eslargeren met de clause van
[11] authorizatie om te compromitteren.[11]

[12] Veel over ende weder te schrijven noopende het priseren van den[12]
[13] diamant ende andere beneficien bij zijne E genoten dunkt onder[13]
[14] verbeteringe dat ten principalen niet en kan vorderen zonder reso-[14]
[15] lutie van absolutelijk, over alles, te accorderen; ende even luttel het
[16] zien van de aen Abraham Antonisz overgezonde taxatie der meu-
[17] blen, die oover zoo veele jaeren bij zijn E ontfangen ende van hier[17]
[18] te Naerden, van daer elders ende entlijk t' Antwerpen gevoert
[19] wezende nae alle apparentie veele moeten zijn geconsumeert ende[19]
[20] gedeterioreert.

[21] 'T welk al is dat ick weete te antwoorden op het schrijven, in date
[22] den 7[en] deser van UEd. in Wiens gratie ende die van Me Vrouwe
[23] zijne gemaele, nevens de mijne zich ujt alle vermoghen gebiedende
[24] Mijn Heere ende Neeve blijft

[25] Wt Amsterdam,

[26] xi feb. 1630.

[26] UEd.

[27] Verplichte dienaer ende

[28] Toegedaene Neef

[29] PCH.

* Minuut. UBA II C II.318.

Antwoord op een niet bewaarde brief van 7 feb. 1630. Niet alle details zijn duidelijk.

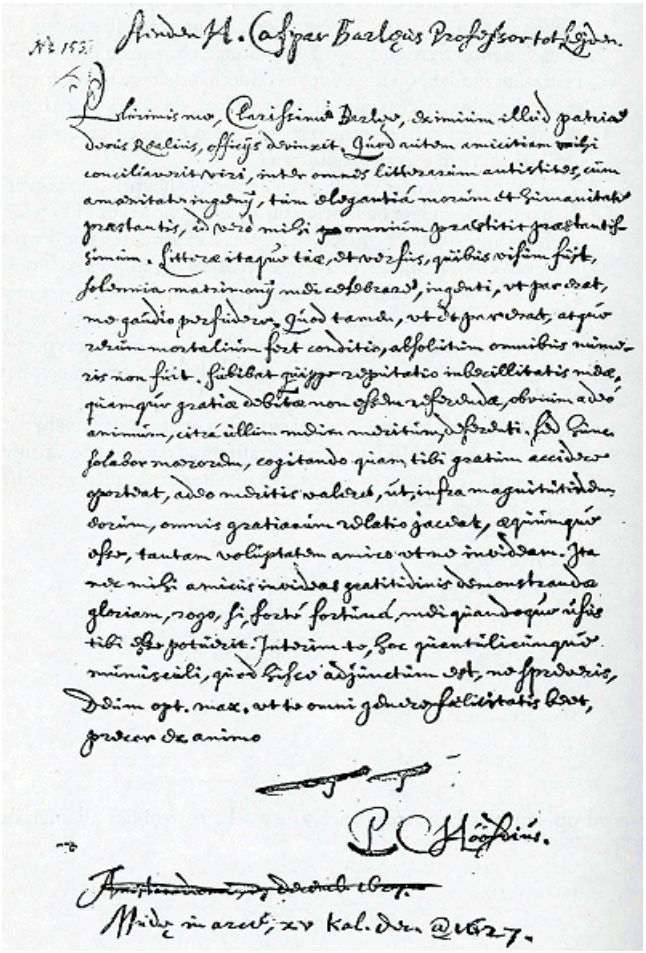

Eindnoten:

3 *gëamplieert; gerestringeert:* uitgebreid; beperkt.
4 *ujtdingen:* uitzonderen.
5 *zoo ... herkoomen:* zo aanzienlijk omdat daar immers vandaan zou moeten komen.
6 *'t geen de regeringe* (dat.) *subject is:* hetgeen onder beheer staat van het bestuur van de Weeskamer.
9 *de voors proc^e ... eslargeren:* genoemde procuratie overigens te laten zoals zij luidt en uit te breiden.
11 *authorizatie om te compromitteren:* machtiging om in een compromis toe te stemmen.
12 *priseren:* taxeren.
13 *dunkt (ons); onder verbeteringe:* behoudens uw juister oordeel.
14 *ten principalen:* in hoofdzaak; *niet en kan vorderen:* niets kan bevorderen.
17 *oover:* voor.
19 *veele:* sterk, erg; *geconsumeert ende gedeterioreert zijn:* versleten en achteruitgegaan zijn (dus veel lager getaxeerd zouden worden dan toen Carel ze kreeg).

342 *Aen de Ed. Mo. H.H. vande Rek^e in Hollant.*

*

[1] Ed^e &c.

[2] Om UEd.Mo. te dienen van advise op de bijgaende req^e van
[3] Burgerm^ren ende regeerders der Stede Weesp Weespercarspel
[4] ende bijdelmeer, en kan UEd.mo. niet verberghen dat de separatie
[5] daerinne geroert ten regard van 't interes der supplianten in zoo
[6] ketelaghtigh een materie als die van jurisdictie is, notable onlust[6]
[7] ende disordre is causerende. Dewelke nae mijne opinie zoude kun-
[8] nen wt den weghe gelejt werden, indien Uwer Ed.Mo. welgevallen[8]
[9] waere mij te committeren over den geheelen rink van 't Bijdelmeer
[10] tot exercitie vande jurisdictie der Graeflijckheit aldaer competeren-[10]
[11] de, met authorisatie om vijf Schepenen te kiezen ende een gemeene
[12] rechtsbanke te constitueren zoo wel wt d'andere binnen den voor*s*
[13] rink, als in de tien ingetoghen hoeven, ende bujten dien rink onder[13]
[14] 't oude district van 't bijdelmeer in mijne commissie begrepen,
[15] woonende. Gemerkt zoo wel de supplianten als de bedijkers van de
[16] voor*s* Meer zijnde meest alle borghers oft inwoonders der Stadt
[17] Amsterdam daer aen naer apparentie zullen nemen contentement.[17]
[18] Waer op ick UEd.Mo. bidde naer haere discretie billijck ende favo-
[19] rabelijk inzicht te neemen, ende God almaghtigh dezelve,[19]

[20] Ed^e &c. in gelukzalighe regeringe altijdts te behoeden nevens alle
[21] behoorlijke dienst ende eerbiedenis van

[22] Wt Amsterdam,

[23] 12 feb. 1630.

[23] UEd.Mo.

[24] Onderdaenen dienstw^en

[25] P C Hóóft

De afsplitsing van de tien binnen de droogmakerij de Bijlmermeer vallende huizen, vanouds behorende tot Bijlmer (vgl. *278*), veroorzaakt onrust en ontevredenheid, die aanleiding geven tot een rekest aan de Rekenkamer van de kant van Weesp, Weesperkarspel en ‘Bijdelmeer’, d.i. het oude Bijlmer. Hooft doet nu als oplossing aan de hand, hem als baljuw de grafelijke hoge jurisdictie op te dragen over het hele

* Minuut. UBA II C II. 319.

betrokken gebied, dus 1° de buiten de dijk gebleven Bijlmer, 2° de tien binnen de dijk getrokken huizen, 3° de nieuwe in de droogmakerij gebouwde. De lage jurisdictie (civiele en boetstraffelijke zaken) over

de droogmakerij, d.i. de nieuwe ambachtsheerlijkheid Bijlmer of Bijlmermeer (het laatste woord werd ook voor het oude Bijlmer gebruikt, wat de verwarring typeert) had de Grafelijkheid aan de bedijkers gegeven. Hooft legt er de nadruk op, dat de bedijkers bijna allemaal Amsterdammers zijn, om te laten zien dat zij tegenover Weesp c.a. een aparte belangengroep vormen; de regeling die hij voorstelt tracht met de belangen van de verschillende groepen rekening te houden. Toch werd de positie van de tien controversiële huizen niet duidelijk geregeld, hetgeen zal blijken als er enige jaren later in een van die huizen een manslag gebeurt (vgl. *861*). N.B. uit *861* blijkt dat de Rekenkamer toen (1637) een baljuw had aangesteld over het drooggelegde gebied.

Eindnoten:

6 *ketelaghtigh:* delicaat (WNT *ketelachtig* 2510 c); *jurisdictie:* rechtsgebied, hier: de grenzen, daarvan.
8 *wt den weghe gelejt:* opzij gezet (WNT *leggen* 1429 8 2°
10 *der Graeflijckheit* (dat.).
13 *ingetoghen:* binnen de dijk getrokken.
17 *naar apparentie:* hoogstwaarschijnlijk.
19 *inzicht neemen op:* overwegen en besluiten (WNT *inzicht* 2214 11).

343 *Aenden Ridder Huighens.*

*

[1] Mijn Heere

[2] De reukeloosheit die dit gedicht den voet bujten de deure doet[2]
[3] zetten ende zich troosten van allenman gestenight te werden, en[3]
[4] kan ick met overlast van mijner vrunden verzoek, dringen en aen-[4]
[5] staen niet verschoonen. Bij degeene die aen eenen kant van de hoef-[5]
[6] slaghbron gelekt hebben zal 't dit doen.[6]

Tenet insanabile multos[7]
Dicendi cacoethe et in aegro corde senescit.

[9] Twelk mij gelust heeft dus te vertaelen,[9]

Wie weet tot rijmlust raedt. dat zeer is veel te snoodt[10]
Een dichter zeven jaer moet dichten nae zijn doodt.

[12] Om bij de dujtsche klerken mede vergiffenis te verwerven. Maer bij[12]
[13] de geene dien de voeten der ziele licht worden als zij den lof der
[14] doorluchtighe daeden hooren speelen[14]

Spero trovar pietá, non che perdono.[15]

[16] Onder deze tel ick UE ende die biddende onder haere toegedaenste
[17] vrunden te tellen

[18] 19 Feb. 1630.

[18] Uwer Ed.

[19] Gansdw[en]

Hooft stuurt Huygens zijn *Hollandsche Groet* en hoopt dat het gedicht erbarmen bij hem moge vinden.

Eindnoten:

2 *De Hollandsche Groet aen den Prinsse van Oranien, over de Zege vanden Jaere 1629*. Vgl. LSt. 1, 281 en over het gedicht o.a. F. Veenstra, *Ethiek en moraal bij P.C. Hooft*, Zwolle 1968

* Minuut. UBA II C II. 841. Afschr. UBL Pap. 13.
Hs. achterkant van een stuk v.e. akte.
T.r. *5* ‘de’: er kan ‘den’ staan maar de laatste letter schijnt doorgehaald te zijn.

en Idem, *Een literair kunstrechtelijk triumviraat en heroische poëzie*, Groningen 1970 (openbare les).

3 *zich (doet) troosten:* noodzaakt zich eraan te onderwerpen (WNT *troosten* 3292).

4 *mijner ... aenstaen:* van het vragen, aandringen en aanhouden van mijn vrienden (dit excuus is traditioneel).

5 *verschoonen:* verontschuldigen; *die ... hebben:* die aan een kant van de hengstebron (Hippocrene, de bron waaruit de dichters drinken) gelikt hebben (omschrijving voor degenen die een beetje aan literatuur gedaan hebben).

6 *zal 't dit doen*, nl. tot verschoning strekken.

7 *tenet etc.:* zie *268* r. 6.

9 *Twelk ... vertaelen:* Wat ik zo heb willen vertalen.

10 *Wie ... doodt:* Wie weet raad tegen de lust tot dichten? Die kwaal is veel te erg. Een dichter moet zeven jaar na zijn dood nog dichten (nl. na zijn dood als dichter, als zijn dichtader is opgedroogd). Zie LSt. 1, 289 met iets veranderde versie.

12 *dujtsche klerken:* de mensen (geleerden) zonder klassieke opleiding (WNT *klerk* 3907); *Om:* Teneinde (de zin sluit aan bij ‘de vertaeling’).

14 *speelen:* bezingen (Hooft maakt een tegenstelling tussen de kritische dichters die hem zullen verwijten dat hij maar niet ophoudt met dichten en diegenen die in de eerste plaats getroffen worden door de lof van roemruchte daden en hem daarom zullen vergeven).

15 *Spero etc*. hoop ik meegevoel en niet alleen vergiffenis te vinden (Petrarca, *Rime e Trionfi* ed. F. Neri. Sonetto I vs. 7-8.) Hetzelfde citaat in *269*.

344 *Aenden Majoor Wijtz.*

*

[1] Weled[e] &c.

[2] Ten laetsten komt mijn ijver ook te voorschijn. Te laete niet nae
[3] mijn oordeel. Want eenen eeuwighen lof heftmen dujzent jaer nae
[4] den dagh der daet ende altijds te [te] tijde aen. Verstaet het ijemant[4]
[5] anders ende daerenboven dat dit bijgaende gedicht om zijne duister-[5]
[6] heit te laet vanden lezer begrepen zal werden, ick schut bejde die[6]
[7] slaeghen op deze Zinspreuk
[8] Quae cito placent haud diu placent.[8]
[9] Ende zoude lichtelijk mijnen vrunden verbeeden mij wijzer te ma-[9]
[10] ken op boete van te hooren Pol m'accidistis amici.[10]

[11] Ick gebiede mij zeer aenden H.van der Mijle, hoopende zijne Ed[11]
[12] gestr. zij om te gedooghen dat zekere brief van konink Philips aen[12]
[13] wijlen Prins Wellem van Oranjen met eighene handt geschreven
[14] mij zal te leene gezonden werden voor eenen korten tijdt, nevens de
[15] beraedsredenen vanden H.F Veer op den Slagh van Vlaenderen,[15]
[16] die ick verwachten zal van UEd. gestr. ende dezelve alle ootmoedt
[17] ende doenlijke diensten van

[18] Feb. 1630.

[18] UEd.Gestr.

[19] onderdaensten verplichtsten

[20] dienaer

Hooft stuurt Wijtz de *Hollandsche Groet* en vraagt zijn tussenkomst om van de Heer van der Mijle twee stukken te leen te krijgen die voor de *Nederlandsche Historiën* nodig zijn.

Eindnoten:

4 *te tijde:* te juister tijd, nog vroeg genoeg; *Verstaet ... anders:* Als iemand van ander oordeel is.
5 *ende (verstaet ijemant)*.

* Minuut. UBA II C II.842. Afshr. UBL Pap. 13.
Hs. achterkant van f° 2 van een brief aan L. Hellemans te Zevenbergen, besch.
Opschr. onder.

6 *schut:* weer af.
8 *Quae* etc.: (bondige samenvatting van *Rhet. Herenn.* 4, 23, 32) Wat ras behaagt, niet lang behaagt.
9 *zoude ... hooren:* ik zou mijn vrienden er gemakkelijk van terughouden, mij van het tegendeel te overtuigen, op straffe (voor hen) dat zij te horen kregen:
10 *Pol* etc.: Heus, jullie hebben me doodgemaakt, mijn vrienden. Horatius *epistulae* 2, 2, 138.
11 *C. van der Mijle:* vgl. *234*.
12 *zij om te:* bereid is, te (niet in WNT; vgl. *441* r. 7 en *500* r. *5* met verwante betekenissen; ook kan er een bnw. als *bereidt* weggevallen zijn. Of het is, evenals b.v. *305* r. 58, een omschrijving van het futurum.)
15 *beraedsredenen* enz.: een Frans hs. van Sir Francis Vere (1560-1609), in 1637 te Cambridge gedrukt als *The Commentaries of Sir Francis Vere, Being diverse pieces of service, wherein he had command, written by himself, in way of commentary*. Published by William Dillingham, en in 1684 gedrukt als bijlage bij een herdruk van Bor's *Nederlandsche oorlogen*.

345 *Aen den H. Caspar Barlaeus.*

[1] Mijn Heere,

[2] Ick en weet niet wat meester, maer zoo veel wel dat het een Griek
[3] was, dien men nojt aen 't zingen kreegh, zonder, voor 't eerste ge-[3]
[4] recht der ooren, eenighe quaede stemmen te schaffen, om de zijne[4]
[5] van beter kauw te doen vinden. 'T is dan der Swaenen oorber[5]
[6] niet de ganzen de keel toe te binden, het schreeuwen der welke haer
[7] tot eenen lofzang dient. Op dit inzicht vervordert het bijgaende[7]
[8] rijmwerk zich van UE te laeten hooren, ende is schier verwaent
[9] genoegh om te denken dat UE hem noch schuldigh blijft door dien[9]
[10] 't tot diepsel strekt van de hooghujtgewrochte dichten, die het UE[10]
[11] gelieft heeft ook onder anderen mij te vereeren. Maer deze schult
[12] zal haest gebluscht zijn bij zoo verre dat UE verstaen kan mij in be-[12]
[13] talinge te geven onderwijz van de misslaeghen, doolingen, ende
[14] wanvoeghlijkheden, daer 't mede bekladt komt, jae zal ick belijden,
[15] Mijn Heere, dat UE alsdan noch veel inde handt zal komen van[15]

[16] UE

[17] Verplichten dienstwillighen

Hooft stuurt Barlaeus de *Hollandsche Groet*. Van het feit dat van de *Poëmata* van Barlaeus, die in 1628 te Leiden verschenen waren, in 1630 een *liber novus* het licht zag, maakt hij gebruik voor zijn bescheidenheidsritueel, namelijk door zijn eigen werk met het geschreeuw van een gans te vergelijken (vgl. *268*) en dat van Van Baerle met de zang van een zwaan. Hij vraagt om kritiek. De brief behoort tot de reeks aanbiedingen van de *Hollandsche Groet*, waarvan die aan Huygens en Wijtz op 19 februari 1630 geschreven werden, die aan Tesselschade op 20 februari, terwijl deze en die aan Anna Roemers ongedateerd zijn; dat die aan Anna dadelijk na het verschijnen geschreven werd, kan men afleiden uit het feit dat Hooft zegt, haar het vers al te hebben voorgelezen *(347)*.

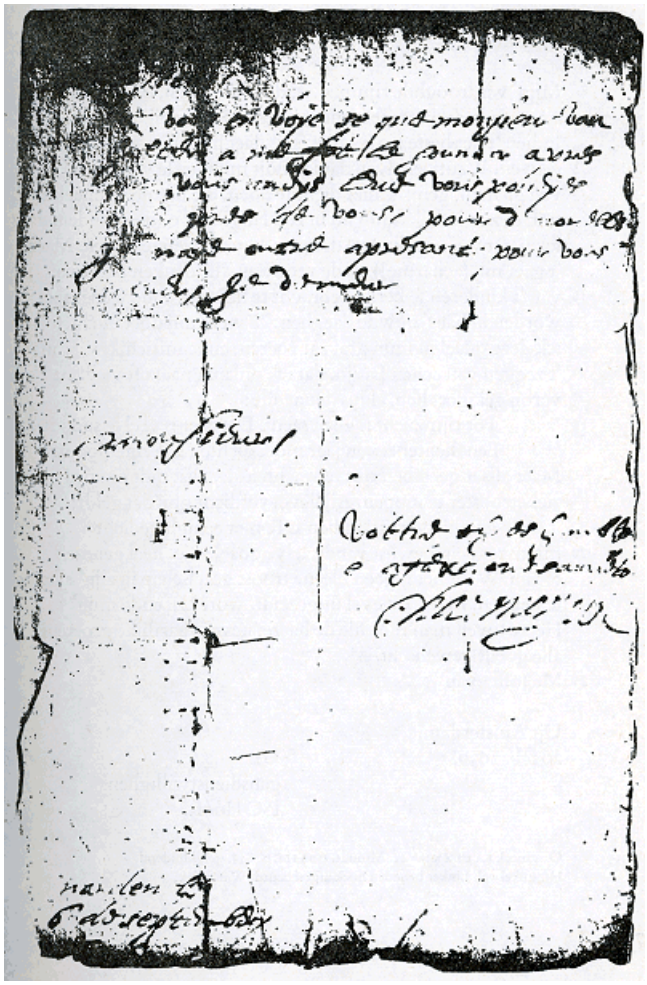

Eindnoten:

3 *voor 't ... ooren:* als eerste muzieknummer.
4 *quaede:* lelijke; *schaffen:* opdissen.
5 *kauw:* smaak (WNT *kauw (III)* 1886 2) (FV 137); *'T is ... binden:* Het is dus niet in 't voordeel van de zwanen, de ganzen te doen zwijgen.
7 *lofzang:* doordat het contrast de kwaliteit van de zwanezang duidelijker doet uitkomen; *Op dit inzicht:* Met deze bedoeling.
9 *hem:* aan het ‘bijgaende rijmwerk’.
10 *diepsel:* terugspringende plekken waartegen het hoge reliëf beter uitkomt; *hooghujtgewrocht:* (als tot een hoog reliëf) in kleuren en vormen fraai uitgebeeld.
12 *bij ... kan:* indien u kunt besluiten (WNT *bij* 2575).
15 *dat UE ... komen:* dat u dan nog veel geld (hier: *dank*) zult ontvangen.

346 *Aen me Joffr^e^ Me Joffrouwe Tesselschae Roemer Visschers Hujsvrouw vanden H. Allert Crombalgh, tot Alkmaer.*

*

[1] Me Joffr^e^

[2] Mijn' verdrooghde rijmpen, is, deez' daeghen, een groenigheit[2]
[3] over, ende daervan gekomen, 'tgeen UE hierbij ontfangt.
[4] Indien 't het beste maxel niet en is, laet het UE niet nieuw[4]
[5] geeven. Want behalven dat ick nojt mijn heele werk maekte
[6] van dichten, gelijk schier dient te doen, die nae de volmaektheit
[7] tracht, zoo heb ik 's mij nu in zoo lange niet onderwonden, dat[7]
[8] ick haest waende dit deel der werelt gestorven te wezen. Maer[8]
[9] 't gaet mij (acharme!) als de vrouwen, die denken haer krujs
[10] van 't kinderen te kerke gebracht te hebben, ende weder mal[10]
[11] worden in haer' ouwde daeghen. 'T welk mij doet duchten dat
[12] ick deze quael in mijn graf zal voeren, ende misselijk waer maken[12]
[13] 't zeggen van eenen Latijn, dat ick onlanx, nae, oft viellicht[13]
[14] verbij gekujert heb, aldus deunende:

15 Tot rijmzucht is geen raedt. Dat zeer is veel te snoodt.
Een dichter zeven jaer moet dichten nae zijn' doodt.

[17] Maer alsser geen beternis te wachten staet, ist tijdt om den
[18] zieketrooster te loopen. Aij lieve, verdient ghij dat geldt:[18]
[19] 't welk geschieden zal, indien UE, met eenigh gedicht
[20] mij te zenden, bewijst vande zelve quaele niet heel genezen
[21] te zijn. Want het is geen kleene troost gezelschap in zijn' ellende[21]
[22] te hebben. Maer, dit evel ujtgezeidt, wort UE ende mijn'[22]
[23] Heere uwen man met alle de haere, nevens hartlijke groetenis,
[24] alle goedt gewenscht,

[25] Me Joffr^e^ van

[26] Ujt Amsterdam.

[27] 20 feb. 1630.

[27] UE

[28] gansdienstwillighen

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 41. Minuut. UBA II C II. 843, gelijkluidend.
Hs. Enkel vel. Linker beneden hoek afgescheurd. Watervlek.

[29] P C Hóóft.

Toezending van de *Hollandsche Groet*.

Eindnoten:

2 *groenigheit:* jeugdige bui.
4 *nieuw geeven:* verbazen.
7 *'s onderwonden:* het ondernomen.
8 *dit deel:* (dat.).
10 *kinderen:* baren; *haer krujs ... hebben:* met hun smart afgedaan te hebben (*te kerke gebraght:* begraven).
12 *in mijn graf zal voeren:* meenemen zal in mijn graf; *misselijk:* mogelijk.
13 *eenen Latijn:* Juvenalis:
... tenet insanabile multos
Dicendi cacoëthes, et aegro in corde senescit Vgl. *268, 343* en LSt. 1 289; *nae ... heb:* nagekuierd - nagevolgd; voorbijgekuierd - over het hoofd gezien (allebei: door te dichten).
18 *zieketrooster:* geestelijke die zieken in hun laatste uren bijstaat; *dat geldt:* dat loon.
21 *Want* enz., naar het adagium *Solamen miseris socios habuisse malorum*, volgens v. Dale van onbek, oorspr.
22 *dit evel ujtgezeidt:* dit kwaad uitgezonderd.

347 *Aen Joffr^e^ Anne Roemers van Wezel.*

*

[1] Vintmen in moejlijkheit mijns gelijk, die niet genoeghende aen UE[1]
[2] bij de ooren gefokt te hebben met dit gedicht, eenen tweden torn[2]
[3] met het zelve koom doen op UE ooghen? Maer wijt het de deughd
[4] van 't een en 't ander paer die gelijk een zeilsteen dusdaenighe quel-[4]
[5] ijzers nae zich trekt. De vaersen sneeuwen UE op 't lijf van alle kan-
[6] ten met zoo kleen een' schreumte als oft het licht waer voor de juist-[6]
[7] heit van UE oordeel te bestaen. Zalmen dit wijsheit heeten? Even-[7]
[8] wel is het dunkt mij niet al van 't mal datmen de schaemschoe ujt-[8]
[9] trek om zijn leemten te toonen ende raedt daer tegens te verwerven.[9]
[10] Deze is de glimpighste boodschap daer ick de mijne om stujren kan[10]
[11] bij UE, die hun gelieve vrij op hun zeer te tasten gelijk[11]
[12] Me Jofrr^e^ vereischende is een ouwde ende openhartighe vrund-
[13] schap waerinne tuwaerts ende mijn Heer uE man, altijts wenscht te
[14] volharden

[15] UE
[16] gansdienstw^e^

Toezending van de *Hollandsche Groet*.

Eindnoten:

1 *moejlijkheit:* lastigheid; *genoeghende aen:* tevreden zijnde met (WNT *genoegen* 1560 II 1 b).
2 *gefokt:* getrokken: hij heeft Anna het gedicht voorgelezen; *torn:* aanval: hij laat het haar lezen (door deze toezending) (WNT *torn (III)* 1534).
4 *paer:* oren en ogen: zij luisterde en las zo goed; *zeilsteen:* magneet; *quelijzers:* WNT *kwellen (I):* ‘fig. voor een hinderlijke persoon of zaak’. Het WNT zoekt geen verklaring; die zal wel in de buurt van duimschroeven e.d. liggen.
6 *zo kleen een' schreumte:* zo geringe schroom; *licht:* gemakkelijk.
7 *bestaen:* het uithouden.
8 *niet al van 't mal:* niet helemaal gek (WNT *mal* 133 5^e^ al.); *de schaemschoe ujttrek:* het schaamtegevoel opzij zette (vgl. *383* r. 28).
9 *leemten*, lett. zieke plekken, vooral van venerische aard; fig. zedelijke gebreken (WNT *leemte* 1262 2, 3).
10 *glimpighste:* eervolste. De zin is een compliment aan Anna's alom bekende juiste oordeel; *de mijne*, nl. de vaersen, r. 5: de *Hollandsche Groet*.
11 *op ... tasten:* hun pijnlijke plekken aan te raken, dus hun fouten te onderzoeken.

* Minuut. UBA II c II. 844. Afschr. UBL Pap. 13.

348 *(C. Huygens aan P.C. Hooft)*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Van uijt den winterschen nacht, die wij[2]
[3] tegen den anderen uijtgeslapen hebben,[3]
[4] konde ick niet vermakelicker ontwaken,[4]
[5] dan bij 'tgerucht van sulcken groet, daervan[5]
[6] men U.E. het geluck moet toe groeten, met
[7] niet min redens, dan ons de geboorte geeft
[8] vanden tweeden eerstgeboren, daermede ick
[9] verstae God de Heer U.E. gesegent heeft.
[10] 'Tis, in een woord, een glorieux Gedicht,[10]
[11] een machtige uijtspraeck, ende des langen[11]
[12] adems waerdigh, die, bij U.E. tot noch toe
[13] ingehouden, endtelick met soo veel
[14] woeckers van geweld, ten ooren in gaet,
[15] ende in ons 'tgeluijt verdwijnen doet van
[16] menigh keffer, die den ijver heeft doen[16]
[17] eerst spreken, ende daernaer bedencken.
[18] D^{e} Barlaeus sluijt ick uijt dat getal:[18]
[19] boven vele andere is hem aengeboren[19]
[20] geluckigh te konnen parere in conceptu.[20]
[21] Maer die tzedert sijn kinderen in 't[21]
[22] nederlandsch kleed hebben willen
[23] steken; zijn de rechte snijders niet[23]
[24] geweest; groot ongelijck hebben sij[24]
[25] hem doen lijden met soo veel on-gelijcks.[25]
[26] U.E. alleen konde hem ter goeder
[27] naem ende faem herstellen, mochte[27]
[28] het beiden gebeuren, soo ick wenschte;[28]
[29] zijnde ganschelick sijn vriend, ende[29]
[30] Mijn Heer

[31] 'sGravenhage, den 28^{n}

[32] Feb. 1630.

[32] U.E. Dienstwill^{ste}

* Origineel. KA CLXXI a^{c} 51.

[33] CHuijgens.

Lof voor de *Hollandsche Groet* en voor Barlaeus.

Eindnoten:

2 *den ... nacht:* zo noemt Huygens de tijd van een kleine 14 maanden tussen Hoofts brief van 29 dec. 1628 en die van 19 feb. 1630, waarin zij tegenover elkaar gezwegen hebben. Hij denkt aan winterslaap (vgl. uijtgeslapen, ontwaken).
3 *tegen ... anderen:* ten opzichte van elkaar.
4 *vermakelicker:* aangenamer, prettiger.
5 *dan ... groet:* dan door het geluid van zulk een groet (Hooft's *Hollandsche Groet*), vgl. *343*; *daervan ... heeft:* waarmee men u geluk moet wensen met niet minder reden dan de geboorte van de (uw) tweede pasgeborene (Arnout Hellemans Hooft, gedoopt 23 dec. 1629, was het tweede kind uit Hooft's tweede huwelijk; de eerste pasgeborene was Christina, gedoopt 20 aug. 1628) ons reden geeft om u geluk te wensen.
10 *glorieux:* schitterend.
11 *een ... uijtspraek:* een geweldige rede, toespraak, en waardig die lange adem (het telt 270 vss) die ge tot dusver had ingehouden, en die nu ten slotte met des te meer aanwinst van kracht in de oren dringt.
16 *menigh ... bedencken:* Huygens doelt op de vele mindere dichters die over de verovering van Den Bosch hadden gedicht.
18 *sluijt ... getal:* zonder ik uit, reken ik niet tot hen (die keffers).
19 *boven:* anders dan, in onderscheiding van.
20 *parere in conceptu:* baren bij de ontvangenis (onmiddellijk een goed gedicht maken). Huygens bedoelt Barlaeus' *Epistola Ameliae ad Fredericum Henricum, maritum, audacius sub ipsis Sylvae-Ducis moenibus militantem* (Barl. *Poëmata I*, 344, vgl. Br. 1 p. 260 n. 8), dat Huygens van hem ontving met een brief van 3 juli 1629 (Br. 1, nr. 450).
21 *sijn kinderen:* deze *Epistola* en de *Oratio Tribunorum in castris ad Fredericum Principem Auriacum* (Br. 1 nr. 458).
23 *de rechte snijders:* de ware kleermakers (alleen van P. Scriverius is bekend dat hij de *Epistola* vertaald heeft).
24 *ongelijck:* onrecht.
25 *soo veel on-gelijcks:* zoveel kwaliteitsverschil.
27 *mochte ... gebeuren* (nieuwe, wensende zin): Mocht het beide ten deel vallen (*Epistola* en *Oratio*).
28 *soo ... wenschte:* zoals ik zou willen.
29 *zijnde* enz.: ik die (immers) geheel en al zijn vriend ben en uw dienstw. enz. Huygens' opwekking heeft er waarschijnlijk toe bijgedragen dat Hooft zijn prachtige *Klaghte der Prinsesse van Oranjen over 't oorloogh voor 'sHartoghenbosch* (LSt. 1, 291) maakte.

349 *(C. Barlaeus aan P.C. Hooft).*

*

[1] Petro C. Hooft.

[2] Versus tuos, Vir clarissime, quibus magno exercitus nostri Impera-[2]
[3] tori geminam victoriam gratularis, perlegi aliquoties. Nec enim[3]
[4] una lectione exhaurire potui, reconditos omnes sensus, aut acumina
[5] ejus assequi. Odisti profanum vulgus, et ab his sacris arceri vis[5]
[6] corvos poëtas, et poëtrias picas. Omnia in te sublima esse video,
[7] mentem, stylum, arcem, in qua imperas, adde et nomen ipsum.
[8] Ex illa uti infrà te posita desuper vides, ita et humi repentes versifi-
[9] catores despicis. Per nubes graderis, sideribus proximus. Inter Lati-
[10] nos tonant Statius et Claudianus, inter Graecos Pindarus, inter[10]
[11] Gallos recentioris aevi Bartasius. Tu per Belgicorum vatum capita[11]
[12] verticesque incedis, et humiles myricas despicis aëria cupressus.
[13] Aliquot retrò annis paradigmatis vice inservivisti Belgii vatibus, qui
[14] quoties à Baviis et Maeviis secerni volunt, tuum cothurnum induere[14]
[15] student, et grandiloquum illum sermonem affectare. Sed video
[16] hisce imitatoribus accidere, quod ranae Aesopicae, quae cum turgi-[16]
[17] dum bovem inflando imitari conaretur, rupturam fecit. Liceat de te
[18] canere, quod de Thebano vate cecinit Flaccus:[18]

Hooftium quisquis studet aemulari,
Belga, [ceratis ope Daedalea
Nititur pennis]

[22] Vis, ut hallucinationes tuas et ??????????? [*lapsus*] indicem. Sed
[23] non sum is, qui sandalium Veneris reprehendere audeam. Nec sum[23]
[24] in amicorum scriptis adeò Lynceus, ut aut observare possim, si quid[24]
[25] occurrat minus planum, aut etiam reprehendenda obelisco configere
[26] velim, si vel possim, quam maximè. Multa in isto tuo carmine
[27] scripta acutè, graviter, appositè. Si fortè paronomasia aliqua[27]
[28] frontem corruget, judicii mei culpam interpretari malo, quam[28]
[29] scriptoris. Vale vir clarissime, et me saepius heroicis tuis ac lucernam[29]
[30] redolentibus lucubrationibus bea. Lugd. Bat. 12 Mart. 1630.

* Geen hs. Barl. Epist. (1667) n° 133 (1 p. 311).
Dat. 14 maart 1630, zie de Bijlage.
T. Brandt liet in de uitgave twee plaatsen weg, zie de Bijlage.

VERTALING

Uw verzen, Doorluchtige Man, waarmee ge den groten Aanvoerder van ons leger met de dubbele zege gelukwenst, heb ik enige malen geheel gelezen. Want met slechts éne lezing heb ik allen verborgen zin niet uitputtend kunnen indrinken en ook niet de spitsheden ervan vatten. Ge haat het nimmer ingewijde grauw en wilt, dat van deze heiligheden worden geweerd de dichter-raven, de eksterdichteressen. Ik zie, dat alles in u van verhevenheid getuigt, uw gezindheid, uw stijl, het slot, waarvan ge voogd zijt, en voeg daar ook bij uw naam. Zoals van dat Slot ge wat beneden u gelegen is van boven af beziet, zo ziet ge ook neer op verzenmakers, die langs den grond kruipen. Door de wolken stapt ge, de sterren zeer na. Onder de Latijnen spreken krachtig Statius en Claudianus, onder de Grieken Pindarus, onder de Fransen van jonger eeuw Du Bartas. Gij schrijdt over de hoofden en kruinen der Hollandse zangers en ziet op lage tamarisken neer als een cypres, die reikt in de lucht. Enige jaren terug hebt ge als exemplarisch voorbeeld ten dienste gestaan van Hollandse zangers, die, zo dikwijls als zij zich van lorren en pruldichters willen onderscheiden, ernaar trachten, uw hoge brozen aan te trekken en dat hooggestemde idioom te bemeesteren. Maar ik bemerk, dat dezen navolgers hetzelfde overkomt als aan den kikvors van Aesopus, die, toen hij het opgezwollen koebeest door zich op te blazen poogde na te volgen, uit elkaar sprong. Men zou van u kunnen zingen, wat van den Thebaansen zanger Horatius zong:

> *Pieter Hooft, wie dien zoekt te evenaren*,
> *o Holland*, enz.

Ge wilt, dat ik uw aberraties en *lapsus* (struikelingen) aanwijs. Maar ik ben er de man niet naar, dat ik zou durven vitten op het muiltje van Venus. Ook ben ik inzake geschriften van vrienden niet zozeer een Arendsoog, dat ik of in staat ben waar te nemen, alwat minder helder zich vertoont, of, indien al in staat, ook bereid, zoveel mogelijk dat, wat zelfs af te keuren is, met een kritisch teken vast te pinnen. Veel in dat gedicht van u is scherpzinnig, met klem en welaangepast geschreven. Als eventueel een of andere adnominatio het voorhoofd doet rimpelen, wil ik dat liever uitgelegd zien als een tekort, te wijten aan mijn oordeel dan aan den schrijver. Vaarwel, doorluchtige man, en maak mij nog vaak gelukkig met uw heroïsche en naar de olielamp welriekende studieresultaten.

Leiden, 12 maart 1630.

Eindnoten:

2 *versus: De Hollandsche Groet*, vgl. *345*.
3 *gemina victoria:* de inneming van Den Bosch en de verrassing van Wezel.
5 Persius, *Prolegomena* 13; Horatius, *Odae* 3, 1, 1.
10 Statius, ca. 40-ca. 95, dichtte het epos *Thebais*; Claudianus bezong tussen 395 en 404 keizer Honorius en de machtige Vandaal Stilicho; Pindarus, ca. 518-ca. 442 v.C., dichter van *Olympische, Pythische* en *Nemeïsche Oden*.
11 G. du Bartas, 1544-1590, Hugenoot, dichter van *La Sepmaine*.
14 Vergilius, *Ecloga* 4, 2; *Ecloga* 3, 90; Horatius, *Epodae* 10.

16 Phaedrus 1, 24.
18 Horatius, *Carmina* 4, 2, 1-2 over Pindarus.
23 Aelianus Aristides 28, 136; Iul. Apost. *epistula contra Nilum* 445d/446a. Toen Momus, de vitter onder de goden, Venus zag dansen, had hij, omdat er verder niets viel aan te merken, de kritiek, dat haar toffel kraakte.
24 Horatius *satirae* 1, 2, 90; *epistulae* 1, 1, 28. Lynceus had een zo scherpen blik, dat hij van verre zelfs het inwendige van holle eiken of onderaardse diepten kon doorvorsen.
27 *paronomasia:* vgl. de annotatie bij deze plaats in de Bijlage.
28 Iuvenalis 1, 51.
29 Vgl. het slot van de vertaling van Vondel, in de Bijlage.

350 *Aenden H. Wijtz algemeen Wachtm^r der Vereenighde Nederlanden.*

*

[1] Weledele &c.

[2] Grootelijx heeft mij UEd.Gestr. schrijven vanden x^en dezer begun-
[3] stight, met overbrengen van zoo een stuk gehaelt als ujt den brandt,[3]
[4] ende oorspronkelijk gekoomen ujt een ervarene handt, die over[4]
[5] 't werk geweest zijnde, 't zelve zoo bescheidelijk heeft konnen ope-[5]
[6] nen ten gronde toe, ende als van stuk tot stuk ontleden. Diergelijke[6]
[7] aentekeningen waeren de rechte peillooden, om met kennis te be-[7]
[8] zeilen de Zee, daer ick mij in begeven heb. Het gaet hier bij te rug-[8]
[9] ge, niet zoo ras als ick wel wenschte, maer als mij moghelijk ge-
[10] weest is het te doen ujtschrijven door eenen vertrouwden vriendt.
[11] De Heer van der Mijlen heeft groot gelijk mij met een gemeenen[11]
[12] voet te meeten, gemerkt mijne zorghvuldigheit om vrienden in
[13] gelijke zaken te voldoen, van zijne Ed. nojt beproeft, ende konst is[13]
[14] den lieden aen te zien wat zij inden boezem voeren. Des ick de gele-[14]
[15] ghenheit afwachtende mij in zijne gunste ondertussen gebieden wil.
[16] Ende de aenwijzing op den Heere Huighens, dien ick om de be-[16]
[17] raedsredenen van den Ridder Veer over den slagh van Vlaenderen,
[18] in Fransche taele, des te liever zal moejen, verplicht mij, nevens zoo[18]
[19] veele andere blijken van UEd.Gestr. geneghenheit 't mijwaerts, om
[20] derzelve, ende alle die haer lief zijn, allen wasdoom van eere ende[20]
[21] voorspoedt van Gode toe te wenschen, mitsgaeders eeuwelijk te
[22] blijven,

[23] Ed. &c.

[24] ujt Amsterdam, 24

[25] Martij. 1630.

[25] UEd.Gestr.

[26] Onderdaenste toegedaenste dienaer

[27] P C H.

Hooft zendt Wijtz een stuk terug dat hij voor de *Nederlandsche Historiën* nodig had; Wijtz heeft het blijkbaar vakkundig toegelicht. Van der Mijle wil geen stukken

* Minuut. UBA II C II.321. Afschr. KA CLXXIa^b 42.

uitlenen; Hooft heeft die gunst nog te verdienen; voor Vere heeft Wijtz hem naar Huygens verwezen.

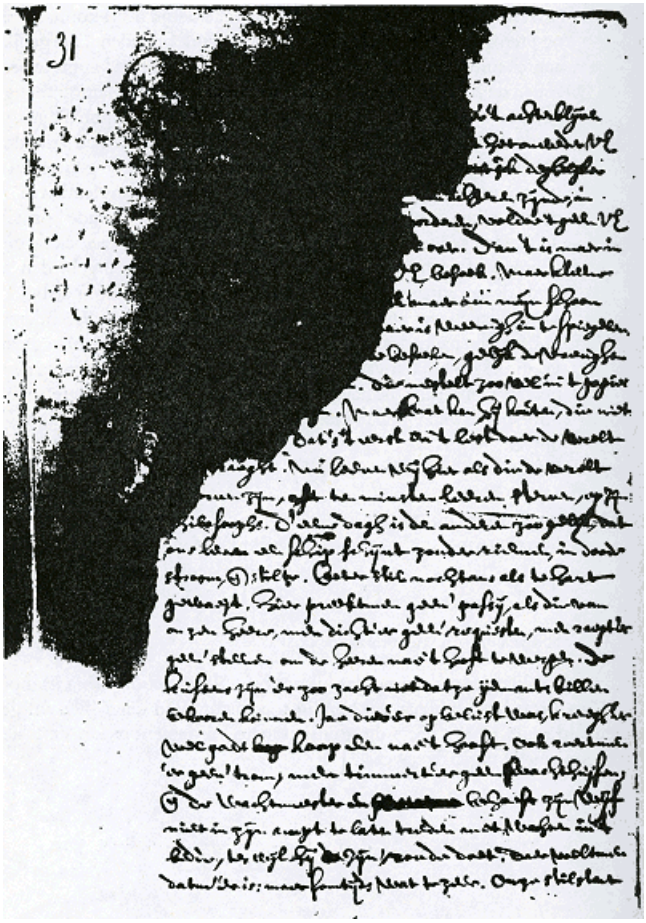

Eindnoten:

3 *brandt:* oorlog.
4 *oorspronkelijk gekoomen ujt:* rechtstreeks afkomstig van.
5 *bescheidelijk:* oordeelkundig.
6 *openen ... ontleden:* geheel openleggen en bijna lid voor lid analyseren.
7 *peillooden:* Hooft's spelling wijst erop, dat hij aan dieploden denkt, al noemt WNT *peilood 955* dit, onder het aanhalen van deze plaats, ongewoon.
8 *Zee:* de geschiedenis, de geschiedschrijving.
11 *met den gemeenen voet meeten:* eender behandelen als anderen.
13 *beproeft* (*is*): ondervonden is.
14 *Des ... afwachtende:* In afwachting van de gelegenheid daartoe.
16 *aenwijzing op:* verwijzing naar.
18 *des te liever:* omdat Wijtz het aanraadt.
20 *derzelve:* Uwe Edele Gestrengheit (Mem. 1).

351 *Aen den Ridder Huighens geheimschrijver des Prinssen van Oranjen.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] De woorden, die een' onverdiende geneghenheit t' mijwaerts U Ed.[2]
[3] gestr. penne ujt den hals gehaelt heeft ende over mijn gedicht doen
[4] spreken, zijn sterk genoegh om die stoffe haer' aertsheit in aerdig-[4]
[5] heit te doen verwandelen, in 't verstandt der fraejste geesten die in
[6] den geest Uwer Ed.gestr. gelooven. Het kittelt mij, te zien dat[6]
[7] UEd.gestr. geraeden heeft, waer het met dat werxken op gemunt
[8] was, bij nae zoo zeer, als had ick bezeilt het geen ick bestevent had.[8]
[9] U.Ed.gestr. sprak mij gaeren moed in om den Heldinnebrief van[9]
[10] D.Barlaeus burgher t'Amsterdam te maeken. Maer dat de Hoofsche[10]
[11] lucht hem bet gelijken zoude, bevroed ick te wel, ujt UEd.gestr.[11]
[12] aengeheve vertalinge mij getoont door den Heere Wijtz. Ende ge-[12]
[13] lijk geen' heusheit van zijn' Ed.gestr. alleen komt, zoo heeft het[13]
[14] haer gelieft mij te verwittighen hoe zekere beraedsreden vanden[14]
[15] Ridder Veer, over den slagh van Vlaenderen, in Fransche sprake[15]
[16] onder UEd.gestr. berusten. Indien mij die een' korte wijle om te[16]
[17] doen ujtschrijven, gewerden moghen, deze zal een eerlijk bladt[17]
[18] vullen in 't boek dat ick van de gunsten mij door UEd.gestr. bewe-
[19] zen, ben houdende. Op welke hoope, ick hoopen wil, dat de werelt[19]
[20] noch niet verbeurt en heeft zoo dierbaer een' schat en sieraedt, als[20]
[21] haer is Me Vrouw de gemalinne van UEd.gestr., mitsgaders god[21]
[22] bidden deze eeuwe te behoeden voor zulk een duisternis, als haer
[23] door 't blussen van zoo gelieft een licht, zoude overkomen: ende[23]
[24] nevens welhartelijke groete ende gebiedenis aen beide, blijven,
[25] Mijn Heere,

[26] Amsterdam, ... *a* 1630.

[26] U.Ed.gestr.

[27] Verplichtste dienstwillighste

[28] PCH.

* Minuut. UBA II C II. 322. Afschr. KA CLXXIa[b] 43.
Dat. Op of kort na 24 maart 1630 op grond van de samenhang met *350*. De brief aan Huygens staat op de verso van die aan Wijtz. 30 maart antwoordt Huygens na eerst het verzochte te hebben laten ‘bijeenbrengen’ *(352)*.

Hooft dankt Huygens voor zijn lovende woorden over de *Hollandsche Groet;* hij meent dat een Nederlandse bewerking van Barlaeus' heldinnebrief *(Epistola*

Ameliae etc.) beter aan Huygens kan worden toevertrouwd en verzoekt een door Huygens ten dienste van Frederik Hendrik in het Frans vertaald geschrift van Francis Vere, handelend over de slag bij Nieuwpoort, te mogen raadplegen.

Eindnoten:

2 *U Ed. gestr. ... spreken:* aan uw pen heeft ontlokt en (die ze) u aan mijn gedicht heeft doen wijden.
4 *zijn sterk:* zijn in staat, in de zienswijze der beste letterkundigen die zich richten naar uw oordeel, de laag-bij-de-grondsheid van dat werk te doen veranderen in schoonheid.
6 *kittelt mij:* doet mij genoegen, streelt mij.
8 *bij nae ... had:* (het kittelt mij) bijna zo zeer, het doet mij evenveel plezier alsof ik bereikt had wat ik bedoelde (bescheidenheid: het beoogde is niet bereikt).
9 *den Heldinnebrief ... maeken:* als Amsterdammer de *Epistola Ameliae* van Barlaeus te verdietsen.
10 *dat ... zoude:* dat de lucht van Den Haag (het hof) hem beter bevallen zou (WNT *gelijken* 1189 behagen, bevallen).
11 *bevroed wel:* bespeur duidelijk.
12 *aengeheve vertalinge:* begonnen vertaling (vgl. *348* r. 14 en W. II, 213, niet meer dan 16 vss, nooit voltooid). Huygens zond dit begin 23 jan. 1630 aan Barlaeus (Br. 1 nr. 486; Barlaeus' bewondering ervoor in nr. 489 van 6 feb. 1630).
13 *gelijk ... komt:* aangezien geen vriendelijkheid van z.E.G. onvergezeld (door een andere heusheid) komt.
14 *hoe:* dat; *beraedsredenen:* beschouwingen (WNT *beraad* 1835: ‘enige malen bij Hooft aangetroffen’, volgt één ander citaat).
15 *den Ridder Veer*, vgl. *344*; *slagh van Vlaenderen:* de slag bij Nieuwpoort (2 juli 1600) tijdens Maurits' roemrijke tocht naar Vlaanderen.
16 *mij ... moghen:* ik die (...) krijgen kan.
17 *deze:* nl. gunst, samengetrokken uit *gunsten*, verderop in de zin; *eerlick:* eervol, u erend.
19 *ben houdende:* bijhoud; *Op ... hoope:* Boven en behalve deze hoop wil ik hopen.
20 *verbeurt:* verloren (WNT *verbeuren* 490 10: verliezen, niet ten gevolge van een strafbare handeling). Zie *Dagboek* op 6 jan. 1630: Faxit uxor abortum (Mijn vrouw krijgt een miskraam).
21 *haer:* voor haar (die wereld); *mitsgaders ... bidden:* en wil ik God bidden samentrekking, Mem. 9).
23 *haer zoude overkomen:* over haar zou komen (WNT *overkomen (II)* 1795).

352 *(C. Huygens aan P.C. Hooft.)*

*

[1] Mijn Heer;

[2] Mijn kleine moeijt werde wel eer ruijm betaelt, met[2]
[3] het genoeghen van S.Ex[e] inde vertaling van dit Ver-
[4] hael: datse dan noch U.E. te stade kan komen, neme
[5] ick voor overloon. 'Tis een' waerdige gedachteniss van[5]
[6] een dapper bedrijf, daer de eer van dien grooten dagh[6]
[7] ten meesten deele aen hingh. maer dat hier het doen[7]
[8] en 't schrijven eens mans werck is, tastmen meer als[8]
[9] selden: soo dat Prince Mauritz met reden gehoort soude[9]
[10] willen wesen, tegen sommighe voorstellingen, die sijn'[10]
[11] eere vrij dwarsch voorden boegh leggen. daer in heb-[11]
[12] ben mij andere helden voldaen, die deel aenden dagh[12]
[13] eischen; mijn Meester niet uijtgesondert, hoewel 'them[13]
[14] inde leerjaren wedervoer. dan U.E. onbesproken[14]
[15] oordeel hadd ick beter daer over gewacht. soo will ick[15]
[16] evenwel ter wederkompste van dit papier, dat sonder
[17] afschrift is, zijnde dus uijt mijnen mond ende den En-[17]
[18] gelschen oorspronck, door eens anders hand haestigh
[19] bij een gebracht. Ick ben

[20] Mijn Heer

[21] Hage, den laesten

[22] Vastendagh 1630.

[22] U.E.

[23] dienstwillichste

[24] CHuygens.

Huygens stuurt de door Hooft gevraagde vertaling van het ‘Verhael’ van Vere en geeft zijn voorlopig oordeel over de partijdigheid ervan, die Maurits geen recht doet.

* Origineel. UBL Pap. 2.
Dat. de laatste vastendag viel op 30 maart.

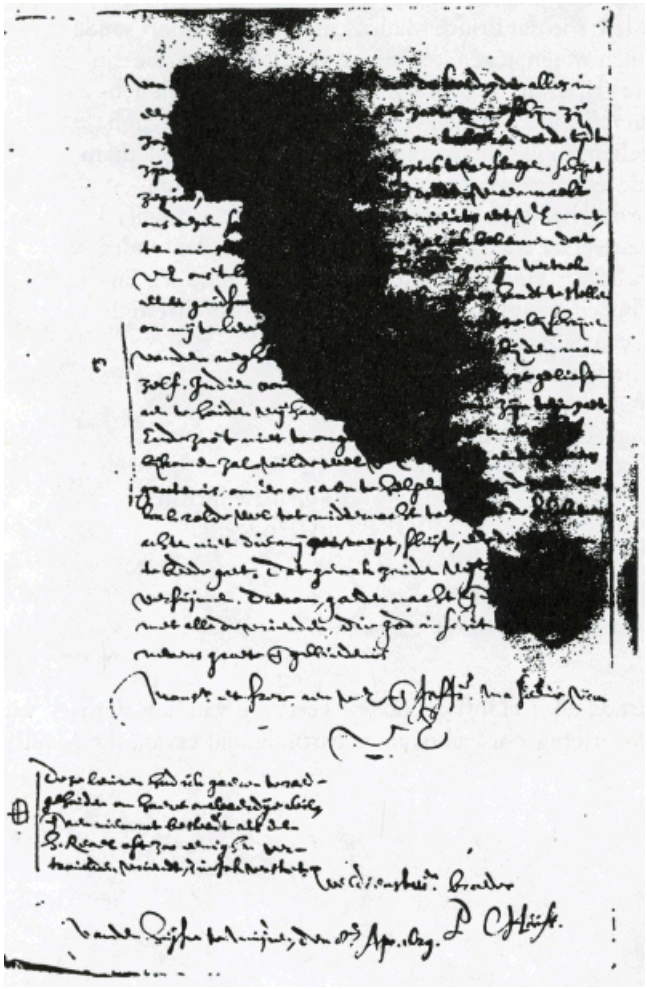

Eindnoten:

2 *Mijn ... moeijt:* nl. van het vertalen; *werde:* werd (‘zwakke vorm’, meermalen bij stammen op dentaal, zie *Vondel's Taal* 55).
5 *overloon:* extra beloning; *gedachteniss:* herdenking van, herinnering aan.
6 *bedrijf:* optreden; *dien ... dagh:* 2 juli 1600.
7 *ten ... deele:* voor het grootste deel; *dat ... is:* dat hier de man die het werk verricht heeft ook de beschrijver ervan is (*eens:* telw., gen.).
8 *tast ... selden:* merkt men meermalen duidelijk.
9 *soo ... wesen:* zodat men op goede gronden het woord aan Prins Maurits zou willen geven.
10 *tegen ... voorstellingen:* tegen sommige voorstellingen (van zaken) in; *die ... leggen:* die zijn eer nogal te na komen.
11 *daer in:* door het geven van getuigenissen die de subjectieve visie van Vere bestrijden, rechtzetten, aanvullen.
12 *deel aen:* een aandeel in.
13 *hoewel ... wedervoer:* Frederik Hendrik was toen 16.
14 *U.E. ... gewacht:* het zou beter zijn geweest als ik op uw onbeinvloede oordeel daarover had gewacht (WNT *bespreken* 2085-2086).
15 *soo ... evenwel:* Dat wil ik tóch (nl. uw oordeel afwachten).

17 *zijnde ... gebracht:* daar het zo, terwijl ik het mondeling uit het Engels origineel vertaalde, door de hand van een ander snel is opgeschreven (lett. verzameld).

353 *Aen den Ridder Huighens*,

*

[1] Mijn Heere,

[2] Ick heb den H[e] Ridder Veer ujtgehoort, ende licht gespeurt dat dat[2]
[3] maer half gehoort en was. Moght het UEd.gestr. eens gebeuren
[4] ujttespannen zonder verachtering van den dienst zijner Vorstl.[4]
[5] doorl. om den voorspraek vanden overleden Prinsse Ho.ged. ende[5]
[6] andere hulphelden te speelen, de rest uwer ledighe ujren en zoude[6]
[7] zich niet behoeven te schaemen, zoo eenen avont spelengaens in[7]
[8] haer gezelschap t' ontfangen; ende mijn arbejt belijden moeten daer[8]
[9] grootlijx door verlicht te zijn. Op Uwer Ed.gestr. aenwijzing heb
[10] ick binnen ende bujten 's lands doen zoeken il Connestagio, Giusti-[10] 11, niano, Campana ende Coloma: maer niemant van allen gevonden.[11]
[12] Wist UEd.gestr. eenighen raedt om daer aen te geraeken, ick waer[12]
[13] om dien zoo vlijtelijk te volghen als de geboden van UEd.gestr. met[13]
[14] de welke zich altijdt vereert zal houden,
[15] Mijn Heer,

[16] Amsterdam,...

[17] *a* 1630.

[17] UEd.gestr.

[18] Verplichte dienstw[ste]

[19] P C Hóóft.

Hooft sluit zich aan bij Huygens' oordeel over Vere's geschrift en nodigt hem uit om eens een avond als advocaat van Maurits te willen optreden. Hij vraagt hem advies hoe hij aan enige geschiedkundige werken kan komen.

Eindnoten:

2 *den ... Veer:* Zie *351* en *352*, waarop deze brief van Hooft het antwoord is; *heb ... ujtgehoort:* heb zijn geschrift ten einde toe gelezen (letterlijk: wat hij zegt, ten einde toe aangehoord); *licht gespeurt:* (al) gauw gemerkt; *dat ... was:* (woordspelend met *ujtgehoort*) dat ik daarmee maar

* Minuut. UBA II C II. 323. Afschr. UBL Pap. 13.
Dat. de brief is het antwoord op Huygens' brief van 30 maart 1630.

de helft (van de historische waarheid) gehoord had (*en*, ontkennend partikel, vaak bij *maer* gebruikt).

4 *ujttespannen:* vrijaf te nemen, u te verpozen; *verachtering:* benadeling van, schade te doen aan (vgl. *220*, die Hooft blijkbaar niet vergeten was).

5 *om:* teneinde; *den ... speelen:* als advocaat op te treden; *Ho. ged.:* Hoogher ged. = van hoge gedachtenis (wiens gedachtenis hoog geëerd is).

6 *hulphelden:* helden die hem hebben bijgestaan (niet in WNT); *de rest ... ontfangen:* dan zou die vrijetijdsbesteding niet minder lofwaardig zijn dan uw dichtwerk.

7 *spelengaens:* (woordspelend met *den voorspraek speelen*) ontspanning.

8 *mijn ... moeten:* mijn werk zou moeten bekennen.

10 *il Connestagio:* Hieronymo Franchi de Conestagio, gest. 1653, een Genuees, schreef een *Istoria delle guerre della Germania inferiore*, die in 1614 te Venetië uitkwam (Br. 1, p. 287, noot 1); *Giustiniano:* Pietro Giustiniano, schrijver van *Delle guerre di Fiandra* lib. VI. (id., noot 2).

11 *Campana:* Cesare Campana (1540-1606) gaf in 1602 te Vicenza zijn *Storia della guerra di Fiandra* uit. (id., noot 3); *Coloma:* Carlos Coloma (1573-1637), streed in Vlaanderen, bekleedde daarna hoge ambten; schreef *Las Guerras de los Estados-Bajos desde el ano de 1588 hasta elde 1599*, Antwerpen, 1625. Zie E. Fueter, *Geschichte der neueren Historiographie*, München, Berlijn, 1911 p. 238 (Inlichting Drs. S. Groenveld);

12 *ick ... volghen:* dan zou ik (zie voor *ik ben om te: 441* r. 7, *500* r. 5, *531* r. 77) die even vlijtig volgen.

13 *met ... houden:* waardoor zich altijd vereerd zal achten.

354 *Aen me Joffrouwe, Me Joffr^e Tesselscha Roemer Visschers, Hujsvrouwe van Sr Allart van Crombalgh, inde Langestraet, tot Alkmaer.*

*

[1] Me Joffrouwe,

[2] Als ick nae de prijs van de Academie staen wilde, ick zoude[2]
[3] staende houden dat de beste tong is die van Joffr^e Tesselschaes[3]
[4] pen. Want haer ujtspraek heeft niet alleen mij wel gevallen, maer[4]
[5] mijne liefste Helionora zoo wel gesmaekt, dat ze door die lekkernije,
[6] tot haere eerste liefde ter pöesie bekoort zijnde ernstelijk op mij[6]
[7] verzocht heeft, ick zoude dat gedicht doch uitschrijv[-] 't welk 't
[8] eerst is dat zij mij zulx in alle haer leven geverght heeft. Zij ver-
[9] langt zeer nae UE. jeghenwoordigheit, ende alzoo wij rekening ma-
[10] ken in eerst van Juni] de vrienden vande Beverwijk te verzoeken,[10]
[11] zijn ook in meeninge van alsdan UE met eenen bij te koomen, mits
[12] dat UE gelieve ons de eere te belooven van met ons nae Mujden
[13] te trekken, ende te zien oft dat gewest stof tot festoenen zal ujt-[13]
[14] leveren. Mijne Huisvrouw] verzoekt hartelijk nevens mij dat ons
[15] deze bede niet geweighert werde; maer UE gelieve haere zaeken
[16] daer nae te schikken. Het bijgaende antwoort op de vraegh] kan[16]
[17] UE zoo betuttelt als 't nu is, in 't net stellen ende beslooten aende[17]
[18] Akademie overzenden, oft aen UE zuster, om aldaer ingelevert te
[19] werden. De roemer verstae ick zal door haer handt gesneeden[19]
[20] werden: ende misschien zucht tot de vrienden hebben, om niet[20]
[21] ujt het geslaght van Roemer te gaen. Wij gebieden ons beide aen
[22] UE ende mijn Heer UE man, die God, met alle de uwe in eere ende
[23] voorspoed altijds bewaere, nae wensch,
[24] Me Joffr^e van

[25] Ujt Amsterdam,

[26] 10 Apr. 1630.

[26] UE

[27] Gansdienstw^en

[28] P C Hóóft.

* Origineel. UBA 13 S.
Hs. enkel vel, wapenstempel in ouwel. Rechterkant afgesneden, gering tekstverlies bij [-] en mogelijk bij].

In het laatst van maart 1630 gaf Vondel een sarcastisch gedichtje in 't licht, een prijsvraag waarop de antwoorden voor 1 juni moesten worden ingeleverd. Dit lokte veel hatelijke antwoorden uit; de strijd werd zo heftig, dat het stadsbestuur de publikatie van vraag en antwoorden verbood. Tesselschade's antwoord vormde daarmee een tegenstelling, geheel in de geest van de irenische Hooft. Bijlage *354*.

Eindnoten:

2 *prijs:* een roemer; *staen:* dingen (WNT *staan* 70 8).
3 *tong:* spraak, taal; Hooft neemt het woord uit beide gedichten over.
4 *ujtspraek:* antwoord.
6 *eerste:* vroegere; *op:* aan.
10 *verzoeken:* bezoeken; de Baeks hadden een buitenplaats onder Beverwijk.
13 *festoenen:* Tesselschade placht de zaal van het Slot met festoenen van bladeren en vruchten te versieren; *ujtleveren:* opleveren.
16 *Het bijgaende* enz.: Hooft heeft Tesselschade's antwoordgedicht ‘betuttelt’ zoals hij dikwijls voor haar deed met geschriften die erop aankwamen: zij was slordig met spellen, interpungeren, dateren enz.
17 *beslooten:* gesloten.
19 *roemer:* zowel Tesselschade als Anna Roemers muntten uit in het schrijven met diamant op glas.
20 *zucht ... hebben:* familieziek zijn.

355 *A Monsr Monsieur Joost Baek, bij 't oudemannenhuis in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Loont.

[1] Monsieur et Frere,

[2] De vaerdigheit uwer penne om mijnen arbejdt te hulpe[2]
[3] te komen, maekt de mijne toghtigh nae behoorlijke erken-[3]
[4] tenis voor haere verlichtinge. Daerbij komt het datze zich[4]
[5] zoo dapper geweert heeft als UE zien kan aende bijgaende
[6] overzetsels ujt Tacitus. Eer ick dacht dat UE de rede[6]
[7] van Germanicus aen 't krijsvolk al had, was ick zoo diep
[8] daerin geraekt, dat het daer voort meê deur moest.
[9] Het zal misschien niet al verloore moejte zijn, indien 't
[10] UE lust d'eene overzetting tegens d'andere te vergelijken.[10]
[11] De loopmaeren gaen hier nevens ten dank terugge. Ick[11]
[12] zoude hoopen die gunst altemet, met wat nieuws ujt
[13] Parnas te vergelden, waer 't dat UE, die der noch etlijke
[14] onder zich heeft, mij die geliefde toe te zeinden, oft ten
[15] minsten de getalen, om te weten wat verdujtscht is, en[15]
[16] wat niet. De dujster overvalt mij ende wil dat ick endighe
[17] met groete ende gebiedenis van

[18] Ujt mijn Toorentjen in

[19] haeste, 30 Apr. 1630.

[19] UE

[20] Gansdienstw^en^ Broeder

[21] P C Hóóft.

Loopmaren, vertalingen.

Eindnoten:

2 nl. door kopiëren.

* Origineel. UBA II C 13.173.
Hs. enkel vel, opengescheurd.

3 *toghtigh:* hartstochtelijk geneigd.
4 *verlichtinge*, nl. door die hulp; *Daerbij:* Daardoor.
6 *dacht:* bedacht; Tacitus, *Annales* 1, 42.
10 *tegens:* met.
11 *ten dank:* om u te dienen.
15 *getalen:* nummers; *om te weten:* blijkbaar had Hooft 's winters in Amsterdam niet aan de vertaling van Boccalini gewerkt, want hij is vergeten waar hij gebleven is.

356 *A Monsieur, Monsr Joost Baak, bij 't oude mannenhujs, in N° 3, tot Amsterdam.*

*

Loont.

(*Baak:* Muyden 1630 10 Maj ontf^n^ en beant*w* 13 ditto)

[1] Monsr et Frere,

[2] Dat ghij mij te goedt rekent 't geen ick over schult zende, maekt[2]
[3] mij te graegher om mijne middelen onder eenen man te zetten, die[3]
[4] daer zoo wel mijn beste mede is wetende. Dies, alhoewel mij 't
[5] instellen van een driejaerige rek^e^ aen de Graeflijkheit, den tijd zeer
[6] benauwt heeft, heb ick daer echter ujt doen vallen het overzetten[6]
[7] der horne ujt Tacitus hier nevens gaende, om de vierighe lust te[7]
[8] believen, daer ick UE mede ontsteken zie. Nieuws kan ick van hier
[9] niet overmaken, 't en waer de galm vande Italiaensche loopmaeren,[9]
[10] oft eenighe Fransche tijdingen, ujt den secretaris des Ambassadeurs
[11] in den Haghe leggende gekomen, ende mij door mijn' swaegher[11]
[12] Bartelot bijgezet. Ick denk dat UE daer bekoomst al af heeft.[12]
[13] Niettemin van Smakelijke Spijze doetmen wel twee maeltijden
[14] achter elkander' zonder walghen. Daerom zal, op 't onzeker oft[14]
[15] het UE gehoort hebbe, zeggen, dat het geluk den aenvang der
[16] Franchoizen in Italien lieffelijk toelacht. Nae 't veroveren van[16]
[17] Pinarol ende 't slot, heeft de Torras die braeve ridder die de[17]
[18] Engelschen op 't Eilant van Sinte Marten 't hooft deed stoten dattet
[19] hun heughen zal, met 3000 mannen zich inder nacht op wegh
[20] begeven hebbende, door beladdering meester van Crescentin[20]
[21] gemaekt, Deze plaets wort gezeit van merkelijk verlank, ende de
[22] Savojart in gevaer te zijn van 't Markgraefschap van Saluzze te[22]
[23] verliezen. De quaedaerdigheit van dien Heer heeft het war alle zijn[23]
[24] leven gezocht, ende zoo hij 't nu zijn zat vindt, zal hem wel[24]
[25] gegunt worden, van alle die de fransche oft geen' zijde altoos en[25]
[26] draeghen. Met een ding ben ick begaen. Dat 's de bujk: ende dat die[26]
[27] zich quaelijk gevoert vindende tegens 't hooft ende d'andere leden[27]
[28] zal beginnen te morren. De H. Ammirael van Chastillon lofl. ged.[28]
[29] plagh te zeggen alsmen een heir ging toerusten: Commençons a
[30] former ce grand monstre par le ventre. Want hoe heet parthijen op

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 44.
Hs. dubbel vel, de vouw doorgescheurd, f° 2 afgeknipt. Watervlek.

elkandere zijn, de kok is een maghtigh scheidsman. Doch wilmen
dat Pinarol den wegh tot de lijftoght wat banen zal. Ook komt de
welgëaerde Bassompierre met eenen goede[.] hoop Switzers, ujt[33]
dat gewest aen, ende 't zij hij zijne krachten aende Venetiaensche
knoopt, oft een ander gat boort, zal moghelijk zoo veel rujmte[35]
maken, datter de montkost doorzakt. Doch weet ick 'er niet
grondighs van te oordeelen, als die nojt voor lootsman in 't[37]
geberghte gevaren heb. Wel wenscht' ick dat wij maer dien
zoetemelx harten niet en slaghtten, die altijds slabakken in[39]
voorspoedt, en terstont vergeten hoe radt een weerhaen dat het
geluk is, maer meenen een spaek in haer wiel te hebben als die wint[41]
maer een oghenblik staet: daer de grootmoedighe ende lujden van[42]
mijn hart, in zulk een gelegenheit, door de treflijkheit der hoope
verwekt worden, om te meer op hun stuk te passen, ende zoo 't[44]
verloop van geltmiddelen, als andere zaken, te richten, ende inde[45]
ouwde plooij te brengen. Waeren wij zoo rijk in de hedendaeghsche
geleghenheit, als ons die raedigheit maken kon, wij moghten[47]
vraeghen oft Breda en Lingen te koop waeren. Maer 't heeft te veele[48]
voeten in de aert, ende te groot een spel in, zulk een' menighte van
hoofden onder zoo eenen wijzemans muts te brengen, als de Prins[50]
van Oranjen, nae mijn verstant, draeght. De Westindische
maetschappij, hoor ick dat noch een eilandt bemaghtight heeft.[52]
Dat Spanjen overbodigh waer ujtkoop met haer te maeken voor[53]
Potassi, om de rest van haer te leen te houden, ick en weet nauw oft[54]
zij te spreken zoude zijn. Daerentussen vertelt men van een knoet[55]
die spaenderen onder zijn arm raepte ende bleef al staen insteken,
staen insteken, tot dat hij gewaer wert, dat zijn arm niet meer
omvatten konnende, achter zoo veel loste als hij van vooren was
ladende. Maer dit sprookjen onder de roos: alzoo ick mij vande
bewinthebbers geen' grooten dank zoude toeleggen, voor 't[60]
onderwijs datter in schujlt. D' ervaerenis zal beter schoolgelt aen
hen verdienen niettegenstaende datter wijze lujden onder zijn.[62]
Ook maekt het geluk wijs in de ooghen der werelt, die alle raeden
prijst alze maer wel beslaeghen. Als 't hun genoegh waer, datmen[64]
met hun wenschte, zij zouden een' sant van mij maken. Want mij[65]
verlangt hen al te zien doen wat zij konnen, en alles gelukken wat
zij doen. Zoud men niet? 't Lant moet hun' welvaert in zijn' borze,[67]
in zijn' veiligheit voelen. De duitsche looptijdingen moghen hier[68]
niet aertten. T' Amsterdam, al zijn ze doodeeters, hebben 'er[69]
nochtans gezelschap van haer' soort, ende aldaer opgeleidt zijnde,[70]
wie weet waerze noch eens, om 't vervolgh der zaken dat ze
inhouden, moghten te pas komen. Bij mij hebbende ujtgedient,

[73] alsze maer eens gemonstert zijn. Want met zulk volk, en zoud ick[73]
[74] niet darren eenighen aenslagh bestaen, daer ernst in vereischt waer.
[75] Maer mijn pen ter klapborze geraekt schijnt zich zoo verre metter[75]
[76] praet te vergeten, datze zich niet en hoort ujtlujen, met de brijklok,[76]
[77] roepende dat het papier vol is, ende tijdt om 't hek te slujten. Zij[77]
[78] zal boeten moeten met een ander bladt. Vergeef het haer: want de[78]
[79] boomen leeren zich wel kleeden, pronken, toerieken, toe nijghen,[79]
[80] toeknikken en alle ding behalven spreeken. Was Momus hier zoo[80]
[81] wel bedreven als inden hemel en elders, hij riep; al weêr geen deegh,[81]
[82] en beschrobde Juppijn, dat hij aen zoo vriendelijke schepsels de[82]
[83] tong vergeten had. Dit zeggen zij evenwel allesjaers eens, dat het
[84] leven op een sterven ujtkomt; dat de tijdt roozen brengt, en altijdt[84]
[85] voor wint voor stroom zeilt, zonder anker te werpen. Des, die wil[85]
[86] vanden Maj begeert, speele kort beraedt, goedt beraedt. Want zijn
[87] quiksheit is een korte vlaegh. Kan UE op Zondagh hier komen, hij[87]
[88] heeft blaeden en bloemen genoegh om vijfmael aen te rechten. Jae[88]
[89] zal UE onthaelen gelijk Philips van Macedonien den arts Menecra-
[90] tes, die zich ujt vermetelheit op zijn' konst, al statigh Juppijn deed
[91] noemen. Deze koning gaf een banket, daer hij hem op noodde, ende
[92] terwijl alle d'andere gasten elk nae hun' smaek gedient werden,
[93] deed hem niet voorzetten als schoone vaten met wierook, mirrhe
[94] ende gelijke droggen, om zijn neuz te spijzen. Was dat niet een'[94]
[95] lekkernij om eenen god goê sier te doen? Noch ging de bengel[95]
[96] door, zonder zijnen waerdt te bedanken. Indien UE zoo hemelsch[96]
[97] een hart niet en heeft, noch zullen wij raedt om de kost vinden.[97]
[98] Voor vrienden isze haest gekookt. Op de rol van die, staet UE hier[98]
[99] als een vande bevelhebbers, ende wenscht t' uwent te staen jujst in
[100] laeste gelidt niet,

[101] Monsr et frere

[102] UE

[103] gansdienstw^{e} broeder

[104] P C Hóóft.

[103] Vanden Hujze te Mujden,

[104] x Maj. 1630.

[105] Kan UE mij 't plakkaet tegens de ketterijen, van Kaizar Karel vanden
[108] jaere 1529 doen zien, 't zal mij lief zijn.

Militair en politiek nieuws. Speelse invitatie.

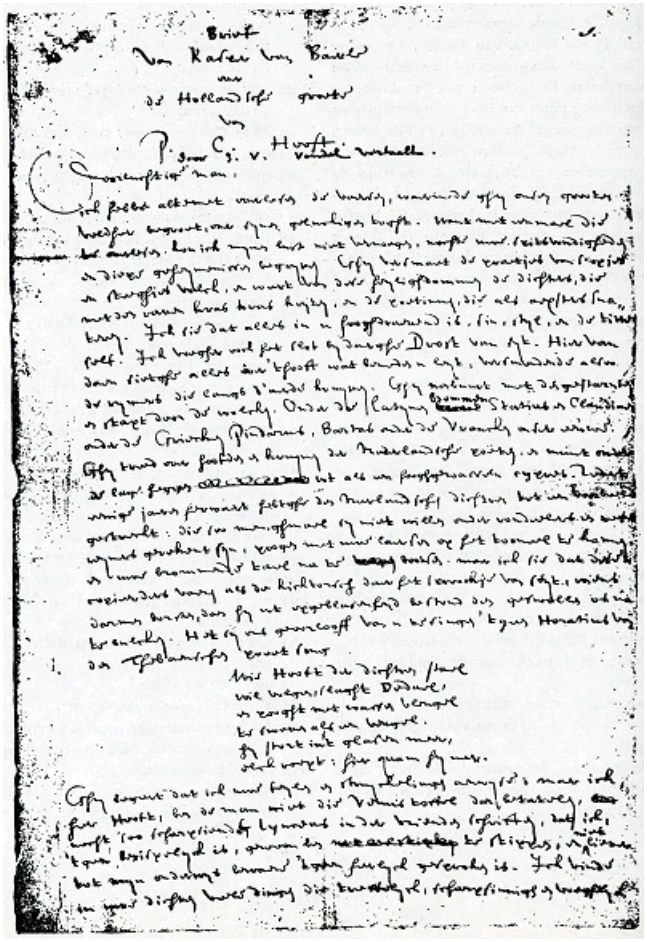

37 18de-eeuws kaartje van Gooiland

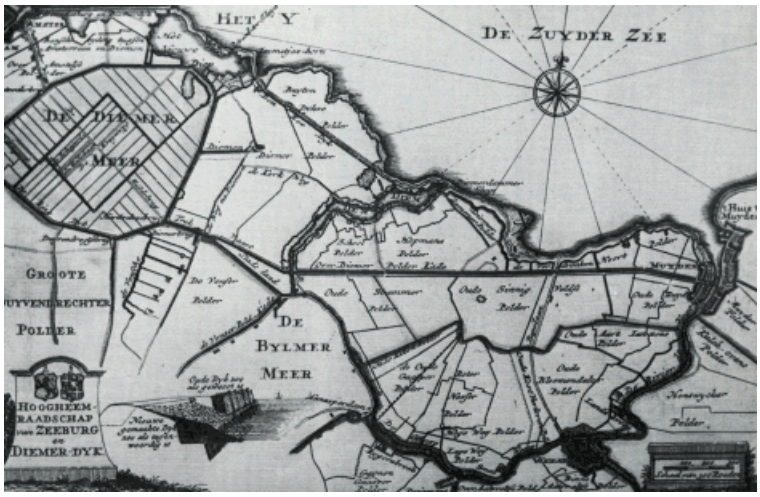

38 18de-eeuws kaartje van het hoogheemraadschap Diemerdijk

Eindnoten:

2 *over:* wegens.
3 *mijne middelen ... zetten:* mijn geld bij iemand te beleggen.
6 *echter:* weer; *daer ujt doen vallen*, nl. uit de tijd, dus: er de tijd voor genomen.
7 *horne:* brok (eig. hoek, spits, vgl. WNT *horn* 1120).
9 *galm:* nagalm.
11 die zijn standplaats in Den Haag heeft.
12 *bijgezet:* bezorgd (of: medegedeeld).
14 *op 't onzeker:* onzeker.
16 In Noord-Italië woedde van 1628 tot 1631 de Mantuaanse successieoorlog. Twee takken van het geslacht Gonzaga betwistten elkaar het ten Oosten van het Spaanse Milaan gelegen hertogdom Mantua en het ten Westen van Milaan gelegen kleine hertogdom Montferrat (hoofdstad bij Hooft Casal, doordat hij Franse berichten krijgt, It. Casale Monferrato, aan de Po, ongeveer 65 km ten O. van Turijn). De oudste tak, die in Midden-Frankrijk het hertogdom Nevers bezat, kreeg steun van Frankrijk; de jongste kreeg steun van het tussen Frankrijk en Montferrat gelegen Savoye, en van de keizer, die in de Dertigjarige oorlog in Duitsland ook o.a. tegenover Frankrijk stond. Ondanks de verovering van Casale en de beruchte berenning van Mantua wint de Franse partij; Frankrijk houdt de vesting Pinerolo (bij Hooft Pinarol) die de toegang tot de Franse Alpen beheerste. Hooft is natuurlijk op de hand van de tegenstanders van Habsburg, dus van Frankrijk-Gonzaga-Nevers. Vgl. *51*.
17 *Torrax:* Jean de St. Bonnet, seign. de Toiras (1585-1636) maréchal de France; werd in 1627 bij verrassing door de Engelsen aangevallen op het eiland Rhé voor de Franse kust, verschanste zich bij St. Martin en dwong na vier maanden de Engelsen zich in te schepen. Hielp daarna La Rochelle innemen. Gouverneur van Casale, dat de keizerlijken op 23 mei 1630 kwamen belegeren. Beleg opgeheven in sepber. ‘Thoirax’ zoals Hooft hem doorgaans noemt, was een geletterd man, ook daarom genoot hij Hooft's bewondering.
20 *Crescentin*, Crescentino, aan de samenvloeiing van de Dora Baltea en de Po.
22 *de Savojart:* Karel Emanuel van Savoye, † 1630; *Saluzzo:* grensstreek aan de zuidzijde van Savoye.
23 *het war gezocht:* twist, oorlog gezocht.
24 *zoo ... vindt:* als hij er nu volop genoeg van krijgt.
25 *die de fransche ... draeghen:* die de Franse zijde of helemaal geen zijde steunen (WNT *dragen (II)* 3237, 14).
26 *begaen met:* bezorgd over.

27 *gevoert:* gevoederd; toespeling op de parabe van Menenius Agrippa (494 v. Chr.).
28 *ammirael v. Chastillon:* Gaspard III de Coligny, duc de Chatillon, 1584-1646, maarschalk van Frankrijk.
33 *Bassompierre*, Fr. de, 1579-1646, maarschalk en diplomaat, gezant in Spanje en Engeland.
35 De republiek Venetië strekte zich westwaarts langs de Alpen tot bij Mantua en Milaan uit; *een ander gat boort:* een ander beleid (of: een andere weg) volgt.
37 *als die:* daar ik.
39 *niet en slaghtten:* niet gelijken (geleken) op; *zoetemelx harten:* teerhartigen. N.B. in gunstige zin gebruikt Hooft het woord voor Tesselschade en Susanna Bartolotti; *slabakken:* verslappen, zwak zijn.
41 *een spaek ... staet:* onverwinbare tegenspoed te hebben als de voorspoed maar kort duurt (WNT *staan* 135 C 1 b).
42 *daer de grootmoedighe* (mv.): terwijl daarentegen de dapperen.
44 *op hun stuk te passen:* voor hun zaken (oorspr. hun kanon?) te zorgen; *zoo:* zowel.
45 *richten:* weer in orde brengen (WNT *richten* 40 IV 1).
47 *raedigheit:* kloeke gematigdheid.
48 Breda en Lingen: begeerde vestingen in het Z. en O. die in Spaanse handen waren.
50 *hoofden:* individuele inzichten en strevingen, o.a. in de Staten.
52 volgens Van Vloten: Antonio Vaz.
53 (de volgende passage is ironisch); *Dat:* Gesteld eens, dat; *ujtkoop maken voor:* ruilen voor.
54 *Potassi*, verbastering van Potosí (Columbia), waar Spanje's rijkste zilvermijnen lagen; *om ... te houden:* de W.I.C. zou leenheer zijn, Spanje leenman; *ick en weet nauw:* ik weet niet zeker.
55 *Daerentussen:* Ondertussen; *knoet:* domme boerenpummel (oorspr. uit N.W.-Duitsland): de parabel slaat op het veroveren en verliezen van Westindische eilanden door de W.I.C.
60 *mij toeleggen:* verwachten (WNT *toeleggen* 539).
62 *wijze lujden*, nl. onder de bewindhebbers.
64 *wel beslaeghen:* goed uitvallen (WNT *beslagen (II)* 2029).
65 *sant:* heilige; Hooft wenst de W.I.C. zoveel goeds toe.
67 *welvaert:* voorspoed.
68 *duitsche:* Nederlandse, vgl. *302*.
69 *doodeeters:* nutteloze gepensioneerden (zoals de 50 geappointeerden die op het Slot lagen).
70 *opgeleidt:* opgespaard.
73 *maer eens:* alleen maar; *zulk volk:* zulk (slecht krijgs-)volk: de nieuwstijdingen bevatten veel dat later niet waar bleek.
75 *klapborze:* babbelbeurs, praatsociëteit.
76 *ujtlujen:* tot zwijgen brengen; *brijklok:* etensbel.
77 *roepende:* die roept.
78 *ander:* tweede; *Vergeef* enz.: Vergeef mij het gebabbel: de bomen hebben (fantaseert H.) (immers ook) wel op allerlei manieren contact met elkaar, alleen kunnen ze niet spreken. De overgang van de pen op de bomen berust op de pregnante betekenis van ‘wel’.
79 *toerieken:* toegeuren.
80 *Momus:* verpersoonlijking van de vitzucht.
81 *bedreven:* ervaren, thuis; *geen deegh:* niet goed.
82 *beschrobde Juppijn:* gaf Jupiter een schrobbering; *schepsels:* de bomen.
84 *sterven:* de winter; *roozen:* de lente.
85 de tijd staat niet stil, dus ...; *wil:* genoegen.
87 *quiksheit:* (verliefde) joligheid.
88 *aen te rechten:* een maaltijd opdienen.
94 *drog, drogge:* droge, kruiderij (WNT *droge* 3403).
95 *Noch ... door:* Toch ging de vent er vandoor.
96 *hemelsch:* onaards.
97 *noch ... vinden:* toch zullen wij een uitweg vinden wat 't eten betreft.
98 *Voor vrienden ... gekookt:* toepassing van een spreekwoord, b.v. Spiegel, Bijspraax almanack 20 juni: ‘Vrienden kost, is haast (snel) ghekookt.’; *rol:* (terugkeer tot de vergelijking met soldaten. WNT *rol* 916 c ?).

357 *Edele erntfeste Hooghgeleerde welwijze zeer vermoghene Heeren, Mijne Heeren, d'Eerste ende [.] ndere Raeden ende meesteren vande Rek^e der Graflijkheit van Hollandt, In Den Haeghe.*

*

Loont.

(*Rekenkamer:* De Bailliu van Goijlant Pr Hooft.)

[1] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijze zeer voorzienighe
[2] Heeren,

[3] Alzoo door de groote tempeeste vanden voorleden winter, het
[4] hujs der Graeflijkheit alhier, als aen diergelijke violentie zeer gë-[4]
[5] exposeert zijnde, zulx is getravajlleert, zonderling door 't afscheu-
[6] ren der galerije dienende tot den ingank ende het dak derzelve, dat
[7] de kosten der reparatie van dezen jaere apparentelijken boven[7]
[8] d'ordinarie zullen komen te loopen, ende oorbaer is metten eersten[8]
[9] de voor*s* reparatie te doen doen; Zoo is deze om U Ed.Mo. wel
[10] reverentelijken te verzoeken, dezelve gelieven gedient te zijn eerst-[10]
[11] daeghs ijemant te committeren, om oculajre inspectie vander[11]
[12] geleghenheit te komen neemen, voorts zulx daer op te dispo-[12]
[13] neren, als bevonden zal werden oorbaer te wezen. Waer toe
[14] mij verlatende, zal U Ed.Mo.

[15] Edele erntfeste hooghgeleerde welwijze zeer vermoghene
[16] Heeren, nevens wensche van gelukzalighe regeeringe, den
[17] almoghenden beveelen ende in haere goede gratie,

[18] Vanden Hujze te Mujden,

[19] xij^en Maj, *a* 1630.

[19] Uwer Ed.Mo.

[20] Onderdaenen dienstwillighen

[21] P C Hóóft.

* Origineel. ARA. Rekenkamer der Domeinen in Holland. Ingekomen stukken nr. 481.
Hs. dubbel vel, door water gevlekt en op een punt aangevreten.
T. De naam *Hooft* wordt in de aantekening van de Rekenkamer gevolgd door ‘ri.’ met boven de i een streepje als boven een u.

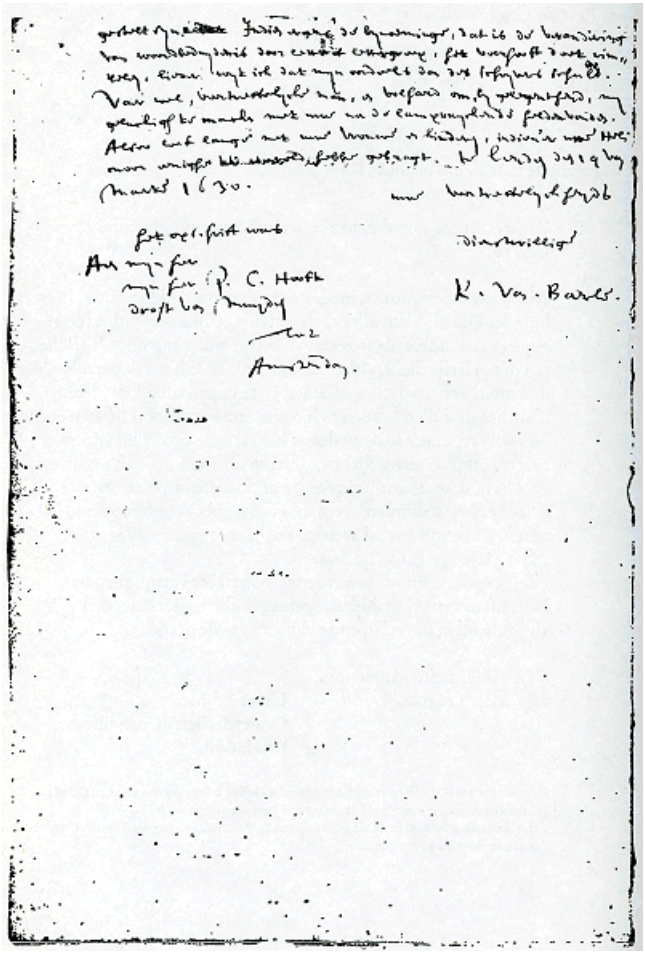

Eindnoten:

4 *als gëexposeert zijnde:* blootgesteld als het is (door de ligging aan de kust van de Zuiderzee); *zulx is getravajlleert:* dermate is geteisterd.
7 *apparentelijken:* kennelijk.
8 *metten eersten:* zo spoedig mogelijk.
10 *dezelve:* U.Ed. Mo.
11 *oculajre ... geleghenheit:* de toestand in ogenschouw te komen nemen.
12 *zulx te disponeren:* datgene (of: zodanig) te besluiten.

358 *A Monsieur, Monsr Joost Baek, bij 't oudemannen huis, in N° 3. tot Amsterdam.*

*

Loont.

[1] Monsr et Frere,

[2] Op dinxdagh 's avonts van Iselstein gekeert zijnde, ende wat werks[2]
[3] over hoop vindende heb echter onder de eerste zorghen ter harten[3]
[4] genoomen d'erkentenis van UE moejte in 't ujtschrijven der[4]
[5] stukken UE toegeschikt. Zende derhalven hiernevens 't geen de
[6] tijdt mij toegelaten heeft over te zetten. Mij is van goeder handt[6]
[7] overgeschreven, dat de vroedschap van Haerlem begint te splijten,
[8] de gematighde 't hooft op te steken ende de heevighste zich t' zoek[8]
[9] te maeken van nae den Haeghe te gaen. Zulx de Burgerm^r van[9]
[10] Loo, ende Overkamer zijnde gevoeghlijke lujden ter daghvaert[10]
[11] verschijnen, met last, wel om zich tegens de handeling van 't[11]
[12] bestandt te verklaeren, doch zoo de voorneemste Leden der[12]
[13] staeten daer op blijven dringende, zoetlijk te volghen. Niettemin[13]
[14] verstae ick van anderen weghe, dat de Burgerm^r Berkel trekkende[14]
[15] op de onderhandeling vande wissel der gevangenen, aende HH[15]
[16] algemeene Staten verzocht had eenigh bescheit, dat hij den
[17] gemaghtighden van den vijant geven moght, indien zij weder-
[18] omme van bestant voorsloeghen. Waer op naer een' wijle haperens,[18]
[19] hem t' antwoort gegeven was, niet dat hij de handeling afslaen
[20] zoude, maer zeggen, datmen van dezer zijde noch niet gereedt was,
[21] met volkomen beslujt. Indien aldaer ijet van verlank is, zal 't[21]
[22] gaerne verneemen. Doch is onnoodigh de loopmaren van de
[23] voorlede weeke te zenden, die ick gelezen heb. Zoo doe ook d'[23]
[24] Italiaensche, medebrengende dat het oorlogh daer hoe langer hoe
[25] dieper wortelt. Konden wij nu aen rust geraken, ende onze
[26] bontgenooten, zonderling Vrankrijk, paejen met belofte, van zelfs[26]
[27] gedujrende 't bestant onze waepenen ende middelen t' hunnen
[28] dienste te besteden, zonder dat te krenken, nae den stijl vande[28]
[29] hedendaeghsche onpartijdigheden, door den Kaizar tegens ons,
[30] door Spanjen tegens 't Palsgraefschap, ende anderen op gelijke wijze
[31] gevolght, wij zouden, mijns oordeels onze dingen niet quaelijk[31]
[32] gedaen hebben, ende medespelen zonder waeghen. Ick denk UE

* Origineel. KA CLXXIa^b 45.
Hs. enkel vel, opengescheurd.

[33] heeft nu ujtgebrujloft. Maer indien eenigh wedermael tot Weesp[33]
[34] volght, zult gedient zijn met hier UE nachtruste te komen neemen,[34]
[35] nevens Joffr[e] ma Soeur, kinderen ende maeghden zooveel UE
[36] gelieft, ende ons welkoom zijn. Mijn Hujsvrouwe is wel noch tot
[37] Iselstein, doch alzoo haere suster op 't allerujterste is, denk zij het[37]
[38] daer niet lange maeken zal. Ook hoopen wel middel te vinden om
[39] UE, zelfs in haer afwezen, te gerijven van herberghe. Maer gelieve,
[40] mij de [de] voorweete te doen, ende zij UE met alle die haer lief
[41] zijn, Gode bevolen, nevens groete ende gebiedenis,
[42] Monsr et frere, van

[43] Ujt mijn Toorentjen.

[44] 14 Maj. 1630.

[44] UE

[45] Gansdienstw[en] broeder

[46] P C Hóóft.

Binnenlands nieuws over onderhandelingen met de vijand. Mogelijkheid van schijnbare neutraliteit, waarbij men via een bondgenoot toch meedoet ‘nae den stijl vande hedendaegsche onpartijdigheden’.

Eindnoten:

2 In IJselstein woonde Leonora's zuster Lucretia.
3 *over hoop:* opgehoopt.
4 Hooft vertaalt Tacitus o.a. voor Baek's genoegen.
6 *van goeder handt:* van betrouwbare zijde.
8 *zich t' zoek maeken:* zich pogen te onttrekken.
9 nl. als gedeputeerden ter vergadering van de Staten van Holland.
10 *gevoeghlijke:* geschikte; *daghvaert:* vergadering van de Staten.
11 *handeling:* behandeling, bespreking.
12 *bestandt:* er was sprake van onderhandelingen met Brussel (-Madrid).
13 *zoetlijk:* zonder ophef.
14 *trekkende op:* verwijzend naar (WNT *trekken* 2507 32).
15 *wissel:* uitwisseling.
18 *van bestant:* zoals nog in huiselijke taal ‘hij stelde voor van maar op te breken’; *haperen:* stokken (WNT *haperen* 2133) of aarzelen (WNT 2138 2 a).
21 *aldaer:* in Amsterdam.
23 *Zoo doe ook:* Wat ik ook gedaan heb met.
26 *zelfs:* ook, evengoed.
28 *besteden:* aanwenden; *dat te krenken:* dat (het bestand) te schenden; *nae ... onpartijdigheden:* op de manier van de tegenwoordige ‘neutraliteit’.
31 *gevolght:* in acht genomen.

33 *wedermael:* contradiner.
34 *zult gedient zijn:* zult ge het prettig vinden.
37 *op t allerujterste is:* op het punt staat te bevallen.

359 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3. tot Amsterdam.*

*
Loont.

(*Baek:* Muyden 1630 17 Maj beant*w* 18 ditto)

[1] Monsr et Frere,

[2] Dat de rede van Germanicus ouwlinx door mij overgezet meer[2]
[3] nae den arbejt en U E best smaekende[3]

[4] is, en benieuwt mij niet. Want ick heb dat pas mij toegelaten[4]
[5] wat wijder vande woorden des schrijvers afte weiden, om[5]
[6] de geur der Duitsheit wille, 't welk mij alhoewel lastigher[6]
[7] nochtans lustigher valt, als stip aende woorden gebonden te
[8] zijn. Nochtans omdat men zoo doende somtijds, ten minsten
[9] in schijn afdwaelt vande meeninge in 't Latijn ujtgedrukt
[10] oft immers bedilling te verwachten heeft, ende UE zich veele[10]
[11] laet geleghen zijn aen 't doorgronden ende inneemen van den[11]
[12] zin, waermede Tacitus geschreven heeft, ende dien hij zich als hij
[13] schreef had ingeprent, heb UE dienaengaende willen voldoen.
[14] In 't geene hier bij gaet heeft UE een rede van Arminius[14]
[15] eerst weenigh oft niet van 't Latijn afwijkende, daer nae
[16] op een bezonder papier wat stoutelijker gehandelt. Ist[16]
[17] U E aengenaem dat ick dien voet houde, zal 't van goeder[17]
[18] harte doen.

[19] Ick zoude hier ujt de werelt wezen, t' en waere Sr Bartelot[19]
[20] mij door zijne gunste met overzenden van veele stukken[20]
[21] het Italiaensch oorlogh rakende, een' jegenwoordighe werelt in[21]
[22] mijn toorentjen scheen te stichten. Zoo bescheidelijk zie[22]
[23] ick al t woelen, wroeten, en woeden vande ijdelheit der
[24] menschen daerinne voor mijn ooghen. Den uitgang[24]
[25] derwelke gelijk die gemeenlijk valt overpeinst zijnde
[26] mij zekere dichten vanden Ridder Marino, dus heeft doen[26]
[27] overzetten oft naevolghen.

[+] De mensch die zich, met lust nae broosheit, laet ontzindelen,[28]
En hijghende van togh, naer ijdle winsten draeft,[29]

[+] *ontfonken* is hoogh-duits

* Origineel. KA CLXXIa[b] 46.
Hs. dubbel vel, opengeknipt. Watervlek.

Is even als een tol, die met gestadigh swindelen,[30]
Zichzelven licht de voet, en eighe grafsteê graeft.

[32] Niettemin het en laet niet vermakelijk te zijn, met[32]
[33] de quelling van anderen, zijn ooghen te verklaeren: indien[33]
[34] men aen Lucretius geloven magh, daer hij dus oft ten[34]
[35] naeste bij dus zeit.

Door 't geesslen van den wint wanneer de zee gemartelt
Met grauwen, tegens 't swerk en vliênde wolken, spartelt
Ist zoet, te zien van dujn oft haven af, hoe dat
De bootsman worstelt met de doodt in t holle nat.
Men schept geen vreughd nochtans ujt ijemant zijn bedroeven,
Maer zien van 's anders ramp, doet best onz' welvaert proeven.

[42] Daeromme indien aldaer ijet is ujt Den Haeghe oft anders[42]
[43] zal geen onaengenaem voeder voor mijn ooren zijn.[43]
[44] UE behoeft het nu op den bezighen maendagh niet
[45] te laten aenkoomen, maer heeft tijdt om ons breeder[45]
[46] kundschap toe te vaerdighen. Waer toe mij verlatende
[47] wil UE ende alle de zijne, Gode bevolen hebben, naer
[48] groete ende gebiedenis,

[49] Monsr et frere, van

[50] In haeste, ujt mijn

[51] toorentjen,

[52] den 17^{en} Maj. 1630.

[52] UE

[53] Gansdienstw^{en} broeder

[54] PCHóóft.

Over de Tacitus-vertaling en het nieuws van den dag.

Eindnoten:

2 *ouwlinx:* vroeger.
3 *nae den arbeit smaeken:* een doorwrochte indruk maken.
4 *benieuwt:* verbaast (WNT *benieuwen* 1800 1).
5 *afweiden:* afdwalen, afwijken.
6 *Duitsheit:* Nederlandsheid.

10 *immers:* althans.
11 *inneemen van den zin:* begrijpen van de bedoeling.
14 *Arminius:* Herman de Cherusker (Tacitus, *Annales* 1, 59: opruiing van de Cherusken).
16 *stoutelijker:* vrijer, gedurfder (WNT *stout* 2026).
17 *dien voet houde:* op die manier doorga.
19 *'t en waere:* ware het niet dat.
20 *gunste:* goede intentie.
21 *jegenwoordighe:* tastbare, aanwezige.
22 *bescheidelijk:* duidelijk.
24 *Den uitgang ... zijnde:* De afloop daarvan, zoals die gewoonlijk uitvalt, overdacht zijnde, heeft mij.
26 *Marino:* G. Marino, 1569-1625, *Adone* (1623) 90:

> Uom ch'anelante a vani acquisti aspira,
> E 'n cose frali ogni suo studio ha messo,
> Fa qual turbo o paleo, che mentre gira
> La sepoltura fabrica a sé stesso

28 *broosheit:* vergankelijke dingen; *ontzindelen:* ontvlammen (bijvorm van ontschindelen).
29 *toght:* hartstocht.
30 *swindelen:* ronddraaien.
32 *en laet ... zijn:* houdt het niet op, een genoegen te zijn.
33 *zijn ooghen te verklaeren:* zijn blik te verhelderen.
34 *Lucretius:* T. Lucretius Carus, Romeins dichter (ca. 98-55 v. Chr.), schreef het natuur-filosofische leerdicht *de Rerum natura* in 6 boeken. Hooft vertaalt hier II, 1-4:

> Suave, mari magno turbantibus aequora ventis,
> e terra magnum alterius spectare laborem.
> Non, quia vexari quemquam est iucunda voluptas,
> sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est.

42 *aldaer:* in Amsterdam.
43 *zal (dit)*.
45 *breeder ... vaerdighen:* uitvoeriger berichten te sturen.

360 *Aen Dijkgraef ende Hooghe Heemraeden der Waterschappe 's lands van Woerden.*

*

[1] Ed[e] &c.

[2] UEd. missive vanden xv[en] dezer maent, volghend mijn antwoort,[2]
[3] met de vaeders ende vooghden der onmondighe kinderen, dien 't
[4] lant aende drie bruggen in Waerder, jeghenwoordelijk gebrujkt bij[4]
[5] Roelof Willemsz., in eighendoome competeert, gecommuniceert[5]
[6] zijnde, zoo en hebben wij te zaemen niet behoorlijk kunnen vinden,
[7] naerdien UEd. met alzulke privilegien zijn verzien als de voor*s*[7]
[8] missive is meldende, ons eenighzins te oppozeren tegens 't afgraeven[8]
[9] van 't voor*s* lant in conformité van UE schrijven te doen. Edoch ver-
[10] zoeken dienstelijk dat het zelve, zoo veel als de geleghenheit lijden
[11] kan, moghe werden gespaert, de taxatie gedaen in goeder gerech-
[12] tigheit, ende de penningen ujt de verdolven roeden praecederende,[12]
[13] ter behoorlijke tijdt betaelt aen handen van de voor*s* Roelof Wil-
[14] lemsz. dien UEd. gelieve den ingesloten te doen houden, opdat hij
[15] van der zake niet onwetende gevonden en werde. Waer toe mij ver-[15]
[16] latende zal UEd[n]

[17] Ed[e] &c. den almoghenden in schut ende scherm bevelen nevens
[18] wensch van gelukzalighe regeringe ende dienstighe gebiedenis van

[19] Vanden Hujze te Mujden

[20] 25 Maj 1630.

[20] UEd.

[21] weldienstw[en]

[22] P C Hóóft.

Toestemming om een deel van een perceel land, dat aan wezen toebehoort waarover Hooft medevoogd is, te vergraven terwille van de bedijking.

Eindnoten:

* Minuut. UBA II C II.213.

2 *mijn antwoort*, nl. op uw vorige (eerste) missive; *UEd. missive (...) gecommuniceert zijnde:* nadat uw brief (...) besproken is.
4 *gebrujkt:* in pacht bewerkt.
5 *competeert:* toekomt.
7 *verzien:* voorzien.
8 *eenighzins:* ook maar in 't minst (WNT *eenigszins* 3838).
12 *verdolven roeden:* vergraven grond (1 roede = 1/600 morgen); *praecederende:* voortkomende, dus de opbrengst.
15 *gevonden werde:* zou blijken te zijn.

361 *Aen Roelof Willemsz. gebrujker van 't landt aende bruggen te Waerder.*

*

[1] Eerzaeme goede vriendt,

[2] Alzoo de Ed. Heeren Dijkgraef ende Hooghe Heemraeden der
[3] Waterschappe 's lands van Woerden, ujt kracht van de privilegie
[4] hun tot zulx verleent, gemeint zijn zekere streeke van 't land bij u[4]
[5] gebrujkt tot sterking van de kade daer langs heenen loopende ende
[6] merkelijk beneficie vanden polder te doen afgraeven, mits betalen-[6]
[7] de de aerde tot taxatie, zoo is deze ten einde ghij zoo veel doet ende[7]
[8] zorghe helpt draghen dat de voor*s* taxatie gedaen werde nae de ge-
[9] rechtigheit, ende de penningen ter behoorlijke tijdt betaelt aen uwe
[10] handen, om mij dezelve goedt te doen. Ick hoope dezen zoomer[10]
[11] eens over te komen, doch alzoo 't onzeker is wanneer heb deze zake[11]
[12] aen u willen bevelen, ende u hiermede den almoghenden.

[13] Vanden Hujze te Mujden,

[14] 25 Maj. 1630.

[14] Uw gunstighe vriendt

[15] P C Hóóft.

Ingesloten bij *360*.

Eindnoten:

4 *tot zulx:* daartoe; *gemeint:* van plan; *streeke:* strook.
6 *(tot) merkelijk beneficie:* tot aanmerkelijk voor*deel*.
7 *tot:* tegen; *zoo veel ... draghen:* gelieve te zorgen.
10 *goedt te doen:* als vergoeding ter hand te stellen (WNT *goeddoen* 342 C).
11 *heb ... bevelen:* ben ik zo vrij u deze zaak aan te bevelen (bescheidenheidsperfectum vgl. Mem. 10).

* Minuut. UBA II C II. 214.

362 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhujs, in N° 3, tot Amsterdam.*

*

Loont.

(*Baek:* Muyden 28 maij 1630 beant*w* 3 Junij)

[1] Monsr et frere,

[2] Ick dank UE voor 't gedult van 2 oft 3 mael met brieven aen[2]
[3] te kloppen, eer UE eens met antwoort ingelaten wordt. Mijne[3]
[4] onleede heeft de schult, die ick ter nauwer noodt zoo veel tijds
[5] afgedwongen heb, datter de bijgaende overzetting ujt heeft konnen[5]
[6] vallen. Als 't 8 oft 10 daeghen voorder is, dat ick van 10 oft 11 ge-
[7] vangenen, van zekere gemachtighden op de bouwbetering dezes[7]
[8] huis, en andere op de dijkgeschillen ontslaeghen ben, hoope mij te[8]
[9] bekeeren, 't en zij door d'eene oft andere rejze, nae elders,[9]
[10] verlejdt word. Den Franschen Tacitus gelieve UE te doen bestellen[10]
[11] op den nieuwen dijk, bij 't graevestraetjen inden Engel, meene
[12] dat hij blaeuw is, ten hujze van Griete Pieter Proosten, aen haere[12]
[13] nichte weduwe van Adriaen Verhee. De Harpoen is aerdigh[13]
[14] al zal hij veelen haerigh dunken, niet min als de Roskam.[14]
[15] Mij dunkt hij te genaedigher, om dat hij ijder naegeeft dat hem[15]
[16] naekomt, ende zoo wel voor een goedt betaeler, als voor een scherp
[17] maener gaen magh. Maer verwondert UE dat die geest het[17]
[18] op zoo groote personaedjen gelaeden heeft? Daer aen ziet ghij zijn'
[19] grootmoedigheit. Hebt ghij voor 't Tuchthujs niet zien staen de
[20] spreuk die bij den Poeet op Hercules gepast zijnde vande Tucht-
[21] vaeders geeighent wort?

> Het geen, daer alleman voor swight,
> Te temmen, is manhaftheits plight.

[24] Kan ook een heerlijk hart zich hooghlijker ophaelen, als met het
[25] wejden zijner gedachten door een heerschappie gevoert over de
[26] geene die met eenen grauw, aen Caizars en koningen 't hart inde
[27] schoenen doen zinken? Maek vrij rekening dat marmore zalen en
[28] gulde galerijen niet dan prullen en poppegoedt zijn voor den

* Origineel. KA CLXXIa^b^ 47.
Hs. dubbel vel, uitgeknipt.

geenen die gewent is over toppen van mijters en krujnen van drievouwde kroonen te wandelen. Ick zie wel wat UE zeggen wil. Datter weenighe zijn, dien 't gelukt zonder te strujkelen, oft aen die heete hoofden, zoo veel blaeren in hun voeten te branden, dat het zap de kóól niet waerdt en is, ende veelen nutter waer in een houte schotel over straet te krujpen. Te eelder is de kunst: ende te meer eers heeft hij daer af, die 't loflijk ujtvoeren kan. Niet dat mij[35] schempen en schieten een ridderlijke hanteering dunkt, oft, gelijk de vlieghen op een glas, over 't gladde heenen te loopen ende op 't rompeligh stal te houden, maer gelijk UE wel zeidt, den verweenden bakhujzen hunne wanschapenheit, ende ezelen hunne ooren te toonen, op hoope, dat zij 't zoo klaer niet vindende t' hunnent, oft het een dujf gelezen had, wat waters in hunnen wijn doen mooghen, en kleender leeren zingen. Want anders is mij tegens de borst, datmen de lujden leelijk ende afschouwelijk in 't oogh der gemeente maekt, daer zij leer en stichting bij te zoeken, ende ujt te zujghen heeft,

> De godsvrucht 's hemels gaef bej nut voor best' en bóóst',
> In voorspoedt 's menschen tóóm, in onspoedt 's menschen tróóst.[47]

Maer de Heer van Schaeghen magh hem wel een' fraejen Roemer op de handt zetten, voor de klank van zulk een trompet, als de geene daer hij zijn' lóf op speelt. Ende als hij dat gedaen heeft zal hij noch diep in zijn' schult blijven staen. Ick beken ook dat mij zulke rijmen niet alledaeghs voor den neus koomen, ende daerom alsser UE raedt om weet, zaller mijn' vingeren nae slikken. Zoo[53] UE gelieft den vrient zulx aente dienen, nevens mijn' groetenis, ick[54] zal 't gaeren gestant doen. Komt het zijn E ook te pas, met UE eens[55] over te stappen, ick zal mij laeten voorstaen, dat appel- ende doorneboomen verssche knoppen oplujken. Zeg mij doch eens[57] waer de Ridder Reael verzonken is. Doen hij met de zoolen van[58] zijn voeten ten naesten bij tegens d'onze kujerde, was de kloot der aerde te kleen om hem zoo te beschaduwen, oft wij en werden zijnen glimp gewaer. Ende als hij in de Hel van Weenen lagh, en[61] spoelde de vergetelbeek mij niet ujt zijner Ed.Gestr. gedachten.[62] Nu schijntmen hem quijt met lijf en met ziel. Ick en denk niet dat die doorlughtighe zinnen, gelijkze t' zijner tijdt de hebbelijkheit[64] hadden om zich tot behelzing der grootste zaken ujt te rekken, alzoo zich nu weeten in te krimpen, datze in een lujermant schujlen konnen, ende zich aen 't toestellen derzelve te kost leggen: gelijk[67] Tasso zeit van eenen ouden soldaet:[68]

De zoete naem van Vader en gemael
Had nu geweekt zijn braeve borst van stael.

[71] Wel weet ick dattet een' maent twee drie te vroegh is, maer zoo
[72] verre van lachen niet, hoop ick, oft zijn Ed.gestr, en magh zich[72]
[73] bejde die naemen toeschrijven. Ick gebiede mij aende zelve, 't zij
[74] dat zij 't huis oft elders is. Dat het Haerlem wat zachter opneemt,[74]
[75] zie ick gaeren ende voor voorzienigheit in. Heerenvoer ist getij te[75]
[76] kunnen kavelen. 'T is vajligh aende handt van zijn' maghtigher te
[77] gaen, ende oorbaer af te kijken waer die t'hujs lejdt. Ook spiegelt[77]
[78] hij zich zacht die zich aen eenen anderen spieghelt. Daer water was,
[79] kan weder water komen, zeidt het spreekwoort. Ende moeten de
[80] naezaten zich niet inbeelden ontwossen te zijn 't geen den voorzaten
[81] overgekomen is. Een bullebak van afzetting maekt bij wijlen goede[81]
[82] kinderen. Doch en weet ick niet oft hun die toegegreezen heeft:[82]
[83] maer dit wel, datmen alles duchten moet vande geene die maght tot[83]
[84] alles hebben. Ick hoop dat de handel van stilstant niet t' eenemael[84]
[85] overstujr drijft. God geef hem gelukkelijk af te loopen, ende UE 't
[86] volnoeghen haerder goede begeerten, nae wensch

[87] Monsr et Frere, van

[88] UE

[89] Weldienstw^{en} broeder

[90] PCHóóft.

[91] In plaetse vande Duitsche nieuwmaeren[91]
[92] die mij niet geworden zijn, zullen de plakkaten
[93] dezen gezelschap houden, waervan, voor deez' tijdt
[94] mijn bekoomst heb, 't geen UE den H. Graef daer voor
[95] schuldigh blijft, zal UE bij mij op de rechte zijde haerder[95]
[96] rek^{e} vinden.

[97] Van den Hujze te Mujden, 28 Maj. 1630.

[98] Deze gereedt zijnde om te slujten ontfang ick de looptidingen der
[99] verlede weeke, ende 't verhael vande Moscovische zaken. UE slaet[99]
[100] wel gade dat de wapenen en wetenschappen in 't Noorden[100]
[101] wakkeren. Vande bezendinge heeft mij frere Hasselaer geschreven,[101]
[102] ende wie nevens neef Coenraeds gaen, maer niet de stoffe der[102]

[103] boodschap. Kan UE die ujt vorssen, ick verwacht 'er deel af.

Hooft noemt de oorzaken op van zijn tijdsgebrek en verklaart daarmee ook, zonder het te bedoelen, de rommeligheid van deze brief.

1. Boodschappen.
2. Beoordeling van Vondel's *Harpoen*.
3. Uitnodiging aan Baek en Vondel.
4. Uitweiding over het zwijgen van Reael.
5. Aforistische beschouwing over de politiek van Haarlem ten aanzien van onderhandelingen met Spanje.

Eindnoten:

2 Baek heeft dus na 18 mei (antwoord op *359*) nog een of twee maal geschreven; *met:* door, door middel van.

3 *Mijne onleede:* Dat ik het zo druk heb; *die*, nl. de onleede.

5 *overzetting:* (Tacitus-)vertaling.

7 *bouwbetering:* verbouwing, vgl. *371* e.v.

8 *dijkgeschillen*, vgl. *363*.

9 *'t en zij (ick)*.

10 *verlejdt:* uit mijn koers gedreven; *den Franschen Tacitus:* Hooft citeert bij *Annales* XVI, 9 de vertaling van Rodolphe le Maistre, 1627.

12 *Griete Pieter Proost(en)*, 1552-1632, wed. Wijbrand Appelmans, vgl. *369* en LSt. 1, 76, 309, 345; het huis heette De Blauwe Engel.

13 De weduwe van Adriaen Verhee was Catharina Gerrits Kop, vgl. LSt. 1, 73; zij was een zusterskind van Griete Proost(en). In zijn grote hekeldicht *Harpoen* neemt Vondel de twistzieke en onruststokende gomaristische predikanten onder handen; hun optreden dreigde tot ernstige ordeverstoringen te leiden; toen dit door invloed van de preken van Ds. Smout te Amsterdam werkelijk gebeurde, verbande het stadsbestuur hem, vgl. *364*. Vondel zet het vraagstuk op een hoger, internationaal niveau; *aerdigh:* pittig.

14 *haerigh:* onzacht; men kan ook aan een spel - de briefloopt daarvan over - met ‘roskam’ denken; wie harig is heeft (zelf) een roskam nodig.

15 *genaedigher:* omdat hij iedereen geeft wat hem toekomt; hij is dus billijker: hij maant (vermaant) maar betaalt (prijst) ook.

17 Hier begint een van de moeilijkste passages uit Hooft's brieven. Hij citeert uit de twee of drie voorafgegane brieven van Baek, en haakt in op zijn beeldspraak en ironie. Dit blijkt niet alleen uit de ongewone woord- en beeldkeus, maar ook uit het zinnetje ‘Ik zie wel wat UE zeggen wil’ dat erop volgt. Maar Hooft citeert uiteraard onvolledig: Baek weet waar het allemaal op slaat en wat hij in een bepaald verband nog meer geschreven heeft. De lezer daarentegen komt voor gedachtensprongen te staan. Een poging tot vertaling van de passage is onontbeerlijk: ‘Maar verwondert het u dat die dichter [Hooft gebruikt het woord “geest” zelden of nooit zonder attr. bep.] het op zo voorname personen gemunt heeft? [hiermee kunnen alleen de contraremonstrantse predikanten, dus ironisch, bedoeld zijn]. Daaraan ziet gij zijn dapperheid. Hebt ge op de gevel van het Tuchthuis de spreuk niet zien staan, die door de dichter [Seneca] voor Hercules bedoeld is en door de regenten van het Tuchthuis genaast wordt? “Datgene ouder de knie te krijgen waar iedereen bang voor is, is de plicht der dapperheid” *Hercules furens* 439. Kan het hart van een regeerder (of van een regeringsgetrouwe) zich meer verheugen dan door zijn gedachten te laten gaan over een dwingend bewind over diegenen die keizers en koningen met een grauw [van de kansel af] in hun schulp doen kruipen? [Hooft springt over van de Nederlandse gomaristische predikanten, zoals Smout, naar de godsdienstoorlogen in de omringende landen, de presbyterianen in Engeland en (verderop in Vondel's gedicht) de hugenoten in Frankrijk; ook Hooft toont zich voldaan als (onze bondgenoot) Richelieu La Rochelle (het laatste hugenoten-bolwerk) ingenomen heeft.] Reken er gerust op, dat wéreldse

grootheid niets is in de ogen van de verwatenen [de predikanten, ook de buitenlandse] die het gevestigde géestelijke gezag met voeten plegen te treden. Ik begrijp wel wat je bedoelt: dat er maar weinige zijn, wie 't gelukt zonder te vallen [het gaat nog over de predikanten] of zoveel schade erbij op te lopen dat ze er beter niet aan hadden kunnen beginnen, en velen van hen hadden zich beter maar héél nederig kunnen gedragen [verminkte bedelaars bewegen zich op schilderijen van volkstaferelen (Breughel) in een houten bak met prikken over straat]. Des te edeler is de kunst [hier springt Hooft over op Vondel] en des te meer eer Heeft hij ervan die 't [wat?] prijzenswaardig kan volbrengen.'

35 Nu neemt Hooft iets van zijn lof terug, omdat hij weliswaar erg ingenomen is met Vondel's kritiek, in deze voortreffelijke vorm, op de twistzieke predikanten, maar toch erg afwijzend staat tegenover openbare polemiek. Hij vindt schelden en schimpen (schieten: schimpscheuten lossen) geen ridderlijk ambacht, als dit inhoudt, zoals vliegen op glas doen, over het gladde (goede) zonder opmerken heen te lopen en te blijven stilstaan bij het oneffene (kwade) (FV 132), maar '(ik ben er wél mee ingenomen als men) zoals je terecht zegt, de laatdunkende bakkesen hun wanstaltigheid en de ezels hun oren laat zien, in de hoop dat zij, ziende dat 't bij hen niet allemaal zo schoon is alsof een duif de gevallen korrels netjes opgepikt had, wat water in hun wijn zullen doen en een toontje lager leren zingen. Want overigens stuit het mij tegen de borst dat men die lieden openlijk bekladt, bij wie het volk lering en stichting moet vinden'.

47 In *Harpoen* prijst Vondel de Heer van Schagen (vgl. *168*) omdat hij zijn predikant met de zweep gedreigd zou hebben als die te fel preekte. Hooft vergist zich zeer in de reactie van de geprezene, vgl. *364* r. 73.

53 *er raedt om weet:* mij eraan weet te helpen; *zaller ... slicken:* zal er zeer begerig naar zijn (WNT *slikken* 1769).

54 *gestant doen:* bij gelegenheid bevestigen.

55 *ick ... voorstaen:* ik zal mij verbeelden.

57 *doorneboomen:* meidorens; *oplujken:* ontsluiten, doen ontluiken (WNT *opluiken* 1024 A 2).

58 *Doen ... kujerde:* Toen hij bij onze tegenvoeters (in Oost-Indië) was.

61 *de Hel van Weenen:* de krijgsgevangenschap 1628-1629, vgl. *290, 292*.

62 *vergetelbeek:* Lethe, de rivier in de onderwereld waaruit de gestorvenen dronken om te vergeten.

64 *die doorlughtighe zinnen:* die verheven geest; *t' zijner tijdt:* destijds, nl. toen hij gouverneur-generaal en admiraal was.

67 *toestellen:* inrichten (WNT *toestellen* 725 III 3 of 726 4 of 728 7; het ironische gebruik maakt de keus onmogelijk).

68 *Tasso, Gerusalemme liberata X*, 39, 6-8: ma or conguinto a giovanetta sposa, e lieto omai di figli, era invilito ne gli affetti de padre e di marito.

72 (uitdrukking:) *'t is nog verre van lachen:* wacht het einde af (WNT *lachen* 885). Hier: het is niet voorbarig.

74 *Dat ... neemt:* Dat Haarlem het (in de Staten van Holland) wat kalmer aan doet.

75 *ende (zie ick)* voor voorzienigheit in: en beschouw ik als vooruitziendheid (vgl. *358*). Dit blijk van verstandig inzicht van Haarlem geeft Hooft nu een reeks adagia of spreekwoorden in de pen; *Heerenvoer ... kavelen:* Regenten moeten het gunstige ogenblik weten te berekenen (WNT *kavelen* 1903). Heerenvoer: het bedrijf van heren (regenten, leiders) (Oudemans *voer 409*).

77 *ende (het is) oorbaer ... lejdt:* en nuttig, eens te kijken waar die woont, d.w.z. hoe die denkt (WNT *oorbaar* 61; *thuis* 1824).

81 *bullebak:* dreigement; *afzetting:* afsnauwing (WNT *afzetting* 1989 5).

82 *toegegreezen:* aangegrijnsd.

83 *die ... hebben:* de Haarlemse vroedschap voordat die begon te splijten (*358* r. 8)?

84 *handel van stilstant:* onderhandeling over een nieuw bestand met Spanje; *overstujr drijft:* uit het roer loopt (WNT *overstuur* 2102).

91 *Duitsche nieuwmaeren:* Hollandse kranten.

95 *schuldig blijft:* blijkbaar heeft Baek voor Hooft exemplaren of afschriften van plakkaten gekocht van de heer De Graeff. Baek kan ze nu opbergen bij de overige stukken die voor de *Nederlandsche Historiën* gediend hebben.

99 *de Moscovische zaken:* er was een extra-ordinaris-ambassade naar de tsaar der Moscovieten op til; *slaet wel gade:* merkt goed op.

100 *wapenen:* in Zweden; *wetenschappen:* Baek en Hooft schijnen iets geweten te hebben van de opleving van het nationale bewustzijn in Zweden die gepaard ging met belangstelling in de eigen letterkunde en geschiedenis, bekend onder de naam Storgöticism; pas enkele jaren later

nam deze beweging een zekere vlucht, onder invloed van Gustaaf Adolf's overwinningen in Duitsland.

101 *bezendinge:* buitengewoon gezantschap.

102 *neef Coenraeds:* Albert Coenraeds Burgh, die zich van deze familienaam zelden bediende, vgl. *210*, 402. Hooft noemt hem ‘neef” omdat hij met een kleindochter van Christina van Erp's grootmoeder, uit een tweede huwelijk, getrouwd was (vgl. *Fabri*, blz. 893).

363 *Aen den Heere R. van den Honart Raedt inden Hooghen Raede.*

*

[1] Ed[e] &c.

[2] Alhoewel die van Mujden grootelijx gesticht ende zich troostende
[3] zijn, in de deughd ende bescheidenheit aen UEd. gespeurt, zoo[3]
[4] heeft hen echter 't maghtigh verlank der zake, ende mij hun ver-[4]
[5] zoek geperst, UEd. bij dezen te bidden, gelieve hunlujden de handt
[6] haerder gunste te bieden, zoo verre zulx 't recht ende de billijkheit
[7] draeghen kunnen, ten einde zij, welker vrijheit genoeghzaem hun al[7]
[8] is, met verlies derzelve niet en hebben te staen ter genaede vande[8]
[9] stightse Waerslujden, ende in de zorghlijkheit, van schier oft mor-[9]
[10] ghen, met wijf en kinderen op den dijk gezet te worden. Welk ons[10]
[11] ootmoedigh verzoek ende inzicht der oorzaeke van dien, wij ver-[11]
[12] trouwen UEd. zich naer haere goedertierenheit zal laeten ter harte
[13] gaen.

[14] Voorts Mijn Heere, venerunt aliquando Rosae. Mijn geest ook ge-[14]
[15] rujmt vande gevankelijke bekommeringen is entlijk eens bevallen[15]
[16] van 't wanschepsel, dat hier nevens over komt. Wel heb ick 's mij
[17] met reden te schaemen 't en zij mij baten moghe dit eenigh verzet:[17]
[18] Non sponte sustuli. Waer op ik hoopen darre, UEd. zich niet en zal[18]
[19] belghen datmen haer t'hujs zende, 't geen door haer bevel geteelt is.
[20] Bevel zeg ick, als die een' wenk van UEd. mij altijds een' wet wil[20]
[21] laeten wezen, biddende God almaghtigh,

[22] Ed.[e] &c. haer in eere ende voorspoedt ende in haere goede gunste
[23] te behoeden

[24] Vanden Hujze te Mujden,

[25] den 2[en] van Zomermaent.

[26] 1630.

[26] UEd.

[27] Ootmoedighen dienaer

[28] PCH.

* Minuut. UBA II C II. 751. Afschr. UBL Pap. 13.

Er hing een proces voor de Hoge Raad van Holland en Zeeland tussen Dijkgraaf en hoogheemraden van de Diemerdijk, eisers, en burgemeesters en schepenen van Muiden, verweerders. Hierin deed de Hoge Raad 2 februari 1630 een voorlopige uitspraak: het proces werd niet in een staat bevonden om getermineerd te worden en partijen moeten 1 maart compareren voor de raadsheer

mr. Rochus van den Honert als commissaris - deze moet hen horen en tot elkaar brengen, is 't doenlijk, en in tegengesteld geval aan de Hoge Raad rapport uitbrengen. Blijkens de verdere tekst kwam het erop aan, of de verweerders konden aantonen, dat zij jaarlijks de naschouw hadden gedaan van het aard-, rijs- en rietwerk ‘over den Bijlmerdijck in de Muijderban gelegen’. (Mededeling van drs. J. Fox). Van den Honert is blijkbaar zelf de situatie - er zijn enkele maanden verlopen - komen opnemen. Verder stuurt Hooft hem de vertaling van een Latijns gedicht.

Eindnoten:

3 *deughd:* rechtschapenheid, gepaard aan flinkheid, ‘virtus’; *bescheidenheit:* oordeelkundigheid.
4 *echter:* later, na het bezoek van V.d.H.; *verlank:* uitstel.
7 *welker vrijheit ... is:* die vrijwel niets bezitten - Muiden was arm - dan de vrijheid.
8 *met verlies ... Waerslujden:* door die te verliezen niet aan de genade van de Utrechtse waterschapsambtenaren overgeleverd te worden.
9 *ende in de zorghlijkheit: (hebben te staen)*.
10 *op den dijk ... worden:* hier letterlijk op te vatten, nl. bij overstroming (inundatie?).
11 *van dien:* van dit verzoek.
14 beginwoorden van een ‘quik’, die verondersteld wordt door Julius Florus, een Romeinse geschiedschrijver uit de 2de eeuw, gemaakt te zijn (Lat. en Ned. tekst LSt. 1 290). Blijkbaar had Van den Honert Hooft om die vertaling gevraagd.
15 *de gevankelijke bekommeringen:* (schertsend:) de zorg voor de gevangenen die hij, waarschijnlijk sedert de inval van augustus 1629, op het Slot had.
17 *verzet:* verdediging.
18 *Non* etc.: ik heb het niet eigener beweging ondernomen.
20 *als die:* daar ik.

364 *A Monsieur, Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhuis, in N° 3, tot Amsterdam.*

*

Loont.

[1] Monsr et Frere,

[2] Op gisteren heb ick UE toegevejrdight zeker getal van papieren
[3] de bewaernis derwelke UE zich late bevolen zijn. De handel van 't[3]
[4] bestant verstae ick, ujt de Heeren, die hier geweest zijn, niet[4]
[5] geschapen is zoo plotselijk overstujr te drijven. Maer de gissing bij[5]
[6] UE. gemaekt aengaende 't verschijnen van zoo veele Heeren bij den
[7] H. Prinsse, heeft het wit niet getroffen: De stoffe is deze geweest.
[8] UE heeft rede verstaen, hoe, om te stujten de driftigheit der geenen,[8]
[9] die een Synode van 't gemeene landt van Hollant hebben doen
[10] beslujten, door den hooghgemelten H. Prinsse voor*s*, was
[11] voorgeslaeghen, ende bij een goedt deel der vergaderinge vande[11]
[12] HH. Edelen ende steden, goedt gevonden, een bezendinge aen mijn'[12]
[13] HH van Amsterdam te doen, ende daer toe gemaghtight de H.
[14] vanden Honart nevens etlijke anderen, mitsgaeders, dat deze
[15] toeleg, door de gemaghtighde van Lejden, ende Haerlem voor-
[16] nemelijk, was omgestooten. Nu ist zoo, dat zijne Vorstl. doorl.
[17] achtervolghende haer aenvangen bij zich heeft ontboden de HH[17]
[18] vande twee hoven van gerechte, om zich te dienen van hunnen[18]
[19] raedt. Ende gezeten zijnde, staetelijker ende plechtigher wijze
[20] tussen de twee Hooftraeden ende d'andere Heeren ter wederzijden[20]
[21] op een' rije, heeft, tegens zich over, doen plaets neemen de Heeren[21]
[22] gemaghtigh<d>en vande Ridderschap ende steden: daer nae 't[22]
[23] voor*s* stuk met zeer voeghlijke welsprekenheit voorgedraeghen,[23]
[24] ende de bedenkingen, daer op, vallende, gehoort. Alwaer de H.
[25] Burgerm^r Bikker meer als een' volle ujre 't woort gevoert, ende
[26] van punt tot punt, tijdt tot tijdt, aengewezen heeft, in welker wijze
[27] Smoutius, zich, zoo tegens de Hooghe Overigheit, als onze[27]
[28] bondtgenooten, met argherlijke, verwaende ende hatelijke[28]
[29] redenen heeft verloopen. Zulx het daerop ujtgekomen is, dat zelf[29]
[30] de gemaghtigheden der heevighste steden, aengenoomen hebben
[31] [+] allen plicht te bewijzen, om hunne *maghtgevers*, naeder te[31]
[32] berichten, met hoope, dat de rede bij hen zal plaets vinden, ende 't[32]

[+] *Principalen*

* Origineel. KA CLXXIa[b] 48.
Hs. dubbel vel, ingeknipt. Watervlek.
T. r.80 de slot-n in *voorzienighen* en *wereldwijzen* is later toegevoegd, misschien door Hooft, waarschijnlijker door Brandt.

[33] Synode naeblijven: 't welk ook de Heeren hier geweest zijnde niet[33]

gelooven kunnen, dat d'andere leden der Staten, den Heeren
Edelen ende 't meeste deel der groote steden, zouden willen over[36]
den hals dringen. Der wijze, dat ick de voor*s* bezendinge toelegge
inde jegenwoordighe vergaedering beslooten te werden, ende
voorts te gaen. Meene ook, gemerkt waer de voor*s* Heer van den[38]
Honart t'hujs is, dat mijne Heeren van Amsterdam, in hunne
gerechtigheit genoeghzaem zullen te boven staen. De last der[40]
voor*s* bezendinge loopt op drie punten: 't ujtzetten van Smoutius,[41]
't zitten inden kerkeraedt, ende (doch is mij dit laetste niet zoo[42]
wel indaghtigh) de zaeke der ballingen. Wijders heb ick ujt den
mondt van zekeren Heere, die veele aendaghtswaerdighe
papieren onder zich bewaert, ende middel heeft om de voorneemste
't landt van Hollandt betreffende, te bekoomen, dat zijne Vorstl.
doorl. hem onlanx afgevordert heeft, dubbelt van zeker plakkaet[47]
bij Hartogh Philips den goeden ujtgegeven, verbiedende zelfs de
naemen van Hoex ende Kabeljauws, twee vermaerde parthijschap-
pen te dien tijde, inden mondt te neemen: Van 't
welke mij een afschrift, nevens eenighe andere aenmerkelijke
stukken vereert is, die UE eens overkomende zullenme dege-
deelt werden. Hier ujt kan lichtlijk gespeurt worden de groote
zorghe, die de voor*s* H. Prins zich aenneemt, om d'ontstelde[54]
gemoeden tot bedaering, ende 't landt in ruste te brengen. Indien
UE ook van huwlijkszaeken lust te hooren; de Hooftraedt[56]
Heer van Veenhujzen, wiens eerste hujsvrouw was een dochter
van den H. Ad^{t} Oldenbarnevelt, is getrouwt in zijn 63 oft 64^{e}
jaer met een' dochter van wijlen den Hooftraedt Hinojoza,[59]
zijnde een Joffrouw van ontrent 36 jaeren, ende zijner Ed. 4^{e}
hujsvrouw. De eenighe zoon ende kint van den Drost Aerssens van
Breda, trouwt een dochter van den Pensionaris Catz, die maer[62]
twee kinderen heeft, ende groot goedt met dijken in Vlaenderen[63]
gewonnen, gedujrende 't laeste Bestandt. Onder de stukken[64]
raekende Schout Willem Bardenssen, zal UE vinden twee[65]
gedichten van Coornhart, die nae d'eenvoudigheit onzer taele, te[66]
dien tijde, niet te verwerpen, maer geestigh ende om der[67]
Historie wille, bewaerens waert zijn. UE gelieve die te
toonen aen Sr Vanden Vondele, op dat hij 't scherp der tongen
van die eeuwe, tegens dat van de jeghenwoordighe moghe[70]
overweghen, ende zien hoe onze stadt van heden nocht
gisteren niet begonnen heeft der partijdigheit onderwaerigh[72]
te zijn. Ick vind mij bedrooghen in de meeninge, dat de H.
van Schaeghen den schrijver vanden Harpoen grooten dank
zoude weeten, ende verstae dat zijne Ed. met ernst verklaert,[75]

[76] zij zoude hem, wist zij wie hij waere, doen gevoelen dat[76]
[77] haer leedt is, voor alle de werelt uitgekreten te worden als
[78] een persoon, die zijnen lust naeme in 't draeghen van roem op
[79] zulk een' verrichtinge, tegens zijnen prediker. Waer aen UE[79]
[80] bevindt, dat de voorzienighen ende wereldwijzen den naem
[81] schuwen van der partidigheit meer toe te geven, als den noodt.[81]
[82] De kloekmoedigheit der predikanten van 's Hertoghenbosse zal[82]
[83] UE zien ujt den vrientlijken ontzegbrief, die hier nevens gaet
[84] met de belachelijke stoffering eener Spaensche Leughen, nopende
[85] onzen aenslagh op Brazil: alhoewel ick ducht UE die aldaer wel
[86] moght gelezen hebben: Ick denk eenen dagh oft drie nae Wtrecht
[87] ende IJzelstein te gaen, om mijn' hujsvrouw te gelejden, tot bijstant
[88] haerder zuster die naegaende is. Wederkerende hoop UE des[88]
[89] te verstendighen, op dat dezelve ondertussen geen verloore rejz
[90] herwaerts en doe: dewelke, met alle die haer lief zijn,
[91] Monsr et Frere, God in genaede bewaere, nae wensch van

[92] Vanden Hujze te Mujden,

[93] in haeste, den iij^{en} Junio,

[94] *a* 1630.

[94] UE

[95] Weldienstw^{en} broeder

[96] P C Hóóft.

[97] Alhier ontfang ick UE aengenaemen van heden, met de
[98] loopmaeren ende medalie &c. Ick en kan dien stookebranden[98]
[99] ter wederzijden niet vergeven hunne reukelooze dulligheit,[99]
[100] daer niet dan verergherıng onzer quaele, ujt koomen kan. Mij is[100]
[101] lief dat UE de laeste overzetting gevalt, ende wist zelf niet, datze
[102] beter was als de voorgaende. Zal mij verpijnen om UE gewilligheit
[103] in 't bieden der schrijvende hant t' erkennen. 'T betwisten vande
[104] wejrlijkheit oft kerkelijkheit der drie punten, heb ick mede[104]
[105] verstaen maer op een' andere wijze. Wt UE voor*s* schrijven ende
[106] dit het mijne te zaemen zal misschien de geleghenheit der zake
[107] wat klaerder konnen worden. Ick en kan niet denken, oft de
[108] lijfrenten, zullen ontfangen wezen, ende bidde, indien 't zoo is,
[109] die aen Carel vander Wijen aldaer te doen bestellen, mij gebiedende
[110] anderwerf.

Ds. A. Jz. Smout was door het stadsbestuur van Amsterdam verbannen. Dit had, ook als principieel precedent, een sterke weerslag in het land gehad; de contraremonstranten wilden een Hollandse synode. De Prins riep toen de beide gerechtshoven en de Staten van Holland in vergadering bijeen. Hooft's verslag daarvan wordt als bron genoemd door Wagenaar, die de gebeurtenissen verhaalt in het XIVe boek van deel II (Eerste Stuk blz. 516) van zijn *Amsterdam*. - Huwelijken in de hoogste kringen toegelicht. - Vervolg op *362* over Vondel's *Harpoen*, in het P.S. ergernis over de aanstokers van de burgertwisten, aangewakkerd door Vondel's *Medalie voor de Gommariste Kettermeester* enz. - Overig nieuws.

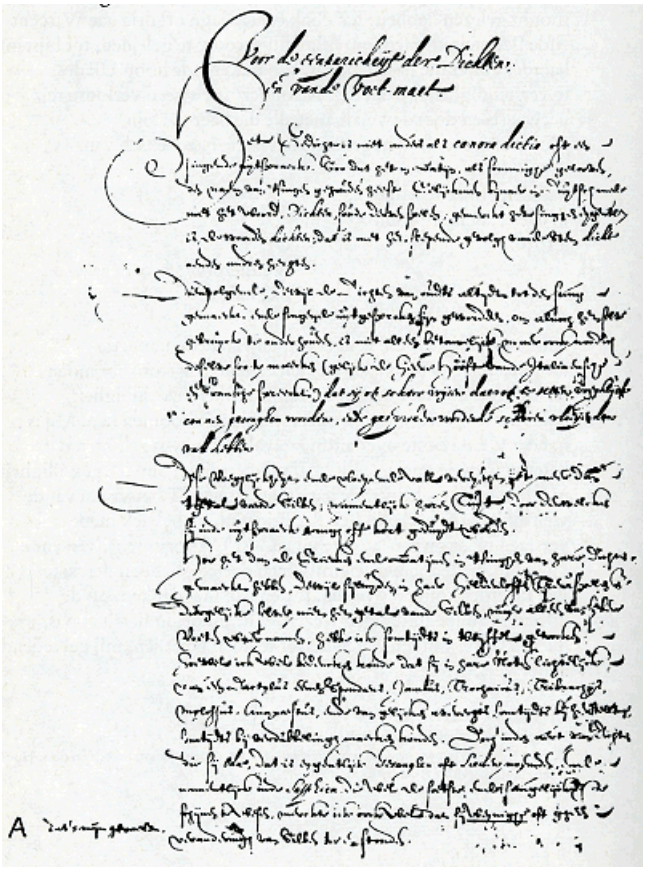

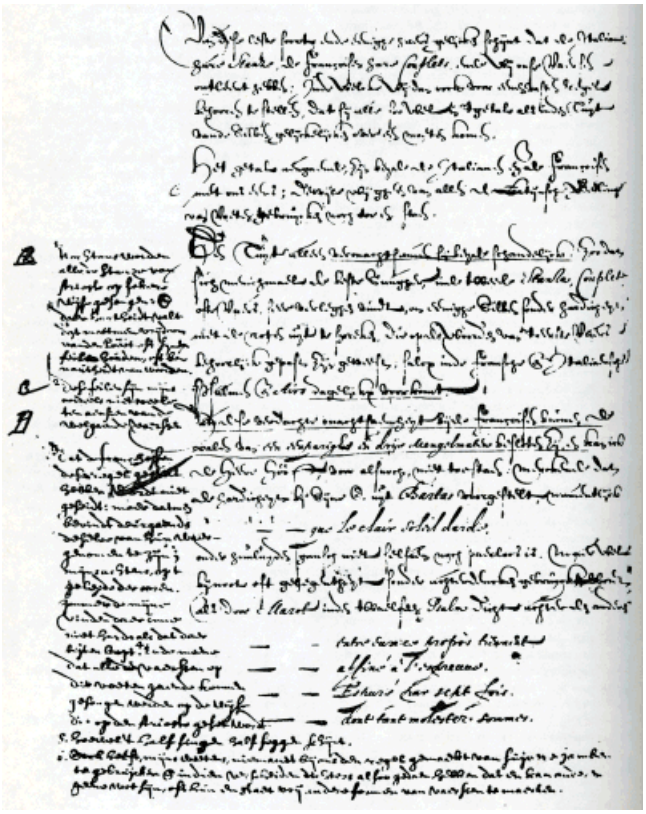

Eindnoten:

3 *De handel:* de onderhandelingen over een bestand, vgl. *358*.
4 men zou voor *niet geschapen is* het voegwoord *dat* verwachten. Misschien is er een contaminatie opgetreden met de constr. *verstae ik niet geschapen te zijn* (acc.c.inf.).
5 *overstujr drijven:* mislopen, vgl. *362* r. 84.
8 *driftigheit:* heetgebakerdheid: er was in Amsterdam actief verzet van de contraremonstrantse kerkeraad tegen het stadsbestuur, dat de remonstranten veel vrijheid gaf. De voornaamste woordvoerder was Ds. Adriaen Jorisz. Smout, die tenslotte (7 januari 1630) evenals Ds. Cloppenburch, uit de stad verbannen werd. Vandaar de roep om een nieuwe synode, die, natuurlijk in de geest van de Dordtse van 1619, orde op zaken zou moeten stellen. Ds. Smout was sedert 1620 predikant in Amsterdam, in november 1629 ontstond het conflict met de stadsregering.
11 *vergaderinge:* enz.: Staten van Holland.
12 *bezendinge:* afvaardiging.
17 *achtervolghende haer aenvangen:* doorzettend wat hij begonnen was (*haer* verwijst naar het vr. woord *Doorluchtigheit*).
18 *de twee hoven van gerechte:* de Hoge Raad en het Hof van Holland.
20 *Hooftraeden:* presidenten, ‘Eersten’.
21 *heeft (zijne V.D.)*.
22 *Ridderschap ende Steden:* de Staten.
23 *stuk:* zaak; *voorgedraeghen:* uiteengezet.
27 *zich heeft verloopen:* zich te buiten gegaan is; *zoo:* zowel.
28 *bondtgenooten:* Frankrijk, omdat het katholiek was of de remonstrantse elementen in de andere Nederlandse Provinciën?
29 *zelf:* zelfs.

31 *plicht te bewijzen:* dienst te betonen; *maghtgevers:* principalen, de vroedschappen.
32 *dat de rede ... vinden:* dat de verstandigheid het bij hen zal winnen.
33 *naeblijven:* achterwege blijven; *'t welk ... dringen:* waarvan ook de heren die hier geweest zijn, niet kunnen geloven dat de andere statenleden het de Ridderschap en de meerderheid van de grote steden door overstemming zouden willen afdwingen.
36 *Der wijze ... gaen:* Zodat ik het waarschijnlijk acht, dat in de tegenwoordige vergadering tot genoemde afvaardiging besloten wordt, en dat die doorgaat.
38 *waer V.d.H. thujs is:* (fig.) wat de geestelijke gesteldheid van Van den Honert is. Vgl. *362* r. 77.
40 *genoeghzaem:* in voldoende mate; *te boven staen:* aan de winnende hand zijn.
41 *loopt op:* gaat over.
42 het tweede punt betrof het recht van de regering, de vergaderingen van de kerkeraad te laten bijwonen door afgevaardigden (de 'commissarissen politique'); de synode van Dordrecht had dit recht erkend. Tenslotte heeft de Amsterdamse kerkeraad zowel deze commissarissen als het niet vernieuwen van de plakkaten tegen de remonstranten moeten aanvaarden.
47 *afgevordert:* verzocht te geven.
54 *ontsteld:* verontrust.
56 *Hooftraedt:* President van de Hoge Raad (Reinoud van Brederode, sedert 1602).
59 *Pieter van Hinojosa*, Pres. Hof van Holland 1607-1615.
62 *Jacob Cats*, pensionaris van Dordrecht (raadpensionaris van Holland 1636-1650).
63 *dijken:* bedijken.
64 het blijkt dat Baek de bronnen van de *Nederlandsche Historiën* die Hooft gebruikt had, bewaarde, vgl. r. 3.
65 Twee gedichten van Coornhart: hoewel er in Coornhert's *Liedboeck* (Haarlem 1561) gedichten staan waarin de schout wordt aangesproken - Coornhert had ook zijn Odysseevertaling aan schout Bardes opgedragen - kan Hooft die hier niet bedoelen (ze zijn herdr. *Werken* 1630 blz. 492 v. en 494 v.). Dat ze niet gedrukt werden is mogelijk, als men weet dat Spiegel Coornhert soms te fel vond.* Trouwens als ze gedrukt waren zou Hooft om een boek vragen. In een noot bij deze brief (*Vondelbrieven*, Amsterdam-Sloterdijk 1935, blz. 61) heeft J.F.M. Sterck aannemelijk gemaakt, dat Hooft hier Coornhert verwart met Laurens Jacobsz. Reael, in wiens *Refereynen, Balades, Epitafiën, Historialen en andere Liedekens* zeer scherpe refereinen tegen de katholieke regering van Amsterdam voorkomen. Hiertegen geldt echter ook het bezwaar, dat Hooft niet om een boek vraagt.
66 *nae:* naar, in aanmerking genomen.
67 *geestigh:* talentvol, voortgebracht door een sterke geest.
70 *tegens:* in vergelijking met.
72 *onderwaerigh:* onderhevig.
75 *verstae:* verneem.
76 *wist ... waere:* de *Harpoen* was anoniem verschenen.
79 *zulk een' ... prediker:* heer van Schagen werd in de *Harpoen* geprezen omdat hij zijn predikant grof had terechtgewezen als hij te heftig optrad.
81 *der partidigheit ... noodt:* meer dan strikt nodig is, partijschap toe te laten.
82 Vermoedelijk doelt Hooft op een schriftelijke uitdaging (ontzegbrief) tégen de predikanten van 's-Hertogenbosch; dan is *vrientlijken* ironisch bedoeld en kan het stuk opgesierd geweest zijn met een Spaanse leugen; zijn er twee afzonderlijke bijlagen, dan betekent *stoffering* niet *opsiering* maar: *het verzinnen (van een Spaanse leugen)*.
88 *naegaende is:* weldra zal bevallen, vgl. *358*.
98 *medalie:* Vondel's gedicht *Medaellie voor de Gommariste Kettermeester en Inquisiteur te Dordrecht* (WB III 315), een grof schimpdicht. Hooft heeft er nu genoeg van blijkens de volgende zin.
99 *reukelooze dulligheit:* roekeloze dolkoppigheid.
100 *onze quaele:* de verdeeldheid.
104 *wejrlijkheit:* wereldlijkheid; *drie punten:* zie r. 40 e.v.

* De aant. is te danken aan welwillende hulp van Dr. H. Bonger.

365 *Aen Jacob van Noordingen, solliciteur inden Haeghe*[*].

*

[1] Ick zende hem mijn vj[e] rek[e] om ter kamer te presenteren ende or-[1]
[2] donnantie te vervolghen, mitsgaders last om continuatie van pacht[2]
[3] der civile boeten ende 't houden eenes dienaers te bekoomen.

[4] H t Mujden, xvij[en] Junij. 1630

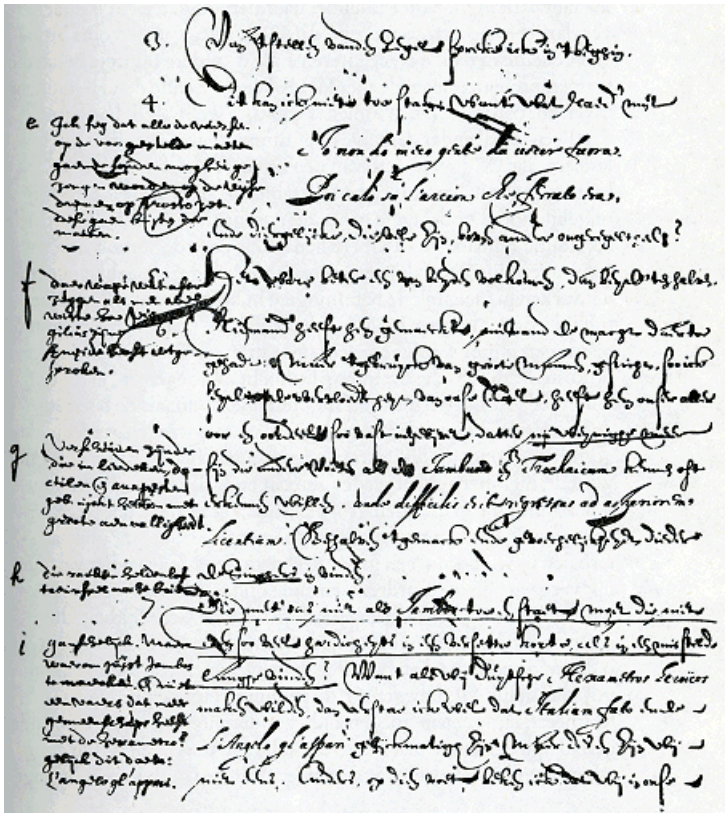

Eindnoten:

* adres: *solliciteur:* een procureur die vooral werk maakte van het indienen van verzoekschriften.
1 *kamer:* Rekenkamer.
2 *ordonnantie vervolghen:* achter de uitvaardiging van een bevel heen zitten.

* G. UBA II C II.214. Afschr. UBL Pap. 13.

366 *Aen den H. Auditeur Joachim van Mierop.*

*

[1] Mijn Heere,

[2] UEd. schrijvens vol hartelijkheits van woorden ende werken met
[3] de acte van den pacht der hofwejde ende hunner Ed.Mo. missive[3]
[4] waer bij de reparatie wort geaccordeert zijn mij wel gewarden.[4]
[5] Voor welke vlijt ende geneghenheit ick UEd. grooten dank schul-
[6] digh blijf. De sujkerbrooden gezonden in recognitie van de moejte
[7] die 't UEd. ende de andere Heeren zich zoo vaeke beuren laten t'
[8] mijner accommodatie te neemen, en waeren UEd. courtojse excu-[8]
[9] sen niet waerdigh. Mijne intentie, naerdien UEd. daer af naeder
[10] verklaringe vordert, zoude zijn, dat UEd. twee van de voor*s* broo-
[11] den geliefde in danke t' accepteren ende d'andere ujt mijnen naeme
[12] te doen presenteren aende vier HH Rekenm[ren] ende den H Auditeur
[13] uwer Ed. confrere. Doch indien 't zoo is, 't welk UEd. best weet,
[14] dat d'een oft d'ander derzelve over mijne affajren niet en is gemo-[14]
[15] lesteert, dat UEd. in plaetse van den zelven voor zich gelieve te be-
[16] houden 't geene datter moght overschieten, als in dewelke ick mij[16]
[17] ongelijk hoogher bekenne gehouden te zijn. Voorts mijn Heere heb
[18] ick hunne Ed.Mo. grootelijx te bedanken voor de authorisatie ter
[19] somme van iijc £ toe als naer haere discretie ingezien hebbende dat[19]
[20] de werken gemeenlijk de beramingen, in kosten overtreffen. Maer
[21] mij is leedt dat hunner Ed.Mo. faveur zich in 't laest zo zeer komt te
[22] restringeren met d'injunctie van voor mijn particulier te draeghen[22]
[23] de kosten van eenighe minuten, die nochtans te zaemen, al tot een[23]
[24] tamelijke somme jaerlijks zijn monterende. Want als de boomen[24]
[25] door ordre van hunne Ed.Mo. geplant, niet en werden gesnoejt, de
[26] geene die d'ongelooflijke kracht der winden hier dominerende ont-
[27] wortelt, niet met gewelt weder gerecht ende d'aerde aengestampt[27]
[28] ook zommighe in quaeden gront staende, oft in stede der wtgegan-[28]
[29] gene gestelt zijnde, met misse geholpen om de rest te moghen ach-[29]
[30] terhalen in wasdoom, een groot deel derzelve zoude jeghenwoorde-
[31] lijk vergaen zijn in disordre staen ende onder de voet leggen. 'T[31]
[32] welk gelijk het geen oorbaer en waere voor de Graeflijkheit, die
[33] metter tijdt daer af groot proffijt te verwachten heeft, alzoo geen
[34] rede zoude zijn, dat de haveninge derzelve geschiede tot koste van[34]
[35] mij, die, gelijk UEd. bekent is, de penningen tot de plantage ge-
[36] fourneert, ende eenen goeden tijdt, zonder interes gederft heb, ende
[37] gestadelijk dervende ben den grondt die mij te vooren wejde voor
[38] schapen ende voordeel was gevende. Wat de frujtboomen belangt,

* Minuut. UBA II C II.215.

daer ick de vruchten af geniet die worden gehavent door mijnen hovenier ende der Graeflijkheit daer af niets telaste gelejdt. De schujte, zonder de jaerlijksche handt, waer lange te niet, gelijk de[41] voorgaende bij mijner pred<ec>esseurs tijdt, ende de graeflijkheit vervallen in de kosten van een' nieuwe: gemerkt die niet en wort[43] gehouden t' mijner contemplatie, maer noodigh is om de schoejin-[44] gen ende fondamenten van den hujze in reparatie te houden. Zijn ook bij mijnen tijdt verscheide persoonen, ende onder andere de hujsvrouw van den portier tot tweemael toe door 't exces vanden windt van de brug af inde graft gesmeeten, ende hun leven zonder dit behulp, in 't wterste perikel geweest. Even onbillijk zoude 't zijn so mij te doen draeghen de koste van 't rujmen van den asbak, dienen-de meest voor den portier ende 't corps de garde, daer 't gansche[51] jaer door geviert wort bij publique ordre. Het zujveren vande[52] graften, die anders t' eenemael verwilderen ende met riedt en ruighte vervullen zouden, waer immers ongerijmt mij te verghen.[54] Insgelijx geschiedt het teeren van hekken ende staketsels tot beter conservatie, ende om de Graeflijkheit, door dezen wegh van mes-[56] nage, van frequente reparatie te verlichten. Wijle mijne predeces-seurs in officie zijn boven de commoditeit van wooninge gebenefi-ceert geweest met het gebrujk van lijnwaet beddingen, tinnewerk, stoelen, tapijten ende zoo veele prinsselijke meublen, ende ick, dien[60] bij mijne Commissie alle prerogativen ende emolumenten bij hen-lujden genoten worden vergunt ende toegevoeght, <die> dit hujs[62] gemeubleert heb t' mijnen koste zulx hoope ter eere te moghen be-staen, ende niettemin blijve in de servitujt, van dan zijne Vorstl.[64] doorl., dan van Gecommitteerde der Grootmo. HH Staten te loge-[65] ren, gelijk onder anderen etlijke weeken lang vanden voorleden zoomer, bij occasie van 's vijands inbrek over de IJssel, gaerne ge-daen heb, niet zonder groote ruse ende incommoditeit nochtans.[68] Heb ook zonder eenigh tractement te trekken, in ordre te houden ontrent 50 geappoincteerde, veel al schuim ende wtschot vanden oorlogh, zulx mij wel van bevelhebbers binnen Mujden garnisoen houdende gezeidt is, datmen met een heel regiment knechten geen[72] meerder moejte en heeft; bedien ook de fabricque van dezen Hujze[73] zonder eenigh salaris, daer de fabrijkm^rs^ plachten 10 ten C. voor te hebben. Al 't welk wanneer 't hunne Ed.Mo. gelieven zal equitabe-[75] lijk in te zien, vertrouwe zij geene difficultejt en zullen maken vande zaken te laten gaen op den ouwden voet, ende mij de voor*s* minuten in rek^e^ te passeren, mits ick mij hoede van te passeren de somme bij[78] hunne Ed.Mo. gelimiteert. Niettemin wenschte wel verwittight te zijn, waer toe mij in dezen zal moghen verlaten, ende dat UEd. ge-

[81] liefde eenighe van de Heeren, ter bequaemer stonde hier over eens
[82] te spreken; mijn Heer van Haringkarspel ante omnes, ende de[82]
[83] vruntlijke groete van zijne Ed. ende Mevrouwe, ujt mijnen ende
[84] mijner hujsvrouwe naeme, met offerte van onzen ootmoedighen
[85] dienst te beantwoorden. Op vrijdagh lestleden, gins ende weder t'[85]
[86] Amsterdam getoghen zijnde, vondt geene geleghenheit om den H.
[87] Reael te spreken, maer zijnen broeder in mijnen wegh, die aennam[87]
[88] zijner Ed. dien avont de groetenis te doen, ende van 't boexken te[88]
[89] vermaenen. Indien UEd. gezint magh zijn hetzelve alzoo met zijn[89]
[90] volle leden, onder de ooghen der werelt te laten, komen, meene,
[91] daer door een drukker te obligeren zij. Ick en zal niet laten zijner[91]
[92] Ed. deze boodschap te vernieuwen bij d'eerste, ende bij alle occa-
[93] sien daer 't mij God gunt die UEd. ende alle de zijne in zijne heilighe
[94] hoede houde, te doen blijken,

[95] Mijn Heere, hoe zeer is

[96] Vanden Hujze te Mujden,

[97] den laesten Junij. 1630.

[97] UEd.

[98] Verplichte dienstw[e]

[99] P C Hóóft.

Hooft stuurt suikerbroden, een zeldzame Braziliaanse lekkernij, om de heer Van Mierop, auditeur van de Rekenkamer, te bedanken voor zijn ijver om dat college tot het toestemmen in een paar (vanzelfsprekende) betalingen te bewegen. Na deze dank betoogt Hooft met ontveinsde verontwaardiging in hoffelijke vorm dat het niet terugbetalen van een reeks door hem gedane voorschotten onbillijk is, hij noemt bovendien een aantal werkzaamheden op die hij ongehonoreerd voor de overheid verricht.

Eindnoten:

3 *hofwejde*, vgl. *37, 61, 65, 66, 67, 175*.
4 Vgl. *357*
8 *t' mijner accommodatie:* om mij te gerieven.
14 *gemolesteert over:* belast met.
16 *als ... zijn:* aan wie ik immers erken zeer veel meer dank schuldig te zijn.
19 *als ... hebbende:* daar ze, zoals van hun oordeelkundigheid te verwachten was, ingezien hebben.
22 *restringeren:* beperken.
23 *minuten:* kleinere ingediende voorschottenlijsten.

24 Dit betreft de bomen om het Slot, vgl. *105*.
27 *gewelt:* mannekrachten.
28 *wtgegangene:* doodgegane.
29 *misse:* mest.
31 *'T welk gelijk het ... waere:* En daar dit geen voordeel zou zijn.
34 *alzoo geen rede zoude zijn:* zou het dus niet billijk zijn; *haveninge:* onderhoud.
41 *handt*, nl. van onderhoud.
43 *(waere) vervallen*.
44 *t' mijner contemplatie:* met het oog op mij.
51 *corps de garde:* wachthuis.
52 *geviert:* vuur (licht?) aangehouden.
54 *immers:* volstrekt.
56 *mesnage:* huiszorg.
60 *prinsselijk:* weelderig.
62 *worden:* werden; *toegevoeght:* toegekend.
64 *niettemin:* evenzeer.
65 *van* is door Huydecoper en Van Vloten weggelaten. Terecht?
68 *ruse:* moeite; *incommoditeit:* ongemak.
72 *knechten:* soldaten.
73 *fabricque:* bouw- en onderhoudsdienst.
75 *Al 't welk ... zien:* En wanneer het hunne Ed.Mo. zal believen dit alles in billijkheid te bekijken.
78 *passeren:* uitbetalen.
82 *mijn Heer van Haringkarspel:* Dr. Johan Basius, vgl. *72, 84*. Zijn schoonvader Jacob van der Dussen liet deze heerlijkheid in 1622 na.
85 *gins en weder:* heen en weer.
87 *(vondt) zijnen ... wegh:* kwam zijn broer tegen.
88 *vermaenen van:* herinneren aan.
89 *met ... leden:* volledig.
91 *daer ... zij:* dat daardoor voordeel aan een drukker bezorgd kan worden.

367 *A Monsieur Monsr Joost Baek, bij 't oudemannenhuis in N° 3 tot Amsterdam.*

*

Loont.

[1] Monsr et frere,

[2] Mij is leedt, dat UE hier te quaelijk gedient geweest is, om bij[2]
[3] de geleghenheit der Weesper siere, haer herbergh van dit hujs[3]
[4] te maeken. Niettemin beken deze ongenaede verdient te hebben
[5] met mijn ongeluk, dat jujst gewilt heeft, ick op den dagh van UE[5]
[6] verzoek, t' Amsterdam gins ende weder te doen moest hebben,[6]
[7] ontboden om een zaek van groot verlank, ende geenen ujtstel:[7]
[8] alhoewel ick een' verloore rejze deed, ende die 's anderen daeghs
[9] hervatten moest. Maer ons troost, te verstaen, ujt het gezin, dat[9]
[10] UE ons daeromme niet t' eenemael in 't doodboek tekent, dien zij[10]
[11] belooft t' eener bequaemer tijdt, haere jeghenwoordigheit te
[12] gunnen. D'afschriften zijn mij wel gewerden, ook tijding ujt den
[13] Haeghe, dat d'oorspronkelijk [..] wel te recht geraekt waeren.[13]
[14] De rede vorderde deze heusheit met eenighe overzetsels t' erkennen:
[15] maer verscheide beletsels zijn daer tegen geweest. Nu hoop mij
[16] tot beterschap te schikken, 't en zij wij deze weeke nae de Beverwijk[16]
[17] gaen op noodinge van Joffr^e^ Tol, die ujt zoo ouwde brieven, op
[18] mijn' huisvrouwe te spreken heeft, datmen haer zal moeten
[19] voldoen. Wilde 't geluk dat UE alsda[e]n daer waere, de rejze
[20] zoude te beter besteedt zijn; doch is noch onzeker, ende naeder
[21] bescheidt hebbende zal UE des verwittighen, op hoope oft zij zich
[22] eenighzins voeghen moghte om zich daer te laten zien. D' ouwde
[23] maeren hier bevonden, komen bij dezen te rugge. De nieuwe heb[23]
[24] heden bij geval gelezen, ende overzulx niet van doen. Doch zoo[24]
[25] daer ijet anders is overzendens waerdigh, zal des dank weeten aen
[26] UE die met Joffr^e^ ma Soeur ende alle de haere, Gode bevolen zij,
[27] nevens groete ende gebiedenis

[28] Monsr et frere, van

[29] Vanden Hujze te Mujden,

[30] 30 Junio. 1630.

* Origineel. UBA II C 13.172.
Hs. enkel blad, opengesch. Rechterkant afgesleten.

[30] UE

[31] Gansdienstw^{en} Broeder

[32] P C Hóóft.

Lopende zaken.

Eindnoten:

2 *gedient:* ontvangen.
3 *siere:* feestmaal: de bruiloft uit *358*.
5 *ongeluk:* (schertsend) het tegendeel van geluk, Fortuin, Lot.
6 *verzoek:* bezoek; *gins en weder:* heen en terug.
7 *ende (van) geenen ujtstel:* en geen uitstel gedogende.
9 *gezin:* dienstpersoneel.
10 *in 't doodboek tekent:* in 't vergeetboek zet.
13 *d' oorspronkelijke:* vgl. *364* r. 65?
16 *Joffr*e *Tol*, vgl. *465*; *ujt ... heeft:* op grond van zulke oude papieren recht op mijn vrouw heeft.
23 *maeren:* nieuwsbladen; *bevonden:* gevonden.
24 *bij geval:* toevallig.

Bijlagen

1	*a* Twee sonnetten. 1599.
	b Chanson a Madame. 1601.
35	Minuut br. aan abdis van Audwijck. 1612.
49	Schick en Keuren. 1613.
91	Besluit van de regenten van Weesp. 1616.
94	Plakkaat over de konijnenjacht in Gooiland. 1614.
127	Minuut brief aan Grotius. 1618.
139	Verklaring van de duinmeiers in de warande Rijsbergen. 1619.
140	Keur op de jacht en het houden van ganzen. 1618.
183	Minuut briefgedeelte aan A. v. Blijenburgh, met vertaling. 1622.
202	Journaal van S. Huygens-Hoefhagels. 1624.
209	Gedachtenwisseling tussen Huygens en Hooft over het metrum.
257	Missive van het Hof aan de Staten van Holland. 1627.
294	Het majoraat. 1628.
349	Vertaling door Vondel van een brief van Barlaeus aan Hooft. 1630.
354	Vraagdicht van de Akademie (Vondel) met Antwoord (Tesselschade). 1630.

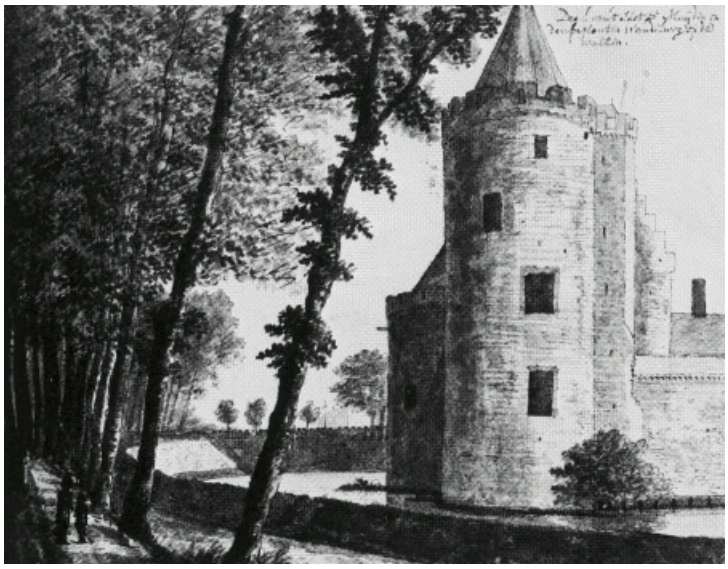

39 Het Muider Slot met een deel van de manteling

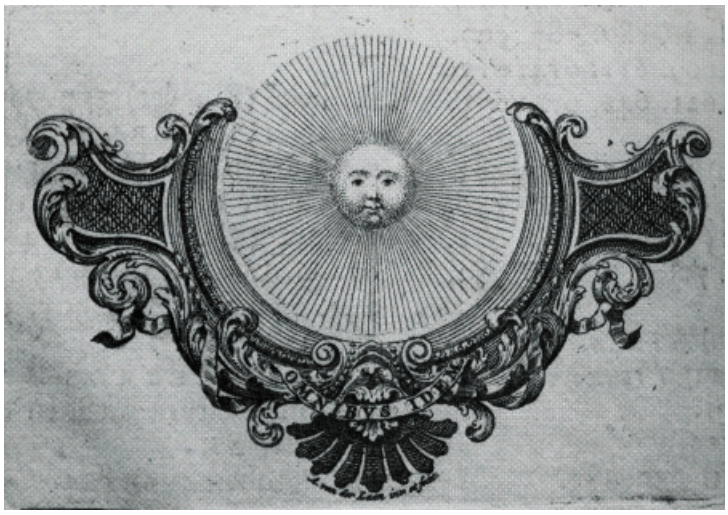

40 Slotvignet van Huydecoper's uitgave der BRIEVEN

Bijlage 1a [Twee Sonnetten. 1599.]

**

Las ie meurs sans mourir iayme et hait mon martire
Je me plais en mon mal et suis ce qui me fuit
Je deteste mon heur et veux ce qui me nuit
En ses divers pensers sans cesse ie soupire

Tout ce qui ne se peut seullement je desire
Je vois cherchant l'obscur quand le soleil me luit
Lors quil fait un beau jour ie souhait la nuit
Et rien qu'un seul obiect ie ne veux ny aspire

Obiect pour qui ie meurs pour qui ie vis aussi
Vous estes tout mon bien vous estes tout mon souscy
Mon ayse mon suplice et la source faconde

Don desrive le cors de ses diversites
Ainsy que ie me plais en voz infinites
Plaises vous d'estre a moy autant qu'a tout le monde

Sonnet

Ha que de divers pensers afligent mon courage $
que de acsidens divers excitent mon tourment
que de diverses peurs repase insesament $
Dans mon esprit ardant de despit et de rage

$
Mon mal je veus mourir le monde est une servage
Ou ceux sont malheureus qui aymant consument $
Leur fidellite est une sertayn argument $
Qui ferant en leurs veux une desastre nofrage

$
Ah quil y a de bien aimer qu'en discours $
A plaindre sans souffrir l'ardeur de ces amours
Et ne resenter rien de ce que lon soupire $

* T. Eerste sonnet r. 6 *vois* l. *vais*? v.T.
* Tweede sonnet r. 3 *repase* l. *repassent*? Ld. De laatste letter van peurs (r. 3) en amours (r. 10) is op dezelfde wijze vertikaal doorgestreept als de versieringen tussen de strofen en achter een aantal regels

$
Je croy que le findre est une extreme bon heur
Mais ie saurois rien dire avoir dans le coeur
Qui ne naisse du vray de mon cruel martire

Bijlage 1b [Chanson a Madame. 1601.]

*

In Venetia. 1601. *Chanson a Madame* L'air: *Si quelquefois je fu du traict d'Amour atteinte etc.*

Soo 'ck heb gemint, en min, en ongetroost moet blijven,
K' en blasphemeer daerom, u O Cupido niet;
K' en sal de delicate Venus niet bekijven,
Noch oock niet de Godin oorsaeck van mijn verdriet.

Medogent Venus is, haer soon can niet bedroeven,
En mijn godin versmaet t' onwaerdich met bescheijt;
Soo die het blinde kint sijn schicht niet mochte proeven,
Dat wijt ick de fortuin, en mijn onwaerdicheit.

De vlam, die sonder eindt mijn harte brant van binnen,
De sachte wont des pijls mij niet te lijden geeft;
De Min doet mij geen smert; maer haer gebreck van minnen,
Die d'overschone borst te seer bevrosen heeft.

Voor u altaer Godin ick dickwils heb gaen knielen,
U biddend' om vergif soo ick rechtvaerdich lee;
Maer mijn versmaen gebeên, soo s' wt de mont mij vielen,
Voerd'se de lichte wint al naer de dulle see.

Wist ick dat in mijn smert u Godtheidt schiep behagen,
Gelijck als die in mij geen hulp te tónen doet,
En dat u was een lust de wreetheit mijner plagen,
Ick werd' licht altemilt van eigen siel, en bloet.

Oft meend' ick door de dóót van Liefde vrij te raeken,
Die, sonder wederliefd, veel beter waer verjaecht,
Een Spaensche lemmer, in mijn borst, de wech soud maken,
Voor d'ongemeten brant, die r in besloten knaecht.

Maer is mijn droeve clacht onwaerdich uwer óóren?
Ick kent, helas! en neem in tegenspoet gedult;
Niemant sal u voo*r* wreet van mij beclagen hooren,
Ick geef mijn avontuir, en cleen verdienst de schult.

* Gecoll. aan het Eerste Rijmkladboek. UBA II C 14. Op de ij in de laatste regel ontbreken de punten.

Ver wt de straten eng, en woelige canalen,
Als snachts slaeprige wint de zee sacht overweyt,
Ick op de stille vloedt mijn clachten sal verhalen,
Die niet en antwoort, dan t'geen datmen selve seyt.

Een Visscher die t verstaet, dewijl hij leijt sijn lagen,
Sal seggen, nae mijn doot, al waer sijn hart versteent:
Alhier ist daer den armen minnaer plach te clagen,
Die nu in Plutoos hof sijn avontuir beweent.

Verandren cant.

Bijlage 35 [Minuut br. aan abdis van Audwijck. 1612.]

*

[1] Dat het graven geenssins door oochlujcking geschiet, maer alle middel
[2] econtra aengewent, de schouten belast, gemeent gewaerschout, ick 2 mael[2]
[3] op Goeijlant, soo dat ick niet meer weete wat doen als de rejse itereren, dat is[3]
[4] gesien te vergeefs, want zij vlien terstont en mij vaeck eluderende souden[4]
[5] stouter worden. Een saeck dunckt mij noch te versoecken om haer af te[5]
[6] soeten, dat U E lujden den gestichten turf thujs haelen of dat ment de schou-[6]
[7] ten van Goeijlant consentere *die souden daer door in deffiance geraken*. Indien[7]
[8] U E dat improbeert of helpet niet soo wil ick versoecken of mense bij nachte[8]
[9] aguetteren can. Ten overvloedt schrijve ick noch eens aen de dorpen op 't[9]
[10] ernstichste om haere buirlujde te deterreren. Weet men mij beter middel mij[10]
[11] sal lief sijn in allen occasien daer 't eer ende eedt toelaet, gecommandeert te
[12] werden van U E, aen de welcke

[13] Me Vrouwe

[14] Ick met behoirlijcke reverentie de handen kussende mij in gratie bevele ende
[15] haer den Alderhoochsten.

Eindnoten:

2 *econtra:* ertegen.
3 *itereren:* herhalen.
4 *mij vaeck eluderende:* als ze mij vaak ontsnappen.
5 *stouter:* vermeteler; *afzoeten:* de aardigheid eraf doen gaan.
6 *gesticht:* gemaakt, welk woord in de verbeterde versie, als minder archaïstisch, gebruikt wordt.
7 *in deffiance geraken:* in een kwade reuk komen te staan.
8 *improbeert ... niet:* afkeurt, of als het niet helpt.
9 *aguetteren:* door op de loer te liggen, vangen.
10 *Weet ... middel:* Als men mij een beter middel aan de hand kan doen.

* Afgekeurde minuut. UBA II C 11.679, zijnde fol. I[r] van vel b in het achtste katern (inl. blz. 36).

Bijlage 49 [Schick en keuren. 1613.]

*

[1] *Academie*[1]
[2] Op den Huise te Muiden. 9 Martio, A^{o} 1613.
[3] SCHICK VANDE DICHTSCHOOL IN LIEFD BLOEIENDE.[3]

[4] [+] 1 Het lichaem des Dichtschools bestae wt Stemmaetighe
[5] ende stemmeloose scholieren. [+]Lichaem des Dichtschools

[6] [+] 2 De stemmatighe sullen wt haerlieden verkiesen drie over-
[7] heden Voocht, Stathouder, Taelman ende een Schrijver en- [+]Stemmaetighe
[8] de alle de andere haerder sullen Raeden wesen. Bij dese be-[8]
[9] stae het opperbestier des schools, schicken en verschicken,[9]
[10] keuren te maecken ende te breecken Scholieren te maecken
[11] ende te ontmaecken; ende alles van belang. Te besluiten bij
[12] meerderheit van stemmen als zij twee dardendeel haerer[12]
[13] vergaedert sullen wesen: ongetelt de geene die over zee zijn.

[14] [+] 3 Den voocht sal de raeden doen vergaederen, de saecke
[15] voordraeghen; stemmen vorderen tot beslujt. Sal het woort [+]Ampt des voochts
[16] hebben te doen voor Burgermeesteren ofte elders waer buj-
[17] ten dicht van des dichtschools saecken sal gehandelt werden.
[18] Sal oock alle wtspraecken doen, ofte soo zij bij geschrifte ge-
[19] stelt werden, doen doen door den schrijver.

[20] [+] 4 Den Stathouder sal in 't afwesen vanden voocht sijn ampt
[21] in alles bedienen: ende daerbeneven die sleutelen van alle [+]Ampt des Stathouders
[22] kassen alleen bewaeren: de clederen wtleenen ende wtrejc-[22]
[23] ken, doen haevenen vande bode ende oversien in 't opsluj-[23]
[24] ten: sal alle nieuwe clederen ende ander toerustinge doen
[25] maecken, het toonneel ende de schoole doen onderhouden[25]
[26] oft vermaecken daertoe gelast zijnde. Sal de vrijpenningen
[27] wtdelen.

[28] [+] 5 Den Taelman sal het woordt doen ter plaetse daer in dicht
[29] gesproken sal moeten werden wt den naeme vande Broe- [+]Ampt des Taelmans

* Origineel. UBA II C 14, zijnde een gewezen recueil, in de Catalogus der handschriften door Mendes da Costa (11 blz. 46) beschreven onder nr. 279. Het is een samenhangend, doorlopend gepagineerd stuk (katern?), waarop een half schutblad gelijmd is, door Hooft beschremet het woord *Academie*, zoals hij op andere gedeelten zette *Tafelspel, Bruiloftspel* enz. Door hem gedateerd Muiden 9 maart 1613.

derschap: oock brieven ende alle andere schriften die 't no-
dich wesen sal in dichte te hebben, te stellen: ende lesen alle
geschriften in dichte die ter schole comen, en besorghen de
taefelspelen op de maeltijden. [33]

[34] + 6 Den Schrijver sal boeckhouden van alle beslujten diemen[34]
[35] goedt sal vinden te tekenen: alle brieven in 't net stellen ende
[36] ondertekenen, wtschrijven ofte doen wtschrijven alle ge-
[37] dichten diemen goedt vinden sal te bewaeren inde boecke-
[38] rje, waer af hem de sorghe ende haeveninge sal bevolen we-
[39] sen. Sal oock den ontfang vande penningen hebben de wel-
[40] cke hem sullen toegetelt werden wt de bussen in bijwesen
[41] van ten minsten twee Overheden dewelcke op het boeck
[42] vanden ontfang sullen t'elckens ondertekenen wat hem gele-
[43] vert is; op dat hij daer tegens effene sijn wtgifte ende over-
[44] schot bij slot van rekeninge, dewelcke hij alle jaers eens doen
[45] sal aen de drie oft ten minsten twee Overheden, in bijwesen
[46] van drie de oudstgecoren Raeden inde laeste acht daeghen
[47] voor de verkiesinge: hij sal d'eerste stemme hebben naede
[48] Overheden.

+Ampt des Schrijvers

[49] + 7 De raeden sullen door ontbiedt* vanden voocht, ofte in
[50] sijn afwesen vanden stedehouder vergaederen, ende op haer-
[51] lieder versoeck moghen stemmen ter voorgedraeghene
[52] saecke: ende sal yders stemme even veel gelden als die vande
[53] Overheden: maer sullen geen vergaederinge moghen leg-
[54] gen, nochte op eenighe saken stemmen omvraeghen: doch
[55] nevens haer stemme ter saecken wel moghen voordraeghen 't
[56] geene zij meenen tot nut des Schools te strecken op dat den
[57] Voocht dien het alleen toecomt, ofte in sijn afwesen den
[58] Stathouder daer op (soo hij 't goedt vindt) ter naester gele-
[59] genheit den raedt vergaedere. Maer of het geviel dat bijde[59]
[60] Overste ende oock bij den stadthouder kenlijck gebreck viel
[61] in het vergaederen vanden Raede soo sullen de drie eerste
[62] Raeden des eens sijnde doen moghen vergaederen alle de
[63] stemmaetighe.

+Ampt der Raeden

[64] + 8 De drie Overheden 't saemen sullen vande Gedichten oor-
[65] deelen, de prijsen wtdeelen, de speelen doen wtvoeren ofte
[66] ophouden: raemen wat cleederen datmen wtleggen sal voor
[67] de personagien, watmen nieuw maken sal van clederen
[68] waepenen ende ander toerustinge, oock vermaken van
[69] toonneel: ende raemen watmen van de Overschietende

+Ampt der 3 Overheen tsaemen.

* niet stellig gelezen; WNT *ontbied* 1810: oproeping.

[70] penningen den armen vinden sal. Dese sullen de drie schaf-[70]
[71] fers kiesen wt de stemmeloose scholieren.

[72] + 9 De stemmeloose Scholieren sullen sijn dienstplichtich
[73] aende Schole elck in 't geene daer hij vande Overheden toe
[74] bequaem sal werden gevonden: sommighe in spelen, som-
[75] mighe in singen, of schilderen, beeldthouwen oft anders:
[76] ende sullen in geen saken te stemmen hebben; maer wt hen-
[77] lieden sullen de schaffers gecoren werden.

+Stemmeloose.

[78] + 10 De schaffers sullen de maeltijden schicken ende haeren
[79] overleg den 3 Overheden vertoonen om goedtgekent ofte[79]
[80] verandert te werden bij de selve: 't welck geschiedt zijnde,
[81] sullen zij deselve wtvoeren ten meesten oirbaer.

+Ampt der Schafferen.

[82] KEUREN

[83] 1 Den Kiesdach salmen houden op d'eerste Sondach nae
[84] lichtmis 's morghens ten neghen wren. [84]
nbsp;

[85] 2 De drie Overheden sullen gecoren werden voor een jaer.

[86] 3 Den Schrijver sal gekooren werden voor drie jaeren ende
[87] ten aensien van sijn groote moejte salmen hem alle jaer een
[88] vereeringe doen van Boeck Schilderij oft ander fraeijicheit
[89] sulx als de drie Overheden ende de twee eerste raeden sullen
[90] goedt vinden.

[91] 4 De drie Overheden t samen eens sijnde sullen den bode
[92] moghen kiesen voor een jaer: oneens sijnde sullen de twee[92]
[93] oudste raeden mede daerin hebben te kennen ende haer
[94] stemmen plaets te geven.

[95] 5 Men sal niemandt stemmatich scholier maken als die voor[95]
[96] een goedt dichter bekent wordt: ende niemandt stemmeloos
[97] scholier als nae veel dienst van spelen ende tot een eerloon
[98] van sijn welspelen, wtgenomen musijckers, schilders, ende
[99] beeldthouwers die wt liefde dienen.

[100] 6 Den Stathouder sal geen clederen wtleenen, nocht wtrejc-
[101] ken om te spelen, nochte doen maecken ijets nieuws t zij
[102] clederen waepenen, toonneelform, oft eenigerlej tuich son-[102]

[103] der toestemming van sijn twee medeoverheden. Ende sal
[104] niets in rekeninge door moghen wat boven de ses gulden
[105] cost, ten zij daer eerst schriftelijck bevel af gemaeckt zij on-
[106] derteeckent van Voocht ende Taelman.

[107] 7 Een maeltijdt sal gehouden werden alles jaers des Son-
[108] daechs naede Kiesdach ten zij de Overheden eenen anderen
[109] raemen.[109]

[110] 8 Een somermaeltijdt sal gehouden werden In Julio op sulc-
[111] ken dach als de Overheden raemen sullen, sonder ander
[112] spijse als Broodt, suivel, ende frujt.

[113] 9 Op de maeltijden sal niemandt comen als de scholieren
[114] ende de geene die de drie Overheden goedt vinden te nodi-
[115] ghen.

[116] 10 Op nieuwe jaer sal ijder een psalm Davids in dicht stellen
[117] die 't hem best gevalt op de selve wijse daer zij op staen in 't
[118] gemeene psalmboeck, ende het bestgedichte sal tot een[118]
[119] nieuwejaer gedruckt werden.

[120] 11 De stemmeloose scholieren sullen gehouden sijn te spe-
[121] len sulcke rollen als hem bijde overheden opgelejdt worden
[122] op de verbeurte van drie guldens, ten zij de Overheden hae-
[123] re weigheringe voor redelijck insien.

[124] 12 Enighe spelende gesellen geen scholieren wesende die[124]
[125] haer wel gequeten hebben sullen de Overheden doen noo-
[126] dighen op het naemael ten darden daeghe ofte haer vereeren
[127] met eenighe properheden van glaesen oft diergelijcke. [127]
nbsp;

[128] 13 Alhoewel des Voochts ampt is doorgaens het woordt des
[129] Schools te doen soo sullen nochtans de drie Overheden
[130] Schrijver ende drie eerste raeden sulx moghen opleggen aen
[131] wien vande Scholieren dat sij 't goedt vinden op pene van
[132] drie guldens.

[133] 14 Wie weighert boeten te betaelen tot den dach des ver-

[134] kiesings op den middach toe sal bij de stemmatighe wt de
[135] schoole gebannen oft vrij gesproken werden.

[136] 15 Het eerste werck vanden nieuwen voocht sal sijn 's nae-
[137] middaechs naede verkiesinge de boetschuldighe voor de
[138] stemmatighe te ontbieden ende daer aen te claeghen, waer-
[139] op gehoort haer verdadiging zij vertrecken sullen ende de
[140] stemmatighe elck in een besloten busse gaen werpen een
[141] witte boon oft een swarte, ende soo het meestendeel witte
[142] bevonden werden sal den aengeclaechden vrij sijn, ende soo
[143] 't meestendeel swarten gebannen.

[144] 16 Den gebannenen sal de Schole verboden, ende daerte-
[145] gens doende van gewelt voor Statsrecht beclaecht werden.[145]
[146] Doch sullen inde spelen moghen comen om te sien ende te
[147] hooren.

[148] 17 Den Taelman sal gehouden zijn vijfhondert regelen
[149] dichts te leveren geduirende den tijdt sijns ampts, tzij aen
[150] Spel, Taefelspel, lieden, oft anders.

[151] 18 D'Overheden sullen ijder soo veel vrijpenningen toeleg-
[152] gen als zij goedt vinden ende sullen deselve bij den Stathou-
[153] der door de Schoolbode omgesonden werden.

[154] 19 Alle de klederen waepenen ende ander speeltuich sal bij
[155] den schrijver in een besonder boeckjen geschicktelijck elck
[156] met sijn plaetse, kiste oft kasse werden opgetekent ende den
[157] aencomenden Stathouder gelevert dewelcke ten einde sijnen
[158] dienst sal doen wtdoen in bijwesen van sijn mede Overhe-[158]
[159] den 't geen tot niet gecomen is ende aentekenen 't geen aen-[159]
[160] gemaeckt is om alles alsoo over te leveren aen sijnen nae-[160]
[161] saet.

[162] 20 De doorgaensche vergaederingen sullen gehouden wer-
[163] den des Sondaechs naeden middach oft op den tweeden dach
[164] vande feestdaeghen.

[165] 21 De oeffeningen sullen wesen eerst het lesen vande ge-
[166] dichten die ter schole sullen werden gebracht: die gelesen
[167] zijnde sal den Taelman den Voocht afvraeghen eenighe
[168] plaetse sulcke als die bedacht sal hebben wt eenighe dicht-
[169] schrijver, op dat hij deselve voorstelle ende wtlegge aen 't[169]
[170] geselschap,'t welck gedaen sijnde sal den Taelman bij de rij om
[171] vraeghen wat daer ijder af dunckt, watter schoons in is, wat

[172] onschoons, wat te veel wat te luttel, wat te verbeteren ende
[173] wat niet, oock of 'er ander verstandt wt te nemen is dan[173]
[174] daer 't den Voorsteller op wtgelejt heeft: ende soo voorts.
[175] Als alle de Scholieren haer meeninge gesejt hebben sal hij
[176] den Voorsteller de zijne oock afvraeghen ende ten laesten
[177] sijn eighene mede seggen. Ende indien de voorstel zeer
[178] schoon is ofte datter ijets schoons op gesejt werdt, soo sal hij
[179] 't selve doen aentekenen bijden schrijver. Ende d'eerste
[180] voorstel geeindicht wesende sal de naestsittende op de rij
[181] een ander doen ende dat soo lange als den voocht goedt vin-
[182] den sal nae 's tijdts gelegenheit. Ende de geene daer het bij
[183] steken blijft sal den naesten schooldach d'eerste voorstel
[184] doen moeten: ende soo voorts.

[185] 22 Wie t' sijner beurt onversien is van voorstel sal half soo
[186] veel verbeuren als de geene die niet ter schoole comt.

[187] 23 Van elcke hondert guldens die incomen, sullen tien gul-
[188] dens voor afgetrocken werden die den schrijver onder hem
[189] sal houden om te besteden aen sulcke boecken als de Over-
[190] heden goedt sullen vinden tot stichtinge van een Boeckerije.

[191] 24 Het geene d'Overheden goedt vinden van 't Overschot
[192] den armen te seinden dat sal hen de Schrijver draeghen ende
[193] quitantie vande armen voochden daer af, doen tekenen op
[194] het schriftelijck bevel der Overheden om daermede op sijn[194]
[195] rekeninge te verantwoorden.

[196] 25 De Overheden sullen verkiesen voor elcke spel soo lang
[197] het gespeelt wort twee vande stemmeloose Scholieren om
[198] toesicht te hebben dat het geldt wel ontfangen ende inde
[199] bussen geworpen werde, tot datmen begonnen heeft te
[200] speelen, ende salmen de sulcke voor haere moejte meer pen-
[201] ninxkens deelen als aen andere.

Eindnoten:

1 Academie. Deze naam wijst in de richting van een hervorming, zoals in 1617 met de Duytsche Academie van Samuel Coster tot stand kwam. Het is niet zeker dat Hooft dit opschrift dadelijk bij het opstellen van de Schick op 9 maart 1613 heeft aangebracht.

3 *Schick:* orde, reglement (WNT *schik* 639); *in Liefd Bloeijende* was de spreuk van de ‘Oude’ Kamer d'Eglantier.
8 *bij dese:* uit dezen.
9 *schicken:* regelen.
12 *als ... wesen:* als zij met 2/3 van de leden bijeen zijn.
22 *kassen:* kasten.
23 *haevenen:* verzorgen; *oversien in 't opslujten:* inspecteren bij het opbergen.
25 *vermaecken ... zijnde:* veranderen (de coulissen b.v.) als hij daartoe order heeft; *vrijpenning:* wschl. kosteloos toegangsbewijs, vgl. r. 201-202 en WNT *penning* 1113 laatste al.
33 *taefelspel:* kort, meestal vrolijk toneelstuk, geschikt om tijdens de maaltijd opgevoerd te worden.
34 *boeckhouden:* notuleren.
59 *vergaedere:* bijeenroepe.
70 *den armen vinden:* voor de armen heffen.
79 *overleg:* plan (begroting).
84 *lichtmis:* Maria Lichtmis, 2 februari.
92 *sullen (sij)*.
95 *voor:* als.
102 *toonneelform:* coulissen enz.
109 *raemen:* vaststellen.
118 *tot een nieuwejaar:* als nieuwjaarsgeschenk.
124 *Enighe:* Alle.
127 *properheden:* fraaiigheden.
145 *van ... werden:* wegens geweldpleging aangeklaagd worden voor de vierschaar.
158 *wtdoen:* schrappen.
159 *tot niet gecomen:* te niet gegaan.
160 *naesaet:* opvolger.
169 *voorstelle:* inleide.
173 *of er ... wtgelejt heeft: uteleggen op* niet in Mnl. Wdb.; de betekenis schijnt hier te zijn: of er iets anders uit te begrijpen valt dan de voorsteller bedoeld heeft; *daer op:* in de zin waarin.
194 *bevel:* bevelschrift.

Bijlage 91 [Besluit van de regenten van Weesp. 1616.]

*

[1] Alsoo Burgemeesteren Schep^en^ ende Justitie der
[2] Stede Weesp ende Carspele van dien, seeckere tijt deur
[3] het deporteren van hunne bode, niet gedient en zijn[3]
[4] geweest alst behoort hebben Burgemr^en^ ende Schep^en^ op
[5] tversouck van diverse personen soo ingesetenen van Weesp
[6] als Weespercarspel tot het bode ampt bij provisie
[7] geadmitteert Cornelis Jansz. Nijerop, als daertoe
[8] bequaem ende dienstich bevonden sijnde, met belofte hem[8]
[9] daer inne getrouwe*l* ende neerstich te dragen ende
[10] quijten, nae sijn vermoeghen, ende sulcx bevonden sal[10]
[11] worden te behooren Actum den lesten Meije anno
[12] xvj^c^ sestien

[13] Mij pres^t^ Jan otten secr^s^

NB. Het delict wordt genegeerd.

Eindnoten:

3 *deporteren:* ontslaan.
8 *met belofte ... dragen:* Met (zijn) belofte dat hij zich daarin trouw en ijverig zal gedragen.
10 *sulcx:* zoals.

* Origineel. ARA Archief Hof van Holland no. 5221 map 16.

Bijlage 94 Plakkaat Konijnenjacht in Gooiland (19 september 1614)

*

[1] De Ridderschap Eedelen ende Steden van Hollant ende Westvrieslant
[2] Representerende den Staten vanden selven lande, Alsoo tot onser kennisse
[3] gecomen is, Hoe dat de Duijnen Waranden ende Wildernissen van Goij-[3]
[4] lant, van allen ouden tijden met menichte van Conijnen beset sijn geweest,
[5] welcke Conijnen niemant en mochte vangen nochte Jagen als alleenlijcken
[6] die d'selve Duijnen ende Wildernissen vande Graeffelicheijt in pachte ver-
[7] cregen hadden, ende dat nu eenige, seer weijnich jaeren herwaerts alle de
[8] voor*s* Conijnen soo sijn opgevangen ende verjaecht datter egeene meer ofte
[9] zeer weijnige en resteren ende dat oversulcx dienstich wesen soude dat inde
[10] selve Duijnen Waranden ende Wildernissen wederomme nieuwe Conijnen
[11] geplantet werden, om de selve daer mede behoorlijcken te peupleren tot
[12] dienste vande Graeffe*l* Het welcke alsoo niet geschieden en can sonder
[13] excessive groote costen ende moeijten, ende sonder dat op het vangen ende
[14] jagen vande Conijnen aldaer behoorlijcke ordre gestelt werde hebben wij
[15] bij advijs van onse Lieve ende getrouwe die van onse Camere vande Reke-[15]
[16] ninge in Hollant, bij forme van Placcate geordonneert ende gestatueert,
[17] ordonneren ende statueren de poincten ende articulen hier naer volgende/.

[18] Eerstelijcken dat niemant van wat qualiteijt hij soude mogen wesen geen
[19] pacht hebbende aende voor*s* Duijnen ofte Waranden, hem en vervorder
[20] enige Conijns nesten te rooven, noch nae Conijnen te schieten, nochte inde
[21] bergen ofte Conijns aerde te rommelen, ofte te stommelen nochte Conij-[21]
[22] nen vuijt te delven, nochte met honden te jagen, ofte andersints inde Wil-
[23] dernisse ofte daer buijten eenige Conijnen te vangen opte boeten van veer-
[24] thien ponden van xl groten tpont voor elck Conijn, ende opde verbeurte
[25] vande honden, bossen, boogen, ende andere gereetschap bij hem daer thoe[25]
[26] gebruijckt/.

[27] Welverstaende indien hem ijemant vervordert bij dage ofte bij nachte
[28] eenige Conijnen aff te setten met lange netten, ofte te fretteren, ofte de[28]
[29] Conijns gaten te vergiftigen, ofte met eenige roock ofte damp te beschadi-
[30] gen, dat sulcx sal sijn d'eerste reijse boven de verbeurte vande netten off
[31] ander getuijch daer thoe gebruijct, op peijne van t'sestich gelijcke ponden,
[32] ende de tweede reijse opte verbeurte van dubbelde boeten, ende de derde
[33] reijse gelijcke dubbelde boeten ende arbitrale correctie.[33]

[34] Dat een Duijnmeijer ofte sijnen dienaer gelooft sal worden in rechte van
[35] alle delicten inde Duijnen vallende behoudelijck dat alsulcke duijnmeijer[35]

* Rekenkamer der Domeinen in Holland. Negende boek van appointementen no. 165 fol. 54 v. Daar min of meer verdwaald, en niet afgedrukt in het *Groot placcaet-boek*.

[36] ofte dienaer eerst eede sal gedaen hebben in handen vanden Bailliu van
[37] Goijlant /.

[38] (- loslopende honden mogen door de pachters, duinmeiers en hun dienaren worden dood-
[39] geslagen - niemand mag met bussen of gespannen bogen buiten de paden lopen -)

[40] Dat niemant de Duijnen waranden ofte wildernissen sal mogen ontgron-
[41] den, ofte daer inne eenige beesten weijden, plaggen, ofte eenige Conijns-
[42] bergen dempen ofte stoppen, opde peijne van te verbeuren voor elcke reij-
[43] se dat hij sulcx doet, ofte voor een Conijns-gat dat hij stopt voor de eerste-
[44] mael veerthien ponden ende voorde tweedemael achtentwintich ponden
[45] ende voorde derdemael zesendevijftich ponden, ende daer naer sal hij
[46] criminelijck werden gecorrigeert /.

[47] (- niemand mag konijnen kopen tenzij van de pachters of duinmeiers, en dit mag helemaal
[48] niet voor St. Odulphus en na de laatste Vastenavondsdag - niemand mag koperen strikken
[49] zetten of toelaten - de boeten moeten dadelijk betaald worden, het alternatief is arrestatie
[50] - er mag niet gecomposeerd worden dan met goedvinden van de Rekenkamer -)

[51] Item oft ijemant de pachters duijnmeijers ofte dienaers om het naercom-
[52] men van deze Ordonna*n* qualijck toespraak dreijchde ofte sloech, sal den
[53] Officier schuldich sijn de selve te vangen, ende crijminelijck daer jegens te[53]
[54] procederen als jegens den geenen die openbare cracht ende gewelt sullen[54]
[55] gedaen hebben/.

[56] Indien den Officier in al t'gundt voor*s* is niet en dede alsulcken debvoir alst
[57] behoort sal t'selve op hem verhaelt worden ende daerenboven de misdadi-
[58] ge gecorrigeert bijden Hove van Hollandt /.

[59] Werdt voorts bevolen de Schepenen ende rechters van Naerden, dat sij als
[60] hun vande overtredinge van desen blijcke in sulcker manieren als hier
[61] vooren is geseijt, de overtreders corrigeren bijde peijnen hier boven ver-
[62] claert, sonder eenige dissimilatie op arbitrale amende /.[62]

[63] (- delinquenten die niets bezitten zullen aan den lijve gestraft worden - de boeten zullen

[64] voor eenderde deel voor de aanbrenger zijn, voor eenderde voor de Grafelijkheid of de
[65] Officier en het laatste derde deel voor de geinteresseerden - er zal aan dit plakkaat de
[66] grootst mogelijke ruchtbaarheid gegeven worden door de deurwaerder of exploitier van
[67] het Hof van Holland - alle ambtenaren van de president van het Hof tot de baljuw van
[68] Gooiland en alle andere officieren, justicieren en onderzaten wie dit aangaat, zullen zonder
[69] iemand enige gunst te bewijzen dit plakkaat moeten doen naleven en naleven -)

[70] Gedaen inden Haege onder onsen grooten zegele hier aen gehangen in
[71] forme van Placcaet den negenthienden dach der maent van September int
[72] jaer ons Heer en eenigen Heijlants ende Salichmaeckers duysent zesshon-
[73] dert ende veerthien, Ende was geparapheert J. van Oldenbarnevelt v^{t} Enz.[73]

(Lager staat:)

[74] Achtervolgende d'auctorisatie vande E grootmogende Heeren, Mijn
[75] Heeren de Ridderschap Edelen ende steden van Hollant, ende Westvries-
[76] lant, Representerende de staten vande selven lande geinsereert inde Plac-
[77] cate aende welcke dese mijne relatie es geannexeert, van date den xix^en^77
[78] dach der maent Septembris xvj^c^ ende veerthijen, hebben ick Aelbrecht
[79] Baptista van Dalem geswooren exploictier vanden Hove van Hollant mij[79]
[80] ter instantie ende begeerte vande E. Heeren vande Reeckeninge in Hol-
[81] lant, opten xxix^en^ Septembris daer aen volgende gevonden binnen der
[82] stede Muijden ende Naerden Item binnen den dorpe van Hilversom Laeren
[83] Blaricom daer aen binnen der stede Weesip, op welcke voor*s* plaeschen
[84] Namenlijck binnen der stede van Muijden ende Naerden mette bovenge-
[85] nomineerde dorpen, ten overstaen vanden Bailliuw van Goijlant, ende
[86] binnen der (stede) van Weesip ten overst<a>en vanden Schout aldaer,
[87] naer voorgaende clockgeslach ten aenhooren van eenen ijgelijcken, inde
[88] voor*s* steden vanden stadthuijse, ende opde Dorpen ter gewoonlijcker
[89] plaetsche, tvoor*s* Placcaet gepubliceert, ende een ijder een van wegen de
[90] Hooghe Ov^t^ ende Graeffelicheijt van Hollant, Zeelandt ende Vrieslant,
[91] bevoolen, hem naer den innehouden vandien te reguleren opde peijnen
[92] boeten ende breucken daer inne begrepen, hebbe voorts aen alle kercken
[93] der voor*s* Steden ende Dorpen, Mitsgaders oock aenden Raethuijse der
[94] stede Naerden Muijden Weesip ende dorpe van Hilversom, ende aende
[95] Schouts deuren van Laeren, Blaricom, Huijsen ende Muijderberch alwaer-
[96] men gewoonlijck is affixe te doen, copien vanden voor*s* placcate met anno-[96]
[97] tatie van mijne gedaene publicatie geaffigeert, hebbe mede den Secretaris
[98] van der voor*s* stede Naerden, ende voorts alle de Schouten van der voor*s*
[99] steden ende Dorpen elcx bij sonder gelevert copie vande voor*s* Placcate,
[100] gelijck ick mede den voor*s* Bailliuw van Goijlandt gelevert hebbe gelijcke
[101] copie met annotatie onder mijne gewoonlijcke signature van alle mijne ge-
[102] daene publicatien. E. Mogende Heeren t'ghene voor*s* is relatere ick te sijn[102]
[103] mijn wedervaeren.
104 Actum ut*s* Bij mij Ende was onderteijckent AB van Dalem.[104]

Eindnoten:

3 *warande:*jachtveld.
15 *onze Lieve ... Hollant:* onze waarde trouwe leden van de Rekenkamer in Holland.
21 *stommelen:* een dof geluid maken bij het zoeken, het snuffelen naar iets (WNT *rommelen* 1009).
25 *bossen:* bussen, roeren, musketten enz.; *boogen:* (om mee te schieten?).
28 *aff te setten:* in een beperkte ruimte op te sluiten (WNT *afzetten* Suppl. 797).
33 *arbitrale correctie:* bestraffing volgens het inzicht van de rechter.
35 *behoudelijck dat:* mits.

53 *schuldich:* verplicht.
54 *cracht ende gewelt:* geweldpleging (hendiadis).
62 *dissimilatie ... amende:* afwijking (b.v door compositie) van gerechtelijk vastgestelde boete.
73 *v^{t}: vidit:* gezien.
77 *mijne relatie is geannexeert:* mijn ambtsedige verklaring is toegevoegd.
79 *exploictier:* deurwaarder.
96 *affixe* (WNT affix*ie*) *te doen:* (bekendmakingen) aan te slaan.
102 *relatere ick:* verklaar ik ambtelijk.
104 *uits: ut supra:* (datum) als boven.

Bijlage 127 P.C. Hoofdius H. Grotio S.

*

Quandoquidem, vir mihi omnium maxime, approbare patriae industriam meam in valde seriis non valeo; neque rursus quisquilijs magnoperè delector, ipse mei periculum facere statui, enitendo foetum, qui spem falsurus vel maximè, citrà detrimentum publicum, vel minus, non citrà commodum, fuerit. Adeo Themistocli dispares neque magno Reip. bono, neque malo nati nobis videmur. Coepi itaque vitam Henrici magni, cujus memorià, quamvis nullo mihi beneficio cogniti mirum in modum afficior, scripto complecti, idque vernaculo, meditamentum stili et characteris Historici, ac prout hoc cesserit de rebus patriae cogitaturus. Ut, minus tamen operae lusero, adeundum super ijs oraculum tui judicavi judicij: quo vel monitus planè desistam, vel correctus, minus dehinc corrigendum mihi relinquam. Enimvero pleraque me solicitum habent, structuraeque et perspicuitati et amoenitati, et ordini denique universo non nequeo diffidere. Quin et minuta quaedam negotium facessunt; veluti voces exoticae: quarum illae quas in alienis idiomatis obvias, rebus deficiente lingua vacuis, potius imponere, quam inauditas quasdam fingere ratio fuit, ratione locum tuentur. Reliquas autem, cum ambitione nostratium, tametsi praeposterà, accitae sermonem patrium invaserint, sine plurium offensione, proturbare, haud utique promptum fuerit: eas praesertim, quibus res, vel celsitudine vel gravitate conspicuas insignire commissum est. Imo et ipsum Aristotilem in poëticis authorem novimus conciliandi scriptis dignitatem, per hujusmodi lenocinia. Adhibendum tamen, ne in barbaram prorsus degeneret oratio, indicat modum. Atque ego illum non modo tenere hic, sed, sicut in omnibus, vel capere, id vero acerrimae mentis esse duco. Quamobrem censuram hanc, ultrò cum ambiare, quaeso ne graveris inire. Quod autem tuas tot tantisque negotijs distracti curas, parum etiam in tempore oneratum eo, existimationi et humanitati tuae, aliqua ex parte imputes velim, irritamentis hujusce importunitatis meae: atque ita sentias licet, neminem me observantiorem esse magnitudinis tuae, securiorem benignitatis. Quocircà veniam mihi ut des, non multis te precor, sed ex animo Deum opt. max. tuos ut tibi, te patriae diu incolumem praestet, aveto.

Totus tuus
P C Hóófdius.

Mudae, in Arce, xiv. Kalend. Junias,
anni MDCXVIII

* Minuut. UBA II C II.95.

Bijlage 139 Verklaring van Bastiaen Cornelissen en Ghijsbert Pietersen voor notaris Jan Fransz. Bruijningh te Amsterdam, over de aanval op het duinhuis op Rijsbergen

*

[1] Op huyden, den veertienden Martius a^{o} xvj^{c}: negenthien, compareerden etc. ter
[2] P^{ntie} etc. Bastiaen Cornelissen oudt ontrent sevenentwintich jaren, ende Ghijs-
[3] bert Pietersen oudt ontrent tweentwintich jaren, beyde Duijn Wachters in
[4] Sgravelijckheijts Warande op Goijlandt, Ende hebben bijden Eede, die hen so-
[5] lemneelijck is affgenomen vanden Heere Drost van Muijden ende Bailliu van
[6] Goijlandt als houtvester vande voor*s* Warande, verclaert getuijcht ende geattes-
[7] teert, ter Instantie ende versoecke vanden voor*s* heere Drost, hoe waer is, Dat op
[8] sondach, den derden deser maent, Jan Gerritsen Duijnmeijer inde Warande van
[9] Rijsbergen, vandaer vertrocken wesende, sij getuijgen aldaer gebleven sijn, tot
[10] bewaringe vant Duijnhuijs ende gepachte Duijnen, ende dat des nachts tusschen
[11] die voor*s* sondach ende maendach, aen tvoor*s* Duijnhuijs gecommen sijn ge-
[12] weest, ontrent vijffentwintich huijsluijden, gemonteert met roers, brandende[12]
[13] lonten, piecken ende ander geweer, ende aende voor*s* Duijn wachter Gijsberth
[14] geroepen, dat sijt Duijnhuijs souden openen, ende daer uijtgaen, oft dat sij daer
[15] in souden sterven, ende sij getuijgen tselve niet willende openen, hebben die
[16] voor seijde huijsluijden eenige schuijffvensters daerin sijnde met gewelt opge-
[17] slagen ende geopent gehadt, ende daer deur int huijs met piecken gesteecken,
[18] aen stucken slaende met stocken ende steenen, die gelasen ende het dack, hen-
[19] luijden dreijgende dat sij van hare handen souden sterven, ten ware sij daer uijt
[20] gingen, Ende hebben daer naer geropen wilt ghij luijden uijtet huijs gaen goet
[21] willich, ende tselve verlaten, het leven sal u geschoncken sijn, waer over sij ge-
[22] tuijgen als hen over meestert vindende, hebben op de belofte van tleven te be-
[23] houden die deur geopent, ende sijn daer uijt gegaen, ende buijten die deure ge-
[24] commen wesende hebben die voor*s* huijsluijden noch tot twee verscheijden
[25] reijsen naer hen getuijgen met piecken gesteecken, sulcx zij genootsaeckt waren
[26] weder het huijs te kiesen twelck sij ter nauwer noot conden gecrijgen, Waer nae[26]
[27] die voor*s* huijsluijden weder geroepen hebben compter uijt sonder geweer,
[28] tleven is u geschoncken twelck sij getuijgen eerst niet willende doen seijden wij
[29] en vertrouwen u niet, ende naer hooge beloften van hen t'*leveren* te sullen
[30] laeten behouden, soo sijnse met haer bedde ende andere goederen daer uijt ge-
[31] vlucht, gaende ter wijlen de huijsluijden haer verberghen achter een dijckgen
[32] om niet bekent te werden soet scheen, Ende alsoe sijluijden alle haere dingen van

* Hs. Gem. Oud-Archief Amsterdam, Notarieel Archief no. 200/70, fol 26^{r}-27^{v} (blauw fol. 158^{r}-159^{v}).
leven

[33] netten, fretten ende andere gereetschap niet machtich waren tseffens te dragen,
[34] soe hebben sij tselve ten deele buijten sweechs gebracht, ende ten deele naert
[35] dorp Huijsen. Daer nae weder keerende om die reste te halen, en hebbent niet
al
[36] connen becommen, maer eenige goederen gemist, Ende weder int huijs gekeert

[37] sijnde, bevonden dat seedert haer vertreck geen schade meer aen tselve was ge-
[38] daen, daer nae sijn sij getuijgen met een deel vande resterende goederen naert
[39] voor*s* dorp Huijsen gekeert, ende aldaer vertoeft totten dachtoe, Ende alsdoen[39]
[40] weder aent duijnhuijs commende, hebben bevonden dat die deuren ende een
[41] ladder midtsgaders seecker luijck van een Denschip van daer waren, twelck sij[41]
[42] getuijgen presumeerden alle verbrant te sijn, doerdien claerlijck te sien was dat
[43] int voor*s* huijs groot vier gestoockt ware geweest, sulcx dat oock die mantel
[44] vande schoorsteen ten deele verbrant was, Ende dat die sloten ende henghselen
[45] inde Assche lagen, Verclaert noch die voor*n* Bastiaen Cornelissen alleen, nie-
[46] mant vande voor*s* huijsluijden gekent te hebben, alsoo hij daer eerst gecommen
[47] ende vreemt was, ende de voor*s* Gijsberth Pietersen alleene, Deposerende, ver-
[48] claert dat hij overmidts het nach was, Ende dat die huijsluijden hen achter het
[50] Dijcken berchden doen hij uijten huijse quam niemant heeft gekent, Maer dat
[51] hij vastelijck vermoede aende sprake, Dat diegeene Die de meeste woorden ge-
[52] bruijckte, is eenen gen*t* Elbert, sonder sijn bijnaem te weten, Buijrman tot Huij-
[53] sen voor*s*, die des anderen daechs een gat in sijn hooft hadde, twelck hij getuijge
[54] vermoede dat d'voor*s* Elbert moste gecregen hebben, int aff stooten vande
[55] pannen, te meer door dien d'voor*s* Elbert in een gemeen geselschap oft tsamen
[56] spreeckinge gevraecht sijnde, hoe dat hij de voor*s* quetsure hadde gecregen, was
[57] varierende in sijn antwoorde, seijde voorts dat die voor*s* Elbert is een man van
[58] matelijcke lenghte, smal van aengesicht, ruijch ende bruijnachtich van baert,
[59] woonende schuijn tegens over Lambert van Asten herbergier tot Huijsen, ende
[60] scheen ontrent veertich jaeren oudt te wesen, Verclaerde noch wijders Die
[61] voor*s* Ghijsberth alleen, dat eenen mieuws Ebben, oock Buijrman tot Huijsen
[62] voor*s*, hem getuijge op sondage voort plegen vande Violentie hadde int oor
[63] geluijstert in substantie dese woorden Gijsberth gater uijt het huijsge sal aff
[64] gebroocken worden wijders verclaren sij getuijgen noch te samen, dat sij des
[65] maendachs naermiddachs tot Emmenes wesende aldaer hoorden seggen dattet
[66] voor*s* huijs in brant stont gelijck sij tegens den avont Daer bij commende be-
[67] vonden tselve affgebrant te wesen, Gedaen binnen der voor*s* stede Amsterdam-
[68] me ten huijse mijns not^{s} ter p^{ntie} van Adriaen der Weduwen ende Daniel Otten
[69] getuijgen hier toe versocht

Eindnoten:

12 *gemonteert:* uitgerust.
26 *gecrijgen:* bereiken.
39 *dachtoe*, l. dach toe.
41 *Denschip:* een schip met een ruim.

Bijlage 140 Keure op jaght en gansen A° 1619

*

[1] Ick P C H Castelain van Muiden ende Baljuw van Goejlandt doe te weten[1]
[2] eenen ijghelijcken dient behoort. Alsoo overmits de extraordinarie droogh-
[4] te des tegenwoordigen jaers het cooren saet ende vruchten op de landen van[4]
[5] Goeijlandt geschaepen sijn niet alle ter gewoonlijcker tijdt te komen tot[5]
[6] maturitejt ende rijpheidt, sulx de selve dienvolghens oock niet gewonnen[6]
[7] ende vanden velde sullen kunnen werden gehaelt met den wtgang van Oest-
[8] maent precis, maer op sommighe plaetsen ongelijck laeter nootlijck moeten[8]
[9] blijven staen; welcke door d'ongeregeltheidt ende insolentie van sommige[9]
[10] dergeenen, die haer geneeren ter jaght pleeghende met de expiratie van oest-[10]
[11] maent voor*s* haeren ingang te nemen, perikel loopen van vertreden ver-
[12] druckt ende anderssins grootelijx beschadight ende bedorven te werden:
[13] soo ist dat ick omme behoorlijck daer tegens te voorsien, gekeurt ende ge-[13]
[14] ordonneert hebbe, keure ende ordonnere mits desen, dat niettegenstaende[14]
[15] oestmaent sal sijn geëndight, niemandt sich en sal vervorderen te jaeghen op
[16] eenighe croften ackers ofte landen daer rogge boeckwejt oft andere vruch-[16]
[17] ten subject om bedorven te werden op zijn staende: op peene dat de geene[17]
[18] die bevonden sal werden contrarie gedaen te hebben ende oft selfs in per-
[19] soene oft door honden oft ander gereedschap op de voor*s* vruchtdraeghende[19]
[20] landen gejaeght, daer over verbeuren sal een boete van 25 ponden van veer-[20]
[21] tigh grooten t'elcken maele, behoudens den geinteresseerden oft beschae-[21]
[22] dighden sijne actie daer en boven t'appliceren d'eene helft den schout ende[22]
[23] d'ander helft den geenen die de bekeuringe sullen doen. Waer toe geautho-
[24] riseert werden alle lujden van goeden naeme ende faeme op haeren eedt
[25] mits nevens haer hebbende een geloofwaerdigh getujghe.[25]

[26] Gemerckt oock inden voor*s* lande sommighe persoonen beginnen haer te[26]
[27] begeven tot aenhouden van gansen waer bij haere gebujren ende anderen
[28] merkelijck worden verkort ende beschaedight; heb van gelijcken gekeurt[28]
[29] ende geordonneert, keure ende ordonnere bij desen, dat niemandt aldaer en
[30] sal moghen houden eenighe gansen op peene van dat een ijghelijck vrij ende[30]
[31] geoorloft zijn sal deselve doodt te slaen, sonder daer aen te misdoen ende
[32] daerenboven de geene diese bevonden werdt aen gehouden te hebben, ver-
[33] beuren nevens elcken gans de boete van drie ponden ten prijse voor*s*.[33]

[34] Lastende ende bevelende den schouten ende wethouderen vande respective
[35] dorpen der voor*s* landen desen alomme daer 't costujme is te doen publice-[35]
[36] ren ende voorts te doen achtervolghen ende exsecuteren naer haeren teneure[36]

* Minuut. KA CL XXXI a^{c} 31.
Hs. dubbel vel; fol. 1^{r} en 2^{r} tekst, fol. 1^{v} doorgestreept adres ‘Aen Sr Willem Jansz. in de Sonnewijser opt Water. Amsterdam.’ met onbek. hand. Fol. 2^{v} blanco.

[37] ende inhouden sonder eenighe dissimilatie alsoo 't gemeene nut sulx noot-
[38] lijck vereischt. Gedaen op den Hujse te Mujden den XXX^{en} Aug. 1619.

[39] P C Hóóft.

Eindnoten:

1 *doe ... behoort:* maak bekend aan ieder wie het aangaat.
4 *saet ende vruchten:* zaaisel en warmoes.
5 *geschaepen sijn:* (voor)bestemd zijn.
6 *maturitejt ende rijpheidt:* de in ambtelijke publicaties en ook in dit stuk herhaaldelijk voorkomende verdubbeling, op deze plaats nog gemotiveerd door het gebruik van een bastaardwoord dat vertaling nodig heeft, elders tot een formule verworden.
gewonnen: geoogst.
8 *ongelijck:* zeer veel; *nootlijck:* nodig.
9 *ongeregeltheidt:* tuchteloosheid; *insolentie:* brutaliteit.
10 *haer geneeren:* hun brood winnen; *pleeghende:* bep. bij *jaght*.
13 *soo ist dat:* formule waarmee de motivering van een verordening enz. overgaat op de inhoud.
14 *keuren:* verordenen; *mits desen*, bij desen (r. 14): door deze rechtshandeling.
16 *croft:* hooggelegen akker (WNT *krocht* (*I*) 299 1)
17 *subject:* onderhevig aan de mogelijkheid.
19 *gereedschap:* benodigdheden.
20 *daer ... over:* daarom.
21 *behoudens ... boven:* ongerekend de actie (eis) daarbovenop van de kant van de benadeelden.
22 men leze een komma achter *boven; appliceren:* uitkeren.
25 *nevens haer:* bij zich.
26 *haer ... gansen:* ganzen beginnen te houden.
28 *verkort ende beschaedight:* benadeeld.
30 *peene:* straffe.
33 *nevens:* boven, benevens; *ten prijse:* van 40 grooten, dus een gulden.
35 *desen:* dit stuk; *costujme:* gewoonte.
36 *achtervolghen:* naleven; *teneure ende inhouden:* strekking en inhoud; *dissimilatie:* afwijking.

Bijlage 183 [Minuut briefgedeelte aan A. v. Blijenburgh, met vertaling. 1622.]

*

(Hooft had de brief eerst, van r. 29 af, zo willen beëindigen:)

[1] ... eerst hoonen; nae, oft niet, hooren. Et ego, quamvis bonos principes voto
[2] expetere, qualescunque tolerare solitus, tamen olim concesso jure creandi pro-
[3] praetorem Wesepiorum depulsus sum, adactusque renunciare quem vel minimè
[4] lubuit: fastiditus (credo) dominationibus et ut injuriam segniter laturus: id quod
[5] debere me fateor. Causa paenes Hypocritas, dien de godsdienst, in den mondt
[6] bestorven is, quod aiunt. Equidem omnes id genus homines, nisi per pruden-
[7] tiores stet, facessere jubeam. Tu verò accersis, nec quantos concire tumultus,
[8] unico Hippocritae promptum sit, cogitas? cave quaeso ne parto a te nostra in
[9] civitate nomini malè consulat. Non obsequi tamen nequeo si ita vobis visum
[10] fuerit: praesertim cum mihi videar animum egregij juvenis affinis tui aliqua ex
[11] parte conciliaturus; cuj, patrique ejus, viro amplissimo, ut tibique commenda-
[12] tum me magnoperè cupio, quos omni cum familia Deus opt: max: ut diu inco-
[13] lumes praestet, precor. Mudae in arce x Kalend. Majas, MDCXXII

VERTALING

[1] En ik, hoewel gewoon naar zedelijk hoogstaande gebieders vurig te ver-
[2] langen, maar ze te verdragen zoals ze zijn, ben toch van het eertijds mij toe-
[3] gekende recht, den schout te Weesp aan te stellen, verstoken en ertoe ge-
[4] prest af te zien van den man, van wien ik dat wel het allerminst verkoos:
[5] met neusoptrekken (geloof ik) bekeken door de heerschappijen als iemand,
[6] van wien men denkt, dat hij geleden onrecht zonder sputteren zal verdra-
[7] gen, iets wat, erken ik, ik wel moet. De oorzaak ligt bij de Schijnheijlighen,
[8] wien, zoals dat heet, ‘de godsdienst in den mond bestorven is’. Ik voor mij,
[9] als dit niet van wijzer mannen afhing, zou al dat soort mensen zich laten
[10] wegpakken. Gij echter vraagt hen in huis en bedenkt niet, hoe grote op-
[11] schudding te weeg te brengen zelfs voor één Schijnheylig al een gemakke-
[12] lijke zaak is? Wees toch alstublieft op uw hoede, dat hij niet voor den naam
[13] door u in onzen staat verworven maar slecht zorg draagt. Niet gehoorzamen
[14] echter kan ik niet, als gij het zo besloten hebt; te meer, daar ik meen, dat ik
[15] het gemoed van den uitstekenden jongen man, die in uw familie is inge-
[16] trouwd, in enig opzicht voor mij kan winnen. Aan hem, zijn vader, dien
[17] doorluchten man, evenals ook u zie ik mij zeer gaarne aanbevolen; dat met
[18] geheel de familie hen de goede, grote God lang in ongeschondenheid spare,
[19] is mijn bede. Te Muiden op het Slot. 22 april 1622.

* Minuut. UBA II C II.162.

Bijlage 202 Uit het Journaal dat Susanna Huygens-Hoefnagels voor haar zoon Constantijn bijhield, tijdens zijn verblijf in Engeland in 1624.

*

[1] Adi 28 febrewari - als dat hun volck al waren gecomen over de
[2] Suyer see tot voor Amsterdam, alwaer sy alle de schepen en alles
[3] hadden in brant gesteken, en dat de magistraet van Amsterdam
[4] vergaert waeren om samen taccorderen om met de vijant te parle-
[5] menteren, en dat de steden van naerden, muyen en Wesep hun wil-
[6] den de sleutelen tegen brengen, en datse in gelderlant nu soo
[7] vast waren dat daer geen omsien meer na en was. Siet waer ick
[8] mynen Journael mede vulle, en nochtans om dat de leugenen soo
[9] notabel sijn soo dienen sijder in te staen, tis waer sij hebben
[10] daer in Vrieslant quaets genoch gedaen wel 150 huijsen af gebrant,
[11] en ick en weet niet wat meer; men salt noch hooren. Aengaende
[12] den Drossaert hooft, die is selver hier, en heeft die gevan-
[13] gens hier gebracht soo dat van hem geen swaricheijt en is, als
[14] men meijnde of seijde. Ende nu tavont is sijn Exel al gesont weder
[15] thuijs comen godt heb lof

Tijdens de inval van Hendrik van den Berg op de Veluwe in februari 1624 werd Gooiland door zijn troepen afgestroopt. Susanna Huygens-Hoefnagels houdt terwille van haar zoon Constantijn, die in Londen is, een journaal bij.

De gevangenen zijn de buurmeesters van de dorpen in Gooiland, in *202* genoemd. *Daar was geen omsien meer na* moet betekenen: daar was niets meer aan te doen.

* Origineel. UBA 28 Cm 2.
Hs. dubbel vel.
De schrijfster laat de punten op de ij achterwege.

Bijlage 209 Gedachtenwisseling tussen Huygens en Hooft over het metrum.

*

Het hs. van Hooft's *Granida* (UBA II C 14), voltooid 1 maart 1605, bevat een aan de tekst voorafgaande beschouwing, waarin Hooft rekenschap geeft van de maat van zijn verzen. In de druk (1615) werd deze uiteenzetting niet opgenomen, en pas P. Leendertz Wzn heeft *De drucker groet den leser* in 't licht gegeven (*Gedichten* 1871 II, 141). Ter inleiding van de gedachtenwisseling van 1623 volgt hier het laatste gedeelte, waarop Hooft en Huygens herhaaldelijk wijzen. Het is volgens Leendertz Sr. geschreven na het verschijnen van de *Ariadne*, waarvan het voorbericht op 30 juli 1614 gedateerd is. Huygens moet het uit het hs. gekend hebben.

De gesangen hier in gebracht gaen op haer wijsen oft sulcken maet datmen'er lichtlijck wijsen op stellen kan. De maet der doorgaende regelen is die van d'Italiaenen ende Franchoijsen, voornaemste tongen der Christenen in sprekens gebrujck; dewelcke de lanckheit der silben naer de bijclanck nemen: ende sijn tot een voorbeeldt wt de voornaemste poëten hier bij gestelt etlijcke stucken van regelen, sulx als genoech is; want de rest gaet op gelijcken voet.

De lange silben zijn dus geteeckent: ‒, de corte dus: ∪.

Maet der dichten

Gemeene maet

	∪ - ∪ - ∪ -
PETRARCHA.	Al mond' e breve sogno
TASSO.	Col senn' et con la mano
ARIOSTO.	Finir quant' ho promesso
BERTAS.	Mais tout cela n' est rien
RONSARD.	Mortellement blessé.

Eerste verandering

	- ∪ ∪ -
PETRARCHA.	Favola fuj gran tempo
TASSO.	Et l' angelo gl' appari
ARIOSTO.	Imperator Romano
BERTAS.	Porte de son ovrier
RONSARD.	Une jeunesse promte.

* UBL Pap. 2.
Hs. Zeven folio's r. en v.

Tweede verandering

∪--∪∪-

PETRARCHA. Et non mene guardaj

TASSO.	Che fa l' arme cessar
ARIOSTO.	Di quel giovan' infido
BERTAS.	Tout beau Muse tout beau
RONSARD.	De cent graces nouvelles.

Derde verandering

-⏑-⏑⏑-

PETRARCHA.	Sotto biondi capei
TASSO.	Canto l'arme pietose
ARIOSTO.	Senza spad' ad oprar
BERTAS.	Tire l'ir' a l'iré
RONSARD.	Une belle prison.

Wat buiten dese maeten is lujdt quaelijck, gelijck

-⏑-⏑– –

Que le clair soleil darde.'

De gedachtenwisseling gaat van de bovenstaande stellingen uit. De structuur van het debat vereist enige toelichting:

1 *Voor de eenparicheijt* enz. Huygens gebruikt in zijn betoog schuin, halfmodern schrift voor eigennamen, versregels, vaktermen en een enkele maal een element van het betoog. In de transcriptie is dit cursief gezet; de onder 2 genoemde renvooien: Hooft's onderstrepingen in Huygens' tekst, zijn klein kapitaal gezet.

2 Hooft maakt zestien aantekeningen in margine. De plaatsen waar ze betrekking op hebben blijken uit de plaats van het marginale; bovendien onderstreept Hooft in 12 van de 16 gevallen Huygens' woorden waar hij op reageert. De marginalia worden hier geordend door ze van de hoofdletters A-Q te voorzien.

3 Huygens schrijft dan een *Weder-antwoord*, waarin hij op Hooft's marginalia terugkomt; naar de besproken plaatsen verwijst hij met de nummers 1-18. Deze nummers plaatst hij naast of in Hooft's tekst.

4 Op dit *Weder-antwoord* tripliceert Hooft weer met marginalia. De plaats waarop hij reageert blijkt uit de nabijheid van Huygens' tekst, waar hij niet alleen naast, maar ook tussen en achter schrijft. In 11 van de 18 gevallen onderstreept hij in Huygens' tekst de woorden waarop hij reageert. Deze aantekeningen van Hooft worden hier met de onderkastletters a-s aangeduid.

Voor de eenparicheijt der Dichten, ende vande Voet-maet.[*]

[1] Het Gedicht is niet anders als *canora dictio* oft een singende uijtspraecke.[1]
[2] Soo dat het in Latijn, als sommighe gelooven, den naem van 'tsingen

[3] gehouden heeft: Gelijckmen bijnaer in Duijtsch mede met het woord, [3]

[4] *Dichten*, soude derven spelen, gemerckt het singhen eijgent*l* is, de
[5] woorden *dichten;* dat is met het slepende gevolg vande Stem *dicht* aen-
[6] den andren hechten.

[7] Dienvolgende, dewijl de Dichten van oudts altijdt tot den sang ge-[7]
[8] maeckt ende singende uijtgesproken sijn gewordden, om alnoch het[8]
[9] selve gebruijck te onderhouden, is niet alleen betamelijck, maer oock
[10] noodich deselve soo te maecken (gelijck de Heere Hóóft vande Ita-
[11] liaensche ende Fransche spreeckt) *dat sij op sekere wijsen daerop te setten*,
[12] *voeghlijck connen gesonghen worden, ende gesproken wordende sekeren*
[13] *vloeijenden vall hebben*.

[14] Dese Voeghlijckheijt ende vloeijende vall vereijscht ijet meer dan 'tge-
[15] tal vande Silben; namentlijck haren Tuijt, door denwelcken sij inde[15]
[16] uijtspraeck langh off kort geduijdt worden.

[17] Hoe het dan de Griecken ende Latijnen in 'tsinghen van hare Dichten[17]
[18] gemaeckt hebben, Dewijl sijluijden in haer Heldenloff, Treurspelen
[19] ende diergelijcke, selver niet het getal vande Silben, maer alleen van
[20] sekere Voeten waernamen, hebbe ick somtijdts in twijffel getrocken;
[21] hoewel ick wel bedencken konde dat sij in hare Noten lichtelijck van[21]
[22] een Dactijlus eenen Spondaeus, Jambus, Trochaicus, Tribrachijs,
[23] Molossus, Anapaestus, ende van gelijcken averechts, somtijdts bij her-[23]
[24] stellinge, somtijdts bij verdubbelingh maecken konden. Doch inden[24]
[25] aert van Dichten die sij *Odae*, dat is eijgentlijck *Gesanghen* oft *Lieden*
[26] noemden, ende namentlijck inde *Sapphica*, die wel de soetste ende
[27] sangelijckxste schijnen te wesen, merckte ick oock wel dat sij
[28] [+] WEIJNIGHE oft gheen veranderingh van Silben toe en stonden. /
[29] Van dese leste soort ende eenighe haers gelijcken schijnt dat de Italia- [+](A)
[30] nen hare *Stanze*, de Françoisen hare *Couplets*, ende wij onse Vaersen[30]
[31] ontleent hebben: Inde welcke wij dan oock voor eenen vasten regel[31]
[32] behooren te stellen, dat sij alle, soo wel in 'tgetal als inden Tuijt vande[32]
[33] Silben gelijckelijcken over een moeten komen.

[34] Het getal aengaende, zijn beijde de Italianen ende de Françoisen met[34]
[35] ons eens; dewijle wij gheen van allen de Latijnsche verdeelinge van[35]
[36] Voeten gebruijcken noch toe en staen.

[37] [+] Den Tuijt alleen VERONACHTSAMEN SIJ BEIJDE
SCHANDELIJCK.[37-42] [+](B)
[38] Zoo dat sich menichmael de beste Sangher, inde tweede *Stanza, Cou-*
[39] *plet*, ofte Vaers, seer verleghen vindt, om eenighe Silben sonder har-[39]
[40] dicheijt met de Noten uijt te spreken, die op de woorden van 'teerste
[41] Vaers behoorlijck gepast zijn geweest; sulcx inde Fransche ende Ita-[41]
[42] [+] liaensche Psalmen ende Airs DAGELIJCKX VOORKOMT.
[+](C)

[43] [+] DAT DESE VERDACHTE ONACHTSAEMHEIJT BIJDE FRANÇOISEN[43] [+](D)
[44] BINNEN DE PALEN VAN EEN EENPARIGHE ENDE DRIJE MENGEL-[44]
[45] MATEN BESLOTEN ZIJ, en kan ick de Heere Hóóft, voor alsnoch, niet[45]

[46] toestaen: merckende dat de hardicheijt bij Sijne E. uijt *Bartas* voorge-[46]
[47] stelt, namentlijck

[48] ---- *que le clair soleil darde*,

[49] onder hunluijden gansch niet selsaem noch paer-loos is. Maer wel bij[49]
[50] noot oft gelegentheijt sonder achterdencken gebruijckt wordt, [50]
[51] als door *Marot* inden twaelfden *Psalm* dicht achter den anderen[51]

[52] ---- *entre eux ce propós tiennent*.

[53] ---- *affiné à l' espreuve*.

[54] ---- *Espuré par sept fois*.

[55] ---- *dont tant molestez sommes*. /

[56] ende door *Bartas*,

[57] ---- *ains vostre vertu force*.

[58] ---- *si leur pourvoijant maistre*.

[59] ---- *ne croit qu' en vertu d'elle*.

[60] ---- *par le dentelé poutre*.

[61] ---- *lors qu' heureusement sage*.

[62] ---- *tu vois le toreau naistre*.

[63] ---- *en chemin dequoij paistre*.

[64] ---- *sur les clairs talons verte*.

[65] ---- *remarquer parmi l' ombre*.

[66] ---- *mais qui transporté d'ire*.

[67] ---- *qui bien avisé couppe*.

[68] ---- *ainsi qu' en Janvier glace*.

[69] Oock door *Ronsard*,

[70] ----*ne peuvent trouver place*.

[71] ---- *nouveau serviteur prendre*.

[72] ---- *ses propres enfans mesmes*.

[73] ende van gelijcken menichmael door alle andere. Emmers dat sij TEN[73]
[74] [+]OPSICHTE VANDE TWEE LANGHE IN EEN HALF VAERS BIJ ELKAN- [+](E)
[75] DEREN KOMENDE NIET GESCHOUWTEN WORDT: alsoo deselve[75]
[76] reden de Tweede Menghelmaet mede verdacht zoude behooren te
[77] maecken, als bijde gestelde voorbeelden blijckt:
U--UU-

[78] *Che fà l' arme cessar* - - etc

[79] Behalven dat in mijn oor de twee aen een volghende kortten ten naes-[79]
[80] ten bij zoo veel hardicheijts gheven als de Langhe, als in[80]

[81] [+] L'ANGELO GL' APPARÌ.

[+](F)

[82] *Porte de son ouvrier*. etc

[83] Daerom ick eertijdts, met de naervolghende proeve getracht hebbe te[83]
[84] bewijsen, hoe *vloeijenden vall* de Fransche Dichten, zoo wel als onse
[85] Nederlandsche, hebben souden, indien daarin de kortte met de langhe
[86] Silben beurt om beurt vermengelt wierden:

[+] *Ambre blanc, rougis tu pas*
De te veoir couvrir le bras [+](G)
Qui nous faict la neige noire?
Sa froideur le dict d'Ivoire,
Sa douceur le dict de Laict;
Froid et dur et doux qu' il est,
Il n' est corps, ni coeur, ni roche
Qu' il n' attire, qu' il n' accroche:
Et te flatte ta vertu
Eschauffée, d'un festu?

[97] Maer dat wij den Françoisen t' onrecht inde keur vande Silben eenen[97]
[98] [+] Regel opdichten zouden, blijckt bij 'tgene sij dienaengaende selfs ge-
[99] schreven hebben haren Vrijdom te wesen; namentlijck een onder hun-[99] [+](H)
[100] lujden, die sich de Dicht-konst vermeten heeft / boven andere te ver-
[101] staen, ende vande meeste daer voor gehouden is geweest:

[102] *La Poesie des Grecs et Romains, seijt hij, mesure ses vers par certains nombres*
[103] *de pieds, composez tant de longues que briefves syllabes sans Rime. Nous au*
[104] *contraire faisons entrer dedans noz vers* TOUTTES SORTES DE SYLLA-
[105] BES, *soijent longues ou briejves*, SANS AUCUN TRIAGE; *ains suffit qu' ilz*[105]
[106] *aboutissent en paroles de pareille terminaison, que nous appellons Rimes*.
[107] [+] D'Italianen sonderlingh en hebben niet verdient aen d'eere van dit[107]
[108] neerstige opsicht deelachtich gemaeckt te worden; want sij doch schier[108] [+](I)
[109] sonder eenighe verkiesinge ter Werelt te werck gaen; ende niet be-
[110] ducht en sijn te seggen,

Sacerdote in quel tempo, o'l mostrò forse
Guarini. Sol virtu della donna, et però seco.
Io sarei già di questi pensier fuora.
Petrarcha. E'n sul cor, quasi fero leon, rugge.
---- *e sè doppò sè tira*.

Tasso. Ove in vece d'entrambi il furor punga.
Io non ho meco gente da uscir fuora.
Ariosto. Poi cal ò su l' arcion che ferrato era.

met diergelijcke t' elcke reijse. Jae selfs naerden *Middelstuijt* niet en-
vraghende; dien doch de Françoisen noch hoochelijck bevolen hou-
den, niet konnende lijden -

Je me veux ramentevoir à vous deux.
Je vous aijme pardessus toutte autre beauté.

+ daer d'Italianen, deselve soo gereet over, als gade slaen, als inde meeste
der voorgaende ende inde volgende Voorbeelden te zien is. +(K)

Guarini. E quella maraviglia che dovresti.
Petrarcha. E venga tosto, perche morte fura.
Tasso. Che parve il popol d'Asia inerme, e frale.
Ariosto. Quivi l' audace giovane rimase.

Datmen het onparigh springhen vande Silben met den *aert der stoffe*
soude moghen verschoonen, die, volgens de Heere Hóóft, *somtijdts*
+ *vereijscht datmen de beurten breke*, HEEFT EENICHSINS SIJN BEDEN-
+(L)
CKEN; 'Ten ware men hier mede een al te ruijmen deure soude openen
voor de onachtsaeme ongeregeltheijt, die elck een altijdt met d'een
off d'ander schijn van redenen zoude weten off trachten te bedecken;
+ behalven dat DE VERANDERINGH MET DEN SANG NIET BESTAEN
+(M)
EN KAN, soo boven aengewesen worde.

Mijn besluijt is, als men de soeticheijt vanden eenparighen Silb-trant
(die doch wij Nederlanders, uijt kracht van de overvloedicheijt van
onse Tael in swangh gebracht hebben, ende ter eeren derselver, boven
de gemelte redenen, teghen alle* andere spraken in waerde behoorden
te houden) teghen een harder ongebondenheijt zoude willen verruij-
+ len, datmen beter de GRIECKEN ENDELATIJNEN dan de Franschen
ende Italianen te hulpe zoude mogen nemen, ende beproeven watmen +(N)
met de gelijckenis van haerluijder verscheijden Voeten, sonder eenigh
opsicht van Middelstuijt off andersins, soude konnen te wege brengen.
Dus soudemen de volgende regels als *Iambi* konnen meten:

* boven staet *weinighe* (Hooft).

Guarini. O quanti affanni ho sostenuti, o quante
Per questa cruda indignità sofferte!
Petrarcha. Amor con sue promesse lusingando
Mi ricondusse à la prigion antica.
Tasso. E l' empia fera in fin' argento impressa
Riluce si, ch' ogn' un direbbe, è dessa.
Ronsard. Il faut que nous mourrions tous deux en mesme jour
Et que soijons couverts de mesme sepulture.
Bartas. Et toutefois ce rien ne vid ensemblement
Paroistre sa matiere, et son riche ornement.

[158] Daer dan de eenparicheijt vande *Iambi* veronachtsaemt ware, soude-
[159] men de uijtspraeck konnen versoeten met andere Latijnsche oft[159]
[160] Griecksche Voeten, soo boven van 'tsinghen geseijt is, ende bijde Latij-[160]
[161] nen ende Grieckschen gepleecht wordt.

[162] Oock dewijl men houdt dat de maet vande Elfsilbighe vande Latijn-[162]
[163] sche ende Griecksche *Hendecasijllabi* gecomen zij, zoudemen om har-
[164] dicheijt te schouwen, bij gelegentheijt de regels off als *Sapphici* off als[164]
[165] *Phaleuci* konnen aff tellen, als in dese;

-∪—–-∪∪-∪-

Guarini. Con l'unir teco eternamente l'alma.[166]

-∪-∪∪-∪-∪-

Felicissimo tempo de gl' amanti. /

[168] Daer van 't eerste een volcomen *Sapphicus*, 'tander een soete *Phalae*-[168]
[169] *cus* is, daer sij in *Iambi* verdeelt beijde hare hardicheijt hebben. /

[170] Voorde 12.ende 13-silbighe meene ick mede een uijtspraeck te konnen
[171] voorstellen die als vrij vloeijende, gewillich ende onbedwonghen val-[171]
[172] len zoude; Van gelijcken voor andere maten. Ende is te gelooven
[173] [+] dat sich de Italianen met dese uijtvlucht WETEN TE VERSACHTEN:[173]
[174] sonderlingh gemerckt den aert vander Woorden tuijt den leser daer[174] [+](O)
[175] toe dwingt.

[176] Doch dese zijn maer bloote voorslagen, die in haer selven mede al[176]
[177] ettelijcke ongerijmtheden onderworpen zijn; daermen oock niet se-[177]
[178] kers aff stellen moghe voor en aleer men eens zij over het rechte gevoe-[178]
[179] [+] len VANDE LANGHE, KORTTE ENDE GEMEENE SILBEN: daer in ick[179] [+](P)
[180] mijns deels verre van andere verscheijden ben, die sich onderwonden[180]
[181] hebben in Fransch, Italiaensch, Engelsch ende NeerDuijtsch den aert[181]
[182] van Dichten te beproeven die de Françoisen *vers mesurez* heeten, dat is, [182]
[183] Regels opden latijnschen Voet gemeten; inde welcke de waerde der[183]
[184] Silben best van allen uijtsteeckt. [184]

[185] +ZOUDE OOCK DESE VERSCHOONINGH INDEN HELDENLOFF,[185]
[186] TREURSPELEN, BRIEVEN, ENDE ANDERE GEDICHTEN +(Q) VAN[186]
[187] EENEN ADEM, EENICHSINS AENVEERDELIJCK WESEN; MAER
[188] NIET WEL LIJDELIJCK INDE LIEDEN OFT GESANGHEN, DIE ICK[188]
[189] BOVEN GESEGHT HEBBE IN VAERSEN VERDEELT, ENDE OVER-
[190] SULCX NOOTSAKELIJCK AENDE NOTEN VAN' TEERSTE GESANGH
[191] VERBONDEN TE MOETEN BLIJVEN.

[192] Constanter.

[193] Maijo. MDCXXIII.

(Repliek)

Hooft's marginalia bij Huygens' *Voor de eenparicheijt* enz.

A
dat's mijn gevoelen.

B[B]
1. Nochtans worden alle de Stanze van Arioste op sekere wijse gesongen: ende daer hartheidt valt dat mostmen vrijdoom vanden Poëet oft zijnen feil houden, oft benautheidt van woorden.

C
2. Dese feilen sijn mijns oordeels niet veele ten aensien vande welgaende vaersen.

D[D]
3. Dat de Franchojsen desen regel gestelt hebben, wordt niet geseidt: maer datmen bevindt deurgaends deselve van hun waergenomen te zijn; mijns achtens, op t gelejde der ooren. Immer de mijne vinden daer inne niet hards als dat daer bujten loopt. 4. Ende meene dat alle de vaerssen op die voeten gaende konnen gesongen werden op de wijse die op den Ariosto geset wordt 5. hoewel 't half singen half seggen schijnt.
6. Oock heeft, mijns weetens, niemandt bij ons den regel gemaekt van sujvere jamben te gebrujcken ende indien verscheiden dichters alsoo gedaen hebben dat en kan andren geene wet sijn, oft hun en staet vrij andere formen van vaerssen te maecken.

E[E]
Twee langen in 't laest van een half vaers. Heb ick willen seggen ende mij misschreven.

F[F]

Waeromme hier meer hardigheids als in: Italiam fato?

G[G]

Dese vondt is aerdigh: de Vaersen slibberigh, als wt Trochaeen bestaende, ende passen de stoffe. 8. Andere stof konde anders eissen.

H[H]
Van desen regel is voor geseidt.

I[I]
Dat d'Italiaenen zeer groote vrijdoom gebrujcken ende liever een lange sjlb afbijten als een' goeden inval verkrepelen, stae ick gaerne toe; 9. maer houde evenwel dat zij nae wat anders luisteren als nae 't getal der sijlben ende de rijme. Want 10. wat soetheidt soud' er dan in hunne versi sciolti zijn, gelijck zij noemen de geene daer de rijm gebreeckt?

K[K]
Den middelstujt beken ick in de bijgebraghte Fransche vaerssen met onvoeghlijckheidt versuimt te zijn. Meen nochtans dat 'er groot onderscheidt valt tussen woordt ende woordt aldaer gestelt ende al stujt het midden van 't vaers ten halven van een woordt 11. vinde daer kleene swaerigheidt in, als de sijlb daer 't op stujt van welhooghen tujt oft bijklanck is. Jae worden in mijnen sin meest alle vaersen lam met nauw waer nemen van middelstujt 12. in de wtspraeck.

L[L]
Dewijl de Latijnen ende Griecken in eenerleij vaersen inde selve setel verscheiden voeten gebrujcken; als dactilus ende spondaeen in alle 4 zetels van Heldendicht, om den trant der vaersen te setten nae den aert der stoffe, brujckende dactijlen in geswintheidt, spondaeën in bedaertheidt: 13. Waerom salmen ons verpeenen niet wt onsen tredt te gaen?

M[M]
14. Dat sommighe veranderinge met den sang bestaen konnen acht ick niet gelooghent sal werden.

N[N]
15. De Griecken en de Latijnen te volghen soude veel vrijheids vereisschen om meenighte van consonanten wt de woorden te smijten daerse mede vermast gaen: ende kan hier niet doorsien.

O[O]
Als wij op de selve wijse wercken als d'Italianen soo kan ons hunne wtvlucht niet ontstaen. 16. Ende ducht ick dat wij swaerlijck genoegh hen ende de Franchojsen achterhaelen zullen met eere van dichten, al en binden wij ons niet nauwer als zij gebonden zijn.

P[P]
17. Sijlben kort genoegh om in Latijnsche vaersen daer voor te strecken, vindt men weenigh in Neerduitsch; ende zullen ons, zoo 't schijnt met de lanckheidt oft kort*h* vanden bijklanck aengewesen, moeten genoeghen.

Q[Q]

Dit laeste stae ick genoeghsaem toe ende heb daerom geseidt in 't eerste van 't geen op dese stof bedacht had, dat de maet moet gevoeght worden nae de wijse daer de dichten op gaen: ende daer nae, dat de gemeene dichten dat zijn degeene diemen voor geen eighentlijcke gesangen wt en geeft, moghen

gemaekt worden op de maeten bij mij aengewesen. 18. Ende zijn wij hier in volkomentlijck van een verstandt, soo de H.Huijghens dit toestaet, wtgeseidt alleen dat ick meene selfs in gesang somtijds 't getal der sijlben min oft meer kan sijn behoudens de wijse. Bij exempel:

> die schand en schie mij nemmermeer
> sprack Gerrit van Velsen tot sijnen landsheer.

Dese twee regels weeten alle de hujslujden op eener wijse te zingen. Nochtans is d'eerste van vier jamben, de tweede van een jambe in laest, al de rest amphijbrachi.

Maer hierinne onderwerp ick mij sijner E *wettenschap* gaerne met een' blinde gehoorsaem*h*.

(D u p l i e k)

Weder-antwoord teghen des H[en] P.C.Hóófts Aenmerckingen op mijn Wederlegh.

[1] Van eersten aen hebbe ick getracht te bewijsen, ende houde noch[1]
[2] staende, dat sich noch de Françoisen, noch de Italianen geen *Gemeene*[2]
[3] oft *Mengelmaten* voorgeschreven hebben, die mij dunckt de H[e] Hóóft[3]
[4] hunlujden opgedicht heeft, met dat hij alle hunne Gedichten binnen[4]
[5] die palen heeft besloten; Daer sijluijden, soo ick meene bewesen te[5]
[6] [+] hebben, H A E R S E L V E N O N G E L I J C K M E E R R U I J M T E G E V E N ;
Behal-[6] [+](a)
[7] ven, als sulcx niet en ware, dat daer onderscheijt is tuschen eenen die de
[8] nootsaeckelijck*h* van dwang binnen de palen houdt, ende eenen ande-
[9] ren die deselve palen niet en overtreedt dan ter tijdt toe hem sijn'
[10] eijghen geneghen oft gelegentheijt daer toe aen raden sal. Dat wij dan
[11] voor alsnoch in 'tspoor der gemelte natien niet en stonden, om hun
[12] recht uijt te mogen volgen, is mijn eerste besluijt geweest. Zedert ben[12]
[13] ick in 'tselve gevoelen gestijft geworden, door 'tgene eenen *Girolamo*[13]
[14] *Ruscelli* aengaende sijne eijghen natie, in desen geschreven heeft, met
[15] dese woorden.

[16] [+] *Per certo questo* A S S E G N A R E I L U O G H I A G L ' A C C E N T I , *mi par fatica* [+](b)
[17] *veramente ociosa. Percioche il verso nostro si misura più con l' aere che altri se*
[18] *ne prende ò figura nella mente che con lo stare à riconoscer le sedie de gl' ac-*
[19] *centi. Et ogni donniciuola, et ogni artegiano, che non sia del tretto stolido*
[20] *della mente e delle orecchie formerà versi misurati e giusti, anco à l' improviso;*
[21] *ne vi attenderà ad altera regola che à quella proportione che s' havera formata*
[22] *nella mente, con l' essempio di qualche verso del Petrarcha, ò del furioso, ò d'*

wetenschap.

altri. E molto più poi si dià da credere che ciò si faccia nelle persone di maggior giudicio e dottrina; lequali senza niuna fatica si formano i versi, e gli mutano e rimutano in questa ed in quella guisa per haverli più leggiadri di compositione nelle voci e più numerosi nelle syllabe e ne' tempi loro, senza però metter mai cura à rimirar se gl' accenti stieno nelle loro sedie, ma GOVERNANDOSENE SOLAMENTE, COME HO DETTO, COL GIUDICIO DELL' ORECCHIE, E CON LA PERFETTIONE DELL' ABITO, CHE (c) NELLA MENTE SI HANNO FATTO NE' VERSI BUONI ETC.

Alle 'twelcke genoechsaem over een slaet met het ghene ick uijt de[31] Françoisen bijgebracht hebbe.[32]

Op 't ghene de H^{e} Hóóft tegen mijn Antwoord aengeteeck^{t} heeft, sal ick mij hier naer, volgens de bijstaende getalen, verklaren.

1. Dat alle de *Stanze* van *Ariosto op sekere wijse gesonghen worden*, kan waer wesen: Maer advijs aenden singher, hoe sijn stemm van regel tot[36] regel metten Tuijt worstelen moet; ende off het wel mogelijck is daermede sijnen maetslach in eenparicheijt te houden.

2. Boven alle tegenspreken, sij sijn menigh en moeijelijck. De dage-[39] lijcksche ONDERVINDINGE doet mij daer over klagen. (d)

3. Van 't stellen vanden Regel spreke ick in 'tbegin.

4. Dit kan ick niet toe staen; want wat raed met[42] (e)

Io non hò meco gente da uscir fuora.
Poi calò sú l' arcion che ferrato era,

ende diergelijcke, die vele zijn, boven andere ongeregeltheden?

5. Het ware beter een van beijden volkomen, dan beijde ten halven. (f)

6. Niemand heeft hem gemaeckt, niemand de macht daertoe gehadt:[47] Maer 'tgebruijck van groote mannen, gesticht, soo ick seijde, op de overvloedicheijt van onse Tael, heeft hem onser aller oor en oordeel soo vast ingelijvet, datter NU WEIJNIGHE MEER sijn die andere Voeten als de Iambum ende Trochaicum kennen oft erkennen willen. (g) *unde difficilis erit regressus ad asperiorem licentiam*. Behalven 'tgemack[52] ende gevoechelijckheijdt dieder de SINGHERS in vinden. (h)

7. DIE MET ONS NIET ALS IAMBOS TOE EN STAET, MOET DIE NIET[54] (i) EVEN SOO VEEL HARDICHEIJTS IN EEN VERSETTE KORTE, ALS IN[55]

[56] EEN MISSTELDE LANGHE VINDEN? Want als wij Duijtsche *Hexame-*
[57] *tros heroïcos* maken wilden, dan verstae ick wel dat *Italiam fato* ende[57]
[58] *L'Angelo gl' appari* gelijckmatigh zijn. Maer des en zijn wij niet eens.[58]
[59] Anders, op dien voet, beken ick dat wij in onse Tale mede wat vloeij-[59]
[60] ends machtich sijn te maken. Dus beproefde ick 't onlanx tuschen
[61] Haerlem ende Amsteldam.

[62] Muijden, ick kom, hergunt mij de gunst die 'ck langhe geleden

[63] Van uw' beleefden Heer, van uw' Heerinne genoot

[64] Hadd' ick van harten verhardt hun weldaet konnen vergeten,

[65] Hadd' ick, als sonder verdienst, sonder gevoelen geweest,

[66] Ghij soudt buijten de vrees, en uw meester buijten 'tgevaer sijn,

[67] Beij vande selve ongenucht, beijde van 'tselve verdriet,

[68] Beij vande sorgh, en beij vande pijn, en beij vande quelling,

[69] Beij vande moeijt die U beij met mijn genaken genaeckt.

[70] Maer hun onthael was te soet; en, moet ick 'tnauwste bekennen,

[71] 'Kwaer mette toespijs alleen sonder hun spijse verleijdt etc

[72] 8. Van 'tveranderen der Voeten, volgens de Stoffe, hier onder.

[73] + 9. *Girolamo Ruscelli* spreeckt boven anders.[73]

+(k)

[74] 10. *Versi sciolti* sijn 't die ick hier uijt *Guarini* bijgebracht hebbe. Soo is[74]
[75] ten meestendeele sijn heele *P. fido*. Daer hij sich niettemin alle de sel-
[76] ven toom geeft, die hij en andere in volslagen rijmen plegen te ne-[76]
[77] + men.

+(l)

[78] + 11. In Treurspelen en Diergelijcke stoot ick mij daer mede minst aen.

+(m)

[79] 12. Men kan de aerdicheijt vande vloeijende vaersen inde uijtsprake[79]
[80] soo wel, ende beter, gadeslaen, als vande harde; maer op onverstandige
[81] + Lesers hoeft niemand rekening maken.

+(n)

[82] + 13. Om de twee redenen die ick aen 'tgetal 6. gegeven hebbe.[82]

+(o)

[83] 14. Ick erkenne geene, die der recht wel mede bestaen konne.

[84] 15. *Mijn voorslagh van de Griecken ende Latijnen te hulpe te nemen was*
[85] *'tselve dat de H^e^ Hóóft van hun leenen will, namentlijck van in eenerleij*
[86] *vaersen ende selve setel verscheijden voeten te gebruijcken: sonder nochtans ex*[86]
[87] + *professo heele* HEXAMETROS, PHALAECOS, SAPPHICOS, *oft andere*

+(p)

[88] *te maken; dan alleen de uijtspraeck daermede te versachten. Alle 'twelcke ick*[88]
[89] *nochtans sijne merckelijcke ongerijmtheden seijde onderworpen te sijn, ende*

[90] *daerom alsnoch liever sien soude datmen ons gheen oorsake en gave van dese*
[91] *uitvluchten op te soecken*.

[92] 16. Konnen wijse oock andersins achterhalen, ick derve mij, van we-[92]
[93] [+] gen den rijckdom onser Tale, beloven, dat ons soo WEIJNIGH verpee-
[94] nens niet te rugge houden sal: Jae, ten anderen, dat sij haer endlick uijt [+](q)
[95] jalousie, in dien strijd van eere, met gelijcke wapenen sullen willen be-
[96] helpen, daertoe ick al over langh een groeijende genegentheijd inden[96]
[97] Françoisen gemerckt hebbe, uijt hunne mondelinghe bekenteniss.

[98] 17. Dus hebbe ick reden te seggen dat ick mijns deels over 'trechte[98]
[99] gevoelen der korte, lange ende gemeene silben verre van andere ver-
[100] scheijden ben; want *datmen in Neerduitsch weinigh silben kort genoech*[100]
[101] *vindt, om in Latijnsche vaersen daer voor te strecken* (sulcx het schijnt de H[e][101]
[102] Hóóft boven aen 'tgetal 15. mede ijet met het uijtsmijten der Conso-[102]

[103] nanten heeft willen aenwijsen) kan ick niet gevoelen.

[104] 18. Daer in schelen wij alleen dat ick ongaerne toe soude staen 'tghene[104]
[105] de H^{e} Hooft liever aenvaerd dan 'tghene men daerom verlaten moet.
[106] In allen gevalle ick ben te grooten sang-sott, om mij DE SUIJVER-
[107] [+] HEIJT VANDE SINGENDE UIJTSPRAECK TE LATEN BELEMMEREN. [+](r)
[108] Konnen de Huijsluijden onder malkanderen smaeck en genoeghen
[109] [+] vinden inden ouden DEUN VAN VELSEN, ick laet de kraeijen de
[110] kraeijen verheugen; maer den H^{e} Hóóft sal ick blijven trachtende de- [+](s)
[111] ses onder mijne gesintheijt te trecken; sulcx ick hope mondeling beter
[112] gelucken sal; makende hiermede een ende van over ende weder schrij-
[113] ven, teghens onse naeste bijeenkompst.

[114] Constanter

[115] Hag. Julio,

[116] MDCXXIII.

(Tripliek)

Hooft's marginalia bij Huygens' *Weder-antwoord enz.*

[1] [+] Indien zij zich meer rujmte geven te min redens hebben wij om ons[a]
[2] nauwer te binden, dan ick doe bij de voorgestelde maeten. [+]a

[3] [+] Immers hier wt blijkt datmen ze in Italien heeft, die den bijklanck[b]
[4] sekere setels geven. [+]b

[5] [+] Dit oordeel der ooren ende habito della mente is geen wildt ding, dat[c]
[6] alle gestalte van dichten voor goedt aenvaerdt, maer heeft keur. Zoo 't [+]c
[7] keur heeft zoo bindt het zich ergens aen: dat is mijns oordeels aende
[8] maeten van mij voorgestelt. Ende acht ick dat Virgilius selve luttel
[9] achts gegeven heeft op den standt van de silben, door dien l' habito
[10] della mente hem dien zonder opmerken doorgaends heeft doen tref-
[11] fen: sponte sua etc.

[12] + In zang en ontken ick niet, datmen de nooten volghen moet: ende dat[d]
[13] bij de dichters daer in misslaeghen vallen: maer in Treurspel, Helden- +d
[14] lof, brieven kan dese ondervinding geen klaght, mijns oordeels, bae-
[15] ren.

[16] + Ick seg dat alle de vaersen op de voorgestelde maeten gaende souden[e]
[17] moghen gezongen worden op de wijse diemen op Ariosto zet. Dese +e
[18] gaen bujten die maeten.

[19] + Daer waer wat afte zeggen als men wel wiste hoe Virgilius zijnen[f]
[20] AEnaeide heeft wtgesproken. +f

[21] + Verscheijden zijnder die in liedeken, dactilen ende anapaesten ge-[g]
[22] bruijckt hebben met groote aenvalligheidt. +g

[23] + die raeken heldenlof treurspel nocht brieven.
+h

[24] + ganschelijck. Maer waerom jujst Jamben te maecken ende niet een
[25] vaers dat meer gemeenschaps heeft met de hexametro? gelijck dit +i
[26] doet: L' angelo gl' appari.

[27] + Hij seidt alleen dat zij de vloeijentheidt soecken met het oordeel der[k]
[28] ooren. Dat's wat anders als zich maer aen tal van silben ende rijme te +k
[29] binden.

[30] + Onder dese zijn er zeer weenigh bujten de voorgestelde maeten loo-[l]
[31] pende. +l

[32] + noch eenighsins dan.
+m

[33] + Indien de vaersen door nauw waernemen der middelstujt inde wt-[n]
[34] spraeck verleemen, soo schijnt vergeefsche moejte dien in 't dichten +n
[35] waer te neemen, zonder woordt te willen deelen.

[36] + Dese twee redenen vind ick volle swack, ten aensien van dese reden ge-[o]
[37] gront op den eisch der stoffe, die ten hooghsten bedenkelijck is. +o

[38] + Hier zijn wij 's eens behalven dat mij de ongerijmtheden, waervoor de[p]
[39] H. Hujghens vreest niet voorkomen. +p

[40] + *veel*
+q

[41] + Bestaetse in sujvere Jamben oft Trocheen?
+r

[42] + Daer vintmen in eenerleij vaers verscheiden voeten. Wat wonder is 't?s
[43] de Latijnen ende Griecken doen 't doorgaends, selve in eighentlijcke +s
[44] gezangen, soo ick meen. Zingt slecht oft diminueert, 't sal eene wijse
[45] zijn, verscheiden voeten.

Eindnoten:

* Titel: Over (of: pleidooi voor) de gelijkmatigheid der gedichten en over (of: en voor die van) het metrum.

1 *singende uijtsprake:* zingend spreken.

3 *gehouden:* behouden. Huygens denkt aan het Latijnse woord carmen voor gedicht; zoals men bijna in het Nederlands ook met het woord *dichten* zou mogen spelen, aangezien het zingen eigenlijk is: de woorden 'dichten', d.w.z. door de slepende voortgang van de stem 'dicht' aan elkaar hechten.

7 *Dienvolgende:* Derhalve; *tot:* voor.

8 *uijtgesproken:* voorgedragen; *om ... hebben:* is het, om ook nu nog dit gebruik in stand te houden, niet alleen gepast, maar ook nodig, ze (de gedichten) zo te maken (zoals de heer Hooft van de Italiaanse en Franse zegt), dat ze op bepaalde melodieën, die daarop moeten worden gecomponeerd, geschikt (gemakkelijk) kunnen worden gezongen en, gesproken wordende, een vloeiend ritme hebben. Huygens verwijst naar *De drucker groet den leser*.

15 *Tuijt:* accent (WNT *tuit (III)* 3978); *door ... worden:* waardoor ze bij het uitspreken als lang of kort worden opgevat.

17 *Hoe ... getrocken:* Hoe de Grieken en Romeinen het dan hebben aangelegd bij het zingen van hun gedichten, omdat zij in hun heldendichten, treurspelen en derg. zelf niet letten op het aantal van de silben, maar alleen op dat van bepaalde voeten, daarover ben ik soms in het onzekere geweest. Elke van de eerste vier voeten van een hexameter bijv. heeft evenveel kans om uit twee als om uit drie lettergrepen te bestaan, zodat het aantal lettergrepen van het vers eveneens wisselt.

21 *Noten:* muzieknoten; *lichtelijck:* zonder moeite (bedoeld wordt, dat men van een dactylus, – ∪ ∪, een spondee kan maken, – –, maar ook een jambe, ∪ –, een trochee, – ∪, een tribrachys, ∪ ∪ ∪, een molossus, – – –, of een anapest, ∪ ∪ –).

23 *van gelijcken averechts:* evenzo andersom.

24 *bij herstellinge:* door samentrekking van twee lettergrepen; *verdubbeling:* splitsing van een lettergreep; *Doch inden aert ... toestonden:* maar ook bespeurde ik wel degelijk, dat ze in het dichtgenre dat ze *oden* noemden, dat betekent zeer toepasselijk *gezangen* of *liederen*, en vooral in de sapphische oden, die zeker de welluidendste en zingbaarste lijken te zijn, weinig of geen variatie in het metrum toestonden (de sapphische oden bestaan uit strofen van vier verzen, en wel 3 maal – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ – ∪, gevolgd door – ∪ ∪ – ∪.

30 *stanze:* strofen van 8 elflettergrepige versregels; *Vaersen:* strofen.

31 *In de welcke:* in de strofevormen van Italiaans, Frans en Nederlands.

32 *dat ... komen:* De strofen moeten dus versgewijs met elkaar overeenstemmen in aantal silben en accenten, zodat één melodie op alle strofen past.

34 *zijn ... eens:* gedragen zowel de Italianen als de Fransen zich evenals wij: wij staan geen vrije afwisseling van verschillende voeten toe, waardoor het aantal silben per versregel uiteenloopt,

35 *verdeelinge:* splitsing, verdubbeling van lettergrepen.

37-42 hier zit dus het probleem: terwijl het met de aantallen silben klopt, zodat het zingen van de bepaalde melodie wat dat betreft geen moeilijkheden oplevert (vgl. boven het zingen van de Griekse en Latijnse gedichten), geeft nu de onregelmatigheid van de accentverdeling moeilijkheden, b.v. daar waar een melodisch accent in de tweede strofe op een onbetoonde lettergreep valt.

39 *sonder hardigheijt met de Noten:* zonder in conflict te komen met de melodie.

41 *sulcx:* hetgeen.

43 *verdachte onachtsaemheijt:* verwaarlozing waarvan ik ze beschuldig.

44 *eenparighe:* regelmatig jambische; *Mengelmaten:* gemengde jambische en trocheïsche maten.

45 *besloten:* beperkt.
46 *toestaen:* toegeven; *hardicheijt:* onwelluidende antimetrie; *Bartas:* Guillaume de Saluste, seigneur du Bartas, 1544-1590, hugenoots dichter, bij de Nederlandse protestanten zeer in ere.
49 *gansch ... is:* volstrekt niet zeldzaam noch zonder weerga *(paer-loos)* is.
50 *bij noot ... gelegentheijt:* in geval van nood of als het gelegen komt; *zonder achterdenken:* onbekommerd.
51 *dicht achter den anderen:* nl. in de 13de, 23ste, 24ste en 27ste versregel van zijn berijming. Opmerkelijk is, dat Huygens in r. 53 blijkbaar de eerste lettergreep van *l'espreuve* als 'lang' of beklemtoond hoort; *als:* bij voorbeeld (in alle volgende voorbeelden gaat het om dezelfde hardicheijt: twee accenten na elkaar aan het eind van het vers, b.v. het laatste van Ronsard: ses propres enfans mesmes (⏑ – ⏑ ⏑ – – ⏑.))
73 *van gelijcken:* op dezelfde wijze; *Emmers ... wordt:* tweede object bij *merckende* (r. 46), dus: Althans dat zij (nl. die hardheid) ten aanzien van de twee lange die in een half vers, dus niet gescheiden door de caesuur, op elkaar volgen, niet vermeden wordt.
75 *alsoo:* zoals (Ook in de 'tweede verandering' stoten twee zware lettergrepen op elkaar; zie het voorbeeld van Hooft boven en het hier door Huygens aan Hooft ontleende Italiaanse).
79 *Behalven:* waar nog bij komt (Huygens doelt op de 'korte' tweede en derde lettergreep in de 'eerste verandering').
80 *de Langhe:* de (bovenbedoelde) opeenvolgende (twee) beklemtoonde.
83 *Daerom:* Waarom; *naervolgende proeve:* ieder vers bestaat uit vier trocheeën, zie voor het gedicht w. 1, 300 *Sur un brasselet d'ambre blancq etc.*
97 *Maer ... wesen:* Maar dat wij de Fransen ten onrechte een regel in de keus van de silben zouden toeschrijven (zoals Hooft deed) blijkt uit wat zij zelf daarover hebben geschreven dat hun vrijheid was. Vgl. Kossmann 38, die er met nadruk op wijst dat in de Franse maat 'de verdeling van sterke en zwakke plaatsen (...) vrij (was) (slechts aan het aantal lettergrepen was men gebonden en aan de middenrust. Men vindt ook in Nederland vaak inderdaad gewone rederijkersverzen (...) met de gebruikelijke vier heffingen, die alleen een gelijkblijvende lengte vertoonen.' In Nederland wordt nu al spoedig gestreefd naar 'een gelijkmatig voortschrijdenden, niet door versnellingen en inzinkingen gestoorden versgang. En dit nieuwe streven vond zijn formule in de klassieke voorstelling van uit lange en korte lettergrepen opgebouwde voeten. Het merkwaardige daarbij is dat de Nederlanders, die deze wet voor het Nederlandse vers uitspraken, te goeder trouw schijnen te meenen, dat zij ook dezen "wissel van voeten" in het Romaansche voorbeeld hadden waargenomen en daaraan ontleenden.' Huygens behoort dan zeker niet tot deze Nederlanders. Hij ziet duidelijk dat de Fransen zich niet bekommeren om regelmatige afwisseling van accenten. Zie zijn citaat dat volgt.
99 *namentlijck ... verstaen:* nl. een onder hen die de pretentie had de dichtkunst beter dan anderen te kennen en door de meesten als zodanig beschouwd is (Ronsard) met zijn *Abbrégé de l'Art Poëtique Francoys*, 1565.
105 *triage:* sortering, ordening.
107 *D'Italianen ... worden:* Vooral de Italianen hebben niet verdiend in de eer van ijverig hierop (op de eenparigheid van de maat) te letten, te delen.
108 *want ... seggen:* want zij gaan immers zonder enige voorkeur te werk, en zien er niet tegen op, te zeggen:
119 *met ... reijse:* benevens dergelijke telkenmale; *Middelstuijt:* caesuur in het midden van het vers.
120 *dien ... houden:* die de Fransen toch immers streng in acht te nemen achten.
122 *Je ... deux:* er is geen caesuur, Ronsard keurt zulke verzen met enig voorbehoud af (O. Compl. 1949 p. 26/27).
124 *daer ... slaen:* terwijl de Italianen deze even makkelijk verwaarlozen (*over slaen:* samentrekking) als in acht nemen *(gade slaen)*.
⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑
126 *Guarini:* E quella maraviglia che dovresti. In deze verzen ontbreekt de caesuur (minimaal een woordgrens) na de vierde lettergreep, die in Franse en Nederlandse tien-lettergrepige verzen wel in acht genomen werd. Vgl. 166.
130 *onparigh:* niet twee aan twee, dus niet jambisch (het is ook denkbaar dat het zou betekenen: oneenparich, dus onregelmatig).
131 *volgens ... Hóóft:* niet te vinden in het bovenstaande *De drucker groet den leser*. (Hij zou aan een soort klanksymboliek gedacht hebben. C.A.Z.).
132 *datmen ... breke:* dat men de regelmatige afwisseling verbreekt; *heeft ... bedencken:* valt enigszins te overwegen.

134 *onachtsaeme ongeregeltheijt:* nonchalante ongebondenheid.
136 *behalven dat:* nog afgezien van het feit dat; *met ... worde:* met de zang niet kan samengaan, zoals boven aangewezen werd, zie r. 37 v.
138-146 *Mijn ... brengen:* Mijn conclusie is dat, als men de welluidendheid van de gelijke lettergreepgang (d.i. de regelmatige afwisseling van betoonde en onbetoonde lettergrepen) - die wij Nederlanders immers op grond van de rijkdom van onze taal hebben ingevoerd en ter ere van deze, behalve om de bovenvermelde redenen, tegenover alle andere talen in ere behoorden te houden - voor een hardere (minder welluidende) ongebondenheid zou willen inruilen, men beter de Grieken en Romeinen dan de Fransen en Italianen als hulp zou kunnen nemen, en proberen wat men door de nabootsing van hun verschillende versvoeten zonder enige inachtneming van caesuur of op andere wijze zou kunnen tot stand brengen.
147 *Dus ... meten:* men kan inderdaad al deze verzen jambisch scanderen, b.v.
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑
O quanti affanni ho sostenuto, o quante.
159 *de uijtspraeck kunnen versoeten:* het ritme vloeiender kunnen maken.
160 *soo ... is:* nl. blz. 1 r. 21 waar betoogd werd hoe men in het zingen makkelijk van een dactylus een spondeus enz. kan maken en omgekeerd.
162 *houdt:* meent.
164 *schouwen:* vermijden; *Sapphici, Phalaeci (l.Phaleuci):* de twee typen van antieke hendecasyllabi (elflettergrepige verzen) waarvan de maatschema's boven de Italiaanse verzen zijn gezet.
166 *Guarini:* Battista Guarini, 1537-1612, dichter van het successtuk *Pastor fido*, waarvan Huygens gedeelten heeft vertaald. Het eerst aangehaalde vers is uit scène 2 van het eerste bedrijf en luidt bij Huygens:
Met eewighlick mijn' Ziel aan d'uw te voeghen (w.1, blz. 290, vs. 194).
Het andere vers is uit het derde toneel van hetzelfde bedrijf, en is niet door Huygens vertaald.
168 *Daer:* terwijl.
171 *vrij:* vrijelijk; *gewillich ende onbedwonghen:* gemakkelijk en ongedwongen.
173 *dat sich ... versachten:* dat de Italianen hun versregels met dit hulpmiddel minder hortend weten te maken.
174 *sonderlingh ... dwingt:* vooral aangezien de aard van het accent der woorden de lezer daartoe dwingt.
176 Huygens zegt niet wat zijn voorstellen dan zijn.
177 *ongerijmtheden:* innerlijke tegenspraak.
178 *stellen:* zeggen; *het rechte gevoelen van:* de juiste mening over.
179 *gemeene Silben:* lettergrepen die zowel ‘lang’ als ‘kort’ kunnen zijn, de ‘ancipites’ van de antieke grammatica. (Niet moet hier waarschijnlijk gedacht worden aan de ‘tussenkwaliteit’ tussen kort en lang, door Caron bepleit (*Klank en teken*, Groningen 1972, 179-184) en ook vastgesteld door Hiër. van Alphen).
180 *mijns deels:* wat mij betreft (vgl. WNT *deel* 2331 voor mijn deel).
181 *Neer Duijtsch:* Nederlands.
182 *vers mesurez:* verzen waarin volgens de Latijns-Griekse metriek de lengte in acht wordt genomen.
183 *de waerde:* de veronderstelde duur.
184 *uijtsteeckt:* uitkomt.
185 *Zoude oock:* Ook zou; *verschooning:* nl. van andere voeten erin te lezen.
186 *van eenen adem:* niet in strofen verdeeld.
188 *niet wel lijdelijck:* niet goed te verdragen, toelaatbaar; *die ... blijven:* waarvan ik (r. 29 v.) gezegd heb dat ze in strofen verdeeld moeten blijven en derhalve noodwendig aan de melodie van de eerste strofe gebonden moeten blijven.
B *stanze van Arioste:* de octaven van zijn epos *Orlando furioso; daer hartheidt valt:* waar onwelluidendheid optreedt; *benautheidt van woorden:* een tekort van de taal. Hooft meent dat de ene melodie toch wel past voor alle stanza's, ondanks metrische afwijkingen. Vindt hij het niet zo erg als melodie en woordaccent niet samenvallen?
D *deurgaends:* meestal; *Immer:* Tenminste; *daer buyten loopt:* niet valt onder een van de vier ritmische modellen (zijnde de jambische regelmaat en de drie veranderingen); *schijnt:* het is niet duidelijk of Hooft doelt op het voordragen dat hij van Fransen of Italianen gehoord heeft, dan wel op de indruk die de verzen bij het lezen op hem maken.
E *(ick heb) mij misschreven:* me slordig uitgedrukt (Hooft brengt een beperking aan: het ging hem alleen om twee ‘lange’ silben in het eind van een half vers, zodat Huygens' kritiek op het samenkomen van twee lange in het begin van een halfvers geen hout snijdt).

F blijkbaar beoordeelt Hooft de welluidendheid van een versregel op zichzelf en zonder betrekking tot het geheel van het gedicht en de verwachting van de lezer. *(Italiam fato* is overigens een halve hexameter en geen halve alexandrijn (*Aeneis I*, 2).)

G *Dese vondt ... bestaende:* Deze vinding is treffend, de verzen glad (vloeiend) daar ze uit trocheeën bestaan.

H *voor*, nl. in D.

I *liever ... verkrepelen:* liever een 'lange' lettergreep op de plaats van een 'korte' gebruiken dan een goede inventio verknoeien; *houde:* ik ben van mening; *versi sciolti:* overwegend rijmloze verzen (N.B. deze hebben geen vaste regellengte, maar, bij vrouwelijk verseinde, steeds een oneven aantal lettergrepen).

K *bijgebraghte:* (door Huygens) aangehaalde; *met onvoeghlijckheidt versuimt:* te onpas verwaarloosd; *de sylb daer 't op stuijt:* de lettergreep die aan de caesuur voorafgaat; *wtspraeck:* voordracht.

L *eenerleij vaersen:* dezelfde versvorm; *inde zelve setel:* op dezelfde plaats in het vers; *alle* 4 *zetels:* de vier eerste voeten van de hexameter (die nl. hetzij dactylen, hetzij spondeeën zijn); *in geswintheidt, in bedaertheidt:* doelt Hooft weer op klank-symboliek? (C.A.Z.); *verpeenen:* dwingen (U.W. 'onder bedreiging met straf tot iets verplichten enz.').

M *bestaen:* samengaan, verdraaglijk zijn.

N *De Griecken ... volghen:* lettergreeplengte als grondslag voor het metrum te kiezen (waarbij een lettergreep b.v. 'positione' lang is als de klinker gevolgd wordt door twee of meer medeklinkers); *te smijten:* weg te laten; *vermast gaen:* overladen zijn; *hier niet doorsien:* niet overzien wat hier de consequenties van zijn.

O *wtvlucht:* vrijheid; *ontstaen:* ontbreken.

P *kort ... strecken:* die kort zijn in de zin waarin Latijnse lettergrepen kort heetten; *de lanckheit ... aengewesen:* de 'lengte' of 'kortheid' die op de klemtoon berust.

Q *'t eerste ... had:* het stukje *De drucker groet den leser* (hiervoor blz. 857); *wtgeseidt alleen:* alleen met deze uitzondering; *min of meer:* groter of kleiner; *behoudens:* met handhaving van; *sijner E wetenschap:* zijn (muzikale) kundigheid.

1 *van eersten aen:* van meet af.

2 *geen:* (dubbele ontkenning).

3 *Gemeene oft mengelmaten:* het jambische vers en de 'veranderingen' zoals die vermeld staan aan het eind van *De drucker groet den leser* (zie hiervoor, blz. 857).

4 *met ... besloten:* doordat hij al hun gedichten binnen die grenzen besloten heeft.

5 terwijl zij, zoals ik meen bewezen te hebben, zich veel meer vrijheid permitteren.

6 *Behalven ... sal:* waar nog bij komt dat als dit niet zo zou zijn, er verschil is tussen iemand die door de noodzaak van dwang binnen de grenzen gehouden wordt en iemand die die grenzen niet overtreedt voordat zijn eigen lust (geneghenheijt, neiging) of een goede aanleiding hem daartoe zal aansporen.

12 *besluijt:* conclusie.

13 *Girolamo Ruscelli:* 1504-1566, werkte te Venetië aan grammatica en rhetorica, schreef een poëtiek *(Rimario):*
Inderdaad, dit aanwijzen van de plaats der accenten lijkt me werkelijk een nutteloze moeite. Want ons vers wordt meer gemeten naar het ritme dat iemand overneemt of in zijn geest schept, dan dat men er zich mee bezighoudt de plaats van de accenten op te sporen. En iedere eenvoudige vrouw en elke handwerksman die niet volkomen verstoken zijn van verstand en van gehoor, zullen ook voor de vuist verzen met de juiste maat kunnen vormen en zij zullen daarbij geen andere regel volgen dan deze basis, die zij in hun geest gevormd hebben naar het voorbeeld van verzen van Petrarca of van de Orlando Furioso of van andere dichters. En vervolgens dient men met des te meer reden te geloven, dat dit gebeurt bij personen die meer intelligentie en geleerdheid bezitten, die zonder enige moeite hun verzen vormen en deze veranderen en wéér veranderen op de een of andere wijze, om ze sierlijker van bouw en klank te maken, zonder dat men erop let of de accenten wel op de juiste plaats staan maar - zoals ik gezegd heb - alleen steunend op het oordeel van het oor en op de volmaaktheid van het voorbeeld uit goede dichtwerken dat men in zijn geest heeft gevormd.

31 *over een slaet:* overeenkomt.

32 *bijgebracht:* aangehaald.

36 *advijs aenden singher:* goede raad is nodig voor de zanger.

39 moeilijk, met hun klemtonen op de negende én tiende lettergreep.

42 *toe staen:* toegeven.

47 de regel *is* er, gegrond op het gebruik van grote mannen (Marnix? Heinsius?), een gebruik dat weer rust op de rijkdom van onze taal.
52 *unde* etc.: uit de heersende jambenmaat zal het moeilijk zijn, terug te keren tot de grovere ongebondenheid.
54 Hooft was evenals Huygens uitgegaan van jamben en Huygens had geconstateerd dat de eerste verandering twee korte op elkaar doet volgen, wat hij ook hard vond, evenals het op elkaar volgen van twee lange. Hooft vond *Italiam fato* welluidend, maar terecht merkt Huygens op dat hij daarmee overgaat naar een andere voet en dat de woorden uitstekend passen in de hexameter (Italiam fato, L'Angelo gl'appari). Huygens geeft nu een staal van vers mesurez waarin hij hexameters bouwt op basis van de woordaccenten: ‘Muyden, ick kom enz.’ (in juli 1626 gaf hij nogeens een dergelijke proeve in *Ontschuldlghe aenden Heere Hooft* enz., w. II, 163); *Die ... staet:* Wie evenals ik uitsluitend jamben goedkeurt.
55 *versette:* hetzelfde als misplaatste, met het maatschema strijdige.
57 *verstae:* meen.
58 *gelijckmatigh zijn:* in het metrische schema passen; *des:* (wschl.) ten aanzien van de mogelijkheid om Nederlandse hexameters te dichten.
59 *Anders:* Tenminste (?).
73 Hooft is vaag; hij meent dat zij ‘nae wat anders luisteren als nae 't getal der sylben ende de rijm’. Huygens wijst echter terug naar het uit Ruscelli geciteerde: op accenten wordt niet gelet, daar gaat het hem om.
74 wat de versi sciolti betreft merkt hij op dat die aan dezelfde euvels lijden als de rijmende vss.
76 *toom:* vrijheid (WNT *toom* 1143).
79 Men kan het treffende (de *aerdicheijt*) van de vloeiende verzen (dat zijn de alternerende jambische en trocheïsche) door handhaving van de middenrust even goed en beter in acht nemen dan die van de harde onwelluidende, maar met onbekwame lezers hoeft niemand rekening te houden. (Het gaat hier om de *middelstuijt;* deze verlamt de verzen niet als men goed leest. Integendeel, het schone van het alterneren komt dan nog beter uit).
82 *aen 'tgetal* 6: onder nummer 6.
86 *ex professo:* als deskundige.
88 *Alle ... soude:* van dit alles zei ik dat er echter aanmerkelijke bezwaren aan kleefden, en dat ik daarom vooreerst liever zag enz.
92 Hooft meende dat de dwang die Huygens oplegt, ons hinderen zal in het evenaren van de Italianen en Fransen. Huygens ziet in deze geringe dwang geen belemmering. Als wij hen ook op een andere manier kunnen evenaren, durft hij verwachten dat een zo geringe oplegging van dwang ons niet zal hinderen. Hij verwacht zelfs dat zij zich aan ons zullen conformeren.
96 *genegentheijd:* bereidheid.
98 *mijns deels:* zie blz. 863 op r. 180; Huygens is het niet met Hooft eens dat er in het Nederlands weinig korte syllaben zijn (hij verwijst naar Hooft's opmerking N, waarbij hij zijn wederopmerking 15 plaatste). Wanneer het woordaccent lang maakt is er geen gebrek aan korte. Wanneer de klankopbouw van de lettergreep bepalend is, komt men in moeilijkheden door de vele syllaben met korte klinker die op twee of meer consonanten eindigen en daardoor dus lang zouden zijn. Het is niet duidelijk wat Hooft's standpunt is; enerzijds schijnt hij de tweede opvatting te huldigen, anderzijds voelt hij ervoor lengte en kortheid van het accent te laten afhangen zoals Huygens wil. Vgl. de commentaar bij N.
100 *kort genoech vindt:* aantreft die kort genoeg zijn.
101 *sulcx:* zoals.
102 *aen 't getal* 15: onder nummer 15.
104 Huygens duidt het verschil van standpunt dat Hooft enigszins vervaagde, fijntjes aan: hij wil desnoods, als men dan toch de regelmaat verwerpen wil, in de doorlopende (niet in strofen verdeelde) gedichten (de *gemeene dichten* van Hooft onder Q) de accommodatie van de onregelmatige verzen aan klassieke metra toestaan, Hooft heeft dit liever dan de regelmaat. - Wat Hooft bepleitte met zijn voorbeeld van de deun van Velsen (twee verzen met ongelijk aantal lettergrepen op één melodie gezongen) verwerpt hij ten enenmale. Dit gaat hem, de zanger, te ver. Hij zal blijven proberen Hooft in dit opzicht (*deses*) tot zijn mening over te halen (*sal ick ... trecken*), wat naar hij hoopt mondeling beter zal lukken (*sulcx*, rel. pron.).
a Hooft houdt onveranderlijk vast aan de door hem voorgestelde maten (de gemene en de drie toegestane veranderingen). De grotere vrijheid die *zij* (de Italianen en Fransen) zich mochten veroorloven, maakt het voor de Nederlandse dichters des te minder nodig, dat zij zich nauwer binden dan zoals hij voorstelde.

b Hooft leidt uit Ruscelli's protest tegen het aanwijzen van de plaats der accenten (‘een nutteloze moeite’) doodleuk af, dat dit aanwijzen toch voorkomt, dus dat er in Italië zijn die aan het accent bepaalde plaatsen geven.

c ‘Het oordeel van het oor en de volmaaktheid van het voorbeeld uit goede dichtwerken dat men in zijn geest gevormd heeft’ (Ruscelli) heeft *keur* (is kritisch, onderscheidt, vindt niet alles goed) en heeft dus een norm voor die onderscheiding. Hooft acht dat deze norm bestaat in de door hem voorgestelde maten. Vergilius dichtte zo, zonder bewust te letten op de ‘standt van de silben’ (lang en kort), vanzelf (sponte sua).

d Hooft zwakt Huygens' oordeel: ‘sij sijn menigh en moeijelijck’ (de misslagen zijn vele en geven last) af door treurspel enz. vrij te stellen van Huygens' eis van regelmaat. Voor de gedichten die voor de zang bestemd zijn wil hij wel toegeven dat men zich aan de accentplaatsen in de melodie dient te houden en dat daarmee fouten gemaakt worden.

e Verwerping van Huygens' kritiek als niet ter zake doende. Hooft heeft alleen geponeerd dat de verzen die conform zijn voorgestelde maten zijn, op die wijs voor Ariosto kunnen worden gezongen. De door Huygens aangehaalde vallen daarbuiten.

f Daarover zou iets te zeggen zijn als men goed wist hoe Vergilius zijn *Aeneis* voorgedragen heeft (misschien half zingend, half sprekend?).

g Er zijn er verscheidene (nl. dichters) die in liedjes dactylen en anapesten gebruikt hebben met grote bevalligheid (‘liedeken’ klinkt vreemd: het genre aangeduid door het substantief zonder lidwoord, of een ongewone meervoudsvorm; is het een verschrijving voor ‘liederen’?).

k *tal van silben:* het aantal der lettergrepen.

l *dese:* de rijmende verzen van Guarini.

n Hooft heeft ervaren dat strenge, regelmatige handhaving van de caesuur de versklank bederft; hou je je daar toch aan, door nooit een woord te laten enjamberen van de eerste naar de tweede vershelft, dan is die inspanning verkeerd besteed.

o *volle swack:* nogal heel zwak; *bedenkelijck:* het overwegen waard.

p *ongerijmtheden:* dingen die met het gezond verstand in strijd zijn.

s Hooft verdedigt de deun met in het tweede vers ‘verscheiden voeten’, met een beroep op de Ouden, die het ook doen, zelfs in gezangen die bestemd zijn om gezongen te worden. Zing gewoon (het eerste vers) of verkort (in het tweede vers de overtollige silben versnellen, zodat b.v. *Gerrit* dezelfde duur krijgt als *schand*).

F.L.Z.
C.A.Z.
F.M.

Bijlage 257 Missive Hof van Holland aan de Staten.

*

Aende Heeren Staten van Hollandt ende West Vrieslandt

[1] Edele Mogende Heeren

[2] Ons is ter handen gestelt de Requeste uwe Ed.Mog gepresenteert, bij de
[3] Burgermeesteren, Regeerders ende Vroetschappen der Stede van Naerden,
[4] daer bij versocht wert, dat de selve uwe Ed mo. goede geliefte zij henluyden
[5] te vergunnen, ende Octroijeren, aldaer te mogen hebben, kiesen ende be-
[6] houden een permanente Vroetschappe van een ende twintich persoonen, in
[7] de plaetse van Twaelff, die tot nog toe alle jaren daer toe vercooren sijn ge-
[8] weest / als tselve naerder bijde voor*s* Req[te] wert genarreert / Ende Alsoo[8]
[9] uwe Ed.mog. dijenaengaende alvooren daerop gehoort den Baillju van
[10] Goijlant / sijn requirerende ons advijs,[10]

[11] Soo hebben wij de voor*s* Requeste, den selven Baillju toe doen zeijnden,
[12] omme daerop te zeggen tgunt hem goetduncken soude, die ons sijn schrifte-[12]
[13] lijck advijs dijenvolgende heeft overgesonden. En mits dijen de voor*s* Req[te]
[14] met tselve advijs, inhoudende veel ende diversche redenen, bij ons sijnde
[15] gelesen, ende wel geexamineert /

[16] Dunct ons dat de Redenen die tot justifica[e] vant voor*s* versouck geallegeert
[17] worden, daer toe nijet en sijn souffisant, ende dat daeromme uwe Ed.mo.
[18] tselve haer versouck den zupplianten behooren te ontseggen ende aff te[18]
[19] slaen, maer de saecke te laten sulcx die tot noch toe is geweest, gemerckt[19]
[20] Nijeuwicheden dickmaels mede brengen onbedachte swaricheden, die veel
[21] beter verhoet ende voorgecomen dienen / Ons niettemin Refererende tot[21]
[22] discretie van uwe Ed.mo. aen dewelcke wij desen gesloten weder seynden,[22]
[23] de voor*s* requeste, mitsgaders oock het voor*s* advijs, vanden Bailljuw van
[24] Goylandt, omme voorts in desen gedaen te werden der selver goeder ge-
[25] liefte /
[26] Hyermede

[27] Edele mogende Heeren int schuts des almogenden bevolen, Geschreven
[28] indenhage desen lesten Septem*b* xvj[c]. seventwintich

[29] Geadviseer bij

[30] DPreses. Couwenburgh.

* ARA Archief Hof van Holland. Inv. nr. 387. Zevende register van missiven fol. 380[v]-381[v].

[31] De With. Persijn.

[32] Wijngaerden. Loenius

[33] Dedel. Muijlwijck
[34] ende Hugo Blocq.

Eindnoten:

8 *genarreert:* verhaald.
10 *requireren:* inroepen, vragen.
12 *sijn schriftelijck advijs: 257*.
18 *affslaen:* weigeren (WNT *afslaan* Suppl. 668 2a).
19 *sulcx:* zoals.
21 *ons refererende tot discretie:* ons oordeel ondergeschikt makende aan uw inzicht.
22 *desen gesloten* l. *<in>desen gesloten?*

Bijlage 294 [Het majoraat. 1628.]

[1] *Het majoraat*

[2] Een majoraat is een erfdeel waarvan de erflater vastgesteld heeft, dat het
[3] onderworpen is aan een bepaald vererving ssysteem, waarbij het eerstgeboor-
[4] terecht en meestal het mannelijk geslacht de voorrangverlenende factoren
[5] zijn. Een majoraat is onvervreemdbaar en ondeelbaar en vervalt bij ontsten-
[6] tenis van een gespecificeerde rechthebbende aan de familie. Verwikkelingen
[7] ontstaan als de stichter verzuimd heeft, de voorrang van een der beide seksen
[8] en/of de geldigheid van het recht van representatie te regelen.

[9] In de familie Hellemans bestonden op grond van een codicil van 1601 twee
[10] majoraten van *ƒ*6000 's jaars. Het ‘tweede’ hiervan zou op den duur aan
[11] Leonora Hellemans ten deel kunnen vallen. Doordat zij in de Noordelijke
[12] Nederlanden woonde, zou het haar waarschijnlijk niet worden toegewezen,
[13] vandaar dat zij een kamer gehuurd had - zoals meer Zuidnederlanders deden
[14] - in het Brabantse stadje Zevenbergen, omdat dit door de oorlogvoerende[14]
[15] partijen neutraal verklaard was. Nu en dan was zij daar enkele dagen. Haar
[16] kansen op toewijzing van het majoraat zouden ongetwijfeld nog kleiner
[17] worden als zij met een ambtenaar van de Staten van Holland trouwde, van-[17]
[18] daar haar aarzelingen tegenover Hooft's aanzoek, al voert zij andere, hem
[19] niet overtuigende redenen aan.

[20] Als Hooft zijn aanzoek doet, is Leonora aan 't procederen tegen Francisco
[21] Hellemans, de bezitter van het tweede majoraat.

[22] Deze ‘majoraatskwestie’ heeft al aanleiding gegeven tot een onderzoek in
[23] Belgische archieven door een vroegere archivaris van Antwerpen, Bisschops,
[24] die een dossier erover heeft nagelaten. Dit vormde later de voornaamste
[25] bron voor onderzoekingen van dr. P. Leendertz Jr., die bovendien nasporin-
[26] gen deed in het archief van Amsterdam, correspondeerde met het Algemeen[26]
[27] Rijksarchief te Brussel en de beschikking had over stukken in het bezit van
[28] de familie Hooft Graafland.

[29] De studies die Leendertz op zijn beurt naliet bevatten uitvoerige verslagen
[30] van zijn bevindingen, maar geen conclusie. Na zich door de doolhof van el-
[31] kaar doorkruisende beginselen en belangen heengewerkt te hebben, kan ook
[32] Leendertz niet verklaren, waarom Leonora de processen uiteindelijk verloor.
[33] De archiefstukken die hij vond en verkreeg zijn uiteraard de geregistreerde
[34] besluiten - vonnissen - van colleges en ambtenaren, maar ze vermelden niet
[35] de motiveringen, en die zijn juist voor het begrijpen van Leonora's positie en
[36] handelingen nodig. Motiveringen en overwegingen gaan gewoonlijk in
[37] notulen van subcommissies der rechtsprekende instanties schuil.

[38] Deze hele gang van zaken, die de Hoofts jaren lang aandacht en geld heeft

[39] gekost, kan alleen van betekenis zijn voor de kennis van bepaalde rechtshis-

torische kwesties en van bepaalde juridische en bestuurlijke facetten van de verhouding tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden tijdens de tweede helft van de Tachtigjarige oorlog. Voor een studie dienaangaande leveren de brieven materiaal.

Welke leden van de familie Hellemans in de zeventiende eeuw en daarna inkomsten uit majoraten genoten hebben, is daarentegen voor de lezer niet wetenswaardig. Vandaar dat Huydecoper alle en Van Vloten de meeste brieven over dit onderwerp hebben weggelaten. Maar het zijn nu eenmaal brieven van en aan P.C. Hooft, en die worden, althans in de twintigste eeuw, niet alleen terwille van hun inhoud uitgegeven. De brieven over het majoraat worden dus zonder uitzondering opgenomen, maar de commentaar kan alleen de grote lijnen van de juridische casuspositie op verschillende tijdstippen geven, met het uitsluitende doel, de brieven toe te lichten. Wie[52] van de talloze details kennis wil nemen, dient, om te beginnen, Leendertz' studies zelf te raadplegen.

Zo moet ook de genealogische samenhang hier uiteengezet worden voor zover nodig, en niet met de volledigheid waarnaar een familiegeschiedenis behoort te streven; deze beperking tot een schema is des te rationeler, omdat Leendertz in *Uit den Muiderkring* een genealogie van de families Hellemans en Van Surck (Leonora's moeder) heeft gegeven (blz. 36-54). Ze kunnen nog aangevuld worden uit het meergenoemde werk van W. Brulez. *Marchands flamands à Venise* 1569-1605, vgl. *1* en *2*.

In het overzicht Bijlage *294b* vinden de dramatis personae hun plaats.

Eindnoten:

14 Vgl. F.J.G. ten Raa en F. de Bas, *Het Staatsche Leger III*, 138; Vgl. uitvoeriger H.W. van Tricht, *Iets over Leonora Hellemans' schijndomicilie te Zevenbergen*. Ts. Ned. taal- en letterk. LXXII (1955) blz. 90.

17 Vgl. *263-265*.

26 Dit is waarschijnlijk de inhoud, of een deel daarvan, van het koffertje met majoraatspapieren dat E.C. van Vlooswijk in 1720 niet aan Van Papenbroek afstond (vgl. Inleiding blz. 19).

52 Het resultaat van Leendertz' werk is neergelegd in onuitgegeven studies, nu eigendom van de UBA (Handschriftencatalogus (n. gedr.) Verzameling Leendertz doos XX B 10, te beginnen met no. 51). Dat hij, zelfs door de gebeurtenissen op de voet te volgen, niet het door schrijver en lezer gehoopte resultaat bereikt, komt ook doordat de begrijpelijkheid van de brieven in een materie als deze nog meer dan elders te lijden heeft onder het ontbreken van de correspondentie van de andere kant.

Bijlage 294a Geautoriseerde vertaling van het codicil

*

Codicille van Peeter Hellemans, 12 april 1601 in Sevilla, getranslateert uit 't Spaensche door mij J.Nicolaï ende concordantiam attestor.

Ik heb mijn testament in Antwerpen gemaect voor not. P. Fabri, waerin ik aen mijne zusters laet 500 £ gr., hun uijt crachte dezes laet en maeke 1000 £ aen elcke of aen hunne kinderen van die die gestorven souden sijn of is.

Aen mijnen broeder Francisco, alle mijne meubelen, tapisserijen, cleederen gout silver, wtgenomen eenen diamanten rink wegende 9 veneesche greijnen en de goude keten die mijn broeder Guilielmo mij gemaect heeft die ik laet aen mijnen broeder Carel tsamen met den vs. diamant.

diamant* aen mijnen neef Guilielmo Hellemans, zoon van Arnout, mijnen broeder.

grooten robijn aen mijn neve franc^{o} H. zoon van mijnen broeder francisco ende den anderen robijn, in gout, aen mijn nichte Catharina, dochter van den vs. francisco mijnen broeder en aen deze laetste Catharina nog 1000 £ bid mijnen broeder francisco een dosijn dochters zou doteren met 100 ducaten uit mijne goederen.

wat betreft mijne andere goederen, dat men met het Blaucruys en de 4 heemskinderen, daeraf fondere een majoraet met het huijs Bullaer en zijn land en nog een rent van 6000 gl. tot beneficie van mijnen broeder francisco met conditie dat naer sijn doot daervan zal genieten Guilielmo sone van Arnold en de kinderen die van hem sullen comen oft sijnen tweeden broeder bij gebreke, dat de vs. egeen en crege en de kinderen van den vs. tweeden broeder van mijnen neve guilielmo

ook het huis in de eijkstraet, zullen daervan fonderen een ander majoraet met het lant buijten gelegen dwelck mijnen vader toebehoort heeft met nog andere 1000 £ groote of 6000 gl. rente erflijck, gelijk ook deze tot benificie van mijnen broeder Karel Hellemans en indien dat tot deze twee renten iet gebrake, bidde mijne broeders dat zij suppleren van hunne goederen of de twee renten laten oploopen tot dat er genoegzaam middel weze, en dit tweede majoraat gebrekende mijnen broeder Karel zal erven mijnen neve francisco zoon van mijnen vs. broeder francisco, en ingeval mijnen vs. broeder francisco geene wettige sonen achter en liet, of bij gebreke van hun, den vs. mijnen broeder Karel of deses wettige** kinderen te weten den oudsten en bij gebreke van hem zijne kinderen van outste tot outste, oft bij gebreke van kinderen den outsten broeder van het majoraet of van den geenen die het verbant genieten zal, ende de vs. genieters geene manspersonen naelatende, sal dat van de huizen lange nieuwstraet genieten den outsten zoon van wijlen mijne zuster Anna, huijsvr. was van Ferd.

* Tekst: door P. Leendertz jr overgenomen uit het dossier-Bisschops. De onregelmatigheden wijt hij aan vertaler en kopiïsten.

* In de Spaanse tekst staat ‘el diamante a facetas’, wat in de vertaling weggelaten is (L^{d}).

** In de Spaanse tekst staat, niet volkomen duidelijk, deze eis van wettigheid; in de vertaling is het woord ‘wettig’ weggelaten (L^{d}).

Helman en hij geene zonen hebbende, zal herederen sijnen tweeden broeder en alsoo van hand tot hand totdat de mannelijke linie gebreken zal, in welcken ge valle tselve wederkeren sal aen de outste dochter van mijnen broeder Arnout of tot haren outsten zoon, en gebrekende de erfgenamen van den 2^{en} verbant, te weten franc^{o} Hellemans, zoon van mijnen broeder franc^{o}, zonder mannelijke erfgenamen, zal erven d'outste dochter van mijnen broeder Arnout, ende hebbende zij geerft het 1^{e} verbant, dan zal genieten de 2^{e} dochter van Arnout, zijnde mijne intentie dat van dese 2 verbanden genieten 2 persoonen; en ingeval mijnen broeder Carlo overleeft mijnen broeder francisco, en hij liever geniette het 1^{e} verbant sal mogen doen, latende genieten het 2^{e} dengenen die naer sijn doot het eerste herederen zal, en zij sullen de schrifturen van deze verbanden mogen extenderen zoo het aen Francisco en Carel mijne broeders gelieven zal; hebbende mij tot dese gedetermineerd opdat de goederen die wij geconquesteert hebben met soo grooten arbeijt en gerechticheijt niet zouden verkwist worden in weinige dagen.

eenige giften almoesen en goede werken zoo hun goetdunken sal.

geregistreert int protocol deser stede 2 april 1615, geconfirmeert bij opene brieven van H. Hoogheden 10 Nov. 1618.

N.B. Deze vertaling is volgens Leendertz' hs.-studie *Het Majoraat* bovendien 30 jan. 1616 door de magistraat van Antwerpen bevestigd en 2 september 1617 door de Raad van Brabant bekrachtigd.

Bijlage 294b De partijen in de strijd om de majoraten

De inneming van Antwerpen door Parma in 1585 werd, dank zij de gunstige capitulatievoorwaarden, gevolgd door een uittocht van kooplieden met hun bezittingen. Ook voor het beleg had er een uittocht plaatsgehad, van diegenen die het beleg, een ongunstige capitulatie en/of de sluiting van de Schelde voorzagen. De grootouders van Leonora Hooft-Hellemans, Pieter Arnoutsz. Hellemans († 1581) en Catharina van Santvoort († 1594), waren rijke handelaars in edelstenen en paarlen. De weduwe schijnt na de capitulatie wel uitgeweken te zijn, maar is toch in Antwerpen overleden. Zij hadden 7 volwassen zoons van wie er 3 wettige of gewettigde kinderen hadden, en 5 dochters van wie 4 met kinderen en een die de sluier aannam. Als hun ongetrouwde zoon PETER, de stichter van de twee majoraten die het onderwerp van deze beschouwing zijn, in 1601 sterft, zijn in leven: de kinderen van zijn overleden broer ARNOUT, zijn broers FRANCISCO en CAREL met onwettige kinderen en de zoons van zijn overleden zuster ANNA. Zijn andere drie zusters hadden wel zoons maar spelen in de majoraatskwestie geen rol.*

Hier volgt een overzicht van de staken-ARNOUT, -FRANCISCO en -CAREL, en de later aan bod komende vrouwelijke staak-ANNA.

ARNOUT HELLEMANS, † april 1599, koopman in juwelen te Antwerpen, kolonel van de burgerij tijdens het beleg, vertrekt in 1589 naar Hamburg en zet de handel met succes voort. Tr. 1583 Susanna van Surck, die omstr. 1607 of 1608 van Hamburg naar Amsterdam verhuist, begr. Nieuwe Kerk 28 okt. 1628. Hooft is 11 maanden haar schoonzoon geweest.

Kinderen:

1 Willem (Guillielmo), † 1609 ongehuwd.

2 Susanna, 1589-1625, tr. 1° 1608 Eduard van Surck, † 1619 (g.k.); 2° 1621 Nicolaes Sohier, † 1642. Hiervan: Constantijn Sohier, 1624-1671, tr. 1643 de enige dochter van de schatrijke koopman Jeronimo Coeimans.

3 Leonora (Helionora), 1594-1661, tr. 1° Amsterdam 1612 Jan Baptist Bartolotti, 1590-1624. Hiervan: Susanna en Constantia Bartolotti; tr. 2° Amster-

* Zij komen ook zelden in de correspondentie ter sprake; hun mannen heetten 't Kint, Vasseur en de Robiano.
Dat Anna's zoon wel een gegadigde is, valt misschien te verklaren doordat zijn vader, Helman, een bloedverwant was. Of was Anna, ondanks haar late huwelijk, de oudste?

dam 1627 P. Cz. Hooft, 1581-1647. Hiervan: Christina en Arnout Hellemans Hooft.

4 Carel, 1595-1652; uit vier huwelijken overleefde alleen een dochter hem.

5 Lucretia, † ca. 1658, tr. 1618 Emanuel van Surck, † na 1645, broer van Eduard voornoemd. Hiervan 7 kinderen. Dit echtpaar komt wel herhaaldelijk ter sprake maar niet aan bod.

FRANCISCO HELLEMANS, koopman in juwelen te Sevilla, † 1603. Liet behalve een dochter na: een gelegitimeerde zoon Francisco, ridder van San Iago, kapitein der cavalerie in Spaanse dienst, gesneuveld in de zomer van 1634 tegelijk met zijn enige, ongehuwde, onwettige zoon.

CARLO HELLEMANS, in Venetië nooit anders dan Helman genoemd, † 1605. Van hem geeft Brulez het testament in extenso en 157 regesten van notariële akten. Hij liet twee kort voor zijn dood gelegitimeerde zoons na, van wie er een minderjarig stierf. De andere was

Peter Carelsz. Hel(le)man(s), 1596-1655, tr. 1618 Marie Helman, 1596-1659, dochter van Ferdinand Helman en Anna Hellemans. Hiervan 2 dochters.

ANNA HELLEMANS, † 1600, tr. 1589 Ferdinand Helman, schepen te Antwerpen, † 1617. Liet na 1° Peter, Heer van Muilkerke, † 's-Gravenhage 1644, die naliet Jan Helman, tr. Eliz. Stalpaert van der Wielen, erft na de dood van Carel Arnoutsz. het 1ste majoraat; 2° Marie, bovengenoemd.

N.B. In de Italiaanse en Franse akten die ik gezien heb, komt de naam *Hellemans* niet voor. Alle familieleden heten *Helman* en tekenen zich ook zo. Teruggekeerd in Antwerpen heten zij weer *Hellemans*. Alleen Ferdinand Helman heet nooit Hellemans. Of hij toch een neef was, is niet gebleken.

PETER PETERSZ. HELLEMANS, overleden te Sevilla 29 juni 1601, oom van Leonora Hooft-Hellemans, heeft bij codicil dd. 12 april 1601 vrijwel zijn hele vermogen ondergebracht in twee majoraten, die hij vermaakte aan zijn broers Francisco en Carlo, zie Bijl. *194a*. Men mag veilig aannemen dat hij deze vorm van erflating koos om te voorkomen dat zijn vermogen (geschat op £ 85000) versnipperd zou worden door twisten tussen de onwettige kinderen die hijzelf en zijn beide broers hadden. De majoraatsvorm garandeerde dat het geld in de familie bleef volgens verervingsregels die hij vaststelde. Een van de struikelblokken voor het onbetwist afwikkelen daarvan in de toekomst zal blijken te zijn, dat hij het codicil in Sevilla toevoegde aan een te Antwerpen (op 27 september 1591 voor not^{s} P. Fabri) verleden testament, verder dat de betrokken vaste goederen in Brabant lagen en een deel van de eventuele gerechtigden in de 'provinces rebelles' woonden: de Republiek der Zeven Provinciën. Niet

alleen kon een hun toegevallen majoraat daardoor vijandelijk vermogen worden, maar prealabel was de vraag, welk recht hier gold, het Castiliaanse of het Brabantse.

De lotgevallen van de majoraten tijdens Hooft's leven waren in grote lijnen de volgende. In niet steeds duidelijke bewoordingen heeft de erflater deze volgorde van successie vastgesteld. Het eerste majoraat, dat aan Francisco vermaakt werd, moest na hem komen aan de oudste zoon van de oudste, overleden, broer Arnout: Guilielmo en na hem aan zijn mannelijke progenituur van de oudste af. Hij overleed al in 1609 ongehuwd en schijnt niets genoten te hebben, doordat het codicil door zijn ooms Francisco en Carel (Carlo) en de voogden van Carlo's wezen geheim gehouden was. Daarna was Carel Arnoutsz. gerechtigd en zijn moeder Susanna van Surck begint een reeks processen ter zake; ook Carlo Petersz' te elfder ure gelegitimeerde zoon Peter dong toen naar dit majoraat, maar zonder succes. Er volgden processen tussen hem en Carel Arnoutsz. De laatste is levenslang in het genot van het eerste majoraat gebleven; na zijn dood in 1652 komt het aan Jan Helman, de kleinzoon van Anna Petersdr. Hellemans.* Het tweede majoraat was aan Carlo vermaakt en moest na hem aan Francisco, zoon van Francisco Petersz. en ritmeester in Spaanse dienst, komen. Als die in 1634 sneuvelt zonder wettige kinderen na te laten, moet de oudste dochter van Arnout Hellemans opvolgen. De oudste dochter in leven was Leonora, maar haar overleden oudere zuster Susanna had een zoon nagelaten. De rechten van Leonora en die van deze neef Constantijn Sohier komen in jarenlange processen tegenover elkaar te staan. Dat haar broer Carel zich niet nadrukkelijker liet gelden, kwam doordat hij het eerste majoraat al bezat en niemand ze allebei mocht hebben.

Uit dit overzichtje volgt, dat de twee gebeurtenissen die Leonora naar de eerste rij der gegadigden schoven waren: de dood van haar zuster Sohier in 1625, dus kort voor Hooft's aanzoek, en de dood van haar neef don Francisco Hellemans in 1634.

Dat er vóór dat moment al telkens geprocedeerd was, kwam ten eerste doordat Leonora de erkenning van haar neutraliteit vanwege de Brusselse autoriteiten bevestigd trachtte te krijgen en daardoor te voorkomen, dat haar bezit vanwege de Spaanse koning verbeurd verklaard werd. Het schijnt dat Brussel de kwestie tot aan de vrede van Munster, dus voor eeuwig, onbeslist heeft gelaten. Het was niet alleen een moeilijke beslissing, maar de verhouding tussen Madrid en Brus-

* Ook toen kwam de gelegitimeerde Peter Carelz. niet aan bod. Hij was na de dood van de erflater gewettigd en dus geen wettig oir in de zin van het codicil. Toch heeft Hij pogingen gedaan: ten eerste is in de gelegaliseerde vertaling van het codicil (Bijlage *294a*), zoals Leendertz heeft aangewezen, op de kritieke plaats het woord ‘wettige’ weggelaten, waardoor de bedoeling van de erflater onjuist wordt weergegeven. Die vertaling is in 1616-1617 door de Antwerpse autoriteiten bekrachtigd, dat is juist als de te laat gelegaliseerde Peter Carelsz. mondig wordt en uit Venetië naar Antwerpen verhuist. Hiertussen verband onderstellen gaat de perken niet te buiten, vooral niet omdat hij in 1618 met zijn nicht Marie Helman, dochter van Anna Hellemans bovengenoemd, trouwt.

sel was vooral na de dood van Isabella (1633) niet hartelijk; de koning een confiscatie van ‘vijandelijk’ vermogen toespelen was volstrekt niet, wat de Brusselse regenten - soms de neven van de door confiscatie bedreigde ‘rebellen’ - bij voorkeur deden. Men kón de neutraliteit waarschijnlijk niet erkennen en wilde die om de genoemde reden niet ontkennen. - De andere aanleiding tot procederen was voor en na 1634 het beletten van vervreemding van delen van een majoraat dat men later misschien zal erven. De kapitalen waren ondeelbaar en onvervreemdbaar, maar de bezitters probeerden telkens hun profijt te vergroten door zich aan deze bepaling te onttrekken en stukken te verkopen. De eventuele successeurs worden dan rechtstreeks benadeeld en komen in verzet, óók als de vervreemdingspoging het andere majoraat betreft, want een precedent is gevaarlijk.

Van het ogenblik af, dat de Hoofts uit Brussel terugkeren, eind 1634, is het geven van een toelichting, die de in de brieven aangeroerde gebeurtenissen op de voet volgt, binnen het kader van dit boek en deze opdracht onmogelijk. Niet alleen is met het overlijden van Francisco de strijd om het tweede majoraat losgebroken, wat tot een aantal gelijktijdige, zeer onoverzichtelijke processen voert, maar ook hebben de Hoofts tijdens hun verblijf in Brussel mondelinge regelingen getroffen en afspraken gemaakt, die in de brieven niet worden herhaald maar waarnaar wel wordt verwezen. Leonora's voornaamste tegenstanders, nu het om de hoofdzaak gaat, zijn haar zwager Sohier, met sterke papieren, en haar broer Carel, met zwakke, en de procureur des konings die vijandelijk vermogen in beslag wil nemen. Deze processen worden gevoerd voor de Souvereine Raad van Brabant te Brussel. Gelijktijdig procedeert Sohier tegen zijn zwager Carel en zijn schoonzusters Leonora en Lucretia over de verdeling van de erfenis van hun moeder Susanna van Surck. Deze partij heeft hij in 1633 voor het Hof van Holland verloren maar zijn eis wordt in 1637 door de Hoge Raad toegewezen.

De Brusselse processen raken slepende; er wordt beslag gelegd maar niet onherroepelijk; alle vier de helpers en raadslieden van de Hoofts in Brussel en Antwerpen komen te overlijden en op de vrede wordt steeds duidelijker gewacht. Na Hooft's dood in 1647 en de Munsterse vrede in 1648 heeft Leonora eerst nog ‘de schrik van procedeeren in Brabant’ maar die overwint zij en in 1649 en 1652 vallen er vonnissen ten gunste van Sohier. Zeer veel in de gang van zaken is ook voor Leendertz onverklaarbaar en tegenstrijdig. Wat uit rechterlijke archieven niet al te moeilijk te voorschijn te brengen is, is een vonnis. Maar als de argumentatie van partijen onbekend blijft en het vonnis niet van een considerans vergezeld gaat, blijkt de achtergrond van de beslissing niet, en de beslissing zelf is van weinig belang voor de onderzoeker. Zelfs de anekdotische waarde is gering, want de ene rijkaard staat tegenover de andere. Beiden proberen nog rijker te worden.

De rijksten van allen, de Sohiers, gaan met het tweede majoraat strijken. Leen-

dertz onderstelt dat het wel terechtgekomen zal zijn bij Adriana Constantia, de dochter van Nicolaes die de zoon was van Constantijn die de zoon was van Nicolaes en Susanna Hellemans. Door bloot toeval kan deze commentaar dat bevestigen: voor schepenen van Lisse compareerde op 9 augustus 1710 Adriana Constantia Sohier de Vermandois, dochter van Nicolaes Heer van Warmenhuizen enz., bezitster van het majoraat dat geinstitueerd is ‘bij wijlen Don Pedro Hellemans’. (R.A. Lisse 32)

Bijlage 349 Brief van Kasper van Baerle over de Hollandsche groete van P.C. Hooft. door J. v. Vondel vertaalt.

*

[1] Doorluchtige man,

[2] ick hebbe altemet overlesen de vaersen, waermede ghij onsen grooten[2]
[3] Veldheer begroet, over sijnen geluckigen toght. Want met eenmael die
[4] te overlesen, kon ick mijnen lust niet vernoegen, nochte uwe spitsvondig-
[5] heden en diepe geheijmenissen begrijpen. Ghij versmaet de praetjes van
[6] slopjes en steeghjes volck, en weert van dese heijlighdommen de dichters, die
[7] met den raven kras kras krijten, en de poetinnen, die als aexsters sna-
[8] teren. Ick sie dat alles in u hooghdraevend is, sin, stijl, en de tittel[8]
[9] self. Ick voegher oock het slot bij daer ghe Drost van sijt. Hier van
[10] daen sietghe alles over 't hooft wat beneden u leijt, versmadende alsoo
[11] de rijmers die langs d'aerde kruijpen. Ghij naebuurt met den gestarnten
[12] en stapt door de wolcken. Onder de Latijnen brommen Statius en Claudiaen[12]
[13] onder de Griecken Pindarus, Bartas onder de Vrancken onser eeuwe.
[14] Ghij treed over hoofden en kruijnen der Nederlandsche poëten, en munt
[15] onder de lage heggen wt als een hooghgewassen cypres. Zedert
[16] eenige jaeren herwaert hebtghe den Neerlandschen dichtren tot een voor-[16]
[17] beeld gestreckt: die soo menighmael sij niet willen onder rondeelers en refe-[17]
[18] reijners gerekent sijn, poogen met uwe laersen op het tooneel te komen
[19] en uwe brommende tael na te bootsen. Maer ick sie dat dese
[20] copieerders vaeren als de kickvorsch daer het sproockje van seijt, wiens
[21] darmen borsten, doen hij wt opgeblasenheijd bestond den geswollen os na
[22] te bulcken. Het sij ons geoorlooft van u te singen 'tgeen Horatius van
[23] den Thebaenschen poeet song

Wie Hooft der dichtren stael[24]
wil volgen, slaght Dedael,
en pooght met wassen vleugel
te sweven als een veugel.
Hij stort in 't glasen meer,[28]
elck roept: hier quam hij neer.

* Origineel. UBL. Pap. 2.
Hs. dubbel vel, fol. 1^{r} en^{v} beschreven.
T. Vondel laat gewoonlijk de punten boven de ij weg.

[30] Ghij begeert dat ick uwe feijlen en struijckelingen aenwijse; maer ick,
[31] heer Hooft, ben de man niet die Venus toffel dar betatelen,
[32] nocht soo scharpsiende Lynceus in der vrienden schriften, dat ick,
[33] 'tgeen berispelijck is, gewoon ben te stippen, en niet liever
[34] tot mijn onderwijs bewaere 'tgeen heerlijck gesproken is. Ick vinde
[35] in uwe dichten veele dingen die treffelijck, scharpsinnigh en voeghelijck
[36] gestelt sijn. Indien ergens de bijnoeminge, dat is de verandering[36]
[37] van woordbeduijdenis door letter of lettergreep, het voorhooft doet rim-
[38] pelen, liever wijt ick dat mijn oordeels dan des schrijvers schuld.
[39] Vaer wel, voortreffelijcke man, en volhard om, bij gelegentheijd, mij
[40] geluckigh te maecken met uwe na de lampruijckende heldenvonden.[40]
[41] Alsoo leef lange met uwe Vrouwe en kinderen, indien 'er uwe Heli-[41]
[42] onoor eenighe ter wereld hebbe gebragt. Te Leijden den 14 van
[43] Marte 1630.

[44] uwe voortreffelijckheijds
[45] dienstwillige

[46] K. van Baerle.

[47] Het opschrift was

[48] Aen mijn heer

[49] mijn heer P.C.Hooft

[50] Drost van Muijden

[51] Tot

[52] Amsterdam.

De in handschrift bewaarde vertaling van Vondel bevat twee passages die niet voorkomen in Brandt's uitgave van Barlaeus' brief, en een andere datum. Op grond van het bij *272* meegedeelde over Brandt's vrijmoedig omgaan met Barlaeus' handschriften moet aangenomen worden, dat dit geen toevoegingen van Vondel zijn, maar dat hij Barlaeus' tekst volledig weergaf. Dat men tegen beide plaatsen bezwaren kan aanvoeren, moet beschouwd worden als de verklaring waarom Brandt ze wegliet. Zie de bijzonderheden bij r. 36 en 41.

Eindnoten:

2 *altemet:* enige malen.
8 *hooghdraevend:* verheven van toon; *tittel:* titel.
12 *brommen:* uitblinken.
16 *eenige jaeren herwaert:* enige jaren geleden.

17 *rondeelers en refereijners:* rederijkers, dus: pruldichters.
24 *stael:* voorbeeld.
28 *glasen:* helder.
36 *bijnoeminge*, dat is de verandering van woordbeduijdenis door letter of lettergreep: Brandt laat deze toelichting bij *paronomasia* weg. Een verklaring kan zijn, dat het in de toelichting omschreven verschijnsel in het gedicht zeer zelden voorkomt, zodat Barlaeus dingen verkeerd gelezen moet hebben (mogelijke voorbeelden: r. 7 ‘Mijn zon, mijn zoon’, r. 40 ‘de weeke weekken weeken’, maar de bezwaren die men hiertegen kan hebben worden niet gedekt door de door Brandt weggelaten woorden.)
40 *na ... heldenvonden:* vgl. *170* r. 6, waar men echter de vraag kan stellen of de uitdrukking niet gebruikt wordt in de, ook door het WNT genoemde, latere minder gunstige betekenis.
41 *Alsoo ... gebragt:* is door Brandt weggelaten. In aanmerking genomen dat er nog geen huisvriendschap tussen Barlaeus en de Hoofts bestond, doet deze zin als te familiaar aan, terwijl de opmerking over de kinderen kant noch wal raakt: 28 augustus 1628 en 23 december 1629 had Leonora een kind ter wereld gebracht.

Bijlage 354 Vondel's prijsvraag:

**

D'Amsterdamsche Academi aen alle poëten en dichters der vereenighde Nederlanden, Liefhebbers van de goude vrijheijt.

Apoll, op Helicon geseten,
Vraeght al sijn heijlige Poëten:[5]
Wat beste en slimste tongen sijn?[6]
Of waerheijt salich maeckt of schijn?
Of dwang van vrome Christen-sielen[8]
Niet streckt om Hollandt te vernielen?
Of vrijheijt niet en was de schat
Waerom men eerst in oorloogh tradt?[11]
Of oock in wel bestierde steden
Een oproermaecker wort geleden?[12-13]
Of huijse-plondren vesten sticht?[14]
Of d'eedt geen burgerij verplicht?[15]
En of sich leeraers niet verloopen,[16]
Wanneerse desen bandt ontknoopen?

Wiens antwoordt kortst en bondichst is,
En klaerst in dese duijsternis,
Dien sullen d'*Academiheeren*
Met eenen *Princenroemer* eeren:[21]
Daer Pallas, met haer diamant,[22]
In sne den Veldheer van het landt,
Die met s'Hartogenbosch gaet strijcken,
Daer Mauritz tweemael af most wijcken.[24-25]

[26] YVER.[26]

* WB III 297.
* Hs. UBL. Pap. 2.

Tesselschade's Antwoord:

De beste tong die stemmen smeede,[1]
Zong gode loff, den menschen vreede.
Die swijgent meest haer deucht betoont,
Is die met vier d'Apostels kront.[4]
De snoodtst op aerde, deed de menschen,[5]
Nae godts verborgen wijsheijt wenschen.
De booste sprack in 't Heemelrijck,[7]
mijn macht sij d'hooghste macht gelijck.
In hun sticht godt zijn heerschappijen,
Die met het doen 't gelooff belijen.[10]
Schijn als een Droch en dwael licht, lejdt[11]
wie dat haer volght, ter duijsterhejt.
De vrome zielen te belaegen,
Kan Hollants zachte grondt niet dragen.
De Roomsche geus het smekent blad,
Tot brussel, ondertekent had,
Soo wel als d'ander, en versochter[17]
'S lants vrijheijt bij, aen 's Kajzars dochter.
Den muijter die gerustheijt haet
Loost altijt een geschickte staet.[20]
Daer d'eene burger 's anders mujren
bestormt, die stadt en kan niet dujren.
Geen aerdsche god, off hij wordt bij[23]
een Eedt verknocht: meer schutterij.[24]
Wat leeraers oock dien bant ontlitsen[25]
Die kerven 't snoer der zeeven flitsen[26]

[27] *Elck zijn waerom*.[27]

[28] (*Adres:*
[29] Aen Sr Joost vande
[30] Vondel woonende
[31] in de trouw inde warmestrat
[32] om te bestellen aen
[33] mijn Heere
[34] De Heere Hooft
[35] Drossart tot muijden
[36] port)

Eindnoten:

5 *heijlige:* geëerbiedigde (ironisch?).
6 *slimste:* ergste; *tongen:* stemmen.
8 *van:* tegen.
11 *eerst:* het eerst, oorspronkelijk.
12-13 heeft betrekking op Amsterdam en Ds. Smout (vgl. *364*).

14 heeft betrekking op het plunderen van de vergaderplaats der remonstranten, waartoe Smout in zijn preek aangezet had; *vesten sticht:* een stad versterkt.
15 heeft betrekking op de eed van de schutters aan het stadsbestuur, waarvan de geldigheid door de predikanten betwist werd.
16 *leeraers:* predikanten; *sich verloopen:* hun boekje te buiten gaan.
21 *Princenroemer:* beker, door de prins van de Kamer (Akademie) geschonken.
22 *Pallas:* Anna Roemers Visscher.
24-25 Frederik Hendrik wordt geprezen ten koste van Maurits, die tweemaal een vergeefse aanval op 's-Hertogenbosch gedaan had.
26 Yver was de spreuk van de Akademie, behorende bij het wapen: een door bijen omzwermde bijenkorf.
1 *die ... smeede:* die geluid gaf.
4 *vier:* vuur.
5 *De snoodtst:* Satan.
7 *De booste:* Lucifer.
10 *het doen:* de daad; *belijen:* wier belijdenis in hun goede werken steekt.
11 *Droch:* spookverschijning.
17 *Soo wel als d'ander:* evengoed als de protestantse: heeft betrekking op de aanbieding van een smeekschrift tot verzachting van de plakkaten tegen de ketterij, aan de landvoogdes Margaretha van Parma, dochter van Karel V.
20 *losen* (Mnl. Wdb. *losen* 810): losmaken, h. ontbinden; *geschickt:* ordelijk.
23 *aerdsche god:* machtig mens.
24 *meer:* des te meer.
25 *lits, luts, lus:* strik (WNT *lus* 3327).
26 *kerven:* doorsnijden. De zeeven flitsen zijn de zeven pijlen, die de leeuw in het landswapen als symbool van de zeven verenigde gewesten in de klauw houdt.
27 *Elck zijn Waerom:* ieder heeft zijn eigen reden: spreuk die Tesselschade soms onder haar verzen zette, opschrift van Roemer Visscher's Sinnepop II, IX.

Stamboomdelen

Hooft

I Willem Jansz. *Hooft*, † 1562, vader van
II Claes Willemsz. die volgt A II en Pieter Willemsz., die volgt B II.

A

II Claes Willemsz. Hooft, tr. Dieuwertje Claesdr. † 1596.
Uit dit huwelijk:
Margareta Claesdr. Hooft, † 1617, tr. Jacob Simonsz. *de Rijck*, ca. 1541-1584. Hiervan o.a. Simon de Rijck, 1565-1652, tr. 1594 Maria Simonsdr. Jonkheyn; Geertruid de Rijck † 1639, tr. (2°) 1602 Jan Jansz. *van Hoorn*, 1561-1623 (Hiervan: Simon van Hoorn).

B

II Pieter Willemsz. Hooft, tr. (1°) Jannetje Hendricks, † 1559.
Uit dit huwelijk:
A Jan Pietersz. Hooft, 1543-1602, tr. 1570 Geertruid Lons.
Hiervan: 1 Dr. Pieter Jansz. Hooft, 1575-1636, tr. 1614 Gertruid Overlander, 1577-1653 (Hiervan: Catharina Pietersdr. Hooft, 1618-1691, tr. 1635 Cornelis *de Graeff van Zuid-Polsbroek*, 1599-1664); 2 Geertruid Jansdr. Hooft, 1578-1636, tr. 1599 Volkert *Overlander*, 1571-1630 (Hiervan: Maria Overlander tr. 1630 Frans *Banningh Cocq*; Geertruid Overlander, 1609-1634 tr. 1633 Cornelis de Graeff bovengen.); 3 Willem Jansz. Hooft, 1581-ca. 1637, tr. 1605 Ida Quekels, 1582-1657.
B Cornelis Pietersz. Hooft, 1547-1626, tr. 1578 Anna Jacobsdr. Blaeu, † 1627.
Hiervan: 1 Pieter Corneliszoon Hooft, 1581-1647, tr. 1° 1610 Christina van Erp, 1591-1624, 2° 1627 Leonora (Eleonora, Helionora) Hellemans wed. Bartolotti, ca. 1595-1661.
Uit het eerste huwelijk: Cornelis, 1611-1623, Geertruid, 1615, Arnout 1618-1620, Arnout 1621-1624;
uit het tweede huwelijk: Christina Hellemans Hooft, 1628-1681, tr. 1650 Mr. Coenraed Alberts *Burgh van Kortenhoef*, 1619-1699;

Arnout Hellemans Hooft, 1629-1680, tr. (1°) 1655 Maria van der Hoeven (uit dit huwelijk o.a. Johanna Constantia Hooft, 1660-1719, wier nalatenschap besproken wordt op bladzijde 18 e.v. van de Inleiding)

2 Aeghje Cornelisdr. Hooft, 1587-1653, tr. 1608 Pieter Pietersz. *Hasselaer*, 1583-1651 halfbroer van Nicolaes, zie onder Van Erp;

3 Grietje Cornelisdr. Hooft, 1590-1639, tr. 1° 1610 Herman *Tholincx (Teuling)*, 1590-1627, 2° 1633 Jan *Hagen* (Uit het eerste huwelijk Anna Tholincx, tr. (1°) Cornelis *van der Meer*, † 1624);

4 Jacob Cornelisz. Hooft, ca. 1592-1640, tr. 1629 Johanna Willemsdr. Pauw;

5 Jannetje Cornelisdr. Hooft, 1595-1639, tr. 1615 Mr. Pieter Jansz. *Cloeck* (Uit dit huwelijk o.a. Margareta Cloeck, tr. 1642 Johan *Hulft*);

6 Hendrick Cornelisz. Hooft, † 1627, ongehuwd.

C Willem Pietersz. Hooft, 1549-1605, tr. 1578 Geertruid Hendricksdr. Haeck, † 1613.

Hiervan: 1 Jannetje Willemsdr. Hooft, tr. 1602 Abraham *le Gillon*. (Hiervan: Dr. Willem le Gillon, † 1636, tr. 1632 Christina Balestel, dr. van Nicolas, onder *Fabri* genoemd); 2 Hendrik Willemsz. Hooft, 1584-1626, tr. 1611 Haesje Houtloock; 3 Pieter Willemsz. Hooft, 1586-1663; 4 Jacob Willemsz. Hooft, 1588-1658, tr. 1615 Maria Jonckheyn; 5 Willem Willems Hooft, † 8 sept. 1661; 6 Claesje Willems Hooft, 1597-1624, tr. 1622 Nicolaes *Corver*.

Van Erp

I Andries *van Erp*, † voor 1576, tr. Christina de Bitter.

II Arnout van Erp, ca. 1553-1618, tr. 1° 1588 Geertje Willems van Thenesse, 2° 1602 Jacomina de Jonge (van Velzen) † 1658.

Uit het eerste huwelijk:

1 Christina van Erp, tr. P.C. *Hooft*;

2 Maria van Erp, 1593-1617, tr. 1616 Jacobus *van Uffelen* (hertr. met Susanna de Haze). (Hiervan Maria van Uffelen, 1616-1636, tr. 1635 Jacomo *Borchgraef*);

3 Geertruid van Erp, 1596-1620, tr. 1619 Nicolaes *Hasselaer*, 1593-1635 (hertr. met Sara Wolpherts van Diemen). Hieruit een zoon.

Uit het tweede huwelijk:

4 Jacob van Erp, 1603-1643, tr. 1632 Hester de Vogelaer, 1609-1674;

5 Magdalena van Erp, 1605-1684, tr. 1623 Joost *Baek*, ca. 1596-1681; (Hiervan o.a. Arnout B., wschl. ong. †, Laurens B. 1629-1702, ong., Sara B, † 1646);

6 Sara van Erp, 1607-1627, tr. 1625 David *van Baerle*, 1595-1671, G.k. (Hij hertr. met Rachel Godin);

7 Jacoba van Erp, 1608-1665, tr. 1638 Guilielmo *Bartolotti*, 1602-1658.

Fabri

I Arnout *Fabri*, † voor 1595, tr. Christina de Bitter wed. van Erp.

Uit dit huwelijk:

1 Hans Fabri, tr. 1592 Maria Municks;

2 Anna Fabri, † 1612, tr. Gerrit *Wolphaerts van Diemen*, 1548-1611. (Hiervan Christina W.v.D., tr. 1608 Nicolas *Balestel*, 1577-1650, Anna W.v.D., 1590-1647, tr. 1618 Dr. Albert Coenraeds *Burgh*, 1593-1647, (zoon: Coenraed, tr. Christina Hellemans *Hooft*), Sara W.v.D., 1594-1667, tr. 1622 Nicolaes *Hasselaer*, wedr. v. Geertruid van Erp;

3 Sara Fabri, † 1597 tr. Jan *de Wael*.

(Hiervan; Jan Baptist de Wael, tr. Eva Wuytiers, Govertsdr., Catharina de W., tr. Dirck *Wuytiers* Govertsz., Sara de W., tr. Jacob Jacobsz. *Hinlopen*).

Bartolotti

Willem *Bartolotti*, 1560-1634, tr. 1° 1589 Maria Pels, 2° 1593 Margeriete Thibouts, † 1649.

Uit het eerste huwelijk:

1 Jan Baptist Bartolotti, 1590-1624, tr. 1612 Leonora Hellemans, ca. 1594-1661 (zij hertr. 1627 met Pieter Corneliszoon Hooft).

Hiervan: Susanna Bartolotti, 1613-1692, tr. (1°) 1642 Mr. Johan *van de Perre*, 1607-1647; Constantia Bartolotti, 1623-1646, tr. 1644 Mr. Johan *van der Meijden*, 1609-1677. Uit dit laatste huwelijk nageslacht: Leonora van der Meijden, 1645-1681, tr. (1°) Nicolaes *van Vlooswijk van Papekop*, 1638-1674; hiervan Cornelis van Vlooswijk van Diemerbrug en Papekop, 1673-1719, tr. 1701 Catharina Margaretha Boudaen, 1680-1718; hiervan Eleonora Constantia van Vlooswijk, 1702-1727, erfgename van de papieren uit de boedel van Johanna Constantia *Hooft*, herhaaldelijk genoemd in de Inleiding, dochter van Arnout Hellemans Hooft.

Uit het tweede huwelijk:

2 Guilielmo Bartolotti, 1602-1658, tr. 1638 Jacoba van Erp, 1608-1665.

3 Maria Bartolotti, 1603-1634, tr. 1629 Wijnand *Schuijl*.

4 Margariete Bartolotti, geb. 1604, tr. 1629 Johannes *de Renialme*.

5 Leonora Bartolotti, 1613-1674, tr. 1640 Jacob *Pergens*.

6 Constance Bartolotti, 1615-1679, tr. 1638 Jacobus *Rijckaert*.

Hellemans

Van de familie Hellemans is een overzicht gegeven bij de bespreking van het majoraat (bijlage *294*).

Deze stamboomdelen beperken zich tot in de brieven voorkomende personen.

Memoranda

Deze memoranda zijn een lijst van herhaaldelijk voorkomende, licht verkeerd te begrijpen woorden. Aantal en keus zijn uitsluitend door praktische overwegingen bepaald, nl. het bevorderen van vlot lezen en het vermijden van herhalingen in de commentaar. In moeilijke of twijfelachtige gevallen bespreekt de commentaar deze woorden uiteraard wel.

De nog bestaande betekenissen worden niet in deze lijst vermeld.

Om mnemotechnische redenen worden de woorden in alfabetische volgorde en naar de soorten ingedeeld opgevoerd. De tot de ambtelijke taal behorende bastaardwoorden zijn afzonderlijk op dezelfde manier ingedeeld en volgen telkens na de Nederlandse.

Er gaan een tiental opmerkingen van syntactische en grammaticale aard vooraf. N.B. Hooft's spelling maakt een ontwikkeling met regressies en experimenten door; in deze memoranda is de spelling van 1636 en omliggende jaren gevolgd.

1 Naar *UEd., UEd.Gestr.* e.d. wordt dikwijls verwezen door de voornaamwoorden *zij* en *haar*, omdat de woorden *Edelheit, Gestrengheit* enz. vrouwelijk zijn (‘UEd (Huygens) zal gedient zijn, met eenigh vocht ujt haer' rijpe penne geleckt, herwaarts te scheepen’ *399*); constructies ad sententiam met *hij* en *hem* komen veel voor (‘'t welk U.E. naer zijn bescheidenheit best weet in te zien’ *389*); Ook aanwijzende voornaamwoorden, bij voorkeur *deselve*, kunnen naar *UEd.* enz. verwijzen (‘Alhoewel ick ducht, het U.E. te veel te maeken, met overlast van brieven, kan echter niet ledigh staen, dezelve op 't spoedighste te verstendighen, dat enz.’ *373*, ook voorbeeld van 6).

2 *UEd.* en dergelijke afgekorte voornaamwoordelijke aanduidingen blijven in de genitivus gewoonlijk onveranderd (‘Bedanke UE voor de tijdingen in UE laesten geroert’ *392*).

3 Bijvoeglijke naamwoorden op *-n* (*eigen*, de stoffelijke bnw. en de sterke verleden deelwoorden) verliezen die *-n* voor een vrouwelijk substantief en in het meervoud.

4 Het zelfstandig gebruikte bijvoeglijk naamwoord krijgt doorgaans in het meervoud geen *-n*.

5 Plaatsverwisseling van onderwerp en persoonsvorm *(inversie)* komt zowel

in hoofd- als in bijzinnen voor zonder dat er een bijwoordelijke bepaling of bijzin voorafgaat (‘want met onwillige honden quaedt hazevangen is’ *385*).

6 Een voornaamwoord dat onderwerp is, vooral *ik*, kan zowel in hoofd- als in bijzinnen weggelaten worden (‘Vooreerst wenschte wel dat Mr. Dirk Sweeling moghte beweeght ende bewillight worden’ *385*).

7 Het voegwoord *dat* kan aan het begin van een bijzin, die niet vooraan de hoofdzin staat, worden weggelaten (‘in allen gevalle acht ick hunne E.E. niet ongeraden zullen vinden’ *385*).

8 De ondertekening van de brief is bij Hooft meestal als zinsdeel opgenomen in de laatste volzin (‘Ondertussen heb ick UEd groote dank te weeten, als eenen knoop te meer, om haer te verbinden Uwer Ed. Verplichten vrundt ende dienaer P C Hóóft’ *412*).

9 Het *zeugma* (de *samentrekking*) is kenmerkend voor Hooft's geserreerde stijl. Oorspronkelijk is het de nauwe verbinding van twee zelfstandige naamwoorden doordat ze bij hetzelfde verbum finitum, dikwijls hetzelfde hulpwerkwoord, horen. Soms past niet alles even logisch, b.v. doordat het werkwoord deze dienst alleen kan doen in twee verschillende functies (b.v. hoofd- en koppelwerkw.) of met twee verschillende nuances van zijn betekenis. Dit is soms opzet, en een van de aardigheden van het zeugma, soms iets wat onopzettelijk ontstaat en door de schrijver op de koop toe genomen wordt. Ook twee zegswijzen die een woord gemeen hebben, van welke soort ook, kunnen op dat gemeenschappelijke woord komen te steunen. Een voornaamwoord kan in twee verschillende functies terechtkomen, en in twee ‘naamvallen’. In het eerste van de talloze mogelijke voorbeelden is het verbindingspunt een verschillend functionerend deelw.: ‘doordien wij van jonx, in deerlijke dwalingen op, ende der heilige kerke onttogen zijn’ (H. de Gr. 28). Tweede voorbeeld: Huygens heeft zijn Donne-vertalingen gestuurd. ‘mijn swaegher Schujl, dat pas, hier en een liefhebber zijnde, daer een' zoetigheit ujt zoogh ...’ *383*): *zijnde* is hier hoofd- en koppelwerkwoord. Enz.

10 Hooft gebruikt herhaaldelijk een constructie waarin het *perfectum van het hulpwerkwoord willen* aan de door het hoofdwerkwoord uitgedrukte handeling de terughoudendheid van de bescheidenheid en/of de beleefdheid toevoegt: ‘ik heb u willen mededelen ...’. Vgl. onder veel andere plaatsen *219* r. 13, *361* r. 11, *526* r. 28, *602* r. 5. Soms schijnt het futurum dezelfde functie te vervullen, b.v. *125* r. 11, maar de toekomende tijd kan niet altijd pertinent uitgesloten worden, wat met de voltooide wel het geval is. In modern Nederlands schijnt het *imperfectum* deze rol overgenomen te hebben, vooral in de kleinhandel: ‘Ik wou een kilo suiker hebben.’ ‘Had u er nog 6 cent bij?’. Bekend is dat het *plusquamperfectum* van *willen hebben* dient om naar het, tegenwoordige, believen van een klant te vragen.

Woordenlijst

W e r k w o o r d e n

aenstaen	aandringen
bekennen	erkennen
beleedighen (zich tot iets -)	zich ergens mee bezighouden
besorghen	zorgen voor
bevelen	aanbevelen, toevertrouwen
bidden	vragen, verzoeken
bijkomen	bezoeken
bijzetten	(ten geschenke) geven
boeten	goedmaken, herstellen, aanvullen
erkennen	dankbaarheid erkennen (met een geschenk)
gebieden (zich -)	zich aanbevelen (in iemands gunst, vooral bij afscheid)
gebreken	ontbreken
gehoudenis	verplichting
gelden	waard zijn, kosten
gewerden, geworden (c. dat.)	ten deel vallen
goedt vinden	besluiten
hebben (van doen -)	nodig hebben
houden (doen -)	overhandigen, bezorgen
houden (de hand aen iets -)	ergens achterheen zitten, ergens met aandacht voor zorgen
gehouden zijn in iem.	verplichtingen aan iem. hebben
jonnen	gunnen
kennen	erkennen
ledigh staen	nalaten
mangelen	ontbreken
moeijen, moejlijk vallen	lastigvallen
onderwinden (zich iets -, ook c. gen.)	zich verstouten (tot iets)
overkómen	overeenkomen
overschrijven	schrijven, berichten

passen te	zorgen te
proeven	beproeven
schikken	zenden
toeslaen	bij komen
toevaerdighen	sturen
toeven, vertoeven naer	wachten op
vereisschen	eisen
verghen (met dat. of acc. v.d. pers.)	eisen van
vermaenen van	melding maken van
vernemen (naer)	informeren naar
vertoonen	mededelen, uiteenzetten
vervorderen (zich -)	zich verstouten
vinden	bevinden
volgen (laten)	zenden, geven
voorstaen (zich laten)	geloven, menen

adverteren	mededelen
adviseren	berichten
allegeren	betogen
annexeren	aanhechten
authoriseren	machtigen
citeren	dagvaarden
examineren	aan verhoor onderwerpen
exploicteren	uitvoeren, uitgeven

impetreren	verkrijgen
imploreren	inroepen
injungeren	bevelen
insinueren	verwittigen
intenteren	aanhangig maken
compareren	verschijnen (voor een of meer gekwalificeerde personen)
contenderen	eisen
contenteren	tevredenstellen
ordonneren	bevelen
perpetreren	begaan, doen
persisteren (bij)	staande houden
recouvreren	verzamelen, bij elkaar zoeken
subreguleren	nader bepalen
sustenteren	ondersteunnen

Zelfstandige naamwoorden

aenstoot	hindernis, struikelblok
deun	scherts
gelaet	houding, uiterlijk, mimiek (als uitdrukking van het gemoed)
geleghenheit	omstandigheden
gemeen	de gemene zaak, het algemeen belang
gemeente	de gezamenlijke inwoners
huisman	boer
jonst	gunst, genegenheid
keur	verordening
lijf	leven
mangel	gebrek, tekort
meening	bedoeling, plan
nijt	afgunst
onleede	drukte
onweder	slecht weer

parthije	tegenpartij in rechte
penningen	geld
siere, chiere	onthaal
speciael	goede vriend
staet	stand
toeko(o)mst	toedracht, het voorvallen
uitbieding	aanbod
verlank	belang
vernuft	verstand
verwondering	bewondering
verzoek	bezoek
vondt	vondst
voorschrijven	aanbevelingsbrief
vriend, vrund	familielid; ook: goede bekenden met wie geen verwantschap vaststaat; ook aanspreektitel voor lageren in rang
vriendschap, vrundschap	vriendelijke daad
weldaad	vriendelijke daad
zinnen	geest
zorghe	bezorgdheid
zucht	(hevige) neiging, genegenheid

amende	boete
apostille	beschikking op een rekest
appointement	beschikking, besluit
certificatie	verklaring
debvoir	ambtsplicht
depositie	getuigeverklaring
dessein	plan
doleantie	klacht
ex(s)peditie	afhandeling
informatie	inlichting, gegeven
instantie	(dringend) verzoek
interes(t)	schade
interinement	nadere bevestiging
calomnie	laster

contraventie	overtreding
conventikel	geheime samenkomst
mandament	bevel, bevelschrift
officie	dienst, ambt
officier	ambtenaar
occurrentie	voorval
praevaricatie	overtreding
procuratie	volmacht
remissie	kwijtschelding

rescriptie	antwoord
reverentie	eerbied
sententie	vonnis
substantie	hoofdzaak
subventie	ondersteuning
suppliant	rekwestrant

Bijvoeglijke naamwoorden

aerdigh	geestig, leuk, ‘apart’
bequaem	goed, bruikbaar
deftigh	degelijk, ernstig, ingetogen (niet: door geboorte aanzienlijk)
dienstelijk	dienstvaardig uit eerbied
dier	duur, schaars
Duitsch	Nederlands
gemeen	algemeen, gemeenschappelijk; ordinair
gereedt	doenlijk, goed mogelijk
keurigh	kieskeurig
krank	zwak
meeste	grootste
min	minder
oorbaer	nuttig
overbodigh	bereid, bereidwillig
reukeloos	roekeloos
slecht	gering, eenvoudig
sonderling	bijzonder
treffelijk	voortreffelijk
uitgeseidt	uitgezonderd
vorighe	vroegere
vroom	braaf, dapper
contrarie	strijdig

ordinaris	gewoon

Bijwoorden

aldaer	op de (eventueel niet genoemde) plaats waar gij u bevindt
althans	nu
altoos (achtergepl.)	volstrekt (vooropgepl.)
daeraf	daarvan, daarover
doch	toch, ondanks alles
doe(n)	toen
dus	zo
eersten (met den -)	zo spoedig mogelijk
eraf	ervan
haest	weldra
nimmermeer	nooit (versterkt)
noch	bovendien
oversulx	daarom
pas (dat -)	toen, bij die gelegenheid
reden (als -)	zoals billijk is
strax	dadelijk
sulx	dermate
teffens	tegelijk
thans	daarna
voortaan	aanstonds

Voornaamwoorden

allenman	iedereen
dat	hetgeen
niet/niets	niets

Voorzetsels

belangende	wat betreft
bij	door
mits, overmits	wegens
nae/naer	(worden zonder onderscheid gebruikt)
nevens	behalve; evenals
ontrent, omtrent	omstreeks, in de buurt van
samt, tzampt	met, benevens
van	door
in conformité van	overeenkomstig
in consideratie van, ten regarde van	uithoofde van, met het oog op

Voegwoorden

alsoo	omdat
dan (a.h. begin v.e. hoofdzin)	maar
dewijl	terwijl
doordien	doordat

gelijk	zoals
gemerkt	aangezien
nae/naer	(worden zonder onderscheid gebruikt)
naerdien, naer dat	omdat
of	indien
soo	zoals
sulx (dat)	zodat
in voeghe dat	zodat
ten waere	tenzij
wen	als

Afkortingen

1 In de tekst

a - anno
ad^{t} - advocaet
aff.^{mo}, affett.^{mo}, affettionat.^{mo} (it.) - affettionatissimo
aff^{ne} (fr.) - affectionné
Antw^{en} - Antwerpen
antw^{en} - antwoorden
apost^{e} - apostille
app^{t} - appoinctement
ar^{len} - articulen
avis^{en} - aviseren
burgerm^{r}, b^{r} - burgermeester
bujrm^{r} - bujrmeester
Ch^{rs} - Christus
d (denarius) - penning; stuiver
dedit.^{mo}, deditiss.^{mo} (it.) - deditissimo
denwe*l* - denwelken
devot.^{mo} (it.) - devotissimo
dienstw^{e}, dienst^{we} - dienstwillige
deurw^{r} - deurwaerder
disp^{en} - disponeren
D^{ns} - Dominus
Doorl^{t} - Doorluchtigheit
du*d* (fr.) - dudict
E, Ed, Ed., Ed^{e} - Edele
E, Ed, Ed., Ed^{t} - Edelheit
Ecc.^{a} (it.) - Eccellenza
Ex^{e} - Excellentie, Excellence
Ex^{ie} - Excellentie
g, gl - gulden
geaff^{e} - geaffectioneerde
geeste*l* - geestelijke
ge*l* - gelijk
Gen. - Genade
g^{nl} - generael
gen^{t} - genaemt
geordonn^{de} - geordonneerde
gepass^{t} - gepasseert

gest(r)., gest(r)^{t} - gestrengheit
get^{en} - getogen
H, H., H^{e} - Heer, Heere
HH, H.H., H^{n} - Heeren
H^{t} - Hoogheit
-*h*, -h^{t} - -heit
Holl^{t} - Hollandt
h.g., ho.ged. - hoger of hoogloffelijker gedachtenis
huisvr^{e} - huisvrouwe
Ill.^{re} (it.) - Illustre
inf^{e}, inform^{e} - informatie
Joffr^{e}, Jonff^{e} - Joffrouwe
J^{r}, Jo^{r} - jonker, jonkheer
Cap^{n} - Capitein
clar.^{mo} (it.) - clarissimo
cod^{e} - codicille
col.^{mo} (it.) - Colendissimo
comp^{e}, Comp^{ie} - Compagnie
Con^{e} - Coninklijke
lofl.ged. - loffelijker gedachtenis
mass^{r} - ma soeur
m^{r} - meester (soms monsieur)
Mogen^{t}, Mogenh^{t}, M^{t} - mogendheit
M^{t} - Majesteit
m.^{o}, m.^{to} (it.) - molto
mons^{r} - monsieur
not^{s} - notaris
obblig.^{mo}, ubbligat.^{mo} (it.) - obbligatissimo, ubbligatissimo
o - omme
ond^{e}, onderd^{e} - onderdaene, onderdanige
ontf^{en} - ontfangen
op^{ations} (fr.) - opérations
oss.^{mo}, osser.^{mo} (it.) - osservandissimo
Ov^{t} - Overigheit
p (fr.) - par
P.^{rone} (it.) - Padrone

p^te^ (fr.) - parte
p, p., pp, pp., pe*n*, pe*nn* - penning(en)
Pr^e^, Princ^e^ - Princelijke
proc^e^ - procuratie
proc^r^, p^r^ - procureur
q (it.) - qualificato
reform^e^ - reformatie
rek^e^ - rekeninge
rentm^r^ - rentmeester
req(^t^)^e^ - requeste
s, s. - schelling
Ser.^ma^ Rep.^ca^ (it.) - Serenissima Repubblica (di Venetia)
ser.^re^, servit.^re^ (it.) - servitore
S^r^ - Sieur
S.^r^, S.^re^, S.^or^, S.^ore^, SS.^ri^ (it.) - Signor, Signore, Signori
suppl^nt^ - suppliant
-t^t^ - -teit
UE, U.E., U.Ed., U.Ed^t^, UEE, U.E.E., UEE^n^ - Uwe(r) Edelheit, Uwe(r) Edelheden
Ul, U.l., U.L. - Uwe(r) Liefde
ut*s* - ut supra
Ven.^a^ (it.) - Venetia
voor*s* - voorseit, voorsegt, voorschreven
Vorst^e^ - Vorstelijke
V.S. (it.) - Vostra Signoria
V^e^ (fr.) - Vostre
wedero^e^ - wederomme
-z - -zoon

2 In de commentaar

AHH	Arnout Hellemans Hooft.
ARA	Algemeen Rijksarchief
B.	Bijlage.
Bloeml.	*Bloemlezing uit de brieven van P.C. Hooft*. Klassiek Letterkundig Pantheon (1909, bew. d. G.F.C. van Nop, 1967, bew. d.H.W. van Tricht).
Br.	Huygens, C., *Briefwisseling* ed. J. Worp.
C.	Commentaar.

Dat.	Datering.
G.	Gedenkenis
GB.	G. Brandt.
Ho.	Hooft, P.C., *Mengelwerken* ed. D. van Hoogstraten. 1704.
Hu.	Hooft, P.C., *Brieven* ed. B. Huydecoper. 1738.
Hug.	Hugeniana
KA.	Koninklijke Akademie van Wetenschappen.
KB.	Koninklijke Bibliotheek.
KH.	Koninklijk Huisarchief.
Kil.	*Dictionarium Teutonico-Latinum*. 1599.
LSt.	Hooft, P.C., *Gedichten* ed. Leendertz-Stoett. 1899-1900.
Mem.	Memoranda.
Mnl.Wdb.	Verwijs en Verdam, *Middelnederlandsch woordenboek*
Min.	Minuut.
NNBW.	*Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*. 1911-1937.
N.Tg.	*De Nieuwe Taalgids*.
Or.	Origineel.
Pap.	Papenbrouckiana
T.	Tekst.
v.Tr.	Tricht, H.W. van, *P.C. Hooft*. 1951.
Ts.	*Tijdschrift voor Ned. taal- en letterkunde*.
UBA	Bibliotheek der Universiteit van Amsterdam.
UBL	Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Leiden.
U.d.M.	Leendertz Jr., P., *Uit den Muiderkring*. 1935.
U.W.	*Uitlegkundig woordenboek op(...) P.K. Hooft*. 1825, (1832).
F V	Veenstra, F., *Bijdrage invloeden*. 1946.
vVl.	Hooft, P.C., *Brieven* ed. J. van Vloten. 1855-1857.

W.	Huygens, C., *De Gedichten* ed. J. Worp. (1892-1899).
WB	*Vondel, De werken van* ed. Mij v.G. en G.L. 1927-1937.
WNT	*Woordenboek der Nederlandsche taal*. 1882-
GNS	Zwaan, F.L., *Uit de Geschiedenis der Nederlandsche Spraakkunst*. 1939.

Lijst van illustraties

A. Buiten de tekst

1. Borstbeeld van P.C. Hooft door Frits Sieger op de Stadhouderskade bij het Rijksmuseum te Amsterdam. Foto Mr. A. Menalda.
2. Geeraert Brandt, predikant, historicus, letterkundige.
Ongesigneerde gravure. Hist.-topografische atlas Gem.archiefdienst. Amsterdam.
3. Eerste van de 25 bladzijden waarop A.H.H. en G.B. de afdeling Brieven van de *Werken* hebben ontworpen. Regel 1, 2a, 4, 5, 6 en de laatste elf (op 'Anna Roemers Visschers' en vier doorhalingen na) zijn door Br. geschreven. Vgl. inl. blz. 16, 31.
4. Laatste van hetzelfde geschrift. Door A.H.H. geschreven. De vierde regel kan geluid hebben 'Reeks van gedrukte brieven', de vijfde en zesde zijn de laatste, ons bekende, vermelding van Hooft's brieven aan Barlaeus.
5. Johanna Constantia Hooft, langstlevende kleinkind van P.C. Hooft. Schilderij van Nicolaes Maes. Foto Centraal Museum Utrecht.
6. Laatste bladzijde van het door G. van Papenbroek bijgewerkte exemplaar van de Mengelwerken (inl. blz. 18, 20, 26) met zijn nadrukkelijke verklaringen omtrent zijn eigendomsrecht.
7. Balthazar Huydecoper. Baljuw van Texel. Taal- en letterkundige.
Gravure van J. Houbraken naar J.M. Quinkhard. Foto Iconografisch Bureau.
8. Is. Le Long. Geschiedschrijver, bibliograaf.
Gravure van J. Houbraken naar G. Gsell.
9. Johannes van Vloten, hoogleraar, letterkundige.
Gravure in part. bezit, naar onbekende foto.
10 Jacob Anne Grothe. Secretaris v.h. Historisch Genootschap te Utrecht.
Ongesigneerd schilderij. Coll. Grothe van Schellach. Foto I.B. en A. Dingjan.
11. Voorbeeld van een recht gevouwen brief.
12. Voorbeeld van een scheef gevouwen brief (inl. blz. 12).
13. Hendrik Laurensz. Spiegel. Koopman, wijsgeer, dichter.
Gravure van J. Muller. Foto Rijksmuseum.
14. Hendrick de Keyser. Bouwmeester, beeldhouwer.
Gravure van J. Suyderhoef naar Thomas de Keyser. Hist.-topografische atlas Gemeentelijke archiefdienst. Amsterdam.
15. Cornelius Pijnacker, professor te Leiden, rechtsgeleerde.
Ongesigneerde gravure. Fotograaf onbekend.
16. Dominicus Baudius, professor te Leiden, epistolograaf.
Schilderij op blik van A. van Halen. Foto Rijksmuseum.

17. Het Muiderslot. Foto Rijksmonumentenzorg.
18. Johan ten Grotenhuys. Koopman en regent. Curator v.h. Athenaeum Illustre. Pentekening op perkament van J. Faber. Coll. A.J. Blaauw (1923). Foto I.B.
19. J[r] Frederik van Zuylen van Nievelt. Maarschalk van het Overkwartier van het Sticht Utrecht.
    Schilderij van J. Baeck. Coll. Van de Capellen. Foto. I.B.
20. Volkert Overlander. Koopman, burgemeester enz. van Amsterdam.
    Schilderij, toeg. aan C. van der Voort. Foto Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie.
21. Johan van Oldenbarnevelt, Landsadvocaat van Holland.
    Gravure van W. Delff naar M. van Mierevelt.
22. Hugo de Groot, pensionaris van Rotterdam, later gezant van Zweden te Parijs. Wereldberoemd rechtsgeleerde.
    Ongesigneerd schilderij in particulier bezit. Opschrift: Hugo Grotius anno 1617. Foto I.B. en Dick van Beurden.
23. Cornelis Pietersz. Hooft. Koopman, burgemeester enz. van Amsterdam.
    Schilderij van Cornelis van der Voort. Foto Rijksmuseum.
24. Prins Maurits. Gravure door W. Delff naar A. van Venne. Dienst 's Rijks Verspreide Kunstvoorwerpen.
25. Laurens Reael. Gouverneur-generaal van Oost-Indië. Admiraal. Dichter.
    Schilderij van Cornelis van der Voort. Foto Rijksmuseum.
26. François Fagel. Advocaat te 's-Gravenhage, daarna president van de Hoge Raad.
    Ongesigneerd schilderij. Coll. Van Verschuer. Foto A. Dingjan.
27. Daniël Heinsius. Professor te Leiden. Historicus en dichter.
    Gravure van J. Suyderhoef naar (onleesb.). Foto Rijksmuseum.
28. Nicolaes Cromhout. President van het Hof van Holland.
    Schilderij, toeg. aan J. van Ravesteyn. Coll. Fagel. Foto Dienst 's Rijks Verspreide Kunstvoorwerpen.
29. Pieter Jansz. Hooft. Natuurkundige, schepen van Amsterdam.
    Schilderij toeg. aan C. van der Voort (fragm.). Coll. Hooft, Zeist. Foto Hans Sibbelee.
30. Diederick Bas. Koopman, burgemeester enz. van Amsterdam en Grietge Jansd[r] Snoeck..
    Schilderij van D.D. Santvoort. Foto Rijksmuseum.
31. Constantijn Huygens. Secretaris van de Prins van Oranje.
    Gravure door M. van den Enden naar Ant. van Dijck.
32. Jaques Wijtz. Wachtmeester-generaal van het leger. President van de Krijgsraad.
    Schilderij toeg. aan J. van Ravesteyn. Coll. Bentinck, Amerongen. Foto I.B.
33. Pieter Cornelisz. Hooft, Drost van Muiden en baljuw van Gooiland. Dichter en historieschrijver.
    Schilderij van M. van Mierevelt. Coll. Universiteit van Amsterdam. Foto ald.
34. Eleonora Hellemans, echtgenote van P.C. Hooft.
    Schilderij van M. van Mierevelt. Part. collectie. Fotograaf onbekend.
35. Adriaen van Blijenburg. Dordts regent.
    Schilderij toeg. aan J. van Ravesteyn. Coll. Stichting Collot d'Escury.
36. Caspar van Baerle (Barlaeus).

Gravure door W. Delff naar D. Bailly. Foto Rijksmuseum.

37. Kaart van Gooiland. 18de-eeuws. 's-Graveland als corpus alienum in het midden. Het N. is links. Part. coll.
38. Kaart van het hoogheemraadschap Diemerdijk. 18de-eeuws. Ingezet een vergelijking tussen een oude ‘bepaalde dijk’ en een nieuwe. Part. coll.
39. Het Muiderslot met een stuk van de manteling.

Ongesigneerd aquarel, achttiende-eeuws. Rijksarchief in Noord-Holland. Haarlem.

40. Slotvignet van Huydecoper's uitgave van Hooft's Brieven (1738). Onder Hooft's embleem, een stralende zon, zijn devies ‘Omnibus idem’.

N.B. Er zijn vruchteloze pogingen gedaan om portretten te vinden van Arnout Hellemans Hooft, Gerard van Papenbroek, dr. P. Leendertz en vele anderen.

B. Tussen de tekst.

Blz.	
141, 143	Schutbladen van de katerns 2-7 in UBA II C II, de bladzijden (91), 187, 275, 335, 475 en 575. Vgl. inl. blz. 33-34.
	2. omdat de tweede (Muidense) katern geen schutblad had, schreef A.H.H. daarop ‘Beginnenden van 't jaar 1618’. (Br. pag. ‘89’, Hu. ‘N° 67’).
	3. ‘3’ (P.C.H.).
	4. ‘Tusschen 3 en 4’ (A.H.H.).
	5. ‘4’ (P.C.H. of A.H.H.).
	6. ‘5’ (P.C.H.) Hierop schreef C. van der Wijen (vgl. in deel III de fk. van *1295*) ‘Copijen ende brieven als mede andere pampieren Gecomen van het bovenCantoir tot muyden-’.
	7. ‘6’, dit volgnummer lijkt door A.H.H. aarzelend geschreven te zijn, vreemd gerekt van vorm. De nummers ‘3’, ‘5’ en ‘6’ zijn niet zichtbaar op de reproductie.
150	Afschrift van KA CLXXIa^{b} (*678*: Hooft aan Grotius, (Lat.), minuut van V Kal. Feb. 1635 Brandt heeft het opschrift verkort en verduidelijkt en schreef in de marge een vraag aan de drukker-uitgever Jacob Lescailje, Boekverkoper op de Middeldam: ‘Meester Lescaille / behoort desen / en den volgenden / brief niet / met Cursijf / gedrukt te worden? / Laet uw / Corrector dese / proeven lesen / eer gij se mij / sendt.’ - Wie in de 2de regel van de

	tekst ‘inter’ boven de doorhaling gezet heeft, is niet bekend.
245, 249, 254	Enkele werkpapieren van G. van Papenbroek (UBL Pap. 13 H4). Vgl. inleiding blz. 19.
	1. Lijst van handschriften, van de executeurs van Juffr. Hooft gekregen. De huidige bestanddelen zijn herkenbaar.
	2. Lijst van brieven.
	3. Lijst van door A.H.H.-Br. uit de *Werken* weggelaten stukken (fragm.).
285	Huydecoper uit tegenover Pieter de la Rue zijn ergernis over Le Long's diplomatisch kopiëren van Hooft's teksten voor de *Brieven* (1738). Archief Huydecoper 717, Brievenkladboek, fol. 589/592. Rijksarchief Utrecht. Vgl. inl. blz. 21.
291	Een snipper uit de ontelbare studies en aantekeningen van Dr. P. Leendertz Jr. UBA. Niet gedrukte hs. catalogus.
313	Isabelle aan P.C. Hooft te Rome. December 1599. *(1)*
325	Isabella aan P.C. Hooft, adres; handtekening; idem Is. Hoens, Antwerpen (Notarieel Archief 3 828. Nots J. van der Donck 21 mei 1635. Stadsarchief Antwerpen.)
329	Isabelle. Sonnet ‘Las ie meurs’. *(1 B a)*
370	Isabelle. Sonnet ‘Ha que’. Vgl. de commentaar bij *1. (1 B a)*
379, 382	H.L. Spiegel aan P.C. Hooft. 22 jan. 1602. Met de aantekening van Hooft in veel

	later schrift ‘Schrift van Henrik Laurenszoon Spieghel’. *(5)*
389	P.C. Hooft aan Hendrik de Keizer. Oudst bekende minuut van Hooft's hand. Vgl. voor de vorm van de *U* inl. blz. 72. *(7)*
394	J. Badovere aan P.C. Hooft (Ital.). Parijs 10 dec. 1607. *(8)*
398	Idem (Fr.) Parijs 16 maart 1608. Aantekening van A.H.H. ‘Raccommandatione’. *(9)*
399	P.C. Hooft aan C. Pijnacker. Minuut van 28 oct. 1608 in steilschrift, zoals Hooft voor Latijnse brieven meestal gebruikte. Aant. van A.H.H. ‘De studio juris’, van Hu. ‘n(iet) g(edrukt)’. *(12)*
429, 433	P.C. Hooft aan prins Maurits. Minuut en doorgehaalde eerdere minuut van de eerste brief van 21 feb. 1610. De doorgehaalde is als blz. XXXI in de 8e katern van II C 11 terechtgekomen, de overgeschrevene als XXI, vgl. blz. 35-38 van de inleiding. De teksten verschillen alleen door latere correcties in de tweede: een interlineaire bijwoordelijke bepaling en een bijvoeglijke bijzin in de marge; ook veranderde Hooft tweemaal ‘Prince’ in ‘Vorst’, vgl. de comm. bij blz. 123 r. 3. Aant. van Huydecoper ‘No 4’. *(17)*
472	P.C. Hooft aan pr. Maurits. Fragment van een minuut. Op de tweede regel v.o. begint de (zeer zeldzame) open variant, bij de tekst besproken, hij loopt door op de volgende blz. en eindigt op r. 2 v.b. *(71)*
481, 483	P.J. Hooft aan P.C. Hooft. Padua 29 mei 1613. De brief deed er blijkens Hooft's aantekening van ontvangst 19 dagen over en was blijkens het ontbreken van een plaats van bestemming in het adres bij een zending aan iemand anders ingesloten of aan iemand meegegeven. *(51)*

504	P.C. Hooft aan de Rekenkamer. 18 dec. 1614. Oudst bekende originele brief van Hooft, over 3/4 van de lengte doorgescheurd. (Rekenkamer der domeinen van Holland 479 ongefol.). *(77)*
530	Tweede brief aan een niet genoemde vrouw (Ital.). Ongedateerde minuut. Links boven ‘Offerta del Bato’ (A.H.H.), daaronder met de ook op *221* voorkomende hand het onduidelijke nummer ‘131’ en onder de tekst ‘1626?’. Dit alles moet door Van Vloten geschreven zijn. Vgl. 691 en 750. De nummers zijn die van Hu.: 125 en 131 (*223*).
549, 555	P.C. Hooft aan de Rekenkamer, 22 juni 1616. Met adres, dat door het openscheuren beschadigd is. Zie ald. de hoofdletters E. en H. Tweede voorbeeld van een origineel van Hooft (Hof v. Holland 5221). *(91)*
557	P.C. Hooft aan H. Grotius (Lat.) *(127)*
564, 566, 572	C. Huygens aan zijn ouders (Fr.). Londen 18 maart 1621. De brief berust in de Koninklijke Bibliotheek (XLIXa 140). Het afschrift van Hooft's *Behouden reis* en Huygens antwoord *Des Heeren P.C. Hoofts Arionz-trotz*, dat Huygens insloot (is op deze reproductie niet zichtbaar) is afkomstig uit het ‘Album-Wurfbain’ en door de Universiteitsbibliotheek op de veiling-Sotheby van 10 april 1961 gekocht, nu UBA G e 9. Zie het proefschrift van dr. P. Tuynman, herh. gecit., blz. 28. *(170)*
624	P.C. Hooft aan Anna en Tesselschade Roemer Visschers. 20 juni 1621. *(174)*
628	P.C. Hooft aan Anne R.V. 11 juli 1621. Hierin in r. 6 het 31/2 eeuw verborgen gebleven ‘Jooltje’. Drukkers signatuur *werken. (176)*
633	Tesselschade aan P.C. Hooft. juli 1624. *(206)*
649	P.C. Hooft aan Anna R.V. 1624. Het nummer van de brief in *Werken* (1671)

‘12’ en het opschrift zijn toegevoegd door Brandt. Paginering ‘45’ van onbekende hand (zetter?). Datering ‘1620’ toegevoegd door Brandt, doorgehaald en vervangen door ‘1624’ door A.H.H. De drukkerssignatuur ‘Kk 5/17’ bewijst dat ook deze originele brief voor de druk der *Werken* ter zetterij geweest is. *(208)*

680	Eerste bewaarde brief aan een niet genoemde vrouw (Ital.). Minuut van 24 nov. 1625. Links boven een onduidelijk nummer ‘12’, vlg. blz. 530. *(221)*
691	Adr. van Blijenburgh aan P.C. Hooft. Dordrecht 18 maart 1626. In margine ‘... 451’, d.i. de blz. waarop deze brief, onder de bijlagen, voorkomt in deel I van de ed. v. Vl. (zie de opm. bij blz. 530. *(231)*
712	P.C. Hooft aan Nic. van Reigersbergh. Ongedateerde minuut, tweede van de 7 Franse brieven aan v.R. over een herstel van de Remonstranten. Boven de tekst met onbekende hand (Spex?): ‘Eigenhandige brieven van den Ridder Pieter Kornelisz. Hooft.’ *(247)*
715, 718, 720	P.C. Hooft aan E. Hellemans. 27 aug. 1627. Vgl. de commentaar. *(264)*
750	S. Huygens-van Baerle aan P.C. Hooft. Den Haag 20 sept. 1627. Links boven, van dezelfde hand als de aantekeningen op blz. 530, 680, 691: ‘na 173’, hetgeen verband legt met de ed. v. Vl., want deze brief is het antwoord op v Vl. 173. *(270)*
770	P.C. Hooft aan C. Barlaeus (Lat.). 17 nov. 1627: Hooft bedankt voor Barlaeus' gelukwens bij zijn huwelijk *(272)*. Ongetwijfeld is er een eerder klad geweest. Boven links ‘N° 153’ (Hu.). *(273)*
777	Sir Charles Morgan aan P.C. Hooft. Naarden 6 sept. (1629). Daar Hooft geen Engels kent schrijft de generaal zijn beste Frans. *(329)*
786, 790	P.C. Hooft aan J. Baak. Eerste (bewaarde) brief, van 8 apr. 1629. De bovenste regels (opschrift) en het nummer 31 zijn van de hand van Brandt. De twee omramingen van stukken tekst met de tekens ernaast die ‘weglaten’ betekenen, zijn gezet met het rode krijt van A.H.H. *(298)*
800, 802	Vondel's vertaling van Barlaeus' Latijnse brief van 12 maart 1630. Hij bevat twee

	passages die in Brandt's uitgave van de Latijnse tekst (*C. Barlaei Epistolarum Liber 1677* n° 133) ontbreken, vgl. de commentaar. *(349)*
820, 822, 823	Drie bladzijden uit de polemiek van Huygens en Hooft over het metrum.

Registers

Chronologisch register

Legenda

A	Amsterdam
Af	Amersfoort
Am	Alkmaar
Br	Brussel
G	's-Gravenhage
Gr	Grol
H	Haarlem
HB	Hooft en Brandt
L	Leiden
Lo	Londen
M	Muiden
Mb	Middelburg
N	Naarden
P	Parijs
Pad	Padua
U	Utrecht
V	Venetië
Vl	Vlissingen
Vs	Voorschoten
Z	Zevenbergen
a	afschrift
d	druk
m	minuut
o	origineel
g	gedenkenis
k.v.	kort voor
k.n.	kort na

m betekent dat de oudere editie de minuut volgt.

Nr.	Corresponden	Datum	Pl.	Opm.	Signatuur	HB.	Ho.	Hu.	vVl.

1	*van* Isabelle NN.	k.v. 19.12.1599		Fr.	KA CLXXIac 9	o			
2	*van* Vrient F.	6. 6.1601	V	It	KA CLXXIac 15	o			
3	*van* Badovere	14. 6.1601	V	It	KA CLXXIac 17	o			
4	*van* Badovere	27. 7.1601	V	It	KA CLXXIac 18	o			
5	*van* Spiegel	22. 1.1602			UBL Pap. Ia	a			
6	*van* Badovere	8. 1.1603	P	It	KA CLXXIac 16	o			
7	De Keisar	3. 4.1607	L		UBA II C II.767	m		1	3
8	*van* Badovere	10.12.1607	P	It	KA CLXXIac 19, 14	o			
9	*van* Badovere	16. 3.1608	P	Fr	KA CLXXIac 20	o			
10	*van* Badovere	18.10.1608	P	It	KA CLXXIac 21	o			
11	*van* Pijnacker	22.10.1608	L	La	KA CLXXIac 22	o			
12	Pijnacker	28.10.1608	A		UBA II C II.769	m			2
13	*van* Badovere	21.11.1608	P	It	KA CLXXIac 23	o			
14	*van* Badovere	24. 1.1609	P	It	KA CLXXIac 24	o			

15	M. mon Cousin	(mrt. 1609)			UBA II C II.775	m	1	1	3	5
16	Burgem^{n} Muiden	18. 6.1609	A		UBA II C II.773	m			2	4
17	Maurits	21. 2.1610	A		UBA II C II.693	m			2	4
18	D. Heins	19. 4.1610	A		UBA II C II.783	m	2	2	5	7
19	*van* Badovere	25. 1.1611	P	Fr	KA CLXXIac 32	o				
20	*van* Maurits	27. 3.1611	G		UBL Pap. 1b	o				
21	*van* Baudius	7. 6.1611	L	Fr	UBL Pap. 2	o				21

22	Maurits	6. 8.1611	M		UBA II C II.685	m			7	9
23	Dorpen Gooland	4. 3.1612	M		UBA II C II.681	m			8	10
24	Gecomm Raden	9. 4.1612	M		UBA II C II.683	m			9	11
25	Gecomm Raden	9. 4.1612	M		UBA II C II.684	m			10	12
26	Amsterdam	12. 4.1612	M		UBA II C II.691	m			11	13
27	Gecomm Raden	13. 4.1612	M		UBA II C II.705	m			12	14
28	J. v. Wassen	24. 4.1612	M		UBA II C II.689	m			13	15
29	Gecomm Raden	30. 4.1612	M		UBA II C II.707	m			14	16
30	Dorpen Gooland	9. 5.1612	M		UBA II C II.1	m	4	4	15	17
31	Gecomm Raden	27. 5.1612	M		UBA II C II.3	m			16	18
32	Booth	27. 5.1612	M		UBA II C II.4	g				
33	Gecomm Raden	5. 6.1612	M		UBA II C II.5	g				
34	Booth	21. 6.1612	M		UBA II C II.5	g				

35	Abdis Audwijck	2. 7.1612	A		UBA II C II.677	m			59	64
36	Dorpen Gooiland	(2. 7.1612)			UBA II C II.679	m			60	65
37	Coterman	9. 7.1612	A		UBA II C II.680	m			17	19
38	Booth	13. 7.1612	A		UBA II C II.680	g				
39	Baudius	9. 8.1612	M		UBA II C II.5	m			18	20
40	Gecomm Raden	9.10.1612	M		UBA II C II.6	m			19	22
41	Overlander	6.11.1612	M		UBA II C II.8	m			20	23
42	*van* Overlander	8.11.1612	A		KA CLXXIac	o				II[444]
43	H. Claes Adr[zn]	13.11.1612	M		UBA II C II.10	m			21	24
44	*van* P. Jz. Hooft	14.11.1612	Pad	La	KA CLXXIac 13	o				
45	Bas	19.11.1612	M		UBA II C II.11	m			22	25
46	Gecomm Raden	3.12.1612	M		UBA II C II.13	m			23	26
47	Booth	30.12.1612	M		UBA II C II.21	g				
48	*van* Pijnacker	20. 1.1613	L	La	UBL Pap. 2	o				
49	Ten Gaterhuys	(9. 3.1613)			UBA II C II.687	m	3	3	6	8

50	Reekamer	18. 5.1613	M		UBA II C II.22	m		24	27
51	*van* P. Jz. Hooft	29. 5.1613	Pad	It	KA CLXXIac 26	o			
52	Reekamer	30. 7.1613	M		UBA II C II.25	m		25	28
53	Gecomm Raden Noordwijk	17. 8.1613	M		UBA II C II.27	m		26	29
54	Fagel	1. 9.1613	M		UBA II C II.29	g			
55	Booth	1. 9.1613	M		UBA II C II.29	g			
56	Booth	5. 9.1613	M		UBA II C II.29	g			
57	Staten v. Holland	21.1.1613	M		UBA II C II.30	m		27	30
58	Booth	19. 1.1614	M		UBA II C II.33	g			39n
59	Oldenbarnevelt	20. 1.1614	M		UBA II C II.31	m		28	31
60	Booth	15. 2.1614	M		UBA II C II.33	g			
61	v. Zuylen v.N.	17. 3.1614	M		UBA II C II.34	m			
62	v. Slingelandt	27. 3.1614	M		UBA II C II.35	m		30	33
63	Gecomm Raden	27. 3.1614	M		UBA II C II.37	m		29	32

64	v. Zuylen v. Dr.	27. 3.1614	M		UBA II C II.39	m	31	34
65	v. Zuylen v.N.	14. 5.1614	M		UBA II C II.40	m	32	35
66	Booth	22. 5.1614	M		UBA II C II.42	m	33	36
67	v. Zuylen v.N.	24. 5.1614	M		UBA II C II.43	m	34	37
68	Booth	9. 6.1614	M		UBA II C II.47	g		
69	Faegel	9. 6.1614	M		UBA II C II.47	g		
70	Gramm Raden	5. 7.1614	M		UBA II C II.48	m	35	38

70a	*van* Gec. Raden	8. 7.1614	G		G.a. Muiden 38/39	a				
71	Maurits	13. 7.1614	M		UBA II C II.52	m			36	39
72	*van* Basius	23. 8.1614	G		KA CLXXIac 30	o				
73	Rekenkamer	13. 9.1614	M		Rek. d. Dom. 479	o			37*m*	40*m*
74	*van* A.R. Visscher *aan* C. v. Erp	15. 9.1614	A		UBL Pap. 2	o				
75	*van* G. Backer	7.11.1614	H		KA CLXXIac 27	o				
76	Gecomm Raden	9.11.1614	M		UBA II C II.56	m	5	5	38	42
77	Rekenkamer	18.12.1614	M		Rek. d. Dom. 479	o			39*m*	43*m*
78	Secr. Naarden	7. 2.1615	M		UBA II C II.62	m			40	44
79	Gecomm Raden	25. 2.1615	M		UBA II C II.63	m			41	45
80	*van* D. Heins	28. 3.1615	L		UBL Pap. 2	o				
81	Gecomm Raden	22. 4.1615	M		UBA II C II.64	m			42	46

82	Booth	31. 5.1615		UBA II C II.66	g			
83	Rekenaer	12. 7.1615	M	UBA II C II.66	g			
84	v. Mierop	10.10.1615	M	UBA II C II.67	m			
85	Gecomm Raden	22.10.1615	M	UBA II C II.69	m	43	47	
86	*van* Gec. Raden	22.12.1615	G	UBL Pap. 1c	o			
87	Burg. Naarden	12.1615	M	UBA II C II.70	m			
88	Maurits	9. 3.1616	M	UBA II C II.72	m	44	48	
89	Booth	24. 3.1616	M	UBA II C II.74	g			
90	Laren en Blar.	7. 4.1616		UBA II C II.74	g			
91	Rekenaer	22. 6.1616	M	Hof v. Holl. 5221	o	45*m*	49*m*	
92	Dorpen Gooland	5. 7.1616	M	UBA II C II.76	g			
93	Admiraal	31. 7.1616	M	UBA II C II.77	m	46	50	
94	Rekenaer	8-31.8.1616		UBA II C II.78	m	47	51	
95	*van* Bredero	29-31.8.16	A					

96	Gerbrand Adriaensz. Bredero	9.9.1616	A		UBA II C II.701	m				52
97	*van* Grotius	23.9.1616				o				
98	Grotius	19.10.1616	M		UBA II C II.709	m	7	7	49	54
99	*van* v. Rosendael	24.10.1616	G		UBL Pap. 2	o				
100	Gecomm. Raden	28.10.1616	A		UBA II C II.697	m	6	6	48	53
101	*van* Gec. Raden	31.10.1616	G							
102	Rekenaer	7.11.1616	M		UBA II C II.82	m			50	55
103	Gerbrand Adriaensz. Bredero	14.11.1616	M		UBA II C II.695	m			51	56
104	Grotius	19.29.11.16	A		UBA II C II.696	m			52	57
105	Rekenaer	15.12.1616	M		Rek. d. Dom. 479	o			53*m*	58*m*
106	*van* A. de Veer	11.1.1617	G		KA CLXXIac 28	o				
107	Grotius	17.1.1617	M		UBA II C II.87	m	8	8	54	59
108	*van* Grotius	24.1.1617	R		UBL Pap. 2	o				
109	Booth	5.4.1617	M		UBA II C II.713	m			55	60
110	Gecomm. Raden	11.4.1617	M		UBA II C II.716	m			56	61

111	Booth	12. 4.1617	M	UBA II C II.711	m		57	62
112	Reg. Naarden	29. 4.1617	M	UBA II C II.692	m		58	63
113	Iidem (priv.)	(29.4.) 1617	M	UBA II C .II708	m		63	68
114	N. v. Kinschot	5. 7.1617	M	UBA II C II.704	m		61	66
115	Booth	5. 7.1617	M	UBA II C II.706	m		62	67
116	Rekenkamer	5. 7.1617	M	Rek. d. Dom. 480	o			41*m*
117	Gecommitteerden Raden	30. 7.1617	M	UBA II C II.694	m		64	69
118	Booth	25. 9.1617	M	UBA II C II.710	g			

119	L. Gerritsz.	9.10.1617	M		UBA II C II.720	g			
120	Gecomm Raden	21.11.1617	M		UBA II C II.702	m		65	70
121	Gecomm Raden	6.12.1617	M		UBA II C II.673	m		66	71
122	Booth	15.12.1617	M		UBA II C II.678	g			
123	Suriano	12. 3.1618	M	It	UBA II C II.91	m		67	72
124	Booth	15. 3.1618	M		UBA II C II.92	g			
125	Maurits	25. 3.1618	M		UBA II C II.92	m		68	73
126	Gecomm Raden	30. 4.1618	M		UBA II C II.93	m		69	74
127	Grotius	17. 5.1618	M	Lat	UBA 30 Y	o		70	75
128	Staten v. Holland	29. 6.1618	M		UBA II C II.97	m		71	76
129	Reclamer	29.6.-7.8			UBA II C II.100	m		72	77
130	Booth	5. 7.1618	M		UBA II C II.101	g			
131	Reclamer	15. 7.1618	M		UBA II C II.101	m		73	78

132	*van* D. v.d. Nat	19. 8.1618	Vs		KA CLXXIac 29	o				
133	v.d. Dussen	15.11.1618	M		UBA II C II.105	m			74	79
134	v. Uffelen	27.11.1618	M		UBA II C II.106	m				80
135	v.d. Dussen	27.11-17.12 1618			UBA II C II.108	m				82
136	A. de Veer	17.12.1618	M		UBA II C II.110	m	9	9	75	81
137	Maurits	6. 2.1619	M		UBA II C II.115	m			76	83
138	Advocaat-fiscaal	19.12.1619	A		UBA II C II.118	m				
139	Rekenmeester	14. 3.1619	A		UBA II C II.721	m			77	84
140	Advocaat-fiscaal	18. 8.1619	M		UBA II C II.725	m			78	85
141	G. Witsen	27. 8.1619	M		UBL Pap. 2	o				
142	*van* N.N.	(30.8.1619)			KA CLXXIac 31a	o				
143	Booth	12. 9.1619	M		UBA II C II.118	m			79	86
144	Advocaat-fiscaal	22. 9.1619	M		UBA II C II.122	m			80	87
145	Reg. Gooiland	15.10.1619	M		UBA II C II.124	m			81	88

146	Reekamer	20.10.1619	M		UBA II C II.125	m	10	10	82	89
147	Reekamer	1.11.1619	M		UBA II C II.129	m			83	90
148	Reekamer	4.11.1619	M		UBA II C II.131	m			84	91
149	Advocaat	9.11.1619	M		UBA II C II.133	m			85	92
150	Advocaat	13.11.1619	N		UBA II C II.729	m			86	93
151	Advocaat	17.11.1619	M		UBA II C II.135	m			87	94
152	Schout Huizen	17.12.1619	M		UBA II C II.140	m			88	95
153	Reekamer	2. 1.1620	A		UBA II C II.733	m			89	96
154	Reekamer	2. 1.1620	A		Rek. d. Dom. 480	o			770*m*	112*m*
155	Ernst Casimir	2. 1.1620	A		Rek. d. Dom. 480	a			769	113
156	Booth	22. 1.1620	M		UBA II C II.143	g				
157	Booth	15. 2.1620	M		UBA II C II.143	g				
158	Reekamer	1. 3.1620	M		UBA II C II.143	g				

159	Booth	1. 3.1620	M		UBA II C II.144	g				
160	Booth	5. 3.1620	M		UBA II C II.144	g				
161	Reekamer	5. 3.1620	M		UBA II C II.144	g				
162	Proost	21.12.1620	M		UBA II C II.144	m			90	97
163	Reekamer	9. 1.1621	A		UBA II C II.791	m			92	98
164	Reekamer	23. 1.1621	M		Rek. d. Dom. 480	o			93*m*	99*m*
165	Booth	25. 1.1621	M		UBA II C II.147	m				
166	Staten v. Holland	27. 1.1621	M		UBA II C II.152	m	11	11	94	105
167	Caron	ca.23.12.1			UBA II C II.897	m				101

168	v. Wijngaerden	ca.23.12.21			UBA II C II.898	m			95	102
169	Bruining	3. 2.1621	M		UBA II C II.789	m				100
170	*van* Huygens *aan* zijn ouders	18. 3.1621	Lo	Fr	KA XLIXa 140	o				
171	Bruining	25. 5.1621	A		UBA II C II.792	m				104
172	Staten v. Holland	3. 6.1621	M		UBA II C II.156	m			96	106
173	Booth	17. 6.1621	M		UBA II C II.158	g				
174	Anna en Tess. R. Visscher	20. 6.1621	M		KA CLXXIb 14	o	13	13	97	107
175	v. Nordgen	8. 7.1621	M		UBA II C II.159	g				
176	Anna R. Visscher	11. 7.1621	M		KA CLXXIb 15	o	14	14	98	108
177	Reg. v. Naarden	12. 8.1621	M		UBA II C II.159	m			99	109
178	Caron	k.v. 5.12.'22			UBA II C II.899	m				103
179	Staten v. Holland	2.1622	M		UBA II C II.160	m			100	110

180	Booth	13. 2.1622	M		UBA II C II.162	g					
181	Huygens	5. 3.1622	A		Hooft v. Woudenb	o					
182	*van* Huygens *aan* zijn ouders	17. 3.1622	Lo	Fr	KA XLIXa 201	o					
183	v. Berhugh	22. 4.1622	M		UBA II C II.162	m			102	115	
184	A.R. Visscher	27. 4.1622	M		KA CLXXIb 16	o	15	15	101	114	
185	Reclamer	23. 5.1622	M		UBA II C II.166	m			103	116	
186	Adfiscal	17. 6.1622	M		UBA IIC II.170	m			104	117	
187	Maurits	9. 7.1622	M		UBA II C II.172	m			105	118	
188	*van* M. Huygens *aan* C. Huygens	15. 7.(1622)		Fr		d					
189	Gecomm Raden	20. 8.1622	M		UBA II C II.175	m			106	119	
190	W. Jz. Hooft	19.10.1622	M		UBA II C II.176	m				120	
**191*	Maurits				UBA II C II.753	m			768	111	
192	Reael	3. 1.1623	M	It	UBA II C II.178	m			107	121	

193	Rekenkamer	22. 3.1623	A		Rek. d. Dom. 481	o				
194	Reg. Gooiland	15. 4.1623	M		UBA II C II.737	m			108	122
195	Gecomm Raden	28. 4.1623	M		UBA IIC II.179	m			109	123
196	v. Zuylen v.N.	29. 4.1623	M		UBA II C II.181	m			110	124
197	Rekenkamer	1. 5.1623	M		UBA II C II.180	m			111	125
198	Balj. de Groot	6. 9.1623	M		UBA II C II.184	m			112	126
199	Huygens	21.11.1623	A		KA CLXXIb 39	a	39	40	181	222
200	Maurits	30.12.1623	A		UBA II C II.739	m			113	127
201	Bas				UBA II C II.822	m				
202	Maurits	2.1624	M		UBA II C II.189	m			114	128
203	Huygens	k.n. 7.2.'24			UBA II C II.785	m	16	16	115	129
204	*van* J. v. Baerle *aan* Huygens	29. 2.1624	A		UBA 28 O	o				
205	Maurits	18. 6.1624	M		UBA II C II.741	m			116	130

206	*van* T.R. Visscher	k.v. 6.7.1624		KA CLXXIac 1	o					II[453]
207	Tesselschade	6. 7.1624	M	UBL 11 C II.190	m	17	17	117	132	
208	A.R. Visscher	ca. 1.9.1624		KA CLXXIIb 13	o	12	12	91	131	
209	*van* Huygens	30.10.1624	G	UBL Pap. 2	o					I[433]
210	Huygens	3.11.1624	M	UBA II C II.787	m	18	18	118	133	
211	*van* W. v. Baerdenss	2.12.1624		KA CLXXIac 34	o					
212	Reg. Blaricum	27. 1.1625	M	UBA II C II.193	m			119	134	

213	Doublet	23. 3.1625	M		UBA II C II.194	m			120	135
214	*van* Huygens	k.v. 17.4.'25	G		KA CLXXIIac 35	o				II[454]
215	Huygens	30. 4.1625	A		KA CLXXIIb 27	a	27	28	158	I[449]
216	Dorp(en) Gooil.	20. 5.1625	M		UBA II C II.745	m			121	136
216a	*van* St. v. Holland	26. 6.1625	M		St. v. Holl. 1385	m				
217	Reael	27. 7.1625	M		UBA II C II.195	m	19	19	122	137
217a	*van* St. v. Holland	2. 8.1625	M	St. v. Holl. 1385	m					
218	Gecomm Raden	6. 8.1625	M		UBA II C II.196	m			123	138
219	de Vrije	6. 8.1625	M		UBA II C II.198	m			124	139
220	*van* Huygens	9. 8.1625	G		KA CLXXIIac 50	o				II[460]
221	anonyma	24.11.1625		It	UBA II C II.794	m			125	140
222	Jac. Bakker	13. 1.1625	A		UBA 13 C II.247	o			126	141
223	anonyma			It	UBA II C II.795	m			131	143

224	A.R. Visscher	20. 1.1626	A			KA CLXXIIb 20	o	20	20	127	142
225	Huygens	27. 1.1626				UBA II C II.793	m	21	21	128	144
226	*van* Huygens	31. 1.1626	G			UBL Pap. 2	o				145
226a	Bas	ca. 13.1626					d				
227	Huygens	9. 3.1626	A			KA CLXXIIb 22	a	22	22	129	146
228	*van* v. Halewijn	13. 3.1626	G			UBL Pap. 2	o				
229	*van* W. de Groot	15. 3.1626	G			UBL Pap. 2	o				148
230	*van* Huygens	17. 3.1626	G			UBL Pap. 2	o				
231	*van* v. Berghuys	18. 3.1626				UBL Pap. 2	o				I[451]
232	*van* A. de Huybert	18. 3.'16	L			UBL Pap. 2	o				147
233	*van* E. Dimmer	21. 3.1626	G			KA CLXXIIc 36	o				
234	*van* C. v.d. Mijle	26. 3.1626	U		Fr	UBL Pap. 2	o				
235	Gornhout					UBA II C II.811	m			136	150
236	Grotius	13. 4.1626			Lat	UBA II C II.797	m			130	149
237	Gecomm Raden	2. 6.1626	N			11 C II.747	m			132	151
238	R. v. State	2. 6.1626	N			UBA II C II.749	m			133	152

239	*van* Grotius	28. 6.1626	P	Lat		d			
240	*van* Huygens	6. 8.1626	G		UBL Pap. 2	o			154
241	*van* Huygens	8. 8.1626	G		UBL Pap. 2	o			155
242	Reclamer	2. 9.1626	A		UBA II C II.813	m		135	156
243	H. Cz. Hooft	3. 9.1626	A	Lat	UBA II C .II814	m		134	153
244	N. v. Reigersb.	10.1626	A	Fr	UBA II C II.803	m		138	158
245	*van* Reael	1.11.1626	Mb		UBL Pap. 2	o			165
246	v. Rijckh.	5.11.1626	A	Fr	UBA II C II.805	m		139	159
247	v. Rijckh.	ca. 12.11.26		Fr	UBA II C II.807	m		140	160
248	*van* Reael	17.11.1626	Vl		UBL Pap. 2	o			166
249	v. Rijckh.	24.11.1626	A	Fr	UBA II C II.801	m		141	161
250	v. Rijckh.	18.12.1626	A	Fr	UBA II C II.802	m		142	162
**251*	Wijtz				UBA II C II.799	m		137	157
**252*	*van* Wijtz				UBL Pap. 1a	o			
253	v. Rijckh.	1. 1.1627	A	Fr	UBA II C II.800	m		143	163
254	v. Rijckh.	6. 1.1627	A	Fr	UBA II C II.812	m		144	164

255	v. Baumen Bicker	8.1.1627	A		UBA II C II.816	m			145	167
256	Rekenkamer	23.4.1627	A		Rek. d'Om.	o				
257	Hof v. Holland	27.7.1627	A		UBA II C II.277	m	23	23	146	168
258	*van* Huygens	7.8.1627	Gr		UBL Pap. 2	o				169

259	*van* S. Huygens v Baerle	10. 8.1627	G		KA CLXXIac 11	o					II[456]
260	Huygens	15. 8.1627	A		UBA II C II.824	m	24	24	147	170	
261	S. Huygens	15. 8.1627			UBA II C II.827	m			151	174	
262	E. Helmans				UBA II C II.815	m				176	
263	E. Helmans	k.v. 27.8.'27			UBA II C II.820	m				177	
264	E. Helmans	27. 8.1627	A		UBL Pap. 13 H 1	o				178	
265	E. Helmans	27. 8.1627	A		UBL Pap. 13 H 1	o				179	
266	S. Bartolotti	ca 27.8.'27			UBA II C II.819	m				180	
267	Wijtz	7. 9.1627	A		UBA II C II.288	m	25	25	148	171	
268	Huygens	7. 9.1627	A		UBA II C II.290	m	26	26	149	172	
269	S. Huygens	8. 9.1627	A		UBA II C II.826	m			150	173	
270	*van* S. Huygens v Baerle	20. 9.1627	G		KA CLXXIac 37	o					II[456]
271	v. Reigersberch	1.10.1627	A	Fr	UBA II C II.292	m			152	175	

272	*van* Barlaeus	3-15.11.27	L	Lat		d					
273	Barlaeus	17.11.1627	M	Lat	UBA II C II.832	m			153	181	
274	*van* Huygens	27.11.1627	G		KA CLXXIIIc 47	o					II[457]
**275*	Wijtz	nov.-dec.27			UBA II C II.828	m			156	184	
276	*van* W. de Groot	3.12.1627	G		UBL Pap. 2	o					
277	Huygens	9.12.1627	A		UBA II C II.830	m			27	154	182
278	Reekamer	16.12.1627	A		UBA II C II.293	m				155	183
**279*	Tesschade	ca. dec. 1627			UBA II C 13.242	o				198	221
280	Reekamer	18. 4.1628	M		UBA II C II.295	m				157	185
281	Reekamer	2. 5.1628	A		Rek. d. Dom. 481	o					
282	Raad v. State	24. 5.1628	M		UBA II C II.752	m				159	186
283	Huygens	30. 6.1628	M		UBA II C II.199	m		28	29	160	187
284	*van* Huygens	15. 7.1628	G		KA CLXXIIIc 48	o					II[458]
285	E. Hellemans	30. 8.1628			UBL Pap. 13 H 1	o					188

286	Grutterus	31. 8.1628		Lat	UBA II C II.297	m			161	189
287	C. Helmans	13.11.1628	A		UBA II C II.297	m				
288	B. Bulgaro	13.11.1628	A		UBA II C II.299	m				
289	*van* Huygens	9.12.1628			UBL Pap. 2	o				190
290	Huygens	29.12.1628	A		UBA II C II.834	m	29	30	162	191
291	*van* Barlaeus	8. 1.1629	L			d				
292	v.d. Mijle	15. 1.1629	A	Fr	UBA II C II.300	m			163	192
293	*van* Wijtz *aan* Huygens	10. 2.1629	A	Fr	KH CHS[r] 3	o				
294	Bulgaro	26. 2.1629			UBA II C II.301	m				
295	Tesselschade	7. 3.1629	A		KA CLXXIb 30	o	30	31	164	193
296	v. Hove	13. 3.1629	Z		UBA II C II.303	m				
297	v. Hove	27. 3.1629	Z		UBA II C II.304	m				
298	Baek	8. 4.1629	M		KA CLXXIb 31	o	31	32	165	194
299	v. Hove	9. 4.1629			UBA II C II.200	g				

300	*van* P. Helman	14. 4.1629	G		KA CLXXXac 33	o					
301	v. Hove	9-18.4.29			UBA II C II.200	m					
302	Baek	ca. 15.4.'29			UBA II C 13.50	o				476	547
303	v. Hove	18. 4.1629			UBA II C II.305	m					
304	M. Mathijsz.	19. 4.1629	M		UBA II C II.200	m					
305	Baek	20. 4.1629	M	KA CLXXXb 32	o	32	33	166	195		

306	Baek	24. 4.1629	M		UBA II C 13.179	o			167	196
307	Bolgaro	7. 5.1629			UBA II C II.306	g				
308	Baek	14. 5.1629	M		UBA II C 13.178	o			168	197
309	v. Hove	20. 5.1629			UBA II C II.206	g				
310	Espagne	27. 5.1629	M		UBA II C II.206	m			169	198
311	*van* Gec. Raden	8. 6.1629	G		KA CLXXIac 49	o				II[460]
312	Gecomm Raden	10. 6.1629	M		UBA II C II.306	m			170	199
313	Baek	18. 6.1629	M		UBA II C 13.177	o			171	200
314	Baek	20. 6.1629	M		KA CLXXIb 33	o	33	34	172	201
315	Baek	24. 6.1629	M		KA CLXXIb 34	o	34	35	173	202
316	Baek	1. 7.1629	M		KA CLXXIb 35	o	35	36	174	203
317	Baek	5. 7.1629	M		KA CLXXIb 36	o	36	37	175	204
318	v. Hove	9. 7.1629	A		UBA II C II.207	g				

319	Bolgaro	12. 7.1629	A		UBA II C II.207	g				
320	Baek	15. 7.1629	M		KA CLXXIIb 37	o	37	38	176	205
321	Baek	17. 7.1629	M		KA CLXXIIb 38	o	38	39	177	206
322	A. de Lange	17. 7.1629	M		UBA II C II.208	m				210
323	Baek	22. 7.1629	M		UBA II C 13.176	o			178	207
324	Baek	27. 7.1629	M		UBA II C 13.175	o			179	208
325	Burgem[n] A'dam	ca. 27.7.'29			UBA II C II.211	m			180	209
326	Baek	31. 7.1629	M		KA CLXXIIb 40	o	41	42	183	212
327	Ch. Morgan	24. 8.1629	M		UBA II C II.837	m			184	213
328	Baek	3. 9.1629	M		UBA II C II.174	m			185	214
329	*van* Morgan	6. 9.('29)	N	Fr	KA CLXXIIc 10	o				
330	Tomas Tas	9.1629	A		UBA II C II.840	m				
331	Wijtz	ca. 10.9'29			UBA II C II.836	m	40	41	182	211
332	Staten v. Holland	1.10.1629	A		UBA II C II.208	m			186	215

333	Frederik Hendrik	ca. 1.11.'29			UBA II C II.761	m				218
334	Bolgaro	9.11.1629	A		UBA II C II.309	m				
335	v. Mierevelt	19.11.1629	A		UBA II C II.311	m			187	216
336	Raad v. State	23.11.1629	A		UBA II C II.312	m			188	217
337	Pres. Hof v. H.	26.11.1629	A		UBA II C II.313	m				219
338	v. Hove	29.11.1629	A		UBA II C II.314	g				
**339*	Frederik Hendrik	wint. '29-30			UBA II C II.315	m			189	220
340	*van* P. Helman	11. 1.1630	G		KB 131 C 36	o				
341	P. Helman	11. 2.1630	A		UBA II C II.318	m				
342	Reelaer	12. 2.1630	A		UBA II C II.319	m			190	223
343	Huygens	19. 2.1630			UBA II C II.841	m			191	224
344	Wijtz	19. 2.1630			UBA II C II.842	m			192	225
345	Barlaeus	ca. 20.2.'30			UBA II C II.901	m			473	577
346	Tesselschade	20. 2.1630	A		KA CLXXIb 41	o	42	43	193	226

347	A.R. Visscher	ca.20.2.30			UBA II C II.844	m			196	227
348	*van* Huygens	28. 2.1630	G		KA CLXXIac 51	o				
349	*van* Baraeus	(12).3.1630	L	Lat		d				
350	Wijtz	24. 3.1630	A		UBA II C II.321	m	43	44	194	228
351	Huygens	1630	A		UBA II C II.322	m	44	45	195	229
352	*van* Huygens	30. 3.1630	G		UBL Pap. 2	o				230
353	Huygens	beg.apr. '30	A		UBA C 11II.323	m			197	231
354	Tesselschade	10. 4.1630	A		UBA S 13	o			199	232
355	Baek	30. 4.1630	M		UBA II C 13.173	o			200	233

356	Baek	10. 5.1630	M		KA CLXXIIb 44	o	45	46	201	234
357	Rekenkamer	12. 5.1630	M		Rek. d. Dom. 481	o				
358	Baek	14. 5.1630	M		KA CLXXIIb 45	o	46	47	202	235
359	Baek	17. 5.1630	M		KA CLXXIIb 46	o	47	48	203	236
360	Heemr. Woerden	25. 5.1630	M		UBA II C II.213	m				238
361	R. Willemsz.	25. 5.1630	M		UBA II C II.214	m				239
362	Baek	28. 5.1630	M		KA CLXXIIb 47	o	48	49	204	237
363	v.d. Honert	2. 6.1630	M		UBA II C II.751	m			205	240
364	Baek	3. 6.1630	M		KA CLXXIIb 48	o	49	50	206	241
365	v. Noordgen	17. 6.1630	M	UBA II C II.214	g					
366	v. Mierop	30. 6.1630	M		UBA II C II.215	m			207	242
367	Baek	30. 6.1630	M		UBA II C 13.172	o			208	243

Alfabetisch register

De brieven van P.C. Hooft zijn voorzien van een sterretje,
de brieven aan P.C. Hooft zijn voorzien van twee sterretjes,
de brieven over Hooft zijn voorzien van een oogje.

Aartshertogen (Albertus en Isabella), *15*.
Aartshertogin, *294, 295, 296, 300, 303, 328*.
Aelianus, *290*.
Aersen, F. v., **10**, *13, 14, 169, 181*.
Akademie, E.D., *49, 313, 354, 354B*.
advocaat-fiscaal, zie Kinschot, N. v.
Aelianus Aristides, *290, 349*.
Agrippa d'Aubigné, Th., *199*
Agrippina, *207*
Ailly, A.E. d', *7*
Albert Henricx, zie Cleef, E. v.
Albert Coenraeds, zie Burgh, A.C.
Albertus van Oostenrijk, zie Aartshertogen.
Alesia, Alexia, *331*
Alexander de Grote, *226a, 235, 260*.
Alfonso van Napels, *226a*
Alva, *314, 315*.
amnestie remonstranten, *244, 245, 246, 247 249, 250, 253, 254*.
Amsterdam, blz. 11, 17-26, 30, 34-35; **26, 87, 144, 178, 192, 202, 249, 254, 255, 298, 324, *325, 326, 364*.
Amsterdam, handvesten van, *97*
Amsterdam, weeskamer, *294, 304, 334, 340, 341*.
Amyot, J., *231*.
Angremond, Th. H. d', *6*
Anjou, R. v., *226a*.
Ankeveen, blz. 58; *311, 312*.
annotazione *223*.
Antunissen, Abr., *340, 341*.
Antwerpen, regenten van, *334*.
appèl, *109, 148, 149, 150*.
Aretino, P., *6, 183, 267*.
Ariosto, L., *217, 267*.
Aristoteles, *127*.
armada, *15*.
Arminius, D., *192*.
Arminius, J., *192*.
Arnelle, Margriete d', *294*
Athenaeum illustre, *291*
Athenaeus, *290*.
Aubenal. d', *3, 4*.
Audwijck, blz. *38*; *23, *28, 30*, ***35**, *35B 131*.

Augustinus, *181*.

Bae(c)k, Baak, Joost, blz. *13, 28, 57*; *201, 258, 284, 294, *298, *302, 305, *306, *308, *313, *314, *315, *316, *317, *320, *321, *323, *324, *326, *328, 354, *355, *356, *358, *359, *362, *364, *367*.
Baerle, Caspar van, zie Barlaeus.
Baerle, David v., *215, 270*.
Baerle Jz., J. v., °*204, 215*.
Baerle, Susanna v., tr. C. Huygens, blz. *35*; *221, *223, **259, *261, *269, **270, 274, 351*.
Badovere, Jaques (Giacomo), *1*, ****3**, ***4, ***6, ***8, ***9, ***10, ***13, ***14, 15, ***19, 21, 39*.
Badovere, Thierry, *3*.
Backer, Aal(s)t, *75, 94, 140, 150, 151*.
Backer, G., ***75, 94*.
Backer, Jac., ***222**, *231*.
Bardens, Willem Dircx, *211, 364*.
Bardens, W. v., ***211*.
Baret, F., *338*.
Barlaeus, blz. 16-17, 27-28, 48, 56, 57; *240, **272, *273, 286*, ****291**, *345, 348, **349, **349B, 351*.
Barlaeus, werken, *291, 345, 348, 351*.
Bartas, du, *349*.
Bartolotti, fam., blz. 894;
Bartolotti, Constantia, blz. 18;
Bartolotti Jr., G., *294, 324, 356, 359*.
Bartolotti, J-B., *262, 277*.
Bartolotti, Marg. tr. J. de Renialme, *308*.

Bartolotti, Susanna, *264, 265, 266, 356*.
Bas, Diederik, ***45, 178, 179, 181***, ***201**, *226a, 246, 247*.
Basius, J., na *1622* H[r] van Haringkarspel, ****72**, *84, 366*.
Bassen, W.E. v., *245*.
Bassompierre, F. de, *356*.
Baudius, Dom., *6, 8, 10, 13, 14, 19*, ****21**, ***39*.
Beaumont, S. v., *201*, **244**, *245, 246, 248, *255*.
Beeckman, Is., *14*.
Beets, N., blz. 25-26, 43;
Belisarius, *226a*.
Benthuizen, zie Wijngaerden.
Bergh, Hendrik, Gr. van den, *202B, 324, 328*, **531**.
bestand, onderhandelingen over een tweede, *358, 362, 364*.
Beuningen, G. Dz. v., **247**.
Beveren, C. v., *183B*.
Beveren, W. v., *183*.
Bie, J. de, *244*.
Bijlmerdijk, *342, 363*.
Bijlmermeer (droogmakerij; grenzen jurisdictie), *186, 276, 278, 342*.
Bicker, A., *190, 201*, **244**, *246, 247, 248, 249, 253, *255, 364*.
Bicker, C. **244**, *248*.
Blaeu, Anna Jacobs, *104*
Blaeu, W.Jz. *18, 104, 109*, **232**.
Blaricum *71, 76, *90, 110, 120, 121, 130, 156, 157, *212*.
Blaricum (schout), *212*.
Blijenburg, A. v., ***183**, *183B, **231*.
Boccalini, Tr., *302, 305, 306, 308, 313, 314, 315, 316*, **317**, *320, 321, 323, 324, 326, 355*.
boeten, belang van ambtenaren bij, *58*.
Boëtie, Etienne de la, *207*.
Bogert, J. Wz., *298*.
Bohemen, zie Palts.
Bolgaro, B., ***288, *294, 296, 297, 299, 301, 303, 304, *307, 309, *319, *334*.
Bonger, H., *6, 364*.
Boot, J.C.G., blz. 27;
Booth, Dirck, ***32**, ***34, *38, *47, *55, *56, *58, *60, *66, *68, *82, *89, *109, *111, *115, *118, *122, *124, *130, *143, *156, *157, *159, *165, *173, *180*.
Booth van Wesel, Zie Wesel, v.
Bor, P., *344*.
borgtocht, zie cautie.
Bourbon-Navarre, Cath. v., *3*.
Bourbon, Charles v. (‘le Connétable’), *305*.
Brahe, Ticho, *104*.
Brancaccio, *226a*.
Brancaccio, *226a*.
Brandt, Caspar, blz. 18; *97, 272*.

Brandt, G., blz. 16-44, 47, 48; *11, 20, 101, 144, 174, 176, 190, 222, 223, 225, 243, 251, 263, 272, 349*, **349***B, 363, 364*.
Brasser, Joost, *251*.
Brazilië, *321, 366*.
Bredero, G. Az., ***95, 183, 243*.
Brederode, N. v., *17*.
Brederode H[r] v. Veenhuizen, R. v., *364*.
Breen, J.C., *302*.
Breughel, P., *362*.
Brink, E.A.B.J. ten, blz. 11;
Broekhuizen, J. v., blz. 22;
Broer Jansz., *302*.
Brosterhuyzen, J., *214, 215*.
Bruijningh, A., ***169**, **171, 179, 181*.
Brulez, W., *1, 294B*.
Brussel, *294B*.
Brutus, *226a*.
Buisman, J.F., *5*
Bulgaro, zie Bolgaro.
Burgh, Abel Matthijsz., *278*.
Burgh, Albert Coenraeds, *221, 362*.
Burgh, Jac. v.d., *214*.
Burgh, R. v.d., Zie Verburch, R.
Busnelli, M.D., *3*

Caesar, Julius, *15, 226a, 331*.
Calandrini, Ph., *280*.
Calvart, L., *4*.
Calvijn, J., *4*.
Campana, Ces., *353*.
Campen, M. v., *203*.
Carlier, G., *338*.
Caron H[r] v. Schoonewal, ***167**, *168, 169, 171 *178, 181, 182, 190, 201*.
Casale Monferrato, *356*.
Cassius Dio, *261*.
Cats, J., *183, 203, 364*.
Cats, W., *48*.
Cattenburgh, A. v., *97*.
Catullus, *15*.
cautie, *29, 31, 140, 147, 148, 154*.
Chastillon, G. de Coligny, duc de, *356*.
Christus, *5, 183, 291*.

Cicero, *5, 226a*.
Ciruspontonii, kapitein, *17, 20*.
Claudianus, *349*.
Claudius, *207*.
Cleef, Eppe v. (Albert Henricx), *109, 115, 118*, **122**, *124, 132, 149*.
Clemens VII, *226a*.
Cloek, P. Jz., *165, 190, 232, 237, 304, 319, 322*.
Cloppenburch, J., *364*.
Coenraeds, zie Burgh.
Coloma, C., *353*.
Colterman, J., **37, 52, 84, 116, 119*.
Commines, Ph. de, *226a*.
commissarissen-politique, *364*.
compositie, *24, 31, 41, 42, 45, 46*, **58**, *71, 142*.
Conestagio, H. de, *353*.
Contich, hoeve te, *330*.
conventikels, *196, 311, 312*.
Coornhert, D. Vz., *4, 6, 364*.
Cornelissen, J.D.M., *6, 244*.
Courcelles, M. de, *3*.
Croesus, *295*.
Crombalch, A., *203, 279, 295, 346, 354*.
Crombalch, Maria Tesselschade, *295*.
Cromhout, Cromholt, N., **34**, *66, 111, *235, *337*.

Daiman, Deyman, *46*.
Dancker junior, *165*.
De(s)diguires, zie Le(s)diguières.
Deodati, E., *3, 19*.
Dertigjarige oorlog, *192, 244, 308, 358*.
dertigste penning, *70, 81, 89*.
deurwaardersrelaas, *94B*.
devaluatie, zie evaluatie.
Diemerdijk, Hoogheemraadschap, *363*.
Diermanse, P.J.J., *188*.
dijkwezen, *164, 166, 363*.
Dimmer, E., ***233*.
Diogenes Laertius, *44, 236*.
Does, Jac. v.d., *250*.
Dorp, Dor. v., *208*.
Doublet, G. (Rataller), *198, *213, *310*.
Drebbel, C., *8, 10, 14*.
dromen, *224*.
Duarte, Francisca, *223*.
Duitsche Orde, Landcommandeur v.d., **154**, *155*.
Duyck, A., *70a*, **101**.
duinhuis op Rijsbergen, *139, 139B, 140, 147, 150, 151, 161*.

duinmeiers, *75, 94, 102, 105, 136, 139, 139B, 140, 147, 150, 151*.
duivenhouderij, *92*.
Dussen, A.B. v.d., blz. 20, 26; *19, 25*.
Dussen E. v.d., *46, 81, *133, *135, 169*.
Dussen, J. v.d., *366*.

eedformulier, *179, 189, 216*.
Eemland, maarschalk v., *76*.
Eglantier, d', *1, 49, 49B*.
Elbert Willemsz. zie Sommesel.
Elias, J. Michielsz., blz. 19, 21-23;
Elias, J.E., *3, 58, 75, 271*.
Elten, blz. *58*;
Emtinck, S., blz. 17, 24-25;
Engel, fam. zie Ingel.
Engeland, geldbelegging in, *135, 167, 168, 169, 171, 178, 181, 182*, **190**, *201, 226a*.
Epicurus, *5*.
Erasmus, *284*.
erfgooiers, blz. 59;
Ernst Casimir*).
Erp, fam. v., blz. *893*; *81, 190*.
Erp, Arnout v., *119, 134*.
Erp, Christina v., tr. P.C. Hooft, blz. 35; °*74, 81, 134 174*, **206, 207**, *208, 210, 215, 277, 294, 322, 362*.
Erp, Magdalena v., tr. J. Baek, *358*.
Erp, Moeder v., zie Jonge van Velzen, J. de.
Erp, Sara v. tr. G. Bartolotti, *215, 270*.
Esgers, J., blz. 20;
Espargne, rentmeester v.d., zie Doublet, G.R.
Essex, Robert Devereux, *3*.
Ett, H.A., blz. *21*;
evaluatie (revaluatie, devaluatie) van het geld in Holland *172*, in de Republiek *189*, in Engeland *135*, in Spanje *15*.
Fabri, Sara, tr. J. de Wael, *298*.
Fabri, fam., blz. *133, 362*.
Fabrieck, zie Hooren, J. v.
Fagel, F., *54, 66, *69, 89, 109, 111, 143*.
Favaro, A., *3*.
Ferdinand II, keizer, *290, 305, 327, 328*.
Florus, Jul., *363*.
Frankrijk (buitenl. pol., *15, 236, 358*, handel-m^{y} op O.-Indië *246, 249*).
Frans I van Frankrijk *267, 305*.

*) De stadhouders staan onder Nassau.

Frederik V, keurvorst van de Palts, koning van Bohemen, *289*.

Galilei, G., *3, 14*.
garnizoenen, *123, 125, 238, 282, 325, 333, 336*.
geappointeerden, **57**, *79, 81, 83, 117, 125, 126, 321, 356, 366*.
Gecommitteerde Raden Holland, **24, *25, *26, *27, *29, *31, 32, *40, 42, 43, 45, *46, 47, *49, *53, *57, *63, 69, *70, **70a, *76, *79, *81, *85, **86, *100, **101, *110, *117, *120, *121, *126, 141, 155, 177, *179, **189, *195, *218, 219, *237, **311, *312*.
Gecommitteerde Raden Noorderkwartier, **53*.
Gecommitteerde Raden Zeeland, *188*.
Geel, J., blz. 30;
Geelvinck, J. Cz., *246, 247, 286*.
geldbelegging, zie Engeland.
geneeswijzen, geneesmiddelen, *99, 240*.
geschillen tussen bestuurders, *87, 109, 110, 111, 112, 113, 120, 121, 148, 163, 164, 165, 166, 257*.
Gifanius, Hub., *3, 4*.
Gillon, *190*.
Giustiniano, *353*.
Gonzaga, Gonzaga-Nevers, *51, 356*.
Gooiland
overzicht, blz. 9, 57-61;
bevolking, *76, 150*.
bos, *75, 145, 146*.
dorpen, **23, *30, *36, 77 *92, 237*.
grenzen, blz. 57; *23, 28, 30, 131, 154, 155, 313*.
grondbederf en-verbetering, *146*.
plaggen steken, *23, 198*.
plundering 1629, *327, 332*.
privileges, *28, 30, 50, 77, 88, 92, 131, 146, 147, 150, 154, 185, 198, 242, 257*.
regenten, **23, *30, 77, *145, *194, 202, 202B*
schouten, **23, *30, 35B, 76, *216*.
Stad en Lande van G., blz. 59; *216a*.
turfdelven, **23**, *28, 30, 35, 35B, 36, 77, 131, 148*.
verzet tegen de Grafelijkheid, *76, 150, 216a*.
waranden, *75, 77, 94*.
Zie ook duinhuis, duinmeiers, 's-Graveland, jacht.
Gournay, Marie de Jars de, *10, 13, 14*.
Graeff van Zuid-Polsbroek, J. de, **231**, *286, 362*.
Graefland, C., *95*.
's-Graveland, *216a*.
Grol (Groenlo), beleg van, *258, 259, 260, 261, 266, 267, 268, 269, 270, 275*.
Groot, H. de, zie Grotius,
Groot, W. de, *97*, ****229**, *236*, *°253a, **276*.
Groot. subst. baljuw, De, **198*.

Grotenhuis, J. ten, **49*.
Grothe, J.A., blz. 24-27, 43;
Grotius, *86, 95, **97, *98, *104, *107, **108, *127, *127B*, **188**, *229, *236, **239, 243, 244, 246, 250*, °*253a, 271, 291*.
Grotius' werken, *97, 98, 104, 188, 236, 239, 253a, 287*.
Gruterus, **286*.
Guicciardini, *305*.
Gustaaf Adolf van Zweden, *362*.
Guyot, *340*.

Haarlem, *358, 362, 364*.
Halewijn, D. v., ***228*.
Hallius, Ds., *100*.
Hannibal, *208*.
Hardijn, *231*.
Haringkarspel, zie Basius.
Hasselaer, Nicolaes, *190, 295, 313, 326, 331, 362*.
Heyden, M.C.A. v.d., *217*.
Hein, Piet, *289, 298, 321*.
Heinsius, Dan., **18, **80, 104*.
Heinsius, werken
Auriacus, 18.
De tragoediae constitutione, 80.
Hel, Albert v.d., *52, 66, 116, 193*.
Hellemans, fam., **294B**.
Hellemans, Anna Pieters, **294B**, *300, 338*.
Hellemans, Arnout, *262*, **294B**, *303*.
Hellemans, Francisco, *294*, **294B**, *300, 301, 303, 338*.
Hellemans, Carel Az., *265, *287, 288, 294* **294B**, *300, 303, 304, 307, 319, 330, 334, 340, 341*.
Hellemans, Leonora, Eleonora, Helionora, tr. P.C. Hooft, blz. 18, 22, 35, 56; *2, *223, *262, *263*, ***264**, **265, 266, 274, *285, 288, 294, 294B*, °*296*, °*297, 300, 303, 304*, °*309, 315*, °*318, 322, 323, 340, 349B, 354, 358, 364, 367*.
Hellemans, Lucretia, tr. Em. v. Surck, *287, 294*, **294B**, *358, 364*.

Hellemans, Pieter Pietersz., **294B**, *300*.
Hellemans, Pieter Arnoutsz., **294B**.
Hellemans, Susanna Arnoutsdr. tr. (2.) N. Sohier, *294*, **294B**.
Hellinga, W., *1, 203, 210, 214, 215*.
Helman, fam., *294B*.
Helman, Peter Ferdinandsz., ***300, 338, ***340, 341*.
Hendrik IV, *3, 10, 14, 15, 127, 220, 225, 226a, 239, 244, 258, 320, 326*.
Hendrick Claes Adriaensz., *24*, **25**, *26, 29, 31, 32, 33, 40, 41, 42, *43, 45, 46, 47, 180*.
Herman Jan Aertsz., *147, 148, 150, 151*.
Herodotus, *295*.
's-Hertogenbosch, beleg, *308, 313, 317, 321, 323, 324, 331, 348, 349*.
Heule, Chr. v., *251*.
Hilten. J. v., *302*.
Hinderdam, *202, 326*.
Hinojosa, P. v., *364*.
Hoefnagels, Susanna, tr. Chr. Huygens Sr., °*170*, °*182, 202B, 204*.
Hoens, Hoons, fam., *1, 1B*.
Hof van Holland, blz. 59-61; *30, 76, 140, 148, *257, 257B, 364*.
hofweide, **37**, *61, 65, 66, 67, 67B, 175, 366*.
Hogendorp, G. v., *313*.
Hoge Raad, blz. 59; *77, 111, 118, 136, 364*.
Hollaer, Marinus, *245*.
Holland, zie Staten, Hof, Rekenkamer.
Homerus, *183, 226a, 260*.
hondsdagen, *240, 267, 268*.
Ho(o)n(a)ert, R. v.d., **363, 364*.
Hooft, fam., blz. 892.
Hooft, Arnout Hellemans, blz. 15-18, 21, 23, 28, 33, 34, 39; *174, 225, 272, 340, 348*.
Hooft, Christina Hellemans, *295, 348*.
Hooft, Cornelis Pietersz., blz. 26; *2, 5, 16, 62, 65, 190, 201, 224, 232, 243*.
Hooft, Cornelis Pietersz. Jr., blz. 56; *207, 322*.
Hooft, Grietje, tr. Herman Tholincx (Teuling(s)), *1, 133*.
Hooft, Hendrick Cornelisz., *188*, ***243**.
Hooft, Hendrick Willemsz., *224*.
Hooft, Johanna Constantia, blz. 18-19, 25-26, 34, 43;
Hooft, Pieter Corneliszoon, blz. 9-61; *3, 139B 170, 178, 182, 188, 202B, 204, 247B, 272, 293, 294B, 299, 349B, 350*.
Hooft, werken
Achilles en Polyxena, *6*.
Aen den Heere J. Witz enz. (‘Welwijze Witz’) *267, 268, 269, 275*.
Aen den Heere Constantin Huighens op zijne Ledighe Wren (‘Pooght ghij’), *215*.
Aen Joffr^e^ Anne Roemer Visschers (‘D' aelouwde dichters’), *208*.
Aen de Camer In liefd' bloeijende (‘Witte Thalia’), *1*.
Aen den Spanjaerdt enz. (‘Madrilsche Geryon’), *267, 268, 269, 270, 275*.

Aen Heere Const. Huighens (‘Men voede' Achilles op’).
Aen mijn Heer Hujgh de Groote (‘Weldighe ziel’), *98*.
Baeto, blz. 24-25; *97, 98, 107, 222, 223, 224, 225, 226*.
Behouden reis enz. (‘Trompetter van Neptuin’) *170*.
Brief van Menelaus aen Helena, *108*.
Brieven ed. Huydecoper, blz. 19-26;
Brieven ed. v. Vloten, blz. 24, 26-27;
Bruiloft-spel, *201*.
Chanson à Madame (‘Soo 'ck heb gemint’), *1, 1B*.
Emblema voor G.P. Proosten, *162*.
Gedicht op *De Prins van Oragnien of De gewonde vrijheit* (‘Het leelijcke gedrocht’), *18*.
Gedichten 1636, blz. 22;
Gedichten ed. Leendertz 1871, blz. 18, 25;
Geeraerdt van Velsen, *272*.
Grafschrift v. Joffr^{e} Anna Roemers van Wesel enz. (‘De donkre doodt’), *208*.
Henrik de Gróte, *127, 127B, 201, 220, 225, 226, 226a, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 258, 259, 260, 268*.
De Hollandsche groet enz. (‘Zijt, groote Vorst, gegroet’), *343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 349B, 351*.
Klacht over 't vertreck d.H.L. Reael enz. (‘De maen had ellefmael’), *208*.
Klaghte der Prinsesse van Oranje enz. (‘Schoon Prinssenoogh’), blz. 22; *348*.
Koelte van antwoordt enz. (‘Nuchter montje’), *203, 204*.
Loos graf enz. (‘Hier hutselt’), *208*.
De Majeboom enz. (‘Hier koom ick’), *174*.
Mengelwerken, blz. 18-21, 27, 45;
Nederlandsche Historien, blz. 17, 26, 35,

42, 43; *127, 211, 225, 250, 257, 267, 289, 290, 313, 331, 344, 350, 362, 364*.
‘Niet bij, maer boven selfs’, *170*
Om 't Wtkoomen der dichten van H. Constantijn Huighens (‘Nieuw, en niet her boore rijmen’), *215*.
‘Onwickelijck gewight enz.’, *176*.
Op de Ledighe Wren van den Heere Constantin Huighens enz. (‘Oorenstrikken’), *215*.
Op 't Licht der Zeevaert van Willem Janszoon (‘En was den Leeuw’), *18*.
Op 't rijmen van den Heere Constantijn Huyghens, in 't leger voor Grol (‘Octaviaen’), *261*.
Opdracht van Henrik de Gróte, *201, 226a*.
Psalmvertalingen, *224*.
Reis-heuchenis, blz. 24; *1, 3*.
Schijn-heijligh, *183*.
Voor G.P. Proosten. Advijs in loterije, *162*.
Waernemingen op de Hollandsche tael, blz. 49-52;
Warenar, *107, 108, 279*.
Werken 1671, blz. 16-18, 28, 43; *174, 176, 239, 260, 302*.
verzen voor S. v. Baerle (LSt. I, 232, 233, 239, 241), blz. 35; *223*.
verzen voor L. Hellemans (LSt. I 262-267), *262, 264*.
Hooft, Pieter Jansz., blz. 24; *10, 12, 13, 14, 15, **44, **51, 190*.
Hooft, Willem Jansz., *107, 135, 167, 168, 169, 171, 178, 181*, ***190**.
Hooft Graafland, fam., blz. 19, 45; *294B*.
Hoogstraten, D. v., blz. 18, 21;
Hooren, B. v., *95*.
Hooren, J. v., gezegd Fabrieck, *95*.
Hopperus, J., *302*.
Horatius, *5, 15, 44, 214, 222, 344, 349*.
Horst, D.J.H. ter, blz. 31, 44;
Horstermeer, *280*.
Hout, J. v., blz, 15;
Hove, H. v., *265, 294, *296, 297, *299, *301, *303*, °*309*, °*318, *338*.
Hudde, H., *324, 326*.
Hugenoten, *362*.
Huybert, A. de, blz. *50*; *221*, ****232**, *251*.
Huydecoper, B., blz. 19-27, 31, 38, 42, 46; *221, 279, 294B, 302, 345, 366*.
Huygens, fam., *204*.
Huygens Sen., Christiaen, °*170*, °*182, 203, 204*
Huygens, Constantijn, blz. 14, 27-28, 45, 57; *16*, °*170, *181*, °*182*, °*188, *199, 201, 202, *203*, °*204, **209, *210, **214, *215, **220, 221, 223, *225, **226, *227, **230, **240, **241, 255, *258, 259, *260, 261, *268, 269, 270, 272, **274, 275, *277, *283, **284, 286, **289, *290*, °*293, *343, 345, **348, 350, *351, **352, *353*.
Huygens, werken
A Mgr. le Prince d'Orange, *241*.
Barlaeus' Epistola Ameliae (ged. vert.).

Begonnen danckseggingh enz., *241*.
Characters, *203*.
Dagboek ed. Unger, *204*.
Dagh-werck ed. Zwaan, *209, 214*.
Des Heeren P.C. Hoofts Arions-trotz, *170*.
In secundas nuptias P.C. Hoofdij et Leonorae Hellemans, *274, 277*.
Le jour de la nativité de la Reine etc., *289*.
Koortsighe Bedde-bede, *241*.
Noch op het zelve boeck (H. de Gr.), *258, 259, 260*.
Ontschuldinghe a.d. Heere Hooft wegen mijne sieckte, *241*.
Op mijn' schilderije enz., *259*.
Op P.C. Hoofts Henrik de Groote, *258, 259, 260*.
Op P.C. Hoofts sonnet over 't verovren van Groll enz., *268, 270*.
Otia, *203, 209, 210, 213, 214, 215*.
Remedia utriusque fortunae, *289*.
Speelreise begost in Iunio 1628, *284*.
Susanne un jour, *203, 210, 214, 215*.
Vier en vlam. Aen Joff. T. Visschers enz., *203, 204*.
Voor de eenparicheijt der dichten enz., *209, 209B, 210*.
Zedepringen, zie Characters.
Le Zéphire, *241*.
Huygens, Maurits, °*188, 204*.
Huizen, *76, 88, 100, 101, 139B, 148, 152, 212*.
Huizen, schout van, *92, 143, *152*.
Hulft, J., blz. 18-19, 25;

IJpestein, *211*.
imposten, **24**, *25, 31, 42, 45, 46, 70, 70a, 76, 142, 177*.
Ingel, Engel, J., *216a, 312*.
Ingel, R., *311, 312*.

inundatie, militaire, *326*.
inval 1624, *202, 202B, 244, 325*.
inval 1629, *280, 324, 325, 326, 327, 328, 332, 333, 363*.
Isabella Clara Eugenia van Spanje, zie Aartshertogen.
Isabelle N.N., *1, 1B*.
Isack Volkertsz., *58, 71, 82, 118*.
Italië, oorlog omstr. 1613, *51*.
Iuvenalis, *12, 15, 181, 183, 199, 210, 268, 343, 346, 349*.

jacht, *62, 63, 64, 75, 83*, **94**, *94B, 102, 105, 136, 136B, 139, 140, 140B, 147, 148, 149, 150, 151, 158, 161, 257*.
Jacobus I van Engeland, *14, 168, 178*.
Jeannin, P. *15*.
Jones, Fred. L., blz. 50;
Jonge van Velzen, Jacomina de, tr. A. v. Erp, *134*.
jus de non evocando, *25, 26*, **27**, *29, 31, 53, 109, 150*.
Justiniani, zie Giustiniano.
Justinianus, *4*.

Kalender, Romeinse, *44*.
Juliaanse, **35**, *326*.
Kamer In liefde bloeiende, zie d'Eglantier.
Kan, A.H., *183*.
Karel I van Engeland, *308*.
Karel V, keizer, *15, 97, 226a, 305, 356*.
Karel Emanuel I van Savoye, *356*.
Kate, L. ten, blz. 50;
katholieken, *15*, **20**, *183, 212, 312*.
Keersmaekers, A.A., *1*
Keizer, H. de, **7*.
Kennemerland, rentmeester van, zie Colterman, J.
Kennemerland, landdrost van, *147, 151*.
Kerkelijke Ordonnantie van 1591, blz. 38; *86, 100, 101*.
kerkelijk-politieke problemen resp. twisten, *86, 100, 101*, **183**, *183B*, **188**, *236, 246, 247, 249, 250, 253, 254, 271, 354, 354B, 362, 364*.
Kinschot, N. v., ***93**, *109, 111, *114, 115, 118, 122, *138, *140, 142, *144, *149, *150, *151, *186, 235*.
Kollewijn, R.A., blz. 21;
kritiek op Hooft's ambtsvervulling en verweer daartegen, *217a, 218, 219*.
Krombalg, zie Crombalch.
Kuijper Fzn., D., *48*.

Lambert Jacobsz., **152*.
landverraad, *327*.
Lange, A. de, **322*.
Lange, A. de, **322*.
Laren, *76, *90, 128, 156*.

Laurens Gerritsz., **119*.
Le(s)diguières, *51*.
Leendertz Wzn, P., blz. 18, 25;
Leendertz jun., P., blz. 18, 22, 27-28, 42, 48; *1, 4, 144, 190, 226a, 272, 294B, 311*.
Leicester, *35*.
Leiden, blz. 18, 20, 24, 26, 30, 43, 44; *100, 101, 364*.
Lerma, *15, 398*.
Letterkunstige vergadering, blz. 50; *201, 232, 251*.
libertijnen, *3, 4, 6*.
Lipsius, J., *15*.
Livius, *5*
Lodewijk XIII van Frankrijk, *244*.
lofdichten, *214, 215, 230, 258, 259, 260, 268*.
Long, Is. Le, blz. 21, 23, 42;
loopmaren, zie nieuwmaren.
Loosekaat, F. v., *250, 254*.
Lucanus, *199*.
Lucianus, *174, 199*.
Lucretius, *359*.
Lus, Lussius, Abraham, *48*.
Lus, Luz, Lussi, Secondo of Sion, *17*, **48**.

Machiavelli, N., *5, 6*.
majoraat, blz. *28; 287, 288*, **294, 294B**, *296, 297, 299, 300, 301, 303, 304, 307, 309, 334, 340, 341*.
Mantuaanse successieoorlog, *308*, **356**.
Maria van Bourgondië, *97*.
Marnix, *4*.
Mathijs Mathijsz. **304, 319*.
Matthes, J.C., *190*.
Maximiliaan van Oostenrijk, *97*.
Medici, Maria de, *51*.
meent, *242*.
Meerlanden, *70a*.
Mees-Verwey, M., blz. 26;
meiboom, *174*.
Melin de St. Gelais, *267*.
Mendes da Costa, blz. 29, 32, 33;

Menecrates, *290, 356*.
Menenius Agrippa, *15, 356*.
mennonieten, *22, 183, 189, 216*.
metrum, gedachtenwisseling over het, *209B*.
Meulen, J. ter, *188*.
Midas, *295*.
Mierevelt, M. v., *290, 306, *335*.
Mierop, J. v., **66**, **84, 201, *366*.
Mijle, C. v.d., *14, 19*, ****234**, **292, 344, 350*.
Milaan, *305*.
molest in Gooiland, *75, 76, 102, 139, 139B, 140, 147, 148, 150, 151, 161, 216a*.
Molhuysen, P.C., blz. 20;
Monferrate (Montferrat), *51, 356* e.v.
Montaigne, M. de, *5, 6, 10, 207, 226a, 227, 260, 261, 298, 345, 362*.
Morgan, Ch., **327, **329*.
Morone, Gir., *305*.
Moscovië, *362*.
Muiden, *70, 123, 125, 165, 174, 202B, 220, 237, 284, 298, 315, 325, 326, 332, 333, 336, 359, 363*.
Muiden, regenten van, **16, 67, 70a, 87, 117, 141, 333, 363*.
Muiderslot, blz. 35; *52, 66, 70, 73, 84, 105, 116, 119, 129, 141, 193, 197, 256, 281, 326, 354, 357, 366*.
Muller J.W., blz. 28; *103*.
muntvervalsing, *186*.
Musarra, F., *1, 3, 223*.
muziek, *315, 323*.

N.N., ***142*.
Naarden, blz. 58-61; *25, 46, 62, 63, 64, 70, 75, 76, 81, 87, 109, 111, *112, *113, 114, 123, 163, 164, 165, 166, *177, 189, 202***B, 257**, *257B, 327*.
Naarden, schout van, *87, 112, 113, *117*.
Naarden, secretaris van, *78*.
Naarden, regenten van, *75, 81, *112, *113, 136, 136B, 140, 145, 147, 148, 150, 163, 164, 165, 166, *177, 189, 237*, **257**, *257B*.
Naarden, privileges, *25, 26, 27, 109*, **257**.
Naarden, benoemingsprocedure vroedschap, blz. 60; *163, 164, 165, 166*, **257**.
Naardermeer, *280*.
Naber, H.A., *14*.
Napels, *226a*.
Nassau, Emilia, gr. v., *145*.
Nassau, Ernst Casimir, gr. v., *154, *155, 328*.
Nassau, Fred. Hendrik, pr. v. Oranje, gr. v., *214, 220, 222, 234, 244, 245, 246, 247, 250, 254, 255, 258, 267, 324, 327, 331, *333, *339 351, 352, 353, 356, 364*.
Nassau, Hendrik Casimir, gr. v., *154*.
Nassau, Jan, gr.v., *328*.

Nassau, Maurits, pr. v. Oranje, gr.v., *6, 15, *17, 17B, **20, *22, 67, *71, *88, *125, *137, 165, 183. *187, 188, *191, *200, *202, 202B *205, 217, 234, 244, 245, 255, 292, 313, 326, 351, 352, 353, 354*.
Nassau, Philips Willem, pr. v. Oranje, gr.v. *17, 125*.
Nassau, Willem I, pr. v. Oranje, gr. v., *4, 30, 344*.
Nassau-la Lecq, Willem gr.v., **217**, *224, 245, 248*.
Nat(h), D. v.d., **81**, ***132, 168, 290*.
Neckius, A. Pz., *59*.
Nederlands-Engelse expeditie naar de Spaanse kust 1625-1626, *192, 217, 224*, **245, 248**.
Nero, *207*.
neutraal verklaarde plaatsen, **262**, *296, 297, 299*.
neutraliteit, zogenaamde neutraliteit van staten, *358*.
neutraliteit L. Hellemans, **262**, *294, 296, 297, 299, 304, 309, 318*.
nieuwmaren, begin, *294*, **302**, *305, 306, 308*.
Nieuwpoort, slag bij, *344, 350, 351, 352, 353*.
Nichetti, zie Niquet.
Niquet, Jacques, *3, 10, 13, 14, 75*.
Noordingen, v., **175, *365*.
Nop, G.F.C. v., *207*.

Oetgens van Waveren, A. **231**, *245, 246, 247, 326*.
Oldenbarnevelt, J. v., blz. 22, 35; *10, *59, *96*, ***103**, *223, 234, 292, 364*.
Oldenbarnevelt, H^{r} van Stoutenburg, W. v., *188*.
Oldendorp, J., *11*.
Oranje, zie Nassau.
Origenes, *5*.
Orlers Jz., J., blz. 15; *290*.
Oudwijk, zie Audwijck.
Overlander, V., ***41**, ****42*.
overspel, *66, 68, 69, 111, 143*.
Overscheensche landen, *70a*
Overvoerde, J.C., blz. 11;

Ovidius, *12, 44, 48, 170, 192, 215, 217, 284, 295, 305*.

pachters v.d. jacht, *75, 105*.
pachters v.d. belastingen, *76*.
Palea, zie Pallia.
Pallia, Damiano, *1*.
Paltsgravin, Elisabeth Stuart, tr. Frederik V v.d. Palts, *289*.
Pannus, Pannusius, Panhusius, *4*.
Papenbroek, G. v., blz. 16-32, 34, 38-46; *5, 201, 294B*
Parijs, *4, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 15*.
Parma, A. Farnese, hertog v., *294B*.
Pauw, A., *154*.
Peel (Pelgrom) Jacobsz., *322*.
Perron, J. Davy du, *10*.
Persius, *349*.
Pescara, markgr.v., *304*.
Petrarca, *267, 269, 343*.
Philippus van Macedonië, *290, 356*.
Philips van Bourgondië, *27, 257, 364*.
Philips II van Spanje, *15, 344*.
Philips III, *15*.
Pijnacker, C., ***11, *12, ***48*.
Pindarus, *3, 49*.
Pintard, R., *3, 4, 6*.
plakkaten, *20, 34, 66, 68, 75, 94B, 194, 311*.
Plancius, P. *100*.
Plantijn, Chr., *348*.
Plato, *44, 236, 349*.
Plautus, *44, 107, 108, 272*.
Plinius, *226a, 261, 306, 316*.
Plutarchus, *127, 226a, 231, 260, 261*.
politieke ordonnantie, *68*, **143**.
Poll, J. v.d., blz. 18-19, 25-26;
Polybius, *207, 226a*.
Portugal, Em. v., *145, 146*.
postwezen, blz. 9-13;
Presbyterianen, *362*.
Prinsen JLzn, J., blz. 15; *190*.
procureur-generaal, zie Kinschot, N. v.
'Proeven II' = Proeven van tekst en commentaar voor de uitgave van Hoofts lyriek
II. Gedichten voor Huygens.), **203**, *215, 220, 258, 268*.
Proost, Griete Pietersdr., *162, 362, 369*.
Proost, P. Wz., **162*.
Propertius, *12*.
Prusias, *208*.
purisme, blz. 13; *118*, **127**, *222, 225, 251*.

Quintilianus, *226*.

Raad van State, blz. 60; **238, *282, *336*.
Reael, Jacob Laurensz., *248, 292, 366*.
Reael, Laurens Jacobsz., *364*.
Reael, Laurens, blz. 50; ***192**, *203, 208, 211, 213, 214, 215, *217, 221, 224, 231, 232, 240, **245, **248, 251, 255, 258, 272, 273, 289, 290, 292, 295, 298, 302, 313, 314, 320, 326, 362, 366*.
Regteren, Altena, J.Q. v., blz. 17, 20;
Reigersbergh, Johan v., *246*.
Reigersbergh, Nicolaes v., blz. 12; **244, *246, *247, *249, *250, *253, *254, *271*.
Rekenkamer, blz. **59, 60**; **50, *52, 65, 67, 69, 72, *73, *77, *83, *91, *94, 94B, *102, *105, 109, 115, *116, *129, *131, 138, 145, *146, *147, *148, *153, *154, 155, *158, *161, *163, *164, 175, *185, *193, *197, 198, *242, *256, 257, 278, *280, *281, *342, *357, 366*.
remonstranten, blz. 31; *86, 108, 188, 244, 246, 247, 249, 250, 253, 254, 311, 312, 364*.
Renialme, J. de, *308*.
revaluatie, zie evaluatie.
Rhetor ad Herennium, *344*.
Richardot, J., *15*.
Rijck(e), Jacob Simonsz. de, *324*.
Rijck(e), Simon Jacobsz. de, *190*, **324**, *326*.
Rijsenburch, *76*.
Robinson, H., *167, 169, 190*.
Roelof Willemsz., *360, *361*.
roemer, gegraveerde, *354*.
Roey J. v., *1*.
Rogge, H.C., *188*.
Roij, kap. de, *123, 125*.
Romein, J., blz. 15;
Romeinse kalender, *44*.
Rosendael, A. v., **34**, ***99*.
Rouwkoop, *132, 290*.
Rudolf II, keizer *14*.
Rue, P. de la, blz. 21, 23, 26;
Rusland, zie Moscovië.

Salomo, *266*.
Sammer, fam., *227*.
Santvoort, Cath. v., *294B*.
Sarpi, P. *3*.

satire, *199*.
Scaliger J.J., *11*.
Schaep, G., *202*.
schaarrecht, *242*.
Schaeghen, Aelbert v. Beieren H^{r} van, *168, 362, 364*.
Schaeghen, Jan van Beieren H^{r} van, **62, 64*.
Schaik, C.J.J. v., blz. 21;
schaking, *58, 71, 82, 118*.
schapen, overgeweide, *131, 154, 155, 157*.
Scheybeeck, *315, 367*.
Scheltema,J., blz. 15; *243*.
Schmelzing, *289*.
Schönfeld, M., blz. *51*;
Schooten, J. v., *319*.
schotgeld, *121*.
Scipio, *226a*.
Schout, blz. 60;
Scriverius, P., *80, 227, 348*.
Sebastiaen, Egberts, **42**, *404*.
Seneca, *5, 207, 221, 362*.
Sforza, Fr., *305*.
Shelley, P.B., blz. 50;
Sluis, *245*.
Smelzing, zie Schmelzing.
Smout, A. Jz., *354B, 362, 364*.
Socrates, *183, 236*.
Sommesel, Elbert Willemsz., *139B, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 160*.
Souterliedekens, *61*.
Spanje, *15, 294B*
Specx, J., blz. 31-32;
Spiegel, H. Lz., ****5**, *364*.
Spiegel, H. Lz., werken, *5*.
spinhuis te Amsterdam, *7, 362*.
Spinola, *15*.
Staekmans, W., blz. 23;
Stapel, H., *21*.
Staten van Holland, blz. *59*; **57, *128, 164, *166, *172, *179, 194, 196, 254*, ^{o}*257, 262, 280, 280, 326, *332, 364*.
Staten van Utrecht, *196, 326*.
Statencollege te Leiden, *59, 291*.
Staten-Generaal *15, 16, 181, 189, 327*.
Statius, *349*.
Sterck, J.F.M., *364*.
Sticht, gewest Utrecht, blz. 57; *30, 35, 76, 110, 121, 131, 154, 172, 196, 324, 326, 363*.
Stoa, stoïcisme, *206, 207*.

Storgöticism, *362*.
Stoutenburg, zie Oldenbarnevelt.
Strozzi, P., *226a*.
Stuart, Elisabeth, tr. Frederik van de Palts. *289*.
suiker, *320, 321, 366*.
Suriano, Chr., **123*.
Sur(c)k (Surcq), fam. v., *294B*.
Surck, Antonio v., *294*.
Surck, Emanuel v., *287*.
Surck, Susanna v. tr. A. Hellemans, **262**, *264, 287, 304, 330, 334*.
Sweelinck, D., *323*.
Sweelinck, J. Pz., *323*.
Sweelinck, IJ., *323*.

Tacitus, blz. 14.; *6, 15, 183, 196, 215, 221, 226a, 249, 257, 260, 261, 308, 355, 356, 358, 359, 362*.
Tas(so), Th., **330*.
Tasso, T., *362*.
Teding van Berkhout, A., *66, 68*.
testament, besloten, (P.C.H. 1627), *264*.
Teuling, zie Tholincx.
Themistocles, *127*.
Thenesse, v., *81*.
Thiel, P.J.J. v., blz. 17, 20;
Thoirax, *356*.
Tholincx, A., *1*.
Tholincx, D., *99*.
Tholincx, F., *1*.
Tholincx, H., *1, 99*, **133**, *135*.
Thuanus, *226a*.
Tibullus, *44*.
tijdrekening, Juliaanse, **35**, *326*.
titulatuur, blz. 14-15; *16, 20, 201*.
Toiras, zie Thoirax.
Tol, Juffr. (Constantia van Gheel), *367*.
tovenarij, *144*.
trouwbelofte, *71, 143*.
Tuyll van Serooskerken, S.E. v., blz. 18;
Tuynman, P., blz. 48; *17, 41, 59, 103, 188, 203, 210, 214, 215*.
turfdelven, zie Gooiland.
Twaalfjarig bestand, *15*.
Twe-spraack vande Nederduitsche letterkunst, blz. 13, 23;

Uffelen, Jacobus v., *10, 13, 14*, ***134**.
Uskokken, *51*.
Utrecht, zie Sticht.

Vechtersz., J., *312*.
Vechtlinie, versterking v.d. *324, 325, 326*.
Veen, S. v., *312*.
Veenhuizen, zie Brederode.
Veenstra, F., *6, 226a, 343*.
Veer, A. de, *37, **106, 111, 135, *136, 165*.
Veer, Q. de, *37*.
veertigste penning, zie imposten.
Venetië, *1, 2, 3, 10, 44, 51, 123, 192, 234, 245, 248, 255, 313, 356*.
Verburch, R., blz. 43;
Vere, Francis, **344**, *350, 351, 352, 353*.
Vergilius, *15, 44, 49, 71, 199, 274, 295, 349*.
Verhee, A., *362*.
Verhel, zie Hel, v.d.
verpachting imposten, zie imposten.
verpachting jacht, *75*.
verponding, *121, 130*.
verponding aangewonnen land, *194, 195*.
Versprille, A., *48*.
Visscher, Anna Roemersdr., blz. *27-28*, 35; °*74, 170, *174, *176, 162, 182, *184, 201, *208, 221, *224, 345, *347, 354*.
Visscher, Pieter, *206, 295*.
Visscher, Roemer, blz. 35; *74, 184, 354B*.
Visscher, M. Tesselschade Roemersdr., blz. 14, 27-28, 57; **174, 176, 182, 184, 201, 203, **206, *207, 221, *279, *295, 345, *346, *354, 354B, 356*.
Vlaming, P., *5*.
Vlamingh van Oudtshoorn, D. de, *190, 231, 246*, **247**.
Vlooswijk, E.C. v., blz. 18-20, 25; *294B*.
Vloten, J. v., blz. 23-27, 38, 42, 51; *1, 93, 183, 191, 221, 226, 279, 284, 294B, 302, 345, 356, 366*.
Vondel, blz. 13, 50; *215, 221, 224, 231, 232, 272, 283, 284, 313, 349, 349B, 354, 354B, 362, 364*.
Vondel, werken
D'Amsterdamsche Academi enz., *354, 354B*.
De Amsterdamsche Hecuba, *221*.
Brief a.d. Drost v. Muyden spellende enz., *283, 284*.
Harpoen, *362, 364*.
Medaelie voor de Gommariste kettermeester enz., *364, 372*.
Sonnet op het overlijden van wijlen den E.E. Heere C.P. Hoofd, *224, (243)*.
Palamedes, *231*.
Roskam, *362*.
Voorn, H., blz. 13;
Vossius, G.J., *16*.
Vrankrijker, A.C.J. de, blz. 58, 59; *24, 121, 130, 138, 216a*.
Vrient, Vriens, Vrins, F., *1, **2*.
Vrije, F. de, **219*.

Wael, Jan de, *298*.
waarzeggerij, *144*.
Wagenaar, J., *364*.
wagenliedjes, *284*.
Wassenaar, Nic. à, *321, 325*.
Weesp, *48, 53, 59, 91, 91B, 103, 144, 179, 183, 202B, 237, 278, 336, 342*.
Weesp, regenten, *87, 91B, 179, 342*.
Weesp, schout, *143, 183B*.
Weesperkarspel, *91B, 278, 311, 342*.
Wesel, Dom. Booth v., *208*.
Wesel, Romanus v., *208*.
Wesembeck, Wesembeke, M., *11*.
Westindische Compagnie, zie ook zilvervloten, *321, 333, 356*.
Wezel, verrassing van, *331, 349*.
Wijbrandt Jacobsz., *50, 88, 114*.
Wijen, C. v.d., blz. 34; *233*, **287**, *304, 340, 364*.
Wijngaerden H^{r} v. Benthuizen, J. v., **168, 169, 179, 181*.
Wijtz (Wijts), J., ***251**, ****252, 260, *267, 268, *275*, ^{o}*293, 313, 326, *331, *344, 345, *350, 351*.
Wijtz, J., geschiedenis van de Veldslagen, *251, 252, 331, 350*.
Wickevoort, J. v., blz. 14, 15, 17, 29;
Winkel, J. te, *11*.
Winssen, J^{r} v., **28, 35*.
Witsen, G. Jz., **141*.
Witz (Wits), zie Wijtz.
Woerden, hoogheemraadschap, **360, 361*.
woordenboeken, *326, 327*.
Wtenbogaert, J., *188*.
Wuytiers, Dirck Gz., *134*.
Wytz (Wyts), zie Wijtz.

Xenophon, *226a*.

Zaalberg, C.A., *1*.
Zacharias Jansen, *14*.

zedendelict, *91, 91B*.
zelfmoord, *93, 149, 150, 151, 152, 153*.
Zevenbergen, *262, 264, 265, 266, 287, 294, 294B, 296, 297, 300, 301, 304, 318, 334*.
ziekte, geneeswijzen, blz. 39; *85, 99, 240, 241, 264, 265, 267, 268, 270*.
zilvervloten, *15, 289, 298, 321*.
Zur(c)k, fam. v., zie Sur(c)k.
Zuylen v. Drakenborch, D. v., *62, 63, *64*.
Zuylen v. Nievelt, B. v., *48*.
Zuylen v. Nievelt, F. v., 17, ***61**, **65, *67, 111, *196*.
Zuylen v. Nievelt, W. v., *34, 37*, **61**, *65, 67, 111*.
Zwaan, F.L., blz. *48, 50, 55*; *5, 203, 232, 251*.